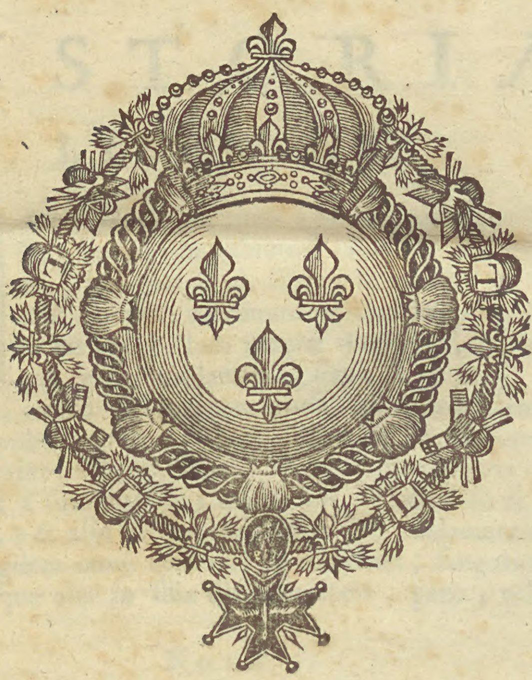

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
TOMUS QUARTUS.

PARISIIS,

Apud FRANCISCUM MUGUET, Regis & Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis Typographum.

M. DC. LXXXV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XX.

I. MAXIMUM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos suos homini narrabimus, faterique cogemus ignota esse, per quæ vivat. Nemo id parvum ac modicum existimaverit, nominum vilitate deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicetur, odia, amicitiæque rerum surdarum ac sensu carentium: &, quo magis miremur, omnia ea hominum causa, quod Græci sympathiam appellavere: [1] quibus cuncta constant, ignes aquis restinguentibus, aquas Sole devorante, Luna pariente, altero alterius injuria deficiente sidere. Atque ut a sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnete lapide, [2] & alio rursus abigente a sese: adamantem opum gaudium, infragilem omni cetera vi & invictum, sanguine hircino rumpente, quæque alia in suis dicemus locis, paria, vel majora

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Quibus cuncta constant.*] Mira est, inquit, rerum etiam sensu carentium consensio & conspiratio ad hominum utilitates procurandas: quam conspirationem, ac veluti condolentiam & commiserationem Græci συμπάθειαν vocant: etsi ignes & aquæ quibus cuncta constant, Sol ac Luna, quibus cuncta gignuntur, perpetuum sibi bellum indixisse videantur. Hunc locum Pintianus cum non intelligeret, mutilum esse ac vitiatum falso existimavit: & *antipathiam* addi hic oportere.

2. *Et alio rursus abigente.*] Nempe Theamede lapide, de quo lib. 36. sect. 25. Vide Notas & Emend. num. I.

mira. Tantum venia sit, a minimis, sed a salutaribus ordienti, primumque ab hortensiis.

CAPUT I. II. [1] Cucumim silvestrem esse diximus, multo infra magnitudinem sativi. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur [2] elaterium, succo expresso [3] e semine. Cujus causa [4] nisi maturius incidatur, semen exsilit, oculorum etiam periculo. [5] Servatur autem decerptus una nocte: postero die inciditur arundine. [6] Semen quoque cinere conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aqua cælesti, atque subsidit: deinde Sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. [7] Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarumque hulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi uvas ab avibus. [8] Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. [9] Arida cum resina impetiginem & scabiem, [10] quæ psoram & lichenas vocant,

NOTÆ.

Sect. II. 1. *Cucumim... diximus.*] Superiore libro, sect. 24. Diosc. lib. 4. cap. 154. Σίκυς ἄγριος τῷ καρπῷ μόνῳ διαφέρει τοῦ ἡμέρου σίκυος· ἐλάσσονα πολλῷ ἔχων, &c.

2. *Elaterium.*] Ita vocatur a Celso, lib. 5. cap. 12. Galenus, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 89. Ἐλατήριον, οὐ μόνον τὸ ἀπὸ τοῦ ἀγρίου σικύου γιγνόμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ τὴν κάτω κοιλίαν καθαῖρον. *Elaterium, non solum ex silvestri cucumere factum, sed etiam omne quod alvum purgat per infernas partes.* Hesychius: ἐλατήριον, φάρμακον καθαρτικόν. Scribonius Largus, Compos. 70. *Elaterium, qui est succus cucumeris silvatici.* Ἀπὸ τοῦ ἐλᾶν, pellere, quasi depulsorium, quod vim purgandi habet acrem.

3. *E semine.*] Hoc est, e fructu. Theophrastum ex verbo reddit, ita statuentem, lib. 9. histor. cap. 10. Τὸ δὲ σπέρμα χυλισθὲν ποιεῖ τὸ ἐλατήριον. *Succus expressus e semine facit elaterium.* At Diosc. lib. 4. cap. 155. Τὸ δὲ λεγόμενον ἐλατήριον ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν σικύων σκευάζεται. &c. ubi parandi idem artificium fuse edocet, quod a Plinio paulo contractius.

4. *Nisi maturius.*] Ante nimirum quam maturitatem sit assecutus. Nam si maturitas exspectetur, tum tactu vel impulsu tenuissimo pediculus cucumim destituit, factoque ostiolo statim internus humor summo cum impetu, una cum semine, ejaculatur. Cucumim asininum vocant: ut recte Anguillara, par. 14. pag. 291. Vidimus in horto Regio: est & in Eystetensi: A Dodonæo pingitur, pag. 652.

5. *Servatur autem.*] Diosc. loc. cit.

6. *Semen quoque.*] Semen iterum pro fructu usurpat. Nunc a Diosc. parum discedit.

7. *Obscuritates &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Radix autem.*] Diosc. lib. 4. cap. 154. Marcellus Empir. cap. 36. pag. 250. Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. Apuleïus, cap. 113. tit. 1. *Ad nervorum dolorem, & podagram: Cucumeris silvatici radices in olei cibarii pondo tribus decoques ad tertias, & exinde perunges, sanabuntur.* Et tit. 4. *Cum aceto decocta radix valet contra podagram.* Accepere omnes a Celso, lib. 4. cap. 24. *Fovere oportet spongia, qua in aquam calidam demittatur, in qua cucumeris silvestris radix decocta sit.*

9. *Arida cum resina.*] Diosc. loc. cit. Μετὰ ῥητίνης τερεβινθίνης. Aridam autem radicem intellige: ξηρὰ δὲ καὶ λεῖα ἀλφοὺς, λέπρας, καὶ λειχῆνας σμήχει. Adde & Theophr. lib. 9. hist. cap. 10.

10. *Quæ psoram.*] Ψώρα scabiei genus est, corporis summam cutem varia erosione depascens, furfurosaque magis quam squamosa ex se remittens. Vulgo,

[11] *parotidas [12] & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. [13] Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur.

III. [1] Elaterio tempeſtivus eſt autumno: nec ullum ex medicamentis longiore ævo durat. [3] Incipit a trimatu. Si quis recentiore uti velit, paſtillos in novo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quo vetuſtius: fuitque jam ducentis annis ſervatum, ut auctor eſt [4] Theophraſtus. [5] Et uſque ad quinquageſimum lucernarum lumina exſtinguit. Hoc enim veri experimentum eſt, ſi admotum prius quam exſtinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. [6] Pallidum ac læve herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. [7] Putant conceptus adalligato ſemine adjuvari, ſi terram non attigerit. Partus vero, ſi in arietis lana alligatum inſcientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab enixu rapiatur extra domum.

Ipſum cucumim qui magnificant, naſci præcipuum in Arabia, mox in Arcadia, Cyrenis alii tradunt, [8] ſimilem heliotropio, cujus inter

NOTÆ.

le mal Saint Mein. At λειχὴν impetiginoſi morbi genus, quod mentagram Latinos vocaſſe Plinius auctor eſt, lib. 26. ſect. 2. fœdo pariter cutis furfure totos primum vultus, deinde vero & colla, pectuſque, & manus occupante, oculis tantum immunibus. Martialis lib. XI. Epigr. 99.

Nec triſte mentum, ſordidique lichenes.

Gallis, *Dartre farineuſe.*

11. *Parotidas.*] Παρωτίς. *Tumores repentinos ſub auribus innatos, parotidas vocamus*, inquit Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 8. de parotidibus. Galli, *Parotide.*

12. *Et panos.*] Dioſc. φύματα ῥήττει. Φῦμα tumor eſt præter naturam obortus in quacumque corporis parte, cum inflammatione: & hos appellant aliqui panos. Celſo lib. 5. cap. 25. panus tumor dicitur non altus, latus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt. Sunt qui φύγεθλον dici Græce velint, & a phymate differre. Vide Gorræum in Definit. Med. Apuleïus, cap. 113. tit. 3. pro panis tumores dixit.

13. *Et foliorum.*] Dioſc. loc. cit. Ἁρμόζει δὲ ὁ τῶν φύλλων χυλὸς ἐνσταζόμενος ὠταλγίαις. Sic & radicis ſuccum ad ſonitum aurium emendandum prodeſſe Celſus monet, lib. 6. cap. 7.

Sect. III. 1. *Elaterio.*] Theophr. lib. 9. hiſtor. cap. 10. Τέμνεται δὲ τοῦ φθινοπώρου (τὸ σπέρμα,) τότε γὰρ βέλτιστον. *Legitur autumno fructus: tunc enim optimus* ad elaterium concinnandum.

2. *Nec ullum.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 14.

3. *Incipit a.*] A bimatu a decennium utile eſſe dejectionibus ſcribit Dioſcor. loc. cit.

4. *Theophraſtus.*] Libro 9. hiſtor. cap. 14.

5. *Et uſque.*] Humorem ſervat ad illud uſque tempus: quare etiamtum lucernis admotum, lucem exſtinguit, ob humoris copiam: Ἀλλ᾽ ἄχει πεντήκοντα ἐτῶν σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους· αἰτία δὲ τῆς χρηνότητος ἡ ὑγρότης. Theophraſtus loc. cit.

6. *Pallidum.*] Sic Dioſcor. lib. 4. cap. 154. candidum ac læve, guſtuque amarum, λευκὸν, λεῖον, πικρότατον τῇ γεύσει anteponit alteri quod ſcabrum eſt, & porracei herbidive coloris: τὸ μέντοι πρασίζον, καὶ τραχὺ, φαῦλον.

7. *Putant*] Superſtitioſe.

8. *Similem heliotropio.*] Tricocco nimirum, ſive ſcorpiuro heliotropio, de quo lib. 22. ſect. 29. Hæc vero non de cucumere quovis, ſed Arabico, Arcadico, Cyrenaïcoque accipienda ſunt.

folia & ramos provenire magnitudine nucis juglandis. [9] Semen autem esse ad speciem scorpionum cauda replexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum uterum alvosque. Modus portione virium ab dimidio obolo [10] ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra [11] phthiriasin bibitur: [12] & hydropises. [13] Illitum anginas [14] & arterias cum melle & oleo vetere sanat.

CAPUT II. IV. Multi hunc esse apud nos [1] qui anguinus vocetur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures non attingunt. Iidem podagris cum articuli morbis decoctum in aceto illinunt, præsentaneo remedio. Lumborum vero dolori semine Sole siccato, dein trito, triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. [2] Purgat eas elaterium. [3] Sed gravidis abortum facit. Suspiriosis prodest. [4] Morbo vero regio in nares conjectum. [5] Lentigines ac maculas e facie tollit in Sole illitum.

V. Multi eadem omnia sativis attribuunt. Magnum etiam in eis

NOTÆ.

9. *Semen autem esse.*] Semen cucumere illo peregrino inclusum intelligit.

10. *Ad solidum.*] Ad integrum obolum. Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ τελεία δόσις, ὀβολός· ἡ δὲ ἐλαχίστη, ἡμιωβόλιον .... πλεῖον γὰρ ποθὲν κίνδυνον ἐπιφέρει.

11. *Phthiriasin.*] Φθειρίασις, pedicularis morbus est in quo pediculi acervatim per cutim erumpunt. Gignuntur vero ii non in superficie cutis, ut furfures: *sed in ejus profundo*, inquit Gorræus in Defin. Med.

12. *Et hydropises.*] MSS. omnes, *hydropicis.* Sed *hydropises* legi structura orationis jubet. Est autem hydrops morbus, quem Latini aquam inter cutem vocant: ejus tres species Celsus definit, lib. 3. cap. 21.

13. *Illitum.*] Diosc. loc. cit. Συνάγχαις δὲ διάχρισμα πρακτικὸν μετ᾽ ἐλαίου παλαιοῦ, ἢ μέλιτος, ἢ χολῆς ταυρείας. De angina Celsus libro & cap. quarto. *Pestiferum acutumque morbum in faucibus nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque, cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est, id* ὡς συνάγχην *vocatur. Illa communia sunt: æger non cibum devorare, non potionem potest: spiritus ejus includitur. Levius est, ubi tumor tantummodo & rubor est, cetera non sequuntur, id* παρασυνάγχην *appellant.*

14. *Et arterias.*] Hoc est, fauces, angina scilicet & suffocatione spiritus laborantes. In faucibus enim aspera arteria est, quæ spiritus conceptaculum, quo vox editur.

Sect. IV. 1. *Qui anguinus.*] Cucumis flexuosus Lobelio, a quo pingitur in Observat. pag. 363. ita dictus a figura fructus, qualem in horto Regio vidimus.

2. *Purgat eas.*] Mulieres.

3. *Sed gravidis.*] Dioscor. lib. 4. cap. 154. Κινεῖ δὲ τὸ ἐλατήριον καὶ ἔμμηνα, καὶ ἔμβρυα κτείνει ἐν προσθέτῳ. *Menses ciet, & partus necat elaterium in pesso subditum.*

4. *Morbo vero.*] Diosc. loc. cit Ἐγχυθὲν δὲ μετὰ γάλακτος εἰς τοὺς ῥώθωνας, ἰκτέρους ἀποκαθαίρει, &c. *Cum lacte naribus infusum, regium morbum pellit*, &c. Quis sit morbus regius, dicemus sect. XXXIV.

5. *Lentigines.*] Sic etiam Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

momentum. Namque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum, potumque in vino, tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. [1] Et dysentericis acetabuli mensura. [2] Purulenta autem exspuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aqua mulsa. [3] Urinam movet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur.

VI. [1] Pepones qui vocantur, refrigerant maxime in cibo, & emolliunt alvum. [2] Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. [3] Radix sanat hulcera concreta in modum favi, [4] quæ ceria vocant. [5] Eadem contrahit vomitiones: siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. [6] Hæc farina & in smegmata adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. [7] Hoc & folia cujuscumque sativi illita. Eadem cum melle & [8] epinyctidas sanant:

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Et dysentericis.*] Inter intestinorum mala, inquit Celsus, lib. 4. cap. 15. tormina esse consueverunt, δυσεντερία Græce vocatur. Intus intestina exhulcerantur: ex his cruor manat: isque modo cum stercore aliquo, semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur: interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est, &c. Plinius Valer. lib. 4. cap 15. *Semen cucumeris dysentericis ex lacte muliebri acetabuli mensura datum prodest.*

2. *Purulenta.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum.

3. *Vrinam movet.*] Plinius Valer. loc. cit. Diocles item Carystius libro primo de tuenda valetudine, apud Athen. lib. 2. pag. 68. cucumim elixum ad ciendam urinam laudat in primis.

Sect. VI. 1. *Pepones.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 14.

2. *Caro eorum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Diosc. lib. 2. cap. 164. Ἡ δὲ τοῦ πέπονος σὰρξ ... ὀφθαλμῶν φλεγμονὰς πραΰνει.

3. *Radix sanat.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Diosc. quoque loc. cit. Ἰνάζει δὲ καὶ κηρία καταπλασθεῖσα μετὰ τοῦ μέλιτος.

4. *Quæ ceria.*] Κηρία, & μελικηρίς, a favi mellisque similitudine, propter foramina, & mellei coloris emanantem humorem, ut testis Aëtius serm. 8. cap. 15. pag. 8. *Tubercula, quæ μελικηρία, id est, favi,* inquit Celsus, lib. 5. cap. 18.

5. *Eadem contrahit vomitiones.*] Vomitionem movet. Vide Notas & Emend. num. II.

6. *Hæc farina & in smegmata.*] Etiam & smegmatis vicem obtinet, & faciei nitorem conciliat, succus cum semine, auctore Diosc. lib. 2. cap. 164. Ὁ δὲ χυλὸς σὺν τῷ σπέρματι μιγεὶς ἀλεύρῳ καὶ ξηρανθεὶς ἐν ἡλίῳ, σμῆγμα γίνεται ῥυπτικὸν καὶ λαμπρυντικὸν προσώπου. De radice vero in farinam tusa, consentit Plinio Galenus, lib. 8. de simpl. medic. facult. pag. 228. Est autem σμῆγμα medicamentum ad tergendum. Unde & dentifricia tergendis dentibus sic appellantur.

7. *Hoc & folia.*] Hoc præstant, inquit, nempe faciem purgant & folia sativi cucumeris, trita, & illita.

8. *Epinyctidas.*] Corn. Celsus, lib. 5. cap. 28. *Pessima pustula est,* inquit, *quæ ἐπινυκτὶς vocatur: colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est: & cum adaperta est, reperitur intus exhulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est: neque enim faba ea major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu: unde nomen quoque a Græcis ei ἐπινυκτὶς impositum est.* Hactenus Celsus. Est & alia ei voci vis, de qua dicemus sect. 21.

[9] cum vino, canis morſus. [10] Item millepedæ: [11] ſepa Græci vocant, oblongam, piloſis pedibus, pecori præcipue [12] nocivam. Morſum tumor inſequitur, & putreſcit locus. [13] Ipſe cucumis odore defectum animi. Coctos deraſo cortice, ex oleo, & melle, jucundiores eſſe certum eſt.

CAPUT III.

VII. Cucurbita quoque ſilveſtris invenitur, [1] ſpongos a Græcis appellata, inanis, (unde & nomen) digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens. Hujus commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt.

VIII. [1] Colocynthis vocatur alia, ipſa plena, ſed minor quam ſativa. [2] Utilior pallida, quando ejus ſunt medicinæ. [3] Herbacea arefacta per ſe inanit alvum. [4] Infuſa quoque clyſteribus, inteſtinorum omnibus vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralyſi: ejecto ſemine, aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias: [5] tutiſſimo infunduntur oboli quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo regio utiliter ſemina ejus ſumuntur, & protinus aqua mulſa. [6] Carnes ejus cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. [7] Succus vero cum aceto calefactus

NOTÆ.

9. *Cum vino, canis morſus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 15.

10. *Item millepedæ.*] Subintellige, morſus ſanat. Multipedam vocat idem, ſect. 20.

11. *Sepa Græci.*] Σῆπα, a tabe quam infligit ſuo morſu, in quo vis tabifica ineſt, σηπτικὴ δύναμις. De hac millepeda dicetur uberius lib. 29. ſect. 39. Alius ab iſto ſeps eſt, de quo Lucanus lib. 9. verſ. 723. & Dioſc. lib. 2. cap. 70. ſerpentis nimirum genus, aut lacertæ potius.

12. *Nocivam.*] Sic libri omnes, etiam M S S. Uſus & ea voce Phædrus, lib. 1. fab.

Plerumque ſtulti riſum dum captant levem,
Gravi deſtringunt alios contumelia,
Et ſibi nocivum concitant periculum.

13. *Ipſe cucumis .... defectum animi.*] Subintellige, inſequitur, ex antecedentibus: hoc eſt, pellit. Dioſc. lib. 2. cap 163. de cucumere ſativo: ἀνακτητικὸς λειποθυμιῶν ὀσφραινόμενος, *olfactu defectos animo recreat.*

Sect. VII. 1. *Spongos a Græcis.*] Ita M S S. omnes, a fungoſa nimirum laxitate, inſtar ſpongiæ. Libri editi, *ſomphos*, σομφὸς, quæ vox pariter inanem & fungoſum ſonat. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 92. *Cucurbitæ radix quam Græci ſonchon appellant*: Forte *ſpongon* rectius.

Sect. VIII. 1. *Colocynthis.*] Sive cucurbita ſilveſtris. Dioſc. lib. 4. cap. 178. Κολοκυνθὶς, οἱ δ' κολόκυνθα ἄγριος, οἱ δὲ σικύαν πικρὰν, &c.

2. *Utilior pallida.*] Sic eligendam cucurbitam Dioſcorides admonet, loc. cit. cum cœperit ad colorem pallidiorem vergere, ἀρχόμενον μεταβάλλειν ἐπὶ τὸ ὠχρότερον.

3. *Herbacea.*] Viridior, herbidique coloris.

4. *Infuſa quoque.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Sic tutiſſimo.*] Ita codex Chiffletianus, & alii: quæ lectio ut nobis magis arrideat, quam quæ recepta hactenus, *ſic tuſſienti infunditur obolis quatuor*, facit ipſa orationis ſeries, & medicinæ ratio.

6. *Carnes ejus.*] Decoqui in eum uſum cum aceto nitroque, jubet Dioſc. lib. 4. cap. 178.

7. *Succus vero.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 66.

mobiles

mobiles sistit. [8] Item spinæ, & lumborum, ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. [9] Præterea, mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur, quas [10] Græci periodicas vocant. [11] Sativæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur. Caro ejus interior sine semine, clavis pedum, & suppurationibus, quæ [12] Græci vocant apostemata. [13] Decoctæ autem universæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. [14] Vinum cum ea fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris, vulneribus medetur. [15] Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, [16] & ardores capitis, infantium maxime. [17] Et ignes sacros, [18] de strigmentis, vel his impositis,

NOTÆ.

8. *Item spinæ &c*] His vero morbis non succum prodesse, sed semen contritum, Marcellus Empir. prodidit, c. 25. p. 173. At succum Galenus quoque ischiadicis utilem fatetur, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 193. & Diosc. loc. cit.

9. *Præterea.*] Superstitiosum.

10. *Græci periodicas.*] Περιοδικοὶ πυρετοὶ, febres circulares, febrium circuitus, febres reduces, quæ statis certisque diebus recurrunt.

11. *Sativæ quoque.*] Ita Diosc. lib. 2. cap. 162. Marcellus Empiricus, cap. 9. pag. 77. & Plinius Valer. lib. 4. cap 6. ubi ejus rei auctorem Galenum laudat. Galeni locus est e lib. 7. de facult. simp. med. pag. 193. Scribonius Largus, Compos. 39. *Ad auriculæ & tumorem & dolorem sine hulcere, prodest cucurbitæ ramentorum succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.*

12. *Græci . . . apostemata.*] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα καὶ ἀποστήματα ἀφαυνεῖ. Ἀπόστημα suppurationem sonat: Galenus in definitionibus, ait esse transitum corporis ab inflammatione ad pus. Gallis, *une Apostume.*

13. *Decoctæ autem.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 36.

14. *Vinum cum ea.*] Diosc. loc. cit.

15. *Nec non ramentis.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 6. Vide Notas & Emend. num. III.

16. *Et ardores capitis &c.*] Diosc. & Plin. Valer. locis cit. Marcell. Empir. cap. 1. pag. 35. Hunc capitis ardorem in pueris Græci σειρίασιν vocant: hoc est, ex vehementi Solis æstu capitis inflammationem. Adustionem infantium appellat idem lib. 30. sect. 47.

17. *Et ignes sacros.*] Ignis sacer morbi genus ex pustulis perexiguis, in quibus semper fere pus est, & sæpe rubor cum calore. Vulgo S. Antonii ignem appellant, *le Feu S. Antoine.* Sæpius tamen ubi Dioscorides ἐρυσιπέλατα dicit, Plinius qui ex iisdem fontibus hausit, sacros ignes reddit: vix ut aliud morbi genus intellexisse eum existimandum sit. Et in Glossis sane Græco-Lat. MSS. ἐρυσιπέλας, *sacer ignis* dicitur. Sacer autem, hoc est, *crudelis & pessimus*: quomodo Donatus ad 7. Æneïd. Virgilii vocem *sacer* interpretatur: *unde*, subdit ille, *& ignis sacer dicitur morbus, qui hominem perniciose persequitur.* Idem Virgil. lib. 3. Georg.

Nec longa moranti
Tempore, contractos artus sacer ignis edebat.

Liber Miraculorum S. Theodorici Abbatis Remensis: *Ea tempestate sacer ignis, quem Græci heresipelam dicunt*, &c. Qui eo morbo correpti *Ardentes* dicebantur olim: in Gallias sæpe pervasit hæc lues: cui D. Genovefæ patrocinium remedium fuit: quare Lutetiæ Parisiorum exstructa ei ædes, *Ardentium* cognomine. Qui ex hoc argumento scripserint auctores, vide apud Du-Cangium in Gloss. v. *Ardentes.*

18. *De strigmentis.*] Hoc est, de ramentis.

vel seminibus. [19] Succus ex strigmentis, illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. [20] Aridæ cinis impositus mire combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ judicantur, & interaneorum vesicarumque exhulcerationibus.

IX. [1] Est & rapo vis medica. [2] Perniones fervens impositum sanat. [3] Item frigus pellit e pedibus. [4] Aqua decocti ejus fervens podagris etiam frigidis medetur: & crudum tusum cum sale, cuicumque vitio pedum. [5] Semen illitum & potum in vino, contra serpentes & toxica salutare esse proditur. [6] A multis vero antidoti vim habere in vino & oleo. [7] Democritus in totum ea abdicavit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, [8] etiam Venerem stimulari ab eis professus: Item Dionysius: magisque, [9] si eruca condirentur. [10] Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodesse.

X. [1] Silvestre rapum in arvis maxime nascitur, fruticosum, [2] semine candido, duplo majore, quam papaveris. Hoc [3] ad lævigandam cu-

NOTÆ.

19. *Succus ex strigmentis.*] Diosc. loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς τῶν ξυσμάτων, &c. Hæc iisdem verbis Plinius Valer. lib. 4. c. 6.

20. *Aridæ cinis.*] Ad verbum hæc quoque idem Plinius Valer. lib. 3. cap. 36.

Sect. IX. 1. *Est & rapo.*] Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 4. cap. 34.

2. *Perniones.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus, cap. 34. pag. 236. & Diosc. lib. 2. cap. 134. Est autem pernio χίμετλον, morbus pedum ex nimio frigore proveniens, & calcaneum maxime infestans hieme: unde & nomen Græcum χίμετλα, perniones, & ambusta frigore. Vulgus in Gallia *mulas* vocat, *Avoir les mules aux talons.*

3. *Item frigus.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Aqua decocti ejus.*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit. *Aqua in qua discocta sunt, frigidis podagris salubre fomentum est.* Diosc. quoque, loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς, ποδάγρας καὶ χιμέτλων ἐστὶ κατάντλημα.

5. *Semen illitum.*] Diosc. & Plinius Valer. loc. cit.

6. *A multis vero.*] A Diocle & Dionysio, ut refert Plinius Valer. loc. cit. Adde Galenum, lib. 2. de antidotis, cap. 1. pag. 899.

7. *Democritus.*] Ad verbum hæc quoque Plinius Valer. lib. 4. cap. 34. Democrito Galenus subscribit, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 168. Hinc carmen illud in ore vulgi:

Ventum sæpe rapis, si tu vis vivere rapis.

Et Schola Salernitana:

Rapa juvat stomachum, novit producere ventum, &c.

8. *Etiam Venerem.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

9. *Si eruca condirentur.*] Si eruca admisceretur, quæ herba concitatrix Veneris est, ut dictum est superiore libro, sect. 44. Ita Plinius Valer. loc. cit. Audaculus nescio quis emendabat, *si muria condirentur.*

10. *Tosta quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. Vide Notas & Emend. num. IV.

Sect. X. 1. *Silvestre rapum.*] Iisdem verbis Diosc. describitur, lib. 2. cap. 135. γογγύλη ἀγρία. A Dodonæo pingitur, pag. 163.

2. *Semine candido.*] Foris nigro, intus candido. Diosc. loc. cit.

3. *Ad lævigandam.*] Diosc. ad detergendam. Q. Serenus, cap. 12. de cutis & faciei vitiis propellendis, pag. 131.

Crudaque dulcacido miscebis rapa liquori.

Dulcacidum liquorem acetum vocat.

tem in facie, totoque corpore, utuntur, [4] mxtia farina, pari mensura, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.

CAPUT IV.

XI. [1] Naporum duas differentias & in medicina Græci servant. [2] Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, [3] purgationibus feminarum, [4] & vesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. [5] Semen dysentericis tostum, tritumque in aqua calida, e cyathis quatuor. [6] Sed urinam inhibet, si non lini semen una bibatur. [7] Alterum genus buniada appellant, & raphano & rapo simile: seminis præclari contra venena: [8] ob ib & in antidotis utuntur illo.

XII. [1] Raphanum & silvestrem esse diximus. Laudatissimus in Arcadia: quanquam & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. [2] Cetero æstivo usus in Italia, & armoraciam vocant.

XIII. Et sativi vero, [1] præter ea quæ circa eos dicta sunt, sto-

NOTÆ.

4. *Mixta farina, pari mensura, ervi, &c.*] Vide Notas & Emend. num. V.

Sect. XI. 1. *Naporum.*] Hæc iisdem fere verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 33. *Non unam eandemque virtutem in omnibus napis experta est medicina. Id enim quod angulosis foliorum caulibus ad anethi floret similitudinem, vesicæ laboranti, itemque cessantibus menstruis feminarum decoctum ex aqua mulsa utile existimant,* &c. Has porro differentias, quas in napis Græci agnoscunt, Plinius quidem affert in medium, nec tamen probat. Caute videlicet, nam quod βύνιον vocant, diversa longe planta a napo est: Efficit enim, præter cetera, similitudo cum anetho, apioque, quam in bunio Diosc. lib. 4. cap. 124. & Plinius Valer. proxime laudatus, agnoscunt, ut non aliam esse existimem, quam saxifragam Dodonæi, Pemptad. 2. lib. 5. cap. 21. pag. 312. quæ ob radicis affinitatem napi quoque appellatione venire forte potuerit apud Medicos Græcos.

2. *Angulosis.*] Utile, inquit, decoctum foliorum ejus generis quod est angulosis caulibus: bunion Græci vocant: utile, inquam, purgationibus feminarum, &c. Diosc. quoque loc. cit. caule esse quadrangulo animadvertit, καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον.

3. *Purgationibus.*] Galenus lib 6. de facult. simp. med. pag. 164. & Plinius Valer. loc. cit.

4. *Et vesicæ & urinæ*] Forte, *& vesicæ & reni*, cum Diosc. loc. cit. Σπληνί τε, καὶ νεφροῖς, καὶ κύστει ἐπιτήδειον. Verum & per se urinas ciere, οὐρητικὸν ἐστι, idem prodit.

5. *Semen dysentericis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 33. ad verbum.

6. *Sed urinam.*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

7. *Alterum genus buniada.*] Diosc. lib. 2. cap. 126. Hæc Græcorum βουνιὰς Latinorum napus est, eademque quæ γογγυλίς. Galenus, lib. 2. de alim. facult. cap. 62. pag. 367. Εἴτε γογγυλίδα καλεῖν, εἴτε βουνιάδα τὸ φυτὸν τοῦτο λαχανῶδες. De napis egimus lib. 18. sect. 35. & lib. 19. sect. 25. Transcripsit & hunc locum Plinius Valer. lib. 4. cap. 33.

8. *Ob id & in antidotis.*] Plinius Valer. loc. cit. Andromachus junior, Andromachi senioris F. ejus qui Neronis ἀρχίατρος exstitit, apud Galen. lib. 1. de antid. cap. 7. pag. 877. βουνιάδος σπέρματος, e semine buniadis certum adhibet modum, theriacæ e viperis concinnandæ.

Sect. XII. 1. *Raphanum .... diximus.*] Libro 19. sect. 26.

2. *Cetero æstivo usus.*] Æstivo nempe raphano. Vide Notas & Emend. num. VI. De armoracia diximus l. 19. sect. 26.

Sect. XIII. 1. *Præter ea, quæ circa eos.*] Præter ea remedia, quæ circa raphanos jam dicta sunt.

machum purgant, pituitam extenuant; urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & ejiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. [2] Ad tussim etiam mane jejunis raphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum, ipsumque commanducatum, [3] ad lagonoponon: Aquam foliis ejus decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthiriases: phlegmonæ ipsos illinere tusos, [4] livori veró recenti corticem cum melle: [5] veternosis autem quam acerrimos mandere: [6] semenque tostum, dein contritum cum melle, suspiriosis. [7] Iidem & contra venena prosunt. [8] Cerastis & scorpionibus adversatur: [9] vel ipso, vel semine infectis manibus impune tractabis: [10] impositoque raphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æque, ut [11] Nicander tradit: Et contra viscum quoque dari [12] Apollodori duo jubent: sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. [13] Lienem item extenuant: jocineri prosunt, & lumborum doloribus. [14] Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus [15] & cœliacis. Intestino-

NOTÆ.

2. *Ad tussim.*] Sic Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 22. pag. 346. Nec multum discrepat Diosc. lib. 2. cap. 137. Ἑφθὴ δὲ ποιεῖ λαμβανομένη βήσσουσι χρονίως, καὶ τοῖς πάχος γεννῶσιν ἐν θώρακι. *Elixa vero si sumatur, valet ad eos qui diuturna tussi infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant.*

3. *Ad lagonoponon.*] Λαγόνων πόνον, iliorum dolorem.

4. *Livori vero.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 47. Marcellus Empir. cap. 19. pag. 132. *Radicis, inquit, quæ manducatur, id est, raphani cortex tritus diligenter, & cum melle permixtus, illitusque, sugillationes, atque livores, qui ex ictibus eveniunt, celeriter absterget.*

5. *Veternosis.*] Veternosus est, qui gravi somno premitur, inquit Festus.

6. *Semenque tostum &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 1.

7. *Iidem & contra.*] Diosc. lib. 2. cap. 137. & Florentinus loc. cit.

8. *Cerastis & scorpionibus.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

9. *Vel ipso, vel semine.*] Ita etiam MSS. omnes. Sic & Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 22. pag. 346. Εἰ δέ τις χυλῷ ῥαφανίδος ἐπιμελῶς τὰς χεῖρας ἑαυτοῦ χρίσῃ καὶ τρίψῃ, ἀφόβως καὶ ἀκινδύνως ἑρπετῶν ἐπιλήψεται. Habet eadem Diophanes, lib. 13. cap. 9. pag. 367.

10. *Impositoque.*] Florentinus, & Diophanes locis citatis.

11. *Nicander.*] Contra hyoscyamum prodesse scribit Nicander in Alexiph. pag. 159. adversus fungos, pag. 167. De fungis quoque Diosc. lib. 2. cap. 137. Et Scribonius Largus, Compos. 198. *Ad fungos venenatos: Adjuvantur autem radice ea quam nos edimus, acri, quamplurima, per se, vel cum sale manducata: ejusque semine, si ipsa non fuerit, poto ex vino.*

12. *Apollodori duo.*] De his in Auctorum indice.

13. *Lienem item.*] Dioscor. loc. cit. Semini raphani hanc vim adjudicat, quod ex aceto bibatur. Florentinus quoque loc. cit.

14. *Hydropicis.*] Diosc. & Florentinus, locis citatis.

15. *Et cœliacis.*] Cœliacus dicitur, qui morbo ventriculi cœliaco laborat: De quo Celsus lib. 4. cap. 12. *In ipsius ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consuevit, κοιλιακός a Græcis nominatur. Sub hoc, venter indurescit, do-*

rum hulcera ſanant: ac purulenta præcordiorum, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto malunt: ſic & feminas purgari. [16] Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. [17] Item ad tertias decocto eorum poto cum vino. [18] Enterocelis proſunt: [19] ſanguinem quoque inutilem ſic extrahunt. [20] Medius ad hæc & ſanguinem exſcreantibus coctos dari jubet: [21] & puerperis ad lactis copiam augendam. [22] Hippocrates capitis mulierum defluvia fricari raphanis: [23] & ſuper umbilicum imponi contra tormenta vulvæ. [24] Reducunt & cicatricem ad colorem. [25] Semen quoque ex aqua impoſitum, ſiſtit hulcera, quæ [26] phagedænas vocant. [27] Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat: [28] ob id fortaſſis voci nocere ali-

NOTÆ.

lorque ejus eſt. Alvus nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem tranſmittit: extrema partes frigeſcunt: difficulter ſpiritus redditur. Aliter, & brevius, Scribonius Largus, Compoſ. 95. *Cœliacus, qui ſubito univerſa dejicit.* Marcellus Empiricus ſimiliter, cap. 27. pag. 186. *Ad cœliacos,* inquit, *id eſt, qui ſubito & multa defundunt.*

16. *Ex aceto & melle.*] Vide Notas & Emendationes num. VIII.

17. *Item ad tertias.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. ad tineas ejiciendas.

18. *Enterocelis.*] Ἐντεροκήλη, ramex inteſtinorum, deſcenſus inteſtini in alterum naturæ locum. Celſus lib. 7. cap. 18. de ſcroto loquens: *Interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde poſtea pondere abrumpitur: vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit: tum pondere eo devolvitur aut omentum, aut etiam inteſtinum. . . . ἐντεροκήλην, & ἐπιπλοοκήλην Græci vocant: apud nos indecorum, ſed commune his herniæ nomen eſt.*

19. *Sanguinem inutilem.*] E pectore.

20. *Medius.*] De eo in auctorum indice. Suffragatur ei quoque Dioſc. lib. 2. cap. 137. Marcellus, cap. 16 pag. 120. & Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 22. pag. 346.

21. *Et puerperis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 1.

22. *Hippocrates.*] Libro 2. de morbis mulierum, ſect. 67. Ἢν δ' ῥέωσιν αἱ τρίχες . . . καὶ ἢν μαδίσῃ, κύμινον ἔμπλασσε, ἢ ῥάφανον τρίψας, &c. Ῥάφανος Hippocrati ubique raphanus eſt: braſſica, κράμβη. Alopecias raphani affrictu ſanari ſcribit & Florent. loc. cit.

23. *Et ſuper umbilicum.*] Libro 2. de morbis mulierum, ſect. 78.

24. *Reducunt & cicatricem.*] Sic Florentinus, loc. cit. Et ad ſugillata tollenda Galenus raphanum commendat, lib. 8. de ſimp. med. fac. pag. 224.

25. *Semen quoque.*] Iiſdem verbis hæc Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. ſed apud hunc *faredines* corrupte legitur in libris editis, pro *phagedænas.*

26. *Phagedænas.*] Φαγέδαινα, hulceris nomen ab exedendo. Eſt autem hulcus, quod huc atque illuc ſerpendo, cutem ac ſubjectam illi carnem, ſed extimam tantum, & in ſuperficie conſtitutam, depaſcitur ac rodit. Celſus lib. 6. cap 18. caput inſcripſit, de phagedænæ in cole naſcentis curatione, aitque eſſe cancri genus. Alia, præter iſtam, phagedæna eſt, ſtomachi affectus, de quo alibi dicturi ſumus.

27. *Democritus.*] Et Plinius Valer. lib. 4. cap. 1.

28. *Ob id fortaſſis voci.*] Hoc ipſum auctoritate Florentini tradit auctor Geopon. lib. 12. cap. 22. Ex quo intelligis ea quæ libidinem incitant, vocem quoque lædere: uti e diverſo, quæ Venerem inhibent, vocem juvare. Nam Plinius

qui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Ubi vero acrior raphani medicina admota ſit, hyſſopum dari protinus imperant: [29] Hæc antipathia eſt. [30] At aurium gravitati ſuccum raphani inſtillant. [31] Nam vomituris ſummo cibo eſſe eos, utiliſſimum eſt.

XIV. [1] Paſtinacæ ſimile hibiſcum, quod molochen agriam vocant, & aliqui piſtolochiam, hulceribus cartilaginis & oſſibus fractis medetur. Folia ejus ex aqua pota alvum ſolvunt, ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem ejus ante Solis ortum erutam involvunt lana coloris, [2] quem nativum vocant, præterea ovis quæ feminam peperit, ſtrumiſque vel ſuppuratis alligant. Quidam ad hunc uſum auro effodiendam cenſent: cavendumque ne terram attingat. [3] Celſus & podagris quæ ſine tumore ſint, radicem ejus ex vino decoctam imponi jubet.

CAP. V. XV. Alterum genus eſt [1] ſtaphylinos, quod paſtinacam vocant. [2] Ejus ſemen contritum & in vino potum, tumentem alvum, & ſuffocationes mulierum, doloreſque lenit in tantum, ut vulvas corrigat: illitum quoque e paſſo ventri earum proſit: viris vero prodeſt, cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores.

NOTÆ.

lib. 26. ſect. 61. auctor eſt, radicem Nymphææ inhibere Venerem, & effluentiam genituræ, ob idque corpus ac vocem alere.

29. *Hæc antipathia.*] Raphanum humectare, hyſſopum vero calidum natura eſſe, docet Hippocr. lib. 2. de diæta, ſect. 25. & 26.

30. *Et aurium gravitati.*] Marcell. Empir. lib. de medic. cap. 9. pag. 75. *Raphani quoque*, inquit, *id eſt, radicis quæ manducatur, ſuccus infuſus auriculæ dolenti, infinitum prodeſt.*

31. *Nam vomituris ſummo cibo.*] Hoc eſt, primo cibo, & a jejunis. Dioſcor. lib. 2. cap 137. Ἁρμόζει δὲ καὶ τοῖς ἐμεῖν μέλλουσι προεσθιόμενον. Atque ipſe quidem Plinius libro ſuperiore, ſect. 26. de raphanis, *Medici ſuadent*, inquit, *dandos cum ſale jejunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum.* Hauſit a Celſo, lib. 1. cap. 3. *Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet aſſumere: ſi difficilius, aquæ, vel ſalis, vel mellis paulum adjicere. At qui mane vomiturus eſt, ante bibere mulſum, vel hyſſopum, aut eſſe radiculam debet.* Quando præterea juvet ex raphano ciere vomitum, vide apud Galenum, lib. 2. κατὰ τόπους.

Sect. XIV. 1. *Paſtinacæ .... hibiſcum.*] Illud ipſum, de quo egimus libro ſup. ſect. 27. Id vero a nonnullis perperam appellari μολόχην ſive μαλάχην ἀγρίαν, hoc eſt, malvam agreſtem, & πιστολοχίαν, obiter admonet.

2. *Quem nativum vocant.*] Is pullus ſcilicet colos eſt. De nativis coloribus egimus lib. 8. ſect. 73.

3. *Celſus.*] Libro 4. cap. 24. de articulorum doloribus in manibus, pedibuſque: *Ubi dolor*, inquit, *vehemens urget, intereſt ſine tumore is ſit, an tumor cum calore .... Nam ſi tumor nullus eſt, calidis fomentis opus eſt ... ac deinde noctu cataplaſmata calefacientia imponere, maximeque hibiſci radicem ex vino coctam.*

Sect. XV. 1. *Staphylinos.*] Paſtinacæ genus agreſte intelligit, de quo lib. 19. ſect. 27. Dioſcoridi lib. 3. cap. 59. eſt σταφυλῖνος ἄγριος.

2. *Ejus ſemen.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 32.

[3] Pellit & urinam: [4] & phagedænas hulcerum sistit recens cum melle impositum, vel aridum farina inspersum. [5] Radicem ejus Dieuches contra jocineris, ac lienis, ilium, lumborum, & renum vitia, ex aqua mulsa dari jubet. Cleophantus [6] & dysentericis veteribus. [7] Philistion in lacte coquit, & [8] ad stranguriam dat radicis uncias quatuor: [9] Ex aqua hydropicis, similiter & [10] opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. [11] Habentes eam feriri a serpentibus negantur: [12] aut qui ante gustaverint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam [13] Venerem stimulari hoc cibo certum est: [14] ideo conceptus adjuvari aliqui prodiderunt. [15] Ad reliqua & sativa pollet. Efficacior tamen silvestris, magisque in petrosis nata. [16] Semen sativæ quoque contra scorpionum ictus, ex vino aut posca, salutare est. [17] Radice ejus circumscalpti dentes, dolore liberantur.

XVI. Syria in hortis operosissima est: indeque proverbium Græcis: [1] Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alii [2] gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, ejusdem-

Notæ.

3. *Pellit & urinam.*] Ita Diocles Caryst. libro primo de tuenda valetud. apud Athen. lib 9. pag. 371. Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 231.

4. *Et phagedænas.*] Galenus loc. cit. Plinius Valer. lib. 4. cap. 32. Dioscor. loc. cit.

5. *Radicem ejus.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Et dysentericis.*] Sic etiam Plinius idem Valer. *Dysentericis vetustis.*

7. *Philistion in lacte coquit.*] Nempe ad dysenteriam, & præterea ad stranguriam: uti ex Plinio Valeriano intelligimus.

8. *Ad stranguriam.*] Στραγγουρίαν Græci dixere, urinæ stillicidium, dum scilicet urina nonnisi per intervalla stillis fluit.

9. *Ex aqua hydropicis &c.*] Plinius Valer. loc. cit. & Dioscor. lib. 3. cap 59.

10. *Opisthotonicis.*] Ὀπισθοτονικὸς dicicitur, cui cervix in posteriorem partem ita contractis nervis diriguit, ut flecti non possit. Plinius lib. 28. sect. 52. *dolorem inflexibilem* ὀπισθότονον definit. Vide & quæ dicturi sumus lib. 23. sect. 24.

11. *Habentes eam.*] Sic Plinius Valer. loc. cit.

12. *Aut qui ante.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer.

13. *Venerem stimulari.*] Diphilus Siphnius apud Athen. lib. 9. pag. 371. qui & idcirco ait φίλτρον id a nonnullis appellari. Sic Plinius Valer. loc. cit.

14. *Ideo conceptus.*] Dioscor. loc. cit. Συνεργεῖ δ' καὶ συλλήψει.

15. *Ad reliqua, &c.*] Dioscor. loco citato.

16. *Semen sativa.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 32.

17. *Radice ejus.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XVI. 1. *Multa Syrorum.*] Πολλὰ Σύρων λάχανα: quo de proverbio, vide Cæl. Rhodig. lib. 25. cap. 25. pag. 1188. & Erasmum, Chiliad. 1. Cent. 8. Adag. 56. Id ad Syrorum ignaviam Cælius refert.

2. *Gingidion.*] Galenus, lib. 2. de alim fac. cap 55. pag. 364. tom. 6. Πλεῖστον ἐν Συρίᾳ τὸ Γιγγίδιον φύεται. Simillimum pastinacæ silvestri pariter Dioscorides facit, lib. 2. cap. 167. sed tenuius, amariusque. Græci scriptoris

que effectus. ³ Estur coctum crudumque stomachi magna utilitate. ⁴ Siccat enim ex alto omnes ejus humores.

XVII. ¹ Siser erraticum sativo simile est, & effectu: ² stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto ³ laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo. Urinam ciet, ut ⁴ Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi convenire convalescentium, aut post multas vomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, ⁵ & Veneri subinde offensanti, ægrisque se recolligentibus. Hicesius ⁶ ideo stomacho utile videri dixit, quoniam nemo tres siseres edendo ⁷ continuaret: esse tamen utile convalescentibus ad vinum transeuntibus. Sativi privatim succus cum lacte caprino potus sistit alvum.

XVIII. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, conteximus ¹ & de sili: sed hec est vulgatæ notitiæ. Optimum ² Massiliense: lato enim grano & fulvo est. Secundum Æthio-

NOTÆ.

verba sic legenda esse ex Crateva suo prodit Anguillara, par. 7. pag. 107. Φύεται πλεῖστον ἐν Κιλικίᾳ τε καὶ Συρίᾳ, βοτάνη σταφυλίνῳ μὲν ἐοικυῖα ἀγρίῳ, λεπτοτέρα δὲ καὶ πυκνοτέρα, καὶ πικρὰ πρὸς τῇ γεύσει. Vulgo *Visnagha* & *Busnagha* vocant. A Matthiolo pingitur, in lib. 2. Diosc. pag. 525. quale in horto Regio vidimus. Glossæ Philoxeni: *Cerepulium*, γιγίδιον: ubi eruditi, *Cerefulium* legi monent oportere: idque adeo esse gingidion censent, quod Galli *Cerfeüil*, vocitant: falso imperiti Glossarum concinnatoris errore delusi: neque enim cerefulium, γιγίδιον est.

3. *Estur coctum.*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ ὠμὸν καὶ ἑφθὸν, καὶ ταριχευθὲν ἐσθίεται· ἔστι δὲ εὐστόμαχον. Vide & Galen. lib. 6. de simp. medic. fac. pag. 166.

4. *Siccat enim ex alto.*] Ita libri omnes. Fuit cum *ex alvo* mallem. Sed *ex alto* idem valet atque ex imo ac profundo stomachi recessu, sinuve.

Sect. XVII. 1. *Siser erraticum.*] De sativo dictum est sup. libro, sect. 28.

2. *Stomachum excitat.*] Diosc. lib. 2. cap. 139. Stomacho prodest, urinam ciet, appetentiam invitat: εὐστόμαχος, οὐρητική, ὀρέξεως προκλητική. Vide Notas & Emend. num. IX.

3. *Laserpitiato.*] Quod fuerit prius laserpitii succo dilutum.

4. *Opion credit.*] In MSS. *Opinion.* Nos *Ophelion*, ut in Indice diximus, sincerius arbitramur.

5. *Et Veneri .... offensanti.*] Deficienti.

6. *Ideo stomacho utile.*] Ita libri omnes. Sunt qui velint *inutile* legi: Frustra: Idcirco utile Hicesius stomacho credidit, quod periculi nihil sit ne largius sumatur: neminem enim esse qui siseres tres edere continuo possit: Modice porro sumptos, prodesse: nocere, si copiosius edantur.

7. *Continuaret.*] Sic Horatius, lib. 2. Serm. 6. *Continuatque dapes.*

Sect. XVIII. 1. *Et de sili.*] Veteribus Græcis Σέλι sive Σίλι, idem fuit, quod recentioribus deinde σέσελι. Herodoto, in Euterpe, σιλλικύπριον, quod Dioscoridi, lib. 4. cap. 164. σέσελι Κύπριον. Nec Græcis modo, sed & Latinis scriptoribus Festus: *Silatum antiqui, pro eo quod nunc jentaculum dicimus, appellabant: quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant.*

2. *Massiliense.*] Tria hæc genera in horto Regio vidimus. Massiliense a Lobelio pingitur, in Observ. pag. 457. Creticum sive Tordylion, ab eodem, pag. 425. Æthiopicum seseli frutex a Dodonæo, pag. 310.

picum,

picum, nigrius. Creticum odoratiſſimum omnium. [3] Radix jucundi odoris eſt. Semen eſſe & vultures dicuntur. [4] Prodeſt homini ad tuſſim veterem, [5] rupta, convulſa, in vino albo potum. [6] Item opiſthotonicis, & jocinerum vitiis, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut [7] trium ligularum menſura. [8] Sunt & folia utilia, ut quæ partus adjuvent etiam quadrupedum. [9] Hoc maxime paſci dicuntur cervæ pariture. Illinuntur & igni ſacro. [10] Multumque in ſummo cibo concoctionibus confert, vel folio, vel ſemine. Quadrupe dumquoque alvum ſiſtit, ſive tritum potui infuſum, ſive mandendo commanducatum e ſale. [11] Boum morbis tritum infunditur.

XIX. [1] Inula quoque a jejunis commanducata, dentes confirmat, ſi ut eruta eſt, terram non attingat: [2] condita tuſſim emendat. [3] Radicis vero decoctæ ſuccus [4] tineas pellit: ſiccatæ autem in umbra

NOTÆ.

3. *Radix jucundi.*] In triplici nempe genere proxime laudato. Dioſcor. quoque, lib. 3. cap. 60. de Maſſilienſi, ῥίζα μακρὰ, εὐώδης.

4. *Prodeſt .... ad tuſſim veterem.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Rupta, convulſa.*] Ῥήγματα καὶ σπάσματα Græci dicunt, ut Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. ſect. 34. pag. 78. Ῥῆγμα nervorum, tendonumque fractura eſt: (alii arteriarum & venarum eſſe volunt:) Σπάσμα eorundem nervorum convulſio, retractio, & quædam quaſi complicatio.

6. *Item opiſthotonicis.*] Orthopnoïcis & ſtranguriæ mederi prodidit ſimiliter Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. medic. pag. 227.

7. *Trium ligularum.*] In MSS. trium *linguarum*. Lingua, ſeu ligula, menſuræ genus eſt, quæ & cochlear dicitur: eſt autem pars quarta cyathi, de quo lib. 21. ſect. 109.

8. *Sunt & folia.*] Et ſemen quoque capris, ceteriſque pecudibus, ad partum juvandum dari, ſcribit Dioſcor. lib. 3. cap. 60. Δίδοται δὲ καὶ αἰξὶ καὶ τοῖς λοιποῖς κτήνεσι πρὸς εὐτοκίαν ποτόν.

9. *Hoc maxime.*] Vide quæ diximus lib. 8. ſect. 50.

10. *Multumque in ſummo cibo.*] Primo cibo, ut ſupra ſect. 13. Semen quidem e vino potum, conferre concoctioni plurimum, auctor eſt Dioſc. loc. cit. Et vinum ſilatum idcirco ante meridiem bibere ſolitos veteres fuiſſe paulo ante ex Feſto diximus.

11. *Boum .... infunditur.*] Faucibus ſcilicet.

Sect. XIX. 1. *Inula quoque.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Apuleïus, cap. 95. tit. 2.

2. *Condita tuſſim.*] Nempe condita melle. Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. *Inulæ pulvere*, inquit, *ligula plena melle mixto & cocto, unam mane, & alteram ſero accipies: hoc tuſſi medetur, & arterias lenit.*

3. *Radicis vero decoctæ.*] In vino videlicet. Nam Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. *Radix inulæ*, inquit, *in vino decoquitur: deinde ſuccus ejus exprimitur, potuique datur ad tineas enecandas. Sed ea radix poſteaquam eruta eſt, terram non debet attingere.* Eadem habet pæne totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. De foliis Apuleïus, cap. 95. tit 3. *Ad lumbricos: Herbæ inulæ folia ex vino trita, mirifice quum bibuntur, necant lumbricos.*

4 *Tineas pellit.*] Sive tænias. Ταινίαι vocantur lati longiſſimique vermes, qui totius inteſtini longitudinem interdum adæquant. Veteres tænias & tineas indiſcrete dixerunt. Sic Cato de re ruſt. cap. 126. *Si tineæ & lumbrici moleſti erunt.* Scribonius Largus, compoſ. 140. *Ad tineas & lumbricos necandos.* Apuleïus

farina tussi, & convulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. [5] Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

XX. Cæpæ silvestres non sunt. Sativæ olfactu ipso [1] & delacrymatione caligini medentur, magis vero [2] succi inunctione. [3] Somnum etiam facere traduntur, & hulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. [4] Et canis morsus, virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita ut post diem tertium solvantur. [5] Sic & attrita sanant. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium hulceribus. [6] Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia vulnera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: [7] & in iisdem sonitum ac gravitatem emendantes, cum adipe anserino, aut

NOTÆ.

item, cap. 35. tit. 4. *Ad lumbricos & tineas.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. *Tinea quoddam vitium ventris est*, &c. Q. Serenus, cap. 31. de lumbricis & tineis purgandis, pag. 145.

Quid non adversum miseris mortalibus addit
Natura, interno cum viscere tinea serpens,
Et lumbricus edax, &c.

Alias etiam Plinio nostro tineæ, lib. XI. sect. 41. eæ sunt fere, quas idem blattas appellat, lib. 29. sect. 39. quas simul, ceu diversas, appellat Horatius, lib. 2. Satyr. 3.

Stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epula.

5. *Folia ex vino.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. *Lumbis dolentibus curandis: Inulæ foliorum sive radicis pulveris denarii duo ex vini cyatho uno bibiti, emendant.*

Sect. XX. 1. *Et delacrymatione.*] Delacrymatio, inquit, acrimonia cæparum excita, oculorum caligini depellendæ prodest.

2. *Succi inunctione.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 181. & Galenus, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 198. E Latinis Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. omnes Hippocratem secuti, cujus illud effatum est, lib. 2. de diæta, κρόμμυον τῇ ὄψει ἀγαθόν.

3. *Somnum etiam.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 26.

4. *Et canis morsus.*] Diosc. & Plinius Valer. locis citatis.

5. *Sic & attrita.*] Attritus nempe calceamentorum. Vide Notas & Emend. num. X.

6. *Succo &c.*] Diosc. loc. cit. Cicatrix porro νεφέλιον est, vitium scilicet oculorum, quod nubeculam vocant. Paulus Ægineta, lib. 3. albugines & cicatrices ita distinguit, ut has in superficie consistere dicat, & non solum ἕλκη, sed & νεφέλια appellari: illas vero λευκώματα dictas, altius progressas cicatrices esse. Ἄργεμα vero tum dicitur, quoties circa orbem iridis, propinquasque ei partes, sic exhulceratio fit, ut extimæ iridis partes rubere, interiores vero albescere videantur. Ἄργεμον vocat Hippocr. lib. 1. de morb. mul.

7. *Et in iisdem sonitum.*] Diosc. lib. 2. cap. 181. Marcellus Empir. lib. de medic. cap. 9. pag. 80. *Cæpæ succus cum melle permixtus, & auriculæ instillatus, graviter audientes emendat, dolorem sedat, purulenta expurgat, vermes enecat: aquam etiam, quæ ingressa fuerit, & omnem humorem educit.* Plinius Valer. lib. 1. cap. XI. *Cæpæ succum cum melle, quod in carbonibus calefacies, & auriculæ infundis, mire sanat.* Theodor. Priscianus, lib. 1. cap. 7. *de aurium causatione: Sed & cæparum succum, cum anserinis adipibus mixtum similiter injicito, & ovi alborem cum lacte mulieris.*

cum melle ſtillavere. [8] Et ex aqua bibendum dedere repente obmuteſcentibus. [9] In dolore quoque ad dentes colluendos inſtillavere, & plagis beſtiarum omnium, privatim ſcorpionum. [10] Alopecias fricuere, & pſoras, tuſis cæpis. [11] Coctas dyſentericis veſcendas dedere, & contra lumborum dolores: purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, [12] ſepiſque multipedæ ex aceto. [13] Reliqua inter medicos mira diverſitas. [14] Proximi utiles eſſe præcordiis & concoctioni, inflationemque, & ſitim facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola, [15] ad colorem quoque validum profici hoc cibo. [16] Et ſi jejuni quotidie edant, firmitatem valetudinis cuſtodiri: ſtomacho utiles eſſe, [17] ſpiritus agitatione: ventrem mollire, [18] hæmorrhoïdas pellere, ſubditas [19] pro balanis: ſuccum cum ſucco feniculi contra incipientes hydropiſes mire proficere. [20] Item contra anginas, cum ruta & melle. [21] Excitari eiſdem lethargicos. Varro, quæ ſale, & aceto piſta eſt arefactaque, vermiculis non infeſtari, auctor eſt.

CAP. VI.

XXI. [1] Porrum ſectivum profluvia ſanguinis ſiſtit in naribus contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut mentæ: Item ex abortu pro-

NOTÆ.

8. *Et ex aqua.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 26.

9. *In dolore quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

10. *Alopecias.*] Plinius Valer. locis citatis. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. Schola Salernitana:

Contritis cæpis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

E Græcis Dioſcor. & Galenus, locis citatis.

11. *Coctas dyſentericis.*] Plinius Valer. loc. cit.

12. *Sepiſque multipedæ.*] Subintellige, morſibus. De ſepe multipeda, ſive millepeda, ſuperius ſect. 6.

13. *Reliqua inter.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 26.

14. *Proximi.*] Inter medicos noviſſimi, quos etiam Dioſcorides ſecutus eſt, cap. cit. de cæpis: *Dioſcorides*, inquit, *putat ex cibo earum ſitim accendi, inflationes fieri, caput prægravari.* Dioſcoridis verba repetenda, ex lib. 2. cap. 181.

15. *Ad colorem quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. Schola Salernitana, de cæpis:

Non modicum ſanas Aſclepius aſſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulcrumque creare colorem.

16. *Et ſi jejuni.*] Plinius Valer. loco citato.

17. *Spiritus agitatione.*] Ea ratione quod ſpiritus agitet, inquit Plinius Valer. loc. cit.

18. *Hæmorrhoïdas.*] Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 198.

19. *Pro balanis.*] Balani ſunt glandes, & id quod glandis forma ad ſubducendam alvum in podicem manu inditur. Suppoſitorium vulgus officinarum vocat, *Donner un ſuppoſitoire à un malade.*

20. *Item contra anginas.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 181.

21. *Excitari eiſdem.*] Cæpis ſcilicet, ſi largius edantur. Vide Celſum, lib. 3. cap. 20. & Dioſc. loc. cit.

Sect. XXI. 1. *Porrum ſectivum.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 83. *De porro ſectivo trito nares fluentes recte obturantur.* Et Plinius Valer. lib. 1. de re med. cap. 26. *ad profluvium narium: In hoc caſu*, inquit, *porro ſectivo trito nares obturantur.* De galla in hunc uſum admiſcenda, meminit idem Marcellus. Addi mannæ vel thuris micam jubet Dioſc. lib. 2. cap. 179.

fluvia, poto succo cum lacte mulierum. [2] Tussi etiam veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides : [3] ita vocatur hulcus, quæ & syce, in angulo oculi perpetuo humore manans. [4] Quidam eodem nomine appellant pusulas liventes, ac noctibus inquietantes. [5] Et alia hulcera cum melle trito : vel bestiarum morsus ex aceto : [6] item serpentium. [8] Aurium vero vitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi : stridores cum lacte mulieris : capitis dolores, si in nares fundatur : [8] dormiturisve, in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. [9] Succus & ad serpentium scorpionumque ictus bibitur cum mero, [10] & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. [11] Sanguinem vero exscreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. [12] Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, vul-

NOTÆ.

2. *Tussi etiam.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 63. cui titulus, *Ad sanguinem exscreantes, & phthisicos affectus : Porri sectivi succum cum lacte mulieris, cyathos duos jejuno dabis tepefactum.* Adde & Diosc. lib. 2. cap. 179.

3. *Ita vocatur .... quæ & syce.*] Alia ἐπινυκτίδος acceptio hæc est, præter eam quam sect. 6. attulimus. Est porro συκῆ, hulcus in capite, superciliis, mento, ac podice, cui a fici similitudine nomen est : tuberculum videlicet hulcerosum, rotundum, subdurum, rubicundum, cum dolore, in partibus præcipue quæ pilo vestiuntur : capite, palpebris, mento, &c. Σύκωσις Celso dicitur lib. 6. cap. 3. Et Scribon. Largus, Compos. 38. *Excrescentem carnem, σύκωσιν quam vocant.* Lusit in hoc morbi genus Martialis, lib. 1. Epigr. 66.

Cum dixi ficus, rides quasi barbara verba,
Et dici ficos, Cæciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci :
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Et *ficos* Plinius non semel de arborum fetu dixit : at femineo, ut vocant, genere, non virili.

4. *Quidam.*] Quos inter Celsus a nobis laudatus sect. 6.

5. *Et alia hulcera.*] Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17.

6. *Item serpentium.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. *de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentium. Et porrum tritum impositum, statim curat.*

7. *Aurium vero vitia.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 20. de porro : *Aurium quoque dolores*, inquit, *cum felle caprino, vel pari mensura usi* (lege *mulsi*) *compescuerunt.* Plinius ipse noster lib. 28. sect. 48. taurinum fel ad aurium dolores & vitia commendat, cum porri succo. Diosc. quoque his adjungendus, lib. 2. cap. 179. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80.

8. *Dormiturisve.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. & Marcellus Empir. cap. 1. *Porri sectivi succum cochlearia duo, & unum mellis, permixta, ituro dormitum, vel in nares, vel in auriculam tepidum infunde, statim proderit.*

9. *Succus & ad serp.*] Diosc. lib. 2. cap. 179. Sotion in Geopon. lib. 12. cap. 29. pag. 352. Theod. Priscianus, loc. cit.

10. *Et ad lumborum.*] Marcellus Empir. cap. 25. pag. 172. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 20.

11. *Sanguinem vero.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 20.

12. *Item morbo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59.

vas purgat. Eſtur vero & contra fungorum venena : imponitur & vulneribus. [14] Venerem ſtimulat, ſitim ſedat : ebrietates diſcutit : [14] Sed oculorum aciem hebetare traditur : inflationem quoque facere, quæ tamen ſtomacho non noceat; ventremque molliat. [15] Voci ſplendorem affert.

XXII. [1] Capitato major eſt ad eadem effectus. [2] Sanguinem rejicientibus ſuccus ejus cum gallæ aut thuris farina, vel acacia, datur. [3] Hippocrates & ſine alia mixtura dari jubet : vulvaſque contractas aperire putat : fecunditatem etiam feminarum hoc cibo augeri. [4] Contritum ex melle hulcera purgat. [5] Tuſſim & diſtillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia ſanat, datum in [6] ſorbitione ptiſanæ : vel crudum, [7] præter capita, ſine pane, ita ut alternis diebus ſumatur : [8] vel ſi pura exſcreentur. [9] Sic & voci, vel Veneri, ſomnoque multum confert. [10] Capita bis aqua mutata cocta, alvum ſiſtunt, & flu-

NOTÆ.

13. *Venerem ſtimulat.*] Dioſc. loc. cit.

14. *Sed oculorum aciem.*] Dioſc. loc. cit.

15. *Voci ſplendorem.*] Dioſc. loc. cit. Καθαίρει γὰρ καὶ τὴν ἀρτηρίαν, purgat arteriam. Ariſt. ſect. 11. problem. 39. pag. 741. Διὰ τί τὰ πράσα συμφέρει πρὸς εὐφωνίαν, ἐπεὶ καὶ τοῖς πέρδιξιν; *Cur porrum voci confert? nam & perdici in ea re conferre ſcimus.* Sotion quoque in Geopon. loc. cit. Vide quæ de Nerone dicta, lib. 19. ſect. 33.

Sect. XXII. 1. *Capitato major.*] Hæc Plinius Valer. a noſtro plane ad verbum, lib. 4. cap. 20.

2. *Sanguinem.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Hippocrates.*] Libro 2. de morbis mulier. tex. 89. pag. 612. ac lib. de ſterilibus, tex. 13. pag. 630. Item Plinius Valer. loc. cit. In vulvæ præcluſione ac duritie, πρὸς μύσιν καὶ σκληρίαν ὑστέρας, porri capitati comam in aceto coctam dari Dioſc. jubet, lib. 2. cap. 179.

4. *Contritum.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & lib. 4. cap. 20.

5. *Tuſſim.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 116. *Porri contuſi ſuccus expreſſus, cum oleo decoctus, & epotus, plurimum tuſſientibus prodeſt.*

6. *Sorbitione ptiſanæ.*] Sive ptiſanæ, dicatur, de qua lib. 18. ſect. 15. ſive alicæ, de qua libro eodem ſect. 29. perinde eſt. Marcellus Empir. cap 15. pag. 106. *Pulticulam ex alica facies, in quam capita porrorum contuſa mittes, & ſimul decoques, & deinde colabis & ſorbitione ea contra faucium moleſtias, cum volueris, uteris.* Et cap. 17. pag. 124. *Vtiles ſunt inter initia, quamvis moleſta, ſuſpirioſis ſorbitiones de porro capitato facta, & ex urtica, atque naſturtii ſemine.* Hauſere omnes a Celſo, lib. 4. cap. 4. qui ad tuſſim *ſorbitiones* commendat, *in quibus porrum incoctum tabuerit : cibumque mollem, ut malvam, & urticam.*

7. *Præter capita.*] Demptis capitibus, folia uti cruda edantur. Sic in morbo haud multum abſimili, Plinius Valer. lib. 1. cap. 28. *Ad ſtillationem narium ex humore : Porri capitati folia cruda ſine pane eduntur.* Item de ſectivo Marcellus, pag. 14. pag. 102. *Vvæ diſtillationi ... proſunt porri ſectivi folia non cocta, ſine pane, aſſidue manducata.*

8. *Vel ſi pura.*] Etiam ſi e thorace pus exſcreetur. Dioſc. lib. 2. cap. 179. Ἀνάγει τὰ ἐκ θώρακος.

9. *Sic & voci &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 20.

10. *Capita bis.*] Plinius Valer. loc. cit.

xiones veteres. Cortex decoctus illitusque [11] inficit canos.

XXIII. [1] Allio magna vis, magnæ utilitates [2] contra aquarum & locorum mutationes. [3] Serpentes abigit, & scorpiones odore: [4] atque ut aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu, vel cibo, vel illitu: [5] privatim contra hæmorrhoïdas prodest, cum vino redditum vomitu. [6] Ac ne contra araneorum murium venenatum morsum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoscyamum: [7] canum morsus, in quæ vulnera cum melle imponitur. [8] Ad serpentium quidem ictus potum [9] cum restibus suis efficacissime ex oleo illinitur: attritisque corporum partibus, [10] vel si in vesicas intumuerint. [11] Quin & suffitu eo secundas partûs evocari existimavit Hippocrates: [12] cinere eorum cum oleo, capitis hulcera manantia sanitati restituens. [13] Suspiriosis coctum, aliqui crudum id tritum dedere. [14] Diocles hydropicis cum cen-

NOTÆ.

11. *Inficit canos.*] Canitiem pellit, capillosque denigrat.

Sect. XXIII. 1. *Allio magna.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

2. *Contra aquarum.*] Plinius Valer. loc. cit. *Peregrinantibus esui datum, minime patitur eos aquarum ac locorum mutatione perturbari.*

3. *Serpentes abigit &c.*] Plinius Valer. loc. cit. & Simeon Sethi, lib. de alim. tit. de allio: Φεύγουσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ὄφεις, ὥσπερ καὶ τὰ πτήματα, &c.

4. *Atque, ut aliqui.*] Plinius Valer. loc. cit. & auctor Geopon. lib. 12. cap. 30. pag. 353.

5. *Privatim contra hæmorrhoïdas.*] Αἱμοῤῥοῒς non morbi hoc loco, sed serpentis quoddam genus est, ex eo dictum, quod morsu sanguinem eliciat, & dissolutis venarum commerciis, quidquid animæ est, evocet per cruorem, ut refert Solinus, cap. 27. pag. 51. De eo Lucanus, lib. 9. vers. 708.

At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrhoïs explicat orbes.

Vide Sarraceni notas in Diosc. lib. 2. cap. 182. De serpente porro hic agi, non de morbo venarum ani, qui hæmorrhoïs quoque appellatur, vel ex orationis serie ipsa constat.

6. *Ac ne contra.*] Diosc. lib. 2. cap. 182.

7. *Canum morsus.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. & lib. 4. cap. 17.

8. *Ad serpentium.*] Hæc ad verbum Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

9. *Cum restibus suis.*] Cum foliis.

10. *Vel si in vesicas.*] Etiamsi partes eæ attritæ, in vesicæ morem intumescant. Plinius Valer. loc cit. *Quæque in vesica* (lego, *in vesicas*) *tumescunt, lenit impositum.*

11. *Quin & suffitu eo.*] Et esu quoque allii, secundas evocari auctor est idem Hippocrates, lib. 1. de morbis mul. sect. 74. Suffitu vero Plinius Valer. loc. cit. ex eodem Hippocrate: & Diosc. lib. 2. cap. 182. Secundas porro ὑστέραι, Latini pariter ac Græci membranam eam vocant, qua partus obvolutus utero prodit, quæ & secundina dicitur. Vulgo ab Anatomicis, *L'arrierefaix.*

12. *Cinere eorum.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Allium cum sua veste comburitur, cinisque ejus ex oleo capiti hulceroso imponitur.*

13. *Suspiriosis &c.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

14. *Diocles.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. loc. cit.

taurio, [15] aut in fico duplici ad evacuandam alvum : quod efficacius præstat viride cum coriandro in mero potum. [16] Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. [17] Praxagoras & contra morbum regium vino miscuit : & contra ileum in oleo & pulte : sic illinens strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabant crudum. [18] Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodest. [19] Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel si decocti aqua colluantur, addaturque ipsum in cava dentium. [20] Auribus etiam instillatur succus cum adipe anserino : [21] phthiriases [22] & porrigines potum, tusum item cum aceto & nitro compescit : distillationes cum lacte, vel tritum, permixtumve caseo molli : quo genere & raucitatem extenuat : vel phthisin, in fabæ sorbitione. [23] In totum autem coctum utilius est crudo, elixumque tosto : sic & voci confert. [24] Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. [25] Tenesmo in pulte medetur. [26] Temporum doloribus illitum elixum : & pusulis coctum cum melle, deinde tritum.

NOTÆ.

15. *Aut in fico duplici.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. de hyropisi : *Allium viride*, inquit, *cum fico duplici malum evocat.* Et lib. 2. de allio : *Viride cum coriandro & ficu datum, alvum mollire perhibetur.* Ficus duplex ea est, quæ reliquis major, amplioris que formæ, quæ & marisca appellata est, lib. 15. sect. 19. Vegetius, lib. 1. Artis Veterin. *Addisne novem duplices ficus?* Idem alio loco : *Ficus duplices viginti, ruta fasciculum.* Horatius, lib. 2. Satyr. 2. vers. 122.

At nux ornabat mensas, cum duplice ficu.

16. *Suspiriosis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

17. *Praxagoras.*] Plinius Valer. hæc iisdem verbis, loc. cit. & lib. 2. cap. 59. Q. Serenus, cap. 59. de regio morbo pellendo, pag. 161.

Allia trita dabis vino madefacta calenti.

18. *Diocles.*] Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

19. *Dentium .... vel si decocti aqua.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Diosc. lib. 2. cap. 182.

20. *Auribus etiam.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. Rursum hoc medicamentum proponitur ad aurium vitia, lib. 29. sect. 39.

21. *Phthiriases.*] Q. Serenus, cap. 6. de phthiriasi arcenda, pag. 128.

Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi :
Vel nitro ac sale permixtis, acidove liquore
Laxatis, ut sint simul allia, tangere corpus.

22. *Et porrigines.*] Porrigo, Græce πιτυρίασις, est ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæque acutæ resolvuntur, in modum furfuris, & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Fere in capillo fit, rarius in barba, aliquando in surpercilio. Celsus, lib. 6 cap. 2. Describitur satis eleganter a Q. Sereno, cujus carmen recitabimus sect. 84. Vide Notas & Emendationes num. XII.

23. *In totum autem.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

24. *Tineas &c.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. Plin. Valer. lib. 2. cap. 21. & lib. 4. cap. 17. Scribonius Largus, Compos. 140. *Ad tineas necandas, ejiciendas, per triduum allium plurimum edat, &c.*

25. *Tenesmo &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

26. *Temporum.*] Plinius Valer. loc. cit.

[27] Tuſſi cum adipe vetuſto decoctum, vel cum lacte : Aut ſi ſanguis etiam exſcreetur, vel pura, ſub pruna coctum, & cum mellis pari modo ſumptum : Convulſis, ruptis, cum ſale & oleo. Nam cum adipe [28] tumores ſuſpectos ſanat. [29] Extrahit fiſtulis vitia cum ſulphure & reſina, [30] etiam arundines cum pice. [31] Lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, ſanatque cum origano : [32] vel cinis ejus ex oleo & garo illitus. [33] Sic & ſacros ignes. [34] Sugillata aut liventia ad colorem reducit, combuſtum ex melle. [35] Credunt & comitialem morbum ſanari, ſi quis eo in cibo utatur ac potione. [36] Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laſerpitii obolo in vino auſtero. [37] Tuſſim & alio modo, ac pectorum ſuppurationes quantaſlibet ſanat, [38] fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo ſumptum, donec ſanitatem reſtituat. Facit & ſomnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque ſtimulat cum coriandro viridi tritum, potumque e mero. [39] Vitia ejus ſunt, quod oculos hebetat, inflationes facit, ſtomachum lædit copioſius ſumptum, ſitim gignit. [40] Cetero contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodeſt mixtum farre in cibo. Jumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, ſi trito [41] natura tangatur.

NOTÆ.

27. *Tuſſi cum adipe.*] Crudum coctumve allium in cibo ſumptum, tuſſim lenire ait Dioſc. lib. 2. cap. 182. Q. Serenus, cap. 18. pag. 136.

Interdum fauces tuſſi quatiuntur acerba:
Allia tum ſumes decocta, & melle peruncta.

Celſus, lib. 4. cap. 4. ubi de tuſſientibus : *Vtilis eſt*, inquit, *cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica : interdum acer, ut lac cum allio coctum.*

28. *Tumores ſuſpectos.*] Quos eſſe peſtilentes jure ſuſpiceris.

29. *Extrahit fiſtulis.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Et Marcell. Empir. cap. 4. pag. 42. *Allium contritum cum ſulfure & reſina, hulcerum & fiſtularum qualibet vitia extrahit.*

30. *Etiam arundines.*] Arundinum infixas corpori aſſulas. Vide Notas & Emend. num. XIII.

31. *Lepras &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 182.

32. *Vel cinis ejus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 34.

33. *Sic & ſacros.*] Plinius Valer. loc. cit.

34. *Sugillata.*] Dioſc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 47. iiſdem verbis. Sugillata Græcis τὰ ὑπώπια, partes ſunt circa oculos percuſſionibus contuſæ & lividæ : ſed & de omni contuſione corporis, & livore, in qualibet parte, ea vox tum Latina tum Græca effertur. Gloſſarium : *Sugillare, πελιοῦν, ὑπωπιάζειν.*

35. *Credunt &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58.

36. *Quartanas quoque.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 6.

37. *Tuſſim & alio modo.*] Præter allatum proxime his verbis, *Tuſſi cum adipe vetuſto decoctum, vel cum lacte.* Hic Gelenius ceſpitavit.

38. *Fractæ incoctum fabæ.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. ubi hæc tranſcripſit, *in faba coctum* dixit.

39. *Vitia ejus.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 2. cap. 182. Oculos hebetare prodidit, etiam Hippocr. lib. 2. de diæta, tex. pag. 224.

40. *Cetero contra.*] Vide quæ diximus lib. 10. ſect. 78.

41. *Natura tangatur.*] Natura pro genitalibus frequenter uſurpat, verecundiæ cauſa. Alii Latine, *radium, colem, virilitatem.* Vide inferius lib. 22. ſect. 15.

XXIV.

XXIV. [1] Lactucæ ſponte naſcentis primum eſt genus ejus, [2] quam caprinam vocant, qua piſces in mare dejecta protinus necantur, qui ſunt in proximo. [3] Hujus lac ſpiſſatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adjecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contuſis, aſperſo ſale, [4] nervi inciſi ſanantur. [5] Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis menſe, dentium dolorem prohibent.

XXV. Alterum eſt genus quod [1] Græci cæſapon vocant. Hujus folia trita, & cum polenta illita, hulceribus medentur. Hæc in arvis naſcitur. [2] Tertium genus eſt in ſilvis naſcens, iſatin vocant. [3] Hujus folia trita cum polenta vulneribus proſunt. [4] Quarto infectores lanarum utuntur: ſimile erat lapatho ſilveſtri foliis, niſi plura haberet, & nigriora. [5] Sanguinem ſiſtit. Phagedænas & putreſcentia hulcera, quæ ſerpunt, ſanat: item tumores ante ſuppurationem.

Notæ.

Sect. XXIV. 1. *Lactucæ ſponte naſcentis*] Hoc eſt, ſilveſtris, quæ a ſativa diſtat.

2. *Quam caprinam,*] Hanc eo nomine jam ſuperius indicavit, libro 19. ſect. 39. Marinam vocat Celſus, lib. 2. cap. 12. *Lactucæ marinæ lac*, inquit, *cujus gutta pani adjecta abunde purgat.* Et lib. 3. cap. 21. de aqua inter cutem: *Prodeſt etiam lactucæ marinæ quæ grandis juxta naſcitur, ſemen cum aqua potui datum.* Eadem τιθύμαλος eſt, uti dicetur l. 26. ſect. 39. Et teſtis quoque Celſus lib. 5. cap. 7. *Lactuca marina*, inquit, *quæ a Græcis τιθύμαλος nominatur:* Igitur iſtud eſt tithymali genus, quod paralium vocant, purgationibus aptum, de quo lib. 26. ſect. 41. Plinius ipſe ejuſdem libri 26. ſect. 39. *Tithymalum noſtri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam*, &c.

3. *Hujus lac.*] Dioſc. lib. 2. cap. 166. hanc vim eandem lactucæ ſilveſtris lacti adſcribit, eundemque fere dandi modum imperat: lactucæ marinæ ſemini, Celſus, lib. 3. cap. 21.

4. *Nervi inciſi.*] Ad hos uſus adhibitum a ſe tithymali ſuccum Galenus ipſe prodidit, lib. 3. κατὰ γένη, cap. 2. pag. 716.

5. *Eadem trita.*] Idem fere de tithymalo Dioſc. lib. 4. cap. 165.

Sect. XXV. 1. *Græci cæſapon.*] Sic libri omnes etiam MSS. tum hoc loco, tum in hujus loci indice. Dalecampius *aſopon* legit: ſed in ea voce nugari eum recte Salmaſius admonuit, in Solin. pag. 258.

2. *Tertium genus.*] Lactucæ videlicet: quo nomine nunc comprehenduntur genera herbarum omnia, quæ lacteum ſuccum fundunt. Hanc porro iſatin, quam in ſilvis naſci Plinius admonet, ſilveſtrem intelligi ab eo perſpicuum eſt, atque adeo diverſam ab ea qua infectores uti conſuevere: hæc enim ſativa eſt, uti mox ex Oribaſio docebimus: quod Salmaſium fugit, loc. cit.

3. *Hujus folia.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 216. nec paulo etiam expreſſius Galenus, lib. 6. de ſimp. medic. fac. pag. 179.

4. *Quarto.*] Iſati nimirum ſativa. Oribaſius, lib. XI. fol. 199. poſt Dioſc. lib. 2. cap. 215. & Galenum, lib. 6. de fac. ſimp. medic. pag. 179. *Iſatis ſativa herba eſt, qua tingendis lanis infectores utuntur: folia plantaginis habet, pinguiora tamen & nigriora. Silveſtris vero iſatis eſt ſativæ ſimilis: folia tantum habet majora ad lactucæ foliorum ſimilitudinem, &c.* De iſati plura dicemus lib. 22. ſect. 2. Silveſtris iconem exhibet Dodonæus, pag. 79. Sativæ idem, & Lobelius in Obſerv. pag. 189.

5. *Sanguinem ſiſtit, &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 215. de ſativa iſati: & Galenus loc. cit. Uterque poſt Hippocr. lib. de hulceribus, tex. 7. pag. 669.

Contrà ignem sacrum radice vel foliis prodest : [6] vel ad lienes pota. Hæc propria singulis.

XXVI. [1] Communia autem sponte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, [2] & ipso, & foliis scabritia. Ex his rotunda folia & brevia habentem sunt [3] qui hieraciam vocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoque oculos tingendo, obscuritatem, cum sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaveri similis : carpitur per messes inciso caule : conditur in fictili novo, ad multa præclarus. [4] Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum : argema, nubeculas, cicatrices, [5] adustionesque omnes : præcipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana [6] contra epiphoras. [7] Idem succus alvum purgat, in posca potus ad duos obolos. [8] Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia, thyrsique triti, ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia commixto vino ex aceto. Aliis quoque venenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent : item psimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates, succus emendat. Cratevas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari jubet.

NOTÆ.

6. *Vel ad lienes.*] Et isati quoque silvestri hanc vim attribuit Diosc. loc cit.

Sect. XXVI. 1. *Communia autem sponte nascentibus.*] Hoc est, silvestribus, superius explicatis. De sativis inferius.

2. *Et ipso.*] Et in ipso caule, & in foliis quædam scabrities inest.

3. *Qui hieraciam.*] Apuleïus, cap. 30. *Græcis thridax agria dicitur, aliis hieracion .... Itali lactuca silvatica.* Et tit. 1. *Ad oculorum caliginem: Dicunt aquilam, cum in altum volare voluerit, prospicere rerum naturas, lactucæ silvaticæ folium evellere, & succo ejus sibi oculos tingere, & maximam inde claritudinem accipere. Herbæ igitur lactucæ silvaticæ succum cum vino optimo vetere, & melle acapno, quod sine fumo collectum est, mixtum in ampullam vitream condito, & eo utaris : summam medicinam experieris.* Hoc ipsum refert de accipitre Ælianus, lib. 2. hist anim. cap. 43.

4. *Sanat omnia.*] Apuleïus, loc. cit. Et Diosc. lib. 2. cap. 166. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ ἄργεμα, ἀχλύν. Ποιεῖ καὶ πρὸς ἐπικαύσεις ἐγχεομένη σὺν γυναικείῳ γάλακτι. Hoc loco ἐπικαύσεις, oculorum est sordidum, impurum, crustosumque hulcus.

5. *Adustionesque omnes.*] Hulcera oculorum exusta putat hic Dalecampius intelligi : nos ambusta, (nisi de iis paulo post sermo foret) hoc est, adustiones a fervente aqua vel igni factis. De his enim Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis .... Et lactuca trita cum salibus, pro cataplasmate imposita, continuo curant .... Alumine scisso cum oleo contrito omnes ustiones ungo.*

6. *Contra epiphoras.*] Ἐπιφορά, oculi præcipue morbus est, qui fit ab humorum influxu, atque impressione. Is cum cetera membra obsidet, partis in quam fit impetus ingruentis humoris semper nomen adjici consuevit, ventris puta, aut uteri, aut testium epiphoras appellando.

7. *Idem succus.*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ μετ' ὀξυκράτου ποθεὶς ὁ ὀπὸς δυοῖν ὀβολοῖν ὁλκὴ, ὑδατώδη κατὰ κοιλίαν.

8. *Serpentium.*] Diosc. loc. cit. *Scorpionum.*

[9] Quidam & e ſativis colligunt ſuccum minus efficacem. [10] Peculiares earum vires partim jam dictæ ſunt, ſomnum faciendi, Veneremque inhibendi, æſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi, ſanguinem augendi. Non paucæ reſtant: quoniam & inflationes diſcutiunt, ructuſque lenes faciunt. [11] Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibetque eadem: [a] in cauſa alterutraque modus eſt. Sic & alvum copioſiores ſolvunt, modicæ ſiſtunt. Lentitiam pituitæ digerunt, atque ut aliqui tradiderunt, [12] ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti utiliſſime adjuvantur: in eo uſu & [13] oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes: ſi craſſior pituita ſit, ſcillite aut vino abſinthite: & ſi tuſſis ſentiatur, hyſſopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores, & ad veſicæ vitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoque proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant, cum ſale illitæ. Hulcera etiam, quæ ſerpunt, coërcent, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni ſacro illinuntur. Convulſa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. [14] Eruptiones papularum, ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patinis dederunt: ad quod utiliſſimæ quam maximi caulis & amaræ. [b] Quidam lacte infundunt. Defervefacti hi caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur: ſicut ſomno æſtiva maxime la-

INTERPRETATIO.

a *In cauſa.*] Utrumque præſtat, pro diverſo ſumendi modo.

b *Quidam.*] Quidam cum lacte infundunt clyſteribus.

NOTÆ.

9. *Quidam & e ſativis.*] Dioſc. loc. cit. iiſdem verbis.

10. *Peculiares . . . jam dicta ſunt.*] Libro 19. ſect. 38. Has quoque lactucæ dotes complexus eſt Dioſc. lib. 2. cap. 165. & 166.

11. *Nec ulla res.*] Forte, *nec alia res.*

12. *Senſus purgant.*] Sic paulo inferius, ſect. 34. braſſicæ eſu ſenſus purgari dicit.

13. *Oxypori obolis.*] Lactucis, inquit, ſtomachi adjuvantur, cum oxyporo, quod oboli menſura capiatur, cujus aſperitatem addito paſſo (γλυκεῖ dulci) mitigant ad intinctum aceti. Si craſſior pituita in ſtomacho videbitur, non oxyporo dulcibus edomito: ſed ſcillite aceto, aut abſinthite vino utendum cum lactucis. Ὀξύπορα dicebantur, quæ aceto condita ad intinctus ſervabantur. Apud Columellam, lib. 12. caput poſtremum inſcribitur, *Moretum oxyporum, vel ut alii, oxygarum, quemadmodum componas.* Muria condiri lactucas auctor eſt Dioſc. lib. 2. cap. 165. Oxymelite, Plinius lib. 19. ſect. 38.

14. *Eruptiones papularum.*] Quæ Græci ἐξανθήματα, Plinius nunc papulas, nunc eruptiones pituitæ vocat: tubercula videlicet, quæ jejunæ ſalivæ defricatione curantur. Papulis cutis exaſperatur, & rubet, leviterque roditur. Celſum vide, lib. 5. cap. poſtremo, *tit. de papulis.*

ctuca, & amara lactenſque, quam [15] meconidem vocavimus. [16] Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utiliſſimum eſſe præcipitur, dum tempeſtive capiti inunguntur. [17] Oculorum quoque vitiis, quæ frigore in iis facta ſunt. Miras & alias invenio laudes: Thoracis etiam vitiis prodeſſe, non ſecus quam abrotonum, cum melle Attico. Purgari & feminas hoc cibo. Semen ſativarum contra ſcorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. [18] Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

Caput VIII.

XXVII. Nec beta ſine remedio eſt utraque. Sive candidæ, ſive nigræ radix recens, & madefacta, ſuſpenſa funiculo, contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. [1] Candida beta cocta, & cum allio crudo ſumpta contra tineas: nigræ radices ita in aqua coctæ, [2] porriginem tollunt: atque in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus ejus capitis dolores veteres, & vertigines: [3] item ſonitum aurium ſedat, infuſus iis: ciet urinam. Medetur dyſentericis injecta, [4] & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus valet, ſed hujus radici duntaxat expreſſus. [5] Ipſa vero decocta, pernionibus occurrit. [6] Albæ ſuccus epiphoras ſedat, fronte illita: aluminis pauco admixto, [7] ignem ſacrum. [8] Sine oleo trita

NOTÆ.

15. *Meconidem vocamus.*] Libro 19. ſect. 37. Μηκωνὶς atræ lactucæ & amaræ genus, cui nomen eſt a lactis ſoporiferi copia. Laudat eam Galenus, lib. 8. κατ' τόπους, cap. 4. pag. 577.

16. *Hoc lac.*] Dioſc. loc. 2. cap. 166.

17. *Oculorum quoque vitiis.*] Aduſtionibus forte ex frigore, quas ἐπικαύσεις eo loco appellat Dioſcorides.

18. *Tentantes aquas.*] Aquas quæ ſenſus cerebrumve tentent, quales memorantur, lib. 31. ſect. 11. 12. &c.

Sect. XXVII. 1. *Candida beta.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 21.

2. *Porriginem tollunt.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Betæ viridis contuſæ expreſſæque ſucco porriginoſum caput frequenter in balneo lotum, omni tabe purgatur.* Dioſc. lib. 2. cap. 149. Τὸ δ' τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν φύλλων ἀφέψημα, πιτύρων καὶ κονίδων σμηκτικόν, &c.

3. *Item ſonitum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. *Gummi ederæ*, inquit, *cum betæ nigræ ſucco tritum & tepefactum auribus infundis: ita tamen ut & rubi teneri ſuccum miſceas .... ventoſitatem & dolorem tollit.*

4 *Et morbo regio.*] Celſus lib. 3. cap. 42. *potui dat* ictericis *cum aqua betam albam contritam.*

5. *Ipſa vero decocta.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 10. de beta. *Pernionibus in fomento adhibita prodeſt.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 28. de pernionibus. *Proſunt & decoctiones betarum, quibus alumen ſciſſum infuderis.* Dioſc. loc. cit. Τὸ δ' τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν φύλλων ἀφέψημα .... χιμέτλης πραϋντικὸν καταντλούμενον. *Decoctum radicum ac foliorum perniones fotu mitigat.*

6. *Albæ ſuccus.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Ad oculorum dolorem: Beta alba trita fronti imponitur.*

7. *Ignem ſacrum.*] Huic medendi facultatem utriuſque betæ radici Dioſcorides adjudicat, lib. 2. cap. 149.

8. *Sine oleo trita licet.*] Forte rectius, *ſine oleo trita elixave.* Nam Theodorus Priſcianus, lib. 1. cap. 17. *De uſtione calidæ, vel ignis: Betæ elixæ contritæ imponuntur.*

licet, [9] adustis medetur. [10] Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra hulcera quæ serpunt, illinitur: [11] & alopeciis cruda, & hulceribus quæ in capite manant. [12] Succus ejus cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, [13] ut ventrem molliat. [14] Validius cocta fluxiones stomachi sistit & ventris.

XXVIII. [1] Est & beta silvestris, quam limonion vocant, alii neuroïdes, multum minoribus tenuioribusque ac densioribus foliis, undecim sæpe, caule lilii. Hujus folia ambustis utilia, [2] gustantium os adstringunt. [3] Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & e radice coctæ maculas vestium elui dicunt, [4] itemque membranarum.

XXIX. [1] Intubi quoque non extra remedia sunt. [2] Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. [3] Idemque cum vino potus, jocineris, & vesicæ: & epiphoris imponitur. Erraticum apud

NOTÆ.

9. *Adustis medetur.*] Sive ambustis, πυρικαύστοις. Diosc. loc. cit. de radice betæ coctæ.

10. *Et contra eruptiones.*] Dioscorides loco citato.

11. *Et alopeciis.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 10.

12. *Succus ejus.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44.

13. *Vt ventrem molliat.*] Alba nimirum beta, quæ mollit alvum: ut dos est nigræ contraria, sistendi: Diosc. loc. cit. Τεῦτλον διασόν ἐστι, ὧν τὸ μὲν μέλαν σταλτικώτερον κοιλίας σὺν φακῇ ἑψηθέν· καὶ μᾶλλον ἡ ῥίζα· τὸ δὲ λευκὸν, εὐκοίλιον. Martialis, lib. 3. Epigr. 47.

Pigroque ventri non inutiles betas.

Injusta accusatione hoc loco Dalecampius Plinii famæ notam inurit, quem rei medicæ fuisse rudem ait: quod convitium quidem cum ingerit, suam magis inscitiam prodit.

14. *Validius cocta.*] Ut brassicam constat inter auctores, quemadmodum dicetur sect. 34. non percoctam alvum solvere, bis coctam sistere: idem & in beta fieri indicat: ut non percocta ventrem molliat, validius cocta sistat. Quare sic & Celsus accipiendus est, qui lib. 2. cap. 30. inter ea quæ ventrem adstringunt, lenticulam affert, cui beta adjecta sit, brassicamque bis decoctam.

Sect. XXVIII. 1. *Est & beta.*] Hæc iisdem verbis Oribasius, lib. XI. fol. 204. Oribasio Dioscorides præïvit, lib. 4. cap. 16. Vide Notas & Emend. num. XIV. Pingitur a Matthiolo λειμώνιον, seu νευροειδὲς, in lib. 4. Dioscor. pag. 980. quale in horto Regio observavimus. Λειμώνιον porro scito vocitari, quod in pratis nascitur, ut Diosc. ait, ἐν λειμῶσιν.

2. *Gustantium os.*] Vide Notas & Emendationes num. XV.

3. *Semen acetabuli.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de facult. simp. medic. pag. 201.

4. *Itemque membranarum.*] Pergamenarum membranarum elui sordes ait aqua ea, in qua cum sua radice cocta beta sit.

Sect. XXIX. 1. *Intubi quoque.*] Intubus vel intubum Latinis, genera duo complectitur: sativum, sive serin: & cichorium, quod silvestre sive erraticum.

2. *Succus eorum.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. XI. de intubo.

3. *Idemque cum vino.*] Plinius Valer. loc. cit. *Iecoris & vesicæ vitia intubus cum vino haustus emendat.* Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 13. *Intuba frequenter comesta semper hepaticos juvant.*

nos quidam [4] ambulam appellavere. [5] In Ægypto cichorium vocant, quod ſilveſtre ſit. Sativum autem ſerin, quod eſt minus & venoſius.

XXX. [1] Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccuſque decocti ventrem ſolvit. Jocineri, & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium e mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adjuvat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeo prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adjiciunt Magi, ſucco totius cum oleo perunctos favorabiliores fieri, & quæ velint, facilius impetrare. Quod quidem propter ſingularem ſalubritatem [2] aliqui chreſton appellant, alii pancration.

XXXI. [1] Et ſilveſtre genus, alii hedypnoida vocant, latioris folii. Stomachum diſſolutum adſtringit cocta: crudaque ſiſtit alvum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & convulſa utroque genere juvantur. [2] Item quibus genitura valetudinis morbo effluat.

XXXII. [1] Seris & ipſa lactucæ ſimillima, duorum generum eſt: ſilveſtris melior. Nigra iſta, & æſtiva. [2] Deterior hiberna, & candidior. Utraque amara, ſtomacho utiliſſima, præcipue [3] quem hu-

NOTÆ.

4. *Ambulam appellavere.*] Ita M S S. omnes, quos vidimus, quaſi indita appellatione ab ambulando, quo ſatis apte convenit cum altera erratici intubi nomenclatione. Iidem tamen libri in Indice, *Ambubaïa.* Celſus, lib. 2. cap. 30. *Vel intubus, vel ambubeïa*, non ſemel. Eſt cichorium ſilveſtre ſive picris Dodonæi, pag. 624. *Chicorée ſauvage.*

5. *In Ægypto cichorium vocant.*] Erraticum ſcilicet illud genus, de quo dictum proxime. Ita Galenus lib. 8. de fac. ſimp. medic. pag. 227. *πικρίδα* & *κιχόρειον* vocat ſilveſtre genus: *σέριν* ſativum. Quanquam & ipſum ſilveſtre cichorium Aëtius *σέριν* vocat.

Sect. XXX. 1. *Cichorium.*] Erraticum videlicet intubum, ſive *πικρίς*.

2. *Aliqui chreſton.*] Χρηστὸν, a bonitate, *παγκράτιον* ab eximia vi, efficientiaque omnimoda.

Sect. XXXI. 1. *Et ſilveſtre genus.*] Cichorium latioris folii, apud Dodon. pag. 623. Quod in cibo ſumptum jucundiorem animam, ſuavioremque faciat, id apud Græcos nomen invenit, *ἡδύπνοις*.

2. *Item quibus genitura.*] Genitale ſemen.

Sect. XXXII. 1. *Seris & ipſa.*] Columella, lib. 8. cap. 14. *Genus intubi, quod Græci σέριν appellant:* Sativum videlicet, ſive hortenſe: *Chicorée.* Hæc duûm generum, Dioſcoride etiam auctore eſt, lib. 2. cap. 160. quanquam is diverſas diſcriminis notas affert. De vocis hujus *Seris* intellectu, vide Galenum lib. 2. de alim. fac. cap. 41. pag. 360.

2. *Deterior .... & candidior.*] Quæ a ſimilitudine lactucæ, alba lactuca a Plinio Valeriano dicitur, eo quem mox afferemus loco. Silveſtris eadem appellatur, quod eſt, ut ait Dioſc. anguſtiore folio, & amariore.

3. *Quem humor vexat.*] Ita M S S. Reg. Colbert. &c. In Chiffl. *quem uror vexat.* Dioſc. loc. cit. prodeſſe ait diſſoluto & æſtuanti ſtomacho, *ἀτονῶντι στομάχῳ παρηγορεῖ, καὶ καυσουμένῳ.*

mor vexat. [4] Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ : [5] diſcutiuntque & alios, quam ſtomachi. [6] Cum polenta ſilveſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur : [7] & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinem rejicientibus : Item quibus genitura fluat, [8] alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui [9] anthologoumena ſcripſit, in totum damnavit ſerin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio reſiſtit.

XXXIII. Braſſicæ laudes longum eſt exſequi, [1] cum & Chryſippus medicus privatim volumen ei dicaverit, per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cujus ſententiam vel eo diligentius perſequi par eſt, ut noſcatur qua medicina uſus ſit annis [2] DC. Romanus populus. [3] In tres ſpecies diviſere eam Græci antiquiſſimi. Criſpam, quam ſelinoïdea vocaverunt, a ſimilitudine apii foliorum, ſtomacho utilem, alvum modice mollientem. Alteram leam, latis foliis e caule exeuntibus. Unde caulodem quidam vocavere, nullius in medicina momenti. Tertia eſt proprie appellata crambe, tenuioribus foliis, & ſimplicibus, denſiſſimiſque: amarior, ſed efficaciſſima. [4] Cato criſpam maxime probat, dein lævem grandibus foliis, caule magno. [5] Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorum caligini ſcintillationi- Cap. IX.

Notæ.

4. *Cum aceto.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Diſcutiuntque & alios.*] Humores videlicet, quæ vox ex antecedentibus ſubintelligi hoc loco debet.

6. *Cum polenta.*] Cum farina hordeacea, σὺν ἀλφίτῳ, Dioſc. loc. cit.

7. *Et cardiacis.*] Dioſc. loc. cit. & totidem fere verbis Didymus in Geopon. lib. 12. cap. 28. pag. 350. Plinius Valer. lib. 3. cap. XI. *Cardiacis ſanandis: Lactucæ albæ nomen eſt ſeris: quæ trita & impoſita mammæ ſiniſtræ, magnifice ſudorem minuit.* Cardiacus dicitur, qui morbo laborat cardiaco. Ait autem Celſus lib. 3. cap. 19. cardiacum morbum aliud nihil eſſe, quam nimiam imbecillitatem corporis, quod ſtomacho languente immodico ſudore digeritur. Καρδίαν veteres ſtomachum appellabant, hoc eſt, os ventriculi.

8. *Alterno dierum potu.*] Si alternis diebus ſumatur. Didymus in Geopon. loc. cit. Αἱμοπτυϊκοῖς ὁ χυλὸς ὠφελιμώτατος, εἰ παρὰ μίαν πίνοιεν.

9. *Anthologoumena.*] Ἀνθολογούμενα, (ſic enim MSS. Reg. Colb. & Chiffl. non, ut libri editi, *antilegomena* ;) hoc eſt, florilegia.

Sect. XXXIII. 1. *Cum & Chryſippus &c.*] Tranſcripſit hæc Plinius Valer. lib. 4. de re med. cap. 29.

2. *Annis DC.*] Quot ab Urbe condita anni fluxere ad Catonis ævum. Elegans eſt Plinii Valeriani paraphraſis in hunc locum, cap. cit. *Cato tradit populum Romanum*, inquit, *ſexcentis fere annis medicina braſſicæ uſum: nondum enim in Vrbem commeaverant Medici, qui in artem redegerunt, quemadmodum magno ſanitas conſtet, & peregrina ſecum pigmenta attulerunt, ut illis imponerent pretia quæ vellent. Ceterum militares viri glorioſas cicatrices gratuito olere curabant: eodem horto cura uſi ad ſalutem, dum illos paſcit, & ſanat.*

3. *In tres ſpecies.*] De his actum eſt libro ſup. ſect. 41. Græci vocant σελινοειδῆ, λείαν ſive καυλώδη, κράμβην.

4. *Cato criſpam.*] De re ruſt. cap. 157. pag. 85.

5. *Prodeſſe tradit.*] Ibidem, pag. 86. Hæc ad verbum Plinius alter Valerianus, lib. 4. cap. 29. ubi hoc Catonis antidotum vocat.

que, lieni, ſtomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, menta, laſeris radicula, ſumptam acetabulis duobus matutino: tantamque eſſe vim, ut qui terat hæc, validiorem fieri ſe ſentiat. Ergo vel cum his tritam, ſorbendam, vel ex hoc intinctu ſumendam. [6] Podagræ autem morbiſque [7] articulariis illini cum rutæ, coriandri, & ſalis mica, hordei farina. [8] Aqua quoque ejus decocta, nervos articuloſque mire juvari. [9] Si foveantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis ſanari poſſint. Foveri prius aqua calida jubet, ac bis die tritam imponi. [10] Sic etiam fiſtulas, & luxata, & humores evocari, quæque diſcuti opus ſit. [11] Inſomnia etiam, vigiliaſque tollere decoctam, ſi jejuni edant quamplurimam ex oleo, & ſale. [12] Tormina, ſi decocta iterum decoquatur, addito oleo, ſale, cumino, polenta. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturam. [13] Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum pota. [14] Quin & urinam ejus qui braſſicam eſitaverit, aſſervari, calefactamque nervis remedio eſſe. Verba ipſius ſubjiciam, ad exprimendam ſententiam: [15] Pueros puſillos ſi laves ea urina, nunquam debiles fieri. [16] Auribus quoque ex vino ſuccum braſſicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idque etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeverat. [17] Et impetigines eadem ſanari ſine hulcere.

XXXIV. Græcorum quoque opiniones jam & Catonis cauſa poni

Notæ.

6. *Podagræ autem.*] Idem Cato, pag. 86. *Verum morbum articularium nulla res tantum purgat, quantum braſſica cruda, ſi eam edes cum ruta, & coriandro conciſam.* Ita etiam Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 17. pag. 337. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Articulariis.*] Ita MSS. omnes. Plinius Valer. *articularibus.* Quædam Catonis exemplaria *articularem* morbum habent.

8. *Aqua quoque ejus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 29.

9. *Si foveantur.*] Cato, cap. 157. pag. 85. Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Paxamus in Geopon. loc. cit.

10. *Sic etiam fiſtulas.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

11. *Inſomnia etiam.*] Cato, loc. cit. pag. 86.

12. *Tormina.*] Cato, cap. 156. pag. 84. & cap. 157. pag. 87.

13. *Inter reliqua.*] Hæc paulo enucleatius Cato, cap. 156. pag. 84.

14. *Quin & urinam.*] Cato, cap. 157. pag. 87.

15. *Pueros.*] Cato, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 29.

16. *Auribus quoque.*] Verba hæc ſunt Catonis, cap. 157. fere extremo: *Auribus ſi parum audies, terito cum vino braſſicam, ſuccum exprimito, in aurem intro tepidum inſtillato: cito intelliges te plus audire.* Habet hoc ipſum Plinius Valer. lib. 1. cap. 12. & Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 17. pag. 338.

17. *Et impetigines.*] Cato, loc. cit. *Deinde impetigini parce braſſicam apponito, ſanam faciet, & hulcus non faciet.* Paxamus in Geopon. loc. cit. Λειχῆνα δὲ ἐξαιρεῖ τὰ φύλλα προστειβόμενα. Impetigo, fœdatio cutis eſt, ſerpens cum pruritu, quam alii ſcabiem ſiccam, aſperam, & prominentem intelligunt: alii morbum ſimilem ſcabiei ſquamoſum. Plerique λειχῆνα Græcis dici exiſtimant, de quo jam ſect. 2. egimus. Delicias Turnebus facit, dum *porcæ petigines* hoc loco legit.

convenit

convenit, in iis duntaxat, quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. [1] Item alvum solvere, eandemque bis coctam sistere. [2] Vino adversari, ut inimicam vitibus. [3] Antecedente in cibis caveri ebrietatem, postea sumpta crapulam discuti. [4] Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: [5] succum vero crudæ vel angulis tantum tactis cum Attico melle, plurimum. Facillime concoqui, ciboque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho nervisque, ideo & paralyticis [6] & tremulis dari jubet, & sanguinem exscreantibus. [7] Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon, & renum causa: [8] lactis quoque ubertatem puerperis hoc cibo fieri judicans, [9] & purgationem feminis. [10] Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. [11] Apollodorus adversus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Invenio & a podagra liberatos edendo eam, decoctæque jus bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. [12] Item splenicis in vino albo per dies XL. [13] Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bi-

NOTÆ.

Sect. XXXIV. 1. *Item alvum solvere, eandemque.*] Hæc quoque tradit Galenus, lib. 3. de simp. med. fac. cap. 15. pag. 70. & Diosc. lib. 2. cap. 145. & 146. *Brassicam bis decoctam alvum adstringere* Celsus pariter admonet, lib. 2. cap. 30. *movere, si subcruda est*, cap. 20.

2. *Vino adversari.*] Si quis dum coquitur brassica, vini paululum instillet, minime percoctum iri, ait Geopon. auctor, lib. 5. cap. XI. pag. 131. De hac antipathia rursum sect. 36.

3. *Antecedente.*] Hoc pariter auctor Geopon. loc. cit. Theophrastus, Eubulus, Apollodorus Carystius, Timæus, Nicochares, aliique apud Athæneum, lib. 1. pag. 34. Aristoteles quoque, sect. 3. problem. 17. pag. 697. Διὰ τί ἡ κράμβη παύει τὴν κραιπάλην; E Latinis etiam Cato ipse, cap. 156. pag. 83. *Si voles in convivio multum bibere, cœnareque libenter, ante cœnam esto crudam brassicam quantum voles ex aceto: & item, ubi cœnaveris, comesto aliqua quinque folia: reddent te quasi nihil ederis, biberisque: bibesque quantum voles.*

4. *Hunc cibum.*] Ita etiam Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 17. pag. 338. Diosc. quoque, lib. 2. cap. 146.

5. *Succum vero crudæ.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 55. *Brassica cruda*, inquit, *trita, cum pane candido madefacto subacta, ac fronti illita, dolorem oculorum plurimum relevat.*

6. *Et tremulis.*] Dioscor. lib. 2. cap. 146. Τρομώδεσιν, quibus sunt artus tremuli.

7. *Hippocrates.*] Libro 2. de morb. mul.

8. *Lactis quoque.*] Hippocr. lib. 1. de morb. mul. tex. 73. pag. 460.

9. *Et purgationem.*] Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 376. & tex. 31. pag. 391. Item lib. 1. de morb. mul. tex. 74. pag. 461.

10. *Crudus quidem.*] Hippocr. loco citato proxime, commanducatam brassicam menses trahere prodidit: affricatam, partum ejicere, pag. 377.

11. *Apollodorus.*] Paxamus quoque in Geopon. loc. cit.

12. *Item splenicis.*] Hæc pariter Paxamus, loc. cit. Et Diosc. σπληνικοῖς ὠφελεῖ, loc. cit.

13. *Ictericis.*] Et his quoque in vino albo dari per dies XL. Paxamus præcipit, loc. cit. Sunt autem icterici, qui

bendumque demonstrat. Contra vero singultus cum coriandro & anetho, melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse [14] inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis hulceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto, [15] vel cum feno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisque imponunt. [16] Epinyctidas, ac quidquid aliud serpit in corpore, imposita levat. [17] Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata vero & alios livores pura illita. [18] Lepras, & psoras cum alumine rotundo ex aceto. [19] Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testium & genitalium malis hanc utilissime imponi asserit. Efficacius eandem cum faba trita. Item convulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine: [20] & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina [21] alterutra parte exinanit.

XXXV. Ex omnibus brassicæ generibus suavissima est [1] cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ, ad tot usus laudatam, fœtere humi effusam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, [2] inter caustica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetusto. At cum lasere & aceto [3] in vicem psilothri evulsis illitus pilis, nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subfervefactus, vel per se elixus,

NOTÆ.

ictero morbo laborant, quem Varro vocat regium morbum, ut dicemus lib. 22. sect. 53. Vulgus in Gallia a colore flavo, *la jaunisse.*

14. *Inflationibus stomachi.*] Ita libri omnes, etiam M S S. non, ut quidam voluêre, *inflammationibus.* Sunt enim diversæ eæ affectiones stomachi, ut Celsus docet lib. 4. cap. 5. de morbis stomachi: *Modo ingens calor,* inquit, *modo inflammatio, modo exhulceratio afficit.*

15. *Vel cum feno Græco.*] Cum aceto, & feni Græci farina, podagricis articularioque morbo prodesse, hulceribus quoque sordidis ac vetustis, auctor est Diosc. lib. 2. cap. 146.

16. *Epinyctidas.*] Diosc. loc. cit.

17. *Item repentinas.*] Diosc. loc. cit. brassicam ait auxiliari plurimum iis, quibus est obtusior oculorum acies: ἀμβλυωποῦσι δὲ βοηθεῖ ἐσθιομένη.

18. *Lepras &c.*] Paxamus, loc. cit. iisdem fere verbis.

19. *Sic & fluentes.*] Diosc. loc. cit. Ἴσχει δὲ καὶ ῥύσιν τῶν ἐν κεφαλῇ τριχῶν.

20. *Et ad secundas.*] Subintellige, ejiciendas: ἐκβαλεῖν χρεία dixit Hippocrates, lib. 1. de morb. mul. sect. 122.

21. *Alterutra parte.*] Sive superne vomitum, sive inferne alvum ciendo.

Sect. XXXV. 1. *Cyma.*] In omni, inquit, brassicæ genere, cyma quidem suavissima est, ut agnoscunt omnes subtilioris gulæ magistri: est enim, ut dictum est libro superiore, sect. 41. ipsorum caulium tenerior delicatiorque cauliculus: sed idem tamen est medicinæ inutilis: quippe difficilis in coquendo, &c. Cave credas brassicæ genus cymam appellari.

2. *Inter caustica.*] Καυστικὰ medicamenta sunt, quæ adurendi vim habent.

3. *In vicem psilothri.*] Ψίλωθρον, φάρμακον πρὸς ψίλωσιν τῶν τριχῶν, medicamentum ad evellendos pilos, quasi depilatorium.

ad convulsa & rupta intus, lapsumque ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ? imo vero apud eosdem animæ gravitatem facere, dentibus & gingivis nocere: [4] & in Ægypto propter amaritudinem non estur.

XXXVI. Silvestris, sive erraticæ, immenso plus effectus [1] laudat Cato, [2] adeo ut aridæ quoque farinam [3] in olfactorio collectam, vel odore tantum naribus rapto, vitia earum graveolentiamque sanare affirmet. Hanc alii [4] petræam vocant, [5] inimicissimam vino, quam præcipue vitis fugiat: aut si non possit fugere, moriatur. [6] Folia habet una, parva, rotunda, lævia, plantis [7] oleris similior, candidior sativa, & hirsutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque, ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne solvantur ante diem septimum: strumis, fistulis, in aqua contritam, Chrysippus auctor est. Et alii vero compescere mala corporis quæ serpant: [8] nomas vocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & tonsillas, manducatam & coctam, succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras, & lepras veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius si cum lasere, & aceto acri. Necari quoque canes ea, si detur, ex carne. Semen ejus tostum auxiliatur contra serpentes, fungos, [9] tauri sanguinem. Folia cocta splenicis in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro pro-

NOTÆ.

4. *Et in Ægypto.*] Diosc. lib. 2. cap. 145.

Sect. XXXVI. 1. *Laudat Cato.*] Cap. 157. pag. 87. & 88.

2. *Adeo ut aridæ.*] Cato, loc. cit. pag. 88. *Si polypus in naso introïerit, brassicam erraticam aridam tritam in malum conjicito, & ad nasum admoveto: ita subducito sursum animam quamplurimum poteris: in triduo polypus excidet,* &c.

3. *In olfactorio.*] Olfactorium, inquit Joan. de Janua, *vas est unguentarium muliebre, in quo odoramenta gestantur*, nempe ex Isidoro, lib. 19. cap. 31.

4. *Petræam vocant.*] Quod in locis petrosis, præruptisque nascitur, ἐν κρημνώδεσι τόποις, ut ait Diosc. lib. 2. cap. 147. a quo hæc ἀγρία κράμβη vocatur. Hæc eadem illa est, inquit Ruellius lib. 2. cap. 132. pag. 446. quæ tot exercuit, imo fere occidit Grammaticos, illo Satyrici senariolo vaticinante, quantam crucem nostris Criticis olim poneret,

Occidit miseros crambe repetita magistros.

5. *Inimicissimam vino.*] Quippe cui si vitis adferatur, a brassica recedat ea quam possit longissime, ut quidem prodit auctor Geopon. lib. 5. cap. XI. pag. 131. Paxamus apud eundem auctorem, lib. 12. cap. 17. pag. 339. ait aut tabe tum brassicam, aut vitem interituram esse. De hac inimicitia iterum Plinius lib. 24. sect. 1.

6. *Folia habet una.*] Ita Reg. 1. cod. Alii *bina* legunt: sed falso. *Vna* vero idem est, atque unius generis, ac modi,

7. *Oleris similior.*] Hoc est, brassicæ sativæ.

8. *Nomas vocant.*] Νομαὶ sunt τὰ νεμόμενα τῶν ἑλκῶν, hulcera serpentia quæ depascunt.

9. *Tauri sanguinem.*] Et adversus taurini sanguinis epoti venenum auxiliari brassicæ semen, auctor est Diosc. in Alexipharm. cap. 25.

ſunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uvæ in faucibus tumenti tactu medetur: & parotidas cum melle illitus reprimit: ſerpentium morſus ſanat. Virium braſſicæ unum & magnum argumentum addemus, & mirabile. Cruſtæ ſi occupent intus vaſa omnia, in quibus aquæ fervent in tantum, ut non ſit eas avellere, ſi braſſica in iis decoquatur, abſcedunt.

XXXVII. Inter ſilveſtres braſſicas & [1] lapſana eſt, pedalis altitudinis, hirſutis foliis, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore. [2] Coquitur in cibo. Alvum lenit & mollit.

XXXVIII. [1] Marina braſſica vehementiſſime ex omnibus alvum ciet. [2] Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, ſtomacho inimiciſſima.

XXXIX. [1] Scillarum in medicina alba eſt quæ maſculus, femina nigra. Quæ candidiſſima fuerit, utiliſſima erit. [2] Huic aridis tunicis direptis [3] quod reliquum e vivo eſt, conſectum ſuſpenditur lino, modicis intervallis. [4] Poſtea arida fruſta in cadum aceti quam aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte vas contingant. [5] Hoc fit ante ſolſtitium, diebus XLVIII. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, ſcilla eximitur, acetum transfunditur. [6] Hoc clariorem oculorum aciem facit. [7] Salutare eſt ſtomachi laterumque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, ut avidius hauſtum exſtinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingivis, & dentibus, vel per ſe commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta.

NOTÆ.

Sect. XXXVII. 1. *Lapſana.*] De qua ſuperiore libro, ſect. 41.

2. *Coquitur in cibo.*] Et caulis & folia, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 142.

Sect. XXXVIII. 1. *Marina braſſica.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 148. Galenus item, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 196. A Lobelio pingitur id braſſicæ genus in Obſerv. pag. 329. quale in horto Regio vidimus.

2. *Coquitur propter.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit.

Sect. XXXIX. 1. *Scillarum.*] Delibata hæc jam ſuperiore libro, ſect. 30.

2. *Huic aridis tunicis.*] Hanc ipſam aceti ſcillini concinnandi rationem vide apud Columellam, lib. 12. cap. 33. Marcellum Empir. cap. 20. pag. 149. & apud Dioſc. lib. 5. cap. 25.

3. *Quod reliquum e vivo.*] E medio, quod tenerius, interiuſque eſt. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. *Scillæ bulbi*, inquit, *quod interius eſt.* Τὸ μεσαίτατον, quod intimum eſt meditullium, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 202.

4. *Poſtea arida.*] In umbra ſiccata. Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. Sectas taleolas vocat Columella, lib. 12. cap. 33.

5. *Hoc fit ante ſolſtitium.*] Diſcrepat Columella, qui diebus ante vindemiam XL. id fieri præcipit.

6. *Hoc clariorem.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 25.

7. *Salutare eſt.*] Stomachicis, & iis qui ægre cibum concoquunt. Dioſc. loco proximo cit.

[8] Linguæ quoque recens ſubjecta præſtat, ne hydropici ſitiant. [9] Coquitur pluribus modis: in olla, quæ conjiciatur in clibanum aut furnum, [10] vel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. [11] Et cruda ſiccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. [12] Toſta quoque purgatur, & medium 5 ejus iterum in aqua coquitur. [13] Uſus ſic coctæ ad hydropicos, ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. [14] Item ad ſplenicos, & ſtomachicos, ([15] ſi non ſentiant hulcus,) quibus innatet cibus. [16] Ad tormina, regios morbos, tuſſim veterem cum ſuſpi-

Notæ.

8. *Linguæ quoque.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. plane ad verbum. Apuleïus quoque, cap. 42. tit. 4.

9. *Coquitur pluribus.*] Ita Dioſc. lib. 2. cap. 202.

10. *Vel adipe aut luto.*] Dioſcor. loc. cit. Σταιτὶ δὲ ἢ πηλῷ περιπλάσσεται, καὶ δίδοται εἰς κλίβανον ἢ ἄνθραξιν ἐγκρύπτεται μέχεις ἂν ὀπτηθῇ ἱκανῶς τὸ περικείμενον σταῖς. *Farina ſubacta, lutove oblinitur, & in clibanum conjicitur, aut prunis obruitur, donec ambiens cruſta ſufficienter toſta ſit.* Ex iiſdem, ut videtur, fontibus uterque hauſit. At vocem ambiguam σταιτὸς, quæ & adipem, & farinam ſubactam fermentumve ſignificet, *de la paſte*, cur adipem potius reddiderit quam farinam, non liquet. Heſychius, pag. 862. Σταῖτα, ἄλευρα, ζύμη. Σταῖς, λίπος. Niſi forte numero ſolum multitudinis, ut Heſychius innuit, fermentum ſignificet, ac farinam: numero ſingulari, adipem. At adipe involvi, incoquique ſcillam, minus commodum videtur, quam ſi id farina fiat ſubacta.

11. *Et cruda.*] Hæc quoque Dioſc. lib. 2. cap. 202. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 22. de apum percuſſibus, vel ſcorpionum, ceterorumque ſerpentium. *Scilla cruda trita imponitur, & ſtatim curat.*

12. *Toſta quoque.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. ad verbum: & Scribonius Largus, Compoſ. 76.

13. *Vſus ſic cocta.*] Dioſc. loco cit. Apuleïus quoque, cap. 42. tit. 1. & ante hos Celſus, lib. 3. cap. 21. Plinius Valer. loc. cit. *Scilla bulbus torretur, deinde purgatur, & medium ejus in aqua coquitur: cum madidum eſt, ex eo tres oboli dantur potui ex melle & aceto: evacuatur per urinam.* Theodorus Priſcianus, lib. 4. *Ad hydropem: Squilla, id eſt, bulbus ſub prunis furno aſſatur: deinde circumpurgatur, & medietas ejuſdem bulbi in aqua coquitur: poſteaquam coquendo colorem mutaverit, tollitur. Ex quo bulbo ſcrupulus unus & dimidius teritur cum oxymelle: tribus cyathis calefactum, bibendum datur: omnem calamitatem per urinam evacuat.*

14. *Item ad ſplenicos & ſtomachicos.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ στομαχικοῖς οἷς ἐπιπολάζει τὰ σιτία. *Stomachicis quibus innatat cibus.* Celſus lib. 4. cap. 9. in lienis morbo *acetum acre ſorbere per ſe, & magis etiam quod ſcilla conditum ſit, expedire* ait. Σπληνικὸς eſt lienoſus, ſive qui lienis indurationem patitur. Vide Galenum, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 598. Στομαχικὸς, qui ſtomacho, hoc eſt, ventriculi orificio laborat, & cibum continere nequit. Vocis hujus acceptiones alias vide apud eundem Galenum, lib. 8. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 563.

15. *Si non ſentiant hulcus.*] Cavendus enimvero ſcillæ uſus iis, quibus interna quæpiam exhulceratio eſt, inquit Dioſcor. lib. 2. cap, 202. Φυλάττεσθαι δὲ αὐτῆς τὴν δόσιν δεῖ, ἐφ' ὧν ἕλκωσίς τις ἐστὶν ἐντός.

16. *Ad tormina, &c.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ ἐπὶ ἰκτέρου, στροφουμένων, βηττόντων χρονίως, ἀσθματικῶν, ἀναφορικῶν. Celſus lib. 4. cap. 4. ad tuſſim pariter veterem *delingere ſcillam* jubet. Scribonius Largus, Compoſ. 76. *Ad ſuſpirium faciunt bene inter ſimplicia quidem acetum ſcillites, quod vocant, cochleario ter quaterve ſumptum in die. Prodeſt & ipſa ſcilla.*

rio. [17] Discutit & foliis strumas, quadrinis diebus soluta. [18] Furfures capitis, & hulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. [20] Sic & interiora purgat. [21] Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen ejus lumborum dolori ex melle imponitur. [22] Pythagoras scillam in limine quoque januæ suspensam malorum medicamentorum introïtum pellere tradit.

XL. Ceterum bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se vero triti nervorum contractioni, & ex vino [1] porrigini: cum melle, [2] canum morsibus: Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat, coriandrum & farinam adjiciunt. [3] Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat: [4] & erumpentia in capite, cum vino austero aut ovo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æque vitia quæ sunt in facie, [5] eorum rubentes maxime, in Sole illiti cum melle & nitro emendant: [6] lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. [7] Vulneribus quoque mire prosunt per se, [8] aut, ut Da-

NOTÆ.

argilla circumdata, & furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, & quod tenerrimum est ejus mellis duabus partibus Attici admixtum & tritum, cochleario semel in die bisve sumptum profuit multis.

17. *Discutit & foliis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 9. ubi de furunculis, & strumis: *Scilla quoque*, inquit, *si contrita in vicem cataplasmatis imponatur, quatuor diebus permanens continuis, duritias solvit.*

18. *Furfures &c.*] Hanc vim bulbis adscribit Diosc. lib. 2. cap. 20. cum nitro cocto.

19. *Coquitur &c.*] Diosc. totidem verbis, lib. 2. cap. 202.

20. *Sic & interiora.*] Quoniam sic sumpta, viscida excrementa alvo detrahit, inquit Diosc. loc. cit.

21. *Rimas pedum.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. totidem verbis.

22. *Pythagoras.*] Et Diosc. quoque loc. cit. Ἔστι δ' ἡ ἀλεξιφάρμακον ὅλη πρὸ τῶν θυρῶν κρεμαμένη. Sic etiam Zoroastres in Geopon. lib. 15. cap. 1. pag. 406. Quin & vulpes quoque, gnara lupo & scillam adversari, pro speluncæ foribus scillam suspendit, quæ lupum ab ingressu arceat, teste Habdarrahmano Ægyptio, cap. 23. pag. 96. Scilla vim expiandi habere credita olim: quare apud Theophr. in Charact. superstitiosus subinde se scillæ circumlatione purificat. Vide Casauboni Notas in eum locum.

Sect. XL. 1. *Porrigini.*] Furfuribus, πιτύριας, Diosc. lib. 2. cap. 200. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40.

2. *Canum morsibus.*] Diosc. loc. cit. cum melle, ac pipere trito.

3. *Theodorus & lichenas.*] Proximum certe licheni & affine malum elephantiasin, hoc medicamento sanari auctor est Plinius Valer. lib. 2. cap. 57. & Q. Serenus, cap. XI. huic propellendo malo, inquit,

Non frustra bulbos, & sulphura jungis aceto.

4. *Et erumpentia.*] Subintellige hulcera: ἀχῶρας dixit Diosc. loc. cit.

5. *Eorum rubentes.*] E bulbis ii maxime, quorum cortex radicis rubet. Dioscoridi lib. 2. c. 200. βολβὸς πυῤῥός.

6. *Lentiginem cum vino.*] Cum melle maluit Q. Serenus, cap. 12.

Proderit & bulbus mellis dulcedine victus.

7. *Vulneribus quoque.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 20.

8. *Aut, ut Damion, ex mulso.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

mion, ex mulſo, ſi quinto die ſolvantur. [9] Iiſdem & auriculas fractas curat, [10] & teſtium pituitas. In articulorum doloribus miſcent farinam. [11] In vino cocti illiti ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. [12] Dyſentericis in vino ex aqua cæleſti temperato dantur. Ad convulſa intus, cum ſilphio pilulis fabæ magnitudine. [13] Ad ſudorem tuſi illinuntur. [14] Nervis utiles: ideo & paralyticis datur. [15] Luxata in pedibus, qui ſunt rufi ex his, citiſſime ſanant cum melle & ſale. [16] Venerem maxime Megarici ſtimulant: [17] hortenſii, partum cum ſapa aut paſſo ſumpti: ſilveſtres, interaneorum plagas & vitia, cum ſilphio pilulis devoratis ſedant. Et ſativorum ſemen contra phalangia bibitur in vino. Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentium ictus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietateſque igne factas emendat. [18] Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos aſſis minus utiles eſſe adjicit, & difficile concoqui ex vi uniuſcujuſque naturæ.

XLI. [1] Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mire utilis duntaxat recentibus. [2] Bulbus quem vomitorium vocant ab effectu, folia habent nigra, ceteris longiora.

NOTÆ.

9. *Iiſdem & auriculas.*] Dioſc. lib. 2. cap. 200.

10. *Et teſtium pituitas.*] Sic opinor, aquoſos teſtium tumores vocat. Dolorem teſtium ſimpliciter Marcellus Empir. appellat, cap. 33. pag. 228. *Bulbi ex mulſo triti atque illiti, dolentibus teſticulis medentur.*

11. *In vino cocti.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. *Bulbi triti*, inquit, *inliti ventri, bene molliunt, & præcordiorum tumorem curant.*

12. *Dyſentericis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Dyſenteria compeſcenda: Per ſe bulbi triti dantur, & in vino auſtero potio miſcetur.*

13. *Ad ſudorem.*] Compeſcendum. Dioſc. lib. 2. cap. 200.

14. *Nervis.*] Largiore tamen cibo ſumptos nervis nocere bulbos ait Dioſc. lib. 2. cap. 200.

15. *Luxata.*] Dioſc. lib. 2. cap. 200. Græci στρέμματα luxata, ſeu artus luxatos vocant, cum ſuo loco mota oſſa legitimos naturæ in ea parte motus cum dolore remorantur.

16. *Venerem maxime.*] Hoc de bulbis ſatis univerſe prodidit Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 164. & Dioſc. loc. cit. De Megaricis in primis Ovidius a nobis laudatus, lib. 19. ſect. 30. De Regiis appellatis, Athenæus lib. 2. pag. 64. Referri huc forte poteſt vulgata illa apud eundem Athenæum, loc. cit. parœmia. ἡ δὲ παροιμία φησὶν,

Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβός, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Nervis carentem juverit bulbus nihil.

De qua Eraſmum conſule, Chiliad. 4. Cent. 2. Adag. 42.

17. *Hortenſii.*] Idemque ſativi, eſculentique appellati.

18. *Diocles oculos.*] Diphilus quoque Siphnius apud Athen. lib. 2. pag. 64.

Sect. XLI. 1. *Bulbinem.*] Βολβίνη dicitur Theophraſto, lib. 7. hiſt. cap. 13. & Matroni apud Athen. lib. 2. pag. 64.

2. *Bulbus quem.*] Oribaſii interpres, lib. XI. pag. 193. poſt Dioſc. lib. 2. pag. 201. *Bulbus qui ad ciendum vomitum accommodatus dicitur, folia habet.... multo longiora, quam is qui edendo eſt, &c.* Dioſcoridi, Βολβὸς ἐμετικός, &c. A ſimilitudine quam folio cum juncis habet, Hiſpani Jonquillas nuncupant: a quibus & Galli *Jonquille: Jonquille d'Eſpagne: grande Jonquille: petite Jonquille.* Pingitur a Dodonæo, pag. 226. Sed & quiſquis bulbus vomitum ciet, vomitorius dici poteſt. Vide Anguillaram, par. 7. pag. 119.

CAPUT X. XLII. [1] Utiliſſimus ſtomacho cibus aſparagi traduntur. [2] Cumino quidem addito inflationes ſtomachi colique diſcutiunt: [3] iidem oculis claritatem afferunt. [4] Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorumque vitiis proſunt, vino cum coquuntur addito. [5] Ad lumborum & renum dolores, ſemen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. [6] Venerem ſtimulant. [7] Urinam cient utiliſſime, præterquam veſicam exhulcerant. [8] Radix quoque, plurimorum prædicatione, trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, [9] lumborum & renum dolores ſedat. [10] Quidam & ad vulvæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. [11] Eadem in aceto decocta contra elephantiaſin proficit. Aſparago trito ex oleo perunctum pungi ab apibus negant.

XLIII. Silveſtrem aſparagum aliqui [1] Libycum vocant, [2] Attici hormenum. [3] Hujus ad ſupra dicta omnia efficacior vis, & candidiori major. [4] Regium morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi jubent ad heminam. Ad idem & ſemen valet cum anetho, ternis utriuſque obolis. Datur & ad ſerpentium ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur radici marathri inter efficaciſſima auxilia. Si

NOTÆ.

Sect. XLII. 1. *Vtiliſſimus.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 30.

2. *Cumino quidem.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Iidem oculis.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Ventrem leniter.*] Plinius Valer. loc. cit. Dioſc. lib. 2. cap. 152. & Diocles apud Athen. lib. 3. pag. 120.

5. *Ad lumborum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. *Aſparagi ſemen & cumini*, inquit, *pari pondere tritum, & ex vino vel aqua calida potui datum, emendat lumborum & renum vitia.* Et Q. Serenus, cap. 26. de lumbis & renibus ſanandis:

Aut caput aſparagi cum vino ſume vetuſto,
Seu mavis, appone: modus conducit uterque.

6. *Venerem.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 30.

7. *Vrinam.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Radix quoque.*] Dioſc. lib. 2. cap. 152. Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 30. cap. 176. & cap. 179. Marcellus Empir. cap. 25. pag. 173. & cap. 26. pag. 176.

9. *Lumborum & renum.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 25. pag. 173. Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 30. Apuleïus, cap. 84. tit. 4.

10. *Quidam & vulvæ.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 30.

11. *Eadem in aceto.*] Plinius Valer. loc. cit. *Contra elephantiaſim efficax creditur.* Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. *Radix aſparagi decocta in aceto, & elephantioſis rationabiliter imponitur.* Apuleïus, cap. 84. tit. 3. *Ad elephantioſos. Herbæ aſparagi radix cocta contrita imponatur elephantiaco, liberabitur.*

Sect. XLIII. 1. *Libycum vocant.*] Apuleïus, cap. 84. *Græci myacanthan, alii aſparagon agrion, Latini corrudam, alii aſparagum agreſtem, alii aſparagum ruſticum, alii aſparagum noſtrum.* Noſtrum cum dicit, Libycum, opinor, intelligit: Fuit enim is ex Africa, oppido Madaura.

2. *Attici hormenum.*] Vide quæ diximus ſuperiore libro ſect. 42.

3. *Hujus ad ſupra dicta.*] Athenæus, lib. 2. pag. 62.

4. *Regium morbum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 152.

ſanguis

ſanguis per urinam reddatur, ſemen aſparagi, & apii, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus, Chryſippus dari jubet. Sic & hydropicis contrarium eſſe, quamvis urinam moveat, docet: [5] Item Veneri. Veſicæ quoque, niſi decoctum: [6] quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos: [7] In vino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mederi.

XLIV. [1] Apio gratia in vulgo eſt. Namque rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. [2] Præterea oculis illitum cum melle, ita ut ſubinde foveantur ferventi ſucco decocti, aliiſque membrorum epiphoris: per ſe tritum, aut cum pane, vel polenta impoſitum, mire auxiliatur. Piſces quoque ſi ægrotent in piſcinis, apio viridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in majore ſententiarum varietate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chryſippus feminam eſſe dicit criſpioribus foliis & duris, craſſo caule, ſapore acri & fervido. Dionyſius nigriorem, brevioris radicis, vermiculos gignentem: Ambo neutrum ad cibos admittendum, imo omnino nefas: [3] nam id defunctorum epulis feralibus di- CAP. XI.

NOTÆ.

5. *Item Veneri.*] Chryſippum ſecutus Dioſc. loc. cit. docet decoctum radicis aſparagi hauſtum, *ποιεῖν ἀτόκιον καὶ ἄγονον*, partum impedire, ac ſterilitatem inducere.

9. *Quæ aqua ſi canibus.*] Et hoc ex aliorum ſententia refert Dioſc. loc. cit.

7. *In vino decoctæ.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94. Apuleïus, cap. 84. tit. 2. *Ad dentium dolorem Herbæ aſparagi ſuccum in ore oportet continere.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. *Aſparagi ſilvatici radicem in vino decoques: ex hoc in ore contineat: dolorem ſedat: ſuccuſque ejus ſimiliter facit.* Adde his Dioſc. loc. cit. & Galenum, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 160.

Sect. XLIV. 1. *Apio.*] Sativum intelligit, ſive hortenſe: vulgo *Perſilum* dicitur: etſi aliter ſentire intelligo Aloïſium Anguillara, par. 7. pag. 121.

2. *Præterea oculis.*] Oculorum inflammationibus, *πρὸς ὀφθαλμῶν φλεγμονάς*, inquit Dioſc. lib. 3. cap. 74. Oculorum epiphoris, (quæ Plinii hoc loco mens eſt, cum ſequatur ſtatim, *aliiſque membrorum epiphoris*) Apuleïus, cap. 118. tit. 1. *Ad epiphoras oculorum: Herba apio trita bene cum pane molli, oculi tegantur: mirifice ſanat.* Eadem habet Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. Oculis tumentibus, vel dolentibus, apium imponi cum lacte mulieris Marcellus Empir. jubet, cap. 9. pag. 56. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum cauſis. Et caſeus recens*, inquit, *cum apiorum foliis contritis impoſitus, ſæpe oculos liberavit: & panis mundus vino infuſus, & cum oleo roſeo tritus, par beneficium præſtitit.*

3. *Nam id defunctorum.*] In feralibus epulis uſi convivæ corona ex apio. Suidas: Σελίνου στέφανος. Πένθιμος· τὸ γὰρ σέλινον πένθεσι προσήκει, ὡς ἔφη καὶ Δοῦρις ἐν τῷ Περὶ ἀγώνων. Adde, ut Plutarchus eſt auctor, in vita Timoleontis, coronari apio ſepulcra: unde vetus illud, *Indigere apio*, de iis qui profligata valetudine utuntur. Suidas, tom. 2. pag. 930. verbo, Τοῦ σελίνου δεῖται, ἐπὶ τῶν ἀσφαλῶς νοσούντων· Καὶ γὰρ εἰώθαμεν τὰ μνήματα στεφανοῦν σελίνοις, ὥς φασι Πλούταρχος. Arnobius lib. 5. contra Gent. pag. 169. *Oblivioni etiam Corybantia ſacra donentur, in quibus ſanctum illud myſterium traditur, frater trucidatus a fratribus, interempti ex ſanguine Apium natum, prohibitum menſis olus illud apponi, ne a manibus mortui inexpiabilis contraheretur offenſio.*

catum esse : visus quoque claritati inimicum. Caule feminæ [4] vermiculos gigni. [5] Ideoque eos qui ederint, sterilescere, mares feminasque. In puerperiis vero ab eo cibo [6] comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marem. Eaque causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. [7] Mammarum duritiam impositis foliis emollit. [8] Suaviores aquas potui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem jure instillato gravitatem aurium. [9] Semine urinam ciet, menstrua, [10] ac secundas partûs. Et, si foveantur semine decocto, sugillata reddit colori. [11] Cum ovi albo illitum, [12] aut ex aqua coctum potumque renibus medetur : In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino, vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo.

XLV. [1] Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. [2] Sed in confessa damnatione est venenatum in Sardinia.

NOTÆ.

4. *Vermiculos gigni.*] Cum e terra erutus Soli exponitur.

5. *Ideoque eos . . . . sterilescere.*] Dissentire a Chrysippo videtur auctor Geopon. lib. 12. cap. 13. Βρωθὲν δὲ τὸ σέλινον καταφερεστέρας εἰς τὰ ἀφροδίσια ποιεῖ τὰς γυναῖκας, &c. Habet eadem Simeon Sethi, lib. de alim. tit. Σέλινον.

6. *Comitiales.*] Comitiales fieri, qui apio in cibis utantur, auctor est Simeon Sethi, loc. cit. Galenus tamen in Consilio, pro puero epileptico, tom. 10. cap. 4. pag. 491. apium, smyrniumque, quod genus apii est, degustari ab ejusmodi ægrotis utilissime admonet : Πεῤῥὸν δὲ καὶ σελίνου, καὶ σμυρνίου προσάψασθαί ποτε συνοίσει, &c.

7. *Mammarum.*] Diosc. lib. 2. cap. 74. Mammas, inquit, χονδρώσας, grumoso lacte turgentes reprimit.

8. *Suaviores aquas.*] Hinc ægris, quibus vino interdictum est, vel hydromeli, vel apiatam aquam præscribit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 2. & 6.

9. *Semine urinam.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 4. cap. 2. *de facultate apii : Nulla res fortius vel urinæ difficultates resolvit, vel feminarum menstruis imperat.*

10. *Ac secundas partûs.*] Ita MSS. Reg. & Colb. 1. ut sect. 23. hoc est, secundas a partu. Prius legebatur, *ac secundos partus*, aliena a Plinii mente sententia.

11. *Cum ovi albo.*] Vel sic sugillatis sanandis, de quibus dictum est proxime, adhiberi jubet Marcellus Empir. cap. 19. pag. 131. *Apium viride*, inquit, *subtiliter tritum, cum ovi albo illitum, livoribus prodest.*

12. *Aut ex aqua coctum*] Hoc vero ad verbum Marcellus exscripsit, cap. 26. pag. 177.

Sect. XLV. 1. *Apiastrum.*] Μελισσόφυλλον, ab apibus, quæ ea herba plurimum lætantur. Illud est quod in coronamenta venire dicitur, lib. 21. sect. 29. Alii citraginem aut Melitænam, Galli Melissam vocant, *Melisse, ou citronelle.* Apiastrum ab Hygino vocari cœpit, eruditissimo alioqui viro, sed quem omnes hac in parte damnent, & quod magis mirere, sequantur tamen. Nam Marcus Varro ita appellat, lib. 3. de re rust. cap. 16. & Diosc. in Nothis pag. 457. Μελισσόφυλλον, οἱ δὲ μελίτταιον, οἱ δὲ μελίφυλλον . . . . . Ῥωμαῖοι ἀπιάστρουμ, οἱ δὲ κιτράγω, &c. A Matthiolo pingitur, in lib. 3. Diosc. pag. 826. In horto Regio septem melissæ genera diversa vidimus.

2. *Sed in confessa.*] Damnatur id vero, inquit, quod affinitatem habet nominis cum apiastro seu melissophyllo, quoniam & ipsum apiastrum vocatur: non eo

[3] Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia.

XLVI. [1] Olusatrum quod hipposelinum vocant, adversatur scorpionibus. Poto semine torminibus, & interaneis medetur. [2] Itemque difficultatibus urinæ semen ejus decoctum ex mulso potum. [3] Radix ejus in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. [4] Succus ejus algentes calefacit potus. [5] Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum alto frutice ac recto semine, [6] cumino simili, [7] urinæ & menstruis efficax. Heleoselino vis privata contra araneos. [8] Sed & oreoselino feminæ purgantur e vino.

XLVII. Alio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubii succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam [1] buselinon, differens brevitate caulis a sativo & ra- CAP. XII.

NOTÆ.

sane, quod sit apibus gratum, ut melissophyllum, de quo proxime diximus: sed quod apium æmuletur: nam quæ ita desinunt, imitationem quandam, ut Grammaticis placet, important. Istud enim ipsum est, quod batrachion, & ranunculum appellant. Agemus de eo iterum, lib. 25. sect. 109. Apuleïus, cap. 8. de scelerata: *Græci*, inquit, *batrachion dicunt .... alii rhuselinon ..... alii selinon agrion .... Latini apium rusticum, iidem apium risus, iidem apiastellum*, &c. Hæc Sardonia herba est, de qua historici multa, & Diosc. in Alexiph. cap. 14. Ruellium vide, lib. 2. de nat. stirp. cap. 116. pag. 426. Agresti apio, hoc est, apiastro similem herbam eam Sallustius facit. Adversus id venenum remedia plura Sennertus affert, lib. 6. Pract. pag. 1055.

3. *Contexenda enim.*] Etiam ea, inquit, interdum connectimus, quorum tractatio & natura dissimilis, sed nominis affinitas maxima. Sic libro 23. sect. 65. cum erineo, hoc est, caprifico arbore, erinei quoque herbæ vires explicat, *propter gentilitatem*, inquit, hoc est, propter similitudinem nominis. Ea cautione admonet se melissophyllon ab apiastro Sardo secernere: nec alterutrius fieri mentionem, alterius admonitione, nisi propter quandam cognationem nominis.

Sect. XLVI. 1. *Olusatrum.*] De quo lib. 19. sect. 48. Hæc Plinius a Nicandro in Theriac. pag. 60.

2. *Itemque difficultatibus.*] Diosc. lib. 3. cap. 78. totidem verbis Apuleïus, cap. 106. tit. 1. *Ad vesicæ dolorem, & stranguriam: Herba olusatrum trita ex passo in potu sumpta, stranguriam potenter emendat.* E Græcis quoque, unus instar omnium Theophr. lib. 7. hist. cap. 6.

3. *Radix ejus.*] Et petroselino has vires assignat Dioscorides, lib. 3. cap. 77. At hipposelino sive olusatro, Theophr. loc. cit.

4. *Succus ejus.*] Hipposelino suo easdem vires attribuit Diosc. lib. 3. cap. 78. *Θερμαίνει τοὺς ῥιγοῦντας, πινόμενος καὶ ἐγχειόμενος.*

5. *Quartum genus.*] Primum enim genus apii hortensii, seu sativi, statuitur. Alterum apiastri. Tertium, hipposelini.

6. *Cumino simili.*] Vide Notas & Emendationes num. XVIII.

7. *Urinæ & menstruis.*] Urinæ ciendæ, menstruisque pellendis. Diosc. lib. 3. cap. 76.

8. *Sed & oreoselino.*] Totidem verbis hoc Diosc. loc. cit.

Sect. XLVII. 1. *Buselinon.*] Βουσέλινον, quasi majus apium: ut ab hortensi apio, cui brevitas caulis pal-

dicis colore rufo, ejuſdem effectus. [2] Prævalere contra ſerpentes potu & linitu.

XLVIII. [1] Ocimum quoque Chryſippus graviter increpuit, inutile ſtomacho, urinæ, [2] oculorum quoque claritati. [3] Præterea inſaniam facere, & lethargos, & jocineris vitia : ideoque capras id aſpernari, hominibus quoque fugiendum cenſet. [4] Addunt quidam tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere : commanducatum & in Sole poſitum, vermes afferre. Afri vero, ſi eo die feriatur quiſpiam a ſcorpione, quo ederit ocimum, ſervari non poſſe. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluviatilibus trito, convenire ad id ſcorpiones ex proximo. Diodotus in empiricis, [6] etiam pediculos facere ocimi cibum.

[7] Secuta ætas acriter defendit : nam id eſſe capras. Nec cuiquam mentem motam, [8] & ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Uſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratum ſalutare eſſe. Item letharg cis, & inflammatis refrigerationi. [9] Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto : [10] Item oculorum epiphoris impoſitum ex

N o t æ.

mum non excedit, magnitudine dirimatur. Nam particula βȣ in compoſitione dictiones auget : a bovis magnitudine, qui βȣ̃ς dicitur. Sic enim, auctore Feſto, & *Bulimum Græci magnam famem dicunt, aſſueti magnis & amplis rebus præponere βȣ, a magnitudine ſcilicet bovis. Hinc eſt, quod grandes pueros bupædas appellant : & mariſcam ficum, buſycon.*

2 *Prævalere.*] Alii *peculiare* legunt.

Sect. XLVIII. 1. *Ocimum quoque.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 21.

2. *Oculorum quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. Copioſiore cibo ſi ſumatur ſcilicet, oculis nocere prodidit Dioſc. lib, 2. cap. 171.

3. *Præterea inſaniam.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Addunt quidam.*] Plinius Valer. loc. cit. *Ocimum*, inquit, *edere nonnulli reformidant, quod commanducatum, & in Sole poſitum vermiculos gignit* : Φυλάσσονται δὲ τινες αὐτὸ, καὶ οὐκ ἐσθίουσι ; διὰ τὸ μασσηθὲν καὶ τεθὲν ἐν ἡλίῳ σκωλήκια γεννᾷν. Quod vero ſcorpionem gignat ; falſum eſſe Galenus admonet, lib. 2. de alim. facult. cap. 56. pag. 365. tom. 6. Vide quæ diximus lib. 9. ſect. 51.

5. *Afri vero.*] Plinius Valer. loc. cit. Dioſcorides contra loc. cit. Afros ait in ea eſſe hæreſi, ut exiſtiment, ſi ſcorpione quis feriatur, qui eo die ocimum ederit, incolumem eum fore.

6. *Etiam pediculos.*] Pediculis infeſtari eos, qui ocimum adhibeant in cibis.

7. *Secuta ætas.*] Poſteriores medici, inquit, innocuum eſſe ocimi eſum defenderunt, contra Chryſippum : neque officere oculorum claritati, quandoquidem illud capræ edunt, quibus eſt viſus acutiſſimus, ut dictum eſt lib 8. ſect. 76. neque inſaniam facere, cum nemini compertum ſit motam ex eo cibo mentem eſſe &c.

8. *Et ſcorpionum &c.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Illitum capitis.*] Apuleïus, cap. 117. tit. 1. *Capitis dolori medendo : Herbam ocimum tritam cum oleo roſaceo, aut myrtino, vel aceto, fronti imponas : mirabiliter capitis dolorem ſanat.*

10. *Item oculorum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. ad verbum. Et Apuleïus, cap. 117. tit. 2. *Ad epiphoras oculorum : Ocimum ex vino optimo tritum, oculis illinitur.* Vide & Dioſc. lib. 2. cap. 171.

vino. [11] Stomacho quoque utile, [12] inflationes & ructum ex aceto dissolvere sumptum. [13] Alvum sistere impositum, [14] urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. [15] Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistion dedit: & coctum dysentericis, [16] & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenesmo, & sanguinem exscreantibus, in vino: duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, [17] exstinguitque lactis proventum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. [18] Semen tritum & haustum naribus sternutamenta movet, & [19] distillationes quoque capiti illitum: vulvas purgat in cibo, ex aceto. [20] Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque, admissuræ tempore ingeritur.

[21] Silvestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia: peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisque vulvæ, contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima. CAPUT XIII.

XLIX. [1] Erucæ semen scorpionum venenis & muris aranei medetur. [2] Bestiolas omnes innascentes corpori arcet: [3] Vitia cutis in facie cum melle illitum. [4] Lentigines ex aceto.

NOTÆ.

11. *Stomacho quoque &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 15.

12. *Inflationes.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. & Diosc. loc. cit.

13. *Alvum sistere.*] Plinius Valer. loc. cit. & lib. 2. cap. 27.

14. *Urinam ciere.*] Hoc de ocimi semine Diosc. loc cit.

15. *Choleras eo.*] Χολέρα stomachi, intestinorumque pariter vitium est: nam & dejectio & vomitus est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit: *Débordement de bile.*

16. *Et colicis Plistonicus.*] In M S S. *Et contra Plistonicum aliqui:* ut adhuc varietatem & contrarietatem opinionum de ocimo tractet.

17. *Exstinguitque*] Quin imo Dioscoride auctore loc. cit. lactis proventum facit: tanta fuit olim sententiarum de ocimo varietas, ut Plinius animadvertit, inter vetustos scriptores, ut de ejus viribus discrepantia pugnantiaque prodiderint.

18. *Semen tritum*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. iisdem verbis. Diosc. quoque lib. 2. cap. 171.

19. *Et distillationes.*] Diosc. loc. cit. ocimi succo fluxiones capitis siccari quoque prodidit.

20. *Verrucas.*] Plinius Valer. totidem syllabis, loc. cit.

21. *Silvestri ocimo.*] Præter sativum ocimum, de quo suo loco egimus, plura alia in horto Regio a nobis sunt diligenter observata: ex quibus quodnam sit illud quod silvestre Plinius nunc appellat, incertum. Cave interim Dalecampio credas aïenti ὠκιμοειδὲς a Plinio intelligi, de quo Diosc. lib. 4. cap. 28. cum silvestris ocimi radicem Plinius laudet, ὠκιμοειδοῦς supervacuam esse Dioscorides haud obscure testetur.

Sect. XLIX. 1. *Erucæ semen.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 13. & Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 26. pag. 349.

2. *Bestiolas omnes.*] Pediculos, credo, pulicesque intelligit. Forte & lumbricos: nam Florentinus, loc. cit. de eruca, ἕλμινθας ἐξάγει, inquit, *lumbricos educit.* Sed hos nusquam Plinius bestiolas vocat.

3. *Vitia cutis.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Lentigines.*] Plinius Valer. loc. cit. & Q. Serenus, cap. 11. pag. 131.

[5] Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. [6] Aïunt verbera subituris potum ex vino duritiam quandam contra sensum inducere. [7] In condiendis obsoniis tanta est suavitas, ut Græci [8] euzomon appellaverint. Putant subtrita eruca si foveantur oculi, claritatem restitui. [9] Tussim infantium sedari. [10] Radix ejus in aqua decocta fracta ossa extrahit. [11] Nam de Venere stimulanda diximus: [12] tria folia silvestris erucæ sinistra manu decerpta, & trita, in aqua mulsa si bibantur.

L. E contrario nasturtium [1] Venerem inhibet, animum exacuit, [2] ut diximus. Duo ejus genera: [3] Alvum purgat, detrahit bilem potum in aqua [4] x. pondere. [5] Cum lomento strumis illitum, opertumque brassica, præclare medetur. Alterum est nigrius, quod [6] capitis

Notæ.

Invida si maculat faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,
Erucam, atque acidum laticem simul illine malis.

5. *Cicatrices.*] Plinius Valer. loc. cit. & lib. 3. cap. 46. & Florentinus, loco citato.

6. *Aïunt verbera.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 13. & Florentinus loc. cit.

7. *In condiendis.*] Plinius Valer. loco citato.

8. *Euzomon.*] Εὔζωμον, παρὰ τὸ εὖ & ζωμὸς, propter suavitatem quam juribus præbet, quasi juribus grata.

9. *Tussim infantium.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 13.

10. *Radix ejus.*] Plinius Valer. loco citato.

11. *Nam de Venere . . . diximus.*] Libro 19. sect. 44.

12. *Tria folia.*] Vide Notas & Emendationes num. XIX.

Sect. L. 1. *Venerem inhibet.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 12. Auctor Geopon. lib. 12. cap. 27. pag. 350. At dissentit ab utroque Diosc. lib. 2. cap. 185. Conciliare ambos inter se Pseudo-Macer videtur, cum eam vim inhibendi Venerem nasturtio tum solum adscribit, cum usu frequenti adhibetur:

Dicunt ferventes quod habent nasturtia vires,
Et siccas: hac re Venerem ceu ruta coërcent,
Siccando semen: fuerint si sumpta frequenter.

2. *Ut diximus.*] Libro 19. sect. 44.

3. *Alvum purgat.*] Illud nimirum, quod minus nigrum est. Nam alterum genus, ut mox dicetur, est nigrius. De hoc igitur Marcellum Empir. intellige, cap. 30. cujus lemma est, *Ad ventrem resolvendum*, &c. Sic enim ille, pag. 215. *Prodest & ad hoc nasturtium potum ex vino: nam & calefacit, & mollit viscera, & urinam movet. Prodest & intestinorum doloribus, & inflationibus*, &c. *Album* pro *alvum* legi hoc loco, etsi ita contendente Barbaro, plane nolim, libris invitis.

4. *X. pondere.*] Hoc est, denarii argentei pondere.

5. *Cum lomento.*] Hoc est, cum farina fabacea. Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 27. pag. 350. *Καρδάμου σπέρμα μιχθὲν ἀλεύροις κυαμίνοις, προσλαβὸν σταχτῆς μέρος, ἰᾶται χοιράδας, ... χρηστέον δ' αὐτῷ ὀθόνης φύλλοις κεχρισμένης.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. Cum alumine contritum, inlitum, vel impositum, strumis opitulari ait Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. Cum lomento, idem pag. 109. & Apuleïus, cap. 20. tit. 4.

6. *Capitis vitia purgat.*] Ope sternutationis, quam provocat. Apuleïus, cap. 20. de nasturtio, tit. 1. *Ad caput deplendum: Herba nasturtii succum naribus injicis, caput deplet, & de phlegmate purgat. Hoc nasturtium non seritur, sed per se nascitur.* Ita MS.

vitia purgat. 7 Visum compurgat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. 8 Lienem ex vino potum, vel cum fico. 9 Tussim ex melle, si quotidie jejuni sumant. 10 Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit: efficacius addito mentastro. Prodest & contra suspiria & tussim, cum origano & vino dulci. 11 Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. 12 Panos discutit cum pice, 13 extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adjicitur ovorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus vero e melle utilissime. 14 Sextius adjicit, ustum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, 15 & alopecias emendari addito sinapi: 16 gravitatem aurium trito imposito auribus cum fico. 17 Dentium dolores infuso in aures succo. 18 Porriginem & hulcera capitis cum adipe anserino. 19 Furunculos concoquit cum fermento. 20 Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas hulce-

NOTÆ.

7. *Visum compurgat.*] Ita MSS. omnes.

8. *Lienem &c.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 12. Celsus, lib. 4. cap. 9. *Nasturtium lienem extenuat.* Diosc. lib. 2. cap. 185. ex melle, non ex vino, adhibet.

9. *Tussim ex.*] Plinius Valer. loc. cit. Florentinus in Geopon. loc. cit.

10. *Semen ex vino.*] Plinius Valer. & Florentinus, locis citatis, & Diosc. lib. 2. cap. 185. sed hic minus distincte, quam ceteri.

11. *Pectoris doloribus.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 57. & Florentinus in Geopon. loc. cit. Dat Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 17. ipsum nasturtium ex melle coctum: ac mentæ viridis pariter decoctum laudat.

12. *Panos discutit.*] Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224.

13. *Extrahitque ... aculeos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

14. *Sextius adjicit*] Et Florentinus, loc. cit. & Dioscor. lib. 2. cap. 185. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 12. Columella denique lib. 10. pag. 353.

Spargantur cæcis nasturtia dira colubris.

15. *Et alopecias.*] Marcellus Empir. iisdem verbis, cap. 6. pag. 46. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 6. E Græcis Florentinus, ac Diosc. locis citatis.

16. *Gravitatem aurium.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 82. *Nasturtium tritum cum fico, atque auriculæ inditum, his qui gravius audiunt, prodesse fertur.* Eadem habet Plinius Valer. lib. 1. c. 12.

17. *Dentium dolores.*] Florentinus, loc. cit. & Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 12.

18. *Porriginem.*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Nasturtii semen mixtum adipi anserino, tritumque, furfures capitis assidua levatione depellit.* Apuleïus cap. 20. tit. 2. *Ad capitis vitia, porrigines, vel furfures: Herba nasturtii semen &c.* Florentinus item loc. cit. Στέαρ δὲ χήνειον προσλαβὼν, τὰ φυόμενα ἐν κεφαλῇ ἑλκύδρια, καὶ πιτυρίασιν θεραπεύει. Hulcera capitis Plinius intelligit ea, quæ favi dicuntur, κηρία, de quibus sect. 6.

19. *Furunculos.*] Florentinus loc. cit. Δοθιῆνας μετὰ ζύμης πεπαίνει: Sic & Plinius Valer. lib. 3. cap. 32. & Apuleïus, loc. cit. tit. 5. Dioscorides loc. cit. pro fermento muriam adsciscit. Porro furunculus, ut Celsus ait lib. 5. cap. 28. *tuberculum est acutum cum inflatione* (legi malim, *cum inflammatione*) *& dolore: maximeque ubi jam in pus vertit. Qui ubi adapertus est, & exit, super apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta, subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant.* Gallis, *Froncle.*

20. *Carbunculos.*] Dioscor. lib. 2. cap. 185. Et Plinius Valer. lib. 3. cap.

rum expurgat cum melle. [21] Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: [22] Item licheni: Item unguibus ſcabris: quippe natura ejus cauſtica eſt. [23] Optimum autem Babylonium. Silveſtri vero ad omnia ea effectus major.

LI. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſativæ folia, rami fruticoſiores. [1] Silveſtris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tuſa & aſperſa modice, & in pyxide Cypria aſſervatur. Hic copioſior datus veneni noxiam obtinet, [2] in Macedonia maxime juxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicutæ ſucco exſtinguitur: adeo etiam venenorum venena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt [3] manibus colligentium rutam. [4] Cetero inter prima miſcetur antidotis, præcipueque Galatica. [5] Quæcumque autem ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino ſumptis. [6] Contra aconitum maxime, [7] & viſcum. [8] Item fungos, ſive in potu detur, ſive in cibo. [9] Simili modo contra ſerpentium ictus, utpote cum [10] muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo ſe

NOTÆ.

30. *Carbunculo medendo: Naſturtium fermento mixtum utiliter medetur.* Et lib. 4. cap. 12. de naſturtio: *Fermentum mixtum & appoſitum furunculos, itemque carbunculos provocat, ac ſuppurata dirumpit.*

21. *Coxendicibus.*] Dioſcor. loc. cit. Marcellus, cap. 25. pag. 173. Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 12.

22. *Item licheni.*] Dioſc. loc. cit.

23. *Optimum autem.*] Dioſc. loc. cit. Κάλλιστον μὲν εἶναι δοκεῖ τὸ ἐν τῇ Βαβυλῶνι κάρδαμον. Nicander, τὸ ἀπὸ Μήδων κάρδαμον laudat in primis.

Sect. LI. 1. *Silveſtris horrida.*] Vehemens, acris. Dioſc. lib. 3. cap. 52. Πήγανον ὀρεινὸν καὶ ἄγριον, τοῦ ἡμέρου καὶ κηπευτοῦ δριμύτερον, ἄθετον πρὸς βρῶσιν. *Ruta montana & ſilveſtris acrior eſt quam ſativa & hortenſis, & in cibis damnata.* Apuleïus, cap. 89. de ruta: *Altera eſt uſualis, altera agreſtis atque virtutis acrioris: ſed utraque ferventiſſima comprobantur.*

2. *In Macedonia.*] Dioſcor. loc. cit. Τὸ δὲ ἐν Μακεδονίᾳ φυόμενον περὶ τὸν Ἀλιάκμονα ποταμὸν, ἀναιρεῖν φασὶ βρωθέν.

3. *Manibus colligentium.*] Alioqui enim, ut Columella eſt auctor, lib. XI. cap. 3. debet ruta velata manu runcari, quam niſi contexeris, pernicioſa naſcentur hulcera, prurigo atque tumor inceſſet, &c.

4. *Cetero inter prima.*] Dioſcor. loc. cit. Galenus, lib. 2. de antidotis, cap. 1. pag. 898. & 899.

5. *Quæcunque autem.*] Sive ſativa, ſive ſilveſtris. Dioſc. lib. 2. cap. 52.

6. *Contra aconitum.*] Scribonius Largus, Compoſ. 188. ad aconitum: *ſed adjuvantur facile qui id ſumpſerint, ruta quamplurima pota cum vino.* Sic etiam Theopompus Chius, apud Athen. lib. 3. pag. 85.

7. *Et viſcum.*] Hoc eſt, adverſus chamæleonis herbæ venenatum ſuccum, quem ἰξίαν Græci vocant, a viſco, quod ad ejus radices quandoque invenitur. Idem de ruta ad ixiam Scribonius Largus prodit, Compoſ. 192.

8. *Item fungos.*] Scribonius, Compoſ. 198. ad fungos: *Item ruta ex aceto trita & pota proficit.*

9. *Simili modo.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 3. Dioſc. item loc. cit.

10. *Muſtelæ dimic.*] Vide quæ dicta ſunt lib. 8. ſect. 41.

muniant.

muniant. [11] Valent & contra ſcorpionum, & contra araneorum, apum, crabronum, veſparum aculeos, [12] & cantharidas, ac ſalamandras, [13] caniſve rabioſi morſus: [14] acetabuli menſura ſuccus e vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo vero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis: [15] Serpenteſque, ſi uratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſſima tamen eſt ſilveſtris radix cum vino ſumpta. Eandem adjiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceique coloris foliis a femina diſcrevit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putavit: Falſum, quoniam ſcalptores [16] & pictores hoc cibo utuntur oculorum cauſa, cum pane vel naſturtio: [17] capræ quoque ſilveſtres [18] propter viſum, ut aïunt. [19] Multi ſucco ejus cum melle Attito inuncti diſcuſſerunt caligines, [20] vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel puro ſucco angulis oculorum tactis. [21] Epiphoras cum polenta impoſita lenit. [22] Item capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & roſaceo il-

NOTÆ.

11. *Valent & contra.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 7. *Ad eos quos ſcorpio percuſſerit: Rutæ ſilvaticæ ſemen contritum ex vino dabis potui: dolorem ſedat.*

12. *Et cantharidas.*] Scribonius, Compoſ. 189. *Ad cantharidas: Item oleum irinum ex ruta tritum, & potum.*

13. *Caniſve rabioſi.*] Apuleïus, cap. 89. tit. 7. *Ad morſum canis rabidi: Herbæ rutæ pondus denariorum ſex ex vino bibatur: plagæ vero imponantur rutæ folia trita cum melle, ſale, & pice: liberabitur.*

14. *Acetabuli menſura.*] Dioſcor. loco citato.

15. *Serpenteſque.*] Odorem rutæ odiſſe viperam & alia venenata ait Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 251.

16. *Et pictores.*] Simeon Sethi, pag. 97. poſt Aëtium, lib. 1. cap. 327. Λέγεται δὲ καὶ ὡς ὀξυδερκές ἐστιν ἐσθιόμενον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πρὶν ζωγράφοι συνεχῶς αὐτοῦ ἀπογεύοντο. *Dicitur etiam viſum comeſta acuere: atque idcirco pictores olim eam aſſidue deguſtabant.*

17. *Capræ quoque ſilveſtres.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

18. *Propter viſum.*] Idcirco Ovidius, lib. 2. de Remed. Amor. circa finem, *acuentes lumina rutas* appellat.

19. *Multi ſucco.*] Sic Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 25. pag. 349. Dioſc. lib. 3. cap. 52. cum feniculi ſucco & melle rutæ ſuccum adhibet. Simeon Sethi, loc. cit. Τινὲς δὲ καὶ τὸν πηγάνου χυλὸν μέλιτι μιγνύντες, ὀξυωπὲς ποιοῦσι φάρμακον. Plinius Valer. lib. 1. cap. 16. *Ad lacrymoſos oculos: Ruta ſicca & melle Attico æquis ponderibus mixta, oculos inunges: certum eſt.* Apuleïus, cap. 89. tit. 6. *Ad caliginem oculorum: Herbæ rutæ rorem matutinum, aut matutino madentis ſuccos collectos in vaſculo habeto, & ex eo inunges.*

20. *Vel cum lacte mulieris.*] Florentinus, loc. cit.

21. *Epiphoras.*] Oculorum videlicet. Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. *Ad epiphoras oculorum, & tumores. Ruta in polenta contrita, & impoſita, lenit dolorem.* Apuleïus, cap. 89. tit. 5. *Ad epiphoras oculorum: Herba ruta cum polenta bene trita & impoſita lenit epiphoras: Nam & radix ejus contuſa & inlita eas emendat.* Dioſc. lib. 3. cap. 52. Τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς περιωδυνίας σὺν ἀλφίτῳ καταπλασθὲν πραΰνει.

22. *Item capitis.*] Dioſc. loc. cit. Apuleïus, cap. 89. tit. 13. *Ad capitis dolorem: Herba ruta ex vino potui detur, & trita capiti inſtilletur cum aceto & roſaceo oleo.* Q. Serenus, cap. 8. de capite purgando, pag. 129.

Aut mixtum rutæ cerebro inſtillatur acetum.

lita. Si vero sit [23] cephalæa, cum farina hordeacea, & aceto Eadem cruditates discutit, [24] mox inflationes, [25] dolores stomachi veteres. [26] Vulvas aperit, [27] corrigitque conversas, illita in melle, toto ventre & pectore. [28] Hydropicis cum fico, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. [29] Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque, & lumborum, tusses, suspiria: pulmonum, jocinerum, renum vitia, [30] horrores frigidos. [31] Ad crapulæ gravedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditave prodest. [32] Item torminibus in hyssopo decocta, & cum vino. [33] Sic & sanguinem sistit interiorem, [34] & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. [35] Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, [36] ut diximus, modo, in silvestri. Contra tarditatem vero sonitumque, cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. [37] Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adjece-

NOTÆ.

23. *Cephalæa.*] Κεφαλαία, capitis dolor est inveteratus, atque ægre cedens, in quo differt ἀπὸ τῆς κεφαλαλγίας. Vide Celsum lib. 4. cap. 2. & Galenum, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 377.

24. *Mox inflationes.*] Marcellus Empir. c. 20. p. 143. *Ruta hortensis paululum cibo sumptum, vel in potione dilutum atque epotum, inflationes stomachi compescit.* Sic etiam Apuleïus, cap. 89. tit. 2.

25. *Dolores stomachi.*] Marcellus Empir. loc. cit. Apuleïus, cap. 89. tit. 9. *Ad stomachi dolorem: Herbæ rutæ semen cum sulphure vivo, & aceto, jejunus gustato: prodesse dicimus.*

26. *Vulvas aperit.*] In eo nempe morbi genere, quod suppressionem mensium Medici appellant: cujus morbi causas, signa, curationesque varias Sennertus affert, lib. 4. pract. part. 2. sect. 2. cap. 3. pag. 663. Hoc illud est quod Q. Serenus cecinit, cap. 35. pag. 148.

Sed si forte cruor clausa remorabitur alvo,
Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcumque bibantur.

27. *Corrigitque conversas.*] Mutat enim situm interdum uterus, cum suffocatione: Vide Hippocr. lib. 2. de morb. mulier. sect. 16. & sect. 33. ac seqq. Vulvæ strangulatui mederi rutam, auctor est Diosc. lib. 3. cap. 52. κατὰ τὸ αἰδοῖυ ἄγχει δακτυλίυ ἐπιτεθέν.

28. *Hydropicis.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

29. *Sic bibitur &c.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 1. cap. 57. Marcellus Empir. cap. 22. pag. 156.

30. *Horrores frigidos.*] Rigores febrium circuitu repetentes, ῥίγη περιοδικά, inquit Diosc. loc. cit.

31. *Ad crapulæ.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 6. *Ad stertentes vino: Rutæ silvaticæ semen cum vino potum mire facit.*

32. *Item torminibus.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195. ad verbum, & Plinius Valer. lib. 2. cap. 22.

33. *Sic & sanguinem sistit interiorem.*] Hoc est, quem ex pectore hæmoptoïci rejiciunt: item sanguinem narium, iisdem indita ruta sistit. Vide Notas & Emend. num. XXI.

34. *Et narium.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. *Ruta sæpius olfactata, vel trita, inlita, sanguinem ex naribus nimis fluentem retundit.* Sic etiam Apuleïus, cap. 89. tit. 1.

35. *Auribus quoque.*] Diosc. lib. 3. cap. 52. Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 3.

36. *Ut diximus.*] Paulo ante: nam copiosior scilicet datus, veneni noxiam obtinet.

37. *Succus & phreneticis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

runt aliqui & ſerpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. [38] Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. [39] Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſſiones, quarum frigus intolerabile eſt: [40] alſioſiſque crudam in cibo. [41] Urinam quoque vel cruentam pellit. [42] Feminarum etiam purgationes, ſecundaſque, etiam emortuos partus, [43] ut Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vulvarum cauſa etiam ſuffire jubet. [44] Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi vero & contra purulentas exſcreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unam & dimidiam ſumi cenſent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in vino contrita. [45] Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapſis ſeminis tres uncias. Olei libra vinique ſextario illinitur cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus aduſſerit. [46] Si urinam movet (ut Hippocrati videtur) [47] mirum eſt quoſdam dare velut inhibentem potui, contra incontinentiam urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. [48] Item vitiligines, verrucas, ſtrumas, & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſevo. [49] Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, vel pſimmithio:

NOTÆ.

38. *Dederunt & lethargicis.*] Plinius Valer. totidem verbis, lib. 3. cap. 7. Apuleïus, cap. 89. tit. 9. *Ad lethargicos excitandos: Herba ruta trita ex aceto infundatur fronti.* Item Q. Serenus, cap. 57. lethargiæ expellendæ, pag 160.

39. *Dederunt & comitialibus.*] Dioſc. loc. cit.

40. *Alſioſiſque.*] Alſioſi dicuntur qui naturæ ſunt plus nimio frigeſcentis, quique facile læduntur a frigore.

41. *Vrinam quoque.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 4.

42. *Feminarum etiam.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 5. *Si mulier intrinſecus aliquid mali habuerit*, (hoc eſt, ſi menſtruorum, vel ſecundæ retentione laborat,) *Herbæ rutæ ſilvaticæ ſemen contritum ex vino auſtero da bibat, præter partum*, (hoc eſt, quando non eſt gravida,) *liberabitur.* Adde & Dioſc. lib. 3. cap. 52.

43. *Vt Hippocrati.*] Libro 1. de morb. mul. ſect. 128. Alia expulſoria idem affert, ſect. 110. Hippocratem ſequitur Dioſc. loc. cit.

44. *Diocles & cardiacis.*] Iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. XI. Apuleïus quoque, cap. 89. tit. 8. *Ad cardiacos: Herbæ rutæ faſciculus cum roſaceo decoquatur: adjecta aloës uncia & olei: perunctio dolorem ſiſtit.*

45. *Dederunt & cum bitumine.*] Hoc medicamentum phthiſicis, & iis qui pura exſcreant, præcipit Marcellus Empir. cap. 16. pag. 121. *Rutæ teneræ contritæ*, inquit, *cum ramuſculis ſuis, & expreſſæ ſuccus, cum aliquantulo bitumine, ex vino vetere calido, phthiſicis celeriter, ſimiliter & empyïcis in potu medetur.*

46. *Si urinam... ut Hippocrati.*] Libro 2. de diæta, ſect. 26.

47. *Mirum eſt quoſdam.*] Quos Dioſcorides ſequitur, lib. 3. cap. 52.

48. *Item vitiligines.*] Dioſcor. loco citato.

49. *Item ignem ſacrum.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. ſed pro pſimmithio ſive ceruſſa, argenti ſpumam adhibet. Pſimmithium prætermiſit Apuleïus, cap. 89. tit. 9. de ruta: *Eadem ignem ſacrum ex aceto & oleo illinita ſa-*

[50] carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium una illini jubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, [51] & pituitæ eruptionibus cum cera. [52] Testium vero epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiari in visceribus his effectu, ut silvestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cum ferventem rutæ naturam esse conveniat, [53] fasciculum ejus in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorem reprimere. [54] Itemque generationes impediri hoc cibo: [55] ideo in profluvio genitali datur, & Venerem crebro per somnia imaginantibus. [56] Præcavendum est gravidis abstineant hoc cibo: [57] necari enim partus invenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo usu est, sive difficile spirantibus, [58] sive contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto: & quocumque in simili morborum genere, ut in homine, temperata.

CAPUT XIV. LII. Mentastrum silvestris menta est, differens specie foliorum,

NOTÆ.

nat. Plinius Valerianus similiter, lib. 3. cap. 34. At idem lib. 4. cap. 3. de ruta, *Ignes sacros*, inquit, *cum aceto & oleo rosaceo, & cerussa temperata, illico exstinguit.* Ad erysipelata quoque rutam cum aceto & psimmithio, rosaceoque inungi jubet Dioscor. loc. cit.

50. *Carbunculum.*] Ita Plinius Valer. lib. 3. cap. 30. Apuleïus, cap. 89. tit. 6. & Theodor. Priscianus, lib. 1. cap. 18. *Rutæ viridis folia cum aceto.*

51. *Et pituitæ eruptionibus.*] His papularum eruptionibus cum cerato myrteo prodesse rutam sativam auctor est Diosc. loc. cit. De papulis diximus sect. 26.

52. *Testium vero.*] Diosc. lib. 3. cap. Τὰς δὲ τῶν διδύμων φλεγμονὰς σὺν δάφνης φύλλοις καταπλασθὲν ὠφελεῖ. *Testium inflammationibus cum lauri foliis imposita medetur.*

53. *Fasciculum ejus.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib 3. cap. XI.

54. *Itemque generationes.*] Plinius Valer. loc cit. Diosc. lib. 3. cap. 52. Γονήν τε σβέννυσιν ἐσθιόμενον, καὶ πινόμενον, *seu esitata ruta seu bibita, genituram exstinguit.* Simeon Sethi, pag. 97. de ruta. Τὴν πρὸς τὰ ἀφροδίσια προθυμίαν ἐπέχει, καὶ ξηραίνει γενναίως.

55. *Ideo profluvio.*] Apuleïus, cap. 89, tit. 12. *Si fluit semen: Herba ruta manducetur ex vino cum liquamine.*

56. *Præcavendum.*] Occurrit huic Plinii cautioni Plinius alter Medicus, lib. 4. cap. 3. *Stultissime quidam*, inquit, *rutæ vitia dixere, quod ventrem inhibeat, genitale semen exstinguat, infantes in utero necet. Facit enim hæc non ipsa; sed qui virtutis ejus obliti, nec modum, nec tempus aspiciunt: ideo temperare prudentis est, ut de auxilio non fiat venenum.*

57. *Necari enim partus.*] Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 25. pag. 349. Ὁ δὲ χόρτος τοῦ ἀγρίου πηγάνου πινόμενος ἡμέρας ιε´. ἔμβρυα φθείρει, &c. *Semen silvestris erucæ potatum per dies quindecim, fetus necat*, &c.

58. *Sive contra maleficorum.*] Florentinus, loc. cit. Καὶ τὰς ἐκ θηρίων βλάβας μετ᾽ οἴνου πινόμενον.

quæ sunt figura ocimi, [1] pulegii colore. [2] Propter quod quidam silvestre pulegium vocant. [3] Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeii ætate, fortuito cujusdam experimento propter pudorem facie illita compertum est. [4] Eadem illinuntur bibunturque adversus scolopendras, & serpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Adversus scorpionum ictus cum sale, oleo, & aceto. Item adversus scolopendras jus decocti: adversus omnia venena servantur folia arida, ad farinæ modum. [5] Substratum vel accensum fugat etiam scorpiones. [6] Potum feminas purgat a partu: sed partus necat. [7] Ruptis, convulsis, sed parcius: [8] Orthopnoïcis, torminibus, choleris, efficacissimum: [9] item lumbis, podagris impositum. [10] Succus auribus verminosis instillatur. [11] In regio morbo bi-

NOTÆ.

Sect. LII. 1. *Pulegii colore.*] Quia nigriora paulo, minusque incana folia, cujusmodi mentastrum est Campense & Zvvolense Lobelii in observ. pag. 273. Dalecampii, lib. 5. hist. plant. pag. 573. Nos in horto Regio vidimus. Nullum est e tribus calaminthæ generibus, quæ a Dioscoride describuntur, lib. 3. cap. 43. etsi vires utrobique vix dispares. Sed menta silvestris, ab eodem delibata, cap. 42. ut diximus lib. 19. sect. 47. Quare frustra hoc loco Dalecampius Censoriam notationem distringit in Plinium. Est tamen Galeni καλαμίνθη, lib. 7. de fac. simp. med. cap. 10. p. 176. & 182.

2. *Propter quod quidam.*] Scholiastes Nicandri, pag. 8. de calamintha: τινὲς δὲ ἀγρίαν γλήχωνα αὐτὴν καλοῦσι. Apuleïus item cap. 90.

3. *Iis commanducatis.*] Galenus, & Schol. Nicandri, locis cit. Apuleïus, cap. 90. tit. 3. ad elephantiosos: *Herba mentastri folia frequenter commanducato. Sanare certum est.* Q. Serenus, cap. XI. de elephantiasi propellenda, pag. 130.

Mentastri folium potu, appposituque salubre est.

Et Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. *Mentastri folia commanducata, vel contrita adposita, elephantiosis medentur.* Plinius Valerian. similiter, lib. 2. cap. 57. Hoc ipsum de calamintha refert Diosc. lib. 3. cap. 43. Ὠφελεῖ καὶ ἐλεφαντιῶντας βρωθεῖσα, ἐπιπινομένου ὀῤῥοῦ γάλακτος. *Esitata juvat elephantiacos; si serum lactis superbiberint.*

4. *Eadem illinuntur.*] Galenus, loc. cit. pag. 182.

5. *Substratum, &c.*] Nicander in Theriac. pag. 4. & de calamintha Diosc. lib. 3. cap. 43.

6. *Potum feminas.*] Galenus loc. cit. & de sua calamintha idem refert Diosc. lib. 3. cap. 43.

7. *Ruptis, convulsis, &c.*] Vide Notas & Emendationes num. XXII.

8. *Orthopnoïcis.*] Ὀρθόπνοια morbi genus est, quum quis spirare non valet, nisi recta cervice spiritus trahatur. Asthmaticis prodesse calamintham scribit Galenus loc. cit.

9. *Item lumbis.*] Ischiadicis pariter calamintham suam prodesse Dioscorides tradidit, loc. cit.

10. *Succus auribus.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. Apuleïus, cap. 90. tit. 1. *Ad aurium vermes: Herbæ mentastri succus cum vino austero mixtus, & in auriculam conjectus, vermes natos necare traditur.* Q. Serenus, cap. 13. pag. 132. *De aurium vitiis succurrendis:*

Mentastri liquor expressus conducere fertur.

Adde & e Græcis Galenum, loc. cit. pag. 183. Vermes minutos, quales in caseis semiputridis inveniuntur, ex auribus interdum prodire, etiam & majores, exemplis compluribus confirmat Schenckius, lib. 1. Observ. Medic. pag. 192.

11. *In regio morbo.*] Galenus, loc. cit. Diosc. lib. 3. cap. 43. Schol. Nicandri, pag. 8.

G iij

bitur. [12] Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. [13] Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole.

LIII. [1] Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor aviditatem in cibis, [2] ideo embammatum mixturæ familiaris. [3] Ipſa aceſcere, aut coïre, [4] denſerique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo: eadem vi reſiſtere generationi creditur, cohibendo [5] genitalia denſeri. Æque maribus ac feminis ſiſtit ſanguinem: & purgationes feminarum inhibet: [6] Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. [7] Syriation & vomicas vulvæ curavit illa. Jocinerum vitia ternis obolis ex mulſo datis. [8] Item ſanguinem exſcreantibus in ſorbitionem. [9] Hulcera in capite infantium mire ſanat. [10] Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uva tumente, adjecta ruta & coriandro ex lacte. Utilis & contra tonſillas cum alumine: [11] linguæ aſperæ cum melle. Ad convulſa intus per ſe, vitiiſque pulmonis. [12] Singultus & vomitiones ſiſtit cum ſucco granati, ut De-

NOTÆ.

12. *Strumis.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. cum vino idcirco gargarizari jubet.

13. *Tineas pellit.*] Galenus, & Dioſc. locis cit. Plinius ipſe ſuperius ſect. 50. ubi de naſturtio: *Inteſtinorum animalia pellit: efficacius mentaſtro addito.*

Sect. LIII. 1. *Mentæ ipſius.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20.

2. *Ideo embammatum.*] Ἔμβαμμα, jurulentum eſt, quod ad intinctus paratur: liquidum illud quo panem in vaſculis, obſoniumve intingimus.

3. *Ipſa aceſcere.*] Ita Dioſc. lib. 3. cap. 41. Coïre lac, inquit, denſarique in caſeum non patitur, ſi folia ei immergantur. Florentinus item in Geopon. lib. 12. cap. 24. pag. 348. Εἰ δ' καὶ εἰς γάλα ἐμβληθῇ, καὶ μετ' ταῦτα ἡ πιτύα ἐπιβληθῇ, οὐ παγήσεται τὸ γάλα. *In lac ſi injiciatur, & coagulum poſtea immittatur, lac non coagulabitur.*

4. *Denſerique lac.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. non *denſare*, vel *denſari*. Sic Lucretius, lib. 1. verſ. 647.

Nil prodeſſet enim calidum denſerier ignem.

Et verſ. 656.

Denſeri poterunt ignes.

5. *Genitalia denſeri.*] Hoc eſt, vel τὰ αἰδοῖα ἐντείνειν, vel denſari potius & veluti coagulari genitale ſemen: nam & ſect. 84. genitale pro genitura ſeu ſemine genitali accipit. Sic Hippocrates, lib. 2. de diæta, ſect. 26. Μίνθη θερμαίνει . . . καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, τὸ ἀπόρον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιεῖ. *Menta calfacit . . . & ſi quis ſæpe comedat, ſemen genitale colliquefacit, ut diffluat, & arrigere prohibet, & corpus debile facit.*

6. *Cum amylo &c.*] Ita fere Q. Serenus, cap. 27. pag. 143.

7. *Syriation.*] In MSS. Reg. & Colb. *Siratione . . . curavit illa.* Medici nomen, vel obſtetricis priore vocabulo contineri, haud dubium eſt: quodnam ſit illud, adhuc obſcurum. An *Serapion*, de quo nos in Auctorum Indice, tomo priore? Antiochenſis Medicus ſcilicet.

8. *Item ſanguinem.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 23. Dioſc. lib. 3. cap. 41.

9. *Hulcera in capite.*] Apuleïus, cap. 120. tit. 2.

10. *Arterias humidas.*] Fauces.

11. *Linguæ aſperæ.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Singultus &c.*] Dioſc. lib. 3. cap. 41.

mocritus monſtrat. Recentis ſuccus narium vitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta: [13] & ſi mammæ tendantur. [14] Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: [15] item ſedis vitiis. [16] Intertrigines quoque, vel ſi teneatur tantum, prohibet. [17] Auribus cum mulſo inſtillatur. Aïunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne vellatur: ſi is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi, per dies IX. [18] Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehenſam, & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſam in potionem, [19] ventris animalia expellere.

LIV. Magna ſocietas cum hac [1] ad recreandos defectos animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampullas vitreas aceti [2] utriſque dejectis. Qua de cauſa dignior e pulegio corona [3] Varroni, quam e roſis, [4] cubiculis noſtris pronunciata eſt. [5] Nam & capitis dolores impoſita dicitur levare. [6] Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſque injuriam, & ab ſiti traditur: neque æſtuare eos, qui duos e pu-

NOTÆ.

13. *Et ſi mammæ tendantur.*] Diſtentas mammas, & nimio lacte turgentes compeſcit. Dioſc. loc. cit.

14. *Illinitur & temporibus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 23. Fronti, Dioſc. loc. cit.

15. *Item ſedis vitiis.*] Sedes a Medicis pro natibus accipitur, totaque ea parte corporis, ſuper qua ſedentes innitimur.

16. *Intertrigines.*] Intertrigo malum eſt, quo femina equitatu, aliave ſimili de cauſa atteruntur, aduruntur que. Alias attrita dicuntur. *Intertrigo*, inquit Varro, lib. 4. de ling. Lat. *ab eo quod duo inter ſe trita.*

17. *Auribus cum mulſo.*] Dioſc. lib. 3. cap. 41. cum mulſa: Ὠταλγίαις δὲ ὁ χυλὸς σὺν μελικράτῳ ἀρήγει. Plinius Valer. ſimiliter lib. 4. cap. 3. At MSS. *mulſo.*

18. *Aridæ quoque.*] Hæc iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 23.

19. *Ventris animalia.*] Hoc eſt, lumbricos. Plinius Valer. Dioſc. locis cit. Theod. Priſcianus, lib. 2. parte 2. cap. 17. mentæ viridis decoctum in hoc uſu laudat in primis.

Sect. LIV. 1. *Ad recreandos.*] Vel ſolum pulegium naribus admotum cum aceto, defectos animo recreare, auctor eſt Dioſc. lib. 3. cap. 36.

2. *Utriſque dejectis.*] Mentæ, pulegiique ſurculis.

3. *Varroni.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

4. *Cubiculis noſtris.*] In quibus, ut nunc quoque fit, clavis alligabantur acervi florum & herbarum odoratarum ad Medicos uſus. Petronius, in Satyr. pag. 493.

Mitia ſorba
Inter odoratas pendebant texta coronas.
Et thymbra veteres, & paſſis uva racemis.

5. *Nam & capitis.*] Q. Serenus, cap. 2. pag. 126. inter remedia capiti medendo:

Vel corno ex arbore ſertum,
Pulegiumve potens una ſuper aure levabis:
Aut illud mixto coctum clementer aceto
Cauta nare trahes.

Sic etiam Apuleïus, cap. 92. tit. 6.

6. *Quin & olfactu.*] Apuleïus, cap. 92. tit. 1. *Capiti ne noceat æſtus aut frigus: Herbam pulegium tecum, aut ſuper aurem, aut ſub anulo portato: hoc & hieme tota facies: nec gravedinem ſenties, nec perfrictionem.*

legio ſurculos impoſitos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. [7] Femina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. [8] Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. [9] Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum vitia melle decocta & nitro ſanat. [10] Urinam pellit ex vino : & ſi ammineum ſit, [11] & calculos, & interiores omnes dolores. [12] Ex melle & aceto ſedat menſtrua, & ſecundas. [13] Vulvas converſas corrigit. [14] Defunctos partus ejicit. [15] Semen obmuteſcentibus olfactu admovetur. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritum aſpergitur. [16] Salſitudines corporis, ſi cum vino tradatur, minuit. [17] Nervorum cauſa, & in contractione, cum ſale & aceto, & melle confricatur in opiſthotono. [18] Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum : ad ſcorpionum & in vino tritum, maxime quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exhulcerationes, ad tuſſim efficax habetur. Flos recentis incenſus, [19] pulices necat odore. [20] Xenocrates pulegii ramum lana involutum, in tertianis ante acceſ-

NOTÆ.

7. *Femina.*] Apuleïus, cap. 92. *Duo genera ejus ſunt : maſculus, & femina : Maſculus florem album habet, femina rubrum ſive purpureum : utrumque utile eſt, & mirabile.*

8. *Nauſeas.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 138. Apuleïus, cap. 92. tit. 3. *Contra nauſeam ſtomachi : Pulegium tritum, vel in aqua maceratum cum aceto potui dabis : nauſeam ſedas.* Dioſc. lib 3. cap. 36. ad nauſeam μετ' ὀξυκράτου ex poſca bibi præcipit.

9. *Stomachi ....roſiones.*] Sive morſus. Dioſc. δηγμοὺς στομάχου.

10. *Vrinam pellit.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. Id vero vini genus *pulejatum* a Lampridio appellatur, in Elagabalo, pag. 103. Græcis οἶνος γληχωνίτης.

11. *Et calculos.*] Apuleïus c. 92. tit. XI.

12. *Ex melle.*] Bibitum ejicere menſtrua & ſecundas, ſcribit pariter Dioſc. loc. cit.

13. *Vulvas converſas.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 36. Πρὸς ἀποστροφὰς ὑστέρας ἁρμόζει.

14. *Defunctos.*] Dioſc. loc. cit. Apuleïus, cap. 92. tit 7. *Si infans in utero mulieris mortuus fuerit : Pulegii cauliculos tres recentes, qui adolent ſuaviter, tritos in vino vetere optimo, ſextarii quartario da bibat, liberabitur.*

15. *Semen obmuteſcentibus.*] Illud nimirum eſt quod Apuleïus aliquanto planius, cap. 92. tit. 14. *Si mulier obticuerit :* nempe in partu : *Pulegium contritum & in pulverem redactum lana convolutum ſubjiciatur ab obſtetrice.*

16. *Salſitudines.*] Forſan, *Laſſitudines*, rectius. Idcirco enim & tueri capita dicitur, contra æſtus frigorumque injuriam, quæ cauſæ ſunt laſſitudinum : & idem nervorum confricationi prodeſſe, quod laſſitudinem pariter reſpicit.

17. *Nervorum cauſa.*] Apuleïus, cap. 92. tit. 13. *Contra ſpaſmum : Pulegium in aceti cyathis duobus jejunus bibat, ſi ſpaſmus moleſtus fuerit.* Spaſmus, nervorum diſtentio eſt, atque convulſio. Tetanus, eorundem rigor, auctore Celſo, lib. 2. cap. 1. Opiſthotonum ſpaſmum Plinius dixit lib. 22. ſect. 9. De opiſthotono diximus ſect. 15. Eſt enim opiſthotonos e tribus ſpaſmi generibus unum, quæ fuſius explanaturi ſumus, lib. 23. ſect. 24.

18. *Bibitur ad ſerp.*] Dioſc. lib. 3. cap. 36.

19. *Pulices necat.*] Atque inde fortaſſis pulegii nomen.

20. *Xenocrates.*] Apuleïus quoque, cap. 92. tit. 6. *Ad tertianas : Pulegii ramulos tres lana involutos odoret ante acceſſionem.*

ſionem

sionem olfactandum dari, aut stragulis subjici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

LV. Silvestri ad eadem vis efficacior est, quod simile est origano, minoribus foliis, quam sativum : & a quibusdam dictamnus vocatur. Gustatum a pecore caprisque, balatum concitat. [2] Unde quidam Græci litera mutata blechona vocaverunt. Natura tam fervens est, ut illitas partes exhulceret. [3] Tussi in perfrictione fricari ante balnea convenit : & ante accessionum horrorem, [4] convulsis, & torminibus. [5] Podagris mire prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur : [6] pulmonum vitia exscreabilia facit. [7] Ad lienem cum sale utile est, & vesicæ, & suspiriis, [8] & inflationibus : [a] decoctum succo æqualiter, & [9] vulvas corrigit : & contra scolopendram terrestrem vel marinam : item scorpiones : privatimque valet contra hominis morsum. Radix [10] contra increscentia hulcera recens potentissima. Arida vero cicatricibus decorem affert.

LVI. Item pulegio est nepetæque societas. Decocta enim in aqua ad tertias [1] discutiunt frigora, [2] mulierumque menstruis prosunt. Et

Interpretatio.

[a] *Decoctum.*] Decoctum æqualiter prodest succo, & simul vulvas corrigit.

Notæ.

Sect. LV. 1. *Balatum concitat.*] Diosc. lib. 3. cap. 36. iisdem verbis : Καλοῦσι δέ τινες αὐτὴν βλήχωνα, ἐπειδὴ τὰ γευσάμενα κατὰ τὴν ἄνθησιν τῶν ποιμνίων, βληχῆς ἀποπίμπλανται.

2. *Vnde quidam Græci.*] Hesychius : Βλήχων, γλήχων, καὶ οὕτως λέγεται. Apuleïus quoque, cap. 92. ἀπὸ τῆς βληχῆς, quæ vox balatum sonat.

3. *Tussi in perfrictione.*] Eos, inquit, qui tussi laborant, quam ex perfrictione collegerint, ut Marcellus Empir. loquitur, cap. 16. pag. 115. silvestri pulegio fricari ante balnea convenit. Perfrictio Græcis περίψυξις vehemens frigus est, (*a perfrigesco :*) qualis affectio illa est febre laborantium, quæ præcedit horrorem, hoc est, φρίκην. Hoc frigore pars interdum aliqua una tantum corporis laborat, quo & rigescit, torpescitque : unde κατεψυγμένη καὶ περίφορος γλῶσσα, rigens & balbutiens lingua dicitur.

4. *Convulsis.*] Convulsis, τοῖς σπωμένοις, cum melle & sale auxiliari ait Diosc. lib. 3. cap. 36.

5. *Podagris.*] Diosc. loc. cit.

6. *Pulmonum vitia.*] Cum melle item & sale : Diosc. loc. cit. Vide & Galenum, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 167.

7. *Ad lienem.*] Diosc. loc. cit. Ex aceto propinat Apuleïus ad splenis dolorem, cap. 92. tit. 17.

8. *Et inflationibus.*] Apuleïus, cap. 92. tit. 15. *Ad inflationem stomachi, vel intestinorum : Pulegium ex aqua calida contritum, vel ex vino, aut per se dato : rem miraberis illico.*

9. *Vulvas corrigit.*] Conversas scilicet, ut dictum est, sect. 51. Ad inflationes præterea duritiamque vulvæ egregie facere scribit Diosc. loc. cit.

10. *Contra increscentia.*] In quibus caro supra modum excrescit.

Sect. LVI. 1. *Discutiunt frigora.*] Quæ febrium horrorem antevertunt.

2. *Mulierumque menstruis.*] Eam vim pulegio vel soli Q. Serenus vendicat, cap. 35. pag. 148.

Pulegii calido purgatur femina potu.

æstate ſedant calores. [3] Nepeta quoque vires contra ſerpentes habet. Fumum ex ea nidoremque fugiunt, quam & ſubſternere [4] in metu obdormituris utile eſt. [5] Tuſa ægilopiis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. [6] Succus ejus inſtillatus naribus ſupinis, profluvium ſanguinis ſiſtit. Item radix, quæ cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur.

LVII. [1] Cuminum ſilveſtre eſt prætenue, quaternis aut quinis foliis veluti ſerratis. Sed & ſativo magnus uſus, [2] in ſtomachi præcipue remediis. [3] Diſcutit pituitas, [4] & inflationes, tritum & cum pane ſumptum, vel potum ex aqua vinoque: [5] tormina quoque & inteſtinorum dolores. Verumtamen omne [6] pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt [7] Porcii Latronis, clari inter magiſtros dicendi, aſſectatores, ſimilitudinem coloris ſtudiis contracti imitatos: & paulo

NOTÆ.

3. *Nepeta quoque.*] Apuleïus, cap. 94. *Morſibus ſerpentum curandis: Herbæ nepitæ montanæ ex vino tritæ ſuccus expreſſus cum vino potui datur: cujus etiam folia contrita plagæ utiliter imponuntur.* Eſt hæc fortaſſis Dioſcoridis καλαμίνθη.

4. *In metu obdormituris.*] In eo loco obdormituris, in quo ſerpentes metuendæ.

5. *Tuſa ægilopiis.*] Αἰγίλωψ oculi vitium eſt, quod in angulo oculi, qui eſt ad nares, fieri omnes teſtantur: eſſeque tumentem abſceſſum, qui in ea parte ſuppuret, & fiſtulæ modo diſtillet: Noſtri *Fiſtule lacrymale*, ex ea re vocant: Græci αἰγίλωπας & τὰ αἰγιλώπα, quæ vox oculum caprinum ſonat, a vitio ſcilicet & labe, quæ capris fere propria eſt & continua. Vide Celſum, lib. 7. cap. 7.

6. *Succus ejus.*] Quin & narium morbis medetur, ſi Theod. Priſcianum audimus. *Naribus vero ſpecialiter ſic medeberis:* (inquit ille, lib. 1. cap. x1. *de narium morbis.) Succum nepitæ, quam Græci calaminthen vocant, frequenter infunde: aut ejuſdem ſiccatæ & contuſæ pulverem per canalem exſufflato.*

Sect. LVII. 1. *Cuminum ſilveſtre.*] Hæc totidem verbis interpres Oribaſii, lib. x1. fol. 102. poſt Dioſcoridem, lib. 3. cap. 69.

2. *In ſtomachi præcipue.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 141. *Cuminum teres, & vino mixtum dabis bibendum jejuno, ſi non febricitabit: ſi febricitabit, ex aqua tritum dabis: continuo emendabis ſtomachi dolorem.* Apud Dioſc. lib. 3. cap. 68. εὔστομον hodie legitur, hoc eſt, ori gratum, forte pro εὐστόμαχον. Nam ſilveſtre cuminum cap. 69. ad ſtomachi imbecillitatem levandam in primis laudatur.

3. *Diſcutit pituitas.*] Craſſiores humores ac pituitoſos, per alvum & urinas educit: eoſdem a capite evocat.

4. *Et inflationes &c.*] Hæc deinceps iiſdem verbis Dioſc. tum de cumino ſativo, tum de ſilveſtri, lib. 3. cap. 68. & 69.

5. *Tormina quoque.*] Dioſc. loc. cit. Q. Serenus, cap. 27. de ventris dolore mitigando: pag. 142.

Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conveniet, quod jam nobis documenta probarunt.

6. *Pallorem.*] Unde cuminum pallens Q. Sereno, cap. 14. & Perſio Satyra 5. Exangue cuminum, Horatio, lib. 1. Epiſt. 20. Et hoc pariter notat Dioſc. loc. cit.

7. *Porcii Latronis.*] M. Porcius Latro, genere Hiſpanus, primus clari nominis Profeſſor, ut auctor eſt Quintil. lib. 10. cap. 5. pag. 775. Hunc Seneca pater, in Præf. Controv. pag. 59. tam egregie commendat, ut egregiis declamatoribus, qui Auguſti ſæculum illuſtrarunt, præripuiſſe gloriam videatur.

ante [8] Julium Vindicem assertorem illum a Nerone libertatis, [9] captatione testamenti sic lenocinatum. [10] Narium sanguinem pastillis inditum vel ex aceto recens sistit. [11] Et oculorum epiphoris per se impositum, [12] tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in ventre satis est. [13] Morbo regio in vino albo a balineis datur : * Æthiopicum maxime in posca, & [14] in ligmate cum melle. Africano paulatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Sativum datur ad jocineris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. Iis vero quos acrior urina mordeat, in dulci tritum vino. [15] Ad vulvarum vitia in vino : præterque, impositis vellere foliis : [16] testium tumoribus, tostum, tritumque cum melle, aut cum rosaceo & cera. * CAPUT XV.

Silvestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & vomitionem nauseasque ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur illiniturque, [17] vel penicillis fervens adprimitur fasciis. Strangulationes vulvæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. [18] Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum sebo vitulino, vel melle. [19] Sugillatis illinitur cum melle, & uva

NOTÆ.

8. *Julium Vindicem.*] Qui primus adversus Neronem conspiravit : natione Gallus, stirpe regia, ordinis Senatorii. Vide Dionem, lib. 63. pag. 724.

9. *Captatione testamenti.*] Cum ejus testamentum & hereditatem Nero captaret : sic ille Principis cupiditati lenocinabatur, ut ejus amicitia summos honores adipisceretur : dum pallido interim colore simularet adversa valetudine se premi, atque adeo brevi interiturum.

10. *Narium sanguinem.*] Diosc. lib. 3. cap. 68.

11. *Et oculorum epiphoris.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

12. *Tumentibus.*] Oculis. Quem morbum ita Serenus expressit, cap. 14. pag. 133.

Si tumor infestat, rufos & gliscit in orbes :

Vel ut alii libri habent :

Si tumor insolitus typho se tollat inani,
Turgentes oculos vili circumline cœno.

13. *Morbo regio.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. ad verbum.

14. *In ligmate.*] Vel ut alii, in ecligmate. Ἔκλειγμα arteriaca compositio est, quæ linctu absumitur, non vorando, ut catapotia. Vulgo Electuaria vocant. Τὰ ἐκλείγματα, quæ ori imposita sensim liquefiunt, ac deinde deglutiuntur : a λείχειν, hoc est, lingendo.

15. *Ad vulvarum vitia.*] Hippocr. lib. 1. de morb. mul. tex. 56. pag. 450.

16. *Testium tumoribus.*] Testium inflammationibus auxiliari Diosc. ait, cum uva passa, & fabarum lomento, vel cum cerato impositum : Διδύμων δὲ φλεγμοναῖς ἀρήγει σὺν σταφίδι, καὶ ἐρεγμίνῳ ἀλεύρῳ, ἢ κηρωτῇ ἐπιτεθέν. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 24. *Fervores testium, vel indignationes, cuminum cum melle & oleo tritum, & appositum curat.*

17. *Vel penicillis.*] Hoc est, linteolis concerptis fervens cuminum imponitur, deinde fasciarum ope ventri adprimitur.

18. *Auribus instillatur.*] Marcellus, Empir. cap. 9. 80. *Cuminum silvestre contritum, & succo rutæ immixtum, instillatumque auriculæ, dolorem lenit : ventos quoque interius sonantes removet, atque omne vitium potenter emendat.*

19. *Sugillatis.*] Diosc. lib. 3. cap. 69. Αἴρει δὲ καὶ ὑπώπια μασηθὲν καὶ καταπλασθὲν σὺν μέλιτι καὶ σταφίδι.

paſſa, & aceto. [20] Lentigini nigræ ex aceto.

LVIII. [1] Eſt cumino ſimillimum, quod Græci vocant ammi. [2] Quidam vero Æthiopicum cuminum id eſſe exiſtimant. [3] Hippocrates regium appellat, videlicet quia [4] efficacius Ægyptio judicavit. [5] Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam ſit exilius & candidius. Similis autem & huic uſus: Namque & panibus Alexandrinis ſubjicitur, & condimentis interponitur. Inflationes & [6] tormina diſcutit. [7] Urinas & menſtrua ciet. [8] Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini ſemine [9] ſcorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, privatimque ceraſtarum, cum pari portione myrrhæ. [10] Colorem quoque bibentium ſimiliter mutat in pallorem. [11] Suffitum cum uva paſſa & reſina, vulvam purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coïtum.

LIX. [1] De cappari ſatis diximus inter peregrinos frutices. [2] Non utendum tranſmarino: innocentius Italicum eſt. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralyſi non periclitari, nec lienis doloribus. [3] Radix ejus vitiligines albas tollit, ſi trita in Sole fricentur. [4] Splenicis prodeſt

NOTÆ.

20. *Lentigini nigræ.*] Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 32. *Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhæſerunt. Sunt nigræ, ſunt albæ, velut elephantiaſim annunciantes .... Cuminum cum aceto tritum, ſæpe profuit.*

Sect. LVIII. 1. *Eſt cumino.*] Hæc totidem verbis interpres Oribaſii, lib. XI. pag. 189. poſt Dioſc. lib 3. cap. 70. Ammi vulgare a Dodonæo pingitur, pag. 299. quo officinæ paſſim utuntur.

2. *Quidam vero.*] Dioſc. loc, cit. Ἄμμι ἔνιοι καὶ τοῦτο Αἰθιοπικὸν, &c.

3. *Hippocrates.*] Κύμινον Αἰθιοπικὸν Ἱπποκράτης βασιλικὸν ἐκάλεσε. Dioſc lib. 3. cap. 68.

4. *Efficacius Ægyptio.*] Vide Notas & Emend. num XXV.

5. *Plerique alterius.*] Dioſc lib. 3. cap. 70.

6. *Tormina diſcutit.*] Dioſc. loc. cit

7. *Vrinas &c.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Sugillata.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ ὑπώπια καταπλασθὲν σὺν μέλιτι αἴρει.

9. *Scorpionum*] Omnium venenatorum morſibus opitulari ex vino, ſcribit Dioſc. loc. cit.

10. *Colorem quoque.*] Et potu, & illitu ſimiliter colorem pallidiorem efficere, ut cuminum, Dioſc. etiam auctor eſt loc. cit.

Sect. LIX. 1. *De cappari... diximus.*] Libro 13. ſect. 44.

2. *Non utendum tranſmarino.*] Africano ſcilicet, eo præſertim quod apud Marmaridas naſcitur, vel quod ex Arabia, & Rubro mari defertur: nam id in ore puſtulas excitat, & gingivas oſſe tenus exedit, &c. Vide Dioſc. lib. 2. cap. 204. & Galenum, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 185.

3. *Radix ejus vitiligines.*] Dioſc. loc. cit. Ἀλφοὺς τε λευκοὺς ἀποσμήχει σὺν ὄξει λεῖα, *cum aceto trita lentigines albas exterit.* Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 184.

4. *Splenicis.*] Marcellus Empir. cap. 23. pag. 167. Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. *Corticis ex radice capparum cochlear plenum teres, & dabis bibere cum aqua calida, addens, ſi volueris, permodicum acetum: hocque per triduum facies, & ſanus eris.* Aliter Celſus, lib. 4. cap. 9. de lienis morbo: *Multis modis huic rei cappari aptum eſt. Nam & ipſum cum cibo aſſumere, & muriam ejus cum aceto ſorbere commodum eſt. Quin etiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipſum cappari cum melle contritum imponere expedit.*

in vino potus radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum uſu. [5] Feruntque XXXV. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. [6] Bibitur in lumborum doloribus, ac paralyſi. [7] Dentium dolores ſedat tritum ex aceto ſemen decoctum, vel manducata radix. [8] Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. [9] Hulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle ſanant. [10] Sic & ſtrumas diſcutit radix: [11] parotidas, [12] vermiculoſque cocta in aqua. Jocineris quoque malis medetur. Dant & ad tænias in aceto & melle. Oris exhulcerationes in aceto decocta tollit: [13] ſtomacho inutiles eſſe inter auctores convenit.

LX. Liguſticum ([1] aliqui panacem vocant) [2] ſtomacho utile eſt. Item convulſionibus [3] & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellaverint, ut diximus, falſo.

LXI. Cunilæ [1] præter ſativam plura ſunt in medicina genera. CAP. XVI.
[2] Quæ bubula appellatur, ſemen pulegii habet, utile ad vulnera com-

NOTÆ.

5. *Ferunt XXXV.*] Dioſc. loc. cit. poſt dies XL. Galenus loc. cit. ſpatium dierum nullum aſſignat.

6. *Bibitur &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Dentium dolores.*] Dioſc. & Galenus; locis citatis.

8. *Infunditur.*] Dioſc loc. cit. Σκωλήκάς τε τοὺς ἐν ὠσὶν ὁ χυλὸς ἐγχυματισθεὶς κτείνει. *Aurium vermiculos infuſus ſuccus enecat.* Sic etiam Galenus, loc. cit. pag. 185.

9. *Hulcera.*] Dioſc. & Galenus locis citatis.

10. *Sic & ſtrumas.*] Galenus, καὶ χοιράδας διαφορεῖ, loc. cit. pag. 184. Sic & Dioſc. loc. cit. Struma, inquit Celſus lib. 5. cap. 28. tumor eſt, in quo ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine, quaſi glandulæ oriuntur. Latini etiam ſcrofulas appellant: vulgo, *les Ecrouëlles.* Celſus eas maxime in cervice aït oriri, ſed in aliis etiam partibus, inguinibus, lateribuſque, & mammis feminarum.

11. *Parotidas.*] Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 8. *de parotidibus: Capparis corticem in aqua elixa: & cum vino commiſces, & cataplaſma facies.*

12. *Vermiculoſque.*] Aurium ſcilicet, de quibus dictum eſt proxime.

13. *Stomacho inutiles.*] Κακοστόμαχοι & caulem & fructum perinde eſſe, auctor eſt Dioſc. loc. cit.

Sect. LX. 1. *Aliqui panacem.*] Ut dictum eſt lib. 19. ſect. 50.

2. *Stomacho utile.*] Ita MSS. omnes, & Parm. edit. Dioſc. lib. 3. cap. 58. de liguſtico: ἱκανῶς δὲ εὐστόμαχόν ἐστιν, &c. In libris editis perperam ad hunc diem *inutile*: uti & ex ſequentibus liquet.

3. *Et inflationibus.*] Subintellige, utile eſt. Dioſc. loc. cit. Δύναμις δὲ τοῦ σπέρματος καὶ τῆς ῥίζης .... ἁρμόζουσα πρὸς ἐμπνευματώσεις, καὶ μάλιστα τὰς περὶ τὸν στόμαχον &c. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 203. ἄφυσον ait eſſe, hoc eſt, flatus exſtinguere.

4. *Ut diximus.*] Libro ſuperiore, ſect. 50.

Sect. LXI. 1. *Præter ſativam.*] Quæ ſatureïa, ut diximus lib. 9. ſect. 50.

2. *Quæ bubula.*] Cunila hæc bubula, uti indicavimus lib. 8. ſect. 41. origanum ſilveſtre eſt; quod ab aliis Heraclei panacis, ab aliis, quos inter Nicander eſt, teſte Dioſcor. lib. 3. cap. 34. cunilæ nomen accepit. Exſtat adhuc certe Nicandri carmen, in Theriac. pag. 44.

Πανάκτειόν τε κονίλην,
Ἥν τε καὶ Ἡράκλειον ὀρείγανον ἀμφενέπουσι.

Non panactea conila,

manducatum impoſitumque, ut quinto poſt die ſolvatur. [3] Et contra ſerpentes in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. [4] Item teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt: quidamque in hoc uſu panaceam vocant. Sedat & tumores, & virilium mala, ſicca, vel foliis tritis, in omni uſu mire congruens ex vino.

LXII. [1] Eſt alia cunila, gallinacea appellata noſtris, Græcis origanum heracleoticum. Prodeſt oculis trita addito ſale. [2] Tuſſim quoque emendat, & jocinerum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in ſorbitionem temperata. [3] Præcipue vero ſerpentium morſus.

LXIII. [1] Tertium genus eſt ejus, quæ a Græcis maſcula, a noſtris cunilago vocatur, [2] odoris fœdi, radicis lignoſæ, folio aſpero. Vires ejus vehementiſſimas [3] in omnibus generibus earum tradunt. [4] Manipulo quoque ejus abjecto, omnes e tota domo blattas convenire ad eam. Privatim adverſus ſcorpiones ex poſca pollere. [5] Tribus foliis ex oleo perunɛto homine, fugari ſerpentes.

LXIV. [1] E contrario quæ mollis vocatur, piloſioribus foliis ac ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu ejus cohæ-

NOTÆ.

Quam quidam Heracleon origanon indigitarunt.

Vulgo *Origan.* Accurate à Lobelio pingitur, in Obſerv. pag. 263. a quo Agrioriganum ſive Onitis major vocatur. Vidimus in horto Regio. Eſt origanum vulgare Matthioli, in lib. 3. Dioſc. pag. 701.

3. *Et contra ſerpentes.*] Contra venenatorum morſus. Dioſc. loc. cit.

4. *Item teſtudines.*] Id jam antea indicatum lib. 8. ſect. 41.

Sect. LXII. 1. *Eſt alia cunila.*] Apuleïus, cap. 122. *Origanum a Græcis Heracleoticum .... Latini cunilam Gallicam*, (lege ex Plinio, *gallinaceam*, ſic enim MSS. omnes,) *& origanum nominant.* Dioſc. lib. 3. cap. 32. Ὀρίγανος Ἡρακλεωτικὴ, οἱ δὲ κονίλην καλοῦσι, φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὑσσώπῳ, &c. Delineatum accurate a Matthiolo, in lib. 3. Dioſcor. pag. 699. quale nos vidimus. De eo rurſum Plinius, lib. 25. ſect. 12.

2. *Tuſſim quoque.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 32. cum melle delingi ad tuſſim jubet. Apuleïus, loc. cit. *Tuſſi medendo: Herbam origanum commanducet*, &c.

3. *Præcipue vero.*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. LXIII. 1. *Tertium genus.*] Hæc conyza maſcula eſt, de qua rurſum dicetur lib. 21. ſect 32. Eadem conyza major Dioſcoridis, lib. 3. cap. 136. cujus iconem Lobelius exhibet in Adverſariis, pag. 146. qualem nos in horto Regio vidimus.

2. *Odoris fœdi.*] Βαρύοσμος, Dioſc. loc. cit.

3. *In omnibus generibus.*] Sive maſcula ſit, ſive femina: ſive ſilveſtris, ſive ſativa.

4. *Manipulo.*] Subſtratu, ſuffituque venenatas fugare beſtias, abigere culices, pulices necare, tradit Dioſc. lib. 3. cap. 136.

5. *Tribus foliis.*] Folia ſerpentium morſibus imponuntur utiliter, inquit Dioſc. loc. cit.

Sect. LXIV. 1. *E contrario quæ mollis.*] Eadem conyza femina Theophraſto lib. 6. hiſtor. cap. 2. Conyza minor Dioſc. loc. cit. a Lobelio picta accurate in Adverſar. pag. 146. Viſa a nobis in horto Regio.

rescentibus. [2] Altera thuris, quam libanotidem appellamus. [3] Medetur utraque contra serpentes ex vino vel aceto. [4] Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant.

LXV. [1] Sativa quoque suos usus habet. Succus ejus cum rosacco auriculas juvat. Ipsa ad ictus bibitur. [2] Fit ex ea montana, serpyllo similis, efficax contra serpentes. [3] Urinam movet: purgat & a partu mulieres. Concoctionem mire adjuvat, & ad cibos aviditatem. Utraque vel in cruditate jejunis in potione aspersa. Luxatis quoque utilis. Contra vesparum & similes ictus, ex farina hordeacea & posca, utilissima. [4] Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

LXVI. Piperitis, quam & siliquastrum [1] appellavimus, contra morbos comitiales bibitur. [2] Castor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, utilem gingivis, dentibus, oris suavitati, & ructibus. CAPUT XVII.

LXVII. [1] Origanum quod in sapore cunilam æmulatur, [2] ut diximus, plura genera in medicina habet: [3] onitin vel prasion ap-

NOTÆ.

2. *Altera thuris.*] Altera conyza, inquit, hoc est, mascula, thuris odorem habet: quapropter & ipsa libanotis appellatur, quanquam id nomen & aliæ plantæ verius sortiuntur. Plinius ipse lib. 21. sect. 32. *Folia feminæ mellis odorem habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus*, hoc nimirum loco.

3. *Medetur utraque.*] Diosc. loc. cit.

4. *Pulices etiam.*] Diosc. loc. cit. ut paulo antea diximus. Democritus in Geopon. lib. 13. cap. XI. pag. 370. ubi de culicibus necandis, περὶ κωνώπων. Φεύξονται δὲ, εἰ κόνυζαν ἑψήσεις, καὶ τῷ ζέματι ῥανεῖς τὴν οἰκίαν. *Fugient, si conyzam decoxeris, decoctoque domum resperseris.* Et cap. 15. de pulicibus, περὶ ψύλλας, pag. 374. necari hos ait, κονύζης ἑψηθείσης, καὶ ζέματος ἐπιῤῥαινομένου.

Sect. LXV. 1. *Sativa quoque.*] Sativa nempe cunila: nam, ut dictum est initio sect. 61. cetera genera hactenus, præter sativam, descripta sunt. Hæc est quam θύμβραν aliqui, rectius alii cunilam nostram & satureïam vocarunt, ut diximus lib. 19. sect. 50.

2. *Fit ex ea montana.*] Satureïa montana, quæ Thymbra Dodonæi, pag. 287. visa a nobis in horto Regio.

3. *Vrinam &c.*] Diosc. loc cit.

4. *Libanotidis.*] Aliarum herbarum, quibus est libanotidis pariter nomen inditum, genera viresque suis locis dicentur: nempe, lib. 24. sect. 59. ubi rosmarinum tractabitur, quod alio nomine libanotidem appellari dictum est superiore libro, sect. ult. ac genera quidem illius duo afferentur.

Sect. LXVI. 1. *Appellavimus.*] Libro 19. sect. 62. Illud est quod piper Indicum appellant vulgo, quod quidem quadrigemino genere a Dodonæo pingitur, sub nomine Capsici, pag. 704. & 705. nempe oblongioribus, recurvis, latis, minimisque siliquis. Nostris, *Poivre d'Inde.*

2. *Castor & aliter.*] Alterum intelligi vult piperitidis genus, a Castore descriptum.

Sect. LXVII. 1. *Origanum, quod in sapore cunilam.*] Sive satureïam.

2. *Vt diximus.*] Libro 19. sect. 50.

3. *Onitin.*] Diosc. lib. 3. cap. 33. Ἡ δὲ ὀνῖτις καλουμένη, λευκοτέρα τοῖς φύλλοις ἐστὶ, καὶ μᾶλλον ἐοικυῖα ὑσσώπῳ, &c. Sic etiam interpres Oribasii, lib. 12. fol. 209. Galeno, lib. 7. de fac. simp. medic. pag. 215. ὀνῖτις scribitur. Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. *Cunila, quam*

pellant, non dissimile hyssopo. 4 Privatim ejus usus contra rosiones] stomachi in tepida aqua, & contra cruditates: contra araneos scorpionesque in vino albo: 5 luxata & incussa in aceto, & oleo, & lana.

LXVIII. 1 Tragoriganum similius est serpyllo silvestri. 2 Urinam ciet, tumores discutit, 3 contra viscum potum, viperæque ictum efficacissimum, 4 stomachoque acida ructanti, & præcordiis. 5 Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, 6 & peripneumonicis.

LXIX. 1 Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinosum. 2 Alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocare malunt. Tertium est inter hæc medium, minus quam cetera efficax. 3 Optimum autem Creticum. Nam & jucunde olet. Proximum 4 Smyrnæum, odorius. Hera-

NOTÆ.

Græci onitim vocant. Id ei nomen inditum, quod ab asinis præcipue expetatur: Schol. Nicandri: Ὀνῖτιδα λέγει, ὅτι περ οἱ ὄνοι ἐσθίουσι. Πράσιον a viridi foliorum colore. Vidimus in horto Regio.

4. *Privatim ejus usus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 36. De origano: *Ex vino albo tritum, & in potione sumptum, scorpionum & araneorum venenis resistit: cruditates discutit: morsus stomachi ex aqua calida datum lenit.*

5. *Luxata &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. LXVIII. 1. *Tragoriganum.*] Diosc. lib. 3. cap. 35. Τραγορίγανος θαμνίσκος ἐστὶν ὀριγάνῳ ἢ ἑρπύλλῳ ἀγρίῳ τὰ φύλλα καὶ τὰ κλωνία. Ab hircis, quibus gratum id pabulum est, nomen habere, ut ab asinis onitin, auctor est scholiastes Nicandri. Est Thymbra legitima Clusii, quam ille pinxit lib. 3. hist. rar. plant. pag. 358. nos in horto Regio observavimus.

2. *Vrinam ciet &c.*] Dioscor. loco citato.

3. *Contra viscum.*] Hoc est, contra ἰξίαν, ut diximus sect. 51. Dioscor. loc. cit. Nicander in Alexiph. pag. 151. tragoriganum valere ait contra ἰξόεν ὀλοφόνον.

4. *Stomachoque.*] Diosc. loc. cit. Τοῖς κακοστομάχοις, καὶ ὀξυρεγμιῶσι δίδοται· καὶ ἐφ' ὧν ἀλυσμὸς, καὶ ναυτία, καὶ θέρμη ὑποχονδρίων παρακολουθεῖ. *Stomacho male affectis, & acida ructantibus exhibetur, & iis quos qualis ex maris agitatione anxietas, nausea, & præcordiorum æstus comitantur.*

5. *Tussientibus, &c.*] Dioscor. loco citato.

6. *Et peripneumonicis.*] Diosc. Βηχί τε καὶ περιπνευμονικοῖς σὺν μέλιτι ἐν ἐκλεικτῷ δίδοται, *in ecligmate.*

Sect. LXIX. 1. *Heraclium.*] Sic in Indice hujus loci: *De origano heraclio: Genera tria.* Illud ipsum quod Heracleoticum superius appellatum est sect. 62. Hoc tragorigani genus quoddam lætius Dioscorides appellat, lib. 3, cap. 35.

2. *Alterum exilioribus.*] Alterum tragorigani genus apud Diosc. loc. cit. Ἡ δέ τις τραγορίγανος λεπτόκαρφος, καὶ λεπτόφυλλος, ἣν καὶ πράσιον ἔνιοι καλοῦσιν.

3. *Optimum.*] Diosc. loc. cit. Ἀρίστη δὲ ἡ Κιλίκιος, καὶ ἡ ἐν Κῷ, καὶ Χίῳ, καὶ Σμύρνῃ, καὶ Κρήτῃ.

4. *Smyrnæum, odorius.*] Ita MSS. Reg. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. ut sit sententia, jucundius Smyrnæum origanum olere, quam Creticum. Sunt qui *smyrnium* legant: falso: quanquam esse percommode hîc possit videri σμύρνον sive σμύρνιον, a σμύρνα hoc est, amyrrha. Est autem *odorius* ab *odorus*, quæ vox cum sæpius in absoluto gradu apud idoneos Latinitatis auctores occurrat, tum vero est in comparativo infrequens.

cleoticum,

cleoticum, ad potum utilius, [5] quod onitin vocant.

[6] Communis autem usus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, potu urinam ciere, ruptis, convulsis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras, [7] in descensione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte. [8] Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis hulceribus. [9] Venena opii & gypsi exstinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. [10] Alvum mollit acetabuli mensura. [11] Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur: ad lienem folia cum melle & sale. [12] Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale, sumptum paulatim. Regio morbo tritum [13] cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trito: Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum, & aceto illitum. Reliquias purgationum a partu.

LXX. [1] Lepidium inter urentia intelligitur. [2] Sic & in facie cutem emendat exhulcerando, ut tamen cera & rosaceo facile sanetur. [3] Sic & lepras, & psoras tollit semper facile, & cicatricum hulcera. [4] Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio qua doleat, [5] convertere dolorem.

NOTÆ.

5. *Quod onitin vocant.*] Hoc est, eo quod onitin vocant. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

6. *Communis autem.*] Communes Heracleotici & onitidis vires. Sic Dioscor. lib. 3. cap. 32. & 33.

7. *In descensione balinearum.*] Diosc. lib. 3. cap. 32. Κνησμοῦς δὲ καὶ ψώρας, καὶ ἴκτερον τὸ ἀφέψημα αὐτοῦ ἐν λουτρῷ ὠφελεῖ. *Prurigini, psoræ, ac morbo regio decoctum ipsius in balneo prodest.*

8. *Tonsillis &c.*] Dioscor. loc. cit. Παρίσθμια, καὶ κιονίδας, καὶ ἄφθας θεραπεύει.

9. *Venena opii &c.*] Diosc. loc. cit. iis qui cicutam biberint, opiumve, præbet ex vino dulci, seu passo: ex oxymelite, seu aceto mulso, iis qui gypsum.

10. *Alvum mollit.*] Diosc. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ποθεῖσα ὀξυβάφου πλῆθος σὺν μελικράτῳ, μέλανα κατὰ κοιλίαν ἄγει. *Aridum acetabuli mensura cum aqua mulsa epotum, atros humores per alvum extrahit.*

11. *Sugillatis.*] Marcell. Empir. cap. 19. pag. 132.

12. *Crassiores pituitas.*] Has per alvum extrahit, inquit Diosc loc. cit.

13. *Cum oleo in nares.*] Cum oleo irino in nares infusum caput purgare, scribit Diosc. loc. cit.

Sect. LXX. 1. *Lepidium.*] Dioscor. lib. 2. cap. 205. Λεπίδιον. Δύναμις δέ ἐστι τῶν φύλλων δριμεῖα ἑλκωτική, &c. *Vis foliorum acris & exhulcerans*, &c.

2. *Sic & in facie.*] Inde nomen habet, quod faciei nempe maculas, τὰς λεπίδας delet. Servi compuncti notas tollebant lepidio: quare, id ubi animadversum est, candenti ferro inuri eos invecta consuetudo est.

3. *Sic & lepras.*] Diosc. loc. cit.

4. *Tradunt in dolore.*] Totidem verbis hæc Diosc. Sed collo lepidium jubet appendi.

5. *Convertere dolorem.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Th. Chiffl. In libris editis,

LXXI. [1] Gith ex Græcis, alii melanthion, alii melanſpermon vocant. [2] Optimum, quam excitatiſſimi odoris, & quam nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, [3] incenſoque ſerpentes fugari. [4] Bibitur drachma una & contra araneos. [5] Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. [6] Capitis dolores illitum ex aceto & infuſum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. [7] Dentium dolores coctum cum aceto. Hulcera oris tritum aut commanducatum. [8] Item lepras & lentigines ex aceto. [9] Difficultates ſpirandi addito nitro potum. [10] Duritias, tumoreſque veteres, & ſuppurationes, illitum. [11] Lacte mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus ejus, [12] ut hyoſcyami. [13] Similiterque largior, venenum eſt, quod miremur: [14] cum ſemen gratiſſime panes etiam condiat. Oculos quoque purgat: [15] urinam & menſes ciet. Quinimo linteolo deligatis tantum granis XXX.

Notæ.

compeſcere, male. Excitat enim puſtulam quæ humoris impetum, quo dens vexatur, ad brachium revocet. Sic quidam in eo morbo hodieque aurium radici medicamenta admovent, quæ puſtulas gignunt.

Sect. LXXI. *Gith ex Græcis.*] Et Celſo quoque, lib. 2. cap. poſtremo, *git.* Item Scribonio Largo, Compoſ. 131. Dioſcoridi μελάνθιον, ceteris a nigritia ſeminis, μελανόσπερμον, μήκων ἄγριος μέλας, Ῥωμαῖοις παπάβερ νίγρουμ, ut eſt in Nothis ejuſdem, pag. 456.

2. *Optimum quam.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 93. Μέλαν, δριμὺ, εὐῶδες.

3. *Incenſoque ... fugari.*] Dioſcor. loc. cit.

4. *Bibitur.*] Contra phalangiorum etiam araneorum morſus: Βοηθεῖ δὲ καὶ φαλαγγιοδήκτοις ὅσον ∠ α΄ μεθ' ὕδατος ποθέν. Dioſc. loc. cit.

5. *Diſtillationem.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit. Λειανθὲν δὲ καὶ ἐν ἀποδέσμῳ δεθὲν, καὶ ἐσφραινόμενον, τοὺς καταῤῥοιζομένους ὠφελεῖ. Sic etiam Galenus, lib. 7. de facult. ſimp. med. pag. 206. Καταῤῥοῦς ἰᾶται, θερμὸν ἐν ὀθονίῳ προσφερόμενον, &c.

6. *Capitis dolores.*] Dioſc. loc. cit. Ἁρμόζει δὲ καὶ κεφαλαλγοῦσι καταπλασσόμενον τῷ μετώπῳ, καὶ τοῖς ἀρχομένοις ὑποχεῖσθαι, ἐγχεόμενον εἰς τὰς ῥῖνας μετὰ ἰρίνου λεῖον.

7. *Dentium dolores.*] Dioſc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ καὶ ὀδονταλγίαν μετ' ὄξους ... ἑψηθὲν καὶ διακλυζόμενον. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 14. *de dentium curationibus. Quibus putres cavernæ obvenerint, melanthium elixum in aceto commixtum.*

8. *Item lepras & lentigines.*] Dioſc. Αἴρει δὲ καὶ φακοὺς καὶ λέπρας &c. Lentigo φακός, macula eſt ſubrufa, vel nigricans in facie, ad lentis ſimilitudinem.

9. *Difficultates.*] Dioſc. & Galenus, locis citatis. Vide Sarraceni notas in Dioſc.

10. *Duritias.*] Dioſc. loc. cit.

11. *Lacte mulierum.*] Dioſc. loc. cit. Πινόμενον δὲ πλείους ἡμέρας γάλα ἄγει. *Lacte* porro vetuſto more M S S. omnes exhibent, pro *lac*, quod & antea obſervatum a nobis & in Plauto, aliiſque, ad librum Plinii XV. ſect. 16. nota 4.

12. *Ut hyoſcyami.*] De quo dicetur, lib. 25. ſect. 17.

13. *Similiterque.*] Ut in hyoſcyamo evenit, cujus foliis conſtat mentem corrumpi, ut ſuo loco dicetur mox appellato, ſi plura quam quatuor bibantur. De melanthio Dioſc. loc. cit. Φασὶ δὲ καὶ ἀναιρεῖν αὐτὸ πλεῖον ποθέν.

14. *Cum ſemen.*] Libro ſup. ſect. 52.

15. *Urinam &c.*] Si nempe pluribus diebus continuis ſumatur, ut ait Dioſc. loc. cit. Vide etiam, Galenum, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 206.

secundas trahi reperio. [16] Aïunt & clavis in pedibus mederi tritum in urina: culices suffitu necare: item muscas.

LXXII. [1] Et anisum adversus scorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, sive crudum, sive decoctum. Item viride aridumve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur, desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. [2] Saccis quoque additur: Cum amaris nucibus vina commendat. [3] Quin ipsum oris halitum jucundiorem facit, fœtoremque tollit manducatum matutinis cum smyrnio, & melle exiguo, mox vino collutum. Vultum juniorem præstat. Insomnia levat suspensum in pulvino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam [4] anicetum id vocavere.

LXXIII. [1] Laudatissimum est Creticum, proximum Ægyptium. Hoc ligustici vicem præstat in condimentis. [2] Dolores capitis levat suffitum naribus. Epiphoris oculorum [3] Evenor radicem ejus tusam imponit: Iollas ipsum cum croco pari modo & vino, & per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendisque, si qua in oculos inciderint. [4] Narium quoque carcinodes consumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. [5] Auribus infunditur cum rosacco. Thoracis pituitas purgat tostum: cum

NOTÆ.

16. *Aïunt & clavis.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ ἥλους περιχαραχθέντας ἐκτινάσσει σὺν οὔρῳ παλαιῷ. *Clavos circumscarificatos excutit cum urina vetere impositum.* Vulgati codices habent σὺν οἴνῳ. At Serapio, ut Plinius, σὺν οὔρῳ legit.

Sect. LXXII. 1. *Et anisum.*] Ita Nicander in Theriac. p. 44. ubi ἄννησον scribitur: quod Atticæ consuetudinis esse geminato ν scholiastes admonet, pag. 31. Sic etiam Diosc. lib. 3. c. 65. apud quem ἄνισον vulgari more. *De l'Anis.* Iconem apud Dodon. vide, pag. 297. In MSS. omnibus, Reg. Colbert. &c. *anesum* legitur.

2. *Saccis quoque.*] Quibus vina saccantur, sive percolantur, ut dictum est lib. 14. sect. 28. & lib. 18. sect. 17. Vide Hieron. Mercurial. lib. 2. Var. cap. 17.

3. *Quin ipsum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 65.

4. *Anicetum.*] Ἀνίκητον, invictum, quod aliis omnibus medicamentis antecellat. Non aniso id nomen, sed anetho in Nothis pag. 455. Pseudo Dioscorides attribuit.

Sect. LXXIII. *Laudatissimum &c.*] Sic Diosc loc. cit. Auctor libri de simp. med. ad Paternianum, qui Galeno adscribitur, tom. 13. pag. 985. *Anisum optimum est Creticum, deinde Ægyptium: Gallicum inertissimum*, &c.

2. *Dolores capitis, &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

3. *Evenor.*] Ita eruimus e vestigiis codicum Reg. Colb. &c. in quibus *Evenenor* legitur. In editis, *e vino* perperam. De Evenore & Iolla, in Auctorum syllabo.

4. *Narium ... carcinodes.*] Exstat ea vox apud Celsum, lib. 6. de polypo. Καρκινώδης ὄγκος hoc loco intelligitur a Plinio, tumor cancro similis, qui absque excisione est. In MSS. Reg. & Colb. *narium cardines.*

5. *Auribus.*] Cum rosaceo tritum, inquit, Diosc. lib. 3. cap. 65. & instillatum fractis auribus medetur. Καὶ τὰς ῥήξεις τῶν ὤτων λεῖον σὺν ῥοδίνῳ ἐνσταζόμενον ἰᾶται.

melle ſumptum melius. Cum acetabulo aniſi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tuſſim. Facillime vero aniſi drachmæ tres, papaveris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. [6] Præcipuum autem eſt ad ructus : [7] ideo inflationibus ſtomachi, & inteſtinorum torminibus, [8] & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum, potumque, inhibet. [9] Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus [10] ſternumenta inhibet. Potum ſomnum concitat : calculos pellit : vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, [11] nervis quoque, quibus ſuccinctum eſt corpus, utiliſſimum. Prodeſt & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri & inteſtinis putant : ideo dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores ſucco uſus eſt. [12] Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta : [13] Evenor radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum apio : item vulvarum dolori : deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinivit recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium, [14] aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes : Ideoque quamplurimum domi ſerendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et ſtatim a partu dandum potui polenta aſperſa. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo, & contra laſſitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine ejus poto, laſſitudinis auxilium viatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad ventris aut inteſtinorum inflationes. Et orthopnoïcis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis, tantumdem hyoſcyami cum lacte

NOTÆ.

6. *Præcipuum ... ad ructus.*] Ad ructum modice ciendum. Vide quæ de anetho dicenda ſunt ſect. 74. ſtatim initio.

7. *Ideo inflationibus.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus lib. de fac. ſimp. med. cap. 48. pag. 157.

8. *Et cœliacis.*] Alvum enim ſiſtere ſcribit Dioſc. loc. cit.

9. *Foliis decoctis.*] Ita fere Galenus, & Dioſc. locis citatis, cum aniſo vim pariter digerendi attribuunt, *δύναμιν διαφορητικήν.*

10. *Sternumenta inhibet.*] Ita M S S. fere ubique : infrequentius, *ſternutamenta.* Aëtins quoque, lib. 6. cap. 99. pag. 249. aniſum cohibere ſternutationem ſcribit.

11. *Nervis quoque, quibus.*] Hoc verborum ambitu ſeptum tranſverſum ſignat, quod alii præcordia, id eſt, *πρακάρδια*, plures *διάφραγμα* appellant. Id enim membranis conſtat, quibus cor & pulmo, a jocinere & liene diſpeſcitur.

12. *Semen hydropicis.*] Potum ſemen, inquit Dioſc. lib. 3. cap. 65. hydropicis ſitim ſedat.

13. *Evenor radicem.*] Ita rurſum M S S. omnes : non ut libri editi, *e vino.*

14. *Aut contractiones.*] Nervorum *σπασμοὺς.*

asinino. Multi vomituris acetabula ejus & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. [15] Strangulatus vulvæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines a partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. [16] Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & feniculi usus est in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. [17] Sunt qui & aspidum venenis adversari naturam ejus putent. [18] Urinam ciet. Sitim cohibet. [19] Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque a tineis defendit. [20] Efficacius semper recens, & quo nigrius. Stomacho tamen inutile est, [21] præterquam inflato.

CAPUT XVIII.

LXXIV. [1] Anethum quoque ructus movet, & tormina sedat. Alvum sistit. [2] Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. [3] Singultus cohibet semen fervens, olfactum. Sumptum ex aqua, [4] sedat cruditates. [5] Cinis ejus uvam in faucibus le-

NOTÆ.

15. *Strangulatus vulvæ.*] Ita MSS. non *strangulationes*. Uterina suffocatio, quæ Dioscoridi ὑστερικὴ πνίξ, Plinio sæpenumero vulvæ conversio, & vulva conversa dicitur: Est uteri ad superna decursus, quo fit ut strangulari & suffocari feminæ videantur.

16. *Tlepolemus ad quartanas.*] Vide Notas & Emendationes num. XXVII.

17. *Sunt qui & aspidum.*] Virulentorum animalium venenis adversari ait Diosc. lib. 3. cap. 65.

18. *Urinam ciet.*] Diosc. loc. cit.

19. *Venerem.*] Diosc. loc. cit.

20. *Efficacius.*] Commendat in primis Diosc. loc. cit. quod recens, quod odore vehementi, quod plenum, ac minime furfurosum.

21. *Præterquam inflato.*] Nam prodest ad inflationes, πρὸς ἐμπνευματώσεις. Diosc. loc. cit. & Plinius ipse supra.

Sect. LXXIV. 1. *Anethum quoque.*] Nempe, ut anisum, de quo dictum est paulo ante. Plinius Valer. id paulo uberius, lib. 4. cap. 27. de anetho: *Stomachi querelas, inquit, coctum in aqua cyathis tribus potum, miro modo relevat: indicio est ructus, per quem intelligere datur aperta omnia, quæ clausa torquebant: digestiones adjuvat: ideo ventrem videtur inhibere.* Diosc. lib. 3. cap. 67. Ἀνήθου ξηροῦ τῆς κόμης καὶ τοῦ καρποῦ τὸ ἀφέψημα πινόμενον . . . στρόφους τε καὶ ἐμπνευματώσεις παύει. Aquam anethinam cum melle commendat ad sedanda tormina Marcellus Empir. cap. 27. pag. 176. & cap. 28. pag. 201. Nostris, *Aneth.* Pingitur a Dodonæo, pag. 296.

2. *Epiphoris.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Ad epiphoras oculorum, & tumores . . . Anethi radix ex vino trita illinitur.* Et lib. 4. cap. 27. de anetho: *Tritæ radices & impositæ fervoribus medentur oculorum.*

3. *Singultus.*] Diosc. lib. 3. cap. 67.

4. *Sedat cruditates.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 27. Q. Serenus, cap. 19. pag. 137.

At male digestis si crapula sævict escis,
Aut cubitum pergens succum cape tristis anethi, &c.

5. *Cinis ejus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 27. de anetho: *Cinis ejus suspendit uvam faucibus ingravescentem.* Q. Serenus, cap. 16. pag. 135.

Si vero afflictam languor dejecerit uvam:
Tunc horas aliquot pronus recubare memento:
Aut illam pulvis tosti relevabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida brassica flammis.

vat: [6] oculos & genituram hebetat.

LXXV. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum [1] transmarino alienatur. [2] Illud enim Hammoniaci lacrymæ ſimile, ſagapenon vocatur. [3] Prodeſt laterum & pectoris doloribus, convulſis, tuſſibus vetuſtis, [4] exſcreationibuſque, præcordiorum tumoribus. [5] Sanat & vertigines, tremulos, opiſthotonicos, lienes, lumbos, [6] perfrictiones. [7] Datur & olfactandum ex aceto in ſtrangulatu vulvæ. Ceteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodeſt & contra mala medicamenta.

LXXVI. [1] Papaveris ſativi tria diximus genera: & ſponte naſcentis alia promiſimus. [2] E ſativis, albi calyx ipſe teritur, & e vino bibitur ſomni cauſa. Semen elephantiaſi medetur. E nigro papavere [3] ſopor gignitur ſcapo inciſo, ut Diagoras ſuadet, [4] cum turgeſcit: ut Iollas, cum defloreſcit, [5] hora ſereni diei, hoc eſt, cum ros in eo exaruerit. Incidi jubent [6] ſub capite & calyce. Nec in alio genere ipſum inciditur caput.

Succus & hic, & herbæ cujuſcumque lana excipitur: aut ſi exi-

NOTÆ.

6. *Oculos &c.*] Dioſc. totidem verbis, lib. 3. cap. 57. Ἀμβλύνει τε τὰς ὄψεις, καὶ γονὴν σβέννυσι συνεχῶς πινόμενον. Leontius in Geopon. lib. 12. cap. 34. pag. 355. Τὸ ἄνηθον ἐσθιόμενον ἀμβλύνει τὴν ὄψιν.

Sect. LXXV. 1. *Tranſmarino.*] Longe diſcrepat a tranſmarino.

2. *Illud enim.*] Tranſmarinum videlicet: de quo Dioſcor. lib. 3. cap. 95. Σαγαπηνὸν ὀπός ἐστι πόας ναρθηκοειδοῦς, γεννωμένης ἐν Μηδείᾳ. *Sagapenum ferulaceæ herbæ liquor eſt, quæ quidem in Media naſcitur.* Id & frutici & liquori, qui manat ex frutice, nomen eſſe, Galenus ait lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 226. In officinis Sagapenum, & Serapinum appellatur, quoniam odore pinum refert. Deſcribitur a Charaſio, in Pharmac. pag. 298.

3. *Prodeſt laterum.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib 3. cap. 95.

4. *Exſcreationibuſque.*] Quoniam craſſos humores pulmoni moleſtos expurgat, inquit Dioſc. loc. cit.

5. *Sanat &c.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Perfrictiones.*] Δίδοται κατεψυγμένοις, inquit Dioſc. *Datur perfrigeratis*, frigidis, quorum vel pars aliqua corporis, vel totum pariter perfrigeſcit.

7. *Datur &.... vulvæ.*] Dioſcor. loco citato.

Sect. LXXVI. 1. *Papaveris... tria diximus.*] Libro 19. ſect. 53.

2. *E ſativis, albi calyx.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 4. cap. 65.

3. *Sopor gignitur.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. 3. &c. tum hoc loco, tum in hujus libri indice: non *ſapor.* Soporem poëtice pro ſucco ſoporifero uſurpavit, quem opium vocant, ut mox dicetur.

4. *Cum turgeſcit.*] Cum germinat, & florere incipit.

5. *Hora ſereni diei.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

6. *Sub capite, & calyce.*] Dioſc. loc. cit. Ὀπίζοντας δὲ δεῖ, μετὰ τὸ τὰς δρόσους ἀνικμασθῆναι, περιγράφειν μαχαιρίῳ τὸν ἀστερίσκον, ὡς μὴ εἰς τὰ ἐντὸς διατρῆσαι· καὶ ἐκ πλαγίων δὲ τῆς κωδίας ἐπ' εὐθείας ἐντέμνειν ἐξ ἐπιπολῆς, &c. *At opii faciendi ratio hæc eſt: Cum ros exaruerit, ſtellulam quæ in ſummo papaveris capite viſitur, cultello ita ſcarificare oportet, ut ne penitus intro adigatur: & a capitis lateribus per directum ſummam cutem incidere*, & erumpentem lacrymam digito excipere, &c.

guus est, ungue pollicis, [7] ut lactucis, & postero die magis quod inaruit. [8] Papaveris vero largus densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non vi soporifera modo, verum si copiosior hauriatur, etiam mortifera [9] per somnos: [10] opion vocant. Sic scimus interemptum Licinii Cæcinæ Prætorii viri patrem [11] in Hispania Bavili, cum [12] valetudo impatibilis odium vitæ fecisset: item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio exstitit. [13] Diagoras & Erasistratus in totum damnavere, ut mortiferum, infundi vetantes. Præterea, quoniam visui noceret. [14] Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea usus ejus non improbatus est medicamento nobili, [15] quod diacodion vocant. [16] Semine quoque ejus trito in pastillos, e lacte utuntur ad somnum: [17] Item ad capitis dolores cum rosaceo: [18] cum hoc & aurium dolori instillatur. [19] Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis utuntur. [20] Item ad sacro signes & vulnera ex aceto. [21] Ego ta-

NOTÆ.

7. *Vt lactucis.*] Perinde, inquit, ut in lactucis fieri mos est, cum ex iis incisis succus lacteus excipitur: Sic Diosc. lib. 4. cap. 65. δακτύλῳ digito hunc succum excipi jubet, & in conchulam deinde abstergi. Hunc idem adjicit succo silvestris lactucæ sæpe adulterari.

8. *Papaveris vero.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

9. *Per somnos.*] Ita recte Reg. 2. aliique: non, *per somnum.*

10. *Opion vocant.*] Ὄπιον, succus lacteus qui papaveris scapo inciso manat. Ὀπὸς succum lacteum sonat, qui non sponte, ut lacryma, id est, τὸ δάκρυον, emanat: sed castratione, scarificatione, terebratione, vel alio quovis vulnere effluit.

11. *In Hispania Bavili.*] Vel *Bajuli* potius: ut nomen id magistratus fuerit, quem nos *Baillif* vocamus. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

12. *Valetudo impatibilis.*] In MSS. omnibus, *impetibilis*, quod idem valet: hoc est, non ferenda, nimia, intoleranda.

13. *Diagoras &c.*] Ex Diagora quoque, & Erasistrato, opii usum damnat Dioscorides lib. 4. cap. 65. tum in aurium doloribus, tum in lippitudine oculorum: quoniam & visus aciem hebetet, & somnum inducat.

14. *Addidit Andreas.*] Diosc. loc. cit. Ἀνδρέας δέ φησιν, ὅτι εἰ μὴ ἐδολοῦτο, ἐτυφλοῦντο ἂν οἱ ἐγχεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ. *Addidit Andreas protinus excœcatum iri, quo illinerentur, nisi adulteraretur.*

15. *Quod diacodion.*] Διὰ κωδειῶν, ut dicetur sect. 79.

16. *Semine quoque.*] Diosc. loc. cit.

17. *Item ad capitis.*] Diosc. loc. cit.

18. *Cum hoc.*] Hoc est, cum rosaceo, quod & rosam veteres appellaverunt: ut ceram pro cerato dixerunt. Marcellus, cap. 9. pag. 78. *Virentis papaveris succus cum rosa, vel amygdalino....infusus dolentibus auribus prodest.* Adhibet Diosc. loc. cit. amygdalinum, myrrham, & crocum.

19. *Podagris.*] Diosc. loc. cit.

20. *Item ad sacros ignes.*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς ἐρυσιπέλατα δὲ καὶ τραύματα σὺν ὄξει.

21. *Ego tamen.*] Ita Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 369. collyria ex apio multis tanto fuisse detrimento ait, ut etiam ἀμβλυωπίαν, & βαρηκοΐαν, visus hebetudinem, & aurium gravitatem induxerint. Sunt autem collyria, & medicamenta oculorum, & glandulæ quæ ano, & pessi qui vulvæ subduntur, & quæ induntur naribus.

men damnaverim collyriis addi : [22] multoque magis quas vocant [23] lexipyretos, quaſque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Sativum omne majus : rotunda ei capita : [24] At ſilveſtri longa ac puſilla, & ad omnes effectus valentiora. [25] Decoquitur & bibitur contra vigilias : eademque aqua fovent ora. Optimum in ſiccis, & ubi raro pluat. [26] Cum capita ipſa & folia decoquuntur, ſuccus meconium vocatur, multum opio ignavior.

Experimentum opii eſt primum in odore : ſincerum enim [27] perpeti non eſt : [28] mox in lucernis, ut pura luceat flamma, & ut exſtinctum demum oleat : quæ in fucato non eveniunt. Accenditur quoque difficilius, & crebro exſtinguitur. Eſt ſinceri experimentum & in aqua, [29] quoniam in nubila innatat : fictum in puſtulas coït. Sed maxime mirum, æſtivo Sole deprehendi. Sincerum enim ſudat, & ſe diluit, donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſides optime ſervari putat hyoſcyami ſemine adjecto : alii in faba.

CAPUT XIX. LXXVII. Inter ſativa & ſilveſtria medium genus, [1] quoniam in arvis, ſed ſponte naſceretur, [2] rhœam vocavimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. [3] Alvum exi-

NOTÆ.

22. *Multoque magis.*] Subintellige, damnaverim addi iis, quas &c.

23. *Lexypiretos.*] Ληξιπυρέτυς. Medicinæ ſunt, quæ febres fugant : ἀπὸ τῦ λήγειν. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 114. *Prodeſt & his qui ſine horrore circuitu febrium vexantur : quamobrem lexipiretos hæc compoſitio dicitur.* Alexander Iatros, lib. 3. cap. 66. *Lyxoperita epithimata febrientibus :* lege, *Lexipyreta epithemata.* Interpres eo loci in margine, *fervores apta lenire* reddit. Πεπτικαὶ ſunt quæ abſceſſuum collectiones maturant, & quæ ſtomachi concoctionem adjuvant Κοιλιακαὶ, quæ cœliacis medentur. Succum papaveris nigri, concoctionem eam juvare, & cœliacorum affectibus auxiliari, ſcribit Dioſc. lib. 4. cap. 65.

24. *At ſilveſtri.*] Dioſc. loc. cit.

25. *Decoquitur &c.*] Dioſc. loc. cit.

26. *Cum capita.*] Μηκώνιον, ſive μηκώνειον parari, tuſis papaverum capitibus, prelo expreſſis, tritis in mortario, digeſtiſque demum in paſtillos, docet Dioſc. loc. cit. Sed priuſquam torculari exprimantur, decoqui folia & capita juvat.

27. *Perpeti non eſt.*] Quoniam vel ſolo odore ſoporem inducit : ἐν τῇ ὀσμῇ καρωτικός, inquit Dioſc. loc. cit.

28. *Mox in lucernis &c.*] Hæc omnia pariter Dioſc. loc. cit.

29. *Quoniam in nubila innatat.*] Quoniam in nubium morem ſparſum diluitur, & in aqua innatat : adulteratum contra in grumos coït, inſtar puſtularum. Dioſc. loc. cit. *Præſtantiſſimus eſt .... qui facile aqua diluitur .... neque aſper, neque grumoſus :* Κράτιστος δέ ἐστιν ὀπὸς ... εὐχερῶς διειμένος ὕδατι .... ὐ τραχὺς, ὔτε θρομβοειδής, &c. Ita porro MSS. omnes : Aliis magis placet, *quoniam in nubecula :* qua forma dictum eſt ab eodem Plinio, lib. 28. ſect. 19 de urina : *Mala, & in qua veluti furfures & nubecula apparent.*

Sect. LXXVII 1. *Quoniam in arvis.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13. Ἐν ταῖς ἀρύραις, μάλιστα ἐν ταῖς κριθαῖς ; maxime inter hordea, quæ cibaria ſunt & ſativa : ſed ipſum tamen inter illa ſponte, non ſatu, provenit : idcirco medii generis cenſetur.

2. *Rhœam vocavimus.*] Libro 19. ſect. 53.

3. *Alvum exinaniunt.*] Paulo aliter Dioſc. lib. 4. cap. 64. Ait enim capita papaverum quina vel ſena, in vini cya-

naniunt

naniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & somnum faciunt.

LXXVIII. [1] Silvestrium unum genus, ceratitin vocant, nigrum, cubitali altitudine, radice crassa & corticosa, [2] calyculo inflexo, ut cornicula. Folia minora & tenuiora, quam ceteris silvestribus. [3] Semen exile, [4] tempestivum est messibus: [5] alvum purgat dimidio acetabulo in mulso. [6] Folia trita cum oleo, argema jumentorum sanant. [7] Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & jocineris. [8] Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus [9] glaucion vocant, [10] alii paralion. Nascitur enim in afflatu maris, [11] aut nitroso loco.

LXXIX. [1] Alterum e silvestribus genus heraclion vocatur, ab aliis

NOTÆ.

this tribus decocta, dum ad duos redeant, somnum pota inducere: semen autem acetabuli mensura ex aqua mulsa potum, alvum leniter emollire. Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. hoc tantum, καθαίρει δὲ κάτω.

Sect. LXXVIII. 1. *Silvestrium.*] Hæc totidem verbis Theophr. loc. cit. Μήκωνες δ' εἰσὶν ἄγριαι πλείους· ἡ μὲν κερατῖτις καλουμένη, ἡ δὲ μέλαινα, lego ἡ καὶ μέλαινα. Papaver, ut remur, corniculatum violaceum est, quod in horto Regio vidimus, quale depictum est a Clusio lib. 5. hist. rarior. plant. cap. 6. pag. XCII. Aliud præterea corniculatum vidimus luteo, aliud phœniceo flore.

2. *Calyculo inflexo.*] Siliqua longa, in corniculi modum inflexa, unde & nomen accepit, inquit Diosc. lib. 4. cap. 66. Καρπὸν δὲ μακρὸν, καμπύλον ὥσπερ κέρας .... ὅθεν καὶ ἐπωνόμασται.

3. *Semen exile.*] Diosc. lib. 4. cap. 66. Σπέρμα δὲ μικρὸν, μέλαν, &c.

4. *Tempestivum est.*] Theophr. loc. cit. Συλλέγεται δὲ περὶ πυρο τομίας, *per messem legitur.*

5. *Alvum purgat.*] Theophr. Δύναται δὲ καθαίρειν κοιλίαν. Diosc. lib. 4. cap. 66. Τὸ δὲ σπέρμα πλῆθος ὀξυβάφου ποθὲν σὺν μελικράτῳ, κοιλίαν ἐπιεικῶς καθαίρει.

6. *Folia trita.*] Theophr. & Diosc. locis cit. Hujus verba sunt: Τὰ δὲ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη .... ἐγχελωθέντα, τὰ ἐπὶ κτηνῶν ἄργεμα καὶ νεφέλια ἀποκαθαίρει.

7. *Radix &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Carbunculis.*] Dioscor. loc. cit. Τὰ δὲ φύλλα .... ἐσχάρας περιῤῥήσσει καταπλασθέντα σὺν ἐλαίῳ. Illita ex oleo folia crustas emarginant, crustulas hulcerum erodunt, carbunculos rumpunt.

9. *Glaucion vocant.*] Atque idcirco, ut ait Diosc. loc. cit. glaucion ex eo factitari, (qui succus herbæ est in Syria nascentis, foliis similibus corniculato papaveri, ut idem ait lib. 3. cap. 100.) falso existimarunt, decepti quadam foliorum similitudine.

10. *Alii paralion.*] Diosc. loc. cit. Μήκων κερατῖτις, οἱ δὲ παράλιον, οἱ δὲ ἀγρίαν μήκωνα, οἱ δὲ θαλάσσιον, quod nempe in maritimis præsertim sponte nascitur: nunc ubique satum provenit. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 208. Καλεῖται δ' ὑπό τινων παραλία μήκων, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ πλησίον τῆς θαλάττης φύεται.

11. *Aut nitroso loco.*] Quoniam nitri natura haud multum a sale, marinique afflatus virtute distat. Ita MSS. Theophr. lib. hist. cap. 13. addit etiam petroso loco provenire: Φύεται δὲ παρὰ τὴν θάλατταν, οὗ ἂν ἡ πετρώδη χώρα.

Sect. LXXIX. 1. *Alterum.*] Theophrasto, loc. cit. Μήκων Ἡράκλεια. Diosc. lib. 4. cap. 67. Μήκων ἀφρώδης, ὑπὸ δέ τινων Ἡράκλεια κληθεῖσα, &c. *Papaver spumeum: ab aliquibus Heracleum vocatum, &c.* Nisi Latino ritu ac sono Græca sæpius pronunciaret Plinius, rectius sane aphrodes, ut lib. 27. sect. 93. quam *aphron* diceret. Spumeum porro appellatum est a colore: nam spumam candore refert, inquit Galenus, loc. cit.

aphron, foliis (ſi procul intuearis) [2] ſpeciem paſſerum præbentibus, [3] radice in ſumma terræ cute, ſemine ſpumeo. [4] Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate. [5] Tunditur in pila [6] comitialibus morbis, acetabuli menſura in vino albo : vomitionem enim facit. Medicamento, quod [7] diacodion & [8] arteriace vocatur, utiliſſimum. Fit autem hujus papaveris [9] aut cujuſcumque ſilveſtris [10] capitibus cxx. in aquæ cæleſtis ſextariis tribus biduo maceratis, in eademque diſcoctis : deinde ſaccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere poſtea [12] drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & paſſi Cretici ſextarium. Hæc oſtentatione : ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas papavere & melle conſtat.

LXXX. [1] Tertium genus eſt tithymalon, mecona vocant, alii paralion, [2] folio lini, albo, capite [3] magnitudinis fabæ. [4] Colligitur

Notæ.

Peplos eſt, ſive eſula rotunda, picta a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 669. & a Dodonæo, pag. 371. Viſa a nobis in horto Regio. Noſtris vulgo dicitur *Réveil matin des vignes.* Sic etiam Ruellius, pag. 654. & Dalec. lib. 16. p. 1658.

2. *Speciem paſſerum.*] Sicuti ϛρȣ́θιον, hoc eſt, herba lanaria, ſive radicula, de qua lib. 19. ſect. 18. cui id nomen quoque inditum a ſimilitudine aliqua cum ea ave. Vide Notas & Emend. num. XXX.

3. *Radice in ſumma.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13. Ρ῾ίζαν δὲ λευκὴν ἐπιπόλαιον. Dioſc. lib. 4. cap. 67. Ρ῾ίζαν δὲ λεπτὴν ἐπιπλέον, lege ex Theophr. ἐπιπόλαιον. Sic ipſe Dioſc. lib. 4. cap. 66. radicem papaveris corniculati tradidit ἐξ ἐπιπολῆς φυομένην, per ſumma ceſpitum naſci.

4. *Ex hoc lina.*] Supra lib. 19. ſect. 4. *Eſt & inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt.*

5. *Tunditur in pila.*] Hoc eſt, in mortario, ut alibi monuimus.

6. *Comitialibus.*] Acetabuli menſura, inquit Dioſcor. loc. cit. in aqua mulſa ſumptum, vomitione purgat : privatimque hujuſcemodi purgatio comitialibus prodeſt. Theophr. hoc tantum : Καθαίρει ἄνω ταύτης ἡ ῥίζα. Χρῶνται δέ τινες πρὸς τὺς ἐπιλήπτȣς ἐν μελικράτῳ, ex mulſo.

7. *Diacodion.*] Διὰ κωδειῶν, hoc eſt, ex capitibus papaveris : eſt enim κώδεια papaveris caput. Compoſitionis hujus concinnandæ modos multiplices vide apud Galenum, lib. κατὰ τόπȣς, c. 2. p. 535.

8. *Arteriace.*] Eſt arteriace, omne medicamentum ad arteriæ aſperæ vitia faciens, ut auctor eſt Aëtius, ſerm. 8. cap. 51. pag. 38.

9. *Aut cujuſcumque ſilveſtris.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

10. *Capitibus CXX.*] Sequitur fere in arteriace paranda Heræ medici placitum apud Galenum, loc. cit.

11. *Deinde ſaccatis.*] Id eſt, colatis. Sic Heras Medicus apud Galen. loc. cit. pag. 536. Καὶ διηθήσας &c.

12. *Drachmas ſenas.*] Non ſingulorum, ſed omnium ſimul generum. Sic Heras, Damocrates, Soranus, apud Galen. loc. cit.

Sect. LXXX. 1. *Tertium genus.*] De quo Dioſc. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ παράλιος τιθύμαλος, ὃν ἔνιοι τιθυμαλίδα ἢ μήκωνα ἐκάλεσαν. Vidimus hoc genus in horto Regio, quale a Dodonæo pingitur, pag. 366. Dicetur de eo rurſum, lib. 26. ſect. 41. In Indice quoque Reg. 1. &c. paralium vocatur.

2. *Folio lini.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

3. *Magnitudinis fabæ.*] Capite, inquit Dioſc. loc. cit. in cacumine orbiculato, in quo ſemen ervi ſimile continetur : κεφαλὴν δὲ ἐπ' ἄκρȣ περιφερῆ, ἐν ᾗ ὁ καρπὸς ὡς ὄροβος. Eſt autem faba, quemadmodum ervum, plane rotunda, ut diximus, lib. 18. ſect. 30.

4. *Colligitur.*] Theophr. l. 9. hiſt. c. 12.

uva florente. Siccatur in umbra. [5] Semen potum purgat alvum, dimidio acetabulo in mulſo. Cujuſcumque autem papaveris caput viride, vel ſiccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo ſi protinus detur, ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, ſi capita ejus vel folia terantur.

LXXXI. [1] Eſt & porcilaca, quam peplin vocant, [2] non multum CAP. XX. ſativa efficacior : cujus memorabiles uſus traduntur. Sagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoïdum, [3] & preſterum reſtingui : pro cibo ſumpta, & plagis impoſita, extrahi. Item hyoſcyami, pota e paſſo expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen ejus ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit [4] & aquarum vitiis, [5] capitis dolori, hulceribuſque in vino tuſa & impoſita. Reliqua hulcera commanducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris vero omnium, fronte temporibuſque cum polenta. Sed ipſis oculis, e lacte & melle. Eadem, [6] ſi procidant oculi, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale & aceto. Hulcera oris tumoremque [7] gingivarum commanducata cruda ſedat : item [8] dentium dolores. Tonſillarum hulcera, ſuccus decoctæ. Quidam

NOTÆ.

5. *Semen potum.*] Dioſc. loc. cit. *πλῆθος ἡμίσους ὀξυβάφου ποτιζόμενα.*

Sect. LXXXI. 1. *Eſt & porcilaca, quam peplin.*] Ita MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice hujus libri. Editi, *Eſt & portulaca, quam peplion.* Hippocrates tamen peplion vocat, inquit Oribaſius, lib. 12. pag. 211.

2. *Non multum ſativa.*] Quod ſane mirum : quoniam in reliquis fere herbarum generibus, vis efficacior ſilveſtribus eſt. Sativa certe, ſive hortenſis, ac domeſtica, quæ *ἀνδράχνη* Dioſcoridis eſt, lib. 2. cap. 150. ut diximus, lib. 13. ſect. 40. vulgatiſſima eſt, *le Pourpier*, *le Pourpier doré*. Silveſtris anguſtifolia, viſa a nobis in horto Regio, a Dodonæo pingitur, pag. 650. De ea Dioſc. in Nothis : *Ἀνδράχνη ἀγρία .... οἱ δὲ πηλέφιον, Ῥωμαῖοι πορτουλάκαμ*, &c.

3. *Et preſterum.*] Ad hæmorrhoi, dipſadiſque morſus, portulacam pariter commendat Dioſc. in in Theriacis, cap. 30. Eſt autem preſter ſerpentis genus haud abſimile, de quo Lucanus, lib. 9. pag. 722.

Oraque diſtendens avidus ſpumantia Preſter.

4. *Et aquarum vitiis.*] Prohibet ne aquæ potæ noceant.

5. *Capitis dolori.*] Impoſitam cum polenta capitis dolori Dioſc. mederi dixit, lib. 2. cap. 150. *Καταπλασσομένη μετὰ ἀλφίτων κεφαλῆς ἀλγήμασι καὶ ὀφθαλμῶν φλεγμοναῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις, καὶ στομάχου πυρώσεσι*, &c.

6. *Si procidant.*] Subintellige, *tunc imponitur*, ex antecedentibus. Oculorum procidentia, morbus eſt uveæ tunicæ prociduæ, ab eroſione aut ruptura corneæ. Celſus, lib. 6. cap. 6. *Nonnunquam*, inquit, *ingens inflammatio erumpit tanto impetu, ut oculos ſua ſede propellat : πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidant, Græci appellant.* Scribonius Largus, Compoſ. 27. *Vaſtus tumor, quem quia a loco interdum videtur propellere oculum, πρόπτωσιν vocant.*

7. *Gingivarum.*] Quin *ſi ex gingivis ſanguis exit*, inquit Celſus lib. 4. cap. 4. *portulacam manducaſſe ſatis eſt.*

8. *Dentium dolores.*] Stuporem, inquit Dioſc. loc. cit. *αἱμωδίαν*, & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. cap. 43. pag. 156. poſt Ariſt. ſect. 1. problem. 38. pag. 683. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94. *Portulaca aſſidue commanducata, ſtridorem dentium tollit.*

adjecere paulum myrrhæ. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocemque firmat, [9] & sitim arcet. Cervicis dolores, cum galla, & lini semine, & melle, pari mensura sedat. Mammarum vitia, cum melle, aut Cimolia creta. Salutaris est suspiriosis, semine cum melle hausto. [10] Stomachum in acetariis sumpta corroborat. [11] Ardentibus febribus imponitur cum polenta. [12] Et alias manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. [13] Dysenteriæ & vomicis estur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. [14] Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus ejus potus renes juvat, ac vesicas. [15] Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Nervorum duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων scripsit, purgationibus a partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. [16] Prætorii viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uvæ morbos, radicem ejus filo suspensam e collo gerere, præterquam in balineis : ita liberatum incommodo omni. Quin etiam inveni apud auctores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

LXXXII. [1] Coriandrum inter silvestria non invenitur. Præcipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbænas vocant, potum impositumque. Sanat & alia vulnera. [2] Epinyctidas, pustulas tritum.

NOTÆ.

9. *Et sitim arcet.*] Auctor Geopon. lib. 12. cap. 42. Τὸ δὲ φύλλον, αὐτῆς ὑποτιθέμενον τῇ γλώττῃ ἀδιψοτέρους ποιεῖ. *Folium ejus linguæ subditum, sitim arcet.*

10. *Stomachum.*] Marcellus, cap. 20. pag. 141. *Portulaca*, inquit, *coquitur diligentissime : & coctum bene edetur ex aceto ab eo qui stomachum dolebit, vel vitiosum habebit : cito proderit.*

11. *Ardentibus.*] In febribus etiam potu prodesse scribit Diosc. loc. cit. Impositam ventri & hypochondriis, æstuantes juvare plurimum in febribus hecticis, Galenus lib. 6. de fac. simp. med. pag 156.

12. *Et alias.*] Sic etiam Diosc. lib. 2. cap. 150.

13. *Dysenteriæ & vomicis.*] Hoc est, cruentis exscreationibus : πρὸς αἵματος πτύσιν, καὶ δυσεντερίας. Dioscor. lib. 2. cap. 150. Celsus lib. 4. cap. 15. inter dysenteriæ remedia, affert & illud : *Portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse.*

14. *Purgationibus.*] Profluvio mulierum sistendo, commendat Galenus, loc. cit.

15. *Ventris animalia.*] Diosc. loc cit. ἕλμινθας στρογγύλας, *teretes lumbricos.*

16. *Prætorii viri.*] Licinii Cæcinæ, de quo superius sect. 76.

Sect. LXXXII. 1. *Coriandrum.*] Non est, inquit, silvestris coriandri forma dispar a sativo, nec sunt vires diversæ. Alias enim & sponte sua provenit in pratis, campestribusque locis. Et Nicander in Theriac. pag. 63. adversus serpentes & scorpiones, laudat in primis καρπὸν ὀρειγενέος κορίοιο, montani coriandri semen. Nicandri Schol. sativum a silvestri quibusdam notis secernit : sed nemine ipsi, quod quidem sciam, suffragante. Nostris æque, ac Latinis, *Coriandre*. Pingitur a Dodonæo, pag. 300.

2. *Epinyctidas.*] Diosc. lib. 3. cap. 71. sanari has ait, coriandro, cum melle & uva passa, imposito.

[3] Sic & omnes tumores collectionesque cum melle, aut uva passa. [4] Panos vero ex aceto tritum. [5] Seminis grana tria in tertianis devorari jubent aliqui ante accessionem : vel plura illini fronti. [6] Sunt qui & ante Solis ortum cervicalibus subjici efficaciter putent. [7] Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. [8] Hulcera quoque, quæ serpunt, sanat cum melle vel uva passa : [9] item testes, ambusta, carbunculos, aures : [10] cum lacte mulieris epiphoras oculorum : [11] ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. [12] Pellit animalia interaneorum, cum mali Punici succo & oleo semen potum. [13] Xenocrates tradit rem miram, si vera est : menstrua contineri uno die, si unum granum biberint feminæ : biduo, si duo : & totidem diebus quot grana sumpserint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate servari putat.

LXXXIII. [1] Atriplex & silvestre & sativum est. Pythagoras, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios, & pallorem, concoqueretur difficillime : ac ne in hortis quidem juxta id nasci quidquam, nisi languidum, culpavit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpe aqua coquendum : stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus.

NOTÆ.

3. *Sic & omnes.*] Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 4. cap. 4. & de testium privatim tumoribus, Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 24.

4. *Panos.*] Diosc. loc. cit. panos ait & strumas discutere cum faba fresa, μετ' ἐρεγμοῦ.

5. *Seminis grana.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Sunt qui & ante.*] Plinius Valer. loc. cit.

7. *Vis magna.*] Diosc. lib. 3. cap. 71. Δύναμιν ἔχει ψυκτικήν.

8. *Hulcera quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum. Addit hoc loco Dalecampius ex Dioscoride, etiam ignes sacros coriandro sanari, cum pane aut polenta. At eo nomine reprehendi Dioscoridem a Galeno, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 174. bonus Medicus nescivit. Id igitur a Plinio caute prætermissum.

9. *Item testes.*] Plinius Valer. loco citato.

10. *Cum lacte mulieris.*] Plinius Valer. loc. cit. & lib. 1. cap. 14. *Coriandrum viride tritum, & mixtum lacte mulieris, super tumorem oculorum inunges : & statim sanat.* Habet eadem Marcellus Empir. cap. 8. pag. 56.

11. *Ventris &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 4.

12. *Pellit animalia.*] Lumbricos videlicet. Ita Dioscor. lib. 3. cap. 71. & Plinius Valer. loc. cit. Apuleïus, cap. 102. tit. 1. infundi clysteribus jubet.

13. *Xenocrates.*] Hæc Plinius Valer. iisdem verbis, loc. cit.

Sect. LXXXIII. 1. *Atriplex.*] Dioscoridi, lib. 2. cap. 145. Ἀτράφαξις, οἱ δὲ χρυσολάχανον. Cælius Aurel. lib. 5. Chron. cap. XI. *Atriplex, quam Græci ἀνδράφαξιν vocant.* Genera sedecim diversa in horto Regio observata a nobis. Sativam Galli vocant *Arroche*, & *Bonne-Dame.* Iconem sativæ apud Lobelium videsis in Observ. pag. 127. Silvestrium, apud Matthiolum, pag. 460. 461. & 462.

[2] Hippocrates vulvarum vitiis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. [3] Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto vel crudo utiliter illini putavit. [4] Item ignem sacrum, cum melle, aceto nitroque: similiter podagras. [5] Ungues scabros detrahere dicitur sine hulcere. [6] Sunt qui & morbo regio dent semen ejus cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, alvum moveant, cocto vel per se, vel cum malva aut lenticula, concitantes vomitiones. Silvestri capillos tingunt, & ad supra scripta utuntur.

CAPUT XXI. LXXXIV. E contrario in magnis laudibus [1] malva est utraque, & sativa & silvestris. [2] Duo genera earum amplitudine folii discernuntur. [3] Majorem Græci malopen vocant in sativis. [4] Alteram [5] ab emolliendo ventre dictam putant malachen. E silvestribus, cui

Notæ.

2. *Hippocrates.*] Libro 2. de morbis mul. tex. 57. pag. 588. Μητρέων ὀδύνης ἔγχυτον· ἢν ὀδύνη μοῦνον ᾖ σπερχνὴ καὶ βίαιος, ἀχλὺς ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔνι, καὶ οὐκ ἔξεισι τὸ πνεῦμα, ἀλλ' αὐτόθι μένει· κακόν. Δεῖ οὖν οὕτως θεραπεύειν· Ἀνδραφάξιος ἀγρίης καρπὸν, καὶ τεῦτλα τρίψας ὁμοῦ λεῖα, χλιήνας τε ἔγχεον ἐς τὰς μήτρας. *Ad dolorem uterorum medicamentum quod infundi debet. Si dolor solum fuerit vehemens ac violentus, caligo in uteris inest, nec flatus exitum habet, sed manet ibi. Malum. Oportet igitur sic curare: Atriplicis silvestris semen, & betas, simul trita ac tepefacta, in uteros infundito.* Hæc vulvarum vitia, quam falso Dalecampius, & Medicus tamen, inflammationem uteri interpretatus sit, ex ipso fonte liquet, unde hausit Plinius.

3. *Panos, furunculos.*] Hæc deinceps verbis iisdem Plinius Valer. lib. 4. cap. 7. Galenus quoque, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 161.

4. *Item ignem.*] Plinius Valer. loc. cit. de atriplice: *Ignes sacros sedat: podagræ fervorem cum nitro & aceto, cum melle restinguit.*

5. *Ungues scabros.*] Plinius Valer. loco cit.

6. *Sunt qui & morbo.*] Ut Dioscor. lib. 2. cap. 145. Galenus loco mox citato, & Plinius Valer. lib. 4. cap. 7.

Sect. LXXXIV. 1. *Malva est utraque.*] Sativa, quæ & hortensis appellatur flore simplici, in Eystetensi horto: eadem malva major unicaulis, apud Matthiolum, pag. 457. Præter istos etiam & a Dodonæo pingitur, pag. 641. priore loco: a colore florum roseo nostris dicitur, *Rose d'Outremer, ou de Tremier.* Vidimus in horto Regio. Silvestris commune retinuit nomen, *Mauve.* Pumila, procteriorque pingitur a Dodonæo, pag. 642.

2. *Duo genera earum.*] Duo sativæ genera, totidem silvestris.

3. *Majorem.*] Quæ malva hortensis, multiplici flore apud Dodon. pag. 641. Malva major Matthioli, pag. 456.

4. *Alteram.*] E sativis scilicet: quæ malva hortensis prior Dodonæi, pag. 641.

5. *Ab emolliendo.*] Μαλάχην Græci dixere, ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν, a ventre molliendo. Unde Martialis, lib. 3. Epigr. 89.

Utere lactucis, & mollibus utere malvis.
Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Forte dictum in Vespasianum, qui erat vultu veluti nitentis, inquit Suetonius in ejus vita, cap. 20. Schola Salernitana:

Dixerunt malvam veteres, quod molliat alvum, &c.

grande folium [6] & radices albæ, [7] althæa vocatur, [8] ab excellentia effectus : a quibusdam [9] plistolycia. Omne solum, in quo serantur, pinguius faciunt. [10] Huic contra omnes aculeatos ictus efficax vis, præcipue scorpionum, vesparum, similiumque, & muris aranei. [11] Quin & trita cum oleo [12] qualibet earum peruncti ante, vel habentes eas non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. [13] Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro : [14] potæ vero decoctæ cum radice sua, leporis marini venena restinguunt : [15] & ut quidam dicunt, si vomatur.

De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. [16] Hulcera manantia in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas & hulcera oris cum melle. [17] Radix decocta, furfures capi-

NOTÆ.

6. *Et radices albæ.*] Intus albæ, ῥίζαν λευκὴν ἔνδοθεν, inquit Diosc. lib. 3. cap. 163. Sed dum is folia althææ attribuit, quæ sint ut cyclamino rotunda, φύλλα περιφερῆ ὥσπερ κυκλάμινος, & ceteris adversatur, nec visam a se althæam prodit.

7. *Althæa vocatur.*] Diosc. loc. cit. Ἀλθαία, ἔνιοι δὲ ἰβίσκον καλοῦσι, μαλάχης ἐστὶν ἀγρίας εἶδος .... Ὠνόμασται δὲ ἀλθαία, διὰ τὸ πολυαλθές, καὶ πολύχρηστον αὐτοῦ. Apuleïus, cap. 38. *Græcis appellatur althæa : alii althæan rhizan, alii elæomolochen, alii molochen agriam .... Itali Ibiscum vocant.* Ibiscus Dodonæi est, pag. 644. Nostris, *Guimauve.* Capitulare de Villis, cap. 70. *Bismalvas, hoc est, alteas.*

8. *Ab excellentia.*] Διὰ τὸ πολυαλθές, ut ait Diosc. a verbo ἀλθαίνω, sive ἀλθέω, *medeor, curo, sano.*

9. *Plistolycia.*] Πλειστολυκία, forte quod instar Lycii medicamenta præbeat plurimi effectus. Alii πλειστολοχία malunt : quo nomine & altera nominatur herba, lib. 25. sect. 54. In Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. *plitolicia.* In Indice, *plistolocia.* Interpolatores *aristalthæa* hic scripsere, nempe ex Diosc.

10. *Huic contra.*] Hæc Diosc. totidem verbis loc. cit. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. de apum percussibus, vel scorpionum, &c.

11. *Quin & trita.*] Habet hoc a Nicandro in Theriac. pag. 7. Descripsit ab eodem etiam Dioscor. lib. 2. cap. 144.

12. *Qualibet earum.*] Nempe silvestrium.

13. *Valent & contra.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

14. *Potæ vero.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 54. Avicenna, tomo 1. lib. 4. pag. 201. semen althææ laudat, contra venenum leporis marini. Alibi juvare ait & malvæ cauliculos, & althææ folia recens elixata. Caules cum radice, Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 156. pag. 123.

15. *Et ut quidam dicunt.*] Hos secutus Aëtius, serm. 13. cap. 53. pag. 263. de iis qui leporis marini venena sentiunt : *His*, inquit, *lac asininum recens mulctum cum passo assidue præbeatur : aut si hoc non adsit, bubulum, aut malvæ decoctum : indeque confestim vomant*, &c. Diosc. quoque lib. 2. cap. 144.

16. *Hulcera manantia.*] Diosc. lib. 2. cap. 144. Et Marcellus Empiricus cap. 4. pag. 40. *Malva erratica cum urina humana, id est, puerili, trita & imposita, valde siccat capitis humores.* De capitis hulceribus ibi sermo.

17. *Radix decocta.*] Diosc. loc. cit. Q. Serenus, cap. 4. pag. 127. *Porrigini depellendæ.*

Est insensibilis morbus, sed noxia forma
Cum caput immensa pexum porrigine ningit,

tis & dentium mobilitates. [18] Ejus, quæ unum caulem habet radice circa dentem qui doleat pungunt, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosque, addita hominis saliva, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum a pituita & nauseis liberat. [19] Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. [20] Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles [21] Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortivas esse cum adipe anseris: aliqui purgari feminas, foliis earum manus plenæ mensura in oleo & vino sumptis. Utique constat parturientes foliis substratis celerius solvi: [22] protinus a partu revocandum, ne vulva sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus jejunis, in vino decoctæ hemina. Quin & semen adalligant brachio, [23] genitale non continentium. Adeoque eæ Veneri nascuntur, ut [24] semen unicaulis aspersum genitali, feminarum aviditates augere ad infinitum Xenocrates tradat: Itemque tres radices juxta adalligatas: Tenesmo & dysentericis utilissime infundi: [25] Item sedis vitiis, vel si foveantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus: & insanientibus, quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. [26] Et sacris ignibus, [27] & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pa-

NOTÆ.

Copia farris uti frendentibus edita saxis:

Hanc poterit malva radix decocta levare.

18. *Ejus qua unum*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 5. *Radix unius caulis*, inquit, *admota denti, pellit dolorem.* Hæc malva major unicaulis Matthioli, de qua superius dictum est.

19. *Radix mammarum.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 5.

20. *Tussim.*] Malvam in cibo commendat pariter ad tussim Celsus, lib. 4. cap. 4.

21. *Sextius Niger.*] Et qui Sextium transcribit, etsi eundem in præfatione vituperat, Dioscorides lib. 2. cap. 144. Κακοςτόμαχος δ' ἐστὶ καὶ εὐκοίλιος &c. Plinius Valer. lib. 4. cap. 5. *Olympias Thebana abortivas putat esse malvas cum adipe anseris genitali parti subjectas. Sextius Niger & Dioscorides stomacho inutiles arbitrantur.*

22. *Protinus a partu revocandum.*] Removendum statim a partu medicamentum.

23. *Genitale.*] Seminis profluvio laborantium. Genitale pro semine accipi monuimus, sect. 53.

24. *Semen unicaulis.*] Malvæ majoris unicaulis, de qua dictum est superius. Plinius Valer. lib. 4. cap. 5. de radice malvæ unius caulis: *Eadem femori alligata stimulat Venerem.*

25. *Item sedis.*] Dioscor. lib. 2 cap. 144.

26. *Et sacris ignibus.*] Althææ hanc vim Dioscorides attribuit, lib. 3. cap. 163. quam & ad hæc morborum genera efficaciorem esse reliquis, Plinius ipse mox tradit. Erysipelatis sanandis malvam idem commendat, lib. 2. cap. 144.

27. *Et ambustis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: Malva folia ex aqua decoquuntur, & ex ea aqua foventur combusta.* Diosc. item, lib. 2. cap. 144. Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis... Malvarum folia elixa, & cum oleo superintrita impones.*

ne.

ne. [28] Succus decoctæ nervis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vulvas & cibo [29] & infusione emollit in oleo : succus decoctæ [30] pori meatus suaves facit.

[31] Althææ in omnibus supra dictis efficacior radix : præcipue convulsis ruptisque. Cocta in aqua alvum sistit. [32] Ex vino albo strumas, & parotidas, & [33] mammarum inflammationes, [34] & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissime medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit : & ipsam vulneribus cum melle & resina : item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, [35] nervis, articulis imposuit : [36] & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendum dedit. [37] Mirum, aquam radice ea addita addensari [38] sub dio, atque lactescere. Efficacior autem, quo recentior.

LXXXV. [1] Nec lapathum dissimiles effectus habet. [2] Est autem

Notæ.

28. *Succus decoctæ.*] Dioscor. lib. 2. cap. 144. Apuleïus, cap. 40. tit. 1. Ad vesicæ dolorem. Et tit. 2. Ad nervorum dolorem.

29. *Et infusione.*] Clysteribus. Alii *insessione* legunt, invitis MSS. Diosc. loc. cit. Τὸ δ' ἀφέψημα αὐτῆς μαλακτικὸν ἐγκάθισμα ὑστέρας· εἴς τε ἐνέματα πρὸς δηγμοὺς ἐντέρων καὶ μήτρας καὶ δακτυλίου ἁρμόδιον. *Ejus decoctum insessione vulvas emollit: quin & ad intestinorum, vulvæ, sedisque rosiones, commode infunditur.*

30. *Pori meatus.*] Ita libri editi, cum Colb. 1. At Reg. 1. & Colb. 2. cum Chiffl. *Permeatus.* Urinæ credo meatum intelligit : nam vesicæ utiles malvæ caules esse prodidit Diosc. loc. cit. οἱ καυλοὶ κύστει ὠφέλιμοι.

31. *Althææ.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 5.

32. *Ex vino albo.*] Diosc. lib. 3. cap. 163. Ἑψηθεῖσα γὰρ ἐν μελικράτῳ ἢ οἴνῳ .. ποιεῖ πρὸς τραύματα, παρωτίδας, χοιράδας, ἀποστήματα, μαστοὺς φλεγμαίνοντας, &c.

33. *Mammarum inflam.*] MSS. *inflationes*, quod fere perinde est : cum ex inflatione inflammatio fere consequi soleat. Theod. Priscianus, in Gynæciis, sive lib. 3. cap. 1. *Mamillas cum tensione tumentes vel dolentes, quod post partum quam maxime mulieribus evenire consuevit, quas ex eo etiam gravis dolor inquietat*, &c. Et mox : *Si indignatio illa his minime potuerit prohiberi, & lactis aggregatio maximum fervorem locis incusserit*, &c.

34. *Et panos in vino.*] Ita Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 170. Πεπτικὴ φυμάτων δυσπέπτων, panos difficiles concoquit, sive discutit.

35. *Nervis, articulis.*] Ad nervos articulosque vulneratos althææ radicem Galenus commendat, lib. 3. κατὰ γένη, cap. 7. pag. 729.

36. *Et asthmaticis.*] MSS. Reg. & Colb. *Imposuit, ut supra : spasticis, dysentericis*, &c. De dysentericis, subscribunt Diosc. lib. 3. cap. 163. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 5. pag. 170.

37. *Mirum aquam.*] Dioscor. lib. 3. cap. 163. Πήγνυσι δ' ἡ ῥίζα καὶ ὕδωρ, μιγεῖσα λεία, καὶ συνεξαιθριασθεῖσα. Accepit a Theophrasto Plinius, e lib. 9. histor. cap. 19.

38. *Sub dio.*] MSS. omnes, *sub divo.*

Sect. LXXXV. 1. *Nec lapathum.*] Hortense videlicet, Dodonæi Lapathum sativum, pag. 637. Gallis, *la Patience.*

2. *Est autem & silvestre.*] Id esse quod Gallicum vulgus oxalim adhuc imitatione Græca nuncupat, aliqui *ozel-*

& ſilveſtre, quod alii oxalidem appellant, ſapore proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: [3] noſtri vero rumicem, alii [4] lapathum cantherinum, [5] ad ſtrumas cum axungia efficaciſſimum. [6] Eſt & alterum genus fere, [7] oxylapathon vocant, ſativo idem ſimilius, & acutiora habet folia ac rubriora, non niſi in paluſtribus naſcens. [8] Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. [9] Eſt & aliud hippolapathon majus ſativo, candidiuſque, ac ſpiſſius. [10] Silveſtria ſcorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. [11] Radix aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur: ſi vero bibatur, [12] morbo regio. [13] Semen ſtomachi inextricabilia vitia ſanat. [14] Hippolapathi radices privatim ungues ſcabros detrahunt.

NOTÆ.

lam, *l'Ozeille*: alii *vinetam*: e recentioribus herbariis plerique aſſeverant: quibus ut aſſentiar, vehementer laboro: cum abſit ab ozellæ foliis color betæ candidæ: ſunt enim e nigro viridia. De hoc genere Dioſc. lib. 2. cap. 140. Ἔστι δ' καὶ τέταρτον εἶδος, ὃ ἔνιοι ὀξαλίδα, ἢ ἀναξυρίδα, ἢ λάπαθον καλοῦσι.

3. *Noſtri vero rumicem.*] Cum in hortis ſeritur. Sed & alii rumicem ſilveſtre lapathum appellarunt: ut Plinius Valer. lib. 1. cap. 38.

4. *Lapathum cantherinum.*] Forte quod cantheriis, hoc eſt, jumentis pabulo datur. Sic hordeum cantherinum vocat Columella, lib. 2. cap. 9. pag. 55. *quod & alia animalia quæ ruri ſunt melius quam triticum, & hominem ſalubrius quam malum triticum paſcit.*

5. *Ad ſtrumas.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

6. *Eſt & alterum genus fere.*] Ita libri omnes: nequicquam *feri*, hoc eſt, ſilveſtris, reponere tentante Pintiano. Fere hoc genus alterum recte a Plinio dicitur, quod ſit nempe ſativo, etiam quam illud quod eſt proxime antea memoratum, ſimilius affiniuſque: vix ut diverſi generis eſſe putes.

7. *Oxylapathon.*] Id ei nomen ob acutiora folia datum: ob id officinæ noſtrates *Lapatium acutum* nominant. *Grandem oxillam* officinæ dicunt: vulgus Parellam, *Pareille.* Lapathum ſilveſtre ſeu Oxylapathum Dodonæi eſt, pag. 637.

8. *Sunt qui hydrolapathum.*] Hanc hippolapatho congenerem herbam eſſe nemo diffitebitur, cum aquarum vernacula & ea ſit, ambæque paludibus exſiliant: ſed oleribus repudiatur. Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. medic. pag. 201. Ἱππολάπαθον, ἐν ἕλεσι γεννᾶται.

9. *Eſt & aliud hippolapathon.*] A folii amplitudine id nomen ſortitur: Ἵππος enim in compoſitione amplitudinem ſupra modum deſignat. Hoc genus plerique Rhabarbarum Monachorum nominant, quod ejus radice rhabarbari loco nonnulli utuntur. Sic Anguillara, par. 7. pag. 110. Pingitur a Dodonæo, pag. 637.

10. *Silveſtria ſcorpionum.*] Seu ſemen, ſeu radix decocta bibatur, Dioſc. lib. 2. cap. 140.

11. *Radix . . . ſi coletur.*] Si per vas aliquod aut linteolum pauxillatim ſtillatimque exprimatur. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

12. *Morbo regio.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. & Dioſcor. loc. cit. Item Africanus in Geopon. lib. 12. cap. 38. pag. 357.

13. *Semen ſtomachi.*] Stomachi tantum faſtidia, ἄσην στομάχου, ſemine poto depelli Dioſc. prodidit, loc. cit.

14. *Hippolapathi.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 8. *de lapatho. Scabros ungues ſine injuria detrahit.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 30. *Scabioſos, veluti elephantioſos, ſi quis forte ungues habuerit, . . . lapathi agreſtis radix in aceto cocta & contrita curat.* Et Dioſc. lib. 2. cap. 140. λειχῆνας, ὄνυχας λεπρούς.

[15] Dyſentericos ſemen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi ſemen lotum in aqua cæleſti, ſanguinem rejicientibus adjecta acacia lentis magnitudine prodeſt. Præſtantiſſimos [16] paſtillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & thure exiguo. In uſu aceto diluunt.

LXXXVI. Sed ſativum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. [1] Radice lichenas & lepras curant. [2] In vino vero decocta, ſtrumas, & parotidas, & calculos: [3] Pota vino & lienes illita, cœliacos æque, & dyſentericos, & teneſmos. [4] Ad eademque omnia efficacius jus lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: [5] item pruritum corporis, in ſolia balinearum additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. [6] Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, ſiſtit alvum: [7] folia ſolvunt. Adjecit Solon (ne quid omittamus) [8] bulapathon, radicis tantum altitudine differens, & erga dyſentericos effectu, potæ ex vino.

LXXXVII. [1] Sinapi, cujus in ſativis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum ſublime vis feratur, ju- CAPUT XXII.

NOTÆ.

15. *Dyſentericos.*] Plinius Valer. loc. cit. & Dioſc. Πίνεται ὠφελίμως μεθ' ὕδατος ἢ οἴνου πρὸς δυσεντερείας. Galenus quoque, lib. 7. de fac. ſimp. medic. pag. 201.

16. *Paſtillos.*] Τροχίσκους Græci vocant ab orbiculari forma. Paſtilli medicis arida ſunt medicamenta, contrita humore non pingui, aut vino vel aceto incocta, quæ a coctione rurſus inaruerunt: quæ quum utendum eſt, ſubinde ejuſdem generis humore diluuntur, deinde vulneribus illinuntur: non autem imponuntur, ut emplaſtra. Ita Budæus.

Sect. LXXXVI. 1. *Radice lichenas.*] In MSS. Reg. 1. 2. &c. *licherias* male. Sed unde *lichenas* erüi ſincerius a nobis intelligas, quam ab Hermolao, ceteriſque qui ſunt deinde ſubſecuti, *meliceridas*. Impetigines ſive lichenas radice lapathi cum aceto decocta ad tertias, ſanari ait Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

2. *In vino vero.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 8. & Dioſc. lib. 2. cap. 140.

3. *Pota vino.*] Ita Colb. 1. recte: non *poto*. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. *Herba oxylapathos cum ſemine ſuo arida, contrita & ex vino arido pota, magnum incontinentia ventris præſtat remedium:* Plinius Valer. loc. cit. *Radices ex aceto cocta & poſita, duritiem lienis confringunt.* Idcirco ſcilicet, & potari Plinius & illini voluit.

4. *Ad eademque.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 8.

5. *Item pruritum.*] Ita Dioſc. loc. cit. Πραΰνει δὲ καὶ κνησμοὺς τὸ ἀφέψημα αὐτῶν ἐπαντλούμενον, ἢ λουτρῷ μιγνύμενον. Radicum decoctum pruritus corporis ſedat, vice fotûs affuſum, aut in ſolia balinearum additum.

6. *Firmat &c.*] Ita fere Marcellus Empir. cap. 12. pag. 92.

7. *Folia ſolvunt.*] Lapathi folia pariter alvum ſolvere, ſemen vero ſiſtere, ſcribit Galenus, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 4. pag. 935.

8. *Bulapathon.*] Quod idem cum hippolapatho videtur, aut affine certe: Nam βοῦς & ἵππος apud Græcos in compoſitione ſolam magnitudinem indicant: non ſimilitudinem ullam cum bove, niſi ea forte utraque compoſitæ vocis parte deſignetur: ut in βούγλωσσον, & βουκέρας, linguæ cornuque bubuli notatur effigies.

Sect. LXXXVII. 1. *Sinapi ... tria genera diximus.*] Libro 19. ſect. 54.

dicavit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. [2] Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. [3] Fungorum venena discutit. [4] Contra pituitam tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur: [5] ad uvam gargarizatur cum aceto & melle. [6] Stomacho utilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Exscreationes faciles facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. [7] Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. [8] Sensus, atque sternutamentis caput purgat, alvum mollit, menstrua & urinam ciet. [9] Hydropicis imponitur, cum fico & cumino tusum ternis partibus. [10] Comitiali morbo, & vulvarum conversione suffocatas excitat odore, aceto mixto: [11] item lethargicos. [12] Adjicitur tordylion. Est autem id semen ex seseli. [13] Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. [14] Veteres dolores thoracis,

NOTÆ.

2. *Ad serpentium.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 28.

3. *Fungorum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 160. pag. 124. & in Alexiph. cap. 23.

4. *Contra pituitam.*] Marcellus Empir. cap. 5. pag. 45. *Mellis & sinapis triti æqualiter mixtæ partes tepefiunt: & humor multus e capite post longam gargarizationem deducitur.* Sic Diosc. lib. 2. cap. 184. Ἀποφλεγματίζει διαμασσηθὲν, *commanducatum ad pituitam capitis eliciendam valet.*

5. *Ad uvam.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 43.

6. *Stomacho &c.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 150.

7. *Item comitialibus.*] Diosc. lib. 2. cap. 184. In M S S. non *tepidum*, sed *comitialibus tedis* legitur: unde *tædiis* forsan legendum, ut Pelicerius in Notis M S S. monet.

8. *Sensus, atque &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 28.

9. *Hydropicis.*] Celsus quoque lib. 3. cap. 21. & ad hydropises crebrius imponi ventri sinapi jubet, donec cutem erodat. Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

10. *Comitiali morbo, & vulvarum.*] Diosc. lib. 2. cap. 184. Ἐπιληπτικοῖς τε βοηθεῖ, καὶ ὑστερικῶς πνιγομένας διεγείρει.

11. *Item lethargicos.*] Celsus, l. 3. c. 20. *Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admotum, & ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi.* Quin & in sopore qui ex vulvæ conversione oritur, sinapi jubet idem, lib. 4. cap. 20. *super imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponi, donec corpus rubeat.*

12. *Adjicitur tordylion.*] Diosc. lib. 3. cap. 63. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι. Ejusdem nominis fuerit, cum ipsa herba, semen id quod ex ea prodit. De Cretico seseli sive tordylio, dictum est superius sect. 18. Ὄρδυλον a Nicandro dicitur in Theriac. pag. 60. Additum a Diosc. articulum, ut Τόρδυλον diceret, a Nicandro neglectum, ait Anguillara, par. 5. pag. 91.

13. *Et si vehementior.*] Diosc. lib. 2. cap. 184. Καὶ ἐπὶ ληθαργικῶν καταπλάττεται ξυρηθείσης τῆς κεφαλῆς. *Quin & lethargicorum capiti deraso illinitur.* Plinius Valer. lib. 4. cap. 28. *Aiunt & lethargos excitari, si pedes eorum simul tritis sinapi & ficu arida perfricentur.*

14. *Veteres dolores.*] Et hic quoque ficos admisceri vult Dioscor. loc. cit. Μιγὲν δὲ σύκοις, καὶ ἐπιτεθὲν ἄχει φοινίξεως, ἁρμόζει ἰσχιάδας, σπλῆνας, καὶ καθόλου εἰς πᾶν χρόνιον ἄλγημα. Plinius quoque tacite ficum subintelligit hic adhibendam: cum proxime sequatur, *At in magna duritia sine fico.* M S S. omnes paulo post *ustio*, non, ut editi, *urigo*, exhibent.

lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque parte corporis [15] ex alto vitia extrahenda ſunt, illitum cauſtica vi emendat, puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum: vel ſi vehementior uſtio timeatur, [16] per duplices pannos. [17] Utuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, [18] phthiriaſes, [19] lithanicos, opiſthotonicos. [20] Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. [21] Succuſque tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo Sole modice. [22] Exit & e cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. [23] Semen ac radix, cum immaduere muſto, conteruntur, manuſque plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſuſque omnes: mulierum etiam laſſitudines, [24] ſaluberrimæ genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potum in aceto. [25] Illinitur & livoribus ſugillatiſque cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria. [26] Fit & oleum ex eo ſemine madefacto in oleo expreſſoque, quo utuntur ad nervorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones.

LXXXVIII. Sinapis naturam effectuſque eoſdem habere traditur [1] adarca, inter ſilvas tacta, in cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens.

LXXXIX. [1] Marrubium plerique inter primas herbas commendavere, quod Græci praſion vocant, alii linoſtrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quam ut indicandum ſit. Hujus

NOTÆ.

15. *Ex alto vitia.*] Cum ex alto in ſummam cutem evocare humores animus eſt, tranſlato ſcilicet in extimam partem morbo interius latente: ὅπου μετάγειν τι ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν βουλόμεθα, τῷ τῆς ἐπεργασθείας λόγῳ. Dioſc. lib. 2. cap. 184. Hanc curationem Medici ſinapiſmum vocant: cujus vis hujuſmodi eſt, ut quemadmodum Cælius Aurel. loquitur, lib. 1. cap. 1. *corpus valeat papulare laceſſendo*, hoc eſt, puſulas facere.

16. *Per duplices.*] Supra, *vel per duplicatum pannum.*

17. *Utuntur ad.*] Dioſc. loc. cit.

18. *Phthiriaſes.*] Q. Serenus, cap. 6. de phthiriaſi arcenda, pag. 128.

Sæpius ergo decet mordax haurire ſinapi.

19. *Lithanicos.*] Ita libri omnes. Alii *tetanicos*: ego, *lichenas* malim.

20. *Inungunt quoque.*] Dioſcorides, lib. 2. cap. 184.

21. *Succuſque tribus modis.*] E ſemine, radice, cauliculo. De ſucco eo, qui debet in fictili a Sole caleſcere, Dioſc. loc. cit.

22. *Exit & e cauliculo.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 28. *Eſt & alius ſuccus qui caule colligitur: hic quum expreſſus fuerit, lacteam facit guttam, utilem dentibus, ſi in dolore illiniatur.*

23. *Semen ac radix.*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

24. *Saluberrimæ.*] Sic M S S. omnes.

25. *Illinitur & livoribus &c.*] Iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 5. cap. 47.

26. *Fit & oleum.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 28.

Sect. LXXXVIII. 1 *Adarca, inter ſilvas tacta.*] Hoc eſt, libro 16. quo ſilveſtrium arborum naturæ pertractantur, obiter indicata ibi, ſect. 66. in arundinum tractatione, circa quas adarca naſcitur.

Sect. LXXXIX. 1. *Marrubium.*] Dioſc. in Nothis, pag. 457. Πράσιον οἱ δὲ εὐπατώριον, οἱ δὲ φιλοχαρές . . . Ῥωμαῖοι μαρρούβιουμ. Noſtris, *du Marrube.*

folia ſemenque contrita proſunt [2] contra ſerpentes, pectorum & [3] lateris dolores, tuſſim veterem. [4] Et iis qui ſanguinem rejecerint, eximie utile, [5] ſcopis ejus cum panico aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. [6] Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui viridis ſemen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere jejunos ad tuſſim jubeant. [7] Alii nihil comparant in eadem cauſa marrubii & feniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſſis, decoctiſque ad ſextarios duos, tum addito mellis ſextario, rurſus decocta ad ſextarios duos, ſi cochlearii menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. [8] Et virilium vitiis tuſum cum melle mire prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, convulſis, [9] ſpaſticis nervis ſalutare. Potum alvum ſolvit cum ſale & aceto. [10] Item menſtrua & ſecundas mulierum. [11] Arida farina cum melle ad tuſſim ſiccam efficaciſſima eſt. Item ad gangrænas, [12] & pterygia. [13] Succus vero auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle

NOTÆ.

2. *Contra ſerpentes.*] Et ſane in theriacæ compoſitionem adſciſcitur marrubium virens, ab Andromacho apud Galen. lib. 1. de theriaca ad Piſon. cap. 7. pag. 939.

3. *Lateris dolores, tuſſim.*] Sic Dioſc. lib. 3. cap. 119. Apuleïus, cap. 45. tit. 1. *ad tuſſim gravem: Herbam marrubium decoques ex aqua, & dabis bibere eis qui graviter tuſſiunt: mire ſanat.* Et Q. Serenus, cap. 35. pag. 148. Præïvit omnibus Celſus, lib. 4. cap. 4. qui ad tuſſim veterem jubet *porri vel marrubii ſuccum aſſumi.*

4. *Et iis qui ſanguinem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Ad exſcreationem cruentam .... Marrubii quoque ſcopæ cum pane,* (ex Plinio noſtro ſcribe, *cum panico,*) *decoquuntur: aque ex aqua bibuntur.* Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119. *Marrubii viridis faſciculum, & ambroſiæ faſciculum .... poſtea decoque ad craſſitudinem mellis: ex eo uteris jejunus ... ad ſanguinis rejectionem ſedandam, & ſtomachum confirmandum.*

5. *Scopis ejus.*] Manualibus faſciculis.

6. *Imponitur ſtrumis.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. Apuleïus, cap. 45. tit. 8. *Ad omnem duritiam: Herba marrubium tuſa cum axungia, & impoſita, mire ſanat.*

7. *Alii nihil comparant.*] Ita fere Marcellus Empir. cap. 16. p. 116. & 117.

8. *Et virilium vitiis.*] Hulceribus ſordidis genitalium. Dioſc. lib. 3. cap. 119.

9. *Spaſticis nervis.*] Contractis, ac rigentibus. Apuleïus, cap. 45. tit. 9. *Si quis ab opere laſſus inciderit in languorem, & nervorum habuerit dolorem & ſpaſmum: Herba marrubii ſucco cum oleo roſaceo permixto perunges eum: ſine mora ſanabitur.*

10. *Item menſtrua.*] Dioſc. loc. cit. & Q. Serenus, cap. 35. pag. 148. ex edit. Pithœi.

11. *Arida farina.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Et pterygia.*] Celſus lib. 6. cap. 19. *In digitis recedere ab ungue caruncula cum magno dolore conſuevit: πτερύγιον Græci appellant.* Sunt ab his diverſa πτερύγια τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, ungues in oculis orientes: de quibus idem Celſus, libro & cap. 7. *Vnguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, eſt membranula nervoſa, oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius a narium, interdum etiam a temporum parte naſcitur, &c.* De priore πτερυγίῳ genere, τῷ ἐν δακτύλοις, hic locus accipiendus eſt. Concinit Plinio Dioſc. lib. 3. cap. 119.

13. *Succus vero.*] Dioſc. loc. cit. Galenus quoque, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221.

prodeſt. [14] Item contra venena inter pauca potens. [15] Ipſa herba ſtomachum & exſcreationes pectoris purgat, cum iride & melle. Urinam ciet: [16] Cavenda tamen exhulceratæ veſicæ, & renum vitiis. [17] Dicitur ſuccus & claritatem oculorum adjuvare. [18] Caſtor marrubii duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. [19] In ovum inane ſuccum addit is, ipſumque ovum infundit melle æquis portionibus, tepefactum: vomicas rumpere, purgare, perſanare promittens: [20] illitis etiam vulneribus a cane factis tuſo cum axungia veteri.

XC. [1] Serpyllum a ſerpendo putant dictum. [2] Quod in ſilveſtri evenit, in petris maxime. [3] Sativum non ſerpit, [4] ſed ad palmæ altitudinem increſcit. [5] Pinguius voluntarium, & candidioribus foliis

NOTÆ.

14. *Item contra venena.*] Contra aconita, Nicander in Alexiph. p. 130. Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 137. p. 120. Apuleïus, cap. 45. tit. *Contra venenum, ſi quis ſumpſit: Herba marrubii ſuccum dabis ex vino vetere, &c.*

15. *Ipſa herba.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVII. Et Apuleïum adi, cap. 45. tit. 2. *Ad ſtomachi dolorem: Herba marrubii ſuccus potus, &c.*

16. *Cavenda tamen.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 119. Κύστει μέντοι καὶ νεφροῖς ἀθετεῖ.

17. *Dicitur ſuccus.*] Cum vino ſcilicet ac melle inunctus. Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221. Oleo quoque in quo marrubii folia maduerint, Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum cauſis.*

18. *Caſtor marrubii duo genera.*] Hoc etiam Dioſc. loc cit. hoc & ante Dioſcoridem Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 2. hoc alii faciunt. Πράσιον candicans a Dioſc deſcribitur lib. 3. cap. 119. Μέλαν πράσιον, quod nigrum eſt Caſtoris marrubium, βαλλώτη etiam Græce dicebatur: de qua Dioſc. idem, lib. cit. cap. 117. Βαλλώτη, οἱ δὲ μέλαν πράσιον καλοῦσι. Nigri marrubii formam ac vires perſequitur uberius paulo Plinius lib. 27. ſect. 30. Hujus iconem Dodonæus exhibet, pag. 90. Candidi, Matthiolus in lib. 3. Dioſc. pag. 828. Utrumque in horto Regio vidimus.

19. *In ovum inane.*] Marcellus Empir. hoc medicamentum ita digerit cap. 17. pag. 125. *Ovum incoctum in calicem defunditur, & teſta ejus ſucco marrubii impletur, & in ipſum calicem defunditur, & mellis optimi deſpumati tantumdem: omnia hæc in ſe permiſcentur, ac tepefacta hauriuntur: miro modo vomicas rumpunt, & ad ſanitatem laborantem ſtomachum perducunt.*

20. *Illitis etiam.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 51.

Sect. XC. 1. *Serpyllum a ſerpendo.*] Et Græce ἕρπυλλος ἀπὸ τοῦ ἕρπειν, inquit Dioſc. lib. 3. cap. 46. quoniam radicatur, quacumque ſui parte terram attingit.

2. *Quod in ſilveſtre.*] Eſt illud ſerpyllum vulgare repens, quod Cluſio pingitur, lib. 3. hiſt. rarior. plant. pag. 359. viſum a nobis in horto Regio.

3. *Sativum non ſerpit.*] Ut Theophraſti, lib. 6. hiſt. cap. 7. ſic etiam Plinii ſativum ſerpyllum, ſive hortenſe, non aliud eſt quam ſilveſtre Dioſcoridis in hortis ſatum, uti ante nos Matthiolus, etſi paulo obſcurius, animadvertit, in l. 3. Dioſc. p. 725. Ut intelligas temere Dalecampium Cenſoriam animadverſionem hoc loco in Plinium diſtrinxiſſe, perinde ac ſi ſativi ſilveſtriſque ſerpylli formam imprudenter miſcuerit.

4. *Sed ad palmæ.*] Ita recte Colb. 2. non *palmi*, ut editi: vel *palmum*, ut alii MSS.

5. *Pinguius voluntarium.*] Illud ipſum, quod in hortis ſeritur, cum ſponte provenit: quamobrem ſilveſtre, ut diximus, a Dioſc. appellatur.

ramiſque, [6] adverſus ſerpentes efficax, [7] maxime cenchrin, & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis ex vino ramis foliiſque. [8] Fugat & odore omnes, ſi uratur. [9] Et contra marinorum venena præcipue valet. [10] Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. [11] Item phreneticis, lethargicis: [12] contra tormina, & urinæ difficultates, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & [13] ad jocinerum deſideria. [14] Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. [15] Ad cruentas exſcreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

XCI. [1] Siſymbrium ſilveſtre a quibuſdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. [2] Quod in riguis naſcitur, [3] ſimile naſturtio eſt. [4] Utrumque efficax adverſus aculeata animalia, ut cra-

NOTÆ.

6. *Adverſus ſerpentes.*] Dioſc. lib. 3. cap. 46. Καὶ πρὸς ἑρπετὰ πινόμενός τε καὶ καταπλασσόμενος.

7. *Maxime cenchrin.*] Genus id ſerpentis eſt, quod & κεγχρίδιον Dioſc. in Theriac. nominat, cap. 32. Pluribus hunc maculis variatam tingere alvum Lucanus docet, lib. 9. verſ. 713. quæ quoniam milii ſeminibus ſimiles ſunt, quam frugem Græci κέγχρον vocant, nomen hoc ſerpenti fecerunt.

8. *Fugat & odore.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 38.

9. *Et contra marinorum.*] Leporis marini, draconis, paſtinacæ.

10. *Capitis doloribus.*] Dioſc lib. 3. cap. 46. Plinius Valer. loc. cit. & Apuleïus, cap. 99. tit. 1. ambo iiſdem verbis. Scribonius Largus, Compoſ. Medic. cap. 1. Ad capitis dolorem.

11. *Item phreneticis &c.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Contra tormina, &c.*] Dioſc. & Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Serpyllum ad pondus victoriati argentei tritum bene valenti ex vino, febriculento ex aqua potui datum, omnes ventris dolores ſedat.*

13. *Ad jocinerum deſideria.*] Ad ea omnia quæ jecur deſiderat, quæ opus habet. Sic oris deſideria dicit idem lib. 22. ſect. 50. Thoracis præcordiorumque deſideria, lib. 27. ſect. 109. Corporum deſideria ſuperius, lib. XI. ſect. 111. Ad jocineris inflammationes prodeſſe ſerpyllum ſcribit Dioſcorides, loc. cit.

14. *Folia obolis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 38.

15. *Ad cruentas.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XCI. 1. *Siſymbrium.*] A quibuſdam ſerpyllum ſilveſtre appellatum, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 155. Σισύμβριον, οἱ δ' ἕρπυλλον ἄγριον καλοῦσι. Theophraſtum, credo, indicat, qui lib. 6. hiſt. cap. 7. ἕρπυλλον ἄγριον in montibus ait θυμβρώδη naſci, thymbræ ſimilem: atque inde thymbræi appellatio ſiſymbrio indita. Siſymbrium eſt hortenſe Matthioli, in lib. 2. Dioſc. pag. 485.

2. *Quod in riguis.*] Hoc ſiſymbrium Dioſcoridis alterum, l. 2. c. 156. Σισύμβριον ἕτερον .... ἔνυδρός ἐστι πόα. Prius enim in culto ſolo oritur, ἐν χέρσοις φύεται. Aquaticum a Dodonæo pingitur, pag. 97. idem ſiſymbrium ſilveſtre Matthioli, in lib. 2. Dioſc. pag. 486. *Mente ſauvage,* quoniam ſilveſtris mentæ genus eſt.

3. *Simile naſturtio.*] Naſturtium guſtu repræſentat, atque idcirco cardaminen vocant, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 156. Καρδαμίνην ἔνιοι λέγουσι, διὰ τὸ ἐοικέναι καρδάμῳ τὴν γεῦσιν.

4. *Vtrumque efficax.*] Hoc de ſolo priore, quod in ſicco naſcitur, Dioſcorides prodidit, qui conciſæ nimium brevitati ſtudens multa prætermiſit.

brones & ſimilia. [5] Quod in ſicco ortum, odoratum eſt, & inſeritur coronis, [6] anguſtiore folio. [7] Sedant utraque capitis dolorem. Item epiphoras, ut Philinus tradit. Alii panem addunt: alii per ſe decoquunt in vino. [8] Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſitum, diebuſque detractum. [9] Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet, ſive in cibo ſumptum, ſive ſucco potum. Non edendum gravidis, niſi mortuo conceptu. Quippe etiam impoſitum ejicit. [10] Movet urinam cum vino potum: ſilveſtre & calculos. [12] Quos vigilare opus ſit, excitat infuſum capiti cum aceto.

XCII. Lini ſemen cum aliis quidem in uſu eſt: [1] & per ſe mulierum [2] cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adjuvat. [3] Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino ſedat: [7] parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo: [5] anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur, ut alvum ſiſtat. [6] Cœliacis, & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad jocineris dolores eſtur cum uva paſſa. [7] Ad phthiſin utiliſſime e ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, nervorum,

NOTÆ.

5. *Quod in ſicco.*] Hortenſe Matthioli ſiſymbrium, ut diximus: quod, quemadmodum Dioſc. ait, loc. cit. foliis latioribus eſt, quam menta hortenſis, odoratius idem, & coronis inſeritur.

6. *Anguſtiore folio.*] Quam quod in riguis naſcitur.

7. *Sedant utraque.*] Hoc de ſolo priore rurſum Dioſc. lib. 2. cap. 155. ſed negligentius, ut opinor: Τὰ δὲ φύλλα ἐπιπλάσσεται πρὸς κεφαλαλγίαν κατὰ τῶν κροτάφων καὶ τοῦ μετώπου.

8. *Sanat &c.*] Hoc vero de ſolo poſteriore, ſive aquatico, Dioſc. lib. 2. cap. 156. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ φακοὺς καὶ ἔφηλιν καταπλασθέντα δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἕωθεν δὲ ἀποκλυσθέν.

9. *Vomitiones, &c.*] Hæc de priore pariter, quod in ſicco oritur, Dioſc. lib. 2. cap. 155. Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 229.

10. *Movet urinam.*] Hoc de utroque etiam Dioſc. prodit, lib. 2. cap. 155. & 156. Marcellus item Empir. cap. 26. pag. 180. & Apuleïus, cap. 105. tit. 1. *Ad veſicæ dolorem, & ſtranguriam: Herbæ ſiſymbrii contriti exceptos ſuccos unciis duabus .... ex vino potui dato, &c.*

11. *Silveſtre.*] Illud ſilveſtre, quod in ſicco oritur. Dioſc. lib. 2. cap. 155.

12. *Quos vigilare.*] Somnolentos, veternoſos, lethargicos.

Sect. XCII. 1. *Et per ſe.*] Sine ulla admixtione rei cujuſcumque: quo ſenſu *per ſe* uſurpatur a Scribonio Largo, Compoſ. 2. 10. 19. 23. 189. Etiam & Compoſ. 108. *Vomitus per ſe factus*, id eſt, ſponte.

2. *Cutis vitia.*] Ἐφήλεις etiam, hoc eſt, vitia cutis in facie ab inſolatione. Dioſc. lib. 2. cap. 125.

3. *Epiphoras.*] Omnem inflammationem. Dioſc. loc. cit.

4. *Parotidas.*] Iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. At pro melle lixivium Dioſcorides adhibet, loc. cit. σὺν κονίᾳ.

5. *Anginas in aqua.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

6. *Cœliacis &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 125.

7. *Ad phthiſin.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 63. Quid ſit phthiſis, ex Celſo diſces, lib. 3. cap. 22. *Tertia eſt*, inquit, *longeque perículoſiſſima ſpecies tabis, quam Græci φθίσιν nominaverunt. Oritur fere a capite: inde in pulmonem deſtil-*

articulorum, [8] cervicum duritias, [9] cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. [10] Cum radice vero cucumeris silvestris extrahit [11] quæcumque corpori inhæreant. [12] Sic & fracta ossa. [13] Serpere hulcus in vino decocta prohibet, [14] eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues scabros cum pari modo nasturtii: [16] testium vitia & ramices cum resina & myrrha: & gangrænas ex aqua. [17] Stomachi dolores cum feno Græco sextariis utriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa vitia, clystere in oleo, aut melle.

XCIII. [1] Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. [2] Unde convitium feminis apud Menandrum faciunt mariti.

NOTÆ.

lat: huic exhulceratio accidit: ex hac febricula levis fit: quæ etiam cum quievit, tamen & repetit. Frequens tussis est, pus excreatur, interdum cruentum aliquid. Quidquid exscreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Educi ea quæ pectori intus hærent, eo ecligmate etiam Diosc. affirmat, loc. cit. Et Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 10. de empyicis: *Eclegmate utor, quod ex lini semine frixo, cum nucleis & melle despumato conficitur.*

8. *Cervicum duritias.*] Rigorem. Marcellus Empir. cap. 18. pag. 127. *Farina lini seminis addito nitro ex vino calido, in modum malagmatis temperatur, & imponitur: cervicum dolori statim medetur.*

9. *Cerebri membranas.*] Inflammatas. Inde est quod ad dolores capitis puerorum lini semen tritum ex aqua commendat Marcellus Empir. cap. 1. pag. 88. Et phreneticorum, quibus *jugis insomnietas est ex meningis tensione, succo lini seminis irrigari articulos* præcipit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap. 2.

10. *Cum radice vero.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

11. *Quæcumque corpori inhæreant.*] Aculeos, spicula.

12. *Sic & fracta.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *sic effracta.*

13. *Serpere hulcus in vino decocta.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. pariter *in vino decocta.* Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. *ex melle adposita.*

14. *Eruptiones pituitæ.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. loc. cit.

15. *Cum pari modo nasturtii.*] Adjicit Diosc. lib. 2. cap. 125. & parem etiam mellis mensuram.

16. *Testium vitia.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 228. *Farina lini seminis, cum resina & myrrha pari pondere permixta, & imposita testiculis, dolori ac tumori eorum subvenit.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 42. Adde & Theod. Priscianum, lib. 1. cap. 25. *ad veretri dolores.*

17. *Stomachi dolores.*] Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 2. cap. 15.

Sect. XCIII. 1. *Blitum iners.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 9. Gallis, *Blettes, ou Bettes.* Iconem apud Lobelium vide, in Observat. pag. 125. In Narbonensi Gallia *Turgon* vocant, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 356.

2. *Unde convitium.*] Plautus, in Trucul. act. 4. sc. 4. *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.* Viles, abjectas, fatuasque mulieres βλιτάδας antiqui vocabant. Suidas: Βλιτάδας οἱ παλαιοὶ τὰς εὐτελεῖς γυναῖκας ἔλεγον. Quod nomen adhuc in nostrum vulgus manavit, socordes ignavosque homines *Beliteros* Græca imitatione nominans, inquit Ruellius, lib. 1. pag. 75. Festus: *Blitum, genus oleris a saporis stupore appellatum esse ex Græco putatur, quod ab his βλάξ dicatur stupidus.* At Græcis quoque βλίτον est. Hesych. Βλίτον, λαχάνου εἶδος. Schol. Aristoph. Βλίτον μωρὸν εἶναι δοκεῖ λάχανον. *Blitum videtur olus esse insipidum.*

[3] Stomacho inutile est. [4] Ventrem adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. [5] Dicitur tamen adversus scorpiones potum e vino prodesse, & clavis pedum illini: item lienibus, & [6] temporum dolori, ex oleo. [7] Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

XCIV. [1] Meum in Italia non nisi a medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera ejus. Nobilius Athamanticum vocant, CAPUT XXIII. illi tanquam ab Athamante inventum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, [2] foliis aniso simile, & caule aliquando [3] bicubitali, radicibus multis [4] & obnigris, quibusdam altissimis: Minus rufum, [5] quam illud alterum. [6] Ciet urinam in aqua potum, radice trita vel decocta. [7] Inflationes stomachi mire discutit. Item tormina, [8] & vesicæ vitia: [9] vulvarumque articulis cum melle, [10] infantibus cum apio illitum imo ventri urinas movet.

XCV. [1] Feniculum nobilitavere serpentes gustatu, [2] ut diximus,

NOTÆ.

3. *Stomacho.*] Tamen bonam alvum facere Diosc. vere dixit, lib. 2. cap. 143.

4. *Ventrem adeo.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 9.

5. *Dicitur tamen.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Temporum dolori &c.*] Sic Apollonius apud Galenum, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 368. Βλίτον τρίψας σὺν ἐλαίῳ δίεις, χρῶ.

7. *Hippocrates menstrua sisti.*] Ita libri omnes. Et Plinius quoque Valer. lib. 4. cap. 9. *Hippocrate*, inquit, *præcipiente ad sistenda omnia menstrua feminarum in cibo dandum.* Hippocrates sane, lib. 2. de diæta, sect. 26. Βλίτον θερμόν, οὐ διαχωρητικόν. *Blitum calidum est, non movens alvum.*

Sect. XCIV. 1. *Meum.* Diosc. lib. 1. cap. 3. Μῆον τὸ καλούμενον Ἀθαμαντικὸν γεννᾶται πλεῖστον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ. Galeno, lib. 1. de Antidotis, cap. 7. pag. 878. Μῆον Ἀθαμαντικόν. Vidimus in horto Regio, quale depingitur a Dodonæo, pag. 302. Meum in Italia reperiri, & in Calabria quidem ab incolis *Imperatrice* appellari, in montibus Nursinis *Spicura*, alibi aliter, scribit Anguillara, lib. de simp. par. 1. pag. 20. Etiam & in Gallia obvium. Describitur a Charasio in Pharmac pag. 134. Nostris officinis, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 284. anethum silvestre hodie vocatur, quod anethum plane videatur imitari foliis, & umbella, & caule: unde quidam herbarii tortuosum anethum appellaverunt.

2. *Foliis aniso.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

3. *Bicubitali.*] Sic Diosc. lib. 1. cap. 3. Διπηχὺ που ἀναβαῖνον. Sic Oribasii interpres, lib. XI. fol. 206. Sic rerum ipsa natura postulare videtur. Tamen MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. *bipedali.*

4. *Et obnigris.*] In MSS. Reg. Colb. &c. *obolis, nigris.* Forte, *oblongis, nigris.* Diosc. μακραῖς. Oribasii interpres, *longis.*

5. *Quam illud alterum.*] In Italia natum.

6. *Ciet urinam.*] Dioscor. loc. cit. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 109.

7. *Inflationes .... discutit.*] Diosc. loc. cit. Galenus quoque loc. cit. sed hanc exceptionem iste adjicit, quod simul caput lædat: si tamen largius bibatur, inquit Diosc.

8. *Et vesicæ.*] Diosc. loc. cit.

9. *Vulvarumque articulis.*] Subintellige ex sequentibus, illitum urinas movet.

10. *Infantibus.*] Diosc. lib. 1. cap. 3. apium prætermisit.

Sect. XCV. 1. *Feniculum.*] Hæc iisdem verbis Plinius Valer. lib. 4. c. 24.

2. *Ut diximus.*] Libro 8. sect. 41. Habet & istud Diosc. lib. 3. cap. 81.

ſenectam exuendo, oculorumque aciem ſucco ejus reficiendo: [3] unde intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipue eo levari. Colligitur hic [4] caule turgeſcente. In Sole ſiccatur, inungiturque ex melle. Ubique hoc eſt. [5] Laudatiſſimus in Iberia e lacrymis fit, & ex ſemine recenti. [6] Fit etiam & e radicibus prima germinatione inciſis.

XCVI. Eſt & in hoc genere ſilveſtre, quod alii hippomarathron, [1] alii myrſineum vocant, foliis majoribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſſitudine, radice candida. Naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. [2] Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. [3] Medicinæ in ſativo, ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in vino poto. [4] Succus & auribus inſtillatur, vermiculoſque in his necat. Ipſum condimentis prope omnibus inſeritur: oxyporis etiam aptiſſime. Quin & panis cruſtis ſubditur. [5] Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit, vel in febribus ſumptum. [6] Nauſeam ex aqua tritum ſedat. [7] Pulmonibus & jocineribus laudatiſſimum. [8] Ventrem ſiſtit, cum modice ſumitur, [9] urinam exciet,

NOTÆ.

3. *Unde intellectum.*] Plinius Valer. loc. cit. Q. Serenus, cap. 14. pag. 133.

Si tenebras oculis obducit pigra ſenectus,
Expreſſa marathro gutta cum melle liquenti
Detergere multum poterunt: vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint queis gramina mixta.

Adde & Galenum, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 206.

4. *Caule turgeſcente.*] Quod fit cum primo germinat, κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν, inquit Dioſcor. lib. 3. cap. 81.

5. *Laudatiſſimus.*] Dioſc. loc. cit. Caulem, inquit, medium, dum floret herba, demetunt indigenæ, ignique admovent: quo facilius vi caloris veluti exſudans, lacrymam ſeu gummi remittat.

6. *Fit etiam.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit.

Sect. XCVI. 1. *Alii myrſineum.*] Mallem trajecta litterula *ſmyrneum* legi. Nam Anacreon in libro rei herbariæ, ſeu περὶ ῥιζοτομικῆς, hippomarathron a quibuſdam σμυρνεῖον vocari ſcribit, teſte Nicandri Scholiaſte, in Theriac. pag. 28. Smyrnium porro dici potuit, quod, uti de altero ſmyrnio Plinius refert, lib. 19. ſect. 62. myrrham radice reſipit. Vidimus in horto Regio, quale deſcribitur a Lobelio in Adverſ. p. 347.

2. *Diocles & aliud.*] Hæc Dioſcorides lib. 3. cap. 82. totidem verbis, tacito modo Dioclis nomine. Galenus item lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 206. Sed id feniculi genus a nemine adhuc cognitum ait Matthiol. in lib. 3. Dioſc. pag. 777.

3. *Medicinæ in ſativo.*] Iiſdem verbis hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 24. Quæ de feniculo ſcilicet accipienda ſunt.

4. *Succus & auribus.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Semen ſtomachum.*] Iiſdem hæc iterum verbis Plinius Valer. loc. cit. Q. Serenus, cap. 19. de digeſtione & ſtomacho medendo, pag. 136.

6. *Nauſeam.*] Plinius Valer. loc. cit. has vires ſemini pariter, Dioſc. lib. 3. cap. 82. foliorum decocto attribuit.

7. *Pulmonibus &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Ventrem ſiſtit &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

9. *Urinam.*] Dioſc. lib. 3. cap. 81. Apuleius, cap. 124. *Urinam movet cibo datum, lac provocat, &c.* Galenus item, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 206.

& tormina mitigat decoctum, [10] lactisque defectu potum mammas replet. [11] Radix cum ptisana sumpta renes purgat, sive decocto succo, sive semine sumpto. [12] Prodest & hydropicis radix ex vino cocta. Item convulsis. [13] Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, sive ad fovendum radice cum vino cocta, sive contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. [14] Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum utuntur, & contra multipedam ex vino.

Hippomarathron ad omnia vehementius. [15] Calculos præcipue pellit. [16] Prodest vesicæ cum vino leni, & feminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quam radix. Modus in utroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petrichus, qui Ophiaca scripsit, & [17] Micton, qui rhizotomumena, adversus serpentes nihil hippomarathro efficacius putavere. [18] Sane & Nicander non in novissimis posuit.

XCVII. [1] Cannabis in silvis primum nata est, nigrior foliis, & asperior. [2] Semen ejus exstinguere genituram virorum dicitur. [3] Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcumque animal intraverit, eji-

NOTÆ.

10. *Lactisque defectu.*] Id vero de hippomarathro Diosc. lib. 3. cap. 82. De marathro sativo, seu feniculo, Apuleius loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. medic. pag. 206. Et de semine quidem feniculi, Plinius Valer. lib. 4. cap. 24. cum Hippocrate, lib. de nat. mul. tex. 88. pag. 405, qui parem hippomarathro quoque vim ac dotem asserit.

11. *Radix cum.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 24. & lib. 2. cap. 37. *Radix feniculi cum prisana decocta, & in cibo data, renum densitates relaxat: & ejusdem radicis succus ad cyathos duos in vino potui datus mirabiliter vitia sanat.*

12. *Prodest &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 24.

13. *Illinuntur.*] Plinius Valer. loc. cit. *Tumores, & quæ ictu vel repentina indignatione commota sunt, folia ex aceto trita dissolvunt.*

14. *Et radice.*] Plinius Valer. loc. cit. hoc ipsum refert de semine: de radice, Diosc. lib. 2. cap. 81.

15. *Calculos præcipue.*] Diosc. lib. 2. cap. 82. Galenus loc. cit.

16. *Prodest vesicæ.*] Diosc. loc. cit. Στραγγουρίας ἰᾶται.

17. *Micton.*] In MSS. Reg. Colb. & Chiffl. *Miccon*: male. Vide Auctorum indicem. Mictoni interim Dioscorides suffragatur, loc. cit.

18. *Sane & Nicander.*] In Theriacis, pag. 43. adversus serpentes:

Ἠὲ καὶ ἱππείου μαράθρου πολυαυξέα ῥίζαν.

Aut magnas grandis radices hippomarathri.

Sect. XCVII. 1. *Cannabis &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 166. Κάνναβις ἀγρία... τὰ φύλλα ἔχει ὅμοια τῇ ἡμέρῳ, τραχύτερα δὲ καὶ μελαίτερα.

2. *Semen ejus.*] Dioscor. lib. 3. cap. 165. de sativa cannabi: Galenus quoque, lib. 7. de facult. simp. medic. pag. 184.

3. *Succus ex eo.*] Ex recenti semine, inquit Diosc. & post eum Galenus, locis citatis, sunt qui succum exprimant, ad aurium dolores, ex obstructione, ut mihi quidem videtur, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, natos, accommodatum maxime. At Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. & Marcellus

cit, sed cum dolore capitis. [4] Tantaque vis ei est, ut aquæ infusa, coagulare eam dicatur. [5] Et ideo jumentorum alvo succurrit pota in aqua. [6] Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras, & [7] similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.

XCVIII. Ferula semen anetho simile habet. Quæ ab uno caule dividitur in cacumine, femina putatur. [1] Caules eduntur decocti, commendanturque musto ac melle, stomacho utiles. [2] Sin plures sumpti, capitis dolorem faciunt. [3] Radix denarii pondere in vini cyathis duobus, bibitur adversus serpentes. Et ipsa radix imponitur. [4] Sic & torminibus medetur. [5] Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. [6] Succus ferulæ alvum solvit fabæ magnitudine devoratus. [7] E viridi medulla vulvis utilis, & ad omnia ea vitia. [8] Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Luna quarta, sexta, septima, [9] ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putavit.

XCIX. [1] Et de carduorum satu inter hortensia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus. Silvestrium genera sunt

NOTÆ.

Empir. cap. 9. pag. 76. & 80. hunc Plinii locum summa fide transcribunt, & suo defendunt calculo.

4. *Tantaque vis.*] Quam ipse vim experimento non didicit, timide profert, nec audet asseverare. Caute id quidem.

5. *Et ideo.*] Alvum sistit jumentorum, cum est concitatior: quoniam vim spissandi habeat, & desiccandi.

6. *Radix contractos.*] Diosc. lib. 3. cap. 166.

7. *Similes impetus.*] Ἐπιφορὰς, inflammationes & tumores.

Sect. XCVIII. 1. *Caules eduntur.*] Vide quæ dicta sunt lib. 19. sect. 56.

2. *Sin plures.*] Sic pariter Dioscor. lib. 3. cap. 91.

3. *Radix denarii.*] Q. Serenus, cap. de serpentium morsibus:

Aut ferulæ radix potatur in imbre Lyæi.

Diosc. loc. cit. non radicem adversus serpentes, sed medullam commendat. Nicander quoque in Theriac. pag. 43.

4. *Sic & torminibus.*] Hoc de poto semine, Diosc. loc. cit.

5. *Ex oleo.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 1x *Radix item ferulæ ex oleo & aceto perunctione sudorem minuit.*

6. *Succus ferulæ alvum solvit.*] Sistere congruentius forsan diceret: nam cœliacis medullam epotam prodesse scribit Diosc. loc. cit. nisi succus expressus e ferula, medullaque ipsa, dispares habent facultates.

7. *E viridi medulla.*] Vide Notas & Emend. num. XL.

8. *Ad sanguinem.*] Hæmoptoïcis medullam epotam prodesse scribit Dioscor. lib. 3. cap. 91. Galenus similiter, lib. 8. de fac. simp. medic. pag. 213.

9. *Ligulæ mensura.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *lingulæ*. Sed utrumvis dixeris, perinde est.

Sect. XCIX. 1. *Et de carduorum .. diximus.*] Libro 19. sect. 43.

duo, [2] unum fruticosius a terra statim: [3] alterum unicaule crassius. Utrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntem cum aura: scolymon Græci vocant. [4] Hic antequam floreat contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cujuscumque ex aqua decocta [5] potoribus sitim facere narratur. [6] Stomachum corroborat: [7] & vulvis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. [8] Mastiche cardui odorem commendat oris.

CAPUT XXIV.

C. Sed discessuri ab hortensiis, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus, adversus venenata animalia, incisam lapide [1] versibus [2] in limine ædis Æsculapii. [3] Serpylli duûm denariorum pondus: opopanacis, [4] & mei, tantumdem singulorum, trifolii pon-

NOTÆ.

2. *Vnum fruticosius.*] Scolymos est Theophrasti, de quo lib. 22. sect. 43. Eryngium idem luteum Monspeliensium, visum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur, in Observ. pag. 478.

3. *Alterum unicaule.*] Cinara hæc hortensis aculeata, Dioscoridis σκόλυμος, lib. 3. cap. 16. Forte Theophrasti κάκτος, lib. 6. hist. cap. 4. *L'Artichaut.* Adstipulatur etiam Anguillara, par. 8. pag. 136.

4. *Hic antequam floreat.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 16. & Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. iisdem verbis. *Herbam cardui agrestis in mortario usque ad levitatem terito: succoque ejus expresso locum alopeciæ novem diebus oblinito: sed bis per dies singulos perunctione renovata.*

5. *Potoribus sitim.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 16 de carduo: *Radix ex aqua cocta, cupiditatem bibendi potoribus subministrat.* Columella, lib. de cultu hortorum, qui decimus operis est, pag. 353.

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.

6. *Stomachum corroborat.*] Si non avidius sumatur, inquit Plinius Valer. lib. 4. cap. 16.

7. *Et vulvis.*] Transcripsit & istud Plinius Valer. loc. cit. ubi Glauciam pariter laudat auctorem.

8. *Mastiche cardui.*] Vide Notas & Emend. num. XLI. Mastiche cardui, tenuior ille est & quodam modo lacteus succus, quem cinaræ radix, ubi defloruit ac durescit, scarificata emittit, ut & experientia docet, & Theophrastus conceptis verbis admonuit, lib. 6. hist. cap. 4.

Sect. C. 1. *Versibus.*] Quos recitat Galenus, lib. 2. de Antidotis, cap. 14. pag. 922. ex Eudemio medico. Sunt omnino sedecim.

2. *In limine ædis.*] Apud insulam Coum in templo Æsculapii, inquit Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

3. *Serpylli &c.*] Galenus loc. cit. recitatis Eudemi versibus, medicamenta quæ iis continentur, ita breviter colligit: Μήου ῥίζης, ἑρπύλλου, ὀποπάνακος, ἀνὰ ∠ β'. Τριφύλλου σπέρματος, ∠ α'. Ἀνίσου, μαράθρου, ἄμμεως, σελίνου σπέρματος, ἀνὰ ὀξύβαφον. Ἀλεύρου ὀρόβου λεπτοτάτου ὀξύβαφα β'. Οἴνου παλαιοῦ ὡς ἀνάληψιν ὅσον ἐξαρκεῖ· Ἀνάπλασσε τροχίσκους, καὶ ξήραινε ἐν σκιᾷ. καὶ δίδου τριώβολον μετ' οἴνου κυάθων γ'. Quæ totidem ferme verbis Plinius habet: modo tantum medicamentorum paululum discrepante.

4. *Et mei.*] Ita ex Galeno modo laudato rescripsimus: cum prius *milii* perperam legeretur. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. insulse mel pro meo desiderat: & pro ammi amylum, lib. 4. cap. 38.

dus denarii : anesi, & feniculi seminis, & ammii, & apii, denariorum senûm singulis generibus, ervi farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque vino quam possit excellenti, digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini mixti cyathis ternis. Hac theriaca [5] magnus Antiochus Rex adversus omnia venena usus traditur.

NOTÆ.

5. *Magnus Antiochus.*] Eo nomine tertius, Syriæ Rex. Hunc Philometora Eudemus vocat iis versibus, quibus hæc theriacæ compositio continetur :

Ἴσθι μαθὼν τήνδε πρὸς ἑρπετὰ, ἣν Φιλομήτωρ
Νικήσας πεῖραν κέκρικεν Ἀντίοχος.

Hoc cape præsidium ad serpentia, quod Philometor
Usu præcipuum repperit Antiochus.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XX.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

I. ET *alio rurſus abigente a ſe ſe.*] Alio nempe lapide, ut diximus, abigente ferrum. Ita M S S. omnes, ipſaque loci ſententia legi ita poſtulat. Fruſtra ſunt Majolus, Cæſius, aliique, qui *allio* hic ſcriptum a Plinio autumant, quo ejus viri auctoritate magnetis & allii diſſenſionem & antipathiam ſtabiliant: quaſi magnes allio confricatus ac perunctus ferrum non trahat. Albertum tamen Magnum ſcimus ita ſenſiſſe, lib. 2 Mineral. tract. 2. cap. 11. & ante eum, Zoroaſtrem in Geopon. lib. 15 cap. 1. & Jo. Tzetzen, Chiliad. 4. hiſtor. 140. verſ. 407. Sed illud haud dubie nunc Plinius ſpectat, quod alibi planius expreſſit, libro nempe 36. ſect. 25. *Alius rurſus*, inquit, *in eadem Æthiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, reſpuitque. De utraque natura ſæpius diximus*, & quidem nunc primum de utraque dicit. Sect. 1.

II. *Eadem contrahit vomitiones: ſiccatur, &c.*] Contraria plane ſententia prius legebatur, *Eadem contra vomitiones ſiccatur.* Quid igitur illa ſibi volunt, quæ proxime ſequuntur, *Cortex quoque vomitionem movet?* An non ea aperte ſignificant eandem modo cortici aſſignari vim, quæ radici fuerant prius attributa? Adde Dioſcoridem, lib. 2. cap. 164. ubi de peponis facultatibus: Ἡ δὲ ῥίζα ξηρὰ, inquit, ποθεῖσα σὺν ὑδρομέλιτι < ὁλκῇ, ἐμέτους κινεῖ. *Sicca radix ex mulſa drachma pondere bibita, vomitum ciet.* Sect. 6.

III. *Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, &c.*] In M S S. *recens.* Plinius Valer. *recentis* legiſſe videtur, hoc eſt, viridis. Sic enim ille, lib. 4. cap. 6. de cucurbita: *Dioſcorides*, inquit, *ramenta corticis viridis in cucurbita laudat, earumque effectus ſic tradit: Phthiriaſim* (lege ex Dioſc. lib. 2. cap. 162. *Siriaſim*) *infantium, cuti impoſita depellunt cum polenta: podagræ æſtuanti, & ignibus ſacris cum pane ſubveniunt.* Verba ſunt hæc Græci ſcriptoris: Τὸ δὲ ξέσμα αὐτῆς παιδίοις σειριῶσιν ὠφέλιμος κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται. Item Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. *Cucurbitæ viridis ramenta cerebro impoſita, infantibus quoque, qui ex dolore capitis nauſeam patiuntur, validiſſime proſunt.* Sect. 8.

IV. *Toſta quoque.*] Rapa videlicet. Prius *coſta* legebatur: ab aliis *cocta*: a Salmaſio, *Cato quoque*: nos *Toſta*, tum ex M S S. Reg. Colb. &c. tum ex Plinio Valeriano, lib. 4. cap. 34. hæc totidem verbis deſcribente, defendimus. Sect. 9.

V. *Mixta farina, pari menſura, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.*] Naporum videlicet ſilveſtrium radix inutilis. Inſigniter corruptus hic locus ad hunc diem fuit: Sic quippe legebatur: *mixta urina pari menſura. Ervi, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.* Quid cauſæ eſt, amabo, cur de ervi, hordei, ceterorumque radice agat, ubi tota in rapis oratio habitat? Et lupini radicem, ut ceteras omittam, commendat in primis ad pellendam urinam, lib. 22. ſect. 74. Detexit errorem Dioſcor qui ex iiſdem fontibus areolas ſuas aſperſit, ex quibus Plinius rigavit hortos. Sic enim ille lib. 2. cap. 135. de Sect. 10.

rapo silvestri: Μίγνυται δὲ σμήγμασι προσώπου καὶ τοῦ ἄλλου χρωτὸς, ὅσα δι' ἀλεύρων γίνεται θερμίνων, ἢ πυρίνων, ἢ αἰρίνων, ἢ ὀροβίνων. *Admiscetur in smegmata, quibus ad detergendam cutem in facie, reliquoque corpore utuntur: quæ quidem ex lupini, tritici, lolii, aut ervi farina fiunt.* Et de ervo sane diserte Plinius, lib. 22. sect. 73. *Farina ejus maculas toto corpore emendat.* De lupinorum & ervi farina, ad eosdem usus Hippocr. lib. 2. de morb. mulier. sect. 67. pag. 596.

Sect. 12. VI. *Cetero æstivo usus in Italia, & armoraciam vocant. Et sativi vero, præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos &c.*] Hunc locum ita restituimus ex fide Reg. 2. codicis, cum omnia mire perturbata prius, depravataque, sic legerentur: *Cetero bilem detrahunt. Præterea cortices in vino. Præterea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant. Et sativi vero decocti, mane poti ad ternos cyathos*, &c. Proh Superi! Tantumne in bonos auctores aut criticis aut librariis licuit, ut miscerent omnia ac pessumdarent? Ineamus, si fieri potest, mendorum quæ scatent, numerum. *Cetero bilem detrahunt.* Orationis structura *detrahit* legi postulabat: antecedit enim, *Laudatissimus in Arcadia . . . alibi nascitur . . . utilior urinæ.* Mox, *præterea cortices . . . præterea quæ circa eos:* Geminata tam repente ea vox *præterea*, Pliniine stilum & ingenium sapit? *Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant.* At armoraciam constat esse silvestris generis, quod ipse Plinius diserte confirmavit superiore libro, sect. 26. Deinde, quam frigida rursum repetitio earumdem vocum, *Est & sativi usus*, statimque, *Et sativi vero.* In MSS. *Cetero æstivosus.* Pintianus legi volebat, *Cetero æstivosus ipse.* Nos, uti speramus, paulo felicius, *Cetero æstivo usus in Italia*, &c.

Sect. 13. VII. *Cerastis & scorpionibus adversatur.*] Legebatur ante, *Cetero & scorpionibus.* In MSS. Reg. 1. 2. &c. *Ceterasseis.* At emendatione locum egere Dioscorides admonuit, lib. 2. cap. 137. de raphano: ubi contra cerastæ morsum ex vino potum auxiliari tradit: Καὶ πρὸς κεράστου δῆγμα σὺν οἴνῳ πινόμενον βοηθεῖ. Haud penitus tamen improbanda prior scriptura.

Ibid. VIII. *Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt.*] Num locus hic mutilus sit, considerandum amplius. Nam Plinius Valer. qui totum fere opus suum ex Plinii nostri verbis contexuit, lib. 4. cap. 1. de raphani virtutibus, ita habet: *Semine raphani cum melle trito & sumpto, suspirium mitigatur, & tussis arcetur. Solus cum sale sumptus ventris animalia exstinguit.* Nihil tamen sine vade movere ausim. Quod vero ad periodum proxime insequentem attinet, quæ hactenus ita legebatur perpetua serie, *Item ad tertias decocto eorum poto cum vino enterocelis prosunt:* in duas distrahendam esse partes ex Plinio Valeriano, Marcelloque Empirico constat: ut prior illa, *ad tertias decocto eorum poto, cum vino,* ad superiorem morbum spectet, nempe ad intestinorum animalia detrahenda: Posterior, nova ibi instituta periodo, ad enterocelas. Marcelli hæc verba sunt, cap. 28. pag. 200. *Raphanus ex aqua ad tertias decoquitur, eaque vino mixta, ad exstirpandas tineas utiliter bibitur.* Plinii vero Valeriani, lib. 2. cap. 21. *Tineis purgandis: Raphani decoquuntur ex aqua ad tertias, & ea aqua vino miscetur.*

Sect. 17. IX. *Stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto . . . vel ex garo. Urinam ciet, &c.*] Præpostera interpunctione locus hic ante laborabat, in hunc modum. *Stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto . . . vel ex garo urinam ciet.* Ut sic restitueremus, auriculam vellit Galenus, & admonuit, lib. 2. de alim. facult. cap. 55. pag. 364. de gingidio: Προσφέρονται δ' αὐτὸ τινες δι' ἐλαίου, καὶ γάρου· τινὲς δὲ καὶ οἶνον ἢ ὄξος ἐμβάλλοντες· καὶ πολύ γε μᾶλλον εὐστόμαχόν τ' ἐστι, καὶ τοὺς ἀποσίτους προτρέπει μετ' ὄξους ἐσθιόμενον. *Sunt qui ipsum cum oleo & garo mandant: alii autem vinum etiam, vel acetum injiciunt: multoque magis ita stomachum juvat, collapsamque cibi appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat.*

Sect. 20. X. *Sic & attrita sanant.*] Prius legebatur, *sic & trita sanant.* In MSS.

trita. Emendandi Dioscorides auctor fuit, qui lib. 2. cap. 181. contra calceamentorum attritus utiles cæpas esse prodidit : πρὸς ἐκτρίμματα ὑποδημάτων χρήσιμος.

XI. *Suspiriosis coctum, aliqui crudum id tritum dedere.*] Vocem hanc *tritum* adjecimus, tum ex exemplarium M S S. fide, tum ex vetustis scriptoribus geminis, quorum alter a Plinio nostro, ab altero Plinius ipse noster hausit. Nam Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. de allio : *Suspiriosis quidam*, inquit, *per se crudum, aliqui & cum lacte tritum dedere.* Celsus, lib. 4. cap. 4. *de difficultate spirandi. Datur etiam utiliter frictum allium, deinde contritum, & cum melle mixtum.* *Sect.* 23.

XII. *Et porrigines.*] Prius *& prurigines* legebatur. At erroris admonuit Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Ad pityriasin*, inquit, *& porrigines capitis .... prodest ungere caput allio trito ex aceto & nitro* Nec non Dioscorides, qui lib. 2. cap. 182. τὰ πίτυρα allio quoque eximi prodidit. Adde consensum exemplarium manu scriptorum, Reg. Colb. Chiffl. &c. in quibus *porrigines* non *prurigines* scribitur. *Ibid.*

XIII. *Etiam arundines cum pice.*] Subintellige, allium extrahit. Ita libri omnes, etiam M S S. Plane ut suspecta sit fides antiqui exemplaris, ex quo Pintianus *hirudines*, hoc est, sanguisugas, reponere conatus est. Præsertim Marcello Empirico, Plinioque Valeriano, huic lectioni mire suffragantibus : scriptoribus quidem, non eruditissimis, sed quibus tamen concedendum in hac parte plurimum, cum opus ambo suum ex Plinii fere sententiis verbisque concinnarint. Et ille quidem, cap. 34. pag. 233. *Allium elixum*, inquit, *cum pice impositum, arundines extrahit corpori adfixas. Filix radix trita arundinem extrahit: rursum arundinis radix*, &c. Iste, lib. 3. cap. 49. *Ad extrahenda ea quæ corpori infixa sunt: Allium elixum cum pice, arundines extrahit*, &c. *Ibid.*

XIV. *Est & beta .... foliis, undecim sæpe, caule lilii.*] Libri hactenus editi, *undecim sæpe caulium.* Repugnat ipsa plantæ natura, quam nos in horto Regio vidimus : ipseque Dioscorides, qui ex iisdem fontibus, unde Plinius noster hausit, ea quæ de limonio prodidit, mutuatus, librariorum in hac parte vitium retegit. Sic enim ille lib. 4. cap. 16. Λειμώνιον, οἱ δὲ νευροειδὲς, τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια σεύτλῳ, λεπτότερα δὲ, καὶ μικρότερα, δέκα ἢ πλείω. Καυλὸν λεπτὸν, ὄρθιον, ἴσον ὥσπερ κρίνου. *Limonium, aliis neuroides dictum, folia habet betæ, verum tenuiora & minora, decem aut plura : Caulem tenuem, rectum, liliaceo æqualem*, &c. *Sect.* 28.

X V. *Gustantium os adstringunt.*] Prius legebatur, *guttantia adstringunt*, nulla plane sententia. In Reg. 1. & Colb. 1. 2. *gustantia musati stringant.* In Reg. 2. *gustantium os atistringant.* Dioscor. lib. 4. cap. 16. rem decidit, cum semen limonii prodit gustu adstringere, στύφοντα καρπὸν τῇ γεύσει. *Ibid.*

XVI. *Sic etiam fistulas, & luxata, & humores evocari.*] Recepta hactenus lectio fuit ejuscemodi, *sic etiam fistulas eluxatas, & tumores evocari.* At quæ fistulæ eluxatæ auditæ unquam fuerint, aut vero esse possint, quive tumores evocandi, non satis intelligo. Locum sanavimus ex auctore gemino : altero, qui ex Plinio : altero, ex quo Plinius ipse hausit. Ille enim, qui Plinius Valerianus dictus est, lib. 4. cap. 29. de brassica : *Fistulas*, inquit, *atque luxata discutit, humores aut evocat, aut spargit imposita, insomnia ac vigilias compescit*, &c. Cato vero, cap. 157. pag. 85. *Si cancer ater est, is olet, & saniem spurcam mittit. Si albus, purulentus est. Sed si fistulosus, subtus suppurat sub carne. In ea vulnera hujuscemodi tere brassicam, sanum faciet .... Et luxatum si quod est, bis die calida foveto, brassicam tritam apponito, cito sanum faciet.* *Sect.* 33.

XVII. *Prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso.*] Plinium Valerianum miror, qui & Medicus haberi & dici voluit, dum hunc scriptoris nostri locum exscriberet, tam fœdo errore prolapsum, ut pro mulso muscum legerit, & suum nobis deinde errorem intrepide obtruserit : Sic enim ille, lib. 3. de re med. cap. 20. *Efficaces*, inquit, *sunt & bulbi triti per se ad vulnera glutinanda : Adjiciebat tamen illis Damon medicus muscum qui in aqua gignitur, & die quinto solvebat.* *Sect.* 40.

At mulſto cautius ex mulſo legit Marcellus Empiric. cap. 33. pag. 228.

Sect. 46. XVIII. *Semine recto, cumino ſimili.*] Non, ut prius editum erat, *ſimile*: ad ipſum enim ſemen vox ea refertur, cujus ſimilitudo notatur cum cumini ſemine. Dioſc. lib. 3. cap. 76. Ὀρεοσέλινον, καυλός ἐστι σπιθαμιαῖος εἰς ἐκ ῥίζης λεπτῆς· ... ὁ καρπὸς ἐπιμήκης, δριμὺς, λεπτὸς, εὐώδης, ἐοικὼς κυμίνῳ.

Sect. 49. XIX. *Nam de Venere ſtimulanda diximus: tria folia ſilveſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur.*] Non ad ſtimulandam Venerem, ſed ad regium morbum pellendum hoc medicamento Florentinus utitur in Geopon. lib. 12. cap. 26. pag. 349. Ἀγρίου δὲ εὐζώμου φύλλα τὸν ἀριθμὸν γ', τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ληφθέντα, ἴκτερον ἰᾶται. Quin & Plinius alter Valerianus, qui ſuum opus ex Plinii noſtri verbis ſententiiſque concinnavit, lib. 2. cap. 59. ad morbum regium ſanandum hæc refert: Capitis lemma eſt, *Regio morbo pellendo*: atque inter medicamenta illud accenſetur, *Erucæ ſilveſtris tria folia ſiniſtra manu decerpta ex aqua mulſa bibuntur.* Nihil hic porro manu ſcripti codices juvant: nihil conjectura: quanquam aut mutilatione aliqua verborum, aut trajectione ſententiæ laborare hunc locum haud levis ſuſpicio eſt. Ad Venerem non folia, ſed ſemen ipſum erucæ adhibet auctor libri, qui falſo Kiranus inſcribitur, pag. 24.

Sect. 51. XX. *Idem oculis noxiam* rutam *putavit. Falſum: quoniam ſcalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum cauſa, cum pane vel naſturtio: capræ quoque ſilveſtres propter viſum, ut aïunt. Multi ſucco ejus cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, &c.*] In libris hactenus editis ſic legebatur: *Idem oculis noxiam putavit falſo, quoniam .... oculorum cauſa. Cum pane quoque vel naſturtio ſativæ atque ſilveſtris propter viſum. Ut aïunt, multi ſucco ejus* &c. Quo in loco mire graſſata interpolatorum audacia eſt: Nam ut omittam *falſo* pro *falſum*, quod leviſſimum eſt, primum voculam *quoque* ſuo loco movere: adjecere deinde alteram *ſativæ*, quæ nuſquam in libris conditivis apparet: ac de ſativa ſilveſtrique ruta locum hunc accepere: quem errorem Ruellius, Dalecampius, & alii, qui Plinium exſcripſere, ſecuti ſunt. Denique & inepta conſtructione verborum, cui nulla legitima ſententia ſubeſt, & præpoſtera interpunctione omnia corrupere. In MSS. omnibus ſic plane legitur: *Falſum.... cum pane vel naſturtio, atque quoque ſilveſtres propter viſum, ut aïunt. Multi* &c. Unde nos ex conjectura, quam eſſe certiſſimam fidenter aſſeveramus, *capræ quoque ſilveſtres*, legi oportere pronunciamus, quod uti nunc de ruta Pythagoram, ſic ipſe Plinius ſect. 47. Chryſippum in ocimo coarguit, quod iſte oculorum claritati inimicum aïebat, ſecuta deinde ætas cum Plinio falſum eſſe deprehendit, *nam id eſſe capras.* Mox paulo eadem ſect. ubi prius legebatur, *Epiphoras cum polenta impoſito. Lenit autem capitis dolores*, ex MSS. fide reſcripſimus, *Epiphoras cum polenta impoſita lenit. Item capitis dolores.*

Ibid. XXI. *Sic & ſanguinem ſiſtit interiorem, & narium indita.*] Ita libri omnes, etiam manu exarati. Mirum eſt laboraſſe nonnullos uti hanc vocem, *interiorem*, vel omnino expungerent, vel in deterius immutarent. Alii *ſanguinem interioribus indita*, Alii *trita & naribus indita*, legi voluere. At *interiorem ſanguinem* Plinii ſedulus imitator Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123. eruptionem ſanguinis ex interioribus partibus vocat. Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. cui titulum fecit, *Sanguinem rejicientium curatio: Aqua, ait, in qua roſa, & ruta, & hyſſopum decocta ſunt, vino miſcetur, & ita potui propinatur.*

Sect. 52. XXII. *Ruptis, convulſis, ſed parcius: orthopnoïcis, torminibus, choleris, &c.*] Prioribus verbis prætermiſſis recepta hactenus lectio id ſolum exhibuit, *orthopnoïcis, torminibus colericis*: Lacunam intrepide ſupplevimus, tum ex fide codicum MSS. Reg. Colbert. & vet. Dalec. tum ex Dioſc. qui eaſdem calaminthæ ſuæ vires adſcribit, quas mentaſtro Plinius. Sic enim ille lib. 3. cap. 43. Βοηθεῖ δὲ καὶ ῥήγμασι, σπάσμασιν, ὀρθοπνοίαις, στρόφοις, χολέρα, καὶ ῥίγει.

Sect. 54. XXIII. *Dignior e pulegio corona Varroni, quam e roſis, cubiculis noſtris pronunciata eſt.*] Sincera hæc lectio eſt Reg. 2. cod. & Chiffl. In aliis, *contra*

vartini: In editis, *corona vertigini*, legitur, ſatis inſulſe. Et certe *dignior corona cubiculis* cum dicitur, ad cubiculorum magis ornatum, quam ad remedium vertiginis, ſuggerendum ſpectat haud dubie hæc loquendi forma. Deinde, ne quis temere Varronem a nobis huc inſertum putet, in ipſo hujus libri indice, inter primos appellatur. Et juſtum hoc loco ac verum fuit, auctorem eum qui digniorem e pulegio coronam, quam e roſa pronunciaſſet, appellaſſe. Id vero obiter quoque animadvertendum, non pulegium veteres, ſed extrita littera g, puleïum ubique ſcripſiſſe. Martialis, lib. 12. Epigr. 32.

Quadrima nigri nec corona puleii.

XXIV. *Et oculorum epiphoris .... tumentibus cum melle prodeſt.*] Ex Dioſcoride, *Teſticulorum epiphoris*, hoc eſt, inflammationibus, reponere Dalecampius omni ope nititur: vocemque *tumentibus*, quæ mox ſequitur, de hernia neſcio qua flatuoſa accipit: qua in re vereor magnopere ut ſuffragatores habeat Medicæ rei magiſtros. Nos qui nihil aſtutius meditamur, pertinacem omnium codicum conſenſionem ſecuti, de oculorum epiphoris, ac tumore accipimus: cum præſertim de teſtium tumore mox ex ipſo cumino medicina præſcribatur, quam proinde hoc loco ante delibare, non fuit operæ pretium. *Sect.* 57.

XXV. *Quia efficacius Ægyptio judicavit.*] In libris hactenus editis, *quia efficacius in Ægypto judicavit.* Quid porro iſtud rei eſt? idcircone cuminum Æthiopicum Hippocrates regium appellaverit, quoniam illud in Ægypto efficacius judicarit? An cohærent iſta inter ſe ſatis apte? In MSS. Reg. Colb. &c. *quia efficacius Ægypto judicavit*: Nos ex indubitata conjectura *Ægyptio* reponimus: cui poſt Æthiopicum Dioſcorides pariter lib 3. cap. 68. ſecundas partes ac vires aſſignat: Κύμινον τὸ ἥμερον εὔστομον· ἢ τούτου μᾶλλον τὸ Αἰθιοπικὸν, ὅπερ Ἱπποκράτης βασιλικὸν ἐκάλεσε· δεύτερον τὸ Αἰγύπτιον, &c. *Sect.* 58.

XXVI. *Heracleoticum ad potum utilius, quod onitin vocant.*] Sincerius, credo, legas, *eo quod onitin vocant*: vel, *quam quod onitin vocant.* Diſcrepat enim onitis, de quo ſect. 67. ab Heracleotico, de quo ſect. 62. Galenum adde, cujus eadem fere ſententia eſt, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 215. Ὀρίγανος ἡ μὲν Ἡρακλεωτικὴ δραστικωτέρα τῆς ὀνίτιδος, *efficacior eſt onitide.* Subſcribit & Dioſcor. lib. 3. cap. 33. Atque hanc eſſe Plinii mentem, vel ex verbis, quæ proxime ſubſequuntur, perſpicuum eſt: Subjicitur enim ſtatim, *Communis autem uſus*, utriuſque ſcilicet origani, Heracleotici, onitidiſque: quorum forma diſpar, ad potum diſſimilis uſus, eædem in medicina vires. *Sect.* 59.

XXVII. *Tlepolemus ad quartanas ternis digitis ſeminis aniſi & feniculi uſus eſt in aceto, & mellis cyatho uno.*] Hoc medicamentum dum Q. Serenus a Tlepolemo, Pliniove, tranſcriberet, pro aniſo, anethum repoſuit. Sic enim ille, cap. de quartana medicanda: *Sect.* 73.

Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
Tantumdem marathri, mulſum nec deſit aceti:
In cujus cyatho prædicta ſalubriter hauris.

Niſi forte amanuenſium id incuria factum eſt, qui pro *aneſi*, ut vetuſtiores libri omnes manu exarati habent, *anethi* de ſuo inſeruerint.

XXVIII. *Hora ſereni diei.*] Sic libri omnes, etiam conditivi, quos vidimus: Reg. Colb. Th. &c. Rectius forſan, ut in ſuis membranis vidiſſe Gronovius conteſtatur, *hora ſereni diei tertia*: ſi probatæ admodum fidei forent. Certe hora diei tertia, hoc eſt, medio inter Solis exortum & meridiem intervallo, ros inareſcere ſolet, æſtuſque incipere: quare Columella, lib. XI. cap. 2. in Auguſto monet, *Quaſcumque vineas culturi ſumus per æſtum ſed mane uſque in tertiam: & a decima uſque in crepuſculum fodiamus.* Sextam horam, meridiem intelligi oportet. *Sect.* 76.

XXIX. *P. Licinii Cæcinæ Prætorii viri patrem in Hiſpania Bavili.*] In MSS. Reg. 1. 2. &c. *Poſtlicini.* Forte pro *Poſtumii Licinii.* Sed quod ad vocem *Bavili* attinet, quam libri omnes pertinaciter retinent, ea ſi mutari debet, non in Bil- *Ibid.*

bili, quod nomen oppidi quidem in Hispania est, sed quod a veteris scripturæ vestigiis recedat sane longius: quanquam ea fuit Dalecampii conjectura, quam Salmasius avide arripuit, in Solin. pag. 876. Sed in *Bajuli* potius, quod multo affinius est, cum totidem plane vox ea constet apicibus, converti crediderim oportere. Fuisse enim jam tum videtur in Hispania, ut modo in Gallia, id Prætoris nomen: Nam quos Ballivos dicimus, a voce *Bajulus* dictos omnino constat, ut egregie observavit V. Cl. D. Du-Cange in Glossario, pag. 436. apud quem & Bajuli vocem pro Ballivo usurpari sæpe, & pro Mercatorum Prætore, & pro aliis magistratibus, videre licet. Stabilit egregie conjecturam nostram, quod is ipse qui nunc in Hispania Bajulus appellatur, idem paulo mox sect. 81. Hispaniæ Princeps vocatur.

Sect. 79. XXX. *Foliis ... speciem passerum præbentibus. Ex hoc lina splendorem.*] Quoniam Theophrastus, lib. 9. hist. cap 13. de papavere Heraclio ita prodidit: τὸ μὲν φύλλον ἔχουσα οἷον στρουθός, ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι. Hoc est, *folium habet simile struthio, quo lintea dealbantur.* Idcirco geminum errorem a Plinio nunc admissum clamat Salmasius, in libello quem inscripsit, *Præfatio in Plinium*, pag. 110. Primum, quod vocis στρουθὸς ambiguitate deceptus, de passeribus interpretatus est, quod de struthio herba dicere debuit, qua de egimus lib. 19. sect. 18. Alterum, quod virtutem eam dealbandi lina, quia ad passerem non poterat, ad heraclion papaver transtulit, quod struthii herbæ proprium ac peculiare est. Sed ne hoc primum a Salmasio animadversum putes, id antea Hermolaus Barbarus, & Leonicenus Pliniomastix, id deinde Matthiolus, in lib. 4 Diosc pag. 1061. id Dalecampius in Notis, auctori nostro jampridem objecerant. Sed frustra omnes: Est enim ille tum Plinii mos, tum herbariorum omnium, ut non herbas modo, sed & animalia, resque surdas interdum, ac diversissimas in exemplum afferant. Quod si, ut nominis, ita & formæ similitudinem aliquam cum passere στρούθιον herba habet, quid causæ demum esse potest, cur non & cum eadem ave affinitatem habeat papaver heraclium, quod ei herbæ simillimum ultro agnoscitur, quæ cum ea ave quandam cognationem formæ ac nominis habeat? Sic & in silvestris quoque papaveris genere, corniculatum unum dici Theophrastus ipse scribit, quod fructus inflexi, ut cornicula, figurantur. Sic cum psyllium describunt herbarii, flores caninis capitibus similes pingunt: cum echion, vipereis: cum antirrhini fructum, vitulinis naribus: cum myosotin, auribus murinis: cum alectorolophon, cristis gallinaceis, &c Plura apud Collinutium vide, in defensione Plinii adversus Leonicenum, unde hæc fere decerpsimus. Sunt & apud nos quæ ab hujusmodi affinitate nomen vernaculum habent, *Pied d'aloüette, Gueule de loup*, &c.

Ibid. XXXI. *Fit autem hujus papaveris, aut cujuscumque silvestris.*] Hic falli Plinium Dalecampius iterum asseverat: quod Dioscorides ex sativo tantum papavere diacodion concinnari dicat. Bene se res habet. Exhausisse naturam omnem, viresque singularum rerum attigisse, Dioscoridem unum putat Quid igitur fiet Critoni Medico, & qui Critonem sequitur, Galeno, qui lib. 7. κατὰ τόπους, cap. 7. pag. 535. ad arteriacen parandam κωδείας ἀγρίας desiderat? Quid Damocrati, cujus hæc carmina apud eundem exstant, pag. seq.

Μήκωνος ἣν λέγουσιν οἱ γεηπόνοι
Μήκωνα ἀγρίαν· οὐδὲ γάρ πω σπείρεται.
Κεφαλὰς ἔτι χλωρὰς, ἃς λέγομεν καὶ κωδύας.

Quid denique Scribonio Largo, ut & Latinos afferam, qui Compos. Medic. 18. *Ad tumorem & raucitatem arteriæ, & vocis abscissionem*, num. 73. *Ad tumorem arteriæ*, inquit, *papaveris silvatici jam maturi, viridis tamen adhuc, capita quam plurima vase fictili conjiciuntur, aquaque superfunduntur, &c. Hoc medicamentum ad arteriæ tumorem, & ad tussim facit.*

Sect. 80. XXXII. *Alii paralion, folio lini.*] Prius legebatur, *folio lævi* In MSS. Reg. Colb. &c. *folio leni*. Nos intrepide *lini* rescribimus, a Dioscoride admoniti, cu-

jus hæc oratio est in describendo tithymalo paralio, lib. 4. cap. 165. φύλλα ἐοικότα λίνῳ.

XXXIII. *Valent & contra venena.* Sic libri omnes editi. In MSS. Reg. 1. Colb. 1. 2. *Valent & contra physstim venena.* In Reg. 2. *& contra psitim venena.* Ut legi videatur oportere, *Valent & contra presterum venena.* Est enim prester e serpentium genere, quarum de venenis in præsenti agitur. Vel certe, *Valent & contra psimmithii venena*, hoc est, cerussæ: nam contra cerussam epotam, valere malvæ cum radicibus decoctum, auctor est Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 163. pag. 125. Ψιμυθίῳ ᾗ ποθέντος . . . . μολόχης ἀφέψημα σὺν ταῖς ῥίζαις. *Sect. 84.*

XXXIV. *Lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est & alterum genus fere, oxylapathon vocant.*] Num mutata interpunctione legi in hunc modum oporteat, *Lapathum cantherinum. Ad strumas cum axungia efficacissimum est & alterum genus fere &c.* scrupulum Apuleïus, injicit. Is enim cap. 33. tit. 1. *Si qua duritia in corpore: Herba oxylapathon*, inquit, *cum axungia vetere pisata, & cum pane domestico facta quasi malagma, & imposita mirifice sanat.* Sed oxylapathum is pro oxalide accepit haud dubie, quam & oxylapalin appellari prodidit Scholiastes Nicandri, in Theriac. p. 59. Ὀξαλὶς, ᾗ ὀξυλάπαλις, ᾗ ἀναξυεὶς καλεῖται. *Sect. 85.*

XXXV. *Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur.*] *Si colluatur*, aliqui legi malunt, ad differentiam bibiti. Sequitur enim, *Si vero bibatur, morbo regio.* Favere ei conjecturæ, Marcellus Empir. videtur, cap. 12. pag. 95. *Lapathi radix, inquit, in aceto acerrimo coquitur, atque eo aceto dentes conluuntur, vel foventur.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 38. *Agrestis lapathi, quod alii rumicem dicunt, radix . . . . cum aceti cyathis quinque cocta, in ore aceto tento, dolorem dentium tollit.* Diosc. quoque, lib. 2. cap. 140. Παρηγορεῖ ᾗ . . . . ὀδονταλγίαν ἑψηθεῖσαι ἐν οἴνῳ, ᾗ διακλυζόμεναι. Nihilominus omnium exemplarium, quæ videre licuit, fidem secutus, nihil muto. Colari enim radicis succum oportere Plinius ait ad utrumque medicamentum: sive ad dentium dolorem leniendum, quos eo collui necesse est: sive ad potum, regio morbo pellendo. Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. *Lapathi radices conteres ex vino austero, colabisque, & potui dabis: mire auruginem tollit.* *Ibid.*

XXXVI. *Hydropicis imponitur cum fico & cumino tusum ternis partibus. Comitiali morbo, & vulvarum conversione suffocatas excitat odore, aceto mixto.*] Præpostera interpunctione perturbata hactenus omnia hoc loco fuere, & quæ hydropicis adhibita remedia, eadem epilepticis attributa. Sic enim legebatur: *Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo: vulvarum conversione suffocatas excitat odore, aceto mixto.* Erroris admonuere scriptores duo: alter qui de hydropicis, alter qui de epilepticis & vulvarum conversione suffocatis eadem prodidere. Plinius Valer. 3. cap. 12. de hydropisi: *Sinapi*, inquit, *& ficus, & cuminum, æquis partibus tusa, ventri imponuntur.* Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia. *Articulos quoque omnes*, inquit, *ligatione constringentes, sternutamento commoto ex aceto, naribus interius flato, cum sinapi, ... vel iis quæ ad matricis præfocationes incendenda posuerunt.* *Sect. 87.*

XXXVII. *Ipsa herba . . . . exscreationes pectoris purgat cum iride & melle. Urinam ciet.*] Prius legebatur, *pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet.* Vitiosam hanc interpunctionem esse Dioscorides admonuit, cujus hæc verba lib. 3. 119. de marrubio agentis: Ἀνάγει ᾗ πάχος ἐκ θώρακος, ἴριδος ξηρᾶς μιγείσης. *Crassam quoque pituitam pectore contentam, admixta iride sicca, exscreatione purgat.* *Sect. 89.*

XXXVIII. *Anginas . . . . & cum aniso illitum.*] In MSS. ubique, uti monuimus, hoc loco *aneso* pro *aniso*, scribitur. Sed anethum legerunt, Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Lini semen*, inquit, *& anethum, cum sale: & oleo, & aceto decoctum, bene contra facium dolores gargarizabitur.* Et pag. 108. ad fauces curandas rursum anethum adhibet. Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 52. cui lemma inscriptum, *Anginæ medendo: Lini semen*, inquit, *& anethum in oleo & aqua decoctum ad tertias, imponitur: acetum item & sal gargarizetur.* Et cap. 45. de ton- *Sect. 92.*

fillarum vitio : *Lini ſemen*, inquit, *& anethum in oleo & aqua decoctum imponitur, & acetum gargarizatur.*

Sect. 94. XXXIX. *Folii: aniſo ſimile.*] Et hic rurſum in MSS. omnibus, Reg. Colb. &c. ut proxime ante monuimus, *aneſo* legitur. Verum haud dubie *anetho* legendum, res ipſa & ſimilitudo mei anethique foliorum admonet. Adde Dioſc. lib. 1. cap. 3. Μῆον.... ὅμοιον καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἀνήθῳ· παχύτερον δὲ τοῦ ἀνήθου. Habet eadem quoque interpres Oribaſii, lib. XI. fol. 206.

Sect. 98. XL. *E viridi medulla, vulvis utilis, & ad omnia ea vitia.*] Libri hactenus editi. *Et viridi ferula ramuſculus utilis eſt ad omnia ea vitia.* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Et viride medulla vultui utile eſt ad omnia ea vitia.* In Chiffl. *vultuis*: unde nos ſatis feliciter, ut remur, *vulvis* effinximus. Vocibus deinde iſtis, *omnia ea vitia*, quæ MSS. omnes editique conſpirante conſenſu exhibent, ante dicta morborum genera ſignari intelligimus.

Sect. 90. XLI. *Maſtiche cardui odorem commendat oris.*] Interpolatores ſic prius ediderant, *Manducatus carduus*. At in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Maſtethe carduis*. Errorem auctore Plinio altero Valeriano corrigimus, ita ſcribente lib. 4. cap. 16. *Maſticha carduorum odorem oris commendabilem reddit.*

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXI.

I. IN hortis seri coronamenta jussit Cato, inenarrabili florum maxime subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quam rerum naturæ pingere, lascivienti præsertim, & in magno gaudio fertilitatis tam variæ ludenti. Quippe reliqua usus alimentique gratia genuit: ideoque sæcula annosque tribuit iis. Flores vero odoresque in diem gignit: magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati, [1] sive alterni atque multiplices inter se nectantur, sive privatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt. CAPUT I.

II. Tenuioribus utebantur antiqui, [2] stroppos appellantes: unde nata strophiola. Quin & vocabulum ipsum tarde communicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cum vero e floribus fierent serta, [3] a serendo serviæ appellabantur: [4] quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. CAPUT II.

NOTÆ.

Sect. I. *Sive alterni.*] Sive alterni flores atque multiplices nectantur in coronam: sive singulorum generum diversi funiculi modo in orbem ducantur, modo in obliquum: etiam quandoque toto coronæ ambitu, ut coronæ complures in una corona ductæ videantur.

Sect. II. 1. *Tenuioribus.*] Coronis videlicet, non e floribus quidem, sed e duabus tribusve tæniis, sive corollis invicem tortis: sic ut e pluribus una fieret. Στρόφια dicebantur, hoc est fasciæ capitis. Nomen ex eo, quod essent eæ tortiles. Virg. in Copa:

Et gravidum roseo necte caput strophio.

2. *Stroppos appellantes.*] Hoc est, strophia. Vide Notas & Emendationes num. I.

3. *A serendo servia.*] Vide Notas & Emend. num. II. Serere porro intellige *ligare*: unde & conserere.

4. *Quod apud Græcos.*] Σπάρτα recentiores Græcos, a σπείρω, quod & *sero* seu *necto* significat, pro sertis dixisse innuit. Quod & stabilire Hesychius videtur, cum σπάρτα interpretatur ῥάμματα, & βοστρύχια.

III. Arborum enim ramis coronari [1] in ſacris certaminibus, mos erat primum. [2] Poſtea variari cœptum mixtura verſicolori florum, quæ invicem odores coloreſque accenderet, [3] Sicyone, ex ingenio Pauſiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera ejus pictura imitaretur, & illa provocans variaret, eſſetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc exſtant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata [4] Stephaneplocos, qua pinxit ipſam. Idque factum eſt poſt Olympiadem centeſimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox ſubiere, quæ vocantur [5] Ægyptiæ, ac deinde [6] hibernæ, cum terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ ſubrepſit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, poſtquam e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

CAP. III. IV. Craſſus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſeruntque & [1] lemniſci, quos adjici ipſarum coronarum honos erat, propter [2] Etruſcas, quibus jungi niſi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus inſtituit [3] P. Claudius Pulcher, [4] bracteaſque etiam philyræ dedit.

NOTÆ.

Sect. III. 1. *In ſacris certaminibus.*] Vide Archiæ Epigramma allatum a nobis, lib. 15. ſect. 5.

2. *Poſtea variari.*] *Pancarpiæ*, inquit Feſtus, *dicuntur coronæ ex vario genere florum factæ.*

3. *Sicyone, &c.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. De Glycera, Pauſiaque, hæc multo tradentur uberius, lib. 35. ſect. 40.

4. *Stephaneplocos.*] Ita MSS. laudati, non *ſtephanoplocos*. Στεφανηπλόκος, ut apud Theophr. legitur lib. 6. hiſt. cap. 7. qui, vel quæ nectit, & texit coronas. De hac pictura ſeu tabula dicetur fuſius loco cit.

5. *Ægyptiæ.*] Ex edera, narciſſo, mali punicæ floribus, aliiſque quas Athenæus enumerat, lib. 15. pag. 679. & 680.

6. *Hibernæ.*] Quales nunc fiunt e charta picta atque conciſa, flores multiplices repræſentante.

Sect. IV. 1. *Lemniſci.*] Feſtus: *Lemniſci ſunt faſciæ coloriæ dependentes ex coronis, quod antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearum.* Heſychius: Λημνίσκυς, τὰς χειάς Συγχύσοι ταινίας. Capitolinus in Vero, pag. 37. *Coronas quin etiam datas, lemniſcis aureis interpoſitis, & alieni temporis floribus.* Nempe ad imitationem veterum, ex lauro foliiſque nexæ coronæ: quibus lemniſci aurei additi. Antiquitus ex auro, nunc e ſerico faſciolæ ſunt, quibus lemniſcorum poſſit appellatio tribui, *des rubans*. Non coronis modo, ſed & palmis, quæ præmia Circenſis victoriæ, lemniſci addebantur: unde utræque lemniſcatæ dictæ.

2. *Etruſcas.*] Tertullianus, lib. de Corona Mil. anteponi ait reliquis coronis Etruſcas: ſubjicitque, *Hoc vocabulum eſſe coronarum, quas gemmis & foliis ex auro quercinis, ob Jovem inſignes, ad deducendas tenſas cum palmatis togis ſumebant.* Plinius ipſe lib. 33. ſect. 4. *Corona ex auro Etruſca.*

3. *P. Claudius Pulcher.*] Is qui Conſulatum Romæ geſſit, anno V. C. DLXX. L. Porcio Licinio collega.

4. *Bracteaſque.*] Tenuiſque jam, philyræ inſtar, ex auro argentove laminis, quibus lemniſci conſtabant, adjecit tenuiores bracteas alias, quæ tæniarum inſtar adtextæ ac pendulæ forent.

V. [a] Semper tamen auctoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Namque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quique mittebant. Inde [1] illa XII. tabularum lex: Qui coronam parit ipse, pecuniave ejus, virtutis ergo [2] duitor ei. Quam servi equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, [3] parentibusque ejus, dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant.

VI. Ingensque & hic severitas. L. Fulvius [1] argentarius, bello Punico secundo, cum corona rosacea interdiu e pergula sua in forum prospexisse dictus, ex auctoritate Senatus in carcerem abductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demptam [2] Marsyæ coronam e floribus capiti suo inposuisset, atque ob id duci eum in vincula Triumviri jussissent, appellavit Tribunos Plebis. [3] Nec intercessere illi: [4] aliter quam Athenis, ubi comessabundi juvenes ante meridiem conventus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quam [5] filia Divi Augusti,

INTERPRETATIO.

[a] *Semper.*] Semper magna fuit auctoritas coronarum, etiam earum quæ ludo parabantur.

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Illa XII. tabularum.*] Sic ab Ursino emendata: QUEI. CORONAM. PARET. IPSUS. PECUNIAEVE EJUS. VIRTUTISVE. DIDITOR. IPSEIQUE. MORTUO. PARENTALIBUS. EJUS. QUOM. ENTUS. POSITOS. EST. QUOMQUE. FORIS. EXFERTOR. IMPOSITAD. SE. FRAUDE. ESTOD. Sententia est: ut qui coronam vel ipse virtute peperisset, vel servorum ministerio & quadrigis, eidem ea donaretur: eique etiam mortuo acquisita corona sine fraude imponeretur: non tantum illis septem diebus, quibus intus, id est, domi positus esset: sed eo etiam die, quo cum pompa & ornatu in forum ad Rostra efferretur.

2. *Duitor ei.*] Ἀρχαϊκῶς, more vetusto, pro *dator ei.* In MSS. Reg. 2. &c. *dividitur:* non, ut editi, *arguitur.*

3. *Parentibusque ejus.*] Haud legisse satis diligenter eam legem Ursinus, vel ex eo loco intelligitur, cum PARENTALIBUS, pro PARENTIBUSQUE scripsit. Nam præter Plinium accedit Tullii ipsius auctoritas, ita legem referentis, lib. 2. de Legibus: *Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, coronam virtute partam, & ei qui peperisset, & ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet.* Vide & Suidam, verbo Κατάγειν.

Sect. VI. 1. *Argentarius.*] Τραπεζίτης, *un Banquier.*

2. *Marsyæ coronam.*] Capiti ejus dei impositam. Marsyas minister Liberi Patris per civitates liberas in Foro positus, libertatis indicium est, qui erecta manu testatur nihil urbi deesse, inquit Servius, in lib. 4. Æneïd. vers. 58.

3. *Nec intercessere.*] Sed castigandum censuere.

4. *Aliter quam.*] Contrario Atheniensium more, apud quos juvenes comessabundi ludum Philosophicum petebant.

5. *Filia Divi.*] Julia, de qua diximus lib. 7. sect. 46. Ut ad statuam Marsyæ in Foro positam, meretriculæ con-

cujus luxuria noctibus coronatum Marsyam, [6] litteræ illius Dei gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit. [1] Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarii cujusdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebi admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. [2] Asses ergo contulit populus, ac funus elocavit, quaque præferebatur, [3] flores e prospectu omni sparsit.

VIII. Et jam tunc coronæ [1] Deorum honos erant, & [2] Larium

NOTÆ.

venirent, impudicitiæque suæ testem corollam alicui minorum gentium Deo imponerent, malo te a Lipsio, si pudor suadet, ediscere, lib. 3. Antiq. Lect. pag. 120. quam immorari me in ista tenebris Stygiis digna fœditate. De Julia Seneca, lib. 6. de Benef. cap. 32. *Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus urbem.... quotidianum ad Marsyam concursum, cum ex adultera in quæstuariam versa &c.*

6. *Litteræ illius Dei.*] Ita MSS. omnes. Sic dolenter scriptas litteras eas innuit, ut ingemiscere quodammodo viderentur. Deum autem vocat, ut lib. 7. sect. 46. *In summa Deus ille, cælumque nescio adeptus magis, an meritus &c.*

Sect. VII. 1. *Serapio.*] Diversus hic videtur ab eo Scipione Nasica, quem Serapionem quoque cognominatum vidimus lib. 7. sect. 10. Neque enim Nasicam Tribunum fuisse plebis, aut quisquam prodidit, aut simile veri est: Nec fuit is ex Africanorum familia, sed ex Cornelia tantum Scipionum gente, in qua familiæ duæ diversæ Nasicarum, & Africanorum fuerunt: Nec tam angusta re fuit, Pontifex Max. cum esset, & agrum publicum teneret, ut Plutarchus refert in Gracchis, uti funeri deesset impensa: nec denique is Romæ, sed Pergami in Asia diem extremum obiit, uti ex Plutarcho, loc. cit. pag. 834. aliisque didicimus. Aliquem unum a Nasicæ liberis fuisse hunc necesse est, qui quam esset similis suario negotiatori pater, tam ipse vultu referret patrem.

2. *Asses ergo.*] Factitatum id & alias, ut in funere Valerii Publicolæ regum exactoris: Menenii Agrippæ, qui populum cum Senatu in gratiam adduxerat: Q. quoque Fabii Maximi, ut Valerius Max. prodidit, lib. 5. cap. 2. pag. 253. His ære collato a populo Rom. justa sunt peracta. Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. pag. 488.

M. VINICIO. P. F.
POST. MORTEM.
MUNICIPES. SUI.
AERE. CONLATO.
PIETATIS. CAUSA.
P. P.

3. *Flores e prospectu.*] E pergulis, e fenestris, unde prospectus in vicum. Supra lib. 19. sect. 19. n. 3. *Præfigi prospectus*, hoc est, obstrui fenestras. Has ἀνθέων βολὰς florum sparsiones receptas in eos, quos honore volebant affectos, Lipsius ad XV. Taciti jam olim ex variis Auctoribus adnotavit. Id observatum quoque in Bruti funere, auctor est Dionys. Halic. lib. 5. In funere etiam filiæ Virginii, lib. XI.

Sect. VIII. 1. *Deorum honos.*] Vetus inscriptio in thesauro Goltzii, pag. 272. CORONAE. CENTENAE. FORTUNAE. PRIMIGENIAE. DEDICATAE.

2. *Larium publicorum.*] Compitalium scilicet, de quibus diximus in Notis & Emend. ad lib. 3. num. XLVI. Adi quoque Notas & Emend. ad hunc librum, num. II. De privatis atque domesticis, Cato de re rust. cap. 143. *Villica focum purum circumversum, quotidie priusquam cubitum eat, habeat. Kalendis, Idibus, Nonis, festus dies cum erit, CORONAM in focum indat, perque*

publicorum privatorumque, [3] ac sepulcrorum, & Manium: summaque auctoritas [4] pactili coronæ. [5] Sutiles [6] Saliorum sacris invenimus, & solennes cœnis. Transiere deinde [7] ad rosaria: eoque luxuria processit, ut non esset gratia [8] nisi mero folio: sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur e nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores unguentis madidas. Hunc habet novissime exitum luxuria feminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim scripsere Mnesitheus atque Callimachus medici, [1] quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue odorum vi surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Namque in apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pavore ejus lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti impo-

NOTÆ.

eos dies Lari familiari pro copia supplicet. Plautus in Trinummo, act. 1. sc. 2.

Larem corona nostrum decorari volo.

Juvenalis, Satyra 9.

O parvi nostrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, aut tenui soleo exornare corona.

3. *Ac sepulcrorum.*] Idem Tibullus, lib. 2. Eleg. 4.

Atque aliquis senior veteres veneratus amores,
Annua constructo serta dabit tumulo.

Aram sepulcralem coronari solitam ex vetere inscriptione scito, quæ apud Gruterum exstat, pag. 715.

4. *Pactili corona.*] Seu plectili, quod idem est. E multiplici flore folioque textæ. *Plexa*, inquit Festus, *colligata significat, ex Græco πλέκω*, id est, concinno, texo, necto. Πλεκτὸν Græci dicunt, & πηκτὸν, a πηγνύω compono.

5. *Sutiles.*] Hæ pactilibus opponuntur: e rosarum foliis consutæ. Martialis, lib. 5. Epigr. 65.

Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Et lib. 9. Epigr. 91. ad Flaccum:

Perfundas glaciem triente rubro:
Frontem sutilibus ruber coronis &c.

Et Epigr. 94.

Sutilis aptetur decies rosa crinibus.

Sic & *lapillos sutiles* Prudentius appellat, hymno 7. vers. 158. & hyacinthos sutiles, in Hamartigenia, vers. 268.

6. *Saliorum sacris.*] Salii sacerdotes Romæ fuere, a saliendo dicti, quod ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro, lib. 4. de Ling. Lat. *Salii a saltando, quod facere in Comitio in sacris, quotannis & solent, & debent.* Inde saliares epulæ, pro lautis & opiparis, quia tales erant Saliorum. Vide Festum.

7. *Ad rosaria.*] Ut e solis rosis coronæ necterentur.

8. *Nisi mero folio.*] Rosarum foliis, e quibus sutiles coronæ: cum antiquitus totæ rosæ sutilibus insererentur. Sed eo tandem luxuria processit, ut fastidita gratia floris pulcherrimi, ejus tantum folia retenta sint, quæ ut alia aliis veluti squamatim insererentur, inventa est conditura ratio, qua sic macerarentur, ut manus artificis, & puncturas quibus necterentur, pati possent. Tradit eam rationem Apicius, lib. de re culinar. cap. 1.

Sect. IX. 1. *Quæ nocerent capiti.*] Aristoteles ἐν τοῖς φυσικοῖς προβλήμασιν, inquit Athen. lib. 15. pag. 692. hoc quærit, cur magis canescant, qui unguento magis caput illinunt? causasque aliquas affert, quæ in Problematum libro hodie non leguntur.

ſita, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concerpta in ſcyphum incipienti haurire oppoſita manu: En ego ſum, inquit, illa, Marce Antoni, quam tu nova prægustantium diligentia caves: [2] adeo mihi, ſi poſſim ſine te vivere, occaſio aut ratio deeſt. [3] Inde eductum custodia bibere juſſit, illico exſpirantem. De floribus [a] ſupra dictos ſcripſit [4] Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros [5] Anthologicon: flores vero perſecutus eſt nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus: id enim frivolum eſt: ſed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. Pauciſſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia novere, ac pæne violas roſaſque tantum. * Roſa naſcitur ſpina verius, quam frutice, [1] in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, [2] quamvis anguſti. Germinat omnis primo incluſa [3] granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & [4] in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, [5] in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Uſus ejus [6] in coronis prope minimus eſt.

*Cap. IV.

Interpretatio.

[a] *Supra dictos.*] Præter dictos ante ſcriptores.

Notæ.

2. *Adeo mihi.*] Εἰρωνικῶς.

3. *Inde eductum.*] Reum unum aliquem.

4. *Theophraſtus.*] Maxime libro 6. hiſt. plant. cap. 6. & 7.

5. *Anthologicon.*] Ἀνθολογικῶν. Vox ea florilegium, ſeu librum Collectaneorum ſonat: non quod de floribus hortorum hi libri tractarent, ſed quod ſententiarum flores ex variis ſcriptoribus collectos continerent.

Sect. X. 1. *In rubo quoque.*] In cynoſbato, de quo lib. 16. ſect. 71.

2. *Quamvis anguſti.*] Nec late ſe ſe ſpargentis.

3. *Granoſo cortice.*] Intus veluti quibuſdam granis ſcabro. Nodum enim, ſeu globulum eum quo ſemen continetur, corticem Plinius nuncupat, non ſemel. Nam infra: *Tardiſſime proveniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt.* Μῆλα Theophraſtus appellat, lib. 6. hiſt. cap. 6. Umbilicum ὀμφαλὸν Ariſt. ſect. 12. problem. quæſt. 8.

4. *In virides alabaſtros.*] Alabaſtrum vocat roſæ calycem, antequam ea ſit expanſa: a ſimilitudine nimirum cum alabaſtro, vaſe unguentario, cujus eſt longitudo faſtigata, in pleniorem orbem deſinens, ut Plinius ipſe ait, lib. 9. ſect. 56. Poëta quidam pyramides vocat, quos Plinius alabaſtros: & calathos, quos ille calyces:

Prima dies oſtendit ſpicula florum,
Altera pyramides nodo majore tumentes:
Tertia jam calathos.

5. *In calycis.*] Forte ſincerius, *ſe ſe pandit in calyces, medio ſui ſtantes complexa luteos apices.* Calyx vocatur, qui lutea ſtamina ſeu apices, & floris folia continet.

6. *In coronis prope minimus.*] Præ ceteris utilitatibus, quas roſa præbet: nam & oleo præterea maceratur, & in unguenta tranſit, & emplaſtris inſeritur, &c. Hunc locum Barbarus prave intellexit: dum *nimius*, contra codicum fidem, & mentem ſcriptoris repoſuit.

Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, [7] Homero teste. Præterea in unguenta transit, [8] ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam deliciis perungendis minime noxia.

Genera ejus nostri fecere celeberrima, [9] Prænestinam & [10] Campanam. Addidere alii Milesiam, cui sit ardentissimus colos, non excedenti duodena folia. Proximam ei [11] Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. [12] Vilissimam vero plurimis, sed minutissimis, spineolam. [13] Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cum sit genus ejus, quam [14] centifoliam vocant: quæ est in Campania Italiæ, Græciæ vero circa Philippos: sed ibi non suæ terræ proventu. [15] Pangæus mons in vicino fert, numerosis foliis ac parvis: unde accolæ transferentes conserunt, ipsaque plantatione proficiunt. [16] Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium. [17] Breviterque indicium est odoris, scabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæsaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines. [18] Nec odore, nec specie probabilis est, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis [19] lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinque folia, violæque magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, convolutis [20] foliorum paniculis, nec

NOTÆ.

7. *Homero teste.*] Iliad. ψ. vers. 186. ubi oleum rosaceum memoratur:
Ῥοδόεντι δὲ χρῖεν ἐλαίῳ.

8. *Vt diximus.*] Libro 13. sect. 2.

9. *Prænestinam.*] Ea est quam vulgus Provincialem appellat, *Rose de Provins*, ut quidem Clusius arbitratur, lib. 1. hist. rar. plant. cap. 114.

10. *Campanam.*] Ubi nimirum biferi, ut Maro cecinit, rosaria Pæsti.

11. *Trachiniam.*] Ab Heracleæ agro, quæ Trachin appellata est, ut vidimus lib. 4. sect. 14.

12. *Vilissimam.*] Ita MSS. Reg. Colb. Chiffl. non *utilissimam*. Recte: antecedit enim *viliorem*. Spineola vero a spinarum densitate, quibus est obsita, traxisse nomen videtur.

13. *Differunt.*] Hæc accepta a Theophr. lib. 6. hist. cap. 6.

14. *Centifoliam.*] Et nos trecentifoliam maximam in horto Regio vidimus, flore, ut aiunt, incarnato: eamque odoris perjucundi. Centifoliam quoque Batavicam, qualis a Clusio delineatur, lib. 1. hist. rarior. plantar. pag. 113.

15. *Pangæus.*] Theophr. ἐκ τοῦ Παγγαίου.

16. *Non autem talis.*] Theophr. loc. cit.

17. *Breviterque.*] Theophr. Ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις εὐώδη μᾶλλον, ὧν τραχὺ τὸ κάτω. *Odoratiores sunt inter amplas, quibus pars ima scabra.*

18. *Nec odore, nec specie.*] Vide Notas & Emend. num. III.

19. *Lychnis.*] Dioscoridis hæc coronaria lychnis est, sive sativa, de qua concisa brevitate Græcus auctor, lib. 3. cap. 114. Λυχνὶς στεφανωματική, ἄνθος ἐστὶν ὅμοιον λευκοΐῳ, ἐμπόρφυρον δὲ, πλεκόμενον εἰς τὰ στεφάνια. Pingitur a Dodonæo, pag. 170. Galli vocant *Oeillet-Dieu*, *ou Passe-rose.*

20. *Foliorum paniculis.*] Quidquid sublonga & subrotunda forma tumet, ut hic rosæ foliorum globulus, panicula appellatur.

dehiſcens niſi manu coacta, ſemperque naſcenti ſimilis, latiſſimis foliis. [21] Alia funditur e caule malvaceo, folia oleæ habente, [22] moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et alias vera quoque plurimum ſolo prævalet. [23] Cyrenis odoratiſſima eſt: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ, hieme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata provenit. [24] Præterea omnis ſiccis quam humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, proprieque [25] ruderatum agrum amat. Præcox Campana eſt, ſera Mileſia. Noviſſime tamen deſinit Præneſtina. Fodiuntur altius quam fruges, levius quam vites. Tardiſſime proveniunt ſemine, [26] quod in ipſo cortice eſt, ſub ipſo flore, opertum lanugine: ob id potius [27] caule conciſo inſeruntur: [28] & ocellis radicis, ut arundo, unum genus inſeritur pallidæ, ſpinoſæ, longiſſimis virgis, quinquefoliæ, quæ [29] e Græcis altera eſt. [30] Omnis autem reciſione atque uſtione proficit: tranſlatione quoque, ut vitis, optime ocyſſimeque provenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, poſt Vergiliarum occaſum ſata: dein per Favonium tranſlata, pedalibus intervallis crebroque circumfoſſa. [31] Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

CAPUT V. XI. Lilium roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione

NOTÆ.

21. *Alia ... e caule malvaceo.*] Forte althæa roſea, *roſe d'outremer*, ſed peregrina, ab unicauli malva, de qua diximus ſuperiore libro, diverſa, etſi commune nomen utrique vulgus impoſuit. Vidimus in horto Regio.

22. *Moſceuton.*] In quibuſdam MSS. *muceuton.* In aliis, *aceton.*

23. *Cyrenis.* Theophr. lib. 6. hiſtor. cap. 6. Εὐοσμότατα δὲ τὰ ἐν Κυρήνῃ· διὸ καὶ τὸ μύρον ἥδιστον.

24. *Praterea omnis.*] Omnis roſa ſcilicet. Didymus in Geopon. lib. XI. cap. 19. pag. 315. Εἰδέναι δὲ χρή, ὡς ἐν τοῖς ἀνύδροις ῥόδα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίνα εὐωδέστερα ἐστι.

25. *Ruderatum agrum.*] In quo rudera, veterumque ædificiorum materies plurima ineſt.

26. *Quod in ipſo cortice.*] Ex Theophr. loc. cit. Φύεται μὲν γὰρ ἡ ῥοδωνία καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος· ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ .... ἔχοι δέ τινα χνοῦν. Quid cortex ſit, ſuperius diximus.

27. *Caule conciſo.*] Malleolis a caule deciſis. Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 6. Κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσιν.

28. *Et ocellis, ut arundo.*] Quid ſint in arundine oculi, diximus lib. 16. ſect. 67. Quod genus illud ſit roſæ pallidæ, ſpinoſæ, Græculæ, quinquefoliæ, non ſatis compertum.

29. *E Gracis altera.*] Quæ paulo ante Græcula appellata.

30. *Omnis autem.*] Hæc a Theophr. loc. cit.

31. *Qui pracocem.*] Palladius, lib. 3. in Februar. tit. 21. *Si roſam temperius habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, & aqua calida bis rigabis in die.* Sic Didymus in Geopon. loc. cit.

unguenti

unguenti oleique, [1] quod lirinon appellatur. [2] Et impositum etiam maxime rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris striati, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantis effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo, & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor, colorque duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti vero oleique usu, & folia non spernuntur.

Est flos non dissimilis illi in herba, quam [3] convolvulum vocant, nascens per frutecta, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. [4] Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius [5] lacryma sua, [6] ut hipposelinum: nihilque est fecundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. [7] Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus [8] cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens.

XII. [1] Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi, sed unius: [2] Narcissum vo-

NOTÆ.

Sect. XI. 1. *Quod lirinon.*] Λειρινόν, nam Græci λείριον lilium appellant. Idem & σούσινον nuncupavere, ut diximus lib. 13. sect. 2. Diosc. lib. 3. cap. 16. de lilio: Ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ χρῖσμα κατασκευάζεται, ὃ τινὲς λειρινὸν, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι.

2. *Et impositum*] Mallem *interpositum.* Intelligit enim, opinor, gratiam hortorum, vel coronarum, esse non levem, quemadmodum Maro cecinit, lib. 12. Æneïd.

Mixta rubent ubi lilia multa
Alba rosa.

3. *Convolvulum.*] Gallis, *Lizeret.* Smilax lævis minor a Dodonæo vocatur, apud quem iconem ejus vide.

4. *Alba lilia.*] Ex Theophr. lib. 2. histor. cap. 2. Ῥοδωνιὰ δὲ καὶ κρινωνιὰ, &c.

5. *Lacryma sua.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. Ποιεῖ δέ τινα καὶ δακρυώδη συῤῥοὴν, ἣν καὶ φυτεύουσι. *Reddit lilium lacrymarum confluxum quendam, quem & serunt.* Et lib. 2. ejusdem operis cap. 2. Ἰδιωτάτη δὲ γένεσις ἡ ἀπὸ δακρύου· καὶ γὰρ οὕτω δοκεῖ τὸ κρίνον φύεσθαι, ὅταν ξηρανθῇ τὸ ἀποῤῥυέν· φασὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱπποσελίνου· καὶ γὰρ τοῦτο ἀφίησι δάκρυον. *Peculiaris generatio, quæ ex lacryma fit: quippe lilium ita exire videtur, cum id quod defluxit, Sole exaruerit, &c.*

6. *Vt hipposelinum.*] De quo lib. 19. sect. 48.

7. *Est & rubens.*] Lilium illud purpureum majus Dodonæi est, pag. 198. quod in horto Regio vidimus: Galli vocant, *Lis orangé.* Diosc. lib. 3. cap. 116. Πορφυρᾶ ἄνθη κρίνου.

8. *Cynorrhodon.*] Ita libri omnes: & Hesychius: Κυνόρροδον, κρίνον ὅμοιον ὑακίνθῳ.

Sect. XII. 1. *Sunt & purpurea.*] Cave accepta hæc putes a Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. ut visum iis, qui censoriam animadversionem distringere in Plinium, ponunt in lucro.

2. *Narcissum vocant.*] Purpureus hic Maronis narcissus, Eclog. 5. vers. 38. Nondum id a nobis genus animadversum.

cant. Hujus alterum genus flore candido, [3] calyce purpureo. Differentia a liliis est & hæc, quod narcissis folia [4] in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus. [5] Omnes serotini. Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.

XIII. Inventa est & in his [1] ratio inserendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Julio scapi arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se [2] nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, mense Martio macerantur, ut colorem percipiant, atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingi aliquid, ut nascatur infectum.

CAPUT VI.

XIV. [1] Violis honos proximus. Earumque plura genera. [2] Purpureæ, luteæ, albæ: [3] plantis omnes, ut olus, satæ. [4] Ex iis vero, quæ sponte apricis & macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnoso, exeunt: solæque Græco nomine a ceteris

NOTÆ.

3. *Calyce purpureo.*] Calycem id vocat, quod in medio flore, circuli instar, & stamina & apices continet. Narcissum medio purpureum Dodonæus vocat, & delineat, pag. 223. Nascitur plerisque Galliæ locis, in pratis. *Narcisse.* Diosc. commendat eum qui ἐν ὀρεινοῖς τόποις gignatur, lib. 4. cap. 161.

4. *In radice sunt.*] Bulbo, non cauli, hærent. Quare narcissi caulem Theophrastus lib. 6. histor. cap. 6. ἄφυλλον vocat.

6. *Omnes serotini.*] Ex Theophr. loc. cit. de narcisso universim: Ὄψιον δὲ σφόδρα. μετὰ γὰρ Ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν. Post Arcturi occasum, de quo lib. 18. sect. 74.

Sect. XIII. 1. *Ratio inserendi.*] Hoc est nova serendi ratio excogitata est, non e bulbo, sed e radicula quam caulis emittit, ut mox dicemus. Ita M S S. omnes: nullus Pintiano favet, qui *inficiendi* mavult. Hunc porro modum totidem fere verbis expressit Anatolius in Geopon. lib. XI. cap. 21. pag. 317.

2. *Nodulis.*] E singulis enim nodis radiculæ quædam tum enascuntur, quæ seri debent. Anatolius, loc. cit.

Sect. XIV. 1. *Violis honos proximus.*] A rosis & liliis.

2. *Purpureæ &c.*] Sic auctor libri de simp. med. ad Paternian. tomo 13. operum Galeni, pag. 1002. *Viola*, inquit, *species habet tres: est enim alba, & purpurea, & aureo colore: floresque de radice ejus excrescunt: quibus melior habetur, quæ est purpurea.* Purpurea, quæ Theophrasto lib. 6. hist. cap. 6. nigra dicitur, τὸ μελάνιον, Virgilio quoque, Ecloga 10. ceteris ἴον & ἴον πορφυροῦν, a Dodonæo pingitur, pag. 156. *Violette.* Candida, quæ Græcis λευκόϊον, visa a nobis in horto Regio, ab eodem Dodonæo delineatur, pag. 159. Luteam Clusius exhibet, lib 3. hist. rarior. plant. pag. 309. quam violam montanam vocat. Galli, *Giroflée jaune.* Adde his & tricolorem, quæ hos simul colores in se una colligit, purpureum, luteum, candidumque, apud eundem Clusium, pag. 310. sæpius a nobis observatam in horto toties appellato, cum generibus violarum aliis fere duodecim.

3. *Plantis omnes.*] In nostris regionibus nec lutea, nec alba, plantis propagatur, sed semine: nigra vero, seu purpurea etiam plantis.

4. *Ex iis vero.*] Hæc a Theophr. loc. cit. ubi viola nigra dicitur πλατύφυλλος, καὶ ἐπιγειόφυλλος, καὶ σαρκόφυλλος.

discernuntur, appellatæ ïa, [5] & ab his ïanthina vestis. E sativis maxima auctoritas luteis. Genera iis Tusculana, & quæ marina appellatur, [6] folio aliquanto latiore, sed minus odorato. In totum vero sine odore, minutoque folio [7] calathiana, munus autumni, ceteræ veris.

XV. [1] Proxima ei caltha est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore superatur: est enim gravis calthæ. [2] Non levior ei, quam scopam regiam appellant: quanquam folia ejus olent, non flores.

XVI. [1] Bacchar quoque radicis tantum odoratæ est, [2] a quibusdam

NOTÆ.

5. *Et ab his ïanthina vestis.*] Hoc est, purpurea & violacea. *Violet pourpre.* Martialis, lib. 2. Epigr. 39.

Coccina famosæ donas, & ïanthina mœchæ, &c.

Hinc *violarii* apud Plautum, in Aulul. act. 3. sc 5. qui vestes violacea purpurea infectas distraherent.

6. *Folio .... latiore.*] Folia intellige, quibus flos constat.

7. *Calathiana.*] A calathi effigie. Alii *calthiana* legunt, a similitudine calthæ. Pintianus, & ex illo Salmasius in Solin. pag. 1160. Calatina, a Calatia oppido Italiæ. His favet codex Reg. 2.

Sect. XV. 1. *Proxima ei caltha.*] Et hæc e violarum lutearum genere est, non ut a Ruellio primum, deinde a Salmasio creditum est, loc. cit. flos ille, quem solsequium dicimus, *le soucy*, plane diversi generis. Nam & in Indice hujus loci sic legitur: *Violæ colores* 111. *Luteæ genera* v. *De caltha: Regius flos.* Genera porro violæ luteæ tria duntaxat appellantur hoc loco, Tusculana, marina, calathiana: nisi ad eum numerum caltha quoque, & regius flos, seu regia scopa, accesserint. Et sane inferius cum singulorum florum medicinæ narrantur, quorum modo tractantur naturæ, de violis universim, sigillatimque de luteis, atque purpureis, longissima habetur oratio: de caltha, scopaque regia, ne γρῦ quidem: satis probabili argumento eas scilicet idcirco taceri, quod lutearum nomine censeantur, quod & fecisse Columella videtur in Hortulo, duo violarum genera carmine uno complexus: candidum, luteumque,

Candida leucoïa, & flaventia lumina calthæ.

Caltham nos suspicamur esse, aut ei certe affinem, quæ viola lutea multiplex a Dalec. appellatur, lib. 7. hist. plant. pag. 803. quæ cultu mangonioque evadit in florem densissimis foliolis stipatum atque congestum, præstantissimi ac suavissimi odoris.

2. *Non levior.*] Perinde gravis, atque calthæ, odor est ei luteæ violæ generi, quam scopam regiam, sive, ut est in Indice, regium florem vocant: qui quo nomine hodie appelletur, certo statui non potest. Porro cum gravis odor dicitur, cave injucundum dici continuo putes: nam, ut Plinius ait, sect. 18. quorundam florum suavitati etiam gravitas inest, ut lilio.

Sect. XVI. 1. *Bacchar quoque.*] Dioscoridi, lib. 3. cap. 51. Βάκχαρις, βοτάνη ἐστὶ θαμνώδης, εὐώδης, καὶ στεφανωματική, &c. Idem & Cratevas habet, cujus fragmentum antea ineditum recitat Aloys. Anguillara, par. 1. pag. 26. etsi de asaro sermonem ibi esse falso contendit, cum & asaron στεφανωματικὸν esse Plinius paulo post neget: & quæ vires ei herbæ tribuuntur a Crateva, eas ipsas idem inferius sect. 77. bacchari adjudicet.

2. *A quibusdam.*] Libro 12. sect. 27. *Baccharis vocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores.* Rura apud nos, inquit Ruellius, lib. 3. pag. 517. *Divæ Mariæ chirothecas* appellant, *Gant Nostre*

nardum rusticum appellatum. Unguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, [3] Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est. Unde quidam errore falso [4] barbaricam eam appellabant. [5] Odor est ei cinnamomo proximus. [6] Gracili solo nec humido provenit. Simillimum ei, [7] combretum appellatur, foliorum exilitate usque in fila attenuata, & procerius quam bacchar: [8] hæc sunt tantum. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellavere. Est enim alia herba sic cognominata, quam [9] Græci asaron vocant, cujus speciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin imo asaron invenio vocitari, [10] quoniam in coronas non addatur.

XVII. [1] Crocum silvestre optimum: serere in Italia minime expedit, [2] ad scrupula usque singula areis decoquentibus. Seritur radicis

NOTÆ.

Dame, hancque nectunt in coronas. Dodonæus, a quo delineatur, pag. 169. & Fuchsius, Digitalem: Galli interdum etiam *Digitale*. Vidimus in horto Regio, purpureo, luteo, rubente, candido, ferrugineoque colore conspicuam.

3. *Aristophanes.*] In fabula cui titulum fecit, Θεσμοφοριάζουσαι, teste Athenæo, lib. 15. pag. 690. hæc poëtæ carmina recitante, quæ ad propositum attinent:

Ὦ Ζεῦ πολυτίμητ᾽, οἷον ἔπνευσε ὁ μαρὶς
Φάσκωλος εὐθὺς λυόμενός μοι τοῦ μύρου,
Καὶ βακχάριδος.

O venerande Jupiter, ut oboluit soluta confestim pera unguentum mihi, & baccharim. Adde Galenum, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 88. Βάκχαρις, Λύδιόν τι μύρον. Hippocr. ipse lib. de nat. mul. text. 6. pag. 362. βακχάρειον ἔλαιον vocat. Erotianum ibidem pag. 115. Βάκχαρις, εἶδος βοτάνης καὶ μύρου, οὗ καὶ Ἀριστοφάνης μέμνηται. Adde Hesychium, Jul. Pollucem, lib. 6. cap. 19. pag. 296. Simonidem poëtam apud Clem. Alexand. lib. 2. Pædag. pag. 177. &c.

4. *Barbaricam.*] Ita M SS. omnes: hoc est, exoticam & peregrinam, nec in orbe Romano natam. Medicamenti meminit Marcellus Empir. cap. 8 pag. 65. & 66. quod barbaricum similiter vocat: nempe ex rebus conflatum extra hunc orbem Romani imperii natis. Error falsus veterum in eo fuit, quod barbaricam radicem vocarent, quæ foret domestica. Hunc locum ut interpolet, expliceťque, Salmasius frustra desudat, in Solin. pag. 1068. cum *baccharida* pro *barbaricam* reponit.

5. *Odor est ei.*] Radici scilicet. Diosc. lib. 3. cap. 51. Ῥίζαι δὲ ὅμοιαι ταῖς τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου, ἐοικυῖαι τῇ ὀσμῇ κινναμώμῳ.

6. *Gracili solo.*] Diosc. loc. cit. Φιλεῖ δὲ τραχέα χωρία, καὶ αὐχμηρά.

7. *Combretum.*] In Indice, *Combetrum.* In Tuscia, *Herba Luzula*, inquit Anguillara, par. x 1. pag. 179.

8. *Hæc sunt tantum.*] Hac re solum, inquit, affinitatem habet combretum cum bacchare: cetera absunt: odor, unguentique in radice dos. Vide Notas & Emendationes num. IV.

9. *Græci asaron.*] De quo lib. 12. sect. 28.

10. *Quoniam in coronas.*] Quoniam coronas non ornet. Ἄστεφος, non ornatus. Vide Lexicon Constantini, & Voss. in Etymol.

Sect. XVII. 1. *Crocum.*] Mauritanorum appellatione *Zaffarano* vocamus: *du Safran*, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 294.

2. *Ad scrupula.*] Sive, ut MSS. *scripula.* Decoquunt areæ, inquit, quod acceperunt: ut vix reddant singulæ sin-

bulbo. [3] Sativum latius, majuſque, & nitidius, ſed multo lenius, degenerans ubique, nec fecundum [4] etiam Cyrenis, [5] ubi ſemper flores laudatiſſimi. [6] Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. [7] Aliqui Phlegræo ſecundum locum dedere. [8] Adulteratur nihil æque. Probatio ſinceri, ſi impoſita manu crepat, [9] veluti fragile. Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit. Altera probatio: ſi manu prolata ad ora leniter faciem oculoſque mordeat. Eſt per ſe genus ſativi blandiſſimum vulgo, [10] cum ſit mediocre, dialeucon vocant. Contra Cyrenaïco vitium, quod omni croco nigrius eſt, & celerrime marceſcit. Optimum ubicumque quod pinguiſſimum, & brevis capilli: peſſimum vero, quod ſitum redolet. Mucianus auctor eſt, in Lycia anno ſeptimo aut octavo [11] transferri in locum ſubactum, atque ita degenerans renovari. [12] Uſus ejus in coronis nuſquam. [13] Herba enim eſt folio anguſto pæne in capillamenti modum. [14] Sed vino mire congruit, præcipue dulci: tritum [15] ad theatra replenda. [16] Floret Vergiliarum

NOTÆ.

gula ſcripula. Scripulum eſt pars quarta & viceſima unciæ, aſſis duceenteſima octogeſima octava. As eſt area, vel totum quod ſeritur in area. Ea area decoquit ad ſingula ſcripula, id eſt, ad quartam & viceſimam partem unciæ: ut vix ea ſuperſit ex tota area.

3. *Sativum latius.*] Ita MSS. Forte *latius.* Depictum vide in Eyſtetenſi horto.

4. *Etiam Cyrenis.*] Hæc a Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 6. cujus oratio ex Athenæo corrigenda eſt, lib. 15. pag. 682.

5. *Vbi ſemper flores.*] Reliqui flores, præterquam croci. Athen. loc. cit.

6. *Prima nobilitas.*] Dioſc. lib. 1. cap. 25. Tranſcripſit hæc Solinus, cap. 38. pag. 68.

7. *Aliqui Phlegræo.*] Cave hic Plinium ex Dioſc. corrigas, quod Turnebus tentavit, lib. 16. Adv. cap. 16. pag. 642.

8. *Adulteratur.*] Vide Galenum, lib. 1. de antidotis, cap. 14. pag. 886.

9. *Veluti fragile.*] Cum inaruit. Sic Dioſcoridi, ex optima edit. Ald. κρόκος εὔθραυστος laudatur: improbatur ἰκμάζων, humidus.

10. *Cum ſit mediocre.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. & alii: non, ut editi hactenus, *cum ſit medio candidum.* Quin etiam in Reg. 1. cod. *dileacon.* In Colb. 3. *dialeacon* legitur, forte pro *Deliacon.*

11. *Transferri.*] Ita fit & in Gallia paſſim. Nullibi vegetius eſt, quam in Agennenſi agro & Narbonenſi provincia.

12. *Vſus ejus in coronis nuſquam.*] Niſi in conviviis ad arcendam ebrietatem, ut dicetur ſect. 81.

13. *Herba enim.*] Hæc totidem verbis, Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 6.

14. *Sed vino.*] Hoc illud eſt fortaſſis quod idem paulo explanatius, ſect. 81. *Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentiunt: ebrietati eo reſiſtunt.* Vel potius, dilui croco trito commode vinum innuit, ad theatra replenda.

15. *Ad theatra replenda.*] Subintellige, congruit. Lucretius, lib. 2. verſ. 416.

Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt.

Spartianus in Hadriano, pag. 9. *In honorem Trajani balſama & crocum per gradus Theatri fluere juſſit.* Et aqua crocata, qua veteres uti pro roſacea ſoliti, & vinum crocatum, & crocus per ſe ſpargebatur, in theatris. Vide Martialem, lib. 8. Epigr. 33.

16. *Floret &c.*] Hæc a Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 6.

occaſu paucis diebus, [17] folioque florem expellit. [18] Viret bruma, & colligitur: [19] Siccatur umbra, melius etiam hiberna. [20] Carnoſa & illi radix, vivaciorque quam ceteris. [21] Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius provenit. [22] Ideo juxta ſemitas ac fontes lætiſſimum.

*CAPUT VII. * Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certe flores [23] Homerus tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia eſt in colore, & odore, & ſucco. Odorato ſapor raro ulli non amarus: [1] e contrario dulcia raro odorata. [2] Itaque & vina muſtis odoratiora, [3] & ſilveſtria magis omnia ſativis. [4] Quorundam odor ſuavior e longinquo, propius admotus hebetatur, ut violæ. [5] Roſa recens a longinquo olet, ſicca propius. [6] Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quidquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. [7] Novella quoque vetuſtis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate media. Roſa & crocum odoratiora, cum ſerenis diebus leguntur: [8] & omnia in calidis, quam in frigidis. [9] In Ægypto tamen minime odorati flores, quia nebuloſus & roſcidus aër eſt [10] a Nilo flumine. Quorundam ſuavitati gravitas ineſt. [11] Quædam,

NOTÆ.

17. *Folioque florem.*] Cum folio florem emittit: Ἐυθὺς δ' ἅμα τῷ φύλλῳ ϰ ἄνθος ἀνθεῖ, δοκεῖ ϰ πρότερον. Theophr. Sic etiam Florentinus in Geopon. lib. XI. cap. 27.

18. *Viret bruma.*] Theophr. loc. cit.

19. *Siccatur &c.*] Diophanes in Geopon. lib. XI. cap. 27. Διοφανὴς δέ φησιν ὅτι τὰ κρίνον ἐν σκιᾷ χρὴ ψύχειν. Hunc ipſum Diophanem Plinius in hujus libri Indice laudat auctorem.

20. *Carnoſa.*] Theophr. loco citato. Ῥίζα δὲ πολλὴ, ϰ σαρκώδης, ϰ τὸ ὅλον εὔζωος.

21. *Gaudet calcari.*] Vide Notas & Emend. num. V.

22. *Ideo juxta ſemitas.*] Theophr. loc. cit.

23. *Homerus.*] Iliad. ξ. verſ. 348.
Λωτὸν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον.

Sect. XVII. 1. Ex Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 22. pag. 377. Τῶν δὲ γλυκέων οὐδεὶς ὡς εἰπεῖν (εὔοσμος) ἢ ἐπὶ μικρόν. Ἐπεὶ ϰ τὰ μῆλα τὰ γλυκέα πάντων ἥκιστα εὔοσμα, ϰ ὅσῳ ἂν γλυκύτερα, ἧττον. Rationem ejuſce rei ibi diligenter inveſtigat.

2. *Itaque & vina.*] Theophr. loc. cit. pag. 378.

3. *Et ſilveſtria.*] Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 24. pag. 349. Διὰ τί δ' οἱ ἄγριοι καρποὶ τῶν ἡμέρων εὐοσμότεροι τῶν ὁμογενῶν, οἷον μῆλά τε, ϰ ἀχράδες, &c.

4. *Quorundam odor.*] Theophr. cap. 23. pag. 378.

5. *Roſa recens.*] Theophr. loco proxime cit.

6. *Omnis autem.*] Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 25. pag. 382.

7. *Novella quoque.*] Theophr. loc. cit.

8. *Et omnia in calidis.*] Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 22. pag. 377.

9. *In Ægypto.*] Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 27. pag. 384. *In Ægypto flores, coronamentaque deterrima fere omnium generantur: quia cælum caliginoſum ac roſcidum eſt:* Ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ χείριστα τὰ ἄνθη, ϰ τὰ στεφανώματα ὡς εἰπεῖν· ὅτι ὁ ἀὴρ ὁμιχλώδης ϰ δροσοβόλος.

10. *A Nilo flumine.*] In Reg. 1. *a multo flamine.* Reg. 2. *a multo flumine.* Nullus *a Nilo.*

11. *Quædam, dum virent.*] Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 22. pag 378. Συμβαίνει δὲ ϰ τῶν ποωδῶν ἔνια, χλωρὰ μὲν ὄντα μὴ ὄζειν διὰ τὴν ὑγρότητα· ξηρανθέντα δὲ, καθάπερ ἄλλα ϰ τὸ βούκερας.

dum virent, non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fenum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut violæ, rosæ, croco. Quæ vero ex acutis succo carent, eorum omnium odor gravis, [12] ut in lilio utriusque generis. [13] Abrotonum & amaracus acres habent odores. [14] Quorundam flos tantum jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac rosæ. [15] Hortensiorum odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascantur. [16] Quædam vetustate odoratiora, ut cotonea: [17] eademque decerpta, quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam vero non nisi usta: sicut thura myrrhæque. [18] Flores triti omnes amariores, quam intacti. [19] Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. [20] Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totam, cujuscumque radices attingit. [21] Hesperis noctu magis olet, inde nomine invento. [22] Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris, [23] quod dictum est, credimus.

XIX. Illa quoque omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin, atque saliuncam, quanquam

Notæ.

12. *Vt in lilio utriusque generis.*] Albo, quod λείριον Græci, & rubente quod κρίνον vocant, ut diximus sect. XI. Theophr. lib. 6. de causis, cap. 21. pag. 376. Ὅσα δὲ αὐτῶν μὴ ἔυχυλα, καὶ ἐν ταῖς ὀσμαῖς ἐμφαίνει γέ τινα βαρύτητα, καθάπερ τὸ κρίνον, καὶ τὸ λείριον, καὶ παραπλήσια τούτοις.

13. *Abrotonum &c.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 22. pag. 378.

14. *Quorundam flos.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 15. pag. 369.

15. *Hortensiorum &c.*] Iisdem verbis Theophr. lib. 6. de causis, cap. 22. pag. 377.

16. *Quædam vetustate.*] Theophr. loc. cit.

17. *Eademque decerpta.*] Theophr. loc. cit. pag. 378.

18. *Flores triti.*] Theophr. lib. de odoribus, pag. 443. Τὰ δ' ἄνθη μαλακώδέστερα τριβόμενα.

19. *Aliqua arida.*] Theophr. lib 6. de causis, cap. 23. pag. 378. Ὁ δὲ μελίλωτος καὶ εἰς πλείω χρόνον ἔυοσμος διαμένει, &c.

20. *Quædam locum ipsum.*] De iride herba qui hoc proderet, nemo veterum adhuc occurrit: De iride seu arcu cælesti, Theophr. ad verbum, lib 6. de causis, cap. 25. pag. 382. Καὶ γὰρ τὸ περὶ τῆς ἴριν λεγόμενον, ὡς ὅπου ἂν κατέχῃ, ποιεῖ τὰ δένδρα καὶ τὸν τόπον ἐυώδη, τοιοῦτόν ἐστι. Ποιεῖ γὰρ οὐ πάντως, ἀλλ' ἐὰν ὕλη τις ᾖ νεόκαυστος· οὐ δ' ἴσως καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ τρόπον τινὰ κατὰ συμβεβηκός· ἐφύει γὰρ ὅπου ἂν ἐφίστῃ. *Nam & quod de arcu cælesti referunt, arbores & loca reddere odorata, ubicumque constiterit, tale est. Reddit enim non omnibus modis odorata: sed si qua materia recenter sit adusta: nec id forsitan per se agit, sed quodammodo per accidens: impluit enim iis locis in quibus constiterit, &c.* Hoc ipsum antea Plinius delibavit, lib. 12. sect. 53.

21. *Hesperis.*] Theophr. loco proxime allato: Ὥσπερ καὶ ἔστιν ἐπὶ τῆς ἑσπερίδος καλουμένης· αὕτη γὰρ τῆς νυκτὸς ὄζει μᾶλλον ἢ καθ' ἡμέραν, &c.

22. *Animalium.*] Ad verbum ex Theophr. lib. 6. de causis, cap 26. pag. 383. Arist. pantheras jucunde olere plane affirmat, sect. 13. problem. 4. pag. 748.

23. *Quod dictum est.*] Libro 8. sect. 23. Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad eundem librum, num. XLVIII.

nobilissimi odoris utramque. [1] Sed iris radice tantum commendatur, unguentis & medicinæ nascens. [2] Laudatissima in Illyrico, & ibi quoque non in maritimis, sed in silvestribus Drilonis, & Naronæ. [3] Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans, & exilis. [4] Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: [5] Raphanitis a similitudine: [6] & quæ melior, rhizotomos subrufa. [7] Optima, quæ sternumenta [8] tactu movet. Caulem habet cubitalem, erectum. [9] Floret diversi coloris specie, sicut arcus cælestis, unde & nomen. Non improbatur & Pisidica. [10] Et fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumscripta mucrone gladii orbe triplici: & cum legerint eam, protinus in cælum attollunt. [11] Natura est fervens, tractataque pustulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines non sicca modo, verum & in terra celerrime sentit. [12] Optimum antea

NOTÆ.

Sect. XIX. 1. *Sed iris.*] Ex qua unguentum irinum, de quo nos obiter lib. 13. sect. 2. plura prolixe Diosc. lib. 1. cap. 66.

2. *Laudatissima.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 7. Ἶρις δ' ἀρίστη ἐν Ἰλλυρίοις· οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλατταν χώρᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, κειμένῃ δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον. *Iris optima, quæ apud Illyrios exit, non tamen prope maritima, sed mediterranea magis & deserta regione,* &c. Nicander in Theriac. pag. 43.

Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὄχθη.

Naronam coloniam Plinius maluit, quam proximum amnem, signare. Porro in officinis retinuit iris appellationem: rura nostra partim *Flambe*, partim *Glaïeul* vocant, a similitudine florum cum gladiolo, lilioque, ut Lobelius animadvertit, in Adversar. pag. 31. Incolis Drilonis & Naronæ *Macinaci* appellari ait Anguillara, lib. de simp. par. 1. pag. 17. Vide Ruellium, lib. 2. cap. 1. pag. 282.

3. *Proxima in Macedonia.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 28. pag. 386.

4. *Tertium .... Africana.*] Diosc. lib. 1. cap. 1. & Galenus lib. 1. de antid. cap. 12.

5. *Raphanitis.*] A similitudine radicis cum raphano: Galenus lib. κατὰ τόπους, cap. 1. ἀστεροχαλῖτιν vocat.

6. *Et quæ melior .... subrufa.*] Plinius infra sect. 38. *Iris rufa melior quam candida.* Quam sententiam Diosc. probat loc. cit. & Anguillara, qui non foris, sed intus rufam esse radicem, recte admonet, pag. 18.

7. *Optima, quæ.*] Auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 991. *Optima*, inquit, *est iris Illyrica, & Macedonica: est enim spississima .... & dum tunditur, sternutare facit.*

8. *Tactu movet.*] In M S S. Reg. 1. *tractu.* Reg. 2. *tractatu.* Ego *tritu* malim: tum ex auctore proxime appellato, tum Diosc. lib. 1. ubi de iride, πταρμούς τε ἐν τῷ κόπτεσθαι κινοῦσα. Mox tamen ipse Plinius *tractatu* videtur agnoscere, dum ait, *Tractata pustulas ambusti modo facit.*

9. *Floret diversi.*] Sic Dioscorides loc. cit.

10. *Et fossuri.*] Hæc quoque Theophr. ad verbum, lib. 9. hist. cap. 9. de silvestri iride, quæ & ξύρις vocatur.

11. *Natura est.*] Theophr. lib. de odoribus pag. 189. Θερμὴ δὲ καὶ στυπτικὴ ἡ ἶρις· καθ' ὑπερβολὴν δὲ πικρὰ ἔνια ἐστι, καὶ τὰς χεῖρας τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἐφελκοῖ.

12. *Optimum antea.*] Vide quæ diximus lib. 13. sect. 2.

irinum

irinum Leucade & Elide ferebatur: jampridem enim & feritur: nunc e Pamphylia: fed Cilicium maxime laudatur,[13] atque e Septentrionalibus.

XX. [1] Saliunca folio quidem fubbrevi, & quod necti non poffit, radici numerofæ cohæret, herba verius quam flos, denfa veluti manu preffa, breviterque cefpes fui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiumque aprica: urbium, Eporedia: tantæ fuavitatis, [2] ut metallum effe cœperit. Veftibus interponi eam gratiffimum.

XXI. [1] Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Mufæi & Hefiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, fuperque cetera ad famam etiam ac dignitates, prorfufque miram, fi modo ([2] ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cærulea afpiciuntur. [3] Duo genera ejus: campeftre, majus: filveftre, quod minus eft. Quidam teuthrion vocant. [4] Folia canis hominis fimilia, a radice protinus, nunquam palmo altiora.

XXII. Et de odoratis floribus fatis dictum: * in quibus unguento viciffe naturam gaudens luxuria, veftibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Hos animadverto tres effe principales. [1] Rubentem, in cocco, qui a rofis migrante gratia, idem tra- *CAP. VIII.

NOTÆ.

13. *Atque e feptentrionalibus.*] Hoc eft, ex iride concinnatum, quæ in feptentrionalibus locis nata fit. Vide Notas & Emend. num. VI.

Sect. XX. 1. *Saliunca.*] Quæ faliunca fit hodierno die, haud facile eft ftatuere. Neque Lavendula noftra eft, neque nardus Celtica, ut recte Matthiolus animadvertit, in lib. 1. Diofc. pag. 34. & ea eft quam Virgilius breviter indicavit in Eclogis,

Puniceis humilis quantum faliunca rofetis.

2. *Metallum.*] Ut in vectigali redituque publico effe cœperit, haud fecus ac metalli fodina.

Sect. XXI. 1. *Sic & apud Græcos.*] Ut Romanis, inquit, faliuncam, fic & apud Græcos polion veftibus interferi mos eft, ad tineas necandas Hæc iifdem verbis Theophr. lib. 9. hift. cap. 21. Καὶ ὡς δή φασι, τὸ πόλιον, καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον (εἶ) · διὸ καὶ ὀρύττουσιν αὐτὸ νύκτωρ, &c. Et lib. 1. hift. cap. 16. Πόλιον ἐστὶ καὶ πρὸς τοὺς σῆτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. Eft autem σὴς, ut Gloffæ admonent, *tinia*, feu tinea veftes corrodens. Unde herba tiniaria appellata, tefte Scribonio Largo, Compof. 83. *Ad fanguinis eruptionem, five ex arteriis, five a pulmone, ... prodeft & herba quam πολιὸν vocant, nos, ut opinor, tiniariam, fafciculum &c.*

2. *Vt tradunt.*] Famæ, opinionifque vulgi, vadem fe præbere non audet: quod eruditi nonnulli eam dotem, non polio, fed tripolio, affignarent: quos inter Diofcorides cenfendus, lib. 4. cap. 135.

3. *Duo genera ejus.*] Utrumque a Dodonæo pingitur, pag. 282. Utriufque Diofcorides meminit, lib. 3. cap. 124. Πόλιον, τὸ μὲν ἐστιν ὀρεινὸν, ὃ καὶ τεύθριον καλεῖται, &c.

4. *Folia canis hominis.*] Polium Salmafius non vidit, qui negat in Præfat. ad Plinium, pag. 10. & 11. ea canefcere: quoniam id Diofcorides fileat, affirmetque hoc tantum, capitula in fummo effe, quadam corymbi fpecie, cæfariei canæ fimili. Vel fi Dodonæum legiffet, Plinium erroris infimulando, fuum non proderet.

Sect. XXII. 1. *Rubentem in cocco*] Rubens, inquit, color in cocco micat, (eft enim coccum rubens granum, ut

hitur [2] suspectu & in purpuras [3] Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, [4] qui a viola, & ipse in purpureum, [5] quemque ianthinum appellavimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. [6] Tertius est, qui proprie conchylii intelligitur, multis modis : unus in heliotropio, & in aliquo ex his plerumque saturatior : [7] alius in malva, ad purpuram inclinans : alius in viola serotina, conchyliorum vegetissimus. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquissimum, [8] in nuptialibus flammeis totum feminis concessum : & fortassis ideo non numerari inter principales, hoc est, communes maribus ac feminis,

NOTÆ.

dictum est lib. 9. sect. 65.) cujus coloris gratia omnis a rosa profecta, sive a rosæ similitudine : inde trahitur & in purpuras, dibapasque, & Laconicas, in quibus idem colos deprehenditur suspectu, hoc est, cum in sublimi positæ spectantur. Vide Notas & Emendationes num. VII.

2. *Suspectu.*] Usus iterum ea voce Plinius, lib. 37. sect. 40. *Præcellens*, inquit, *debet esse in suspectu, velut ex carbunculo refulgens, quidam in purpura leviter roseus nitor.* Vim vocis aperit egregie Seneca, in hoc ipso purpuræ argumento habitans, lib. 1. quæst. Natur. cap. 5. *Sunt etiam quidam colores, qui ex intervallo vim suam ostendunt. Purpura Tyria, quo melior saturiorque est, eo oportet altius teneas, ut fulgorem suum ostendat : &c.*

3. *Tyrias &c.*] De his egimus lib. 9. sect. 60. 62. & 63.

4. *Qui a viola.*] Subintellige ex antecedentibus, qui a viola migrante gratia & ipse trahitur in purpureum colorem. Est enim quidam purpuræ fulgor, non ex toto igneus, sed qui in violam desinat, & vini colorem, ut ait Plinius lib. 37. sect. 40. Hujus coloris veste qui indutus sit, *amethystinatus* Martiali dicitur, lib. 2. Epigr. 57.

5. *Quemque ianthinum appellavimus*] Ubi vestis ianthinæ facta mentio est, sect. 14. Utriusque coloris nomen in Notis quæ falso Tironi adscribuntur, apud Gruterum, pag. 159. *Amitextinum. Iantinum.* Lege : *Amethystinum. Ianthinum.*

6. *Tertius est.*] Locum hunc jam superius explicuimus, lib. 9. sect. 53.

7. *Alius in malva.*] Græcis malva μολόχη est, ut omnes probe norunt. Hinc ii qui colorem tingebant ad purpuram inclinantem, qualis in malvæ flore spectatur, *molochinarii* a Plauto nuncupati, in Aulularia, act. 3. sc. 5. vers. 40. Qui violatium, violarii : & auctore Festo, *Flamearii, infectores flamei coloris*, de quo mox dicemus.

8. *In nuptialibus flammeis.*] Sive *flammeolis.* Petronius in Satyr. pag. 70. *Consurrexi ad officium nuptiale : Jam Psyche puellæ caput involverat flammeolo.* Amiculum fuit, quo amiciebatur nubens, inquit Festus, verbo *Flameo*, boni ominis causa : quod eo Flaminica, hoc est, Flaminis Dialis uxor, cui divortium facere nefas erat, assidue utebatur : atque hinc nomen traxit, non a flammæ colore : nam erat luteum. Lucanus, lib. 2. vers. 361.

Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Flammeum vocat Sulpitius Severus. hist. sacræ, lib. 2. de Nerone. Nonius Marcellus, cap. 14. num. 41. *Flammeus, vestis vel tegmen, quo capita matronæ tegunt.* Flammea, Juvenali Satyr. 6. vers. 224. ubi vetus Schol. *Genus amicti, quo se cooperiunt mulieres die nuptiarum.* Vide alia multa de flammeo, apud Brissonium, l. de ritu nupt. pag. 178. & 179.

[a] quoniam societas principatum dedit.

XXIII. [1] Amaranto non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius, quam flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi & lætius renasci. Provenit Augusto mense : durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asservatur. Mireque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua revivescit, & hibernas coronas facit. [2] Summa ejus natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat.

XXIV. In nomine & [1] cyani colos : item [2] holochrysi. Omnes autem flores non fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores siluere de illis : quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet : non aliter Italia usurpante nomina illorum ?

XXV. At Hercules [1] petilio [b] ipsa nomen imposuit, autumnali, circaque vepres nascenti, & tantum colore commendato, qui est rosæ silvestris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci, parvo calyce, ac versicolori, luteum semen includente.

[2] Luteus & bellio [3] pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenses hi flores, ac sine usu plerique, & ideo sine nominibus. Quin & his ipsis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. [1] Chrysocome sive chrysitis, non habet Latinam appel-

INTERPRETATIO.

[a] *Quoniam societas.*] Quoniam qui colores societatem habent, *ut communes maribus feminisque sint*, ii principatum obtinent.

[b] *Ipsa.*] Italia nomen petilio flori dedit.

NOTÆ.

Sect. XXIII. 1. *Amaranto.*] Amarantus spicatus vocatur in Eystetensi horto, qualem in Regio vidimus : *Amarante, ou Passe-velours : amarante à creste de coq, ou crestée.* Italis, *Fior di velluto.*

2. *Summa ejus natura.*] Ita MSS. recte, non ut vult Salmasius in Solin. pag. 966. *Summa ejus natura.* Ἀμάραντον porro dici affirmat, ἀπὸ τοῦ μὴ μαραίνεσθαι, & vere id quidem.

Sect. XXIV. 1. *Et cyani colos.*] Cyanus vulgaris, in Horto Regio, qualis a Lobelio pingitur, in Observ. pag. 296. Nostris, *Bluet, ou Aubifoin.*

2. *Holochrysi.*] Ita MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice, tum denique libri hujus sect. 85. Inter ignotas herbas censenda.

Sect. XXV. 1. *Petilio.*] MSS. Reg. Colb. Th. *petellio.* At in Indice, *petilium*, in recto casu. Genus esse rosæ silvestris videtur, cui a Petilia forte nomen inditum, magnæ Græciæ oppido.

2. *Luteus & bellio.*] Lutei coloris, inquit, & bellio est. Ipsa Bellis lutea est, quam Chrysantemum segetum Lobelius vocat, in Observat. pag. 298. & in Advers. pag. 237. Eadem poëtarum caltha, *le Soucy.*

3. *Pastillicantibus.*] Pastilli rotundam figuram repræsentantibus.

Sect. XXVI. 1. *Chrysocome.*] Χρυσοκόμη Diosc. lib. 4. cap. 55. Et in Nothis, pag. 465. Χρυσοκόμη, οἱ δὲ χρυσῖτις, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, &c. Galenus, lib 8. de fac. simp. med. pag. 242. Χρυσοκόμη,

lationem. [2] Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosis opacisque nascens.

CAP. IX. XXVII. Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas, quæ varietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas: (namque & iis decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, similis olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, [1] de quo plura alias. Flos ejus colossinus in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis smilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco [1] abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus Græcis indicanda, quia nostris majore ex parte hujus nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consectanda, quoniam de natura sermo, non de Italia est.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venere [1] melothron, spiræa, origanon, cneoron, [2] quod casiam Hyginus vocat: & [3] quod cunilaginem, quæ conyza: melissophyllon, [4] quod apiastrum: [5] meliloton, quod sertulam Campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ lau-

NOTÆ.

καλεῖται δ' καὶ χρυσίτης, ... Ῥωμαῖοι, Ἰόβις βάρβα. Nec vidisse se, nec nosse quæ sit, scribit Anguillara, par. 14. pag. 264. Forte Stœchas citrina Dodonæi, pag. 267.

2. *Palmi altitudine.*] Diosc. loc. cit. Χρυσοκόμη θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ, &c.

Sect. XXVII. 1. *De quo plura alias.*] Libro 25. sect. 67. 68. & 69.

2. *Flos ejus colossinus.*] Purpureus, a Colossis urbe Troadis, ubi simile pigmentum paratur. Vide Strabon. lib. 12. pag. 578. Etsi id Scaliger negat, Exercit. 325. in Card. pag. 1044. Plinius, lib. 25. sect. 67. de cyclamino: *Caule exiguo, inani, floribus purpureis, &c.*

Sect. XXVIII. 1. *Abunde diximus.*] Libro 16. sect. 62. & 63.

Sect. XXIX. 1. *Melothron.*] Ex his hæc recenset Theophrastus, lib. 6. hist. cap. 1. μήλωθρον, σπειραία, κνέωρον, ὀρίγανον, κόνυζα, μελισσόφυλλον, καὶ ἕτερα τοιαῦτα. Melothron, vitem albam esse arbitramur, de qua lib. 23. sect. 16. Origanon illud est, de quo lib. 20. sect. 69. Spiræa, si Dalecampio credimus, & Rob. Constantino in Lexico, verbo Σπειραία, ea est, quam pro viburno Matthiolus, rei herbariæ alioqui peritissimus accepit: vulgo, *Blanche-putain.* Alia est Spiræa Clusii, lib. 1. hist. rarior. plant. pag. 84. quam ipse viciniorem Theophrasteæ, seu Plinianæ, putat: & nos in horto Regio vidimus.

2. *Quod casiam.*] Non aromaticam quidem illam, de qua lib. 12. sect. 43. sed alteram, de qua mox, cui id nomen inditum ab Hygino, quod juxta casas agricolarum nascitur.

3. *Quod cunilaginem.*] De qua lib. 20. sect. 63.

4. *Quod apiastrum.*] Non ab apio illud quidem, sed ab apibus dictum, quibus id pabulum suave est. Vide quæ de eo diximus, lib. 20. sect. 45.

5. *Meliloton.*] Diosc. lib. 3. cap. 48. Μελίλωτος, κράτιστος ὁ Ἀττικὸς, καὶ ὁ ἐν Κυζίκῳ, καὶ ὁ ἐν Καλχηδόνι γεννώμενος, κροκίζων καὶ εὐώδης· φύεται καὶ ἐν Καμπανίᾳ. Græco nomine Gallis, ipsisque adeo officinis, notior, quam Latino: *Melilot.* Lobelii Melilotus Germanica est, in Observat. pag. 501.

datissima, Græcis in Sunio: [6] mox Chalcidica & Cretica: ubicumque vero asperis & silvestribus nata. [7] Coronas ex ea antiquitus factitatas, indicio est nomen sertulæ, quod occupavit. [8] Odor ejus croco vicinus est, & flos, ipsa cana. Placet maxime foliis brevissimis atque pinguissimis.

XXX. Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera. [1] Minyanthes vocant Græci, [2] alii asphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. [3] Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutissimum. [4] Inter hæc nervosi cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, [5] myophono. [6] Utuntur e ferulis & corymbis, [7] & ederæ flore purpureo. [8] Est & in alio genere earum silvestribus rosis similis. Et in iis quoque colos tantum delectat, odor autem abest.

NOTÆ.

6. *Mox Chalcidica.*] Forte *Chalcedonica*, ex Diosc.

7. *Coronas ex ea.*] Melilotinæ coronæ, apud Athenæum perquam odoratæ, lib. 14. pag. 678. Unde nunc etiam in Campania Romana, retinet nomen, *Coronello*. Anguillara, par. 12. pag. 205. Reperitur frequens in Marsis.

8. *Odor ejus.*] Auctor libri de simp. medic: ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1001. *Sertula herba est humilis, odore suavi, exalbida, flosculum habens subrufum*, &c. Et Diosc. loc. cit. ex quibusdam libris, ὀσμῇ κερκίζων dixit.

Sect. XXX. 1. *Minyanthes.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag. 25. Τὸ τρίσφυλλον Διονύσιος μὲν ἐν τοῖς Ῥιζοτομικοῖς, μινυανθὲς καλεῖ. Tria genera complectitur Diosc. his verbis, lib. 3. cap. 123. Τρίφυλλον, οἱ δὲ ὀξύφυλλον, οἱ δὲ μινυανθὲς, οἱ δὲ ἀσφάλτιον, οἱ δὲ κνίκιον καλοῦσι. Vulgo *Tresle*. Oxytriphyllon officinæ *Alleluia* & Trifolium vocant.

2. *Alii asphaltion.*] Quoniam, ut Nicander cecinit, in Theriac. pag. 36. Οἷόν τ' ἀσφάλτου ἀπερεύγεται, *asphalto fragrat gravis*, inquit interpres Gorræus. Columella, lib. 6. cap. 17. pag 227. *Simonianum trifolium, quod invenitur confragosis locis, efficacissimum traditur*, ad ictus serpentis videlicet, & noxiorum animalium, *odoris gravis, neque absimilis bitumini, & idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant: nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium: nam longis & hirsutis foliis viret, caulemque robustiorem facit, quam pratense.* Simonianum dicitur, fortassis a Simo medico; quem in Indice hujus libri Plinius laudat auctorem.

3. *Alterum acuto.*] Scribonius Largus, Compos. 163. *Trifolium acutum, quod* ὀξυτρίφυλλον *Græci appellant. Nascitur & hoc Siciliæ plurimum: nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu .... plurimum super circumdatos montes. Est autem foliis, & specie, & numero, similis communi trifolio: nisi quod hujus pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem. Sed hujus frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium invenitur.*

4. *Inter hæc nervosi.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 1.

5. *Myophono.*] Quod & μυοκτόνον vocant, sive aconitum, de quo lib. 27. sect. 2. Theophr. loc. cit. μυοφόνον.

6. *Vtuntur e ferulis &c.*] Utuntur, inquit, ad coronamenta & corymbis sive umbellis ferularum. Ἀῤῥαβατεῖ Scaliger, lib. 1. Epist. 17. ad Vertunianum, cum libris invitis omnibus, *sphærulis* hoc loco reponit.

7. *Et ederæ flore.*] De quo dictum est lib. 16. sect. 62.

8. *Est & in alio.*] Vide quæ diximus lib. 16. sect. proxime appellata.

[9] Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum. * [10] Totidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. [11] Id, cui odor est, Creticum vocatur.

*Caput X.

XXXI. [1] Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. [2] Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. Proventum enim sperant apiarii large florescente eo. [3] Læditur imbribus, amittitque florem. [4] Semen thymi non potest deprehendi, cum origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, satoque eo nascitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. [5] Ergo translatum est ex Attica thymum, & vix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, [6] nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci [7] in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, [8] nisi intra ccc. stadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Narbonensi refertos scimus: hoc pæne solo reditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo vescantur.

XXXII. [1] Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fe-

NOTÆ.

9. *Et cneori.*] Sive casiæ, ut dictum est. Theophr. lib. 6. hist. cap. 2. Δύο δ' εἴδη καὶ τοῦ κνεώρου· ὁ μὲν γὰρ λευκὸς, ὁ δὲ μέλας, ... ἔστι δ' εὔοσμος· ὁ δὲ μέλας ἄοσμος .... καὶ τοὺς ἀκρέμονας πολλοὺς .... βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθεῖ μετ' ἰσημερίαν μετοπωρινήν. De hac casia Virgilius, lib. 4. Georg. vers. 304. *Thymum, casiasque recentes.* Non est autem ea Lavendula, *la Lavende*, ut Dalecampio visum, post Anguillaram, par. 1. pag. 32. reclamante merito Dodonæo, pag. 273. & Matthiolo, pag. 45. & 56. Nigrum vero cneoron forte thymelæa est, ut Dodonæus suspicatur, pag. 360. & post eum Salmasius, pag. 405.

10. *Totidem & origani.*] Subintellige genera, ut cneori, nigri atque candidi: hujus quidem fructuosi, illius infecundi. Theophr. loc. cit. Καὶ τοῦ ὀριγάνου δ' ἡ μέλαινα ἄκαρπος· ἡ δὲ λευκὴ κάρπιμος.

11. *Id cui odor.*] Plinius lib. 20. sect. 69. de origano: *Optimum autem Creticum: nam & jucunde olet.*

Sect. XXXI. 1. *Totidem & thymi, &c.*] Hæc iisdem verbis Theophr. loco citato.

2. *Floret autem.*] Ad verbum hæc iterum ex Theophr. loc. cit.

3. *Læditur.*] Theophr. loc. cit.

4. *Semen thymi.*] Theophr. loc. cit. Et lib. 1. de causis, cap. 5. pag. 203. Κατὰ μὲν ὄψιν οὐ φανερὰ, κατὰ δὲ τὴν δύναμιν φανερά. σπειρομένων γὰρ τῶν ἀνθῶν γεννᾶται, &c.

5. *Ergo translatum.*] Theophr. loco citato,

6. *Nisi in afflatu.*] Nisi quo flatus e mari possit pertingere: Οὐ γάρ φασι δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅπου μὴ ἀναπνοὴ διικνεῖται ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Theophr.

7. *In Arcadia.*] Theophrastum carpit, ita de thymo & olea sentientem, loc. cit.

8. *Nisi intra CCC.*] Vide quæ diximus lib. 15. sect. 1.

Sect. XXXII. 1. *Et conyza.*] Et hæc quoque Theophrastea sunt, e lib. 6. histor. cap. 2. De utroque genere jam diximus superiore libro, sect. 63. & 64.

mina. Differentia in folio. Tenuius feminæ, & constrictius, angustiusque: [2] imbricatum maris, & ramosius. Flos quoque magis splendet ejus, serotinus utrique post Arcturum. Mas odore gravior, [3] femina acutior: & ideo contra bestiarum morsus aptior. [4] Folia feminæ mellis odorem habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur, [5] de qua diximus.

XXXIII. [1] Et tantum folio coronant. Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpyllum, omnia [2] surculosa, rosæ modo. [3] Colore tantum placet Jovis flos, odor abest: sicut & illi, qui Græce phlox vocatur: Et ramis autem & folio odorata sunt, [4] excepto serpyllo. [5] Helenium e lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helene insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo.

XXXIV. [1] Abrotonum odore jucunde gravi floret: Est autem

Notæ.

2. *Imbricatum.*] Imbricis modo curvum & obtortum. Imbrex tegula curva est, per quam imber defluit.

3. *Femina acutior.*] Theophr. Δριμυτέρα δ' θηλείας. Hesychius: Δριμὺς, ὀξύς. Ita porro M S S. non, ut editi prius, *acrior*. Aliud enim odor acris est, aliud acutus.

4. *Folia feminæ.*] Scilicet, dum teruntur, ut dictum est libro superiore, sect. 64.

5. *De qua diximus.*] Libro 20. sect. 64.

Sect. XXXIII. 1. *Et tantum folio coronant.*] Nempe conyzæ duo genera proxime memorata: nam quæ subsequuntur, etiam flore coronant, rosæ modo. Theophr. lib. 6. histor. cap. 1. Ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι, ῥοδωνιά, ἰωνιά, Διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκαλές· ἔτι δ' ἕρπυλλος, σισύμβριον, ἑλένιον, ἀβρότονον· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ξυλώδη, καὶ μικρόφυλλα. Ut de ceteris sileam, Catullus certe, Carm. 62.

Cinge tempora floribus
Suaveolentis amaraci.

2. *Surculosa.*] Ξυλώδη, lignosa. Theophr. loc. cit. & cap. 6

3. *Colore tantum.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. Ἄοσμα, ὥσπερ Διὸς ἄνθος, φλόξ. Jovis florem, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 448. rura nostra *cocolurdas*, *Coquelourdes* nominant. Φλόγα, sive φλόγινον, seu flammeam, nos violæ inodoræ genus esse remur, quam vulgus Gallicum Penseam, *Pensée*, vocat, suffragante nobis Ruellio, pag. 449. & Dodonæo, pag. 358. a quo viola tricolor assurgens appellatur.

4. *Excepto serpyllo.*] Serpyllum tamen Theophrastus, ut cetera, & ramis & folio esse odoratum scribit, lib. 6. hist. cap. 6. Τῶν δ' καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως ἡ πᾶσα φύσις εὔοσμος· οἷον ἑρπύλλου, ἑλλενίου, σισυμβρίου.

5. *Helenium e lacrymis.*] Fabulam apud Nicandrum in Theriacis vide, & apud Phavorinum. Ælianum quoque, si lubet, adi, lib. 9. hist. anim. cap. 21. Helenium istud Ægyptium est, orbi huic nostro incognitum, de quo eadem fere Diosc. lib. 1. cap. 28. ex Crateva recitat. In Etymologico Phavorini: Ἑλένειον, βοτάνη ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένη. εἴρηται ὅτι ἐκ τῶν δακρύων τῆς Ἑλένης ἀνέφυη· ὅτε ἐπὶ Κανώβῳ τῷ κυβερνήτῃ Μενέλαος ἐδάκρυσεν ὑπὸ αἱμορροΐδων ἀποθανόντι. Hoc & nectarion appellavere, ob suavitatem succi, quam dotem Plinius animadvertit inferius, sect. 91. Hinc nectarites vinum, de quo lib. 14. sect. 19. num. 5.

Sect. XXXIV. 1. *Abrotonum.*] Ἀβρότονον. Galli nunc vocant, Latinos imitati, *Aurone*: aliqui vestiarium custodem, *Garderobe*, quod armariis sparsum vestes a tineis vindicet. A Lobelio

[2] flos aurei coloris. [3] Vacuum ſponte provenit. Cacumine ſuo ſe propagat. [4] Seritur autem ſemine melius, quam radice aut ſurculo: ſemine quoque non ſine negotio: plantaria transferuntur. [5] Sic & Adonium. Utrumque æſtate. [6] Alſioſa enim admodum ſunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed ubi convaluere, [7] rutæ vice fruticant. Abrotono ſimile odore [8] leucanthemum eſt, flore albo folioſum.

CAP. XI. XXXV. [1] Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellavere, quod Ægyptus & Syria ſampſuchum. [2] Seritur utroque genere, & ſemine & ramo, [3] vivacius ſupradictis, & odore melius. Copioſum amaraco æque, quam abrotono, ſemen. Sed abrotono radix una & alte deſcendens: ceteris in ſumma terra leviter hærens. Reliquorum ſatio autumno fere incipiente, nec non & vere quibuſdam locis, quæ umbra gaudent, & aqua, ac fimo.

XXXVI. [1] Nyctegretum inter pauca miratus eſt Democritus,

NOTÆ.

pingitur mas & femina, duo enim ſunt ejus genera, in Obſerv. pag. 443. Dioſc. lib. 3. cap. 29. Ἀβρότονον...... πλήρεις ἄνθους.... θερείας γεννώμενον, εὐώδης μετὰ πόσου βάρους, πικρὸν τῇ γεύσει.

2. *Flos aurei.*] Ita Dioſc. loc. cit.

3. *Vacuum ſponte.*] Hoc eſt, ut quidem interpretor, ſemine vacuum, vel ſine ſemine ſponte provenit. Cauſa ſubjungitur, quoniam cacumine ſuo ſe propagat, dum vertex ſuo pondere delapſus terra excipitur, & radices agit. Libris omnibus adverſantur, qui vel *vacuis ſponte*, vel, ut Pelicerio placuit in Notis M S S. *vaſculis depoſitum* legunt.

4. *Seritur autem ſemine.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

5. *Sic & Adonium.*] In Indice pariter, *De Abrotono: Adonium.* Quid Adonium ſit Plinio, ſatis ex Theophraſti verbis poteſt colligi, id eſſe abrotoni genus, quod in turbinibus cadorum, aut teſta, viviradice comprehendit, in quem modum Adonidis hortulos pangebant. Sic enim Græcus auctor, lib 6. hiſtor. cap. 7. de abrotono: Περμοσχευόμενον ἐν ὀστράκοις, ὥσπερ οἱ Ἀδώνιδος κῆποι· τοῦ θέρους δὲ σπείρεται, &c. Hic tragice, pro ſuo more, infeliciter tamen, in Plinium Salmaſius invehitur, in Præfat. pag. 100. & 101. errorisque inſimulat, quem ut Plinio objiceret, a Dalecampio, quem tamen non laudat, eſt mutuatus.

6. *Alſioſa.*] Facile læduntur a frigore. Theophr. loc. cit. de abrotono: Τοῦ θέρους δὲ σπείρεται· δυσέλεγον γὰρ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει.

7. *Rutæ vice.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

8. *Leucanthemum.*] Differt ab ea quæ anthemis appellatur, & leucanthemon, lib. 22. ſect. 26. De ea nobis nihil compertum.

Sect. XXXV. 1. *Amaracum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 47. Σάμψυχον.... καλεῖται δὲ ὑπὸ Κυζικηνῶν, καὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ἀμάρακον. Majorana noſtra, *la Marjolaine*, vulgus officinarum exiſtimat eſſe veterum ſampſuchum, amaracumve: ſed falſo errore: σάμψυχον enim, ut cetera argumenta ſileam, per terram repit, πόα ἕρπουσα ἐπὶ τῆς γῆς, teſte Dioſc. Majorana in altum aſſurgit.

2. *Seritur utroque.*] Theophr lib. 6. hiſtor. cap. 7. Ὁ δὲ ἀμάρακος ἀμφοτέρως φύεται, καὶ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἀπὸ σπέρματος.

3. *Vivacius prædictis.*] Abrotono, & adonio.

Sect. XXXVI. 1. *Nyctegretum.*] Νυκτήγρετον, quaſi nocturnas agens excubias. Sunt qui hanc eſſe cenſeant, quam Chimiſtæ Lunariam nominant, noctibus cum Luna lucentem: inde nomen, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 457.

[2] coloris

[2] coloris hyſgini, folio ſpinæ, nec a terra ſe attollentem, præcipuam in Gedroſia narrat. Erui poſt æquinoctium vernum radicitus, ſiccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad vota ſuſcipienda. Eandem vocari [3] chenomychon, quoniam anſeres a primo conſpectu ejus expaveſcant: ab aliis [4] nyctalopa, quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. [1] Melilotos ubique naſcitur: laudatiſſima tamen in Attica: ubicumque vero recens nec candicans, & croco quam ſimillima: quanquam in Italia odoratior candida.

XXXVIII. [1] Florum prima ver nunciantium viola alba. [2] Tepidioribus vero locis etiam hieme emicat. Poſtea quæ ion appellatur, & purpurea. [3] Proxime flammea, quæ & phlox vocatur, ſilveſtris ſduntaxat. [4] Cyclaminum bis anno, vere & autumno: æſtates hiemeſque fugit. [5] Seriores ſupra dictis aliquando narciſſus & lilium trans maria: in Italia quidem, [6] ut diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. [7] Eſt autem hæc ſilveſtrium bulborum flos, aliaque quam quæ [8] dicetur in medicinis. [9] Sequitur œnanthe,

NOTÆ.

2. *Coloris hyſgini.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. non *ignei.*

3. *Chenomychon.*] Χηνόμυχον, quod anſeres χῆνες ea viſa in receſſus locaque abdita, εἰς τοὺς μυχοὺς, fugiunt.

4. *Nyctalopa*] Ita M S S. Reg. Colb. Th. tum hoc loco, tum in Indice, non ut olim, *nyctilopa.* Νυκτάλωπας ſimiliter quos Græci vocent, dicemus. lib. 28. ſect. 47.

Sect. XXXVII. 1. *Melilotos &c.*] Hæc verbis iiſdem interpres Oribaſii, lib. XI. fol. 205. poſt Dioſcor. lib. 3. cap. 48.

Sect. XXXVIII. 1. *Florum prima.*] Tranſcripta hæc ad verbum e Theophraſto, lib. 6. hiſtor. cap. 7. Tranſcripſit & Athenæus, lib. 15. pag. 680.

2. *Tepidioribus.*] Theophr. loc. cit.

3. *Proxime flammea.*] Flos ille nimirum, quem & φλόγα & φλόγινον appellari diximus ſect. 33. Theophr. Ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρότερόν τι ὕστερον τὸ φλόγινον καλούμενον τὸ ἄγριον. Jovis flamma eadem appellatur, lib. 27. ſect. 27. Hic Plinium immerito Salmaſius carpit, in Solin. pag. 1361.

4. *Cyclaminum.*] Ita M S S. veteres, ipſo Pintiano teſte. In Reg. 1. & Colb. 1. *Cocliaminum.* In Reg. 2. *Clyclaminum.* In Thuanæo, *Clilaclaminum.* In editis, inſulſe *Codiaminum.* Hoc vero Plinius, ut alia plurima, iis interſerit, quæ mutuatur a Theophraſto.

5 *Seriores .... lilium*] Album ſcilicet, quod λείριον appellavimus, ſect. XI. Theophr. lib. 6. hiſtor. cap. 7. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τοῦ βολβοῦ κώδιον.

6. *Vt diximus.*] Sect. XI. ubi lilium medio roſarum proventu incipere dicitur.

7. *Eſt autem hæc.*] Theophraſti oratio, ex Athenæo refingenda eſt, a quo ea tranſcripta accuratius eſt, quam in libris nunc editis legitur: Καὶ λείριον, inquit, lib. 15. pag. 680. καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἀνεμώνης γένος τὸ καλούμενον ὄρειον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. *Poſtea lilium, & ex tribus anemones generibus genus illud, quod montanum vocant, & bulbi codion.* Sic legiſſe hunc locum, ſic accepiſſe Plinium liquet: ſed quod ſit genus illud anemones, nec ſe noſſe quidem, quod ingenui viri eſt, palam præ ſe fert.

8. *Dicetur in medicinis.*] Infra, ſect. 94.

9. *Sequitur œnanthe.*] Ea quæ deſcribetur inferius, ſect. 95. Theophr. lib. 6.

[10] melianthum: ex silvestribus heliochrysos. Deinde alterum [11] genus anemones, quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. [12] Novissima rosa: eademque prima deficit, excepta sativa: [13] e ceteris hyacinthus maxime durat, & viola alba, & œnanthe: [14] sed hæc ita, si divulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur [15] fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum litterarum figura AI legatur inscripta.

[16] Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue, cauli-

NOTÆ.

hist. cap. 7. & ex illo Athæneus, loc. cit. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον, καὶ τῶν ἀγρίων ὅ τε ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος.

10. *Melianthum.*] Vide Notas & Emend. num. X.

11. *Genus anemones.*] Et hoc coronarium: *l'Anemone:* diversum a medicis anemones generibus, de quibus sect. 94. Centum & quinquaginta anemones genera in horto Regio vidimus. Hanc Theophrastus λειμωνίαν vocat, quasi pratensem.

12. *Novissima rosa &c.*] Et hæc a Theophr. loc. cit.

13. *E ceteris hyacinthus &c.*] Theophr. loc. cit.

14. *Sed hæc ita.*] Ita diutissime floret, inquit, si crebro florem vellas auferasque, nec seminescere sinas, nec solum apricum desit: Theophr. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη· καὶ γὰρ τοῦτο ἀνθικὸν μέν.... ἐάν τις ἀποκνίζῃ καὶ ἀφαιρεῖ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι, καὶ ὅταν τόπον εὐήλιον ἔχῃ.

15. *Fabula duplex.*] Alteram describit Ovidius lib. 10. Metam. a vers. 162. ad 220. ubi Hyacinthi pueri, quem Apollo adamarat, in florem sui nominis conversionem enarrat. Alteram, lib. 13. vers. 135. ubi Ajacem in eundem quoque florem mutatum scribit: in quo

Littera communis mediis pueroque, viroque,
Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querelæ.

Nam in illo flore inscripta diphthongus Græca AI, querimoniæ simul index est occisi ab Apolline pueruli, dum simul disco luderent: & Ajaci eadem, nominis nota. De Apolline puerum lugente, Ovidius:

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & AI AI
Flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.

Prudentius quoque. περὶ στεφάνων, hym. 10. in S. Romanum, vers. 191.

Mox flevit impuratus occisum gravi
Disco, & dicavit florulentum succubam:

Nempe Hyacinthum Apollo. De nomine Ajacis lugubri, ipse Ajax apud Sophoclem:

Αἲ αἶ, τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ὧδ' ἐπώνυμον
Τοὐμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;
Νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δὶς αἰάζειν ἐμοὶ,
Καὶ τρίς.

16. *Heliochrysos.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 21. Ἔχει δὲ ὁ ἑλειόχρυσος τὸ μὲν ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λεπτὸν (non λευκὸν) καὶ τὸν καυλὸν δὲ λεπτὸν καὶ σκληρόν. Nomen ei a gemina causa: & ab aureo flore, & a paludibus in quibus oritur. Hanc amaranti nomine Galenus intellexit, nec aliter vocavit. Rura nostra, inquit Ruellius, lib. 3. pag. 604. vocant *Chanesum majus.* Hujus corymbos rustici, ut qui non facile marcescant, ad hibernas reservant coronas. A Dodonæo pingitur, pag. 267. Dicemus de ea iterum sect. 96.

culum quoque gracilem, ſed durum. [17] Hoc coronare ſe Magi, ſi & unguenta ſumantur ex auro, [18] quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi ſunt.

XXXIX. Succedunt illis æſtivi, [1] lychnis, & Jovis flos, [2] & alterum genus lilii. [3] Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. [4] Sed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera hujus: unum, cui flos hyacinthi eſt: alterum candidius, [5] qui fere naſcitur in tumulis, quoniam [6] fortius durat. [7] Et iris æſtate floret. Abeunt & hi, marceſcuntque. Alii rurſus ſubeunt autumno: [8] Tertium genus lilii: & crocum in utroque genere: unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. [9] Coronarii quidem & ſpinæ flore utuntur: quippe cum ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italia violis ſuccedit roſa: huic intervenit lilium: roſam cyanus exci-

NOTÆ.

17. *Hoc coronare.*] Theophr. loc. cit. Εὐδοξεῖ δὲ καὶ ἐάν τις τοῦ ἐλειοχρύσου τῷ ἄνθει στεφανῶται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσίου ἀπύρου.

18. *Quod apyron.*] Quod ignem non ſit expertum.

Sect. XXXIX. 1. *Lychnis.*] Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 7. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον; ἥτε λυχνὶς, καὶ τὸ Διὸς ἄνθος.

2. *Et alterum genus lilii.*] Rubens ſcilicet, quod Græci κρίνον vocant, ut dictum eſt ſect. XI. Candidum enim inter vernos flores ſup. ſect. recenſitum eſt.

3. *Item tiphyon.*] Theophr. loc. cit. & ex eo Athenæus lib. 15. pag. 679. Καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ ἀμάρακος ὁ Φρύγιος. In MSS. Reg. & Colb. *Tiphon.* In Indice, *tiphyon.* In Thuan. *ipyon.* Theophr. ipſe lib. 7. hiſt. cap. 12. τὸ τίφυον ſcripſiſſe videtur. Et lib. 1. de cauſis, cap. 10. τὰ τίφυα. Quid ſit porro tiphyon, neſcit Anguillara, par. 12. pag. 212. neque nos exploratum habemus.

4. *Sed maxime .... pothos. Duo genera &c.*] Expreſſa hæc quoque a Theophr. lib. 6. hiſtor. cap. 7. Πόθον nos arbitramur eſſe, quem modo florem Conſtantinopolitanum vocant, Galli *Croix de Hieruſalem*, in horto Eyſtettenſi pictum apprime, & apud Dodon. pag. 178.

5. *Qui fere naſcitur in tumulis.*] Forte, *qui fere jacitur in tumulis*: Nam ita Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 7. cujus verba videtur exſcribere: ᾧ χρῶνται πρὸς τὺς τάφους. Sic enim legit Athenæus, lib. 15. pag. 679.

6. *Fortius durat.*] Χρονιώτερος, Theophr. *diutius vivit.*

7. *Et iris.*] Theophr. loc. cit. Ἀνθεῖ δὲ καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους.

8. *Tertium genus lilii.*] Purpureum videlicet, ſive narciſſum, de quo ſuperius ſect. 12. quod Theophraſto lib. 6. hiſt. cap. 6. alterum λειρίου genus eſt, ὁ δὲ ναρκίσσος, ἢ τὸ λείριον. Quare rurſum ſecundum lilii genus appellat, cap. 7. unde hæc Pliniana manant: Τὸ δὲ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος, ὅ τε ὀρεινὸς ἄοσμος, καὶ ὁ ἥμερος· εὐθὺς γὰρ ἀνθοῦσι τοῖς πρώτοις ὕδασι, ſubintellige ex antecedentibus, μετοπώρου.

9. *Coronarii ... & ſpinæ flore.*] Dum ſpinæ florem audis, acanthi duplex genus intellige, de quo lib. 22. ſect. 34. *Brancam Urſinam* vocant. Plinius in indice hujus loci id ſatis perſpicue admonet, cum ea appellat ex ordine, quæ nunc explanat uberius: *Pothi genera duo: Urſinæ genera duo: Vincapervinca*, &c. De ſpina alba dicetur, lib. 24. ſect. 66.

pit, cyanum amaranthus. Nam [10] vincapervinca semper viret, [11] in modum lineæ foliis geniculatim circumdata, [12] topiaria herba. Inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. [1] Vita longissima violæ albæ est trimatu. Ab eo tempore degenerat. [2] Rosa & quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. [3] Diximus & terram referre plurimum. [4] Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: [5] tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria a Favonio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus perpurgata ac pura sint.

CAP. XII. XLI. Verum hortis coronamentisque maxime alvearia & apes conveniunt, res præcipui quæstus compendiique, cum favit. [1] Harum ergo causa oportet serere thymum, [2] apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, erviliam, [3] cunilam, papaver, conyzam, [4] casiam, melilotum, [5] melissophyllum, cerinthen. [6] Est autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis succum

Notæ.

10. *Vincapervinca.*] Retinet in officinis nomen *Pervenche.* Delineatur a Dodonæo, pag. 401. ubi ab eo Clematis daphnoïdes major appellatur. Vidimus in horto Regio.

11. *In modum lineæ.*] Alii, *in modum lini.* Dodonæus, loc. cit. *in modum lauri.* Utrique male. Linea hoc loco est, quam formidinem alii in venatione appellitant, vario plumarum nexu discolorem, qua terrentur apri, cervique. Hanc, foliorum congerie, plane repræsentat vincapervinca.

12. *Topiaria herba.*] Topiarium intelligitur opus, quod ex arbore, frutice, vel herba, ad decorem componebatur in testudines, aut cameras fornicatum: hinc topiariæ dici merentur arbores, vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, & suo lentore sequaces, accommodantur.

Sect. XL. 1. *Vita longissima.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 7.

3. *Diximus.*] Sect. 10.

2 *Rosa &c.*] Theophr. loc. cit. Ῥοδωνίας δ' ἢ πέντε τὰ ἔτη τ' ἀκμὴν μὴ ἐπικαιομένης διαλεῖσθαι, μὴ δ' ἐπιτεμνομένης.

4. *Nam in Ægypto.*] Theophr. loc. cit.

5. *Tantumque myrtis.*] Theophr. loc. cit. Cur porro myrtus in Ægypto odoratissima sit, reliquæ inodoratæ gignantur, causam idem investigat, lib. 6. de causis, cap. 27. pag. 385.

Sect. XLI. 1. *Harum ergo causa.*] Accepta hæc fere ex Varrone, lib. 3. de re rust. cap. 9. pag. 320.

2. *Apiastrum.*] Hoc est, agreste apium, ἀγριοσέλινον, non melissophyllon, de quo mox. Columella, lib. 9. cap. 8. pag. 328. *Sunt qui per initia veris apiastrum, atque (ut ille vates ait) tritæ meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen, aliasque colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, & ita alvos perfricent, ut odor & succus vasis inhæreat.*

3. *Cunilam.*] Sive satureïam, de qua lib. 19. sect. 50.

4. *Casiam.*] Seu cneorum, de quo sect. 30.

5. *Melissophyllum.*] Quod & apiastrum Hyginus vocavit, sect. 29.

6. *Est autem cerinthe.*] Ea est quæ cerinthe quorundam major versicolore flore appellatur a Clusio, delineaturque lib. 5. hist. rar. plant. pag. clxvij. visa a nobis in horto Regio. Cave Ruellio credas qui Pasquetam putat esse, l. 2. p. 446.

habente. Horum floris avidiſſimæ ſunt, atque etiam ſinapis, quod miremur, [7] cum olivæ florem ab his non attingi conſtet. Ideoque hanc arborem procul eſſe melius ſit : [8] cum aliquas quam proxime ſeri conveniat, quæ & evolantium examina invitent, nec longius abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet : [1] flore ejus deguſtato, alvo cita moriuntur. Remedium, ſorba contuſa e melle præbere his, [2] vel urinam hominum, vel boum, [3] aut grana Punici mali, ammineo vino conſperſa. At geniſtas circumſeri alveariis gratiſſimum.

XLIII. Mirum eſt dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. [1] Hoſtilia vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente imponunt navibus alvos, noctibuſque quina millia paſſuum contrario amne naves ſubvehunt. Egreſſæ luce apes paſtæque, ad naves quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipſo preſſis navibus plenæ alvi intelligantur, revectiſque eximantur mella. * Et in Hiſpania mulis provehunt, ſimili de cauſa. *CAPUT XIII.

XLIV. Tantumque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. [1] Heracleæ in Ponto, quibuſdam annis pernicioſiſſima exiſtunt, ab iiſdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & jumentorum quidem, ſed præcipue caprarum, appellata [2] ægolethron. Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt, quod omnino non denſatur, quod color magis rutilus eſt, odor alienus, [3] ſternumenta protinus movens, quod ponderoſius innoxio. Qui edêre, abjiciunt ſe humi, refrigerationem quærentes : [4] nam & ſu-

NOTÆ.

7. *Cum olivæ.*] Vide quæ diximus lib. XI. ſect. 8.

8. *Cum aliquas quam proxime.*] Ut palmam, & oleaſtrum. Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 20.

Palmaque veſtibulum, aut ingens oleaſter obumbret :
Ut cum prima novi ducent examina reges,
Vere ſuo, ludetque favis emiſſa juventus,
Vicina invitet decedere ripa calori,
Obviaque hoſpitiis teneat frondentibus arbos.

Sect. XLII. 1. *Flore ejus deguſtato.*] Et floribus tithymalli, ulmique ſamera deguſtatis, alvi profluvio apes interire Columella prodidit, lib. 9. cap. 13.

2. *Vel urinam &c.*] Sic etiam Hyginus apud Columellam, loc. cit.

3. *Aut grana Punici.*] Columella, loc. cit. & Palladius, lib. 4. in Martio, tit. 15. pag. 106.

Sect. XLIII. 1. *Hoſtilia.*] Hoſtilia vicus Veronenſium, inquit Tacitus, lib. 3. hiſt. pag. 63. Nunc eſt Ferrarienſis agri, & nomen ſervat : *Oſtiglia.*

Sect. XLIV. 1. *Heracleæ.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 103. & lib. 2. Εὐπορ. cap. 138. pag. 121.

2. *Ægolethron.*] Quod ſit αἰγῶν ὄλεθρος, caprarum pernicies.

3. *Sternumenta.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Nam & ſudore.*] Dioſc. loc. cit.

dore diffluunt. Remedia ſunt multa, quæ [5] ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis inſidiis oportet, [6] mulſum vetus e melle optimo & ruta: ſalſamenta etiam, ſi rejiciantur ſumpta crebro. Certumque eſt id malum [7] per excrementa ad canes etiam pervenire, ſimiliterque torqueri eos. Mulſum tamen ex eo inveteratum, innocuum eſſe conſtat: & feminarum cutem nullo melius emendari cum coſto, ſugillata [8] cum aloë.

XLV. [1] Aliud genus in eodem Ponti ſitu, gente Sannorum, mellis, quod ab inſania, quam gignit, [2] mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſilvæ. Genſque ea, cum ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quoniam exitiale eſt) [3] non vendit. Et in Perſide, & in Mauretaniæ Cæſarienſis Gætulia, contermina Maſſæſylis, venenati favi gignuntur: quidamque a parte, quo nihil eſſe fallacius poteſt, niſi quod livore deprehenduntur. Quid ſibi voluiſſe naturam iis arbitremur inſidiis, ut ab iiſdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis? Parum erat genuiſſe rem, in qua venenum facillime daretur: etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit? Quid ſibi voluit, niſi ut cautiorem minuſque avidum faceret hominem? [4] non enim & ipſis jam apibus cuſpides dederat, & quidem venenatas? remedio adverſus has utique non differendo. [5] Ergo malvæ ſucco, aut foliorum ederæ perungi ſalutare eſt, vel percuſſos ea bibere. [6] Mirum tamen eſt, venena portantes ore, fingenteſque ipſas non mori: niſi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: ſicut contra ſerpentes [7] Pſyllis Marſiſque inter homines.

Notæ.

5. *Suis locis dicemus.*] Libro 29. ſect. 31. &c.

6. *Mulſum vetus.*] De mulſo & ſalſamentis, concinit Plinio Dioſc. loc. cit. ſed ita ut ſalſamenta vomitione rejiciantur, quæ Plinii quoque mens eſt.

7. *Per excrementa.*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. At Reg. 2. & Chiffl. *per excreamenta.* An excreationes intelligunt, quas lambere canes ſolent? De excremento ſeu ſtercore, Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 138. accepit. *Τὴν ἄφοδον ὧν τῶν φαγόντων τὸ μέλι σύες, ἢ κύνες φαγόντες, τὸ αὐτὸ πάσχουσι.*

8. *Cum aloë.*] Sic etiam MSS. Dioſc. loc. cit. *cum ſale*, *μετὰ δ' ἁλὸς, πελιώματα.*

Sect. XLV. 1. *Aliud genus.*] De eo melle inſano, vide Diodor. Sicul. lib. 14. Bibl. pag. 260. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 42. & auctor libri de Mirab. auſcult. e buxo legi mel iſtud aïunt.

2. *Mænomenon.*] *Μαίνομαι* Græce *inſanio.*

3. *Non vendit.*] Forte rectius, *non pendit.*

4. *Non enim & ipſis*] Hoc eſt, quaſi non apes ipſæ haberent, quo lædere poſſent, & hominem eſſe cautiorem cogerent.

5. *Ergo malvæ ſucco.*] Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 121. pag. 116.

6. *Mirum tamen.*] Mirari ſubit, cur apes ipſæ non moriantur, quæ venena portant ore, & venena fingunt.

7. *Pſyllis Marſiſque.*] De quibus dictum eſt lib. 7. ſect. 2.

CAPUT XIV.

XLVI. Aliud in Creta miraculum mellis. [1] Mons est Carina IX. M. passuum ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur.

XLVII. [1] Alvearia orientem æquinoctialem spectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minus. [2] Alvos optimas e cortice, secundas ferula, tertias vimine. [3] Multi eas & speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. [4] Circumlini alvos fimo bubulo utilissimum, operculum a tergo esse [5] ambulatorium, ut proferatur intus, si magna sit alvus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abjiciant: [6] id paulatim reduci, fallente operis incremento. [7] Alvos hieme stramento operiri, crebro suffiri, maxime [8] fimo bubulo. [9] Cognatum hoc iis, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilio pestis major. [10] Tollitur vere, cum maturescit malva, noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alvos. In eam flammam sese ingerunt.

NOTÆ.

Sect. XLVI. 1. *Mons est Carina.*] Sic MSS. Reg. Colb. 2. &c. Quidam *Carma.* Colb. 1. *Narina.* Forte *Carnia*: cujus nominis montem in Arcadia esse auctor est Callimachus, hym. in Dian. vers. 109. Montem Cretæ, melle nobilem, ut Atticæ Hymettum, auctor Geopon. lib. 15. cap. 7. Ἀχειμαμμώειον vocat.

Sect. XLVII. 1. *Alvearia orientem.*] Deflecti in orientem brumalem præcipit Columella, lib. 9. cap. 7. pag. 315. Palladius quoque, lib. 1. cap. 38. pag. 33.

2. *Alvos optimas.*] Columella, lib. 9. cap. 6. pag. 323. *Igitur ordinatis sedibus, alvearia fabricanda sunt pro conditione regionis: sive illa ferax est suberis, haud dubitanter utilissimas alvos faciemus ex corticibus, quia nec hieme rigent, nec candent æstate: sive ferulis exuberat, iis quoque, cum sint naturæ corticis similes, e quibus commode vasa texuntur. Si neutrum aderit, opere textorio salicibus connectuntur, &c.* Sic etiam Palladius loc. cit. Præïvit omnibus Varro, lib. 3. de re rust. cap. 16. pag. 110.

3. *Multi eas.*] Et e vitro, & e cornu lacternæ condita alvearia vidimus, lib. XI. sect. 16.

4. *Circumlini.*] Varro, loc. cit. *Vitiles fimo bubulo oblinunt intus & extra, ne asperitate absterreantur.*

5. *Ambulatorium.*] Mobile, ut proferatur intus, cum opus, & sic coangustetur alveare, si majus æquo sit, ne in vasto loco & inani despondeant animum. Varro, loc. cit.

6. *Id paulatim reduci.*] Subintellige, utilissimum. Quod autem sequitur, *fallente operis incremento*, simili forma loquendi Seneca usus, lib. 3. Nat. quæst. cap. 27. *Natura parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus.*

7. *Alvos hieme.*] Sic MSS. omnes ubique: sic Varro, & alii, alvos femineo genere pro alveari dixere.

8. *Fimo bubulo.*] Columella, lib. 9. cap. 14. pag. 336.

9. *Cognatum hoc iis &c.*] Columella, loc. cit. & Pallad. lib. 4. in Martio, tit. 15. pag. 107.

10. *Tollitur vere.*] Colum. lib. 9. cap. 14. pag. 338. *Quo tempore florent .... si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter alvos, & in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrunt: dumque circa flammulam volitant, aduruntur.* Ita Pallad. lib. 5. in Aprili, tit. 8. pag. 113. Sic porro MSS. omnes: non, ut editi, *Tollitur vero.*

XLVIII. [1] Si cibus deesse censeatur apibus, uvas passas siccasve, ficosque tusas, ad fores earum posuisse conveniat. [2] Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam [3] crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus iidem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit. Alvorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medias alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut favos lavari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum.

XLIX. [1] Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis. Optima, [2] quæ Punica vocatur. [3] Proxima quam maxime fulva, odorisque mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror [4] inter venenata mella: [5] deinde Cretica, plurimum enim ex propoli habet, [6] de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. [7] Punica fit hoc modo. Ventilatur sub divo sæpius cera fulva. Deinde fervet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. [8] Inde lingulis hauriunt florem, id est, candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim

Notæ.

Sect. XLVIII. 1. *Si cibus.*] Varro, lib. 3. de re rust. cap. 16. pag. 110. *Præparandus his cibus, ne tum melle cogantur solo vivere.... Igitur ficorum pinguium.... in offas prope apponunt.... Alii aquam mulsam in vasculis prope ut sit, curant: in qua addunt lanam purpuream, per quam sugant: uno tempore, ne potu nimium impleantur, aut ne incidant in aquam.... Alii uvam passam, & ficum cum pinserunt, affundunt sapam &c.* Vide etiam Colum. loc. cit. pag. 339.

2. *Item lanas tractas.*] Carminatas, pexas.

3. *Crudas carnes.*] Ita libri vulgati, cum Colb. 1. Rectius forte, cum Reg. 1. 2. Colb. 2. Th. & Chiffl. *nudas carnes*, hoc est, a pelle exutas, ac pingui, ut exhiberi ægris solet.

Sect. XLIX. 1. *Cera fit.*] Eleganter Columella, lib. 9. cap. 16. pag. 344. *Expressæ favorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus: quod ubi factum est, cera per stramenta vel juncos defusa colatur: atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisque volvit formas, aqua prius dejecta, defunditur.*

2. *Quæ Punica.*] Candoris eximii.

3. *Proxima quam.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 105.

4. *Inter venenata mella.*] Quæ in eodem Ponti situ nascuntur, ut dictum est sect. 44. & 45.

5. *Deinde Cretica.*] Diosc. loc. cit.

6. *De qua diximus.*] Libro XI. sect. 6.

7. *Punica fit.*] Hunc fere modum candidissimæ ceræ concinnandæ tradit Diosc. loc. cit.

8. *Inde lingulis.*] Ita M S S. sive, ut editi, *ligulis*, hoc est, cochlearibus.

candorem

candorem facit. Sol ſiccat: & ne liquefaciat, protegunt tenui linteo. Candidiſſima vero fit, poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utiliſſima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, ſicut anchuſa admixta rubet. Varioſque in colores pigmentis traditur, ad edendas ſimilitudines, & innumeros mortalium uſus, [9] parietumque etiam & armorum tutelam. Cetera de melle apibuſque in natura earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta eſt.

CAPUT XV.

L. Sequuntur herbæ ſponte naſcentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximeque Ægyptus, frugum quidem fertiliſſima, ſed ut prope ſola iis carere poſſit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italia pauciſſimas novimus, fraga, [1] tamnum, [2] ruſcum, [3] batin marinam, batin hortenſiam, quam aliqui aſparagum Gallicum vocant. Præter has [4] paſtinacam pratenſem, [5] lupum ſalictarium, eaque verius oblectamenta, quam cibos.

LI. In Ægypto nobiliſſima eſt [1] colocaſia, quam [2] cyamon aliqui vocant. Hanc e Nilo metunt, caule, cum coctus eſt, [3] araneoſo in

NOTÆ.

9. *Parietumque.*] Ad tutelam picturæ, qua parietes, clypeoſque, & arma reliqua ornabant, quaſi cujuſdam tectorii vice, ceræ tenuiſſimæ cruſtam coriumve inducere, mos veterum fuit, nunc antiquatus.

Sect. L. 1. *Tamnum.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Th. Chiffl. tum hoc loco, tum in Indice: non *tanum*, ut editi. Vitis ſilveſtris Dodonæi eſt, pag. 396. Vitis nigra Matthioli, pag. 1285. cujus fructus uva taminia appellatur. Hæc Martio menſe mittit aſparagos ſeu prima germina: quæ digeſta in faſciculos venalia circumferunt, & aſparagorum more decocta mandunt.

2. *Ruſcum.*] Seu myrtum ſilveſtrem, cujus cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumuntur, ut dicemus lib. 23. ſect. 83.

3. *Batin.*] De ea dicemus l. 26. ſect. 50.

4. *Paſtinacam.*] Gallicam, opinor, cui *carota* nomen vulgus affinxit, ut diximus lib. 19. ſect. 27.

5. *Lupum.*] Lupulum officinæ paſſim vocant, lupumque ſalictarium: Galli, *du Houblon.* Pingitur a Dodonæo, pag. 404. Aſparagi, ſeu primi turiones, qui vere erumpunt, mitiores ſunt, & in edulia recipiuntur.

Sect. LI. 1. *Colocaſia.*] Quam in Ægypto colocaſiam videre Bellonius, & Proſper Alpinus, & ab incolis *Culcas* appellari tradunt, radice prædulci, edulique, non a Pliniana modo deſcriptione diſcrepat, ſed alterius plane formæ eſt, quam qualem eſſe dixere Herodotus, Theophraſtus, Dioſcorides, aliique. Vide Bellonium, lib. 2. Obſerv. cap. 19. Alpinum, lib. de plantis Ægypti, cap. 33. pag. 102. Cluſium, lib. 4. hiſt. rar. plant. cap. 50. ex quibus multa Salmaſius in ſuum prægrande volumen Plinianarum Exercit. tranſtulit, pag. 972. & ſeqq. Sed neque arum Ægyptium eſt colocaſium iſtud, ſeu *Culcas* hodiernum, quanquam ita Salmaſio viſum eſt, pag. 975. ut conferenti ea quæ de aro dicta ſunt lib. 19. ſect. 30. cum icone colocaſiæ a prædictis auctoribus delineata, conſtabit.

2. *Cyamon aliqui.*] Κύαμον, fabam. Sed unde iſti hanc colocaſiæ appellationem affinxerint, unde hæc nata appellatio, incompertum. Hodierna Ægypti colocaſia, & fructu, & flore, & caule, atque adeo ſimilitudine fabæ omni caret. Cave enim fabam Ægyptiam intelligi hic putes, quæ a colocaſia diverſiſſima eſt, uti ex illius deſcriptione liquet, quam Plinius affert l. 18. ſect. 30.

3. *Araneoſo.*] Hoc eſt, caule filis minutis, cujuſmodi aranea ſunt, fibriſque

mandendo: thyrso autem, qui inter folia emicat, spectabili: foliis latissimis, si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum [4] quæ personata in nostris amnibus vocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. [5] Seritur jam hæc in Italia.

LII. [1] In Ægypto proxima auctoritas cichorio est, quam diximus intubum erraticum. [2] Nascitur post Vergilias. [3] Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula utuntur illa. [5] Anthalium longius a flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. [6] Mandunt igni paratum: mandunt [7] & œtum, cui pauca folia minimaque, verum radix ma-

Notæ.

nervoso Diphilus Siphnius, apud Athen. lib. 3. pag. 73. fabæ quoque Ægyptiæ radicem (quam & κολοκάσιον quidam imperite dixere) ἐριώδη ait esse, hoc est, lanosam. Idem de colocasiæ caule Martialis lib. 13. Epigr. 57. cujus lemma, *Colocasia*:

Niliacum ridebis olus, lanasque sequaces,
Improba cum morsu fila manuque trahes.

Et lib. 8. Epigr. 33.

Lenta minus gracili crescunt colocasia filo.

4. *Quæ personata in nostris amnibus.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. &c. *quæ personata in nostris manibus.* Forte, *mœnibus* rectius. Nam personata, de qua lib. 25. sect. 58. in amnibus non nascitur. Salmasius, pag 970. legit, *quæ per se nata in nostris amnibus notamus*, sed nec scriptis secundis, in quibus *vocamus* legitur: nec oratione satis perspicua: quid enim illud est *per se nata?* Quin statim Nymphæam dicebat, quam probe norat, quam prolixe describit lib. 25. sect. 37. si Nymphæam, ut Salmasius putat, intellexit?

5. *Seritur jam.*] Ipsa colocasia Ægyptiaca, etsi peregrina, alienique cæli ac soli, serebatur olim in Italia. Testis Maro in Eclogis, 4. vers. 40.

Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.

Dicit inter acanthos, notissimam tum in hortis herbam colocasia quoque sponte sua nascitura passim, quæ peregrina erat herba. Est & alia vulgaris colocasia, quam Palladius describit in Februario, tit. 24.

Sect. LII. 1. *In Ægypto .... cichorio.*] De quo diximus lib. 19. sect. 40. & lib. 20. sect. 29.

2. *Nascitur.*] Theophr. lib. 7. hist. cap. 10.

3. *Floret &c.*] Theophr. loc. cit.

4. *Radix ei lenta.*] De caule id prodidit Theophr. Ὁ δὲ τοῦ κιχορίου καυλὸς μέγας .... ἔτι δὲ γλισχρὸς καὶ δυσδιαίρετος· διὸ καὶ δεσμῷ χρῶνται.

5. *Anthalium longius.*] In locis arenosis, inquit Theophrastus lib. 4. hist. cap. 10. haud procul a flumine: Ἐν δὲ τοῖς ἀμμώδεσι χωρίοις, ἅ ἐστιν οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ, φύεται κατὰ γῆς ὃ καλεῖται Μαλιναθάλλη. Anthalium, ex ἀνὰ & θάλλω, *regermino*: quam vim habet & Theophrastea vox μαλιναθάλλη, ex μάλα valde, & ἀναθάλλω, *regermino*. Iisdem notis delineatur a scriptore Græco: Στρογγύλον τῷ σχήματι, μέγεθος δὲ ἡλίκον μέσπιλον, ἀπύρηνον δὲ, ἄφλοιον· φύλλα ἀφίησιν ἀπ' αὐτοῦ ὅμοια κυπείρῳ.

6. *Mandunt igni.*] Theophr. ἕψουσιν ἐν βρύτῳ, *decoquunt in bryto*, quod potionis genus est ex hordeo, inquit Athenæus, lib. 10. pag. 446. aut ex radicibus, ut Hellanicus ἐν κτίσεσι.

7. *Et œtum.*] Theophr. lib. 1. hist. cap. XI. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον οὔιτον. Hesychius: Οὔιτον, τὸ ὑπ' ἐνίων οἶζον.

gna. [8] Arachidna quidem & aracos, cum habent radices ramoſas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quidquam aliud ſupra terram habent. [9] Reliqua vulgarium in cibis apud eos herbarum nomina, [10] condrilla, [11] hypochœris, & caucalis, [12] anthriſcum, [13] ſcandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco ſimillimis: [14] parthenium, ſtrychnum, corchorus, [15] & æquinoctio naſcens aphace, acinos: [16] epipetron vocant, quæ nunquam floret. [17] At e contrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit alium, tota hieme, totoque vere, uſque in æſtatem.

LIII. [1] Multas præterea ignobiles habent: ſed maxime celebrant [2] cnicon Italiæ ignotam, ipſis autem oleo, non cibo gratam. [3] Hoc faciunt e ſemine ejus. Differentia prima, ſilveſtris & ſativæ. Silveſtrium

NOTÆ.

8. *Arachidna.*] Theophr. loco proxime cit. de ἀραχίδνῃ & ἀράκῳ habet plane paria. Herbæ hoc ævo ignotæ.

9. *Reliqua vulgarium.*] Hæc ex eodem Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 7.

10. *Condrilla.*] Κονδρίλλη Dioſcoridi, lib. 2. cap. 161. Apud Theophr. loc. cit. ἀνδρύαλα, pro κανδρύαλα. Nam MSS. Pliniani omnes tum hoc loco, tum in Indice, Reg. Colb. Th. habent *candryala.* Herba eſt cichorio ſimilis, ob idque καὶ κιχώρειον καὶ σερίδα quidam vocarunt, teſte Dioſc. & agreſtis intybi genus eſſe dixerunt, inquit Oribaſii interpres, fol. 201. lib. XI.

11. *Hypochæris &c.*] Ὑποχοιρίς, καυκαλὶς, Theophr. loc. cit.

12. *Anthriſcum.*] Vitioſe legitur apud Theophr. ἀνθυσικόν Heſychius: ἄνθεισκον, λάχανον ἔχον ἄνθος ὡς ἄνηθον. Auctor Etymolog. Ἄνθεισκα, ἄγρια λάχανα τὰ παραπλήσια ἀνήθοις. Folio hæc ſimilitudo conſtat, non umbella, aut ſemine.

13. *Scandix.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 8. Σκάνδιξ. Et cap. 7. Κόμη, ἣν τραγοπώγωνα καλοῦσι, ὃ τὴν μὲν ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, &c.

14. *Parthenium &c.*] Παρθένιον, στρύχνον, κόρχορος, Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 7.

15. *Et æquinoctio.*] Primis poſt æquinoctium imbribus germinationem fieri ἀφάκης, καὶ τοῦ κύωπος, ſcribit Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 8. ubi κύνωπος Turnebus ait legendum. In MSS. Reg. 2. Colb. Th. Chiffl. tum hoc loco, tum in Indice, *acypos.* Tamen iidem inferius ſect. 101. *acinon* vocant. Et Reg. 1. qui codex eſt optimæ notæ, hoc loco, ſic habet: *aphace, acino, epipetron vocant &c.* In eo Theophraſti loco ἐχινόποδος legit Salmaſius, in Solin. pag. 1292. Sed diverſam echinopoda ab acino puto. Aphace hæc Theophraſtea, ex olerum genere eſt, & intubaceorum, ſoli Ægypto cognita. De acino dicemus ſect. 101. ubi de cognatarum ſimul herbarum, batis, colocaſiæ, anthalii, ſtrychni, corchori, medicinis agetur.

16. *Epipetron.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 8. Ἔνια δὲ καὶ ὅλως διανθεῖ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίπετρον. Meminere hujus & alii: Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 5. Galenus, lib. 4. Meth. med. cap. 5. Heſychius, aliique.

17. *At e contrario.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 8. & cap. XI. totidem verbis.

Sect. LIII. 1. *Multas præterea .... habent.*] Ægyptii nimirum.

2. *Cnicon.*] De qua Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 4. Τῆς κνίκου δύο γένη &c. Alii κνῖκον ſcribunt, Galenus, Ariſtoteles, ceteri, præter Heſychium. Cnicus ſativus, ſeu Carthamum officinarum a Cluſio pingitur, lib. 5. pag. clii. cnici vulgaris nomine. In horto Regio vidimus. Galli vocant, *Saffran baſtard, ou Graine de Perroquet.*

3. *Hoc faciunt.*] Oleum videlicet.

duæ ſpecies : [4] Una mitior eſt, ſimili caule, [5] tamen rigido : [6] itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis : quare quidam [7] atractylida vocant. [8] Semen ejus candidum & grande, amarum. [9] Altera hirſutior, toroſiore caule, [11] & qui pæne humi ſerpat, minuto ſemine. [12] Aculeatarum generis hæc eſt : quoniam diſtinguenda ſunt & genera.

LIV. Ergo quædam herbarum ſpinoſæ ſunt, quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. [1] In totum ſpina eſt aſparagus, [2] ſcorpio : nullum enim folium habet. [3] Quædam ſpinoſa, foliata ſunt, ut carduus, eryngion, [4] glycyrrhiza, urtica. Iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. [5] Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, ut tribulus, & ononis. [6] Quædam in folio habent & in caule,

Notæ.

4. *Una mitior eſt.*] Atractylis ea eſt, a Dodonæo delineata, pag. 724. & a Lobelio in Obſerv. pag. 483. Græcis ἀτρακτυλὶς, & κνῖκος ἀγρία, ut Aëtio, Heſychio & Galeno, lib 6. de fac. ſimp. med. pag. 161. Cnico, ſativæ ſcilicet, ſimilem dicit Dioſc. lib. 3. cap. 140. Viſa a nobis in horto Regio.

5. *Tamen rigido.*] Hoc eſt, erecto, ſive rectiore : εὐθυκαυλότερον dixit Theophraſtus.

6. *Itaque & colu.*] Theophr. loc. cit. Διὸ καὶ πηνίοις ἔνιαι τῶν ἀρχαίων ἐχρῶντο γυναικῶν. Πήνιον & ἄτρακτος colum interdum ſonant.

7. *Atractylida.*] Scholiaſtes Theocriti ad verſ. 52. Idyll. 4. Ἀτρακτυλὶς, εἶδος βοτάνης, ἢ ἀκάνθης· εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ τὰς ἀρχαϊκὰς γυναῖκας ἀτράκτους ποιεῖν ἐξ αὐτῶν.

8. *Semen ejus.*] Fructus : καρπὸν δὲ ἔχει μέλανα καὶ μέγαν, καὶ πικρόν. Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 4. verius

9. *Altera hirſutior.*] Altera Dodonæi Atractylis, ſeu Carduus benedictus, pag. 725. a Lobelio item delineatus, pag 484. *Chardon benit.*

10. *Toroſiore.*] Craſſiore, pinguiore.

11. *Et qui pæne humi*] Theophr. loc. cit. τρόπον τινὰ ἐπιγειόκαυλος.

12. *Aculeatarum*] Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 3. Καὶ ὁ κνῆκος τήν γε φύσιν ἀκανθώδη ἔχει. Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 161.

Sect. LIV. 1. *In totum ſpina.*] Quæ tantum ſpinas pro foliis habent, ſimpliciter ἀκάνθας vocat Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 1. Τὰ μὲν ἁπλῶς εἰσὶν ἄκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγος καὶ σκόρπιος· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον οὐδὲν παρὰ τὴν ἄκανθαν. Quod iterum cap. 3. repetit. De Ravennate aſparago Martialis, lib. 13. Epigr. 21.

Mollis in æquorea quæ crevit ſpina Ravenna.

2. *Scorpio.*] De eo dicemus lib. 22. ſect. 17.

3. *Quædam ſpinoſa, foliata.*] Hoc eſt, quædam folia habent ſpinis aculeata : φυλλάκανθα ea vocantur a Theophr. lib 6. hiſt. cap. 3. adducente σκόλυμον carduum in exemplum : ἠρύγγιον & κνῆκον, cap. 1.

4. *Glycyrrhiza.*] Vide quæ de ea dicturi ſumus lib. 22. ſect. 10.

5. *Aliqua & ſecundum.*] Theophr. lib. 6. hiſtor. cap 3. παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον, juxta aculeum folium gerunt.

6. *Quædam in folio.*] Theophr. loc. cit. Ὅ τε φλέως, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ἡ κάππαρις, ἴδιον ἔχει, τὸ μὴ μόνον τὴν ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακανθίζον. *Phleos, tribulus, cappariſque, peculiare hoc habent, ut non ſolum caulem aculeatum, ſed etiam folium hiſpidum habeant.* Et cap. 1. ἡ ὄνωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλέως, ὃ δή τινες καλοῦσι στοίβην.

[7] ut pheos, quod aliqui stœben appellavere. [8] Hippophaës spinis geniculatum: [9] tribulo proprietas, quod & fructum spinosum habet.

LV. Ex omnibus his generibus [1] urtica maxime noscitur, [2] acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: Silvestris, quam & feminam vocant: mitiorque. Et in silvestri, [3] quæ dicitur cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ vero etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tantum leni pruritum, [4] pusulasque confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi Solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Silvestrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, simulque cocta innoxia est. Morsu carens, [5] lamium vocatur. [6] De scorpione dicemus inter medicas.

LVI. [1] Carduus & folia & caules spinosæ lanuginis habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. [2] Est & — CAPUT XVI.

NOTÆ.

7. *Vt pheos.*] Ita libri omnes, etiam MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Theophrasto nihilominus, φλέως. Sed eidem, lib. 6. hist. cap. 5. ἱπποφέως, quæ & ipsa στοιβὴ nuncupatur.

8. *Hippophaës.*] In MSS. *hippophes.* Græcis, ἱπποφυὲς, ἱπποφανὲς, ἱπποφαὲς, & ἱπποφέως promiscue dicitur. Vide lib. 22. sect. 14. & Diosc. in Nothis, p. 474.

9. *Tribulo proprietas.*] Theophrast. lib. 6. hist. cap. 4. Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπάκανθός ἐστι. *Id vero tribulus peculiare habet, quod fructus integumentum spinosum sive aculeatum habet.* In MSS. *tributo*, pro *tribulo*.

Sect. LV. 1. *Vrtica.*] *De l'Ortie:* cui cognatam minorem novimus, *l'Ortie griesche.*

2. *Acetabulis.*] Vasculis quibusdam, quibus semen & lanugo continetur, quæ acetabuli speciem repræsentant.

3. *Quæ dicitur cania.*] Ita MSS. omnes. Sunt qui *canina* legi malint.

4. *Pusulasque.*] Sic Libri omnes MSS. non *pustulas.* Celsus lib. 5. cap. 28. *Pustularum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus, partemve, aspredo quædam fit similis his pustulis, quæ ex urtica, vel ex sudore nascuntur:* ἐξανθήματα *Græci vocant: eaque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam majores pustulæ, lividæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque his humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infra quasi exhulcerata caro apparet:* φλυκταιναι *Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.* Gallis, *des pustules, des ampoules, des élevures.*

5. *Lamium vocatur.*] Sive urtica iners, cujus triplex genus a Dodonæo depingitur, pag. 155. visum a nobis in horto Regio: *Ortie morte.* Galeopsis est Dioscoridi, lib. 4. cap. 95.

6. *De scorpione dicemus.*] Libro 22. sect. 17.

Sect. LVI. 1. *Carduus.*] Theophrasto σκόλυμος est, eadem recensenti, lib. 6. hist. cap. 3. Σκόλυμος, ἄκορνα, λευκάκανθος, χάλκειος, κνῆκος, πολυάκανθος, ὀνόπυξος, ἰξίνη, χαμαιλέων. πλὴν οὗτος οὐ φυλλάκανθος.

2. *Est & illa.*] Hæc e Theophrasto, loc. cit. sed mutilum scriptoris Græci locum ante nos alii agnovere.

illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramoſaque ſunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantum ſpinoſa ſunt, [3] ut eryngium. [4] Quædam æſtate florent, ut tetralix, & helxine. [5] Scolymus quoque floret ſero & diu. [6] Acorna colore tantum rufo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. [7] Idem erat atractylis quoque, niſi candidior eſſet, [8] & niſi ſanguineum ſuccum funderet. [9] Qua de cauſa phonos vocatur a quibuſdam, odore etiam gravis, ſero matureſcente ſemine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus ſpinoſis dici poteſt. Verum omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolymus carduorum generis ab iis diſtat, quod radix ejus [10] veſcendo eſt decocta. [11] Mirum, quod ſine intervallo tota æſtate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei areſcente folio deſinunt pungere. [12] Helxine rara viſu eſt, neque in omnibus terris: eſt [13] a radice folioſa, ex qua media veluti malum extuberat, contectum ſua fronde. Hujus vertex ſummus lacrymam continet jucundi ſaporis, [14] acanthicen maſtichen appellatam.

NOTÆ.

3. *Vt eryngium.*] MSS. ut *erynge.* Theophr. non eryngium in exemplum affert, ſed rutrum, herbam incognitam: loc. cit. Ἔνια δὲ ἄνωθεν ἔχει ἐξ ἄκρου (ἀποφύσεις,) καθάπερ τὸ ῥύτρος. Eryngium campeſtre pingit Dodonæus, pag. 718. Nos *Chardon Roland* dicimus.

4. *Quædam æſtate.*] Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 3. Ἔνια δὲ καὶ τοῦ θέρους, ὥσπερ ἡ τετράλιξ ὑπό τινων καλουμένη, καὶ ἡ ἰξίνη.

5. *Scolymus quoque.*] Theophr. loc. cit. Εὐανθὴς γὰρ ὁ σκόλυμος, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον.

6. *Acorna colore.*] Theophr. lib. 6. hiſtor. cap. 4. Acorna, inquit, quoad figuram cnico ſativo ſimilis eſt, colore flavicans, ſucco pinguis. Ἡ δ' ἄκορνα προσεμφερὴς ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν πρόσοψιν τῇ κνήκῳ τῇ ἡμέρᾳ· Χρῶμα δ' ἐπίξανθον ἔχει, καὶ λιπαρὸν χυλόν. Heſychius: Ἀκορνὰ, ἀκανθῶδες φυτόν. In Illyrico reperiri ſcribit Anguillara, par. 8. pag. 146.

7. *Idem erat.*] Sic Virgilius, *Laurus erat.* Similis eſſet, inquit, acornæ atractylis, niſi candore antecelleret. Et hoc a Theophr. lib. 6. hiſtor. cap. 4.

8. *Et niſi ſanguineum.*] Theophr. loc. cit. ait decerpta folia, & carni admota, ſanguineum ſuccum effundere, αἱματώδη ποιεῖ τὸν χυλὸν, τῇ σαρκὶ προσφερόμενον. Idcirco & ἀνδρόσαιμον dictam a veteribus ſcribit Aëtius, lib. 1.

9. *Qua de cauſa.*] Theophr. loc. cit. Διὸ καὶ φόνον ἔνιοι καλοῦσι τὴν ἄκανθαν ταύτην. Eſt enim φόνος Græcis ſanguis effuſus.

10. *Veſcendo eſt decocta.*] Etiam & cruda, τὴν ῥίζαν ἐδώδιμον ἔχει καὶ ἑφθὴν, καὶ ὠμὴν, inquit Theophr. De hoc ſcolymo diximus, lib. 20. ſect. 99. Non eſt is ſane articactus noſter: quis enim radicem hujus edulem dixit?

11. *Mirum quod ſine.*] Theophr. loc. cit.

12. *Helxine rara.*] Quæ Theophraſto ἰξίνη dicitur, ubique Plinio helxine eſt. Ἡ ἰξίνη, inquit ille, οὐ φύεται πολλαχοῦ. Contra permutatis vocibus, ut facere vulgus ſolet, quæ helxine ab omnibus ſive perdicium appellatur, eadem ixine agria ab Apuleïo nominatur, cap. 81. Diverſa hæc porro ab ea de qua dicemus lib. ſeq. ſect. 19.

13. *A radice folioſa.*] Theophr. loc. cit. Ῥιζόφυλλον δέ ἐστιν· ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον εὖ μάλα ἐπικεκρυμμένον ἐπὶ τῶν φύλλων.

14. *Acanthicen*] Ἀκανθικὴν μαστίχην, quaſi ſpinalem maſticham, inquit Gaza.

LVII. [1] Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipse : in terra serpunt caules, a radice emissi, lato folio & spinoso. [2] Caules vocant cactos : nec fastidiunt in cibis, inveteratos quoque. [3] Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed [4] vetustatis impatientem. [5] Semen ei lanuginis, quam pappon vocant : quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est : [6] vocant ascalian.

LVIII. [1] Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, juxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. [2] At in reliquo orbe genera duo : [3] uni cicerculæ folia, [4] alteri aculeata. [5] Hic & serius floret, magisque septa obsidet villarum. [6] Semen ei rotundius, nigrum, in siliqua : [7] Alteri arenaceum. [8] Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet, [9] apposito folio rutæ si-

NOTÆ.

Sect. LVII. 1. *Et cactos.*] Ad verbum excerpta hæc a Theophr. lib. 6. hist. cap. 4. quæ transcripsit etiam Athenæus, lib. 2. pag. 70. Ἡ δὲ κάκτος καλουμένη περὶ Σικελίαν μόνον &c. In Indice, *Ectacus, sive cactus.* Forte idem cum cinara, seu articacto nostro, cujus edulis est globus foliorum cum stipitis medulla summa, uti indicavimus libro sup. sect. 99. Phanias quoque apud Athen. loc. cit. peculiarem Siciliæ cactum facit : κάκτος Σικελική. In Græcia reperiri Theophrastus negat.

2. *Caules vocant.*] Theophr. loc. cit. cactos vocari similiter tradit, in cibis gratos, si decorticentur, nonnihil subamaros, muria condiri & inveterari.

3. *Unum caulem.*] Theophr. Ἕτερον δὲ καυλὸν ὀρθὸν ἀφίησιν, ὃν καλοῦσι πτέρνικα.

4. *Vetustatis.*] Qui sale, ut ceteri, condiri nequeat.

5. *Semen ei.*] Hæc Theophr. ad verbum, loc. cit.

6. *Vocant ascalian.*] Theophr. Καλοῦσι δὲ αὐτὸ ἀσκαλίαν.

Sect. LVIII. 1. *Tribulus nonnisi.*] Hæc tribuli palustris descriptio petita ex Theophrasto est, lib. 4. histor. cap. XI. Ὁ δὲ τρίβολος αὐτὸς ἐν τῷ ὕδατι νεύει εἰς βυθόν· τὸ δὲ φύλλον ἐστὶ πλατύ, προσεμφερὲς τῷ τῆς πτελέας, μίσχον δὲ ἔχει σφόδρα μακρόν.

2. *At in reliquo.*] Hæc deinceps e Theophr. lib. 6. hist. cap. 5.

3. *Uni cicerculæ.*] Hoc est, ciceris exigui, ut diximus lib. 19. sect. 61. Theophr. loc. cit. Τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες. Tribulus terrestris est Clusii, lib. 6. Rarior. plantar. pag. cxlj. & Dodonæi, cap. 547.

4. *Alteri aculeata.*] Quem idcirco φυλλάκανθον vocat. Magnam hic habet affinitatem cum tribulo Dioscoridis, lib. 4. cap. 15.

5. *Hic & serius.*] Theophr. loc. cit. Diosc. item, loc. cit.

6. *Semen ei.*] Theophr. loc. cit.

7. *Alteri arenaceum.*] Σησαμῶδες dixit Theophr. sesamæ vicinum. Est fortassis ei tribulo, ob formam σησαμῶδες; ob duritiam idem ἀμμῶδες.

8. *Spinosorum ... ononis.*] Græcis ὀνωνὶς de qua quæ hic referuntur, hausta e Theophr. sunt, lib. 6. hist. cap. 5. Dioscoridi, lib. 3. cap. 21. Ἀνωνὶς, οἱ δὲ ὀνωνίδα καλοῦσι. Herbariis nunc Resta bovis, *Arreste-bœuf*, quod in opere boves subinde sistat, nominatur : frustra negante Anguillara, par. 8. pag. 147. Delineatur a Dodonæo, pag. 731.

9. *Apposito folio.*] Appositumque spinis folium habet rutæ simile, ἔστι πτορθάκανθον, ... φύλλον ἔχει, πηγανῶδες, παραπεφυκὸς παρ' ὅλον τὸν καυλόν, ὥσπερ στεφάνου τὴν ὅλην εἶναι μορφὴν διαλαμβανομένην ὑπ' ἀλλήλων. *Ramis aculeigera est, ... folio*

mili, toto caule foliata in modum coronæ : [10] ſequitur a frugibus, aratro inimica, [11] vivaxque præcipue.

LIX. [1] Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt, ut ejus quam [2] coronopum vocant. [3] E diverſo ſtant, anchuſa inficiendo ligno ceriſque radice apta, & e mitioribus [4] anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. [5] Caule foliato eſt & crepis, & lotos.

LX. [1] Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, brevitate pediculi ac longitudine, anguſtiis ipſius folii, amplitudine, angulis, inciſuris, odore, flore. [2] Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onochili.

*Caput XII. * [3] Multis inter hæc æterna folia, ſicut quibuſdam arborum, in primiſque heliotropio, adianto, polio.

LXI. [1] Aliud rurſus ſpicatarum genus, ex quo eſt [2] cynops, [3] alopecuros,

NOTÆ.

rutæ ſimilis, ſed per totum appoſito caulem, ut veluti coronam ex intervallis tota ſpecies repræſentet.

10. *Sequitur a frugibus.*] Poſt fruges in ſegetibus atque cultis ſponte naſcitur, &c. Theophr. loc. cit.

11. *Vivaxque præcipue.*] Theophr. loc. cit. Καὶ ἔτι δυσώλεθρος, difficile tota evellitur, exſcinditurve.

Sect. LIX. 1. *Per terram ſerpunt.*] Hoc eſt, ut ipſe ait lib. 18. ſect. 10. earum caules ſparguntur per terram, ſi non habeant adminiculum, ut piſa. Hæc alio e fonte Plinius, quam e Theophraſto.

2. *Coronopum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 158. Κορωνόπους πολύμηκες βοτάνιον κατὰ τοῦ ἐδάφους ἐστρωμένον, *herbula humi ſtrata.* Ea eſt, quam noſtri Cornu Cervi vocant, *Corne de Cerf*, ut placere video Scaligero, in lib. 2. Theophr. de cauſis plant. cap. 8. pag. 117. aliiſque omnibus. Pingitur a Dodonæo, pag. 110. In multis Italiæ locis *Herba ſtella* dici auctor eſt Anguillara, par. 7. pag. 115.

3. E *diverſo ſtant.*] Per terram non ſerpit iſtarum caulis, anchuſæ, anthemidis, &c. De anchuſa dicetur libro ſeq. ſect. 23.

4. *Anthemis &c.*] Græcis, ἀνθεμὶς, φυλλανθὲς, ἀφάκη. De anthemide, libro ſeq. ſect. 26. Φυλλανθὲς Gaza frondifloram reddidit : Jacea nigra Dodonæi eſt pag. 124. Ἀφάκην eſſe eam, quam rura noſtra agreſtem viciam vocant, ſcribit Ruellius, lib. 2. pag. 395. Ἀνεμώνην, ob floris præſtantiam & pulcritudinem paſſiflorem appellari, *Paſſe-fleur*, pag. 428. Diverſa hæc ab aphace intubacea eſt, de qua ſuperius ſect. 52.

5. *Caule foliato.*] Vide Notas & Emendationes num. XI. Crepis inter ignotas herbas cenſetur.

Sect. LX. 1. *Differentia.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 9.

2. *Diuturnior.*] Theophr. loc. cit. de ὠκίμῳ, ἡλιοτροπίῳ, κιχωρείῳ. De ἀφάκῃ, & ὀνοχειλεῖ, cap. 10.

3. *Multis inter hæc.*] Ex Theophr. lib 7. hiſt. cap. 10. Ἀείφυλλα τῶν τοιούτων ἐστιν ἔνια, καθάπερ τὸ πόλιον, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον, καὶ τὸ ἀδίαντον.

Sect. LXI. 1. *Aliud rurſus.*] Theophraſto, loc. cit. Σταχυώδη μὲν οὖν ἐστιν, ὅτε χίνων (alii κύνωψ) ὑπό τινων καλούμενος, τελείους ἔχων ἰδέας ἐν ἑαυτῷ· καὶ ὁ ἀλωπέκουρος, καὶ ὁ στελέφουρος, ὑπ' ἐνίων δὲ ἀρνόγλωσσον, τῶν δὲ ὄρτυξ καλούμενος. Παρόμοιον δὲ τούτῳ τρόπον τινὰ καὶ ἡ θρυαλλίς.

2. *Cynops.*] In MSS. *ſtanyps.* In Indice, *ſtanyopos.* Theophraſti codices hac parte vitiati. Quia ſub eo nomine ignota eſt hæc herba nobis, auſpicato nihil geri poteſt.

[3] alopecuros, ſtelephuros, (quam quidam ortygem vocant, alii plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas,) [4] thryallis. Ex iis alopecuros ſpicam habet mollem, & lanuginem denſam, non diſſimilem vulpium caudis, unde ei & nomen. [5] Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quod illa particulatim floret. Cichorion, & ſimilia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice [6] poſt Vergilias.

LXII. [1] Perdicium & aliæ gentes, quam Ægyptii, edunt: nomen dedit avis, id maxime eruens. Craſſas plurimaſque habet radices. Item [2] ornithogale, caule tenero, candido, ſemipedali radice, bulboſa, molli, [3] tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte.

LXIII. [1] Mirum, loton herbam, & ægilopa, non niſi poſt annum e ſemine ſuo naſci. [2] Mira & anthemidis natura, quod a ſummo florere incipit, cum ceteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant.

LXIV. [1] Notabile & in lappa, quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur, non evidens, ſed intus occultus, [2] & intra ſeminat, velut animalia, quæ in ſe pariunt. Circa Opuntem [3] Opuntia

NOTÆ.

3. *Alopecuros.*] Quaſi caudam vulpinam dixeris, *Queuë de renard.* Pingitur a Dodonæo, pag. 532. Rura caudati frumenti nomine norunt.

4. *Thryallis.*] Hæc θρυαλλὶς ſpicata, omnino pimpinella ſanguiſorba Dodonæi eſt, pag. 105. *La Pimprenelle.*

3. *Proxima eſt ei.*] Theophr. loc. cit. Ὅμοιος δὲ τούτῳ καὶ ὁ στελέφουρος. πλὴν οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος ἀνθεῖ κατὰ μέρος, ἀλλὰ δι᾽ ὅλου τοῦ στάχυος, ὥσπερ ὁ πυρός. *Huic plantago ſimilis eſt, niſi quod florem non quemadmodum illa particulatim edit, ſed per totam ſpicam, tritici modo.*

4. *Poſt Vergilias.*] Poſt Vergiliarum exortum, de quo lib. 18. ſect. 66.

Sect. LXII. 1. *Perdicium.*] Aliunde hoc Plinius quam a Theophraſto, qui de perdicio hoc ſolum tradit: craſſas id habere radices, pluresque quam folia: nomen ei ea re eſſe, quod perdices ad id ſe volutent, terramque ſuffodiant. De hoc perdicio dicetur iterum lib. 22. ſect. 19. Diverſum illud a Celſi perdicio, de quo ſect. 104. hujuſce libri.

2. *Ornithogale.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 174. Ὀρνιθόγαλον καυλίον ἐστὶ, &c. Depingitur a Dodonæo, pag. 221. Eſt in horto Regio. Tota naſci Italia tradit Anguillara, par. 7. pag. 117.

3. *Tribus aut quatuor.*] Tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, ſeu propaginibus, unde flores prodeunt: ἄνω παραφυάδας ἔχον τρεῖς ἢ τέσσαρας ἁπαλὰς, ἀφ᾽ ὧν ἄνθη &c. Dioſcor. loc. cit. Poteſt & Plinii locus accipi, de bulbis minoribus, qui majori adnaſcuntur.

Sect. LXIII. 1. *Mirum, loton.*] Hoc e Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 12. καθάπερ τὴν αἰγίλωπά φασι, καὶ τὸν λωτόν. Ægilops bulbi genus eſt, cujus facta jam ſuperius mentio, lib. 19. ſect. 30.

2. *Mira & anthemidis.*] Theophr. lib. 7. hiſtor. cap. 13.

Sect. LXIV. 1. *Notabile & in lappa.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 14. Lappa, Græcis ἀπαρίνη: noſtris, *de la Bardane, du Glouteron.* Contactu veſtibus adhæreſcit, quare φιλάνθρωπος ab Aëtio appellatur. A Dodonæo pingitur, pag. 38.

2. *Et intra ſeminat.*] Vide Notas & Emendationes num. XII.

3. *Opuntia.*] Hanc depictam egregie vide in Eyſtettenſi horto. Habet hæc Theophr. lib. 1. hiſt. cap. 12.

est herba, etiam homini dulcis. [4] Mirumque e folio ejus radicem fieri, ac sic eam nasci.

LXV. [1] Iasione unum folium habet, sed ita implicatum, ut plura videantur. [2] Condrylla amara est, & acris in radice succi. [3] Amara & aphace, [4] & quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit.

LXVI. [1] Notabilis & scillæ crocique natura, quod cum omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quam folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in scilla vero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret, [2] ut diximus, tria tempora arationum ostendens.

LXVII. Bulborum generi [1] quidam annumerant & cypiri, hoc est, gladioli, radicem. [2] Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. [3] Non dissimilis est & quæ thesion vocatur, gustu aspera.

NOTÆ.

4. *Mirumque.*] Quod & de ficu Indica, quæ est in Eystettensi horto, narrant ii qui in eo opere ejus horti plantas αὐτόπται testes descripserunt. De ficu Indica hoc ipsum Plinius admonuit, lib. 12. sect. x1. De Euphorbio quoque narrant hodierni Herbarii. Vide Dodon. pag. 375.

Sect. LXV. 1. *Iasione.*] Theophr. lib. 1. histor. cap. 21. Ἔνια δὲ μονόφυλλα φύεται, διαγεγραφὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ τὸ τῆς ἰασιώνης. Florem ïasiones ait unico constare folio, sed similitudinem plurium foliorum in ambitu ostendere: est enim, ut lilium, fere calathi figura. Vulgo Campanulas vocant, *Clochettes.* Vide quæ dicturi sumus lib. 22. sect. 39.

2. *Condrylla.*] Quæ intybi agrestis genus est, ut diximus sect. 52. Theophr. lib. 7. hist. cap. x1. Ἡ χονδρύλλα .... ἄβρωτος, καὶ ἐν τῇ ῥίζῃ δριμὺν ὀπὸν ἔχει καὶ πολύν.

3. *Amara*] Theophr. loc. cit. Ἄβρωτος δὲ καὶ πικρὰ ἡ ἀφάκη. Aphace hæc intubacea est, de qua sect. 52.

4. *Et quæ picris.*] Theophr. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ πικρίς, καὶ γὰρ αὕτη πῶς ἦρι ἀνθεῖ, καὶ παραπλησία δι᾽ ὅλου τοῦ χειμῶνος, καὶ τοῦ θέρους παρανθεῖ· τῇ γεύσει δὲ πικρά. διὸ καὶ τοὔνομα εἴληφε. Quæ Plinius totidem fere verbis. Est autem πικρίς hæc, non silvestre intubum, de quo diximus lib. 8. sect. 41. sed peculiare quodpiam genus, necdum satis nobis compertum, quod rotundo esse folio dicitur, lib. 22. sect. 31. quale ex intybis nullum habet.

Sect. LXVI. 1. *Notabilis.*] Hæc sunt petita pariter ex Theophr. lib. 7. hist. cap. 12.

9. *Vt diximus.*] Libro 18. sect. 65.

Sect. LXVII. 1. *Quidam annumerant.*] Quoniam scilicet radix bulborum similitudinem habet, ut ait Diosc. lib. 4. cap. 20. qui illud ξίφιον vocat, seu gladiolum, & μαχαιρώνιον, a gladii figura: Theophr. lib. 7. hist. cap. x1. φάσγανον. Est gladiolus utrinque floriferus apud Dodon. pag. 209. Est in horto Regio. Nec κύπειρος Græcorum is, nec κύπερος fuit: sed Latinorum duntaxat: Apuleïus, cap. 46. *Græcorum quidam xiphion, alii phasganon vocant, Itali gladiolum dicunt.* Scribonius Largus, Compos. 20. num. 82. *Cypiri radicis, quem nos gladiolum appellamus.*

2. *Dulcis ea est.*] Theophr. loc. cit. Ἀλλ᾽ ἡ τοῦ φασγανίου καλουμένου γλυκεῖα τε ῥίζα ἑψηθεῖσα, καὶ τριφθεῖσα, μιγνυμένη τῷ ἀλεύρῳ, ποιεῖ τὸν ἄρτον γλυκὺν καὶ ἀσινῆ.

3. *Non dissimilis.*] Theophr. loc. cit. Ἡ δὲ τοῦ θησείου τῇ μὲν γεύσει πικρά, κα-

LXVIII. Ceteræ ejuſdem generis folio differunt. [1] Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile, gladiolus ſimile nomini. Aſphodelus manditur, [2] & ſemine toſto, & bulbo: ſed hoc in cinere toſto, dein ſale & oleo addito: [3] præterea tuſo cum ficis, præcipua voluptate, ut videtur [4] Heſiodo. Traditur & ante portas villarum ſatum, remedio eſſe contra veneficiorum noxiam. Aſphodeli mentionem & [5] Homerus fecit. Radix ejus napis modicis ſimilis eſt: neque alia numeroſior, [6] LXXX. ſimul acervatis ſæpe bulbis. Theophraſtus, & fere Græci, princepſque Pythagoras, caulem ejus cubitalem, & ſæpe duûm cubitorum, [7] foliis porri ſilveſtris anthericon vocavere: radicem vero, id eſt, bulbos, aſphodelon. [8] Noſtri illud albucum vocant, & aſphodelum haſtulam regiam, [9] caulis acinoſi: ac duo genera faciunt. [10] Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, lævis. De quo Mago præcipit, exitu menſis Martii, & initio Aprilis, cum floruerit, nondum ſemine ejus intumeſcente, demetendum: findendoſque ſcapos, & quarto die in Solem proferendos: ita ſiccatis manipulos faciendos. Idem piſtanam dicit a Græcis vocari, quam inter ulvas [11] ſagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maii uſque ad finem Octobris menſis decorticari, atque leni Sole ſiccari jubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, [12] & ipſum paluſtrem, Julio menſe toto ſecari jubet ad radicem, tertioque die in Sole ſiccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem oc-

NOTÆ.

βομένη τὴν κοιλίαν ἀποκαθαίρει. Similem gladiolo hanc herbam Plinius ait eſſe, quoniam pariter bulboſa eſt. Radix eſt cava minor Dodonæi, pag. 325.

Sect. LXVIII. 1. *Aſphodelus oblongum.*] Sunt iſta pariter a Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 12. Gallis *Aſphodelle*. Iconem apud Cluſium vide, lib. 2. pag. 196. Eſt in horto Regio.

2. *Et ſemine toſto.*] Theophr. loc. cit. Καὶ ὁ ἀνθέρικος ἐδώδιμος ςαθευόμενος, καὶ τὸ σπέρμα φρυγόμενον.

3. *Præterea tuſo*] Theophr. loc. cit.

4. *Heſiodo.*] Ἔργων, verſ. 41

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός,

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

5. *Homerus.*] Odyſſ. λ. verſ. 538. & ω. verſ. 13.

6. *LXXX. ſimul.*] Centenarium ſæpe numerum excedere ait Matthiolus in lib. 2. Dioſc. pag. 602.

7. *Foliis porri.*] Dioſc. lib. 2. cap. 199. Φύλλα ἔχον πράσῳ μεγάλῳ ὅμοια.

8. *Noſtri illud albucum.*] Scribonius Largus, Compoſ. 154. *Haſtula regia, quam ἀσφόδελον Græci dicunt.* Apuleïus, cap. 32. *A Græcis dicitur aſphodelos, Latinis haſtula regia, aliquibus albucus.*

9. *Caulis acinoſi.*] Ferentis ſemen rotundum, inſtar acinorum. Dioſc. loc. cit. καρπὸν τὸν ςρογγύλον.

10. *Albuco eſt ſcapus.*] Dioſcor. loc. cit. lævoris modo ſcapi meminit: καυλὸν τὸν λεῖον.

11. *Sagittam appellamus.* Recentiores ſagittalem: alii Linguam ſerpentis. Pingitur a Dodonæo, pag 577. Patavii frequentem eſſe ait Anguillara, par. XI. pag. 182.

12. *Et ipſum paluſtrem.*] Quemadmodum & paluſtris ſagitta eſt, de qua dictum proxime. Forte gladiolus eſt aquatilis Dodonæi, pag. 590.

cidentem in tectum referri, quoniam paluſtribus deſectis nocturni rores noceant.

CAPUT. XVIII.

LXIX. Similia præcipit & de junco, [1] quem mariſcon appellat, ad texendas tegetes: & ipſum Junio menſe eximi ad Julium medium præcipiens. Cetera de ſiccando, eadem quæ de ulva [2] ſuo loco diximus. [3] Alterum genus juncorum facit, quod marinum, & a Græcis oxyſchœnon vocari invenio. [4] Tria genera ejus: acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: [5] reliqua feminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſſior hic & fruticoſior: Magiſque etiamnum tertius, qui vocatur [6] holoſchœnos. [7] Ex his melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. [8] Utiliſſimus ad vitilia holoſchœnos, quia mollis & carnoſus eſt. [9] Fert fructum ovorum cohærentium modo. [10] Naſcitur autem is, quem marem appellavimus, ex ſemetipſo, [11] cacumine in terram defixo: melancranis autem ſuo ſemine. [12] Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Uſus ad naſſas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine juxta maritimas Alpes tanta, ut inciſo ventre impleant pæne [13] unciarum latitudinem: in Ægypto vero cribrorum longitudinem, [14] non alias utiliorem.

NOTÆ.

Sect. LXIX. 1. *Quem mariſcon.*] Mariſcus juncus, major juncus videtur eſſe, ut ficum mariſcam majorem ficum eſſe diximus lib. 15. ſect. 19.

2. *Suo loco diximus.*] Libro 18. ſect. 67. num. 5. ubi de feni ſectione ac ſiccatione agitur.

3. *Alterum genus.*] Hæc a Theophr. lib. 4. hiſtor. cap. 13.

4. *Tria genera ejus.*] Totidem verbis hæc Theophr. loc. cit.

5. *Reliqua feminini.*] Nempe melancranis, & holoſchœnos: utrumque enim fert nigrum ſemen. Dioſc. lib. 4. cap. 52.

6. *Holoſchœnos.*] Ὁλόσχοινος, idem qui juncus mariſcus. Sic Theophr. loc. cit. & Dioſcor. lib. 4. cap. 52. Pingitur a Dodonæo, pag. 595.

7. *Ex his melancranis.*] A nigro fructu ſeu ſemine id ei nomen. Theophr. loc. cit. Ἡ μὲν οὖν μελαγκρανὶς αὐτός τις καθ' αὑτόν. ὁ δ' ὀξὺς καὶ ὁλόσχοινος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐγχωρώματος φύονται. *Melancranis per ſe ſuo genere provenit: acutus autem, atque holoſchœnus eodem ex ceſpite exeunt.* Heſychius: Μελάγκρανις, ὀξύσχοινος.

8. *Vtiliſſimus.*] Theophr. loc. cit.

9. *Fert fructum.*] Theophr. Κάρπεται ἐκπίκτει καθάπερ ᾠά.

10. *Naſcitur autem.*] Is nempe, quem oxyn, acutum, ſterilem, & marem appellavit.

11. *Cacumine in terram.*] Bulbi nempe radicis cacumine in terram defixo, ex quo junci radices quotannis pullulant. Hæc enim Græci ſcriptoris ſententia eſt, a quo fonte hæc derivata, cum ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σχοίνου dixit, lib. 4. hiſtor. cap. 13. Cave enim exiſtimes ipſius junci cacumen intelligi, quo demiſſo in terram, ut in aliis vidimus, propagatio fiat.

12. *Alioqui.*] His radicibus, inquit Theophr. peculiare eſt, quod ſingulis annis intereant, & rurſum ſuperne ex radicis capite pullulent: Ἀναφύονται κατ' ἐνιαυτόν, καὶ ἡ τοῦ ἄνωθεν πάλιν ἡ γένεσις.

13. *Vnciarum.*] Unciæ unius, quæ pars eſt pedis duodecima.

14. *Non alias.*] In MSS. *non aliis.* Sententia eſt, non ex aliis rebus fieri in Ægypto cribra utilius, quem e junco.

Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli : cyperon vocant. Multi vero non discernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. Cypirus est gladiolus, [15] ut diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi nascitur. [16] Discutit duritias corporum. Jam enim remedia dicemus : quoniam & florum odorumque generi est magnus usus in medicina.

[17] Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum : quanquam professus efficacissimum esse adversus calculos, os eo fovet. [18] Feminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum hujus herbæ excipientes ore, lienes consumere : & non egredi die omni, nisi ab hoc suffitu : Vegetiores enim firmioresque sic etiam in dies fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubie mederi.

LXX. [1] Cyperos juncus est, [2] qualiter diximus, angulosus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. [3] Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. [4] Radix olivæ nigræ similis, quam, cum oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina usus. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rhodio, tertia [5] Theræo, novissima Ægyptio : [6] quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. [7] Sed cypiros durissima, vixque spirans. [8] Ceteris odor & ipsis nardum imitans. [9] Est & per se

NOTÆ.

15. *Vt diximus.*] Sect. 67. Ξίφιον ibi Dioscoridis esse monuimus.

16. *Discutit duritias.*] Et ξίφιον Dioscoridis lib. 4. cap. 20. panos discutit, διαφορεῖ φύγεθλα, quod genus est tumoris ac duritiei.

17. *Quod ad cypirum.*] Sive gladiolum, ξίφιον, ut diximus.

18. *Feminis quidem.*] Sterilitatem induci pota τοῦ ξιφίου superiore radice e vino, scribit Diosc. loc. cit.

Sect. LXX. 1. *Cyperos juncus.*] Hic Græcorum κύπερος & κύπειρος est. Cyperus officinarum, Dodonæi pag. 336. Cyperus longus, Gallis *Souchet.* Vidimus in horto Regio. Scribonius Largus, Comp. 12. num. 61. *Cypiri, hoc est, junci radicis,* &c.

2. *Qualiter diximus.*] Sup. sect. *Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli &c.* Sunt qui quadratum vocent, ut Celsus, lib. 3. cap. 21. & lib. 4. cap. 20.

3. *Folia ima.*] Ita Diosc. lib. 1. cap. 4.

4. *Radix olivæ.*] Diosc. loc. cit.

5. *Theræo.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

6. *Quod & confudit.*] Vocum affinitas, inquit, cyperi & cyperi, multos induxit in errorem.

7. *Sed cypiros.*] Gladiolus, ξίφιον.

8. *Ceteris.*] Cypero nimirum Græco, seu κυπέρῳ, vel κυπείρῳ, & radici quam κυπερίδα vocant. Hic enim cyperus est, quo propter vicinitatem odoris adulterari nardum admonuit, lib. 12. sect. 27.

9. *Est & per se.*] Diosc. lib. 1. cap. 4. Ἱστορεῖται δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κυπείρου ἐν Ἰνδίᾳ γινόμενον, προσεοικὸς ζιγγιβέρει· ὃ διαμασσηθὲν, κροκῶδες, καὶ πικρὸν εὑρίσκεται, καταχρισθὲν παραχρῆμα ψιλοῖ τὰς τρίχας, *depilat illico.* Hæc porro *cypira*, in Reg. Colb. Chiffl. & Thuan. scribitur, tum hoc loco, tum in Indice : non, ut hactenus editi, *cyperis*, quod cyperi radicis nomen est.

Indica herba, quæ cypira vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. [10] Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, hulceribusque genitalium, [11] & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris hulceribus. [12] Radix adversus serpentium ictus, & scorpionum, præsenti remedio est. [13] Vulvas aperit pota. Lagiori tanta vis, ut expellat eas. [14] Urinam ciet, & calculos, ob id utilissima [15] hydropicis. [16] Illinitur & hulceribus, quæ serpunt, sed his præcipue, quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita.

LXXI. [1] Junci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit alvum, & feminarum menses. [2] Capitis dolores facit, qui vocatur holoschœnos: [3] ejus quæ proxima sunt radicis, commanducantur adversus araneorum morsus. Invenio etiamnum unum junci genus, [4] quod euripicen vocant. Hujus semine somnum allici, sed modum servandum, ne sopor fiat.

LXXII. Ob id & odorati junci medicinæ dicentur, quoniam & in Syria Cœle ([1] ut suo loco retulimus) nascitur. [2] Laudatissimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. [3] Est autem rotundus, vinosæ [4] mordacitatis ad linguam. [5] Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. [6] Discutit inflationes, ob id stomacho utilis, bilemque & sanguinem rejicientibus. Singultus sedat, ructus mo-

NOTÆ.

10. *Cypero vis.*] Hanc Indicæ cyperidi Dioscorides vim adscribit, ut proxime vidimus: nec tamen cypero idcirco abjudicat.

11. *Et quæ in humore.*] Sic infra sect. 76. Hulcera vocat, quæ in humidis sunt.

12. *Radix.*] Diosc. lib. 1. cap. 4.

13. *Vulvas.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

14. *Vrinam ciet & calculos.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 198.

15. *Hydropicis.*] Diosc. loc. cit. & Celsus, lib. 3. cap. 21.

16. *Illinitur.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXI. 1. *Junci radix.*] Diosc. lib. 4. cap. 52.

2. *Capitis dolores.*] Diosc. loco proxime cit.

3. *Ejus quæ proxima.*] Folia nimirum radici vicina. Dioscor. lib. 4. cap. 52. Τὰ δὲ πρὸς τὴν ῥίζαν ἁπαλὰ φύλλα καταπλαττόμενα, φαλαγγιοδήκτοις ἁρμόζει.

4. *Quod euripicen.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: Ἡ δὲ εὐριπικὴ σχοῖνος ὑπνωτικὸν ἔχει τὸν καρπόν· φυλάττεσθαι δὲ δεῖ αὐτοῦ ἐν ταῖς πόσεσι τὸ πλῆθος· καροῖ γὰρ λίαν.

Sect. LXXII. 1. *Vt suo loco retulimus.*] Libro 12. sect. 48.

2. *Laudatissimus*] Ita fere Diosc. lib. 1. cap. 16. sed τευχίτην is Babylonium, non Nabatæum vocat. Τευχίτης porro cognominari videtur, quod e Syria afferebatur vasis: τεῦχος, ἀγγεῖον est.

3. *Est autem rotundus.*] Talis a Celso inter aromata censetur, lib. 3. cap 21. *Junci rotundi semen*, inquit, σχοῖνον *hoc Græci vocant*, &c.

4. *Mordacitatis.*] Qui linguam multo cum fervore mordeat: Δάκνουσα τὴν γλῶσσαν μετὰ πολλῆς πυρώσεως. Diosc. loc. cit.

5. *Sincerus &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

6. *Discutit &c.*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει πνευμάτων διαλυτικήν, &c.

vet, [7] urinam ciet, veficæ medetur. [8] Ad muliebres ufus decoquitur. Opifthotonicis cum refina arida imponitur [9] excalfactoria.

LXXIII. [1] Et rofa adftringit, refrigerat. Ufus ejus dividitur in folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, [2] ungues vocantur: In flore aliud eft femen, [3] aliud capillus: in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium ficcatur, aut tribus modis exprimitur. Per fe, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vafis vitreis. Quidam & falem admifcent, & anchufam nonnulli, aut afpalathum, aut juncum odoratum: quia talis maxime prodeft vulvæ ac dyfentericis. [4] Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum fpiffum in æreum vas, lenique igni fuccus coquitur, donec fiat craffitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiffima quæque folia. * [5] Vinum quomodo fieret e rofa, diximus inter genera vini. [6] Ufus fucci ad aures, oris hulcera, gingivas, tonfillas, gargarizatus, ftomachum, vulvas, fedis vitia, capitis dolores. In febre per fe, vel cum aceto ad fomnos, naufeas. [7] Folia uruntur in calliblepharum. [8] Et ficcis femina afperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos fomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in pofca potus: & fanguinis exfcreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetuftius: & in umbra ficcatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni facro non veteri. Naribus fubductum caput purgat. [9] Capita pota ventrem & fanguinem fiftunt. Ungues

*Caput XIX.

NOTÆ.

7. *Vrinam.*] Diofc. loc. cit.

8. *Ad muliebres.*] Ad vulvæ inflammationes infeffione prodeffe fcribit Diofc. loc. cit.

9. *Excalfactoria.*] Cui refinæ vis eft excalfactoria. Vide Notas & Emend. num. XV.

Sect. LXXIII. 1. *Et rofa.*] Diofc. lib. 1. cap. 130. Peracta jam hortorum ac florum ratione, herbarumque fponte nafcentium explanata natura, nunc ad horum omnium vires medicas enarrandas tranfilit. Et rofa, primum, inquit, adftringit, refrigerat, ut juncus, qui idcirco bilem & fanguinem rejicientibus utilis.

2. *Vngues.*] Et Diofc loc. cit. ὄνυχας appellat, ὅπερ ἐστὶ τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ φύλλῳ.

3. *Aliud capillus.*] Capillum vocat luteos, qui intra florem ftant, apices. Corticem, id quod femen complectitur, ut dictum eft fect. 10. Calycem denique, id quod luteos apices, & folia floris continet, remanetque foliis decuffis.

4. *Exprimuntur eadem.*] Diofc. loc. cit.

5. *Vinum . . . diximus.*] Lib. 14. fect. 19.

6. *Vfus fucci.*] Hæc omnia Diofc. lib. 1. cap. 130. de liquore expreffo ex aridis rofis in vino decoctis.

7. *Folia uruntur.*] Diofc. Καίεται δὲ καὶ εἰς τὰ καλλιβλέφαρα. Καλλιβλέφαρον medicamentum eft quo fucantur, ornanturque palpebræ.

8. *Et ficcis femina.*] Femorum intertrigines. Diofc. Ξηρὰ δὲ λεῖα παρὰ μηροῖς προσπάσσεται. Ubi Marcellus interpres, παρατρίμμασι μηρῶν. Dalecampius Plinium immerito reprehendit, quod μηροῖς pro μύροις legerit.

9. *Capita pota.*] Diofc. loc. cit Αἱ κεφαλαὶ δὲ ποθεῖσαι, κοιλίαν ῥέουσαν, καὶ αἵματος ἀναγωγὴν ἐπέχουσιν.

rosæ epiphoris salubres. Hulcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem [10] vitiis stomachi, rosionibus & vitiis ventris, & intestinorum, [11] & præcordiis utilissima, vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. [12] Cavendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. [13] Diapasmata inde fiunt [14] ad sudores coërcendos, ita ut a balineis inarescant corpori, dein frigida abluantur. [15] Silvestris pilulæ cum adipe ursino alopecias mirifice emendat.

LXXIV. [1] Lilii radices multis modis florem suum nobilitavere, contra serpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clavos pedum in vino decoquuntur, triduoque non solvuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum alvo trahunt. Lienique, & ruptis, [2] vulsis prosunt, & mensibus feminarum. [3] In vino vero decoctæ, impositæque cum melle nervis præcisis medentur. [4] Lichenas, & lepras, & furfures in facie emendant. [5] Erugant corpora. [6] Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: [7] epiphoris testium, melius cum hyoscyamo & farina tritici. [8] Semen illinitur igni sacro: flos & folia hulcerum vetustati. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, [9] ab aliis syrium, [10] ad emolliendas vulvas, sudoresque faciendos, & suppurationes concoquendas.

LXXV. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. [1] Unum pur-

NOTÆ.

10. *Vitiis stomachi.*] Celsus, lib. 4. cap. 5. *Vbi stomachus exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est: &c.*

11. *Et præcordiis.*] Inflammatis: Ἐπιπλασσόμενα φύλλα ποιεῖ πρὸς ὑποχονδρίων φλεγμονάς. Diosc. loc. cit.

12. *Cavendus.*] Idcirco, dum siccantur, assidue versanda, ne situm contrahant, aut a vermiculis erodantur.

13. *Diapasmata.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 131.

14. *Ad sudores.*] Ad sudorum graveolentiam, πρὸς τὴν τῶν ἱδρώτων δυσωδίαν.

15. *Silvestris.*] Rosæ silvestris.

Sect. LXXIV. 1. *Lilii . . . . . contra serpentium.* Apuleïus, cap. 107. tit. 1. *Ad morsum serpentis: Herbæ lilii bulbum conterito, & expressos succos potui dato: ipsum etiam bulbum tritum morsui apponas.*

2. *Vulsis.*] Convulsis, de quibus lib. 20. sect. 18.

3. *In vino . . . . nervis præcisis.*] Diosc. lib. 3. cap. 116. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 197.

4. *Lichenas &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Erugant.*] Erugari faciem trita radice, prodidit etiam Diosc. loc. cit.

6. *Folia in aceto cocta.*] Condita maluit dicere Diosc. loc. cit. ταριχευθέντα ἐν ὄξει. In vino vetere oleoque decoctis sanari ambusta Celsus prodidit, lib. 5. cap. 27. sub finem.

7. *Epiphoris testium.*] Hoc est, inflammationibus. Diosc. loc. cit. Σὺν ὄξει δὲ λεία (ῥίζα) ἢ σὺν ὑοσκυάμου φύλλοις, καὶ ἀλεύρῳ πυροῦ, ὄρχεων φλεγμονὰς θεραπεύει.

8. *Semen illinitur.*] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπελάτων δὲ κατάπλασμα &c.

9. *Ab aliis syrium.*] Ita etiam MSS. Dalecampio legi *siraum* placuit, hoc est, sapam, ut diximus lib. 14. sect. XI.

10. *Ad emolliendas.*] Hanc vim assignat unguento lirino Diosc. loc. cit.

Sect. LXXV. 1. *Vnum purpureo.*] Primum est narcissi genus, quod & purpureum lilium vocat, sect. 12.

pureo

pureo flore, & alterum [2] herbaceum. Hunc stomacho inutilem, [3] & ideo vomitorium, alvosque solventem, nervis inimicum, caput gravantem, [4] & a narce narcissum dictum, [5] non a fabuloso puero. Utriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. [7] Sic & vulneribus, & luxatis. [8] Panis vero cum melle & avenæ farina. [9] Sic & infixa corpori extrahit. [10] In polenta tritus oleoque, contusis medetur, & lapide percussis. [11] Purgat vulnera permixtus farinæ. [12] Nigras vitiligines emaculat. [13] Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus utilissimum: sed & capitis dolores facit.

LXXVI. Violæ silvestres, & sativæ. [1] Purpureæ refrigerant. [2] Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur &

Notæ.

2. *Herbaceum.*] Tertium narcissi genus, de quo sect. 12. cui calyx herbaceus. Πρασίζειν ait Diosc. lib. 4. cap. 161. porrum referre. Abeant cum suo helvaceo colore, quibus est omnia corrumpendi verius quam corrigendi, prurigo.

3. *Et ideo vomitorium.*] Q. Serenus, cap. 20. pag. 137.

Ad vomitum radix narcissi pota movebit.

Sic etiam Apuleïus bulbum vomitorium vocat, cap. 55. Dioscoridem adde, lib. 4. cap. 161.

4. *Et a narce.*] Ἀπὸ τῆς νάρκης, hoc est, a torpore. Eandem appellationis rationem afferunt Plutarchus, & Clemens Alex. apud Vossium in Etymol.

5. *Non a fabuloso puero.*] Narcisso adolescente, a quo flori nomen inditum fabulantur. Vide Ovidium, lib. 16. Metam. & auctorem Geopon. lib. XI. cap. 25. aliosque.

6. *Ambustis.*] Dioscorides. lib. 4. cap. 161.

7. *Sic & vuln.*] Diosc. loc. cit. præcisos nervos glutinari radice imposita: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus tritam ex melle & illitam prodesse narrat. Cum oleo & farina ad vulnera Apuleïus jubet adhiberi, cap. 55. tit. 1.

8. *Panis vero.*] Hoc est, tumoribus abscessibusque ægre maturescentibus. Pro avenæ farina ervinam admiscet Dioscorides, lib. 4. cap. 161. Σὺν ὀρόβῳ δὲ καὶ μέλιτι . . . . τὰ δυσπεπτα τῶν ἀποστημάτων ῥήσσει.

9. *Sic & infixa.*] Diosc. loc. cit. cum ærinea, loliaceave farina imposita, σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ μέλιτι ἐπιπλασσομένη.

10. *In polenta &c.*] Diosc. loc. cit.

11. *Purgat.*] Diosc. loc. cit.

12. *Nigras vitiligines.*] Diosc. ἀλφούς. Vitiligo, cutis vitium est, ex malo corporis habitu. Hujus duo sunt genera, quæ diversi humores faciunt: nam ex pituitoso humore fit candida: ex atra bile, nigra. Galenus, tom. 2. in Medico, cap. 18. pag. 393. ἀλφοὺς λευκοὺς, & ἀλφοὺς μέλανας vocat. Sic etiam lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 3. pag. 342. Cum vitiligo profundius agit, tum eam λεύκην vocat: ἄλφος summam tantum corporis cutem immutat. Vide Pollucem, lib. 4. cap. 25. pag. 120. & Celsum, lib. 5. cap. ult. cui titulus, *De vitiliginis speciebus, id est, de Alpho & Mela, & Leuce, & earum curatione.*

13. *Ex hoc flore.*] Sic Diosc. lib. 1. cap. 63. ἔλαιον ναρκίσσινον, cujus concinnandi modum edocet: dotes ad eadem vulvæ auriumque vitia commendat: sed cavendum capiti monet. Ποιεῖ δὲ πρὸς τὰ ἐν ὑστέρᾳ, μαλάσσον τὰς περὶ αὐτὴν σκληρίας, καὶ μύσεις, ἔστι δὲ κεφαλαλγές.

Sect. LXXVI. 1. *Purpureæ.*] Sic Diosc. lib. 4. cap. 122.

2. *Contra inflam.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. p. 179.

capiti in fronte. [3] Oculorum privatim epiphoris, & ſede procidente, vulvave : & contra ſuppurationes. [4] Crapulam, & [5] gravedines capitis impoſitis coronis olfactuque diſcutiunt. Anginas ex aqua potæ. [6] Id quod purpureum ex iis, comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen violæ ſcorpionibus adverſatur. Contra flos albæ ſuppurata aperit : ipſa diſcutit. [7] Et alba autem & lutea extenuant menſtrua, urinam cient. Minor vis eſt recentibus : [8] ideoque aridis poſt annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. [9] Radices ejus cum aceto illitæ ſedant lienem : [10] item podagram : oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. [11] Folia cum melle purgant capitis hulcera : [12] cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto vero collectiones ſanant.

LXXVII. Bacchar in medicinæ uſu aliqui ex noſtris [1] perpreſſam vocant. [2] Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores fervoreſque : item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus a partu, & ægilopis incipientibus, & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Ra-

NOTÆ.

3. *Oculorum.*] Dioſc. pariter, lib. 4. cap. 122. Καὶ ὀφθαλμῶν φλεγμοναῖς, καὶ ταῖς τῆς ἕδρας προπτώσεσι.

4. *Crapulam &c.*] Plutarchus, in Sympoſ. lib. 3. probl. 1. pag. 647. Αἱ τῶν ἀνθῶν ἀπόρροιαι πρὸς τοῦτο θαυμασίως βοηθοῦσι, καὶ ἀποτειχίζουσι τὴν κεφαλὴν ἀπὸ μέθης ὡς ἀκρόπολιν, τῶν μὲν θερμῶν μαλακῶς ἀναχαλώντων τοὺς πόρους καὶ ἀναπνοὴν τῷ οἴνῳ διδόντων· ὅσα δὲ ἡσυχῇ ψυχρὰ τῷ μετρίως, ἐπιψαύειν ἀνακρουομένων τὰς ἀναθυμιάσεις, ὥσπερ ὁ τῶν ἴων καὶ ῥόδων στέφανος· στύφει γὰρ ἀμφότερα, καὶ στέλλει τῇ ὀσμῇ τὰς καρηβαρείας. *Florum halitus mire huic malo medentur, caputque veluti arcem muniunt contra ebrietatem : nam & calidi flores molliter aperiendo meatus faciunt ut perſpirare vinum poſſit : & quæ ſunt modice frigida moderato contactu vapores cohibent, ut violacea & roſacea corona : utrumque enim horum adſtringit, reprimitque odore ſuo ea quibus corpus gravatur.* Schola Salernitana, de viola :

Crapula diſcutitur, capitis dolor, atque gravedo.

5. *Gravedines capitis.*] Τῆς κεφαλῆς βαρύτητα intelligit. Gravatum caput dixit Columella, lib. 6. cap. 9. de febre boum. *Peſanteur de teſte.*

6. *Id quod purpureum.*] Dioſc. loc. cit. Φασὶ δὲ τὸ πορφυρίζον τοῦ ἄνθους &c. Schola Salernitana :

Purpuream violam dicunt curare caducos.

7. *Alba autem.*] Dioſc. lib. 3. cap. 138. & Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 202.

8. *Ideoque aridis.*] Dioſc. & Galenus, locis cit. Sic etiam MSS. Reg. Colb. &c. non *attritis*.

9. *Radices ejus.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. *Sedant lienis dolorem radices violæ luteæ, ſi ex aceto ſpleni vice emplaſtri apponantur.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. *Radices violæ lotæ*, (lege *luteæ*) *ex aceto illinuntur.*

10. *Item podagram.*] Dioſc. loc. cit.

11. *Folia cum melle.*] Folia quibus flos conſtat, intellige, non quæ ambiunt. Sic & oris hulcera his ſanari auctor eſt Dioſc. loc. cit.

12. *Cum cerato.*] Dioſc. loc. cit. Ἀναληφθέντα δὲ κηρωτῇ, ῥαγάδας τὰς ἐν δακτυλίῳ θεραπεύει. Ceratum, ſive cerotum κηρωτὸν, medicamentum eſt cera temperatum. *Du Cerat.*

Sect. LXXVII. 1. *Perpreſſam vocant.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

2. *Auxiliatur.*] Vires plane eaſdem bacchari Dioſcorides attribuit, lib. 3. cap. 51. & Cratevas item cujus fragmentum recitat Anguillara, par. 2. p. 26.

dicem decoctam bibere ſpaſticis, [3] everſis, convulſis, ſuſpirioſis, ſalutare eſt. [4] In tuſſi vetere radices ejus tres quatuorve decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & veſicæ calculos. [5] Tunditur & in diapaſmata. Veſtibus odoris gratia inſeritur. [6] Combretum, quod ſimile ei diximus, tritum cum axungia, vulnera mire ſanat.

LXXVIII. Aſarum jocinerum vitiis ſalutare eſſe traditur, uncia ſumptum in hemina mulſi mixti. [1] Alvum purgat ellebori modo. [2] Hydropicis prodeſt, & præcordiis, vulviſque, ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit vinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

LXXIX. Et quoniam quidam, [1] ut diximus, nardum ruſticum nominavere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata [2] in peregrinis arboribus. [3] Ergo adverſus ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit. Inflammationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. [4] Item jocineris, & renum: ſuffuſiſque felle. Et hydropicis per ſe, vel cum abſinthio. Siſtit purgationum mulierum impetus. CAP. XX.

LXXX. [1] Ejus vero quod phu eodem loco appellavimus, radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulatus, vel pectoris dolores, [2] vel laterum. [3] Menſes quoque ciet. Bibitur cum vino.

LXXXI. Crocum melle non ſolvitur, nulloque dulci: facillime autem vino, aut aqua. Utiliſſimum in medicina. [1] Aſſervatur cornea pyxide. [2] Diſcutit inflammationes omnes quidem, [3] ſed oculorum

NOTÆ.

3. *Everſis.*] Ex alto præcipitatis, πτώμασι, Dioſc. loc. cit.

4. *In tuſſi vetere radices.*] Ita Reg. 1. Colb. 2. & 3. ipſeque Dioſc. loc. cit. At Reg. 2. Th. & Chiffl. *rami*, non *radices* legit.

5. *Tunditur & in diap.*] Dioſc. loc. cit Καὶ εἰς διαπάσματα χρησιμεύει, ἱκανὴν ἔχουσα τὴν εὐωδίαν.

6. *Combretum, quod ..... diximus.*] Sect. 16.

Sect. LXXVIII. 1. *Alvum purgat &c.*] Dioſc. lib. 1. cap. 9. ait radices bibitas drachmis ſex ex aqua mulſa, ellebori modo purgare.

2. *Hydropicis.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXIX. 1. *Ut diximus.*] Sect. 16.

2. *In peregrinis arboribus.*] Libro 12. ſect. 26.

3. *Ergo adverſus.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 1. cap. 7.

4. *Item jocineris.*] Subintellige ex antecedente ſententia, *inflammationibus.* Dioſc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ καὶ τὰς περὶ τὸ ἧπαρ φλεγμονάς, καὶ ἰκτερικούς, καὶ πνευματώσεις στομάχου, μετ' ἀφεψήματος ἀψινθίου πινομένη.

5. *Suffuſiſque felle.*] Ictericis.

Sect. LXXX. 1. *Ejus vero quod phu.*] Libro 12. ſect. 26. Nardum Creticam ſic veteres appellaverunt.

2. *Vel laterum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 10. πρὸς πλευρᾶς πόνον.

3. *Menſes quoque.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXXI. 1. *Aſſervatur cornea.*] Noſtri plumbea magis utuntur

2. *Diſcutit.*] Mitigat eryſipelata, inquit Dioſcor. lib. 1. cap. 25. quæ ſunt cum inflammatione conjuncta: aurium quoque inflammationibus prodeſt.

3. *Sed oculorum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 25. Ῥεῦμά τε ὀφθαλμῶν ἐπιχριόμενος στέλλει σὺν γάλακτι γυναικείῳ. *Oculorum fluxiones illitus ex lacte muliebri cohibet.*

maxime ex ovo illitum. Vulvarum quoque ſtrangulatus, ſtomachi exhulcerationes, pectoris, & renum, jocinerum, pulmonum, veſicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer utile. Item tuſſi & pleuriticis. Tollit & pruritus. [4] Urinas ciet. [5] Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentient, ebrietati reſiſtent. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. [6] Somnum facit. Caput leniter movet. Venerem ſtimulat. Flos ejus igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

LXXXII. [1] Collyrio uni etiam nomen dedit. Fæx quoque [2] expreſſi unguento crocino, quod [3] crocomagma appellant, [4] habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum, [5] urinas. [6] Magis excalfacit, quam crocum ipſum. [7] Optimum, quod guſtatu ſalivam denteſque inficit.

LXXXIII. Iris rufa melior quam candida. Infantibus eam circumligari ſalutare eſt, dentientibus præcipue, & tuſſientibus, [1] tinearumve vitio laborantibus inſtillari. Ceteri effectus ejus non multum a melle differunt. Hulcera purgat capitis, præcipue ſuppurationes veteres. Alvum ſolvit duabus drachmis cum melle. [2] Tuſſim, tormina,

Notæ.

4. *Vrinas ciet.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 238.

5. *Qui crocum.*] Plutarch. lib. 3. Sympoſ. quæſt. 1. pag. 647. Dioſcorides loc. cit. bibi idcirco crocum ex paſſo jubet: Ἀκραιπαλός ἐστι μετὰ γλυκέος πινόμενος.

6. *Somnum facit.*] Celſus, lib. 3. cap. 18. ubi de phreneticis: *Omnibus vero ſic affectis*, inquit, *ſomnus & difficilis, & præcipue neceſſarius eſt: ſub hoc enim plerique ſeneſcunt. Prodeſt ad id, atque etiam ad mentem ipſam componendam crocinum unguentum cum irino in caput datum.*

Sect. LXXX. 1. *Collyrio uni.*] Quod διὰ κρόκου dicitur, deſcriptum a Celſo, lib. 6. cap. 6. tit. *Διὰ κρόκου collyrium. Proprie etiam ad caligationem oculorum quæ ex lippitudine oritur, componitur quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis* P. X. I. *Croci Cilicis, papaveris lacrymæ, ceruſſæ, ſingulorum* P. X. III. *pſorici, gummi, ſingulorum* P. X. IIII. hoc eſt, pondo denariûm quaternûm. In collyriis oculorum plurimis admiſcetur a Marcello Empirico, cap. 8.

2. *Fæx quoque expreſſi.*] Ita MSS. tum noſtri, tum Pintiani: non, ut editi, *ex eo quoque expreſſo.*

3. *Crocomagma.*] Dioſc. lib. 1. cap. 26. Τὸ δὲ κροκόμαγμα γίνεται ἐκ τοῦ κροκίνου μύρου, τῶν ἀρωμάτων ἐκπιεσθέντων καὶ ἀναπλασθέντων. *Crocomagma fit ex unguento crocino, expreſſis aromatis, & in paſtillos digeſtis.* Crocomagma igitur fæx eſt & recrementum olei unguentive crocini. Celſus, lib. 5. cap. 18. *Crocomagma, quod quaſi recrementum ejus eſt.*

4. *Habet ſuas.*] Dioſc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει σμηκτικὴν τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις. *Vim habet ea detergendi, quæ pupillis oculorum caliginem offundunt.*

5. *Vrinas.*] Subintellige, habet utilitates & contra urinas, quas admodum ciet: δύναμιν ἔχει οὐρητικήν, inquit Dioſc. loc. cit.

6. *Magis excalfacit.*] Et vim ei θερμαντικὴν Dioſcorides aſſignat loc. cit.

7. *Optimum, quod.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXXIII. 1. *Tinearumve vitio.*] Hoc eſt, vermium, ſeu lumbricorum.

2. *Tuſſim, tormina.*] Dioſc. lib. 1. cap. 1. πρὸς βῆχας, καὶ στρόφους.

inflationes, pota: [3] Lienes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorum morſus, ex poſca valet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua ſumitur. Contra canum morſus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & nervorum doloribus. [4] Lumbis vero & coxendicibus cum reſina illinitur. [5] Vis ei concalfactoria. Naribus ſubducta, ſternumenta movet, caputque purgat. [6] Dolori capitis cum cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet, duobus obolis ſumpta. [7] Oſſa fracta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farina ejus utuntur: cum vino, ad clavos, vel verrucas, triduoque non ſolvitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. [8] Somnum conciliat, [9] ſed genituram conſumit. Sedis rimas, [10] & condylomata, omniaque in corpore excreſcentia ſanat. Sunt qui ſilveſtrem, [11] xyrin vocent. [12] Strumas hæc, vel panos, vel inguina diſcutit. Præcipitur, ut ſiniſtra manu ad hos uſus eruatur, colligenteſque dicant, cujus hominis utique cauſa eximant. [13] Scelus herbariorum aperietur in hac mentione. Partem ejus ſervant, & quarundam aliarum herbarum, ſicut plantaginis: & ſi parum mercedis tuliſſe ſe arbitrantur, rurſuſque opus quærunt, partem eam quam ſervavere, eodem loco infodiunt: [14] credo, ut vitia, quæ ſanaverint, faciant rebellare.

NOTÆ.

3. *Lienes &c.*] Dioſc. loc. cit. Μετ' ὄξους δὲ πινόμεναι, θηριοδήκτοις ἀρήγουσι, καὶ σπληνικοῖς.

4. *Lumbis vero.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Vis ei concalfactoria.*] Δύναμιν ἔχει θερμαντικήν, Dioſc. loc. cit.

6. *Dolori capitis.*] Ex aceto ad id & roſaceo applicari Dioſcorides præcipit, σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ.

7. *Oſſa fracta.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Somnum.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Sed genituram conſumit.*] Conſumendoque, ne effluat, facit. Unde Dioſc. loc. cit. auxiliari ait iridem potam iis, quibus genitura effluit, τοῖς γόνον προϊεμένοις.

10. *Et condylomata.*] Scribonius Largus, Compoſ. 225. ad condylomata: *Multis & iris contuſa, & ex vino mixta, cocta, & poſita velut farina hordeacea profuit.* Κονδύλωμα, excreſcentia carnis eſt circa anum, & tubercula quædam in locis muliebribus ſanguinem fundentia: ſic dicta a ſimilitudine extremorum in quatuor digitis pugno clauſo nodorum.

11. *Xyrin vocent.*] Ξυρὶς eſt Dioſcoridi, lib. 4. cap. 22.

12. *Strumas hæc.*] Collectiones omnes, οἰδήματα, ea appoſita diſcuti auctor eſt Dioſc. loc. cit.

13. *Scelus herbariorum.*] Herbarii ſunt qui medicas herbas legunt, venduntque. Firmicus, lib. 8. cap. 13. *Herbarios faciet, qui ſcilicet herbas ſolerti arte collectas ad medelam laborantium ſervent.* Græci ῥιζοτόμους & βοτανολόγους vocant. Alias *herbarius* etiam veneficum ſonat. Vide Du-Cangium in Gloſſario.

14. *Credo, ut vitia.*] Eruentes, inquit, colligenteſque eam herbam, ſi dicant, cujus hominis cauſa eximant, prodeſſe ægro tum creduntur: quid igitur exiſtimandum eſt aliud velle eos, dum infodiunt rurſus eodem loco, ubi parum mercedis tuliſſe ſe credunt, quam rebellare iterum ac recrudeſcere eos morbos, quos ante ſanaverint? Horum verborum quis eſſet ſenſus, aut quo illa pertinerent, negabat Salmaſius ſe per-

Saliuncæ radix in vino decocta ſiſtit vomitiones, corroborat ſtomachum.

LXXXIV. [1] Polio Muſæus & Heſiodus perungi jubent dignationis gloriæque avidos: polium tractari, coli: [2] Polium contra ſerpentes ſubſterni, uri, vel portari: In vino decoqui recens, vel aridum, illinique. [4] Splenicis propinant ex aceto: [5] morbo regio in vino: [6] & hydropicis incipientibus in vino decoctum. [7] Vulneribus quoque ſic illinunt. Secundas mulierum, partuſque emortuos pellit: item dolores corporis. Veſicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba convenit medicamento, quod [8] alexipharmacon vocant. [9] Stomacho tamen inutile eſſe, caputque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inventum ſit, protinus adalligandum contra oculorum ſuffuſiones, cavendumque ne terram attingat. Hi & folia ejus thymo ſimilia tradunt, niſi quod molliora ſunt, & lanatiore canitie. Cum ruta ſilveſtri, & ſi teratur ex aqua cæleſti, aſpidas mitigare dicitur: & non ſecus atque cytinus adſtringit & cohibet vulnera, prohibetque ſerpere.

LXXXV. Holochryſos medetur ſtranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce vero vini cremata & polenta, lichenas emendat. [1] Chryſocomes radix calfacit, & ſtringit. [2] Datur potui ad jocinerum vitia: item pulmonum: vulvæ dolores in aqua mulſa decocta. Ciet menſtrua: & ſi cruda detur, hydropicorum aquam.

LXXXVI. Meliſſophyllo [1] ſive melittæna ſi perungantur alvearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. [2] Copia

NOTÆ.

cipere, in Præexercit. ad Plinium, pag. 44. Plinius, de batrachio herba, lib. 25. ſect. 109. *Credunt eâ rurſus ſatâ, rebellare, quæ curaverint, vitia: quo ſcelere & plantagine utuntur.*

Sect. LXXXIV. 1. *Polio Muſæus.*] Vide quæ diximus ſect. 21.

2. *Polium contra.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

3. *Vel portari.*] Vide Notas & Emendationes num. XVIII.

4. *Splenicis.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 124.

5. *Morbo regio.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Et hydropicis.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Vulneribus.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Alexipharmacon.*] Ἀλεξιφάρμακον, remedium adverſus venena, amuletum contra veneficia.

9. *Stomacho tamen.*] Prodeſſe certe ſtomachicis polion cum melle tritum, auctor eſt Marcellus, cap. 20. pag. 139. Contra Dioſc. loc. cit. & male ſtomachum habere, & ciere capitis dolorem ſcribit.

Sect. LXXXV. 1. *Chryſocomes.*] Dioſc. quoque, lib. 4. cap. 55. Δύναμιν δ' ἔχει θερμαντικὴν, καὶ στυπτικὴν ἡ ῥίζα.

2. *Datur potui.*] Dioſc. loc. cit. tum iſtud, tum cetera chryſocomes remedia totidem verbis affert.

Sect. LXXXVI. 1. *Sive melittæna.*] Vide Notas & Emendationes num. XIX.

2. *Copia iſtius.*] Reſpicit illud Maronis, lib. 4. Georg. verſ. 63.

Huc tu juſſos aſperge ſapores,
Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen:
Ipſæ conſident medicatis ſedibus: ipſæ
Intima more ſuo ſe ſe in cunabula condent.

iſtius examina facillime continentur. [3] Idem præſentiſſimum eſt contra ictus earum veſparumque, & ſimilium, ſicut araneorum : item ſcorpionum. [4] Item contra vulvarum ſtrangulationes, addito nitro. Contra tormina, e vino. [5] Folia ejus ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis, cum ſale. [6] Decoctæ ſuccus feminas purgat, & inflammationes diſcutit, & hulcera ſanat. [7] Articularios morbos ſedat, caniſque morſus. [8] Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoïcis, lienibus, hulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur.

LXXXVII. Melilotos quoque oculis medetur [1] cum luteo ovi, aut lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit : [2] & capitis cum roſaceo : [3] item aurium e paſſo, quæque in manibus intumeſcunt, vel erumpunt. [4] Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. [5] Idem effectus & ad vulvas. [6] Teſtes vero, & ſedem prociduam, quæque ibi ſint vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adjecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferveſcit in vino dulci. [7] Peculiariter & contra meliceridas efficax.

CAPUT XXI.

LXXXVIII. [1] Trifolium ſcio credi prævalere contra ſerpentium ictus & ſcorpionum, ex vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis : vel foliis, & tota herba decocta : ſerpenteſque nunquam in trifolio aſpici. Præterea celebratis auctoribus, contra omnia venena pro antidoto ſufficere XXV. grana ejus, quod [2] minyanthes ex eo appellavimus, tradi. Multa alia præterea in remediis ejus adſcribi. Sed me contra ſententias eorum graviſſimi viri auctoritas movet. So-

NOTÆ.

3. *Idem præſentiſſimum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 118.

4. *Item contra vulvarum.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

5. *Folia ejus.*] Dioſc. loc. cit. Καταπλασσόμενα δὲ (φύλλα) σὺν ἁλσὶ, διαφορεῖ χοιράδας.

6. *Decoctæ ſuccus.*] Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν . . . πρὸς ἐμμηνίων ἀγωγὴν εὐθετεῖ. Dioſc. loc. cit.

7. *Articularios.*] Hoc folia præſtare cum ſale impoſita Dioſc. ait loco cit. & contra canis rabidi morſus eadem cum vino pota prodeſſe.

8. *Prodeſt dyſentericis &c.*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. LXXXVII. 1. *Cum luteo ovi.*] Vide Notas & Emendationes num. XXI.

2. *Et capitis.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 48. Καὶ κεφαλαλγίαν πραΰνει ἐμβρεχόμενος μετ' ὄξους καὶ ῥοδίνου.

3. *Item aurium &c.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Stomachi dolores.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Idem effectus.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Teſtes vero &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Peculiariter.*] Dioſc. loc. cit. Θεραπεύει καὶ μελικηρίδας &c

Sect. LXXXVIII. 1. *Trifolium ſcio.*] Vide auctorem libri de ſimp. med. tomo 13. operum Galeni, pag. 1002. Dioſcoridem quoque, lib. 3. cap. 123. Et quæ de trifolio acuto refert Scribonius Largus, Compoſ. 163

2. *Minyanthes.*] Μινυανθὲς Galeno, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 236 qui quæ ſit ejuſce vocis originatio neſcire ſe fatetur. Forte a minuendo dolore : ἄνθος enim florem, μινύω minuere Græce ſonat.

phocles enim Poëta venenatum id dicit. [3] Simus quoque e medicis, decocti, aut contriti succum infusum corpori, [4] easdem uredines facere, quas si percussis a serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quam contra venena, censuerim. Fortassis enim & his venenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animadverto, semen ejus, cujus minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum.

LXXXIX. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera ejus: candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrius, [1] florisque nigri. [2] Utraque oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi: in ecligmate faciles exscreationes facere [3] cum aceto & sale. [4] Sanguinem concrescere non pati e melle: Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi, extenuare: [5] item stomachi & ventris vitia. Modice his tamen utendum est, quoniam excalfaciunt, quamvis sistunt alvum: quæ si exhulcerata sit, denarii pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateris dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis, ac melancholicis. [6] Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aïunt & dormire eos oportere in molli thymo. [7] Prodest & orthopnoïcis, & anhelatoribus, mulierumque mensibus retardatis. [8] Vel si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris vero contra inflationes cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testesve, [9] aut si vesicæ dolor exigat. E vino

NOTÆ.

3. *Simus quoque.*] A quo Simonianum trifolium appellatum videri possit. Simo Galenus adstipulatur, lib. de theriaca ad Pisonem, cap. 4. pag. 935.

4. *Easdem uredines.*] Eosdem pruritus.

Sect. LXXXIX. 1. *Florisque nigri.*] Hoc est purpurascentis, πορφυρίζοντες, ut ait Dioscor. lib. 3. cap. 44. atque adeo in nigredinem vergentis, ut violæ.

2. *Vtraque oculorum.*] Dioscor. loc. cit. Ἀμβλυωποῦντες ἐσθιόμενοι σὺν τροφῇ ὠφελεῖ. *Hebetiore oculorum acie præditis in cibo confert.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 4. cap. 35. de utroque thymo..

3. *Cum aceto & sale.*] Cum melle, Dioscor. loc. cit. Cum vino Marcellus Empir. cap. 17. pag. 23.

4. *Sanguinem concrescere.*] Dioscor. loc. cit. Καταπλασθὲν μετ' ὄξους αἵματος θρόμβους διαλύει.

5. *Item stomachi.*] Quoniam cum sale & aceto potum, vim habet pituitam per alvum detrahendi, inquit Dioscor. loc. cit.

6. *Datur & comitialibus.*] Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 2. num. 15. *Ad recentem comitialem morbum cito proficit: ad veterem tardius: Thymi albi X. P. III. ex aceti cyathis tribus, & mellis boni pondo uncia: ut dilutum jejunus bibat per dies XLV.*

7. *Prodest &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 44. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 178.

8. *Vel si emortui.*] Diosc. & Galenus, locis citatis. Plinius Valer. lib. 4. cap. 35. *Emortuos* partus extrahit.

9. *Aut si vesicæ dolor.*] Urinam ciere thymum produnt Diosc. & Galenus, loc. cit.

tumores

tumores [10] & impetus tollit impoſitum. [11] Item cum aceto callum & verrucas. [12] Coxendicibus imponitur, cum vino: articulariis morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

XC. [1] Hemerocalles pallidum e viridi & molle folium habet, radice odorata atque bulboſa: [2] quæ cum melle impoſita ventri, aquas pellit, & ſanguinem etiam inutilem. [3] Folia epiphoris oculorum, mammarumque poſt partum doloribus illinuntur.

XCI. Helenium ab Helena, [1] ut diximus, natum, favere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu ejus quandam gratiam iis veneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum [2] ab Homero, quo triſtitia omnis aboleatur. [3] Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoïcis radix ejus in aqua jejunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare.

XCII. [1] Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac

NOTÆ.

10. *Et impetus.*] Quas Græci ἐπιφορὰς appellant, de quibus lib. 20. ſect. 26.

11. *Item cum aceto... verrucas.*] Et hæc pariter Dioſc. loc. cit.

12. *Coxendicibus.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ ἰσχιαδικοῖς μετ' οἴνου καὶ ἀλφίτων ἐπιτεθὲν ἁρμόζει.

Sect. XC. 1. *Hemerocalles.*] Iiſdem fere verbis deſcribitur a Dioſcor. lib. 3. cap. 137. Ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ, χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσου. *Caulem ac folia lilii habet, porri inſtar virentia.* Lilium eſt rubrum miniatum ſeu Byzantinum Cluſii, lib. 2. hiſtor. rarior. plant. pag. 131. Eſt & in horto Eyſtetenſi, ibi Hemerocallis Chalcedonica appellata. Vidimus in Horto Regio.

2. *Quæ cum melle.*] Cum melle lana ſubdita in peſſo adhiberi Dioſc. præcipit, loc. cit. Ῥίζα λεία ποθεῖσα, καὶ σὺν μέλιτι ἐν ἐρίῳ προστεθεῖσα, ἀγωγός ἐστιν ὑδραγωγὸς καὶ αἱματαγωγός.

3. *Folia epiphoris.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XCI. 1. *Vt diximus.*] Sect. 33.

2. *Ab Homero.*] Odyſſeæ δ'. verſ. 221.

Αὐτίκα γὰρ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Eſſe vero nepenthes quam ſubſecuta ætas bugloſſon vocavit, nos borraginem, Plutarchus innuit, lib. 1. Sympoſ. quæſt. 1. pag. 614. Nos plane affirmamus, vel eo ducti argumento, quod vis bugloſſo plane par adſcribitur a ſummis viris, ut dicturi ſumus, lib. 25. ſect. 40. Nam in vinum dejecta animi voluptates auget, atque ex ea re vocatur & εὐφρόσυνον.

3. *Eſt autem ſucci prædulcis.*] Helenium ſcilicet. Quare & nectaream appellavere alii, & ex ea vinum nectarites concinnatum olim, ut Plinius ſuperius adnotavit, lib. 14. ſect. 19. num. 5.

Sect. XCII. 1. *Abrotonum.*] Scholiaſtes Nicandri, in Theriac. pag 9. Τοῦ ἀβροτόνου δύο γένη εἰσί· τὸ μὲν κηπεύσιμον, τὸ δὲ ὀρεινόν. Dioſc lib. 3. cap. 29. duo genera pariter agnoſcit, marem, feminamque: illud Galaticum, iſtud vero Siculum.

montanum : hoc feminam, illud marem intelligi volumus. [2] Amaritudo absinthii in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. [3] Usus & foliis, sed major femini ad excalfaciendum : ideo nervis utile, tussi, [4] orthopnœæ, convulsis, ruptis, lumbis, urinæ angustiis. Datur bibendum [5] manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. [6] Prodest & vulvæ. [7] Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cum cotoneo malo cocto. [8] Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorum : & contra venena alia pota prodest, [9] & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent corporibus. [10] Pellit & interaneorum mala. Ramo ejus, si subjiciatur pulvino, Venerem stimulari aïunt : efficacissimamque esse herbam contra omnia veneficia, quibus coïtus inhibeatur.

CAPUT XXII. XCIII. Leucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permixtum. [1] Sampsuchum sive amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus adversatur, ex aceto ac sale illitum. [2] Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. [3] Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. [4] Succus decocti tormina discutit. [5] Et urinis & hydropicis utile. Movet & aridum sternutamenta. [6] Fit ex eo & oleum, quod sampsuchinum

NOTÆ.

2. *Amaritudo.*] Feminæ quidem hanc inesse Diosc. prodidit, loc. cit.

3. *Usus est & foliis &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 1. pag. 145.

4. *Orthopnoïcis &c.*] His quoque morbis reliquis mederi abrotonum Diosc. admonet loc. cit.

5. *Manualibus fasciculis.*] Qui manum impleant.

6. *Prodest & vulvæ.*] Mensibus commorantibus, ἐμμήνων ἐπισχέσει, Dioscor. loc. cit.

7. *Concoquit &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus totidem verbis, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 146.

8. *Serpentes.*] De serpentibus, phalangiis, ac venenis, eadem tradit Diosc. loc cit. post Nicandrum in Theriac. pag. 7.

9. *Et quoquomodo algentibus.*] Etiam periodicis febrium rigoribus, inquit Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 145.

10. *Pellit &c.*] Galenus, loc. cit. ἕλμινθας ἀναιρεῖ. Item Ælianus, lib. 9. hist. anim. cap. 33.

Sect. XCIII. 1. *Sampsuchum &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 47. totidem verbis.

2. *Menstruis . . . impositum.*] In pesso subditum, ἐν προσθέτῳ. Dioscor. loc. cit.

3. *Cohibet &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Succus decocti.*] Diosc. loc. cit.

5. *Et urinis &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Fit ex eo.*] Seorsim ac diversis capitibus de amaracino oleo, & sampsuchino Dioscorides egit : ac de isto quidem, cap. 58. de illo, cap. 68. libri primi : non quod amaracum a sampsucho differre velit : sed quod unguenta ea concinnandi modos tradat geminos : quos ut confectionis genere, sic & appellatione secerni voluit.

vocatur aut amaracinum, 7 ad excalfaciendos molliendosque nervos: & vulvas calfacit. 8 Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

XCIV. 1 Anemonas coronarias tantum diximus: nunc reddemus & medicas. 2 Sunt qui phrenion vocent. 3 Duo ejus genera: Silvestris prima, altera in cultis nascens, utraque sabulosis. 4 Hujus plures species. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est: aut purpureum, aut lacteum. 5 Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, 6 cacumine asparagi. 7 Flos nunquam se aperit, nisi vento spirante: unde & nomen accepere. 8 Silvestri amplitudo major, latioribusque foliis, flore phœniceo. 9 Hanc, errore ducti, 10 argemonem putant multi: alii rursus papaver, 11 quod rhœan appellavimus. 12 Sed distinctio magna, quod utraque hæc postea floret. Nec aut succum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. 13 Prosunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vulvis mulierum, lacti quoque. 14 Et menstrua cient cum ptisana sumptæ, aut vellere

CAPUT XXIII.

NOTÆ.

7. *Ad excalfaciendos.*] Diosc. lib. 1. cap. 68.

8. *Et folia.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 3. cap. 47.

Sect. XCIV. 1. *Anemonas .... diximus.*] Sect. 38.

2. *Sunt qui phrenion.*] Vide Notas & Emend. num XXII.

3. *Duo ejus genera.*] Eadem leges pariter apud Dioscor. lib. 2. cap. 207. Ἀνεμώνη διττή, ἡ μὲν ἀγρία, ἡ δὲ ἥμερος. Recentiores herbarii centum amplius genera norunt, ut diximus sect. 38.

4. *Hujus plures.*] Sativæ scilicet. Diosc. loc. cit. Καὶ τῆς ἡμέρου ἡ μέν τις φοινικᾶ φέρει τὰ ἄνθη· ἡ δὲ ὑπόλευκα ἢ γαλακτίζοντα, ἢ πορφυρᾶ.

5. *Harum trium folia apio.*] Coriandro, quod eodem ferme recidit, Diosc. loc. cit. & Oribasius, lib. XI. pag. 190. Sed sunt tamen apio, quam coriandro propiora.

6. *Cacumine asparagi.*] Nec calyces habent anemonæ, nec capita, seu vascula: Sed cacumen instar asparagorum est. Οὔτε κωδίαν ἔχουσιν, ἀλλ' οἱονεὶ ἀσπαράγου ἄκρον. Dioscor. loc. cit Vide iconem anemones primæ apud Dodon. pag. 431.

7. *Flos nunquam.*] At nostræ etiam tranquillo se se aperiunt. Verius forsan nomen iis inditum, quod facile flos vento decutitur Hesychius: Ἀνεμώνη .... πᾶν φυτὸν ταχέως ὑπὸ ἀνέμων φθειρόμενον.

8. *Silvestri amplitudo.*] Diosc. hæc totidem verbis, lib. 2. cap. 207.

9. *Hanc errore.*] Totidem verbis Diosc. & Oribasius, locis cit.

10. *Argemonem.*] Hanc depictam vide apud Lobelium in Observat. pag. 144. Est & in horto Regio. Similis fere papaveri rhœadi. Ceteras ejus notas disce a Diosc. lib. 2. cap. 208. Plinioque ipso, lib. 25. sect. 56.

11. *Quod rhœan.*] Libro 19. sect. 53.

12. *Sed distinctio &c.*] Eadem discrimina afferunt auctores mox appellati. Quod & argemone & rhœas papaver serius florent: nec croceum, ut argemone, dum caulis conciditur: nec candidum, ut papaver succum reddit, &c.

13. *Prosunt anemonæ.*] Radicis succo naribus infuso valere Dioscorides ait, loc. cit. ad purgandum caput: folia cum ptisana decocta, & in cibo sumpta, fecunditatem lactis præstare. Habet hæc etiam Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 157.

14. *Et menstrua.*] Diosc. loc. cit.

appositæ. [15] Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat: [16] decocta oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi multum quidem iis tribuêre, quamprimum aspiciatur eo anno tolli jubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno rosco, & in umbra asservari, ita cum opus sit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicumque animalium imposita, hulcus facit [17] septica vi. [18] Et ideo expurgandis hulceribus adhibetur.

CAPUT XXIV. XCV. [1] Oenanthe herba nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis ejus & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasque purgant. Tussim e melle tollunt: urinam cient. Radix & vesicæ vitiis medetur.

CAPUT XXV. XCVI. [1] Heliochrysum, quod alii chrysanthemon vocant, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia: ad Solis repercussum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt: qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissime servavit Ptolemæus rex Ægypti. [2] Nascitur in frutectis. [3] Ciet urinas e vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. [4] Ambustis cum melle imponitur. [5] Contra serpentium ictus, [6] & lumborum vitia bibitur. [7] Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso. Folia ejus trita trium obolorum pondere

NOTÆ.

15. *Radix &c.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

16. *Decocta oculorum &c.*] Decocta in passo, ἐν γλυκεῖ. Diosc. loc. cit. De cicatricibus Galenus loc. cit. οὐλὰς λεπτύνει. Has voculas, *& cicatrices*, ex MSS. addidimus.

17. *Septica vi.*] Σηπτικὴ δύναμις, vis putrefaciendi. Celsus, lib. 7. cap. 21. *Medicamenta, quæ sic exedunt, ne erodant, σηπτικὰ Græci vocant.*

18. *Et ideo.*] Galenus, loc. cit.

Sect. XCV. 1. *Oenanthe herba.*] Filipendula Dodonæi, pag. 56. Oenanthe staphylini folio, Joan. Bauhini, tom. 3. pag. 191. Dioscor. lib. 3. cap. 135. Οἰνάνθη . . . τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὥσπερ σταφυλῖνος, &c. De forma œnanthes, ac viribus ejusdem, paria prorsus cum Plinio tradit. Radicem ad stranguriam adhibet Apuleïus, cap. 54. tit. 1.

Sect. XCVI. 1. *Heliochrysum.*] De quo jam superius, sect. 38. Diosc. iisdem fere verbis, lib. 4. cap. 57. Ἑλίχρυσον, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀμάραντον καλοῦσιν, ᾧ καὶ τὰ εἴδωλα στεφανοῦσι· ῥαβδίον λευκὸν, χλωρόν . . . φύλλα στενὰ ἐκ διαστημάτων ἔχον πρὸς τὰ τοῦ ἀβροτόνου· κόμην κυκλοτερῆ, χρυσοφανῆ, σκιάδιον περιφερὲς, ὥσπερ κορύμβους ξηροὺς, &c.

2. *Nascitur in frutectis.*] Dioscor. loc. cit. Φύεται δὲ ἐν τραχέσι καὶ χαραδρώδεσι τόποις, *in asperis & salebrosis.* Interpres Oribasii, lib. XI. pag. 196. *in asperis & aquosis convallibus.*

3. *Ciet urinas &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Ambustis.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 21. Καὶ πρὸς τὰ πυρίκαυστα, καταχαύσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι.

5. *Contra serpentium.*] Theophr. loc. cit. Χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ δηκτὰ ἐν οἴνῳ. *Usus illius ad serpentium morsus e vino.* Diosc. quoque loc. cit.

6. *Et lumborum.*] Diosc. loc. cit.

7. *Sanguinem &c.*] Hæc iisdem verbis Diosc. loc. cit.

ſiſtunt [8] profluvia mulierum in vino albo. [9] Veſtes tuetur odore non ineleganti.

XCVII. [1] Hyacinthus in Gallia maxime provenit. [2] Hoc ibi fuco hyſginum tingunt. [3] Radix eſt bulbacea, [4] mangonicis venalitiis pulchre nota: [5] quæ e vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & [6] araneorum morſibus reſiſtit. Urinam impellit. [7] Contra ſerpentes & ſcorpiones, [8] morbumque regium, ſemen ejus cum abrotono datur. CAPUT XXVI.

XCVIII. [1] Lychnis quoque flammea illa adverſus ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaque bibitur e vino ſemine trito. Sil-

NOTÆ.

8. *Profluvia mulierum.*] Dioſc. loc. cit. Ἴσχει δὲ καὶ καταῤῥοίων, ὅσον τριώβολον νή. στει δοθεῖσα ἐν κεράματι οἴνου λευκοῦ. *Siſtit & deſtillationes, trium obolorum pondere jejunis potui data in vino albo diluto.* Alios ſecutus auctores Plinius videtur, aut καταῤῥοίων perperam pro mulierum profluvio accepiſſe, cum ea vox deſtillationem pituitæ, & catarrhum ſignificet.

9. *Veſtes tuetur.*] Veſtibus interponi ait Dioſcor. loc. cit. ut eas a teredinum injuriis tueatur.

Sect. XCVII. 1. *Hyacinthus.*] Hyacinthus iſte, vacciniumve Gallicum, quo hyſginum vel purpura inficitur, gladiolus eſt, & hyacinthus, ut verbis Columellæ utar, lib. 9. cap. 4. cæleſtis nominis, hoc eſt, qui & iris vocatur, ut ex Palladio liquet, lib. 1. cap. 37. nec tamen iris eſt, de qua diximus ſect. 19. quæ radix medicinæ tantum & unguentis naſcitur, non tingendis lanis: ſed quam Galli Glaïutum vocant, quaſi gladiolum, *du Glaïeul.* Ita Anguillara, par. 9. pag. 153. quos alii deinde ſecuti ſunt. Decepti vero errore omnes, qui nihil irin ab hyacintho differre cenſent. Hyacinthi porro Gallici tractationem Plinius nunc attingit obiter, ubi de vulgari tantum hyacintho agendum ex propoſito videbatur, quod, ut ipſe admonuit, lib. 20. ſect. 45. ſæpe contexenda ſunt ea, quæ ſunt ex eodem nomine pendentia.

2. *Hoc ibi fuco.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII. Hyſginum porro colos eſt affinis coccineo.

3. *Radix eſt bulbacea.*] Hyacinthi nimirum alterius, ſeu vulgaris, atque Italici, ut diximus lib. 16. ſect. 31. mancipiis ſati. Lilium purpureum tertium Dodonæi videtur eſſe, pag. 199. quam ille ſententiam idoneis ſtabilit argumentis. Dioſcorides Plinio ſuffragatur, lib. 4. cap. 63. Ὑάκινθος φύλλα ἔχει ὅμοια βολβῷ. . . . . ῥίζαν καὶ αὐτὴν ἐμφερῆ βολβῷ. Et Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 237. Ὑακίνθου ἡ μὲν ῥίζα βολβοειδής.

4. *Mangonicis venalitiis.*] Ita MSS. omnes. Venalitii ſunt venditores teſte Nonio, cap. 2. num. 919. teſtimonio ipſius Ciceronis in eam rem adducto. Mangonici venditores erant, negotiatores mancipiorum, qui pueros puellaſque, quo facilius vendi poſſent, artificio quodam componere, atque horum ætatem tegere pubertate coërcita ſolebant, ut vendibiliores eſſent.

5. *Quæ e vino dulci.*] Dioſc. lib. 4. cap. 63. de radice hyacinthi: ἥτις σὺν οἴνῳ καταπλασθεῖσα λευκῷ (vel γλυκεῖ) ἐπὶ παίδων, ἀνήβους τηρεῖν πεπίστευται. Galenus, loc. cit. ἐν οἴνῳ tantum.

6. *Araneorum.*] Phalangiorum, Dioſc. Φαλαγγιοδήκτοις ὠφελεῖ.

7. *Contra ſerpentes &c.*] Dioſc. loc. citato.

8. *Morbumque regium.*] Dioſcor. & Galenus, abrotonum non adſciſcunt: ſed id ſolum, ἰκτερικοῖς δίδοται σὺν οἴνῳ.

Sect. XCVIII. 1. *Lychnis quoque.*] De qua ſect. 10. Habet eadem Dioſc. lib. 3. cap. 114.

vestris eadem stomacho inutilis. [2] Alvum solvit. [3] Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. [4] Scorpionibus adeo contraria, ut omnino visa ea torpescant. Radicem ejus Asiani boliten vocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

CAPUT XXVII. XCIX. Et vincapervinca, sive chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. [1] Alvinis imposita multum prodesse dicitur.

C. [1] Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & [2] tortuosiore urina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postremo mane decoqui: ex eo sextarium vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum [3] ad virilia, cauliculis ejus ex aceto tritis, nihil utilius putant.

CI. [1] Batis quoque alvum mollit. Illinitur podagricis cruda & contusa. [2] Acinon & coronarum causa & ciborum Ægyptii serunt. Eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata. [3] Ciet menses & urinas.

CAPUT XXVIII. CII. [1] Colocasia Glaucias acria corporis leniri putavit, & stomachum juvari.

CAPUT XXIX. CIII. Anthalii, quod Ægyptii edunt, nullum alium reperi usum. [1] Sed est herba anthyllion, quam alii anthyllum vocant, duorum generum, [2] foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine,

NOTÆ.

2. *Alvum.*] Diosc. lib. 3. cap. 115.

3. *Ad detrahendam.*] Per alvum scilicet, κατὰ κοιλίαν, Diosc. loc. cit.

4. *Scorpionibus.*] Diosc. loc. cit. post Nicandrum in Theriac. pag. 64. cujus & Scholiasten vide, pag. 41.

Sect. XCIX. 1. *Alvinis.*] Quibus alvus est fluida.

Sect. C. 1. *Rusci radix.*] Hoc iterum Plinius libro sequente, sect. 83. ubi de oxymyrsine, quæ nihil a rusco differt.

2. *Tortuosiore.*] Hoc est, ut ipsemet interpretatur, lib. 23. sect. 83. difficili urinæ, præcipue crassæ: hoc est, turbidiori: atque adeo hominem torquenti, dum veluti tortuosa exit. Dioscor. lib. 4. cap. 146. simpliciter στραγγουρίαν dixi

3. *Ad virilia.*] Ad virilium morbos. Diosc. loc. cit. *ad urinam.*

Sect. CI. 1. *Batis quoque.*] Hæc rursum dicentur, lib. 26. sect. 50.

2. *Acinon.*] Dioscor. lib. 3. cap. 50. Ἄκινος, ἢ ἄκονος .... πόα στεφανωματική, παραπλήσια ὠκίμῳ, δασυτέρα δὲ καὶ εὐώδης· παρ' ἐνίοις δὲ καὶ κηπεύεται. Quid sit Dioscoridis ἄκινος nescire se fatetur Anguillara, par. 12. pag. 206 Videtur esse ocimum silvestre pictum a Dodonæo, pag. 279.

3. *Ciet menses.*] Contra Diosc. loc. cit. ἵστησι sistit.

Sect. CII. 1. *Colocasia.*] Diosc. lib. 2. cap. 128. ad cœliacos, dysentericosque commendat: additque vim habere εὐστόμαχον.

Sect. CIII. 1. *Sed est herba.*] Diosc. in Nothis, pag. 460. Ἀνθυλλὶς, οἱ δὲ ἄνθυλλον, οἱ δὲ ἀνθεμίδα, οἱ δὲ λευκάνθεμον.

2. *Foliis & ramis.*] Hæc prior anthyllis descripta a Diosc. iisdem verbis lib. 3. cap. 153. ἡ μὲν γὰρ φακῷ παραπλήσια φύλλα ἔχει, &c. Delineata a Dodonæo, pag. 542.

[3] ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. [4] Altera chamæpityi ſimilis, brevior & hirſutior, purpurei floris, odore gravis, in ſaxoſis naſcens. [5] Prior vulvis aptiſſima, ex roſaceo ac lacte [6] impoſita, & vulneribus. [7] Bibitur in ſtranguria, reniumque arenis, tribus drachmis. [8] Altera bibitur in duritia vulvarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

CIV. [1] Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum vocant. [2] Celſus apud nos, perdicium, [3] & muralem. Naſcitur in hortorum ſepibus, [4] flore albo, [5] odore mali, ſapore amaro. [6] Ad inſidendum, decoctum in duritia vulvarum, & inflammationibus. [7] Sicca cum melle, & aceto impoſita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines utilis, [8] & calculoſis. [9] Illinitur & ſacro igni: item ſtrumis, cum axungia inveterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu evelli eam jubent, dicique cujus cauſa vellatur, nec reſpicere. Dein ejus folium ægri linguæ ſubjicere, ut mox in cyatho aquæ devoretur. CAPUT XXX.

CV. [1] Trychno, quam quidam ſtrychnon ſcripſere, utinam CAPUT XXXI.

NOTÆ.

3. *Sabuloſis &c.*] Dioſc. loc. cit. Ἐν ὑφάμμοις τόποις, καὶ εὐηλίοις, γευομένῳ ὕφαλμος.

4. *Altera chamæpityi.*] Sic Dioſc. totidem verbis loc. cit. Galenus quoque, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 157. & interpres Oribaſii, fol. 190. Eſt anthyllis chamæpityides minor Lobelii, in Obſerv. pag. 208. ſcite admodum ibi delineata. Fruticat in aridis arvorum marginibus juxta Monſpelium.

5. *Prior vulvis.*] Dioſc. totidem fere verbis, loc. cit.

6. *Impoſita.*] Dioſc. in peſſo ſubdita, [illegible]ιθέμεναι.

7. *Bibitur &c.*] Dioſc. loc cit. Sed quatuor drachmis bibi jubet.

8. *Altera &c.*] Dioſc. & Galenus, locis cit.

Sect. CIV. 1. *Parthenium.*] Poſterior ætas Matricariam appellavit, *Matricaire, ou Marone.* Delineatur a Dodonæo, pag. 35. a Matthiolo, in lib. 3. Dioſc. pag. 907. Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Celſus apud nos.*] Libro 2. cap. 33. *Herba muralis*, inquit, (*parthenium, vel perdicium appellant,*) *reprimit ac refrigerat.* Et parthenium iſtud ſane refrigerandi ac reprimendi habere vim inſitam, haud obſcure Dioſcorides innuit, qui eryſipelatis & inflammationibus imponi jubet. Quamobrem immerito carpitur hoc loco a Barbaro Dalecampioque Plinius, perinde ac ſi parthenium iſtud cum altero cognomine confuderit.

3. *Et muralem.*] Sic MSS. Reg. & Chiffl. non *muralium.* Ita etiam Celſus loc. cit.

4. *Flore albo.*] Dioſc. ἄνθη λευκὰ κύκλῳ. Et vero a candore floris λευκανθὲς quoque ei nomen fuit.

5. *Odore mali.*] Ita libri omnes. An *odore malo?* Nam Dioſc. loc. cit. ὀσμῇ ὑπόβρομον, Oribaſii interpres, lib. 12. fol. 210. *odore ſubviroſo.*

6. *Ad inſidendum.*] Ad inſidendum valet decoctum, in vulvarum duritiis & inflammationibus: τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς, ἐγκάθισμα ὑστέρας ἐσκληρυμένης καὶ φλεγμαινούσης ἐστίν. Dioſc. loc. cit.

7. *Sicca .... impoſita.*] Ita libri omnes. Sed Dioſcoridem ſi unum audimus, *pota* legendum, non *impoſita.* Δύναται δὲ ξηρὰ σὺν ὀξυμέλιτι, ἢ σὺν ἁλσὶ ποθεῖσα ..... φλέγμα καὶ χολὴν ἄγειν κάτω. Dioſc. loc. cit

8. *Et calculoſis.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Illinitur &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. CV. 1. *Trychno.*] Ita Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 237.

[2] nec coronarii in Ægypto uterentur, quos invitat [3] florum similitudo, in duobus ejus generibus. [4] Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum vocant, alii callion. Nostri autem [5] vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus verius, quam herba: folliculis magnis, latisque, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Novembri mense. [6] Tertio folia sunt ocimi, minime diligenter demonstrando, remedia non venena tractantibus: quippe insaniam facit, parvo quoque succo. Quanquam & Græci auctores in jocum vertêre. Drachmæ enim pondere [7] lusum pudoris gigni dixerunt, species vanas imaginesque conspicuas obversari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. Quidquid vero adjiciatur ponderi, [8] repræsentari mortem. Hoc est venenum, quod innocentissimi auctores simpliciter [9] dorycnion appellavere, ab eo, quod cuspides in præliis tingerentur illo passim nascente. [10] Qui parcius insectabantur, manicon cognominavere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurada: [11] ut nonnulli, perisson: cavendi causa curiosius dicendum.

NOTÆ.

Τρύχνον, ἔνιοι δὲ μετὰ τοῦ σίγμα στρύχνον ὀνομάζουσιν. Solanum Latini vocant, teste Plinio lib. 27. sect. 108. ex Celso. Hortense hoc prius a Dodonæo depingitur, pag. 451. Gallis, *Morelle*: Oribasio, in M S. cod. lib. 2. Τρύχνον τὸ ἐδώδιμον, καὶ ἐν τοῖς κήποις φυόμενον. Cælio Aureliano, lib. 2. cap. 7. *Vva lupina*.

2. *Nec coronarii.*] Alterum certe genus, quod halicacabum dicitur, adhiberi solitum in coronas, auctor est Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag 237. post. Diosc. lib. 4. cap. 72.

3. *Ederæ florum.*] M S S. Reg. Colb. & Chiffl. *ederæ foliorum*, verius.

4. *Quorum alterum.*] Secundum hoc solani genus, πυῤῥὸν ἔχον τὸν καρπὸν, ἐοικότα ῥαγὶ σταφυλῆς κατὰ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μέγεθος, inquit Galenus loc. cit. Theophr. lib. 9. histor. cap. 12. καρπὸν dixit ἐρυθρότερον κόκκου. Diosc. lib. 4. cap. 72. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον στρύχνον ὃ ἁλικάκαβον καλοῦσιν, &c. Et in Nothis: ἁλικάκαβον, οἱ δὲ καλλιάδα. Cratevas apud Diosc. lib. 4. cap. 75. καλέαν vocat.

5. *Vesicariam.*] Quemadmodum Græci φυσαλίδα vocant, quoniam intra folliculos orbiculatos vesicæ similes fructum, sive grana, includit, καρπὸν ἐν θυλακίοις περιφέρεσιν ὅμοιον φύσαις ἔχει. Diosc. loc. cit. Officinæ Mauritanos secutæ *Alcaquengi* vocant, alii *Baguenaudes*.

6. *Tertio.*] Tertio solani generi, quod Græci θρύον vocant. Diosc. lib. 4. cap. 74. Στρύχνον μανικὸν, ὃ ἔνιοι περισσὸν, οἱ δὲ θρύον ἐκάλεσαν. Τούτου τὸ μὲν φύλλον παραπλήσιόν ἐστιν εὐζώμῳ, &c. *Huic folium erucæ proximum*, &c. Solanum letale Dodonæi, pag. 453. Italis *Belladona*.

7. *Lusum pudoris.*] Hoc verborum ambitu vanas imagines notat, quibus exercere se Venerem somniant ii qui drachmæ pondere solanum letale biberint. Tamen in MSS vox *pudoris* abest.

8. *Repræsentari mortem.*] Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 169. & lib. 8. pag. 237. si quatuor drachmæ bibantur.

9. *Dorycnion.*] Sic Apuleïus, cap. 22. *Alii strychnon manicon, alii dorycnion, alii cacabon, Itali Apollinarem* vocant. Diosc. quoque, in Alexiph. in præf. pag. 401. & cap. 6. Στρυχνὸν μανικὸν, ὃ καὶ δορύκνιον καλοῦσιν. Galenus denique, lib. 10. κατὰ τόπους, cap. 3. pag. 637. Στρύχνου, οἱ δὲ δορυκνίου ῥίζης. Græcis δόρυ cuspis est, & lancea.

10. *Qui parcius insectabantur.*] Vide Notas & Emendationes num. X X V.

11. *Vt nonnulli.*] Sic Diosc. lib. 4. cap. 74. περισσόν. Sic enim legendum, non πέρσιον.

12 Quin

[12] Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, ſoporiferum eſt, atque etiam [13] opio velocius ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum vero a Diocle & Evenore, Timariſto quidem etiam carmine, [14] mira oblivione innocentiæ: quippe præſentaneum remedium, ad dentium mobiles firmandos, [15] ſi colluerentur halicacabo in vino: exceptionem addidere, ne diutius id fieret: Delirationem enim gigni. En demonſtranda remedia, quorum medicina majoris mali periculum afferat. Commendatur ergo in cibis tertium genus, licet præferatur hortenſium ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare ſit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti ſunt, ut vel profutura de iis commemorare fas putem, præſertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui ſunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe volunt. Remedio eſt (id enim libentius retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tantum adverſam, ut radice ejus propius admota ſoporetur illa ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur.

CVI. [1] Corchorum Alexandrini cibi herba eſt, convolutis foliis ad ſimilitudinem mori, præcordiis (ut ferunt) utilis, alopeciiſque, & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrime ſanari ea invenio: [2] apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat. CAPUT XXXII.

CVII. [1] Nec de cnico ſive atractylide verboſius dici par eſſet, Ægyptia herba, ni magnum [2] contra venenata animalia præberet au-

NOTÆ.

12. *Quin & alterum.*] Soporiferum ab halicacabo diſcernit Dioſcorides lib. 4. cap. 73. quanquam & ipſi ſoporifero halicacabi quoque appellationem inditam fatetur.

13. *Opio velocius.*] Dioſc. contra, loco cit. vim ſomnificam habere prodidit, opio mitiorem.

14. *Mira oblivione innocentiæ.*] Obliti hi videntur innocentiæ, quam præ ſe ferre Medici debent, cum tam periculoſam herbam laudarint. Innocentia enim Medici eſt, non monſtrare, nedum laudare, quod majore diſcrimine adhibetur. Sic paulo ante innocentiſſimos appellat auctores eos, qui vel nomine ipſo abſterruere legentes ab ejus uſu.

15. *Si colluerentur.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

Sect. CVI. 1. *Corchorum.*] Corchoron appellant Cratevas, Theophraſtus, & Nicander, quam Dioſcorides Anagallidem, inquit Anguillara, par. 5. pag. 92. Ἀναγαλλὶς gemina apud Dioſc. lib. 2. cap. 209. Pingitur a Dodonæo, pag. 32. Folia eſſe ad ſimilitudinem ocimi ſcribit Theophr. lib 7. hiſt. cap. 7. ſed mori dixeris, an ocimi, parum intereſt.

2. *Apud Nicandrum.*] Is in Theriacis, pag. 44. ubi adverſus ſerpentes laudat Κόρχορον ἠμωοέντα. De eo parœmia vulgata, tum apud Suidam, tum apud Schol. Nicandri, Κόρχορος ἐν λαχάνοις, *etiam corchorus inter olera*, quod vile olus haberetur.

Sect. CVII. 1. *Nec de cnico.*] Silveſtri ſcilicet, de qua ſect. 53.

2. *Contra venenata.*] Contra ſcorpionum ictus. Dioſc. lib. 3. cap. 107.

xilium : item adverſus fungos. [3] Conſtat a ſcorpione percuſſos, quandiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum.

CAPUT XXXIII.

CVIII. [1] Et perſolutam Ægyptus in hortis ſerit, coronarum gratia. Duo genera ejus : femina ac mas. Utraque ſubdita Venerem inhiberi, virorum maxime, tradunt.

CAPUT XXXIV.

CIX. Et quoniam in menſuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum eſt, interpretationem eorum ſemel in hoc loco ponemus. [1] Drachma Attica [2] (fere enim Attica obſervatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. [3] Eademque ſex obolos pondere efficit. [4] Obolus x. chalcos. [5] Cyathus pendet drachmas

NOTÆ.

3. *Conſtat &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. CVIII. 1. *Et perſolutam.*] Peregrina hæc, & ignota.

Sect. CIX. 1. *Drachma Attica.*] Tranſcripſit hoc caput de menſuris Plinius alter Valer. in præf. operis. Sic etiam Galenus, lib. 8. de compoſ. medic. κτ̀ τόπους, cap. 3. pag. 573. Προδῆλον, ὅτι δραχμὴν λεγομένην νῦν ἐν τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσιν. Celſus ad Natalem, epiſtola præfixa operi Marcelli Empiri : *Græci Medici pondera medicamentorum ad drachmas redigunt : quæ quia ad denarium conveniunt, (octoginta enim quatuor in libram incurrunt,) pro nota Græca drachmæ notam denarii poſui, & ad ejus pondus drachmas redegi.* Scribonius Largus ad Calliſtum : *Erit nota denarii unius pro Græca drachma : æque enim in libra denarii LXXXIV. apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt.* Ceteris, qui plurimi ſunt, appellandis ſuperſedeo. Eſt autem denarius apud Romanos, nummus argenteus, quales in Cimeliis vulgo viſuntur, ſeu Conſulum, ævi, ſeu Imperatorum : Quaternos ex his denarios fere nummus noſter argenteus in Gallia complectitur, qui triginta aſſibus æreis permutatur.

2. *Fere enim.*] Caute *fere* addidit : nam & Urbis Romæ ponderibus interdum uſi, ut Andromachus Medicus Neronis, ipſo referente Galeno, lib. 6. κτ̀ τόπους, cap. 6. pag. 499.

3. *Eademque ſex.*] Dioſcorides, tomo 13. operum Galeni, pag. 984. Ἡ δὲ δραχμὴ, ἡ καὶ ὁλκὴ λεγομένη, ἄγει γράμματα τρία, τουτέστιν ὀβόλους ϛʹ. Suidas : Δραχμὴ, ἓξ ὀβολῶν. Cleopatra, apud Galenum, tom. cit. pag. 981. Ἡ δραχμὴ ἔχει ὀβόλους ϛʹ. Et apud Marcellum Empiricum Victoriati pondus, ſeu denarii dimidii, trium eſſe obolorum dicitur, cap. 9. pag. 78.

4. *Obolus X. chalcos.*] Pauciores alii, ut video, chalcos in obolo uno computant. Diodorus apud Suidam, tantum ſex : ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκῶν ϛʹ. Octo, Cleopatra loc. cit. Ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς ηʹ. Plinius decem : ut in drachma chalci omnino ſint ſexaginta, quas ipſe denariorum ſexageſimas vocat, lib. 29. ſect. XI. & alibi.

5. *Cyathus . . . . drachmas X.*] Cyathi menſuram, inquit, drachmarum decem pondere Medici definiunt : acetabuli, quindecim : quicumque demum is liquor fuerit, qui ad pondus exigeretur. Iſidorus, lib 16. Orig. cap. 25. *Cyathi pondus decem drachmis appenditur.* Fannius :

At cotyle cyathos bis ternos una recepat.
Sed de abaco nobis id pondus ſæpe notatur :
Bis quinæ hunc faciunt drachmæ : ſi appendere velles.
Oxybaphum fiet, ſi quinque addantur ad iſtas.

Demetrius Alabaldus, de minutiis, cap. de Menſuris, inter Authores Linguæ Lat. pag. 1527. *Cyathi vero pondus,* inquit, *fere drachmæ decem, ſicut oxybaphi quindecim.* E Græcis item, Cleopatra, loc. cit. Ὁ κύαθος ἔχει δραχμὰς ιʹ.

x. [6] Cum acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas xv. [7] Mna, quam noſtri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

NOTÆ.

6. *Cum acetabuli.*] Græci ὀξύβαφον vocant, quaſi proprie ita dictum fuerit vaſculum infundendo aceto comparatum, in quod intingerent cibum ſumentes. De liquorum eo pondere, quod acetabulum caperet, ſuffragantur Plinio, præter Fannium ac Demetrium proxime appellatos, Heras Medicus, apud Galenum, lib. 5. κατὰ γένη, cap. 6. pag. 786. ubi cotylen, quam Plinius heminam vocat, drachmas omnino ait ſexagenas efficere, ſi appendantur, ὡς ξ' δραχμὰς ἑλκούσης τῆς κοτύλης· καὶ γὰρ ἕλκει ἥ γε Ἀττικὴ, θ' οὐγκιῶν οὖσα τῶν Ἰταλικῶν. Cleopatra, loc. cit. Ἡ κοτύλη, μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ϛ'. σταθμῷ δὲ < ξ', ℥ ζ, καὶ σ''.... τὸ ὀξύβαφον, ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, κύαθον α' σ''. σταθμῷ δὲ < ιε'. *Cotyle ſive hemina, menſura quidem habet cyathos ſex, pondere vero drachmas 60. ſive uncias ſeptem & ſemis..... Acetabulum habet menſura quidem heminæ quartam partem, cyathum unum & ſemis: pondere vero drachmas XV.*

7. *Mna, quam.*] Hæc Cleopatræ pariter Medica definitio eſt, mnæ pondus intelligi in medicamentis, ubi ſunt Atticæ drachmæ centum: Ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει οὐγκίας ιβ σ''. < ρ'. *Mina Attica habet uncias duodecim & ſemis, drachmas centum.* Nec vero una ſemper apud Medicos locis omnibus temporibuſque minæ æſtimatio: Ex iis enim, inquit Galenus, lib. 5. κατὰ γένη, cap. 3. pag. 778. qui minam in drachmas ſecant, alii centum, alii etiam plurium drachmarum eſſe confirmant: quia & unciam plerique ſeptem drachmas & ſemiſſem valere malunt, alii ſeptem duntaxat: octo reliqui. Ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν, εἰσὶν οἵ φασιν ἑκατὸν εἶναι δραχμῶν τὴν μνᾶν, ἔνιοι πλειόνων. ἐπειδὴ καὶ τὴν οὐγκίαν οἱ πλεῖστοι μὲν ἑπτὰ καὶ ἡμίσεως δραχμῶν εἶναί φασιν· ἔνιοι δὲ ζ' μόνον· ἕτεροι δὲ η'.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXI.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 2. I. TENUIORIBUS *utebantur antiqui, stroppos appellantes: unde nata strophiola.*] Sic *stroppos* priore loco exhibent M S S. Reg. Colb. Chiffl. &c. non ut editi, *strophia.* Et vero Festus: *Stroppus est*, inquit, *ut Atteius Philologus existimat, quod Græce στρόφιον vocatur, & quod sacerdotes pro insigni habent in capite. Quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocatur Strupearia, quia coronati ambulent, &c.* Alio longe significatu, *strophium dactylicum* Prudentius cecinit, hym. 3. ante cibum, vers. 26.

Sperne, Camena, leves ederas,
Cingere tempora queis solita es:
Sertaque mystico dactylico
Texere docta liga strophio,
Laude Dei redimita comas.

Dactylicum strophium vocat, carminis genus, quod Grammatici dactylicum, a dactylo pede, quo fere constat, appellarunt. Sic idem hymno tertio, περὶ στεφάνων, vers. 208.

Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico.

Strophium vero pro carmine usurpavit, quod στροφὴ Græcis, ut ᾠδὴ, carmen est, quo Deorum laudes continentur.

Ibid. II. *Serta, a serendo serviæ appellabantur.*] Ita M S S. omnes proxime appellati. Forte rectius tamen *a serendo serieve.* Nam & *a sero*, hoc est, necto, series dicta est. Rationem etymi Tertullianus subindicat, lib. de Corona mil. cap. 5. *Coronam si forte fascem existimas florum per seriem comprehensorum.* Et quoniam hic Tertulliani mentio incidit, juvat obiter alterum ejus locum afferre, quem Rigaltius & perperam edidit, & præpostere intellexit: libro nimirum de idololatria, cap. 10. *Floræ scholæ coronandæ:* ubi Rigaltius: *Floralibus scilicet, Floræ sacris.* Sed quid ad Floram referri hæc opus est? Lege *Flore scholæ coronandæ:* nam ad eum modo morem alludit, quem Plinius sect. 8. libri hujus significat, cum ait coronas Larium publicorum privatorumque honorem quondam fuisse.

Sect. 10. III. *Nec odore nec specie probabilis est, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis lychnis.*] Minus commode prius legebatur, *Nec odore nec specie probabilem, & quæ Græca &c.* oratione nec satis apte cohærente, nec quæ similitudinem veri ullam habeat. Quis enim centifoliam rosam, de qua proxime antea sermo, ad quam prior sententiæ hujus pars referebatur olim, si minus odore, at specie saltem, quodcumque demum genus illud rosæ sit, negaverit esse commendabilem probabilemque?

Sect. 16. IV. *Hæc sunt tantum.*] Sic M S S. omnes, Reg. Colb. &c. Libri vero editi,

Nec hæc sunt tantum. Salmasius in Solinum, pag. 1068. *nexui tantum :* quasi sententia sit, combretum nexui tantum esse, id est, ad corollas necti. Id vero nec aures Latinæ ac teretes ferunt, & scriptoris menti planissime adversatur. Nam in medicinis præterea quem usum id habeat, ipse inferius admonet, sect. 77. non igitur tantum in coronas utile.

V. *Gaudet calcari, & atteri, pereundoque melius provenit.*] In M S S. Reg. 1. &c. *& atteri pedoque melius.* Forte, *& atteri pede, quo melius provenit.* Sic Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. unde hæc manarunt : Φιλεῖ δὲ καὶ πατεῖσθαι, καὶ γίνεται καλλίων καταπατουμένης κάτω τῆς ῥίζης. At in Reg. 2. tamen, *pereundoque*, hoc est, dum perire videtur. Quare nihil moveo. Ut ut est, quod veteres illi de croci natura cultuque tradunt, magnopere discrepat a consuetudine nostri temporis, curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent. Illi namque loca ubi sererent, eligebant pressa vestigiis hominum : arbitrabanturque, quanto magis solum tereretur, tanto melius provenire. Nunc vero nihil tam inimicum putant, quam pedibus terram eam calcari, summoque studio inde & belluas & homines arcent. *Sect.* 17.

VI. *Cilicium maxime laudatur, atque e Septentrionalibus. Saliunca folio, &c.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *atque septentrionale*, quanquam eodem ferme recidente sententia. Salmasius in Solin. pag. 1066. interpunctionem mutat, in hunc modum : *Atque e septentrionalibus saliunca*, &c. Non intellexit iridem præcipue commendari, quæ in partibus Illyridis, quæ magis vergerent ad septentriones, oriretur, a Theophrasto scilicet, lib. 9. hist. cap. 7. Ἶρις δὲ ἀρίστη ἐν Ἰλλυρίοις. . . . ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, κειμένῃ δὲ μᾶλλον πρὸς Ἄρκτον. *Sect.* 19.

VII. *Rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia, idem trahitur suspectu & in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, qui a viola, & ipse in purpureum, &c.* Misere affectus ad hunc diem locus hic fuit. Sic enim libri editi : *Unum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu : & in purpuras . . . . Alium in amethysto, qui in viola, & ipse in purpureum.* Libri melioris notæ : Reg. 1. *In cocco, qui a rosis migrante gratia nihil traditur suspectu & in purpuras . . . . amethystum qui viola & ipse in purpureum.* Reg. 2. & Pintiani codex : *ut rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia nihil trahitur suspectu & in purpuras . . . . amethystum, qui a viola, & ipse in purpureum* &c. Sic etiam Vossianus, teste Gronovio. Atque hæc sane sincerior lectio visa nobis est, tutiorque conjecturis semita, si voculam unam exceperis, *nihil*, cujus vice *idem* idcirco rescripsimus, quod cetera percommode congruant, uti ex interpretatione nostra perspicuum est. Nihil fere attinet hic commemorare, quam varie hunc locum viri fama insignes emendare conati fuerint : ne tamen aliquid vel negligenter prætermisisse, aut maligne tacuisse videamur, id etiam referre operæ pretium ducimus. Itaque Pintianus ita legebat : *unum in cocco, qui rursus migrante gratia trahitur in species. In purpuras*, &c. Salmasius, in Tertull. de Pallio, pag. 138. *In cocco, qui a rosis micat, & gratius nihil: suspectu trahitur & in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Amethystum, qui in viola, & ipse in purpureum* &c. Idem in Solinum, pag. 273. libri, ut ait, melioris auctoritate : *ut rubentem in cocco, qui a rosis, nigrante gratia : hic trahitur suspectu & in purpuras* &c. Gronovius, Notis in aliquot Plinii libros : *Ut rubentem in cocco, qui rosis nigrante gratia,* (vel *micante nigritia*) *nihil cedit, suspectus & in purpura Tyria, dibaphaque, ac Laconica : amethystum, qui violæ, & ipse in purpura, eaque quam ianthinam appellavimus*, &c. Hæc vero qui sine præjudicata opinione cum libris conditivis fidei probatæ contulerit, accedere nos propius ad veteris scripturæ vestigia, non inficias, ut remur, ierit. Retineri certe oportere illud, *migrante gratia*, indicant ista liquido, *a rosis*, & *a viola*. *Trahitur* quoque non *traditur* legi sincere, admonet istud *in purpuras Tyrias* &c & quod mox sequitur de amethysto, *& ipse in purpureum*, *quemque ïanthinum*, quæ libri omnes pertinaciter defendunt. *Sect.* 22.

VIII. *Seritur autem semine melius, quam radice.*] Hic censoria nota Pli- *Sect.* 34.

nium Dalecampius perſtringit, poſt Ruellium, lib. 2. pag. 498. & poſt utrumque Salmaſius, in Præf. pag. 99. falſos ſecuti Theophraſti codices, cum ex optimis editionibus Aldina & Baſil. plane conſentiant Theophraſtea Plinianis. Sic enim ille ſcripſit, lib. 6. hiſt. cap. 7. Ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει, ἢ ἀπὸ ῥίζης, ἢ παραφυάδος· χαλεπῶς δὲ καὶ ἀπὸ σπέρματος, μεταμοσχευόμενον ἐν ὀστράκοις, &c.

Ibid. IX. *Rutæ vice fruticant.*] Sic M S S. Reg. Colb. Th. Chiffl. In editis perperam, *ritu vitis.* Theophr. loc. cit. unde hæc Pliniana manarunt: Ἐμβιώσαν δὲ καὶ αὐξηθὲν, μέγα καὶ ἰσχυρὸν, καὶ δενδρῶδες· ὥσπερ τὸ πήγανον.

Sect. 59. X. *Sequitur œnanthe, melianthum &c.*] Quiſquis demum flos ille ſit melleus, quem melianthum ex ea re vocat, ſinceram hanc lectionem eſſe hujus loci tum libri omnes pertinaciſſime clamant, tum res ipſa admonet. Nam & hoc loco & in Indice, M S S. Reg. Colb. Th. *melianthum* legunt: & quod ex Theophraſto ſcribi *melanion* malunt, abhorret id a conſuetudine Plinii, qui violam nigram purpureamve dixiſſet, uti λευκόϊον violam albam proxime ante reddidit: nec res ipſa μέλαν ἴον ſeu violam purpuream hoc loco appellari patitur, poſt narciſſum liliumque: quam fere ante reliquos flores prodire Martio menſe, vere ineunte, & Plinius paulo ante docuit, & omnes norunt: unde Martiæ violæ nomen ei vulgus adjudicat.

Sect. 60. XI. *Caule foliato eſt & crepis & lotos.*] Sic reſtituimus ex M S S. Reg. Colb. Th. aliorumque fide, qua neglecta libri editi perperam habent, *& crepus & apate.* Quin & in Indice hujus libri, ex iiſdem exemplaribus legitur, *crepis, lotos.* Denique Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 9. qui nunc, ut ſæpe alias, Plinio præit, ἐπικαυλόφυλλα, inquit, κρηπὶς, λωτὸς, &c. Quanquam ſunt qui πικρὶς ibi litteris permutatis legi, quam κρηπὶς, malunt.

Sect. 64. XII. *Et intra ſeminat.*] Prius legebatur, *intra ſe germinat*, invitis libris omnibus primitivis, Reg. Colb. Th. Chiffl. quos ſecuti ſumus: adſtipulante præſertim ſcripturæ veteri Theophraſto, hoc ipſo loco quem ob oculos Plinius haud dubie habuit, lib. 7. hiſt. cap. 14. ubi de lappa agit: ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος οὐ περιϊὸν, οὐδὲ ἐκφαῖνον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεπτόμενον, καὶ σπερμογονοῦν· ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων. ... ἐκεῖνά τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ἀποτεκόντα ζωογονεῖ, &c. *Naſcitur enim flos in eo ipſo hirſuto & aſpero, non exiens, neque evidens, ſed intus matureſcens, & ſemen pariens: ut illi ſimile ſit, quod in muſtelis evenit: quæ ubi intra ſe ova pepererunt, mox gignunt animalia*, &c.

Sect. 70. XIII. *Tertia Theræo.*] Ita reſcripſimus admonitu codicis Reg. 2. in quo *Thereon* legitur, ſuffragante in primis Dioſcoride, qui lib. 1. cap. 4. cyperum pariter laudat, qui e Cycladibus inſulis petitur, ἀπὸ τῶν Κυκλάδων νήσων, in quibus eſt Thera, ut in Geographicis libris docuimus. Prius *Thracio* legebatur.

Ibid. XIV. *Vulvas aperit pota.*] Quærit Pelicerius in Notis M S S. an potius, *vulvas aperit fotu?* Nam Dioſc. lib. 1. cap. 4. de cypero: Ταῖς περὶ μήτραν δὲ καταψύξεσι καὶ μύξεσι πυελωμένη ἁρμόζει, ἄγουσα ἔμμηνα. *Vulvæ perfrigerationibus & obſtructionibus fotu accommodatur, menſeſque evocat.* Sed nihil movendum Plinius ipſe admonet, ſubjungens ſtatim, *Largiori tanta vis, ut expellat eas*: quæ de largiore potu haud dubie accipienda ſunt.

Sect. 72. XV. *Opiſthotonicis cum reſina arida imponitur excalfactoria. Et roſa adſtringit, refrigerat.*] Prius legebatur, *arida imponitur. Excalfactoria & roſa uteros aſtringit, refrigerat.* Inſulſe: nam ſi excalfactoria roſa eſt, qui tantam vim refrigerandi habeat? Deinde vox *uteros* abeſt a M S S. At calefaciendi vim reſinis omnibus ineſſe Galenus admonet, lib. 8. de fac. ſimp. med. cap. 17. pag. 224. Ῥητίναι πᾶσαι ξηραίνουσι καὶ θερμαίνουσι. Roſæ vero refrigerant & adſtringunt ſane, ut Dioſc. quoque vidit, lib. 1. cap. 130. & filii ceteri Medicorum agnoſcunt: Ῥόδα ψύχει καὶ στύφει. Quare apposite Plinius dixit, *Et roſa adſtringit, refrigerat*, quemadmodum juncus odoratus ſcilicet, de quo proxime antea ſermo fuit, quem ipſe idcirco bilem & ſanguinem rejicientibus eſſe utilem prodit: Dioſcorides, lib. 1.

cap. 16. leviter ac modice adstringere, ad sanguinis rejectiones esse salutarem, radice etiam magis adstrictoria, & ad stomachi fastidia utili: Δύναμιν δ' ἔχει ... ὑποστύφουσαν μετρίως ... χρήσιμον πρὸς αἱμάτων ἀναγωγάς ... Ἡ δ' ῥίζα στυπτικωτέρα, διὸ καὶ τοῖς ἀσώδεσι στομάχοις δίδοται, &c.

XVI. *Bacchar.... perpressam vocant.*] Sic Reg. 2. Th. & Chiffl. Sic ipse Plinius, lib. 26. sect. 55. Sic Dioscor. in Nothis, pag. 441. etsi ibi bacchar, errore haud levi, non secernatur ab asaro: Ἄσαρον, οἱ δὲ νάρδος ἀγρία... Ῥωμαῖοι περπρέσσουμ, οἱ δὲ βάκχαρ. In aliis codd. *perpensam* legitur. Sect. 77.

XVII. *Polium contra serpentes.*] Hoc ipsum de tripolio narrat Dioscorides: Unde Salmasius, in Solin. pag. 1067. effici vult habitam a Plinio magno errore herbam eandem, πόλιον ac τριπόλιον. Salmasio præivit Nic. Leonicenus. Sed aberravere ii a vero longissime, dum unius Dioscoridis vestigiis insistunt: quem liquet eorum abductum errore, quos Plinius admonet lib. 26. sect. 22. cum polio tripolium confudisse. Nam de polio hæc accipienda esse, præter Plinium docet, Dioscoride Plinioque multo vetustior Nicander in Theriac. pag. 4. ubi ea recenset, quæ vel instrata serpentes abigant: Sect. 84.

Ἢ σύ γ' ὑποστορέσαιο λύγον πολυανθέα κόψας,
Ἢ πόλιον βαρύοδμον.

Ubi Gorræus interpres,

Viticis aut longa sectis molire cubile
Caudicibus, poliive olidis insternere ramis.

Scholiastes ad eum locum, pag. 8. Τὸ πόλιον εἶδος βοτάνης βαρύοσμον, &c.

XVIII. *Substerni, uri, vel portari.*] In editis hactenus, *substernitur, vel portatur.* In Reg. 1. *substerniturì portari.* In Reg. 2. *substerni, uri, potari*, lectione sane haud pœnitenda. Nam Diosc. lib. 3. cap. 124. polii decoctum epotum ait venenatorum morsibus succurrere: ac mox, substrato eo suffitoque abigi bestias venenatas. Ibid.

XIX. *Melissophylla, sive melittæna.*] Sic Reg. 1. 2. Thuan. Chiffl. non, ut editi, *sive melittide.* Sic Diosc. lib. 3. cap. 118. Μελισσόφυλλον, ὃ ἔνιοι μελίτταιναν καλοῦσι. Et Nicander, in Theriac. pag. 39. Sect. 86.

Τὴν ἤτοι μελίφυλλον ἐπικλείουσι βοτῆρες,
Οἱ δὲ μελίτταιναν· τῆς γάρ τε περὶ φύλλα μέλισσαι
Ὀδμῇ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἴενται.
Agrestes meliphyllon eam dixere bubulci,
Sive melittænam, quod capta mellis odore
Stridere apes circum soleant, & sidere ramis.

Hesychio, Μελίταινα, πόα τις, ἣν ἔνιοι μελικτέιαν, ἄλλοι μελισσόφυλλον.

XX. *Item contra vulvarum strangulationes, addito nitro.*] Ita MSS. omnes, editique libri. Tamen Saracenus in Notis ad Dioscoridem, Plinianam orationem emendatione egere putat, ac *fungorum* potius quam *vulvarum* legi oportere. Dioscorides enim, lib. 3. cap. 118. ubi de melissophyllo: Βοηθεῖ, inquit καὶ τοῖς ὑπὸ μυκήτων πνιγομένοις σὺν νίτρῳ τὰ φύλλα πινόμενα, καὶ στροφουμένοις. *Folia quoque addito nitro bibita iis auxiliantur, qui a fungis strangulantur, nec non & torminosis.* Strangulari autem eos qui fungos ederint, vel ex ipso Dioscoride notum est in Alexiph. cap. 23. Corrigendum igitur ex Dioscoride Plinium pronunciat. Cur, quæso, magis quam ex Plinio Dioscoridem, cujus vitiata fœde exemplaria norunt eruditi? An non fieri perfacile potuit, ut pro ὑπὸ μητρῶν, ab erudito aliquo ὑπὸ μυκήτων scriberetur? Aut si strangulationi quæ a fungis oritur, mederi hæc herba potest, cur non eadem & strangulationi ei opituletur, quæ a conversione vulvæ proficiscitur? Ibid.

XXI. *Melilotos.... cum luteo ovi, aut lini semine.*] Prius legebatur, *cum lacte, aut cum lini semine.* At Reg. 1. *cum luteo.* Reg. 2. *cum luteo cui ante lini semine.* Quæ certissima sinceræ scripturæ vestigia. Adde Diosc. lib. 3. cap. 48. de meliloto. Δύναμιν ἔχει μαλακτικὴν πάσης φλεγμονῆς, μάλιστα δὲ περὶ ὀφθαλμούς... Sect. 87.

ἐνιότε δὲ μετ' αὐτῆς λεκύθου, ἢ λιπαστέρμου. Melilotum ad caligines, obſcuritates, & ſuffuſiones oculorum commendat pariter Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum cauſis.*

Sect. 94. XXII. *Sunt qui phrenion vocent.*] Φρένιον. Sic ſane in Indice. Et MSS. Reg. Th. Chiffl. *fremion* habent. Vera tamen lectio φαίνιον videtur. Nam Theocriti Scholiaſtes, ad Idyll. ε'. verſ. 92. Σωσίβιος, inquit, τὰς ἀνεμώνας παρὰ Λάκωσι φαινίδας καλεῖσθαί φησι. A ſplendore fortaſſis & coloris venuſtate, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι.

Sect. 97. XXIII. *Hoc ibi fuco hyſginum tingunt.*] Parmenſis editio, ceteræque ante Hermolaum, atque adeo libri omnes manu exarati, Reg. Colb. Chiffl. Th. *Hoc ibi loco hyſginum tingunt.* Repoſuit Hermolaus, *hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur.* Nos certiore conjectura, *hoc ibi fuco hyſginum tingunt.* Sic roſeo fuco tinctam purpuram Catullus dixit, in Argonaut.

Sect. 104. XXIV. *Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum.*] Sic MSS. omnes, etiam in Indice: non, ut editi, *tamnacum.* Quanquam verius utrobique forſan, *amaracum.* Nam Dioſc. lib. 3. cap. 155. Παρθένιον, οἱ δὲ ἀμάρακον, οἱ δὲ λευκάνθεμον. Sic etiam interpres Oribaſii, lib. 12. fol. 210.

Sect. 105. XXV. *Qui parcius inſectabantur, manicon cognominavere.*] Libri hactenus editi, poſt Hermolaum, *qui parcius ſpectaverant.* Prius in edit. Parm. *ſpectabatur.* At in Reg. 2. cod. *inſpectabantur*, unde nos extrita litterula, *inſectabantur* reſcripſimus. Tria fuiſſe nomina ejus herbæ ait: primum, quod innocentiſſimi ſcriptores indiderint, dorycnion, qui infamare eam voluere, & quantum in ipſis erat, cavere, ne cui noceret. Alterum, quod ii qui parcius inſectabantur, & ſubeſſe tamen in ejus uſu quiddam periculi admonebant, inſaniam videlicet: Manicon igitur appellarunt. Poſtremum eſt, quod ab iis impoſitum, qui nequiter occultabant, & virus ejus noſci appellato ejus nomine nolebant: quare erythron illi, aut neurada dixere.

Ibid. XXVI. *Si colluerentur halicacabo in vino: Exceptionem addidere &c.*] Prius legebatur: *Si colluerentur: halicacabo uni exceptionem addidere.* Plane contra Dioclis, Evenoris, ac Timariſti ſententiam, quos Plinius laudat auctores: ad eam enim medicinam halicacabum adeo non excepere ii, ut in primis potius commendarent: quo nomine carpuntur obiter a Plinio: etſi exceptionem eam, cautionemque adderent, ne diutius in ore id teneretur. In Reg. 2. cod. legitur, *halicacabon vino.* In Colb. 3. *halicacabon vivo.* At Dioſc. plane rem decidit, lib. 4. cap. 73. ubi ſuccum halicacabi decoctum in vino opitulari dentibus ait, ſi contineatur ore: ἀφεψηθεὶς δὲ οἴνῳ καὶ διακρατούμενος, ὀδονταλγίαις ἀρήγει. Ut ex vino Dioſcorides, ſic ex aceto adhiberi jubet Archigenes apud Galenum, lib. 5. κατὰ τόπους, cap. 5. pag. 474. & 475.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXII.

I. IMPLESSE poterant miraculum ſui natura atque tellus, reputantium [1] vel prioris tantum voluminis dotes, totque genera herbarum, utilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quanto plura reſtant? quantoque mirabiliora inventu? Illa enim majore in parte cibi aut odoris decoriſve commendatio ad numeroſa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil a rerum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni.

II. Equidem & formæ gratia rituſque perpetui, in corporibus ſuis CAPUT I. aliquas exterarum gentium uti herbis quibuſdam, adverto animum. Illinunt certe aliis aliæ faciem in populis Barbarorum feminæ, mareſque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini [1] glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Vel prioris tantum.*] Superioris proxime libri.

Sect. II. 1. *Glaſtum in Gallia.*] Ἰσάτιν Græci, Latini vitrum dixere, quod vitreo, hoc eſt, cæruleo colore tingit. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 162. *Lienoſis prodeſt .... herba quam nos vitrum, Græci iſatida vocant.* Cæſar Comment. lib. 5. de Gallico bello tradit omnes ſe Britannos vitro inficere, quod cæruleum colorem efficiat, atque hoc horridiores fieri in pugna aſpectu. Et Mela, lib. 3. cap. 6. pag. 56. *Britanni, incertum ob decorem, an aliquid aliud, vitro corpora infecti.* Nunc etiam apud Cambrobritannos retinet vetuſtum nomen, & *Glas* appellatur. Similiter & cæruleum colorem *Glas* vocant: & qui ab iis genus duxiſſe perhibentur, Aremorici Galliæ Britanni. Magnum quæſtum multis regionibus in Gallia affert. Viridem herbam molis premunt, ut herbaceam ſaniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis in cinerem ſinunt computreſcere: herbam ipſam *Paſtellum* pleriſque locis ab effigie paſtillorum in quam glomerantur, nominantes: *Paſtel.* Hos deinde globos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos ac vellera demergunt, ut cæruleum ebibant colorem. Cæruleam illam ſpumam innatantem, quam igni conferveſcentes eructant cortinæ, Indum noſtri vocant infectores: hanc ad pictorum uſus ſiccant. Hæc fere ex Ruellio, lib. 2.

nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

Caput II. III. Jam vero infici vestes scimus admirabili fuco. Atque ut sileamus [1] Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis, coccum Imperatoriis dicatum [2] paludamentis, Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omneisque alios colores. Nec quærit in profundis murices, seque objiciendo escam, dum præripit belluis marinis, intacta etiam ancoris scrutatur vada, ut inveniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. [4] Stans & in sicco carpit, quo fruges modo: [5] sed culpa non ablui usu: alioqui fulgentius instrui poterat luxuria, certe innocentius. Non est nunc propositum ista consectari: nec committemus, ut [6] subjiciendo tutiora [7] luxuriam vilitate circumscribamus, [8] dicturi & alias herbis tingi lapides, parietesque pingi. Nec tingendi tamen rationem omisissemus, si unquam ea liberalium artium fuisset. [9] Interim fortius agetur: auctoritasque quanta debeatur etiam surdis, hoc est, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoresque immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliunde [10] sagmina

Notæ.

pag. 434. quem alii deinde sunt secuti. His adde quæ de Isati diximus, lib. 20. sect. 25. Cave autem Salmasio credas, qui *guastum* non *glastum*, scribi jubet, nec libris ullis secundis, neque id ferente Britannici hodieque sermonis usu.

Sect. III. 1. *Galatiæ.*] Coccum Galatiæ reliquis omnibus antiqui prætulerunt: ut dictum est lib. 9. sect. 65. & alibi sæpe. Inde *Scarlati* vox, quæ nunc cocco tribuitur, deflexa nobis a Galatico videtur.

2. *Paludamentis.*] Paludamentum vestis Imperatorum fuit, hoc est, eorum qui exercitus educebant. Hodie *Cottam armorum* vocamus, inquit Budæus. *Cotte d'armes.* Isidorus, lib. 19. cap. 24. *Paludamentum erat insigne pallium Imperatorum cocco, purpuraque, & auro distinctum.* Vide Voss. in Etymol.

3. *Transalpina ... herbis.*] Vaccinio, uti dictum lib. 16. sect. 31.

4. *Stans & in sicco.*] Minore impendio, inquit, ac labore, stans Gallia Transalpina, & in sicco ac solido, ut fruges demetit, sic carpit herbas, quibus Tyria, atque conchylia, omnesque alios colores imitetur.

5. *Sed culpa.*] Sententia hæc videtur esse, culpari idcirco eum colorem, quod pati aquam non posset, dilabereturque paulatim abluendo, dilutiorque fieret. Uno verbo: culpa ejus coloris est, quod ablui in usu vestis non possit, quin diluatur & evanescat color. Vide Notas & Emendationes num. I.

6. *Subjiciendo tutiora.*] Quæ facilius, nec tanto impendio aut periculo comparantur. Male hactenus *utiliora* legebatur.

7. *Luxuriam vilitate.*] Non committemus, ut id agere nunc videamur, ut viliora quædam proponamus, quibus quasi finibus luxuria contineatur.

8. *Dicturi & alias.*] Libro 35. sect. 1.

9. *Interim fortius.*] Fortius acturum nunc se pollicetur, hoc est, argumentis rerum quæ viros fortes magis deceant, cujusmodi sunt usus herbarum minus celebrium in sacris, in legationibus, in præmiis bellicæ fortitudinis. Nam quæ sunt allata hactenus, ad formam scilicet colendam pertinentia, vestesque tingendas, mollia ac muliebria jure videantur.

10. *Sagmina.*] Festus: *Sagmina vocantur verbenæ, id est, herbæ puræ, quia ex loco sacro arcebantur a Consule, Præ-*

[11] in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque verbenæ. [12] Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, [13] gramen ex arce cum sua terra evulsum: ac semper e legatis cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius vocabatur.

IV. [1] Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in majestate populi terrarum principis, præmiisque gloriæ. Gemmatæ CAP. III. & aureæ, vallares, murales, rostratæ, civicæ, triumphales, post hanc fuere, suntque cunctæ magno intervallo, magnaque differentia. Ceteras omnes singuli, & duces ipsi, Imperatoresque militibus, aut aliquando [2] collegiis dedere: * decrevit in triumphis Senatus, cura belli solutus, & populus otiosus: *CAP. IV. [3] Graminea nunquam nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab universo exercitu servato decreta. Ceteras Imperatores dedêre, hanc solam miles Imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio totis castris. Quod si civicæ honos uno aliquo ac vel humillimo cive servato, præclarus sacerque habetur, quid tandem existimari debet, unius virtute servatus universus exercitus? Dabatur hæc viridi e gramine, decerpto inde ubi obsessos servasset aliquis. [4] Namque summum apud antiquos signum victoriæ erat, her-

NOTÆ.

toreve, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel a sanciendo, id est, confirmando. Livius, lib. 1. pag. 9. *Sagmina, inquit Fecialis, te Rex posco.* Vide Voss. in Etymol. Origo ex Græco, σάγισμα, pro ἄγισμα, unde sagmen: ut ex ἄγμα agmen.

11. *In remediis.*] Vel ornandis Deorum aris, vel lustrandis domibus.

12. *Certe utroque nomine.*] Sagminis, ac verbenæ. De verbena seu verbenaca privatim Plinius, lib. 25. sect. 59. *Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus:* Hunc nempe respiciebat locum.

13. *Gramen ex arce.*] Unde arceri dicebatur auctore Festo, id est, ex arce velli.

Sect. IV. 1. *Corona quidem.*] Vide quæ diximus, lib. 16. sect. 3. Festus etymon Gradivi Martis petere quosdam ait, *quia gramine sit ortus: quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maxima est honorationis.*

2. *Collegiis dedere.*] Firmat hoc Claudius Saturninus, qui librum de Coronis edidit, quem Tertullianus laudat, lib. de Corona mil. cap. 10. pag. 107. *Ipsæ denique fores*, inquit, *ipsæ hostiæ & aræ, ipsi ministri & sacerdotes eorum coronantur. Habes omnium collegiorum sacerdotalium coronas apud Claudium.*

3. *Graminea nunquam.*] Festus: *Obsidionalis corona est, quæ datur Imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos: Ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi.... Inter obsidionalem & civicam hoc interest, quod altera singularis signum salutis est, altera diversorum civium servatorum.*

4. *Namque summum.*] Festus: *Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor, quod est antiquæ & pastoralis vitæ indicium: Nam qui in prato, cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.* Servius in lib. 8. Æneïd. ad eum versum,

Et vitta comptos voluit prætendere ramos:

bam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: [5] quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

CAP. V. V. [1] Donatus est ea L. Siccius Dentatus semel, cum civicas quatuordecim meruisset, depugnassetque CXX. præliis semper victor. Tanto rarius est servatorem unum a servatis donari. Quidam Imperatores & sæpius donati sunt, veluti [2] P. Decius Mus, Tribunus militum, ab exercitu: altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset ejus honoris auctoritas, confessus religione: siquidem donatus bovem album Marti immolavit, & centum fulvos, qui ei virtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se Consul, [3] Imperioso collega, [4] pro victoria devovit. Data est & a Senatu populoque Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, [5] Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cum [6] Magistrum Equitum & exercitum ejus servasset: tunc satius fuit nomine novo coronari, [7] appellatum patrem ab his quos servaverat: sed quo dictum est consensu

NOTÆ.

Hinc est illud proverbium, Herbam do, id est, cedo victoriam. Quod Varro in Antiquitatis libris ponit: Cum in agonibus herbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, & fatetur esse meliorem.

5. *Quem morem ..... in Germania.*] Et in Vasconia hodieque. In Formulis veteribus, ea quæ est ordine XIX. *Traditoria de terra*, hujusce moris vestigium servat, pag 134. his verbis: *Vel herbam, vel terram visus fuit tradidisse.* De his similibusque traditionis symbolis multa pereruditе V. Cl. Du-Cangius, in Glossario, verbo *Investitura.*

Sect. V. 1. *Donatus est.*] Vide quæ diximus lib. 7. sect. 29.

2. *P. Decius Mus.*] Transcripsit hunc locum Festus, verbo *Obsidionalis.* Accepit a Livio Plinius, lib. 7. pag. 133. *Legiones gramineam coronam obsidionalem .... Decio imponunt: altera corona ejusdem honoris index a præsidio suo imposita est. His decoratus insignibus, bovem eximium Marti immolavit: centum boves militibus dono dedit, qui secum in expeditione fuerant.* P. Decius pater is fuit, de quo jam antea dictum est, lib. 16. sect. 5. Intelligitur porro ad Veserim pugna, Samnitico bello.

3. *Imperioso collega.*] T. Manlio Torquato, L. Manlii Imperiosi Dictatoris filio: eo qui filium, quod injussu suo pugnarat, securi percussit. Consulatum ambo gessere, anno Urbis CCCCXIV. De Imperiosi cognomine, quod a plebe primum inditum est, mox ab ipso Manlio ad sævitiæ ostentationem adscitum, vide Livium lib. 4. pag. 76. & lib. 7. pag. 122.

4. *Pro victoria devovit.*] Livius, lib. 8. pag. 139. & 140. & Valerius Max. lib. 1. cap. 7. num. 3. pag. 52.

5. *Fabio illi.*] Q. Fabius Maximus, qui Prodictator a populo factus cunctando restituerat rem, ni plaga Cannensis anno sequente, Urbis DXXXVIII. alterius temeritate Consulis accidisset.

6. *Magistrum Equitum.*] Minucium, victum ab Hannibale.

7. *Appellatum patrem.*] A Minucio ipso, quem servarat. Hujus oratio ad suos milites a Livio recitatur ejusmodi, lib. 22. pag. 218. *Castra cum Fabio jungamus: ad prætorium ejus signa cum tulerimus, ubi ego eum parentem appellavero, quod beneficio ejus erga nos, ac majestate dignum est: vos milites eos, quorum vos modo arma dexteraque texerunt, patronos salutabitis*, &c.

honoratus est Hannibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola a tota Italia data.

VI. Præter hos contigit ejus coronæ honos, M. [1] Calpurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni vero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. [2] Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoste legionem suam hortatus, Tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Invenio apud auctores eundem præter hunc honorem, adstantibus [3] Mario & Catulo Coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla Dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc exsecrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione sua ipse detraxit, tanto paucioribus civium servatis, quam postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. [4] Æmilianum quoque Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in Africa, [5] Manilio Consule, cohortibus servatis, totidemque ad servandas eas eductis: quod & statuæ ejus in foro suo Divus Augustus subscripsit. Ipsum Augustum [6] M. Cicerone filio Consule Idibus Septembris Senatus obsidionali donavit. Adeo civica non satis videbatur. Nec præterea quenquam hac invenimus donatum. CAP. VI.

VII. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcumque fuerant in periculi sede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conservandam, cru-

Notæ.

Sect. VI. 1. *Calpurnio Flammæ.*] Manlii oratio, apud Livium, lib. 22. pag. 227. *Sicut nobis adolescentibus priori Punico bello Calpurnius Flamma trecentis voluntariis, cum ad tumulum eos capiendum, situm inter medios hostes, duceret, dixit, Moriamur milites, & morte nostra eripiamus ex obsidione circumventas legiones, &c.* Vide Aurel. Victor. lib. de viris illustr. cap. 39. in Attilio Calatino.

2. *Primumpilum.*] Pila, tela Romana sunt. Primum pilum, prima centuria est, in qua gravis armaturæ milites, & eo genere teli instructi. Cæsar, lib. 5. de bello Gall. *T. Balventio, qui superiore anno primum pilum duxerat, viro forti &c.*

3. *Mario & Catulo.*] Marii quarto Consulatu, Urbis anno DCLII.

4. *Æmilianum.*] P. Cornelium Scipionem, qui Paulo Æmilio genitus a Scipionis Africani filio adoptatus erat, qui Carthaginem Numantiamque devicit, Africanus minor appellatus.

5. *Manilio Consule.*] Anno Urbis DCV. Vide Notas & Emend. num. III.

6. *M. Cicerone.*] In fastis Consularibus, anno Urbis DCCXXIII. Consul notatur, EX. EID. SEPTEMB. M. TVLLIVS. M. F. M. N. CICERO.

ciatuſque corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores jure caſtiget? [1] Addidere vivendi pretia deliciæ luxuſque. Nunquam fuit cupido vitæ major, nec minor cura. Aliorum hanc operæ eſſe credimus: [2] ne mandato quidem noſtro alios id agere, mediciſque proviſum eſſe pro nobis. Ipſi fruimur voluptatibus, & (quo nihil equidem probroſius duco) vivimus aliena fiducia. Imo vero pleriſque ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atque frivoli operis arguimur: [3] magno, quanquam immenſi laboris, ſolatio, ſperni cum rerum natura: quam certe non defuiſſe nobis docebimus, & inviſis quoque herbis inſeruiſſe remedia: quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex his, [4] quas priore libro nominavimus, in quibus ipſis providentiam naturæ ſatis mirari, amplectique non eſt. Dederat, [5] quas diximus, molles cibiſque gratas. Pinxerat remedia in floribus, viſuque ipſo animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiſcens. Excogitavit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantum non vocem ipſius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire videamur, ne ſe depaſcat avida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta veſtigia obterant, ne inſidens ales infringat: his muniendo aculeis, teliſque armando, [6] remediis ut tuta ac ſalva ſint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

CAP. VII. VIII. Clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſive eryngion, [2] contra ſerpentes & venena omnia naſcens. [3] Adverſus ictus morſuſque radix ejus bibitur drachmæ pondere in vino: aut ſi plerumque tales injurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in jure anſeris decoctam,

NOTÆ.

Sect. VII. 1. *Addidere vivendi pretia.*] Vitam fecere cariorem deliciæ, cum valetudo prius parvo conſtaret, obviis unicuique morbo medicamentis, vel ex hortorum proventu.

2. *Ne mandato.*] Majores, inquit, noſtri regebant ipſi valetudines ſuas, & ſuæ operæ curam eam eſſe ducebant, voluptatibus parcentes: nunc in libidines nos ingurgitamus, quid de corporibus noſtris fiat ſecuri, omni ea providentia Medicis delegata. Ita recte Gronovius: cui MSS. Reg. & Colb. ac Chiffl. favent.

3. *Magno .... ſolatio.*] Quis enim idem pati, quod natura rerum, gravate ferat?

4. *Quas priore libro.*] Proxime ſuperiore.

5. *Quas diximus.*] Libro 20.

6. *Remediis.*] Ut ad remedia ſerventur.

Sect. VIII. 1. *Clara in primis.*] Sic Oribaſii interpres, lib. XI. pag. 197. poſt Dioſc. lib. 3. cap. 24. Ἠρύγγιον τῶν ἀκανθωδῶν ἐστιν, &c. Id officinæ vocant Iringium. Diximus de eo, ſuperiore libro, ſect. 56.

2. *Contra ſerpentes &c.*] Nicander in Theriac. pag. 47. & 60. ad id ἤρυγγον pariter commendat. Ubi Scholiaſtes, pag. 30. ἤρυγγος βοτάνη ἐστιν. Et pag. 39. ἤρυγγος εἶδος λαχάνου ἀκανθώδους.

3. *Adverſus ictus &c.*] Sic Dioſc. lib. 3. cap. 24.

arbitratur. Apollodorus adversus toxica cum rana decoquit, ceteri in aqua. [4] Ipsa dura, fruticosa, spinosis foliis, caule geniculato, cubitali, & majore aliquanto, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & sativa quidem est. [5] Sed & sponte nascitur in asperis & saxosis: & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.

IX. [1] Ex his candidam nostri centum capita vocant. Omnes ejusdem effectus; caule & radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, sive coquere libeat, sive cruda vesci. Portentosum est, quod de ea traditur: Radicem ejus alterutrius sexus similitudinem referre, raram inventu: sed si viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc [2] & Phaonem Lesbium dilectum a Sappho. [3] Multæ circa hoc non Magorum solum vanitates, sed etiam Pythagoricorum. [4] Sed in medico usu præter supra dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, stomacho, jocineri, præcordiis in aqua mulsa, lieni in posca. Item ex mulsa renibus, stranguriæ, [5] opisthotonicis spasmis, lumbis, hydropicis, [6] comitialibus, mulierum mensibus, [7] sive subsidant, sive abundent, vulvarumque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa, & cerato: item fracturas. Crapulam præsumpta arcet, alvum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam jussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus cervicis vitiis. Oculorum quoque albugines sanare adalligatam tradiderunt. CAP. VIII.

X. [1] Sunt qui & acanon eryngio adscribant, spinosam brevemque, CAP. IX.

NOTÆ.

4. *Ipsa dura &c.*] Dioscor. loc. cit.

5. *Sed & sponte.*] Diosc. loc. cit. Quod vero in litoribus maris nasci dicitur, Eryngium marinum est, a Clusio depictum, pag. CLIX. & a Dodonæo, pag. 718.

Sect. IX. 1. *Ex his .... centum capita.*] Appellationis causa videtur esse, quod in illius vertice coacta in globum capitella, muricato spiculorum vallo, stellæ modo radiantur: quorum colos in pubertate virides, adultæ cæruleus, flaccescenti candidus conspicitur. Radix ei pollicaris est, intus alba, foris nigra, sed odorata, quam hodie Gallia saccharo vel melle condit, eryngiatum vocans, inquit Ruellius, lib. 3. pag. 491. In Indice Plinii, *De centumcapite.*

2. *Et Phaonem.*] Palæphatus, lib. de incred. hist. pag. 66. Οὗτος ὁ Φάων ἐστὶν, ἐφ' ᾧ τὸν ἔρωτα αὐτῆς ἡ Σαπφὼ πολλάκις ᾆσμα ἐποίησε. *Hic ille Phaon est, in cujus amorem sæpe Sappho carmen cecinit.* Prius Lesbium eum esse monuerat. Sappho Lesbia seu Mitylenæa, meretrix fuit, de qua Ælianus lib. 12. Var. hist. cap. 19. Eresiam facit Athenæus, lib. 13. pag. 596.

3. *Multa circa hoc.*] Si otium est vanitates eas plane nosse, libellum consule, qui falso *Kiranidum Kirani* inscribitur, pag. 37.

4. *Sed in medico.*] Tradit hæc pariter Diosc. lib. 3. cap. 24.

5. *Opisthotonicis spasmis.*] Diosc. loc. cit.

6. *Comitialibus.*] Idem Diosc. loc. cit.

7. *Sive subsidant.*] Sic vires oppositas, ciendi menstrua, sanguinemque sistendi, Diosc. quibusdam herbis attribuit, ut adianto, lib. 4. cap. 136.

Sect. X. 1. *Sunt qui & acanon.*] Acanon advectam e Creta describit Anguillara, par. 8. pag. 189. sed sine vulgari nomine.

ac latam herbam, ſpiniſque latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mire ſiſtere.

XI. Alii eryngen falſo eandem putaverunt eſſe [1] & glycyrrhizam, quare ſubjungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, [2] foliis echinatis, pinguibus, tactuque gummoſis, fruticoſa, binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, ſecunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in uſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, [3] longa ceu vitium: coloris buxei melior, quam nigra: quæque lenta, quam quæ fragilis. Uſus in ſubditis decoctæ ad tertias, cetero ad mellis craſſitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. [5] Item voci utiliſſimo ſucco: ſic ut ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. [6] Item thoraci, jocineri. [7] Hac diximus ſitim famemque ſedari. Ob id quidam adipſon appellavere eam, & hydropicis dedere, ne ſitirent. Ideo & commanducata [8] ſtomatice

NOTÆ.

Sect. XI. 1. *Et glycyrrhizam.*] *De la Reglice.* Pingitur a Dodonæo, pag. 339.

2. *Foliis echinatis.*] Hanc ipſam eſſe glycyrrhizan, quæ a Dioſcoride deſcribitur, lib. 3. c. 7. omnia conferenti liquido conſtabit. Unde ſuſpicatur Saracenus in notis, ad Dioſc. aliique poſt eum, ut Dalecampius primum, ac deinde Salmaſius, in Præf. pag. 90. legiſſe Plinium raptim curſimque apud ſcriptorem Græcum, unde hæc hauſit, ἐχίνῳ non χίνῳ: cum folia echinata dicit, quæ lentiſci ſimilia dixiſſe oportuit. Sic enim Dioſc. Γλυκύῤῥιζα γεννᾶται πλείστη ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ Πόντῳ ἔστι δὲ θαμνίσκος, ῥάβδους ἔχων διπήχεις, περὶ οὓς τὰ φύλλα πυκνὰ, ἐοικότα σχίνῳ, λιπαρὰ, καὶ κολλώδη ἁπτομένῳ· τὸ δὲ ἄνθος ὑακίνθῳ ὅμοιον· καρπὸς δὲ πλατάνου σφαιρίων μέγεθος, &c.

3. *Longa, ceu vitium.*] Dioſc. loc. cit. ῥίζαι μακραὶ, πυξοειδεῖς, ὡς γεντιάνης. *Radices longæ, coloris buxei, ut gentianæ.*

4. *Vſus in ſubditis.*] Pelicerio in notis M S S. & Dalecampio, Plinius videtur *ſubdita* hic ſubſtantive dixiſſe, pro his quæ linguæ ſubduntur, & linctu diluuntur, liqueſcunt, & in fauces arteriaſque immittuntur, qualia Græci ecligmata, Latini linctus appellant. Nos longe ſecus verbum iſtud accipimus. Subdita interpretamur medicamenta ea, quæ molli lana excepta, feminis ſubjiciuntur, ut Celſus ait, lib. 5. cap. 21. hoc eſt, naturalibus mulierum apponuntur: πεσσοὺς Græci & προσθέτα nuncupant. Nam quod ad fauces attinet, quibus linguæ ſubdita glycyrrhiza prodeſt, id mox Plinius quoque prodet, quod hic indicare iterum ſuperfluum idcirco fuerit.

5. *Item voci.*] Dioſc. lib. 3. cap. 7. Ποιεῖ δὲ τὸ χύλισμα πρὸς τραχύτητας ἀρτηρίας· δεῖ δὲ ὑποτιθέντας τῇ γλώττῃ ἀποχυλίζειν. *Eſt vero ſuccus ſpiſſatus ad arteriæ ſcabritias efficax: verum oportet ut linguæ ſubditus eliqueſcat.*

6. *Item thoraci, &c.*] Dioſc. loc. cit. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13.

7. *Hac diximus.*] Libro XI. ſect. 119. Marcellus Empir. cap. 17. pag. 126. *Glycyrrhizæ ſurculum parvum ſub lingua habeto, & ſalivam quæ creverit transglutito, quo facto neque ſities, neque os tibi inareſcet.* Item cap. 20. pag. 148. Columella ſimiliter lib. 1. c. 35. *Et quia famem ſitimque ſedat glycyrrhiza, ob hoc* ἄδιψος *vocata eſt.* Sic etiam Dioſc. loc. cit.

8. *Stomatice.*] Subintellige, δύναμις, hoc eſt, compoſitio, ad vitia oris accommodata. Sic Dioſc. loc. cit. Στοματικὸν διαμασσώμενον, commanducatum prodeſt oris affectibus.

eſt,

est, & hulceribus oris [9] inspersa sæpe, & pterygiis. [10] Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, hulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. [11] Sunt & qui calculos ea pelli tradiderunt.

XII. [1] Tribuli unum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantum. [2] Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesque. Hulcera per se erumpentia, & præcipue in ore, cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos saginant: ipsi nucleo vivunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem. Radix caste pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: [3] tritum vero, & in aquam sparsum, pulices necat. Caput X.

XIII. [1] Stœbe, quam aliqui phleon vocant, [2] decocta in vino, præcipue auribus purulentis medetur: [3] item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dysenteriæ [4] infusa. Caput XI.

XIV. [1] Hippophyes in sabulosis maritimisque nascitur, spinis Cap. XII.

Notæ.

9. *Inspersa sæpe & pterygiis.*] Sunt qui sic interpungendum putent: *hulceribus oris: inspersa sæpe, & pterygiis.* Quod hulceribus oris inspergi vix possit. Et vero Diosc. loc cit. Ἡ δὲ ῥίζα ξηρὰ, inquit, λειοτελεωθεῖσα, πτερυγίοις καταπαστὸς ἐστιν ἐπιτήδειος. *Arida autem radix ad lævorem detrita, pterygiis commode inspergitur.*

10. *Sanat &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 167. Vesicæ scabiem seu scabritiem dixeris perinde est. Diosc. πρὸς ψωριάσεις κύστεως dixit, Galenus τραχύτητας ἐν ψαρώδει κύστει.

11. *Sunt & qui.*] Urinam certe efficaciter promovere ait Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180.

Sect. XII. 1. *Tribuli unum.*] Sic etiam Diosc. lib. 4. cap. 15. ubi Saracenus consulendus in Notis. De utroque genere egimus, libro sup. sect. 58.

2. *Succus ex his.*] Medicinæ hæ omnes, ad ea verba, *Radix caste* &c. totidem verbis exstant apud Diosc. loc. cit. Habet nonnullas Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 236.

3. *Tritum vero . . . . pulices necat.*] Hoc pariter Diosc. tradit loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Stœbe . . . . phleon.*] In MSS. ut jam monuimus, *pheon.* Tamen Tiberius Mulomedicus, lib. 1. cap. 55. Στοίβη· ἐστι δὲ φλέως. Quæ de stœbe hic referuntur, totidem verbis leges apud Galenum loc. cit. pag. 230. In officinis nomen est, ut plurimis videtur, *Scabiosa.* Iconem vulgaris majoris apud Dodon. vide, pag. 122.

2. *Decocta in vino.*] Iisdem fere verbis hæc Diosc. lib. 4. cap. 12.

3. *Item oculis.*] Diosc. loc. cit.

4. *Infusa.*] Clystere videlicet. Diosc. ἐγκλύζεται.

Sect. XIV. 1. *Hippophyes.*] Sive, quod idem est, hippophaës. Diosc. in Nothis: Ἱπποφαὲς, οἱ δὲ ἱπποφυὲς, οἱ δὲ ἱπποφανὲς, &c. Et Oribasius, lib. XI. pag. 199. Ἱπποφαὲς, *quod alii hippophyes, id est, lappaginem vocant, qua fullones vestes poliunt in arenosis, maritimisque locis nascitur.* In Peloponneso, ἄκανθα καθαρείτη, hoc est, spina purgatoria, appellatur, inquit Anguillara, par. 8. pag. 144. ubi eam accurate describit, nec dum in Italia sibi visam testatur. Iisdem porro notis a Dioscoride, lib. 4. cap. 162. quibus & a Plinio nostro, delineatur.

albis. [2] Ederæ modo racemoſa eſt, candidis, & ex parte rubentibus acinis. [3] Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. [4] Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrime cum mulſo. [5] Eſt altera hippophyes, ſine caule, ſine flore, foliis tantum minutis. [6] Hujus quoque ſuccus hydropicis mire prodeſt. [7] Debent accommodatæ eſſe & equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animalium remediis naſcuntur, locupleti divinitate ad generanda præſidia: ut non ſit mirari ſatis ingenium ejus, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, ut aliis proſit aliud horis, dieſque nullus prope ſine præſidiis reperiatur.

CAP. XIII. XV. Urtica quid eſſe inviſius poteſt? At illa præter oleum, quod [1] in Ægypto ex ea fieri diximus, vel plurimis ſcatet remediis. [2] Semen ejus cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat: item fungis & argento vivo. [3] Apollodorus & ſalamandris cum jure decoctæ teſtudinis. [4] Item adverſari hyoſcyamo, & ſerpentibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uvas in ore, [5] procidenteſque vulvas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: [6] lethargicos expergiſci, tactis cruribus, magiſque fronte. [7] Eadem canis morſibus addito ſale medetur. [8] Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. [9] Carcinomata & ſordida hulcera, ſale admixto:

NOTÆ.

2. *Ederæ modo.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Radix ſucco.*] Dioſc. & Oribaſ. locis cit. Paſtillos farinæ intellige, ex farina concinnatos globos, quam quidem ὀρόβινον, ervinam eſſe Dioſc. jubet.

4. *Hæc bilem.*] Dioſc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212.

5. *Eſt altera hippophyes.*] Hippophæſton intelligit, de qua dicemus lib. 27. ſect. 66.

6. *Hujus quoque.*] Succum hujus, ſeu foliis, ſeu radice, ſeu capite expreſſum, ex aqua mulſa bibitum, aquam pituitamque per alvum detrahere, ſcribit Dioſc. lib 4. cap. 163.

7. *Debent accommodatæ.*] Ego vero ſic cenſeo, & ἱπποφαὲς & ἱππόφαιστον, nomen accepiſſe, quod valde candidos ac lucidos, ſeu ſplendidos pannos efficiunt: ſunt enim plantæ fulloniæ. Ἵππο in compoſitis præſtantiam, magnitudinemque ſignificat: φάος ſplendorem.

Sect. XV. 1. *In Ægypto .... diximus.*] Libro 15. ſect. 7.

2. *Semen ejus.*] Nicander, in Alexipharm. adverſus cicutam, pag. 143.

Ἢ πόθι κνίδης τε μέγα σπερμεῖα λέηνας.

Nicandro concinit Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 142. pag. 121.

3. *Apollodorus & ſalamandris.*] Nicander quoque in Alexiph. pag. 167.

Καί ποτε κνίδην
Ἐψαλέην χείμνοισι παλυνάμενος ψαφαροῖσιν, &c.

4. *Item adverſari.*] Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 151. pag. 123. Πρὸς δὲ ὑοσκύαμον, κνίδης σπέρμα σὺν οἴνῳ, ἢ τὰ φύλλα.

5. *Procidenteſque.*] Dioſc. lib. 4. cap. 94. Καὶ ὑστέρας προπτώσεις ἀποκαθίστησι νεαρὰ τὰ φύλλα προσαπτόμενα.

6. *Lethargicos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. *Lethargicis: Vrtica fronti & pedibus illinitur.*

7. *Eadem canis.*] Ita plane Dioſc. loc. cit.

8. *Sanguinem &c.*] Dioſc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 26. Vide etiam Marcellum Empir. cap. 10. p. 85.

9. *Carcinomata &c.*] Dioſc. loc. cit. Galenus lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 151. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 20.

[10] item luxata ſanat, & panos, parotidas, carneſque ab oſſibus recedentes. [11] Semen potum cum ſapa, vulvas ſtrangulantes aperit, & profluvia narium ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptum a cœna faciles præſtat, duobus obolis: uno autem in vino poto laſſitudines recreat. Vulvæ vitiis toſtum, acetabuli menſura: potum in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus. [12] Orthopnoïcis prodeſt cum melle: & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum ſemine lini. Addunt hyſſopum & piperis aliquid. [13] Illinitur lieni. [14] Difficilem ventrem toſtum cibo emollit. [15] Hippocrates vulvam purgari poto eo pronunciat. Dolore levari toſto acetabuli menſura, [16] dulci poto, [17] & impoſito cum ſucco malvæ. Inteſtinorum animalia pelli cum hydromelite & ſale. [18] Defluvia capitis ſemine illito cohoneſtari. Articulariis morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum urſino adipe trita imponunt. At eadem radix tuſa cum aceto non minus utilis: item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungia vetere ſalſa. Eadem pſilothrum eſt ſicca.

Condidit laudes ejus Phanias phyſicus, utiliſſimam cibis coctam conditamve profeſſus arteriæ, [19] tuſſi, ventris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, [20] coctam cum

NOTÆ.

10. *Item luxata &c.*] Dioſc. loc. cit.

11. *Semen potum.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Orthopnoïcis .... ecligmate.*] Hæc verbis totidem Dioſc. cit.

13. *Illinitur lieni.*] Folia cum cerato lienoſis imponi ſcribit Dioſc. loc. cit.

14. *Difficilem.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. & Galenus loc. cit.

15. *Hippocrates.*] Libro primo de morb. mul. tex. 47. pag. 447. Ἢν κύσσῃ οἰδέῃ, κνίδης καρπὸν ὡς πλεῖστον καὶ μέλι καὶ οἶνον κεκρημένον εὐώδεα διδόναι ποτὸν, δὶς τῆς ἡμέρης. *Si prægnans intumeſcat, urticæ ſemen plurimum, & mel, ac vinum dilutum odorandum potu bis die dabis.*

16. *Dulci poto.*] Cum vino dulci, σὺν γλυκεῖ, ſeu paſſo. Hippocr. lib. 1. de morb. mul. tex. 88. pag. 472. Ἢν δὲ αἱ μῆτραι ἑλκωθέωσιν .... ὀδύνη ὀξείη λαμβάνει ἐς τὰς ἰξύας, καὶ ἐς τοὺς βουβῶνας, καὶ ἐς τὴν νειαίρην γαστέρα, καὶ ἄνω φοιτᾷ ἡ ὀδύνη .... καὶ ἐς τὰς πλευρὰς, καὶ ἐς τὰς ὠμοπλάτας .... Et pag. 474. Κνίδης καρπὸν τρίβων ἐν οἴνῳ εὐώδει μέλανι κεκρημένῳ. *Si uteri fuerint hulcerati .... dolor acutus corripit lumbos, & inguina, & imum ventrem, & dolor ſurſum procedit .... ad coſtas, & ad ſcapulas .... Vrticæ ſemen terito in vino odorato nigro, & potui dato.*

17. *Et impoſito cum ſucco malvæ.*] Libro de natura muliebri, tex. 105. pag. 413. Ἢν γυνὴ μὴ κυΐσκηται, καθαρτήριον· κνίδης καρπὸν καὶ μαλάχης χυλὸν, ἐν στέατι χηνὸς τρίψαντα, προσθεῖναι. *Purgatorium, ſi mulier non concipiat. Semen urticæ & malvæ ſuccum, cum adipe anſerino tritum ſubdat.*

18. *Defluvia ..... cohoneſtari.*] Ita M S S. Hoc eſt, corrigi. Tradit hoc Hippocr. lib. 2. de morbis mulierum, tex. 67. pag. 596. Et Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 4. *ad defectionem capillorum: Agreſtis urticæ ſemine oleo contrito loca continge.*

19. *Tuſſi.*] Celſus, lib. 4. cap. 4. de tuſſi.

20. *Coctam cum conchyliis .... pectus purgare .... menſes.*] Hæc omnia pariter Dioſc. loc. cit. Sed is evocari menſes cum myrrha, dixit.

conchyliis ciere alvum, cum ptiſana pectus purgare, mulierumque menſes: cum ſale, hulcera quæ ſerpant cohibere. Succo quoque in uſu eſt. Expreſſus illituſque fronti, ſanguinem narium ſiſtit: [21] potus urinam ciet, calculos rumpit: [22] uvam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, ſed præcipue [23] ſilveſtris illa, & amplius lepras e facie tollit, in vino pota. [a] [24] Si quadrupes fetum non admittat, urtica naturam fricandam monſtrant.

Caput XIV. XVI. [1] Ea quoque num, quam lamium inter genera earum [2] appellavimus, mitiſſima, & foliis non mordentibus, medetur cum mica ſalis contuſis, [3] incuſſiſque, inuſtis, & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam e noſtris tempore diſcrevere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cum eruitur ea radix, dicaturque cui, & quorum filio eximatur, liberare morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtrumas diſcuti: vel ſi ſuppuraverint, erodi compleriqne.

Cap. XV. XVII. [1] Ex argumento nomen accepit ſcorpio herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & ad-

Interpretatio.

[a] *Si quadrupes.*] Si equa *marem* non admittat ad feturam, urtica fricari oportere genitalia aiunt.

Notæ.

21. *Potus urinam.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177.

22. *Vvam gargar.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 14. pag. 100. *Vrtica teritur, ejuſque ſuccus expreſſus & tepefactus, ab eo qui uvam dolet, ſalubriter gargarizatur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 43. *Ad uvam .... ſuccus urtica gargarizetur.*

23. *Silveſtris illa.*] Quæ cania, & Herculanea dicta eſt, lib. 21. ſect. 55.

24. *Si quadrupes.*] Si coïtum neget, τὰ μόρια τῆς ἵππου pariter fricari jubet Anatolius, in Veterin. cap. 14 pag. 56. Simile eſt quod habet Hippocr. in Γυναικ. Εἰ βούλει συλλαβεῖν φορβάδα, κνίδας ὦσον εἰς τὸ στόμα τοῦ ἵππου. Ut porro Græci φύσιν pro pudendis dicunt tam virorum, quam feminarum: ſic Latini naturam. Tullius, 2. de Divin. num. 145. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans eſſetne prægnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam &c.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 25. *De veretri, hoc eſt, de naturæ vitiis.* Utuntur & alii ea voce, quos Du-Cangius appellat in Gloſſario.

Sect. XVI. 1. *Ea quoque num.*] Pro *etiamnum.* Utitur hac particula rurſum lib. 25. ſect. 5.

2. *Appellavimus.*] Libro ſuperiore, ſect. 55.

3. *Incuſſiſque.*] Ut cum quis temere digitum incuſſit parieti.

Sect. XVII. 1. *Ex argumento.*] Sic Dioſc. lib. 4. cap. 195. Σκορπιοειδὴς *herbula*, inquit, *eſt, foliis paucis & ſemine caudæ ſcorpionis effigie. Hæc illita contra ſcorpionum ictus præſentaneo remedio ſunt.* Eſt ſcorpioïdes bupleuri folio, a Lobelio delineatum, pag. 244. Galli vocant *Chenille.*

versus animal nominis sui. [2] Est & alia ejusdem nominis effectusque sine foliis, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

CAP. XVI.

XVIII. [1] Leucacantham alii phyllon, alii [2] ischiada, alii polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolores sedat. Item laterum, & lumborum, [3] ut Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. [4] Eadem ruptis, convulsis medetur.

CAPUT XVII.

XIX. [1] Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue vescantur. Alii sideritin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leviter rubentes, semina [2] in capitibus lappaceis adhærentia vestibus: [3] unde & helxinem dictam volunt. [4] Sed nos qualis vera esset helxine, diximus priori libro. [5] Hæc autem inficit lanas, [6] sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. [7] Panos succus cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. [8] Item veterem tussim cyatho hausto, [9] & omnia in humido,

NOTÆ.

2. *Est & alia.*] Tragos sive scorpion appellatur, de qua dicemus lib. 27. sect. 116.

Sect. XVIII. 1. *Leucacantham.*] Leucacanthos dicta est, lib. 21. sect. 55. Diosc. lib. 3. cap. 22. Λευκάκανθα (& in Nothis additur, οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ φύλλον, οἱ δὲ ἰσχιάδα καλοῦσι, Ῥωμαῖοι κνιακάρδους, Θοῦσκοι σπίνα ἄλβα,) Ταύτης ἡ ῥίζα ὁμοία κυπείρῳ, ... ἥτις μασσηθεῖσα ὀδονταλγίας παραμυθεῖται. In Gallia Carlinam vocant: frustra id nomen ad Chamæleones Ruellio, lib. 3. pag. 482. aliisque transferentibus, ut recte probat Dodonæus, pag. 415. a quo & Carlina sive Leucacantha depingitur.

2. *Ischiada.*] Quoniam ἰσχιαδικοῖς medetur, ex Diosc. Galenus quoque, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 201. Λευκάκανθον, οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ ἰσχιάδα καλοῦσι.

3. *Ut Hicesius.*] Et qui Hicesium transcripsit totidem verbis Dioscor. loco citato.

4. *Eadem ruptis.*] Dioscor. Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπωμένοις.

Sect. XIX. 1. *Helxinen.*] Dioscor. lib. 4. cap. 86. Ἑλξίνη, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ Ἡράκλειαν, &c. Et Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 175. Ἑλξίνη, ἔνιοι δὲ περδίκιον ὀνομάζουσι, ἄλλοι δὲ παρθένιον, ἄλλοι δὲ σιδηρῖτιν, εἰσὶ δ' οἳ Ἡράκλειαν. Hesych. Ἑλξίνη, ἡ περδίκιος βοτάνη. Et, Σιδηρῖτιν πόαν τὴν ἑλξίνην καλουμένην. Parietaria Officinarum est, *Parietaire, ou Apparitoire*, a Dodonæo picta, pag. 102.

2. *In capitibus lappaceis.*] Quæ lappæ instar adhærescunt.

3. *Unde & helxinen.*] Quasi ab ἕλκω *traho*: ἕλξις, *attractio*, vel *attractus*.

4. *Sed nos.*] Verius helxinen ævo suo appellatam innuit, quæ ἰξίνη Theophrasto dicitur, qua de actum est a nobis libro superiore, sect. 56.

5. *Hæc autem inficit.*] A nemine alio, quod quidem sciam, id proditum.

6. *Sanat ignes &c.*] Hæc pariter Diosc. lib. 4. cap. 86. Καταπλασσομένη ἰᾶται ἐρυσιπέλατα, κονδυλώματα, καταγχύματα, &c.

7. *Panos succus.*] Diosc. loc. cit.

8. *Item veterem.*] Diosc. loc. cit.

9. *Et omnia in humido.*] Hoc est, omnia vitia, hulceraque, & rimas, quæ sunt in humidis: qua loquendi forma usus est libro sup. sect. 76. extrema. Et lib. 23. sect. 4. *Sanat ea quæ in humido*

[10] ſicut tonſillas, & varices, cum roſaceo. [11] Imponitur & podagris cum caprino ſevo, ceraque Cypria.

XX. [1] Perdicium ſive Parthenium (nam ſideritis alia eſt) a noſtris [2] herba urceolaris vocatur, ab aliis aſtericum, folio ſimilis ocimo, nigrior tantum, naſcens in tegulis, parietiniſque. [3] Medetur cum mica ſalis trita iiſdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ, calfacto ſucco potu. Sed contra hulcera, rupta, lapſuſque, & præcipitia, aut [4] vehiculorum everſiones, ſingularis. [5] Verna carus Pericli Athenienſium principi, cum is in arce templum ædificaret, repſiſſetque ſuper altitudinem faſtigii, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio a Minerva. Quare [6] Parthenium vocari cœpta eſt, aſſignaturque ei Deæ. Hic eſt vernula, cujus effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille [7] Splanchnoptes.

CAPUT XVIII.

XXI. [1] Chamæleonem aliqui ixiam vocant. Duo genera ejus.

NOTÆ.

ſunt hulcera, ut oris, tonſillarum, genitalium. Libro 27. ſect. 78. *Hulcera quæ fiunt in teneris partibus corporis. Humida hulcera*, lib. 32. ſect. 27.

10. *Sicut tonſillas.*] Ad tonſillas oblini & gargarizari ſuccum jubet Dioſc. loc. cit.

11. *Imponitur & podagris.*] Dioſc. loc cit. Καὶ ποδάγραις σὺν κηρωτῇ Κυπρίᾳ ἀναληφθεὶς, ἢ τραγείῳ στέατι. Apuleïus quoque, cap. 81.

Sect. XX. 1. *Perdicium.*] Ex tribus nominibus, inquit, quæ helxinæ ſuperius explicatæ nonnulli tribuerunt, herba altera, urceolaris appellata, duo ſibi verius vendicat, Perdicium, Partheniumque: tertium, nempe ſideritin, altera rurſum, de qua dicemus lib. 25.

2. *Herba urceolaris.*] Forte quod apta ſit detergendis urceis. Cave tamen eandem hanc eſſe cum ſuperiore helxine idcirco exiſtimes, cujus vim pariter abſterſivam in vitreis vaſis Galenus commendat, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 173. Diſſimilis enim utriuſque facies vel ex ipſa foliorum figura, quam Plinius accurate deſcribit, intelligitur. Quæ ſit urceolaris tamen iſta, ſtatuere haud proclive eſt.

3. *Medetur . . . quibus lamium.*] Medetur itaque tumoribus, podagris, aliiſque. De podagris certe ſcribit Scribonius Largus, Compoſ. pag. 158. *Ad podagram caldam cum fervore & tumore rubicundo: Benefacit primis diebus herba urceolaris: item caſeus mollis recens per ſe: poſtea herbæ ſalis puſillum admiſcere oportet.*

4. *Vehiculorum everſiones.*] Iconem aurigantis vide in Nummis Conſularibus: e curru excuſſi, in Notis Jo. Rhodii ad Scribonium Largum, pag. 169.

5. *Verna carus.*] Plutarchus hoc ipſum refert in vita Periclis, pag. 160. a Minerva remedia indicata dicit, quibus eſt puer ſanatus: parthenium monſtratum non dicit. Sed idem in Sylla monet curatum deinde, ut juxta arcem herba ea creſceret, ad memoriam rei ſempiternam. Περὶ τὴν ἀκρόπολιν φυόμενον παρθένιον vocat, pag. 460.

6. *Parthenium.*] Eſt enim Παρθένος, & Palladis, & virginis nomen: ut Παρθενὼν & Palladis templum eſt, & locus ubi virgines habitant.

7. *Splanchnoptes.*] Ab extis aſſatis, ἀπὸ τοῦ σπλάγχνων ὀπτῶν, id ei nomen: quod & argumentum operis declarat: Fuit enim ſtatua, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens, ut dicetur lib. 34. ſect. 19. num. 20.

Sect. XXI. 1. *Chamæleonem.*] Dioſc. in Nothis, pag. 452. de chamæleone albo, οἱ δὲ χερσονησοκάκτορ, οἱ δὲ ἰξίαν. Ac

Candidior asperiora folia habet : serpit in terra echini modo spinas erigens, [2] radice dulci, odore gravissimo. Quibusdam in locis viscum gignit album sub alis foliorum, maxime circa Canis ortum, [3] quo modo thura nasci dicuntur : [4] unde & ixia appellatur. [5] Hoc, ut mastiche, utuntur mulieres. [6] Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum evenit. [7] Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus.

[8] Ex his candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. [9] Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi ejusdem, in vino austero, cum [10] origani scopis. [11] Facit ad difficultatem urinæ. [12] Hic succus occidit & canes suesque in polenta. [13] Addita aqua & oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem ejus aliqui concisam servari jubent

NOTÆ.

paulo post, de nigro : οἱ δὲ πάγκαρπον, οἱ δὲ οὐλοφόνον, οἱ δὲ ἰξίαν, οἱ δὲ κυνόζολον. Dioscoridem sequitur Oribasius, lib. 12. fol. 223. *Chamæleo albus, quod ixiam, tracto a visco nomine vocant aliqui, propterea quod alicubi viscum ad ejus radices inveniatur, & quo, loco mastiches mulieres utuntur, folia habet silybo carduove similia : nigri tamen chamæleonis foliis asperiora, acutioraque.... Chamæleo vero niger, quem aliqui ulophonon, aliqui ixiam, aliqui cynomachon... vocaverunt: habet ipse quoque folia carduo similia : minora tamen & tenuiora*, &c. Hesychius : Ἰξίας, πόα τις, ἡ καὶ χαμαιλέων. Nusquam in Italia, Gallia, Germaniave chamæleon provenit, quare in certi nominis Gallici possessionem nondum venit. In Creta visum a se album prodidit Bellonius αὐτόπτης & ἀξιόπιστος, lib. 1. Observat. In Lemno, nigrum. Utriusque iconem apud Dodonæum vide, pag. 717.

2. *Radice dulci &c.*] Sic Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Τοῦ μὲν γὰρ λευκοῦ λευκή, καὶ γλυκεῖα, καὶ παχεῖα, καὶ ὀσμὴν ἔχουσα βαρεῖαν. Et Nicander in Theriac. pag. 47.

Ῥίζα δ' ὑπαργήεσσα, μελίζωρος δὲ πάσασθαι.

Albaque mellito radix condita sapore est.

3. *Quo modo thura.*] Vide lib. 12. sect. 33.

4. *Vnde & ixia.*] Ἰξία visci appellatio est : plantæ, unde id manat, ἰξίας. Folii, ἴξιον. Galenus, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 92. Ἴξιον, φύλλον τοῦ λευκοῦ χαμαιλέοντος.

5. *Hoc, ut mastiche.*] Visco eo scilicet. Ἰξὸν, ᾧ καὶ ἀντὶ μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες, inquit Diosc. lib. 3. cap. 10.

6. *Quare & chamæleon.*] Hæc iisdem verbis Diosc. lib. 3. cap. x 1. de chamæleone universim.

7. *Mutat enim.*] Diosc. loc. cit. Ὠνόμασται δὲ χαμαιλέων, διὰ τὸ ποικίλον τῶν φύλλων, &c.

8. *Ex his candidus.*] Dioscor. lib. 3. cap. 10. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 241.

9. *Pellit & interaneorum.*] Hoc est, lumbricos, ἕλμινθα πλατεῖαν, inquit Diosc. loc. cit. post Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Galenus quoque, loc. cit.

10. *Origani scopis.*] Scopas Medici vulgo manipulos vocant : fasciculos videlicet manuales herbarum, hoc est, qui teneri manu possunt.

11. *Facit ad.*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς δυσουρίαν τὸ ἀφέψημα αὐτοῦ πίνεται.

12. *Hic succus.*] Diosc. loc. cit. secutus Theophr. lib. 9. hist. cap. 13.

13. *Addita aqua &c.*] Dioscor. loc. cit. Ἀποκτείνει καὶ κύνας, καὶ ὗς, καὶ μύας, σὺν ἀλφίτῳ πεφυραμένη, καὶ ὑδρελαίῳ διαθεῖσα.

funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci [14] rheumatiſmos vocant.

Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus eſſet: & feminam, cui violaceus. [15] Uno naſcuntur caule cubitali, craſſitudine digitali. [16] Radicibus earum lichenes curantur, cum ſulphure & bitumine una coctis: [17] commanducatis vero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant: [18] juvencos quoque anginæ modo. Quare a quibuſdam ulophonon vocatur, [19] & cynozolon, propter gravitatem odoris. Ferunt & hæc viſcum hulceribus utiliſſimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus adverſantur.

Caput XIX. XXII. [1] Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere toſta.

Cap. XX. XXIII. [1] Et anchuſæ radix in uſu eſt, digitali craſſitudine. [2] Finditur papyri modo: [3] manuſque inficit ſanguineo colore: præparat lanas pretioſis coloribus. Sanat hulcera in cerato, [4] præcipue ſenum: [5] item aduſta. Liquari non poteſt in aqua: oleo diſſolvitur: idque

Notæ.

14. *Rheumatiſmos.*] Ῥευματισμοὺς. Vox hæc fluxionem ſonat, perinde atque iſta, καταῤῥοῦς. De hujus morbi generibus, cauſiſque, ac remediis, vide Theod. Priſcianum, lib. 2. parte 2. cap. 7.

15. *Vno naſcuntur caule.*] Hoc eſt, ſimili ac pari. Tamen in M S S. *Et una naſcuntur*, hoc eſt, ſimul.

16. *Radicibus earum.*] Dioſc. lib. 3. cap. XI.

17. *Commanducatis &c.*] Dioſcor. loc. cit.

18. *Juvencos quoque.*] Ita M S S. Juvencorum fauces, inquit, anginæ modo, angit ac ſtrangulat. Quamobrem οὐλοφόνον appellatur, quaſi οὖλον vel ὅλον φόνον φέρον, pernicioſam, vel omnem mortem afferens. Ita Nicander in Alexiph. pag. 148. ubi Scholiaſtes, pag. 62. Οὐλοφόνον δὲ, τὸ οὖλα βλάπτον, ἢ ὅλον φονευτικόν. Tamen Pliniani codices M S S. tum hoc loco, tum in Indice, ulophyton, οὐλόφυτον, quæ vox exitioſam herbam indicat, eodem fere ſignificatu.

19. *Et cynozolon.*] A fœtore canis, κυνὸς ὄζη.

Sect. XXII. 1. *Coronopus.*] Dioſc. lib. 2. cap. 158. totidem verbis: Κορωνόπους, πρόμηκες βοτάνιον. . . . . κατεσχισμένον. . . . ῥίζαν λεπτὴν ἔχον, ςυπτικὴν, ἐσθιομένη πρὸς κοιλιακοὺς ποιοῦσαν. Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 195. Κορωνόποδος ἡ ῥίζα πεπίςευται κοιλιακοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη. Fruſtra ſunt qui *colicis* ex Æginetæ ſolius exemplari vitiato, pro *cœliacis* hic reponunt.

Sect. XXIII. 1. *Et anchuſæ.*] Anchuſam hodie Gallia *Orcanettam* vocat, mulieribus non ignotam, quæ colorem faciei nativum fuco mentiuntur: quæque vernaculum genarum pallorem, maculaſque vultus hoc infectu occulunt: certe malas eleganti commendat purpuriſſo. Et ſui ævi hunc morem fuiſſe Suidas innuit: Ἄγχουσα, inquit, εἶδος βοτάνης, ἧς ἡ ῥίζα ἐρυθρὰ, ᾗ ἐρυθραίνουσι τὰ πρόσωπα αἱ γυναῖκες.

2. *Finditur.*] Inſtar papyri Ægyptiacæ.

3. *Manuſque.*] Æſtate ſcilicet. Dioſc. lib. 4. cap. 23. Ἡ δὲ ῥίζα δακτύλου τὸ πάχος, τὰς χεῖρας ὑφαιμος, ἐν τῷ θέρει γενομένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας.

4. *Præcipue ſenum.*] Vetera hulcera, τὰ παλαιὰ ἕλκη, dixit Dioſcor. loc. cit. Hulcera ſenilia Plinius, lib. 31. ſect. 41. Dioſc. lib. 1. εὐπορ. cap. 182. ἕλκη πρεσβυτικά.

5. *Item aduſta.*] Sive ambuſta, πρὸς κατακαύματα, Dioſc. loc. cit.

ſinceræ

ſinceræ experimentum eſt. [6] Datur & ad renum dolores drachma ejus potui in vino : aut ſi febris ſit, [7] in decocto balani. Item in jocinerum vitiis, [8] & lienis, & bile ſuffuſis. [9] Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina, luxatis imponuntur : [10] & pota drachmis duabus in mulſo alvum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur.

XXIV. Eſt & alia ſimilis, pſeudanchuſa ob id appellata, [1] a quibuſdam vero echis, aut doris, & multis aliis nominibus : lanuginoſior, & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. [2] Radix in oleo non fundit rubentem ſuccum : & hoc ab anchuſa diſcernitur. [3] Contra ſerpentes efficaciſſima potu foliorum, vel ſeminis. [4] Folia ictibus imponuntur. [5] Virus ſerpentium fugat. [6] Bibitur & propter ſpinam. Folium ejus ſiniſtra decerpi jubent Magi, & cujus cauſa ſumatur dici, tertianiſque febribus adalligari.

CAPUT XXI.

XXV. [1] Eſt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchuſam vocant, alii arcebion, alii onochelim, aliqui rhexiam, [2] multi enchuſam, [3] parvo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, [4] radice meſſibus ſanguinea, cetero nigra, in ſabuloſis naſcens, [5] efficax contra ſerpentes, maximeque viperas, & radice & fo-

NOTÆ.

6. *Datur & ad renum.*] Dioſc. loc. cit.

7. *In decocto balani.*] Hoc eſt, ex aqua in qua decocta myrobalanus fuerit. De myrobalano diximus, lib. 12. ſect. 46. Dioſc. loc. cit. ex aqua mulſa præberi tum jubet.

8. *Et lienis &c.*] Dioſcor. loc. cit. & Aëtius, lib. 1. de re Med. pag. 6.

9. *Lepris & lentigini.*] Et vitiligini Dioſcorides dixit, καὶ ἀλφοὺς καὶ λέπρας σὺν ὄξει καταπλασσομένη.

10. *Et pota drachmis &c.*] Dioſcor. & Aëtius, locis cit.

Sect. XXIV. 1. *A quibuſdam vero echis.*] Ita MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Non, ut editi, *enchuſa.* Echion eſt Dioſcoridi, lib. 4. cap. 27. Ἔχιον, οἱ δ' ἀείβαν (ſcribe, ex Ægineta, οἱ δ' δωρειάδα vel δωρείδα) οἱ δ' ἀλκίβιον, &c. Iiſdem notis a ſcriptore Græco deſcribitur, quas Plinius affert. Echios altera Plinii eſt, de qua lib. 25. ſect. 58.

2. *Radix.*] Hanc eſſe ſubnigram Dioſcor. ait. Vide Notas & Emendationes num. IV.

3. *Contra ſerpentes.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Folia ictibus.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Virus ſerpentium.*] Vide Notas & Emend. num. V.

6. *Bibitur & propter ſpinam.*] Ad ſpinæ dolores, & lumborum : Dioſc. loc. cit. Παύει δὲ καὶ ὀσφύος ἀλγήματα, μετ' οἴνου ληφθεῖσα.

Sect. XXV. 1. *Eſt & alia.*] Dioſc. lib. 4. cap. 24. Ἄγχουσα ἑτέρα, ἣν ἔνιοι ἀλκιβιάδιον, ἢ ὀνοχειλὲς ἐκάλεσαν. In Nothis additur, οἱ μὲν κατάγχουσαν, οἱ δ' ἀρχιβέλλιον. Galeno, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 149. ἢ ὀνόχειλος. Et hanc Galli *Orcanettam* vocant. Pingitur a Lobelio, in Adverſar. pag. 248. Vidimus in horto Regio.

2. *Multi enchuſam.*] In Indice, *enchryſam.*

3. *Parvo frutice &c.*] Iiſdem plane verbis, notiſque, a Dioſcoride deſcribitur, lib. 4. cap. 24.

4. *Radice meſſibus.*] Hoc eſt, meſſis tempore, περὶ τὸν πυραμητόν, inquit Dioſc. loc. cit.

5. *Efficax contra ſerp.*] Dioſcor. loc. cit. poſt Nicandrum in Theriac. pag. 60. cujus Scholiaſten vide, pag. 38. Sic poſt Dioſcoridem, totidem verbis Galenus, loc. cit.

liis, æque cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulva procidente. [6] Pellit & tineas cum hyſſopo. Et in dolore renum aut jocineris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex vino bibitur. [7] Lentigini ac lepris radix illinitur. [8] Habentes eam, a ſerpentibus feriri negantur. [9] Eſt & alia huic ſimilis flore rubro, minor, & ipſa ad eoſdem uſus. [10] Traduntque commanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentem.

XXVI. [1] Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alii leucanthemum, alii eranthemon, quoniam vêre floreat: alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. [2] Nonnulli melanthemon vocant. [3] Genera ejus tria flore tantum diſtant, palmum non excedentia, parviſque floribus, ut rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut juxta ſemitas [4] colligitur vêre, [5] & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra ſerpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus: [6] item menſtrua in potu, & urinam, calculoſque. [7] Inflationes, jocinerum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia commanducata, hulcerum eruptiones manantes ſanat. [8] Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſſima eſt, quæ florem purpureum habet: cujus & foliorum & fruticis amplitudo majuſcula eſt. [9] Hanc proprie quidam eranthemon vocant.

Notæ.

6. *Pellit & tineas &c.*] Hoc vero Dioſc. lib. 4. cap. 25. de anchuſa altera prodidit, quam Plinius mox deſcribet: Galenus quoque, loc. cit. pag. 150.

7. *Lentigini ac lepris.*] Galenus, loc. cit. vitiligini, lepriſque, dixit: ἀλφοὺς καὶ λέπρας ἰᾶται.

8. *Habentes eam.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Eſt & alia.*] De qua Dioſc. lib. 4. cap. 25. Nomine hanc carere Galenus ait, loc. cit.

10. *Traduntque.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XXVI. 1. *Anthemis.*] Tot nominibus, quot hic repræſentantur, ab Oribaſio appellatur, lib. XI. fol. 190 poſt Dioſc. lib. 3. cap. 154. Ἄνθεμις, οἱ δὲ λευκάνθεμον, οἱ δὲ ἠράνθεμον, διὰ τὸ ἀνθεῖν ἐπὶ ἔαρος, οἱ δὲ χαμαίμηλον, διὰ τὴν πρὸς τὰ μῆλα ὁμοιότητα τῇ ὀσμῇ, οἱ δὲ μελάνθεμον, οἱ δὲ χρυσοκόμην, οἱ δὲ καλλίαν καλοῦσι. Galenus, tomo 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 90. Εὐάνθεμον, ὅπερ καὶ ἄνθεμις λέγεται, καὶ χαμαίμηλον. Omnibus officinis, interpolato poſtremo hoc Græco nomine, & vulgo quoque *Camomilla* dicitur, notior quam ut debeat aliis depingi notis.

2. *Nonnulli melanthemon.*] Vel, ut MSS. *melanthion.*

3. *Genera ejus.*] Totidem verbis hæc Dioſc. & Oribaſ. locis cit.

4. *Colligitur vere.*] Dioſc. loc. cit. Apuleïus, cap. 23. *Lege eam menſe Aprili.*

5. *Et in coronamenta.*] Non ad luxum modo, ſed etiam ad uſum medicinæ: ad depellendum ſcilicet capitis dolorem, uti ex Archigene & Galeno diſcimus, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 381.

6. *Item menſtrua &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Inflationes &c.*] Dioſc. loc. cit. totidem verbis.

8. *Ex omnibus his &c.*] Dioſc. ſimiliter, loc. cit.

9. *Hanc proprie.*] Dioſc. loc. cit.

XXVII. Loton qui arborem putant tantum esse, vel [1] Homero auctore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati, loton primam nominavit. [2] Folia ejus cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas discutiunt.

XXVIII. [1] Est & lotometra, quæ fit ex loto sata, ex cujus semine [2] simili milio, fiunt panes in Ægypto a pastoribus, maxime aqua vel lacte subacto. Negatur quidquam illo pane salubrius esse, aut levius, dum caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitque ponderosus. Constat eos qui illo vivant, nec dysenteria, nec tenesmo, neque aliis morbis ventris infestari. Itaque inter remedia eorum habetur.

XXIX. Heliotropii miraculum [3] sæpius diximus, cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est: noctu velut desiderio contrahi [2] cæruleum florem. Genera ejus duo: tricoccum, & helioscopium.

NOTÆ.

Sect. XXVII. 1. *Homero auctore.*] Eo versu, quem recitavimus, libro sup. sect. 17.

2. *Folia ejus.*] Loti nimirum herbæ, quam Dioscorides, lib. 4. cap. 111. sativam appellat: herbam Plinius, lib 1.. sect.32. ubi eadem de viribus illius affert.

Sect. XXVIII. 1. *Est & lotometra.*] Sic Dioscor. Λωτόμητρα, ἐκ τοῦ λωτοῦ σπαρέντος γίνεται. Non e loto quidem proxime explicata, quæ ubique nascitur, sed ex congenere, hoc est, Ægyptia, quæ αὐτομάτως sponte nascitur & agrestis est, culturaque melior efficitur, grandiorque, unde ei lotometræ nomen. Sic ortygometram, coturnicem majorem, echinometras majores echinos vocant.

2. *Simili milio.*] Sic lib. 13. sect. 32. *Intus grana, ceu milium.* Diosc. lib. 4. cap. 114. Ἔοικε δὲ ἡ κωδία μήκωνι μεγίστη· ἐν ᾗ καρπὸς ὡς κέγχρος, ὃν ξηράναντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ, βάλλουσιν εἰς ἀρτοποιίαν. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 205. In MSS. Reg. Colb. Chiffl. legitur *semine simillimo porri*, quod eodem recidit.

Sect. XXIX. 1. *Sæpius diximus.*] Ut libro 18. sect. 67. &c.

2. *Cæruleum florem.*] Movit hæc cærulei floris nota, inter herbarios, aliosque, lites ingentes, ut quæ planta demum heliotropii nomine censenda esset, pro se quisque statueret. Cichorii florem existimavit esse Dalecampius: risit hoc commentum Salmasius, in Confut. Cercoëtii, pag 141. Hallucinatum esse Plinium vir summus putavit, in Mastigoph. 3. pag. 81. qui cæruleum heliotropio florem affinxerit: Apud Diosc. lib. 4. cap. 193. non ὑποπόρφυρον, sed ὑπόπυῤῥον, legi oportere: atque id recentiorum calculo firmat: quibus adjungi Oribasius potuit, lib. XI. pag. 198. Nam is *subfulvum* reddidit: nisi id interpretis, aut codicum Græcorum, quod verius reor, vitium fuit. Nam purpureum, cui affinis colos cæruleus est, heliotropio florem Apuleïus tribuit, cap. 49. *Cum flore*, inquit, *in summitate tenui, & veluti purpureo, atque uncato, in similitudinem scorpionum .... Ejus herba divina ad Solis cursum floscelli se vertunt: & quum Sol occidit, flores se claudunt*, &c. Similem violæ facit Ovidius, lib. 4. Metam. vers. 268. ubi de Clytie in heliotropium florem mutata.

Membra ferunt hæsisse solo, partemque coloris
Luridus exsangues pallor convertit in herbas.
Est in parte rubor, violæque simillimus ora
Flos tegit: illa suum, quamvis radice tenetur,

[3] Hoc altius (quanquam utrumque ſemipedalem altitudinem non excedit) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoque maxime: tricoccum ubique. Si decoquatur, invenio cibis placere : & in lacte jucundius alvum molliri : & ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſſime exinaniri. Majoris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat, roſaceo admixto. [5] Verrucas cum ſale tollit ſuccus e folio: unde noſtri verrucariam herbam appellavere, aliis cognominari effectibus digniorem. [6] Namque & ſerpentibus, & ſcorpionibus reſiſtit, ex vino aut aqua mulſa, ut Apollophânes & Apollodorus tradunt. [7] Folia infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam ſi id comitialiter accidat. Decocto quoque foveri os ſaluberrimum eſt. [8] Potum id pellit tineas, & renum arenas. Si cuminum adjiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſevo podagris illinitur.

Alterum genus, quod tricoccum appellavimus, & alio nomine [9] ſcorpiuron vocatur, foliis non ſolum minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomen. [10] Vis ad omnia venenata & phalangia: ſed contra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropii circumſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impoſita vero

NOTÆ.

Vertitur ad Solem, mutataque ſervat amorem.

Nos interim ad Ruellii ſententiam accedimus, lib. 3. pag. 664. heliotropium cenſentis eſſe herbam eam, quæ novo ab herbariis indito nomine Herba cancri vocitatur, quod flores in caudæ cancri ſimilitudinem inflectuntur. Ruellio adſtipulatur Anguillara, par. 14. pag. 302. Pingitur a Matthiolo accurate, pag. 1300. A Cluſio, lib. 4. hiſt. rar. plant. pag. xlvi. Addimus id huic flori contingere, quod in chamæleone Plinius adnotavit, ſect. 21. ut cum terra mutet colores: alibi candidus, alibi luteus, purpuraſcens etiam alibi, atque cæruleus, ut ſummi viri Dioſcorides, Plinius, aliique teſtantur.

3. *Hoc altius.*] Helioſcopium videlicet, ſeu heliotropium majus, cujus iconem apud Cluſium vide, lib. 4. hiſt. rarior. plant. pag. xlvi.

4. *Et ſi decocti ſuccus.*] Eo pituitam per alvum, bilemque detrahi, pariter docet Dioſc. lib. 4. cap. 195.

5. *Verrucas cum ſale &c.*] Ad verbum iſta Marcellus Empir. cap. 19. pag 132. & Dioſc. loco cit.

6 *Namque & ſerp.*] Apuleïus, cap. 49. tit. 3. *Ad ſerpentium morſus, & ſcorpionum ictus : Herba ſolago major &c.* Hinc eſt, quod σκορπιοκτόνον, ab effectu videlicet, appellatum idem Apuleïus ait. Ut ille ſolaginem, ſic *herbam ſolarem* Celſus vocat, lib 5. cap. 27. tit. *Adverſus ictum ſcorpionis : Bibere oportet herbæ ſolaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, ſemen, vel certe folia ex vino.*

7. *Folia infantium &c.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Potum id pellit tineas.*] Hoc eſt, latos ventris tereteſque lumbricos. Minori heliotropio hanc vim adſcribunt, Dioſc. lib. 4. cap. 194. & Apuleïus, cap. 63. tit. 1.

9. *Scorpiuron.*] Σκορπίουρον, a floris vel ſeminis inflexione.

10. *Vis ad omnia.*] Nicander In Theriac. pag. 48.

herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. [11] Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria vero tertianis: vel ſi herba ipſa ter circumlata ſubjiciatur capiti. Semen & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. [14] Et verrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. [13] Spinæ quoque ac lumborum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen, & potum, in jure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex vero liventibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent ab ipſo ægro, precarique eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba.

XXX. [1] Aliud adianto miraculum: æſtate viret, bruma non marceſcit: aquas reſpuit, perfuſum merſumve ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur: [2] unde & nomen a Græcis: alioqui [3] frutici topiario. [4] Quidam callitrichon vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu. [5] Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum ſemine apii, adjecto oleo copioſe, ut criſpum denſumque faciat: [6] defluere autem prohibet. [7] Duo ejus genera: candidius, & nigrum breviuſque. Id quod majus eſt, polytrichon: [8] aliqui, trichomanes

NOTÆ.

11. *Seminis grana.*] Hæc Dioſc. lib. 4. cap. 193. de majore heliotropio.

12. *Et verrucas.*] De minore pariter id Dioſc. lib. 4. cap. 194.

13. *Spinæ quoque.*] Sanguinem impurum, qui hæret in renibus.

Sect. XXX. 1. *Aliud adianto.*] Aliud Plinio, aliud Dioſcoridi ἀδίαντον eſt. Dioſcoridis quidem id eſt quod Capillum Veneris vocant officinæ, *Capillaire.* Plinianum, non aliud quam Dioſcorides trichomanes eſt, pictum a Lobelio in Obſerv. pag. 471.

2. *Unde & nomen.*] Ἀδίαντος, quod οὐ διαίνεται, quod in aqua non madeſcat, ſive, ut ait Nicander, quod imbres ac pluviarum ſtillicidia foliis ejus non inſideant: in Theriac. pag. 60.

Ἀχραές τ' ἀδίαντον, ὃ οὐχ ὄμβροιο ῥαγέντος
Λεπταλέη πίπτουσα νοτὶς πετάλοισιν ἐφίζει.

Et nunquam madidum Veneris compone capillum,
Cui non inſideant effuſi nubibus imbres.

Accepit autem hæc Plinius a Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 13.

3. *Frutici topiario.*] Subintellige ex antecedentibus, ſimile eſt.

4. *Quidam callitrichon.*] Apuleïus, cap. 47. *Græci callitrichon; iidem adianton, iidem polytrichon, iidem trichomanes, ... Latini capillum Veneris, iidem herbam capillarem, &c.* Sic etiam Marcellus Empir. cap 6. pag. 45. & Galenus, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 381.

5. *Tingit enim.*] Apuleïus, cap. 47. tit. 2. *Ad capillos tingendos: Herba callitricho in oleo trita capilli uncti inficiuntur.*

6. *Defluere.*] Galenus lib. 6. de fac. ſimp. med. cap. 7. pag. 150. etiam ex alopecia glabrum caput capillis conveſtire ait, ἀλωπεκίας δυσουλεῖ. Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 13. Χρήσιμα δ' ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Dioſc. quoque lib. 4. cap. 136. & Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45.

7. *Duo ejus genera.*] Hæc ſunt ex Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 13. Majus a Lobelio pingitur, ut diximus: Minus teneriuſque, a Bauhino, tom. 3. lib. 37. pag. pag. 755.

8. *Aliqui trichomanes.*] Ita MSS. Reg. Colb. Chiffl. non, ut editi, *aliud tri-*

vocant. Utrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis: ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autem contrariis pediculis denſa inter ſe ex adverſo: [9] radix nulla. [10] Umbroſas petras, parietumque aſpergines, ac fontium maxime ſpecus ſequitur: & ſaxa manantia, quod miremur, cum aquas non ſentiat. [11] Calculos e corpore mire pellit, frangitque, utique nigrum. Qua de cauſa potius quam quod in ſaxis naſceretur, a noſtris [12] ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur e vino, quantum terni decerpſere digiti. [13] Urinam cient. [14] Serpentium & araneorum venenis reſiſtunt. [15] In vino decocti alvum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur, crebro auferendi, ne perurant: hoc & in alopeciis. [16] Strumas diſcutiunt, furfureſque in facie, & capitis manantia hulcera. [17] Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & jocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. [18] Secundas cient, & menſtrua. [19] Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exhulcerati perunguntur ex iis cum roſaceo & vino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat,

NOTÆ.

chomanes. Eſt enim ea majoris quoque, & candidi, ſeu polytrichi, callitrichive, appellatio: ut vidit acute Anguillara, par. 14. pag. 289. Iiſdem fere verbis a Dioſcoride deſcribitur, lib. 4. cap. 137. Τειχομανὲς, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀδίαντον καλοῦσι ... ὅμοιον πτέριδι .... στοιχηδὸν δὲ ἑκατέρου μέρους τὰ φύλλα ἔχον λεπτὰ, φακοειδῆ, ἐναντία ἀλλήλοις, ἐπὶ ῥαβδίων λεπτῶν καὶ στιλπνῶν, καὶ στρυφνῶν, ὑπομελάνων. Vires deinde adjicit eaſdem huic eſſe, quæ ſunt adianto alteri propriæ.

9. *Radix nulla.*] Sed fibræ tantum & capilli tenues. Vel, nullius uſus, ῥίζα ἄχρηστος, ut ait Dioſc. lib. 4. cap. 136.

10. *Vmbroſas.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 136. de adianto ſuo: Φύεται δὲ ἐν παλισκίοις, καὶ ἑλώδεσι τόποις καὶ τοίχοις ἐνίκμοις, καὶ περὶ τὰς κρήνας. *Vmbroſis paluſtribuſque locis, & in parietibus aſpergine humentibus, ac circa fontes provenit.* Et cap. ſeq. de trichomane: φύεται κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους.

11. *Calculos.*] Dioſc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

12. *Saxifragum.*] Et Apuleïus ſane ſaxifragum agnoſcit, cap. 97. quod & adiantum vocetur, virtute ad pellendos calculos ſingulari, ramulis nigro colore nitentibus, quales ſunt trichomani: Sed folia tribuit ſimilia coriandri, quod falſum eſt. De hac ſaxifraga, locutus etiam Q. Serenus videtur, cap. 33. pag. 146.

Si vero in lapides denſus convertitur humor
Qui retinet curſus, gemitumque dolore frequentat,
Saxifragam ſeu fontigenam ſuccurrere credunt.

Fontigenam vocat, quoniam, ut Plinius ait, fontium ſpecus ſequitur.

13. *Vrinam.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. Πρὸς στραγγουρίαν τὸ τειχομανὲς ποιεῖ. Dioſc. quoque locis cit.

14. *Serpentium.*] Dioſc. locis cit.

15. *In vino decocti.*] Adianti ſcilicet, nam & virili genere Latini extulerunt, ut Apuleïus.

16. *Strumas &c.*] Dioſc. & Galenus, locis cit.

17. *Decoctum ex his.*] Dioſc. loc. cit.

18. *Secundas &c.*] Dioſc. locis cit.

19. *Sanguinem.*] Dioſc. locis cit.

præstare dicitur. [20] Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis: pecorique esse utilissimos.

XXXI. [1] Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie verrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine est: sed purgat alvum: in quem usum teritur ex aqua. CAPUT. XXII.

XXXII. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam [1] heroïon aliqui appellaverunt, Hesiodus & in silvis nasci dixit. Dionysius, marem ac feminam esse. [2] Defectis corporibus & phthisicis constat bulbos ejus cum ptisana decoctos, aptissime dari: panemque ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. [3] Nicander & contra serpentes ac scorpiones, vel caulem, quem anthericon vocavimus, vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substravitque somno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra scolopendras terrestres. Cochleæ mire in Campania caulem cum persequuntur, & sugendo arefaciunt. [4] Folia quoque illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bulbi nervis articulisque cum polenta tusi illinuntur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare: [5] item hulceribus putrescentibus ex aqua imponere: [6] mammarum quoque & testium inflammationibus. [7] Decocti in fæce vini, oculorum epiphoris supposito linteolo medentur. Fere in quocumque morbo magis decoctis utuntur. [8] Item ad tibiarum tetra hulcera, rimasque corporum quacumque in parte, farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum valent. Succus quoque tusis expressus aut decoctis utilis fit [9] corporis dolori, cum melle: [10] idem odorem

NOTÆ.

20. *Perdices.*] Coturnices, inquit Diosc. lib. 4. cap. 136. & gallinaceos pugnaciores facit, in cibum eorum additum adiantum: circa ovilia quoque pecorum utilitatis gratia seritur.

Sect. XXXI. 1. *Picris .... ut diximus.*] Libro 21. sect. 65.

Sect. XXXII. 1. *Heroïon.*] Ἡρώειον.

2. *Defectis.*] Tabe, seu macie. Græci cachectas vocant, ut alibi dicturi sumus.

3. *Nicander.*] In Theriac. pag. 39.

Ἄγρει δ' ἀσφοδέλοιο διανθέος ἄλλοτε ῥίζαν,
Ἄλλοτε καὶ καυλεῖον ὑπέρτερον ἀνθερίκοιο,
Πολλάκι δ' αὖ καὶ σπέρμα, ὅτι λοβὸς ἀμφὶς ἀέξει.

Tu quoque florentis radicem velle rotundam
Asphodeli, aut tollentem alte fastigia caulem,
Vel qua distincto clauduntur semina folle.

Nicandrum sequitur Diosc. lib. 2. cap. 199. De asphodelo egimus superiore libro, sect. 68. Sunt qui & *Afrodille* vocent, & *Hache Royale.*

4. *Folia quoque &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Item ulceribus.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

6. *Mammarum &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Decocti &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Item ad tibiarum.*] Apuleïus, cap. 32. tit. 1. *Ad dolorem tibiarum, vel pedum: Herba asphodeli succo cum oleo amygdalino unges quod dolet, mire sanatur.*

9. *Corporis dolori.*] Lassitudinem forsan intelligit.

10. *Idem odorem.*] Quia tetrum odorem corporis, alarum præcipue, feminum, ac pedum emendat, ut est ex Xenocrate mox dicturus.

corporis jucundum affectantibus, cum iri arida & ſalis exiguo. Folia etiam ſupra dictis medentur, & ſtrumis, panis, hulceribus in facie, decocta in vino. [11] Cinis e radice alopecias emendat, & rimas pedum. [12] Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad gravitatem aurium infunditur: [13] a contraria aure in dolore dentium. [14] Prodeſt & urinæ pota modice radix, & menſtruis, & lateris doloribus: item ruptis, convulſis, tuſſibus, drachmæ pondere in vino pota. [15] Eadem & vomitiones adjuvat commanducata. [16] Semine ſumpto turbatur venter. [17] Chryſermus & parotidas in vino decocta radice curavit: [18] item ſtrumas, admixta cachry ex vino. Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars ejus in fumo ſuſpendatur, quartoque die ſolvatur, una cum radice areſcere ſtrumam. [19] Sophocles ad podagras utroque modo, cocta crudaque, uſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus tradidere. Xenocrates & lichenas, pſoras, lepras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida alarum quoque & feminum vitia: & capillum criſpiorem fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. [20] Simus lapides renum in vino decocta atque pota eximit. [21] Hippocrates ſemine ejus ad impetus lienis dari cenſet. Jumentorum quoque hulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur, caverna præcluſa moriuntur.

NOTÆ.

11. *Cinis e radice.*] Dioſc. lib. 2. cap. 199. Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 161. Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4.

12. *Decocta radicis.*] Dioſc. loc. cit.

13. *A contraria.*] Dentium dolores, inquit, mitigat, oppoſitæ auriculæ inſtillatus. Dioſc. loc. cit.

14. *Prodeſt & urina &c.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. loc. cit.

15. *Eadem & vomitiones.*] Dioſc. loc. cit.

16. *Semine ſumpto.*] Potum in vino ſemen, inquit Dioſc. violenter alvum dejicit: *ὁ δὲ καρπὸς . . . . καταῤῥήττει τὴν κοιλίαν.*

17. *Chryſermus.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. etiam ad collum ſuſpenſa radice ſanari parotidas credit: cave tu credas.

18. *Item ſtrumas.*] Sic Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. in quo de furunculis, & de ſtrumis, quas chœradas Græco vocabulo appellat. *Aſphodeli radices*, inquit, *in vino tincta.*

19. *Sophocles.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *Socles.* Forte *Diocles.* Nam is in hujus libri Indice appellatur. In quibuſdam aliis *Socrates.* Socratis Chirurgi meminit Cælius Aurel. lib. 5. Chron. cap. 1.

20. *Simus.*] In MSS. Reg. Th. Chiffl. *Timon* legitur: haud recte. Simus enim in Indice hujus libri appellatur. Sic Timon in iiſdem MSS. pro Damone ſcribitur, lib. 24. ſect. 110.

21. *Hippocrates.*] Lieni ſanando, cum abundat bile, *dato*, inquit, *quæ ſplenem attenuare quotidie valeant, ut aſphodeli ſemen*: *Διδόναι δὲ καὶ ἃ μέλλει τὸν σπλῆνα λεπτύνειν ἑκάστης ἡμέρης· ἀσφοδέλου τοῦ καρποῦ*, &c. Libro de internis affect. tex. 33. pag. 238.

XXXIII. [1] Aſphodelon ab Heſiodo quidam alimon appellari exiſtimavere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine alimon, non parvi & ipſum erroris inter auctores. [2] Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, ſine ſpina, foliis oleæ, [3] ſed mollioribus: [4] coqui autem hæc ciborum gratia. [5] Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota: item convulſa, & rupta. [6] Alii olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotunditatem longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, [7] ſilveſtre, & mitius: utrumque prodeſſe dyſentericis etiam [8] exhulceratis cum pane, ſtomacho vero ex aceto. Hulceribus vetuſtis illini crudum, & vulnerum recentium impetus leniri, & luxatorum pedum ac veſicæ dolores. Silveſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remediis effectus majores, & in ſananda hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri: dentibuſque candorem, ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoque mandi, & utraque etiam condiri. Cratevas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis & hirſutioribus, odore cupreſſi: naſci ſub edera maxime: prodeſſe opiſthotonis, contractionibus nervorum, tribus obolis in ſextarium aquæ.

XXXIV. [1] Acanthos eſt [2] topiaria & urbana herba:

NOTÆ.

Sect. XXXIII. 1. *Aſphodelon . . . quidam alimon.*] Quamobrem Heſychius, Σφόδελος, ἄλιμος, interpretatur: Σφόδελος & ἀσφόδελος idem, ut ϛάχυς & ἄϛαχυς. Et ἄλιμον quidem aſphodelum a fame ſedanda appellari crediderim, cum Epimenidem Plato in Legibus dicat, ex malva & aſphodelo compoſitionem ἄλιμον ſibi paraſſe, qua ſe a fame ac ſiti diu vindicaret.

2. *Alii enim.*] Quos Dioſcorides ſequitur, ad verbum, lib. 1. cap. 120. Portulaca marina Dodonæi eſt, pag. 759. *Pourpier marin.* Vidimus in horto Regio.

3. *Sed mollioribus.*] Recte id quidem: etſi a Dioſcoride prætermiſſum: ut quidem ſunt hodie libri vulgati.

4. *Coqui autem hæc.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. Hoc eſt, folia. Dioſc. loc. cit. Λαχανεύεται δ' αὐτῆς τὰ φύλλα ἑψόμενα εἰς βρῶσιν. Germina, cum adhuc ſunt tenera, in cibis adhiberi, auctor eſt Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. cap. 22. pag. 153.

5. *Radix tormina &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit.

6. *Alii olus.*] Et recte illi quidem: nam & folia olerum more eduntur, ut dictum eſt proxime: & in maritimis oritur, unde nomen, ἀπὸ τῆς ἁλός. Heſychius: Ἁλιμοῖς καὶ ἀλιμοῖς, βοτάναις δενδρώδεσι ἐπὶ θαλάσσαν, ἢ ξηροῖς τόποις. Dioſc. loc. cit. φύεται ἐν παραθαλασσίοις. Unde rectius ſcripſeris *halimon*: etſi variant MSS. Suidæ, ἄλιμον ſcribitur.

7. *Silveſtre, & mitius.*] Hoc eſt, ſilveſtre & ſativum.

8. *Exhulceratis.*] Hoc eſt, dyſenteriæ, quæ cum exhulceratione inteſtinorum conjuncta eſt: quæ longe periculoſiſſima. Ἄλιμον facultatis eſſe ſubſtringentis, ὑπόϛυφον ἔχον, ſcribit Galenus loc. cit.

Sect. XXXIV. 1. *Acanthos.*] Ἄκανθα Dioſcoridi lib. 3. cap. 19. Lobelio Acanthus ſativus, in Obſervat. pag. 477. Officinæ vocant *Brancam Vrſinam.*

2. *Topiaria.*] Idcirco Virgilius Maro, nunc mollem, nunc ridentem acanthum, nunc flexilem cecinit: lubricum & flex

[3] elato longoque folio : [4] crepidines marginum , aſſurgentiumque pulvinorum toros veſtiens. Duo genera ejus ſunt, [5] aculeatum & criſpum , quod brevius : [6] alterum læve, quod aliqui [7] pæderota vocant , alii melamphyllum. [8] Hujus radices uſtis luxatiſque mire proſunt : [9] item ruptis, convulſis , & phthiſin metuentibus incoctæ cibo, maxime ptiſana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

XXXV. [1] Bupleuron in ſponte naſcentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longiſque, [2] capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate : in medicina a Glaucone, [3] & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas feminarum, vel ſuccum ex vino illinunt: & ſtrumis folia cum ſale & vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & urinæ ciendæ.

XXXVI. [1] Bupreſtim magna inconſtantia Græci in laudibus ci-

NOTÆ.

xuoſum Plinius junior lib. 5. ep. 5. Sed Georgicon ſecundo refert idem Maro *baccas ſemper frondentis acanthi:* Servius inibi dictam acanthum interpretatur quaſi ſpinis plenam : nam ſpinoſa , inquit, eſt arbor, in Ægypto ſemper frondens &c. Sed homo litterator, rem herbariam parum callens , acanthum cum Ægyptia ſpina confundit, quæ plurimum ab illa diſſidet. Hunc enim acanthum utique conſtat lævem, glabrumve nullis horrere ſpinis : ſed urbanum eſſe, ac ſatu cultuque lætari.

3. *Elato &c.*] Dioſc. loc. cit. Folio, quam lactucæ, latiore multo & longiore : *ἔχει δὲ πλατύτερα φύλλα πολλῷ καὶ μακρότερα θριδακος.*

4. *Crepidines &c.*] Dioſc. *Φύεται ἐν παραδείσοις, καὶ ἐν πετρώδεσι, καὶ παρύγροις χωρίοις. Naſcitur in hortis, in petroſis, humentibuſque locis.*

5. *Aculeatum &c.*] Hæc ſilveſtris acantha Dioſc. lib. 3. cap. 20. *Γίνεται δὲ καὶ ἀγρία ἄκανθα, ὁμοία σκολύμῳ, ἀκανθώδης, βραχυτέρα τῆς ἐν παραδείσῳ καὶ ἡμέρου. Eſt & ſilveſtris acantha, carduo ſimilis, aculeata, brevior ſativa, eaque qua in hortis provenit.* Ut nullis urbanus acanthus ſpinis horret, ſic agreſtis contra ferus eſt, & exertis aculeis aperte minitatur. Branca Urſina aculeata Lobelii, in Obſerv. pag. 477.

6. *Alterum læve.*] Sativa videlicet, de qua dictum eſt ante, acantha Dioſc. lib. 3. cap. 19. cui & *φύλλα λεῖα*, & *καυλὸς λεῖος.*

7. *Pæderota.*] Dioſc. in Nothis, pag. 452. *Ἄκανθα, ... οἱ δὲ μελάμφυλλον, οἱ δὲ παιδέρωτα*, &c.

8. *Hujus radices.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 19. *Ῥίζαι πυρικαύστοις καὶ στρέμμασιν ἁρμόζουσι καταπλασσόμεναι.*

9. *Item ruptis &c.*] Dioſc. *Φθισικοῖς τε, καὶ ῥήγμασι, καὶ σπάσμασιν εὐθετοῦσιν.*

Sect. XXXV. 1. *Bupleuron.*] Herbariis nunc fere incognitum : ipſique Anguillaræ , ipſo fatente, par. XI. pag. 170.

2. *Capite anethi.*] Umbellam in cacumine inſtar anethi gerens.

3. *Et Nicandro.*] In Theriacis, pag. 43.
Σπέρματα βουπλεύρου τε, καὶ Ἰδαίης κυπαρίσσου.

Sect. XXXVI. 1. *Bupreſtim.*] Græci & olus, quod laudant in cibis, & venenum, contra quod remedia tradi oportuit, eadem ſignant appellatione. Galenus, tomo 2. in Explic. vocum Hippocratis, pag. 87. *Βούπρηστις, τό, τε ζῶον τὸ τῇ κανθαρίδι παραπλήσιον· ἔστι δὲ καὶ τὸ λάχανον ἄγριον, οὗ μέμνηται Διοσκουρίδης*, &c. Heſychius : *Βούπρηστις, λαχάνου εἶδος.* Igitur *Βούπρηστις* genus eſt animalculi , cantharidi ſimilis : quod ſi forte comederit bos, inflatur protinus, & moritur : inde nomen : *παρὰ τὸ πρήσαι τὰς βοῦς.* Vide Nicandrum in Alexiph. pag. 152. & Ælianum , lib. 6. hiſt. anim.

borum etim habuere : iidemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt boum certe venenum eſſe, quos diſſilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt vero cauſa, quare venena monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui videtur, quam non aliter magis accendi putant, quam pota ea.

XXXVII. [1] Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum digiti craſſitudine, [2] ſemine corymbis dependentibus, [3] ſilis effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri : [4] & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, convulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, colique tormenta. [5] Contra ſerpentium omniumque aculeatorum ictus. [6] Quippe fama eſt, hoc pabulo cervos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus facit eam deteriorem.

XXXVIII. [1] Scandix quoque in olere ſilveſtri a Græcis ponitur, [2] ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta alvum ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. [3] Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, jocineri, renibus, veſicæ. Hæc eſt, quam [4] Ariſtophanes Euripidi poëtæ objicit jculariter, matrem

NOTÆ.

cap. 35. Sed & olus eſt, cui a magnitudine fortaſſe nomen, ut βουλάπαθον, magnum lapathum, βουσέλινον apium magnum dixère. Laudat βούφρηςιν Theophraſtus lib. 7. hiſt. cap. 8. Sed quæ ſit ejus herbæ facies, nec ipſe indicat, nec aliunde compertum. Haud Plinio latuit, ut Salmaſius calumniatur, in Præf. pag. 9. Dalecampium, ut ſæpe ſolet, ſecutus, bupreſtim animalis nomen eſſe, quod ſit boum venenum : cum de eo conceptis verbis diſputet, lib. 30. ſect. 10. Sed Græcorum quorundam, quiqui ii ſint, carpit inconſtantiam, qui in ipſo olere veneni virus latere prodiderint.

Sect. XXXVII. 1. *Elaphoboſcon.*] Ἐλαφόβοσκον Dioſc. lib. 3. cap. 80. Romani *Cervi ocellum* appellant : Officinæ ſimul & Herbarii, ut rei ipſis novæ, novum nomen indiderunt, *Gratiam Dei* vocantes. Eadem appellationem fecit unguento. Bupleuron falſo Dodonæus appellat, pag. 442. ubi delineatum accurate vide, quale a Dioſcoride, Plinioque deſcribitur. Vidimus in horto Regio.

2. *Semine corymbis.*] Corymbos appellat umbellas, quales in anetho cernimus, quibus ſemen continetur. Dioſc. loc. cit. σκιάδια, alii κεφάλια vocant.

3. *Silis effigie.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

4. *Et hoc laudatum.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Contra ſerpentium.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Quippe fama.*] Dioſc. loc. cit. Atque hinc ſane in Nothis Dioſc. in magno eſt ambitu nominum, ἐλαφικόν, νέφελον, ὀφιγένιον, ὀφιοκτόνιον.

Sect. XXXVIII. 1. *Scandix.*] Suidas : Σκάνδιξ, ἄγριον λάχανον. Deſcribitur a Dioſcor. lib. 2. cap. 168. Inter olera, quæ apud Ægyptios in cibis ſunt, cenſetur a Plinio, lib. 21. ſect. 52. Quæ nunc eo nomine indigitanda herba ſit, certo ſtatuere ſe poſſe negat Anguillara, par. 7. pag. 107. Pingitur tamen a Dodonæo, pag. 689.

2. *Vt Opion.*] In MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *Opinion.*

3. *Decocta ſuccus.*] Dioſcor. loc. cit. totidem verbis.

4. *Ariſtophanes.*] In ea fabula, quæ

ejus ne olus quidem legitimum venditasse, sed scandicem.

[5] Eadem erat anthriscus, [6] si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus ejus, quod fatigato Venere corpori succurrit, marcentesque senio jam coïtus excitat. Sistit profluvia alba feminarum.

XXXIX. [1] Et iasione olus silvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad stimulandos coïtus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisim sentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit.

XL. [1] Estur & caucalis, feniculo similis, brevi caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque ejus bibitur, stomacho perquam commendatus, [2] & urinæ, calculisque & arenis pellendis, & vesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, jocineris, [3] renumque pituitas. Semen menses feminarum adjuvat, bilemque a partu siccat. Datur & contra profluvia genituræ viris. [4] Chrysippus & conceptionibus eam

NOTÆ.

Acharnensium inscribitur, act. 2. sc. 4. pag. 394.

> Εὐριπίδιον γλυκύτατον, ὦ φιλτάτιον,
> Κάκιστ' ἀπολοίμην, εἴ τι σ' αἰτήσαιμ' ἔτι
> Πλὴν ἓν μόνον, τουτὶ μόνον, τουτὶ μόνον,
> Σκάνδικά μοι δὸς, μητρόθεν δεδεγμένος.

Hoc est, Frischlino interprete:

> *Euripides dulcissime, & amicissime,*
> *Male peream, si quid petam a te hoc amplius:*
> *Scandicem da mihi a matre acceptum tua.*

Ubi Scholiastes: Καὶ ἐν τοῖς Ἱππεῦσι δεδήλωται, ὅτι ἡ μήτηρ Εὐριπίδου πωλεῖν ἐλέγετο σκάνδικας. Θηλυκῶς δὲ ἡ σκάνδιξ λέγεται· ἔστι δὲ λάχανον ἄγριον εὐτελές. Proverb. e Vatic. Cent. 3. num. 86. Σκάνδιξ. Λάχανον ἄγριον, παρ' ὃ καὶ σκανδικοπῶλον τὸν Εὐριπίδην ἔλεγον, ὡς λαχανοπωλίτου υἱόν. Et Gellius, lib. 15. cap. 20. pag. 831. *Euripidis poëtæ matrem Theopompus agrestia olera vendentem, victum quæsisse dicit.* Vide & Valer. Max. lib. 3. cap. 4. pag. 170.

5. *Eadem erat anthriscus.*] Hoc est, eadem foret. Sic Maro in Georg. lib. 2. vers. 132.

> *Et si non alium late jactaret odorem,*
> *Laurus erat.*

Similis hæc est chærefolio vulgari: a Clusio delineatur, lib. 6. hist. rarior. plant. pag. CXCIX. qualem in horto Regio vidimus. Vide quæ diximus, lib. 21. sect. 52.

6. *Si tenuiora.*] Ita Reg. & Colb. 1. At Chiffl. & Th. *teneriora.*

Sect. XXXIX. 1. *Et iasione.*] Vide quæ de ea diximus, lib. 21. sect. 65. & quæ Dodonæus habet, Pempt. 2. lib. 1. cap. 10. Dissidet tamen a Dodonæo Ruellius, lib. 2. pag. 454. iasionemque existimat eam esse quam nostrum vulgus *Liseronem*, rura *Liserotam* vocant: namque hæc serpit humi, ramulis lacte prægnantibus, flore convolvuli candido, &c.

Sect. XL. 1. *Estur & caucalis.*] Iisdem fere verbis Diosc. lib. 2. cap. 169. & Oribasius, lib. XI. fol. 200. Rura nostra a foliorum effigie quam præ se ferunt, Persicum nothum appellant, *Persil bastard*, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 387. Caucalis albo flore a Clusio pingitur, lib. 6. pag. CCI. qualem in horto Regio vidimus.

2. *Et urinæ.*] Dioscor. loc. cit. Arenis quoque, calculisque pellendis, commendat Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 32. pag. 355.

3. *Renumque pituitas.*] Obstructiones renium a pituita factas.

4. *Chrysippus.*] Καυκαλίδος meminisse

putat conferre multum : bibitur in vino jejunis. Illinitur & contra venena marinorum, ſicut Petrichus in carmine ſuo ſignificat.

XLI. His annumerant [1] & ſion, latius apio, in aqua naſcens, pinguius, nigriuſque, copioſum ſemine, ſapore naſturtii. [2] Prodeſt urinis, renibus, lienibus, mulierumque menſibus, ſive ipſum in cibo ſumptum, ſive jus decocti, ſive ſemen e vino drachmis duabus. [3] Calculos rumpit, aquiſque quæ gignunt eos, reſiſtit. [4] Dyſentericis prodeſt infuſum. Item illitum lentigini, & mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum.

XLII. [1] Silybum, chamæleoni albo ſimilem, æque ſpinoſam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt : [2] ita operoſa ejus culina traditur. In medicina nullum uſum habet.

XLIII. [1] Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine [2] limoniam appellat. Frutex eſt nunquam cubitali altior, criſtiſque foliorum ac radice nigra, ſed dulci : Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna. Urinam ciere præcipue traditur : ſanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in vino, [3] Heſiodo & Alcæo teſtibus : qui florente ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mu-

NOTÆ.

Chryſippum in opere quod inſcripſit, περὶ λαχάνων, de oleribus, auctor eſt Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39. ubi ait, Καυκαλὶς λάχανόν ἐστιν ἁλμυρόν, &c.

Sect. XLI. 1. *Et ſion.*] Non eſt Cratevæ σίον, de quo Dioſc. lib. 2. cap. 154. hoc eſt, naſturtium aquaticum, *Creſſon d'eau*, ut viſum Dodonæo, pag. 581. folio evidenter repugnante, nempe mentæ ſimili : quod folium ab apio, quicum ſion confertur, prorſus diſſidere nemo inficias ierit. Ruellio magis aſſentior, aïenti, lib. 2. pag. 369. eam eſſe quam Officinæ Berulam vocant, Laberlam Gallicum vulgus, vel Berlam adhuc appellat : in quo nomine veteris vocabuli relucent veſtigia : ut quod apud Latinos antiquitas laver dixerit, ſecuta ætas diminutione gaudens *laverulum* pronunciarit : & mox extritis prioribus elementis, in *berulam* appellationem deflexerit. Iconem apud Matthiolum vide, in lib. 2. Dioſc. pag. 483. Eſt enim σίον Dioſcoridis, loc. cit. & Speuſippi apud Athenæum, lib. 2. pag. 61. In Indice Pliniano libri 26. num. XXXII. *Laver, ſive ſion.*

2. *Prodeſt urinis &c.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 228.

3. *Calculos &c.*] Dioſcor. & Galenus loc. cit.

4. *Dyſentericis.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XLII. 1. *Silybum.*] Iiſdem verbis Dioſc. lib. 4. cap 159. Σίλυβον ἄκανθά ἐστι πλατεῖα, φύλλα ἔχουσα χαμαιλέοντι ὅμοια τῷ λευκῷ. Dicemus de eo, lib. 26. ſect. 25.

2. *Ita operoſa.*] Cum oleo & ſale coctam edi ſcribit Dioſcor. loc. cit.

Sect. XLIII. 1. *Scolymon .... Oriens.*] Syria. De ſcolymo diximus lib. 20. ſect. 99.

2. *Limoniam.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. non *limonion*. Theophr. lib. 6. hiſtor. cap. 3. Σκόλυμος ἢ καὶ λειμωνία. Quaſi carduum pratenſem dixeris, quod ſit pratorum gaudium, τῶν λειμώνων.

3. *Heſiodo.*] Ἔργων, verſ. 582.

Ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἀνθεῖ, καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν

lieres libidinis avidiſſimas, viroſque in coïtum pigerrimos ſcripſere, velut providentia naturæ hoc adjumento tunc valentiſſimo. Item graveolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balineo jejuno, itemque poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinam effluere.

XLIV. [1] Eſtur & ſonchos, (ut quem Theſeo apud Callimachum apponat [2] Hecale,) uterque, [3] albus & niger: lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent: caule cubitali, anguloſo, intus cavo, ſed qui fractus [4] copioſo lacte manet. Albus, qui e lacte nitor, utilis orthopnoïcis lactucarum modo, [5] ex embammate. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat, & oris graveolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura, in vino albo & oleo calefactus, adjuvat partus, ita ut a partu ambulent gravidæ. Datur & in ſorbitione. [6] Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus,

NOTÆ.

Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρεος καματώδεος ὥρῃ·
Τῆμος πιόταταί τ' αἶγες, καὶ οἶνος ἄριστος.
Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δὲ τ' ἄνδρες, &c.

Alcæi vero verſus & Proclus recitat, in eum Heſiodi locum:

Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ·
Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται·
Ἁ δ' ὥρα χαλεπά,

Sequitur apud Athenæum, lib. 10.

Ἀχεῖ δ' ἐκ πετάλων ἀδέα αὖ τέττιξ,
Ἄνθεῖ δὲ καὶ σκόλυμος·
Νῦν δὲ μιαρώταται γυναῖκες,
Λεπτοὶ δέ τοι ἄνδρες.

Huc reſpexit Ariſt. ſect. 4. problem. 26. pag. 705. *Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει· ἐπὶ τῷ σκολύμῳ.*

Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δὲ τ' ἄνδρες.

Sect. XLIV. 1. *Eſtur & ſonchos.*] Σόγχος, cujus duo ſunt genera apud Dioſcor. lib. 2. cap. 159. alterum agreſte: urbanum alterum, & eſculentum. Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 231. Σόγχος, ... χλωρὸς ἔτι καὶ ἁπαλὸς ἐσθίεται, τοῖς ἄλλοις ἀγρίοις λαχάνοις ὡσαύτως. *Viridis & tener eſtur perinde, ut cetera agreſtia olera.* Galli Lacteronem appellant *Laitron:* herbarii nonnulli *Palatium leporis:* quod hoc animal ut ab æſtu vindicetur, & caloris propulſet incommoda, ſoleat ſub ejus ramis decumbere, & ſæpenumero ſtabulari. Vide Dodon. pag. 632.

2. *Hecale.*] Id nomen poëmatio fuit, quod a Callimacho eſt editum. Scholiaſtes Nicandri, in Theriac. pag. 41. Καλλίμαχον laudat ἐν τῇ Ἑκάβῃ ἢ Ἑκάλῃ. Schol. ipſius Callimachi, in Hym. in Apoll. verſ. 106. pag. x1. ait fuiſſe qui Callimachum ſugillarent, quod magnum ac juſtum poëma non poſſet condere, idcirco ſcripſiſſe leve quoddam, cui Hecale nomen eſſet, ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν Ἑκάλην. Suidas: Ἑκάλη, ὄνομα κύριον, ἡ ἡρωΐς ἡ παρὰ Καλλιμάχῳ &c. Aliquot verſiculos ex eo poëmate recitat Ariſtophanis Scholiaſtes, in Acharn. pag. 377. Citatur & a Stephano, in Ἀίδηψος.

3. *Albus & niger &c.*] Hæc pariter Oribaſius, lib. x1. pag. 199.

4. *Copioſo lacte.*] Inde Lacteronem noſtrum vulgus appellare cœpit. Ex eo lacte trahit candorem, ſeu nitorem, albus.

5. *Ex embammate.*] Ἔμβαμμα condimentum eſt, intinctuſque ad condienda obſonia. In lactucis, oleo, ſale, acetoque conſtat.

6. *Ipſe caulis.*] Dioſc. lib. 2. cap. 159.

coloremque meliorem infantium: utiliſſimus his, [7] quæ lac ſibi coïre ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidusque in ſtranguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris, nucleiſque pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpioneſque: [8] radix vero illinitur. Eadem decocta in oleo, Punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet veſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam [9] contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum ejus. Refrigeratoriam tamen vim eſſe convenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari.

XLV. [1] Condrillon ſive condrille, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem minus pedali, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. [2] Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita feminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota dividitur in paſtillos, contra ſerpentes, argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicuntur. [3] Succus ex vino coctæ, alvum ſiſtit. [4] Eadem palpebrarum pilos inordinatiſſimos, pro gummi efficaciſſime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilem carminibus ſuis pronunciavit. Aliqui feminis, & oculis, generationique virorum contrariam putavere.

XLVI. Inter ea quæ temere manduntur, [1] & boletos merito poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno [2] Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem a

NOTÆ.

7. *Quæ lac ſibi coïre.*] In mammis ſpiſſari.

8. *Radix vero illinitur.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Contra ſanguinem tauri.*] Qui potu maxime letalis eſt.

Sect. XLV. 1. *Condrillon &c.*] Hæc Dodonæi condrilla prior, p. 626. Iiſdem fere verbis a Dioſc. deſcribitur, l. 2. c. 161. quem condrillam unam in duas ſpecies temere diſcerpſiſſe, non temere ſuſpicamur. Noſtris etiamnum, *Condrille.*

2. *Habet proximam.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Succus ex vino.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Eadem palpebrarum.*] Dioſc. loc. cit. Ἀνακολλᾷ δὲ καὶ τρίχας . . . ῥίζα πρόσφατος, βαπτομένης εἰς αὐτὴν βελόνης, &c.

Sect. XLVI. 1. *Et boletos.*] Græci quoque βωλίτας vocant, ut Galenus, lib. 2. de alim. fac. cap. penult. Hi ſunt e fungorum genere qui principatum obtinent, qui minus omnium nocentes. De his Martialis, lib. 3. Epigr. 60.

Sunt tibi boleti: fungos ego ſumo ſuillos.

In Gallia vulgus appellat, *des Champignons*, quod in campis tepido imbre proveniunt.

2. *Tiberio Claudio.*] Ei qui Tiberio ſucceſſit. Vide Dionem, lib. 60. pag. 688. Tacitum, ſub finem libri 12. Annal. pag. 193. Suetonium, in Claudio, cap. 44. Poſt obitum ex eſu fungorum relatus eſt Claudius in Divos: qua occaſione ſcripta a Seneca ἀποκολοκύνθωσις. Quo feſtive Martialis alludens, lib. 1. Epigr. 21. ad Cæcilianum:

Dic mihi, quis furor eſt? turba ſpectante vocata,
Solus boletos, Cæciliane, voras.
Quid dignum tanto ventrique gulæque precabor?

conjuge Agrippina dato : quo facto illa terris [3] venenum alterum, sibique ante omnes, Neronem suum dedit. Quorundam ex his facile noscuntur venena, diluto rubore, [4] rancido aspectu, livido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labro. Non sunt hæc in quibusdam : siccique, & nitri similes, veluti guttas in vertice albas ex tunica sua gerunt. [5] Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, ceu in ovo est luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente : [6] mox increscente, in pediculi corpus absumitur, raroque unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaque e limo, & acescente succo madentis terræ, aut radicis fere glandiferæ : initioque spuma lentior, dein corpus membranæ simile, [7] mox partus. Ut diximus, illa pernicialia, prorsus improbanda. [8] Si enim caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit nascenti, omnem illico succum alienum saporemque in venenum concoquit : deprehendisse qui, nisi agrestes, possunt, atque qui colligunt ? Ducunt ipsi alia vitia : & quidem si serpentis caverna juxta fuerit, [9] si patescentem primo adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caveri conveniet, prius quam se condant serpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesque, ab emersu earum ad latebram usque vernantes : [10] & vel fraxini tantum folia, nec postea nascentia, nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occasusque omnis intra dies septem est.

CAPUT XXIII. XLVII. [1] Fungorum lentior natura, & numerosa genera, sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi, [2] qui rubent callo,

NOTÆ.

Boletum, qualem Claudius edit, edas. Quem Claudii boletum, cibum Deorum Nero appellabat.

3. *Venenum alterum.*] Ut terrarum venenum Neronem Plinius, sic malum Reipublicæ Commodum Lampridius dixit.

4. *Rancido aspectu.*] Qui ipso aspectu rancorem seu putorem produnt.

5. *Volvam enim.*] Sic tuber appellant, quod fungum in se se, ceu fetum vulva, complectitur.

6. *Mox increscente.*] Boleto increscente, in substantiam ejus pediculi membrana consumitur. Vocem *increscente* adjecimus, ex MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. mutila alioqui obscuraque sententia.

7. *Mox partus.*] Fetus, seu boletus ipse.

8. *Si enim caligaris.*] Sic Diosc. lib. 4. cap. 83. exitiosos fieri fungos ait, si juxta clavos rubiginosos, pannosve putridos, aut latibula serpentum gignantur : vel arboribus denique, quæ privatim noxios pariunt fructus adnascantur : ἢ γὰρ ἥλοις κατιωμένοις, ἢ ῥάκεσι σεσηπόσιν, ἢ ἑρπετῶν φωλεοῖς παραφύονται, ἢ δένδρεσιν ἰδίως βλαπτικοὺς φέρουσι τοὺς καρπούς.

9. *Si patescentem.*] Si erumpentem primo fungum e terra serpens halitu suo afflaverit.

10. *Et vel fraxini.*] Id jam superius adnotatum lib. 16. sect. 24.

Sect. XLVII. 1. *Fungorum lentior.*] Humidior. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 210. Μύκης, ψυχρὸς καὶ ὑγρὸς ἱκανῶς &c.

2. *Qui rubent callo.*] Quibus caro rubet.

minus

minus diluto rubore, quam boleti. Mox candidi, velut [3] apice Flaminis insignibus pediculis. [4] Tertium genus suilli, venenis accommodatissimi. Familias nuper interemere, & tota convivia, [5] Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, centurionesque. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? [6] Quidam discrevere arborum generibus, fico, ferula, [7] & gummim ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupresso, [8] ut diximus. Sed ista quis spondet in venalibus? Omnium colos lividus. [9] Hic habebit veneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici. [10] Adversus hæc diximus remedia, dicemusque: [11] interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, junco transfixi, quales e Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alvi, quas [12] rheumatismos vocant, medentur, excrescentibusque in sede carnibus: minuunt enim eas, & tempore absumunt. Item lentiginem, & mulierum vitia in facie. [13] Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento.

NOTÆ.

3. *Apice Flaminis.*] Pediculis eorum fungorum apicem Flaminis repræsentantibus. Est autem apex, in summo Flaminis pileo virga lanata, hoc est, in cujus extremitate modica lana est: quod primum constat apud Albam Ascanium statuisse. Hæc Servius in 2. Æneïd. Hujus pilei, cum apice, effigiem nummus Julii Cæsaris exhibet, apud Anton. August. Tab. 8. Apex alter Flaminum, alter Pontificum fuit. De utroque Philippus Rubenius, lib. 2. Elect. cap. 25.

4. *Tertium ... suilli.*] Deterioris notæ, majorisque periculi id fungorum genus: de quo Martialis, paulo ante laudatus. Nunc etiam Italia *Porcinos* vocat. De his aliisque generibus Matthiolus consulendus, in lib. 4. Diosc. pag. 1105. & ante ceteros Ruellius, lib. 3. pag. 619.

5. *Annæum Serenum.*] Fuisse hunc Senecæ familiarissimum, auctor est Tacitus, lib. 13. Annal. pag. 200. Seneca ipse, Epist. 63. pag. 293. *Hæc tibi scribo*, inquit, *is qui Annæum Serenum, carissimum mihi, tam immodice flevi, ut quod minime velim, inter exempla sim eorum, quos dolor vicit.* Et inscripserat is eidem libros suos de Tranquillitate.

6. *Quidam discrevere.*] Nostri nunc præferunt e montibus inter juniperos, & in locis apricis enatos, quanquam scribit Horatius, lib. 2. Satyr. 4. vers. 20.

Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur.

Innocentissimi etiam sunt e rubis & carduis vere nati, rotunditate clusili, quos Spinulos inde, & Prunulos appellant, & Cardeolos.

7. *Et gummim.*] M S S. omnes ubique, *gummis & gummim* ubique exhibent femineo genere.

8. *Vt diximus.*] Libro 16. sect. XI.

9. *Hic habebit.*] Ita M S S. non, *his aberit*, ut editi. Certe virus præferre lividum colorem, etiam in boletis, superiore sectione admonuit.

10. *Adversus hæc diximus.*] Libro 20. sect. 13. alibique passim.

11. *Interim sunt.*] Sunt & quæ petantur e fungis remedia.

12. *Rheumatismos.*] Ῥευματισμὸς κοιλίας, rheumatismus alvi, id est, fluxus mali & noxii humoris in alvum: vel simpliciter, fluxio alvi, quo morbo qui laborant, cœliaci dicuntur. Κοιλίαν ῥευματιζομένην dixit Diosc. lib. 1. cap. 164. Et *est dysenteria* quoque, teste Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 18. *intestinorum vulneratio cum rheumatismo.*

13. *Lavantur etiam.*] Vide Notas & Emendationes num. VII.

Sordidis hulceribus & capitis eruptionibus, canum morſibus ex aqua illinuntur.

Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſervationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hunc cibum ſolum, & cogitatione ante paſcuntur, [14] ſuccineis novaculis, aut argenteo apparatu comitante. [15] Noxii erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: [16] innocentiores, qui nitro addito coquentur, ſi utique percoquantur. Tutiores fiunt cum carne cocti, [17] aut cum pediculo piri. [18] Proſunt & pira confeſtim ſumpta. [19] Debellat eos & aceti natura, contraria iis.

XLVIII. Imbribus proveniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion. Venit primo e Cyrenis, [1] ut dictum eſt. [2] Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, exſtincto omni Cyrenaïco, ut diximus. Uſus ſilphii in medicina: Foliorum, ad purgandas vulvas pellendoſque emortuos partus: decoquuntur in vino albo & odorato, ut bibatur menſura acetabuli a balineis. [3] Radix prodeſt arteriis exaſperatis: & collectionibus ſanguinis illinitur. [4] Sed in cibis concoquitur ægre. [5] Inflationes facit & ructus. [6] Urinæ quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amiciſſima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore ejus ſuffitu cadunt.

NOTÆ.

14. *Succineis novaculis.*] Quarum e ſuccino, hoc eſt, electro manubrium fuerit. Ait delicatos homines eo luxuriæ devenisse, ut fungos manibus ipſi ſuis præparent ad cibum: ac ſimul vel aſpectu ipſo & cogitatione ante paſci, quam re, cum ſuccineis ad id novaculis utuntur, argenteiſque lancibus, in quibus fungi excipiuntur.

15. *Noxii erunt.*] Ita Diphilus Siphnius apud Athen. lib. 2. pag. 61. Ἀνοίκειοι δ' οἱ περὶ τὸ ἑψηθῆναι καὶ τεθῆναι πιοσόμβροι. *Inconvenientes ii, qui cocti & appoſiti fiunt duriores.*

16. *Innocentiores.*] Nitri certe, oleique, vel aceti, quo diluatur, potu, fungorum venena diſcuti auctores ſunt, Scribonius Largus, Compoſ. 198. & Dioſc. lib. 4. cap. 83.

17 *Aut cum pediculo.*] Aut cum ſilveſtribus piris, dixit Dioſc. lib. 1. cap. 168. At Celſus, lib. 5. cap. 27. tit. *Adverſus fungos inutiles: ſpecie quidem,* inquit, *diſcerni poſſunt ab utilibus, & coctura genere idonei fieri: Nam ſive ex oleo inferbuerunt, ſive piri ſurculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.*

18. *Proſunt & pira.*] Silveſtria quidem, ἀχράδες, ſi Dioſcoridem audimus, in Alexiph. cap. 23.

19. *Debellat eos.*] Id multo uberius tractat Athenæus, lib. 2. pag. 61. ex Diphilo Siphnio Medico. Parari fungos ex aceto jubet, ut virus omne, venenique vis adimatur.

Sect. XLVIII. 1. *Ut dictum eſt.*] Libro 19. ſect. 15.

2. *Ex Syria nunc.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 94.

3. *Radix prodeſt.*] Dioſc. lib. 3. cap. 94. Ἀρήγει δὲ καὶ βρόγχων χρονίαις τραχύτησι· φωνήν τε ἀφνιδίως διασυνθεῖσαι ὕδατι διεθεὶς &c. *Arteriis, ſeu faucibus, longo tempore exaſperatis opitulatur: ac vocem, quæ de repente irraucuerit, aqua dilutus, ſorbitione confeſtim expedit.*

4. *Sed in cibis.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 94.

5. *Inflationes &c.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Urinæ ... ſugillatis.*] Hæc pariter Dioſc. loc. cit. Κύστεως κακοστομική. Ἰᾶται δὲ καὶ ὑπώπια σὺν ἐλαίῳ καταπλασθεῖσα.

XLIX. [1] Laſer e ſilphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compoſitionibus inſeritur. Per ſe autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Feminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menſes ciendos. [2] Pedum clavos circumſcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & feminis: item hieme, quam æſtate, utilius, & tum aquam bibentibus: cavendumque ne qua intus ſit [3] exhulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtive enim datum, [4] cauterii vim obtinet: aſſuetis etiam utilius, quam expertibus.

[5] Ad extera corporum, indubitatas confeſſiones habet. [6] Venena telorum & ſerpentium exſtinguit potum: [7] ex aqua vulneribus his circumlinitur: [8] ſcorpionum tantum plagis ex oleo: hulceribus vero non matureſcentibus cum farina hordeacea, vel fico ſicca. [9] Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per ſe viſco ſuperlitum, ut hæreat: [10] ſic & ad canis morſus. [11] Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgo [12] morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante ſubactas replet cum vino, & croco, aut pipere, aut murium fimo, & aceto. Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Cla-

NOTÆ.

Sect. XLIX. 1. *Laſer .... quo diximus modo.*] Libro 19. ſect. 15.

2. *Pedum clavos circumſcarificatos.*] Prius circumciſos, Dioſc. lib. 3. cap. 94. Ἥλους τε καὶ τύλους ἄγει περιεχαραχθέντας, περιμαλαχθεὶς κηρωτῇ &c. *Clavos calloſque prius circumciſos extrahit* laſer, ſeu ſilphii liquor: *ſiquidem cerato ante fuerit ſubactus*, &c. In MSS. Reg. Colb. Th. *circumſcariphatos* legitur. Scarificare, ſeu ſcarifare, eſt per ambitum ac ſuperficiem aliquid ſcindere. Heſychius: Σκαριφᾶσθαι, ξύειν. Σκάριφος, ξέσις.

3. *Exhulceratio.*] Ne ſint exhulcerata inteſtina.

4. *Cauterii vim.*] Καυτήριον, & inſtrumentum eſt, & medicamentum, quod urendi vim habet, ad intercipiendas fluxiones ſolitum adhiberi. Itaque laſer cauterii vim dicitur obtinere, quod fluxiones ac pituitas intus deſiccat, acrimonia ſibi innata, quibus intercipiendis cauterio eſſet alioqui opus.

5. *Ad extera.*] Ad morbos quibus corpora exterius afficiuntur.

6. *Venena telorum.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 94.

7. *Ex aqua.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Scorpionum.*] Dioſc. loc cit.

9. *Carbunculis.*] Brevius, ſed non accuratius, Dioſc. loc. cit. Πρός τε ἄνθρακας, μετὰ πηγάνου, καὶ νίτρου, καὶ μέλιτος, ἢ καθ' ἑαυτόν.

10. *Sic & ad canis.*] Dioſcor. loco citato.

11. *Excreſcentibus.*] Carni excreſcenti. Quod de laſere, ſive ſucco Plinius, hoc de ſilphii radice Dioſcor. loc. cit. Τὰς περὶ δακτύλιόν τε ἐξοχὰς αἴρει, σιδίοις σὺν ὄξει ἑψηθεῖσα, καὶ καταπλασθεῖσα. *Excreſcentia circa ſedem tollit, tegmini mali Punici incocta cum aceto, & impoſita.*

12. *Morticini.*] Hoc eſt, ut quidem remur, exitiales, letales, mortiferi. Vide Notas & Emend. num. VIII.

vis pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. [13] In tussi, uva, [14] fellis veteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: [15] confestim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in spongia dilutum posca lenit. [16] Pleuriticis in sorbitione vinum poturis datur: contractionibus, [17] opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. [18] In angina gargarizatur. Anhelatoribus, & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur: æque ex aceto his [19] qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum vitiis [20] syntecticis, [21] comitialibus in vino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. [22] Non censuerim, quod auctores suadent, cavernis dentium in dolore inditum cera includi: magno experimento hominis, qui se ea de causa præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes avidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis conjecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. [23] Qua de re mox plura.

CAP. 20 L. Non esset mellis auctoritas in pretio minor, quam laseris, ni
XXIV. ubique nasceretur. [1] Illud ipsa fabricata sit natura: sed huic gignendo animal, [2] ut diximus: innumeros ad usus, si quoties misceatur, æstimemus.

[3] Prima propolis alvorum (de qua diximus) [4] aculeos & omnia

NOTÆ.

13. *In tussi, uva &c.*] Diosc. loco citato.

14. *Fellis.*] Hoc est, ἰκτερικοῖς, Diosc. loc. cit.

15. *Confestim enim.*] Dioscor. loco citato.

16. *Pleuriticis &c.*] Diosc. loc. cit.

17. *Opisthotonicis.*] His oboli pondere dari laseris succum devorandum præcipit Diosc. loc. cit.

18. *In angina.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 104. & 105.

19. *Qui coagulum lactis.*] Quibus haustum lac coagulatum fuerit, sive intus concreverit, sumptus ex aceto mulso silphii succus opitulatur, inquit Dioscor. loc. cit. Καὶ τοῖς γάλα τεθρομβωμένον ἔνδον πιοῦσι, μετ' ὀξυμέλιτος ληφθεὶς βοηθεῖ.

20. *Syntecticis.*] Syntectica vitia, sive syntexes, συντήξεις, ad verbum colliquationes, consumptionesve, recte cum Tullio dixeris. In corpore nostro sic vocatur ex tabe quæ sensim fit consumptio, colliquefacta solida substantia. Ita affectos sæpe Plinius syntecticos vocat, συντηκτικούς.

21. *Comitialibus in vino.*] Diosc. loc. cit. in aceto mulso, ἐπιληπτικοῖς μετ' ὀξυμέλιτος ληφθείς.

22. *Non censuerim, quod auctores suadent.*] Suadet Diosc. loc. cit.

23. *Qua de re mox plura.*] Nempe sect. 56. hujus libri.

Sect. L. 1. *Illud ipsa.*] Laser natura, mel apes fingunt.

2. *Ut diximus.*] Libro XI.

3. *Prima propolis.*] *Propolis, quam quidam sacram ceram vocant*, inquit Marcellus Empir. cap. 15. pag. 111. forte ob eximios in medicina usus. De ea cum Plinio egimus, lib. XI. sect. 6.

4. *Aculeos ... extrahit.*] Pariter hæc Diosc. lib. 2. cap. 106.

infixa corpori extrahit, tubera discutit, [5] dura concoquit, dolores nervorum mulcet, hulceraque [6] jam desperantia cicatrice includit.

Mellis quidem ipsius natura talis est, [7] ut putrescere corpora non sinat, jucundo sapore atque non aspero, alia quam salis natura. [8] Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusque oris desideriis utilissimum, arescentique in febribus linguæ. [9] Jam vero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. [10] Item vulneribus, a serpente percussis. [11] Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulso: quanquam suæ mulso dotes constant. [12] Mel auribus instillatur cum rosaceo: [13] lendes & fœda capitis animalia necat. Usus despumati semper aptior: [14] stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. [15] Rursus quidam angulos exhulceratos melle tangi suadent. Mellis causas, atque differentias, nationesque, [16] & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio

NOTÆ.

5. *Dura concoquit.*] Scribonius Largus, Compos. 82. *Malagma ad strumam & omnem duritiem mirificum. Idem ad mammarum muliebrium duritiam, & ad paniculos, & ad tubera ..... Propolis, quam quidam ceram sacram vocant,* &c.

6. *Jam desperantia.*] Ita libri omnes: hoc est, jam desperata fere. Tamen in MSS. Reg & Colb. *jam desperantia cicatricem, cludit.* Credo, rectius: quasi, quæ desierint sperare se coïtura in cicatricem. Sic vitam desperare, apud Tullium legas, pro Milon. num. 57. Et Rempublicam desperare, lib. 12. Famil. Epist. 14.

7. *Ut putrescere corpora.*] Huc placitum Democriti pertinet, quod ex Varrone retulimus, lib. 7. sect. 56. Babylonios melle corpora defunctorum condire solitos, Persas cera: testis est Herodotus, libro primo.

8. *Faucibus tonsillis &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 101.

9. *Jam vero peripneumonicis.*] Quo morbi genere teneantur ii, qui sic appellantur, Celsus explicat, lib. 4. cap. 7. Ex *pulmone*, inquit, *vehemens & acutus morbus oritur, quem* περιπνευμονικὸν *Græci vocant: Ejus hæc conditio est: Pulmo totus afficitur: Hunc ejus casum subsequitur tussis, bilem vel pus trahens: præcordiorum, totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quam doloris habet.* Nos *Pulmonicos* vulgo appellamus.

10. *Item vulneribus.*] Diosc. lib. 2. cap. 101. iis prodesse pariter scribit, quos serpentes momorderint.

11. *Et contra .... fungorum.*] Diosc. loc. cit.

12. *Mel auribus.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 9.

13. *Lendes & fœda.*] Dioscor. loco citato.

14. *Stomachum tamen.*] Diosc. loc. cit. φυσῶδες κοιλίας.

15. *Rursus quidam.*] Scribonius Largus, Compos. Med. 25. *Ad sordida hulcera oculorum, crustasque habentia, quas* ἐσχάρας *vocant: item carbunculos, quos* ἄνθρακας *dicunt, facit bene & per se mel Atticum, pyxide Cyprii æris conditum, & repositum mensibus duobus, nec minus:* &c. Diosc. loc. cit. melle purgari asseverat ea, quæ pupillis tenebras offundunt: Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις.

16. *Et indicationem.*] Indicium pretii, notæ, ac bonitatis. *Indicaturam* eo sensu dixit, in Præfatione ad Vespasianum. De ea voce dicemus uberius, lib. 29. sect. 8. Cujus mel quodque notæ sit, indicasse se significat, lib. XI. sect. 13. ubi apium natura describitur, mox, & libro 21. sect. 44. sequentibusque, qui liber in explicanda florum natura versatur.

operis dividi cogeret miſcenda rurſus, naturam rerum pernoſcere volentibus.

LI. In mellis operibus & [1] aqua mulſa tractari debet. Duo genera ejus : ſubitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem habet [2] in cibo ægrotantium levi, hoc eſt, [3] alicæ elutæ : [4] viribus recreandis, ore ſtomachoque mulcendo, ardore refrigerando. [5] Frigidam enim utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alſioſis : [6] item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Et eſt ratio ſubtilitatis immenſæ a Platone deſcendens : corpuſculis rerum lævibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus : ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. [7] Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in ſiti. [8] Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potius animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitum ſpiritus, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemque. Experimenta in ſe cuique : nullius non ira luctuſque, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obſervanda ſunt, quæ non ſolum corporum medicinam, ſed & morum habent.

LII. [1] Aqua mulſa & tuſſientibus utilis traditur, calefacta invi-

NOTÆ.

Sect. LI. 1. *Aqua mulſa.*] Aqua mulſa eſt, quæ melle concinnatur. Qua illa arte paranda ſit, ex Columella diſce, lib. 12. cap. 12. pag. 420. Hydromeli Græci vocant, ut diximus lib. 14. ſect. 20.

2. *In cibo.*] Una cum cibo.

3. *Alicæ elutæ.*] De alica diximus lib. 18. ſect. 29. Alicæ elutæ iterum mentio inferius, ſect. 61.

4. *Viribus recreandis &c.*] Ad hos uſus vetuſtiorem Dioſcorides commendat, lib. 5. cap. 17. aut mediæ certe ætatis.

5. *Frigidam enim.*] Frigidam mulſam. Dioſc. lib. 5. cap. 17. Χρώμεθα δὲ τῷ μὴ ἀφεψημένῳ, ἐφ' ὧν κοιλίαν μαλάξαι βουλόμεθα. *Cruda utimur, cum ventrem mollire volumus.* Sic fere Hippocrates quoque, lib. 2. de morbis, tex. 12. p. 43.

6. *Item animi humilis.*] Quos Græci μικροψύχους vocant. Vide Notas & Emendationes num. IX.

7. *Sic in laſſitudine.*] Egregie in eam rem Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 10. pag. 590. *Fames*, inquit, *& ſitis ex eiſdem cauſis vitanda eſt : exaſperat enim & incendit animos. Vetus dictum eſt, A laſſo rixam quæri : æque autem & ab eſuriente, & a ſitiente, & ab omni homine, quem aliqua res urit. Nam ut hulcera ad levem tactum, deinde etiam ad ſuſpicionem tactus condoleſcunt, ita animus affectus minimis offenditur.... Nunquam ſine querela ægra tanguntur.*

8. *Ergo & .... dulciore ſucco.*] Sic etiam & vino, teſte Horatio, lib. 1. Serm. 15. verſ. 18.

Ad mare cum veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animumque meum, quod verba miniſtret, &c.

Sect. LII. 1. *Aqua mulſa.*] Hujus dotes Marcellus Empir. explanat, cap. 30. pag. 214. Tuſſientibus præberi calefactam, frigidam vomituris, jubet Dioſc. lib. 5. cap. 17. Τῷ δὲ ἀφεψημένῳ ἐπὶ τῶν βησσόντων. Et paulo ante, Χρώμεθα δὲ τῷ μὴ ἀφεψημένῳ, ἐφ' ὧν βουλόμεθα ἔμετον κινῆσαι.

tat vomitiones. [2] Contra venenum psimmythii salutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, & contra halicacabum, [3] ut diximus. Infunditur & auribus, & [4] genitalium fistulis. Vulvis imponitur cum pane molli, subitis tumoribus, luxatis, leniendisque omnibus. [5] Inveteratæ usum damnavere posteri, minus innocentem aqua, minusque vino firmum. Longa tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes, stomacho inutilissimum, nervisque contrarium.

LIII. [1] Semper mulsum ex vetere vino utilissimum, facillimeque cum melle concorporatur, & quod in dulci nunquam evenit. [3] Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod fere evenit. [4] Appetendi quoque revocat aviditatem cibi. [5] Alvum mollit frigido potu, pluribus calido sistit. [6] Corpora auget. Multi senectam longam [7] mulsi tantum nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri [8] Pollionis Romilii exemplo. Centesimum annum excedentem eum Divus Augustus hospes interrogavit, quanam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respondit: [9] intus mulso, foris oleo. Varro regium cognominatum

NOTÆ.

2. *Contra venenum.*] Omnibus qui venenum quodvis hauserint, inquit Dioscor. loc. cit. ἐπὶ τῶν θανάσιμον πεπωκότων, διδόντες αὐτὸ μετ᾽ ἐλαίου.

3. *Vt diximus.*] Libro 21. sect. 105.

4. *Genitalium fistulis.*] Ex hulceribus, inquit Celsus lib. 5. cap. 28. *fistulæ oriuntur. Id nomen est hulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in singulis locis propria:* &c. Ut Græci quoque σύριγγα vocant: Galli *une Fistule.*

5. *Inveteratæ.*] Vide Hippocr. lib. de victu in morbis acutis, tex. 27. pag. 290.

Sect. LIII. 1. *Semper mulsum.*] Sic Diosc. lib. 5. cap. 16. Mulsum porro vinum est melle delinitum: potio ex vino ac melle confecta.

2. *Quod in dulci.*] In vino dulci, cui mox austerum opponitur, ex quo fit mulsum optimum.

3. *Ex austero.*] Iisdem fere verbis Diosc. loc. cit. Οἰνόμελι δὲ διαφέρει, τὸ ἐκ τοῦ παλαιοῦ οἴνου καὶ αὐστηροῦ, καὶ μέλιτος καλοῦ γινόμενον· ἧττον γὰρ πνευματοῖ, &c. Fuisse & istud Aufidii Epicurei placitum videtur, quod Horatius irridet, lib. 2. Satyr. 4. vers. 24.

Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose: quoniam vacuis committere venis
Nil, nisi lene, decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius.

Et Satyr. 2. vers. 15.

Nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta.

4. *Appetendi quoque.*] Dioscor. loco citato.

5. *Alvum mollit.*] Diosc. loc. cit.

6. *Corpora auget.*] Et θρεπτικὸν ait esse Diosc. loc. cit.

7. *Mulsi tantum nutritu.*] Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Pollionis Romilii.*] Romilia gens nota Tullio, orat. 2. in Verrem.

9. *Intus mulso &c.*] Id a Democrito Pollio didicerat: is enim interrogatus, quemadmodum incolumitas diuturna constaret, ac senecta longa, respondisse fertur, si extera corporis oleo, interna melle maderent: Δημόκριτος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν ἄνοσοι καὶ μακροχρόνιοι γίγνοιντο οἱ ἄνθρωποι. εἶπεν, εἰ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐλαίῳ τοῦ σώματος, τὰ δὲ ἔνδοθεν μέλιτι χρήσοιντο. Auctor Diophanes in Geopon. lib. 15. cap. 7. pag. 417. & Athenæus, lib. 2. pag. 46.

morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur.

LIV. [1] Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione vini. Sæculis jam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. [2] Solebat tamen inveteratum alvi cauſa dari in febre: item articulario morbo, & nervorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis.

LV. Mellis naturæ annexa cera eſt: de cujus origine, bonitate, nationibus, [1] ſuis diximus locis. [2] Omnis autem mollit, calefacit, [3] explet corpora: [4] recens melior. [5] Datur in ſorbitione dyſentericis, favique ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Adverſatur lactis naturæ: [6] ac milii magnitudine decem grana ceræ hauſta non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt.

LVI. Nec hujus uſus, quos mixta aliis præſtat, enumerare medicina poſſit: ſicuti nec ceterorum, quæ cum aliis proſunt. Iſta, [1] ut diximus, ingeniis conſtant. Non fecit [2] cerotum, [3] malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac divina rerum artifex: offi-

NOTÆ.

10. *Morbum arquatum.*] Hoc eſt, icterum. Scribonius Largus, Compoſ. 110. arquatum morbum, & auruginem, & regium morbum vocat. Arquatum quidem, ſive arcuatum, ab arcu cæleſti, cui quodam virore affinis. Auruginem pariter, a colore. Regium, a delicatiore genere cibi, mulſo videlicet, quo curatur. Q. Serenus, cap. 59. pag. 161.

Regius eſt vero ſignatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celſa curatur in aula.

Celſus lib. 3. cap. 24. *Æque notus eſt morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant.... Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus quod album eſſe debet, fit luteum.... Per omne vero tempus utendum eſt clauſo loco, ludis, laſcivia, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur.* Vide Notas & Emend. num. XI.

Sect. LIV. 1. *Melitites... docuimus.*] Libro 14. ſect. XI.

2. *Solebat tamen.*] Quæ de melitite vino nunc dicuntur, ea verbis totidem refert Dioſc. lib. 5. cap. 15.

Sect. LV. 1. *Suis diximus locis.*] Libro XI. ſect. 8. & lib. 21. ſect. 49.

2. *Omnis autem.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 105.

3. *Explet corpora.*] Hulcera corporum carne replet. Dioſc. *πληρωτικὴ μετρίως.*

4. *Recens melior.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Datur in ſorbitione &c.*] Ad verbum iſta quoque Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. Item Dioſc. loc. cit. Præïvit his omnibus Celſus, lib. 4. cap. 19. *de ventris fluxu: Eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum ſit.*

6. *Ac milii magnitudine &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LVI. 1. *Ut diximus.*] In fine ſectionis 49.

2. *Cerotum.*] Sive ceratum, Græcis κηρωτὸν, ut alibi diximus.

3. *Malagmata.*] Μαλάγματα compoſitiones ſunt ex rebus emollientibus concinnatæ, quæ concretas durities emolliant, ſenſimque per evaporationem diſcutiant. Materiam Corn. Celſus aſſignat, lib. 5. cap. 17. *Malagmata vero, atque emplaſtra, paſtillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant, differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus, eorumque etiam ſurculis: emplaſtra paſtillique magis ex quibuſdam metallicis ſunt, &c.*

cinarum

cinarum hæc, imo verius avaritiæ commenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex cauſa, non ex conjectura, rebus aſſumptis, ut ſucco aliquo ſicca temperentur [4] ad meatus: aut corpore alio humentia, [5] ad nexus. [6] Scrupulatim quidem colligere ac miſcere vires, non conjecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe naſcentia: non nobis gignuntur: imo ne illis quidem, alioqui non venderent. Odorum cauſa, unguentorumque, & deliciarum, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emantur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine iſtis poſſe conſtare, vel ob id probabimus, ut tanto magis ſui [7] delicias pudeat.

LVII. Sed medicinas e floribus coronamentiſque & hortenſiis, quæque manduntur herbis, proſecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conveniat. * In primis ſapientiſſima animalium eſſe conſtat, quæ fruge veſcantur. [1] Siliginis grana combuſta, & trita in vino ammineo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici vero [2] ferro combuſta iis, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, nervorum contractionibus: cum roſaceo vero, & fico ſicca, myxiſque decoctis, furfures tonſillis faucibuſque gargarizatione proſunt. [3] Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cum horreis ſuis ventilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticum ſeſe ſuper genua: levatuſque ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, [4] ut cados plenos ſiccet. Paleam quo-

* Cap. XXV.

NOTÆ.

4. *Ad meatus.*] Ut labi facilius in altum corpus, ac permeare poſſint.

5. *Ad nexus*] Ad juſtam craſſitiem, & ut vulgus loquitur, conſiſtentiam.

6. *Scrupulatim.*] MSS. omnes, *ſcripulatim*: hoc eſt, uſque ad ſingula ſcripula minute ac ſcrupuloſe medicamentorum pondera definire. Scripulum, vel ſcrupulum, ponderis nomen eſt: terna drachmam, denariumve efficiunt. Fannius:

In ſcrupulis ternis drachmam: quo pondere doctus
Argenti facilis ſignatur pondus Athenis.
Vncia fit drachmis bis quatuor.

7. *Delicias.*] Homines delicatos.

Sect LVII. 1. *Siliginis grana &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

2. *Ferro combuſta.*] In ſartagine patinave ferrea. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum cauſis. Grana tritici in lamina ferri calida impones: & ſimiliter ex ſucco qui manaverit, cum vino commixto, inungito.*

3. *Sextus Pomponius.*] Rem hanc ipſam tacito viri, in quo id animadverſum, nomine, verſibus cecinit Q. Serenus, cap. de podagra depellenda:

Non audita mihi ſit fas, ſed lecta referre:
Hoc quidam raptus morbo per tempora meſſis
Vicino plantas frumenti preſſit acervo,
Evaſitque gravem caſu medicante dolorem.

Et in hydropis pariter morbo *aliquos tritico ſic tectos juvatos eſſe* ſcribit Theod. Priſcianus, lib. 2. parte 2. cap. 19.

4. *Vt cados plenos.*] Aqua aut vino plenos, acervis tritici defoſſos ac ſepultos.

que tritici, vel hordei, calidam imponi [5] ramicum incommodis experti jubent, quaque decoctæ sunt aqua foveri. Est & in farre vermiculus teredini similis: quo cavis dentium cera incluso, cadere vitiati dicuntur, [6] etiam si fricentur. [7] Olyram arincam diximus vocari. [8] Hac decocta fit medicamentum, quod Ægyptii atheram vocant, infantibus utilissimum: [9] sed & adultos illinunt eo.

LVIII. [1] Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones, impetusque discutit, lenit, concoquitque. Decoquitur alias in mulsa aqua aut fico sicca. Jocineris doloribus cum posca concoqui opus est, aut cum vino. [2] Cum vero inter coquendum discutiendumque cura est, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis, pirisve decoctis. Ad multipedarum morsus cum melle: ad serpentium, in aceto: & contra suppurantia, [3] ad extrahendas suppurationes, ex posca, [4] addita resina & galla. [5] Ad concoctiones vero, & hulcera vetera, cum resina. [6] Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad nervorum inflammationes, aut intestinorum, [7] vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. [8] Ad strumas

NOTÆ.

5. *Ramicum incommodis.*] Ramex hernia est, interprete Nonio. Vide quæ de enterocele diximus, lib. 20. sect. 13.

6. *Etiam si fricentur.*] Vel si ea cera vitiati dentes fricentur.

7. *Olyram .... diximus.*] Libro 18. sect. 20.

8. *Hac decocta fit medicamentum.*] Fit pultis genus, in medicinæ usu perutile. E zea fieri Dioscorides sensit, lib. 2. cap. 114. Ἀθήρα δὲ ἐκ τῆς ἀληλεσμένης εἰς λεπτὸν ζειᾶς σκευάζεται. Subjicit deinde, quid athera sit: ἔστι δὲ ῥόφημα ὡς πολτάριον ὑγρὸν, παιδίοις ἁρμόδιον. *Est autem sorbitio, liquidæ pulticulæ instar, infantibus conveniens.* Quæ sunt Plinianis satis affinia. Cassianus, in Collat. 15. cap. 10. *Pulmentum, quod illi* Ægyptii Monachi *Atheram nominant.* Hesychio pag. 33. Ἀθηρὰ, βρῶμα διὰ πυρῶν καὶ γάλακτος ἡψημένον παρ' Αἰγυπτίοις. *Edulium quod Ægyptii ex tritico & lacte conficiunt.* Quin & ipsum far Ægyptii Atheram vocant, si Hieronymo credimus, in Genesim: *Moris est*, inquit, *Ægyptiorum* ἀθήραν *etiam far vocare, quod nunc corrupte Atheram nuncupant.*

9. *Sed & adultos illinunt.*] In cataplasmatis adhibetur: Ποιεῖ δὲ καὶ εἰς τὰ καταπλάσματα, inquit Diosc. loc. cit.

Sect. LVIII. 1. *Farina ex hordeo &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25.

2. *Cum vero.*] Cum anceps cura est, num maturanda collectio sit, an discutienda.

3. *Ad extrahendas suppurationes.*] Ad movendum pus. Diosc. lib. 2. cap. 108. hordeaceæ farinæ cremorem ait ex aqua, cum pice oleoque decoctum, puri movendo idoneum esse: Χυλωθὲν δὲ τὸ ἄλευρον σὺν ὕδατι, καὶ ἑψηθὲν σὺν πίσσῃ καὶ ἐλαίῳ, πυοποιόν ἐστι.

4. *Addita resina & galla.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

5. *Ad concoctiones.*] Ad concoquendas duritias. Diosc. lib. 2. cap. 108. Συμπέσσει δὲ καὶ τὰς σκληρίας μετὰ πίσσης καὶ ῥητίνης, καὶ περιστερᾶς κόπρου.

6. *Ad duritias.*] Subintellige, discutiendas. Diosc. loc. cit. Διαφορεῖ δὲ τὸ ἄλευρον αὐτῆς μετὰ σύκων καὶ μελικράτου ἑψηθὲν, οἰδήματα καὶ φλεγμονὰς, &c. Transcripsit hunc locum Plinius Valer. lib. 3. cap. 25. & 27.

7. *Vel laterum, vel virilium.*] Vide Notas & Emendationes num. XIII.

8. *Ad strumas.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

cum pice & impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco feno [9] contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto.

[10] Suppuratis triticea farina multo lenior. [11] Nervis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle, [12] lentigini. [13] Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordaceâ videtur: [14] trimestris, mollior. Ex vino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem exscreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino sebo, aut butyro. [15] Ex feno Græco mollissima omnium. Hulcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta. [16] Ærina magis ceteris purgat hulcera vetera, & gangrænas: cum raphano & sale & aceto, lichenas: lepras cum sulphure vivo: & capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. [17] Strumas & panos coquit, cum fimo columbino & lini semine decocta in vino.

LIX. [1] De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, [2] locorum ratione. A farina hordei distat eo quod torretur, ob id stomacho utilis. [3] Alvum sistit, impetusque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta, [4] aut alia refrigerante herba.

NOTÆ.

9. *Contra tumores præcordiorum.*] Contra inflationes intestinorum, πρὸς ἐμπνευματώσεις ἀντέχων. Diosc. loc. cit.

10. *Suppuratis .... lenior.*] Lenior videlicet, & ad coquendum humorem, & ad dolorem mitigandum.

11. *Nervis &c.*] Totidem verbis Diosc lib. 2. cap. 107.

12. *Lentigini.*] Diosc. loc. cit. Σὺν ὀξυμέλιτι δὲ φακοὺς αἴρει.

13. *Zeæ .... diximus.*] Libro 18. sect. 29.

14. *Trimestris, mollior.*] Lenior, quam zea. De trimestri tritico diximus, lib. 18. sect. 12.

15. *Ex feno Græco.*] Farina ex feno Græco. Hæc molliendi, discutiendi, ac dissipandi vim habet. Τὸ ἐκ τῆς τήλεως ἄλευρον μαλακτικὴν καὶ διαχυτικὴν ἔχει δύναμιν. Diosc. lib. 2. cap. 124.

16. *Ærina.*] Farina e lolio, cui nomen αἶραν Græci perinde ac Latini fecere. Diosc. lib. 2. cap. 122. Αἶρα ἡ γινομένη ἐν τοῖς πυροῖς, ἀλεσθεῖσα, δύναμιν ἔχει περιχαρακτικὴν νομῶν, καὶ σηπεδόνων, καὶ γαγγραίνης, μετὰ ῥαφάνων καὶ ἁλῶν καταπλασσομένη· καὶ λειχῆνας ἀγρίους, καὶ λέπρας σὺν θείῳ ἀπύρῳ καὶ ὄξει θεραπεύει. *Lolium, quod inter triticeas segetes nascitur, quum molitum est, nomas, putrescentia hulcera, & gangrænam emarginandi vim habet, si cum raphano & sale imponatur. Feros vero lichenas & lepras, cum sulphure vivo & aceto sanat.*

17. *Strumas & panos.*] Dioscor. totidem verbis, loc. cit.

Sect. LIX. 1. *De polentæ .... diximus.* Libro 18. sect. 14.

2. *Locorum ratione.*] Aliter enim Græci polentam, aliter Itali parant, ut dictum est loc. cit. Vide Notas & Emend. num. XV.

3. *Alvum sistit.*] Diosc. lib. 2. cap. 108. Τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν (κριθῶν) ἄλφιτον κοιλίας σταλτικόν, καὶ φλεγμονῶν πραϋντικόν. Ibi enim ἄλφιτον legi oportere, non ἄλευρον, perspicuum est: quoniam de ἀλεύρου ante disseruit.

4. *Aut alia refrigerante.*] Menta nimirum urbana humiditatem aliquam ex satu cultuque traxit, cum sit alioqui per se, silvestris præsertim, calida, ut docet Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 7. pag. 176. Et ad ignem sacrum Apuleïus adhibet, cap. 120. Igitur refrigeratrix est.

Item pernionibus & serpentium plagis : [5] item ambustis ex vino. Inhibet quoque pusulas.

LX. [1] Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet : [2] ideo & cruore suffusis in fascias usque sanguinem perducit : efficacius in sapa. [3] Imponitur & pedum callo, clavisque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia sedis vitia, quam maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. [4] Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem exscreantibus datur tepida sorbenda efficaciter.

LXI. Alica res Romana est, & non pridem excogitata : alioqui [1] non ptisanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeïi Magni ætate in usu fuisse, & ideo vix quidquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. [2] Esse quidem eximie utilem nemo dubitat, [3] sive eluta detur ex aqua mulsa, sive in sorbitiones decocta, sive in pultem. [4] Eadem in alvo sistenda torretur : dein favorum cera coquitur, [5] ut supra diximus. [6] Peculiariter tamen longo morbo ad tabi-

Notæ.

5. *Item ambustis ex vino.*] Ex aqua mavult Plinius Valer. lib. 3. cap. 36.

Sect. LX. *Farina in pollinem.*] Pollen farinæ humore subactus. Diosc. lib. 2. cap. 107. Ἡ δὲ ἐκ τῶν ἀλεύρων ζύμη, θερμαντικὴ οὖσα καὶ ἐπισπαστικὴ, &c.

2. *Ideo & cruore.*] Ideo & iis qui partes lividas habent ob cruorem suffusum, sanguinem ea farina sic extrahit, ut fascias ipsas tingat, quibus ipsa involvitur.

3. *Imponitur & pedum &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 107. Τὰ ἐν πέλμασι λεπτύνει, καὶ τὰ ἄλλα φύματα, &c.

4. *Farina, qua chartæ.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 107. Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. & Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120.

Sect. LXI. 1. *Non ptisanæ potius.*] Alicæ potius, quam ptisanæ laudes scripsissent, si alicam nossent Hippocratem Plinius designat, quem de ptisana volumen edidisse diximus, lib. 18 sect. 15. Plinium nihilominus, tacito viri nomine, reprehendit Galenus, ad eum Hippocratis librum de ptisana, seu de victu in morbis acutis, tom. 12. pag. 14. Τοῖς οἰομένοις μηδέπω χόνδρον εἶναι κατὰ τοὺς Ἱπποκράτους χρόνους, &c. *Nam qui alicam Hippocratis temporibus nondum fuisse existimant, eorum inscitiam argues, tum ex quibusdam Comicis vetustioribus, qui alica meminere, tum etiam ex Hippocrate ipso, qui in libro de salubri victu alicæ mentionem fecit, &c.* Quin & libro de Affectionibus, περὶ παθῶν, tex. 39. alica robustior, quam ptisana, miliumque dicitur : χόνδρος δὲ, ὡς ἰσχυρότερος πάντων. Et tex. 42. alicam laudat, ptisanamque triticeam, χόνδρον καὶ πτισάνην πυρίνην· ταῦτα γὰρ τῶν ῥοφημάτων τὰ ἰσχυρότερα.

2. *Esse quidem .... utilem.*] Et esse quidem inde ei nomen Festus testatur : *Alica* enim *dicitur, quod alit corpus.*

3. *Sive eluta detur.*] Sive eluatur in aqua mulsa, quæ detur deinde potui : sive decoquatur & percoletur, sorbeaturque is succus : sive denique in pultem coquatur. Alica & pro tritici genere accipi, ex quo puls, sorbitiove conficitur : & pro ipsa pulte, ac sorbitione, solet.

4. *Eadem in alvo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Dysenteriæ compescendæ : Pulvis fit ex alica, tosta priusquam detur, in quem subigitur cera remissa.*

5. *Vt supra diximus.*] Sect. 55. ubi de cera : *Datur in sorbitione dysentericis : favique ipsi in pulte alicæ prius tosta.*

6. *Peculiariter .... ad tabitudinem.*] Ad tabem & phthisin. Vide Notas & Emend. num. XVI.

tudinem redactis ſubvenit, ternis ejus cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ovilli aut caprini addito per continuos dies, mox adjecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes.

LXII. [1] Milio ſiſtitur alvus, diſcutiuntur tormina, in quem uſum torretur ante. [2] Nervorum doloribus, & aliis, fervens in ſacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam leviſſimum molliſſimumque eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis uſus ejus eſt ad omnia, quibus calor profuturus eſt. [3] Farina ejus cum pice liquida, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur.

LXIII. [1] Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. [2] Effectus habet, quos milium. In vino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his [3] quæ vaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit alvum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina.

LXIV. [1] Seſama trita in vino ſumpta, inhibet vomitiones. [2] Aurium inflammationi illinitur, & ambuſtis. [3] Eadem efficit, & dum in herba eſt. [4] Hoc amplius, oculis imponitur decocta in vino. [5] Stomacho inutilis cibus, & animæ gravitatem facit. [6] Stellionum morſibus

NOTÆ.

Sect. LXII. 1. *Milio ſiſtitur &c*] Hæc totidem fere verbis Dioſc. lib 2. cap. 119. Celſus, lib 2. cap. 30. *Alvum adſtringit pulticula, vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio:* &c.

2. *Nervorum doloribus.*] Dioſc. loc. cit. Φωχθεῖσα δὲ καὶ βληθεῖσα εἰς σάκκους πυριωμένη, στρόφων καὶ τῶν ἄλλων ἀλγημάτων ἐστὶ βοήθημα, *torminibus, aliiſque doloribus auxilio eſt.* Hydropicis ſimiliter, teſte Theod. Priſciano, lib. 2 parte 2. cap. 19. Item iſchiadicis, cap. 21.

3. *Farina ejus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

Sect. LXIII. 1. *Panicum .... mel frugum.*] Μελίνην forſan Diocles, a melleo ſapore dictum putavit. Μελίνην enimvero idem eſſe, quod panicum, ſive ἔλυμον e Græcis multi dixere, in quibus Galenus lib. 1. de alim. fac. tom. 6. cap. 15. pag. 323. Et Feſtus, verbo *Milium.* Alii diverſum a panico genus conſtituunt, in quibus Theophraſtus. Harpocration verbo Μελίνη. Ἔνιοι μὲν οὖν εἶδος κέγχρου νομίζουσι τὴν μελίνην, ὅπερ τινας καλεῖν ἔλυμον. Θεόφραστος δὲ ἐν ἑβδόμῳ περὶ φυτῶν, ὡς διαφέροντα ταῦτα ἀναγράφει, Κέγχρον, ἢ Μελίνην, ἢ Ἔλυμον.

2. *Effectus habet*] Dioſc lib. 2. cap. 120. Valet itaque ad ſiſtendam alvum, ad tormina, &c.

3. *Quæ vaporanda.*] Quæ calore fovenda.

Sect. LXIV. 1. *Seſama.*] MSS. omnes, ut alias monuimus, *Seſima.*

2. *Aurium inflammationi &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 121.

3. *Eadem efficit.*] Dioſc. loc cit.

4. *Hoc amplius.*] Subintellige, dum in herba eſt, efficit. Dioſc. loc. cit. Ἡ δὲ πόα καθεψηθεῖσα ἐν οἴνῳ &c.

5. *Stomacho.*] Dioſc. Σήσαμον κακοστόμαχον, καὶ δυσωδίας στόματος ποιητικὸν, ἐπόταν βιβρωσκόμενον ἐμμένῃ μεταξὺ τῶν ὀδόντων. *Seſama ſtomacho nocet, & animæ gravitatem facit, ſi quando commanducata dentium commiſſuris inhæſerit.*

6. *Stellionum morſibus.*] Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 22. *de apum percuſſibus, vel ſcorpionum, ceterorumque ſerpentum: ſeſami folia, vel ipſum tritum, & appoſitum* prodeſt.

refiftit. Item hulceribus, [7] quæ cacoëthe vocant, [8] & auribus, oleum, quod ex ea fit, prodeffe diximus.

[9] Sefamoïdes a fimilitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. [10] Nafcitur in glareofis. [11] Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni facro : difcutit panos. [12] Eft etiamnum aliud fefamoïdes Anticyræ nafcens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant : [13] cetera fimile erigeronti herbæ, de qua fuo dicemus loco : [14] granum fefamæ. Datur in vino dulci [15] ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, mifcentque ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maxime infaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis. Et per fe drachmæ pondere [16] exinanit.

LXV. Hordeum optimum, quod candidiffimum. Succus decocti in aqua cælefti digeritur in paftillos, ut infundatur exhulceratis interaneis & vulvis. [1] Cinis ejus ambuftis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab offibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morfibus. Idem afperfo fale ac melle, candorem dentibus, & fuavitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. [2] Novem granis fi furunculum quis circumducat, fingulis ter,

NOTÆ.

7. *Quæ cacoëthe.*] Κακοήθη, hulcera maligna, infanabilia. De hoc hulcerum genere Celfum confule, lib. 5. cap. 28. tit. *de carcinomate.*

8. *Et auribus oleum.*] Oleum ex fefama fieri, dictum eft lib. 15. fect. 7. Auribus id auxiliari dicetur inferius, lib. 23. fect. 49. Quare *dicemus* legi hoc loco forfan fatius fuerit : ad utrumque enim hunc morbum, qui nunc indicatur, fefaminum oleum conceptis ibi verbis commendat : *Sefaminum*, inquit, oleum *aurium dolores fanat, & hulcera quæ ferpunt, & quæ cacoëthe vocant.*

9. *Sefamoïdes.*] Σησαμοειδὲς, iifdem a Diofc. verbis defcribitur, lib. 4. cap. 153. Officinis incognitum id grani five feminis genus.

10. *Nafcitur in glareofis.*] Glareofa arva fere faxofa & fabulofa appellantur. Diofcor. loc. cit. ἐν τραχέσι dixit.

11. *Detrahit bilem .... panos.*] Hæc ita fere Diofc. loc. cit.

12. *Eft etiamnum aliud.*] De quo Diofc. lib. 4. cap. 152. Σησαμοειδὲς τὸ μέγα ἐν Ἀντικύρα ἐλλέβορον καλοῦσι, διὰ τὸ μίγνυσθαι ἐν ταῖς καθάρσεσι τῷ λευκῷ ἐλλεβόρῳ. *Sefamoïdes majus Anticyræi elleborum vocant, quoniam in purgationibus candido veratro admifcetur.* Galeno idcirco, lib. 8. de fac. fimp. med. pag. 227. Ἀντικυρικὸς ἐλλέβορος appellatur. Et iftud pariter officinis herbariifque incognitum.

13. *Cetera fimile.*] Sic Diofc. loc. cit. Ἔοικεν ἡ πόα ἐριγέροντι ἢ σπηγαίνῳ. De erigeronte, feu fenecione dicemus, lib. 25. fect. 106.

14. *Granum fefamæ.*] Subintellige, fimile. Vide Notas & Emend. num. XVII.

15. *Ad detractiones.*] Ad ejectiones bilis & pituitæ per vomitus & exfcreationes. Diofc. loco cit. Καθαίρει ἄνω φλέγμα τε καὶ χολὴν, ὅσον τοῖς τρισὶ δακτύλοις λαβεῖν ληφθὲν μετ' ἐλλεβόρου λευκοῦ τριῶν ἡμιωβόλων, σὺν μελικράτῳ.

16. *Exinanit.*] Purgat per alvum, κατὰ κοιλίαν.

Sect. LXV. 1. *Cinis ejus.*] Addit Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. ex albo ovorum illini.

2. *Novem granis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 32. iifdem verbis. Similis medicina & in cicercula ad verrucas inferius affertur, fect. 72. ad furunculos ipfos in faba, fect. 69.

manu ſiniſtra, & omnia in ignem abjiciat, confeſtim ſanari aïunt. [3] Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, noſtris vero hordeum murinum. Hæc trita e vino pota præclare [4] ciet menſes.

LXVI. [1] Ptiſanæ, quæ ex hordeo fit, laudes uno volumine condidit [2] Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contra quanto innocentior [3] alica? [4] Hippocrates tamen ſorbitionis gratia laudavit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in alvo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, [5] & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſſit dari: tantum remotus ab iſtis, qui medicinam fame exercent. [6] Sorbitionem tamen

NOTÆ.

3. *Eſt & herba Phœnicea.*] Ea Dioſcoridi lib. 3. cap. 43. Φοῖνιξ appellatur, folio quam hordei breviore & anguſtiore, ſpica lolio ſimili. A Matthiolo recte pingi Anguillara teſtatur, par. 14. pag. 259.

4. *Ciet menſes.*] E dulci vino pota fortaſſis: nam ex auſtero ſiſtit, ſi Dioſcoridem audimus, loc. cit.

Sect. LXVI. 1. *Ptiſanæ.*] Accipiendum eſt ptiſanæ nomen hoc loco, ut monet Lambinus in Horat. non pro ſucco, qui in potionem præbeatur, cujuſmodi hodie fieri & percolari conſuevit ex hordeo cocto, in qua nihil ineſt præter aquam, & hordei cremorem, ſed pro pulte, in qua ſolidæ partes ipſius hordei manent, quæ dentur in cibum. *Vn orge mondé.*

2. *Hippocrates.*] Vide quæ diximus lib. 18. ſect. 15.

3. *Alica.*] Quæ uti ex hordeo ptiſana, ſic ipſa ex triticea farina concinnatur.

4. *Hippocrates tamen.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. non *tantum*. Verba Hippocratis hæc ſunt, lib. de victu in morbis acutis, text. 17. pag. 13. tom. XI. Πτισάνη μὲν οὖν μοι δοκεῖ ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν σιτηρῶν γευμάτων .... τὸ γὰρ γλίσχρασμα αὐτέης λεῖον, καὶ συνεχὲς, καὶ προσηνές ἐστι, καὶ ὀλισθηρὸν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως, καὶ εὐέκπλυτον, εἴπη καὶ τούτου προσδέοι· καὶ οὔτε στύψιν ἔχον, οὔτε ἄραδον κακὸν, οὔτε ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ· ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον ἂν πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι. *Ptiſana igitur triticeis edulus recte prælata fuiſſe mihi videtur ... Cremor enim ejus lævis, continuus, ſuavis, lubricus, & moderate humidus, ſitim reſtinguit: & ſi quid elui indiguerit, id facile eluitur: neque adſtrictionem habet ullam, neque pravam perturbationem, neque in alvo turgeſcit. Nam in elixatione, quoad maxime intumeſcere potuit, intumuit.*

5. *Et aſſuetis hic ſolus.*] Græca Hippocratis hæc ſunt, textu 19. pag. 19. Καὶ τοῖσι μὲν γε εἰθισμένοισι δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς δοτέον, &c. *Bis die cibum ſumere conſuetis ptiſana danda eſt*, &c. Et text. 6. mane ſumi ac veſpere commode poſſe ait, ab iis potiſſimum, qui tota ptiſana uti conſueverunt: Ξυμφέρει δὲ τὰ τοιάδε ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. τοῖσιν ὅλῃσι πτισάνῃσιν αὐτίκα χρεομένοισιν.

6. *Sorbitionem .... totam.*] Hoc eſt, ptiſanam ſolidam, nec colatam. Ptiſanam enim Hippocrates, textu 30. pag. 25. ſorbitionem & ipſe vocat, πτισανορροφίην. Idem & a potu ſorbitionem ſecernit, lib. de vet. med. tex. 12 pag. 19. ubi ægros aït, quibus ſorbitio gravior eſt, potu contentos eſſe oportere: Ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν ῥοφημάτων ἐδύναντο ὑποκρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς πόματα. Tota ergo cum dicitur, non colata intelligitur: quod & Galenus ipſe admonuit, Comment. 1. ad lib. 1. Hippocr. de ptiſana, pag. 22. tomo XI. Ἐάν τε ὅλας, ἐάν τε κριθώδεις, ἐάν τε ἁπλῶς πτισάνας εἴπῃ, ἓν καὶ ταὐτὸν ἐκ τῶν τριῶν σημαίνεται λέξεων, τὰς ἀδιηθήτους πτισάνας δηλοῦντος. Ἔπειτ᾽ ἰδίᾳ τὸν χυλὸν ἀποκρίνας, ἐκεῖνον διδοῖ, οὔθ᾽ ὅλαις πτισάναις, οὔτε κριθώδεσι πτισάναις, οὔτε ἁπλῶς εἰρημέναις πτισάναις ὁ τοιοῦτος λεχθήσεται χρῆσθαι,

dari totam vetuit, 7 aliudve quam ſuccum ptiſanæ. 8 Item quamdiu pedes frigidi eſſent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinoſior, arteriæque exhulceratæ utilior.

LXVII. Amylon hebetat oculos, gulæ inutile, 1 contra quam creditur. 2 Item ſiſtit alvum, 3 epiphoras oculorum inhibet, & hulcera ſanat: item puſulas, & fluxiones ſanguinis. Genas duras emollit. 4 Datur cum ovo his qui ſanguinem rejecerint. In veſicæ vero dolore, ſemuncia amyli cum ovo, 5 & paſſi tribus ovis ſuffervefacta, a balineo. Quin & avenacea farina decocta in aceto nævos tollit.

LXVIII. Panis hic ipſe, quo vivitur, innumeras pæne continet medicinas. 1 Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad diſcutienda 2 quæ præſtringi opus ſit, & ſi magis etiamnum, ex aceto, adverſus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant: item ad percuſſa,

NOTÆ.

χυλῷ δ' μόνον πτισάνης. Sive totam, ſive hordeaceam, ſive ptiſanam ſimpliciter dixerit, unum & idem his tribus dictionibus ſignificatur, ptiſanam unoquoque non colatam ſignificante. Nam a decoctione ſi quis ipſam colaverit, deinde per ſe cremorem ſeparaverit, illumque dederit: is neque tota ptiſana, neque hordeacea ptiſana, neque ſimpliciter dicta ptiſana uti dicetur, ſed ſolo ptiſanæ cremore. Vide & textum 46. pag. 35. ubi Hippocratis placita egregio ſuo Commentario Galenus illuſtrat. Adde & Commentarium hujus ſecundum, in text 19. pag. 49.

7. *Aliudve quam ſuccum.*] Quam cremorem ptiſanæ: τὸν χυλὸν, ſive τὸ ποτὸν μοῦνον, ἄνευ ῥοφημάτων, ſolum potum ſine ſorbitionibus, hoc eſt, ſine ptiſana ſolida.

8. *Item quandiu.*] Verba hæc ſunt Hippocratis, textu 45. pag. 34. tom. XI. Ὅτου μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέχεσθαι. *Quum pedes frigidi fuerint, ſorbitionis* (ptiſanæ) *exhibitionem prohibere oportet: maxime vero & a potu temperandum eſt.* Ac rurſum: ποδῶν δὲ ψυχρῶν ἐόντων, μήτε ποτὸν, μήτε ῥόφημα, μήτ' ἄλλο μηδὲν διδου τοιόνδε, &c.

Sect. LXVII. 1. *Contra quam creditur.*] Recentiores, credo, ævi ſui medicos ſugillat, quos Dioſcorides tamen eſt ſecutus, qui lib. 2. cap. 123. τὰ περὶ ἀρτηρίαν πραΰνειν, gulæ, ſive arteriæ, ſive faucium aſperitates lenire amylum ſcribit.

2. *Item ſiſtit alvum.*] Auctor libri de ſimp. med. ad Patern. inter opera Galeni, tom. 13. pag. 984. *Poteſt amylum,* inquit, *leniter ſtringere: propter quod collyriis ad lacrymam facientibus miſcetur, & ad profluvium ventris prodeſſe comprobatur.*

3. *Epiphoras &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 123. Ποιεῖ δὲ πρὸς ὀφθαλμῶν ῥεύματα, καὶ κοιλότητας, καὶ φλυκταίνας. *Efficax eſt contra oculorum fluxiones, cava hulcera, puſulaſque.*

4. *Datur cum ovo.*] Ita recte codex Reg. 2. & Colb. 3. In quibuſdam aliis, *cum opio*, male.

5. *Et paſſi tribus ovis.*] Et paſſi tantumdem, quantum trium ovorum putamine continetur. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

Sect. LXVIII. 1. *Ex aqua mulſa.*] Dioſcor lib. 2. cap. 107. Duritias porro intellige, quales ſunt parotides, de quibus Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 8. *Ex pane mundo, cum oleo infuſo, contritoque cataplaſmentur.*

2. *Quæ præſtringi.*] Quæ coërceri opus ſit, ut fluxiones pituitæ, ſeu ῥεύματα.

luxata:

luxata. Ad omnia autem hæc [3] fermentatus, qui vocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. [4] Vetus aut nauticus panis tusus, atque iterum coctus, sistit alvum. Vocis studiosis, & contra distillationes, [5] siccum esse primo cibo, utilissimum est. [6] Sitanius (hoc est, e trimestri) [7] incussa in facie, aut [8] desquamata, cum melle aptissime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidave madefactus, levissimum cibum præbet. [9] Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pusulis capitis, aut adjecta arida myrto. [10] Tremulis panem ex aqua esse jejunis statim a balineis demonstrant. Quin & gravitatem odorum in cubiculis ustus emendat : & vini, [11] in saccos additus.

LXIX. Auxiliatur & faba. [1] Namque solida fricta, fervensque in acre acetum conjecta, torminibus medetur. [2] In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses, [3] suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur : & commanducata jejuno ore, etiam

NOTÆ.

3. *Fermentatus.*] Qui fermentatus sit, & simul *αὐτόπυρος*. Hoc est, ut Celsus loquitur, lib. 2. cap. 29. & fermentatus simul & cibarius. Meminit panis αὐτοπύρου Athenæus, lib. 3. cap. 110. Is est, cui nihil furfuris ademptum est, teste Celso, lib. 2. cap. 18. Cicero, & Celsus, cibarium panem transtulere.

4. *Vetus aut nauticus.*] Plinius Valer. qui hæc transcripsit, navalem panem appellat, lib. 2. cap. 27. Galli Biscoctum, *Biscuit*. Habet eadem Diosc. lib. 2. cap. 107. Celsus, lib. 2. cap. 30. *Contra, alvum adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiam si ustus est : intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur.*

5. *Siccum esse primo cibo.*] Julius Capitolinus, in Antonio Pio, pag. 22. *Senex etiam, antequam salutatores venirent, panem siccum comedit ad sustentandas vires.* Panis siccus est, qui citra potum sumitur. Id veterum jentaculum fuit. Hinc apud Lucianum, *ἀρτοσιτεῖν*, *jentare.*

6. *Sitanius.*] Subintellige, panis Σητάνιος & σητάνειος Græcis, ut diximus, lib. 18. sect. 12.

7. *Incussa in facie.*] Percussa in facie, inquit Plinius Valer. hæc transcribens, lib. 3. cap. 47.

8. *Desquamata.*] Cutem in squamæ modum perstrictam.

9. *Oculorum tumori.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis : Panis mundus vino infusus, & cum oleo roseo tritus, sæpe oculos liberavit.* Ante hos Celsus, lib. 6. cap. 6. tit. *Ad oculos scabros : Succurrit his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit, &c.*

10. *Tremulis.*] Quibus artus tremunt.

11. *In saccos.*] Per quos vinum saccatur, sive colatur, ut diximus lib. 14. sect. 28. & lib. 18. sect. 17.

Sect. LXIX. 1. *Namque solida.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empiricus, cap. 27. pag. 196.

2. *In cibo fressa.*] Hoc est, fracta. Græcis, *ἔτνος κυάμινον*, *puls fabacea.* Vide Voss. in Etymol. verbo *Frendeo.* Hæc Marcellus Empir. cap. 16. pag. 118. exscripsit ad verbum.

3. *Suppurationesque.*] Quas purulentas exscreationes interpretor, cum Plinio altero Valer. lib. 1. cap. 58. *Faba fricta desecta, eaque faba in cibo vel ex melle sumpta, & tussi, & purulentis exscreationibus medetur.*

ad furunculos maturandos diſcutiendoſve imponitur : [4] & in vino decocta, ad teſtium tumores, & genitalium. [5] Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit : item [6] livoribus, combuſtis medetur. [7] Voci eam prodeſſe, auctor eſt M. Varro. [8] Fabalium etiam ſiliquarumque cinis, ad coxendices, [9] & ad nervorum veteres dolores [10] cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt. [11] Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt alvum.

LXX. [1] Lens optima, quæ facillime coquitur, & ea quæ maxime aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, [2] ſed alvum ſiſtit in cibo, magiſque diſcocta cæleſti aqua : eadem ſolvit, minus percocta. [3] Cruſtulas hulcerum rumpit,

NOTÆ.

4. *Et in vino decocta &c.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230. Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Et tumidos teſtes Nereïa lympha coërcet,
Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.

Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 24. *Faba in vino cocta, aut in melicrato cum melle trita, fervores teſtium vel indignationes curat.*

5. *Lomento quoque.*] Lomentum farina fabacea eſt. Hac pariter ex aceto decocta Marcellus Empiricus utitur ad podagram leniendam, cap. 36. pag. 246. quoniam educit ſanguinem, & dolorem levat. Q. Serenus, coriandrum pro aceto ſubſtituit. cap. 41. pag. 151.

Mollis odorato faba jungatur coriandro:
Proderit appoſitum, mollitque aperitque tumorem.

6. *Livoribus.*] Ad nigredinem, maculaſque vultus farinam de faba Marcellus Empiricus adhibet, cap. 19. pag. 131.

7. *Voci eam prodeſſe.*] Inde fabarii olim cantores vocati. Rabanus Maurus, lib. 1. de inſtit. Cleric. cap. 48. *Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abſtinebant: pullentia tantum legumina cauſa vocis ſumebant: unde & vulgo Cantores Fabarii dicti ſunt. Si ergo hoc apud Gentiles tantum ſervandæ vocis cauſa agebatur*, &c. Rabano præïvit Iſidorus, lib. 2. de divinis offic. cap. 2. *Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abſtinebant: pſallentes tamen* (ex Rabano malim, *pallenti tantum*) *legumine in cauſa vocis aſſidue utebantur. Unde & cantores apud gentiles fabarii dicti ſunt.*

8. *Fabalium.*] Fabalia ſunt fabarum culmi. Stipulas fabales appellat Ovidius, lib. 4. Faſtor. verſ. 725.

9. *Et ad nervorum.*] Galenus, lib. 7. de facult. ſimp. med. pag. 198.

10. *Cum adipis ſuilli vetuſtate.*] Hoc eſt, adipe vetuſto. Sic lib. 21. ſect. 74. hulcerum vetuſtatem, pro vetuſtis hulceribus dixit. Libro 24. extremo, *Nunc claritas herbarum dicetur*, pro herbis clarioribus. Libro vero 28. ſect. 18. obſtetricum nobilitatem pro *nobiles obſtetrices*. Claritates animalium, pro *clariora animalia*, ſect. 24. ejus libri.

11. *Et per ſe cortices.*] Fabarum videlicet. Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 27. & Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

Sect. LXX. 1. *Lens optima.*] Quæ tota hac ſectione de ſativa lente referuntur, uſque ad ea verba, *Eſt & paluſtris lens*, totidem ferme verbis exſtant apud Dioſc. lib. 2. cap. 129.

2. *Sed alvum ſiſtit &c.*] Præter Dioſcoridem refert hoc etiam Galenus, lib. 1. de alim. fac. cap. 18. pag. 323. tomo 6. & lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 238. Plinius quoque Valer. lib. 2. cap. 23. aliique. Et priores quidem, detracto cortice diſcoqui accurate jubent, prima aqua inter coquendum effuſa : quod primum illius decoctum alvum ſolvit.

3. *Cruſtulas hulcerum.*] Cruſtam ducere hulcus dicitur, quando ſolidatur. Vide Notas & Emend. num. XIX.

[4] eaque quæ intra os ſunt, purgat & adſtringit. [5] Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeque exhulceratas & rimoſas. [6] Oculorum autem epiphoras cum meliloto, aut cotoneo. [7] Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. [8] Decoctæ ſuccus ad oris exhulcerationes & genitalium adhibetur: [9] ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. [10] In his, quæ acrius remedium exigant, cum putamine Punici, melle modico adjecto. Ad id demum, ne celeriter inareſcat, adjiciunt & betæ folia. [11] Imponitur & ſtrumis paniſque, vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. [12] Rimis ex aqua mulſa: & gangrænis cum Punici tegmine. [13] Item podagris cum polenta, & vulvis, & renibus, [14] pernionibus, [15] hulceribus difficile cicatricem trahentibus. [16] Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis devorantur. [17] In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere ante, & tundere, ut quam tenuiſſima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut

NOTÆ.

4. *Eaque quæ intra os.*] Oris hulcera. Dioſc. lib. 2. cap. 129. καὶ ἕλκη ἀνακαθαίρει. In ſolo Chiffl. cod. *purgat & abſtergit.*

5. *Collectiones.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25. & Dioſcor. loc. cit.

6. *Oculorum.*] Dioſcor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. *Ad oculorum epiphoras & tumores ... lenticula cum cotoneis cocta, & una trita adjuvat.*

7. *Contra ſuppurantia.*] Ne tumores ſuppurent. Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. de lente: *Intra ſuppurantia cum polenta decocta imponitur.* Lege, *contra ſuppurantia.* Nam, ut idem admonet, cap. 27. *lens ipſa cum melle impoſita, prohibet ſuppurare.*

8. *Decoctæ ſuccus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

9. *Ad ſedem.*] Ad ſedis inflammationes, πρὸς φλεγμονὰς δακτυλίου, Dioſcor. lib. 2. cap. 129.

10. *In his quæ acrius.*] Scribonius Largus, Compoſ. 234. *Ad veretri tumorem lens ex aqua cocta, & trita, roſaceo oleo mixta prodeſt. Si major tumor erit, mali granati corium ex aqua coctum & tritum, lenticulæ pari pondere admiſcere oportet.*

11. *Imponitur & ſtrumis.*] Plinius Valer. iiſdem verbis, lib. 3. cap. 27.

12. *Rimis ... gangrænis &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 129.

13. *Item podagris &c.*] Dioſc. loc. cit. Παρηγορεῖ δὲ καὶ ποδάγρας σὺν ἀλφίτῳ ἑφθὸς καταπλασθεὶς καὶ καταπλασθεὶς.

14. *Pernionibus.*] Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 28. de pernionibus: *Et lenticula cocta & trita cataplaſma prodeſt.*

15. *Hulceribus difficile.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25.

16. *Propter diſſolutionem.*] Contra ſubverſionem ſtomachi, ἀνατροπὴν στομάχου, Dioſc. loc. cit. cum nempe ſtomachus in vomitiones effunditur.

17. *In choleris quoque.*] Deſcribit hunc morbum Celſus, lib. 4. cap. XI. *Facienda, inquit, mentio eſt choleræ, quia commune id ſtomachi, atque inteſtinorum vitium videri poteſt. Nam ſimul & dejectio, & vomitus eſt: præterque hæc, inflatio eſt, inteſtina torquentur, bilis ſupra infraque erumpit ... Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt &c.* Ἀπὸ τῆς χολῆς deductum nomen putat, qui communis Medicorum error a Conſtantino in Lexico confingitur Ῥεῦμα τῆς κοιλίας fluxionem alvi ſimpliciter nuncupat lib. 2. cap. 129. ubi hæc ipſa remedia totidem ferme verbis afferuntur.

myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. [18] Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, nervosisque omnibus, & felli: [19] nec somno facilis: [20] ad pusulas utilis, ignique sacro, [21] & mammis in aqua marina decocta: [22] in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. [23] Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. [24] Est & palustris lens per se nascens in aqua non profluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod [25] collectionibus illinitur, [26] & maxime podagris, [27] & per se, & cum polenta: glutinat & [28] interanea procidentia.

LXXI. [1] Est silvestris & elelisphacos dicta a Græcis, [2] ab aliis sphacos. Ea est sativa lente levior, & folio minore, atque sicciore, & odoratiore. [3] Est & alterum genus ejus silvestrius, odore gravi:

Notæ.

18. *Pulmoni, &c.*] Dioscor. ad verbum, loc cit.

19. *Nec somno.*] Quia somnia tumultuosa facit, inquit Diosc. loc. cit. Ἔστι δ' δυσόνειρος.

20. *Ad pusulas.*] Pustulas prohibere lenticulæ farinam cum melle aut vino, auctor est Celsus, lib. 5. cap 27. Diosc. loc. cit. Πρὸς δ' φλυκταίνας καὶ ἐρυσιπέλατα. De igne sacro, concinit & alter Plinius Valer. lib. 3. cap. 34.

21. *Et mammis.*] Ad mammas grumoso, concretoque lacte turgentes, nimiumque distentas, πρὸς χονδρειῶντας μαστοὺς, καὶ σπαργανώσεις.

22. *In aceto autem.*] Cervicis rigorem (opisthotonon vocant) ita discuti, Q. Serenus cecinit, cap. 17. pag. 135.

23. *Quæ sunt ambusta.*] Explicatius paulo Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: Lens ex aqua semicocta imponitur: procedente vero curatione lens cruda conteritur, ejectoque furfure ejus, decoquitur, & sic imponitur: & postea mel adjicitur.* Sic & Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis.*

24. *Est & palustris.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 14. & Diosc. lib. 4. cap. 88. Φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων εὑρίσκεται, ἐπὶ τῶν στασίμων ὑδάτων, βρύον ὂν ὅμοιον φακῷ. *Lens palustris in aquis pigris stagnantibusque reperitur, muscus videlicet lenticula similis.* Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 576. *Lentille d'eau.*

25. *Collectionibus.*] Collectiones videntur humores esse ex collecta pituita vel sanguine, cum inflammatione interdum conjunctæ. Diosc. loc. cit. inflammationibus mederi lentem palustrem dixit, πάσαις φλεγμοναῖς. Neque nunc modo, sed & sæpius: ubi Plinius *collectiones* habet œdemata οἰδήματα sæpius appellantur, hoc est, molles tumores, laxioresque, ac sine dolore.

26. *Et maxime podagris.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. & Marcellus Empir. cap. 36. pag. 250.

27. *Et per se.*] Hoc est, sola.

28. *Interanea procidentia.*] Ἐντεροκήλας Græci vocant, descensum intestinorum in alterum naturæ locum. Diosc. loc. cit. Παρακολλᾷ δ' καὶ ἐντεροκήλας τὰς ἐπὶ παίδων.

Sect. LXXI. 1. *Est & silvestris.*] Ex affinitate nominis occasione sumpta, de elelisphaco nunc sermonem instituit, quod lenti scilicet, quæ Græcis φακὸς dicitur, proximam habuerit appellationem, σφακός. Nam re, forma, dotibusque, immensum quantum a lente dissidet. Herbariis nostris incognita.

2. *Ab aliis sphacos.*] Vide Notas & Emendationes num. XX.

3. *Est & alterum genus.*] Perinde officinis, herbariisque ignotum. Ut nunc *silvestrius*, sic l. 16. sect. 50. *silvestriora* dixit.

hæc mitior. [4] Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, [5] quæ cum ramis decoquuntur. [6] Menſes ciet, & urinas: & paſtinacæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes ſiſtit decocto ejus poto. [7] Per ſe impoſita herba vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. [8] Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarii elelisphacon Græce, [9] Latine ſalviam vocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam. Partus emortuos ea appoſita extrahunt: item vermes aurium hulcerumque.

LXXII. [1] Cicer & ſilveſtre eſt, foliis ſativo ſimile, odore gravi. Si largius ſumatur, alvus ſolvitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. [2] Cicercula etiamnum magis in alvo proficit. Farina utriuſque hulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſilveſtris. Item comitiales, & jocinerum tumores, & ſerpentium ictus. [3] Ciet menſes & urinas, grano maxime. [4] Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exhulceratam veſicam, & renes. Gangrænis utiliora cum melle, & his quæ cacoëthe vocantur. [5] Verrucarum in omni genere prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata poſt ſe abjiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. [6] Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex

NOTÆ.

4. *Folia habet.*] Ita fere Dioſc. loc. cit. de elelisphaco. Unde perſpicuum eſt non hanc eſſe ſalviam Latinorum, cui folia non ſunt cotonei mali effigie, ſed mentæ potius, ut Plinius recte animadvertit, poſt Cratevam ſcilicet, cujus ſententiam comprobat, tum ipſa experientia, tum etiam Anguillara, par. 12. pag. 201. ubi hæc ſcriptoris Græci verba recitat: φύλλα ἔχει ὅμοια τῷ ἡδυόσμῳ.

5. *Quæ cum ramis.*] Dioſc. loc. cit. de elelisphaco ſuo.

6. *Menſes ciet &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Per ſe impoſita.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Et ſi in vino &c.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Latine ſalviam.*] Galli noſtri ſaugiam vocant, *de la Sauge.* Pingitur a Dodonæo, pag. 288.

Sect. LXXII. 1. *Cicer & ſilveſtre.*] Ἄγριος ἐρέβινθος aqud Græcos: apud recentiores nullum adhuc certum nomen invenit. Pictum vide apud Dodon. pag. 516. Dioſcor. totidem verbis, lib. 2. cap. 126. Γίνεται δὲ καὶ ἄγριος ἐρέβινθος ὅμοιος τοῖς φύλλοις τῷ ἡμέρῳ, ὀσμῇ δριμὺς, &c.

2. *Cicercula.*] Cicerculam Plinius pro cicere ſæpe dixiſſe, ipſumque id legumen intellexiſſe, quod ἐρέβινθον Græci vocant, jam ſuperius monuimus, lib. 18. ſect. 83. De ſativi ciceris facultate ad bonam alvum faciendam, Dioſcorides ſuffragatur, loc. cit. Ἐρέβινθος ὁ ἥμερος, εὐκοίλιος, &c.

3. *Ciet menſes &c.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 126.

4. *Emendat.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc cit.

5. *Verrucarum.*] Totidem verbis hæc rurſum Dioſc. loc. cit.

6. *Noſtri præcipiunt.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Cicer arietinum*, inquit, *in aqua diſcoquitur cum ſale, & ex ea aqua bibuntur bini cyathi per triduum in difficultate urinæ.* Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. *Cicer arietinum in aqua decoquito cum ſale, eamque ſtranguerioſo ad binos cyathos bibendam dato.*

eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. [7] Sic & calculos pellit, [8] morbumque regium. Ejusdem foliis sarmentisque decoctis, aqua quam maxime calida morbos pedum mollit, & ipsum calidum tritumque illitum. [9] Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum hulceribus ex passo medetur.

LXXIII. [1] De ervo quædam in mentione ejus diximus: nec potentiam ei minorem veteres, quam brassicæ tribuêre. [2] Contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumque morsum. [3] Si quis ervum quotidie jejunus edat, lienem ejus absumi certissimi auctores affirmant. [4] Farina ejus varos, sed & maculas toto corpore emendat. [5] Serpere hulcera non patitur: in mammis efficacissimum. [6] Carbunculos rumpit ex vino. [7] Urinæ difficultates, inflationem, vitia jocineris, tenesmon, & [8] quæ cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis avellanæ magnitudinem melle collectum devoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum & quarto die solutum. [9] Panos in melle impositum suppurare prohibet. [10] Aqua decocti perniones & pruritus sanat fovendo. [11] Quin & universo corpori, si quis quotidie jejunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. [12] Vomitiones movet, alvum turbat, capiti & stomacho onerosum. [13] Genua quoque degravat. Sed

NOTÆ.

7. *Sic & calculos.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Morbumque regium.*] Plinius Valer. loc. cit.

9. *Columbini.*] Ciceris columbini, de quo lib. 18. sect. 31.

Sect. LXXIII. 1. *De ervo.... diximus.*] Libro 18. sect. 38.

2. *Contra serpentium.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. Diosc. lib. 2. cap. 131. *Σὺν οἴνῳ κυνόδηκτα, ϗ ἀνθρωπόδηκτα, ϗ ἐχιόδηκτα θεραπεύει καταπλασσόμενος.*

3. *Si quis ervum.*] Carmine id Q. Serenus expressit, cap. 24. pag. 140

Nonnulli memorant consumi posse lienem,
Ervum si semper jejuno sumpserit ore.

4. *Farina ejus varos*] Diosc. loc. cit. Vari apud Celsum lib. 6. cap. 5. maculæ sunt in facie, ut lenticulæ, & ephelides. Plinius, lib. 23. sect 16. *Vitia cutis in facie, varosque, & lentigines, & sugillata emendat, &c.* Vide Notas & Emend. num. XXI.

5. *Serpere hulcera.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag 42. Plinius Valer. lib. 3 cap. 22. & Diosc. loc. cit. Vide & Celsum, lib. 5. cap. 28. tit. *de fistulis.*

6. *Carbunculos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 30. Diosc. loc. cit. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 18. *de carbunculis. Ervi pulvis cum vino tritus.*

7. *Vrina &c.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

8. *Quæ cibum non sentiunt.*] Quæ non aluntur cibo. Quæ nutritionem a cibo non sentiunt. De hac *ἀτροφία* nos opportunius, lib. 28. sect. 33. Diosc. loc. cit. *Ἁρμόζει δὲ ϗ τοῖς ἀτροφοῦσι, καρύου μέγεθος φρυκτὸν ληφθὲν σὺν μέλιτι.*

9. *Panos in melle.*] Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 27. *Panos cum melle &c.*

10. *Aqua decocti.*] Ad verbum Diosc. loc. cit.

11. *Quin & universo*] Diosc. loc. cit.

12. *Vomitiones &c.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

13. *Genua quoque.*] Hippocr. lib. 6. Epidem sect. 4. textu 13. pag. 490. tom. 9. *Ὀροβοφαγέοντες, γονυαλγέες. Qui ervum comedunt, genuum dolore conflictantur.*

madefactum pluribus diebus, mitescit, [14] bubus jumentisque utilissimum. [15] Siliquæ ejus virides, prius quam indurescant, cum suo caule foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt.

LXXIV. [1] Lupini quoque silvestres sunt, omni modo minores sativis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. [2] Hulcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad vivum corpus redigunt. [3] Strumas, parotidas, in aceto cocti discutiunt. [4] Succus decoctorum cum ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: [5] pueris vero impositi in ventrem jejunis prosunt. [6] Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. [7] Iidem aviditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. [8] Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusque in balineis illita cohibet, & per se siccat hulcera. [9] Livores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. [10] Silvestrium efficacior

NOTÆ.

14. *Bubus jumentisque.*] Si elixum apponatur, boves saginat, inquit Diosc. loc. cit. Βοῦς δὲ λιπαίνει ἑφθὸς παρατιθέμενος.

15. *Siliquæ ejus.*] Marcellus Empir. totidem, cap. 7. pag. 48. *Ervi siliquæ, priusquam arescant, cum foliis & caule suo conterentur, & raso capiti, ut capilli nigrescant, protinus inlinuntur.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 7. *de capillis denigrandis: Siliquæ erucæ* (lege, *ervi*) cum suis foliis & caulibus *conteruntur, & capiti raso inlinuntur.*

Sect. LXXIV. 1. *Lupini quoque.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 133. Γίνεται δὲ καὶ θέρμος ἄγριος, ἐμφερὴς τῷ ἡμέρῳ, κατὰ πάντα δὲ πικρότερος. Alii μικρότερος. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 178. Θέρμος ἄγριος πικρότερος, καὶ ἰσχυρότερος εἰς ἅπαντα τοῦ ἡμέρου ἐστι, &c.

2. *Hulcera atra.*] Ex vetustate, & corruptione. Celsus, lib. 5. cap. 126. *Modo hulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius etiam putrescendo intenditur.* Et paulo ante: *Interdum enim vetustas hulcus occupat, induciturque ei callus, & circum ora crassæ livent, &c.* Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. *Vetustis hulceribus .... medetur farina lupini incocti, & sine cortice, inspersa cum vino.* Sic pariter Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 18.

3. *Strumas &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 132. Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. & lib. 3. cap. 29. Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

4. *Succus decoctorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. & Diosc. loc. cit. Præivit his omnibus Celsus, lib. 4. cap. 17. *Si lati sunt lumbrici, aqua potui dari debet, in qua lupinum decoctum sit.*

5. *Pueris vero.*] Vide quæ diximus lib. 18. sect. 36.

6. *Et alio genere.*] Diosc. loc. cit.

7. *Iidem aviditatem.*] Diosc. loc. cit.

8. *Farina eorum.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 39. & Q. Serenus, cap. 7. de prurigine, & papulis, pag. 129.

Ferventes papulas oleo curato liquenti,
Aut acido Baccho miscebis farra lupini:
Atque hinc in calido percurres membra lavacro.

9. *Livores.*] Diosc. Καθαίρει πελιώματα, καὶ φλεγμονὰς παραύνει σὺν ἀλφίτῳ καὶ ὕδατι.

10. *Silvestrium.*] Et sativis nihilominus dos illa quoque communis, teste Diosc. lib. 2. cap. 132. Σὺν ὄξει δὲ ἰσχιάδας παρηγορεῖ.

vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines, & foventium [11] cutem corrigunt: [12] si vero ad mellis crassitudinem decoquantur vel sativi, vitiligines nigras & lepras emendant. [13] Sativi quoque rumpunt carbunculos impositi: [14] panos & strumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt. [15] Si vero cælesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, utilissimum. [16] Expedit ad lienem bibere, [17] & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. [18] Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleone herba decocti, [19] aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, [20] vel utroque liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

LXXV. [1] Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & a Græcis erysimon vocari: [2] Galli velam appellant. [3] Est autem fruticosum, foliis erucæ, angustioribus paulo, semine nasturtii. [4] Utilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis exscreationibus. [5] Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. [6] Illinitur vero parotidum & carcinomatum malis.

NOTÆ.

11 *Cutem corrigunt.*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ τὸ ἄλευρον χρῶτα. Galenus similiter, loc. cit.

12. *Si vero ad mellis.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

13. *Sativi quoque.*] Dioscor. loc. cit. Ἄνθρακας περιῤῥήσσει.

14. *Panos & strumas.*] Vide Notas & Emendationes num. XXII.

15. *Si vero cælesti.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

16. *Expedit ad lienem.*] Diosc. & Galenus, locis cit. lienosis aïunt lupini decoctum prodesse, cum ruta potum ac pipere.

17. *Et cum melle.*] Adjicit & myrrham præterea Diosc. loc. cit. & subdi in pesso jubet, προσθέτῳ. Dioscoridem sequitur Galenus, loc. cit.

18. *Radix quoque.*] Diosc. loc. cit.

19. *Aqua in potum.*] Non potu, sed ablutione tantum, decoctum ejusmodi prodesse pecorum scabiei tradit Diosc. loc. cit.

20. *Vel utroque liquore.*] Amurca videlicet, & decocto lupini: non, uti Dalecampio visum est, chamæleonis decocto.

Sect. LXXV. 1. *Irionem .... diximus.*] Libro 18. sect. 22.

2. *Galli velam.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in Indice: non *velarum.* Est autem hæc hujus loci sententia: irionis, quæ inter fruges censetur, & a Græcis erysimon appellatur, naturam superius atque indolem esse tractatam: nunc ex affinitate nominis occasione sumpta alterum erysimon explicari, quod herbacei generis est, Galli quondam velam appellarunt: e recentioribus nonnulli *Tortelam.* Sic paulo ante sect. 71. a lente, quæ Græcis φακὸς, ad elelisphacon sive σφακὸν, orationem transtulit.

3. *Est autem fruticosum.*] Iisdem verbis a Dioscoride describitur, lib. 2. cap. 188. Pingitur a Dodonæo, pag. 702.

4. *Utilissimum &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Datur & regio &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Illinitur &c.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 174.

7 Testium

[7] Testium ardoribus ex aqua, alias cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item sedis vitiis, & articulariis morbis, cum melle & fico. [8] Contra venena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis, item fistulis, cum axungia veteri, ita ne intus addatur.

LXXVI. [1] Horminum semine (ut diximus) cumino simile est, [2] cetero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum: alteri semen nigrius, & oblongum. [3] Hoc ad Venerem stimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. [4] Utroque tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se illito ex aqua: folia ex aceto imposita, panos per se vel cum melle discutiunt: item furunculos, [5] priusquam capita faciant, omnesque acrimonias.

LXXVII. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. [1] Infelix dictum est a Virgilio lolium. [2] Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumque, sanat impetigines, celerius, quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, aliisque doloribus, ex oxymelite. Curatio hæc a ceteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas justum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta.

LXXVIII. [1] Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infusa, podagras jumentorum dicitur sanare.

LXXIX. [1] Bromos semen est spicam ferentis herbæ: nascitur

NOTÆ.

7. *Testium &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

8. *Contra venena.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXVI. 1. *Horminum semine, ut diximus.*] Libro 18. sect. 22.

2. *Cetero porro.*] Dioscor. lib. 3. cap. 145. Ὅρμινον ἥμερον, πόα ἐστὶν ἐμφερὴς πράσῳ τοῖς φύλλοις. *Horminum herba est foliis marrubio similis.* Apud scriptorem Græcum, quisquis ille fuerit, a quo hæc Plinius mutuatus est, rectius multo πράσῳ legit, quam πρασίῳ Dioscorides. Hormini enim folia sunt arundinaceis propiora, porraceisque, quam marrubii.

3. *Hoc ad Venerem &c.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

4. *Utroque tuso.*] Diosc. lib. 3. cap. 145. Καταπλασθὲν δὲ μεθ' ὕδατος .... καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶται.

5. *Priusquam capita faciant.*] Priusquam in capita extuberent, in tubera rotundentur.

Sect. LXXVII 1. *Infelix .... a Virgilio.*] Libro 1. Georg. vers. 153.

Interque nitentia culta
Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.

Infelix autem lolium appellatur, vel quod infecundum est, ut Servius interpretatur: vel quod oculis nocet. Ovidius, lib. 1. Fastor. vers. 691.

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Fulgent. lib. de prisco sermone: *Luscitiosos dici voluerunt interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant, Plautus Milite: Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.* P A. *Quid jam?* S C. *Quia luscitiosus. Dicunt enim, quod lolium comedentibus oculi obscurentur.* Gallis, *de l'yvraïe.*

2. *Hoc tamen molitum.*] Diosc. lib. 2. cap. 122.

Sect. LXXVIII. 1. *Miliaria .... quæ necant milium.*] Circumligando sese. Officinis incognita.

Sect. LXXIX. 1. *Bromos semen est.*] Ut Græcis βρόμος, sic avena Latinis gemina est: altera sativa, & esculenta,

inter vitia ſegetis, avenæ genere : [2] folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes parvulas velut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, [3] atque hordeum, & ſimilia. [4] Prodeſt tuſſientibus ſuccus.

LXXX. [1] Orobanchen appellavimus necantem ervum & legumina : [2] alii cynomorion eam appellant, a ſimilitudine canini genitalis : [3] Cauliculus eſt ſine ſanguine, foliis rubens. [4] Eſtur & per ſe, & in patinis cum tenera eſt decocta.

LXXXI. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, [1] ſolipugarum generis. Adverſus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico.

LXXXII. Ex iiſdem fiunt & potus, [1] zythum in Ægypto, [2] celia

NOTÆ.

quæ inter cerealia non poſtremum obtinet locum : *de l'Avoine :* jumentorum cibus : altera ſponte naſcens ac ſterilis, quæ inter frugum vitia numeratur, deſcribiturque a Dioſc. lib. 4. cap. 140. eadem plane cum ſativa forma, ut recte Anguillara, par. 6. pag. 98.

2. *Folio & ſtipula.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 116. de avena ſativa. Βρῶμος καλαμός ἐστι, πυρῷ ὅμοιος καὶ τοῖς φύλλοις, γόνασι δὲ διειλημμένος· Καρπὸν δὲ ἔχει ἐπ' ἄκρῳ ὥσπερ ἀκρίδια δίκωλα, ἐν οἷς τὸ σπέρμα χρήσιμον εἰς καταπλάσματα, ὡς ἡ κριθή. *Avena tum culmo, tum etiam foliis triticum imitatur, ſed geniculis diſtinguitur. In cacumine vero dependentes veluti parvulas locuſtas bipedes gerit, in quibus ſemen continetur, aque ut hordeum, ad cataplaſmata utile.* Totum hoc caput de bromo apud Dioſc. ſuppoſititium eſſe ſpuriumque cenſet Anguillara, par. 14. pag. 290.

3. *Atque hordeum.*] Forte, *aque atque hordeum*, ex Dioſc. & ex Galeno, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 165.

4. *Prodeſt*] Dioſc. loc. cit. Ο δὲ ἐξ αὐτοῦ χυλὸς ῥοφούμενος βήσσουσι ἁρμόζει. *Ejus cremor tuſſientibus ſorbitione prodeſt.*

Sect. LXXX. 1. *Orobanchen appellavimus.*] Libro 18. ſect. 44. Vide quæ ibi diximus in Notis.

2. *Alii cynomorion.*] Dioſc. in Nothis, pag. 446. Ὀροβάγχη, οἱ δὲ κυνομόριον, &c. Sed a conjectore aliquo inſertam hanc vocem in Dioſcoridis textum inde liquet, quod alia eſt Dioſcoridis, alia Plinii orobanche, quæ & cynomorion appellata eſt, ut antea monuimus, lib. 18. ſect. 44.

3. *Cauliculus eſt.*] Eſt & cauliculus ejuſdem nominis, ſine ſanguine, hoc eſt, ſine humore, quia fiſtuloſus, & fragilis, ac ſiccioris naturæ. Hæc vero Dioſcoridis orobanche eſt, quam ille deſcribit, lib. 2. cap. 172. pingit Dodonæus, pag. 543. Vide Notas & Emendationes num. XXIII.

4. *Eſtur & per ſe.*] Hoc eſt, ſola, ſive cruda. Dioſc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ καὶ ὠμὸν καὶ ἑφθὸν, ἐκ λοπάδος ὡς ἀσπάραγος ἐσθιόμενον. *Eſtur autem oleris inſtar cruda, & in patinis aſparagi modo decocta.*

Sect. LXXXI. 1. *Solipugarum.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 8. num. LXXXVIII. & libro ipſo octavo, ſect. 43.

Sect. LXXXII. 1. *Zythum.*] Ex hordeo parabatur. Suidas : Ζύθος, οἶνος ἀπὸ κριθῆς γινόμενος. Sic Herod. lib. 2. Euterpe, pag. 118. num. 77. & Diodor. Sicul. lib. 1. Bibl. pag. 31. *Peluſiaci pocula zythi* appellat Columella, lib. 10. de cultu Hortor. pag. 349.

2. *Celia.*] Florus, lib. 2. cap. 18. de Numantinis : *Cum ſeſe prius epulis impleviſſent, carnis ſemicruda, & celia : ſic vocant indigenam ex frumento potionem.* Vide Notas & Emend. num. XXIV.

[3] & ceria in Hiſpania, [4] cerviſia & plura genera in Gallia, aliiſque provinciis, quorum omnium ſpuma cutem feminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad vini tranſire mentionem, atque a vite ordiri medicinas arborum.

NOTÆ.

3. *Et ceria.*] Nomen id Hiſpanicum pariter, ut celia eſt : nec Bivarium audio, qui in Maximi Chron. an 516. *cidria* legi putat hic oportere, quæ vox in Gallia potum e pomorum ſucco concinnatum indicat. Quæ parentur e fruge non e pomis, potiones, Plinius hoc loco attingit : Nam uti monuit, lib. 14. ſect. 29. *Eſt & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida : pluribus modis per Gallias Hiſpaniaſque, nominibus aliis, ſed eadem ratione.* Idem vero quæ quibus concinnentur e pomis, explicuit lib. 14. ſect. 19.

4. *Cerviſia.*] Vox hæc origine Gallica merito cenſetur a Cambdeno, in Britannia, Voſſioque in Etymol. quos conſule. Nunc vulgus vocat, *de la Biere :* quidam etiamnum vetuſta nomenclatione, *Cervoiſe.*

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 3. I. STANS *& in ſicco carpit, quo fruges modo: ſed culpa non ablui uſu: alioqui fulgentius inſtrui poterat luxuria.*] Totidem plane ſyllabis apicibuſque locum hunc repræſentamus, quot exhibent codices M S S. Reg. Colb. Chiffl. & Voſſianus, teſte Gronovio. Fuit mirifice alioqui divexatus a Criticis. In libris nunc vulgatis legitur, *quod frugi mundos exſculpat. His alioqui fulgentibus inſtrui.* Iſtud *frugi mundos* ab Hermolao eſt : *His alioqui fulgentibus* a Gelenio. Pintianus : *carpit frugem, qua mundus ſine culpa non abſit.* Salmaſius in Solin. pag. 272. & 1147. *carpit, quod frugi non ederit, culpa non abnuat: uſu alioqui fulgentium &c.* Gronovius : *Sed culpa non placuiſſe uſui, alioqui frugalius.* Sincerum vas alius alio incruſtat modo.

Ibid. II. *Interim fortius agetur : auctoritaſque quanta debeatur etiam ſurdis .... herbis perhibebitur.*] Sic reſtituimus ex fide codicum M S S. Reg. & Colb. cum prius & vitioſa interpunctio, & corrupta verba ſententiam everterent : *Interim fortius augetur auctoritas : qua quanta debeatur, &c.*

Sect. 6. III. *Manilio Coſ. cohortibus ſervatis.*] In libris vulgatis, *Manlio Coſ. tribus cohortibus ſervatis.*] Manlium Appianus vocat, toto libro de bello Punico : Manilium, Pliniani codices manu exarati : in quibus nec cohortium numerus ſignatur : credo, quod incertus foret: Nam Livius in Epitome, lib. 49. duas dicit : *Obſideri*, inquit, *oppugnarique cœpta eſt Carthago a L. Marcio, M. Manlio Coſſ. In qua oppugnatione cum neglectos ab una parte muros duo Tribuni temere cum cohortibus irrupiſſent, & ab oppidanis graviter caderentur, a Scipione Africano expliciti ſunt.* Appianus, in bello Punico, pag. 42. quatuor. Aurel. Victor, lib. de viris illuſtr. cap. 58. octo : *Tribunus in Africa*, inquit, *ſub M' Manilio Imperatore, cohortes octo obſidione vallatas conſilio & virtute ſervavit, a quibus corona obſidionali aurea donatus.*

Sect. 24. IV. *Radix in oleo non fundit rubentem ſuccum : & hoc ab anchuſa diſcernitur.*] Ita reſtituimus hunc locum, tum ex M S S. Reg. Colb. & Chiffl tum ita poſtulante ſententia : cum prius perperam legeretur, *Radix oleum non fundit, ſed rubentem ſuccum* : Nam neque oleum anchuſa fundit : nec ſi rubentem ſuccum dat pſeudanchuſa, ab anchuſa diſcernitur.

Ibid. V. *Virus ſerpentium fugat.*] Ita libri vulgati, cum Reg. 3. cod. At Colb. 3. forte ſincerius, *Virus ſerpentes fugat* : ut vox ea, *virus*, non venenum ſerpentium, ſed gravem pſeudanchuſæ odorem ſignificet, qui ſerpentes fuget. Sic idem alibi : *Cujus radix evulſa virus hirci redolet.*

Sect. 37. VI. *Silis effigie.*] In libris hactenus editis, *ſimili effigie* : At quæ ea demum effigies eſt ? nam bupreſtis certe, quæ proxime anteceſſit, nota nulla traditur. Mendum indicarunt probatiſſimi codices, Reg. Colb. Th. Chiffl. in quibus *ſilis effigie* legitur. Eſt autem ſilis, ſive ſeſelis, ut alibi diximus, forma plane anetho ſimillima, quod ad corymbos ſeu umbellam attinet, quam in cacumine utraque gerunt : id quod Dioſcorides cum Plinio pariter adnotavit, lib. 3. cap. 80. Ἔχει δὲ ναρθηκοφυάδας ἰσχυρὰς ὁ καυλὸς, σκιάδια ἔχοντας ὅμοια ἀνήθῳ &c. *Habet vero cau-*

lis ipse agnatos ramulos complures, qui quidem umbellas gerunt anethi similes, &c. Sive, ut Oribasii interpres reddidit, lib. XI. pag. 196. *Multas appendices caulis habet, quæ umbellas anetho similes ferunt.*

VII. *Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento.*] Dalecampius, *Sect.* 47. (quoniam ita superis placuit,) Medicus, legi jubet, *Linuntur etiam ad plumbum & oculorum medicamenta*: quod nec orationis structura patitur, nec mens scriptoris. Lavari plumbum, quod genus metalli notissimum est, ad oculorum remedia, ipse Plinius prolixe edocet, lib 34. sect. 50. Simili ratione lavari nunc fungos jubet, ad eadem medicamenta: quid planius?

VIII. *Clavis, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante subactas replet cum vino, & croco, aut pipere &c.*] Prius legebatur, *Clavis pedum, qui vulgo ..... nitro mixto, ante subactum. Carnes replet* &c. insigni medicamentorum perturbatione, & veterum codicum neglectu: in quibus nec vox *pedum* adest: nec *carnes*, sed *alopecias* diserte legitur. Sic Reg. 2. aliique. De clavis pedum utique paulo post tradentur remedia, quæ diversis locis non forent tractanda, si de ipsis nunc ageretur. Sed vox adjecta, *morticini*, non de vulgari genere clavorum, accipi hæc oportere declarat. Alopecias vero quod attinet, Dioscorides adstipulatur, lib. 3. cap. 94. Ἀλωπεκίας θεραπεύων, σὺν οἴνῳ καὶ πεπέρει, καὶ ὄξει καταχριόμενος. *Sect.* 49.

IX. *Item animi humilis & præparci, quod illi dixere micropsychos. Et est ratio subtilitatis immensæ, a Platone descendens, &c.*] Exclamat Salmasius, in Præfat. Plin. pag. 107. μικροσφύκτους confundi a Plinio, cum μικροψύχοις. Pusilli animi & præparci homines, Græcis vocari μικροψύχους, ut contra liberales & prodigos μεγαλοψύχους. At μικροσφύκτους appellari, quibus minimus est venarum seu arteriarum, pusillusque pulsus, ut est eorum, quibus animus deficit: Μικρὸν σφυγμὸν medicis dici. indeque μικροσφύκτους, quibus talis est. Hoc ante Salmasium dixerat Cælius Rhodig. lib. 3. cap. 15. pag. 110. At subjicit ille deinde, hanc esse Dioscoridis de melicrato, seu aqua mulsa, orationem, libro videlicet quinto, cap. 17. Τῷ δ᾽ ἀφεψημένῳ ἐπὶ τῶν μικροσφύκτων καὶ ἀσθενῶν, καὶ βιοσίτων. Audivisse Plinium ab anagnoste legi μικροψύχους, pro μικροσφύκτους: Esse id vero perridiculum, aquam mulsam prodesse hominibus animi humilis, ac præparci. Alterum hoc convicium Salmasius, ut Plinio ingereret, a Dalecampio mutuum accepit, nec reddidit tamen, non appellato ejus nomine Sed lubet de utroque conqueri, & sane licet. Quid enim? Non poterit impune ac sine noxa Plinius quædam afferre in medium, quæ Dioscoridi latuerint? etiamne si quempiam alium sententiæ suæ adstipulatorem habeat? etiamne si Platonem? Atqui hujus ipsius placiti, auctorem hunc allegat, verbis iis quæ statim subnectit: *Et est ea ratio*, inquit, sententiaque, *a Platone descendens*, molliri videlicet ac mutari cibo mores, tristitiamque, luctumque comprimi: neque magis ad corpora, quam ad animos ipsos cibum pertinere. Platoni, igitur, non Plinio, si jure licet, dicam scribant eruditi illi nostri reprehensores. *Sect.* 51.

X. *Mulsi tantum nutritu toleravere &c.*] In MSS. Reg. Colb. &c. *mulsi tantum intrita*. Est autem intrita, panis cum vino, mulsove in mortario pistillis contritus: inde intritæ nomen. Sic libro 9. sect. 9. *Nec piscibus tantum, sed intrita panis e vino satiantur.* De cibo autem, hoc est, intrita, non mulso mero intelligendum, satis fortassis declarat id quod continenter subjicitur, *toleravere, neque alio ullo cibo.* Adde Diophanem in Geopon. lib. 15. cap. 7. pag. 417. ita pronunciantem: Οἱ δὲ γήρᾳ μέλιτι μετ᾽ ἄρτου μόνου τρεφόμενοι, ἐπὶ πλεῖστον βιοῦσι. *Qui in senecta melle cum pane nutriuntur, diutissime vivunt.* *Sect.* 53.

XI. *Morbum arquatum.*] In MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *arquatorum morbum* legitur, haud aspernanda sane scriptura. Nam qui eo morbi genere laborant, *Arquati dicuntur*, inquit Nonius Marcellus, cap. 5. num. 14. *quibus color & oculi virent, quasi in arqui similitudinem.* *Ibid.*

XII. *Addita resina & galla.*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. in quo *Sect.* 58.

addita resina galla legitur. At in Reg. 2. Th. Chiffl. *resina Gallica.* Quæ e Gallia Etruriaque convehitur, resinam in primis commendat Dioscorides, lib. 1. cap. 92. itemque larignam, quæ ex Gallia Subalpina afferretur: ἀπὸ Γαλλίας καὶ Τυῤῥηνίας.... καὶ ἀπὸ Γαλατίας τῆς πρὸς ταῖς Ἄλπεσιν.

Ibid. XIII *Vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere, aut meliloto &c.*] In MSS. Reg. 1. 2. & Chiffl. nulla laterum, nulla virilium mentio: sed *vel aurium* tantum legas. In Colb. 3. *vel virilium* duntaxat. Eandem tamen medicinam lateris dolori Dioscorides adhibet, lib. 2. cap. 108. Σὺν μελιλώτῳ δὲ καὶ χορδίαις ἀνωδυνίαν παρέχει τοῖς πλευρὰν ἀλγοῦσι.

Ibid. XIV. *Ad strumas cum pice, & impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco feno contra tumores præcordiorum.*] Prius legebatur, vitiata interpunctione, extritaque vocula, *pueri urina. Cum oleo & feno Græco* &c. Verum & in MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *cum Græco feno* legitur, & scriptores ceteri oleum ad strumas adhibent: ad præcordiorum seu intestinorum inflationes non adhibent. Marcellus Empiricus, cap. 15. pag. 107. *Farina hordeacea, pix liquida, cum cera & oleo mixta, percoctaque, adjecto puerili lotio subacta, more emplastri imposita, strumas utiliter sanat.* Diosc. lib. 2. cap. 108. Μετὰ δὲ πίσσης ὑγρᾶς, καὶ κηροῦ, καὶ οὔρου παιδὸς ἀφθόρου, καὶ ἐλαίου χοιράδας ἐκπέπτει. Et paulo ante: Καταπλάσσεται δὲ καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις ἐντέρων, μετὰ λινοσπέρμου, καὶ τήλεως, καὶ πηγάνου.

Sect. 59. XV. *Locorum ratione.*] Ita Reg. 1. & Colbert. cum libris vulgatis, ut opinor, recte, & facili explicatu. In his verbis tamen explanandis Dalecampius cespitavit. In Reg. 2. Thuan. & Chiffl. *Medicorum ratione* legitur, haud ita sincere: ni sententia sit, eatenus ibi de polentæ generibus susceptam disputationem esse, quatenus esset ad medicorum usus satis.

Sect. 61. XVI. *Ad tabitudinem redactis.*] Etsi paulo insolentiore verbo usus auctor videtur, cum tabitudinem pro tabe dixit: sequi tamen exemplarium vetustiorum fidem satius multo visum est, quam vulgatos & typis excusos libros imitari, in quibus *ad habitudinem*, aut nulla prorsus, aut admodum impedita sententia legitur. Reg. 1. 2. Colb. 1. & vet. cod. Dalec. *ad tabitudinem*, diserte exhibent. Thuanæus, *aut tabitudinem.* Latini tabem dicimus, Græci σύντηξιν, de qua diximus, sect. 49. Atque ita sane scripsisse Plinium suadet alter Plinius Valer. lib. 1. de re Med. cap. 62. cui titulum inscripsit, *Syntexi curandæ: Alica*, inquit, *cyathi tres in passi sextario uno, & aqua sextariis sex conjiciuntur, & sensim coquuntur, donec aqua consumatur: tunc suffundunt lactis ovilli aut caprini sextarium: quo subfervefacto fit genus sorbitionis, qua per se primis diebus curationis loco utuntur: procedentibus diebus & mel adjiciunt.* Quæ plane ad verbum, a nostro, ut liquet, auctore mutuatus est. Certe ad phthisin, quæ tabis species est, sorbitionem ex alica, ptisanave commendat, lib. 3. cap. 22.

Sect. 64. XVII. *Granum sesamæ. Datur in vino dulci.*] Prius legebatur, *Granum sesamæ datur in vino dulci.* Atqui non sesamæ modo, sed sesamoïdis remedia tractantur: nec ad purgationes sesamæ granum, sed sesamoïdis adhibent. Itaque priores hæ voces, *granum sesamæ*, cum superioribus connectendæ: ut sententia sit, sesamoïdi granum esse simillimum sesamæ. Mox nova instituta periodo, *Datur* sesamoïdes scilicet, in quo versatur in præsenti oratio, *in vino dulci*, &c. Sic Diosc. lib. 4. cap. 152. de sesamoïde: Σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, ὃ καθαίρει ἄνω φλέγμα τε καὶ χολήν, &c.

Sect. 67. XVIII. *In vesica vero dolore .... passi tribus ovis.*] Laborat vehementer Pintianus, ut *tribus obolis*, non *tribus ovis* legatur, libris invitis omnibus. Frustra. Passi ova tria cum audis, tantundem passi intellige, quantum capiat putamen vacuum ovorum trium. Hanc interpretationem gemina auctoritate fulcimus. Marcelli primum Empirici, cap. 26. pag. 180. *Amyli*, inquit, *semunciam terito, atque addito ovum recens, & ejus ovi testam ter passo impleto: idque poculum diu agitatum, & fervefactum, stranguriosо reverso a balneis dato: omni eum dolore ac difficultate celeriter absolves.* Deinde Plinii Valer. lib. 2. cap. 39. *Amyli semuncia*

conteritur, & ovum ejusque putamen ter impletur passo, idque a balneo subfervefactum datur adversum calculi dolorem.

XIX. *Crustulas hulcerum.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *Pusulas hulcerum.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. hæc transcribens, *fistulas* legit. *Fistulas hulcerum*, inquit, *lenticula cocta rumpit: eadem collectiones sedat.* Dioscorides lib. 2. cap. 129. Ἐσχάρας περιῤῥήγνυσι, *crustas seu margines hulcerum rumpit.* Sect. 70.

XX. *Ab aliis sphacos.*] Ita scribendum, non φακὸς, tum ex Suida, apud quem alphabeti series id certo confirmat: Σφακὸς, ait, αὐτὴ ἡ ἐλελίσφακος, &c. tum vero ex Pliniano indice. Sect. 71.

XXI. *Farina ejus varos, sed & maculas toto corpore emendat.*] In libris hactenus editis, interpolatorum insigni licentia, *Farina ejus, ut Varro ait, maculas* &c. In Reg. 1. & Colb. *Farina ejus varro sed & maculas.* Sinceram nos scripturam, tum ex iis vestigiis primitivorum codicum, tum ex Plinio Valeriano eruimus, qui totum fere opus suum ex Plinianis verbis ac sententiis concinnavit. Is enim lib. 3. cap. 41. cujus lemma, *Varis tollendis: Farina*, inquit, *ervi ex aqua imposita sanantur, & toto corpore macula emendantur.* Sect. 73.

XXII. *Panos & strumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt.*] Prius legebatur, mutata interpunctione, *aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus* &c. Ut ille ex aceto temperandi modus ad posteriorem solum medicinam referendum videretur, non etiam ad superiorem. Contra Dioscor. lib. 2. cap. 132. Φύματα καὶ χοιράδας μεταβάλλει ἐν ὄξει ἑψηθεὶς καὶ καταπλασθείς. Galenus, quoque, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 178. Ἀλλὰ καὶ χοιράδας καὶ φύματα σκληρὰ θεραπεύει· ἐν ὄξει δ' ἑψεῖν αὐτὸ χρή &c. Marcellus Empiricus cap. 32. pag. 225. *Lupini ex aceto cocti, & subacti, & pro emplastro adpositi, causam panicularum maturant, & minuunt dolorem.* Denique Plinius etiam Valer. lib. 3. cap. 27. *Panis depellendis: Lupini*, inquit, *ex aceto cocti, aut minuunt, aut maturant.* Quod ut ita sane se habeat, & in sequente pariter remedio ex aceto incoqui nihilominus necesse est. Plinius Valer. lib. 3. cap. 46. *Ad colorem cicatricibus reddendum: Lupini ex aceto cocti imponuntur.* Sect. 74.

XXIII. *Cauliculus est sine sanguine, foliis rubens.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c non, ut editi, *Cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens.* Folia subpinguia, subrubrumque caulem orobanchæ pariter Dioscorides attribuit, lib. 2. cap. 172. Ὀροβάγχη καυλίον ἐστὶν ὑπέρυθρον ὡς σπιθαμιαῖον.... φύλλοις ὑπολιπαρον, &c. Sect. 80.

XXIV. *Celia & ceria in Hispania, cervisia & plura genera in Gallia.*] En haud obscure celiam a cervisia Plinius diversam facit: egregie, cum non situ magis terrarum Gallia Hispaniaque dissideant, quam hæ potiones duæ. Celia ex frumento concinnatur, Floro teste, lib. 2. cap. 18. cujus verba retulimus in prioribus Notis, hoc est, e tritico, ut Orosius interpretatur, lib. 5. cap. 7. *Postmodum*, inquit, *diu obsidione conclusi Numantini duabus de subito portis cuncti eruperunt, larga prius potione usi, non vini, cujus ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum a calefaciendo Celiam vocant: suscitatur enim illa ignea vis germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis, & calor ebrietatis adjicitur.* Orosium sequuntur Isidorus, lib. 20. cap. 5 & Papias. Quibus verbis ii non materiam modo celiæ designant, sed & conficiendi modum. At cervisiæ ex hordeo concinnatur, & ex alia quadam simili fruge, quæ propria caret in Latio appellatione, generali modo frumenti nomenclatione signant: Belgæ vocant, *du Sucrion.* Tacitus, lib. de moribus Germanorum: *Potus, humor ex hordeo, aut frumento, in quandam similitudinem vini corruptus.* Quare nec Matthæum Silvaticum audio, qui parum sibi constans ita primum, *Celea*, inquit, *potio ex succo tritici inebrians*: quod quidem utinam solum diceret: At mox inferius, *Cellia, id est, cervisia, dicta a calefaciendo.* Nec Joannem Sarisb. Epist. 85. celiam pariter cum cervisia commiscentem. De Cerevisiæ etymo consulendus, præter jam appellatos, V. Cl. Du-Cangius in Glossario. Sect. 82.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXIII.

I. PERACTA cerealium in medendo quoque natura est, omniumque quæ ciborum aut florum, odorumve gratia proveniunt [1] supina tellure. Non cessit his Pomona, partesque medicas [2] & pendentibus dedit, non contenta protegere, arborumque [3] alere umbra quæ diximus: imo velut indignata plus auxilii inesse his quæ longius a cælo abessent, quæque postea cœpissent. [4] Primum enim homini cibum fuisse inde, [5] & sic inducto cælum spectare, pascique & nunc ex se posse sine frugibus.

II. [1] Ergo hercule has in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam, & odores, atque unguenta, [2] omphacio, & œnanthe, ac massari, (quæ suis locis diximus,) nobiliter instruxisse. [3] Plurimum, inquit, homini voluptatis ex me est. Ego succum vini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totque varietates: neque ut tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, [4] deinde

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Supina tellure.*] Humi, in ipsa terræ superficie: in qua flores frugesque adhærescere natura voluit: pendere contra in sublimi arborum fructus, Pomona. *Colles supinos* Maro, Horatius *Tibur supinum* dixit.

2. *Et pendentibus.*] Fructibus ex arbore pendentibus.

3. *Alere umbra quæ diximus.*] Fruges, & sata quæ diximus. Libro 17. sect. 18. *Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutrix, aut noverca est:* &c.

4. *Primum enim homini.*] Plinius, lib. 12. sect. 1. *Hinc primum alimenta, harum fronde mollior specus,* &c.

5. *Et sic.*] Dum cibum ex alto petit, sursum oculos tollere hominem Pomona, *cælumque tueri jussit.*

Sect. II. 1. *Ergo hercule has.*] Partes scilicet medicas.

2. *Omphacio &c.*] De his egimus lib. 12. sect. 60. & 61.

3. *Plurimum, inquit.*] Pomonam loquentem inducit, omnis pomorum generis Deam.

4. *Deinde saxis.*] Molis frumentariis. Virgil. lib. 1. Georg. vers. 267.

Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.

saxis,

ſaxis, ut quando, quantove opere cibi fiant? At ex me parata omnia, [5] nec curvo laboranda, ſed ſeſe porrigentia ultro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certavit ipſa ſecum, pluſque utilitatis cauſa genuit etiam, quam voluptatis.

III. [1] Folia vitium & pampini capitis dolores, inflammationeſque corporum mitigant cum polenta. Folia [2] per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina vero hordei, articularios morbos. [3] Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccant. [4] Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. [5] Lacryma vitium, quæ veluti gummi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas ſanat. [6] Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, [7] maximeque quam virides accenſæ vites exſudant: qua & verrucæ tolluntur. [8] Pampini ſanguinem exſcreantibus, & mulierum a conceptu [9] defectioni, diluti potu proſunt. [10] Cortex vitium & folia arida, vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſumque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco impetigines tolluntur. [11] Cinis ſarmentorum vitiumque &

NOTÆ.

5. *Nec curvo laboranda.*] Nec ab homine curvato aranda. Sic *curvus arator* apud Maronem, Ecl. 3. verſ. 42. Vide Notas & Emend. num. I.

Sect. III. 1. *Folia vitium &c.*] Hæc pariter tradidit Dioſc. lib. 1. cap. 1. totidem verbis. Ἀμπέλου οἰνοφόρου τὰ φύλλα, καὶ αἱ ἕλικες λεῖαι καταπλασσόμεναι, κεφαλαλγίας πραΰνουσι, φλεγμονήν τε στομάχου δὲ καῦσον σὺν ἀλφίτῳ.

2. *Folia per ſe.*] Dioſcor. loc. cit. Καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐπιτιθέμενα τὰ φύλλα, πραΰνουσι φλεγμονήν τε στομάχου, καὶ καῦσον.

3. *Pampini.*] Hoc eſt, capreoli, ſive claviculæ, αἱ ἕλικες. Dioſc. loc. cit. De his diximus, lib. 17. ſect. 35. num. 25. Satis eleganter Rufinus in præfat. ad libr. Judæ: Ἕλικα *vitem dicunt Græci, non tam palmitem, quam illos runcinulos, vel cincinnulos palmitis, quibus ſuccreſcens palmes ipſe, innectere ſe & ſuſpendere ſolet, vel palis, vel quibuſcumque innititur adminiculis, quos capreolos, ut arbitror, appellant agricolæ: quibus nexibus tutus, & ſine lapſus periculo, vel gravatur fructibus palmes, vel vaga proceritate diſtenditur.* Cælius Aurel. lib. 1. chron. cap. 1. de capitis paſſione, quam Græci cephalæam nominant, eleganter *apulos vitis, quos helicas vocant*, appellat.

4. *Succus eorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Dyſenteria compeſcenda: ſuccus pampinorum & vitium clyſterio immittatur.* Hunc vero ſuccum Dioſc. loc. cit. dyſentericis non infundi tantum clyſtere, ſed & propinari bibendum jubet.

5. *Lacryma vitium.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 5. cap. 1. Τὸ δὲ δάκρυον αὐτῆς ὅμοιον ὂν κόμμει &c.

6. *Eadem cum oleo.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Maximeque quam virides.*] Subintellige lacrymam, ex antecedentibus, ſeu liquorem, quem accenſa ſarmenta vitium exſudant. Dioſc. loc. cit. Καὶ μάλιστα ὁ ἀπὸ τοῦ χλωροῦ καιομένου κλήματος ἀφιδρούμενος ἰχὼρ· ὃς καὶ μυρμηκίας ἐπιχριόμενος ἐκβάλλει.

8. *Pampini ſanguinem.*] Hoc eſt, ut diximus, capreoli, claviculæque. Dioſc. loc. cit. Ἀποβρεχθεῖσαι δὲ καὶ αἱ ἕλικες ἐν ὕδατι, καὶ ποθεῖσαι, ὠφελοῦσι δυσεντερικοὺς, καὶ αἱμοπτοϊκοὺς, καὶ στομαχικοὺς, καὶ κισσώσας.

9. *Defectioni.*] Dioſcorides κίσσαν vocat: proprieque faſtidium eſt feminarum prægnantium, cum alios atque alios cibos appetunt, guſtatoſque mox reſpuunt.

10. *Cortex vitium &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 21.

11. *Cinis ſarmentorum.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 223. & Dioſc. lib. 5. cap. 1. iiſdem verbis.

vinaceorum, condylomatis & ſedis vitiis medetur ex aceto: [12] item luxatis & ambuſtis, [13] & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro ex vino citra oleum aſpergitur, & intertrigini: & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto conſperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utque qui biberit, in lienem jaceat. Claviculæ ipſæ, quibus repunt vites, tritæ, & ex aqua potæ, ſiſtunt vomitionum conſuetudinem. [14] Cinis vitium cum axungia vetere contra tumores proficit, [15] fiſtulas purgat, mox & perſanat: item nervorum dolores frigore ortos, contractioneſque: contuſas vero partes cum oleo, carnes excreſcentes in oſſibus cum aceto & nitro, ſcorpionum [16] & canum plagas cum oleo. [17] Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit.

IV. Omphacium qua fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco [1] docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. [2] Sanat ea, quæ in humido ſunt hulcera, ut oris, tonſillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, [3] hulceribuſque angulorum, nubeculis, hulceribus quacumque in parte manantibus, [4] cicatricibus marcidis, [5] oſſibus purulente limoſis. [6] Mitigatur vehementia ejus melle aut paſſo. Prodeſt & dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, anginis.

V. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites ſilveſtres ferunt, [1] dicta a nobis in unguenti ratione. [2] Laudatiſſima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: & ex alba vite refrigerat, adſtringit,

NOTÆ.

12. *Item luxatis &c.*] Dioſc. loc. cit.

13. *Et lienis tumori &c.*] Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. & Dioſc. loc. cit.

14. *Cinis vitium.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & cap. 36. pag. 250. & Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 9. *de furunculis.*

15. *Fiſtulas &c.*] Plinius Valer. l. 3 c. 22.

16. *Et canum plagas &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51.

17. *Corticis per ſe &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36.

Sect. IV. 1. *Docuimus.*] Lib. 12. ſect. 60.

2. *Sanat ea.*] Quæ ex omphacio medicinæ petuntur, tota hac ſectione, omnes fere totidem verbis habet Dioſcor. lib. 5. cap. 6.

3. *Hulceribus angulorum.*] In angulis oculorum arroſis, περιβρώματα κανθῶν. Dioſc. loc. cit.

4. *Cicatricibus.*] Deceptum hoc loco Plinium Saracenus in Dioſc. putat affinitate vocum, quod οὐλή cicatricem, οὖλον gingivam ſignificat. Eundemque cum apud ſcriptorem Græcum legiſſet, id quod apud Dioſcoridem exſtat, lib. 5. cap. 6. prodeſſe omphacium contra οὖλα πλαδαρά, hoc eſt, gingivas humore flaccidas, minus caute *marcidas citatrices*, quas nemo intelligat, interpretatum. At ex alio fonte Plinius fortaſſis hauſit: cicatriceſque marcidas, humida vulnera, ac minus bene coëuntia intellexit.

5. *Oſſibus purulente.*] Vide Notas & Emendationes num. II.

6. *Mitigatur.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. In editis, *frangitur.* Reg. 1. & Colb. *fatigatur.*

Sect. V. 1. *Dicta a nobis.*] Libro 12. ſect. 61.

2. *Laudatiſſima &c.*] Dioſc. l. 5. c. 5.

[3] vulneribus inſpergitur, [4] ſtomacho illinitur, [5] utilis urinæ, jocineri, [6] capitis doloribus, dyſentericis. [7] Contra faſtidia obolo ex aceto pota. [8] Siccat manantes capitis eruptiones, efficaciſſima ad vitia quæ ſunt in humidis: [9] ideo & oris hulceribus, & verendis, ac ſedi, cum melle & croco. Alvum ſiſtit. Genarum ſcabiem emendat, oculorumque lacrymationes: ex vino ſtomachi diſſolutionem: ex aqua frigida pota [10] ſanguinis exſcreationes. [11] Cinis ejus ad collyria, & ad hulcera purganda, & paronychia, & pterygia, probatur. Uritur in furno, donec panis percoquatur. [12] Maſſaris odoribus tantum gignitur: omniaque ea aviditas humani ingenii nobilitavit, [13] rapere feſtinando.

VI. Matureſcentium autem uvæ vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minus jucundum: ſuaviores albæ, quoniam e tranſlucido facilius accipitur aër. [1] Recentes ſtomachum, & ſpiritum inflant, alvumque turbant: itaque in febri damnantur, utique largiores. Gravedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. [2] Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam utiles fiunt ſtomacho, ægriſque. [3] Nam & refrigerant leviter, & faſtidium auferunt. CAPUT I.

VII. [1] Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus [2] in palea ſervatæ. [3] Nam in vinaceis ſervatæ,

NOTÆ.

3. *Vulneribus &c.*] Dioſcor. loco citato.

4. *Stomacho.*] Dioſc. loc. cit. Contra ſtomachi ardores, cum polline polentæ, ac vino illinitur. Πρὸς καυσούμενον στόμαχον καταπλάσσεται σὺν παιπάλῃ ἀλφίτου καὶ οἴνου.

5. *Vtilis urinæ.*] Sic Dioſc. οὐρητικὸν, ciendæ utilem urinæ prodidit.

6. *Capitis doloribus.*] In capitis doloribus, inquit Dioſc. loc. cit. tam viridis quam ſicca, cum aceto roſaceoque perfunditur.

7. *Contra faſtidia.*] Dioſcor. loc. cit.

8. *Siccat manantes.*] Dioſcor. loco citato.

9. *Ideo & oris.*] Vide Notas & Emend. num. III.

10. *Sanguinis exſcreationes.*] Dioſc. loc. cit.

11. *Cinis ejus &c.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Maſſaris.*] Dictum eſt de maſſari, lib. 12. ſect. 61.

13. *Rapere feſtinando.*] Prius quam flos in fructum tranſeat. Nam œnanthe quidem colligitur, cum floret: itemque maſſaris, quæ in Africa fit: omphacium vero & ex acerba vite conficitur, ut dictum eſt ſuis locis, hoc eſt, lib. 12. ſect. 60. & 61.

Sect. VI. 1. *Recentes ſtomachum.*] Dioſc. lib. 5. cap. 3. Vide Notas & Emendationes num. IV.

2. *Innocentiores.*] Dioſc. loc. cit. iiſdem verbis.

3. *Nam & refrigerant.*] Dioſc. loco citato.

Sect. VII. 1. *Quæ autem in vino.*] Plinius, lib. 14. ſect. 3. *Conduntur & muſto uvæ, ipſæque vino ſuo inebriantur:* &c. De reliquis uvarum condendarum modis, dictum eſt abunde, l. 15. ſect. 18.

2. *In palea ſervatæ.*] Paleales idcirco appellatas a Cælio Aureliano meminimus.

3. *Nam in vinaceis.*] Et has quidem veſicam, caputque tentare: ori tamen eſſe jucundas, Dioſcor. ſcribit, lib. 3. cap. 3. Quid ſint vinacea diximus, lib. 14. ſect. 3.

& caput, & veſicam, & ſtomachum infeſtant. [4] Siſtunt tamen alvum, [5] ſanguinem exſcreantibus utiliſſimæ. [6] Quæ vero in muſto fuere, pejorem vim etiamnum habent, quam quæ in vinaceis. [7] Sapa quoque ſtomacho inutiles facit. [8] Saluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſervatas, etiamſi minime jucundas: ſed voluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine jecoris, felliſque vomitione in choleris: hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. [9] At in ollis ſervatæ, & os, & ſtomachum, & aviditatem excitant. Paulo tamen graviores exiſtimantur fieri [10] vinaceorum halitu. [11] Uvæ florem in cibis ſi edêre gallinacei, uvas non attingunt.

VIII. Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adſtringendi vim habent, efficaciora ex ollis.

IX. [1] Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi ſunt qui in vino capitis dolorem faciunt. [2] Toſti tritique ſtomacho utiles ſunt. [3] Inſpergitur farina eorum, polentæ modo, potioni, dyſentericis, & cœliacis, & diſſoluto ſtomacho. Decocto etiam eorum fovere pſoras & pruritum utile eſt.

X. Vinacei per ſe minus capiti aut veſicæ nocent, quam nuclei: [1] mammarum inflammationi triti cum ſale utiles. [2] Decoctum eorum veteres dyſentericos & cœliacos juvat, & potione, & fotu.

XI. [1] Uva theriace, de qua ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. [2] Pampinos quoque ejus edendos cenſent, imponendoſque,

NOTÆ.

4. *Siſtunt tamen.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Sanguinem &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. & Dioſc. loc. cit.

6. *Quæ vero in muſto.*] Dioſc. loco citato.

7. *Sapa quoque.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Saluberrimas.*] Dioſc. loc. cit.

9. *At in ollis.*] Dioſcor. loc. cit. & Galenus, lib. 2. de alim. facult. cap. 9. pag. 342.

10. *Vinaceorum halitu.*] Quibus ſcilicet uvæ ſtipantur ollis incluſæ. Supra lib 14. ſect. 3. *Aliæ in ſua tantum continentur anima, ollis fictilibus, & inſuper doliis incluſæ, ſtipatæ vinaceis circumſudantibus.*

11. *Vvæ florem.*] Simile illud eſt, quod ſuperius attulit, lib. 14. ſect. 18. de vitis labruſcæ acinis: *Vniverſi nunquam matureſcunt: & ſi prius, quam tota marceſcat uva, incocta detur gallinaceo generi, faſtidium gignit uvas appetendi.*

Sect. IX. 1. *Nuclei acinorum.*] Dioſc. lib. 5. cap. 3. Acini grana ſunt uvarum: nuclei acinis, ſeu granis includuntur.

2. *Toſti tritique.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Inſpergitur.*] Dioſc. Φρυγέντα δὲ, καὶ ἀντὶ ἀλφίτου ἐπιπασσόμενα λεῖα, ἁρμόζει δυσεντερικοῖς, καὶ κοιλιακοῖς, καὶ τοῖς τὸν στόμαχον ἀναλελυμένοις.

Sect. X. 1. *Mammarum.*] Dioſcor. loc. cit. Τὸ δὲ στέμφυλον αὐτῶν ἀποτεθὲν, καταπλάττεται μεθ' ἁλῶν πρὸς φλεγμονὰς, καὶ σκληρίας, καὶ σπαργῶσι μαστῶν. *Reconditi vinacei, inflammatis, præduris, ac lacte turgentibus mammis cum ſale imponuntur.*

2. *Decoctum eorum.*] Dioſcor. loco citato.

Sect. XI. 1. *Vva theriace.*] De qua lib. 14. ſect. 22. Quæ de hoc uvæ genere Plinius refert, ea totidem verbis recitat auctor Geopon. lib. 4. c. 7. p. 107.

2. *Pampinos quoque.*] Nunc pampinos pro foliis accipit: nam Græcus auctor proxime laudatus habet, τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου λειούμενα, καὶ ἐπιτιθέμενα.

vinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

XII. [1] Uva passa, quam astaphida vocant, stomachum, ventrem & interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: [2] iis exemptis vesicæ utilis habetur: [3] & tussi, alba utilior. [4] Utilis & arteriæ & renibus: sicut ex his passum privatim e serpentibus contra hæmorrhoïda potens. [5] Testium inflammationi cum farina cumini, aut coriandri imponuntur: [6] item carbunculis, articulariis morbis, sine nucleis tritæ cum ruta: fovere ante vino hulcera oportet. [7] Sanant epinyctidas, & ceria: & dysenteriam cum suis nucleis. [8] Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. [9] Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur.

XIII. [1] Astaphis agria, sive staphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falso: [2] suum enim genus habet, cauliculis nigris, rectis, foliis labruscæ: fert folliculos verius, quam acinos, virides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum vindemia: nigrescitque, cum taminiæ rubentes norimus acinos, sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. [3] His nucleis ad purgationem uti non censuerim, propter ancipitem strangulationem: [4] nec ad

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Vva passa, quam astaphida.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 5. cap. 4. ubi hanc uvam σταφίδα vocat, quam ceteri Attice ἀσταφίδα. Vide Lexicon Constantini.

2. *Iis exemptis.*] Diosc. loc. cit.

3. *Et tussi.*] Diosc. loc. cit.

4. *Vtilis & arteriæ, & renibus.*] Diosc. loc. cit.

5. *Testium inflammationi.*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis: sed pro coriandri farina, fabarum lomentum adhibet. Idem tamen, lib. 3. cap. 71. cum uva passa coriandrum testium inflammationibus, carbunculisque auxiliari prodidit.

6. *Item carbunculis &c.*] Diosc. totidem verbis.

7. *Sanant epinyctidas.*] Vide Notas & Emend. num. V.

8. *Et in oleo ....gangrænis.*] Et his quoque opitulari, scribit Diosc. loc. cit.

9. *Podagris &c.*] Hæc verbis totidem Diosc. loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Astaphis ... taminiam aliqui vocant falso.*] Carpere Corn. Celsum, tacito viri nomine, videtur, cujus hæc verba, lib. 3. cap. 21. *Vva taminia, quam σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant.*

2. *Suum enim genus.*] Suum enim σταφὶς ἀγρία genus habet diversum a taminia. Describitur illud a Diosc. lib. 4. cap. 156. Σταφὶς ἀγρία, φύλλα μὲν ἔχει ὥσπερ ἀμπέλου ἀγρίας ἐσχισμένα, καυλία, ὀρθά, μέλανα .... τὸν δὲ καρπὸν ἐν θυλακίοις χλωροῖς ὥσπερ ἐρεβίνθου, τρίγωνον &c. Quæ sunt Plinianis prorsus gemina, pariaque. Pingitur a Dodonæo, pag. 362. In officinis retinet nomen: Gallia pedicularem vocat, *l'Herbe aux poux.* Et vetus illa quidem appellatio est, Scribonio quoque Largo agnita, Compos. 8. *Ad capita dolorem: Σταφίδος ἀγρίας, quam herbam pedicularium, quod pediculos necat, quidam appellant.*

3. *His nucleis.*] Diosc. iisdem verbis, lib. 4. cap. 156.

4. *Nec ad ....siccandam.*] Hoc est, trahendam, & exhauriendam. Nam Dioscoride teste, loc cit. plurimam pituitam commanducata trahit: διαμασσηθεῖσα δέ, φλέγμα ἄγει πλεῖστον.

pituitam oris ſiccandam, fauces enim lædunt. [5] Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta ſandaracha: [6] item pruritu, & pſoris. [7] Ad dentium dolores decoquuntur in aceto, ad aurium vitia, [8] rheumatiſmum cicatricum, hulcerum manantia. Flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdicaverim, propter nimiam vim ardoris. [9] Quidam eam pituitariam vocant, & plagis ſerpentium utique illinunt.

XIV. [1] Labruſca quoque œnanthen fert, ſatis dictam, quæ a Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſſis & candicantibus foliis, geniculata, rimoſo cortice: fert uvas rubentes cocci modo, [2] quæ cutem in facie mulierum purgant, [3] & varos: coxendicum & lumborum vitiis tuſæ, cum foliis & ſucco proſunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coï cyathis duobus, [4] humorem alvi ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe, quam vulgus uvam taminiam vocat. Utuntur ea pro amuleto: & [5] ad exſpuitionem ſanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, [6] & ne quid devoretur, addito ſale thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putant.

NOTÆ.

5. *Phthiriaſi &c.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit. Et Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 4. *de pediculoſis: Staphidos agriæ unciis II. Sandaracæ uncia una, cum oleo & aceto, poſtquam contriveris, omne corpus perungendum eſt.* Atque inde ſane pediculariæ appellationem traxit. Nam Φθεῖρες, Græcis pediculi ſunt.

6. *Item pruritu &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Ad dentium &c.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Rheumatiſmum.*] Quid rheumatiſmus cicatricum ſit, nec ſcio ego, nec Medicorum quiſquam ſcit. Suſpicor vero apud ſcriptorem Græcum, a quo hæc accepta, legiſſe Plinium, id quod apud Dioſcoridem hodieque exſtat, lib. 4. cap. 156. οὖλά τε ῥευματιζόμενα, hoc eſt, *gingivarum fluxiones*, quas Græci rheumatiſmos vocant: deceptum porro affinitate vocum, οὐλὰς intellexiſſe, quæ vox cicatrices ſonant. Niſi forte, ut diximus ſect. 4. humentia adhuc vulnera intelligit.

9. *Quidam eam pituitariam.*] Quod pituitam, ut dictum eſt, e capite eliciat: quod Galenus confirmat, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 161. Ἀποφλεγματίζει.

Sect. XIV. 1. *Labruſca .... ſatis dictam.*] Libro 12. ſect. 61. Sic quoque fere deſcribitur a Dioſc. lib. 4. cap. 183. Ἄμπελος ἀγρία κλήματα ἀνίησι μακρὰ, ὡς ἀμπέλου, ξυλώδη, τραχέα, φλοιοῤῥαγοῦντα... καρπὸν δὲ βοτρυδίοις μικροῖς ὅμοιον, πεπαινόμενον ἐρυθρόν. *Sarmenta vitis modo longa emittit, eaque lignoſa, aſpera, & rimoſo cortice.... fructum exiguis uvis ſimilem, atque, ubi maturitatem eſt aſſecutus, rubentem.* Hæc vitis ſilveſtris Dodonæi eſt, pag. 396. ut diximus lib. 21. ſect. 50.

2. *Quæ cutem.*] Maculas a Sole contractas, ceteraſque omnes, hujuſce vitis uva purgari, ſcribit Dioſc. loc. cit.

3. *Et varos.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

4. *Humorem alvi.*] Aquas quæ alvo continentur: ὑδατῶδες καθαίρει, inquit Dioſc. loc. cit. δίδοται δὲ καὶ ὑδρωπικοῖς, *aquoſa purgat: ideo hydropicis datur.* Celſus item, lib. 3. cap. 21. quanquam is uvam taminiam, quam præberi hydropicis præcipit, falſo, ut dictum eſt, σταφίδα ἀγρίαν vocat.

5. *Ad exſpuitionem.*] Contra exſcreationem ſanguinis.

6 *Et ne quid devoretur.*] Ita ut ne quid ſorbeatur ex eo decocto, vel glutiatur.

XV. Est huic similis, sed in salictis nascens: ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, & salicastrum vocatur. [1] Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulso trita hæc efficacius tollit.

XVI. [1] Vitis alba est, quam Græci [2] ampeloleucen, alii ophiostaphylon, alii melothron, alii psilothrum, alii archezostin, alii cedrostin, alii madon appellant. [3] Hujus sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandunt. [4] Folia pampinosa ad magnitudinem ederæ, dividuntur ut vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio: [5] ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo alvum & urinam cient. [6] Folia & caules exhulcerant corpus: utique hulcerum phagedænis & gangrænis, [7] tibiarumque tædio cum sale illinuntur. [8] Semen in uva raris acinis dependet, succo rubente, postea croci. Novere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. [9] Psoris & lepris illinitur. [10] Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. [11] Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. [12] Vitia cutis in facie,

NOTÆ.

Sect. XV. 1. *Scabiem.*] Scribonius Largus, Compos. 243. *Ad papulas in capite effervescentes, vel qualibet parte corporis totius pruriginem, staphis agria trita &c. Item alumen liquidum ex aceto, staphide agria adjecta &c.*

Sect. XVI. 1. *Vitis alba est.*] Ita Dioscor. lib. 4. cap. 184. Ἄμπελος λευκὴ, οἱ δὲ βρυωνίαν, οἱ δὲ ὀφιοστάφυλον, οἱ δὲ χελιδόνιον, ἢ μήλωθρον, ἢ ψίλωθρον, ἢ ἀρχέζωστιν, ἢ ἄγρωστιν, ἢ κέδρωστιν καλοῦσι. Habet eadem libelli ejus auctor, qui Kiranidum Kirani falso inscribitur, pag. 13. Hippocr. lib. de fistul. tex. 6. pag. 686. Τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίης, ἣν ἔνιοι καλοῦσι ψιλώθρον. De causa hujus appellationis dicemus, lib. 32. sect. 24. A Dodonæo pingitur, pag 395. Visa a nobis in horto Regio: Gallis, *Coulevrée.*

2. *Ampeloleucen.*] Ἄμπελον λευκὴν, a radicis colore. Ὀφιοστάφυλον, quasi anguina uva, quod in sepibus nascitur, in quibus angues plerumque latent: &c.

3. *Hujus sarmenta.*] Dioscor. locis cit. & auctor Kiranidum Kirani, pag. 14.

4. *Folia pampinosa.*] Folia pampinis seu claviculis instructa tortilibus, similia ederaceis, sativam vitem imitantur. Diosc. locis cit. Ταύτης τὰ κλήματα, καὶ τὰ φύλλα, καὶ αἱ ἕλικες, ὅμοια τῇ ἡμέρῳ ἀμπέλῳ, &c.

5. *Ex ea caules.*] Diosc. loc. cit. Ταύτης οἱ ἀσπάραγοι κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν ἐσθίονται, οὔρησιν καὶ κοιλίαν κινοῦντες.

6. *Folia & caules.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. & auctor proxime laudatus, pag. 10.

7. *Tibiarumque tædio.*] Totidem putridis hulceribus, καὶ σαπροκνήμων ἑλκῶν, inquit Diosc. locis cit.

8. *Semen in uva.*] Diosc. καρπὸν *fructum* dixit: quod Plinius, ut ei solenne est, semen transtulit. Καρπὸν δὲ, inquit ille, ἔχει βοτρυειδῆ, πυῤῥόν, ᾧ ψιλοῦνται τὰ δέρματα. *Fructum gerit racemosum, rufum, quo coria depilantur.* Sic etiam auctor Kiranidum Kirani, pag. 14.

9. *Psoris &c.*] Diosc. loc. cit. & auctor libri, cui titulus Kiranidum Kirani, pag. 13.

10. *Lactis abundantiam.*] Auctores mox laudati, iisdem locis.

11. *Radix &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. & auctor modo laudatus, pag. 13.

12. *Vitia cutis &c.*] Diosc. locis cit. & auctor proxime citatus, pag. 12.

varosque, & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. [13] Eademque præstat decocta in oleo. [14] Decoctæ datur & comitialibus potus: [15] item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto [16] sensus purgat. [17] Illa vis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua, imposita, ut bryonia: [18] quare quidam hanc albam bryoniam vocant. [19] Alia vero nigra efficacior in eodem usu cum melle & thure. [20] Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat. [21] Ciet menses & urinam. [22] Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. [23] Splenem ternis obolis pota triginta diebus consumit. [24] Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. [25] Ex vino secundas feminarum apposita trahit: [26] & pituitam, drachma pota in aqua mulsa, succus radicis. Colligi debet ante maturitatem seminis: [27] qui illitus per se & cum ervo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatque corpus, si statim bina stadia ambulentur: alias urit, nisi frigida abluatur. Jucundius hoc idem præstat nigra vitis: quoniam alba pruritum affert.

XVII. [1] Est ergo & nigra, quam proprie bryoniam vocant, alii

NOTÆ.

13. *Eademque.*] Diosc. loc. cit.

14. *Decocta.*] Radicis videlicet: atque ita sane Diosc. loc. cit. & auctor Kiranidum Kirani, pag. 13. *Ad epilepsiam,* inquit, *bibitum* ∢ 1. *per annum quoque die cum oxymelle.*

15. *Item mente &c.*] Diosc loc. cit. & auctor modo appellatus, pag. 13.

16. *Sensus purgat.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

17. *Illa vis præclara.*] Diosc. loc. cit. Ἀνάγει δὲ καὶ ὀστᾶ, λεία καταπλασσομένη. Sic etiam auctor Kiranidum Kirani, pag. 9. & 10.

18. *Quare quidam.*] In quibus est Dioscor. lib 4. cap 184. & auctor Kiranidum Kirani, pag. 8. & 13. Galenus quoque, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 34. pag. 155.

19. *Alia vero nigra.*] De qua sect. seq.

20. *Suppurationes.*] Redit ad vitem albam, cujus dotes absolvit. Inflammationes discutere, ac rumpere abscessus scribit Diosc. loc. cit.

21. *Ciet menses &c.*] Diosc. & Kiranidum auctor, pag. 13.

22. *Ecligma.*] Diosc. loc. cit. Ἐκλεικτὸν δὲ μετὰ μέλιτος δι' αὐτῆς, τοῖς πνιγομένοις, καὶ δυσπνοοῦσι, καὶ βήσσουσι, πλευρῶν τε ἀλγοῦσι, καὶ ῥήγμασι, καὶ σπάσμασι δίδοται.

23. *Splenem.*] Diosc. & Kiranidum auctor, locis cit. Apuleïus quoque, cap. 66.

24. *Illinitur.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 155.

25. *Ex vino &c.*] Diosc. loc cit. Προστεθεῖσα ὑστέρᾳ, ἔμβρυα καὶ δεύτερα ἐπισπᾶται. *Apposita, sive in pesso subdita, partus & secundas morantes trahit.* Sic & Kiranidum auctor, pag. 13.

26. *Et pituitam.*] Diosc. loc. cit. Χυλίζεται δὲ ἡ ῥίζα αὐτῆς ἔαρος· πίνεται δὲ σὺν μελικράτῳ ὁ χυλὸς .... ἄγει φλέγμα. *Succus e radice vere exprimitur, qui ex aqua mulsa potus, ... pituitam trahit.*

27. *Qui illitus,*] Diosc. loc. cit. & auctor Kiranidum, pag. 12.

Sect. XVII. 1. *Est ergo & nigra.*] De qua Dioscorides lib. 4. cap. 185. Ἄμπελος μέλαινα, οἱ δὲ βρυωνία μέλαινα, οἱ δὲ Χειρώνειον ἄμπελον. Eadem ex Crateva refert Nicandri Scholiastes in Theriac. pag. 39. Colore tantum ab alba discrepat: in Saxonia, Vvestphalia, Pomerania gignitur, ut Dodonæus testatur, pag. 395.

Chironiam,

Chironiam, alii gyneccanthen, aut aproniam, similem priori, præterquam colore. [2] Hujus enim nigrum esse diximus. [3] Asparagos ejus Diocles prætulit veris asparagis in cibo, urinæ ciendæ, lienique minuendo. In frutectis & arundinetis maxime nascitur. [4] Radix foris nigra, intus buxeo colore, ossa infracta [5] vel efficacius extrahit, quam supra dicta. [6] Ceterum eidem peculiare est, quod jumentorum cervicibus unice medetur. [7] Aïunt si quis villam ea præcinxerit, fugere accipitres, tutasque fieri [8] villaticas alites. Eadem in jumento homineque, [9] flemina, aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit, circumligata sanat. Et hactenus de vitium generibus.

XVIII. Musta differentias habent naturales has, quod sunt candida, aut nigra, aut inter utrumque: aliaque, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum: [1] cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conveniat. [2] Mustum omne stomacho inutile, venis jucundum. [3] A balineis raptim & sine interspiratione potum, necat. [4] Cantharidum naturæ adversatur. Item serpentibus, maxime hæmorrhoïdi, & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile: prodest renibus, jocineri, & interaneis vesicæ: [5] collævat enim ea. Privatim contra buprestim valet. [6] Contra meconium, [7] lactis coa-

NOTÆ.

2. *Hujus enim .....diximus.*] Sup. sect.

3. *Asparagos ejus Diocles.*] Et post Dioclem Dioscorides, lib. 4. cap. 185.

4. *Radix &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Vel efficacius.*] At Diosc. ἧττον μέντι ἐνεργεῖ, *inefficacius prodest.* Dioscoridem sequitur Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 155.

6. *Ceterum eidem.*] Diosc. locis cit.

7. *Aïunt, si quis villam ea præcinxerit.*] Ita scripsimus ex vestigiis veterum codicum, pro *tinxerit*, quod est insulsum.

8. *Villaticas alites.*] Gallinas videlicet: quibus præterea vitis alba utilis est contra pituitam, ut dictum est lib. 10. sect. 78.

9. *Flemina.*] Quid flemina sint, ipse verbis statim subsequentibus aperit. Vide Notas & Emend. num. VIII.

Sect. XVIII. 1. *Cura.*] Ars, industriaque hominum.

2. *Mustum.*] Vinum novum: unde musteum vocatur, quidquid novellum, inquit Nonius.

3. *A balineis.*] Diosc. in Alexiph. cap. 34. Καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ποθὲν, ἢ ἄκρατος πολὺς, ἢ γλυκὺς οἶνος ποθεὶς, &c. *Aqua etiam frigida unico haustu, ac sine interspiratione bibita, aut meracum vinum, passumve liberalius haustum, præsertim a balneo, aut cursu, & concitatiore quavis exercitatione, strangulatus ac dolores infert.*

4. *Cantharidum.*] Adversus cantharidas vinum dulce liberalius hauriendum monet Diosc. in Alexiph. cap. 1.

5. *Collævat.*] Læviorem facit vesicam, & magis lubricam. Egimus de hac voce lib. 17. sect. 35. nota 150. Cave Stephano credas, qui *collevare* putat hic esse ἐπικουφίζειν, cum potius sit ἐπιλεαίνειν.

6. *Contra meconium.*] Scribonius Largus, Comp. 180. *Ad opium, sive meconium: Prodest & vini cyathus, & passi, & olei cyathus .... Item vinum & acetum pari mensura datum ex aqua mulsa cum rosa ejus mensura, ita ut ista subinde cogatur rejicere, &c.* Opium, sive meconium, papaveris viridis succus est. Potum facit capitis gravitatem, gelationem, & livorem artuum ... Præterea spirationem impedit, mentem soporat, sensusque abalienat, &c. Hæc idem Largus, loc. cit.

7. *Lactis coagul.*] Lac potum, si in stomacho coagulatur, & congelatur, hominem præfocat. Vide Scribon. Largum, Compos. 197.

gulationem, cicutam, [8] toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, jucundius [9] passi mustum, & quod minorem capitis dolorem afferat.

XIX. [1] Vini genera differentiasque perquam multas exposuimus, & fere cujusque proprietates. Neque ulla pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cum sit [2] tardum dictu, pluribus prosit an noceat. Præterea quam ancipiti eventu potu statim auxilium fit, aut venenum? Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Unum de dando eo volumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui vero postea de volumine illo disseruere, innumera. Nos ista Romana gravitate, artiumque liberalium appetentia, non ut medici, [3] sed ut judices salutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis disserere immensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis.

XX. Surrentinum veteres maxime probavere: sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alii iniquissimo genere decreti, quod cuique gratissimum, ceteris omnibus pronunciando. [1] Quin, ut constarent sententiæ, quota portio tamen mortalium his generibus posset uti? Jam vero nec proceres unquam sinceris. Eo venêre mores, ut nomina modo cellarum veneant, statimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius jam est quodcumque & ignobilius. Hæc tamen facere constantissime videntur victoriam, [2] quorum mentionem fecimus. Si quis hoc quoque discrimen exigit, Falernum nec in novitate, nec in nimia vetustate corpori salubre est. Media ejus ætas a quintodecimo anno incipit. [3] Hoc non rigido potu stomacho utile, non item in calido. [4] Et in diutina tussi sorbetur merum utiliter a jejunis: item in quartanis. Nullo æque venæ excitantur. Alvum sistit, corpus alit. [5] Creditum est obscuritatem visus facere: nec prodesse nervis, aut vesicæ. [6] Albana nervis utiliora. [7] Stomacho minus, quæ sunt dulcia: austera

Notæ.

8. *Toxica.*] Toxicum genus est veneni nobis haud satis exploratum. De dorycnio diximus, lib. 21. sect. 105.

9. *Passi mustum.*] Vini dulcis mustum.

Sect. XIX. 1. *Vini genera.*] Lib. 14. sect. 8. 9. 10.

2. *Tardum dictu.*] Ita libri omnes. Forte, *arduum dictu.*

3. *Sed ut judices.*] Codices aliqui MSS. *indices.*

Sect. XX. 1. *Quin, ut constarent.*] Quamvis constarent sententiæ.

2. *Quorum mentionem fecimus.*] Surrentinum, Albanum, Falernum. In quibus & ætatis differentia est.

3. *Hoc non rigido.*] Non adeo frigido potu.

4. *Et in diutina.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. iisdem fere verbis

5. *Creditum est.*] Credidit Diosc. lib. 5. cap. 10. Κύστει ἄθετος, καὶ ἀμβλυωποῦσι.

6. *Albana nervis.*] Diosc. loc. cit. Ἀλβανὸς .... τοῦ νευρώδους ἧττον κακωτικός.

7. *Stomacho.*] Stomacho minus utilia ex Albanis ea quæ sunt dulcia. Diosc. loc. cit. Ὁ δὲ Ἀλβανὸς .... ἔγγλυκος, ἐμπνευματῶν στόμαχον .... παλαιωθεὶς δὲ οὗτος, αὐστηρὸς γίνεται.

vel Falerno utiliora. Concoctionem minus adjuvant : ſtomachum mo-
dice implent. [8] At Surrentina nullo modo, nec caput tentant : ſto-
machi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba jam non gi-
gnuntur.

XXI. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus
Surrentina, auſteritatis Albana, vehementiæ minus Falerna habent.
Ab his Statana non longo intervallo abfuerint. [1] Alvo citæ Signinum
maxime conducere indubitatum eſt.

XXII. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, ſan-
guis, coloſque hominum. Hoc quoque diſtat [1] orbis medius, & mi-
tior plaga a circumjectis : quantum illis feritas facit roboris, tantum
nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugum nervos, aquæ carnes.
Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contra-
que labores patientiæ. Vino modico nervi juvantur, copioſiore læ-
duntur : ſic & oculi. Stomachus recreatur : [2] appetentia ciborum invi-
tatur : triſtitia & cura hebetatur : urina & algor expellitur : ſomnus
conciliatur. Præterea vomitiones ſiſtit : collectiones extra lanis humi-
dis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem vini æquari vix Deorum
potentia pronunciavit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magiſque uri-
nam expellit : minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed [3] ſtoma-
cho innatat : auſterum facilius concoquitur. Leviſſimum eſt, quod
celerrime inveteratur. [4] Minus infeſtat nervos, quod vetuſtate dul-
ceſcit. [5] Stomacho minus utile eſt pingue, nigrum, ſed corpora ma-
gis alit. Tenue & auſterum minus alit, [6] magis ſtomachum nutrit.
[7] Celerius per urinam tranſit, tantoque magis capita tentat : hoc &
in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. [8] Vinum ſi ſit fumo invetera-

NOTÆ.

8. *At Surrentina.*] Dioſc. totidem verbis loc. cit. Ὁ δ' Συῤῥεντῖνος, αὐστηρὸς ἱκανῶς ἐστιν, ὅθεν ἐντέρων καὶ στομάχου ῥεῦμα ἵστησι· κεφαλῆς τε ἧττον ἅπτεται.

Sect. XXI. 1. *Alvo citæ.*] Vide quæ diximus in eam rem, lib. 14. ſect. 8.

Sect. XXII. 1. *Orbis medius.*] Zona, ut aïunt, temperata, torridam inter gelidamque media.

2. *Appetentia ciborum.*] Martialis, lib. 5. Epigr. 79.

Poſt hæc omnia forte ſi movebit
Bacchus, quam ſolet, eſuritionem, &c.

3. *Stomacho innatat.*] Stomachum inflare στομάχου πνευματωτικόν, dixit Dioſc. lib. 5. cap. 8.

4. *Minus infeſtat nervos.*] Et renes. Dioſc. lib. 5. cap. XI. Οἱ μέντοι παλαιοὶ, καὶ γλυκεῖς, πρὸς τὰ περὶ νεφροὺς ἐπιτηδειότεροι.

5. *Stomacho.*] Quod pingue eſt, & idem nigrum, ſtomacho minus utile eſt. Dioſc. lib. 5. cap. XI. Οἱ δὲ παχεῖς καὶ μέλανες κακοστόμαχοι, φυσώδεις· σαρκὸς μέντοι γεννητικοί.

6. *Magis ſtomachum.*] Et Celſus, lib. 2. cap. 24. inter ea quæ ſtomacho idonea ſunt, *vinum auſterum* annumerat, *licet jam aſperum ſit.*

7. *Celerius per.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 5. cap. 9. & XI. Idcirco fortaſſis hydropicis dari Celſus idem jubet, lib. cap. 21. *vinum auſterum, ſed quam tenuiſſimum.*

8. *Vinum ſi ſit fumo.*] Dolia vel apothecas ipſas iis locis ſuperponebant, unde fumum accipere, & vetuſtatem facilius citiuſque mentiri vina poſſent. Hinc Venuſinus poëta, lib. 3. Ode 8. laudat *Amphoram fumum bibere inſtitutam,*

cum insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitavere. Jam & patresfamilias [9] ætatem addi his, quæ per se cariem traxere. Quo certe vocabulo [10] satis consilii dedere prisci : quoniam & in materiis cariem fumus erodit : at nos e diverso fumi amaritudine vetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc vetustate insalubria fiunt. [11] Quo generosius vinum est, hoc magis vetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minime utilem coït. Condire eo aliud minus annosum, insalubre est. [a] [2] Sua cuique vino saliva innocentissima, sua cuique ætas gratissima, hoc est, media.

XXIII. Corpus augere volentibus, [1] aut mollire alvum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus, [2] alvumque cohibentibus, sitire in edendo, postea parum bibere. [3] Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutilissimum est curis, vigoremque animi [4] ad procinctum tendentibus : [5] somno vero ac securitatibus jamdudum hoc fuit, quod [6] Homerica illa Helena ante cibum ministravit. Sic quoque in proverbium cessit, [7] sapientiam vino obumbrari.

Interpretatio.

[a] *Sua cuique.*] Suus cuique vino nativus sapor, *sine ulla conditura*, saluberrimus est.

Notæ.

9. *Ætatem addi.*] Patres familias *etiam* excogitavere *quemadmodum* adderetur ætas, iis, quæ vetustatem per se *sine fumo* acquirerent. Vide Notas & Emendationes num. IX.

10. *Satis consilii.*] Non esse a fumo, sed ab ipsa vini indole, cariem vetustatis exspectandam.

11. *Quo generosius &c.*] Vide quæ in eam sententiam diximus, lib. 14. sect. 6.

12. *Sua.... saliva.*] Hoc est, suus naturalis sapor, sine condimento ullo. Hoc enim vocabulo illud expressit, quod prolixius Columella, lib. 12. cap. 19. cui titulus est, *de pluribus generibus conditurarum, quibus vinum confirmatur* : *Quacumque vini nota*, inquit, *sine condimento valet perennari, optimam esse eam censemus : nec omnino quidquam permiscendum, quo naturalis sapor ejus infuscetur.* Salivam pro gustu, seu sapore, Latini veteres dixere. Persius, Satyr. 6. vers. 24.

Turdorum nosse salivam.

Propertius, lib. 4. Eleg. 9.

Et Methymnæi Græca saliva meri.

Hoc est, vini Græci sapor.

Sect. XXIII. 1 *Aut mollire alvum.*] Galenus, Comment. 4 Aphor. 83 tom. 9.

2. *Alvumque cohib.*] Galenus, loc. cit.

3. *Vinum jejunos.*] Vide Notas & Emendationes num. X.

4. *Ad procinctum.*] Ad bellicam expeditionem, sive potius ad serias res agendas, animum intendentibus.

5. *Somno vero .... hoc fuit.*] Ad somnum, inquit, conciliandum, abigendasque curas, jamdudum in usu vinum fuit. Adhibuit enim Helena, &c.

6. *Homerica illa.*] Odyss. δ'. vers. 19.

Ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησ' Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαῦα.

Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον,

Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

7. *Sapientiam vino.*] Et est in proverbiis Ecclesiasticis, duo esse quæ sapientem etiam virum a mente dejiciant, vinum & mulieres.

[8] Vino debemus homines, quod ſoli animalium non ſitientes bibimus. [9] Aquæ potum interponere utiliſſimum: [10] Itemque jugi ſuperbibere. [11] Ebrietatem quidem frigidæ potus extemplo diſcutit.

[12] Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque poſtea, ſuadet [13] Heſiodus uti. [14] Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, viſcum, meconium, argentum vivum, apes, veſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumque ictus, contraque omnia quæ [15] refrigerando nocent. Privatim contra hæmorrhoïdas, preſteras, fungos. [16] Item contra inflationes, roſioneſque præcordiorum, & quorum ſtomachus in vomitiones effunditur: & ſi venter aut interanea rheumatiſmum ſentiant. [17] Dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſſi, in epiphoris, meracum. At

NOTÆ.

8. *Vino debemus.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *Vino damus.*

9. *Aquæ potum interponere.*] Uſus hac voce Martialis, lib. 1. Epigr. 107.

Interponis aquam ſubinde, Rufe:
Et ſi cogeris a ſodale, raram
Diluti bibis unciam Falerni.

Et Suetonius in Veſpaſ. cap. 20. *Inediam unius diei per ſingulos menſes interponebat.*

10. *Itemque jugi.*] Forte *e jugi*, aqua videlicet, quam poſt compotationem ſuperbibere utiliſſimum ſit: quoniam, ut ſtatim ſubjungitur, ebrietatem frigidæ potus diſcutit. Vide Notas & Emend. num. XI.

11. *Ebrietatem quidem.*] Hanc quidem ſententiam memorabili exemplo Celſus confirmat, in præfatione operis ſui: *Ingenioſiſſimus*, inquit, *ſæculi noſtri medicus, quem nuper vidimus, Caſſius, febricitanti cuidam, & magna ſiti affecto, cum poſt ebrietatem eum premi cœpiſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſſit: qua ille epota, cum vini vim miſcendo fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſudore diſcuſſit.*

12. *Meracis potionibus.*] Meracum a mero diſtat omnino: quod merum ſit, cui nihil: meracum, cui aquæ parum admixtum ſit. Tamen meracius bibere dicuntur ii, qui vinum aqua minus diluunt. Celſus, lib. 1. cap. 3. *cibum modicum, potiones meracas.* Et infra: *Vinum dilutius pueris, ſenibus meracius.* Iterumque: *Hieme plus eſſe convenit: minus, ſed meracius bibere.*

13 *Heſiodus.*] Is cum ardet Sirius, tribus aquæ portionibus quartam vini dilutam bibi jubet, Ἔργων, verſ. 594.

Ἐπεὶ κεφαλὴν, καὶ γούνατα
Σείριος ἄζει,
Τρὶς δ' ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον
ἱέμεν οἴνου.

14. *Merum quidem.*] Totidem verbis hæc Dioſc. lib. 5. cap. XI. Quin & caninum morſus multo meracoque vino epoto ſanari quidam cenſuere, teſte Celſo, lib. 5. cap. 27.

15. *Refrigerando nocent.*] Dioſc. loc. cit. *refrigerando necant*: ὅσα πλήξαντα, ἢ δήχοντα, κατὰ ψύξιν ἀναιρεῖ. Nempe, ut Celſus ait, lib. 5. cap. 27. *Neceſſarium eſt exſorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor movendus eſt . . . . . Nam maxima pars venenorum frigore interimit.*

16. *Item contra &c.*] Dioſc. ad verbum, loc. cit. Privatim contra cicutam, Scribonius Largus, Compoſ. 179. vinum merum quamplurimum caldum commendat. Contra coriandrum, Compoſ. 185. *Coriandrum . . . facit raucitatem, & mentem movet. Adjuvari autem debent, qui biberunt, ex vino mero, atque plurimo*, &c.

17. *Dyſentericis, ſudatoribus.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ ἐφιδροῦσι, καὶ διαφορουμένοις ἁρμόζουσι, μάλιστα δὲ οἱ λευκοὶ (οἶνοι) καὶ παλαιοὶ, καὶ εὐώδεις.

vero cardiacis, in mamma læva merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album [18] inveteraſcens. Utiliter etiam fovetur vino calido [19] virilitas jumentis: [20] quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri aïunt. Simias, quadrupedeſque, quibus digiti ſunt, negant creſcere aſſuetas meri potu.

XXIV. Nunc circa ægritudines ſermo de vinis erit. Saluberrimum [1] liberaliter genitis, Campaniæ quodcumque tenuiſſimum: vulgo vero, quod quemque maxime juverit [a 2] validum. Utiliſſimum omnibus [3] ſacco viribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui fervendo vires e muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, [4] cui nihil in muſta additum eſt: meliuſque, [5] ſi nec vaſis pix affuit. [6] Marmore enim, & gypſo, aut calce condîta, quis non etiam validus expaverit? [7] In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, nervis, veſicæ. [8] Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. [9] Non expedire vomitionibus, ſicut neque muſtum, neque ſapa, neque paſſum. Novitium reſinatum nulli conducit. [10] Capitis dolorem & vertigines facit: [11] ab

NOTÆ.

18. *Inveteraſcens.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *invetereſcens.*

19. *Virilitas*] Genitalia.

20. *Quo etiam infuſo.*] In os. Vide quæ diximus lib. 14. ſect. 28.

Sect. XXIV. 1. *Liberaliter genitis.*] E liberaliore familia genitis, liberaliter educatis, ἐλευθέρως τεθραμμένοις.

2. *Validum.*] Dum is integra valetudine eſt.

3. *Sacco viribus.*] Ut ſacco vires vino frangerent, diximus lib. 14. ſect. 28.

4. *Cui nihil in muſta.*] Non pix, non reſina, non marina aqua. Quæ condiendi cauſa in muſta adderent primo fervore, dictum eſt lib. 14. ſect. 25. In eam rem egregie Columella, lib. 12. cap. 19. pag. 427. *Quæcumque vini nota ſine condimento valet perennari, optimam eam eſſe cenſemus,* &c.

5. *Si nec vaſis.*] Vino condendo dolia picabantur, ut diximus lib. 14. ſect. 25.

6. *Marmore enim.*] Vide quæ dicta ſunt lib. 14. ſect. 24.

7. *In primis ..... marina aqua factum.*] Admixta marina aqua, uti dictum fuſius eſt, lib. 14. ſect. 10. & 19. Quam varie marina aqua vina factitentur, docet Dioſc. lib. 5. cap. 27. Οἱ δὲ διὰ θαλάττης οἶνοι ποικίλως σκευάζονται. Et mox: Κακοστόμαχοι μέντοι καὶ οὗτοι, &c. Sane omnia ſalſa aliena ſtomacho eſſe Celſus edocet, lib. 2. cap. 25.

8. *Reſina condita.*] Dioſc. lib. 5. cap. 9. Οἱ δὲ πίσσαν ἢ ῥητίνην πιτυΐνην ἔχοντες, θερμαντικοὶ καὶ πεπτικοί. *Picata vina aut reſinata excalfaciunt, & concoctionem adjuvant.* Et Celſus inter eas res quæ ſunt ſtomacho idoneæ, vinum reſinatum annumerat, lib. 2. cap. 24. & lib. 4. cap. 5.

9. *Non expedire.*] Dioſcor. loc. cit. Ἄθετοι δὲ τοῖς ἐμετικοῖς.

10. *Capitis dolorem.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 43. de vino reſinato: Κεφαλαλγεῖς καὶ σκοτωματικός.

11. *Ob hoc dicta crapula.*] Inde, inquit, & reſinæ flori, quo muſta condiuntur, crapula nomen eſt, ut diximus lib 14. ſect. 25. & ebrietati quam vina reſinata faciunt, ut Latinum crapula, ita κραιπάλη Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ τὸ κάρα πάλλειν, quaſi caput vibret.

hoc dicta crapula est. [12] Tussientibus & in rheumatismo nominata prosunt. Item cœliacis & dysentericis, mulierum mensibus. [13] In hoc genere rubrum nigrumve magis constringit, magisque calfacit. Innocentius pice sola conditum. Sed & picem meminisse debemus non aliud esse, quam [14] combustæ resinæ fluxum. [15] Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri utile: item vulvarum dolori, si sine febre sint, [16] veteri rheumatismo, exhulcerationi, ruptis, convulsis, vomicis, nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositum. Ad omnia hæc utilius id, quod sponte naturæ suæ picem resipit, [17] picatumque appellatur. Helvenaco quoque tamen nimio caput tentari convenit.

Quod ad febrium valetudines attinet, certum est non dandum in febre, nisi veteribus ægris: nec nisi declinante morbo. In acutis vero periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potius: [18] dimidia enim pars periculi est noctu, hoc est, spe somni, bibentibus: nec a partu abortuve, nec a libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tussientibus, nec in tremore nervorumque doloribus, vel faucium, aut si vis morbi circa illa intelligatur: nec in duritia præcordiorum, [19] venarum vehementia: neque in opisthotono, [20] tetano: nec singultientibus, nec si cum febri

NOTÆ.

12. *Tussientibus . . . nominata.*] Resina condita, mustum, sapa, passum. De resinato, in primis Diosc. loc. cit. Καταῤῥοιζομένοις, καὶ βήσσουσιν ἁρμόζοντες· κοιλιακοῖς, δυσεντερικοῖς, ὑδρωπικοῖς, καὶ ῥοϊκαῖς γυναιξί.

13. *In hoc genere.*] Dioscor. lib. 5. cap. 43.

14. *Combustæ resinæ fluxum.*] Igne expressæ resinæ fluxum: ut diximus lib. 14. initio sect. 25.

15. *Hoc genus vini &c.*] Et has vini picati dotes Dioscorides quoque refert, loc. cit. totidem fere verbis.

16. *Veteri rheumatismo.*] Χρονίοις ῥεύμασι, καὶ ἑλκώσεσι ταῖς ἐν βάθει. *Vetustis fluxionibus, & exulcerationibus profundis.* Ῥευματισμὸς fluxus est mali ac noxii humoris.

17. *Picatumque.*] Egimus de eo lib. 14. sect. 3. Allobrogicum appellat & eodem libro sect. 4. Plinius, & ante ipsum Celsus lib. 4. cap. 5. atque in resolutione stomachi hoc vini genus in primis commendat.

18. *Dimidia enim.*] Dimidio levius periculum est.

19. *Venarum vehementia.*] Concitatiore venarum pulsu.

20. *Tetano.*] Celsus, lib. 2. cap. 1. *Frigus modo nervorum distentionem, modo rigorem infert: illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur.* Et lib. 4. cap. 3. statim initio: *Neque alius importunior, acutiorque morbus est, quam is qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori annectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον appellant: quamvis minus subtiliter quidam indiscretis his nominibus utuntur.* Tetanum præterea accurate Hippocrates explicat, lib. 3. de morbis, num. 13. pag. 104.

[21] dyſpnœa ſit. Minime vero oculis rigentibus, [22] & genis ſtantibus, aut defectis gravibuſque: nec quorum conniventium [23] perlucebunt oculi, palpebriſve non coëuntibus, vel ſi dormientibus hoc idem eveniet: aut ſi cruore ſuffunduntur oculi, [24] vel ſi lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungoſa, nec gravi, & ſubinde imperfecta loquentibus: nec ſi urina difficile reddetur, neque expaveſcentibus repente, nec ſpaſticis, aut rurſus torpentibus, nec ſi per ſomnos genitura effundatur.

XXV. [1] Cardiacorum morbo unicam ſpem in vino eſſe certum eſt. Sed id dandum quidam non niſi in acceſſione cenſent, alii non niſi in remiſſione. Illi, ut ſudorem coërceant: hi, quia tutius putant, minuente ſe morbo: quam plurium ſententiam eſſe video. [2] Dari utique non niſi in cibo debet, nec a ſomno, nec præcedente alio potu, hoc eſt, utique ſitienti, nec niſi in deſperatione ſuprema, & viro facilius quam feminæ: ſeni, quam juveni: juveni, quam puero: hieme, quam æſtate: aſſuetis potius, quam expertibus. Modus dandi pro vehementia vini: item mixtura. Atque vulgo ſatis putant unum vini cyathum duobus aquæ miſceri. [3] Si diſſolutio ſit ſtomachi, dandum: & ſi cibus non deſcendat.

Notæ.

21. *Dyſpnœa.*] Difficultas ſpirandi. Celſus lib. 4. cap. 4. *Eſt etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atque aliud nomen habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit. Sed hæc, dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat,* δύσπνοια *appellatur. Cum vehementior eſt, ut ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poſſit,* ἆσθμα. *Cum acceſſit id quoque, ne niſi recta cervice ſpiritus trahatur,* ὀρθόπνοια.

22. *Et genis ſtantibus.*] Rigentibus palpebris, quæ non moventur. Rigentes Caïo Caligulæ oculos fuiſſe diximus lib. XI. ſect. 54. Genas pro palpebris dici Plinio ſolenne ac familiare eſſe, eodem libro, ſect. 56. & 57.

23. *Perlucebunt oculi.*] Micantibus ſcintillis. Alias *vinum optimum vetus in nocte adhibitum, oculorum aciem reformare*, auctor eſt Theod. Priſcianus, lib. I. cap. 10.

24. *Vel ſi lemæ.*] Λήμη Græcis humor eſt in oculis concretus, unde lippitudo naſcitur. Heſychius: Λῆμαι, αἱ περὶ τοὺς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις, ἐκκρίσεις τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι.

Sect. XXV. 1. *Cardiacorum.*] Seneca, epiſt. 15. pag. 192. *Bibere & ſudare, vita cardiaci eſt.* Cardiaci nempe ex virium imbecillitate, immodico ſudore diffluunt, & crebro vini potu foventur. Huc & Juvenalis alluſit, Satyra 5. verſ. 32.

Cardiaco cyathum nunquam mixturus amico.

2. *Dari utique nonniſi in cibo.*] Celſus, lib. 3. cap. 19. *Cardiaci morbi curatio: . . . Tertium auxilium eſt, imbecillitati jacentis vino ciboque ſuccurrere. . . Niſi autem neceſſe eſt, ad vinum feſtinare non oportet. Si verendum eſt, ne deficiat, tum & intrita ex hoc: & hoc ipſum auſterum quidem, ſed tamen tenue, meracum.*

3. *Si diſſolutio.*] Ex Celſo, loc. cit. *Quod ſi ſtomachus reſolutus parum continet, & ante cibum, & poſt eum, ſponte vomere oportet: rurſuſque poſt vomitum, cibum ſumere. Si ne id quidem manſerit, ſorbere vini cyathum, interpoſitaque hora ſumere alterum. Si id quoque ſtomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis ſuperillinendum eſt: qui ubi inaruerunt,*

XXVI.

XXVI. [1] Inter vini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri jam arbitror, [2] & supervacuum eorum usum: cum ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et alias modum excesserat medicorum in his ostentatio, [3] veluti e napis vinum utile esse ab armorum equitandive lassitudine præcipientium: atque ut reliqua omittamus, etiam [4] e junipero. Et quis satius censeat, absinthite vino utendum potius, quam absinthio ipso? In reliquis omittetur & [5] palmeum, capiti noxium, ventrique tantum molliendo, & sanguinem exscreantibus non inutile. Fictitium non potest videri, [6] quod bion appellavimus, cum sit in eo sola pro arte [7] festinatio. [8] Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, [9] prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

XXVII. Vini etiam vitium transit in remedia. [1] Aceto summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit ut infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, diceturque quoties cum

NOTÆ.

efficiunt ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor, venisque vis redeat. Eadem ferme repetuntur, lib. 4. cap. 5.

Sect. XXVI. 1. *Inter vini genera .... docuimus.* Libro 14. sect. 18. 19. 20.

2. *Et supervacuum.*] Subintellige, arbitror, ex proxime antecedente sententia.

3. *Veluti e napis .... præcipientium.*] Præcipit ita sane Diosc. lib. 5. cap. 56.

4. *E junipero.*] Vinum e juniperis stomacho prodesse, ait Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139. Ad alia plurima utile esse, Dioscor. prodidit lib. 5. cap. 46.

5. *Palmeum.*] De quo lib. 13. sect. 9. Vinum Phœnicites Græca nomenclatione appellatur a Theod Prisciano, lib. 2. parte 2. cap. 28. οἶνος φοινικίτης. Vide Notas & Emend. num. XII.

6. *Quod bion appellavimus.*] Libro 14. sect. 10. Omphacites id vini genus, ut diximus, a Dioscoride appellatur, lib. 5. cap. 12.

7. *Festinatio*] Quoniam fit ex uvis, ut ibi dictum est, ante maturitatem decerptis.

8. *Prodest stomacho &c.*] Has vini omphacitis utilitates omnes pariter Diosc. commemorat, loc. cit.

9. *Prægnantibus, defectis.*] Quibus vires annique deficiunt. Nisi forte sunt ea verba legenda conjunctim, prægnantibus defectis, ut sit idem ac *mulierum a conceptu defectioni*, ut Plinius ipse loquitur sect. 3. libri hujus, quoniam Dioscorides utrobique, κισσῶσι dixit, hoc est, prægnantibus malacia seu pica laborantibus.

Sect. XXVII. 1. *Aceto.*] Dioscor. lib. 5. cap. 21 Ὄξος ψύχει, καὶ στύφει. Accepta hæc a Celso, lib. 5. cap. 27. *Usus*, inquit, *ipse docuit eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus, siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo, quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quo fit ut terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.* Venit olim in controversiam, quæ natura aceti foret: calidum aliis, aliis frigidum esse pronunciantibus: qua de re prolixe Galenus, lib. 1. de facult. simp. med. cap. 19. 20. 21. & seqq.

aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, [2] singultus cohibet, sternutamenta olfactu. [3] Vim in balineis æstus arcet, si contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. [4] Multorum stomacho utiliter gargarizatur: [5] cum eadem convalescentium & a Solis ardoribus. [6] Oculis quoque illo modo saluberrimum fotu. [7] Medetur potæ hirudini. [8] Item lepris, furfuribus, hulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum in spongia, adjecto sulphuris sextante sextariis tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis vitiis. [9] In sanguinis fluxione post excisos calculos, [10] & omni alia, [11] foris in spongia impositum, intus potum cyathis binis quam acerrimum. [12] Conglobatum utique sanguinem discutit. [13] Contra lichenas & bibitur, & imponitur. [14] Sistit alvum, [15] & rheumatismos interaneorum infusum: [16] item procidentia sedis, vulvæque. [17] Tussim veterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentium labefactationem. Vesicæ no-

NOTÆ.

2. *Singultus cohibet.*] Galenus, lib. de remediis paratu facil. cap. 15.

3. *Vim in balineis.*] Ex Celso, lib. 1. cap. 3. *Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. Si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta.*

4. *Multorum stomacho.*] Εὐστόμαχον Diosc. pronunciat.

5. *Cum eadem.*] Cum eadem aqua prodest stomacho convalescentium ex ægritudine a Solis ardore orta.

6. *Oculis quoque illo modo.*] Cum aqua. Vide Notas & Emendationes num. XIII.

7. *Medetur pota.*] Dioscor. lib. 5. cap. 21.

8. *Item lepris &c.*] Habet has quoque utilitates aceti omnes Dioscor. loco citato.

9. *In sanguinis fluxione.*] Quam aceto mero Plinius vim attribuit sanguinis sistendi post excisos calculos, hanc aceto salso, seu acidæ muriæ Dioscorides adjudicat, lib. 5. cap. 23. his verbis: Στέλλει δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῶν λιθοτομηθέντων αἱμοῤῥαγίας, εὐθέως μετὰ τὴν χειρουργίαν θερμὴ ἐγκλυζομένη. Celsus quoque lib. 7. cap. 26. tit. *Quæ curatio calculo evulso habenda sit*, acre acetum postulat, cui aliquantum salis sit adjectum: ad vim aceti scilicet mitigandam.

10. *Et omni alia.*] Dioscor. lib. 5. cap. 21. Erumpentem, inquit, undecumque sanguinem, potu, insessuve sistit: πινόμενόν τε καὶ ἐγκαθιζόμενον.

11. *Foris in spongia.*] Diosc. loc. cit. Laudat hunc Plinii locum, & superiorem proxime de hyssopo, auctor Annalium Eccles. ad annum Christi 34. num. 124. ubi de spongia aceto plena, hyssopo circumposita, Christi Domini ori admota.

12. *Conglobatum.*] Dioscor. loc. cit. Ποιεῖ καὶ πρὸς αἵματος καὶ γάλακτος θρόμβωσιν ἐν κοιλίᾳ. *Facit contra sanguinem in ventriculo conglobatum, & lac ibidem coagulatum.*

13. *Contra lichenas.*] Diosc. loc. cit.

14. *Sistit alvum.*] Diosc. loc. cit.

15. *Et rheumatismos.*] Fluxiones humoris pravi & noxii in alvum.

16. *Item procidentia.*] Dioscor. loco cit. Στέλλει καὶ ὑστέραν καὶ ἕδραν προπεπτωκυῖαν.

17. *Tussim &c.*] Hæc totidem verbis Dioscor. loc. cit. Καὶ βῆχα χρονίαν πραΰνει ... Ἁρμόζει δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν, θερμὸν καταῤῥοφούμενον· στέλλει δὲ ἀναγαργαριζόμενον καὶ τὰ ἐν βρόγχῳ ῥεύματα ... καὶ πρὸς ὀδόντων πόνοι, &c.

cet, nervorumque infirmitatibus. [18] Nescire medici, quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties deposuisset, sentiebat ictum, alias illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. [19] Neque altero os colluunt venena exsugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modo est, verum & rerum plurimarum. [20] Saxa rumpit infusum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur usto pane, aut cum vino: vel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante Divo Augusto, tanti putavit usu pedum sensuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, [21] demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

XXVIII. Acetum scillinum inveteratum magis probatur. Pro- CAPUT II.

NOTÆ.

18. *Nesciere Medici.*] Celsus, ut superius indicavimus, lib. 5. cap. 27. Uberius id aliquanto Plinius Valer. lib. 3. cap. ult. *Ad morsum aspidis*, inquit, *unum refugium habebant priores, ut percussus urinam suam biberet: Intra paucos annos inventum est casu & alterum remedium. Nam is qui utrem plenum aceti ferebat, percussus ab aspide dolorem non sensit: donec fatigatus requiescendi gratia utrem deposuit: de facto perniciem sentire cœpit: rursusque imposito sibi utre desiit. Intellectumque est, quod si acetum bibisset, posset sanari*, &c. Plinii sententiam laudat & sequitur Q. Serenus, cap. 47. ubi de serpentium morsibus, pag. 155.

Plinius ut memorat, sumpti juvat imber aceti.

19. *Neque altero.*] Ita editi omnes, cum Reg. 1. At Reg. 2. cum Chiffl. *neque aliter.*

20. *Saxa rumpit.*] Non per se quidem, ac solum, sed prævio igne incendioque: subsequente etiam vi acieque ferri. Plinius, lib. 33. sect. 21. *Occurrunt silices... Hos igni & aceto rumpunt.* Hac certe industria pervias fecisse sibi Alpes Hannibal memoratur. Rem narrat Plutarchus, in ejus vita: Livius, lib. 21. pag. 200. *Ad rupem minuendam, per quam via una esse poterat, milites ducti, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis, detruncatisque, struem ingentem lignorum faciunt: eamque cum & vis venti apta faciendo igni coorta esset, succendunt: ardentiaque saxa infuso aceto putrefaciunt: Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos: ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.* Aceto solutos Eleutherarum muros narrat Dio, lib. 36. pag. 8. Nec sane diffitetur Galenus hanc inesse aceto vim, lib. 1. de fac. simp. med. cap. 22. pag. 16. ut instar ignis, lapides, fictilia, æs, ferrum, plumbumque, pervadat ac penetret. Ac ne veteribus tantum exemplis agamus, hac ipsa industria usum hoc nostro ævo, Principem Guisium, ut murum solveret, auctor ipse est in Commentariis rerum a se gestarum in Neapolitana expeditione.

21. *Demersis in acetum.*] In eo genere morbi demergi in muriam Celsus præcipit, lib. 4. cap. 24. ut dicturi sumus, lib. 31. sect. 33. *Si tumor, calorque est, recte in aqua quam frigidissima articulos contineri* idem adjungit: *sed neque quotidie, neque diu, ne nervi lædantur.*

deſt, [1] ſuper ea quæ diximus, [2] aceſcentibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. [3] Et his qui jejuni vomunt: [4] callum enim faucium facit, ac ſtomachi: [5] odorem oris tollit, [6] gingivas adſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. [7] Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditus aperit. [8] Oculorum aciem obiter exacuit. [9] Comitialibus, melancholicis, vertiginoſis, vulvarum ſtrangulationibus, percuſſis, aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, nervis infirmis, renum vitiis perquam utile. [10] Cavendum exhulceratis.

XXIX. Oxymeli antiqui ([1] ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: [2] mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, ſalis marini [3] pondo libram & quadrantem, [4] aquæ marinæ ſextarios quinque pariter coquebant, decies [5] deferveſcente cortina, atque ita [6] diffundebant, inveterabantque. Suſtulit totum id Aſclepiades, coarguitque. [7] Nam etiam in febribus dabant. [8] Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes, quas ſepas vocant, & contra meconium, ac

Notæ.

Sect. XXVIII. 1. *Super ea quæ diximus.*] Libro 20. ſect. 39.

2. *Aceſcentibus cibis.*] Ventriculo acidam pituitam in fauces eructante.

3. *Et his qui jejuni.*] Dioſc. lib. 5. cap. 25.

4. *Callum enim.*] Dioſcor. loc. cit. Καταῤῥοφούμενον δὲ τὸν βρόγχον στερεοῖ, καὶ τυλώδη ποιεῖ, καὶ τὸν ἦχον εὔτονον καὶ λαμπρὸν ἀποτελεῖ. *Fauces ſorbitione durat, calloſaſque reddit, vocem denique expedit, ac limpidam canoramque facit.*

5. *Odorem oris.*] Dioſc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 33. *ad fœtorem oris: Si halitus fœtet*, inquit, *quum dormitum vadis, cyathum aceti boni per partes ſorbeat: hoc & in coctionem facit*, &c.

6. *Gingivas.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93. *Acetum tepidum ſcilliticum in ore tentum, & gingivas tumentes conſtringit, & continet dentes vacillantes.*

7. *Tarditatem.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Oculorum.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Comitialibus &c.*] Dioſcor. loco citato.

10. *Cavendum.*] Internis exhulcerationibus, nervorumque vitiis ipſis cavendum Dioſcorides admonet.

Sect. XXIX. 1. *Ut Dieuches.*] Et poſt illum Dioſcorides, lib. 5. cap. 22. ipſeque Plinius, non hoc loco modo, ſed & lib. 14. ſect. 21.

2. *Mellis minas.*] Sive libras decem, ex ipſo Plinio loc. cit.

3. *Pondo libram.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

4. *Aquæ marinæ.*] Aquam pluviam Dioſcorides adhibet: Pliniuſque ipſe, loc. cit.

5. *Deferveſcente cortina.*] Cortina, vas æneum eſt, aquæ, oleo, coloribuſve decoquendis.

6. *Diffundebant.*] Quid ſit vina diffundi, diximus lib. 14. ſect. 16.

7. *Nam etiam in febribus dabant.*] In quibuſdam MSS. *databant.* Mos ille fuit Hippocratis, ipſo ita prodente, & probante, lib. de victu in morbis acutis, tex. 28. pag 291.

8. *Profuiſſe tamen.*] Dioſc. loc. cit. Ἀρήγει καὶ τοῖς ὑπ' ἐχίδνης τῆς καλουμένης σηπὸς δηχθεῖσι, καὶ τοῖς μηκώνειον, ἢ ἰξίαν πιοῦσιν. Viperei generis hunc ſepa Dioſcorides facit: Et Aëtius ſimiliter, ſerm. 13. cap. 26. pag. 256. Eſt & generi cuidam lacertorum communis hæc appellatio; ut dicemus lib. 29. ſect. 32. De priore Lucanus, lib. 9. verſ. 723.

Oſſaque diſſolvens cum corpore tabificus ſeps.

viscum : 9 & anginis calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturisque desideriis, quæ nunc omnia 10 oxalme contingunt : id sale & aceto recente efficacius est.

XXX. 1 Vino cognata res sapa est, musto decocto, donec tertia pars supersit. Ex albo 2 hoc melius. Usus contra cantharidas, buprestim, pinorum erucas, quas 3 pityocampas vocant, salamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partusque emortuos trahit, cum bulbis potum. Fabianus auctor est, venenum esse, si quis jejunus a balineis id bibat.

XXXI. Consequens horum est vini fæx, cujusque generis. 1 Ergo vini fæci tanta vis est, ut descendentes in cupas enecet. Experimentum demissa præbet lucerna, quandiu exstinguatur, periculum denuncians. Illota miscetur medicamentis. 2 Cum iridis vero pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur : Et sicca vel madida contra phalangia, & testium mammarumque 3 inflammationes, vel in quacumque parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in vino decocta crematur & siccatur. 4 Experimentum est legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. 5 Celerrime exanimatur, loco non incluso condita. Crematio ei multum virium adjicit. Utilissima est ad compescendos lichenas furfuresque cum fico decocta. Sic & lepris & hulceribus manantibus imponitur. 6 Fungorum naturæ contraria est pota, sed magis cruda. 7 Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus, & genitalibus. In vino autem adversus strangurias bibitur. Cum exspiravit quoque, la-

NOTÆ.

9. *Et anginis.*] Diosc. loc. cit. Ἀναγαργάρισμά τε συναγχικῶν ὠφέλιμον.

10. *Oxalme.*] Ὀξάλμην acetum salsum, seu acidam muriam Latini nuncupant. Hujus vires usúsque in medicina plurimos refert Diosc. lib. 5. cap. 22.

Sect. XXX. 1. *Vino cognata res sapa.*] De qua lib. 4. sect. XI.

2. *Hoc melius.*] Hæc res, nempe sapa, melior. Latini etiam defrutum, Græci ἕψημα, appellitant.

3. *Pityocampas.*] Πιτυοκάμπας. De harum veneno, remediisque ad id adhibendis, Dioscoridem consule in Alexiph. cap. 2.

Sect. XXXI. 1. *Ergo vini faci.*] Habet enim urendi vim maximam, excedendi, siccandi : Δύναμιν ἔχει καυστικὴν σφόδρα, σηπτικὴν ἄγαν καὶ ξηραντικήν. Cupa, vas vinarium majus, *une Cuve.*

2. *Cum iridis vero.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 16. *de papulis*, contra exanthemata, sive eruptiones pituitæ, *Faces vini*, inquit, *& iris Illirica, utraque contusa, & cum oleo roseo commixta medebuntur.*

3. *Inflammationes.*] Quas alibi testium epiphoras vocat. Legit *inflationes* Pintianus, perperam.

4. *Experimentum.*] Diosc. lib. 5. cap. 132. ubi & coquendæ modum tradit.

5. *Celerrime exanimatur.*] Exspirat. Diosc. loc. cit. Χρηστέον δὲ τῇ τρυγὶ προσφάτῳ οὔσῃ· ταχὺ γὰρ διαπνεῖται· ὅθεν οὐδὲ ἀσκέπαστον, οὐδὲ χωρὶς ἀγγείου αὐτὴν ἀποθετέον. *Recenti face utendum est, quoniam celeriter exspirat, & exanimatur : proinde nonnisi tecta, & vase aliquo condita inclusave reponi debet.*

6. *Fungorum.*] Diosc. in Alexiph. cap. 23.

7. *Oculorum.*] Diosc. lib. 5. cap. 132.

vandis corporibus & [8] vestibus utilis : tuncque [9] usum acaciæ habet.

XXXII. Fæx aceti [a] pro materia acrior sit necesse est, multoque magis exhulceret. Resistit suppurationum incrementis : stomachum, interanea, ventrem illita adjuvat. [1] Sistit earum partium rheumatismos, & mulierum menses. [2] Panos discutit nondum exhulceratos, & anginas : sacros ignes cum cera. [3] Mammas lactis sui impatientes eadem exstinguit. [4] Ungues scabros aufert. E serpentibus contra cerastas validissima cum polenta. [5] Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. [6] Tunc addito lentiscino oleo illita una nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita, vulvas purgat.

XXXIII. [1] Sapæ fæce ambusta sanantur, melius addita lanugine arundinis. Eadem fæce decocta potaque, tusses veteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum.

CAPUT III. XXXIV. Olearum proxima auctoritas intelligitur. [1] Folia earum vehementissime adstringunt, purgant, sistunt. [2] Itaque commanducata imposita hulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, [3] sordidisque hulceribus, & putrescentibus.

Interpretatio.

[a] *Pro materia.*] Ut est *aceti* materia acrior, sic & fæx ejus.

Notæ.

8. *Vestibus.*] Ad vestes lavandas ac lintea, in lixiviis nostrates adhibent.

9. *Usum acaciæ.*] Cujus semine ad perficienda coria pro galla utuntur, uti dicturus est libro seq. sect. 67.

Sect. XXXII. 1. *Sistit earum.*] Diosc. lib. 5. cap. 132. Ventris stomachique fluxiones sistit adhibita : *κοιλίαν τε καὶ στόμαχον ῥευματιζόμενον καταπλασθεῖσα στέλλει.*

2. *Panos &c.*] Dioscor. loc. cit.

3. *Mammas.*] Diosc. loc. cit. Μαστούς τε σπαργῶντας ῥέοντας γάλα σβέννυσι. *Turgentes mammas, suique lactis impatientes exstinguit.* Q. Serenus, cap. 21. pag. 138.

Ubera fecundo multum lactantia succo
Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt :
Fæce igitur valida duri reprimentur aceti.

4. *Ungues scabros.*] Diosc. loc. cit. Hanc vim vini fæci adjudicat Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 30. *Scabiosos, veluti elephantiosos, si quis forte ungues habuerit, vini fex sicca, trita, & cum cerotario imposita curat. Et ficus sicca, purgata, & tusa, superimposita, æque medetur.*

5. *Cum melanthio.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. *Adversus morsum canis non rabiosi : Fæx aceti cum melanthio plagæ imponitur.*

6. *Tum addito &c.*] Diosc. loc. cit. Ξανθὰς ποιεῖ τὰς τρίχας.

Sect. XXXIII. 1. *Sapæ fæce.*] Prius legebatur, *Sæpe fæce.* Mendose. In Indice hujus loci, *De fæce sapæ*, IV.

Sect. XXXIV. 1. *Folia earum.*] Diosc. lib. 1. cap. 137. Φύλλα στυπτικά, &c. Idcirco in vino cocta & trita vulneribus adhibentur, teste Theod. Prisciano, lib. 1. cap. 20.

2. *Itaque commanducata.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Diosc. lib. 1. cap. 137. Ἰᾶται δὲ καὶ τὰ ἐν στόματι ἕλκη, καὶ ἄφθας διαμασηθέντα. *Oris hulceribus & aphthis commanducata medentur.*

3. *Sordidisque hulceribus.*] Diosc. loc. cit. Ἀνακαθαίρει δὲ καὶ τὰ ῥυπαρὰ ἕλκη. *Purgat sordida hulcera.*

Cum melle profluvium sanguinis e nervosis partibus cohibet. [4] Succus eorum carbunculantibus circa oculos hulceribus & pusulis, procidentique pupillæ efficax : quapropter in collyria additur. [5] Nam & veteres lacrymationes sanat, & genarum erosiones. [6] Exprimitur autem succus tusis, affuso vino & aqua cælesti, siccatusque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus vulvæ. Utilis & sanie manantibus. [7] Item condylomatis, ignibus sacris, quæque serpunt hulcera, epinyctidi.

XXXV. Eosdem & flos earum habet effectus. [1] Uruntur & cauliculi florescentes, ut [2] spodii vicem cinis præstet: vinoque infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos vero cum polenta. [3] Succus fruticis recentis accensi distillans sanat lichenas, furfures, manantia hulcera. Nam & lacryma quæ ex arbore ipsa distillat, Æthiopicæ maxime oleæ, [4] mirari satis non est repertos, qui dentium dolores illinendos censerent, [5] venenum esse prædicantes, [6] atque etiam in oleastro quærendum. E radice oleæ quam tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem rejicientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat : extrahitque fistulis vitia, & ipsas sanat.

XXXVI. [1] Olivæ albæ stomacho utiliores, ventri minus. Præ-

NOTÆ.

4. *Succus eorum &c.*] Dioscor. loc. cit. Carbunculantia hulcera sunt, quæ furunculis carbunculisque similia sunt. Carbunculum ἄνθρακα Medici vocant, furunculum ignitum, & ex adusta bile inflammatum : sive similem iis quæ usta fuerint, exhulcerationem. Carbunculos in ipsis oculis ex inflammatione nasci : pustulas quoque, hulceraque e pustulis, Celsus docet lib. 6. cap. 6. quem consule.

5. *Nam & veteres.*] Diosc. loc. cit.

6. *Exprimitur &c.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis : sed affundi vinum, quam aquam, multo præstabilius esse idem asseverat.

7. *Item condylomatis.*] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπελάτων, ἑρπητῶν, ἐπινυκτίδων. En rursum ubi ignem sacrum Plinius habet, erysipelas Dioscoridi est.

Sect. XXXV. 1. *Vruntur & cauliculi florescentes.*] Folia cum floribus tantum Dioscorides uri præcipit, spodio huic concinnando.

2. *Spodii vicem.*] Dioscor. loc. cit. Ἀντὶ σποδίου λαμβάνεται. Cinerulam Latine σπόδιον commode dixeris. Quid illud sit, dicemus suo loco, lib. 34. Præcipuum id habet in oculorum medicamentis usum.

3. *Succus fruticis.*] Diosc. lib. 1. cap. 138. Τὸ δ' ἐκ χλωροῦ τοῦ ξύλου καιομένου ἐκκειόμενον ὑγρὸν, πίτυρα, καὶ ψώρας, καὶ λειχῆνας καταχριόμενον ἰᾶται. *Qui humor ex accenso virente ligno emanat, furfures, scabiem, & lichenas illitu sanat.*

4. *Mirari satis non est repertos.*] Ex horum esse numero Dioscoridem scimus, lib. 1. cap. 141.

5. *Venenum esse.*] Cum venenum id esse ipsi fateantur. Diosc. loc. cit. Ἀναγράφεται δ' καὶ ἐν τοῖς φθαρτικοῖς. *In medicamenta refertur, quæ sunt exitiali vi prædita.*

6. *Atque etiam in oleastro.*] Nostrates oleæ, oleastrique, inquit Diosc. loc. cit. talem lacrymam ferunt.

Sect. XXXVI. 1. *Olivæ albæ.*] Diosc. lib. 1. cap. 139. Ἔστι δ' ἡ μὲν ὑπόλευκος καὶ πρόσφατος ἐλαία, δυσκοίλιος, εὐστόμαχος.

clarum habent, antequam condiantur, usum recentes per se cibi modo devoratæ. Medentur enim arenosæ urinæ, item dentibus [2] carnem mandendo attritis, [3] aut convulsis. [4] Nigra oliva stomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non convenit. [5] Utraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita, pusulas gigni prohibet. [7] Colymbades sordida hulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ.

XXXVII. [1] De amurca poteramus videri satis dixisse, Catonem secuti: sed reddenda medicinæ quoque est. [2] Gingivis & oris hulceribus, dentium stabilitati efficacissime subvenit. [3] Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ olivæ amurca utilior: item infantibus fovendis. Albæ vero, mulierum vulvæ in lana admovetur. [4] Multo autem omnis amurca decocta efficacior. [5] Coquitur in Cyprio vase ad crassitudinem mellis. Usus ejus cum aceto, aut vino vetere, aut mulso, ut quæque causa exigat, in curatione oris, dentium, aurium, hulcerum manantium, genitalium, [7] rhagadum. [8] Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic usus, [9] utique inveterato medicamento: tale enim fistulas sanat. [10] Infunditur sedis, genitalium, vulvæ exhulcerationi. Illinitur vero podagris

NOTÆ.

2. *Carnem mandendo.*] Hæc verba ex Reg. Colb. ac Chiffl. codice adjecimus.

3. *Aut convulsis.*] Dentes emotos stabiliri eo cibo scribit Diosc. loc. cit.

4. *Nigra oliva.*] Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ μέλαινα καὶ πέπειρος, εὐδιάφθορος καὶ κακοστόμαχος, ὀφθαλμοῖς τε ἀνεπιτήδειος καὶ κεφαλῇ. *Nigra & matura corrumpi facilis, stomacho contraria: nec oculis convenit, nec capiti.*

5. *Vtraque ambustis.*] Dioscor. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: olivarum carnes teruntur, & imponuntur. Nigra oliva continuo si imponatur commanducata, pustulas gigni prohibet.* Theodorus Priscianus, lib. 1 cap. 17. *De ustione calida, vel ignis: ustiones antequam vesicas erigant, muriam olivarum frequenter infunde: aut easdem olivas salsas contritas imponito.*

6. *Sed nigra.*] Diosc. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Colymbades.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXVII. 1. *De amurca.*] Libro 15. sect. 8.

2. *Gingivis.*] Plinius Valer. hæc strictim, lib. 1. cap. 30. *Amurca ex oliva nigra oris vitiis subvenit.*

3. *Item ignibus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 4. *Amurca oliva nigra igni sacro infunditur.*

4. *Multo autem.*] Diosc. lib. 1. c. 134.

5. *Coquitur.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Vsus ejus.*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit.

7. *Rhagadum.*] Ῥαγάδας ani fissuras Scribonius Largus exponit. Sic etiam pedum rimas vocant, ῥαγάδας τὰς ἐν ποσί. Dicuntur autem ῥαγάδες, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυμι, hoc est, a frangendo.

8. *Vulneribus in linteolis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 19. *Olivarum amurcam coques primum igne fortiori, ... Cum vero coagulaverit, reponis in vas mundum: & cum frigescere cœperit, linteola infusa loco percusso imponimus.*

9. *Vtique inveterato.*] Amurca, inquit, inveterata melior evadit Παλαιουμένη τε βελτίων γίνεται, ait etiam Diosc. loc. cit.

10. *Infunditur.*] Diosc. loc. cit. Ἐγκλυσμά τε ἕδρᾳ, καὶ αἰδοίῳ, καὶ μήτραις εἱλκωμέναις ἐστὶ χρήσιμος.

incipientibus : item articulariis morbis. [11] Si vero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, [12] casuros dentes extrahit. [13] Item jumentorum scabiem, cum decocto lupinorum, & chamæleone herba, mire sanat. [14] Cruda amurca podagras foveri utilissimum.

XXXVIII. Oleastri foliorum eadem natura. [1] Spodium e cauli- § Cap. IV. culis vehementius inhibet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat hulcera, [2] alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccatque, & ad cicatricem perducit : cetera, ut in oleis. [3] Peculiare autem, quod folia decoquuntur ex melle, & dantur cochlearibus contra sanguinis exscreationes. Oleum tantum acrius, efficaciusque : [4] & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino : iis vero quæ purganda sunt, cum melle. [6] Miscentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & succus oleastri. [7] Utiliter etiam auribus instillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur, & epinyctides. [8] Item cum farina hordeacea venter, in rheumatismo : cum oleo, [9] capitis dolores. [10] Cutem in capite ab ossibus

NOTÆ.

11. *Si vero.*] Reliquæ deinceps ex amurca medicinæ, totidem verbis exstant apud Diosc. loc. cit.

12. *Casuros.*] Dentes corruptos extrahit, inquit Diosc. ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας.

13. *Item jumentorum.*] Diosc. loc. cit. Item Cato, de re rust. cap. 96. pag. 56. *Oves ne scabra fiant, amurcam condito, puram bene facito : aquam ubi lupinus deferverit, & facem de vino bono, inter se omnia commisceto pariter .... Eodem modo in omnes quadrupedes utito, si scabra erunt.*

14. *Cruda.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXVIII. 1. *Podium e cauliculis.*] Diosc. lib. 1. cap. 137. *Uruntur*, inquit, *cum floribus folia, ut spodii vicem præstent ....ita ut in medicamentis oculorum spodio minime cedant.* Καίεται δὲ τὰ φύλλα μετὰ τῶν ἀνθῶν, καὶ ἀντὶ σποδίου λαμβάνεται .... Δοκεῖ δὲ ἡ τοιαύτη καῦσις μὴ λείπεσθαι τοῦ σποδίου εἰς τὰ ὀφθαλμικά.

2. *Alienata explet.*] Vulnera quæ non coëunt, rimas, fissurasque, carne replet.

3. *Peculiare autem.*] Iisdem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 64.

4. *Et de eo os quoque.*] Diosc. lib. 1. cap. 40. Τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀγρίας ἐλαίας ἔλαιον διάκλυσμα οὔλοις μυδῶσι, καὶ σαλπικὸν ὑποσαλων ὀδόντων ἐστι. *Silvestris olivæ oleum ad gingivas putri uligine laborantes colluitur, dentesque labantes confirmat.* Q. Serenus, cap. 15. de dentium vitio, pag. 133. eam vim quoque commanducatorum foliorum succo attribuit:

Mansus item prodest succis oleaster acerbis.

5. *Imponuntur.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25.

6. *Miscentur.*] Diosc. lib. 1. cap. 137.

7. *Utiliter.*] Diosc. loc. cit.

8. *Item .... venter.*] Subintellige, illinitur, in fluxione alvi. Diosc loc. cit. Φύλλα καὶ ἐπὶ κοιλιακοῖς εὐθετεῖ καταπλασσόμενα σὺν ἀμυλῶσει. *Folia cum hordeacea farina illita cœliacis conveniunt.*

9. *Capitis dolores.*] Subintellige, illinuntur : ut sect. 35. dentium dolores oleæ Æthiopicæ lacryma illinendos dixit.

10. *Cutem in capite.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap 22. Quid sit porro cutis recedens ab ossibus, Marcellus Empiricus, cap. 4. pag. 42. hunc locum transcribens non intellexit : cum putavit esse nimirum cutem in vulneribus plus æquo excrescentem : *Oleastri*, inquit, *cauliculi teneri decocti, & melle impositi, carnes supra oscula in vul-*

recedentem cauliculi decocti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtunt alvum. [11] Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

XXXIX. [1] Olei naturam cauſaſque abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utiliſſimum [2] eſſe omphacium, [3] proxime viride. [4] Præterea quam maxime recens, (niſi cum vetuſtiſſimum quæritur,) tenue, odoratum, quodque non mordeat, e diverſo quam in cibos eligitur. [5] Omphacium prodeſt gingivis. Si contineatur in ore, [6] colorem dentium cuſtodit magis, quam aliud: [7] ſudores cohibet.

XL. [1] Oenanthino idem eſt effectus, qui roſaceo. [2] Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit: Stomacho contrarium. [3] Auget hulcerum incrementa. Fauces exaſperat, [4] & venena omnia hebetat, præcipue pſimmythii, & gypſi, in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto potum: contra meconium, ex aqua: [5] contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas: per ſe potum, redditumque vomitionibus, contra omnia ſupra dicta. [6] Et laſſitudinum perfrictionumque refectio eſt. [7] Tormina calidum potum cyathis ſex, magiſque ruta ſimul decocta pellit. [8] Item ventris animalia. [9] Solvit alvum

NOTÆ.

neribus qualibet prohibent excreſcere. Dioſc. rem perſpicue & aperte explanat, lib. 1. cap. 137. ubi de oleaſtri foliis: *Σὺν μέλιτι*, inquit, *καταπλασθέντα καὶ δέρμα κεφαλῆς ἀποσπασθὲν προσκολλᾷ. Cum melle impoſita cutem a capite avulſam agglutinant.* Quam vim & eorum ſucco, decoctoque adjudicat. Recedit ab oſſibus caro, cum ea putreſcente oſſa nudantur, in hulceribus phagedænicis & cancroſis.

11. *Toſti autem &c.*] Refert de foliis eadem Dioſc. loc. cit.

Sect. 1. *Olei .... diximus.*] Libro 15. ſect. 2. & ſeqq.

2. *Eſſe omphacium.*] De quo lib. 12. ſect. 60. Id ex acerbis ſeu immaturis olivis exprimitur: ſive, ut dicitur lib. 15. ſect. 2. ex oliva cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis.

3. *Proxime viride.*] Diximus de eo lib. 12. ſect. 60. Huic ab omphacio ſecunda laus, & pæne gemina bonitas atque nota: niſi quod viride eſt, omphacium candidum: ut ibi diximus.

4. *Præterea &c.*] Sic Dioſc. lib. 1. cap. 29.

5. *Omphacium.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Colorem.*] Dentes firmare ait Dioſc. loc. cit. *ὀδόντων κρατυντικόν, κρατούμενον ἐν τῷ στόματι.*

7. *Sudores.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XL 1. *Oenanthino.*] De quo Plinius, lib. 12. ſect. 61. Vim ei adſtringendi roſaceo ſimilem Dioſc. attribuit, lib. 1. cap. 56.

2. *Omni autem.*] Dioſc. lib. 1. cap. 30.

3. *Auget.*] Carne explet hulcera. Eodem ſenſu Corn. Celſus, lib. 8. cap. 4. ali hulcus ait, id eſt, coaleſcere, *σαρκοῦσθαι*. Dioſc. lib. 1. cap. 53. de roſaceo oleo: *Ἔστι δὲ καὶ θρεπτικὸν κοίλων ἑλκῶν.* Facit incrementa carnis, hulceribus impoſitum illitumve.

4. *Et venena.*] Dioſc. lib. 1. cap. 30.

5. *Contra cantharidas &c.*] Sic Dioſc. in Alexiph. cap. 1. & ſeqq.

6. *Et laſſitudinum.*] De oleo laurino hoc Dioſc. prodidit, lib. 1. cap. 49. & de ſampſuchino, cap. 58.

7. *Tormina.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 1. cap. 30.

8. *Item ventris.*] Lumbricos, *ἕλμινθάς τε ἐκβάλλει.* Dioſcor. loc. cit.

9. *Solvit alvum.*] Dioſc. loc. cit. totidem verbis.

heminæ mensura, cum vino & calida aqua potum, aut ptisanæ succo. Vulnerariis emplastris utile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares, donec ructent, [10] inflationem sedat. [11] Vetus autem magis excalfacit corpora, magisque discutit sudores. Duritias magis diffundit. [12] Lethargicis auxiliare, & inclinato morbo. [13] Oculorum claritati confert aliquid, cum portione mellis acapni. [14] Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febri cum aqua: [15] & si vetusti non sit occasio, decoquitur, ut vetustatem repræsentet.

XLI. [1] Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ mensura. Privatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articulorum morbis, duritiis omnibus, vulvis, auribus, ambustis. Cum cinere vero muricum, sedis inflammationibus, item psoræ. Colorem cutis commendat, [2] capillumque fertili natura evocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. [3] Ellychnia ex uva fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni sacro illinuntur ex aceto: per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus, cum polenta & croco: per se autem triduo imposita faciem purgant.

XLII. [1] Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, [2] cutem erugat, nitorem commendat, [3] varos cum melle tollit e facie. Prodest

NOTÆ.

10. *Inflationem sedat.*] Interaneorum. Sic & infusum clystere homini prodest ad ileolos maxime affectus. Dioscor. loco citato. Καὶ ἐνίεται δὲ τὸ αὐτὸ, μάλιστα πρὸς τὰς εἰλεώδεις.

11. *Vetus autem.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ παλαιὸν θερμαντικώτερον, καὶ διαφορητικώτερον.

12. *Lethargicis.*] Auctor hujus medicinæ Celsus, lib. 3. c. 20. *Excitat autem*, inquit, *lethargicos validissime, repente aqua frigida infusa post remissionem: Itaque perunctum oleo multo corpus, tribus aut quatuor amphoris, totum per caput perfundendum est, &c.*

13. *Oculorum.*] Diosc. loc. cit Πρὸς ὀξυδορκίαν τὲ ὑπάλειμμα.

14. *Capitis doloribus.*] Celsus, lib. 4. cap. 2. *Caput vehementer perfricare: deinde calido oleo implere: veste velare quidam etiam id devinciunt.*

15. *Et si vetusti.*] Si desit oleum vetus, inquit, de eo cujus copia est, quod præstantissimum est ad mellis crassitudinem decoquitur. Sic eandem atque vetustum vim habet. Sic Diosc. loc. cit.

Sect. XLI. 1. *Oleum cicinum.*] De quo Plinius lib. 15. sect. 7. *Fit & e cici arbore in Ægypto, &c.* Commendat illud in primis Diosc. lib. 1. cap. 38. ad hulcera capitis, ad psoras, & sedis inflammationes: ad pellendas ex alvo aquas, lumbricosque: ad aurium dolores: &c. Pintianum nihil moror, qui contra omnium exemplarium fidem, *cnecinum* hoc loco, non *cicinum* legit: Galeno quoque, quem non legit, admodum ei reluctante: cujus verba referemus, sect. 45.

2. *Capillumque.*] Et hoc ipsum prodit de oleo cicino Marcellus Empir. cap. 6. pag. 47.

3. *Ellychnia ex uva.*] Fert enim arbos ea semen uvarum gracilium pallidarumque, ut dictum est lib. 15. sect. 7.

Sect. XLII. 1. *Oleum amygdalinum.*] Diosc. lib. 1. cap. 39. de eo plura.

2. *Cutem erugat &c.*] Diosc. loc. cit.

3. *Varos cum melle.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 41.

& auribus, cum rosaceo & melle & mali Punici germine decoctum, vermiculosque in his necat, [4] & gravitatem auditus discutit, sonos incertos & tinnitus, obiter [5] capitis dolores, [6] & oculorum. Medetur furunculis, [7] & a Sole ustis cum cera. [8] Hulcera manantia & furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto. Per se vero capiti illitum, somnum allicit.

XLIII. [1] Oleum laurinum utilius quo recentius, quoque viridius colore. [2] Vis ejus excalfactoria, & ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, sugillatis, capitis doloribus, inveteratis distillationibus, auribus, [3] in calyce Punici calfactum illinitur.

XLIV. [1] Similis & myrtei olei ratio: adstringit, indurat: medetur gingivis, dentium dolori, dysenteriæ, vulvæ exhulceratæ, vesicis, [2] hulceribus vetustis vel manantibus, cum squama æris & cera. [3] Item eruptionibus, ambustionibus. [4] Attrita sanat, & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, [5] odorem gravem corporis. Adversatur cantharidi, buprefti, aliisque malis medicamentis, quæ exhulcerando nocent.

XLV. [1] Chamæmyrsinæ, sive oxymyrsinæ eadem natura. Cupressinum oleum eosdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nuce vero juglande, [2] quod caryïnum appellavimus, alope-

NOTÆ.

4. *Et gravitatem auditus &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Capitis dolores.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. & Diosc. loc. cit.

6. *Et oculorum.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἀμβλυωπίας δὲ ἐστιν ἀνασκευαστικόν. *Hebetem etiam oculorum aciem emendat.*

7. *Et a Sole.*] Diosc. loc. cit. Αἴρει δὲ καὶ ἐφήλεις μέλιτι μιγνύμενον, καὶ κρίνου ῥίζῃ, καὶ κυπρίνῃ ἢ ῥοδίνῃ κηρωτῇ. *A Sole ustis medetur, admixtum melli, lilii radici, ac rosaceo, cyprinove cerato.*

8. *Hulcera &c.*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

Sect. XLIII. 1. *Oleum laurinum.*] Hæc pariter Diosc. lib. 1. cap. 49.

2. *Vis ejus.*] Diosc. loc. cit.

3. *In calyce Punici*] Vel, ubi Punici mali non sit occasio, *in strigili ferrea*, ut ait Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. *missum & tepefactum, infusumque auribus, dolorem omnem tollit.* Iisdem hæc verbis prodidit Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80.

Sect. XLIV. 1. *Similis myrtei.*] Μυρσίνινον ἔλαιον Dioscoridi, lib. 1. cap. 48. Δύναμις δὲ αὐτοῦ στυπτικὴ, σκληρυντική.

2. *Hulceribus.*] Hulcera capitis manantia, (ἀχῶρας Græci vocant) sanari eo Diosc. ait, loc. cit.

3. *Item eruptionibus.*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς πυρίκαυστα, ἐξανθήματα, &c. Facit quoque ad ambustiones, eruptiones papularum, &c.

4. *Atrita &c.*] Diosc. Παρατρίμματα, ῥαγάδας, κονδυλώματα, ἄρθρα κεχαλασμένα.

5. *Odorem.*] Certe sudores compescit, ἱδρῶτας στέλλει, inquit Diosc. loc. cit.

Sect. XLV. 1. *Chamæmyrsinæ.*] Hoc est, myrti silvestris, ut dictum est lib. 15. sect. 7.

2. *Quod caryïnum.*] Libro 15. sect 7. Καρύϊνον quoque Galeno, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 172.

ciis utile est, [3] & tarditati aurium infusum. [4] Item capitis dolori illitum. Ceterum iners & gravi sapore. Enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, [5] totus modus deperit. [6] Ex Gnidio grano factum, eamdem vim habet, quam cicinum. [7] E lentisco factum, utilissimum acopo est. Idemque proficeret æque ut rosaceum, [8] ni durius paulo intelligeretur. [9] Utuntur eo & contra nimios sudores, papulasque sudorum. [10] Scabiem jumentorum efficacissime sanat. [11] Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

XLVI. [1] Cypros qualis esset, & quemadmodum ex ea fieret oleum docuimus. [2] Natura ejus excalfacit, emollit nervos. Folia stomacho illinuntur: & [3] vulvæ concitatæ succus quoque eorum apponitur. [4] Folia recentia commanducata, hulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. [5] Decoctum foliorum ambustis & luxatis prodest. [6] Ipsa rufant capillum tu-

NOTÆ.

3. *Et tarditati aurium.*] Marcellus Empiricus cap. 9. pag. 82. *Oleum ex nuce juglande instillatum auriculæ, gravius audienti valde prodest.* Diosc. quoque, lib. 1. cap. 41. Ἁρμόζει δὲ καὶ ὠταλγίαις, καὶ ἤχοις, καὶ συριγμοῖς, μετὰ χηνείου στέατος ἐγχεόμενον. *Contra dolores aurium, sonos atque tinnitus, auxilio est, cum anserino adipe infusum.*

4. *Item capitis.*] Marcellus Empiricus cap. 1. pag. 35. *Oleum ex nuce juglande quæ manducatur expressum, subitum capitis dolorem, si eo perfricetur, mire compescit.*

5. *Totus modus.*] Sincerius forsan *modius* fuerit. Centenos olei modios, inquit Plinius, lib. 15. sect. 6. factum vocant. Sed & modus olei de toto lacu accipi potest, *la Guvée.*

6. *Ex Gnidio ... quam cicinum.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

7. *E lentisco.*] Diosc lib. 1. cap. 50. Τὸ δὲ χίνινον ... εἰς ἄκοπα. Sunt autem ἄκοπα apud medicinæ scriptores, remedia contra lassitudines confecta, quod contra κόπους, id est, labores, utilia sint. Ruellius, apud Diosc. ἄκοπα vertit medicamenta, quæ nervorum lassitudines reficiunt. Scribonius Largus, Compos. 268. *Acopum ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem nervorum.* Vide plura in Lex. Const.

8. *Ni durius paulo.*] Habet enim vim adstringendi, καὶ στύφει, inquit Galenus, lib. 6. de facult. simp. medic. pag. 171.

9. *Utuntur eo.*] Diosc. lib. 1. cap. 50.

10. *Scabiem &c.*] Diosc. loc. cit.

11. *Balaninum.*] Quod fit ex unguentaria balano, de qua lib. 12. sect. 46. Dioscor. lib. 1 cap. 40. Vide Notas & Emendationes num. XVI.

Sect. XLVI. 1. *Cypros qualis ... docuimus.*] Libro 12. sect. 51.

2. *Natura ejus &c.*] Hæc pariter Dioscor. lib. 1. cap. 65. & 124.

3. *Vulvæ concitatæ.*] Ascendenti vulvæ.

4. *Folia recentia.*] Dioscor. lib. 1. cap. 124. Διαμασσηθέντα ἄφθας ἰᾶται.

5. *Decoctum foliorum.*] Diosc. lib. 1. cap. 124. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν, πυρικαύστων καταίντλημα. *Decoctum foliorum igni ambustis affunditur.*

6. *Ipsa rufant.*] Et hic ὁμωνυμίᾳ vocum delusum esse Plinium non immerito quis suspicetur. Nam cum apud Græcum scriptorem id legisse videatur, quod exstat apud Dioscor lib. 1. cap 124. Ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας στρουθίου χυλῷ τὰ φύλλα λεῖα βραχέντα καὶ ἐγχρισθέντα. *Rufant capillos folia trita & illita, quæ in struthii succo maduerint.* Στρούθιον eo loci radicula herba est, qua de egimus lib. 19. sect. 18 De strutheo malo Plinius intellexit, quod e genere cotoneorum est, de quo lib. 15. sect. 10. Sed & suos forte hæc quoque medicina habuit auctores.

ſa, adjecto ſtruthei mali ſucco. [7] Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat & putreſcentia hulcera per ſe, vel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. [8] Adſtringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum.

XLVII. Balſaminum longe pretioſiſſimum omnium, ut [1] in unguentis diximus, [2] contra omnes ſerpentes efficax. [3] Oculorum claritati plurimum confert, caliginem diſcutit. [4] Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiaſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, [5] hulcera purgat: [6] auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. [7] Adverſatur aconito ex lacte potum. [8] Febres cum horrore venientes perunctis leviores facit. Utendum tamen modico, [9] quoniam adurit, augetque vitia non ſervato temperamento.

XLVIII. [1] Malobathri quoque naturam & genera expoſuimus. [2] Urinam ciet. [3] Oculorum epiphoris vino expreſſum utiliſſime imponitur. Item frontibus, dormire volentibus: efficacius, ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur. [4] Oris & halitus ſuavitatem com-

Notæ.

7. *Flos capitis.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

8. *Adſtringit gleucinum, & refrigerat.*] Dioſcoridi, lib. 1. cap. 67. calfacere dicitur, relaxare, mollire. Et ea ſane aromata, quibus concinnatur, apud Columellam lib. 12. cap. 51. & apud Dioſcor. loc. cit. iis ſunt dotibus, ac facultatibus prædita, ut oleum iis conditum, refrigerare vix ullo modo poſſit. Adſtringendi vim œnanthino dat quoque Dioſc. lib. 1. cap. 56.

Sect. XLVII. 1. *In unguentis diximus.*] Libro 12. ſect. 54.

2. *Contra omnes.*] A vipera demorſis opitulari ſcribit Dioſc. lib. 1. cap. 18.

3. *Oculorum.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 18.

4. *Item dyſpnœas.*] Dioſc. Δυσπνοοῦσιν ἁρμόζων, *ægre ſpirantibus convenit.*

5. *Hulcera purgat.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Auribus, capitis &c.*] Q. Serenus, Samonicus, (ejus Samonici pater, qui Gordiani Junioris Imp præceptor fuit,) a Caracalla occiſus, ut Spartianus refert, quique ex Plinii ſententiis medicum opus verſibus concinnavit, idem prodidit, cap. 2. pag. 126.

Balſama ſi geminis inſtillans auribus addas,
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.

Et cap. 3. pag. 127.

Portio ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diverſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt: & eodem balſama pacto.

7. *Adverſatur.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Febres.*] Dioſcor. Ῥίγη συγχρισθεὶς λύει, *rigores illitu ſolvit.*

9. *Quoniam adurit.*] Θερμαντικώτατος ὤν, inquit, Dioſc. loc. cit.

Sect. XLVIII. 1. *Malobathri.*] Libro 12. ſect. 59.

2. *Vrinam.*] Dioſc. lib. 1. cap. 11.

3. *Oculorum.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ πρὸς τὰς ὀφθαλμικὰς φλεγμονὰς ἁρμόζει ἀναζεσθὲν ἐν οἴνῳ, καὶ λεῖον ἐπιχριόμενον. *Oculorum inflammationibus in vino fervefactum, tritumque, ac illitum apprime confert.*

4. *Oris & halitus.*] Dioſc. loc. cit. Ὑποτίθεται δὲ καὶ γλώσσῃ πρὸς εὐωδίαν στόματος.

mendat linguæ ſubditum folium, [5] ſicut & veſtium odorem interpoſitum.

XLIX. [1] Hyoſcyaminum emolliendo utile eſt, nervis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. [2] Therminum e lupinis emollit, proximum roſaceo effectum habens. [3] Narciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. [4] Raphaninum phthiriaſes longa valetudine contractas tollit, ſcabritiaſque cutis in facie emendat. [5] Seſaminum aurium dolores ſanat, & hulcera quæ ſerpunt, & quæ cacoëthe vocant. [6] Lirinon, quod & Phaſelinum & Syrium vocavimus, renibus utiliſſimum eſt, [7] ſudoribuſque evocandis, [8] vulvæ molliendæ, [9] concoquendoque intus. [10] Selgiticum nervis utile eſſe diximus, ſicut herbaceum quoque, quod Iguvini circa [11] Flaminiam viam vendunt.

L. [1] Elæomeli, quod in Syria ex ipſis oleis manare diximus, ſapore melleo, non ſine nauſea, alvum ſolvit: [2] bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: [3] qui bibêre, torpeſ-

NOTÆ.

5. *Sicut & veſtiam.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ σὺν ἱματίοις τίθεται· ἄβρωτα γὰρ καὶ εὐώδη ταῦτα τηρεῖ. *Veſtibus utiliter interponitur: ſiquidem eas & a tineis defendit, & odore non ineleganti tuetur.*

Sect. XLIX. 1. *Hyoſcyaminum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 42. Ὑοσκυάμινον... μαλακτικὸν ὄν.

2. *Therminum.*] Θέρμον Græci lupinum vocant. Vim ei diſcutiendi Galenus adjudicat, διαφορητικὴν, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 178.

3. *Narciſſinum.*] Libro 21. ſect. 75.

4. *Raphaninum.*] De raphanino hæc eadem prodit Dioſc. ad verbum, lib. 1. cap. 41.

5. *Seſaminum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 41.

6. *Lirinon .... vocavimus.*] Libro 21. ſect. 11. *Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant .... Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide.* Dioſc. lib. 3. cap. 116. Κρίνον βασιλικὸν, ... ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρῖσμα κατασκευάζεται, ὃ τινες λείρινον, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι. *Crinon ſeu lilium regium ... ex quo paratur unguentum, quod aliqui lirinum, ſuſinum alii appellitant.* Et lib. 1. cap. 62. Τὸ δὲ σούσινον, ὃ ἔνιοι κρίνινον καλοῦσιν, &c.

7. *Sudoribuſque.*] Hanc vim evocandi ſudoris Plinius ſucco ipſi aſſignat, qui e lilii flore exprimitur, l. 21. ſect. 74.

8. *Vulvæ.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Concoquendoque intus.*] Concoquendis, quæ intus latent, vulvæ vitiis. Simile eſt quod de crocino oleo tradit Dioſc. lib. 1. cap. 64. Καὶ πρὸς τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ σκληρίας, καὶ μύσεις, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κακοήθη .... Συμπέπτει γὰρ, καὶ μαλάσσει, καὶ ὑγραίνει, καὶ πραΰνει. *Valet & ad uteri duritias, præcluſiones, malignaque hulcera .... Concoquit enim, emollit, humectat, lenit.* Quanquam & de ſuppurationibus concoquendis accipi hic locus poteſt, quem habemus in manibus: Nam & de ſucco qui e lilii flore elicitur, lib. 21. ſect. 74. *ad emolliendas vulvas*, inquit, valet, *ſudoreſque faciendos, & ſuppurationes concoquendas.*

10. *Selgiticum .... diximus.*] Libro 15. ſect. 7.

11. *Flaminiam.*] A Flaminio dictam, qui eam ſtravit lapidibus ab Urbe Roma Ariminum uſque.

Sect L. 1. *Elæomeli .... diximus.*] Libro 15. ſect. 7.

2. *Bilem præcipue.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 37. totidem verbis.

3. *Qui bibere.*] Dioſc. loc. cit. Ἐνάρκοι δὲ γίνονται καὶ ἔκλυτοι οἱ λαμβάνοντες· ὅπερ οὐ δεῖ εὐλαβεῖσθαι· Διεγείρειν δὲ αὐτοὺς μὴ ἐῶντας καταφέρεσθαι. *Qui aſſumpſere, torpeſcunt, viribuſque deficiuntur: attamen minime terreri eo oportet: quin excitandi ſunt, neque ſinendum ut ſomno graviore conſopiantur.*

cunt, excitanturque crebro. [4] Potores certaturi præſumunt ex eo cyathum unum. [5] Piſſino oleo uſus & paſſim ad quadrupedum ſcabiem eſt.

LI. A vitibus oleiſque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: [1] capitis dolorem afferunt: minus, ſiccæ: [2] nec, quantum videtur, utiles ſtomacho: tuſſim exaſperant, corpus alunt. [3] Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, ſitim ſedandam, in quo uſu præferebant Thebaïcas. [4] Sanguinem quoque exſcreantibus utiles, in cibo maxime. [5] Illinuntur caryotæ ſtomacho, veſicæ, ventri, inteſtinis, cum cotoneis & cera & croco. Sugillata emendant. [6] Nuclei palmarum cremati in fictili novo, cinere loto ſpodii vicem efficiunt, miſcenturque collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.

CAPUT V. LII. [1] Palma quæ fert myrobalanum, probatiſſima in Ægypto,

NOTÆ.

4. *Potores certaturi.*] Quaſi ſic viribus ſuis fidant, ut & vini vim ebrietatem, & elæomelitos ſoporem afferentis, ſuſtinere poſſint, aut vincere.

5. *Piſſino oleo.*] De eo Plinius, lib. 15. ſect. 7. & Dioſc. lib. 1. cap. 95. qui ad eundem uſum & piſſinum oleum & picem ipſam liquidam adſciſcit. Vide Notas & Emend. num. XVII.

Sect. LI. 1. *Capitis dolorem.*] Dioſc. lib. 1. cap. 148.

2. *Nec quantum videtur.*] Ita ſane Dioſcoridi viſum eſt: qui palmas eſitatas ſtomachicis prodeſſe ſcripſit: *αἱ δὲ ξηραὶ ὠφελοῦσι βιϐρωσκόμεναι .... στομαχικοὺς*, &c.

3. *Succum decoctarum.*] Cum hydromelite, non *pro hydromelite* Dioſcorides adhibuit, lib. 1. cap. 149. Τῶν δὲ Θηϐαϊκῶν τὸ ἀφέψημα ποθὲν, παύει καύσωνα, καὶ τὰς δυνάμεις ἀνακτᾶται, μετ' ὑδρομέλιτος παλαιοῦ λαμϐανόμενον. *Thebaïcarum decoctum potui datum, febrilem ardorem ac ſitim ſedat, & cum hydromelite vetuſto ſumptum vires recreat.*

4. *Sanguinem quoque.*] Dioſcor. lib. 1. cap 148.

5. *Illinuntur.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Caryotæ tritæ dolori imponuntur, adverſus urinæ difficultatem.* Dioſc. loc. cit. Ὠφελοῦσι καὶ τὰ περὶ κύστιν, καταπλασσόμεναι λεῖαι μετὰ κυδωνίου καὶ κηρωτῆς οἰνανθίνης. *Tritæ cum cotoneis, & cerato œnanthino, veſicæ vitiis utiliter illinuntur.*

6. *Nuclei palmarum.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 1. cap. 149.

Sect. LII. 1. *Palma quæ fert.*] Hæc palma eſt, cujus hiſtoriam ſcripſit, lib. 12. ſect. 47. cujus fructus, cum maturitatem eſt aſſecutus, phœnicobalani proprie nomen: ante maturitatem idem, ob affinitatem aliquam, ſimilitudinemque cum glande unguentaria, & myrobalani appellationem habuit. Plinius, loco mox cit. *Myrobalano in unguentis ſimilem, proximumque uſum habet palma in Ægypto... phœnicobalanus vocatur.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. *Myrobalanum... genus eſt caryotæ, quod os non habet*, &c. Similitudinem eam fructus cum Arabica myrobalano attigit Dioſc. lib. 1. cap. 148 Φοῖνιξ ἐν Αἰγύπτῳ παρεμφερὴς τῇ Ἀραϐικῇ μυροϐαλάνῳ. Hanc eſſe remur balanum Ægyptiam, quam Plutarchus ait bellaria ſuavitate vincere, lib. 8. Symp. quæſt. 4. pag. 725. Sugillat hoc loco Plinium Salmaſius in præfat. pag. 96. Dalecampium, & alios ſecutus: ſed ita ut livorem potius ſuum, quam ſcriptoris perdiligentis errorem prodat ullum. Quod ſi qua nihilominus exemplaria ſcripta manu faverent, *Palma quæ refert myrobalanum*, legi hoc loco haud gravate ferrem.

2 oſſa

[2] offa non habet reliquarum modo in balanis. [3] Alvum & menfes ciet in vino auftero, [4] & vulnera conglutinat.

LIII. [1] Palma elate, five fpathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. [2] Folia imponuntur præcordiis, ftomacho, jocineri, hulceribus quæ ferpunt, cicatrici repugnantia. [3] Pforas cortex ejus [5] tener cum refina & cera fanat diebus xx. Decoquitur & ad teftium vitia. [4] Capillum denigrat fuffitu, partus extrahit. [5] Datur bibendus renum vitiis, & veficæ, & præcordiorum: & capiti, & [6] nervis inimicus. Vulvæ ac ventris fluxiones fiftit decoctum ejus. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vulvarum vitiis efficaciffimus.

LIV. Proximæ varietates generum medicinarumque, quæ mala habent. [1] Ex his verna, acerba, ftomacho inutilia funt: alvum, veficam circumagunt, nervos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta fuaviora. [2] Cruda tamen, duntaxat matura, profunt fanguinem exfcrean- CAP. VI.

NOTÆ.

2. *Offa non habet.*] Quoniam immatura colligitur, nondum genito intus nucleo, ut diximus, lib. 12 fect. 47.

3. *Alvum & menfes ciet.*] Imo, fi Diofcoridi fides habenda eft, fiftit potius: *Eft*, inquit, *fructus ille acerbus atque adftringens, & contra alvi profluvia, fluxumque muliebrem in vino auftero bibitur.* Ἔστι δὲ στρυφνός, στυπτικός, ποτόμενος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ πρὸς διαῤῥοίας καὶ ῥοῦν γυναικεῖον. Et fane hæc vis fiftendi, & fructus acerbitati, & aufteritati vini, quicum affumitur, apte congruit. Nihilominus fic M S S. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique. Et Parmenfis editio, ceteræque ante Hermolaum, cui *fiftit* reponendum fatius vifum eft. Quin & Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. cui titulum fecit, *Ventri molliendo: Myrobalanus*, inquit, *genus caryotæ nafcens in Ægypto, quæ os non habet, vino auftero trita & pota alvum citat.* Sed jam hujus ævo irrepfiffe id mendum in Plinii libros fufpicari forfan haud temere licet.

4. *Et vulnera.*] Diofc loc. cit. Ἵστησι δὲ καὶ αἱμοῤῥοΐδας, καὶ τραύματα κολλᾷ καταπλασθείς. Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. *Myrobolanum, ut jam diximus, genus eft caryotæ, quod os non habet: hæc ex vino trita auftero, vulnera curat & folidat.*

Sect. LIII. 1. *Palma elate.*] Vide quæ de ea diximus, lib. 12. fect. 62.

2. *Folia imponuntur.*] Vires plane fimiles elatæ fuæ, hoc eft, tenerarum adhuc palmarum involucro, Diofcorides tribuit, lib. 1. cap. 50.

3. *Pforas &c.*] Hæc rurfum in elaten fuam Diofcorides tranftulit, loc. cit.

4. *Capillum ..... fuffitu.*] At illitu, fricatuque etiam crebro fpathæ fuæ feu elatæ, nigredinem conciliari capillis, auctor eft Diofc. loc cit.

5. *Datur bibendus &c.*] Diofcor. de elate feu fpathe fua, loc. cit.

6. *Nervis inimicus.*] E diverfo Diofcoridis elate laxatos committit articulos: Χαλασμοὺς τε ἄρθρων συνάγει.

Sect. LIV. 1. *Ex his verna.*] Diofc. lib. 1. cap. 159. Τὰ δὲ τοῦ ἔαρος ἀκμάζοντα μῆλα, χολοποιά, ἄθετα τῷ νευρώδει παντί, ἐμπνευματοῦντα. *Quæ mala verno tempore maturefcunt, bilem gignunt, nervos omnes lædunt, inflationefque pariunt.*

2. *Cruda tamen.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Phthificis & empyicis prodeft aqua in qua cydonea mala cocta fuerint, affidue propinata: ipfa etiam fi incocta manducentur, juvant.* Et cap. 16. pag. 120. *Cydonea bene matura non cocta, in cibo accepta, profunt choleris reprimendis.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. cui titulus, *Sanguinem rejicientium curatio: Cydonia matura*, inquit, *devorantur cruda.* Et lib. 2. cap. 28. *Dyfen-*

tibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem prosunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti, ad eadem, quæ supra scripta sunt. [3] Ad stomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat. [4] Cocta in vino, & illita cum cera, alopeciis capillum reddunt. [5] Quæ ex his cruda in melle condiuntur, alvum movent. Mellis autem suavitati multum adjiciunt, stomachoque utilius id faciunt. [6] Quæ vero in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosæ foliis decoctis dant pro cibo. [7] Succus crudorum lienibus, orthopnoïcis, hydropicis prodest. [8] Item mammis, condylomatis, varicibus. [9] Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, exscreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum vino dulci tusis, utilis & cœliacis & jocineri. [10] Decocto quoque eorum foventur, si procidant vulvæ & interanea. [11] Fit & oleum ex his, quod melinum vocavimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima, quæ ex Sicilia veniunt. [12] Minus utilia struthia, quamvis cognata. Radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur, ita ut qui id faciet, dicat quæ capiat, & cujus causa: sic adalligata strumis medetur.

LV. [1] Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem solvunt, [2] siticulosa, æstuosa: sed nervos non lædunt. [3] Orbiculata sistunt alvum, & vomitiones, urinas cient. [4] Silvestria mala similia

NOTÆ.

teriæ compescendæ: Cydonia matura cruda eduntur. Et cap. 25. *Choleræ quomodo succurritur: Cydonia si matura cruda in cibo sumantur.*

3. *Ad stomachi autem.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139. 140. & 141. Plinius Valer. lib. 2. cap. 15.

4. *Cocta in vino.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

5. *Quæ ex his cruda.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 23.

6. *Quæ vero in melle.*] Diosc. lib. 1. cap. 160. Marcellus Empiricus cap. 20. pag. 139.

7. *Succus crudorum.*] Dioscor. loco citato.

8. *Item mammis.*] Dioscor. loc. cit. Μαστοὺς φλεγμαίνοντας, *mammarum inflammationes adjuvat.*

9. *Flos & viridis &c.*] Diosc. loc. citato.

10. *Decocto quoque.*] Diosc. loc. cit.

11. *Fit & oleum . . . vocavimus.*] Libro 13. sect. 2. Hoc pariter Dioscor. loco citato & Plinius Valer. lib. 4. cap. 42.

12. *Minus utilia.*] Dioscor. loc. cit. Τὰ δὲ λεγόμενα στρουθία, καὶ μεγάλα, ἧττόν ἐστιν εὔχρηστα.

Sect. LV. 1. *Melimela &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 161. Τὰ δὲ μελίμηλα κοιλίαν μαλάσσει . . . κακοστόμαχα δέ.

2. *Siticulosa.*] Sitim & æstum afferentia.

3. *Orbiculata.*] Dioscor. lib. 1. cap. 162. Τὰ δὲ Ἠπειρωτικὰ λεγόμενα, Ῥωμαϊστὶ δὲ ὀρβικουλάτα, εὐστόμαχα, κοιλίας σταλτικὰ, οὔρων προκλητικὰ, &c. Sic etiam Diphilus apud Athen. lib. 3. pag. 80. ubi ὀρβικάτα vocat.

4. *Silvestria.*] Totidem verbis de eo malorum genere Dioscor. lib. 1. cap. 163.

sunt vernis acerbis, alvumque sistunt. Sane in hunc usum immatura opus sunt.

LVI. [1] Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipsa, vel semen. [2] Faciunt oris suavitatem, decocto eorum colluti, aut succo expresso. [3] Horum semen edendum præcipiunt [4] in malacia prægnantibus: ipsa vero contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facile manduntur.

LVII. [1] Punici mali novem genera nunc iterare supervacuum. Ex his dulcia, quæ [2] apyrina alio nomine appellavimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivasque lædunt. Quæ vero ab his sapore proxima [3] vinosa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum sistunt, & stomachum, duntaxat pauca, citraque satietatem. [4] Sed hæc minime danda, quanquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec succo. Caventur æque vomitionibus, ac bilem rejicientibus. [5] Uvam in his, ac ne mustum quidem, sed protinus vinum aperuit natura. Utrumque asperiore cortice. [6] Hic ex acerbis in magno usu. [7] Vulgus coria maxime perficere illo novit: [8] ob id malicorium appellant

NOTÆ.

Sect. LVI. 1. *Citrea contra.*] Theophrastus lib 4. histor. cap 4. & ex eo Athenæus lib. 3. pag. 84 Diosc. lib. 1. cap. 166. Oppius apud Macrobium, lib. 2. Saturn. cap. 15. & eleganti carmine Maro, lib. 2. Georg.

Media fert tristes succos, tardumque saporem
Felicis mali: quo non præsentius ullum,
Pocula si quando sæva infecere novercæ,
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, & membris agit atra venena.

2. *Faciunt oris.*] Dioscor. loc. cit. Διάκλυσμά τε ἐστι πρὸς εὐωδίαν στόματος τὸ ἀφέψημα, καὶ ὁ χυλὸς αὐτῶν.

3. *Horum semen.*] Dioscor. loc. cit. Σπέρμα ἔχει ἀπίῳ ἐοικός. Δύναμιν δὲ ἔχει ποθὲν ἐν οἴνῳ..... βιβρώσκεται δὲ μάλιστα ὑπὸ γυναικῶν πρὸς τὴν κίσσαν. Quæ Dalecampius ad corticem, succumve mali Punici prave transtulit.

4. *In malacia*] Malacia est in gravidis ille languor, & mollities dissoluti, & cuncta fastidientis stomachi. Græci κίσσαν, Latini etiam picam appellant

Sect. LVII 1. *Punici mali.*] Sic in Indice l. 13. num. XXXIX. *Punici mali genera IX.* Vide quæ diximus l. 13. sect. 34.

2. *Apyrina ... appellavimus.*] Libro 13. sect. 34. De his Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. *de Punicis*, nostro adstipulatur: *Dulcia*, inquit, *inflationes stomacho movent, nec tute febricitantibus dari possunt.*

3. *Vinosa diximus.*] Libro 13 sect. 34. Vinolenta vocat Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. & ab his acida secernit. Hæc media inter acida ac dulcia facultatis esse censet Diosc. lib. 1. cap. 151.

4. *Sed hæc.*] Sed vinosa minime danda, imo omnino nulla sunt danda febricitanti. Diosc. lib. 1. cap. 151.

5. *Uvam in his.*] Uvam in his, ac non mustum modo, sed cum uva vinum statim ostendit natura, *hoc est, succum vino parem*: utrumque autem, *& uvam, & vinum*, sub asperiore cortice inclusit.

6. *Hic ex acerbis.*] Plinius supra, lib. 13. sect. 34. *Corticis major usus ex acerbis ad perficienda coria.*

7. *Vulgus coria.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. *Illa vero acerba sunt, quibus coria curantur*, &c.

8. *Ob id malicorium.*] Ita mali Punici corticem vocant Latini: Celsus in primis, lib. 2. cap. postremo Græci σίδιον. Simplicius id ei factum nomen putarim,

medici. Urinam cieri eodem monſtrant : mixtaque galla in aceto decoctum, mobiles dentes ſtabilire. [9] Expetitur gravidarum malaciæ, [10] quoniam guſtatu moveat infantem. [11] Dividitur malum, cæleſtique aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinem exſcreantibus.

LVIII. [1] Ex acerbo fit medicamentum, quod [2] ſtomatice vocatur, utiliſſimum oris vitiis, narium, aurium, [3] oculorum caligini: pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in hulceribus excreſcunt. [4] Contra leporem marinum hoc modo : [5] Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Alii & hoc modo faciunt : Punica acida multa tunduntur : ſuccus in cacabo novo coquitur mellis craſſitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici

NOTÆ.

quod corio ſimilis eſt ob duritiem, craſſitiemque majorem, quam ſit in vulgari malorum ceterorum cortice.

9. *Expetitur gravidarum &c.*] Alludere ad hanc Punici mali dotem Plautus videtur, in Amphitr. act. 2. ſc. 2. verſ. 91.

Enimvero prægnanti oportet & malum
& malum dari,
Vt quod obrodat ſit, animo ſi male eſſe
occœperit.

10. *Quoniam guſtatu.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

11. *Dividitur malum.*] De Punico malo univerſe id accipiendum, uti Plinius Valer. intellexit, lib. 4. cap. 40. non de ſingulari uno genere.

Sect. LVIII. 1. *Ex acerbo.*] Hæc verbis totidem Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. ac fere Dioſc lib. 1. cap. 151.

2. *Stomatice.*] Στοματικὴ, ſubintellige, δύναμις, hoc eſt, compoſitio, quæ ad uvas, tonſillas, omneſque repentinas oris, (quod Græci στόμα vocant) inflammationes accommodatur. Scribonius Largus Compoſ. 64. *Ad faucium uvæque tumorem ſtomatice hac fere utuntur,* &c. Schola Salernitana :

Mora ſitim tollunt, recreant cum fau-
cibus uvam.

3. *Oculorum caligini.*] Præter Dioſcoridem, & Plinium Valer. locis citatis, Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum cauſis. Si autem obſcuritas hæc, ſenectutis magis quam oculorum vitium fuerit, ſuccum mali granati melli Attico æqua menſura commiſces, & uteris, ... Hoc etiam ſcriptoribus & pictoribus ſæpe profuit.*

4. *Contra leporem marinum.*] Habent ea verba libri omnes, etiam manu exarati : Plinius Valer. qui cetera ad verbum exſcripſit, non habet. Eoque magis in ſuſpicionem venimus, minime ea genuina eſſe, ſed ſpuria, quod adverſus leporem marinum quæ vulgo remedia ſtatuuntur, intra corpus omnia ſumi neceſſe ſit : iſtud, cujus nunc forma ſcribitur, externis tantum vitiis apponi poſſe videatur. Ad leporem marinum tamen, Scribonius Largus, Compoſ. 186. prodeſſe ait malorum Punicorum grana aſſidue data : ſed per ſe ac ſola : nec myrrham adjicit, nec alumen. Sic etiam Dioſc. in Alexiph. cap 30.

5. *Acinis detracto.*] Plinius Valer. l. 4. c. 40. *Fit ex acido Punico medicamentum, ſτοματικὸν a Græcis nominatum, cujus compoſitio ejuſmodi eſt : Detracto cortice mala tunduntur : ex his ſuccus exprimitur : is decoctus ad tertias, quum ad ſextarium venerit, croci ſcrupuli ſex, myrrhæ ſex, aluminis ſex, mellis optimi libra una, miſcentur : & ex hoc medicamento &c.*

ex vino decocti & impositi, perniones sanantur. [6] Contusum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tænias pellit. Punicum in olla nova, [7] cooperculo inlito, in furno exustum, & contritum, potumque in vino, sistit alvum, discutit tormina.

LIX. [1] Primus pomi hujus partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ observationis multorum experimento. [2] Si quis unum ex his, solutus vinculo omni cinctûs & calceatûs, atque etiam anuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistræ manus, atque ita lustratis levi tactu oculis, mox in os additum devoraverit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurus eo anno. [3] Iidem cytini siccati tritique, carnes excrescentes cohibent: [4] gingivis & dentibus medentur: vel si mobiles sint, decocto succo. [5] Ipsa corpuscula trita, hulceribus quæ serpunt putrescuntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi intestinorumque: & fere ad omnia, quæ cortices malorum. Adversantur scorpionibus.

LX. Non est satis mirari curam diligentiamque priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. [1] In hoc ipso cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos [2] balaustium vocari diximus. Hos quoque ergo experti invenerunt scorpionibus adversari. Sistunt potu menses feminarum: [3] sanant oris hulcera, & tonsillas, uvam, sanguinis exscreationes, ventris & stomachi solutiones, genitalia, hulcera quacumque in parte manantia. [4] Siccavere etiam ut sic quoque experirentur, [5] inveneruntque tusorum

NOTÆ.

6. *Contusum.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. ad verbum. Et ante ceteros Cato, cap. 126. pag. 66.

7. *Cooperculo inlito.*] Vide Notas & Emendationes num. XX.

Sect. LIX. 1. *Primus pomi.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. fere ad verbum. Hesychius: Κύτινοι, τῆς ῥοιᾶς τὰ πρῶτα ἐξανθήματα. Ea vox calycem sonat, quo dehiscente in sua se folia flos pandit & explicat: ἐν γὰρ τῷ κυτίνῳ ἄνθος, inquit Theophr. Adde his, si lubet, ea quæ Rob. Const. habet in Lexico.

2. *Si quis unum.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. Contractius paulo, neque adeo superstitiose Dioscor. lib 1. cap. 152.

3. *Iidem cytini.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Gingivis.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν, οὔλων πλαδώντων, καὶ ὀδόντων σειομένων διάκλυσμα.

5. *Ipsa corpuscula.*] Cytini partem inferiorem intelligit, quæ in fructum transit ac pomum: dum superior una cum staminibus ipsi medio insidet pomo.

Sect. LX. 1. *In hoc ipso cytino.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. ad verbum.

2. *Balaustium .... diximus.*] Libro 13. sect. 34.

3. *Sanant oris &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit.

4. *Siccavere etiam.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193.

5. *Inveneruntque.*] Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 21. num. 85. *Balaustium contunditur, siccatur, sicco mortario teritur .... Atque ille quidem pastillus bene facit ad dysentericos, id est, torminosos.* Adde & Galenum, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 163.

farina dysentericos a morte revocari, alvum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. [6] Tosti tusique stomachum juvant, cibo aut potioni inspersi. [7] Bibuntur ex aqua cælesti ad sistendum alvum. [8] Radix decocta succum emittit, qui tænias necat, Victoriati pondere. [9] Eadem discocta in aqua, quas Lycium, præstat utilitates.

LXI. [1] Est & silvestre Punicum a similitudine appellatum. [2] Ejus radices rubro cortice denarii pondere ex vino potæ somnos faciunt. [3] Semine poto, aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

CAP. VII. LXII. [1] Pirorum omnium cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata, præcipue Crustumina. Quæcumque vero cum melle decocta, stomachum adjuvant. [2] Fiunt cataplasmata e piris, ad discutienda corporum vitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. [3] Ipsa adversantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante succo. [4] Pirum silvestre tardissime maturescit. [5] Conciditur, suspensumque siccatur ad sistendam alvum: [6] quod & decoctum ejus potu præstat. [7] Decoquuntur

NOTÆ.

6. *Tosti tusique.*] Diosc. lib. 1. cap. 151.

7. *Bibuntur &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Radix decocta.*] Marcellus Empir. cap. 28 pag 199. Diosc. quoque lib. 1. cap. 153. Τὸ δ' ἀφέψημα τῶν ῥιζῶν, ἕλμινθας πλατείας ποθὲν ἐκτινάσσει καὶ ἀποκτείνει.

9. *Eadem discocta.*] Hoc est, ita cocta ut deliquescant. Verbis Columellæ utor, e lib. 12. cap. 41.

Sect. LXI. 1. *Est & silvestre Punicum.*] Dioscoridi, lib. 1. cap. 154. Ῥοιὰ ἀγρία. Hanc temere cum erratico papavere, quæ ῥοιὰς μήκων Græcis vocatur, Plinium miscuisse, Dalecampius falso calumniatur, eumque secutus, ut solet, Salmasius in Præf. pag. 11. & 12.

2. *Ejus & radices.*] Ῥοιὰν & ῥοιάδα non esse a Plinio pro uno eodemque accepta, vel hoc unum declarat: quod papaveris erratici κεφαλίοις sive capitibus hanc vim alliciendi somni scriptores adsciverint: Plinius ipse in primis, lib. 20. sect. 77. radicibus, nemo unus.

3. *Semine poto.*] Hæc ῥοιᾶς quoque seu mali granati dos propria. Ῥοιάδος μήκωνος semen exinanit alvum: aquam quæ subter cutem subierit, non educit.

Sect. LXII. 1. *Pirorum omnium.*] Schola Salernitana:

Persica, poma, pira, & lac, caseus, & caro salsa,
Atra hæc bile nocent, suntque infirmis inimica.

Iterumque:

Dum coquis, antidotum pira sunt: sed cruda venenum:
Cruda gravant stomachum, relevant sed cocta gravatum.

Ac paulo ante:

Sine vino sunt pira virus.

2. *Fiunt cataplasmata.*] Diosc. lib. 1. cap. 168 de piris: εἰς τὰ ἀποκρουστικὰ καταπλάσματα ἁρμόζουσι. *In cataplasmata repellentia convenienter adduntur.*

3. *Ipsa adversantur.*] Hanc piris silvestribus vim asserit Dioscor. lib. 2. Εὐπορ. cap. 160.

4. *Pirum silvestre.*] Diosc. lib. 1. cap. 168.

5. *Conciditur &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Quod & decoctum.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 39.

7. *Decoquuntur.*] Diosc. & Plinius Valer. locis cit.

& folia cum pomo ad eosdem usus. [8] Pirorum ligni cinis contra fungos efficacius proficit. Mala piraque portatu jumentis mire gravia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur.

LXIII. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra siccatur, [2] ad aperiendá hulcera, cienda menstrua apposítu cum luteo ovi, aut potu [3] cum amylo. Podagris illinitur cum farina Græci feni & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque scabiem emendat: [5] item lichenas & psoras. Alvum solvit. [7] Lactis ficulni natura adversatur crabronum, vesparumque, & similium venenis, privatim scorpionum. [8] Idem cum axungia verrucas tollit. [9] Folia, & quæ non maturuere fici, strumis illinuntur, [10] omnibusque quæ emollienda sint, discutiendave. Præstant hoc & per se folia. Et alii usus eorum, tanquam in fricando lichene, & alopeciis, & quæcumque exhulcerari opus sit. [11] Et adversus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. [12] Iidem cum melle hulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. [13] Extrahunt infracta ossa cum papaveris silvestris foliis. [14] Canum rabiosorum morsus folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum e foliis, gangrænis, consumendisque quæ excrescunt.

[15] Fici maturæ urinam cient, alvum solvunt, sudorem movent,

NOTÆ.

8. *Pirorum ligni.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXIII. 1. *Itaque coaguli.*] Columella, lib. 7. cap. 8. pag. 267. *Nec minus lac cogitur ficulneo lacte, quod emittit arbor, si ejus virentem saucies corticem:* Diosc. lib. 1. cap. 183. Ὁ δ' ὀπὸς τῆς ἀγρίας καὶ τῆς ἡμέρου συκῆς, πηκτικός ἐστι γάλακτος ὥσπερ ἡ πιτύα· λύει δὲ καὶ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ τὸ ὄξος. *Tam silvestris quam sativæ fici lacteus succus coaguli modo lac contrahit, coagulatumque aceti modo dissolvit.*

2. *Ad aperienda.*] Totidem verbis hæc Dioscor. lib. 1. cap. 183.

3. *Cum amylo.*] Ita sect. seq. de caprifici succo: *Vulvam cum amylo aperit.* Tamen Diosc. loc. cit. μετ' ἀμυγδάλου scripsit, ni mendosus est codex, non μετ' ἀμύλου. Dioscoridi favet Saracenus in Notis.

4. *Podagris &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Item lichenas &c*] Diosc. loc. cit.

6. *Alvum.*] Diosc. loc. cit.

7. *Lactis ficulni &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Idem cum.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 42.

9. *Folia & quæ.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 29.

10. *Omnibusque quæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25. *Ad collectiones vel tumores: Ficus, quæ adhuc non maturavit, admixto adipe anserino imposita, mire sanat.*

11. *Et adversus canis*] Plinius Valer. lib. 3. cap 51 ad verbum.

12. *Iidem cum melle.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

13. *Extrahunt.*] Schola Salernitana, de ficu:

Junge papaver ei, confracta foris trahit ossa.

14. *Canum rabiosorum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 50.

15. *Fici maturæ &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 183. Σῦκα πέπειρα τὰ ἁπαλὰ, κακόστομαχα, κοιλίας λυτικὰ … ἐξανθηματων καὶ ἱδρώτων προκλητικά.

papulasque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia hujus cibi opera corpora perfrigescunt. [16] Nec stomacho utiles, [17] sed ad breve tempus: [11] & voci contrariæ intelliguntur. Novissimæ salubriores, quam primæ: [19] medicatæ vero nunquam. [20] Juvenum vires augent: senibus meliorem valetudinem faciunt, [21] minusque rugarum. [22] Sitim sedant: calorem refrigerant. Ob ie non negandæ in febribus constrictis, [23] quas stegnas vocant.

[24] Siccæ fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnifice utiles. [25] Natura his excalfaciendi. [26] Sitim afferunt. [27] Alvum molliunt, rheumatismis ejus, & stomacho contrariæ. [28] Vesicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. [29] Item jocinerum, renum, [30] lienum vitiis. Corpus & vires adjuvant: [31] ob id ante anthletæ hoc cibo pascebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit.

NOTÆ.

16. *Nec stomacho utiles.*] Disoc. κακοστόμαχα.

17. *Sed ad breve tempus.*] Nocere stomacho innuit, sed haud longo temporis intervallo Idem dicendi genus, sect. 66. de prunis: *Ipsa pruna alvum solvunt: stomacho non utilissima, sed brevi momento.*

18. *Et voci contraria.*] Demetrius Scepsius apud Athen. lib. 3. pag. 80.

19. *Medicata vero.*] Quæ vis huic voci subsit, diximus lib. 16. sect. 51. nec Dalecampio assensi sumus.

20. *Juvenum vires.*] Herodotus Lycius, in opere suo *De ficubus*, aliique quos Athenæus affert, lib. 3. pag. 78.

21. *Minusque rugarum.*] Isidorus, lib. 17. Orig. cap. 7. *A senibus in alimentum sumpta sæpius ficus, rugas eorum ferunt distendere.*

22. *Sitim &c.*] Diosc. loc. cit. Ἄδιψα δὲ, καὶ σβεστικὰ θερμασίας.

23. *Quas stegnas.*] Febres hæ fiunt, inquit Dalecampius, adstricta cute, præclusis ejus spiraculis, impeditoque humorum & vaporum transpiratu. Galenus, lib. 5. de fac. simp. med pag. 129. στεγνὰ vocat ea quæ sensibiles excretiones prohibent. Alibi, adstricta renum vitia, & quæcumque impedimento sunt, ut urina aut difficulter, aut sæpe nulla, aut saltem per intervalla temporis stillis fluat.

24. *Siccæ fici.*] Dioscor. lib 1. cap. 183.

25. *Natura.*] Diosc. loc. cit.

26. *Sitim.*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ ξηρὰ τροφιμά, θερμαντικά, διψητικώτερα.

27. *Alvum.*] Diosc. loc. cit.

28. *Vesicæ.*] Diosc. loc. cit.

29. *Item jocinerum &c*] Diosc. loc. cit. Celsus, lib. 3. cap. 21. *Si jecur aut lienem affectum esse, manifestum est, ficum pinguem contusam adjecto melle superponere.* Et cap. 24. *Arida ficus imposita prodest, si jecur aut lien affectus est.*

30. *Lienum vitiis.*] Præter Diosc. loc. cit. Q. Serenus. cap. 24. de splene curando, pag. 140.

Arida ficus item fervente domatur aceto
Et trita illinitur, vel splen apponitur hœdi.

31. *Ob id ante athletæ.*] Ad verbum hæc Isidorus lib. 17. cap. 7. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 47. *Hic victus athleticus, quo corpus firmandum*, apud Celsum, lib. 4. cap 6. De hoc Pythagora porro, qui athleta fuit, vide Laërtium in Pythag. lib. 8. & Iamblichum, lib. 1. de vita Pythag. cap. 4. Cave autem existimes eundem hunc esse cum illo percelebri Mnesarchi filio, qui Pythagoricæ a se cognominatæ disciplinæ auctor ac princeps exstitit. Oribasius *Goram* pro Pythagora mendose vocat.

Recolligenti

32 Recolligenti ſe a longa valetudine utiliſſimæ. 33 Item comitialibus, & hydropicis, omnibuſque, quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. 34 Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, 35 pituitam, tuſſim veterem. 36 Cum vino autem ad ſedem, & tumores maxillarum. 37 Ad furunculos, 38 panos, 39 parotidas, decoctæ illinuntur. 40 Utile & decocto earum fovere feminas, 41 Decoctæ quoque eædem cum feno Græco utiles ſunt pleuriticis & peripneumonicis. 42 Cum ruta coctæ torminibus proſunt. 43 Tibiarum hulceribus cum æris flore. 44 Pterygiis cum Punico malo. Ambuſtis, 45 pernionibus, cum cera. 46 Hydropicis coctæ in vino, & cum abſinthio & farina hordeacea, nitro addito. Manducatæ, 47 alvum ſiſtunt. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur. 48 Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impoſitæ. 49 Carcinomati ſi ſine hulcere

NOTÆ.

32. *Recolligenti ſe.*] Dioſc. loc. cit. Τοῖς ἐν μακρονοσίαις κακοχροοῦσι, *iis qui e longa valetudine decolorati ſunt.*

33. *Item comitialibus &c*] Dioſc. loc. cit.

34. *Coctæ cum hyſſopo &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. *Adverſus diuturnam tuſſim, ficus aridæ coquuntur cum hyſſopo & aqua: & ex ea aqua tuſſientibus propinatur.* Et lib. 4. cap. 47. de fico: *Coctæ ex aqua cum hyſſopo, dant potionem quæ pectus expurget.* Multo ante Celſus lib. 4. cap. 4. juvare ait ad tuſſim veterem, *quam pinguiſſimæ ficus uncias tres ſupra prunas incoctas eſſe.*

35. *Pituitam.*] Pituitoſum humorem in pulmones delapſum. Dioſc loc cit. Τοῖς περὶ πνεύμονα χρονίοις πάθεσι.

36. *Cum vino autem.*] Plinius Valer.

37. *Ad furunculos &c.*] Dioſc. hæc totidem verbis, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 32.

38. *Panos.*] Præter Dioſc. Plinius Valer. lib. 3. cap. 27. & lib. 4. cap. 47. Item Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225.

39. *Parotidas.*] Plinius Valer. lib. 1. cap 13. *de parotidum curatione: Ficus ſicca, & vino cocta, & trita adjuvat.* Dioſc. item loc. cit.

40. *Utile ....fovere feminas.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

41. *Decoctæ quoque.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 47.

42. *Cum ruta coctæ.*] Dioſc. lib. 1. pag. 183.

43. *Tibiarum &c.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum. Dioſcor. loc. cit. Μετὰ χαλκάνθου δὲ, τὰ ἐν κνήμαις ῥευματικὰ, δυσαλθῆ καὶ κακοήθη ἰᾶται. Plinius apud ſcriptorem Græcum unde hæc hauſit, non μετὰ χαλκάνθου, hoc eſt, cum atramento ſutorio, ſed μετὰ χαλκοῦ ἄνθους *cum æris flore*, legit. Verum ut ut legit, perinde eſt: Nam & apud Galenum, lib. de ſuccedaneis medicamentis, pag. 974. ἀντὶ χαλκάνθης, λεπὶς χαλκοῦ ſubſtituitur: & inter ea quæ exedunt æque florem æris, atque ſutorium atramentum Celſus affert, lib. 5. cap 7.

44. *Pterygiis.*] Dioſc. lib. 1. cap. 183. Σὺν σιδίῳ δὲ ῥοιᾶς, πτερύγια ἀνακαθαίρει. *Cum malicorio pterygia purgant.*

45. *Pernionibus cum cera.*] Hoc eſt, cum cerato. Dioſc loc. cit.

46. *Hydropicis.*] Plinius Valer lib. 3. cap. 12. *de hydropiſi: Ficus ſiccæ coquuntur, & ex vino & abſinthio, ſuffunduntur farina hordeacea, addito nitro: omnia in unum conteruntur, & ita imponuntur.*

47. *Alvum ſiſtunt.*] Et nitrum hic adhibet Dioſcorides loc. cit. Κοιλίαν μαλάσσει κοπέντα μετὰ νίτρου ... καὶ ἐσθιόμενα.

48. *Carbunculos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 30. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap 18. *de carbunculis: Ficus ſiccæ & in vino coctæ & contritæ imponuntur, ut ex altitudine evocare poſſint.*

49. *Carcinomati &c.*] Totidem verbis hæc Plinius Valer. lib 3. cap. 32. & privatim de narium carcinomate, Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86.

est, quam pinguissimam ficum imponi, pæne singulare remedium est: item phagedænæ.

[50] Cinis non ex alia arbore acrior: purgat, conglutinat, replet, adstringit. [51] Bibitur & ad discutiendum sanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, convulsis, ruptis, [52] cyathis singulis aquæ & olei. [53] Datur tetanicis & spasticis: item potus vel infusus cœliacis, & dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Idem cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum ejus morsu abstulerit, nullo vidente, [54] atque cum aluta illigatum licio e collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, ventris hulcera sanat. [55] Crudæ grossi verrucas & thymos, nitro farinaque additis tollunt. Spodii vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. Bis tostus adjecto psimmithio digeritur in pastillos, ad hulcera oculorum & scabritiam.

LXIV. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: surculo quoque ejus [1] lac coagulatur in caseum. Exceptum id coactumque in duritiam, suavitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur exhulceratoriis medicamentis. [2] Alvum solvit: vulvam cum amylo aperit. Pota menses ciet cum luteo ovi. Podagricis cum farina Græci feni illinitur. Lepras, psoras, lichenas, lentigines expurgat: item venenatorum ictus, & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest, aut in cava eorum additus. [3] Cauliculi & folia, admixto ervo, contra marinorum venena prosunt. Adjicitur & vinum. [4] Bubulas carnes additi caules

NOTÆ.

50. *Cinis non ex alia.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

51. *Bibitur & ad.*] Diosc. lib. 1. cap. 186.

52. *Cyathis singulis.*] Cum aquæ cyatho ad singula ea mala, admixto exiguo olei, inquit Diosc. loc. cit.

53. *Datur tetanicis &c.*] Diosc. Καὶ τοῖς τετανικοῖς, καὶ σπάσμασι σύγχεισμα δεόμενοι σὺν ἐλαίῳ, ἱδρῶτας κινοῦσι.

54. *Atque cum aluta.*] Aluta δερμάτιον, pellis mollior est, delicatius elegantiusque concinnata. Licium vero, filum appellatur, seu stamen.

55. *Crudæ grossi.*] Diosc. lib. 1. cap. 185. Ὠμοὶ δὲ μυρμηκίας καὶ θύμους σὺν νίτρῳ καταπλασθέντες, καὶ ἀλεύρῳ αἴρουσι. *Crudæ cum nitro & farina imposita, verrucas, thymosque tollunt.* Θύμος verrucæ nomen est, *seu hulceris, Ægyptiæ fabæ magnitudine, quæ thymi florem repræsentat.*

Sect. LXIV. 1. *Lac coagulatur.*] MSS. omnes, *lacte*, antiquo more in nominandi casu. Caprificum porro tum ad hunc effectum, tum ad ceteros perinde valere atque ficum auctor est Diosc. lib. 1. cap. 184. Fici ramus autem lac cogit, inquit Columella, lib. 7. cap 8. pag. 267.

2. *Alvum solvit.*] Q. Serenus, cap. 29. *de ventre molliendo*, pag. 144.

Silvestris fici lacrymam prodesse loquuntur.

3. *Cauliculi, &c.*] Diosc. lib. 1. c. 185.

4. *Bubulas carnes.*] Quin etiam & arbori ficui suspensæ carnes tenerescunt, teste Plutarcho, lib. 6. Sympos. quæst. 10. pag. 696.

magno ligni compendio percoquunt. [5] Grossi illitæ strumas, & omnem collectionem emolliunt, & discutiunt. [6] Aliquatenus & folia. [7] Quæ mollissima sunt ex his, cum aceto hulcera manantia, & epinyctidas, & furfures sanant. [8] Cum melle foliis ceria sanant, & canis morsus. Recentes cum vino, phagedænas. [9] Cum papaveris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflationes discutiunt suffitu. [10] Resistunt & sanguini taurino poto, & psimmythio, & lacti coagulato potæ. [11] Item in aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi ejus quam minutissimæ ad scorpionum ictus e vino bibuntur. [12] Lac quoque instillatur plagæ, & folia imponuntur. [13] Item adversus murem araneum. [14] Cauliculorum cinis uvam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. [15] Radix defervefacta in vino, dentium dolores. Hiberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami sine cortice quam minutissima ad scobis modum. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. [16] Corticem ejus impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante Solis ortum, prohibere strumas. [17] Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili natura compescit, ut immobiles præstet.

LXV. Herba quoque, quam [1] Græci erineon vocant, reddenda

NOTÆ.

5. *Grossi illitæ.*] Diosc. lib. 1. cap. 185. Οἱ δὲ ὄλυνθοι, οὓς δέ τινες ἐρινεοὺς καλοῦσιν, ἑφθοὶ καταπλασθέντες, πᾶσαν συστροφὴν, καὶ χοιράδας ἐκμαλάσσουσιν. *Grossi, quæ a nonnullis erinei nominantur, coctæ & illitæ collectionem omnem, strumasque emolliunt.*

6. *Aliquatenus.*] Diosc. lib. 1. cap. 185.

7. *Quæ mollissima.*] Diosc. loc. cit.

8. *Cum melle foliis.*] Hoc est, impositu foliorum cum melle. Ita MSS. Prius, *cum melle item & foliis.* Hæc quoque Diosc. loc. cit. Ποιεῖ καὶ πρὸς τὰ κυνόδηκτα σὺν μέλιτι, καὶ πρὸς τὰ κηρία.

9. *Cum papaveris.*] Diosc. loc. cit. Ἀνάγουσι δὲ οἱ ὄλυνθοι καὶ ὀστᾶ σὺν μήκωνος ἀγρίας φύλλοις, &c.

10. *Resistunt.*] Nicander in Alexiph. pag. 151.

11. *Item in aqua.*] Ad χοιράδας *quæ frequenter in collo, vel sub mento, vel sub ascellis nasci novimus*, inquit Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 9. de furunculis, *utamur caprificis in aqua decoctis & contritis.* Est autem hoc parotidibus affine malum in primis.

12. *Lac quoque.*] Q. Serenus, cap. 47. pag. 155.

13. *Item adversus.*] Diosc. loc. cit.

14. *Cauliculorum.*] *Succo ipso, vel lacte caprifici in cochleari posito, uva optime sublevatur*, inquit Marcellus Empir. cap. 14 pag. 100.

15. *Radix*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93.

16. *Corticem ejus impubescentem.*] Forte *intumescentem*. Vide Notas & Emendationes num. XXIII.

17. *Caprificus tauros.*] Isidorus lib. 17. Orig. cap. 7. ad ficum hanc dotem transtulit: *Tauros quoque ferocissimos*, inquit, *ad fici arborem colligatos repente mansuescere dicunt.* Plutarchus item, lib. 2. Sympos. quæst. 7. pag. 641. Ἄγριος δὲ ταῦρος ἀτρεμεῖ καὶ πραΰνεται συκῇ προσδεθείς.

Sect. LXV. 1. *Græci erineon.*] Dioscoridi, lib. 4. cap. 29. ἐρῖνος. Sed aliis

in hoc loco [2] propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, parvum: [3] tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: [4] utcumque autem decerpta manat lacte multo & dulci. [5] Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt venenis.

LXVI. [1] Pruni folia decocta tonsillis, gingivis: [2] uvæ prosunt in vino, decocto eo subinde ore colluto. [3] Ipsa pruna alvum molliunt, [4] stomacho non utilissima, sed brevi momento.

LXVII. [1] Utiliora Persica, succusque eorum, etiamnum in vino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia ejus trita illita, [2] hæmorrhagiam sistunt. Nuclei Persicorum cum oleo & aceto, capitis doloribus illinuntur.

LXVIII. [1] Silvestrium quidem prunorum baccæ, vel e radice cortex, in vino austero si decoquantur, ita ut triens ex hemina supersit, alvum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi.

LXIX. [1] Et in iis, & sativis prunis est limus arborum, quem

NOTÆ.

aliter. Nicander in Theriac. pag. 47. adversus serpentes vim commendat,

Κλώθοντος ἐν ἀρπέζαισιν ἐρίνου,

In madidis qui vallibus exit, erini.

Scholiastes in eum locum, pag. 30. Τὸν δ' ἐρῖνον, ὃ καὶ ἐρίνεον Διοκλῆς ἐν τῷ Ῥιζοτομικῷ φησὶν εἶναι ὅμοιον ὠκίμῳ· βοηθεῖ δὲ πρὸς τὰ θηρεία· φύεται δὲ πρὸς ποταμοὺς καὶ κρήνας, &c. Hausisse a Diocle Plinium ea quæ de erineo retulit, nunc palam est. Ævi nostri herbarii plantam nullam agnoscunt, quæ huic descriptioni congruat, inquit Anguillara, par. 14. pag. 255. Ruellius, lib. 3. pag. 592. eam esse putat quam rura nostra Lactariam vocant: herbarii, Herbam Lactis: ocimum alii aquatile.

2. *Propter gentilitatem.*] Propter similitudinem nominis.

3. *Tritum cum melle &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 29.

4. *Vtcumque autem.*] Diosc. loc. cit.

5. *Herba perquam.*] Diosc. loc cit.

Sect. LXVI. 1. *Pruni folia.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Pruni arboris foila ex vino decocta & gargarizata tonsillas molliunt.* Et cap. XI. pag. 88. *ad gingivas: Arboris pruni folia cum vino decoquuntur; eorum succus expressus intra os retentus, plurimum prodest.* Hæc pariter Galenus prodidit, lib. 7. de fac. simp. med pag. 192.

2. *Vvæ prosunt.*] Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 43.

3. *Ipsa pruna.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. Galenus, loc. cit. & experientia. Lepide Martialis, lib. 13. Epigr. 29. cui lemma præfigitur,

Pruna Damascena:

Pruna peregrina carie rugosa senecta

Sume: solent duri solvere ventris onus.

4. *Stomacho non.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

Sect. LXVII. 1. *Vtiliora Persica.*] Diosc. lib. 1. cap. 164. Τὰ δὲ περσικὰ μῆλα εὐστόμαχα.

2. *Hæmorrhagiam.*] Αἱμοῤῥαγίαν. Ea vox sanguinis profluvium sonat, sive e naribus, sive ex alvo.

Sect. LXVIII. 1. *Silvestrium quidem.*] Ita fere Dioscor. lib. 1. cap. 174. At Marcellus Empir. pæne ad verbum, cap. 27. pag. 194. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

Sect. LXIX. 1. *Et in iis . . . limus arborum.*] Muscus. Vide Notas & Emendationes num. XXV.

Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mire utilis.

LXX. [1] Mora in Ægypto & Cypro sui generis, ut diximus, largo succo abundant, summo [2] cortice desquamato: altiore plaga siccantur, mirabili natura. [3] Succus adversatur venenis serpentium, prodest dysentericis, [4] discutit panos, omnesque collectiones: vulnera conglutinat, [5] capitis dolores sedat, item aurium: [6] splenicis bibitur, atque illinitur: [7] & contra perfrictiones. [8] Celerrime teredinem sentit. [9] Neque apud nos succo usus minor. Adversatur aconito [10] & araneis, in vino potus. [11] Alvum solvit: pituitas, tæniasque, & similia ventris animalia extrahit. [12] Hoc idem præstat & cortex tritus. [13] Folia tingunt capillum cum fici nigræ & vitis corticibus simul coctis in aqua cælesti. [14] Pomi ipsius succus alvum solvit protinus. [15] Ipsa poma ad præsens stomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. [16] Si non superveniat alius cibus, intumescunt.

NOTÆ.

Sect. LXX. 1. *Mora ... ut diximus.*] Ficum Ægyptiam, sive sycomorum, Cypriamque intelligit, arbores moro similes, de quibus lib. 13. sect. 14. & 15.

2. *Cortice desquamato.*] Defracto. Diosc. lib. 1. cap. 181. Ὀπίζεται δὲ τὸ δένδρον πρὶν καρποφορεῖν ἔαρος πρώτου, τοῦ φλοιοῦ ἐξεπιπολῆς λίθῳ θλωμένου· βαθύτερον γὰρ θλασθεὶς, οὐδὲν ἀνίησι. *Liquorem fundit arbor primo vere, priusquam fructum proferat, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim frangatur altius, nihil quidquam emittit.* Hoc ipsum & de moro nostrate Plinius, lib. 16. sect. 72.

3. *Succus.*] Diosc. loc cit. Πίνεται δὲ καὶ συγχρίεται πρὸς ἑρπετῶν δήγματα.

4. *Discutit ... vulnera &c.*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν ἔχει ὁ ὀπὸς μαλακτικὴν, κολλητικὴν τραυμάτων, διαφορητικὴν τῶν δυσπέπτων.

5. *Capitis dolores.*] Hunc succum, hanc lacrymam, ad inducendum quoque somnum in phrenesi, prodesse Celsus prodidit, lib. 3. cap. 18.

6. *Splenicis bibitur.*] Diosc. loc. cit. illini ait contra induratos in scirrhum lienes: συγχρίεται πρὸς ἐσκιρρωμένους σπλῆνας.

7. *Et contra.*] Dioscor. loco citato Στομάχου τε ἀλγήματα καὶ φρικίας.

8. *Celerrime.*] Dioscor. loc cit.

9. *Neque apud nos.*] Neque succo mororum, quæ nascuntur apud nos, minor usus. Est autem hic succus, lacryma quæ cortice desquamato manat. Mororum dotes in medicinæ usu, cecinit haud ineleganti carmine Passeratius, Cal. Januar. anni MDLXXXIX.

10. *Et araneis.*] Diosc. lib. 1. cap. 180. phalangiis, quod genus araneorum est, succum foliorum mederi scribit: ὁ δὲ χυλὸς τῶν φύλλων φαλαγγιοδήκτοις ἀρήγει, ποθεὶς κυάθου πλῆθος. Aconito, radicis decoctum, τοῖς ἀκόνιτον πεπωκόσιν, &c.

11. *Alvum solvit &c.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. *Aquam ex alvo solam deducit mori lacryma, vel radix incocta potui data.*

12. *Hoc idem.*] Dioscoridi loc. cit. radicis cortex decoctus in aqua & potus latas ventris tineas expellit: Ὁ δὲ τῆς ῥίζης φλοιὸς συνεψηθεὶς ὕδατι καὶ ποθεὶς ... πλατεῖαν ἕλμινθα ἐκτινάσσει.

13. *Folia tingunt.*] Dioscor. loc. cit.

14. *Pomi ipsius.*] Maturi videlicet. Plinius Valer. lib 2. cap. 23. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 210.

15. *Ipsa poma ad præsens.*] Ad breve tempus, quo fere esitantur. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

16. *Si non superveniat.*] Contraria Catii doctrina apud Horatium, lib. 2. Satyr. 4. vers. 21.

Ille salubres

[17] Ex immaturis succus sistit alvum: [18] veluti animalis alicujus, in hac arbore observandis miraculis, quæ in natura ejus diximus.

LXXI. Fit ex pomo [1] panchrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: Sextarii tres succi e pomo, [2] leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacii aridi [3] pondus x. duorum, aut myrrhæ x. unius, croci x. unius. Hæc simul trita miscentur decocto. Neque est aliud oris, arteriæ, uvæ, stomachi, jucundius remedium. Fit & alio modo: succi sextarii duo, mellis Attici sextarius, decoquuntur, [4] ut supra diximus.

Mira sunt præterea quæ produntur. Mori germinatione, priusquam folia exeant, sinistra decerpi jubentur [5] futura poma: [6] ricinos Græci vocant. Hi terram si non attigere, sanguinem sistunt adalligati, sive ex vulnere fluat, sive ore, sive naribus, sive hæmorrhoïdis: ad hoc servantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur Luna plena defractus, incipiens fructum habere, si terram non attigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto, contra abundantiam mensium. Hoc & quocumque tempore ab ipsis decerptum, ita ut terram non attingat, adalligatumque existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus adversatur e radice corticis succus, ex vino aut posca potus.

Reddenda est & antiquorum compositio. Succum expressum pomi maturi immaturique mixtum, coquebant in vase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adjecta [7] & cupresso præduratum [8] ad Solem

NOTÆ.

Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore Solem.

17. *Ex immaturis.*] Galenus, loc. cit. & Plinius Valer. lib 2. cap. 27.

18. *Veluti animalis.*] Mira interim fici, ceu animalis alicujus, sapientia. Ad illud respicit, quod superius animadvertit, l. 16. sect. 41. *Morus novissima arborum germinat, nec nisi exacto frigore: ob id dicta sapientissima arborum. Sed cum cœpit, in tantum universa germinatio erumpit, ut una nocte peragat, etiam cum strepitu.*

Sect. LXXI. 1. *Panchrestos.*] Πάγχρηστος, *prorsus utilis compositio.* Nam δύναμις subintelligitur. De *stomatice* diximus sect. 58. De arteriace, lib. 20. sect. 79. Similem arteriacen succi e moris expressi, aliorumque medicamentorum, ex Ptolemæo Evergete, refert Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102. quam is ad uvam commendat. Alias quinque huic Plinianæ similiores, Plinius Valer. lib. 1. cap. 51. Vide & Diosc. lib. 1. cap 182.

2. *Leni vapore.*] Modico calore.

3. *Pondus X. duorum.*] Hoc est, denariorum duorum.

4. *Vt supra diximus.*] Nempe, leni vapore, ut dictum est proxime.

5. *Futura poma.*] Erumpentia primum mora.

6. *Ricinos Græci.*] Ita etiam M S S. Barbarus *cytinos* reponebat.

7. *Et cupresso.*] Sive cupressi pilulis, sive succo.

8. *Ad Solem torrebant.*] Sic Pintianus ex vetusto codice. Alioqui libri *vas Sole torrebant.*

torrebant, permiſcentes [9] ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, qua & vulnera ad cicatricem perducebant. [10] Alia ratio: Succum ſiccato exprimebant pomo, multum ſapori obſoniorum conferente. In medicina vero contra nomas, & pectoris pituitas, & ubicumque opus eſſet, adſtringi viſcera. [11] Dentes quoque colluebant eo. [12] Tertium genus ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. [13] Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſſimum dentium dolori, collectionibuſque, & ſuppurationibus. Alvum purgat. Folia mori in urina madefacta, [14] pilum coriis detrahunt.

LXXII. [1] Ceraſa alvum molliunt, ſtomacho inutilia: eadem ſiccata alvum ſiſtunt, urinam cient. [2] Invenio apud auctores, ſi quis matutino roſcida cum ſuis nucleis devoret, in tantum levari alvum, ut pedes morbo liberentur.

LXXIII. Meſpila exceptis ſetaniis, [1] quæ malo propiorem vim habent, reliqua adſtringunt ſtomachum, ſiſtuntque alvum. [2] Item ſorba ſicca: nam recentia ſtomacho & alvo citæ proſunt.

LXXIV. [1] Nuces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ levi- CAP VIII.

NOTÆ.

9. *Spatha.*] Σπάθη, rudis ſive rudicula eſt, eademque ſpatula dicta Celſo & Columellæ: inſtrumentum quo aliquid movetur & agitatur a Chirurgis & Pharmacopolis. *Une eſpatule.*

10. *Alia ratio.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 180.

11. *Dentes quoque.*] Foliorum & corticis decocto dentes utiliſſime collui docet Dioſcor. loco citato.

12. *Tertium genus.*] Scilicet compoſitionis. Affert illud & Plinius Valer lib. 3. cap. 36. Folia trita cum oleo ambuſtis mederi Dioſc. ait, loc. cit.

13. *Radix per meſſes.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 12. pag. 95.

14. *Pilum coriis.*] Quæ a coriariis aptantur, concinnanturque in officinis.

Sect. LXXII. 1. *Ceraſa &c.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 4. cap. 50. Dioſc. lib. 1. cap. 157. Κεράσια καὶ αὐτὰ μὲν χλωρὰ λαμβανόμενα, εὐκοίλια τυγχάνει· ξηρὰ δὲ ἵστησι κοιλίαν. Item Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 189. humida ceraſa ventrem ſubducere, ſiſtere ſiccata ſcribit.

2. *Invenio.*] Plinius Valer. loc. cit. *A non paucis auctoribus traditur, ſi mane recentia cum ſuis nucleis devorata ſint, alvum tam copioſe fluere, ut ex eadem cauſa pedes morbo implicati liberentur.*

Sect. LXXIII. 1. *Quæ malo propiorem.*] Et formam quoque malo propiorem: δένδρον γάρ ἐστι μήλῳ ἐμφερὲς καὶ τοῖς φύλλοις, inquit Dioſc. lib. 1. cap. 170. & vim parem: nam mala matura vim adſtringendi non habent, ipſo teſte, lib. 1. cap. 159. Habent autem reliqua meſpila, ut idem tradit, lib. 1. cap. 169. Στύφει δὲ βιβρωσκόμενον, . . . καὶ κοιλίας σταλτικόν. Sic etiam Plinius Valer. lib. 4. cap. 45. Et ſchola Salernitana:

Multiplicant mictum, ventrem dant
meſpila ſtrictum.

2. *Item ſorba.*] Subintellige, ſiſtunt alvum Martialis, lib. 13. Epigr. 26.

Sorba ſumus molles nimium durantia
ventres.

Et Dioſc. lib 1. cap: 173. de ſorbis: Ξηρανθέντα ἐν ἡλίῳ, σταλτικὰ γίνεται κοιλίας ἐσθιόμενα.

Sect LXXIV. 1. *Nuces pineæ.*] Hoc remedium Marcellus Empir. ita digeſſit, cap. 16. pag. 117. *Nuces pineæ,*

ter, additis in ſingulas ſextariis aquæ ad dimidium decoctæ, ſanguinis exſcreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. [2] Corticis e pino in vino decoctum contra tormina datur. [3] Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant, & acrimoniam ſtomachi roſioneſque, [4] & contrarios humores conſiſtentes ibi: [5] & infirmitatem virium roborant, [6] renibus, & veſicæ utiles. Fauces videntur exaſperare, [7] & tuſſim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut vino, aut paſſo, aut [8] balanorum decocto. [9] Miſcetur his contra vehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen, & ſuccus porcilacæ. [10] Item ad veſicæ hulcera & renes, quoniam & urinam cient.

LXXV. [1] Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie

Notæ.

inquit, *inanes contuſæ in ollam mittuntur: & quot fuerint nuces, tot hyoſcyami unciæ, & aquæ ſextarii adjiciuntur: hæc ad medias decoquuntur: atque inde ad tuſſis remedium, etiam phthiſico bibenda jejuno quotidie potio*, &c. Huc ſpectat inſcriptio vetus, apud Gruterum, pag. 71. ΑΙΜΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΙ ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΑΦΗΛΠΙΣΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗΣΜΑΤΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΩΜΟΥ ΑΡΑΙ ΚΟΚΚΟΥΣ ΣΤΡΟΒΙΛΟΥ ΚΑΙ ΦΑΓΕΙΝ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΕΠΙ ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΕΣΩΘΗ ΚΑΙ ΕΛΘΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑ ΗΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ. *Sanguinem vomenti Juliano, deſperato ab omnibus hominibus, ex oraculo reſpondit Deus, veniret & ex ara nuces pineas acciperet, & ex melle comederet per triduum. Et convaluit, & veniens publice gratias egit, præſente populo.* Addit marmorea tabula id Antonino Pio principe contigiſſe.

2. *Corticis e pino.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Pini arboris corticem*, &c.

3. *Nuclei nucis.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 56. Dioſcorides pariter, lib. 1. cap. 88. Παρηγοροῦσι δὲ καὶ στομάχου δηγμούς, &c.

4. *Et contrarios.*] Dioſcor. loc. cit. *corruptos humores*, τὰς τῶν ὑγρῶν διαφθοράς.

5. *Et infirmitatem.*] Dioſcor. loc. cit. Ἐξισχύουσι τε ἀτονίαν σώματος. Et paulo antea: Ἀμβλυωπικοὶ τῶν περὶ κύστιν καὶ νεφροὺς δριμυτήτων. *Humorum acrimoniam hebetant, qui veſicam & renes infeſtant.*

6. *Renibus & veſicæ.*] Scribonius Largus, Compoſ. 143. *Ad renium tumorem & exhulcerationem, etiamſi ſanguinolentam urinam faciant: roſæ aridæ foliorum, papaveris nigri ſeminis, nucleorum pineorum paria pondera, conduntur ſeorſum*, &c.

7. *Et tuſſim*] Tamen ad tuſſim vetuſtam & phthiſin conducere plurimum, auctor eſt Dioſc. loc. cit. Ἁρμόζουσι παλαιαῖς βηξὶ καὶ φθίσεσι.

8. *Balanorum decocto.*] Hoc eſt, palmularum, quas vulgo dactylos vocamus, & balanos. Vide lib. 13. ſect. 9.

9. *Miſcetur his*] Dioſc. lib. 1. cap. 88. Παρηγοροῦσι δὲ καὶ στομάχου δηγμούς, μετ' ἀνδράχνης χυλοῦ λαμβανόμενοι. & Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214. *Cucumeris, quo veſcimur, ſeminis cyathus tritus*, &c.

10. *Item .... urinam cient.*] Dioſc. loc. cit. Στρόβιλοι δὲ καθαρθέντες ἐσθιόμενοι, ἢ μετὰ γλυκέως καὶ σικύου σπέρματος πινόμενοι, οὐρητικοί, ἀμβλυντικοὶ τῶν περὶ κύστιν καὶ νεφροὺς δριμυτήτων. *Nuclei pinei, ſi repurgati edantur, aut cum paſſo & cucumeris ſemine bibantur, urinas cient, & humorum acrimoniam hebetant, qui veſicam & renes infeſtant.* Sic & Celſus, lib. 4. cap. 10.

Sect. LXXV. 1. *Amygdalæ.*] Dioſc. lib. 1. cap. 176. & Plutarch. lib. 1. Sympoſ. quæſt. 6. pag. 624.

corrigit,

corrigit, coloremque hilariorem facit. [2] Nuces ipsæ somnum faciunt, & aviditatem. [3] Urinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximeque in febri: [4] si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. [5] Et sanguinem sistunt, cum amylo & menta. Lethargicis, & comitialibus prosunt. Capite peruncto [6] epinyctidas sanant: e vino vetere hulcera putrescentia. [7] Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie, ante fotu præparata. [8] Item jocineris & renum dolores ex aqua potæ: [9] & sæpe ex ecligmate cum resina terebinthina. [10] Calculosis & difficili urinæ in passo: & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ, sunt efficaces. [11] Prosunt ecligmate jocineri, tussi, & colo, cum elelisphaco modice addito. In melle sumitur nucis avellanæ magnitudo. [12] Aïunt, quinis fere præsumptis ebrietatem non sentire potores: [13] vulpesque, si ederint eas, nec contingat e vicino aquam lambere, mori. [14] Minus valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. [15] Recentes stomachum implent.

NOTÆ.

2. *Nuces ipsæ.*] Diosc. loc. cit.

3. *Urinam &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Si ab ebrietate.*] Si ex ebrietate capitis dolor obortus est.

5. *Et sanguinem sistunt.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

6. *Epinyctidas.*] Diosc. loc. cit. epinyctidas e vino: putrescentia hulcera ex melle sanari jubet.

7. *Canum morsus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. & Diosc. loc. cit. Item Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 2. de amygdalis.

8. *Item jocineris & renum.*] Diosc. lib. 1. cap 176. Καὶ ἡπατικοῖς &c. Q. Serenus, cap. 26. *de lumbis, & renibus sanandis*, pag. 142.

Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus:
Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.

9. *Et sæpe.*] Diosc. loc. cit. ἢ ἐκλειχόμενα σὺν ῥητίνῃ τερεβινθίνῃ.

10. *Calculosis.*] Diosc. loc. cit. Δυσουροῦσι δὲ καὶ λιθιῶσι σὺν γλυκεῖ βοηθεῖ.

11. *Prosunt ecligmate.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἡπατικοῖς, καὶ βηξὶ, καὶ κόλου ἐμπνευματώσεσι σὺν μέλιτι καὶ γάλακτι ἐκλειχόμενα, καρύου Ποντικοῦ τὸ μέγεθος. *Item ecligmate cum melle & lacte, jocineri, tussi, & coli inflationibus, nucis avellanæ magnitudine.* Elelisphacum is neglexit: ut & Galenus, lib. 6. de fac. simp. medic. pag. 155.

12. *Aïunt, quinis.*] Diosc. loc. cit. ὅσον ε´ ἢ ς´. *quinis, senisve.* Hunc morem cum diligenter servaret Drusus, Tiberii Cæsariis F. palmam bibendi præripiebat ceteris, ut auctor est Plutarchus, lib. 1. Sympos. quæst. 6. pag. 624. & ex eo Athenæus, lib. 2. pag. 52. Tradit hoc & Simeon Sethi, tit. de amygdalis: & Plinius Valer. lib. 4. cap. 51. Causam afferunt hujus ævi scriptores, qui Miscellanea Medico-physica, sive Germanicas Ephemeridas nuper edidere in lucem, anno scilicet octavo, pag. 185. *quod amygdalæ constringentes superius ventriculi orificium, vaporibus temulentiam allaturis viam præcludant*, &c.

13. *Vulpesque.*] Diosc. & Plinius Valer. locis citatis. Item Plutarchus, lib. 1. Sympos. quæst. 6. pag. 624. Nec vulpes solum, sed & feles, & sciuros, esu earum necari, referunt auctores proxime appellati: Gallinis pariter exitiosum hunc cibum esse, plurimis experimentis comprobant.

14. *Minus valent.*] Diosc, loc. cit. Ἡ δὲ γλυκεῖα καὶ ἐδώδιμος ἀμυγδαλὴ, κατὰ πολὺ ἥσσων ἐστὶν ὡς πρὸς ἐνέργειαν τῆς πικρᾶς· καὶ αὐτὴ δὲ λεπτυντικὴ, οὐρητική.

15. *Recentes stomachum implent.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

LXXVI. [1] Nucibus Græcis cum absinthii semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se vitia sedis, & privatim condylomata. Item tussis, & sanguinis rejectio.

LXXVII. [1] Nuces juglandes Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipsarum [2] foliorumque vires in cerebrum penetrant: [3] hoc minore tormento, & in cibis, nuclei faciunt. [4] Sunt autem recentes jucundiores, [5] siccæ unguinosiores, & stomacho inutiles, [6] difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, [7] & vomituris jejunis: aptæ in tenesmo solo: trahunt enim pituitam. [8] Eædem præsumptæ venena hebetant: [9] item anginam cum ruta & oleo. [10] Item adversantur cæpis, leniuntque earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. [11] Item cum ruta mammis, & luxatis. [12] Cum cæpa autem & sale & melle, canis hominisque morsui. Putamine nucis juglandis, dens cavus inuritur. [13] Putamen combustum tritumque in oleo aut vino, infantium capite perunctо, nutrit capillum: [14] & ad alopecias eo sic utuntur. [15] Quo plures nuces quis ederit, hoc facilius tineas pellit.

NOTÆ.

Sect. LXXVI. 1. *Nucibus Græcis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. *Nuces Græcæ cum absinthii semine teruntur: deinde pilulæ ex aceto eduntur.* Præïvit utrique Celsus, lib. 3. cap. 24.

Sect. LXXVII. 1. *Nuces juglandes.*] Κάρυα Græcis: qua de voce vide quæ diximus, lib. 15. sect. 24.

2. *Foliorumque vires.*] Alii *virus* ... *penetrat*, legi malunt, cum Reg. cod. 2. & Chiffl.

3. *Hoc minore tormento.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

4. *Sunt autem recentes.*] Diosc. lib. 1. cap. 178. Τὰ δὲ χλωρὰ, ἧττον κακοστόμαχα, γλυκύτερα ὄντα. Et paulo ante, δύσπεπτα, κακοστόμαχα, χολοποιὰ, κεφαλαλγῆ, βήσσουσιν ἐναντία.

5. *Siccæ unguinosiores.*] Ita Reg. 1. cod. At Reg. 2. & Pintiani codex, *vinosiores* tantum. Quid sit unguinosum diximus lib. 13. sect. 2.

6. *Difficiles concoctu.*] Idcirco fortassis schola Salernitana:

Unica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

7. *Et vomituris.*] Et diverso Diosc. lib 1. cap. 178. utiles ait in cibo jejunis ad vomitiones concitandas. Χρήσιμα δὲ βιβρωσκόμενα πρὸς ἐμέτους νῆστι.

8. *Eædem præsumptæ.*] Q. Serenus, cap. 62. *de venenis prohibendis*, pag. 162.

Ante cibos igitur juglandis fetus edatur.

Diosc. loc. cit. Καὶ θανασίμων φαρμάκων ἐστὶν ἀντιφάρμακα, προβρωθέντα, καὶ ἐπιβρωθέντα σὺν ἰσχάσι καὶ πηγάνῳ. *Venena hebetant, & præsumpta, & post venena hausta comesta cum ficubus & ruta.*

9. *Item anginam.*] Huc pertinet quod Marcellus Empiricus habet, cap. 15. pag. 106. *Nucis juglandis nuclei triti, cum ruta & oleo impositi, faucibus prosunt.*

10. *Item .... cæpis.*] Dioscorides *alliis* dixit, τοῖς σκορόδοις.

11. *Item cum ruta.*] Dioscor. lib. 1. cap. 178.

12. *Cum cæpa &c.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. & Diosc. lib. 1. cap. 178.

13. *Putamen combustum &c.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. & Dioscor. locis citatis.

14. *Et ad alopecias.*] Diosc. & Marcellus, locis citatis.

15. *Quo plures.*] Dioscor. loc. cit. Πλείονα δὲ βρωθέντα, πλατεῖαν ἕλμινθα ἐκπιάσει.

[16] Quæ perveteres sunt nuces, gangrænis & carbunculis medentur: [17] item sugillatis: [18] Cortex juglandium, lichenum vitio, & dysentericis. [19] Folia trita cum aceto, aurium dolori. [20] In sanctuariis Mithridatis maximi regis devicti, Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario ipsius manu [21] compositionem antidoti, e duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc jejunus sumat nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis morsum, nuclei a jejuno homine commanducati illitique præsenti remedio esse dicuntur.

LXXVIII. [1] Nuces avellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi: & pinguitudini corporis conferunt, plus quam sit verisimile. [2] Tostæ & destillationi medentur. [3] Tussi quoque veteri tri-

NOTÆ.

16. *Quæ perveteres.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. vulneribus sic mederi ait. Hulceribus, Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. commanducatas, impositasque. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 18. *de carbunculis: Nuces vetustæ contritæ imponuntur: hæc adhibita bene novimus operata.* Ad gangrænas & carbunculos nucum vetustarum nucleos commanducari pariter jubet Diosc. & imponi.

17. *Item sugillatis.*] Ad sugillata & liventia emendata, nuces recentes imponit Diosc. loc. cit.

18. *Cortex juglandium.*] *Culiolum* hunc, & *gulliolam*, Latini propria appellatione nuncupavere. Festus: *Culiola, cortices nucum viridium, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum, sive oleum, continetur.* Iterum: *Gulliola, nucum juglandium summa & viridia putamina.*

19. *Folia trita.*] Marcellus Empiricus cap. 9. pag. 80. *Nucis juglandis foliorum succus tepidus instillatus, dolenti auriculæ mire proderit.*

20. *In sanctuariis.*] Hæc Plinius Valer. lib. 3. cap 53. plane totidem verbis.

21. *Compositionem antidoti.*] Mithridatis antidoti plures formulæ, eæque diversæ apud Galenum leguntur, lib. 2. de antidotis, cap. 1. 2. & 9. a quibus etiam discrepant eæ, quæ apud Celsum exstant, lib. 5. cap. 23. extremo, & apud Scribonium Largum, Compos. 170. Plinio vero in descriptione antidoti concinit Q. Serenus Sammonicus, cap. 2. *de venenis prohibendis*, pag. 162.

Antidotos vero multis Mithridatica fertur
Consociata modis: sed Magnus scrinia regis
Cum caperet victor, vilem deprehendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.
Bis denas rutæ frondes, salis & breve granum,
Juglandesque duas, totidem cum corpore ficus.
Hæc oriente die parco conspersa Lyæo
Sumebat, metuens dederat quæ pocula matri.

At non vilem modo, ut apparet, sed & plane fallacem esse hanc compositionem scribit Joan. Rhodius, in Notis ad Scribonium Largum, observasse se, cum Patavinam urbem lues vastaret.

Sect. LXXVIII. 1. *Nuces avellanæ.*] Ad verbum hæc refert & Plinius Valer. lib. 4. cap. 52. Nuces omnes, præter pineas, inflare, testis etiam Celsus est, lib. 2. cap. 26.

2. *Tostæ &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 179. Φρυκτὰ δ' ἐσθιόμενα σὺν πεπέρει ὀλίγῳ, καταῤῥοῦν πεπαίνει. *Tostæ vero, si cum piperis exiguo comedantur, distillationem concoquunt.* Plinius quoque Valer. loc. cit. ad verbum.

3. *Tussi quoque.*] Plinius Valer. & Dioscor. locis citatis.

tæ, & in aqua mulsa potæ. [4] Quidam adjiciunt grana piperis, alii e passo bibunt. [5] Pistacia eosdem usus & effectus habent quos pinei nuclei, præterque ad serpentium ictus, sive edantur, sive bibantur.

[6] Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, [7] alvum cient, [8] sanguinem exscreantibus prosunt, [9] carnes alunt.

LXXIX. Siliquæ recentes, stomacho inutiles, alvum solvunt. [2] Eædem siccatæ sistunt, stomachoque utiliores fiunt. [3] Urinam cient. [4] Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextariis decoquunt quidam ad dimidium, eumque succum bibunt. [5] Sudor virgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde [6] ferrugo, incipientes lichenas sanat. [7] Arbutus sive unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & stomacho inutilem.

LXXX. [1] Laurus excalfactoriam naturam habet, & foliis, & cortice, & baccis: [2] itaque decoctum ex his, maxime e foliis, prodesse vulvis & vesicis convenit. [3] Illita vero vesparum, crabronumque, & apium, item serpentium venenis resistunt, maxime sepis, dipsadis, & viperæ. Prosunt & mensibus feminarum cum oleo cocta.

NOTÆ.

4. *Quidam.*] Plinius Valer. & Diosc. locis citatis.

5. *Pistacia.*] Diosc. lib. 1. cap. 177. hæc totidem verbis, ut & Plinius Valer. lib. 4. cap. 53.

6. *Castaneæ.*] Vim illis adstringentem Dioscorides attribuit, lib. 1. cap. 145. Στύφουσι καὶ αὐταί.

7. *Alvum cient.*] Nempe si largius esitentur.

8. *Sanguinem.*] *Rejectionem sanguinis*, inquit Marcellus Empiricus, cap. 16. pag. 121. *reprimunt castaneæ, si coctæ quamplurimæ manducentur.*

9. *Carnes alunt.*] *Fortissimum quidem cibum corpori præstant*, inquit Plinius Valer. lib. 4. cap. 54. *sed qui difficile concoquatur.*

Sect. LXXIX. 1. *Siliquæ recentes.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 49. & Diosc. lib. 1. cap. 158. De hoc genere siliquarum diximus lib. 15. sect. 26.

2. *Eædem siccatæ.*] Diosc. & Plinius Valer. locis citatis.

3. *Urinam.*] Diosc. & Plinius Valer. locis citatis.

4. *Syriacas.*] De quibus lib. 13. sect. 16. Hæc quoque Plinius Valer. loc. cit.

5. *Sudor virgæ*] Brevius Diosc. lib. 1. cap. 172. de corno arbore, περὶ κρανίας. *Sanies*, inquit, *sive sudor, quem virentia ligna dum uruntur, exsudant, lichenibus convenienter illinitur.* Ὁ δὲ τῶν χλωρῶν ξύλων ἰχὼρ καιομένων, ἁρμόζει πρὸς λειχῆνας καταχριόμενος.

6. *Ferrugo*] Ferri rubigo.

7. *Arbutus.*] Dioscor. lib. 1. cap. 175. fructum ait esse κακοστόμαχον καὶ κεφαλαλγῆ. Galenus, quoque, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 193.

Sect. LXXX. 1. *Laurus.*] Dioscor. totidem verbis, lib. 1. cap. 106. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 169.

2. *Itaque decoctum.*] Diosc. loc. cit.

3. *Illita vero.*] Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ λεῖα καταπλασθέντα σφηκῶν καὶ μελιττῶν πληγάς. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. *Apum percussus .... lauri folia molliora trita cum vino, potui data, sæpe curaverunt.*

[4] Cum polenta autem, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorum: cum ruta, teſtium: cum roſacco, capitis dolores, [5] aut cum irino. Quin & commanducata atque devorata per triduum terna, liberant a tuſſi. Eadem proſunt ſuſpiriis trita cum melle. [6] Cortex radicis cavendus gravidis. [7] Ipſa radix calculos rumpit, jocineri prodeſt tribus obolis in vino odorato pota. [8] Folia pota vomitiones movent. Baccæ menſes trahunt appoſitæ tritæ, vel potæ. Tuſſim veterem [9] & orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris ſit, ex aqua, aut ecligmate ex aqua mulſa, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & concoquunt pituitam & extrahunt. [10] Adverſus ſcorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ, [11] & lentigines, & hulcera manantia, & hulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem ſuccus baccarum emendat, & phthiriaſin. [12] Aurium dolori & gravitati inſtillatur, cum vino vetere & roſaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodeſt contra ictus & potus, maxime autem [13] ejus laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lieni, & jocineri: gangrænis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adjecto, prodeſt. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Quidam adverſus ſcorpionum ictus, decem baccas dari jubent potui. Item & in remedio [14] uvæ jacentis, quadrantem pondo baccarum, foliorumve, decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias, eamque calidam garga-

NOTÆ.

4. *Cum polenta.*] Dioſc. loc. cit. Δύναται δὲ καὶ πᾶσαν φλεγμονὴν πραΰνειν σὺν ἀλφίτῳ καὶ ἄρτῳ καταπλασθέντα. *Folia lauri adhibita cum polenta & pane ad inflammationem quamlibet leniendam valent.*

5. *Aut cum irino.*] Subintellige, oleo. Marcellus Empir. cap. 1. pag. 34 *Ad capitis dolorem, folia lauri, vel baccas, vel florem terere oportet cum aceto, & irinum oleum illis admiſcere: atque ita caput nareſque perungere.*

6. *Cortex radicis cavendus.*] Quia partus necat, inquit Dioſcor. loc cit. Ὁ δὲ φλοιὸς τῆς ῥίζης . . . . ἔμβρυα κτείνει.

7 *Ipſa radix &c*] Hæc pariter Dioſc. & Galenus, locis cit.

8. *Folia pota.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Et orthopnœam.*] Minus enucleate hæc Dioſc. loc. cit. Ποιοῦσι δὲ ἐκλειχόμεναι λεῖαι σὺν μέλιτι ἢ γλυκεῖ, πρὸς φθίσιν, καὶ ὀρθόπνοιαν, καὶ τοὺς περὶ θώρακα ῥευματισμούς.

10. *Adverſus ſcorpionis.*] Dioſc. loc. cit Πίνονται δὲ σὺν οἴνῳ πρὸς σκορπιοπλήκτους.

11. *Et lentigines.*] Dioſc. ἀλφοὺς, vitiligines.

12. *Aurium dolori &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

13 *Ejus laurus, quæ tenuiora.*] Qualis eſt Cypria, de qua lib. 15. ſect 39.

14. *Vvæ jacentis.*] *ſi quando afflictam languor dejecerit uvam*, inquit Q. Serenus Samonicus. Morbus is eſt, cum uva, (Græci γαργαρεῶνα vocant, nomine a genere ſoni indito, *la Luëtte*) hoc eſt, caruncula ea, quam gutturi pro tegumento natura addidit, ex imbecillitate & languore dejicitur, laxiorque fit.

rizare : [15] & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calfacere.

Laurus Delphicæ folia trita olfactaque ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent : tanto magis ſi & utantur. Oleum ex Delphica, ad cerata, acopumque, ad perfrictiones diſcutiendas, [16] nervos laxandos, lateris dolores, febreſque frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uvam cohibent gargarizatione : [17] potu alvi dolores, inteſtinorumque. Tenerrima ex his trita in vino, papulas, pruritusque, illita noctibus.

Proxime valent cetera lauri genera. [18] Laurus Alexandrina, ſive Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, [19] menſeſque. [20] Eodem modo pota Daphnoïdes, ([21] ſive his nominibus quæ diximus) ſilveſtris laurus prodeſt : alvum ſolvit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. [22] Pituitas extrahit : folium & vomitus, [23] ſtomacho inutile. [24] Sic & baccæ quinæ denæ purgationis cauſa ſumuntur.

CAP. IX. LXXXI. [1] Myrtus ſativa candida, minus utilis eſt medicinæ, quam nigra.[2] Semen ejus medetur ſanguinem exſcreantibus. Item contra

NOTÆ.

15. *Et in capitis dolore.*] Marcellus Empir. cap. 1 pag. 35. *Etiam in febribus baccæ lauri impari numero in oleo contritæ, & capiti inlitæ, ſedant dolorem.* Et paulo poſt : *Baccæ lauri impari numero contritæ, & adjecto oleo calido fronti impoſitæ proſunt.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 1.

16. *Nervos laxandos.*] In opiſthotono, tetanove : de quibus morborum generibus dictum eſt, ſect. 24.

17. *Potu alvi dolores &c.*] Ad verbum, Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

18. *Laurus Alexandrina &c.*] Hæc Dioſc. pariter lib. 4. cap. 147. de radice laurus Alexandrinæ : ſed drachmarum ſex, ſenûmve denariûm pondus adhibet.

19. *Menſeſque.*] Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 169.

20. *Eodem modo.*] Pari ſcilicet drachmarum pondere radice pota, daphnoïdes prodeſt ad ſecundas pellendas, menſeſque educendos. Vide Notas & Emend. num. XXX.

21. *Sive his.*] Sive his lubet appellare nominibus, quæ diximus lib. 15. ſect. 39.

22. *Pituitas extrahit &c.*] Dioſc. lib. 4. cap. 148. Idem lib. 1. Εὐπορ. cap. 5. eos qui diuturno capitis dolore infeſtantur, commanducare in primis jubet daphnoïdis ſemen ad extrahendam pituitam : διαμασσωμένου δαφνοειδοῦς σπέρματος, εἰς ἀποφλεγματισμόν. Apuleïus, cap. 58. phlegmata intercidi illius eſu ſcripſit.

23. *Stomacho*] Apuleïus, cap. 58. *Si cymas ejus poſt cœnam ederis, digeſtionem ſtomachi tollit.*

24. *Sic & baccæ quinæ denæ.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. non *quinæ denave.* Sic etiam Dioſc. lib. 1. cap, 148. ὅσον κόκκοι ιε' πινόμενοι.

Sect. LXXXI. 1. *Myrtus ſativa.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 1. cap. 155.

2. *Semen ejus.*] Dioſc. loc. cit. Simeon Sethi, lib. de alimentis, tit. Μυρσινόκοκκα : & Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. Seminis nomine, ut ſæpe monuimus, fructum Plinius ſeu καρπὸν intelligit.

fungos in vino potum. [3] Odorem oris commendat vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum [4] Synaristosæ hoc edunt. [5] Datur & dysentericis denarii pondere in vino. [6] Hulcera difficilia in extremitatibus corporis sanat, cum vino subfervefactum. [7] Imponitur lippitudini cum polenta, [8] & cardiacis in mamma sinistra: & contra scorpionis ictus in mero: & ad vesicæ vitia, capitis dolores, [9] & ægilopas, antequam suppurent: item tumoribus: exemptisque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. [10] Succus seminis alvum sistit, urinam ciet. Ad eruptiones pusularum, pituitæque, cum cerato illinitur: [11] & contra phalangia. [12] Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto: lenius & vinum, quo nunquam inebriatur. [13] Inveteratum sistit alvum & stomachum: tormina sanat, fastidium abigit. [14] Foliorum arentium farina sudores cohibet inspersa, vel in febri. [15] Utilis & cœliacis, & procidentiæ vulvarum, sedis vitiis, hulceribus manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: [16] item aliis eruptionibus, ambustis. [17] Additur quoque in medicamento, quod liparas vocant, eadem de causa [18] qua oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore sunt, tanquam in ore

NOTÆ.

3. *Odorem oris.*] Q. Serenus, cap. 1. 15. pag. 134.

Lentiscus, myrtusque, emendant oris odorem.

4. *Synaristosæ.*] Edidit etiam Synaristosas Crates, teste Athenæo, lib. 6. pag. 248. & Julio Polluce, lib. 6. cap. 17. & inter Latinos poëtas Cæcilius, teste A. Gellio, lib. 15. cap. 15. Συναριστῶσαι, *Feminæ simul prandentes*, ejus fabulæ titulus fuit. Risum Ortelius movet, qui loci id vel oppidi nomen esse putat, in Thesauro Geographico.

5. *Datur & dysentericis*] Simeon Sethi, loc. cit. Inter ea quæ alvum adstringunt, myrta Celsus annumerat, lib. 2. cap. 30.

6. *Hulcera &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Imponitur.*] Diosc. loc. cit.

8. *Et cardiacis.*] Plinius Valer. lib. cap. XI. & Diosc. loc. cit.

9. *Et ægilopas.*] Diosc. loc. cit.

10. *Succus seminis.*] Succus e semine, seu e virentibus baccis expressus: nam & hunc οὐρητικὸν Diosc ait esse.

11. *Et contra phalangia.*] Diosc. loc. cit.

12. *Capillum.*] Dioscor. loc. cit. *Seminis decoctum capillos tingit:* Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τοῦ καρποῦ βάπτει τρίχας.

15. *Inveteratum sistit &c*] Cato, de re rust. cap. 125. pag. 66. ex cujus verbis murteum vinum descripsimus, lib. 15. sect. 37. *Id est*, inquit, *ad alvum crudam, & ad lateris dolorem, & ad cœliacum.* Vide & Diosc. lib. 5. cap. 36.

14. *Foliorum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. XI. & ante alios Celsus, lib. 3. cap. 19. totidem verbis.

15. *Utilis &c.*] Dioscor. lib. 1. cap. 155.

16. *Item aliis.*] Diosc. papularum eruptiones dixit, ἐξανθήματα.

17. *Additur quoque.*] Diosc. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ λιπαραῖς, &c. *Lenia quædam emplastra*, inquit Celsus, lib. 5. cap. 19. *quas* λιπαρὰς *fere Græci nominant:* sic dicta videlicet, quod adipum, pinguedinum, oleorumque mixtura constant.

18. *Qua oleum ex his.*] Subintellige, qua oleum ex foliis arentibus in eadem medicamenta additur. Celsus loco citato, olei cicini myrteique heminas lenibus emplastris admiscet, quæ liparas vocant.

& vulva. Folia ipſa fungis adverſantur trita ex vino, cum cera vero articularibus morbis & collectionibus. [19] Eadem in vino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpergitur hulceribus, aut hæmorrhagiæ. [20] Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra hulcera: [21] item ambuſta cum cerato. [22] Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in novo fictili operto cremati in furno, dein triti ex vino. [23] Et ambuſtis foliorum cinis medetur. [24] Inguen ne intumeſcat ex hulcere, ſatis eſt ſurculum tantum myrti habere ſecum, non ferro nec terra contactum.

LXXXII. [1] Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vulvæ prodeſt, appoſitu, fotu, & illitu. [2] Multo efficacius & cortice, & folio, & ſemine. [3] Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis [4] in pila tuſis, affuſo paulatim vino auſtero, alias aqua cæleſti: atque ita expreſſo utuntur ad oris ſediſque hulcera, vulvæ, & ventris: capillorum nigritiam, [5] malarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & ubi conſtringendum aliquid eſt.

LXXXIII. [1] Myrtus ſilveſtris, ſive oxymyrſine, ſive chamæmyrſine, baccis rubentibus & brevitate a ſativa diſtat. Radix ejus in honore eſt, decocta vino, ad renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipueque craſſæ, & graveolenti: morbo regio, & vulvarum purgationi trita cum vino. Cauliculi quoque incipientes aſparagorum

Notæ.

19. *Eadem in vino.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. & lib. 3. cap. 12.

20. *Purgant & lentigines &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 1. cap 155 Sed lentigines Plinius, ἀλφοὺς vitiligines Græcus auctor nominat. Deparonychiis idem teſtatur & Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 30. De lentiginibus, ſeu maculis albis ac nigris, idem cap. 32.

21. *Item ambuſta &c.*] Dioſcor. loc. cit.

22. *Ad aures &c.*] Dioſc loc. cit.

23. *Et ambuſtis.*] Dioſc. loc. cit.

24. *Inguen &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 43. & Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. ad verbum.

Sect. LXXXII. 1. *Myrtidanum diximus.*] Libro 14. ſect. 19.

2. *Multo efficacius.*] Efficacius ait myrtidanum eſſe, quam ſit vel cortex, vel folium, fructuſve myrti per ſe. Ita de ſuo pariter myrtidano Dioſcorides prodidit, lib. 1. cap. 156.

3. *Exprimitur.*] Dioſc lib. 1. cap. 155.

4. *In pila.*] In mortario.

5. *Malarum*] *Alarum* alii, alii *mamillarum malunt.*

Sect. LXXXIII. 1. *Myrtus ſilveſtris.*] Ruſcum intelligit, non veram myrtum. Κεντρομυρσίνη a Theophr. dicitur, lib 3. hiſt. cap. 17. Aliis ὀξυμυρσίνη, quod foliis ſit ſpinoſis, alioqui myrto proximis. A Dioſc. lib. 4. cap. 146. μυρσίνη ἀγρία, ἢ ὀξυμυῤῥίνη. Et in Nothis: οἱ δὲ ἱερομυρτον, οἱ δὲ ὀξυμυρσίνη.... οἱ δὲ χαμαιμύρτη.... Ῥωμαῖοι ῥοῦσκουμ. Officinis Bruſcus Pingitur a Dodonæo, pag. 732. Gallis, *du Bruſc.*

2. *Radix ejus.*] Iiſdem fere verbis, ſed minus accurate paulo, medicinæ ex omnes e ſilveſtri myrto petitæ, a Dioſcoride traduntur, loc. cit.

modo

modo in cibo ſumpti, & in cinere coƈti. ³ Semen cum vino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frangit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis dolores ſedat : & potum, morbum regium. ⁴ Caſtor oxymyrſinen myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, ruſcum vocavit, ad eoſdem uſus. Et haƈtenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad ſilveſtres.

NOTÆ.

3. *Semen cum vino.*] Q. Serenus, cap. 33. *de veſica & calculo purgando*, pag. 146.
Praterea ſemen myrti ſilveſtris Iaccho,
Atque oleo mixtum bibitur : nec deſit acetum.

4. *Caſtor .... ruſcum vocavit.*] Et reƈte is quidem, ut diximus. Neque enim oxymyrſine Græcorum quidquam a ruſco diſtat.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXIII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 2. I. NEc *curvo laboranda, sed se se porrigentia ultro.*] In libris ad hunc diem vulgatis, *Nec curvo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed se se &c.* Quo in contextu verborum, quid interpolatorum conjectura præstiterit, liquet: adjectis nempe vocibus iis, *nec cura laboranda*, quæ priorum vicem supplerent, plane affinium, *nec curvo adoranda*: & *aratro* præterea addito: quarum vocum in exemplaribus vetustis, nec vola, ut aïunt, nec vestigium. In Reg. 1. *nec curvo aboranda, sed se se* &c. Reg. 2. *nec cura laboranda*: hoc tantum.

Sect. 4. II. *Cicatricibus marcidis, ossibus purulente limosis.*] Quid sint ossa purulente limosa, fateor me nondum intelligere: nec de mendo tamen, quod hic lateat, admonent codices M S S. Verum cum apud Diosc. lib. 5. cap. 6. ubi pares de omphacio medicinæ traduntur, legere me meminerim, post cicatrices, vel gingivas potius, ut dixi, marcidas, statim aures purulentas subjici, ἕλκα πλαδαρὰ, ὦτα πυοῤῥοοῦντα, nullus fere dubito, quin *auribus purulente limosis* scripsisse Plinium existimandum sit.

Sect. 5. III. *Ideo & oris hulceribus, & verendis, ac sedi, cum melle & croco. Alvum sistit.*] Sic locus hic interpungendus est, non uti prius, *verendis, ac sedi. Cum melle & croco alvum sistit.* Nam per se potam œnanthen alvum sistere, cum melle & croco verendis, similibusque hulceribus imponi pro cataplasmate, auctor est Diosc. lib. 5. cap. 5. Πινομένη .... κοιλίαν ἐφιστῶσα .... Καταπλασμά τε ἐναίμοις, καὶ τῶν ἐν στόματι ἑλκῶν, καὶ νομῇ τῶν ἐν αἰδοίοις, σὺν μέλιτι, καὶ κρόκῳ, καὶ ῥοδίνῳ, καὶ σμύρνῃ λεανθεῖσα.

Sect. 6. IV. *Recentes stomachum, & spiritum inflant, alvumque turbant.*] In M S S. Reg. Colb. Chiffl. &c. *spiritum inflatione* legitur. Libentius inde agnoverim, *stomachum spiritûs inflatione, alvumque turbant.* Diosc. lib. 5. cap. 3. Ἡ δὲ πρόσφατος πᾶσα ἐκταράσσει κοιλίαν, καὶ ἐμπνευματοῖ στόμαχον.

Sect. 12. V. *Sanant epinyctidas, & ceria: & dysenteriam cum suis nucleis.*] Voculam hanc, *& ceria*, hoc est, favos, de quibus lib. 20. sect. 6. addidimus admonitu codicum Reg. Colb. &c. in quibus *& ceteria*, & *teria* legitur: tum vero maxime Dioscoride ipso suffragante, cujus hæc verba Plinianis plane paria sunt, lib. 5. cap. 4. Ἐπινυκτίδας δὲ, καὶ ἄνθρακας, καὶ κηρία .... χωρὶς γιγάρτων ἴαται λεῖα σὺν πηγάνῳ ἐπιτιθεμένη. Quibus ille verbis monet sine nucleis uvam passam his morborum generibus adhibendam: uti dysenteriæ contra paulo antea cum nucleis jussit edi: Καὶ δυσεντερίαν σὺν τοῖς γιγάρτοις ἐσθιομένη καθ' ἑαυτήν. Quæ omnia nostram emendationem egregie constabiliunt.

Sect. 14. VI. *Et varos: coxendicum & lumborum vitiis .... prosunt.*] Secuti sumus fidem exemplarium M S S. Reg. Colb. &c. neglecta librorum, qui sunt hactenus editi, scriptura, quæ erat ejuscemodi: *Et variis coxendicum & lumborum vitiis.*

Diosc. lib. 4. cap. 183. Ἀποκαθαίρουσι καὶ πάντα σπίλον, *omnem maculam in facie expurgat*. Est autem varus, ut alibi diximus, macula in facie.

VII. *Et ipsa autem largior aliquanto sensus purgat.*] Ni codicum manu exaratorum consensus obstaret, qui hanc lectionem pertinaciter tuentur, scriberem intrepide, *sensus turbat:* tum ita, ut quidem videtur, postulante sententia: ut cum prius opitulari mente commotis, & vertigine laborantibus dixerit, nunc largiorem usum ejus cavendum admoneat, ne sensum perturbet: tum vero Dioscoride, lib. 4. cap. 184. de bryonia similiter tradente, ὑποταράττει δ' ἐνίοτε τὴν διάνοιαν. Et auctor libelli, qui Kiranidum Kirani falso inscribitur, pag. 13. *Turbat autem ventrem, & sensum; & apposita quoque secundinam educit, &c.* Sect. 16.

VIII. *Flemina, aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit.*] Decurtatum hunc locum Barbarus, & conclamatum putavit. In libris vulgatis, *phlegma, aut sanguinem qui se ad talos dejecerit.* Ubi Dalecampius, *in podagra*, inquit, *& articulari morbo.* Egregium vero medicum. *Flemina*, non *phlegma* legi oportuit, ex MSS. Reg. Colb. aliisque: & quid essent flemina, tum ex Plinio, tum ex Festo, Caproque, tum ex Plauto discere. Festus enim: *Flemina*, inquit, *dicuntur, cum ex labore viæ sanguis defluit circa talos.* Et Caper Grammaticus, de orthogr. *Flemina est, ubi abundant crura sanguine. Plemina, cum in manibus vel in pedibus callosi sunt sulci.* Plautus, Epid. act. 5. sc. 2. vers. 5. Sect. 17.

Dico ego tibi jam, ut scias,
Alium tibi te comitem melius quærere: ita, dum te sequor,
Lassitudine invaserunt misero in genua flemina.

Rursumque in Pseud. act. 4. sc. 7. vers. 92. & Pœn. act. 3. sc. 1. vers. 67. Quin etiam, vel si *plegma* hoc loco Plinius, non *flemina* diceret, de alio morbo, quam de podagra, accipi hoc a Dalecampio oportuit: nempe pro eo quem alio nomine Latini boam vocavere, auctore Festo: *Boa*, inquit, *crurum tumor via labore collectus appellatur*, unde hæc ipsa ei qui eo morbo tenetur, hæsit appellatio: Glossarium vetus, Βόα, ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων.

IX. *Jam & patres familias ætatem addi his, quæ per se cariem traxere.*] Hoc est, sine fumo. Ita legi oportere, non modo codices Reg. Colb. & Chiffl. suadent, sed & ipsa loci sententia, cujus acumen Dalecampium fugit. Contrario plane sensu in libris vulgatis hactenus legebatur, *ætatem ademere his.* Sect. 22.

X. *Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutilissimum est curis, vigoremque animi ad procinctum tendentibus.*] Hunc locum summa fide repræsentamus totidem apicibus ac syllabis, quot in codd. Reg. & Colb. vidimus: serie ipsa orationis ita legi postulante. Corruperant miram in modum interpolatores, hoc modo: *inutilissimum est. Curas vigoremque animi impedit ad procinctum &c.* Ceterum hunc morem carpit auctor, inventumque novitium, quod superius attigit, lib. 14. sect. 28. *Tiberio Claudio Principe ante hos annos* X L. *institutum, ut jejuni biberent, potusque vini antecederet cibos:* &c. Extremo Tiberii anno id excogitatum indicat. De hoc Tiberiani ævi, consequentiumque temporum more, Plutarchus, lib. 8. Sympos. quæst. 9. p. 734. Μέγα δὲ καὶ τὸ τῶν καλουμένων προπομάτων· οὐδὲ γὰρ ὕδωρ οἱ παλαιοὶ πρὶν ἐντραγεῖν ἔπινον· οἱ δὲ νῦν ἄσιτοι προμεθυσθέντες ἅπτονται τῆς τροφῆς, διαβρόχῳ τῷ σώματι καὶ ζέοντι, λεπτὰ καὶ τομὰ καὶ ὀξέα προσφέροντες, ὑπέκκαυμα τῆς ὀρέξεως &c. *Magnum etiam illud de præbibitionibus, quas vocant propomata. Nam antiqui ne aquam quidem biberunt ante quam edissent: nunc ante cibum vino oppleti, humectato ac fervescente corpore cibum aggrediuntur, tenuia & acuta & vi incidendi prædita ad appetitum excitandum ingerentes, &c.* Et hanc consuetudinem Juvenalis attigit, Satyr. 6. vers. 423. Sect. 23.

Tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna,
Admotum pedibus: de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim.

Quandoque pro vino mulſum ante cibos pariter præſumebant, teſte Horatio, lib. 2. Satyr. 4. verſ. 25.

Vacuis committere venis
Nil niſi lene, decet: leni præcordia mulſo
Prolueris melius.

Ibid. XI. *Itemque jugi ſuperbibere. Ebrietatem quidem frigidæ potus exemplo diſcutit.*] Ita libri omnes M S S. Reg. Colb. Chiffl. non uti correctorum vitio vulgati præ ſe ferunt libri, obſcura plane ſententia: *Itemque jugi ſuperbibere ebrietati: quam quidem* &c. Vini perpotationi aquam ſuperbibere utiliſſimum pariter cenſet Dioſc. lib. 5. cap. x1. Δεῖ μέντοι γε μετὰ τὸν οἶνον ὕδωρ πίνειν, quoniam temulentiam diſcutit. Ne caput vina tentent, aquam ſuperbibere & Galenus jubet, Comm. 3. de victus ratione in morbis acutis.

Sect. 26. XII. *Palmeum, capiti noxium, ventrique tantum molliendo, & ſanguinem exſcreantibus non inutile.*] Sic libri omnes, etiam manu exarati. Nihilominus Dioſcoride, qui lib. 5. cap. 40. ſic prodente, vino palmeo vim adſtringendi competere, ſtomachicis idcirco, cœliaciſque, & ſanguinem exſcreantibus eſſe peraccommodatum: διὰ τὸ ςύφειν, ςομαχικοῖς, καὶ κοιλιακοῖς, αἱμοπτοϊκοῖς ἁρμόζει: Num potius legi in contextu Pliniano oporteat, *ventrique tantum molliori*, vel *ventrique tantum morando*, hoc eſt, ſiſtendo, amplius conſiderandum eſt.

Sect. 27. XIII. *Oculis quoque illo modo ſaluberrimum fotu. Medetur pota hirudini.*] Nos hunc locum ex animi conjectura ſanavimus, ſecuti veſtigia veterum exemplarium, & eorum ſecuri qui ſic interpolarant: *Oculis quoque illo modo ſaluberrimum. Plurimum fotu medetur poſt uredines.* Nam vox ea certe a M S S. abeſt, Reg. Colb. Chiffl. ceteriſque, nec *uredines* ii, ſed *hirudines* præ ſe ferunt. Et quod eſt ſane momenti haud levioris, Dioſc. lib. 5. cap. 21. de aceto diſputans ita ſcribit: Βδέλλας τε ποθείσας καταῤῥοφούμενον ἀποβάλλει. *Hauſtu voratas hirudines, ſi ſorbeatur, ejicit.* Quo quidem loco nihil afferri opportunius poteſt, quod in rem noſtram ſit.

Sect. 29. XIV. *Salis marini pondo libram & quadrantem.*] Prius legebatur, *Salis marini pondo, thymbræ quadrantem.* Verum in oxymelitos compoſitione, neque apud Dioſc. lib. 5. cap. 22. neque apud Plinium lib. 14. ſect. 21. neque hoc ipſo loco in codicibus ullis M S S. thymbræ ulla mentio eſt: ſed *libram* omnes exhibent: Et eſt alioqui bonis ſcriptoribus familiaris ea locutio, ut Columellæ in primis, lib. 12. cap. 33. *Scillæ*, inquit, *aridæ pondo libram & quadrantem adjici oportere.* Et cap. 35. *Pontici abſinthii pondo libram.* Feſto quoque: *Grave as*, inquit, *dictum a pondere, quia deni aſſes, ſinguli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipſo numero dictum.* Ubi *libras* in caſu gignendi eſt, ut alii ante nos viderunt.

Sect. 45. XV. *Ex Gnidio grano factum, eamdem vim habet, quam cicinum.*] Hic *cnecinum* Pintianus iterum inculcat pro *cicinum*, quod & aggredi auſus eſt, initio ſectionis 41. Retunditur ea conjectura, non modo codicum omnium conſpirante conſenſu, ſed & Galeni calculo, eadem ac plane gemina cum Plinio afferentis, de oleo cicino, lib. 6. de fac. ſimp med. pag. 172. Τὸ δὲ κίκινον ἔλαιον ὑπάγει γαςέρα· τούτου δ' ἔτι μᾶλλον τὸ ἐκ τοῦ Κνιδίου κόκκου· καὶ τοσούτῳ γε μᾶλλον, ὅσῳ ὁ καὶ κόκκος αὐτοῦ τοῦ κίκεως καθαρτικώτερος ὑπάρχει. *Oleum porro cicinum alvum ſubducit: multo vero magis quod fit ex Cnidio grano: cum granum vehementiorem purgandi vim obtineat quam cici.*

Ibid. XVI. *Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.*] Et nunc tertium gingivas vertiſſe perperam Plinius videtur, pro cicatricibus, ut jam ante ſect. 4. ac 13 monuimus. Nam Dioſc. qui ex eodem fonte hauſit, lib. 1. cap. 40. περὶ βαλανίνου ἐλαίου. Δύναμιν δὲ, inquit, ἔχει καθαρτικὴν σπίλων, φακῶν, ἰόνθων, οὐλῶν μελανίας. *Vim habet repurgandi maculas, lentigines, varos, cicatricumque nigritias.* Sic idem Dioſcor. lib. 4. cap. 154. οὐλὰς μελαίνας dixit, *cicatrices nigras.* Οὐλῶν itaque neutro genere, & in priore ſyllaba ſervato accentu, quo gingivas ſignificet, Plinius legit: rectene an ſecus, medicorum filii dijudicent.

XVII. *Pissino oleo usus & passim ad quadrupedum scabiem est.*] Sic libri editi, cum Regio cod. 1. At in Reg. 2. & Chiffl. *Pissino oleo usus ad tussim & quadrupedum scabiem est.* Forte sincerius: Dioscorides enim lib. 1. cap. 95. de picini olei viribus differens, uno verbo extulit, facere illud ad eadem omnia, ad quæ liquida pix adhiberetur. At capite superiore de ea ipsa agens, valere ad tussim, suspiria, purulentasque exscreationes dixit: ut *ad tussim* idcirco huic loco accommodatius, quam *& passim* videatur. Sect. 51.

XVIII. *Lanugo eorum carbunculos sanat. Cocta in vino, & illita cum cera, alopeciis capillum reddunt.*] Vitiosa interpunctione laborabat hic locus: *Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in vino & illita cum cera. Alopeciis capillum reddunt.* Quamobrem Dalecampius *reddit* arbitratur commodius quam *reddunt* hoc loco legi: ut ad lanuginem sententia ea spectet, non ad ipsa mala. Verum præter codicum Reg. Colb. ceterorumque auctoritatem, conjecturam eam pessumdant auctores duo, qui e Plinianis fontibus areolas suas rigarunt. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. *Cydonia mala*, inquit, *discocta cum vino, dehinc trita, ceraque liquefacta addita, & capiti imposita, capillum nutriunt.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 6. *Cydonia cocta ex vino, & cum cera trita & illita, capillos restituunt.* Sect. 54.

XIX. *Expetitur gravidarum malacia, quoniam gustatu moveat infantem.*] Sic omnes vulgati, manuque exarati codices conspirante consensu. Joan. Jac. Chiffl. lib. 2. Dædalm. cap. 5. pag. 37. ait avunculi sui fuisse conjecturam, scribi oportere, *quoniam gustatu moveat famem.* Qua conjectura ipse damnata legendum monet, *quanquam gustatu moveat infantem.* Ut hæc sit loci sententia: Licet ob gulæ fastidium gravidis expetatur, ut & alia absurdiora, hoc tamen inde sequi periculum, quod malicorium si sumant, movetur infans, hoc est, sequitur abortus. Theodorum deinde Priscianum laudat, lib. 3. de passionibus mulierum, cap. 6. de abortivis: ubi succo mali granati vim parem ait excludendi fetus, ac dictamno, tribui. At neque quidquam ejusmodi Theodorus habet: nec moveri infantem in contextu Pliniano, expelli abortu sonat: sed excitari leniter, ne torpescat. Sect. 57.

XX. *Punicum in olla nova, cooperculo inlito.*] Prius, *operculo indito* legebatur. Nos exemplaria maxime probata secuti sumus, Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. auctoresque idoneos: Marcellum Empir. cap. 27. pag. 196. *Malum Punicum*, inquit, *in olla gypsata clausum, in furno combures, & postea diligenter teres, atque in pulverem tenuissimum rediges, quem repones & paratum habebis: & cum opus fuerit, ad subitas tortiones cum vini potione detur.* Plinium Valer. lib. 4. cap. 40. *Alvum fluentem miro modo sistit Punicum in olla nova cooperculo illito in furno exustum, & in pulverem redactum, & in vini potionem perductum.* Sect. 58.

XXI. *Vtile & decocto earum fovere feminas.*] Quærit Gronovius, annon *fovere femina* sit legi satius. Dioscoridem si legisset,, non quæreret. Is enim lib. 1. cap. 183. de ficis agens, *Ipsarum decoctum*, inquit, *cataplasmatis ex hordeacea farina miscetur, itemque in muliebres fotus, cum feno Græco aut ptisana.* Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν .... καὶ εἰς τὰς ἀμηλύσεις μίγνυται, καὶ εἰς γυναικείας πυέλους μετὰ τήλεως ἢ πτισάνης. Sect. 63.

XXII. *Cinis non ex alia arbore acrior: purgat, conglutinat, replet, &c.*] Ita locum hunc restituimus admonitu codicum Reg. 2. Pintianus vidit: cum sic vulgati præ se ferant: *Cinis ex alia arbore aciem purgat acrior*, &c. inculcata temere vocula *aciem*, quæ commodum efficere hoc loco sensum nullum potest. Nam de cute purganda in hulcerum medicina, de conglutinanda, replendaque agitur. Dioscor. lib 1. cap 186. ubi de cinere crematorum cauliculorum ficus: Ἁρμόζει δὲ καὶ πρὸς τὰ καυστικά, καὶ γαγγραινώδη· ἀνακαθαίρει γὰρ καὶ ἀναλίσκει τὰ ὑπερέχοντα. Et infra: Καθαίρει γὰρ, καὶ κολλᾷ, καὶ σαρκοῖ, καὶ συμφύει ἐοικότως τοῖς ἐναίμοις. *Vtilis est ad medicamenta caustica, & prodest cuti gangrana tentata: nam expurgat & consumit qua excrescunt..... Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras committit.* Ibid.

Sect. 64. XXIII. *Corticem ejus impubescentem.*] Ita vulgati libri pariter, & manu exarati. Quid si *intumescentem* legas? Nam *impubescentem* illud, occasione vocis proxime subsequentis *puer impubis*, natum temere confictumque ab amanuensibus videtur. Et sane Plinius Valer. qui hunc locum expressit, lib. 3. cap. 29. *Caprifici corticem intumescentem*, inquit, *puer impubis si defracto ramo tollat dentibus, & medulla ipsa alligetur ante Solis ortum, prohibere strumas constat.* Intumescere porro corticem credimus in germinatione, quoniam tum prægnantium arborum rumpitur cortex, ut dictum est, lib. 16. sect. 41.

Sect. 66. XXIV. *Ipsa pruna .... stomacho non utilissima, sed brevi momento.*] Hanc lectionem, quæ sane sincera est, Frobenius interpolavit, scribens, *stomacho vero utilissima*: reclamantibus licet editionibus vetustis, Parmensi, ceterisque: nec MSS. ullis codicibus secundis: nam omnes ii quos videre licuit, Reg. & Colb. *non utilissima* præ se ferunt: itaque postulat loci sententia, qua nocere stomacho, sed ad breve tempus, pruna dicuntur. Sic paulo ante Plinius ipse de ficis: *Nec stomacho utiles, sed ad breve tempus.* Atque eam ob rem Dioscor. lib. 1. cap. 174. pruna ait male habere stomachum, alvum mollire: Κοκκυμηλέα δένδρον ἐστὶ γνώριμον, οὗ ὁ καρπὸς ἐδώδιμος, κακοστόμαχος, κοιλίας μαλακτικός.

Sect. 69. XXV. *Et in iis, & sativis prunis est limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis .... utilis.*] Qui sunt animo in Plinium minus æquo, deceptum scriptoris Græci verbis, quæ Dioscorides retulit lib. 1. cap. 174. nec quid legeret intellexisse, arbitrantur: Τὸ δὲ κόμμι τῆς κοκκυμηλέας.... σὺν ὄξει ἐπιχριόμενον, λειχῆνας τοὺς ἐπὶ παιδίων θεραπεύει. *Gummi prunorum ex aceto illitum lichenas infantium sanat.* Quo vero ejusmodi homines calumniandi libido, aut verius furor abripit, ut tam parum cohærentia proferant? Gummi prunorum lichenas sanari Græcus scriptor prodidit: & idoneum id argumentum putant, quo probent, lichenis nomen temere derivatum a Plinio in muscum limumve, qui prunis adhæret. Quid vero vetat id ei musco nomen inditum fuisse, ut musco alteri, qui petris adhærescit, quo lichenes ipsi sanantur, hanc ipsam lichenis nomenclationem attributam esse, Dioscorides ipse asseverat, lib. 4. cap. 53. An si quid Plinius affert in medium, quod Dioscoridi latuit, cadere debet in eum erroris alicujus justa suspicio? In Indice hujus loci, *De limo, sive lichene arborum*, plane legitur.

Sect. 70. XXVI. *Ipsa poma ad præsens utilia stomacho.*] Sincerius forsan videatur, *inutilia.* Nam & Diosc. lib. 1. cap. 180. κακοστόμαχα mora vocat: & vox ea *ad præsens* eandem sententiam præ se fert, atque hæc de prunis ficisque oratio, superioribus sectionibus: *Nec stomacho utiles fici, sed ad breve tempus. Ipsa pruna stomacho non utilissima, sed brevi momento.*

Sect. 75. XXVII. *Et sanguinem sistunt, cum amylo & menta. Lethargicis &c.*] Præpostera interpunctione in libris ad hunc diem vulgatis laborabat hic locus, eo modo: *& sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis* &c. Retexit errorem Dioscorides primum, lib. 1. cap. 176. καὶ πρὸς αἵματος ἀναγωγήν, μετ' ἀμύλου καὶ ἡδυόσμου λαμβανόμενα. *Prosunt & ad sanguinis rejectionem, si cum amylo & menta sumantur.* Tum vero etiam ii qui e Plinianis sententiis suum opus consarcinarunt: Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Nuclei amygdalarum*, inquit, *triticum, amylon, & menta, trita, in qualibet potione utiliter ab hæmoptoïcis vel empyicis hauriuntur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. cui titulus est, *Sanguinem rejicientium curatio: Nuclei*, inquit, *amygdalarum cum amylo & mentastro devorantur.*

Ibid. XXVIII. *Recentes stomachum implent.*] Etsi sua his verbis constat sententia, nihilominus an *stomachum deplent* legi sit satius, considerandum amplius videtur. Nam Diosc. lib. 1. cap. 176. amygdalas ait, quæ virides cum suo putamine deglutiuntur, humida stomachi vitia emendare: Βρωθέντα δὲ σὺν τῷ λέπει τὰ ἀμύγδαλα χλωρὰ, στομάχου πλάδον καθίστησι.

XXIX. *Hoc minore tormento, & in cibis nuclei faciunt.*] Perſpicua admodum, *Sect.* 77.
planaque ſententia, quam librorum ad hunc diem editorum lectio impeditam reddebat, cum ſic ſcriberetur, *hocque minore momento, ſed in cibis.* Emendationem Regio codici 2. debemus.

XXX. *Secundas etiam pellit, menſeſque. Eodem modo pota Daphnoïdes... pro-* *Sect.* 80.
deſt.] Prius legebatur, interpunctione præpoſtera, *menſeſque eodem modo pota. Daphnoïdes* &c. Emendationis auctor Dioſcorides, lib. 4. cap. 148. Ἄγει δὲ καὶ τὸ φύλλον αὐτῆς (de daphnoïde loquitur) ξηρὸν ἢ νεαρὸν ποθὲν κατὰ κοιλίαν φλεγματώδη. κινεῖ δὲ ἐμέτους καὶ ἔμμηνα, καὶ πταρμικόν. Καθαίρει δὲ καὶ ὁ καρπὸς αὐτῆς ὅσον κόκκοι ιε΄ πινόμενοι &c. Quæ ſunt Plinianis omnino gemina ac paria.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXIV.

Caput I. I. NE silvæ quidem, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente homini, ut medicina fieret etiam solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiæ atque concordiæ miraculis occursantibus. [1] Quercus & olea tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur: quercus vero & juxta nucem juglandem. [2] Pernicialia & brassicæ cum vite odia: ipsum olus, quo vitis fugatur, adversum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas jam, & quæ sternantur arbores, difficilius cædi, ac celerius inarescere tradunt, si prius manu, quam ferro, attingantur. [3] Pomorum onera a jumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur his, quamvis pauca portent, sudare illico. Ferulæ asinis gratissimo sunt in pabulo, ceteris vero jumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. [4] Surdis etiam rerum sua cuique sunt venena, ac minimis quoque. [5] Philyra coci & polline nimium salem cibi eximunt. Prædulcium fastidium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint. Qua de causa & [6] in saccos vinarios additur polenta. [7] Similis vis Rhodiæ cretæ, & argillæ nostrati.

Notæ.

Sect. I. 1. *Quercus & olea.*] Vide quæ in eam sententiam diximus, lib. 17. sect. 30.

2. *Pernicialia.*] Egimus de hoc vitis brassicæque odio, lib. 20. sect. 36.

3. *Pomorum onera.*] Superiore libro, sect. 62. *Mala piraque portatu jumentis mire gravia sunt vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur.*

4. *Surdis.*] Sensus omnis expertibus.

5. *Philyra.*] Hoc est, tilia, quam Græci philuram vocant. Etiamnum multis in locis rura nostra tiliæ foliis carnes salitas involvunt, ut salsuram diluant.

6. *In saccos vinarios.*] Quibus vinum saccatur, sive colatur, ut diximus lib. 14. sect. 28.

7. *Similis vis.*] Ad aquas & vina mitiganda.

[8] Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue.

Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata vulgo, inventu facilia, ac sine impendio, [9] & quibus vivimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. [10] Arabia atque India in medio æstimantur: hulcerique parvo medicina a Rubro mari [a] imputatur: cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, [11] nulla artium vilior fiat. Ita est profecto, magnitudo populi Romani [12] perdidit ritus, vincendoque victi sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque [13] imperaverunt. Verum de his alias plura.

CAPUT II.

II. [1] Loton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, alias & Syrticam arborem, diximus suis locis. [2] Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur a nostris, [3] alvum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt dysentericis, menstruis, vertigini, comitialibus. [4] Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructu-

INTERPRETATIO.

a *Imputatur.*] Assignatur.

NOTÆ.

8. *Concordia valent.*] Concordia contra rerum intelligitur, ut cum pix oleo avellitur, quoniam utrumque pinguis naturæ est.

9. *Et quibus vivimus.*] Eadem sententia mox, *Cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet.* Nullus hic pecuniæ locus, uti visum est Pintiano: sed hortensibus tantum oleribus, fruticibusque obviis.

10. *Arabia ... in medio.*] Vide Notas & Emendationes num. I.

11. *Nulla artium.*] Nulla magis vilescat ars, quam medicina.

12. *Perdidit ritus.*] Mores. Libro 29. sect. 8. *Illa perdidere imperii mores*, &c.

13. *Imperaverunt.*] Arte una sua externi medici Imperatoribus etiam nostris imperaverunt.

14. *Verum ... alias plura.*] Libro 29. a sect. 1. ad 9.

Sect. II. 1. *Loton ... diximus suis locis.*] Libro 13. sect. 32.

2. *Hæc lotos.*] Nostras, inquit, lotos, sive Italica. In Indice hujus loci, *De loto Italica, VI.* Egimus de ea, lib. 13. sect. 32. Videtur esse λωτὸς Dioscoridis, lib. 1. cap. 171.

3. *Alvum baccis.*] Fructu. Diosc. loc. cit. Καρπὸν δὲ φέρει .... γλυκὺν, βρώσιμον, εὐστόμαχον, κοιλίας στεγνωτικόν. Τῶν δὲ πρισμάτων τοῦ ξύλου ἀφέψημα πινόμενον καὶ ἐγκλυζόμενον, βοηθεῖ δυσεντερικοῖς καὶ γυναιξὶ ῥοϊκαῖς. Ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας. Quibus sunt plane paria ac gemina quæ Plinius de sua loto affert: & quæ Galenus, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 205.

4. *Cohibent.*] Defluentem continent. Diosc. & Galenus, locis citatis.

que dulcius. [5] Fit & e scobe ejus medicamentum, ex aqua myrti decocta, subacta, & divisa in pastillos, dysentericis utilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

Cap. III. III. [1] Glans intrita duritias, quas cacoëthes vocant, cum salsa axungia sanat. [2] Vehementiora sunt ligna, & in omnibus cortex ipse, corticique tunica subjecta. [3] Hæc decocta juvat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, vel ipsa glans. [4] Eademque resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia, & baccæ, vel cortex, vel succus decocti prosunt [5] contra toxica. [6] Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plagæ. Datur & ex vino dysentericis. [7] Eadem & ilici vis.

Cap. IV. IV. [1] Coccum ilicis vulneribus recentibus ex aceto imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine, instillatur. Est autem genus ex eo in Attica fere & Asia nascens, celerrime in vermiculum se mutans, quod ideo [2] scolecion vocant, improbantque. [3] Principalia ejus genera diximus.

V. [1] Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam: item albam, nigram, majorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Commagena. [2] Excrescentia in corpore tollunt. [3] Prosunt gin-

Notæ.

5. *Fit & e scobe.*] Ita fere Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

Sect. III. 1. *Glans intrita.*] Diosc. lib. 1. cap. 143. περὶ βαλάνων, *de glandibus.* Σὺν στέατι δὲ χοιρείῳ ταριχηρῷ πρὸς κακοήθεις σκληρίας καὶ πονηρευόμενα ἕλκη ἁρμόζουσιν. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. *Glandes de robore trita cum axungia, & imposita, duritias quas cacoëthes Medici vocant, emendant, & reprimunt.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. *Glans roborea trita cum axungia, duritias quas κακοήθεας vocant, & evocat, & emendat.*

2. *Vehementiora.*] Hoc est, magis adstringentia. Dioscor. lib. 1. cap. 142. hæc totidem verbis habet.

3. *Hæc decocta.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. *Glandes quercinæ tres aut quatuor, vel ejusdem folia, vel liber ejus, coctus ex aqua: quæ vel sola, vel cum vino, torminosis potui data plurimum prodest.* Torminosos sæpe dysentericos vocat.

4. *Eademque.*] Glans videlicet, quam Dioscorides quoque, lib. 1. cap. 143. esitatam ait resistere venenatorum ictibus: crudam & intritam, inflammationibus, ex quibus suppurationes fieri solent, illitu mederi.

5. *Contra toxica.*] Et baccarum, seu glandium, & corticis pariter decoctum valere adversus toxica, scribit Diosc. loc. cit. & quidem bibitum ex lacte vaccino.

6. *Cortex.*] Illini per se sine lacte Dioscor. loc. cit. suadet.

7. *Eadem & ilici vis.*] Ad omnia supradicta. Diosc. lib. 1. cap. 144.

Sect. IV. 1. *Coccum ilicis.*] Hanc quoque in eo medendi vim Dioscorides agnoscit, lib. 4. cap. 48. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικήν, ἁρμόζουσι τραύμασι, καὶ νεύρων τρώσεσι, λεῖα μετ' ὄξους καταπλασσόμενα.

2. *Scolecion vocant.*] Σκωλήκιον, quæ vox Græce vermiculum sonat.

3. *Principalia ... diximus.*] Libro 16. sect. 12.

Sect. V. 1. *Nec pauciora ... fecimus.*] Libro 16. sect. 9.

2. *Excrescentia.*] Dioscor. lib. 1. cap. 146. Στέλλουσι λεῖαι τὰς ὑπερσαρκώσεις: *Excrescentia in carne trita cohibent.*

3. *Prosunt &c.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. *Gallæ*

-givis, uvæ, oris exhulcerationi. [4] Crematæ & in vino exstinctæ, cœliacis, dysentericis illinuntur. [5] Paronychiis ex melle, & unguibus scabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. [6] In vino autem decoctæ auribus instillantur, [7] oculis illinuntur: [8] adversus eruptiones, & panos cum aceto. [9] Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: [10] item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. [11] Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vulvasque procidentes fotu. [12] Omnis capillos denigrat.

VI. [1] Viscum e robore præcipuum diximus haberi, [2] & quo conficeretur modo. [3] Quidam contusum in aqua decoquunt, [4] donec innatet. [5] Quidam commanducantes acinos, exspuunt cortices. [6] Optimum est, quod sine cortice est, quodque levissimum, extra fulvum,

NOTÆ.

trita pulvere uva contacta eodem die resilit, si ter ei interjectis horis medicamentum fuerit appositum.

4. *Crematæ.*] Diosc. loc. cit. Et Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193. *Galla Commagena comburitur, & cinis ejus exstinguitur vino, contritusque ventri cœliaci inlinitur: statim subvenit.* Iisdem verbis, & Plinius Valer. lib. 2. cap. 28.

5. *Paronychiis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 30. *Paronychiis thuris masculi pulvis cum melle mixtus medebitur. Sic etiam gallarum.*

6. *In vino autem.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. *Galla ex vino decocta humor instillatus auriculæ, ex qua sanies fluit, etiam quæ fuerint purulenta purgabit.*

7. *Oculis illinuntur.*] Marcellus Empiricus cap. 8. pag. 57. *Galla contrita, thurisque pari modo pulvis, vino permixtus, & fronti inlitus, tumorem oculorum, doloremque sedat.*

8. *Adversus eruptiones.*] Ἐξανθήματα, eruptiones, pusulas, papulas, papularum & pituitæ eruptiones, Plinius promiscue vocat. Et Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 16. de papulis minutis ubique nascentibus. *Quibus in facie quam maxime, veluti levissimus tumor repente innascitur, humorem aliquando pinguem, aliquando aquatiorem mittens, &c.* Et mox: *Si vero veluti exanthemata, quas scabies dicimus, in facie vel genis, ex humorum acredine, vel plenitudine apparuerint, &c.*

9. *Nucleus.*] Rotundus nimirum & interior gallæ globus. Dioscor. lib. 1. cap. 146. Τὸ δὲ μέσον αὐτῶν. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 95. *Nucleus gallæ commanducatus medetur dolori humorique dentium.*

10. *Item intertrigines.*] Marcellus idem, cap. 32. pag. 225. *Galla contusa & in vino cocta, atque imposita, intertrigini plurimum prosunt.*

11. *Eædem crematæ.*] Hæc Dioscor. totidem verbis, lib. 1. cap. 146.

12. *Omnis.*] Dioscor. loc. cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τρίχας, ἀποβραχεῖσαι ἐν ὄξει ἢ ὕδατι.

Sect. VI. 1. *Viscum .... diximus.*] Libro 16. sect. XI. & 93.

2. *Et quo conficeretur.*] Libro 16. sect. 94.

3. *Quidam contusum.*] Diosc. lib. 3. cap. 103.

4. *Donec innatet.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. & Chiffl. *donec nihil innatet.*

5. *Quidam commanducantes.*] Dioscor. loc. cit. Ἔνιοι δὲ μασσώμενοι αὐτὸν ἐργάζονται.

6. *Optimum est.*] Optimum censet Diosc. loc. cit. quod recens est, intus coloris porracei, extra fulvi: vel, ut Oribasii interpres ait, flavescentis: (Græce ὑπόξανθον dicitur:) quodque nihil asperi habet, aut furfuracei.

intus porraceum, quo nihil est glutinosius. [7] Emollit, discutit tumores, [8] siccat strumas. [9] Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adjiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo & ad vulnera utuntur. Unguium scabritias expolit, si septenis diebus solvantur, nitroque colluantur. [10] Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum e robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum feminarum adjuvare, si omnino secum habeant. [11] Hulcera commanducato impositoque efficacissime sanari.

VII. [1] Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia, & cortex, & glans, siccat collectiones suppurationesque: fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum ejus fotu: cui & insidere expedit, siccandis adstringendisve partibus. Radix cerri adversatur scorpionibus.

VIII. [1] Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluentem [2] ex utralibet parte sistit. [3] Ejusdem cinis ex vino calido, sanguinem exscreantibus magnopere laudatur.

CAPUT V. IX. Fagi folia manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. [2] Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: [3] item cum melle alopeciis.

NOTÆ.

7. *Emollit &c.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 35.

8. *Siccat strumas.*] Q. Serenus, cap. 41. *de struma depellenda*, pag. 151.

Proderit & mansum quod traxeris arbore viscum.

9. *Cum resina &c.*] Dioscor. loco citato.

10. *Quidam id religione*] Sexta Luna Gallorum Druïdes religiosius colligi putarunt, teste Plinio, libro 16. extremo, fecunditatem facere tum omni animali existimantes, scilicet potu, non amuleto, ut nunc gestari præcipitur.

11. *Hulcera.*] *Hulcera vetera, malignosque abscessus cum thure mollit*, inquit Diosc. loc. cit. Σὺν λιβανωτῷ δ' ἕλκη παλαιὰ, καὶ κακοήθεις ἀποστάσεις μαλάσσει.

Sect. VII. 1. *Roboris pilulæ*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. Q. Serenus, cap. 9. *de fluore capillorum*, pag. 130.

Roborcasve pilas ursino jungito sevo,
&c.

Sect. VIII. 1. *Suberis cortex.*] Q. Serenus, cap. 35. pag. 148.

Sed quacumque fluit vis immoderata cruoris,
Subereus cortex calidis potatur in undis,
Ante minutatim, studio vincente, terendus.

2. *Ex utralibet parte.*] Hoc est, sive e vulva profluat, sive e naribus.

3. *Ejusdem cinis*] Q. Serenus, cap. 22. *de rejectione sanguinis restringenda*, pag. 139.

Vritur interdum raptus de subere cortex,
Et cinis ex calido prodest epota Lyæo.

Sic enim legi hunc locum oportere ex Plinio liquet: non *de robore cortex*: *Et cinis Italico.*

Sect. IX. 1. *Fagi folia.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 29. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 88.

2. *Calculis.*] Ita Reg. 2. codex, aliique. In Reg. 2. *Cauculis*: vnde quidam *oculis* legi malunt, cum Hieron. Mercuriali: *callis* alii, cum Guillandino. Alii *calyculis*: nos *calculis* malumus.

3. *Item cum melle.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 6.

X. Cupressi folia trita serpentium ictibus imponuntur: [1] & capiti cum polenta, si a Sole doleat: [2] item ramici: qua de causa & bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. [3] Capillum denigrant ex aceto. [4] Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & e [5] vino ammineo subacta, pedum ac nervorum dolores sedant. 5
[6] Pilulæ adversus serpentium ictus bibuntur, [7] aut si ejiciatur sanguis: collectionibus illinuntur. [8] Ramici quoque teneræ tusæ cum axungia & lomento, prosunt. [9] Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati 10
pondere in vino potus illitusque cum fico sicca pingui, exemptis gra-

NOTÆ.

Sect. X. 1. *Et capiti &c.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. *Si de Sole caput doleat, cupressi folia contrita, cum polenta de hordeo, vel amygdalis, & succo portulacæ fronti inlinuntur.*

2. *Item ramici.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & ferali fronde cupressi:
Unde etiam potu frons hæc memoratur amica.

Adde Diosc. lib. 1. cap. 102. στέλλει δὲ τὰ σφαιρία καὶ ἐντεροκήλας καταπλασθέντα. Et sic imponi hydropicis ex axungia jubet Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 19.

3. *Capillum.*] Diosc. lib. 1. cap. 102. Marcellus Empir. cap. 7. pag. 48. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 7. Q. Serenus, carmine satis eleganti, cap. 5. pag. 127.

Quos pudet ætatis longæ, quos longa senectus
Offendit, cupiunt properos abscondere canos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso:
His prodest acri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci.

4. *Eadem trita . . . panis mollis.*] Teneri, & adhuc calentis. Q. Serenus, cap. 43. de podagra depellenda, pag. 153.

Aut si corruptus persederit altius humor,
Trita cupressus ibi Baccho jungetur acerbo,
Panibus & teneris.

Et cap. 55. pag. 159.

Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupressi,
Quo poteris fotu recreare rigentia membra.

Non, ut Pithœi codex, *Quo poteris potu.*

5. *Vino ammineo*] Pro vino axungiam Marcellus Empiricus adhibet, cap. 36. pag. 246 *Folia cupressi contrita,* inquit, *cum panis mollis partibus duabus, & axungia vetere subacta, medentur doloribus podagræ.*

6. *Pilulæ adversus.*] Nicander in Theriac. pag. 43.

7. *Aut si ejiciatur.*] Si sanguis ore rejiciatur, ἁρμόζει πρὸς αἵματος ἀναγωγήν, inquit Dioscor. lib. 1. cap. 103.

8. *Ramici quoque.*] Dioscor. lib. 1. cap. 102. Στέλλει δὲ καὶ ἐντεροκήλας καταπλασθέντα. Galenus, lib. 7. de facult. simp. medic. pag. 200. Plinius Valer. lib. 2. cap. 42. & Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229.

9. *Bibuntur.*] Marcellus Empiricus, cap. 33. pag. 228. *Pilulas cupressi virides ex vino vetere ad tertias decoque, & cyathos binos quotidie jejuno hernioso potui dato: tum folia ejusdem trita testiculis imponito: mire proderis.*

nis, vitia testium sanat, tumores discutit: & cum fermento strumas. [10] Radix cum foliis trita potaque, vesicæ & stranguriæ medetur: & [11] contra phalangia. Ramenta pota menses cient, scorpionum ictibus adversantur.

XI. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, [1] quæ cedria vocatur, [2] dentium doloribus utilissimam. [3] Frangit enim eos & extrahit: dolores sedat. [4] Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, [5] magni ad lumina usus, ni capiti dolorem inferret. [6] Defuncta corpora incorrupta ævis servat, viventia corrumpit: mira differentia, cum vitam auferat spirantibus, defunctisque pro vita sit. [7] Vestes quoque corrumpit, [8] & animalia necat. [9] Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum: neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu. [10] Dentes quoque colluere ex aceto in dolore

NOTÆ.

10. *Radix cum foliis.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. & Q. Serenus, cap. 33. pag. 146. Diosc. loc. cit. *Τὰ φύλλα ποθέντα μετὰ γλυκέος καὶ σμύρνης ὀλίγης, κύστει ῥευματιζομένῃ, καὶ δυσουρίαις βοηθεῖ.*

11. *Contra phalangia.*] Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124.

Sect. XI. 1. *Quæ cedria vocatur.*] Diosc. lib. 1. cap. 105. *Κέδρος, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται.* Cedriam alii gummi: alii lacrymam, & unguentum vocant. Matthæus Silvaticus: *Cedria, id est, gummi cedri.* Joan. de Janua: *Cedria a cedrus, hæc cedria: unguentum factum, quo asseres liniti non putrescunt, vel tempore, vel verme.* Et verbo, *Cedrus: Hujus arboris gummi, sive lacryma, dicitur cedria, quæ ad conservationem librorum summe est necessaria. Nam libri ex hac lacryma liniti, nec a tineis corroduntur, nec tempore senescunt.* Picem hoc loco Plinius pro resina dixit, quam cedrus fundit crassiorem, ut idem admonuit, lib. 14. sect. 25.

2. *Dentium doloribus.*] Scribonius Largus, Compos. 58. *Item proderit motis dentibus hoc medicamentum: Aceti acerrimi sextarius unus semis, cedriæ veræ, ne habeat picis aliquam mixturam, hemina.... Hoc medicamento si quis ter in mense dentes fricuerit, dolorem eorum non experietur.*

3. *Frangit enim &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 105.

4. *Cedri succus ex ea.*] Cedri succus cedrium est, quod ex cedro primum fluit, dum ad conficiendam picem comburitur: ut dictum est, lib. 16. sect. 21.

5. *Magni ad lumina.*] Ad candelas videlicet unguendas, quæ e scirpis fiebant: *Nam e scirpis detracto cortice, candelæ luminibus serviebant*, inquit Plinius lib. 16. sect. 70. Sic libro 16. sect 19. *teda lumini sacrorum grata* dicitur, hoc est, ad lustrales faces. Nec Pintianum audio, qui lumina hoc loco de oculis accipit: quoniam oculis inunctam cedriam Dioscor. loc. cit. ait conciliare claritatem.

6. *Defuncta.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 105. Vide quæ diximus, lib. 16. sect. 21.

7. *Vestes quoque.*] Dioscor. loc. cit. *Καὶ ἱμάτια δὲ καὶ δερμάτια φθείρει, διὰ τὸ θερμαίνειν ἐπιτεταμένως, καὶ ξηραίνειν. Vestes quoque, pellesque corrumpit: eo quod vehementius calfaciat, & exsiccet.*

8. *Et animalia.*] Lentes, pediculos, lumbricos, tineas. Diosc. loc. cit.

9. *Ob hoc non censeam.*] At censet intrepide Diosc. loc. cit. *Συναγχικῶν δὲ περίχριστός ἐστι, καὶ παρισθμίων φλεγμοναῖς βοηθεῖ. Anginosi quoque ea perunguntur: & tonsillarum inflammationibus auxilio est.*

10. *Dentes quoque .... timuerim.*] Non timet Diosc. loc. cit. aut dentibus, aut auribus instillare. *Σὺν ὄξει διακλυζομένη, σκώληκας τοὺς ἐν ὠσὶ κτείνει· ἤχους τε καὶ συ-*

timuerim, vel gravitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est: quod tradunt, abortivum fieri in Venere, [11] ante perfusa virilitate. [12] Phthiriases perungere eo non dubitaverim, [13] item porrigines. [14] Suadent & contra venenum leporis marini bibere in passo. [15] Facilius in elephantiasi illinatur. Et hulcera sordida & excrescentia in iis auctores quidam, [16] & oculorum albugines caliginesque inunxere eo: [17] & contra pulmonis hulcera cyathum ejus sorbere jusserunt: item adversus tænias. [18] Fit ex eo & oleum, [19] quod pisselæon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. [20] Cedri scobe serpentes fugari certum est: [21] item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur.

NOTÆ.

ειγμοὺς παύει &c. Εἴς τε ἐμβρώματα ὀδόντων &c. Dioscoridem, ut fere solet, sequitur Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187. Nec dentibus timet Marcellus Empir. cap. 12. pag. 91. Scribonium secutus antea laudatum.

11. *Ante perfusa.*] Si cedri succo antea virilia perfundantur. Dioscor. loc. cit. Περιχρισθεῖσα δὲ αἰδοίῳ περὶ τῆς συνουσίας, ἀτόκιόν ἐστι. *Genitali ante coïtum circumlita, conceptionem impedit.* Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187.

12. *Phthiriases.*] Dioscor. loc. cit. Φθεῖρας δὲ καὶ κονίδας φθείρει περιχρισθεῖσα. *Pediculos ac lendes illitu enecat.* Vide Notas & Emendationes num. II.

13. *Itemque porrigines.*] Q. Serenus, cap. 4. 127. inter remedia porrigini depellendæ:

Et prodest cedro demissus ab arbore succus.

14. *Suadent.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Πρός τε λαγὼν θαλάσσιον πόσιν, σὺν γλυκεῖ λαμβανομένη βοηθεῖ.

15. *Facilius.*] Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ καὶ ἐλεφαντιῶντας. Q. Serenus, cap. XI. *de elephantiasi propellenda*, pag. 130.

Huic erit adversus cedri de cortice succus,
Mustelæque cinis, vel sanguis fusus ab illa.

Adde & Marcellum Empir. cap. 19. pag. 130.

16. *Et oculorum albugines.*] Dioscor. loc. cit. Εὐθετεῖ δὲ εἴς τε ὀφθαλμικὰ ὀξυδορκὴς οὖσα ἐγχριομένη, καὶ λευκώματα, καὶ οὐλὰς σμήχει.

17. *Et contra pulmonis . . . . jusserunt.*] Jubet Dioscor. totidem verbis loc. cit. & contra pulmonis hulcera, & adversus tænias, sive tineas, hoc est, teretes ventris lumbricos.

18. *Fit ex eo.*] E cedri succo, sive e cedria. Diosc. lib. 1. cap. 105. Γίνεται καὶ ἔλαιον ἐξ αὐτῆς (κεδρίας) χωριζόμενον ἀπὸ τῆς κεδρίας . . . . ὡς ἐπὶ τῆς πίσσης. *Fit & e cedria oleum, quod ab ea separatur . . . . ut de pice dictum est.* Id nempe quod pinguissimum, & apprime oleosum, suspensis supra cedriam, dum coquitur, lanis excipitur, colligiturque, ut ait Galenus, loc. cit.

19. *Quod pisselæon.*] Sic appellatur iterum lib. 15. sect. 7. & lib. 25. sect. 22. Nempe initio hujus sectionis docuit cedrum dare picem quæ cedria vocaretur: quamobrem quod ex ea extraheretur oleum, recte voce ex utroque conflata πισσέλαιον nuncupavit. Frustra sunt, qui MSS. invitis, *cedrelæon* substituunt. Sic πισσέλαιον picis florem appellat Scribonius Largus, Compos. 40. *id nempe quod excipitur, dum ea coquitur, lana superposita ejus vapori.*

20. *Cedri scobe.*] Nicander, in Theriac. pag. 4. & 7.

21. *Item baccis.*] Cedri fructu: quo si perungitur corpus cum cervi adipe seu medulla, fugari serpentes eo & Diosc. des fatetur, loc. cit. Διώκουσι καὶ θηρία χριομένου τοῦ σώματος σὺν ἐλαφείῳ στέατι ἢ μυελῷ.

XII. [1] Cedrides, hoc eſt, fructus cedri [2] tuſſim ſanant, urinam cient, alvum ſiſtunt: utiles ruptis, convulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vulvis, [3] admoti: contra lepores marinos, [4] eademque quæ ſupra: collectionibus, inflammationibuſque.

XIII. [1] De galbano diximus. [2] Neque humidum neque aridum probatur, ſed quale docuimus. [3] Per ſe bibitur ad tuſſim veterem, ſuſpiria, rupta, convulſa. [4] Imponitur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab oſſibus recedenti, ſtrumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hulceribus. [5] Purulentis infunditur auribus cum roſaceo, aut nardo. [6] Odore comitialibus ſubvenit, & vulva ſtrangulante, & in ſtomachi defectu. [7] Abortus non excuntes trahit appoſitu vel ſuffitu: item ramis ellebori circumlitum atque ſubjectum. [8] Serpentes nidore urentium fugari diximus. [9] Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvaſque converſas corrigit. [10] Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. [11] Adverſatur & venenis, maxime toxicis, cum myrrha, & in vino. [12] Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. [13] Nocere urinæ exiſtimatur.

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Cedrides.*] Dioſc. lib. 1. cap. 105. Κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς (κέδρου) καρποί. Galenus quoque, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 187. Αἱ δὲ κεδρίδες, οὕτω γὰρ ὀνομάζουσι τὸν καρπὸν τῆς κέδρου, &c.

2. *Tuſſim &c.*] Dioſcor. loc. cit. Βοηθοῦσι δὲ βηξὶ, σπάσμασι, ῥήγμασι, στραγγουρίαις.

3. *Admoti.*] Appoſitu. Vide Notas & Emend. num. III.

4. *Eademque quæ ſupra.*] Hoc eſt, ad eadem quibus utilem eſſe cedriæ ſuccum ſup. ſect. dictum eſt.

Sect. XIII. 1. *De galbano.*] Libro 12. ſect. 57.

2. *Neque humidum &c.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 3. cap. 97.

3. *Per ſe bibitur &c.*] Dioſc. Καταπίνεται δὲ πρὸς παλαιὰν βῆχα, δύσπνοιαν, ἄσθματα, ῥήγματα, σπάσματα.

4. *Imponitur &c.*] Dioſc. loc. cit. de laterum, dentiumque doloribus, & de furunculis. De panis, Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 27. De ſtrumis, idem Marcellus, cap. 15. pag. 107. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 13.

5. *Purulentis.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. & 81. Item Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 8. *de aurium canſatione.*

6. *Odore comitialibus.*] Comitiales enim odore excitat, uti & lethargicos: quod & Celſus teſtatur, lib. 3. cap. 20. De comitialibus, feminiſque, quas vulva ſtrangulat, ſubſcribit Dioſc. loc. cit.

7. *Abortus*] Dioſcor. loc. cit.

8. *Serpentes .... diximus.*] Libro 12. ſect. 57.

9. *Fugiunt.*] Dioſcor. loco citato.

10. *Cum myrrha.*] Dioſcor. loco cit.

11. *Adverſatur.*] Dioſc. loc. cit. ex aceto: σὺν ὄξει καὶ σμύρνῃ ποθεῖσα, ἀντιπάσχει καὶ τοξικῷ.

12. *Serpentes.*] Dioſcor. ad verbum, loc. cit.

13. *Nocere.*] Imo prodeſſe, ſi Dioſcoridi fides. Δοκεῖ δὲ καὶ δυσουροῦσι ποιεῖν. Sed ibi legendum δυσουρίαν ποιεῖν, contraria plane ſententia, ex Serapione, alii ante nos viderunt.

XIV.

XIV. [1] Similis Hammoniaci natura atque lacrymæ, probandæ, ut diximus: [2] mollit, calefacit, discutit, dissolvit. Claritati visus in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, [3] albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. [4] Prodest dyspnoïcis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, urinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & alvum solvit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera Cypria, vel rosaceo, efficacissime imponitur. [5] Lassitudines perungi cum aceto & oleo, exiguoque nitro, utile est. CAPUT VI.

XV. [1] Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, [2] albicantibus fragmentis. [3] Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vulvæ præclusæ, duritieve laboranti. [4] Ciet menses potu, appositUve, alvum mollit. Invenio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum, nervorumque nodos. Adversatur venenis, quæ frigore nocent: [5] ideo & cicutæ.

XVI. [1] Spondylion una demonstratum, [2] infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. [3] Cum oleo vetere bibitur, & in jocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoïcis, vulvarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. [4] Alvum mollit. [5] Illinitur hulceribus serpentibus cum ruta.

NOTÆ.

Sect. XIV. 1. *Similis.*] Similis, inquit, Hammoniaci natura est galbano, similisque natura lacrymæ, cujus probatio fieri debet eo pacto quo dictum est, lib. 12. sect. 49.

2. *Mollit &c.*] Hæc quoque Diosc. lib. 1. cap. 98.

3. *Albugines.*] Diosc. loc. cit. Σμήχει δὲ καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς λευκώματα. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis: Nam & lactenti suo mater guttam Hammoniaci masticando, & exhalando, albores oculi, ... sæpius permundavit.*

4. *Prodest dyspnoïcis.*] Reliquæ deinceps Hammoniaci medicinæ totidem fere verbis exstant apud Diosc. loc. cit.

5. *Lassitudines .... cum aceto & oleo.*] Oleum cyprinum Dioscorides desiderat, loc. cit.

Sect. XV. 1. *Et styracis .... exposuimus.*] Libro 12. sect. 55.

2. *Albicantibus fragmentis.*] Micis grumisve. Diosc. lib. 1. cap. 79. Θερμὸν ἔχει ὑπόλευκος.

3. *Medetur tussi &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. pag. 232.

4. *Ciet menses &c.*] Ad verbum Diosc. & Galenus, locis cit.

5. *Ideo & cicutæ.*] Hausto cicutæ veneno resistere styracem e vino potum scribit Diosc. lib. 2. cap. Εὐπορ. cap. 142.

Sect. XVI. 1. *Spondylion.*] Libro 12. sect. 58.

2. *Infunditur &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. & 9. Dioscor. quoque totidem plane verbis, lib. 3. cap. 90.

3. *Cum oleo &c.*] Diosc. locis cit. ad verbum, & Galenus, loc. cit. pag. 233.

4. *Alvum.*] Diosc. loc. cit.

5. *Illinitur.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & Dioscor. ad verbum, loc. cit.

[6] Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed ſuccus cum exprimitur, integendus eſt, quoniam mire appetitur a muſcis & ſimilibus. [7] Radix deraſa, & in fiſtulas conjecta, callum earum erodit. [8] Auribus quoque inſtillatur cum ſucco. [9] Datur & ipſa contra morbum regium, & in jocineris vitio, & vulvarum. Capillos criſpos facit peruncto capite.

XVII. [1] Sphagnos, ſive ſphacos, ſive bryon, & in Gallia, ut indicavimus, naſcitur, [2] vulvis decocto inſidentium utilis: item genibus & feminum tumoribus, mixtus naſturtio, & aqua ſalſa tritus. Cum vino autem ac reſina ſicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum vino & juniperis tritus & potus.

XVIII. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, [1] & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. [2] Venerem excitat.

XIX. [1] Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori proſunt. [2] Cinis corticum, intertrigini & ambuſtis. [3] Potus alvum ſiſtit, urinam movet. [4] Suffitu vulvas corrigit. [5] Piceæ folia privatim jocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. [6] Silvas eas duntaxat quæ picis reſinæque gratia radantur, utiliſſimas eſſe phthiſicis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, ſatis conſtat: & illum cæli aëra plus ita, quam [7] navigationem Ægyptiam,

Notæ.

6. *Flos.*] Hoc eſt, flos tritus, ſeu floris ſuccus. Dioſc. loc cit. *Τοῦ δὲ ἄνθους χλωροῦ ὁ χυλὸς πρὸς εἱλκωμένα ὦτα, καὶ πυορροοῦντα ἁρμόζει* Exſcripſit hæc quoque Galenus, loc. cit.

7. *Radix deraſa.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

8. *Auribus.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Datur & ipſa &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XVII. 1. *Sphagnos ....ut indicavimus.*] Libro 12. ſect. 50.

2. *Vulvis decocto &c.*] Dioſc. lib. 1. cap. 20. *Ποιεῖ πρὸς τὰ περὶ μήτραν ἐν ἀφεψήματι εἰς ἐγκάθισμα. Facit decoctus inſeſſu ad vulvæ affectiones.*

Sect. XIII. 1. *Et contra difficultatem.*] Dioſc. lib. 1. cap. 91. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med pag. 234.

2. *Venerem.*] Dioſcor. loc. cit. *Ἔστι δὲ ἄριστος πρὸς ἀφροδίσια.*

Sect. XIX. 1. *Piceæ & laricis.*] *Πίτυος* & *πεύκης*, quas pinum & laricem Plinius fere reddit, eaſdem eſſe dotes Dioſcorides aſſeverat, lib. 1. cap. 86. Sunt nempe pinus, picea, pinaſter, congeneres arbores, quibus & cognatæ vires: quin & ea nomina ſæpe promiſcue a bonis auctoribus permutantur. Vide Saracenum in Notis ad Dioſcor. lib. 1. cap. 87. pag. 15.

2. *Cinis corticum.*] Ramenta corticum. Dioſcor. lib. 1. cap. 86 *Ἁρμόζων (φλοιὸς) πρός τε παρατρίμματα λεῖος καταπλασσόμενος, καὶ πρὸς τὰ κεκαυμένα. Cortex tritus & inſperſus ad intertrigines & ambuſta confert.*

3. *Potus &c.*] Dioſc. loc. cit. *Κοιλίαν τε ποθεὶς ἐφίστησι, καὶ οὖρα κινεῖ.*

4. *Suffitu.*] Vulvas converſas emendat. Suffitu partus & ſecundas ejicere Dioſc. ait, loc. cit.

5. *Piceæ folia.*] Hoc Dioſc. loc. cit. de foliis *πεύκης* ac *πίτυος*.

6. *Silvas eas.*] Fere ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 61.

7. *Navigationem.*] De ea dicemus, lib. 31. ſect. 33.

proficere, plus quam [8] lactis herbidos per montium æſtiva potus.

XX. [1] Chamæpitys Latine abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. [2] Altera brevior, & incurvæ ſimilis. [3] Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, parvula, cauliculo craſſitudine digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbæ, [4] ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt adverſus ſcorpionum ictus. [5] Item jocineri illitæ cum palmis, aut cotoneis. [6] Renibus & veſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. [7] Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Noviſſima contra ſerpentes valet cum melle. Sic & appoſita vulvas purgat. [8] Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. [9] Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum fico alvum trahentes. [10] Lumborum dolorem [11] Victoriati pondere in vino finit, & tuſſim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta, & pota, ejicere protinus dicitur.

NOTÆ.

8. *Lactis herbidos.*] Lactis ex herbis virentibus & vegetis geniti.

Sect. XX. 1. *Chamæpitys.*] Apuleïus, cap. 26. *Græci chamæpityn, Itali abigam: alii cupreſſum nigram, &c.* Hæc prima Chamæpitys Lobelii eſt, in Obſerv. pag. 208. eademque Matthioli Chamæpitys altera, pag. 941. Dodonæi tertia, pag. 46. Pro *abiga* libri quidam *ajuga* perperam exhibent.

2. *Altera brevior.*] Chamæpitys altera Lobelii, pag. 209. & Dodonæi, pag. 46. Hanc quoque Dioſc. lib. 3. cap. 176. ait eſſe ramis cubitalibus in ſpeciem ancoræ incurvatis, ἀγκυροειδεῖς.

3. *Tertia eodem odore.*] Nempe odore pinus. Sic Dioſc. loc. cit. Καὶ τρίτη τίς ἐστιν ἄῤῥην καλουμένη .... ὄζει δὲ καὶ τοῦτο πίτυος. Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 207. ſub Ajugæ nomine. A Dodonæo pag. 46. a quo chamæpitys prima appellatur. *Ivam* Galli vocant, cognomento *Arteticam*. Subſcribit Anguillara, par. 13. pag. 244. Chamæpitys officinarum & a Dioſcoridis Pliniique deliniatione abeſt, & indigna prorſus quæ iis generibus annumeretur, cum nullo ſit pinus odore: ut Ruellius animadvertit, lib. 3. cap. 75. pag. 576.

4. *Sed propter cognationem.*] Propter affinitatem nominis cum picea, de qua ſect. proxima dictum eſt: eſt enim Theophraſto, quem fere Plinius ſequitur, picea πίτυς ut diximus: quare de chamæpity ex occaſione diſſerit.

5. *Item jocineri.*] Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 241.

6. *Renibus &c.*] Dioſc. lib. 3. cap. 175. Marcellus Empiricus cap. 26. pag. 178.

7. *Morbo quoque.*] Dioſc. & Galenus, locis cit.

8. *Sanguinem denſatum.*] Sive conglobatum, ut dictum ſect. 27. & 28. quod in præcipitatis potiſſimum evenit.

9. *Fiunt ex ea &c.*] Dioſc. loc. cit. Λεανθεῖσα δὲ σὺν σύκοις, καὶ ἀντὶ καταποτίου διδομένη, μαλάσσει κοιλίαν. *Contrita vero cum ficubus, & pilularum inſtar exhibita,* (Plinius addit, *hydropicis,*) *alvum emollit.*

10. *Lumborum.*] Dioſc. & Galenus, locis cit. & Marcellus Empir. cap. 25. pag. 173.

11. *Victoriati.*] Hoc eſt, argentei quinarii, dimidiive denarii vel drachmæ dimidiæ pondere. Victoriati pondus obolorum trium eſſe recte Marcellus Empir. ſtatuit, cap. 9. pag. 78. Nam drachma ſeu denarius ſex obolos efficit, ut diximus lib. 21. ſect. ult. Nota in medicis ponderibus ejuſmodi eſt, Denarius I.A.S.

CAPUT VII.

XXIII. [1] Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicavimus: & ejus duo genera, spissum, liquidumque. Spissarum utilissima medicinæ Brutia, quoniam pinguissima & resinosissima [2] utrasque præbet utilitates: [3] ob id magis rutila, quam ceteræ. Id enim quod in hoc adjiciunt, e mascula arbore meliorem esse, [4] non arbitror posse intelligi. [5] Picis natura excalfacit, [6] explet. [7] Adversatur privatim ceraстæ morsibus cum polenta: [8] item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis a pituita. [9] Auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum cera. [10] Sanat lichenas, alvum solvit, [11] exscreationes pectoris adjuvat ecligmate, [12] aut illita tonsillis cum melle. [13] Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva passa & axungia, carbunculos purgat, & putrescentia hulcera: [14] quæ vero serpunt, cum pineo cortice, aut sulphure. [15] Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra veterem tussim. [16] Rhagadas sedis & pedum, panosque, & ungues scabros emendat: [17] vulvæ duritias & conversiones odore: item [18] lethargicos. [19] Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias [20] sicca pice utuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex vino

NOTÆ.

Sect. XXIII. 1. *Pix quoque .... indicavimus.*] Libro 14. sect. 25.

2. *Vtrasque ... utilitates.*] Et picis videlicet & resinæ. Diosc. lib. 1. cap. 97. de pice Brutia, δύο φύσεως ἐχομένη, πίσσης ἅμα καὶ ῥητίνης.

3. *Ob id.*] Et ad id rutila magis accommodata, quam ceteræ. Diosc. lib. 1. cap. 97.

4. *Non arbitror.*] Quoniam etsi in resiniferis arboribus, ipsaque teda, unde pix coquitur, mas & femina secernantur, ut dictum est lib. 16. sect. 19. in pice tamen notæ discrimen ullum agnoscere haud proclive est.

5. *Picis natura.*] Diosc. lib. 1. cap. 97. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 220.

6. *Explet.*] Replet hulcera. Δύναμιν δὲ ἔχει πληρωτικὴν ἑλκῶν, Dioscor. loco citato.

7. *Adversatur.*] Dioscor. lib. 1. cap. 94. Πρὸς ἑρπετῶν δήγματα σὺν ἁλσὶ λείοις καταπλασσομένη. *Valet ad serpentium morsus cum trito sale adhibita.*

8. *Item angina cum melle.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

9. *Auribus.*] Ad aures purulentas cum rosaceo pariter Dioscor. adhibet, loco citato.

10. *Sanat lichenas.*] Dioscor. & Galenus, locis citatis.

11. *Exscreationes.*] Dioscor. lib. 1. cap. 94. Δυσαναγώγων τῶν ἐν θώρακι ὑγρῶν, ἐκλειχομένη κυάθου πλῆθος μετὰ μέλιτος. *Valet ad humores intra pectus contentos, ægre exscreabiles, si cyathi mensura cum melle delingatur.*

12. *Aut illita &c.*] Dioscor. loco citato.

13. *Sic & hulcera &c.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

14. *Quæ vero serpunt &c.*] Dioscor. lib. 1. cap. 94. totidem verbis.

15. *Phthisicis &c.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119.

16. *Rhagadas &c.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. & Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 29.

17. *Vulvæ.*] Diosc. loc. cit.

18. *Lethargicos.*] Celsus lib. 3. cap. 20. inter ea quæ lethargicos odore fœdo movent, picem crudam recenset.

19. *Strumas &c.*] Totidem verbis Diosc. loc cit. & Marcellus Empiricus cap. 15. pag. 107.

20. *Sicca pice.*] Liquidam Dioscorides adhibet, lib. 1. cap. 95.

ſubfervefacta cum polline farraceo, quam calidiſſimis impoſitis.

XXIV. [1] Liquida pix, oleumque quod piſſelæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. [2] Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquida anginæ perunguntur intus, & uva. [3] Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, vulvas, tuſſim veterem, & crebras exſcreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, nervorum dolores. [4] Præſtantiſſimum ad canum & jumentorum ſcabiem.

XXV. [1] Eſt & piſſaſphaltos, mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro. [2] Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fetus mammas læſerit. [3] Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatat.

XXVI. [1] Zopiſſam eradi navibus diximus cera marino ſale macerata. Optima hæc [2] a tirocinio navium. [3] Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones.

XXVII. [1] Teda decocta in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt.

XXVIII. [1] Lentiſci ex arbore, & ſemen, & cortex, & lacryma

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Liquida pix.*] De liquida pice, lib. 16. ſect. 21. De piſſelæo, lib. 15. ſect. 7.

2. *Quidam iterum.*] Uti dictum eſt lib. 16. ſect. 22. Dioſc. lib. 1. cap. 97. Καλεῖται δὲ αὐτὴ ὑπ' ἐνίων παλίμπισσα, quaſi pix iterum cocta.

3. *Ad aurium dolores.*] Picis florem, ſeu piſſelæon, Marcellus Empir. cap. 9. pag. 76. auribus purulentis inſtillat. Scribonius Largus, multo ante, cap. 5. *ad aurium dolorem*, Compoſ. 40. *Sed præcipue picis flos, quod πισσέλαιον appellant .... dolores ſedat, & fere non patitur ſuppurationem fieri .... Florem picis autem appello, quod excipitur, dum ea coquitur, lana ſuperpoſita ejus vapori.*

4. *Præſtantiſſimum.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 95 & Auctor Geopon. lib. 17. cap. 24. pag. 446.

Sect. XXV. 1. *Eſt & piſſaſphaltos.*] Ea vox conflatam ex bitumine ac pice naturam ſignificat: ſive naturaliter ſic ex utroque conſtet, quod affirmat Braſavolus, in examine terrarum, pag. 455. Plinium ille quidem, ut auctorem libri de mirab. auſcult. Plinius eſt ſecutus: ſive id nomen ei modo inditum, quod picem bitumenque reſipiat, ſive quod cum bitumen ſit, craſſitie picem æmuletur, ut Dalecampius exiſtimat, poſt Agricolam, lib. 4. de natura foſſil. pag. 215. Illud quod in Apolloniatarum agro manat, Vitruvius lib. 8. cap. 3. picem appellat: bitumen Ælianus, lib 13. Var. hiſtor. cap. 16. Πισσάσφαλτον Dioſcor. lib. 1. cap. 100.

2. *Quidam.*] Bitumen pici admiſcent.

3. *Maturum optimum.*] Mature coctum. Vide Notas & Emendationes num. V.

Sect. XXVI. 1. *Zopiſſam .... diximus.*] Libro 16. ſect. 23.

2 *A tirocinio.*] A nave primum fluctus experta.

3. *Additur.*] Diſcutiendi, diffundendi, diſſipandi vim Dioſcorides eidem adſcribit: διαχυτικήν. Libro 1. cap. 98.

Sect. XXVII. 1. *Teda decocta.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. *Ad dentium dolorem: Tedas pingues in aſtulas concides, & in aceto decoques, idque acetum in ore continebis.*

Sect. XXVIII. 1. *Lentiſci.* [Dioſc. lib. 1. cap 89. exprimi ſuccum ait, ex cortice, radice, foliis, qui ad ſangui-

urinam cient, alvum ſiſtunt. [2] Decoctum eorum hulcera quæ ſerpunt, fotu. [3] Illinitur in humidis, & igni ſacro: gingivas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: [4] mobiles decocto colluuntur. [5] Capillum tingunt. [6] Lacryma ſedis vitiis prodeſt, cum quid ſiccari excalfierive opus ſit. Decoctum & e lacryma ſtomacho utile, ructum & urinam movens: quod & capitis doloribus cum polenta illinitur. [7] Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. [8] Item maſtiche lentiſci [9] replicandis palpebris, [10] & ad extendendam cutem in facie, [11] & ſmegmata adhibetur, [12] & ſanguinem rejicientibus, tuſſi veteri: [13] & ad omnia quæ Hammoniaci vis. Medetur & attritis partibus, ſive oleo e ſemine ejus facto ceræque mixto, ſive foliis, ex oleo decoctis, ſive cum aqua virilia foveantur. Scio Democratem medicum in valetudine Conſidiæ [14] M. Servilii Conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

NOTÆ.

nis rejectionem, ad alvi profluvia, ad urinam ciendam proſit. Sic & Galenus lib. 8. de fac. ſimp. med pag. 233.

2 *Decoctum.*] Dioſcor. loc. cit. de lentiſci foliis: Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν καταντλούμενον τὰ ἀσυμπλήρωτα πληροῖ. *Decoctum eorum fotu cava replet.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. *Aqua in qua lentiſcus decoctus eſt, hulcera quæ ſerpunt utiliter foventur.* Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42.

3 *Illinitur in humidis.*] Hulceribus, quæ ſunt in humido, ut diximus lib. 22. ſect. 19.

4. *Mobiles decocto.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. Dioſcor. lib. 1. cap. 89. Ἵστησι δὲ τὸ ἀφέψημα καὶ σειομένους ὀδόντας διακλυζόμενος. *Decoctum dentes mobiles collutione firmat.* Sed & lentiſci ſurculi dentiſcalpiorum purgandis dentibus vicem præbuere: in uſu a Martiale commendantur, lib. 14. Epigr. 22. cujus lemma, *Dentiſcalpium:*

Lentiſcum melius: ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit, dentes penna levare poteſt.

5. *Capillum tingunt.*] Nempe folia. Ita Q. Serenus, carmine a nobis recitato, ſect. 10.

6. *Lacryma.*] Hoc ipſum Dioſcor. loc. cit. de ſucco foliorum, radicis ac corticis. Καὶ πρὸς τὰς προπτώσεις ὑστέρας καὶ δακτυλίου, *ad uteri ſediſque procidentias.* Sic & Galenus, loc. cit.

7. *Folia tenera.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Lentiſci tenera folia contrita, & fronti impoſita, oculorum epiphoras ſuſpendunt.*

8. *Item maſtiche.*] Hoc eſt, reſina lentiſcina, a nonnullis maſtiche dicta. Dioſc. lib. 1. cap. 90. Γεννᾶται δὲ καὶ ῥητίνη ἐξ αὐτῆς σχινίνη καλουμένη, ὑπ' ἐνίων δὲ μαστίχη. *E lentiſco reſina naſcitur, lentiſcina cognominata, & a nonnullis maſtiche.*

9. *Replicandis.*] Ea voce ſuperius uſus ſect. 22. rurſumque inferius, lib. 35. ſect. 51. Dioſcor. loc. cit. Ἀνακολλᾷ δὲ καὶ τρίχας ἐν ὀφθαλμοῖς. *Pilos oculorum fluentes glutinat & cohibet.*

10. *Et ad extendendam.*] Ad extendendas rugas in cute. Vide Notas & Emend. num. VI.

11. *Et ſmegmata.*] Dentifricia, Σμήγματα ὀδόντων, Dioſcor. loc cit.

12. *Et ſanguinem &c.*] Dioſc. pariter loc cit. Χρησιμεύουσα πρὸς αἵματος ἀναγωγὰς, καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα πινομένη. Galenus, quoque loc. cit.

13. *Et ad omnia.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

14. *M. Servilii.*] De eo diximus in Auctorum indice, verbo *Servilius Democrates.*

XXIX.

XXIX. [1] Platani adverſantur veſpertilionibus. [2] Pilulæ earum in vino potæ denariorum quatuor pondere, omnibus ſerpentium & ſcorpionum venenis medentur: [3] item ambuſtis. [4] Tuſæ autem cum aceto acri, magiſque ſcilliti, ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lentiginem, & carcinomata, [5] melaniaſque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & ſuppurationibus, & decoctum eorum. [6] Corticis autem in aceto, dentium remedium eſt: [7] foliorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. [8] Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. [9] Cinis pilularum ſanat ambuſta igni vel frigore. Cortex e vino ſcorpionum ictus reſtinguit. CAP. VIII.

XXX. [1] Fraxinus quam vim adverſus ſerpentes haberet, indicavimus. [2] Semen foliis ejus ineſt, [3] quo medentur jocineris & lateris doloribus in vino: [4] Aquam quæ ſubit cutem, extrahunt. Corpus obeſum levant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinis cyathis vini. [5] Non omittendum, ramenta ejus & ſcobem a quibuſdam cavenda prædici.

NOTÆ.

Sect. XXIX. 1. *Platani .... veſpertilionibus.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

2. *Pilulæ earum.*] Nicander in Theriac. pag. 43. Dioſcor. lib. 1. cap. 107. Τὰ δὲ σφαιρία χλωρὰ σὺν οἴνῳ ποθέντα, ἑρπετοδήκτοις βοηθεῖ. *Pilulæ virides in vino potæ, ſerpentium morſibus auxiliantur.*

3. *Item ambuſtis.*] Dioſcor. loc. cit. Ἀναληφθέντα δὲ στέατι, πυρίκαυστα θεραπεύει. *Pilulæ exceptæ adipe, igni ambuſta ſanant.* Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221.

4. *Tuſæ autem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 21. Q. Serenus, cujus verba recitabimus, ſect. 37.

5. *Melaniaſque.*] Μελανία nigritudo eſt. Græca voce pro Latina abutitur. In MSS. *malandriaſque* male.

6. *Corticis autem.*] Subintellige, decoctum, ex antecedente ſententia. Dioſc. lib. 1. cap. 107. Ὁ δὲ φλοιὸς ἑψηθεὶς ἐν ὄξει, ὀδονταλγίας ἐστὶ διάκλυσμα. *Cortex in aceto coctus ad dentium dolores colluitur.* Galenus quoque loc. cit.

7. *Foliorum tenerrima.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

8. *Lanugo.*] Dioſcor. loc. cit. Ὁ δὲ χνοῦς τῶν φύλλων καὶ τῶν σφαιρίων ἀκοὴν καὶ ὄψιν μὴ προσὼν λυμαίνεται. *Foliorum pilularumque lanugo in aures & oculos illapſa, auditum viſumque labefactat.* Sic & arteriam lædi ea lanugine, ſi ſpiritu attrahatur, docet Galenus lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221. Φυλάττεσθαι δὲ τὸν ἐπὶ τοῖς φύλλοις τοῦ δένδρου χνοῦν· καὶ γὰρ τὴν ἀρτηρίαν ἀδικεῖ, ὥσπερ γε καὶ τὴν ὄψιν, καὶ τὴν ἀκοὴν &c.

9. *Cinis pilularum.*] Q. Serenus, cap. 61. *de combuſturis igne vel frigore*, pag. 162.

Converſa in cinerem platani pila curat utrumque.

Sect. XXX. 1. *Fraxinus ... indicavimus.*] Libro 16. ſect. 24.

2. *Semen foliis ejus.*] Sive folliculis. Vide Notas & Emendationes num. X.

3. *Quo medentur.*] Q. Serenus, cap. 23. *de jecoris & lateris vitiis medendis*, pag. 139.

Sumitur & ſemen quod fraxinus alta profundit.

4. *Aquam .... extrahunt.*] Semine proxime ante laudato. Q. Serenus, cap. 28. *de hydropiſi depellenda*, pag. 143.

Fraxineum ſemen cum Bacchi rore bibendum eſt.

5. *Non omittendum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 108. Τὰ δὲ ῥινήματα τοῦ ξύλου ποθέντα, φασὶν ἀναιρετικὰ εἶναι. *Ligni ramenta pota letalia eſſe a quibuſdam perhibentur.*

XXXI. [1] Aceris radix contusa e vino jocineris doloribus efficacissime imponitur.

XXXII. [1] Populi albæ uvarum in unguentis usum exposuimus. [2] Cortex potus ischiadicis & stranguriæ prodest. [3] Foliorum succus calidus aurium dolori. [4] Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficacissima habetur, quæ in Creta nascitur. [5] Comitialibus semen ex aceto utile. [6] Fundit illa & resinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. [7] Humor e cavis populi nigræ effluens, verrucas, papulasque ex attritu ortas tollit. Populi ferunt & in foliis guttam, ex qua apes propolim faciunt. [8] Gutta æque propoli ex aqua efficax.

XXXIII. [1] Ulmi & folia, & cortex, & rami, vim habent spissandi, & vulnera contrahendi. [2] Corticis utique interior tilia lepras sedat, & folia ex aceto illita. [3] Corticis denarii pondus potum in hemina aquæ frigidæ, alvum purgat, pituitasque, & aquas privatim trahit. [4] Imponitur & collectionibus lacryma, & vulneribus, & am-

NOTÆ.

Sect. XXXI. 1. *Aceris.*] Q. Serenus, cap. 23. *de jecoris & lateris vitiis*, pag. 139.

Aut aceris radicem tundis, & una
Cum vino capis: hoc præsens medicamen habetur.

Sect. XXXII. 1. *Populi albæ . . . exposuimus.*] Libro 12. sect. 61.

2. *Cortex potus.*] Dioscor. lib. 1. cap. 109. Λεύκης ὁ δένδρου ὁ φλοιὸς ποθεὶς ὅσον ὀγκίας μιᾶς πλῆθος, ἰσχιάδας ὠφελεῖ καὶ στραγγουρίας. Q. Serenus, cap. 38. pag. 150.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

3. *Foliorum succus.*] Q. Serenus, cap. 13. pag. 131.

Cum sævus teneras dolor alte sauciat aures,
Aut succum ex folio dederit quem populus alba,
Instilles: &c.

Et apud Diosc. loc. cit. exstant ea totidem verbis.

4. *Virgam populi.*] De vitice idem inferius, sect. 38.

5. *Comitialibus.*] Sic Diosc. lib. 1. cap. 113. Ὁ δὲ καρπὸς μετ᾽ ὄξους πινόμενος, ἐπιληπτικοὺς ὠφελεῖ.

6. *Fundit illa.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

7. *Humor e cavis.*] E cavitatibus, quæ sunt in media incisura positæ, dum castratur. Vide Notas & Emend. num. XI.

8. *Gutta æque propoli.*] Easdem ac propolis in medicina vires habet ex aqua. Vide Notas & Emendationes num. XII. Quæ sint propolis facultates in usu medico dictum est, lib. 22. sect. 50.

Sect. XXXIII. 1. *Vlmi & folia &c.*] Hæc pariter Dioscor. lib. 1. cap. CXI.

2. *Corticis utique &c.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Ποιεῖ δὲ τὰ φύλλα πρὸς λέπρας λεῖα σὺν ὄξει ἐπιπλαττόμενα, μᾶλλον δὲ ὁ φλοιός, &c.

3. *Corticis denarii.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. & Diosc. loc. cit.

4. *Imponitur . . . . . lacryma.*] Meminit ejus lacrymæ Theophrastus, lib. 9. histor. cap. 1. Gummi Dioscorides vocat, in Alexiph. cap. 22. Κόμμι πτελέας.

bustis, quæ decocto fovere prodest. 5 Humor in folliculis arboris hujus nascens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi, vino decocti, tumores sanant, extrahuntque per fistulas. 6 Idem præstant & tiliæ corticis. Multi corticem commanducatum vulneribus utilissimum putant: folia trita aqua aspersa pedum tumori. 7 Humor quoque e medulla, uti diximus, castratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentesque continet.

XXXIV. 1 Arbor tilia leniter tusa ad eadem fere utilis est, atque oleaster. Folia autem tantum in usu, & ad infantium hulcera in ore commanducata: decocta urinam cient: menses sistunt illita: sanguinem pota detrahunt.

XXXV. 1 Sambucus habet alterum genus magis silvestre, quod Græci chamæacten, 2 alii helion vocant, multo brevius. 3 Utriusque decoctum in vino veteri foliorum, vel seminis, vel radicis, ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, alvo detrahens aquam. 4 Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambusti: 5 & canis morsum cum polenta mollissimis foliorum illitis. 6 Succus cerebri

NOTÆ.

5. *Humor in folliculis.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. CXI. In foliis ipsis folliculi instar corrugatis, complicatisque, humorem eum reperiri aïunt. Φύσας tamen Dioscorides: Ægineta, θυλάκια, *folliculos* dixere.

6. *Idem* ..... *& tiliæ corticis.*] Ita MSS. non *cortices*. Tunicæ interiores in ulmi corticibus, tiliæ a Plinio nuncupantur. Sic paulo ante, hac ipsa sect. *Corticis utique interior tiliæ lepras sedat*, &c.

7. *Humor* ... *uti diximus.*] Libro 16. sect. 74 his verbis: *Circumcisas quoque ad medullam aliqui non inutiliter relinquunt, ut omnis humor stantibus defluat.*

Sect. XXXIV. 1. *Arbor tilia.*] Quæ de tilia arbore medicinæ a Plinio nunc referuntur, has totidem plane verbis phillyreæ arbori, diversi omnino a tilia generis, Dioscorides adjudicat, lib. 1. cap. 125. An philyram Plinius pro phillyrea acceperit, an eædem utriusque vires, non est in promptu statuere. Quare ampliandum censemus.

Sect. XXXV 1. *Sambucus.*] MSS. omnes, *sabucus*. Utrumque recte, ut alibi monuimus.

2. *Alii helion.*] Hoc est, palustrem, quoniam in pinguibus locis, uliginosisque nascitur. Dioscor. lib. 4. cap. 175. Τὸ δ' ἕτερον ἀκτῆς, χαμαιάκτη καλεῖται, αὕτη χαμαιπετὴς οὖσα, ἐλάσσων ἐστὶ, καὶ βοτανωδεστέρα. Et in Nothis, pag. 474. Χαμαιάκτη... οἱ δ' ἑλιοσάκτη· οἱ δ' ἀγρία ἀκτὴ, οἱ δ' Εὐβοϊκὴ, Ῥωμαῖοι ἔβουλουμ. Quæ Oribasius quoque transcripsit, lib. XI. pag. 188. Latinis Ebulus, & Ebulum, & Sambucus humilis appellatur: Gallis *Hieble*: Pingitur a Dodonæo, pag. 377.

3. *Vtriusque.*] Diosc. loc. cit. utriusque vim pariter communem agnoscit, & aquas detrahendi alvo, & stomachum lædendi. Δύναμις δ' ἡ αὐτὴ ἀμφοτέραις καὶ χρῆσις, ξηραντικὴ, ὑδραγωγὸς, κακοστόμαχος μέντοι. Adde & Marcellum Empir. cap. 30. pag. 215.

4. *Refrigerat.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Et canis.*] Diosc. loc. cit.

6. *Succus cerebri.*] Q. Serenus, cap. 8. *de capite purgando*, pag. 129.

Vngitur & succis dederit quos parva sabucus.

collectiones, privatimque membranæ, quæ circa cerebrum est, lenit infusus. [7] Acini ejus infirmiores, quam reliqua, tingunt capillum. [8] Poti acetabuli mensura, urinam movent. [9] Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. [10] Radicis ejus in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: [11] vulvas emolliunt, [12] has & foliorum decoctum insidentium. [13] Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, alvum solvunt. [14] Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. [15] Podagricis cum sevo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemque in aqua macerantur, ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. [16] Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora: sambuci ramo

NOTÆ.

7. *Acini ejus.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empiricus cap. 7. de capillo nigrando, pag. 48. *Herba qua Græce chamæacte, Latine ebulus, exprimitur etiam cum suis granis, ejusque succo quotidie illito pectine, crines qui inficiendi sunt, perducuntur.* Adde & Q. Serenum, carmine a nobis allato, sect. 10.

8. *Poti acetabuli.*] Q. Serenus, cap. 33. pag. 146.

Si cui vesica tardus cunctabitur humor,
Prodest ex parvis acinos potare sabucis,
Aut ederæ succum, &c.

9. *Foliorum.*] Dioscor. loc. cit.

10. *Radicis ejus.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. ad verbum. Q. Serenus, cap. 28. *de hydropisi depellenda*, pag. 143.

Conveniet teneræ radix decocta sabuci,
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.

Cum oxymelle præbet Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 19. de hydropicis.

11. *Vulvas &c.*] Diosc. loc. cit.

12. *Has & foliorum.*] Has vulvas & foliorum decoctum emollit insidentibus feminis. Diosc. loc. cit. εἰς ἐγκάθισμα. Porro ἐγκαθίσματα a medicis dicuntur insessiones vel insessus: sunt autem decocta ex herbis, radicibus, atque id genus medicamentis, quibus insidetur, ut fotu procidenti vulvæ succurratur, aliisque malis, ut renum, coli, vesicæ: supplent balneorum vicem, cum hæc desunt, aut cum præ imbecillitate horum usum æger ferre non potest. Ita fere Constantinus.

13. *Caules teneri.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. ad verbum, cap. 30. pag. 218. Q. Serenus, cap. 29. *de ventre molliendo*, pag. 144.

Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci.

14. *Resistunt.*] Dioscor. loc. cit. Q. Serenus, cap. 47. *de serpentium morsibus excludendis*, pag. 154.

Proderit & caulem cum vino haurire sabuci.

15. *Podagricis.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 36. pag. 244. & 245. Q. Serenus, cap. 43. *de podagra depellenda*, pag. 153.

Cohibebitque addita questus
Parva sabucus item, si hircino est collita sevo.

Scribonius Largus, omnibus illis vetustior, Compos. 160. *Ad frigidam podagram . . . sabucum cum axungia vetere tritum & impositum.*

16. *Boa.*] Græci τὰ τῶν βρεφῶν ἐξανθήματα vocant: Galli, *la Rougeole*. Latini rubentes papulas. Etiam tumorem crurum viæ labore collectum, appellari *boam* Festus est auctor: & vetus Glossarium: Βόα, ὁ τῆς πόδας φλεγμαίνων. Et boum morbum, ibidem: Βόα, νόσος βοῶν.

verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, alvum solvit.

XXXVI. [1] Juniperus vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, [2] cedro assimilis. [3] Et ejus duo genera: altera major, altera minor. [4] Utraque accensa serpentes fugat. [5] Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. [6] Inflationes algoresque discutit: tusses concoquit & duritias. [7] Illitum tumores sistit: [8] item alvum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. [9] Miscetur & antidotis [10] oxyporis. [11] Urinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. [12] Datur convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, [13] ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus e semine ejus in serpentium metu.

XXXVII. [1] Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit: Cap. IX. sed si prius colligatur, [2] sanguinem rejicientibus prodest. [3] Corticis e ramis primis cinis, clavum & callum aqua mixta sanat. Vitia cu-

Notæ.

Sect. XXXVI. 1. *Juniperus.*] Ita Diosc. lib. 1. cap. 103.

2. *Cedro assimilis.*] Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187. Auctor Geopon. lib. XI. cap. 1. aliique.

3. *Et ejus duo.*] Ad verbum hæc quoque Diosc. loc. cit. cujus verba restituit Anguillara, par. 2. pag. 46.

4. *Vtraque.*] Diosc. loc. cit.

5. *Semen.*] Bacca, fructus, ἀρκευθὶς dictus a Græcis: Dioscoride pariter attestante, εὐστόμαχος, ποιῶν πρὸς τὰ ἐν θώραξι, &c.

6. *Inflationes &c.*] Dioscor. loc. cit.

7. *Illitum.*] Plinius Valer. lib. 3. c. 25.

8. *Item alvum &c.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 27. pag. 196. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

9. *Miscetur & antidotis.*] Laudat Galenus medicamemtum adversus venena, quod quia juniperi fructum adsciscebat, διὰ τῶν ἀρκευθίδων vocabatur, lib. 9. de fac. simp. med. pag. 248.

10. *Oxyporis.*] Si hæc conjunctim legas, *antidotis oxyporis*, sunt ea antidota quasi a celeritate dicta penetrandi, ὀξύπορα. Si divisim, *antidotis, oxyporis*: hoc est, & oxyporis: medicamenta intellige ad facilem concoctionem utilia. Et sane in ejuscemodi oxypora, ad digestionem parandam, juniperi baccas adhibet Marcellus Empir. cap. 20. pag. 145. & 146.

11. *Vrinas.*] Diosc. lib. 1. cap. 103.

12. *Datur &c.*] Diosc. loc. cit. Καὶ σπάσμασι, καὶ ῥήγμασι, καὶ ὑστερικαῖς πνιγομέναις (vel πνιγομένοις) ἁρμόζει.

13. *Ischiadicis &c.*] Cato, de re rust. cap. 123. pag. 66.

Sect. XXXVII. 1. *Salicis .... in araneam.* In araneosa fila: idcirco florem alii, non semen vocant. Vide quæ dicta sunt de salice, lib. 16. sect. 46.

2. *Sanguinem rejicientibus.*] Diosc lib. 1. cap. 136. de salice: ὁ δὲ καρπὸς ποθεὶς αἱμοπτοϊκοὺς ὠφελεῖ. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Semen salicis tritum, & ex vino austero sumptum, sanguinem tussientes sistit, & vitium potenter emendat.* Q. Serenus, cap. 22. pag. 139.

Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,
Aut platani pilulas acri infundemus aceto:
Nullus erit sanguis quem non cibus iste moretur.

3. *Corticis e ramis.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 237. *Salicis ramorum primorum vel summorum cortices exuruntur: eorum cinis cum aqua impositus clavellis confestim medetur.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 52. *Salicis ramorum prunorum cortices* &c. Lege, *primorum*. Diosc. lib. 1. cap. 136. pro aqua acetum adhibet.

tis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Unum arbor ipsa exsudat cummium modo. [4] Alterum manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. [5] Hic ad expurganda, quæ obstent oculis: item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes [6] collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum a falce distillans. [7] Ex his ergo aliquis cum rosaceo [8] in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. [9] Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utilissimum. [10] Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. [11] Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta. [12] Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, a balneo illitum, psilothrum est.

XXXVIII. Non multum a salice vitilium usu distat vitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, [1] alii agnon, [2] quoniam matronæ Thesmophoriis Atheniensium

Notæ.

4. *Alterum manat.*] Manat arbor e plaga succum alterum. Ita libri omnes.

5. *Hic ad expurganda.*] Diosc. pariter loc. cit. de eo succo, qui cortice inciso manat: Δύναμιν δ' ἔχει σμηκτικὴν τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις. *Vim habet ea expurgandi, quæ pupillis effundunt caliginem.* Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 180.

6. *Collectiones intus.*] Pituitæ vel sanguinis collectiones, quæ intus sunt.

7. *Ex his ergo.*] Ex his nullum Diosc. loc. cit. Sed e cortice foliisque tusis succum ad eadem prorsus remedia adhibet: Ὁ δ' ἐκ τῶν φύλλων, inquit, καὶ τοῦ φλοιοῦ χυλὸς ἐν κελύφῳ ῥοᾶς θερμανθεὶς μετὰ ῥοδίνου, ὠταλγίας ἀρήγει· καὶ τὸ ἀφέψημα δ' αὐτῶν, καταίντλημα ποδάγραις ἄριστον. Succum foliorum appellant Marcellus Empir. c. 9. pag. 80. & Plinius Valer. lib. 1. c. 10.

8. *In calyce Punici.*] Punici, pro *Punici mali*, familiaris Plinio locutio.

9. *Cortice & foliis.*] Sic Diosc. loc. cit. Q. Serenus, cap. 43. pag. 151.

Quædam sunt rabidæ medicamina digna podagræ:
Ergo age, & arreptam salicis frondemque, librumque,
Cum vino tere, sic contractos perline nervos.

10. *Flos tritus.*] Q. Serenus, cap. 12.

Invida si maculat faciem lentigo decoram,
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.

Non flori, sed cortici trito cum foliis, Diosc. loc. cit. hanc vim adscribit: sed is multa miscet.

11. *Folia contrita.*] Diosc. loc. cit. de salicis foliis, Καθ' ἑαυτὰ δ' σὺν ὕδατι ληφθέντα, ἀσυλληψίαν κατεργάζεται. *Folia per se sumpta cum aqua conceptum impediunt.* Hoc ipsum Plinius de semine dixit ante, lib. 16. sect. 46.

12. *Amerinæ nigræ.*] Totidem verbis ac syllabis hæc Plinius Valer. lib. 4. cap 52.

Sect. XXXVIII. 1. *Alii agnon.*] Hoc est, castum. Unde herbarii *Agnum castum* appellant, utraque voce idem significante. Ἁγνὸς vero dicitur, quod auctore Galeno, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 148. castitatem conservet iis, quibus aut estur, aut bibitur, aut substernitur. Idcirco ἄγνοι dici, quasi ἄγονοι, contendit Eustathius, in Iliad. λ'. pag. 834. Pingitur a Matthiolo, in lib. 1. Diosc. pag 196.

2. *Quoniam matronæ.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 135. & Galenus loc. cit. Ælianus item, lib. 9. hist.

castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt. [3] Duo genera ejus: major in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, foliis candidioribus lanuginosis. [4] Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. [5] Nascuntur in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet, & dicitur febres solvere: & cum unguntur oleo admixto, sudorem facere: sic & lassitudines dissolvere. Urinam cient, [6] & menses. [7] Caput tentant vini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum sistunt: [8] hydropicis, & lienibus perquam utiles. [9] Lactis ubertatem faciunt. Adversantur venenis serpentium, maxime quæ frigus inferunt. [10] Minor efficacior ad serpentes: [11] bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum. [12] Et illinuntur utraque adversus araneorum morsus vel perunctis tantum: [13] suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eoque maxime phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. [14] Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu: [15] & vulvam etiam suffitu vel appositu purgat: [16] alvum cum pulegio & melle potum. [17] Vomicas

NOTÆ.

animal. cap. 26. Sunt autem Θεσμοφόρια sacra Cereris, quibus nomen est a ferendis legibus: nam post inventas fruges, mores quoque hominum excoluisse ea creditur, & a silvestri vita ad humanitatem datis legibus revocasse: itaque mortales tanti beneficii memores, hæc sacra instituisse, & Θεσμοφόρια vocasse. Diodor. Sic. lib. 1. Bibl. Plinius lib. 7. sect. 57. de Cerere: *Eadem prima leges &c.* Hinc Θεσμοφόρος Ceres appellata apud Pausan. lib. 1. Attic. pag. 79. & apud Gruterum in vetusto lapide, pag. 309. ΤΗΣ. ΜΕΓΑΛΗΣ. ΘΕΑΣ. ΘΕΣΜΟΦΟΡΟΥ. ΔΗΜΗΤΡΟΣ.

3. *Duo genera.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

4. *Prima album.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἄνθος, ἡ μὲν τις λευκὸν σὺν τῷ ὑποπορφυρίζοντι· ἡ δὲ πορφυροῦν φέρει· σπέρμα δὲ ὡς πέπερι. Habet his affinia Theophr. lib. 3. hist. cap. 17.

5. *Nascuntur.*] Dioscorides loc. cit. Et idcirco inter aquarum notas vitex censetur, lib. 31. sect. 27.

6. *Et menses.*] Diosc. loc cit. de fructu, seu semine: Ἔμμηνα ἄγει πινόμενος ὅσον < α΄ πλῆθος σὺν οἴνῳ.

7. *Caput tentant.*] Diosc. loc. cit.

8. *Hydropicis &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 148.

9. *Lactis.*] Diosc. loc. cit.

10. *Minor efficacior.*] Ælianus, lib. 9. hist. anim. cap. 26.

11. *Bibitur seminis.*] Diosc. loc. cit. Sed medicamenti modum non statuit.

12. *Et illinuntur.*] Diosc. Καταπλασσόμενα ἐπὶ τῶν θηριοδήκτων βοηθεῖ.

13. *Suffitu &c.*] Diosc. loc. cit.

14. *Seminis decoctum.*] Diosc. loc. cit. Λύει δὲ καὶ κεφαλαλγίαν καταπλασσόμενον.

15. *Et vulvam.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς πόας καὶ τοῦ σπέρματος, εἰς ἐγκαθίσματα ταῖς περὶ ὑστέραν διαθέσεσι καὶ φλεγμοναῖς ἀρήγει. *Herbæ ac seminis decoctum ad insessus, vulvæ affectibus & inflammationibus opitulatur.*

16. *Alvum &c.*] Totidem verbis Dioscorides loc. cit.

17. *Vomicas.*] Vomica tumor est excrescens cum sanie, sive suppuratione. Celsus, lib. 4. cap. 8. Sunt etiam vomicæ internæ collectiones, quas Græci

panosque [18] difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat: & oris hulcera, & eruptiones, cum melle: [19] testium, cum butyro & foliis vitium: rhagadas sedis, cum aqua illitum: luxata, cum sale, & nitro, & cera. Et semen, & folium, additur in malagmata nervorum, & podagras. [20] Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia, & phrenesi. [21] Virgam qui in manu habeant, aut incinctu, negantur intertriginem sentire.

XXXIX. [1] Ericen Græci vocant fruticem non multum a myrice differentem, colorem rorismarini, & pæne folio. [2] Hoc adversari serpentibus tradunt.

XL. [1] Genista quoque vinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci auctores sparton appellavere, [2] cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & numquid hanc designaverit [3] Homerus, cum dixit navium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanum spartum in usu, certum est: & cum sutiles fierent naves, lino tamen, non sparto, unquam sutas. [4] Semen ejus, quod Græci eodem nomine appellant,

Notæ.

ἐμπνήματα vocant, ut ait Cælius Aurel. lib. 5. cap. 10. Fiunt autem eæ in pulmone, in membrana quæ latera cingit, in liene, in renibus, in intestinis, in vesica, aliisque partibus.

18. *Difficile concoquentes.*] Qui haud facile concoquuntur, maturantur.

19. *Testium.*] Subintellige, eruptiones, ex antecedente sententia: quas & testium dixit Diosc. lib. 1. cap. 135. Σχληρείας δὲ διδύμων μετὰ βουτύρου δὲ φύλλων ἀμπέλου μαλάττει. Ῥαγάδας τε τὰς ἐν δακτυλίῳ σὺν ὕδατι ἐπιπλασθὲν τὸ σπέρμα πραΰνει· σὺν δὲ τοῖς φύλλοις στρέμματά τε καὶ τραύματα ἰᾶται.

20. *Semen.... in oleo.*] Cum oleo & aceto, Diosc. loc. cit.

21. *Virgam.*] Diosc. loc. cit. Idem de populo Plinius supra, sect. 32.

Sect. XXXIX. 1. *Ericen Græci.*] Diosc. lib. 1. cap. 117. Ἐρείκη, δένδρον ἐστὶ θαμνῶδες, ὅμοιον μυρίκῃ, μικρότερον δὲ πολλῷ &c. Sic etiam Oribas. lib. XI. fol. 196. Diximus de ea, lib. 13. sect. 35.

2. *Hoc adversari.*] Diosc. Oribas. & Plinius ipse locis cit.

Sect. XL. 1. *Genista quoque.*] Genista hæc scoparia vulgi, *du Genest*, cujus iconem Lobelius exhibet, in Observat. pag. 531. Dioscoridis, lib. 4. cap. 158. Σπάρτιον. Plinius supra lib. 16. sect. 69. *Siquidem & genista.... alligant.* Martialis, lib. 1. Epigr. 44.

Non pira, quæ lenta pendent religata genista.

2. *Cum ex ea lina.... docuerim.*] Libro 16. sect. 2. extrema: *Asia e genista facit lina ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus.* Nunc vero id Plinius jure miratur: est enim genista nostra quidem ad vinculorum usum apta: eadem nectendis retibus minus idonea. Sed σπαρτὸν, non σπάρτον Græci dixere, de herbis omnibus, atque adeo de lino, & cannabi, aliisque ad vitilia textiliaque idoneis.

3. *Homerus.*] Loco a nobis allato, lib. 19. sect. 6. ubi vide quæ in Notis diximus.

4. *Semen ejus.*] Hæc Diosc. fere totidem verbis lib. 4. cap. 158. Sed σπάρτιον vocat. Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 231. Σπάρτη, ᾧ τὰς ἀμπέλους παρ' ἡμῖν δεσμοῦσιν, &c. Ex Aëtio, lib. 1. lege Σπάρτον. Aëtii interpres, pag. 18. *Genista qua vites apud nos necti solent, &c.*

in

in folliculis, phaseolorum modo, nascens, [5] purgat ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor jejunis. [6] Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. [7] Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam utuntur semine. [8] Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

XLI. [1] Myricen, quam ericen vocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle illita. [2] Arbitrantur quidam hanc esse tamaricen: [3] sed ad lienem præcipua est, si succus ejus expressus in vino bibatur. [4] Adeoque mirabilem ejus antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alveis factis bibant sues, sine liene inveniri. [5] Et ideo homini quoque splenico cibum potumque dant in vasis ex ea factis. [6] Gravis auctor in medicina, virgam ex ea defractam, ut neque terram, neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseverat impositam, ita ut tunica cinctuque corpori apprimeretur. [7] Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec seratur unquam.

XLII. Corinthus, & quæ circa est regio, [1] bryam vocat, ejusque duo genera facit: Silvestrem plane sterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum, majorem galla, asperum gustu, [2] quo medici utuntur vice gallæ, in

NOTÆ.

5. *Purgat ellebori.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 158.

6. *Rami .... cum fronde.*] Cum foliis minutis. Vide Notas & Emend. num. XIII.

7. *Quidam marina.*] Ad verbum Diosc. loc. cit. & lib. 1. Εὐπορ. cap. 137.

8. *Genista tusa.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246.

Sect. XLI. 1. *Myricen, quam ericen.*] Diximus de ea, lib. 13. sect. 37. Vide Notas & Emend. num. XIV.

2. *Arbitrantur.*] Et ii quidem recte.

3. *Sed ad lienem.*] Diosc. totidem lib. 1. cap. 116. Marcellus Empir. cap. 23. pag 166. & Q. Serenus, cujus verba referemus sect. 47.

4. *Adeoque mirabilem.*] Marcellus Empir. loc. cit.

5. *Et ideo homini.*] Dioscor. loc. cit. Κατασκευάζουσι δὲ ἔνιοι καὶ κύλικας ἐκ τοῦ πρέμνου, αἷς ἐπὶ τῶν σπληνικῶν χρῶνται ἀντὶ ποτηρίων, ὡς τοῦ δι' αὐτῶν πόματος ὠφελοῦντος. *Sunt qui & e caudice calices parent, quibus poculorum vice splenici utantur, ceu datus in ejusmodi vasis potus lieni conferat.* Cælius Aurel. lib. 3. cap. 4. *Item cibum potum sumere jubent ægrotantes in vasculis tamarici ligno confectis.*

6. *Gravis auctor.*] Sic etiam Q. Serenus, cap. 27. *de ventris dolore mitigando*, pag. 142.

Nec non jungenda est utero nova virga myricæ:
Illæsa hac ferro terraque intacta teretur.

7. *Vulgus ...., ut diximus.*] Libro 16. sect. 45.

Sect. XLII. 1. *Bryam vocat.*] De ea egimus lib. 13. sect. 37. Vide Notas & Emend. num. XV.

2. *Quo medici utuntur.*] Ita quidem fieri Galenus præcipit, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 21. Χρήσασθαι μέντοι τις αὐτῷ (καρπῷ) δύναται, μὴ παρούσης κηκῖδος, εἰς ὅσαπερ ἐκείνη. *Ubi galla ad manum non erit, uti eo* myricæ semine *licebit, ad ea omnia ad quæ illa utimur.*

compositionibus, quas [3] antheras vocant. Et lignum autem, & flos, & folia, [4] & cortex in eosdem usus adhibentur, quanquam remissiora. [5] Datur sanguinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia feminarum, cœliacis quoque. [6] Idem tusus impositusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipsa vero adjecto melle gangrænis illinuntur. [7] Decoctum eorum in vino potum, vel imposita cum rosaceo & cera sedant. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum salutare est: [8] radix ad eadem similiter. Folia hoc amplius, ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. [9] Semen drachmæ pondere adversus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium vero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. [10] Nec non morbo regio, phthiriasi, lendibusque, decoctum infusum prodest, [11] abundantiamque mulierum sistit. [12] Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aïunt, si bovis castrati urinæ immisceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere urina ea restinctus in umbra conditur: idem cum libeat accendere, resolvitur. Magi id & ex spadonis urina fieri tradiderunt.

CAP. 20 X. XLIII. [1] Nec virga sanguinea felicior habetur. Cortex ejus

NOTÆ.

3. *Antheras.*] Ἀνθηραὶ compositiones sunt ita dictæ, vel a colore florido, vel a florum mixtione, quæ præcipue adhibentur adversus oris hulcera. Galenus, lib. 4. κατὰ τόπους, cap. 8. pag. 437. & alibi ἀνθηρὰς vocat: idem lib. 5. κατὰ γένη, cap. 15. pag. 801. ἀνθιζούσας.

4. *Et cortex in eosdem.*] Diosc. lib. 1. cap. 116.

5. *Datur sanguinem &c.*] Dioscor. loc. cit. hæc totidem verbis.

6. *Idem tusus.*] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα δὲ στέλλει καταπλασθείς.

7. *Decoctum.*] Mutila hæc visa nonnullis oratio: Sed nihil MSS. præterea habent. Voce postrema superioris sententiæ fere repetita, erit fortasse qui legat, *lienem decoctum eorum &c.* Nam Diosc. loc. cit. Τῶν δὲ φύλλων τὸ ἀφέψημα σὺν οἴνῳ ποθὲν σπλῆνα τήκει· καὶ ὀδονταλγίαις βοηθεῖ διακλυζόμενον. *Foliorum decoctum in vino potum lienem absumit: & ore collutum ad dentium dolores salutare est.* Sed *collectiones* potius ex antecedente sententia putem subintelligi oportere.

8. *Radix ad eadem similiter.*] Hoc est, decocta.

9. *Semen drachma.*] Diosc. loc. cit.

10. *Nec non morbo &c.*] Diosc. loc. cit.

11. *Abundantiamque.*] Vulvæ profluvium: ἁρμόζει ῥοϊκαῖς γυναιξί, Diosc. loc. cit.

12. *Cinis arboris.*] Ligni e caudice. Diosc loc. cit. Καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ξύλων τέφρα προστεθεῖσα, ῥεῦμα ἐκ μήτρας στέλλει. *Sed & ligni cinis appositus fluxionem ex utero sistit.*

Sect. XLIII. 1. *Nec virga .... felicior.*] Quam myrice, quam sect. 41. censeri dixit inter infelices arbores. Tarquitius Etruscus in Ostentario arborario, apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 378. (ubi perperam *Tarquinius Priscus* scribitur,) sic ait: *Arbores, quæ inferûm Deorum avertentiumque in tutela sunt, eas infelices nominant: Alaternum, sanguinem*, &c. Modestinus, dig. lib. 48. tit. 9. lib. 9. *Pœna parricidii more majorum hæc instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur.* Sanguineus frutex, & sanguinea virga, idem. Egimus de eo, lib. 16. sect. 30.

interior cicatrices, [2] quæ præſanavere, aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores ſedant. Ejuſdem ſemen tritum, in oleo phthiriaſes coërcet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque ruſtici ob id ex eo gerunt.

XLV. [1] Liguſtrum ſi eadem arbor eſt, quæ in oriente cypros, ſuos in Europa uſus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique veteri hulceri cum ſalis mica, & oris exhulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſin: item contra intertrigines, foliave. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni ex ferventi aqua certiſſimo remedio ſunt tumori.

XLVII. [1] Ederæ genera viginti demonſtravimus. Natura omnium in medicina anceps. [2] Mentem turbat, & caput purgat largius pota. [3] Nervis intus nocet. [4] Iiſdem nervis adhibita foris prodeſt. Eadem natura, quæ aceto, ei eſt. Omnia genera ejus refrigerant. [5] Urinam cient potu: [6] capitis dolorem ſedant, præcipue cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impoſitis foliis: [7] cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fovetur os, caputque perungitur. [8] Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores

NOTÆ.

2. *Quæ præſanavere.*] Hoc eſt, quæ prius ſunt ſanatæ, quam opus eſſet. Sic ſect. 38. *panos difficile concoquentes*, dixit, hoc eſt, qui difficilius concoquuntur: ſect. 69. *genitalia carbunculantia*, hoc eſt, quæ carbunculantur.

Sect. XLV. 1. *Liguſtrum, ſi eadem.*] In Reg. & Colb. cod. *ſi ex eadem.* Forte, *ſi hac eadem.* Hac loquendi forma uſus inferius ſect. 91. *Dracontium, ſi modo hic eſt, qui apud nos dracunculus vocatur.* Plinius lib. 12. ſect. 51. *Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia liguſtrum vocetur.* At non eſt ſane liguſtrum Cypros, ut eo loci diximus: nec Plinius ſibi, ſed quibuſdam ignotis auctoribus, ita videri ait.

Sect. XLVI. 1. *Folia alni.*] Ad verbum Marcellus Empiricus cap. 19. pag. 132.

Sect. XLVII. 1. *Ederæ genera.*] Libro 16. ſect. 62.

2. *Mentem turbat &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 210. Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλός, καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες .... παρακόπτουσι τὴν διάνοιαν πλεονασθέντες. *Nigra ederæ ſuccus, & corymbi epoti .... mentem turbant largius ſumpti.*

3. *Nervis intus.*] Dioſc. lib. 2. cap. 210. de edera: τοῦ νευρώδους ἁπτικός, *nervoſum genus tentat.*

4. *Iiſdem nervis.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246.

5. *Vrinam.*] Q. Serenus, laudatus a nobis, ſect. 35.

6. *Capitis dolorem.*] Q. Serenus, cap. 4. inter remedia capiti medendo, pag. 126.

Profuit, aut ederæ ex oleo decocta vetuſto.

7. *Cum aceto.*] Dioſcor. loc. cit. Πρὸς τὰ χρόνια τῆς κεφαλῆς ἀλγήματα ἁρμόζει, καὶ ἐπιβρέχεται σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ. *Contra veteres capitis dolores .... perfunditur eo caput cum aceto & roſaceo.* Apuleïus, cap. 98. tit. 2. *Ad capitis dolorem: Ederæ ſucco cum vino, tempora vel frontem perfricabis: ſedat dolorem.*

8. *Lieni & pota.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 191. Q. Serenus, cap. 24. *de ſplene curando*, pag. 140.

febrium, eruptionesque pituitæ, [9] aut in vino teruntur. [10] Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant: jocinera autem illiti. [11] Trahunt & menses appositi. [12] Succus ederæ tædia narium graveolentiamque emendat, præcipue albæ sativæ. [13] Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. [14] Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. [15] Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. [16] Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt, in qua curatione ventri quoque imposuisse eos utile est. [17] Ederæ, quam chrysocarpon appellavimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, urina educit Erasistratus. [18] Ejusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calefactosque in cortice Punici, instillavit dentium dolori a contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu a crapula tutos præstant: item sanguinem exscreantes, aut torminibus laborantes. [19] Ederæ nigræ

NOTÆ.

Aut ederæ succus potu, appositque juvabit:
Sive myricæ potens, seu ros cum pane marinus.

Marcellus item Empir. cap. 23. pag. 166. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 18.

9. *Aut in vino teruntur.*] Cum melle teri & illini ad exanthemata, hoc est, ad eruptiones pituitæ, præcipit Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 16

10. *Corymbi.*] Vide Notas & Emendationes num. XVI.

11. *Trahunt.*] Dioscor. loc. cit. Κινοῦσι δὲ καὶ καταμήνια ὑποτεθέντες οἱ κόρυμβοι λεῖοι. *Movent & menses & corymbi triti ac subditi.* Καταμήνια, menses, menstrua: quod mulieribus per singulos menses solet accidere profluvium.

12. *Succus ederæ.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86. *Nares graviter olentes emendat succus ederæ frequenter infusus.* Apuleïus, cap. 98. tit. 5. *Ad nares graveolentes: Herbæ ederæ succus bene colatus in nares infunditur, & nares male olentes emendat.* Dioscor. quoque loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς ἐνσταζόμενος τὰς ἐν τοῖς ῥώθωσι δυσωδίας . . . . ἐκκαθαίρει

13. *Idem infusus.*] Hæc totidem verbis Diosc. & Galenus, locis cit. Q. Serenus, cap. 8. de capite purgando, cap. 129.

Expressusque ederæ mandatur naribus humor.

Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44. pro nitro florem æris adsciscit. *Æris floris,* inquit, *scripulus unus, & de succo ederæ idem pondus in unum mixtum, & naribus infusum, evocant pituitam, & defluere compellunt.* Scribonius Largus, Compos. 12. *Per nares purgatur caput iis rebus infusis per cornu . . . . Ederæ succo per se, vel betæ succo cum exiguo flore æris, &c.*

14. *Infunditur etiam.*] Diosc. & Galenus, locis cit. Apuleïus, cap. 98. tit. 6.

15. *Cicatricibus.*] Q. Serenus, cap. 45. pag. 154.

Vt succis ederæ pulcrescit fœda cicatrix.

Adde Galenum, loc. cit.

16. *Acini quoque.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 21.

17. *Ederæ . . . appellavimus.*] Libro 16. sect. 62. Hæc verbis fere totidem Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. *Est edera,* inquit, *quæ chrysocarpos appellatur, propterea quod fert grana aurei coloris, &c.* Apuleïus item, cap. 119. tit. 1

18. *Ejusdem acinos.*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

19. *Ederæ nigræ.*] Diosc. loc. cit. Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες ἀγονίαν ποιοῦσι.

candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. [20] Illinitur decocta quæcumque in vino omnium hulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. [21] Lacryma ederæ psilothrum est, phthiriasinque tollit. [22] Flos cujuscumque generis trium digitorum captu, dysentericos & alvum etiam emendat, in vino austero bis die potus. [23] Et ambustis illinitur utiliter cum cera. [24] Denigrant capillum corymbi. [25] Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. [26] Hujus quoque ligni vase splenicos bibentes sanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. [a] Sunt qui & incidant succi gratia, eoque utantur ad dentes erosos: [27] frangique tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. [28] Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.

XLVIII. [1] Græci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem ma-

INTERPRETATIO.

[a] *Sunt qui.*] Sunt qui & *ederam* incidant succi *eliciendi* gratia, eoque *succo* utantur ad dentes erosos: frangique *eos* dentes tradunt, proximis *dentibus interim* cera munitis, ne lædantur.

NOTÆ.

20. *Illinitur.*] Folia illini dixit Diosc. loc. cit. Καταπλάσσεται δὲ τὰ φύλλα πρὸς πᾶν ἕλκος, ἑψηθέντα σὺν οἴνῳ. Item Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42.

21. *Lacryma &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit. & Q. Serenus, cap. 6. pag. 128.

22. *Flos.*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap 27. pag. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 28.

23. *Et ambustis.*] Diosc. & Galenus, locis cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap 36. *Cum cera* pro more Plinius, pro cerato dixit: Dioscor. σὺν κηρωτῇ

24. *Denigrant.*] Dioscor. loco cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τὰς τρίχας οἱ κόρυμβοι.

25 *Radicis.*] Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 98. tit. 4.

26. *Hujus quoque*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. Q. Serenus, cap. 24. pag. 140.

Quando lien tumido circumligat ilia vinclo,
Et plenum splenis demonstrant membra rigorem:
Mollibus ex edera tornantur pocula lignis:
Hinc trahet assuetos æger quoscumque liquores.

27. *Frangique tradunt.*] Celsus lib. 6. cap. 9. *Quod si dolor eximi dentem cogit, bacca ederæ conjecta in id foramen, dentem findit.*

28. *Gummi etiam.*] Marcellus Empiricus cap. 12. pag. 94. *Ad dentes cavos*, inquit, *& exesos, ne penitus exedantur, aut excidant, facies hoc: Gummi quod in edera nascitur, cavo denti inserito.*

Sect. XLVIII. 1. *Græci vicino.*] Nam ederam Græci κισσὸν, fruticem hunc κισθὸν vocant. Sic propter solam cognationem nominis, chamæpityos & pityusæ tractationem instituit una cum larice, piceaque, sect. 20. & 21. hujusce libri: sic herbam erineon, cum caprifico connectit, propter gentilitatem, ut dictum est sup. libro, sect. 65. Idque ipse aperte præfatur, ne quenquam falleret similitudo nominis: ne quis ejusdem generis ea esse existimaret, quæ essent ejusdem fere appellationis.

jorem thymo, follis ocimi. [2] Duo ejus genera. Flos masculo rosaceus, feminæ albus. [3] Ambo prosunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino austero, ternis digitis flore capto, [4] & similiter bis die poto: hulceribus veteribus & ambustis [5] cum cera: & per se oris hulceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis, [6] quam inter herbas dicemus.

XLIX. [1] Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis ederæ, coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. [2] Tantam vim acini aïunt, ut sanguinem urina detrahat. Item chamæcisson appellant ederam, non attollentem se a terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mensura lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, similitudinem ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aïunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. [3] Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, [4] contra venenata omnia efficacissimis, [5] in tantum ut acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint. [6] Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. [7] Illam esse smilacem priorem cujus lignum ad aures sonare diximus. [8] Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. [9] Folia ejus lepras purgant. [10] Semen alvum solvit acetabuli

NOTÆ.

2. *Duo ejus genera.*] Dioscor. lib. I. cap. 126. Ἄνθη ἄῤῥενος, ὥσπερ ῥοιᾶς· ἐπὶ δ' ἢ θήλεος, λευκά. *Flores masculo, veluti mali Punicæ: feminæ, albi.* Utriusque generis icones habet Clusius, lib. I. hist. rarior. plant. pag. 68. & 70. quales in horto Regio vidimus.

3. *Ambo prosunt.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 190.

4. *Et similiter.*] Ut de edera dictum est sup. sect.

5. *Cum cera.*] Hoc est, cum cerato. Dioscor. loco citato. Καθ' αὐτὰ δὲ καταπλασθέντα, νομὰς ἐφίστησι· σὺν κηρωτῇ δὲ πυρίκαυστα, καὶ παλαιὰ ἕλκη ἰᾶται.

6. *Quam inter herbas.*] Libro 26. sect. 31. Vide Notas & Emend. num. XVII.

Sect. XLIX. 1. *Cissos.*] De cisso erythrano, & chamæcisso diximus, lib. 16. sect. 62. de smilace, sect. 63.

2. *Tantam vim acini aïunt.*] Nos ita ex conjectura emendavimus, cum prius insulse legeretur, *Tantamque vim accipiunt.*

3. *Alterum.*] Hæc smilax aspera, de qua l. 16. sect. 63. & Diosc. l. 4. c. 144.

4. *Contra venenata.*] Diosc. loc cit.

5. *In tantum &c.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

6. *Alterum genus.*] Smilax lævis Dioscoridi appellatur, lib. 4. cap. 145. Σμίλαξ λεία.

7. *Illam esse .... diximus.*] Libro 16. sect. 63.

8. *Similem huic.*] Κληματῖτις dicta Dioscoridi, lib. 4. cap 182. smilacis in morem se se arboribus circumvolvens. Περιελίσσεται δὲ τοῖς δένδροις ὡς σμίλαξ. Hæc Viorna vulgi, Dodonæi Vitalba, pag. 399. Nostris, *l'Herbe aux Gueux.*

9. *Folia ejus.*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ φύλλα καταπλασθέντα, λέπρας ἀφίστησι.

10. *Semen alvum.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

mensura, in aquæ hemina aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum ejus.

L. [1] Arundinis genera XXIX. demonstravimus, non aliter evidentiore [2] illa naturæ vi, quam continuis his voluminibus tractamus. [3] Siquidem arundinis radix contrita & imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ [4] in Judæa Syriaque nascitur odorum unguentorumque causa, [5] urinam movet cum gramine aut apii semine decocta. [6] Ciet menstrua admota. Medetur convulsis duobus obolis pota, jocineri, renibus, hydropi, [7] tussi etiam suffitu, magisque cum resina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus ejus, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni arundine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. [8] Arundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia hulcera. [9] Foliis ejus ad extrahendos aculeos utuntur: [10] efficacibus & contra ignes sacros, collectionesque omnes. [11] Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recens tusa, non in radice tantum. Multum enim & ipsam arundinem valere tradunt. [12] Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens CAP. XI.

NOTÆ.

Sect. L. 1. *Arundinis ... demonstravimus.*] Libro 16. sect. 64. 65. & 66.

2. *Illa natura vi.*] Antipathia, ac sympathia.

3. *Siquidem arundinis.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49. Haud fere omnes a Celso, lib. 5. cap. 26. sub finem: *Ubi surculus corpori infixus est, ... Surculum, si fieri potest, oportet vel manu, vel ferramento ejicere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix, si tenera est, protinus contrita: si jam durior, ante in mulso decocta: cui semper mel adjiciendum est, aut aristolochia, cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est: eademque offensa in filicis hastula est. Sed usu cognitum est utramque adversus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est.*

4. *In Judæa Syriaque.*] Ita MSS. omnes. Tolerabilis tamen vulgata quoque lectio, *in India Syriaque*: Nam de calamo aromatico agit, quem Indis Syriæque communem esse dixit lib. 12. sect. 48. cum Dioscor. lib. 1. cap. 17.

5. *Urinam.*] Diosc. lib. 5. cap. 17. hæc totidem verbis de calamo aromatico: Δύναται δὲ οὖρα κινεῖν ποθείς· ὅθεν ἁρμόζει μετὰ ἀγρώστεως ἢ σελίνου σπέρματος ἀφεψηθεὶς καὶ ποθείς, ὑδρωπικοῖς, νεφριτικοῖς, &c.

6. *Ciet.*] Diosc. loc. cit.

7. *Tussi etiam.*] Dioscor. loc. cit. Βῆχάς τε ἰᾶται ὑποθυμιώμενος καθ' ἑαυτὸν, καὶ σὺν ῥητίνῃ τερεβινθίνῃ.

8. *Arundo Cypria.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 114. & Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4.

9. *Foliis ejus.*] Dioscor. loc. cit. radice.

10. *Efficacibus.*] Subintellige, foliis. Ita MSS. non *efficacius*. Plinius *ignes sacros*: Dioscorides, ut sæpe monuimus, ἐρυσιπέλατα: ille *collectiones*, φλεγμονὰς iste dixit. Τὰ δὲ φύλλα χλωρὰ κοπέντα καὶ ἐπιτεθέντα, ἐρυσιπέλατά τε καὶ τὰς ἄλλας φλεγμονὰς ἰᾶται.

11. *Vulgaris.*] Dioscor. loc. cit.

12. *Medetur &c.*] Diosc. loc. cit. Σὺν ὄξει δὲ στρέμματα, καὶ ὀσφύος ἀλγήματα παρηγορεῖ.

trita in vino pota, Venerem concitat. [13] Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res est arundini papyrus, [1] præcipuæ utilitatis, cum inaruit, ad laxandas ſiccandaſque fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. [2] Charta quæ fit ex ea, cremata, [3] inter cauſtica eſt. [4] Cinis ejus ex vino potus ſomnum facit: ipſa ex aqua impoſita callum ſanat.

LII. Ne in Ægypto quidem naſcitur ebenus, [1] ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum paſſo, caliginem diſcutit. Ex aqua vero radice, [2] albugines oculorum. Item tuſſim, pari modo dracunculi radicis adjecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia aſſumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. [1] Mirum, folia ejus quadrupedum venenum eſſe, homini vero contra ſerpentes præſidium, ruta addita e vino pota. Pecus etiam, & capræ, ſi aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, [1] cum in uſum pluribus

Notæ.

13. *Arundinum.*] Dioſcor. loco citato. Ἡ δὲ ἀνθήλη τῶν καλάμων ἐμπεσοῦσα εἰς τὰς ἀκοὰς, κώφωσιν ἐργάζεται. *Paniculæ flos, ſi aures intraverit, exſurdat.*

Sect. LI. 1. *Præcipuæ utilitatis.*] Dioſc. lib. 1. cap. 115. Εὐχρηστεῖ δὲ εἰς τὴν ἐν ἰατρικῇ χρῆσιν, πρὸς ἀναστόμωσιν συρίγγων, ἐκλεπτυνθεῖσα διάβροχος, περιειλημένη λίνῳ ἄχρι ξηρασίας. Στεγνουμένη γὰρ καὶ καθιεμένη ἐμπίπλαται ὑγρασίας, καὶ ἐξοιδοῦσα διανοίγει τὰς σύριγγας. *Præcipua in medicina utilitatis eſt, ad laxanda fiſtularum orificia, ſi arefacta fuerit, mox macerata quopiam liquore, lino fuerit obvoluta, donec inaruerit. Ita enim madida atque immiſſa, humore completur, & intumeſcendo fiſtulas aperit.*

2. *Charta.*] Dioſc. lib. 1. cap. 115. Papyrus uſta, inquit, dum in cinerem redacta fuerit, depaſcentia hulcera cohibet: id vero charta combuſta melius efficit: Βέλτιον δὲ ὁ χάρτης καεὶς δρᾷ τὸ τοιοῦτον. Meminit hujus medicamenti, διὰ τοῦ κεκαυμένου χάρτου, ad pudendorum affectus & hulcera, Galenus, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 8. pag. 624. Et ad ἀχῶρες ſanandos, hoc eſt, manantia capitis hulcera, *charta combuſtæ cinis cum aceto medetur*, inquit Theodorus Priſcianus, lib. 1. cap. 5. *de achoribus.*

3. *Inter cauſtica.*] Καυστικὰ medicamenta ſunt quæ adurendi & exedendi vim habent.

4. *Cinis ejus.*] Q. Serenus, cap. 56. de ſomno ægris adſciſcendo, pag. 160.

Charta igitur, variis quam pinxit littera verbis,
Vritur: inde cinis calido potatur in amni.

Sect. LII. 1. *Vt docuimus.*] Libro 12. ſect. 8.

2. *Albugines oculorum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 129.

Sect. LIII. 1. *Mirum.*] Vide quæ diximus, lib. 16. ſect. 33.

Sect. LIV. 1. *Cum in uſum.*] Cum in uſu medicinæ pluribus rebus id nomen accommodetur: & frutici nimirum, fructuique Syriaco, de quo lib. 13. ſect. 13. & herbæ ſilveſtri, quæ tineas pellit: & frutici coriario, de quo mox dicetur.

modis

modis veniat. [2] Nam & herba eſt ſilveſtris, foliis myrti, cauliculis brevibus, [3] quæ tineas pellit: [4] & frutex coriarius appellatur, ſubrutilus, cubitalis, craſſitudine digitali: cujus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. [5] Medici autem rhoïcis utuntur ad contuſa: [6] item cœliacos, & ſedis hulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. [7] Decoctum eorum inſtillatur auribus purulentis. [8] Fit & ſtomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex moris: ſed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.

LV. [1] Rhus, qui erythros appellatur, ſemen eſt hujus fruticis. [2] Vim habet adſtringendi refrigerandique. [3] Aſpergitur pro ſale obſoniis. [4] Alvos ſolvit, omneſque carnes cum ſilphio ſuaviores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: [5] aſperitati linguæ, percuſſis, lividis, deſquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerrime perducit: [6] & feminarum abundantiam ſiſtit cibo.

LVI. [1] Alia res erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pelleſque perficiuntur: in medicina [2] urinam ciet: [3] morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas

NOTÆ.

2. *Nam & herba eſt.*] Chamelæagnus Dodonæi hæc eſt, Pemptade 6. lib. 2. cap. 20. pag. 768. Aliis Rhus myrtifolia Belgica, aliis myrtus Brabantica: Gallis, *Piment Royal.* Vidimus in horto Regio. Viri docti hodie cenſent eandem eſſe cum ea, quam vulgo *Thé* Sinarum vocant: neque ab ea vel forma vel viribus diſcrepare. Vide Commentarium Simonis Pauli, de abuſu Tabaci, & herbæ *Theé.*

3. *Quæ tineas pellit.*] Et glires abigi, & pediculos necari ea ſcimus: nec ſerpentes in ſaltibus iis, in quibus ea frequens eſt, poſuere cubilia.

4. *Et frutex coriarius.*] Hoc eſt, quo coria perficiuntur, ut eſt alias dictum ſæpius. Hæc rhus myrtifolia Lobelii, in Adverſ. pag. 412. quam & nos in Regio horto vidimus.

5. *Medici autem rhoïcis.*] Subintellige, foliis: rhoïs illius videlicet, quæ Syriaca dicitur, expedita a nobis lib. 13. ſect. 13. non myrtifoliæ.

6. *Item cœliacos.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 147. Monſpelii, ubi rhus illa fruticat, panem conficiunt ex jure hujus ſeminis, & farina, ad dyſenteriam accommodatiſſimum.

7. *Decoctum.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Fit & ſtomatice.*] De ſtomatice, quæ fit ex moris, ejuſque dotibus, dictum eſt lib. 23. ſect. 71.

Sect. LV. 1. *Rhus, qui erythros.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

2. *Vim habet.*] Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 225.

3. *Aſpergitur.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Alvos ſolvit.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191.

5. *Aſperitati.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Et feminarum.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ λευκὸν ῥοῦν ἵστησιν.

Sect. LVI. 1. *Alia res.*] Alia nimirum ab erythro rhoë, cum quo nominis aliquam cognationem habet. Egimus de ea, lib. 19. ſect. 17. Cæl. Aurel. lib. 3. chron. cap. 5. *Rubea, quam Græci erythrodanon vocant.* Vide & Dioſcor. lib. 3. cap. 160.

2. *Vrinam.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Morbum regium &c.*] Dioſc. loc. cit. Ἰκτερικοῖς μετὰ μελικράτου πινομένη βοηθεῖ. Plinius quoque Valer. lib. 2. cap. 59. Q. Serenus, cap. 59. de morbo regio, pag. 161.

Huic rubia ex mulſa fertur conducere lympha.

ex aceto illita : [4] & iſchiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. [5] Radix ſemenque trahunt menſes, alvum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. [6] Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Invenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiamſi adalligatus ſpectetur tantum.

LVII. [1] Diſtat ab eo, qui alyſſon vocatur, foliis tantum & ramis minoribus : nomen accepit, [2] quod a cane morſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatuſque. [3] Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo ſiccari.

LVIII. [1] Tingentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthion a Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocto ejus poto, item pectoris vitiis. [2] Urinam ciet, alvum ſolvit, & vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. [3] Ea & ex melle prodeſt magnifice ad tuſſim, orthopnϾ cochlearis menſura. [4] Cum polenta vero & aceto lepras tollit. [5] Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. [6] Panos diſcutit, cum farina hordeacea & vino decocta. [7] Miſcetur & malagmatis, & collyriis, claritatis cauſa : ſternutamento utilis inter pauca : lieni quoque ac jocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat.

[8] Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni ſemen ex aqua. [9] Frutex eſt folio ederæ, molliore tamen, & minus longis

NOTÆ.

4. *Et iſchiadicos.*] Dioſcor. loc. cit. Ἰσχιαδικοῖς τε καὶ παραλελυμένοις. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 175. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. Plinius Valer. lib. 2. cap. 45. & Q. Serenus, cap. de iſchia, & articulari morbo.

5. *Radix &c.*] Dioſc. loc. cit. totidem verbis : & Galenus, loc. cit. poſt Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 379.

6. *Contra ſerpentes.*] Dioſcor. loco citato.

Sect. LVII. 1. *Diſtat... alyſſon.*] Nec Galeni iſtud, nec Dioſcoridis ἄλυσσον, etſi eadem utrobique originatio nominis, & geminæ vires. Neutrum enim ex iis folia habet ramoſque rubiæ ſeu erythrodano pares.

2. *Quod a cane.*] Et de ſuo pariter alyſſo id Dioſc. lib. 3. cap. 105. Ἀπὸ τοῦ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι.

3. *Mirum eſt..... ſaniem.*] Pus videlicet quod in hulcere eſt, a morſu canis. Vide Notas & Emendationes num. XIX.

Sect. LVIII. 1. *Tingentibus... diximus.*] Libro 19. ſect. 18.

2. *Vrinam &c.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 2. cap. 193.

3. *Ea & ex melle, &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

4. *Cum polenta &c.*] Dioſcor. loco citato.

5. *Eadem cum.*] Ad verbum Dioſc. loco citato.

6. *Panos &c.*] Dioſc. loc. cit. Διαφορεῖ καὶ τὰ φύματα σὺν ἀλεύρῳ κριθίνῳ, καὶ οἴνῳ ἑψηθέν.

7. *Miſcetur.*] Dioſcor. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ κολλυρίοις ὀξυδερκέσι, καὶ μαλάγμασι.

8. *Sic &c.*] Hoc eſt, ex aqua mulſa pota unius denarii pondere. Vide Notas & Emend. num. XX.

9. *Frutex eſt.*] Totidem verbis deſcribitur a Dioſc. lib. 4. cap. 81. Ἀπόκυνον, οἱ δὲ κυνάγχην, &c. Pingitur a Do-

[10] viticulis, [11] semine acuto, diviso, lanuginoso, [12] gravi odore. [13] Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. [1] Est & rosmarinum. Duo genera ejus. Alterum sterile, alterum cui & caulis, & semen resinaceum, [2] quod cachrys vocatur. [3] Foliis odor thuris. [4] Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoïdas. [5] Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. [6] Oculorum aciem exacuit. [7] Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. [8] Et ad vulvas cum vino & pipere. [9] Menses adjuvat. [10] Podagris illinitur cum ærina farina. [11] Purgat etiam lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: item convulsis. [12] Auget & lac in vino potum: item radix. [13] Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: [14] ad tussim cum melle prodest.

NOTÆ.

donæo, Periplocæ prioris nomine, pag. 403. & a Clusio, lib. 1. hist. rar. plant pag. 125. a quo Apocynum tertium latifolium appellatur.

10. *Viticulis.*] Virgultis, cauliculis, sarmentis.

11. *Semine acuto.*] Semine acuto, in siliqua fabarum instar discreto, molli intus, candidaque lanugine, quæ tomento similis, incluso.

12. *Gravi odore.*] Dioscor. loc. cit. φύλλα βαρύοσμα.

13. *Canes &c.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. LIX. 1. *Est & rosmarinum.*] Diximus de eo, lib. 19. sect. 62. Λιβανωτὶς est Dioscoridis, lib. 3. cap. 87. a quo hæc duo pariter genera totidem verbis deliniantur.

2. *Quod cachrys.*] Dioscor. loc. cit. Κάγχρυς, & Apuleïo, *Canchrys.* Theophrasto, a quo hæc manarunt, lib. 9. hist. cap. 12. Κάχρυς.

3. *Foliis.*] Dioscor. loc. cit. Φύλλα δὲ .... εὐώδη. At de radice mox, Ῥίζα δὲ .... ὄζουσα λιβάνου. Sic Theophr. lib. 9. hist. cap. 12. Ῥίζαν δὲ μεγάλην, καὶ παχεῖαν, λευκήν, ὄζουσαν ὥσπερ λιβανωτοῦ. Idcirco, teste Apuleïo, de virtutibus herb. cap 79. de rosmarino, *antequam thus sciretur, hac herba homines Deos placabant.*

4. *Radix &c.*] Herbæ ipsi Dioscor. has vires adscribit: ἡ πόα καταπλασθεῖσα λεῖα, &c. At Theophr. loc. cit. radici: Χρησίμη δὲ ἡ μὲν ῥίζα, πρός τε τὰ ἕλκη.

5. *Succus & fruticis.*] Hoc vero Diosc. loc. cit. poto semini: idem cap. 89. decocto radicis adjudicat.

6. *Oculorum.*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πόας, ὀξυδερκὴς, μιγνύμενος μέλιτι, καὶ ἐγχεόμενος. Galenus item, lib. 7 de facult. simp. med. pag. 203 & Apuleïus, cap. 79. tit. 7.

7. *Semen.*] Dioscor. loc. cit.

8. *Et ad vulvas.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

9. *Menses.*] Dioscor. loc. cit. De radice hoc Theophr. loc. cit.

10. *Podagris ... cum ærina.*] Hoc est, loliacea. Diosc. loc. cit. Ποδάγραις τε καταπλασσόμενος λεῖος σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ ὄξει. Frustra igitur *ervina* hic nonnulli reponunt.

11. *Purgat etiam lentigines.*] Ἀλφούς τε σμήχει. Diosc. loc. cit.

12. *Auget & lac.*] Hoc de semine seu fructu pariter Theophr. loc. cit.

13. *Ipsa herba.*] Diosc. loc. cit. Καὶ χοιράδας συμπέττει.

14. *Ad tussim.*] Apulcïus, cap. 79. tit. 5. *Ad tussim: Herbam rosmarinum cum piperis granis centum, mellis unciis duabus teres, & facies pastillos, & dabis unum mane & unum sero cum dormitum vadit, tussim sedat.*

LX. [1] Cachrys multa genera habet, ut diximus. [2] Sed hæc, quæ ex rore supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Adversatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudores movet, tormina discutit, lactis ubertatem facit.

LXI. [1] Herba Sabina, brathy appellata a Græcis duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupresso. [2] Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. [3] A multis in suffitus pro thure assumitur: [4] in medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. [5] Collectiones minuit, & nomas compescit. [6] Illita hulcera purgat. [7] Partus emortuos apposita extrahit, & suffitu. [8] Illinitur igni sacro & carbunculis. [9] Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. [10] Gallinacei generis pituitas fumo ejus herbæ sanari tradunt.

LXII. [1] Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Legitur

NOTÆ.

Sect. LX. 1. *Cachrys . . . ut diximus.*] Libro 16. sect. XI.

2. *Sed hæc quæ ex rore.*] Hoc est, e rosmarino, sive libanotide, de qua proxima sect. dictum est. Hanc libanotidem cachryferam adversus serpentes & scorpiones commendat Nicander in Theriacis, pag. 60.

Ἄμμιγα καὶ χρυφόρῳ λιβανώτιδι.

Sect. LXI. 1. *Herba Sabina.*] Diosc. lib. 1. cap. 104. Βράθυς, ἔνιοι βάραθρον καλοῦσι. ἔστι δὲ τούτου εἴδη δύο. τὸ μὲν γὰρ ἐστι τοῖς φύλλοις ὅμοιον κυπαρίσσῳ . . . . τὸ δὲ ἕτερον μυρίκῃ &c. Sic & Oribasius, lib. XI. pag. 193. Diversa hæc ab arbore peregrina brato, de qua lib. 12. sect. 39. Nunc *Sabine* & *Savinier* Galli vocant. Myricæ seu tamaricis folio pingitur a Matthiolo, in lib. 1. Dioscor. pag. 124. sine baccis illa quidem, seu sterilis. Altera cupressi folio, sive baccifera, a Lobelio in Advers. pag. 447. Utraque visa nobis in horto Regio

2. *Quare quidam.*] Sabinam Cupressum nominat Apuleïus, cap. 85. Neophytus in Glossis Iatricis: Βραθὺ, κυπάρισσος Κρητικός.

3. *A multis.*] Dioscor. & Oribas. locis citatis. Hesychius: Βραθὺ, πόα τις θεοῖς θυομένη. Ovidius, lib. 1. Fastor. vers. 341. de vetustioris ævi moribus:

Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.

Virgilius quoque laudatus a nobis lib. 16. sect. 33.

4. *In medicamentis &c.*] Hæc totidem verbis Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 165.

5. *Collectiones &c.*] Diosc. pariter, loc. cit. Τὰ φύμα ἵστησι νομάς, καὶ φλεγμονὰς καταπλαττόμενα πραΰνει.

6. *Illita.*] Dioscor. & Galenus, locis citatis.

7. *Partus.*] Dioscor. loco citato. *Et vivos necat, & mortuos extrahit*, καὶ τὰ ζῶντα τῶν ἐμβρύων διαφθείρει, τὰ νεκρὰ δὲ ἐκβάλλει, inquit Galenus loc. cit.

8. *Illinitur.*] Dioscor. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 30. & 34.

9. *Cum melle.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. *Regio morbo pellendo: Herba Sabina, quæ habet folia quasi cupressus, trita ex vino potui datur.* Apuleïus, cap. 85. tit. 1. *Ad morbum regium . . . Herba Sabina cum melle & vino pota auriginem discutit*, &c.

10. *Gallinacei.*] Vide quæ diximus lib. 10. sect. 78.

Sect. LXII. 1. *Similis . . . selago.*] Herbariis hodie incognita. Nicol. Chorier, lib. 2. hist. Delph. pag. 90. existimat esse Chamæpeucen, de qua dicetur sect. 86.

ſine ferro dextra manu per tunicam, qua ſiniſtra exuitur velut a furante, candida veſte veſtito, pureque lotis nudis pedibus, ſacro facto prius quam legatur, [2] pane vinoque. Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodeſſe.

LXIII. [1] Iidem ſamolum herbam nominavere naſcentem in humidis: & hanc ſiniſtra manu legi a jejunis contra morbos ſuum boumque, nec reſpicere legentem: nec alibi, quam in canali, deponere, ibique conterere poturis.

LXIV. [1] Gummium genera diximus. Ex his majores effectus melioris cujuſque erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo [2] rejicientibus ſanguinem proſunt: item ambuſtis, arteriæ vitiis. Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant [4] adſtrictis ceteris. Quæ ex amygdala amara eſt, [5] ſpiſſandique viribus efficacior, habet excalfactorias vires. [6] Præponuntur autem prunorum, & ceraſorum, ac vitium. Siccant illitæ & adſtringunt: ex aceto vero infantium lichenas ſanant. Proſunt & tuſſi veteri, quatuor obolis [7] in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, [8] & calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum & vulnerum utilitatibus maxime conveniunt.

LXV. [1] Spinæ Ægyptiæ, ſive Arabicæ laudes in odorum loco di- CAP. XII.

NOTÆ.

1. *Pane vinoque.*] Ita MSS. omnes.

Sect. LXIII. 1. *Iidem ſamolum.*] Sic etiam in Indice. At hoc loco MSS. quidam *ſamoſum* habent. Bononienſibus *Samiolo*, teſte Anguillara, par. XI. pag. 179. Noſtris *Pulſatilla* dicitur. Pingitur a Dodonæo, pag. 430.

Sect. LXIV. 1. *Gummium . . . . diximus.*] Libro 13. ſect. 20. In MSS. *cummium*. Veteres *cummim* dixere, feminco genere: ut diximus lib. 13. ſect. 20.

2. *Rejicientibus ſanguinem.*] Plinius Valer. lib. I. cap. 64. cui lemma inſcriptum, *ſanguinem rejicientium curatio: Gummi optimum*, inquit, *cum vino ſolvitur, & datur: & ſi fieri poteſt, gummi ex amygdalis ſit.* Iterumque, cap. 66. cui titulus: *Ad eos qui ſanguinem de ſtomacho vel vena ſatis emittit. Gummi optimum in ore ſolvatur: ſic paulatim glutinatur: multoque melius, ſi id amygdalinum fuerit.* Ita fere etiam Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120.

3. *Arteriæ vitiis.*] Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. p. 193. Τραχυτήτων ἰατικόν, *medetur aſperitatibus* faucium ſcilicet.

4. *Adſtrictis ceteris.*] Ceteris conglutinatis ſpiſſatiſque humoribus.

5. *Spiſſandique.*] Dioſc. adſtringendi, lib. 1. cap. 176. Τὸ δὲ κόμμι αὐτῆς στύφει καὶ θερμαίνει, καὶ βοηθεῖ πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενον. *Gummi ex amygdala adſtringit, calfacit, & contra ſanguinis rejectionem potum auxilio eſt.*

6. *Præponuntur.*] De his gummium generibus diximus, lib. 13. ſect. 20.

7. *In mixto potis.*] Ita etiam MSS. Forte ſincerius, *in muſto.*

8. *Et calculoſis.*] His ceraſorum in primis gummi prodeſſe, ſcribit Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 189.

Sect. LXV. 1. *Spinæ Ægyptiæ, ... diximus.*] Libro 13. ſect. 19. Acacia eſt, ſeu ſpina Ægyptiaca, cujus iconem exhibet Dalecamp. lib. 2. hiſt. plant. pag. 161. & Bellonius, lib. 2. Obſerv. cap. 56. Et nunc in Gallia provenit: ſed propter ſoli cælique mutationem ab Ægyptiaca degener. Vide Notas & Emendationum, XXII.

ximus : [2] & ipsa spissat stringitque distillationes omnes, & sanguinis exscreationes, mensiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. [1] Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. [2] Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, [3] aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis : qua collecta, [4] etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. [5] Ipsa folia vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur.

LXVII. [1] Est & acacia e spina. [2] Fit in Ægypto alba nigraque arbore, item viridi, sed longe melior e prioribus. Fit & in Galatia

NOTÆ.

2. *Et ipsa spissat.*] Diosc lib. 3. cap. ιε. Ἄκανθα Ἀραβικὴ ἐοικυῖα τὴν φύσιν εἶναι δοκεῖ τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, στύφουσα· καὶ πρὸς ῥοῦν γυναικεῖον, καὶ πρὸς ἀναγωγὴν αἵματος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ῥευματισμοὺς, ἡ ῥίζα παραπλησίως εὐθετεῖ. *Spina Arabica natura spinæ albæ similis esse creditur : siquidem adstringit : & ad fluxum muliebrem, sanguinis rejectionem, ceterasque fluxiones radix simili modo valet.* Galenus quoque, lib. 6. de fac. simp. med. Στυπτικωτέρα δὲ καὶ ξηραντικωτέρα τὴν δύναμίν ἐστι. Ex ea spina gummi fit, laudatum jam ante a Plinio, lib. 13. sect. 20. quod *gummi acanthinum* Celsus vocat, lib. 5. cap. 2. atque inter ea annumerat, quæ vulnus glutinent.

Sect. LXVI. 1. *Spina alba.*] Diosc. lib. 3. cap. 14.

2. *Huic similis.*] Diosc. lib. 3. cap. 18. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ· ἐπ᾽ ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, καθ᾽ ἃς ἀραχνοειδής ἐστι χνοῦς· οὗ συλλεγομένου &c. *Acanthium folia gerit spinæ albæ similia : in summo vero aculeatas eminentias, araneosa lanugine obductas, e qua collecta vestes bombycinis similes fieri aiunt.* Ignota hæc nobis, ut & Aloïsio Anguillaræ, ipso fatente, par. 8. pag. 146.

3. *Aculeatis per extremitates.*] Diosc. loc. cit. ἐπ᾽ ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, *in summitate eminentias aculeatas*, quales nimirum cernimus in carduis, & congeneribus acanthii spinis : quæ summum capitulum floris instar habent, qui cum senescit, in pappos lanuginosos abit. Verum Plinius, non in summitate caulis ac spinæ, sed in foliorum extremis marginibus hanc lanuginem inesse ait, indeque depecti vesti texendæ, ut ex foliis arborum Sericarum fieri diximus, lib. 6. sect. 20. Quod ut in Orientali acanthio verum sit, (neque enim scire id certo licet,) de nostro certe acanthio, quale in horto Regio contemplati sumus, pictum a Lobelio in Observ. pag. 476. accipi utique non potest.

4. *Etiam vestes.*] Acanthinæ inde appellatæ : de quibus Vossium vide in Etymolog. verbo, *Acanthium.*

5. *Ipsa folia.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXVII. 1. *Est & acacia e spina.*] Ex Ægyptia quidem, Arabicave spina, de qua sect. 65. quam esse acaciam Dioscoridis, lib. 3. cap. 133. docuimus apertissime, lib. 13. sect. 19. & 20. Sed & acaciæ nomen ei succo hæsit, qui ex ea arbore premeretur. Vide Notas & Emend. num. XXIII.

2. *Fit .... alba nigraque*] Plinius, lib. 13. sect. 19. *Nec minus spina celebratur in eadem gente, (Ægypto) duntaxat nigra .... candida facile putrescit*, &c. Quis color ei succo sit, Dioscorides attigit, loc. cit. nempe ex fructu maturo, niger : subfulvus ex immaturo. Quis color arborum præstantissimus, non expressit. Album nigrumque Ægyptiacæ spinæ genus & Theophrastus agnoscit, lib. 4. hist. cap. 3.

tenerrima, [3] spinosiore arbore. [4] Semen omnium lenticulæ simile: minore est tantum & grano & folliculo. [5] Colligitur autumno: ante collectum nimio validius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusis: [6] mox in pila tusis exprimitur organis: [7] tunc densatur in Sole mortariis in pastillos. [8] Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus & Galaticæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. [9] Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, vi summa ad spissandum refrigerandumque est, oculorum medicamentis ante alias utiles. [10] Lavantur in eos usus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis. [11] Capillum tingunt. [12] Sanant ignem sacrum, hulcera quæ serpunt, [13] & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium in feminis sistunt, vulvamque, & sedem, procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium.

LXVIII. [1] Vulgaris quoque hæc spina, ex qua [2] cortinæ fulloniæ implentur, [3] radicis usus habet. Per Hispanias quidem multi, CAPUT XIII.

NOTÆ.

3. *Spinosiore arbore.*] Cui & acaciæ pariter nomen est inditum. Describitur a Diosc. loc: cit. Φύεται δὲ καὶ ἑτέρα ἀκακία ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ, παρεμφέρουσα τῇ Αἰγυπτίᾳ· ἐλάττων μέντοι παρὰ πολὺ καὶ χαμαίζηλος, καὶ τρυφερωτέρα· περίπλεως δὲ ἀκάνθης σκολοποειδοῦς &c. Minor, quam Ægyptiaca, dicitur, humilis, ac tenerior, aculeis vallorum in modum obsita.

4. *Semen .... lenticulæ.*] Mole lenticulæ simile, siliquis inclusum. Σπέρμα ἐν θυλάκοις .... ἔλαττον φακοῦ, inquit Diosc. de acacia Pontica: ἐν λοβοῖς, de Ægyptia.

5. *Colligitur.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Mox in pila.*] Mox in mortario tusis folliculis, succus exprimitur machinis. De hac voce organi Vitruvium vide, lib. 10. cap. 1. quid nempe distet a machina: hæc pluribus operis aut vi majore agitur: istud unius operæ prudenti tractu perficit, quod propositum est.

7. *Tunc densatur in Sole.*] Dioscor. loc. cit. Ξηραινόμενον ἐν σκιᾷ. Legit tamen & Oribasius, cum Plinio, ἐν ἡλίῳ, *in Sole.*

8. *Fit & ex foliis.*] Dioscor. loc. cit.

9. *Purpurea aut leucophæa.*] Subintellige, acacia, seu succus arboris. Λευκόφαιος color fuscus est, hoc est, mixtus ex albo nigroque.

10. *Lavantur.*] Diosc. loc. cit. Πλύνεται δὲ καὶ εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ.... καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς τροχίσκους.... Ὀπτᾶται δὲ ἐπ' ἀνθράκων ἐκφυσωμένη. *Lavatur & ad oculorum medicamenta ....atque ita in pastillos cogitur.... Torretur & super carbonibus: igne follibus ventilato.*

11. *Capillum.*] Dioscor. de succo Ægyptiæ acaciæ: μελαίνει δὲ καὶ τρίχας.

12. *Sanant ignem.*] Reliqua deinceps exstant & apud Diosc. loc. cit. qui has esse dotes Ægyptiæ acaciæ proprias innuit.

13. *Et humida vitia.*] Hulcera quæ sunt in humidis, ut dictum est, lib. 22. sect. 19.

Sect. LXVIII. 1. *Vulgaris.*] Hippophæston intelligit, qua de spina dicetur lib. 27. sect. 66.

2. *Cortinæ fulloniæ.*] Cortinæ eæ vasa sunt, in quibus foventur aqua calida, curantur, poliunturque vestes. In MSS. non *cortinæ*, sed *unæ* legitur: forte, *aneæ* ut lib. 27. sect. 66. *Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt aneæ fulloniæ &c.*

3. *Radicis usus habet.*] Radiculæ quā lanas diximus lavari, utilitates repræsentat. De radicula, quæ lanis lavandis est utilis, diximus lib. 19. sect. 18.

& inter odores, & ad unguenta [4] utuntur illa, aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina silvestris in Oriente ([5] ut diximus) candida, magnitudine arboris justæ.

LXIX. [1] Sed & frutex humilior, æque spinosus, [2] in Nisyro, & Rhodiorum insulis, quem alii erysisceptrum, alii adipsatheon, [3] sive diacheton vocant. [4] Optimus, qui minime ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. [5] Quam vim haberet cælesti arcu in eum innixo, diximus. [6] Sanat tetra oris hulcera & ozænas, genitalia exhulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: [7] inflationes, potu discutit, & strangurias. Cortex sanguinem reddentibus medetur. [8] Decoctum ejus alvum sistit. Similia præstare silvestrem quoque putant.

LXX. [1] Spina est appendix appellata, quoniam baccæ puniceo

NOTÆ.

4. *Vtuntur illa.*] Utuntur spina vulgari, quam aspalathum, sed forsan male, nuncupant.

5. *Vt diximus.*] Libro 12. sect. 52.

Sect. LXIX. 1. *Sed & frutex.*] Aspalathi quoque nomine donatus, etiam a Dioscor. a quo describitur, lib. 1. cap. 19. diversus ab eo, quem dixit Plinius lib. 12. sect. 52. assurgere in magnitudinem arboris modicæ. Officinæ retinent nomen, *l'Aspalath.* Vis ligno eadem quæ aloës. Describitur a Charasio, in Pharmac. pag. 382. In insula Rhodo nasci ait Anguillara, pag. 36. & aloë Rhodium appellari. Ruellius, lignum Rhodium, lib. 1. de nat. stirp. pag. 113.

2. *In Nisyro.*] Dioscor. lib. 1. cap. 19. Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκάνθας πολλὰς κεκτημένος, γεννώμενος. . . . ἐν Νισύρῳ, καὶ Ῥόδῳ, &c.

3. *Sive diacheton.*] In Indice hujus loci: *Erysisceptro, sive adipsatheo, sive diatiron.* In Reg. 1. cod. hoc loco: *alii syrisceptrum, at ipsi phæsyri diatiron vocant.* Forte, *at ipsi Phœnices Syri diatiron vocant.* Diosc. in Nothis, pag. 441. a Syris *diaxylon* vocari scribit: Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ σφάγνον, οἱ δὲ φάσγανον, Σύροι δὲ διάξυλον καλοῦσι.

4. *Optimus, ... ferulaceus.*] Non medullosus, ut ferula, sed lignosus: ξυλώδης a Diosc. in primis laudatur, loc. cit. καὶ βαρὺς ὑπέρυθρος ἢ πορφυρίζων, πυκνὸς, εὐώδης, &c.

5. *Quam vim . . . diximus.*] Libro 12. sect. 52.

6. *Sanat tetra.*] Dioscor. loc. cit. Πρός τε τὰς ἄφθας ἑψηθεὶς μετ' οἴνου, καὶ διακλυζόμενος ἁρμόζει, καὶ πρὸς τὰς ἐν αἰδοίοις νομὰς καὶ ἀκαθαρσίας ἐγκλυζόμενος, καὶ πρὸς τὰς ὀζαίνας. *Ad tetra oris hulcera in vino decoctus collutusque convenit: atque etiam ad genitalium nomas, immundamque illuviem: necnon ad ozænas commode infunditur.* Quid sit ozæna, Celsus aperit, lib 6. cap. 8. *Sin autem ea hulcera, inquit, circa nares sunt, pluresque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri.* Scribonius Largus, ὄζαιναν *gravem odorem narium interpretatur.*

7. *Inflationes.*] Potu decocti ejus rejectionem sanguinis cohiberi, urinæ difficultatem, inflationesque discutit etiam Diosc. loc. cit.

8. *Decoctum.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτοῦ κοιλίαν ἵστησι.

Sect. LXX. 1. *Spina est appendix.*] Hadrianus Junius eam esse existimat, quæ in officinis hodie Berberis dumetorum vocatur: in Gallia vulgo *Espine Vinette.* A Clusio pingitur, lib. 1. hist. rar. plant. pag. 121. Ego magis esse censuerim, quam vulgus officinarum oxyacantham, Gallia *Aubépine* nuncupat. Deliniatur a Dodonæo, pag. 738. Oxyacanthi, seu spinæ acutæ nomine.

colore

colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, [2] alvum citam, ac tormina compeſcunt.[3] Pyracanthæ baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur.

LXXI. [1] Paliurus quoque ſpinæ genus eſt. [2] Semen ejus Afri zuram vocant, [3] contra ſcorpiones efficaciſſimum : item calculoſis & tuſſi. [4] Folia adſtrictoriam vim habet. [5] Radix diſcutit panos, collectiones, vomicas : [6] urinas trahit pota. [7] Decoctum ejus potum in vino alvum ſiſtit : ſerpentibus adverſatur. Radix præcipue datur in vino.

LXXII. [1] Agrifolia contuſa addito ſale, articulorum morbis proſunt : baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Utiliſſima eſt & luxatis, tumoribuſque. [2] Aquifolia arbor in domo aut villa ſata, veneficia arcet. Flore ejus aquam glaciari Pythagoras tradit : item baculum ex ea factum, in quodvis animal emiſſum, etiamſi citra ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi : tam præcipuam naturam ineſſe arbori. [3] Taxi arboris fumus mures necat.

NOTÆ.

2. *Alvum citam.*] MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. *Alvum citant.*

3. *Pyracantha.*] Dioſcoridis hæc Ὀξυάκανθα eſt, ſeu ſpina acuta, lib. 1. cap. 122. piri folio, myrti baccis, ſpinis aſperrima. Pingitur a Lobelio in Adverſ. pag. 438. Galli vocant rubum ardentem, *Buiſſon ardent.* Vide Notas & Emend. num. XXIV.

Sect. LXXI. 1. *Paliurus.*] Geminum eſt paliuri genus : vulgare alterum, de quo Dioſc. lib. 1. cap. 21. alterum Africanum, de quo Plinius, lib. 13. ſect. 33. Vulgare a Dodonæo pingitur, pag. 744. Africanum a vulgari fructus forma diſcrepat, magnitudine ea qua cedri bacca eſt.

2. *Semen ejus.*] Ejus nempe ſpinæ, quam Afri paliurum vocant.

3. *Contra ſcorpiones &c.*] Et hæ paliuro quoque vulgari communes ſunt dotes atque vires. Dioſc. loc. cit. Τὸ σπέρμα πινόμενον βηξὶν ἀρήγει, καὶ τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει, καὶ πρὸς ἑρπετῶν δήγματα ποιεῖ.

4. *Folia.*] Dioſc. locis citatis. Τὰ δὲ φύλλα καὶ ἡ ῥίζα στυπτικά. Galenus quoque, lib. 8. de fac. ſimp. medic. pag. 217.

5. *Radix*] Dioſc. & Galenus, loc. cit.

6. *Vrinas.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Decoctum.*] Dioſcor. ad verbum, loc. cit.

Sect. LXXII. 1. *Agrifolia.*] Agrifolium frutex eſt, cui & parvæ ilicis aquifoliæ nomen, ut diximus lib. 16. ſect. 12. Vide Notas & Emendationes num. XXV.

2. *Aquifolia arbor*] Eademque ilex, de qua lib. 16. ſect. 8. Hoc etiam de rhamno prodidit Dioſc. lib. 1. cap. 119. Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. *Feruntur & hujus rami, januis feneſtriſve appoſiti, veneficiorum maleficia depellere.* Sic & Laërtius in vita Bionis, & Nicander in Theriac. De aquifolia puto locutum eſſe Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 19. Λέγουσι γὰρ ἀκανθάν τινα εἶναι, ἣ πήγνυσι τὸ ὕδωρ ἐμβαλλομένη. *Spinam enim quandam enarrant, quæ aquam injectam congelet.*

3. *Taxi arboris.*] Venenoſam arborem leviter ſane perſtringit : nos corollarii vice & ad viperæ morſum prodeſſe taxum adjicimus : vademque præbemus Tranquillum in Claudio, cap. 16.

LXXIII. [1] Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque [a] & mora his, hoc eſt, vel hominibus cibos dedit. [2] Vim habent ſiccandi, adſtringendique: gingivis, tonſillis, genitalibus accommodatiſſimi. [3] Adverſantur ſerpentium ſceleratiſſimis, hæmorrhoïdi & preſteri, flos, aut [4] mora. Scorpionum vulnera ſine collectionum periculo inungunt, urinam cient. [5] Caules eorum tunduntur teneri, exprimitur ſuccus, mox Sole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumque, ſanguinem exſcreantes, anginas, vulvâs, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. [6] Oris quidem vitiis etiam folia commanducata proſunt, & hulceribus manantibus, aut quibuſcumque in capite illinuntur. [7] Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur a mamma ſiniſtra: item ſtomachi doloribus, oculiſque procidentibus. [9] Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. [10] Sanat condylomata cum roſaceo cerato. [11] Cauliculorum ex vino decoctum uvæ præſentaneum remedium eſt. [12] Iidem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. [13] Alvum

INTERPRETATIO.

[a] *Et mora.*] Et mora rubis, hoc eſt, *non aſinis tantum, qui rubos ac ſentes rodunt*, ſed hominibus quoque cibos dedit.

NOTÆ.

Sect. LXXIII. 1. *Nec rubos.*] Βάτυς, *les ronces.*

2. *Vim habent ſiccandi.*] Etiam & nervos præciſos, ac vulnera colligendi, glutinandique, teſte Theod. Priſciano, lib. 1. cap. 19. *Rubus elixa & trita, hoc facit.*

3. *Adverſantur.*] Hanc vim foliis Dioſcorides adſcribit, lib. 4. cap. 37. & Apuleïus cap. 87. tit. 9. Nicander, in Ther. pag. 60. adverſus ſerpentes commendat ἄνθεα φαιὰ βάτοιο, *florida ſerta ruborum.*

4. *Mora.*] Τὰ βάτια, *des mûres.*

5. *Caules earum.*] Hoc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. & cap. 16. pag. 120. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. & 64. Dioſc. item, loc. cit.

6. *Oris quidem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 29. & Dioſc. lib. 4. cap. 37. Κρατύνει τὰ οὖλα, καὶ ἄφθας ὑγιάζει διαμασσώμενα τὰ φύλλα. *Firmant gingivas, oriſque hulcera ſanant commanducata folia.* Q. Serenus, cap. 15. pag. 134.

Manditur apta rubus gingivis, & bona labris.

Et cap. 37. *Omnibus obſcenis medendis:*

Obſcenos ſi forte locos nova vulnera carpent,
Horrendum manſa curantur fronde ruborum.

7. *Cardiacis vel ſic.*] Hoc eſt, trita vel commanducata, Apuleïus, cap. 87. de eruſco, ſive rubo, tit. 4. *Ad cardiacos: Eruſci folia per ſe trita imponuntur mamillæ ſiniſtræ: & ſic dolori reſiſtunt.* Plinius Valer. lib. 3. cap. XI. *Cardiacis ſanandis: Mamma ſiniſtra .... folia rubi in quo mora naſcuntur trita per ſe imponuntur.*

8. *Item ſtomachi &c.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 37. Θεραπεύει καὶ ὀφθαλμῶν προπτώσεις .... καὶ ἐπὶ στομαχικῶν &c.

9. *Inſtillatur.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. *Foliorum rubi, in quo mora naſcuntur, ſuccus tepidus inſtillatus, medetur auricularum fracturis.* Item Apuleïus, cap. 87. tit. 1. *Ad aurium dolorem.*

10. *Sanat.*] Apuleïus, cap. 87. tit. 9. & Dioſc. loc. cit.

11. *Cauliculorum.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

12. *Iidem per ſe.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93. & 95.

13. *Alvum.*] Dioſc. 4. lib. cap. 37. Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 163. Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

ſiſtunt, [14] & profluvia ſanguinis: dyſentericis proſunt. [15] Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, jumentorum hulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem [16] ſtomaticen præbuerint, quam ſativa morus. Eadem compoſitione, vel cum hyopciſthide tantum & melle bibuntur in cholera, [17] & a cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, [18] quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris hulcera, & ſedis foveantur: tantaque vis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant.

LXXIV. [1] Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. [2] Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis. [3] Alia eſt cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine. * [4] Cynoſbaton [5] alii cynoſpaſton, alii neuroſpaſton vocant: [6] folium habet veſtigio hominis ſimile. [7] Fert & uvam nigram, in cujus acino nervum habet, *CAPUT XIV.

NOTÆ.

14. *Et profluvia.*] Fluorem muliebrem Dioſcorides intellexit, & Galenus, locis cit. & Apuleïus, cap. 87. tit. 3. Hæmorrhoïdum ſanguinem Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. Sanguinis rejectionem ex ore Plinius Valer. lib. I. cap. 64. cujus lemma eſt, *ſanguinem rejicientium curatio. Ruborum*, inquit, *in quibus mora naſcuntur, caules ex vino auſtero decocti eduntur, idque vinum bibitur in potione.*

15. *Siccantur &c.*] Apuleïus, cap. 87 de eruſco, ſive rubo, tit. 6. *Ad uvam remedium: Eruſci herba folia areſiant in umbra: crematorum cinere in cochleario tacta reſiliet.* Marcellus item Empiricus cap. 14. pag. 99.

16. *Stomaticen.*] Stomatica medicamenta ſunt, ut diximus lib. 23. ſect. quæ ad uvas, tonſillas, faucium tumores, & oris vitia accommodantur.

17. *Et a cardiacis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. XI.

18. *Quæ ſtyptica.*] Στυπτικὰ, adſtrictoria: adſtringendi, ſpiſſandique vim habentia.

Sect. LXXIV. 1. *Alterum genus.*] Nunc ut opinor, herbariis incognitum. Rubum roſarium vocat Marcellus Empir. mox citandus. Cynoſbatos ipſe eſt, de quo mox dicetur: quem ſimilitudinem roſæ noſter ferre dixit, lib. 16. ſect. 71.

2. *Gignit pilulam.*] Spongiam vocat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. *Spongia*, inquit, *ex rubo roſario agreſti ſumpta, & aqua frigida, donec madeſcat, macerata, ac deinde trita, & ex aqua per triduum potui data, efficaciter calculoſos emendat.* Et cap. 27. pag. 196. *Spongia, quæ in pruno ſilveſtri, vel in ſpina, aut in roſa ſilveſtri naſcitur &c.* Sed is roſam ſilveſtrem, ſeu Eglenterium, cum hoc genere rubi miſcuiſſe, de quo nunc ſermo eſt, nobis videtur. *Spongias* pariter, & *ſpongiolas* Columella, lib. XI. cap. ult. radiculas aſparagorum vocat illigatas, implexaſque mutuo, atque connexas.

3. *Alia eſt cynorrhoda.*] Quæ Eglenterii cognomine apud nos venit. De ea, libro ſequente, ſect. 6.

4. *Cynoſbaton.*] Latine *ſentem canis* recte appellaveris.

5. *Alii cynoſpaton.*] Reg. 1. & 2. ac Colb. *cynapanxin.*

6. *Folium habet veſtigio hominis.*] Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 18. Τὸ δὲ φύλλον ἀχνῶδες. Plinius legit, ἰχνῶδες, ut videtur, ſincerius.

7. *Fert & uvam.*] Hoc nemo præter Plinium, quod ſciam, confirmat.

unde neurospastos dicitur. [8] Alia est a cappari, quam medici cynosbaton appellaverunt. [9] Hujus thyrsus, ad remedia splenis & inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum mastiche Chia commanducatus os purgat.

Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, alvum sistit, & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo foventur sedis atque genitalium hulcera. [10] Cinis e radice deprimit uvam.

LXXV. [1] Idæus rubus appellatus est, [2] quoniam in Ida non alius nascitur. Est autem tenerior ac minor, [3] rarioribus calamis innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. [4] Hujus flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus sacris: [5] stomachicisque ex aqua bibendus datur. Cetera eadem præstat, quæ supra dicta.

LXXVI. [1] Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Græcis, candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus est silvestre, nigrius, & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur [2] Lycium. Semen secundas trahit. Alter ille candidior adstringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. [3] Folia utriusque

Notæ.

8. *Alia est ....cynosbaton.*] Diosc. in Nothis, pag. 448. Κάπαρις, οἱ δὲ κυνόσβατος, οἱ δὲ καππαρία, &c.

9. *Hujus thyrsus.*] Cynosbati scilicet, qui diversus a cappari.

10. *Cinis .... deprimit uvam.*] Tumentem uvam.

Sect. LXXV. 1. *Idæus rubus.*] Vulgus apud nos Frambosiam nominat, *Framboisier.* Iconem vide apud Dodon. pag. 731.

2. *Quoniam in Ida.*] Idæus appellatus est, inquit Dioscor. lib. 4. cap. 38. quod in eo monte copiosius nascitur. Nullum, præter id genus, nasci rubum ibi Plinius adjicit. Ita porro Reg. 2. codex. Olim *non alias*, perperam legebatur.

3. *Rarioribus calamis.*] Aculeis. *Minoribus spinis, ac minus aduncis* dixit ipse Plinius, lib. 16. sect. 71. Diosc. loc. cit. ἀκάνθας μικράς.

4. *Hujus flos ....epiphoris.*] Oculorum videlicet inflammationibus. Plinius ipse, lib. 16. sect. 71. *Flos ejus contra lippitudines illinitur ex melle, & igni sacro.* Dioscor. lib. 4. cap 38. Τὸ αὐτῆς ἄνθος σὺν μέλιτι λεανθὲν ὀφθαλμικαῖς φλεγμοναῖς περιχριόμενον βοηθεῖ, καὶ ἐρυσιπέλατα σβέννυσι.

5. *Stomachicisque.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

Sect. LXXVI. 1. *Inter genera ruborum.*] Latius accepta significatione vocis ejus, *rubus*: alias in ruborum genere censeri rhamnus non debet. Rhamni genera duo Theophrastus agnoscit, lib. 3. hist. cap. 17. nigrum & candidum: Nicandri quoque scholiastes: ἔστι δὲ λευκή, καὶ μέλαινα. Sequitur hoc loco Theophrastum Plinius. Rhamni varia genera deliniantur a Clusio, lib. 1. histor. rar. plant. pag. 109. & 110.

2. *Lycium.*] Græcis Λύκιον, cujus hodie in officinis usus incognitus, ut Dodonæus queritur, pag. 745. Nomen a Lycia, unde advehebatur optimum, vel ab ipsa spina, habet.

3. *Folia.*] Ea hulceribus quæ serpunt, erysipelatibus illini, auctor est Dioscor. lib. 1. cap. 119.

& cruda & decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præstantius e spina fieri tradunt, quam & [1] pyxacanthon Chironiam vocant, [2] quales in Indicis arboribus diximus, [3] quoniam longe præstantissimum existimatur Indicum. [4] Coquuntur in aqua tusi rami, radicesque, summæ amaritudinis, æreo vase per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. [5] Adulteratur amaris succis, etiam amurca, ac felle bubulo. [6] Spuma ejus ac flos quidam oculorum medicamentis additur. [7] Reliquo succo faciem purgat, & psoras sanat, erosos angulos oculorum, veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sanguinis exscreationes, fabæ magnitudine devoratum: [8] aut si ex vulneribus fluat, illitum: rhagadas, genitalium hulcera, attritus, hulcera recentia, & serpentia, ac putrescentia. In naribus clavos, suppurationes. [9] Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluvia. [10] Indici differentia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris, cito nigrescentibus. [11] Adstringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipue ad genitalia.

NOTÆ.

Sect. LXXVII. 1. *Pyxacanthon.*] Quin & ipsi spinæ, medicamenti quod ex ea fit, nomen est inditum: Lycii nimirum. Diosc. lib. 1. cap. 132. Λύκιον, ὃ ἔνιοι πυξάκανθαν καλοῦσι, δένδρον ἐστὶν ἀκανθῶδες, &c. Pyxacantham Latine buxeam spinam jure dixeris. Bellonius repertam a se in Palæstina scribit.

2. *Quales.*] Tum in India, tum in Pelio monte natas. Vide lib. 12. sect. 15.

3. *Quoniam longe*] Scribonius Largus, Compos. 19. *Nulli collyriorum tantum tribuo, quantum Lycio Indico vero per se. Hoc enim inter initia, si quis hoc collyrio inungatur protinus*, &c. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 204. post Diosc loc. cit.

4. *Coquuntur.*] Totidem verbis hæc Diosc. lib. 1. cap. 132.

5. *Adulteratur &c.*] Dioscor. loc. cit. Δολοῦται δὲ ἀμόργης ἅμα τῇ ἑψήσει μιγνυμένης, ἢ ἀψινθίου χυλίσματι, ἢ βοείᾳ χολῇ. *Adulteratur amurca inter coquendum admixta, aut absinthii succo, aut felle bubulo.* Plinius ipse, lib. 12. sect. 15. *Ea spina* (pyxacanthos, seu Lycium) *& in Pelio monte nascitur, adulteratque medicamentum:* nempe verum, seu Indicum. *Item asphodeli radix, aut fel bubulum, aut absinthium, vel rhus, vel amurca.*

6. *Spuma ejus.*] Dioscor. lib. 1. cap. 132. Καὶ τὸ μὲν ἐπινηχόμενον ἀφρῶδες ἐν τῇ ἑψήσει ἀφελὼν, ἀπόθου εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ, &c. *Quod porro spumosum innatat inter coquendum* (id florem vocant) *eximito, & ad oculorum medicamenta reponito.* Χυλίζεται δὲ τῶν ῥιζῶν (sic enim legit Oribasius, non ut libri editi habent, τῶν φύλλων,) σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων καὶ βραχέντων ἐφ᾽ ἱκανὰς ἡμέρας, εἶθ᾽ ἑψηθέντων, καὶ τῶν μὲν ξύλων ῥιπτομένων, τοῦ δὲ ὑγροῦ πάλιν ἑψομένου μέχρι μελιτώδους συστάσεως.

7. *Reliquo succo.*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. loc. cit. Galenus item, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 204.

8 *Aut si ex vulneribus fluat.*] Sanguis videlicet. Ita Reg. 1. recte: non, ut ceteri, *ex hulceribus.*

9. *Bibitur . . . contra profluvia.*] Contra fluxum muliebrem: ἵστησι καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ..... ποθὲν μετὰ γάλακτος. Dioscor. loco cit.

10. *Indici differentia.*] Indicum Lycium differt a vulgari, glebis extrinsecus nigris, &c. Sic etiam Dioscor. loco citato.

11. *Adstringit.*] Idcirco dysentericis *lac*, prodesse, *in quo Lycium Indicum solvitur*, scribit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 18.

LXXVIII. [1] Sunt qui & ſarcocollam ſpinæ lacrymam putent, pollini thuris ſimilem, cum quadam acrimonia dulcem, gummoſam. Cum vino tuſa ſiſtit fluxiones: illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maxime nigreſcit: melior, quo candidior.

LXXIX. [1] Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dyſentericos ſtomachique vitia, in congio muſti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, Punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari menſura ejus quod rhun Syriacon vocant, croci ſemuncia. Coquitur uſque ad craſſitudinem mellis.

LXXX. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum eſſent.

CAP. XV. [1] Chamædrys herba eſt, quæ Latine trixago dicitur. [2] Aliqui eam chamæropem, alii Teucrion appellavere. [3] Folia habet magnitudine mentæ, colore & diviſura quercus. Alii ſerratam, & ab ea ſerram inventam eſſe dixere, [4] flore pæne purpureo. [5] Carpitur prægnans ſucco in petroſis, [6] adverſus ſerpentium venena potu illituque efficaciſſima: [7] item ſtomacho, tuſſi vetuſtæ, pituitæ in gula cohæreſcenti,

NOTÆ.

Sect. LXIII. 1. *Sunt . . . . ſarcocollam.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 99 Ἡ δὲ σαρκοκόλλα ἐστὶ δάκρυον δένδρου γεννωμένου ἐν Περσίδι, ἐοικὸς λιβανωτῷ λεπτῷ, ὑπόκιῤῥον, ἔμπικρον τῇ γεύσει. *Sarcocolla lacryma eſt arboris in Perſide naſcentis, thuri tenui ſimilis, ſubfulva, guſtu amariuſcula.* Nunc incognita officinis. Habet his affinia, ac prope gemina Galenus, lib. 8. de facult. ſimp. med. pag. 226. Vide quæ dicta ſunt de ſarcocolla arbore, lib. 13. ſect. 20. & de gummi quæ ex ea fit.

Sect. LXXIX. 1. *Vnum . . . oporicen vocant.*] Ὀπωρικὴ, ſive Σκευασία δι' ὀπωρῶν, confectio ex fructibus, qualem concinnat Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 3. pag. 568. ad ſtomachi ſubverſionem, ad cœliacos, ac dyſentericos.

Sect. LXXX. 1. *Chamædrys.*] Dioſc. lib. 3. cap. 112. Χαμαίδρυς, οἱ δὲ χαμαίδρωψ . . . διὰ δὲ τὸ σώζειν τινὰ ἐμφέρειαν τῷ Τευκρίῳ, καὶ ταύτην τινὲς Τεύκριον ἐκάλεσαν. Et in Nothis, pag. 457. Ῥωμαῖοι, τριξάγο μίνορ. Chamædrys porro, quaſi coactæ brevitatis quercus appellatur. Unde & in Gallia ſervat appellationem, *Cheſnette, ou Germandrée.* Italis, *Querciola*, & *Calamandrina*, teſte Anguillara, par. 12. pag. 220. Chamædrys eſt vulgaris Cluſii, lib. 3. hiſtor. rar. plant. pag. 351. viſa a nobis in horto Regio.

2. *Aliqui eam chamæropem.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in Indice. Tamen Dioſc. χαμαίδρωψ. Et Marcellus Empir. cap. 20. pag. 136. *Chamædropis*, inquit, *quæ herba ſimillima quercui folia habet*, &c. At Apuleïus, cap. 24. *Chamærops: Itali trixaginem appellavere.*

3 *Folia habet.*] Dioſc. loc. cit. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 10.

4. *Flore pæne.*] Dioſc. loc. cit. Ἄνθος ὑποπόρφυρον.

5. *Carpitur.*] M S S. omnes, *capitur.* Dioſc. loc. cit. Συλλέγειν δὲ αὐτὴν δεῖ ἔγκυμονα τοῦ καρποῦ. Et paulo ante: Φύεται ἐν τραχέσι καὶ πετρώδεσι τόποις.

6. *Adverſus ſerpentium &c.*] Dioſc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 24. tit. 3.

7. *Item ſtomacho &c.*] Dioſcor. totidem fere verbis, loc. cit. Βοηθεῖ σπάσμασι, βηχὶ, σπληνὶ ἐσκιῤῥωμένῳ, δυσουροῦσι, &c. & Marcellus Empiricus, cap. 17. pag. 126. de vulſis, ſive ruptis, & rheumaticis, poſt Theophr. loc. cit.

ruptis, convulsis, [8] lateris doloribus. [9] Lienem consumit, urinam & menses ciet. [10] Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ usque ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua, [11] ad supra dicta. Sanat & vomicas, [12] & vetera hulcera, vel sordida cum melle. [13] Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. [14] Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. [15] Ad splenem ex aceto sumitur. [16] Excalfacit perunctione.

LXXXI. [1] Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. [2] Semen rubens adnixum foliis illinitur capitis doloribus recens. [3] Ardores refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. [4] Menses succus ejus, & urinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus.

LXXXII. [1] Chamelæa similitudinem foliorum oleæ habet. [2] Sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. [3] Alvum purgat: detrahit pituitam bilemque:

NOTÆ.

8. *Lateris doloribus.*] Celsus, lib. 4. cap. 6. de laterum doloribus: *Multa*, inquit, *a medicis præcipiuntur: ut tamen sine his rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adjuvet.*

9. *Lienem &c.*] Dioscor. loc. cit. Ἄγει καὶ ἔμμηνα καὶ ἔμβρυα σπλῆνα τήκει σὺν ὄξει ποθεῖσα. Vide & Galenum, lib. 8. de fac. simp. med pag. 240.

10. *Ob id.*] Et hæc pariter Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 25. [illegible] 3.

11. *Ad supra dicta.*] Ad effectus supra dictos. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

12. *Et vetera hulcera.*] Diosc. loc. cit. Ἀνακαθαίρει ἕλκη παλαιὰ σὺν μέλιτι. Sic Theophr. pariter lib. 9. hist. cap. 10.

13. *Fit & vinum.*] De quo dictum est, lib. 14. sect. 19.

14. *Foliorum.*] Diosc. loc. cit. post Theophrastum, lib. 9. hist. cap. 10.

15. *Ad splenem.*] Dioscor. loc. cit. Σπλῆνα τήκει σὺν ὄξει ποθεῖσα.

16. *Excalfacit.*] Diosc. Καὶ ἀλειφομένη δέ ἐστι θερμαντική.

Sect. LXXXI. 1. *Chamædaphne.*] Totidem fere verbis describitur a Diosc. lib. 4. cap. 149. Χαμαιδάφνη, οἱ δὲ καὶ ταύτην Ἀλεξανδρείαν ἐκάλεσαν, &c. Herbarii nostri hanc laureolam vocant.

2. *Semen ..... adnixum foliis.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *admixtum.* Quin & sincerius forte *adnexum.* Diosc. loc. cit. τοῖς φύλλοις ἐπιπεφυκότα.

3. *Ardores.*] Dioscor. loc. cit. Κεφαλαλγίαις, καὶ στομάχου ἐγκαύσεσιν ἀρήγει. *Capitis doloribus, inflammationibusque stomachi succurrit.*

4. *Menses ... appositus.* Dioscor. loc. citato. Ἐν πεσσῷ προστεθεὶς, *in pesso subditus.*

Sect. LXXXII. 1. *Chamelæa.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 172. Χαμελαία, &c. Et Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. Mezereum id Arabes appellant: Hispani, *Olivilla*: Herbarii, *Chamelæa Tricoccos*: Narbonenses, *Garoupe*: Galli ceteri politiores, *Bois de la Dive.* A Clusio pingitur, lib. 1. hist. rar. plant. pag. 87. & a Dalec. lib. 16. hist. plant. pag. 1664. Vidimus in horto Regio.

2. *Sunt autem &c.*] Dioscor. loco citato.

3. *Alvum &c.*] Dioscor. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. Idem pag. 212. hanc *restim olivæ* appellari ait, & habere alias dotes ac vires, quas eo loci enumerat. Præïvit omnibus Scribonius Largus, Compos. 136. *Purgat ergo belle chamelæa, quæ herba olivæ*

[4] foliis in duabus absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Foliis impositis & hulcera purgantur. Aïunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium : quoquo modo vero collectam jumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

LXXXIII. [1] Chamæsycæ lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisque nascens. [2] Claritati oculorum, & contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. [3] Vulvæ dolores sedat apposita in linteolo. [4] Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoïcis.

LXXXIV. [1] Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa : cum floret, existimari potest alba viola, radice tenui : [2] cujus bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus VII. diebus, admodum amara potione.

LXXXV. [1] Chamæleucen apud nos farfarum, sive farfugium vocant. [2] Nascitur secus fluvios, folio populi, sed ampliore. Radix ejus

Notæ.

folia similia habet, quorum quinque vel sex dare oportet, trita ex aqua mulsa cyathis tribus..... Detrahit enim aquam largiter.

4. *Foliis.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de facult. simp. medic. pag. 240.

Sect. LXXXVIII. 1. *Chamæsyca.*] Dioscor. lib. 4. cap. 170. Χαμαισύκη... φύλλα φακοειδῆ... πρὸς τῇ γῇ... φύεται ἐν πετρώδεσι καὶ αὐχμηροῖς τόποις. Retinet nomen in officinis. Visa a nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 373.

2. *Claritati &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 241.

3. *Vulvæ.*] Dioscor. loco citato. Δύναμιν δὲ ἔχουσιν οἱ κλῶνες λεανθέντες σὺν οἴνῳ τὰς περὶ μήτραν ὀδύνας παύειν, αὐτῇ προσ-προστεθέντες. *Rami ex vino triti, & in pesso appositi, vulvæ dolores sedant.*

4. *Tollit &c.*] Dioscor. & Galenus, locis citatis.

Sect. LXXXIV. 1. *Chamæcissos.*] De qua jam ante diximus, l. 16. sect. 62. de Ruellium, lib. 3. pag. 634. qui nobiscum & cum Plinio facit.

2. *Cujus bibunt.*] Folia, non radicem, ischiadicis bibi utiliter ait Diosc. lib. 4. cap. 126. Florem Galenus, loc. cit. pag. 240.

Sect. LXXXV. 1. *Chamæleuce.*] Χαμαιλεύκη Galeno, loc. cit. pag. 241. In Indice hujus loci : *De chamæleuce, sive farfaro, sive farfugio.* Diosc. in Nothis, pag. 458. Βήχιον.... οἱ δὲ χαμαιλεύκη.... Ῥωμαῖοι τελισιλάγω, οἱ δὲ φαρφάριαμ. Libri quidam *farfano* male. Meminit hujus Plautus in Pænulo, act. 2. sc. 1. vers. 32.

Eo præsternebam folia farfari.

Apuleïus : *Folia sunt farfari, & nugæ meræ.* Fortasse a Farfaro amne, de quo Ovidius, lib. 14. Metam. vers. 330.

Et opaca Farfarus umbra.

Græci Βήχιον, Latini Bechion & Tussilaginem nominant. In officinis, *Farfara, Ungula caballina, Populago* : Galli, *Pas d'Asne, ou Tussilage.* Pingitur a Dodonæo, pag. 486. De ea plura dicentur, lib. 26. sect. 16.

2. *Nascitur secus fluvios.*] Manutius in editione Pliniana maluit *secundum*, quam *secus* legi : tametsi constans librorum omnium ante eum consensio foret in eam vocem *secus.* Et sane Catonem meminimus, lib. de re rust. cap. 21. *secus laminas* dixisse : Quintilianum, lib. 8. cap. 2. *secus viam.*

imponitur

imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor [3] per infurnibulum imbibitur in vetere tussi.

LXXXVI. [1] Chamæpeuce larici foliis similis, lumborum & spinæ doloribus propria est.

[2] Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumque pollet.

[2] Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis porri, ructu gravis. [4] Contra serpentium ictus efficax. [5] Urinam & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur & a partu mulieribus, & contra canis morsum.

[6] Ea quoque quæ stachys vocatur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, & odoris jucundi, colorisque in luteum inclinati. Pellit menstrua.

LXXXVII. [1] Clinopodion, alii cleonicion, alii zopyron, alii ocymoïdes appellant, [2] serpyllo similem, [3] surculosam, [4] palmi altitudine: [5] nascitur in petrosis, [6] orbiculato foliorum ambitu, spe-

NOTÆ.

3. *Per infurnibulum.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. & Chiffl. *infundibulum*. Instrumentum intelligit, quo in vasa liquores infundimus: *Un entonnoir*. Refert hoc quoque Dioscor. lib. 3. cap. 126. Plinius lib. 26. sect. 16. pro infundibulo adsciscit arundinem.

Sect. LXXXII. 1. *Chamæpeuce.*] Diosc. lib. 4. cap. 126. Χαμαιπεύκη ποιεῖ πρὸς ὀσφύος ἀλγήματα, ἐν ὕδατι λεία πινομένη. A chamæpity, de qua diximus sect. 20. ita herba hæc distare videtur, ut larix a picea. Fruticem esse ait Anguillara, inventumque a se in insula *di Veglia*, iisdem plane notis, quibus a Plinio delineatur, par. 12. pag. 202.

2. *Chamæcyparissos.*] Nondum in certi nominis apud herbarios nostrates possessionem venit. Dodonæum vide, pag. 268.

3. *Ampeloprason.*] Ἀμπελόπρασον a vitibus & natali loco nomen accepit, quasi Porrum vitium, aut vitigineum. Pingitur a Dodonæo, pag. 678. Ἄγριον πράσον vocat Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 154.

4. *Contra serpentium.*] Diosc. lib. 2. cap. 180. Θηριοδήκτοις δὲ βιβρωσκόμενον ἁρμόζει. *Contra bestiarum morsus in cibo convenit.*

5. *Urinam &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Ea quoque ... porri.*] Alia Plinii stachys est, alia Dioscoridis. Illa porri, ista marrubii foliorum similitudinem refert. Quæ Dioscoridi stachys est, ea Plinio scorditis appellatur, uti dicemus lib. 25. sect. 26. Pliniana stachys officinis incognita.

Sect. LXXXVII. 1. *Clinopodion.*] Dioscor. in Nothis, pag. 456. Κλινοπόδιον, οἱ δὲ κλεωνίκιον, οἱ δὲ ὠκιμοειδὲς, οἱ δὲ ζώπυρον καλοῦσι. Pingitur a Matthiolo, pag. 814.

2. *Serpyllo similem.*] Foliis serpyllo similibus. Diosc. lib. 3. cap. 109.

3. *Surculosam.*] Lignosam, φρυγανώδης. Dioscor.

4. *Palmi altitudine.*] Palmi majoris, qui duodecim digitorum. Dioscor. διασπιθαμιον.

5. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

6. *Orbiculato foliorum.*] Ita MSS. omnes, non *florum*: etsi perinde est: nam in singulis fere geniculis adnexi foliis flores adhærescunt. Diosc. loc. cit. Καὶ τὰ ἄνθη ὅμοιά πως κλίνης ποσὶν, ἐκ διαστημάτων ἐμφερῆ πρασίῳ. *Et floribus* (orbiculato suo ambitu) *lecti pedum speciem præbentibus, ex intervallo marrubii modo dispositis.*

ciem lecti pedum præbens. [7] Bibitur ad convulsa, rupta, stranguria, serpentium ictus. [8] Item decoctæ succus.

LXXXVIII. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. [1] Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem capitis penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectus ad sistendam alvum in vino austero. Item sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas & alias habent: [1] Unam, quam aliqui echiten vocant, alii laginem, nonnulli tenuem scammoniam: Ramos habet bipedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Invenitur in vineis arvisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem a dysentericis cum lini semine ex vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adjecta percurant. Item hæmorrhoïdas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem stimulant.

XC. [1] Est & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoïdes, ab aliis polygonoïdes vocatur: [2] folio lauri, [3] longa tenuisque: [4] adversus serpentes, ac privatim aspidas, ex aceto pota efficax.

* Cap. XVI. XCI. Ægyptus hanc maxime gignit: * quæ & [1] aron, de qua

Notæ.

7. *Bibitur.*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

8. *Item decocta.*] Herbæ nimirum. Dioscor. loc. cit. Πίνεται δὲ ἡ πόα καὶ τὸ ἀφέψημα αὐτῆς, πρὸς θηρίων δήγματα, &c.

Sect. LXXXVIII. 1. *Centunculum.*] Gnaphalium videtur esse, de quo rursum lib. 27. sect. 61. cum & vires ei plane similes ibi adscribantur: & in Nothis Diosc. pag. 459. Γναφάλιον, Ῥωμαῖοι κέντυλυμ, opinor pro κεντούκουλυμ, jampridem appellarint. Pingitur a Dodonæo, pag. 65.

Sect. LXXXIX. 1. *Vnam, quam.*] Hæc clematis altera Dodonæi, pag. 402 In Nothis Diosc. pag. 462. Ἑτέρα κληματὶς, &c.

Sect. XC. *Est & alia.*] Dioscor. lib. 4. cap. 7 Κληματὶς, οἱ δὲ δαφνοειδὲς, οἱ δὲ μυρσινοειδὲς, οἱ δὲ πολυγονοειδὲς καλοῦσι. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 192. Daphnoïdes, a lauri similitudine, ut & myrsinoïdes, appellata. A crebris geniculis, polygonoïdes. Est Dodonæi clematis daphnoïdes. pag. 401. visa a nobis in horto Regio. Vide, si lubet, in Adagiis, Chiliad. 1. Cent. 1. Adag. 22. *Clematis Ægyptia.*

2. *Folio lauri.*] Diosc. loc. cit. Πέταλον δὲ μικρὸν, δάφνῃ ἐμφερὲς τῷ τε σχήματι, καὶ τῇ χρόᾳ, μικρότερον δὲ πολλῷ.

3. *Longa.*] Diosc. Κλήματα δὲ ἔχει μακρά. *Sarmentosas spargit viticulas, easque longas.*

4. *Adversus serpentes &c.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. XCI. *Aron, de qua .... diximus.*] Libro 19. sect. 30. Sed cave aron vulgarem intelligas, aliamve quam Ægyptiacam.

inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. [2] Glaucias satu discrevit, dracontium silvestrem arum pronunciando. [3] Aliqui radicem aron appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. [4] Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multoque majorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis convoluti modo: [5] unde & ei nomen.

XCII. [1] Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi fervens mordaxque tradendo: tantumque ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. [2] Aron miris laudibus extulere: primum in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. [3] Pectoris vitia purgare: & aridum in potione inspersum, aut ecligmate, [4] urinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho: interaneisque exhulceratis ex lacte ovillo bibendum: ad tussim, in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoïdum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tussientibus mo-

NOTÆ.

2. *Glaucias satu.*] Solo satu discrevit aron a dracontio: dracontium, aron silvestrem pronunciando. Ita, credo, etiam Galenus, qui lib. 6. de facult. simp. med. pag. 169. dracontium ait aro esse persimile, & foliis, & radice: amarius tamen aliquanto. Dioscoridem is secutus est, lib. 2. cap. 197. Serapion quoque dracontii genera bina statuit: alterum, quod dracontion simpliciter: alterum, quod aron appellaretur.

3. *Aliqui radicem.*] Sic Erotianus, in Onomast. vocum Hippocr. tom. 2. operum Galeni, pag. 117. Δρακόντιον βοτάνης εἶδος· οὕτω δὲ καλεῖται καὶ ὁ τοῦ ἄρου καυλός, παρὰ τὴν πρὸς τὸ ζῷον ὁμοιότητα. *Dracontium, herbæ genus: sic & ari caulis vocatur, ex similitudine quam cum animali habet.*

4. *Namque aros.*] Ægyptiaca, ut diximus. Nam vulgari radix alba est, & dracunculi radici proxima, ut ait Diosc. lib. 2. cap. 197.

5. *Unde & ei nomen.*] Sic appellari aïunt hodierni herbarii, quod caulem habet anguium more maculosum, & versicolorem, cum lævore. Idcirco & dracontеam, & colubrinam quoque Romani dixere, teste Apuleïo, cap. 14. Recentiorum plerique majorem serpentariam vocant, *Grande serpentaire.* Pingitur a Matthiolo, in lib. 2. Dioscor. pag. 590.

Sect. XCII. 1. *Quin & ipsi Græci.*] In his Diosc. lib. 2. cap. 196. dracunculi semen ait esse sapore mordax, ἐπιδάκνων τὴν γεῦσιν καρπός: olfactuque ipso recens conceptos fetus enecare: Καὶ τὴν ὀσμὴν δέ φασι... τῶν ἄρτι συνειλημμένων ἐμβρύων φθαρτικὸν εἶναι.

2. *Aron.*] Sive Ægyptiacam hoc loco intelligas, sive Græcam, perinde est: affines enim utrique cognatæque vires, & invicem, & cum dracontio. Quæ autem apud nos Aros appellatur, non est ullo modo edulis.

3. *Pectoris vitia.*] Hoc de dracontio, Diosc. loc. cit. de aro quoque vulgari, 197.

4. *Urinam.*] Diosc. loc. cit.

do.: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. [5] Dieuches tussientibus, aut suspiriosis, & orthopnoïcis, [6] & pura exscreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis e melle ecligmate, & pulmonis vitiis, ossibus etiam fractis imposuit. [7] Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. [8] Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussim decocti jus cum melle. [9] Hulcera omnium generum, sive phagædænæ sint, sive carcinomata, sive serpant, [10] sive polypi in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex vino & oleo cocta. Alvum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Et luxatis cocta cum melle prosunt: [11] item articulis podagricis cum sale, recentia vel sicca. [12] Hippocrates utralibet ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si a partu non purgantur, & secundas trahit. [13] Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore, cum crematur, privatimque aspidas fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. [14] Perunctos quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant utile. [15] In foliis ari caseus optime servari traditur.

XCIII. [1] Dracunculus, quem dixi, hordeo maturescente effoditur, Luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aïunt [2] majorem: ut & menses, si ferro non

NOTÆ.

5. *Dieuches.*] Et Diosc. locis cit.

6. *Et pura exscreantibus.*] Sive purulenta. Ita MSS. a *pus*, *puris*.

7. *Partus omnium.*] Affine est, quod Diosc. prodidit, locis cit. e dracontio, arove, collyria fingi ad extrahendos partus.

8. *Succus radicis.*] Diosc. locis cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 169.

9. *Hulcera &c.*] Hæc pariter Diosc. & Galenus, locis citatis.

10. *Sive polypi.*] De dracontio, Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86. *Polypum*, inquit, *emendat herba, quæ Græce dracontium appellatur, vel si succus ejus naribus infundatur: vel si papyrus inde infecta, & specillo involuta, naribus inseratur, & postera die educatur.*

11. *Item articulis podagricis.*] Radicem ari cum fimo bubulo podagricis impositam auxiliari scribit Dioscor. lib. 2. cap. 197.

12. *Hippocrates utralibet.*] Sive recentia folia, sive sicca.

13. *Hippocrates & radicem.*] Eam ob rem & cervæ aron a partu edunt, ut diximus, lib. 8. sect. 50.

14. *Perunctos.*] Dioscor. lib. 2. cap. 196. *Aïunt*, inquit, *& qui manus radice perfricuerit, a vipera morsu tutum & illæsum existere.* Φασὶ δ' ὅτι καὶ εἰ διατρίψαι τις τὰς χεῖρας τῇ ῥίζῃ, ἀπὸ ἐχίδνης ἄδηκτος μένει.

15. *In foliis ari.*] Et dracontii pariter. Diosc. loc. cit. Τυρός τε ἐνειλυμένος τοῖς φύλλοις ἄσηπτος διαμένει.

Sect. XCIII. 1. *Dracunculus, quem dixi.*] Sect. 91. sub finem: *qui apud nos dracunculus vocatur.* Hujus radicem effodi hordei messibus scribit. Diosc. loc. cit. ἐν πυραμητῷ.

2. *Majorem.*] Nam & alter minor dracunculus est, delineatus a Matthiolo, pag. 591.

attingatur, sistat. [3] Succus ejus & aurium dolori prodest.

Id autem quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est: foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo. [4] Hoc est simile aro. [5] Alii radice longa, veluti signata articulosaque, monstravere: tribus omnino cauliculis: folia ejus ex aceto decoqui contra serpentium ictus jubentes. [6] Tertia demonstratio fuit, folio majore, quam cornus, radice arundinea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidem esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant.

XCIV. [1] Est & aris, quæ in eadem Ægypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. Medetur utraque hulceribus manantibus: item combustis, [2] ac fistulis collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito. [3] Sed unum miraculum ingens, contacto genitali cujusque feminini sexus, animal in perniciem agi.

XCV. [1] Myriophyllon, quod nostri millefolium vocant, caulis est tener, similis feniculo, plurimis foliis: unde & nomen accepit. [2] Nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & vesicæ, & suspiria, [3] præcipitatisque ex alto. [4] Efficacissima eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat [5] herbam in pratis tenuem a lateribus capillamenti mo-

NOTÆ.

3. *Succus ejus.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 77.

4. *Hoc est simile aro.*] Ita etiam MSS. Est dracontium majus, sive dracunculus modo explicatus.

5. *Alii radice.*] Hæc Bistorta nunc vulgo dicitur, a radice intorta & convoluta anguium more. *La Bistorte.* A Dodonæo pingitur, qualem vidimus in horto Regio, pag. 351.

6. *Tertia.*] Dracunculus aquatilis Dodonæi, pag. 329. Gesneri, arum palustre: Vidimus in horto Regio.

Sect. XCIV. 1. *Est & aris.*] Ἀρίσαρον a Diosc. appellatur, a quo & verbis totidem describitur, lib. 2. cap. 198. ut & ab Oribasio, lib. xi. Pingitur a Lobelio in Adverſ. pag. 260. In Italia vulgo nota, etsi nomine vulgari carent, auctor est Anguillara, par. xi. pag. 176.

2. *Ac fistulis.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

3. *Sed unum.*] Diosc. loc. cit. Φθείρει δὲ καὶ αἰδοῖον παντὸς ζώου ἐντεθεῖσα. *Imposita, inditave, cujuslibet animalis genitale corrumpit.*

Sect. XCV. 1. *Myriophyllon.*] De eo paria prodidit Dioscor. lib. 4. cap. 115. Μυριόφυλλον &c. Millefolium aquaticum est, seu Feniculus aquaticus Dalecampii, lib. hist. plant. pag. 1023. Vidimus in horto Regio.

2. *Nascitur &c.*] Dioscor. loc. cit. Φύεται ἐν ἑλώδεσι τόποις. Vide Notas & Emendationes num. XXX.

3. *Præcipitatisque.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Si ex alto præcipitati sunt, millefolium bibendum datur ex aceto, cruenta exscreantibus.*

4. *Efficacissima.*] Apuleius, cap. 88. tit. *Ad dentium dolorem: Herba millefolii radicem jejunus manducet laborans dentibus.*

5. *Herbam in pratis.*] Millefolium terrestre purpureis foliis illud est, pi-

do foliosam, eximii usus ad vulnera: boum nervos abscissos vomere solidari ea, rursusque jungi addita axungia affirmans.

XCVI. [1] Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. [2] Contra tormina atque stranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami ejus quini senive.

XCVII. [1] Myrrhis, quam [2] alii smyrrhizam, alii myrrham vocant, simillima est cicutæ, caule foliisque & flore, minor tantum & exilior, cibo non insuavis. [3] Ciet menstrua & partus cum vino. [4] Aïunt eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subvenit & phthisicis in sorbitione. Aviditatem cibi facit. [5] Phalangiorum morsus restringit. Hulcera quoque in facie aut capite succus ejus in aqua triduo maceratæ sanat.

XCVIII. [1] Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. [2] Nascitur circa fontes. [3] Siccata in farinæ modum, & inspersa vino albo, strangurias finit. Alvum sistit. [4] Succus ejus perunctis cum oleo sudores movet.

NOTÆ.

ctum a Lobelio, in Observat. pag. 431. Militarem etiam vocant, στρατιωτικὴν, in Nothis Diosc. pag. 476. quia vulnera ferro facta sanat, ideoque in militia & castris multus ejus est usus. Apuleïus, cap. 88. tit. 2. *Ad vulnera ferro facta: Herba millefolium cum axungia pisata & imposita, vulnera purgat & sanat.* Vide & Galenum, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 211. Describitur ea rursum a Plinio, lib. 25. sect. 19. Lepidum est quod refert Schenckius, lib. 1. Observ. Medic. tit. de naribus, pag. 201. ex Follerio, lib. 2. Chirurg. cap. 5. *Cuidam decisus nasus*, inquit, *qua os in cartilaginem desinit, rusticus propendentem partem alteri digitis conjunxit, herbam tusam & e vino nigro tritam, quod millefolium appellant, impegit, rudius omnia colligavit, unde celerrime restitit profluens sanguis, & vulnus pulcra cicatrice brevi coïit.*

Sect. XCVI. 1. *Pseudobunion.*] Diosc. lib. 4. cap. 125. Ψευδοβούνιον θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον ἐν Κρήτῃ, ἔχον φύλλα βουνίῳ ὅμοια &c.

2. *Contra tormina &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

Sect. XCVII. 1. *Myrrhis.*] Diosc. lib. 4. cap. 116. Μυῤῥὶς, οἱ δὲ μύῤῥαν καλοῦσι, τῷ καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνείῳ· ῥίζαν δὲ ἔχει ἐπιμήκη, ἁπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθῆναι. Pingitur a Dodonæo, pag. 689 Galli vocant, *Cerfeüil musqué*, ob odoris jucunditatem. Vidimus in horto Regio.

2. *Alii smyrrhizam.*] Ita MSS. tum hoc loco: in Indice *myrizan*, forte, *smyrrhizusam*, vel *myrizusam*: quod odore myrrham, unguentumve referat.

3. *Ciet &c.*] Diosc. loc. cit & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med pag. 211.

4. *Aïunt quoque.*] Arcere sic mali contagia scribit & Diosc. loc. cit. Ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι, πινομένης αὐτῆς δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας σὺν οἴνῳ ἐν λοιμικῆς καταστάσεσι, βοηθεῖν πρὸς τὸ ἀνόσους διαμένειν.

5. *Phalangiorum.*] Diosc. Πινομένη σὺν οἴνῳ φαλαγγιοδήκτοις βοηθεῖ.

Sect. XCVIII. 1. *Onobrychis.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 170. Ὀνοβρυχὶς, &c. A Dodonæo delineatur, pag. 539. Recentioribus ἀνώνυμος est. In Paduano agro nasci tradidit Anguillara, par. 13. pag. 242.

2. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

3. *Siccata.*] Diosc. loc. cit. & Galenus lib. 8. de fac. simp. med. pag. 215.

4. *Succus ejus.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

XCIX. In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, consectati [1] Magos. Coracesia & callicia Pythagoras [2] aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. CAPUT XVII.

C. [1] Idem minyada appellat, nomine alio [2] corysidiam, cujus decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foveantur, dicit. Eundem effusum in herba qui vestigio contigerint, aut forte respersi fuerint, insanabili leto perire, monstrifica prorsus natura veneni, præterquam [3] contra venena.

CI. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cujus radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, [1] de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamvis sanatos admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibusdam Cleemporo medico adscribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque vindicant. Et idipsum auctoritatem voluminibus affert, [2] si quis alius curæ suæ opus, illo viro dignum judicavit: quod fecisse Cleemporum, cum alia suo & nomine ederet, quis credat?

CII. Democriti certe [1] chirocmeta esse constat. At in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus, quanto portentosiora tradit? [2] Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium

NOTÆ.

Sect. XCIX. 1. *Magos.*] Ægyptios, credo, Chaldæosque intelligit, apud quos Pythagoras peregrinando vixit: præcipue vero Mercurium Trismegistum, qui librum edidit, *de sex & triginta sacris horoscoporum herbis*, Galeno teste, in procemio libri sexti de simp. med. facult.

2. *Aquam glaciari.*] Flore aquifoliæ arboris id quoque fieri Pythagoras tradidit, ut dictum est supra, sect. 72.

Sect. C. 1. *Idem minyada.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. non *menaidem*, ut editi. Minyanthes autem, tum ex allusione vocum, tum ex virium proprietate singulari, intelligi oportere hoc loco censuerim: Has enim facultates Galenus, Ægineta, Dioscorides, Plinius ipse lib. 21. sect. 88. huic trifolii generi adscribunt.

2. *Corysidiam.*] Sic MSS. non *corinthadem*, ut editi.

3. *Contra venena.*] Contra serpentium ictus, ut dictum est proxime.

Sect. CI. 1. *De qua in terra ... diximus.*] Libro 2. sect 109.

2. *Si quis alius.*] Si quis alius scriptor industriæ suæ opus, illius viri nomine dignum judicavit.

Sect. CII. 1. *Chirocmeta.*] Χειρόκμητα, hoc est, manu ipsius facta. Hesychius: Χειρόκμητα, χειροποίητα, ἤγουν ὑπὸ χειρῶν γεγενημένα. Vitruvius lib. 9. cap. 3. *Multas res attendens, admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & ejus commentarium, qui inscribitur Χειροκμήτων, in quo utebatur anulo, signans cera molli, qua esset expertus.* Scripsit Zosimus Alexandrinus Philosophus ad Theosebiam sororem suam Χειροκμήτων, id est Manufactorum libros XXVIII. teste Suida verbo Ζώσιμος.

2. *Aglaophotin.*] De hac Ælianus, lib. 14. hist. anim. cap. 27. qui & cynospaston vocari ait, nocte stellæ instar lucere, & igneo splendore faci-

colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ naſcentem [3] Perſico latere. Qua de cauſa & marmaritin vocari. Magos utique ea uti, cum velint Deos evocare. [4] Achæmenida, colore electri ſine folio, naſci in [5] Tardiſtilis Indiæ, cujus radice in paſtillos digeſta, in dieque pota in vino, [6] noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. [7] Eandem hippophobada appellat, quoniam equæ præcipue caveant eam. [8] Theombrotion xxx. ſchœnis a Choaſpe naſci, pavonis picturis ſimilem, odore eximio. Hanc autem a regibus Perſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, inſtabilitatemque mentis: [9] eandem ſemnion a potentiæ majeſtate appellari. [10] Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cum Sol in Leone ſit. Hujus tactu peruncta oleo ligna accendi. [11] Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere, nec niſi hyænæ urinæ aſperſu recreari. [12] Æthiopida in Meroë naſci. Ob id & Meroïda appellari, folio lactucæ, hydropicis utiliſſimam e mulſo potam. Ophiuſam in Elephantine ejuſdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aſpectu, qua pota terrorem minaſque ſerpentium obverſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant: ob id cogi ſacrilegos illam bibere. Adverſari autem ei palmeum vinum. Thalaſſeglen circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio [13] potamantis appellatur, hac pota lymphari homines, [14] obverſantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Suſis Perſidis naſci, qua pota Magi divinent. [15] Gelotophyllida in Bactris, & circa Boryſthenen. Hæc ſi bibatur cum

Notæ.

le internoſci. Vide & Diodorum Tarſenſem, apud Photium in Bibl. cod. 223. pag. 681. Et Pæoniæ id nomen eſſe inditum ſcribit Apuleïus, c 64. Ἀγλαοφῶτις Græce dicitur, *ἀγλαΐα φώτων, admiratio hominum.*

3. *Perſico latere.*] Qua Perſidem ſpectat Arabia.

4. *Achamenida.*] Forte a Perſis negotiatoribus ſic appellata, in gratiam Achæmenis, qui Cambyſis pater, Cyri avus fuit, teſte Herod, lib. Polym. pag. 389. num. XI. vel gentis totius, quæ Achæmenia pariter ab eo eſt cognominata.

5. *Tardiſtilis.*] M S S. *Taradaſtilis.*

6. *Noxii.*] Rei criminum.

7. *Eandem hippophobada.*] Ab ἵππος & φόβος, quaſi equis terrorem incutiens, ἱπποφοβάς.

8. *Theombrotion.*] *Θεομβρώτιον, Deorum cibus.*

9. *Eandem ſemnion.*] A Græco *σεμνός, venerandus, colendus.*

10. *Aliam . . . adamantida.*] Ἀπὸ τοῦ α, καὶ δαμάζω, quod nulli materiæ cedat.

11. *Therionarca.*] Θηριονάρκη, quod ſerpentibus torporem inferat.

12. *Æthiopida.*] Viſa nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 148.

13. *Potamantis.*] Vel potius ποταμῖτις, quaſi fluvialis: vel, ut in Indice, *potamucyde*, quaſi *ποταμοῦ κῦδος.*

14. *Obverſantibus*] Animo per noctem miras ſpecies imaginante.

15. *Gelotophyllida*] Γελωτοφυλλίδα, quaſi folio riſum ciente, ſi edatur. Forte

myrrha

myrrha & vino, varias obverſari ſpecies, ridendique finem non fieri, niſi potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. [16] Heſtiatorida a convictu in Perſide nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, [17] qua primatum apud reges obtineant. [18] Caſigneten, quoniam ſecum ipſa naſcatur, nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionyſonymphadem, quoniam vino mire conveniat. [19] Helianthes vocat in Themiſcyrena regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Perſarum reges, ut fiat corpus aſpectu jucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermeſias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulchros bonoſque, non herba, ſed compoſitio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, poſtea admixto theombrotio & lacte, bibere generaturos jubet, & a conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium Magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus aſſectator ejus, herbam [20] æſchynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. [21] Aliam crocida, cujus tactu phalangia morerentur. [22] Cratevas œnotheridem, cujus aſperſu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. [23] Anacampſerotem [24] celeber arte Grammatica paulo ante, cujus omnino tactu redirent amores, vel cum odio de-

NOTÆ.

apiaſtrum, ſive batrachion illud eſt, quod & herbæ Sardoniæ nomine vulgatius venit, de quo lib. 25. ſect. 109.

16. *Heſtiatorida.*] Vide Notas & Emendationes num. XXXI.

17. *Qua primatum.*] Qua primum locum apud Mediæ Reges aulici eam edentes obtineant.

18. *Caſigneten.*] Forte *acaſigneten*, quaſi ſine fratribus: nam κασίγνητος, *frater*, *germanus*.

19. *Helianthes.*] Ἡλιανθὲς, quaſi flos Solis.

20. *Æſchynomenen.*] Αἰσχυνομένην, quaſi verecundam. Ex eo genere eſt, atque in hujus nominis poſſeſſionem venire pro ſuo jure poteſt arbos ea quæ circa Memphim creſcere dicitur a Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 9. quam & Plinius attigit, lib. 13. ſect. 19. ut & herba ea quæ Impatiens a Dodonæo dicitur, pag. 648. a Lobelio in Obſerv. pag. 171. Perſicaria ſiliquoſa, & in Adverſ. pag. 135. quæ digitis appropinquantibus ſiliquas contrahit: Vulgus herbariorum *Noli me tangere* idcirco vocitat. Maxime vero ea quam Herbam vivam nuncupant, viſam ſatamque a Dalecampio, ipſo prodente, lib. 18. hiſt. plant. pag. 1915. ubi ea deliniatur. Hanc ſi quis cupit apprehendere, folia contrahit: ſi quis aſſequatur, marceſcit: ſi manum retrahat, revireſcit: Perſidi hæc Aſiæque familiaris eſt. Similis denique ſenſitiva Braſiliana, quam in horto Regio ſæpe conſpeximus.

21. *Aliam crocida.*] Κροκίδα, a colore croceo.

22. *Cratevas œnotheridem.*] De hac dicemus, lib. 26. ſect. 69.

23. *Anacampſerotem.*] Heſychius: Ἀνακαμψέρως, φυτόν τι, ὃ καὶ ἀρθὲν ἀπὸ γῆς ζῇ. *Herba quædam, quæ evulſa & extra terram vivit.*

24. *Celeber .... Grammatica.*] Apionem Grammaticum ſignat, de quo nos in Auctorum Indice. Hic paulo ante Plinii tempora Tiberii principatu vixit.

positi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia Magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

CAPUT XVIII. CIII. [1] Eriphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in avena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, [2] unde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt.

CIV. [1] Herba lanaria ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. [2] Æque nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. [3] Eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, [4] quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita.

CV. [1] Celebratur autem & a Græcis stratiotes, sed ea in Ægypto tantum & inundatione Nili nascitur, aïzoo similis, ni majora haberet folia. [2] Refrigerat mire, & vulnera sanat ex aceto illita. [3] Item ignes sacros, ac suppurationes. [4] Sanguinem quoque qui defluit a renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

CAPUT XIX. CVI. [1] Herba in capite statuæ nata, collectaque alicujus in vestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur.

CVII. Herba quæcumque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata lævo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. [1] Lingua herba nascitur circa fontes. Radix ejus combusta & trita cum adipe suis, (adjiciunt ut nigra sit & sterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

NOTÆ.

Sect. CIII. 1. *Eriphiam*] Nunc haud satis cognitam.

2. *Unde & nomen.*] Voce Græca ἔριφος hœdum significante.

Sect. CIV 1. *Herba lanaria.*] In Nothis Diosc. ἕρϐα λαναρία Ῥωμαίοις, στρούθιον est, sive radicula, *l'herbe du foulon*, de qua nos egimus, lib 19. sect. 18.

2. *Æque nota lactoris.*] Forte lactuca marina, de qua lib. 20. sect. 24.

3. *Eandem hanc aliqui.*] Falso.

4. *Quam militarem.*] Millefolium terrestre, de quo egimus sect. 95.

Sect. CV. 1. *Celebratur.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 4. cap. 102. Στρατιώτης &c. Deliniatur hæc Stratiotes a Prospero Alpino, αὐτόπτῃ, libro de plantis Ægypti, pag. 108. Στρατιώτης etiam Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 132.

2. *Refrigerat &c.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

3. *Item ignes.*] Καὶ ἐρυσιπέλατα, Diosc. loc. cit.

4. *Sanguinem.*] Diosc. loc. cit. Ἐφιστάνον τὰς ἐκ νεφρῶν αἱμοῤῥαγίας.

Sect. CVI. 1. *Herba in capite.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 2. pag. 39. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. Theodorus Priscianus, lib. 4. *Herba polygono coronatus .... dolore capitis caret. Similiter etiam herba illa, quæ forte inventa fuerit in capite ænearum statuarum.* Vide Eusebii historiam Eccles. lib. 7. ubi de herbæ ignoto genere, ad pedes Christi statuæ, enascente Cæsareæ Philippi morborum omnium medela certissima. Sed hæc ei vis præter naturam ab auctore naturæ.

Sect. CVIII. 1. *Lingua herba.*] Quæ lingulaca dicitur, lib. 25. sect. 84. Vide quæ ibi dicturi sumus.

CIX. [1] Cribro in limite adjecto, herbæ intus exstantes decerptæ adalligatæque gravidis, partus accelerant.

CX. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur.

CXII. [1] Rumbotinum arborem demonstravimus inter arbusta. Juxta hanc viduum vite nascitur herba, quam [2] Galli rhodoram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum: præcipua contra tumores, fervoresque, & collectiones, cum axungia vetere tusa, ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est despuit ad suam dextram ter. Efficacius remedium esse aïunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus.

CXIII. [1] Herba impia vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alii ramuli exsurgunt sua capitula gerentes: ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte & vino admixto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustaverint. Itaque & suibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in avium nidis inseri aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos avidius devorantes.

CXIV. [1] Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum, cujus radix cum malva tusa, omnia corpori infixa extrahit.

CXV. Veterno liberat, [1] quæ exedum vocatur, Nodia herba, coriariorum officinis nota: [2] ea mularis est aliis, aliisve nominibus. Nomas curat: efficacissimamque adversus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio.

CXVI. [1] Philanthropon herbam Græci appellant hirsutam, quo-

NOTÆ.

Sect. CIX. 1. *Cribro in limite adjecto.*] Ita etiam MSS. Malim, *abjecto*. In Indice, *Herba de cribro*, subintellige, nata.

Sect. XII. 1. *Rumbotinum.*] Libro 14. sect. 3.

2. *Galli rhodoram.*] Nempe Galli Circumpadani. In MSS. Reg. & Colb. *Rhodaram*. In Indice, *rhodarum*.

Sect. XIII. 1. *Herba impia.*] Filago ea est, sive Impia Dodonæi, pag. 66. visa a nobis in horto Regio. Subscribit etiam Anguillara, par. 12. p. 203.

Sect. CXIV. 1. *Veneris pectinem.*] Hanc esse Ruellius arbitratur, quam Plinius alibi scandicem vocat, lib. 22. sect. 38. deliniatam a Dodonæo, pag. 689.

Sect. CXV. 1. *Quæ exedum.*] Forsan ab exedendo dicta. In Indice hujus loci, *Exedum*, *sive Nodia*. Ceteris scriptoribus incognita.

2. *Ea mularis.*] In Reg. 2. cod. *Ea villaris* legitur.

Sect. CXVI. 1. *Philanthropon.*] Est Aparine Dodonæi, pag. 350. & Lobelii, in Observ. pag. 464. Fuschsii φιλάν-

niam veſtibus adhæreſcat. Ex hac corona impoſita capitis dolores ſedat. [2] Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex vino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſuibus effoſſa ſine ferro, & addita [3] in colluviem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt & fodientem dicere oportere : Hæc eſt herba argemon, quam Minerva reperit ſuibus remedium, qui de illa guſtaverint.

CXVII. [1] Tordylon alii ſemen ſilis eſſe dixerunt : [2] alii herbam per ſe, quam & ſyreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quam [3] in montibus naſci : [4] combuſtam potu ciere menſes, & pectoris exſcreationes, efficaciore etiamnum radice : [5] ſucco ejus ternis obolis hauſto renes ſanari : addi radicem ejus & in malagmata.

CXVIII. [1] Gramen ipſum inter herbas vulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodiis, crebroque ab his, [2] & ex cacumine novas radices ſpargit. Folia ejus in reliquo orbe [3] in exilitatem faſtigantur. [4] In Parnaſſo tantum ederacea ſpecie, denſius quam uſquam fruticant, flore odorato candidoque. [5] Jumentis herba non alia gratior, ſive viridis, ſive in feno ſiccata, cum detur aſperſa aqua. Succum quoque ejus in Parnaſſo excipi tradunt [6] propter ubertatem. Dulcis hic eſt. [7] In vicem ejus in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vul-

Notæ.

θρωπος, cap. 14. hiſt. plant. Plinii aſperugo, lib. 26. ſect. 65. Vulgus in Gallia *Gratteronem* vocat.

2. *Nam quæ canaria.*] Lappam canariam habere quandam cum philanthropo affinitatem haud obſcure innuit: prorſus ut alterum lappaginis genus eſſe videatur, quod mollugo a Plinio appellatur, lib. 26. ſect. 6. pingiturque a Dodonæo, pag. 351.

3. *In colluviem.*] In aquam ſordidam, in qua furfur & olera mixta. Gallis, *la Lavaille*

Sect. CXVII. 1. *Tordylon .... ſemen ſilis.*] Hoc eſt, ſeſelis. Dioſcor. lib. 4. cap. 164. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κύπριον, &c. Et in Nothis, pag. 455. οἱ δὲ τόρδυλον.

2. *Alii herbam per ſe.*] Ipſum eſt Creticum ſeſeli, de quo nos egimus, lib. 20. ſect. 18. & 87. Dioſcor. lib. 3. cap. 63. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι.

3. *In montibus.*] In Amano Ciliciæ monte, Dioſc. loc. cit.

4. *Combuſtam &c.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Succo ejus.*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. CXVIII. 1. *Gramen ipſum.*] Dioſc. lib. 4. cap. 30. Ἄγρωστις κλημάτια ἔχει γονατώδη ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων προϊέμενα ῥίζας γλυκείας, γονατώδεις. *Gramen viticulas habet viticulatas, per terram repentes, quæ a ſuis articulis radices ſpargunt dulces, internodiis ſeu geniculis diſtinctas.* Hoc gramen caninum vocant rura noſtra, *Chien-dent.* Pingitur a Lobelio, qui Caninum medicatum appellat, in Obſerv. pag. x1.

2. *Et ex cacumine.*] Cum depreſſo cacumine terra obruitur, vel ſic radices agit : tam pertinacis eſt vitæ.

3. *In exilitatem.*] Inſtar exilis arundinis inquit Dioſc. loc. cit. Φύλλα ὀξέα .... ὡς καλάμου μικροῦ.

4. *In Parnaſſo.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 32. Ἡ δὲ ἐν τῷ Παρνασσῷ γεννωμένη ἄγρωστις, πολυκλαδωτέρα ἐστὶ, *denſius fruticat :* ἄνθος λευκὸν καὶ εὐῶδες, *flore candido & odorato, &c.*

5. *Jumentis herba.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 30. & 32.

6. *Propter ubertatem.*] Ad fecunditatem.

7. *In vicem ejus.*] In locum Parnaſſii graminis, gramen vulgare ſuccedit in orbe reliquo. Dioſc. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα καταπλαττομένη λεία, τραύματα κολλᾷ.

nera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, [8] tueturque ab inflammationibus plagas. [9] Decocto adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. [10] Rurſuſque coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores [11] & epiphoras. [12] Radix decocta in vino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, hulceribuſque veſicæ. [13] Calculos frangit. [14] Semen vehementius urinam impellit. [15] Alvum vomitioneſque ſiſtit. Privatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribuſve herbis, ad hunc articulorum numerum involvi lana ſuccida nigra jubeant, ad remedia ſtrumæ, panorumve. Jejunum debere eſſe qui colligat: ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſupervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoque id facere. [16] Quod e graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: [1] cum in cacumine aculei ſunt plurimum quini, dactylon appellant: hos convolutos naribus inſerunt, extrahuntque ſanguinis ciendi gratia. [2] Altero quod eſt aïzoo ſimile, ad paronychia & pterygia un-

NOTÆ.

8. *Tueturque ..... plagas.*] MSS. *placata*, ut ad vulnera referatur.

9. *Decocto.*] Parnaſſii ſcilicet graminis, ubi id ſuppetit, ita prodente Dioſc. lib. 4. cap 32. reliquo in orbe, vulgaris.

10. *Rurſuſque coquitur.*] In Reg. 1 *cogitur.* Condi in æreo vaſe oportere ait Dioſc. lib. 4. cap. 32.

11. *Et epiphoras.*] Oculorum inflammationes. Dioſcor. loc. cit. Φάρμακόν ἐστιν ἄριστον πρὸς ὀφθαλμοὺς· ἀποτίθεται δ' ἐν χαλκῆ πυξίδι. Apuleïus, cap. 77. tit. 2. *Ad epiphoras oculorum: Herba gramen ..... decreſcente Luna ſublata plurimum valet. Repoſitam habeto diligenter, exinde lippire incipientibus ad collum ligato, celeriter imminentem epiphoram diſcutere & ſanare dicimus.*

12. *Radix decocta.*] Et hæc pariter de vulgari gramine Dioſc. lib. 4. cap. 30.

13. *Calculos.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. cap. 3. Vide & Marcellum. Empir. cap. 26. pag. 180.

14. *Semen.*] Dioſcor. & Galenus, loc. cit.

15. *Alvum &c.*] Dioſc. & Galenus, loc. cit.

16. *Quod e graminum.*] Q. Serenus, cap. 2. pag. 126. inter remedia capitis, hoc habet:

Vel quæ ſeptenis cenſentur gramina nodis,
Vtiliter nectes.

Sect. CXIX. 1. *Cum in cacumine.*] Hoc primum aculeati graminis genus. Gramen aculeatum, inquit, Ruellius, lib. 3. pag. 563. rura noſtra etiam canarium dentem appellant: aliqui e vulgo *Capriolam*, quod capris grato ſit pabulo: multi ab effectu *ſanguinariam*, quod aculei foliorum quini ſenive in echinatum faſtigium una convoluti nares farciunt, eliciendi ſanguinis gratia, cum extrahuntur.

2. *Altero.*] Et iſtud dactyli genus, & tertium quod ſequitur, aïzoï tertiam ſpeciem, ſive illecebram Dioſcoridis, lib. 4. cap. 91. ita repræſentant, ut nulli paulum verſato non liquido conſtet, nihil diſcrepare. Vide Lobelium in Ad-

guium, & cum caro unguibus increvit, utuntur cum axungia: ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, ſed tenuis, naſcitur in parietinis, aut tegulis. Huic cauſtica vis eſt. Siſtit hulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circumdatum, ſanguinis e naribus fluxiones ſiſtit. [3] Camelos necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias naſcitur.

CXX. Nec feno Græco minor auctoritas, [1] quod telin vocant, alii carphos: aliqui buceras, alii ægoceras, [2] quoniam corniculis ſemen eſt ſimile, nos ſiliciam: quomodo ſereretur, [3] ſuo loco docuimus. [4] Vis ejus ſiccare, mollire, diſſolvere. [5] Succus decocti feminarum pluribus malis ſubvenit, ſive duritia, ſive tumor, [6] ſive contractio ſit vulvæ, foventur, inſidunt: infuſum quoque prodeſt. [7] Furfures in facie extenuat. [8] Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic & jocineri decoctum. Diocles difficile parientibus ſemen ejus dedit acetabuli menſura tritum in novem cyathis ſapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lavarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinam fenigræci cum hordeo, aut lini ſemine decoctam aqua mulſa contra vulvæ cruciatus ſubjecit. Item impoſuit imo ventri. Lepras, lentigines, ſulphuris pari portione mixta farina curavit, nitro ante præparata cute, ſæpius die illinens, [9] perungique prohibens. [10] Theodorus feno miſcuit quartam partem purgati naſturtii acerrimo aceto ad lepras. [11] Damon ſemen feni acetabuli dimidii menſura cum ſapæ & aquæ novem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. [12] Nec dubitatur, quin decoctum ejus utiliſſimum

NOTÆ.

verſ. pag. 4. & Aloyſ. Anguill. par. 5. pag. 94. De hac illecebra dicemus, lib. 25. ſect. 103.

3. *Camelos.*] Jumenta univerſim omnia necari illo gramine, quod ſecus vias in Babylonis regione naſcitur, prodit Dioſc. lib. 1. cap. 31.

Sect. CXX. 1. *Quod telin.*] Τῆλιν. Galenus, in Explic. vocum Hippocr. tom. 2. pag. 89. Βουκέρας, ἡ τῆλις. Et lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 335. Ὀνομάζεται δὲ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀσίᾳ τοῦτο τὸ φυτὸν, αἰγοκέρως. Dioſc. in Nothis, pag. 444. Τῆλις, οἱ δὲ κάρφος, quæ vox paleam & feſtucam ſonat.

2. *Quoniam corniculis.*] Quoniam ſiliqua quæ ſemen continet in cornus ſpeciem eſt falcata.

3. *Suo loco docuimus.*] Libro 18. ſect. 39.

4. *Vis ejus.*] Dioſc. lib. 1. cap. 124. hoc tantum: μαλακτικὴν καὶ διαφορητικὴν ἔχει δύναμιν, molliendi ac diſcutiendi vim habet.

5. *Succus decocti &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc cit.

6. *Sive contractio.*] Præcluſio oris vulvæ, μύσις, Dioſcor. loc. cit.

7. *Furfures.*] Dioſcor. loc. cit.

8. *Spleni.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Perungique prohibens.*] Ita M S S. omnes: non, ut vulgati libri, *præcipiens.*

10. *Theodorus feno.*] Feno Græco ſcilicet. Ita M S S.

11. *Damon.*] Qui & Damion. Vide Auctorum indicem. In M S S. *Timon,* mendoſe.

12. *Nec dubitatur.*] Dioſcor. loco citato.

ſit vulvis, interaneiſque exhulceratis : ſicuti ſemen articulis atque præcordiis. Si vero cum malva decoquatur, poſtea addito mulſo potus ante cetera vulvis interaneiſque laudatur : quippe cum vapor quoque decocti plurimum proſit : alarumque etiam graveolentiam decoctum feni emendat. Farina porrigines capitis furfureſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur : item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab oſſibus : aceto vero ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata ſubacta ex vino purgat : mox addito melle perſanat. [13] Sumitur & ſorbitio e farina ad pectus exhulceratum, longamque tuſſim. Diu decoquitur, donec amaritudo deſinat. Poſtea mel additur. Nunc ipſa [14] claritas herbarum dicetur.

NOTÆ.

13. *Sumitur & ſorbitio.*] Plinius Valer. lib. 1. cap 58. *Feni Græci farina, inquit, cum aqua decocta, donec amaritudinem amittat : adjecto melle iterum coques : & devorata tantum tuſſim ſedat, & pectoris hulcera expurgat.*

14. *Claritas herbarum.*] Herbæ clariores & inſigniores. Qua forma loquendi ſæpius abutitur. Sic *vetuſtatem adipis* pro *adipe vetuſto* alibi dixit. Locum autem nunc reſpicit ſectionis 88. ubi hæc præfatus erat : *Nunc ſubtexemus herbas mirabiles quidem, ſed minus claras, nobilibus inſequentia volumina dilatis.*

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXIV.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. ARABIA *atque India in medio æstimantur.*] Reg. 2. Colb. & Chiffl. *in media.* Forte, *in remedia:* propter id quod sequitur haud multo post: *cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet.*

Sect. XI. II. *Phthiriases perungere eo non dubitaverim, itemque porrigines.*] Sic libri omnes editi. In MSS. *Ptiriasis.* Qui *phthiriases* legi maluerint, tueri se possunt Q. Sereni calculo, cap. 6. cui titulus est, *phthiriasi arcendæ*, quo morbi genere interiisse Pherecydem, Syllamque, commemorat, pronunciatque oportere corpus,

Succo perducere cedri.

Qui *pityriases* sincerius putaverint, ob id quod sequitur, *& porrigines:* objicere Marcellum ii possunt, cap. 4. pag. 40. ita statuentem: *Ad pityriasin & porrigines capitis, prodest cedria tantum ungere caput.* Est autem πιτυρίασις idem quod Latinis porrigo: de qua diximus, lib. 20. sect. 23.

Sect. 12. III. *Vtiles... vulvis, admoti. Contra lepores marinos, &c.*] Ita MSS. Poti tamen multo mallem. Nam Diosc. lib. 1. cap. 105. Καὶ ἔμμηνα ἄγουσι μετὰ πεπέρεως λείου πινόμεναι. *Ex trito pipere poti, menstrua cient.* Vel legi satius fortasse, *vulvis. Ac poti contra lepores marinos* &c. Pergit enim Græcus auctor: Καὶ πρὸς λαγωοῦ θαλασσίου πόσιν σὺν οἴνῳ λαμβάνονται. *Contra haustum leporem marinum in vino sumuntur.*

Sect. 23. IV. *Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva passa & axungia carbunculos purgat.*] Mutata hactenus interpunctio medicinas confuderat in hunc modum: *Sic & hulcera purgat: explet cum uva passa & axungia. Carbunculos purgat* &c. & quo temperamento carbunculos purgaret, obscurum erat. Erroris admoniti primum sumus a Plinio Valer. lib. 3. cap. 22. ita prodente: *Pix Brutia*, inquit, *cum melle hulcera purgat, explet, sanat: eadem pix cum uva passa, & axungia, hulceribus putrescentibus medetur.* Et cap. 30. *Carbunculo medendo: Pix Brutia cum uva passa, exemptis nucleis, addita axungia, purgat.* Tum deinde a Diosc. lib. 1. cap. 94. etsi is pro axungia mel adsciscit: Σὺν σταφίδι δὲ καὶ μέλιτι, ἄνθρακας καὶ σηπεδόνας περιχαράσσει. *Quin & cum uva passa & melle, carbunculos putrescentiaque hulcera emarginat.*

Sect. 25. V. *Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatat.*] Priorem vocem hujus sententiæ verbis antecedentibus Pintianus adnectit, & *matrum* legit, eo pacto: *aut si fetus mammas læserit matrum. Optimum ex eo* &c. Hermolaus Barbarus, ex Dioscoride, *Naturale optimum* reponit. Sed quidquid is ex Dioscoride corrigi velit, ego *maturum* cum omnibus libris antiquis, Reg. Colb. Chiffl. editionibusque pervetustis, defenderim. De artificiali enim pissasphalto, quod bitumini admixta pice confici proxime antea indicarat, agere videtur: mature coctum & commixtum, optimum esse, quod innatat, quum una coquuntur, & fervent: alioqui non video quemadmodum intelligi queat naturale fervendo innatare, quandoquidem glebarum modo concretum in litora ejectetur e Cerauniis montibus

fluminum

fluminum impetu ad Apolloniam Epiri, ut historici referunt. Sed & magna mihi suspicio est, quod ex Dioscoride Hermolaus confirmare nititur, existimasse eum, id quod de asphalto ipso, hoc est, bitumine, ille refert, quod in Agrigentinorum agro fontibus supernatare proditur, ad fervorem innatantis pissasphalti trahi oportere.

VI. *Et ad extendendam cutem in facie.*] *Ad extergendam* alii, alii *ad exterendam* legunt. A libris antiquis, Reg. Colb. &c. non discedo, auctore etiamnum Q. Sereno, cap. 12. pag. 131. *Sect. 28.*

Attrito sapone genas purgare memento,
Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.

Facit tamen & ad nitorem cutis faciei illita. Diosc. lib. 1. cap. 90. Μίγνυται δὲ καὶ... ἐπιχρίσμασι προσώπου στιλβοποιοῦσα.

VII. *Et ad omnia quæ Hammoniaci vis.*] Sic libri omnes editi. In Reg. 2. *& amonia quævis.* In Reg. 1. *& ad omnia qua ejus*, vel *quævis*. Alii aliter, sed ita ut certi nihil ex ullis eruas. Dioscorides lib. 1. cap. 89. succum lentisci prodesse scribit ad omnia ea ad quæ prosit acacia: Καὶ καθόλου ἀντὶ ἀκακίας ἐνεστι αὐτῷ χρῆσθαι. *Ibid.*

VIII. *Platani adversantur vespertilionibus.*] In vetere libro *scorpionibus* legi, non *vespertilionibus* Dalecampius admonet. Quisquis is liber fuit, fidem haud meretur, reclamantibus ceteris, tum M S S. tum scriptoribus etiam antiquis. Vertigine premi vespertilionem, si platani folio tangatur, scribit Sextus Empir. lib. 1. Pyrrh. hypoth. cap. 14. pag. 12. Πλατάνου φύλλου θίξοντος, νυκτερὶς καρῦται. Africanus in Geopon. lib. 13. cap. 13. pag. 372. objectis platani foliis additum obstrui vespertilionibus asseverat: Εἰς τὰς εἰσόδους κρέμασον φύλλα πλατάνου, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται νυκτερίδες. Addit idem auctor, lib. 15. cap. 1. pag. 404. ciconias nidis suis platani folia imponere, ne vespertiliones subeant. Πελαργοὶ πλατάνου φύλλα ταῖς νεοττιαῖς ἐπιθέασι διὰ τὰς νυκτερίδας. Quod & Phile prodidit, lib. de propr. animal. pag. 74. & Ælianus, lib. 1. hist anim. cap. 37. *Sect. 29.*

IX. *Foliorum tenerrima in vino decocta &c.*] Ita M S S. Reg. Colb. & Chiffl. quos secuti sumus: cum prius perperam legeretur, *folia eorum tenerrima*. Dioscor. lib. 1. cap. 107. Πλατάνου τὰ τρυφερὰ τῶν φύλλων ἑψηθέντα ἐν οἴνῳ, καὶ καταπλασθέντα, ἵστησι ῥεύματα ὀφθαλμῶν. *Tenerrima platani folia in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt.* *Ibid.*

X. *Semen foliis ejus inest.*] De fraxino sermo instituitur. At *folliculis* scribi oportere, non *foliis ejus*, sunt qui vehementer contendant, quoniam contineri siliqua sive folliculo semen illud constet. Itaque a Dalecampio aliisque hoc loco Plinius erroris arguitur. Verum non intelligunt viri alias eruditi, siliquam eam, qua semen includitur, foliaceas in circumferentia præferre lacinias, atque adeo folii latitudinem imitari: quamobrem & folii nomenclationem haud immerito in eam transferri. *Sect. 30.*

XI. *Humor e cavis populi nigræ effluens.*] Ita M S S. omnes, editique libri. Quæ lectio si cui non admodum arriserit, conjecturam ei aliam lubet hoc loco proponere: num *e cymis* legi magis probaturus sit. Nam e germinibus & surculis incipientibus (cymas Græci Latinique vocant) crassiusculus & lentore suo resinaceus, gummosusve exit humor, odoratissimus aromatum modo: unde unguenti populei vulgo dicti materiam sumendam censuerim. *Sect. 32.*

XII. *Guttæ æque propoli ex aqua efficax.*] Libri ante nos editi, impedita admodum, vel ut verius, nulla sententia, *Gutta quoque aqua propolis ex aqua remedium efficax est.* In M S S. hoc tantum: *Gutta quoque aqua propolis ex aqua efficax.* In quibus vestigia haud obscura sinceræ scripturæ. Sententia est, ut diximus, pares ei guttæ vires in usu medico, ac propoli, esse. *Æque propoli*, pro *æque ac propolis*, phrasis est Pliniana: qua usus iterum ille lib. 35. sect. 6. *Quibus equidem nullas æque demiror tam longo ævo durantes.* Hic *quibus æque*, vel *æque illis* dixit, pro æque atque illas. Nec Pliniana modo locutio, sed etiam Plautina. *Ibid.*

in Amphitr. act. I. sc. 13. vers. 137.

Nullus est hoc meticulosus æque.

Sect. 40. XIII. *Rami similiter cum fronde.*] De genista loquitur, cui minuta sunt folia. Tamen hoc inepte a Plinio dici Dalecampius asseverat: quod foliis carere σπάρτιον auctores testantur. Qui tandem? Dioscorides, credo, cujus hæc verba, lib. 4. cap. 158. Σπάρτιον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακράς, ἀφύλλους &c. Verum dictionem eam ἀφύλλους in vetustioribus libris abesse, jamdudum admonuit Saracenus. Et folia inesse genistæ, non modo res ipsa clamat, sed & ipse Diosc. perspicuis verbis, lib. 1. Εὐπορ. cap. 137. Ἰσχιαδικοὺς δὲ ὠφελεῖ τὸ σπέρμα ... σπαρτίου τὰς ῥάβδους σὺν τοῖς φύλλοις ἐν ὄξει βρέχων πλείονας ἡμέρας, ἔπειτα κόψας καὶ χυλίσας, καὶ πίε ἕνα κύαθον. Quæ Plinianis plane paria ac gemina. Neque vero sum nescius, a Marcello Empirico, cap. 25. pag. 174. & a Plinio Valer. lib. 2. cap. 45. hæc totidem verbis exscribi: voculas tamen eas *cum fronde* ab utroque prætermitti: id vero factum ab iis eo consilio reor, non quod fronde carere genistam putarint, sed quod eam in medicos usus adhiberi haud operæ pretium esse fortasse censuerint.

Sect. 41. XIV. *Myrice, quam ericen Lenæus vocat.*] M S S. Reg. Colb. & Chiffl. *Myrice camericam Lenæus.* Libri hactenus editi, *Myrice, quam & tamaricen.* Perperam: nam de hac altera appellatione dicetur inferius. A Pompeïo Lenæo ericen vocatam & istam, ob similitudinem, innuit: recte, an secus, non definit. Plinius sect. 39. hujus libri: *Ericen Græci vocant fruticem non multum a myrice differentem.* Inde orta perturbatio nominum.

Sect. 42. XV. *Corinthus .... bryam vocat.*] Libri editi, *bryoniam*, male. M S S. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique, tum hoc loco, tum in Indice, *bryam* scribunt. Ipsa est, de qua idem Plinius, lib. 13. sect. 37. *Achaïa fert bryam silvestrem: insigne in ea, quod sativa tantum ferat gallæ similem fructum.* In Achaïa Corinthum esse nemo ignorat.

Sect. 47. XVI. *Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant.*] Hinc Plinium alterum Valerianum obiter emendabis, lib. 2. cap. 18. *Spleni quomodo succurrendum: Gummi ederæ*, inquit, *poti vel illiti prosunt.* Scribe, *corymbi ederæ.*

Sect. 48. XVII. *Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas dicemus. Cissos erythranos &c.*] Prius legebatur, *quam inter ederas diximus.* Qua lectione perculsus Dalecampius, Plinii memoriam desiderat, qui nullam hypocisthidis mentionem in ederarum historia fecerit. Amanuensium potius fidem desideraret, non scriptoris sane quam diligentis & accurati. In Reg. 1. cod. *quam inter ederas dicemus.* In Reg. 2. totidem plane apicibus, quot repræsentamus, *quam inter herbas dicemus:* Nempe libro 26. sect. 31. quo volumine pertractantur herbæ, ut ipse in fine libri 24. præstiturum se his verbis pollicetur: *Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.* Eo enim libro ac sectione mox citata, de hypocisthide, *Nascitur*, inquit, *ut diximus, sub cistho, unde nomen* &c. Hunc locum restituere Salmasius ita tentabat, in Solin pag. 367. *Sub his maxime nascitur hypocisthis. Jam inter ederas diximus cisson. Erythranos* &c. Jos. Scaliger, lib. 1. Epist. 18. ad Franc. Vertun. in hunc modum. *Sub his .... hypocisthis. Quam inter ederas diximus, cissos erythranos* &c. Angelum Politianum secutus. Hinc factum est ut in Indicibus Plinianis, qui hactenus concinnati exstant, *hypocistis ederæ genus* appelletur: falso.

Sect. 55. XVIII. *Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet adstringendi &c.*] Prius legebatur: *Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: & hujus fruticis semen vim habet* &c. Quæ lectio Dalecampium impulit, ut Plinium diceret rhun erythron a rhoë coriariorum, ceu diversos frutices, inepte discriminare. Sed librariorum ille, non Plinii, omnis error est. Quid ille senserit, scripseritque, sincera scriptura exhibet, quam totidem syllabis apicibusque repræsentamus, quot sunt in Regio 2. codice. Et sane si fruticem diversum putaret, formam, ut solet, ob oculos poneret: neque tantum fruticem esse admoneret,

quæ ipsi cum rhoë altero communis appellatio est. Sed de semine ejus fruticis,
non de toto frutice agit.

XIX. *Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari.*] De Sect. 57.
sanie quæ fluat ab hulcere ex morsu canis nunc agi, commonstrat ipsa per se ora-
tionis series. Et *saniem* quidem, & *siccari*, præ se ferunt M S S. omnia exem-
plaria: præter Reg. 2. in quo *insaniam* manifesto errore legitur: quid enim est,
insaniam siccari? Non placet tamen Saraceno ea lectio: sed *singultum* non *sa-*
niem: moxque *sanari*, non *siccari*, scribi contendit oportere, in Notis ad Dios-
coridem. Plinii porro sic refingendi mentem Dioscorides primum injecit: Sic
enim ille lib. 3. cap. 105. de alysso: Ταύτης τὸ ἀφέψημα ποθὲν, λυγμοὺς τοὺς δίχα
πυρετοῦ λύει· καὶ κρατηθὲν δὲ ἢ ὀσφρανθὲν, τὸ αὐτὸ δρᾷ. *Hujus decoctum potu solvit sin-*
gultus, qui sunt citra febrim: idem præstat, si teneatur, vel olfiat. Mox etiam Plu-
tarchus, tertio Symposiacon libro, ubi in eodem argumento habitat: Τὴν δὲ ἄλυσ-
σον καλουμένην βοτάνην, καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλ-
λάττονται λυγμοῦ. Sed quidquid illi demum scripsere, nec dici a Plinio necesse est
omnia ea, quæ illi commemorarint: nec tractare nefas miraculum naturæ ali-
quod, quod illi non attigerint.

XX. *Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores; apocyni semen ex aqua. Frutex* Sect. 58.
est &c.] Sic M S S. omnes, editique libri. An igitur ἀπόκυνον Galeni, lib. 6.
de fac. simp. med. pag. 158 quod ait esse homini quoque venenum, ἔστι δὲ ἀν-
θρώπων δηλητήριον, nihil a Pliniano discrepet: an legendum hic potius, *Sic &*
pleuriticos, & omnes lateris dolores semen ex aqua: ut ad radiculam, de qua pro-
xime antea agitur, ista referantur: mox, *Apocynon frutex est* &c. quod jam vi-
sum est nonnemini satius: amplius considerandum censeo.

XXI. *Et ad vulvas cum vino & pipere.*] An Plinius hoc loco ex Dioscori- Sect. 59.
de: an, quod verius puto, ex Plinio Dioscorides emendandus sit, eruditi diju-
dicent. Scripsit ille lib. 3. cap. 87. de libanotide seu rore marino: Ὁ δὲ καρπὸς
ποθεὶς... βοηθεῖ... ἰκτερικοῖς τε, μετὰ πεπέρεως καὶ οἴνου διδόμενος. *Semen potum...*
auxiliatur... ictericis, hoc est, regio morbo laborantibus, cum pipere ac vino exhi-
bitum. Legisse Plinium ὑστερικαῖς, non ἰκτερικοῖς plane apparet: hoc est, *mulieres*
vulvæ malo opportunas, non *morbum arquatum*, seu *regium*.

XXII. *Spina Ægyptia, sive Arabica laudes in odorum loco diximus.*] Divulsa Sect. 65.
hæc ad hunc diem sententia distractaque in partes duas, impeditum habuit intel-
lectum. Sic enim legebatur: *e spina Ægyptia*, quæ verba superiori adnectebantur
sectioni. Mox ducto a sequentibus verbis initio capitis alterius, *Spina Arabica*
laudes, &c. quod incogitanter & obliviose scriptum a Plinio Dalecampius ex-
clamat. At sinceram esse, quam repræsentamus, scripturam, vel ex ipso hujus
loci indice perspicuum est: sic enim habet, *Spina Ægyptia, sive Arabica.* Et suf-
fragatur etiam Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 17. pag. 152. Ἄκανθος
Αἰγυπτία· ἔνιοι δὲ Ἀραβικὴν ὀνομάζουσι.

XXIII. *Est & acacia e spina.*] Prius legebatur, *Est & acacia spina*, litte- Sect. 67.
rulis duabus, *a* & *e* in unam perverse conflatis, perturbataque eam ob rem sen-
tentia. Acaciæ nomen inditum semini ipsi fructuique arboris, succoque qui inde
exprimitur, scriptores plurimi contestantur. In quibus auctor libri de simp. med.
ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 984. *Acacia fructus est arboris spinosæ,*
quæ maxime in Ægypto nascitur: Hic igitur fructus velut oliva exprimitur, & suc-
cus in Sole siccatur, & in glebam redigitur, &c. Galenus ipse, lib. 1. de anti-
dotis, cap. 14 pag. 889. ad hunc versiculum Andromachi senioris, ejus qui Ne-
ronis medicus fuit:

Δάκρυον εὖ μίσγοιο βαλὼν κυανωπὸν ἀκάνθης.

Δηλοῖ γάρ, inquit, τὸ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης γινομένην ἀκακίαν. *Lacrymam misceto*
cærulea spinæ. Innuit acaciam ex Ægyptia spina factam.

XXIV. *Pyracanthæ baccæ contra serpentium ictus bibuntur.*] Ita rescripsimus Sect. 70.
admonitu codicum M S S. tum hoc loco, tum vero in Indice: cum prius lege-

retur, *pyxacanthi.* At de pyxacantho ſermo inſtituitur ſect. 77. De pyracantha nunc agi & Nicander probat, qui in Theriac. pag. 60. commendat in primis, adverſus ſerpentes & ſcorpiones:

Λάζεο καὶ πυρακάνθαν, ἰδὲ φλόμον ἄρρενος ἄνθην.

Πυράκανθα quaſi ignea dicitur ſpina, id eſt, valde urens pungenſque. Dioſc. lib. 1. cap. 122. oxyacantham vocat, & a nonnullis πυρίναν appellari, & πυτυάνθην ait: lege, πυρακάνθην, quod nempe urentes pungenteſque ſpinas habet.

Sect. 72. XXV. *Agrifolia contuſa addito ſale, articulorum morbis proſunt: baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori.*] Prius legebatur, *Aliqui folia contuſa .... articulorum morbis imponunt: Proſunt baccæ &c.* Ut ad paliurum hæc ſpectare viderentur, de quo proxime antea agebatur. At vocem eam *imponunt* MSS. codices, Reg. Colb. nullus denique unus agnoſcit. Baccas paliurus nullas habet: habet aquifolium quales deſcribuntur, lib. 15. ſect. 29. Et de agrifolio ſermonem hoc loco inſtitui vel ex eo credibile fit, quod ſtatim ob affinitatem nominis, ut fere Plinio familiare eſt, hac ipſa ſectione ad aquifoliam arborem transfertur oratio. Sed rem plane decidit, emendationemque noſtram egregie conſtabilit Plinius alter Valerianus, qui ſuum fere opus ex ſcriptoris noſtri ſententiis verbiſque concinnavit: Is enim, lib. 3. de re Med. cap. 15. *Ad nervos, articulos, & arthriticos*, hunc ipſum locum exſcribens: Agrifolium *tuſum*, inquit, *addito ſale & oleo prodeſt.* Idem lib. 2. cap. 25. *cholera quomodo ſuccurritur: Baccæ agrifolii tritæ & vino datæ proſunt.* Denique lib. 3. cap. 49. *Ad extrahenda ea quæ corpori infixa ſunt: Radix etiam agrifolii coquitur, & teritur, & ſic imponitur.* Quæ totidem plane verbis noſter hic habet: qui cum *Agrifolia contuſa* multitudinis numero dixit, folia fruticemque ſimul intellexit.

Sect. 73. XXVI. *Cauliculorum ex vino decoctum, uvæ præſentaneum remedium eſt.*] Prius legebatur, *vel præſentaneum*: ut ad ſananda condylomata, de quibus prius agebatur, ſpectare id quoque remedium videretur. In Reg. 1. cod. *ve præſentaneum*. Nos *uvæ* reſcripſimus, indubitata conjectura. Auctor ita conjicendi primum exſtitit Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. *Rubi*, inquit, *cauliculi teneri diſcoquuntur ex vino: idque vinum gargarizatur, quod confeſtim uvam prominentem coërcet. Folia rubi arefacta in umbra in cinerem concremantur: is cinis in cochleari uvæ ſubjectus, præſentaneo remedio eam contrahit.* Et Plinius Valer. lib. 1. de re med. cap. 43. cujus lemma eſt, *Ad uvam diſtillantem: Rubi*, inquit, *in quibus mora naſcuntur cauliculi decoquantur ex vino, & eo ipſo vino gargarizetur.* Et Pintiani inde conjectura exploditur, *calculorum* ſcribere enitentis, pro *cauliculorum*.

Sect. 75. XXVII. *Stomachiciſque ex aqua bibendus datur.*] Ita reſtituimus, tum admonitu codicum MSS. Reg. Colb. &c. tum ipſius Plinii, qui lib. 16. ſect. 71. de eodem rubo Idæo agens, *Contra ſtomachi quoque vitia*, inquit, *bibitur ex aqua.* Dioſcoridis quoque, lib. 4. cap. 38. ita ſcribentis: Στομαχικοῖς τε μεθ' ὕδατος ἐν ποτῷ δίδοται. Prius *ſtomaticis* legebatur.

Sect. 80. XXVIII. *Faciunt & paſtillos, terentes eam ex aqua, ad ſupra dicta: ſanat & vomicas, &c.*] Ad ſupra dicta, hoc eſt, ad eoſdem effectus, qui ſunt ſupra commemorati. Sic etiam Dioſc. lib. 3. cap. 112. Λεία δὲ δύναται καὶ εἰς καταπότια ἀναπλάττεσθαι πρὸς τὰ εἰρημένα. *Sed & trita in catapotia redigi poteſt ad ſupra dicta.* Mutata prius interpunctione, perturbataque ſententia legebatur, *terentes eam ex aqua. Ad ſupra dicta ſanat & vomicas.*

Sect. 94. XXIX. *Ac fiſtulis collyrio immiſſo. Nomas ſiſtunt decocta earum in aqua, & poſtea tritarum roſaceo addito.*] Prius legebatur, *ac fiſtulis. Collyrio immixto nomas ſiſtunt, decoctarum in aqua, &c.* Emendandi auctor Dioſcorides exſtitit, qui de ari ſeu ariſaro ita prodidit, lib. 2. cap. 198. Νομὰς ἵστησι καταπλασσομένη: κολλύριά τε πρὸς σύριγγας σηπτικὰ ἐξ αὐτῆς γίνεται. *Illitu nomas ſiſtit: ex eadem collyria concinnantur, ad fiſtulas efficacia.*

Sect. 95. XXX. *Naſcitur in paluſtribus, magnifici uſus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad*

difficultates urinæ .... præcipitatiſque ex alto.] Num ſatius ſit ita legi, *ad vulnera cum aceto. Bibitur &c.* conſiderandum amplius. Nam Dioſc. lib. 4. cap. 115. de millefolio. Τοῦτο τηρεῖ, inquit, ἀφλέγμαντα τὰ νεότρωτα τῶν ἑλκῶν, σὺν ὄξει χλωρὸν τε καὶ ξηρὸν καταπλασσόμενον. Ποτίζεται δὲ καὶ πρὸς πτώματα σὺν ὕδατι καὶ ἁλσί. *Vulnera recentia ab inflammatione vindicat: ſeu viride, ſeu etiam ſiccum ex aceto oblinatur. Præcipitatis quoque ex alto cum aqua & ſale potui datur.* Tamen Apuleïus vulgatæ quoque ſcripturæ ſuffragatur, cap. 88. tit. 4. *Ad urinæ difficultatem. Herba millefolii ſuccus cum aceto potus, prodeſt & ſanat.*

XXXI. *Heſtiatorida a convictu.*] Prius in editis legebatur, *Syſſietieterida.* In *Sect.* 101. Regio 1. cod. *Heſititaterida.* Reg. 2. *Heſtitaterida.* Nos *Heſtiatorida*, ἑστιατορίδα, ab ἑστιάτωρ, *convivator.*

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXV.

Caput I. I. IPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priscorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quodque non prodesse posteris vellent. At nos elaborata iis abscondere atque supprimere cupimus, [1] & fraudare vitam etiam alienis bonis. Ita certe recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis: & neminem docere, [2] in auctoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis novis, ac juvanda vita mores absunt, summumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta veterum perirent. [3] At hercules singula quosdam inventa Deorum numero addidere: omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira in his, quæ satu blandiuntur, aut cibo invitant: culmina quoque montium invia & solitudines abditas, omnisque terræ fibras scrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus vertentes.

Caput II. II. Minus hoc, quam par erat, nostri celebravere, omnium utilitatum & virtutum rapacissimi. Primusque & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentavit C. Valgius eruditione spectatus, imperfecto volumine ad Divum Augustum, inchoata etiam [1] præfatione religiosa, ut omnibus malis

NOTÆ.

Sect. I. *Et fraudare.*] Et fraudare homines qui vivunt, bonis quæ alii invenere.

2. *In auctoritatem.*] Id auctoritatem conciliare scientiæ videtur.

3. *At hercules.*] Quæ singuli homines invenerunt, quosdam e suis inventoribus in Deorum numerum addidere: omnium certe, qui in eo elaborarunt vitam clariorem fecere, cognomine herbis indito.

Sect. II. 1. *Præfatione religiosa.*] Inserta precatione, ut humanis calamitatibus opitularetur principis majestas, felici administratione imperii.

humanis illius potissimum principis semper mederetur majestas.

III. Antea condiderat solus apud nos, quod equidem inveni, Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primum tempore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo adverto. Namque Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellavit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse argumentis, [1] præterquam fama, intelligitur. [2] Uni ei excogitatum, quotidie venenum bibere præsumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen ejus retinet. [3] Illius inventum autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viverent. [4] Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, volumina composita exstant, cum solicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. [5] Illum solum mortalium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de subjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo [6] annis LVI. quibus regnavit. Is ergo reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, & ab omnibus subjectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exqui-

NOTÆ.

Sect. III. 1. *Præterquam fama.*] Præter singularem famam, quam ille apud omnes obtinuit, etiam argumentis quamplurimis diligentissimus naturæ scrutator fuisse intelligitur.

2. *Vni ei.*] Celsus, lib. 5. cap. 23. *Nobilissimum est antidotum Mithridatis, quod quotidie sumendo, Rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse.* Vide Dionem Cassium, lib. 37. pag. 35.

3. *Illius inventum.*] Gellius, lib. 17. cap. 16. pag. 972. *Anates Ponticas dicitur edundis vulgo venenis victitare. Scriptum etiam a Lenæo Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti Regem, medicæ rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitumque eum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione.* Sanguinem anatum utilissime in antidotis misceri, tradit quoque Dioscor. lib. 2. cap 97. anseris quoque, atque hœdi. Meminit etiam Scribonius Largus, Compos. Med 187.

4. *Ad illum.*] Ad Mithridatem libros misit de medendi arte Asclepiades, cum solicitatus ab eo rege ut ad se veniret, pro se præcepta ab Urbe misit. Commentarios edidisse in quosdam libros Hippocratis, aliaque plurima scriptis consignasse, ex Brasavoli indice in Galenum intelliges: præter ea quæ nos recensuimus in Auctorum syllabo. Fuisse e posteris ejus, artis heredem ac nominis eum auguramur, de quo vetus exstat inscriptio apud Reinesium, pag. 608.

C. CALPVRNIVS. ASCLEPIADES
PRVSA. AD. OLYMPVM.
MEDICVS.
PARENTIBVS. ET. SIBI.
ET. FRATRIB.
CIVITATES. VII. A. DIVO.
TRAIANO.
IMPETRAVIT, &c.

5. *Illum solum.* Transcripsit hæc Gellius totidem verbis, lib. 17. cap. 17. pag. 974. indicavitque jam Plinius, lib. 7. sect 24.

6. *Annis LVI.*] Sic libri etiam MSS. Reg Colb. &c. Appianus, lib de bell. Mithrid. pag. 249. vixisse ait annos novem supra LX. imperitasse annos LVII. Ἐβίω δ' ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἑξήκοντα ἔτεσι· καὶ τούτων ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα ἔτεσιν ἐβασίλευσε. Strabo lib. 10. pag 477. auctor est ætatis anno undecimo susceptum ab eo imperium.

rens, ſcrinium commentationum harum & exemplaria, effectuſque in arcanis ſuis reliquit. Pompeïus autem omni regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Lenæum, [7] Grammaticæ artis, juſſit: vitæque ita profuit non minus, quam reipublicæ victoria illa.

IV. Præter hos Græci auctores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. [1] Ex his Cratevas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſſima, ſed qua nihil pæne aliud, quam rei difficultas intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita ſubſcripſere effectus. Verum & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multum degenerat [2] tranſcribentium ſors varia. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi, cum quadripartitis varietatibus anni faciem mutent.

V. Quare ceteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti, quoniam ſatis videbatur poteſtates vimque demonſtrare quærere volentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari ſcientia Antonii Caſtoris, cui ſumma auctoritas erat in ea arte noſtro ævo, viſendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centeſimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore concuſſis. Neque aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio eſt prænuncians horas, non modo dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, [1] eamque num feminarum ſcientiam prævalere. Certe quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, Diis etiam adſcripta? unde arbitror natum, ut [2] Æſchylus e vetuſtiſſimis in Poëtica, refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeïos, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante [3] in Marſis a filio ejus orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit: cum etiam, quæ rigatur, [4] Ægyptus

NOTÆ.

7. *Grammaticæ artis.*] Vide Notas & Emend. num. I.

Sect. IV. 1. *Ex his Cratevas.*] Vide Notas & Emend. num. II.

2. *Tranſcribentium.*] Depingentium. *Scribere* veteres dixere pro *pingere.* Statius, lib. 8. Thebaïd. verſ. 270.

Inſcriptaque Deus, qui navigat alno.

Sect. V. 1. *Eamque num.*] Hanc voculam jam ante mirati ſumus, lib. 22. initio ſect. 16.

2. *Æſchylus.*] Hujus poëtæ verſiculum ἐκ τῶν ἐλεγίων recitat hunc Theophraſtus, lib. 9. hiſt. cap. 15.

Τυῤῥηνῶν γενεὰν φαρμακοποιὸν ἔθνος.

Gens Tyrrhena ſuis clara veneficiis.

3. *In Marſis a filio ejus.*] De his egimus lib 7. ſect 2.

4. *Ægyptus illa.*] Pars Ægypti ea quæ Delta dicitur, ac Nili oſtiis ſecatur. Vide quæ diximus, lib. 2. ſect. 87.

illa non esset, postea fluminis limo invecta. [5] Herbas certe Ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, oblivionem tristitiæ veniamque afferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. [6] Post eum Musæus & Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendavere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Æsculapioque, & in totum Diis immortalibus inventione & origine assignata. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique Magis. [7] Adeoque ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum auctor, in prima earum tradit, occisum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Juba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cujus contactu illatæ ab alite, [8] quam retulimus, exsiliret cuneus a pastoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum esse quod vero supersit. Inde & plerosque ita video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. Observatum certe est inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noscantur, causa est, quod eas agrestes litterarumque ignari experiuntur, ut qui soli inter illas vivant: [1] præterea securitas quærendi, obvia Medicorum turba. Multis etiam

NOTÆ.

5. *Herbas certe.*] Fuit ea Polydamna Thonis Ægyptii regis uxor. Odyss. δ. Vers. 228.

Ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Prospera, quæ quondam Thonis dulcissima conjux
Ægypti Polydamna dedit, quæ plurima gignit
Noxia terra ferax, & multa probata venena.

De nepenthe diximus, lib. 21. sect. 91. Vide & Euseb. lib. 10. Præpar. Evang. pag. 481. Hausit hæc porro Plinius a Theophr. lib. 9. hist. cap. 15.

6. *Post eum Musæus .... diximus.*] Libro 21. sect. 21. & 84.

7. *Adeoque ad hæc.*] Ad eximias herbarum vires sic hæsit attonita, ut audacior facta nihil vereretur etiam auditu incredibilia addere.

8. *Quam retulimus.*] Libro 10. sect. 20.

Sect. VI. 1. *Præterea securitas.*] Quærendi curam adimit obvia Medicorum turba.

inventis nomina desunt, [2] sicut illi, quam retulimus in frugum cura, scimusque defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio inventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit casus, alias (ut vere dixerim) Deus.

[3] Insanabile ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, [4] pavorem aquæ, potusque omnis afferens odium. [5] Nuper cujusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem [6] silvestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie [7] in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni: servatusque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat: [8] spongiolæ, quæ in mediis spinis ejus nascitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedio: alium, quam quos [9] in priori volumine ejusdem nominis diximus: sed huic alia figura, aliudque miraculum exserentis se terra ad primas serpentium vernationes, bipedali fere altitudine, rursusque cum iisdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens: vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstraret.

Cap. III. Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris [10] a Ger-

Notæ.

2. *Sicut illi, quam retulimus.*] Libro 18. sect. 45.

3. *Insanabile.*] Sic MSS. non *insanabilis*. Ut *Triste lupus stabulis*.

4. *Pavorem aquæ.*] Ὑδροφοβίαν Græci vocant. Vide quæ de eo morbo diximus, lib. 8. sect. 63.

5. *Nuper cujusdam.*] Indicavit hoc ipse superius, lib. 8. sect. 63.

6. *Silvestris rosæ, quam cynorrhodon.*] Rosa silvestris hæc est quæ Eglenterii nomine apud Gallos venit, *l'Eglantier*. Est in Eystettensi horto: vidimus in Regio. Scribonio Largo, Compos. 85. *Rosa silvatica, quam caninam quidam vocant.*

7. *In frutecto.*] Frutectum, per syncopen, pro *fruticetum*, habent libri MSS. ubique omnes. Vulgo tamen & *frutetum* scribitur.

8. *Spongiolæ.*] Spongiam ex rubo rosario agresti sumptam vocat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. & cap. 27. pag. 196.

9. *In priori volumine.*] Superiore libro, sect. 93. Nondum mihi herbæ compertum genus illud est, in quod omnia ea conveniant, quæ hic referuntur: illudque in primis, ut feris anni mensibus, quo latent angues, ipsum arescat. In Indice, dracunculus caulis appellatur.

10. *A Germanico.*] Tiberii F. Caligulæ patre. Vide Tacitum, lib. 2. Annal. pag. 43. & seq.

manico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, [11] qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. [12] Stomacacen Medici vocabant, & [13] sceletyrben, ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur [14] Britannica, non nervis modo & oris malis salutaris, [15] sed contra anginas quoque, & contra serpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur & ex radice. [16] Florem vibones vocant: qui collectus prius, quam tonitrua audiantur, & devoratus, securos in totum reddit. Frisii, qua castra erant, nostris demonstravere illam: [17] mirorque nominis causam: nisi forte confines Oceano Britanniæ,

NOTÆ.

11. *Qua pota.*] *Et Susis*, inquit Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 165. *in qua civitate est regnum Persicum, fonticulus est, ex quo qui biberunt, amittunt dentes.* Quam in rem lepidum idem Epigramma Græcum eo loci recitat.

12. *Stomacacen.*] Στομακάκην, vel potius, ut ars suadet, στομοκάκην, quæ vox *vitium* quoddam *oris* sonat. Scorbutum ætas posterior appellavit. Vide Sennertum, lib. 3. pag. 504. Sunt qui στομοκάκην malint hic legi, quoniam scorbuticis os κάκην, hoc est, stercus olet. Et id morbi genus hodieque grassatur in Frisiis, ex aquarum vitio.

13 *Sceletyrben.*] Σκελοτύρβην, *paralysis species, quando recti nequeunt incedere: sed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent, pedesque proferunt: interdum etiam, velut inutile syrma, anguium more pedem promovent.* Σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, ἢ τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντές τι μέγα. Galenus, in Defin. Med. tom. 2 num. 293. pag. 265. A σκέλος & τύρβη, quod crura is morbus tentaret, turbaretque. Ælii Galli exercitum laborasse hoc utroque mali genere ex Arabicorum fructuum esu, & aquarum potu, auctor est Strabo, lib. 16 pag. 781. Τῶν μὲν περὶ τὸ στόμα, τῶν δὲ περὶ τὰ σκέλη παράλυσιν τινά... Et paulo ante, Στομακάκη καὶ σκελοτύρβη.

14. *Britannica.*] Hydrolapathum nigrum esse, quam veteres Britannicam appellarunt, satis idoneis efficit argumentis. Abrah. Muntingius, opere singulari de vera antiquorum herba Britannica. Galenus, certe lib. 6 de fac simp. med. pag. folia ait esse agresti lapatho similia, ὅμοια τοῖς τῶν ἀγρίων ὄντα λαπάθων.

15. *Sed contra anginas.*] Apuleïus, cap. 29. de Britannica, tit. 7. *Ad anginam: Herbæ Britannicæ flos antequam tonitruum audiatur collectus, qui eo usus fuerit, per totum annum anginam non experietur.*

16. *Florem vibones.*] Strabo auctor est, lib. 6. pag. 156. ad Vibonem oppidum, (de quo lib. 3. sect. 10.) e Sicilia Proserpinam migrasse ad legendos flores: ubi matronæ collectis eis texunt coronas: hincque repertum coronis flores nectere. Unde putandum vibonum florum nomen venisse. Vide in nummis nostris, ΙΠΠΩΝΙΕΩΝ.

17. *Mirorque.*] Mirum est, inquit, Britannicam vocari herbam, quæ non in Britannia, sed in Germania inventa sit. At vero Lipsius in lib. 1. Taciti Annal. pag. 30. paludes ait, uliginesque, haud procul Amisia flumine, inter Lingam, Vveddam, & Coëvordam, aliquot milliarium spatium occupare: vocari ab accolis Bretaniæ uligines, *Bretansche heyde:* Ab ista Bretannia in Frisiis, nomen herbæ Britannicæ datum. Muntingius, pag. 131. a stabiliendis dentibus Frisiorum lingua deductum id nomen, suadere nititur quidem: at non omnino persuadet.

velut propinquæ, dicavere. [18] Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamnum Britannia libera.

VII. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, [1] ut docebimus fecisse reges: [2] tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare, nunc fortassis aliquibus curam nostram frivolam quoque existimaturis: adeo deliciis sordent etiam quæ ad salutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, in primis celebrare par est, effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casusque, [3] & quæ nomina omnis hora excogitat, ad millia morborum singulis mortalium timenda. Qui gravissimi ex his sint discernere, stultitiæ prope videri potest, cum suus cuique ad præsens quisque atrocissimus videatur. [4] Et de hoc tamen judicavere avi experimento, asperrimos cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicæ: proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant: [5] non ob alios fere morte concita. A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenorum tantum: quoniam ea vitæ conditio est, [6] ut mori plerumque etiam optimi portus sit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, [7] veneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni, æque quam dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, [8] qua mentes solverentur, partus eliderentur, multaque similia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor [9] Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio periisse: nec alia Magica portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnata.

NOTÆ.

18. *Non enim.*] Non est verisimile appellatam eam herbam esse a milite Romano de Britanniæ nomine, quoniam ibi plurima nasceretur, cum præsertim Britannia tum sui juris esset, nec populo R. subdita.

Sect. VII. 1. *Vt docebimus.*] Sect. 33. & seqq.

2. *Tanta res.*] Vide Notas & Emend. num. III.

3. *Et quæ nomina.*] Nomina nova novis morborum generibus, quæ subinde nascuntur, indita.

4. *Et de hoc tamen ..... avi experimento.*] Vide Notas & Emendationes num. IV.

5. *Non ob alios.*] Non alios fere morbos morte consecuta.

6. *Vt mori.*] Ferdinandus Pintianus, qui in eadem exornanda sparta laboravit, in qua nos sudamus, vir de Plinio optime meritus, insculpi Salmanticæ sepulcro suo jussit, OPTIMVM VITAE BONVM MORS. Vide quæ dicta sunt lib. 7. sect. 54. nota 1.

7. *Veneno.*] Cicutæ succo.

8. *Qua mentes.*] Quæ herba faceret insaniam, partus elideret, &c.

9. *Lucullum .... amatorio.*] Amatorium poculum dicitur, quod ad amoris insaniam impellit: quale Lucullo Callisthenes libertus suus obtulit, ut impensius ab eo diligeretur: verum veneni vi alienata domini mens est, & mors consecuta. Plutarchus in Lucullo, pag. 520.

Satis operæ fuit abundeque præstitum vitæ, salutares dixisse, ac postea inventas.

CAP. IV.

VIII. 1. Laudatissima herbarum est [1] Homero teste, quam vocari a Diis putat moly, & inventionem ejus Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat. [2] Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigraque, magnitudine cæpæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. [3] Græci auctores florem ejus luteum pinxere, [4] cum Homerus candidum scripserit. Inveni e peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferrique Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis XXX. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ.

IX. 2. Ab ea maxima auctoritas herbæ est, quam [1] dodecatheon vocant, omnium Deorum majestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. [2] Folia ejus septem, lactucis simillima, exeunt a lutea radice.

X. 3. [1] Vetustissima inventu Pæonia est, nomenque auctoris reti-

NOTÆ.

Sect. VIII. 1. *Homero.*] Odyss. κ'. vers. 302.

> Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον Ἀργειφόντης,
> Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε.
> Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος.
> Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
> Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Transcripsit hunc Plinii locum Apuleïus, cap. 48. Homericum moly, esse Democriti aglaophotin, de qua nos egimus libro superiore, Lobelius scripsit in Notis marginalibus M S S. ad Anguillara, pag. 90. Esse rutam silvestrem affirmat Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 219.

2. *Nasci eam.*] Tota hæc descriptio petita ex Theophrasto est, lib. 9. hist. cap. 15. Sed is erasse Homerum ait, qui ægre evelli hanc e tellure cecinit. Vide & Diosc. lib. 3. cap. 54.

3. *Græci auctores.*] Quos Priapeïorum auctor est secutus, eo carmine:

> *Hinc legitur radix, cujus flos aureus exit:*
> *Quam cum moly vocant, mentula moly vocant.*

4. *Cum Homerus.*] Loco allato: & qui Homerum imitatus est Naso, lib. 14. Metam. vers. 291.

> *Pacifer huic florem dederat Cyllenius album:*
> *Moly vocant superi: nigra radice tenetur.*

Diosc. quoque loc. cit. ἄνθη λευκοῖς ὅμοια, γαλακτόχροα dicit esse, violæ albæ flores similes, & lactei coloris. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 211. ἄνθος γαλακτῶδες.

Sect. IX. 1. *Dodecatheon.*] Δωδεκάθεος, herba a duodecim Diis majoribus appellata.

2. *Folia ejus.*] *Profecto hac effigie,* inquit Ruellius, lib. 2. pag. 449. *frequenter in dumetis enatam vidimus: verum cum nec plura de ea tradantur, an dodecatheos sit, non ausim affirmare.*

Sect. X. 1. *Vetustissima... Pæonia.*] A Pæone Medico nomen invenit, qui vulneratum Plutonem ab Hercule, ut Homerus quidem fabulatur, Iliad. ε'. vers. 401. curasse ea perhibetur. Nomen in officinis servat: vulgus Pivoniam vocat: *Pivoine.* Genera ejus quatuordecim in horto Regio vidimus. Pæonia mas a Matthiolo deliniatur, in lib. 3. Diosc. pag. 914.

net, [2] quam quidam pentorobon appellant, alii glycysidem. Hæc quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupantur. [3] Nascitur opacis montibus, [4] caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. [5] Inest iis semen copiosum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur & [6] Faunorum in quiete ludibriis. [7] Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. 4. [1] Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, [2] numerosum & Diis inventoribus adscriptum. [3] Unum quip-

Notæ.

2. *Quam quidam.*] Diosc. lib. 3. cap 157. Παιονία, ἢ γλυκυσίδη, οἱ δὲ πεντόροβον. Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac simp. med. pag. 167. Dicitur sane πεντόροβον, quasi quintuplex ervi granum: a granorum numero, quæ ervum imitantur Γλυκυσίδη, quod acinos dulces, mali Punici similes habere videtur: nam σίδη Bœotis malum Punicum est. Vide etiam Apuleïum, cap 64. & auctorem libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, pag. 18.

3. *Nascitur.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. loc. cit.

4. *Caule inter folia*] Inter singulos nodos, unde folia erumpunt. Alias totus caulis bicubitalis est, ut ait Diosc. loc. cit. καυλὸς ὡς διασπιθαμιαῖος.

5. *Inest iis.*] Diosc. loc. cit. Λόβους δέ τινας ἀνίησιν ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ἀμυγδάλοις ὁμοίους· ὧν ἀνεῳχθέντων εὑρίσκονται ἐρυθροὶ κόκκοι πολλοὶ, μικροὶ, ἐμφερεῖς τοῖς τῆς ῥοιᾶς· ἐν μέσῳ δὲ μέλανες, ἐμπόρφυροι, ε' ἢ ς'. *Summo caule fert siliquas quasdam, veluti Græcas nuces: quibus dehiscentibus grana multa rubentia, parva, acinis Punicorum similia inveniuntur: & inter hæc media quinque aut sex, nigra, purpurea.*

6. *Faunorum.*] Faunos lib. 30. sect. 24. nocturnos Deos interpretatur. Dioscor. loco citato. Οἱ δὲ μέλανες καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς, *grana nigra valent adversus suppressiones incuborum nocturnas, quas ephialtas vocant.* Quindecim grana bibi ex aqua jubet idem, lib 1. Εὐπορ. cap. 22. Ἐφιάλτης sive ἐπιάλτης malum est, ubi aliquis noctu se grandi mole opprimi, invadique ab alio credit Macrobius de hac re ita prodidit, lib. 1 in somn. Scip. cap. 3. pag. 13. Φάντασμα *vero hoc est visum, quum inter vigiliam, & adultam quietem, in quadam, ut aïunt, prima somni nebula, adhuc vigilare se existimans, qui dormire vix cœpit, aspicere videtur irruentes in se vel passim vagantes formas, ... In hoc genere est* ἐφιάλτης, *quem publica persuasio quiescentes opinatur invadere, & pondere suo pressos ac sentientes gravare.* De hoc genere morbi plura Cælius Aurel. lib. 3. cap. 3. *Quidam veteres*, inquit, *ephialten vocaverunt, ... Afficit crapula vel indigestione jugi vexatos .... Sequitur per somnum gravedo atque pressura, & veluti præfocatio, qua sibi quenquam irruisse repente existiment, qui sensibus oppressis sensus exanimet, neque clamare permittat: quo fit ut sæpe erumpentes non articulata, sed confusa voce exclament....* Ac paulo ante: *Sed quod neque Deus, neque semideus, neque Cupido sit, libris Causarum, quos* αἰτιολογουμένους *Soranus appellavit, plenissime explicavit* Inde Pæonia ἐφιαλτία dicitur apud Aëtium, lib. 1. pag. 32. (sic enim legendum, non *elephantia*) quia τὸν ἐφιάλτην curat.

7. *Præcipiunt eruere.*] Hæc a Theophrast. ad verbum expressa, lib. 9. hist. cap. 9.

Sect. XI. 1. *Panaces ipso nomine.*] Ἀπὸ τοῦ πάντα ἀκεῖν, quod omnia medetur: sive a πᾶν & ἄκος, hoc est, ab omni remedio.

2. *Numerosum.*] Cujus multa genera.

3. *Unum ... Asclepion.*] Τὸ πάνακες τὸ Ἀσκληπιεῖον, Theophrasto, lib 9. hist. cap. 9. ab Æsculapio Medico, ut Ni-

pe Asclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellavit. [4] Succus coactus ferulæ qualem diximus, [5] radice multi corticis & salsi. [6] Hac evulsa scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. [7] Ubi, & quonam fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod e Macedonia affertur, [8] bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime evanescit. [9] Et in aliis autem generibus improbatur maxime nigrum ac molle. Id enim argumento est cera adulterati.

XII. 5. [1] Alterum genus heraclion vocant, & ab Hercule inventum tradunt: alii origanum heracleoticum silvestre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus.

XIII. 6. [1] Tertium panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus lapatho simile, majus tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parva. Nascitur pinguibus locis. Hujus flos efficacissimus, eoque amplius, quam supra dicta, prodest.

XIV. 7. [1] Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: sed & Pharnaceon, [2] in controversia in-

NOTÆ.

cander cecinit in Theriacis. Filiam ejus Πανάκειαν, cum altera, quæ Ὑγιεία nominata est, in suo jurejurando testem Hippocrates advocat, pag. 1. Idem panacis genus Ἡράκλειον a Diosc. appellatur, lib. 3. cap. 55. & a Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 217.

4. *Succus . . . ferulæ.*] Est, inquit, ferula panaces: cujus succus excipitur inciso caule, cogiturque: coacti candor probatur, ut diximus lib. 12. sect. 57.

5. *Radice multi.*] Radices permultas habet, crasso & subamari gustus cortice vestitis: Ῥίζας πλείονας . . . . παχὺν ἐχούσας τὸν φλοιὸν, ὑπόπικρον τῇ γεύσει. Diosc. lib. 3. cap. 55. post Theophr. l. 9 hist. c. 12.

6. *Hac evulsa.*] Cum effoditur, ex omni frugum genere offa mellita terræ injicitur, Theophr. lib. 9. hist. cap. 9.

7. *Ubi . . . docuimus.*] Libro 12. sect. 57.

8. *Bucolicon.*] Βουκολικὸν, quasi pastoritium.

9. *Et in aliis.*] In aliis succis qui non sponte erumpunt, sed inciso caule vel radice manant. Ipse Plinius, lib. 12. sect 57. *Niger color improbatur.* Dioscor. lib. 3. cap. 55. Ὁ δὲ μέλας φαῦλος καὶ μαλακός. Δολοῦται γὰρ ἀμμωνιακῷ ἢ κηρῷ.

Sect. XII. 1. *Alterum.*] Origanum est Heracleoticum, de quo lib. 20. sect. 62. Diosc. lib. 3. cap. 56. Καλοῦσι δέ τινες πάνακες καὶ τὴν ἀγρίαν ὀρίγανον, οἱ δὲ καὶ ἡρακλεωτικὸν, οἱ δὲ κονίλην· περὶ ἧς εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ὀριγάνου.

Sect. XIII. 1. *Tertium.*] Ita sunt Theophrasti verba, lib. 9. hist. cap. 12. Ἔχει δὲ τὸ μὲν Χειρώνιον φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον· ἄνθος δὲ χρυσοειδές· ῥίζαν δὲ μικράν. φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Neque Nicandri, neque Dioscoridis panaces Chironium esse constat: sed est Helenium Dioscoridis primum, sive inula, ut recte vidit Anguillara, par. 5. pag. 89. etsi id minus probare Ruellius videtur, lib. 3. pag. 524. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 309.

Sect. XIV. 1. *Quartum.*] Herbariis id genus incognitum.

2. *In controversia.*] Aliis Chironi Centauro, aliis Pharnaci regi originem assignantibus. Chironi medicinæ inventionem Plinius adjudicat, lib. 7. sect. 57. Pharnaces, Mithridatis Pontici filius fuit: quo devicto Cæsar inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, *Veni, Vidi, Vici.*

ventionis, a Pharnace rege deductum. Seritur hoc, longioribus, quam cetera, foliis, & ſerratis. Radix odorata in umbra ſiccatur, vinoque gratiam adjicit. [3] Hujus genera duo fecere, alterum lævis folii, alterum tenuius.

XV. 8. [1] Heracleon ſiderion & ipſum ab Hercule inventum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus & amnes invenitur, [2] omniaque vulnera ferro illata efficaciſſime ſanat.

XVI. 9. [1] Eſt Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, [2] ſicuti de herba, cujus inventio aſſignatur Minervæ.

XVII. 10. [1] Herculi eam quoque adſcribunt, quæ Apollinaris, [2] apud Arabas altercum: apud Græcos vero hyoſcyamus appellatur. Plura ejus genera: [3] unum nigro ſemine, floribus pæne purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatia. [4] Vulgare autem candidius eſt, & fruticoſius, altius papavere. [5] Tertii ſemen irionis ſemini ſimile:

NOTÆ.

3. *Hujus genera.*] Alio ſpectat Theophraſtea panacis univerſim diſtributio in duo genera, *τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ πλατύφυλλον*, lib 9. hiſt. cap. 12. alterum latioris folii, tenuioris alterum.

Sect. XV. 1. *Heracleon.*] Hæc ſideritis tertia Dioſcoridis eſt, lib. 4. cap. 35. quam & Cratevas ibi Ἡράκλειαν vocat, flore puniceo, foliis coriandri, caulibus *σπιθαμιαίοις*, hoc eſt, palmi altitudine. Geranium eſt Dodonæi Robertianum, pag. 62. viſum a nobis in horto Regio.

2. *Omniaque vulnera.*] Dioſcor. loc. cit. *Καὶ ταύτης ἡ δύναμις ἐπιτιθεμένης κολλητικὴ ἐναίμων καὶ νεοτρώτων* *Hujus impoſitæ ea vis eſt, ut cruenta recentiaque vulnera glutinet.*

Sect. XVI. 1. *Eſt Chironis .... de qua diximus.*] Libro 23. ſect. 17.

2. *Sicuti de herba.*] Parthenio ſcilicet, de quo lib. 22. ſect. 20.

Sect. XVII. 1. *Herculi eam.*] Vox hæc *ὑοσκύαμος*, ſuis fabam, ſeu fabam porcinam ſonat. Cum porro ſuem, aprum Erymanthium Hercules occiderit, qui aper in Arcadum terra fuerat enutritus, idcirco & faba ſuis Arcadicæ hæc appellata eſt, & in partem aliquam ejus inventionis Hercules venit. Vide Galen. lib. 9. *κατὰ τόπους*, cap. 4 pag. 609. Eadem Apollinaris dicitur, quod mentem percellat, quaſi æſtu Apollinis.

2. *Apud Arabas.*] Ita Reg. 2 librique editi. Reg. 1. *apud Arbilas*: unde quidam *apud alios* fingunt. Certe vocem eam eſſe Latini oris, non Arabici ſoni, vel ex Scribonio Largo intelligitur, qui Plinio vetuſtior, (nam is Tiberii principatu vixit:) Compoſ. 181. *Altercum*, inquit, *quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave, veniſque diſtentum habent: mente abalienantur, cum quadam verborum altercatione: inde enim hoc nomen herba trahit altercum.* Sic etiam Apuleïus, cap. 4. *A Græcis Hyoſcyamos dicitur, & Dioſcyamos .... Latini inſanam vocant, aliqui Apollinarem, alii altercullum, &c.* Gallis, *Hannebane*: Juſquiamus, officinis Tergemini hyoſcyami icones exhibet Dodonæus, pag. 447. Vidimus in horto Regio.

3. *Unum nigro.*] Dioſcor. lib 4. cap. 69. Ὁ *μὲν γὰρ ἄνθη ὑποπόρφυρα φέρει .... σπέρμα μέλαν, καὶ τοὺς κυτίνους σκληροὺς καὶ ἀκανθώδεις.*

4 *Vulgare.*] Et idem nigrum, ſed hujus cæli ſolique, non Galatici, nec ſaturi coloris, ſed ex candido nigro.

5. *Tertii ſemen.*] Alterum hoc Dioſcoridis, qui non omnia genera attigit, altercum eſt: Ὁ *δέ τις, ἄνθη μηλινο-*

&

& omnia insaniam gignentia, capitisque vertigines. [6] Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius ceteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc recepere Medici. [7] Item rufi seminis. Nonnunquam autem candidum rufescit, [8] si non ematuruit, improbaturque. Et alioqui nullum, nisi cum inaruit, legitur. [9] Natura vini, ideoque mentem caputque infestans. Usus seminis & per se, & succo expresso. [10] Exprimitur separatim, & caulibus foliisque: utuntur & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibantur. [11] Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. [12] Et oleum fit ex semine, ut diximus, [13] quod ipsum auribus infusum tentat mentem. [14] Mireque, ut contra venenum, remedia prodidere his qui id bibissent, & ipsum pro remediis: adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodesse.

XVIII. II. [1] Linozostis, sive parthenion, Mercurii inventum est: ideo apud Græcos [2] Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. [3] Duo ejus genera: masculus, & femina, quæ ef- CAPUT V.

NOTÆ.

..... σπέρμα ὑπόξανθον, ὥσπερ ἐρύσιμον. Ὄζει δὲ μανιώδεις ὑπάρχουσι καὶ καρωτικοί. *Alterius flores sunt lutei .... subflavum, & irionis seminis simile. Insaniam illa gignunt, & soporem.*

6. *Quartum.*] Quod Dioscoridi loc. cit. tertium est, eisdemque plane verbis ab eo describitur.

7. *Item rufi.*] Quod, inquit, est rufi seminis, ξανθῦ, in medicinæ usus adhibetur. Diosc. loc. cit.

8. *Si non ematuruit.*] Cum nequit maturescere, aut percoqui.

9. *Natura vini.*] Inest vis ei vini: nam caput tentat, &c. Ita libri omnes, non *veneni*. Et aliud ei nomen ab ea causa inditum. *Milimindrum*, inquit Papias, *vulgus vocat pro eo quod elevationem mentis inducat: hæc herba hyoscyamos appellatur.*

10. *Exprimitur.*] E semine ait, & caulibus, & foliis, separatim exprimi succum, utilem in medicina. Vide Notas & Emend. num. V.

11. *Etiam antiqui.*] Dioscor. loc cit. *Terna*, inquit, *quaterna* folia cum vino pota febres epialas depellunt, ἠπιάλους πυρετοὺς θεραπεύει. Febris continuæ quotidianæ genus hoc nomine Græci intelligunt.

12. *Et oleum .... ut diximus.*] Libro 15. sect. 7. & lib. 23. sect 49.

13. *Quod ipsum auribus.*] Prodest auribus, menti nocet. Apuleïus, cap. 4. *de Symphoniaca*, sive hyoscyamo, tit. 1. *Ad aurium dolorem: Herba symphoniaca succus tepefactus cum oleo rosaceo, & in aurem instillatus, aurium dolorem mirifice tollit: & si vermes fuerint, necat eos.*

14. *Mireque.*] Mirum est a Medicis, tanquam contra venenum, remedia tradi, ab iis sumenda, qui hyoscyamum bibissent: & ex ipso simul hyoscyamo remedia peti.

Sect. XVIII. 1. *Linozostis.*] Diosc. lib. 4. cap. 191. Λινόζωστις, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ Ἑρμοῦ βοτάνιον καλοῦσι. Et in Nothis: Ῥωμαῖοι ἥρβα Μερκουριάλις μάσκουλα. Mercurialem Galli, ut Latini, vocitant, *Mercuriale* Vide iconem maris ac feminæ apud Lobelium, in Observ. pag 131. Vidimus in horto Regio.

2. *Hermupoan.*] Ἑρμοῦ πόαν, id est, Mercurii herba: quo sensu & Hermubotane, ἑρμοῦ βοτάνη ab Apuleïo etiam appellatur, cap. 82.

3. *Duo ejus genera.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

ficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus foliis, geniculis denſis, [4] alarum cavis multis, [5] ſemine in geniculis dependente: feminæ copioſo, mari juxta genicula ſtante, rariori ac [6] brevi, contortoque: feminæ, ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, feminis candidiora: radix ſupervacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. [7] Mirum eſt, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur, hunc facere: ut feminæ, illam. [8] Hoc contingere, ſi a conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edanturve folia decocta ex oleo & ſale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. [9] Decoctum dari jubent, & herbam ipſam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die a balneo coïre eas. [10] Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicavit has: ad hunc modum [11] Medicorum nemo novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel roſaceo, vel irino, vel lirino admovit: [12] item ad ciendos menſes ſecundaſque. [13] Hoc idem præſtare potu fotuque dixit. [14] Inſtillavit auribus olidis ſuccum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia impoſuit, [15] epiphoris, ſtranguriæ, &

NOTÆ.

4. *Alarum cavis.*] Dioſc. μασχάλας πολλὰς, πυκνὰς ἔχοντα. Ala proprie pars eſt hominis concava, ſubter brachium, quæ & axilla dicitur. Ad hujus ſimilitudinem, in herbis ala, quæ Græcis μασχάλη, ſignificat cavum illum, inter caulem, & ramulos, anfractum: unde nova proles egreditur. In arborum ramis pars eorundem cava, qua matri adhæreſcunt: in qua & gigni aliquando viſcum fungoſque contingit.

5. *Semine in geniculis.*] E ſinu foliorum, dependente.

6. *Brevi contortoque.*] In formam teſticulorum, ὥσπερ ὀρχίδια, inquit Dioſc. unde & teſticulatam Latini dixere, ut auctor eſt Apuleïus, cap. 82.

7. *Mirum eſt.*] Hoc pariter Dioſcor. totidem verbis, loc. cit.

8. *Hoc contingere.*] Dioſcor. loc. cit.

9. *Decoctum.*] Dioſc. loc. cit.

10. *Hippocrates.*] Libro 1. de morb. mul. tex. 63. pag. 455. tex. 74. pag. 461. tex. 82. pag. 465. tex. 85. pag. 468. &c. Libro de nat. mul. tex. 8. pag. 364. tex. x1. pag. 366 tex. 18. pag. 371. &c. Libro 2. de morbis, tex. 12. pag. 43. &c.

11. *Medicorum nemo.*] Carpit ævi ſui medicos. Noſtra ætate mercuriali utuntur in peſſis.

12. *Item ad ciendos.*] Apuleïus, cap. 82. tit. 2. *Ad menſtrua cienda: Herba Mercurialis cum oleo irino vel roſaceo admota, mox provocat ſanguinem menſtruum.*

13. *Hoc idem*] Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 377. ad ciendos menſes, ἢν τὰ ἐπιμήνια μὴ γίνηται. Λινοζώστιος τὸν καρπὸν καὶ τὰ φύλλα ἐν οἴνῳ δοῦναι πιεῖν. *Mercurialis ſemen & folia in vino bibenda præbe.* Et pag. 378 Λινοζώστιος φύλλα τρίψας ἐν ῥάκει προσθεῖναι. *Mercurialis folia trita in linteo ſubde.*

14. *Inſtillavit auribus olidis.*] Cum quis ex aure male olet, ἐκ τοῦ ὠτὸς κακὸν ὄζει, inquit Hippocr. lib. de internis affectionibus, tex. 34. id quod accidere ſplenicis docet. Apuleïus, cap. 82 tit. 4. ſi aqua in aures introïerit, ad extrahendam, mercurialis quoque ſuccum inſtillat.

15. *Epiphoris.*] Oculorum videlicet: neque enim alias Plinius intelligit, niſi ſpeciatim ſignificet. Dalecampius *fluxiones in ventrem* interpretatur, quo ſenſu nuſquam vocem eam noſter accepit. Sed & ab Apuleïo Lugdunenſis Medicus ar-

vesicæ. Decoctum ejus dedit cum myrrha & thure. [16] Alvo quidem solvendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat in duobus sextariis aquæ ad dimidias : bibitur sale & melle admixto : necnon cum ungula suis, aut gallinacceo decoctum salubrius. Purgationis causa putavere aliqui [17] utramque dandam, sive cum malva decoctum. Thoracem purgant, [18] bilem detrahunt, sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis.

XIX. 12. Invenit & Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id [1] Achilleos vocatur. Hac sanasse [2] Telephum dicitur. [3] Alii primum æruginem invenisse, utilissimam emplastris, ideoque pingitur a cuspide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque usum medicamento volunt. [4] Aliqui & hanc panacem heracleon, alii sideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam feniculi foliis vestitam ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, sed veram Achilleon esse scapo cæruleo pedali, sine ramis, ex omni parte sin-

NOTÆ.

guitur, ita scribente scilicet, cap. 82. tit. 3. *Ad epiphoras oculorum : Herbæ mercurialis folia*, inquit, *cum vino albo vetere impone.*

16. *Alvo quidem.*] Q. Serenus, cap. 29. pag. 143.

Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso,
Potibus aut duris restricta morabitur alvus :
Vincetur talis mora gramine Mercuriali,
Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.

Et Apuleïus, cap. 82. tit. 1. *Ad ventris duritiam : Herbam Mercurialem coques, & tritam ex passo dabis : statim detrahet, & stomachum purgabit : aut semen ejus tritum ex passo dato, &c.* Scribonius Largus, Compos. 135. *Mollit ergo alvum herba Mercurialis, lenibus oleribus quamplurima mixta.*

17. *Vtramque dandam.*] Marem feminamque.

18. *Bilem detrahunt.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 217.

Sect. XIX. 1. *Achilleos vocatur.*] Hæc sideritis Heraclea est, de qua sect 15.

2. *Telephum.*] Herculis filium, Mysorum regem ab Achille ipso sanatum, a quo vulneratus fuerat. Consulto enim oraculo, responsum tulit, Ὁ τρώσας ἰάσεται. Supplex itaque Achilli factus, id ab ipso impetravit. Horatius, Epod. 17. vers. 8.

Movit nepotem Telephus Nereïum,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, & in quem tela acuta torserat.

3. *Alii primum æruginem.*] Quo spectat Ovidius, lib. 1. de Remed. Amor. vers. 47.

Vulnus in Herculeo quæ quondam fecerat hoste,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Hoc iterum Plinius repetit, lib. 34. sect. 45.

4. *Aliqui & hunc panacem.*] Aliqui sanatum, inquit, Telephum aïunt, herba millefolia, quam & panacen heracleon, & Achilleam, & sideritin vocant. In his Apuleïus, cap. 88 *Græci myriophyllon .... alii Achilleon .... Latini millefolium .... Hanc herbam Achilles invenit : unde vulnera ferro facta sanabat : & ob id Achilleos vocatur : hac sanasse Telephum dicitur.* Hæc Ἀχίλλειος Dioscoridis est, lib. 4. cap. 36. quam & sideritin appellatam ait. Millefolium idem terrestre, seu militaris herba, de qua diximus libro anteriore, sect. 95. picta a Lobelio, ut diximus, & a Dodonæo, pag. 101.

gulis foliis rotundis eleganter vestitam. [5] Alii quadrato caule, capitulis marrubii, folio quercus. [6] Hanc etiam præcisos nervos glutinare faciunt. [7] Alii sideritin in maceriis nascentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in vineis nascentem. [8] Aliam vero binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ semine, omnes vulneribus præcipuas. Nostri eam, quæ est latissimo folio [9] scopam regiam vocant. Medetur anginis suum.

XX. 13. [1] Invenit & Teucer eadem ætate [2] Teucrion, quam quidam hemionion vocant, spargentem juncos tenues, folia parva, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus. [3] Constatque sic inventam: Cum exta super eam projecta essent, adhæsisse lieni, eumque exinanisse. Ob id a quibusdam splenion vocatur. [4] Narrant, sues, qui radicem ejus ederint, sine splene inveniri. [5] Quidam ramis hyssopi surculosam,

NOTÆ.

5. *Alii quadrato.*] Hæc sideritis prior Diosc. lib. 4. cap. 33. de qua ille paria refert totidem verbis: folio nempe marrubii, ad similitudinem foliorum quercus accedente: e quadrangulis caulibus, in quibus orbiculata interdum, ut in marrubio, verticilla spectantur. Recentior ætas in officinis herbam Judaïcam, & *Tetrahil* barbaro nomine vocat. A Dodonæo pingitur, pag. 94. Ruellio adstipulante, lib. 3. pag. 594.

6. *Hanc etiam.*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δ' ἔχει τὰ φύλλα καταπλασσόμενα τραυμάτων κολλητικήν, &c. Et est ea dos herbæ Judaïcæ propria.

7. *Alii sideritin.*] Et id heracleæ sideriti natale solum, de qua sect. 15 diximus. Diosc. lib. 4 cap. 35. Σιδηρῖτις ... Ἡράκλεια .... *φυομένη ἐν τοίχοις καὶ ἀμπελῶσιν, in maceriis, vinetisque.*

8. *Aliam vero*] Nempe sideritin Dioscoridis alteram, quam ille iisdem omnino notis deliniat, lib. 4. cap. 34. quæ omnes pulcre cadunt in eam quam Pimpinellam in Gallia vulgus appellat, *la Pimprenelle:* quam & thryallidem a Theophrasto vocari diximus, lib. 21. sect. 61. Hujus est eximia vis ad vulnera. Anguillara, par. 14. pag. 257. *La seconda siderite non e altro che la Pimpinella nostra commune.*

9. *Scopam regiam.*] In Indice *scopa regia.* In MSS. quibusdam, *scopas regias* hoc loco legitur. Pimpinella silvestris est, seu sanguisorba major, delineata a Dodonæo, pag. 105. Ruellius, lib. 3. pag. 594. falso arbitrantur eam esse quam vulgus *Carpentariorum herbam* appellat: quod materiarii fabri sæpiuscule hac utuntur ad glutinanda vulnera.

Sect. XX. 1. *Invenit & Teucer.*] Telamonis filius, Priami ex sorore nepos. De quo Horat. lib. 4. Carm. Ode 9.

Primusque Teucer tela Cydonio
Direxit arcu.

2. *Teucrion.*] Non illud quidem Dioscoridis Teucrium est; sed hemionitis, cujus ille iisdem fere verbis meminit, lib. 3. cap. 152. Ἡμιονῖτις, οἱ δὲ σπλήνιον, &c. Sic etiam Oribasius, lib. XI. pag. 198. Pingitur a Dodonæo, pag. 464. Hemionion pariter Teucrion appellari, auctor est Apuleïus, cap. 56. Sed cum lonchitide male confundit.

3. *Constatque &c.*] Hæc totidem verbis Apuleïus, loc. cit.

4. *Narrant.*] Apuleïus, loc. cit.

5. *Quidam ramis.*] Et hæc pariter Apuleïus, loc. cit. Hoc Teucrium Dioscoridis videtur, lib. 3. cap. 111. simillimum chamædryï, vel ipsa forte chamædrys, de qua libro anteriore diximus, sect. 80. Nam & ipsam aliqui appellavere Teucrion.

folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc jubent; adeo florere non dubitant: maximeque ex Ciliciis & Pisidiæ montibus laudant.

XXI. 14. [1] Melampodis fama, divinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum ellebori genus Melampodion. [2] Aliqui pastorem eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari pasto illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici simul convenit. [3] Prima duo sunt, candidum & nigrum. [4] Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. [5] Alii folia nigri, platano similia, sed minora, nigrioraque & pluribus divisuris scissa: [6] albi, betæ incipientis: hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescentia. [7] Utraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, [8] radice fimbriata cæparum modo. [9] Nigro equi, boves, sues necantur: itaque cavent id, cum candido vescantur. [10] Tempestivum esse tradunt messibus. [11] Plurimum autem nascitur in Oeta monte: & optimum uno ejus loco circa Py-

NOTÆ.

Sect. XXI. 1. *Melampodis.*] De quo nos strictim lib. 7. sect. 33.

2. *Aliqui pastorem.*] Ita Diosc. lib. 4. cap. 151. At Apollodorus Athen. in Biblioth. purgationem Prœti filiarum, potius ad vatem Melampoda, quam ad pastorem refert: natasque ait ex Prœto & Stenobœa filias, Lysippen, Iphinoën, & Iphianassam: quæ ubi primum adoleverint, vexatæ insania sint: sed Melampodis cura purgatione usas ex iis duas resipuisse. Hunc autem in eis errorem fuisse mentis animique, boves ut se crederent, quod Virgilius quoque in Bucolicis, Eclog. 6. vers. 48. significat, neutiquam fabulosum videri debere, disce ex Ægineta, lib. 3. ubi de atra bile.

3. *Prima duo.*] Accepta hæc deinceps ad verbum, ex Theophr. lib. 9. hist. cap. XI. Genus utrumque vidimus in horto Regio. Nigrum, *Ellebore noir*, a Clusio pingitur accurate, lib. 2. histor. rar. plant. pag. 274. Candidum, *Ellebore blanc*, in Eystettensi horto.

4. *Hoc radicibus.*] Alii similia esse aiunt genera ellebori duo: radice tantum differre: hujus candida, alterius nigra. Οἱ μὲν γὰρ ὁμοίους εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι μόνον διαφέρειν· τὸ δὲ ῥίζαν τοῦ μὲν λευκὴν, τοῦ δὲ μέλαιναν. Theophrast. loco citato.

5. *Alii folia.*] Diosc. de veratro nigro, lib. 4. cap. 151. Ἔχει δὲ τὰ φύλλα χλωρὰ, πλατάνῳ προσεμφερῆ, ἐλάττονα δὲ, καὶ πολυσχιδέστερα, καὶ μελάντερα.

6. *Albi, betæ.*] Ellebori albi folia sunt, inquit Dioscor. lib. 4. cap. 150. betæ silvestris similia, sed breviora, nigrioraque, & dorsi spina rubescit: ὅμοια τοῖς τοῦ σεύτλου ἀγρίου, βραχύτερα δὲ καὶ μελάντερα, καὶ τῇ ῥάχει ἐρυθρά.

7. *Utraque caule*] De candido id diserte Diosc. loc. cit. Καυλὸν δὲ παλαιστιαῖον, κοῖλον, περιφλοιζόμενον, ὅταν ἄρξηται ξηραίνεσθαι. *Caulem palmi altitudine, concavum, qui quidem tunicas, quibus convolvitur, abdicat, cum arescere incipit.*

8. *Radice fimbriata.*] Fibrata, tenuibus fibris distincta. Vide Notas & Emend. num. VI.

9. *Nigro equi &c.*] Sic Theophr. loc. cit. sed idem candido vesci tantum oves dixit, τὰ πρόβατα.

10. *Tempestivum.*] Candidum quidem messibus colligi Dioscorides jubet, lib. 4. cap. 150.

11. *Plurimum.*] Theophr. loc. cit. Ἐκ τῆς Οἴτης συλλέγουσι· πλεῖστος γὰρ ἐνταῦθα φύεται καὶ ἄριστος· μοναχοῦ δὲ φύεται τῆς Οἴτης περὶ τὰς Πύρας. Pyra locus est in

rum. 12 Nigrum ubique provenit, sed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. 13 Candidum probatur Oetæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico, ex vicino. Nigrum ex his 14 Melampodion vocant, 15 quo & domos suffiunt, purgantque, spargentes & pecora, cum precatione solenni: hoc & religiosius colligitur. 16 Primum enim gladio circumscribitur. Dein qui succisurus est, ortum spectat: 17 & precatur, ut id liceat sibi concedentibus Diis facere, 18 observatque aquilæ volatus: fere enim secantibus interest: & si prope advolavit, moriturum illo anno qui succidat, augurium est. 19 Nec album facile colligitur, caput aggravans, maxime nisi præsumatur allium, & subinde vinum sorbeatur, celeriterque fodiatur. 20 Nigrum alii ectomon vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna: 21 candidum autem vomitione, causasque morborum extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, 22 ut plerique studiorum gratia ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius

Notæ.

ejus montis vertice, in quo sacrificantem Herculem, ubi se conjecisset in rogum, arsisse ferunt. Claudianus, de tertio Consul. Honorii, vers. 114.

fuga deserit Oetes,
Herculeo damnata rogo.

12. *Nigrum &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 151. post Theophr. loc. cit. ad verbum.

13. *Candidum &c.*] Theophr. loco citato.

14. *Melampodion.*] Ab inventore. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δὲ τὸν μέλανά τινες ἐκ τοῦ τεμόντος καὶ ἀνευρόντος Μελαμπόδιον, &c. Sic etiam Diosc. lib. 4. cap. 151.

15. *Quo & domos.*] Diosc. loc. cit. Περιρραίνουσι δὲ καὶ οἰκίας αὐτῷ, καθαρτικὸν εἶναι νομίζοντες. *Sed & eo domos aspergunt, purgandi expiandique vim inesse ei rati.* Theophr. loc. cit. Καθαίρουσι δὲ καὶ ὗς αὐτῷ καὶ πρόβατα, συνεπᾴδοντές τινα ἐπῳδήν. *Lustrant eo sues, ovesque cum incantatione quadam.*

16. *Primum enim.*] Hic ritus omnis e Theophrasto desumptus, lib. 9. hist. cap. 9.

17. *Et precatur.*] Stant, inquit, & Apollinem, Æsculapiumque deprecantur, ut ea res sibi feliciter cedat. Dioscor. lib. 4. cap. 151.

18. *Observatque aquilæ.*] Observat, num aquila sibi in eo opere occupato, interveniat: abstinet, si cernat. Periculum enim imminet secanti, &c. Theophrast. & Dioscor. locis cit.

19. *Nec album*] De nigro hæc Diosc. prodidit, loc. cit. de elleboro universim, Theophr. lib. 9. hist. cap. 9.

20. *Nigrum alii ectomon.*] Galenus in Explic. vocum Hippocr. pag. 89. Ἐκτόμου, ἐλλεβόρου μέλανος. Hesychius: ἐκτομόν, ἐλλέβορος. Erotianus, in collect. diction. Hippocr. apud Galen. pag. 119. Ἐκτόμου, Διοκλῆς φησιν οὕτω καλεῖσθαι τὸν μέλανα ἐλλέβορον. Diosc. loc. cit. Ἐλλέβορος μέλας, οἱ δὲ Μελαμπόδιον, οἱ δὲ ἔκστομον, (lege ἔκτομον,) οἱ δὲ πολύρριζον, a multa, ut diximus, radice fimbriata. Prius in editis libris *entomon*: in M S S. *eucymon*: utrumque perverse.

21. *Candidum autem.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. & Dioscor. lib. 4. cap. 150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. *Purgat vomitionibus varii coloris humores extrahens.*

22. *Vt plerique.*] Hæc totidem verbis Gellius, lib. 17. cap. 15. pag. 968. de Carneade in primis. Et Valerius Max. lib. 8. cap. 7. num. 5. *Carneades cum Chrysippo disputaturus, elleboro se ante purgabat, ad exprimendum ingenium suum*

ſumptitaverint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris: [23] Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clariſſimum, (cui ante omnes plebs ſtans plauſit, [24] optimates vero bellum Marſicum imputavere:) conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſſime ſumitur, quoniam ([25] ut diximus) ſeſamoïdes admiſcent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per ſe, & mixta radicula, [26] qua lanas diximus lavari, [27] ſternumentum facit, amboque ſomnum. Leguntur autem tenuiſſimæ radices breveſque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma, quæ eſt craſſiſſima, cæpis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. [28] Antiqui radicem cortice quam carnoſiſſimo ſeligebant, quo tenuior eximeretur medulla. [29] Hanc humidis ſpongiis opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, iis utentes: [30] nunc ramulos ipſos ab radice quam graviſſimi corticis ita dant. [31] Optimum, quod acre guſtu fervenſque, in frangendo [32] pulverem emittit. Durare vim ejus XXX. annis ferunt.

Notæ.

attentius, & illius refellendum acrius: quas potiones induſtria ſolidæ laudis cupidis efficit appetendas. De Carneade alia diximus, lib. 7. ſect. 31.

23. *Druſum quoque.*] Hunc locum Gellius ita recitat, loc. cit. pag. 971. *Sed elleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra Plinius ſecundus in libris Naturalis Hiſtoriæ ſcripſit: propterea Livium Druſum, qui Tribunus plebis fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigaſſe, & in ea inſula elleborum bibiſſe ait, atque ita morbo liberatum.* Nigrum veratrum ad comitialem morbum Celſus quoque commendat, lib. 3. cap. 23.

24. *Optimates vero.*] Sociale, vel Marſicum bellum appellatum eſt, quod a Marſis primum concitatum fuit. Etenim Latini omnes, ac plerique Italiæ populi, indigne ferentes ſe laborum omnium, ac periculorum participes, ab communione imperii & honoris excludi, fruſtra per Druſum, qui hac arte conciliatis animis affectabat imperium, ſperata civitate, quod jure non poterant, armis conſequi ſtuduerunt. Hæc prolixius Florus, lib. 3. cap. 18. aliique.

25. *Vt diximus.*] Libro 22. ſect. 64.

26. *Qua lanas diximus.*] Libro 19. ſect. 18.

27. *Sternumentum.*] Scribonius Largus, Compoſ. Med. cap. 1. num. 10. *Proritat ſternutamentum etiam per ſe contuſum, & naribus injectum veratrum album. Nigrum, ſiccum & aridum, ſternutationem ſtatim invitat.*

28. *Antiqui.*] Sic Dioſc. de utroque elleboro, eligi jubet carnoſum, & cui tenuis medulla ſit: Ἐκλέγου δὲ τὸν εὔσαρκον, καὶ εὔτροφον, λεπτὴν ἔχοντα τὴν ἐντεριώνην.

29. *Hanc humidis.*] Ut aqua madefacta radix turgeſceret, faciliuſque divideretur acu, vel forficula, in tenuia fila.

30. *Nunc ramulos.*] Fibras radicum integras.

31. *Optimum.*] Candidum probat Dioſc. lib. 4. cap. 150. quod non ſit admodum guſtu fervens, ἐκπυρῶν τῇ γεύσει οὐ λίαν. Nigrum, cap. ſeq. acre guſtu, fervenſque, δριμὺν ἐν τῇ γεύσει, καὶ πυρώδη.

32. *Pulverem.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 150. Χνοῦν ἀφιεὶς ἐν τῷ θραύεσθαι, *pulverem emittens, dum frangitur.* Ut plurimum evanidam vetuſtatem ſapit, quod dum frangitur, fatiſcit in pulverem.

XXII. [1] Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. [2] Trahit alvum, & bilem, pituitasque. [3] Ex aqua datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma, modice quatuor obolis. [4] Miscuere aliqui & scammoneam, sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert: [5] oculorum caliginem fotu discutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, suppurata, duritias concoquit & purgat: [6] item fistulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum squamis æris & sandaracha. [7] Hydropicorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. [8] Pecorum & jumentorum pituitas sanat, surculo per aurem trajecto, & postero die eadem hora exempto. [9] Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum pisselæo.

XXIII. [1] Album optimum, quod celerrime movet sternumenta: sed multum terribilius nigro, præcipue si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestivas somni vires, singultus infinitos aut sternumenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsumque elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus: sæpe etiam sanguine venis emisso. Jam vero & cum prospere cedat, terribili visu, variis coloribus vomitionum, & post vomitiones observatione alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. [2] Namque tradunt absumi carnem, si coquatur una. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas [3] datavit: sequentes & quaternas dedere, claro He-

NOTÆ.

Sect. XXII. 1. *Nigrum medetur &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 151.

2. *Trahit alvum &c.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. Diosc. loc. citatis. Καθαίρει δὲ τὴν κάτω κοιλίαν, ἄγον φλέγμα καὶ χολήν, *purgat per inferna, trahitque pituitam, & bilem.*

3. *Ex aqua &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Miscuere &c.*] Marcellus Empir. & Diosc. loc. cit.

5. *Oculorum.*] Collyriis admisceri ait Diosc. lib. 4. cap. 150. ad oculorum discutiendam caliginem.

6. *Item fistulas.*] Dioscor. lib. 4. cap 151. Σύριγγας δὲ καθαίρει καταθεὶς, καὶ μετὰ τρίτην ἐξαιρεθείς. *Fistulas inditum, ac tertia die exemptum purgat.*

7. *Hydropicorum.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 65.

8. *Pecorum &c.*] Vim omnino parem ac geminam consiliginis radici inferius attribuit, lib. 26 sect. 21.

9. *Scabiem.*] Diosc lib. 4 cap. 151. Θεραπεύει δὲ καὶ ψώρας, μετὰ λιβανωτοῦ ἢ κηροῦ, καὶ πίττης, καὶ κεδρίνου ἐλαίου καταχειόμενος. Quod ἔλαιον κέδρινον vocat Dioscorides, Plinio, ut monuimus lib. 24. sect. XI. pisselæon est.

Sect. XXIII. 1. *Album optimum.*] Diosc. lib. 4. cap. 150.

2. *Namque tradunt.*] Hoc pariter Diosc loc. cit. Συγκαθεψόμενός τε κρέασι, συντήκει αὐτά.

3. *Datavit.*] Ita Reg. 1. cum editis. Reg. 2. *dedit.*

rophili

rophili præconio, qui elleborum fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inventum eſt, quod inciſum forficulis, [4] ut diximus, cribrant: cortex remanet, [5] hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones ſiſtit.

XXIV. Cavendum eſt felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impetibiles cruciatus exiſtunt. [1] Nam æſtate potius, quam hieme dandum, non eſt in dubio. [2] Corpus ſeptem diebus ante præparandum cibis acribus, abſtinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. [3] Album & in dulci datur, aptiſſime vero in lente aut pulte. [4] Nuper invenere, diſſectis raphanis inſerere elleborum, rurſuſque comprimere raphanos, [5] ut tranſeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor fere horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. [6] Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, inſanientibus, [7] lymphaticis, [8] elephantiaſi albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibuſque [9] tympaniticis, ſtomachicis, [10] ſpaſticis, cyni-

NOTÆ.

4. *Vt diximus.*] Sect. 21.

5. *Hoc inaniunt.*] Hoc ſumpto cortice exinaniunt purgantque alvum. Sic lib. 26. ſect. 36. *Et alvum & bilem & pituitam exinanit*, hoc eſt purgat. Hunc locum nec Dalecampius intellexit, nec interpres Gallicus. Sed & in aliis plurimis ceſpitarunt.

Sect XXIV. 1. *Nam æſtate.*] Vere junioribus, ſenibus æſtate dari ſuadet Aëtius, lib. 1. cap. 129. pag. 114. Celſus, lib. 2. cap. 13. de vomitu: *At ubi longi valenteſque morbi ſine febre ſunt, ut comitialis, aut inſania, veratro quoque albo utendum eſt: id neque hieme, neque æſtate recte datur: optime vere, tolerabiliter autumno.*

2. *Corpus ſeptem.*] Aëtius, lib. 1. cap. 131. pag. 115.

3. *Album &c.*] Dioſc. lib. 4. cap. 150. Δίδοται ἢ ψιλὸν καθ' ἑαυτὸν, ἢ μετ' σησάμου . . . ἢ μελικράτου, ἢ φακοῦ, ἢ ἄλλου ῥοφήματος.

4. *Nuper invenere.*] Tradit hunc modum uberius paulo Aëtius, lib. 1. cap. 124. pag. 114.

5. *Vt tranſeat vis.*] Ut vis ellebori vehementior diſſipetur.

6 *Medetur ita . . . ut diximus.*] Nempe ſect. 21. His morborum generibus mederi elleborum ſcribit pariter Aëtius, lib. 1. cap. 125. pag. 114. In comitiali morbo in primis, ter aut quater veratro albo utendum, haud ita multis interpoſitis diebus, Celſus admonet, lib. 3. cap. 23.

7. *Lymphaticis.*] Furioſis, qui vitium contraxerunt ex aquæ conſpectu, vel ex imagine viſa in aqua. Feſtus: *Lympha dicta ſunt a Nymphis. Vulgo autem memoria proditum eſt, quicumque ſpeciem quandam e fonte, id eſt, effigiem nymphæ viderint, furendi non feciſſe finem, quos Græci νυμφολήπτους vocant, Latini lymphatos appellant.* Vide plura, ſi lubet, in Etymol. Voſſii.

8. *Elephantiaſi albæ.*] Elephantiaſi elleborum mederi, Celſus teſtatur, lib. 3. cap. 25. Vide Notas & Emend. num. VII.

9. *Tympaniticis.*] Qui hydrope incipiente laborant. Eſt enim hydropis genus τυμπανίας ſive τυμπανίτης, quod nomen eſt a tympano: quia pulſatus venter vento diſtentus, qui inter peritonæum & inteſtina, tympanum refert ſonitu. Nicandro in Alexiph. Τυμπανόεις ὕδρωψ appellatur. Et Celſum vide, lib. 3. cap. 21.

10. *Spaſticis, cynicis.*] Κυνικὸς σπασμὸς

cis, iſchiadicis, quartanis, quæ aliter non deſinant, tuſſi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.

XXV. [1] Vetant dari ſenibus & pueris: item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris: & feminis minus quam viris. Item timidis, aut ſi exhulcerata ſint præcordia, vel tumeant: minime ſanguinem exſcreantibus, [2] cauſariis vel latere, vel faucibus. [3] Medetur extra corporis, eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi veteri. [4] Mures polentæ admixtum necat. [5] Galli ſagittas in venatu elleboro tingunt, circumciſoque vulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. [6] Eodem & phthiriaſis emendatur.

CAP. VI. XXVI. 15. Ipſi Mithridati Cratevas adſcripſit unam [1] Mithridatiam vocatam. Huic folia duo a radice acantho ſimilia. Caulis inter utraque ſuſtinens roſeum florem.

XXVII. 16. [1] Alteram Lenæus, ſcordotin, ſive ſcordion, [2] ipſius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam [3] quernæ ſimilitudine, foliis lanuginoſis: reperitur in Ponto, campis pinguibus humidiſque, guſtus amari. [4] Eſt & alterius generis, latio-

NOTÆ.

oris eſt convulſio, diſtortioque, inde nomen ſortita, quod rictum canis repræſentet. Vide Notas & Emend. num. VIII.

Sect. XXV. 1. *Vetant dari.*] Hæc totidem fere verbis Aëtius, lib. 1. cap. 128. pag. 115. ſecutus Hippocratem, libro ſingulari, περὶ ἐλλεβορισμοῦ, pag. 611.

2. *Cauſariis.*] Valetudinariis. Livius, lib. 6. pag. 107. *Tertius exercitus ex cauſariis ſenioribuſque a L. Quintio ſcribatur, qui Vrbi mœnibuſque præſidio ſit.* Seneca, ep. 68. *Sic in animo noſtro ſunt quaſi cauſariæ partes, quibus adhibenda curatio eſt.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 7. *De aurium cauſatione.* Et cap. 10. *De oculorum cauſis.* Ulpiano, *Cauſaria mixtio*, quæ valetudinis cauſa datur. Martiano I C. *Cauſarius miles.*

3. *Medetur extra corporis.*] Externis corporis vitiis. Sic libro 22. ſect. 49. *Ad extera corporum.*

4. *Mures polentæ.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 160. de elleboro albo: Καὶ μύας κτείνει σὺν μέλιτι καὶ ἀλφίτῳ φυραθείς. Sic etiam Paxamus in Geopon. lib. 13. cap. 4. pag. 361. Οἱ μύες ἀναιροῦνται, ἐλλεβόρου μετ' ἀλφίτων συμφυραθέντος.

5. *Galli.*] Hoc fuit igitur venenum venatorium, quo uti in primis Gallos ſcribit Corn. Celſus, lib. 5. cap. 27. Gellius, lib. 17. cap. 15. pag. 972. *Præterea ſcriptum legimus*, inquit, *Gallos in venatibus tinguere elleboro ſagittas: quod his icta exanimata feræ teneriores ad epulas fiant: ſed propter ellebori contagium, vulnera ex ſagittis facta circumcidere latius dicuntur.*

6. *Eodem &c.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. *Ad pedunculos in omni parte corporis necandos efficax hoc remedium eſt: ellebori radicis uncia*, &c.

Sect. XXVI. 1. *Mithridatiam.*] Hanc a ſe repertam in Forojulienſi agro, deſcribit Aloyſius Anguillara, par. XI. pag. 174.

Sect. XXVII. 1. *Alteram . . . ſcordotin.*] Στάχυς hæc eſt Dioſcoridis, lib. 3. cap. 120. picta a Lobelio, in Obſerv. pag. 285. viſa a nobis in horto Regio.

2. *Ipſius manu.*] Mithridatis manu deſcriptam.

3. *Quernæ.*] *Quernæ* potius, vel *quercus.*

4. *Eſt & alterius.*] Et hoc ſcordii genus viſum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur in Obſerv. pag. 262.

ribus foliis, mentaſtro ſimilis, plurimoſque utraque ad uſus per ſe, [5] & inter alia in antidotis.

XXVIII. 17. [1] Polemoniam, alii Philetæriam, [2] a certamine regum inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice craſſa, exilibus ramis, quibus in ſummis corymbi dependent, nigro ſemine: cetero [3] rutæ ſimilis. Naſcitur in montuoſis.

XXIX. 18. [1] Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignoſi, nigricantis, hirſuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum inciſis [2] quinquepartito, nigris & ipſis, plumoſiſque: radice ſupervacua. [3] Semen dyſentericis in vino potum auxiliatur unice.

XXX. 19. [1] Centaurio curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta excidiſſet in pedem: quare aliqui Chironion vocant. [2] Folia ſunt lata & oblonga, ſerrato ambitu, denſa ab radice, [3] caules ternûm cubitorum, geniculati. [4] In his capita ceu papaverum. [5] Radix vaſta, rubeſcens, tenera fragiliſque,

NOTÆ.

5. *Et inter alia in antidotis.*] Vide Galen. lib. 1. de antid. cap. 12. pag. 883.

Sect. XXVIII. 1. *Polemoniam.*] Dioſc. lib. 4. cap. 8. Πολεμώνιον, οἱ δὲ φιλεταίρειον· Καππάδοκες δὲ χιλιοδύναμιν, &c. Iiſdem fere verbis ab utroque deſcribitur. Latino ore ac ſono Plinius, tum hoc loco, tum in Indice, chiliodynamam vocat. Quæ venire hodie poſſit in poſſeſſionem ejus nominis, non conſtare ſibi fatetur Anguillara, par. 14. pag. 249.

2. *A certamine regum.*] Cum ſit inter herbarios controverſia, aliis Polemoni, aliis Philetæro regi originem aſſignantibus. Fuit porro Philetærus Attali & Eumenis frater, a quibus Pergamenorum regum ſtemma cœpit.

3. *Rutæ ſimilis.*] Foliis rutæ ſcilicet, ſed majoribus paulo. Dioſcor. loc. cit.

Sect. XXIX. 1. *Eupatoria.*] Hæc verbis totidem Dioſcorides, lib. 4. cap. 41. Officinarum Agrimonia eſt, ut recte Anguillara, par. 14. pag. 258. in Italia frequens, picta a Lobelio in Obſervat. pag. 394. qualem in horto Regio vidimus: *Aigremoine.* Eadem plane forma, iiſdemque viribus a Dioſc. deſcribitur, loc. cit. A Mithridate Eupatore nomen ſortita.

2. *Quinquepartito.*] Sic etiam Dioſc. loc. cit. Φύλλα δὲ ἐκ διαστημάτων ἐσχισμένα μάλιστά που εἰς ε΄ μοίρας ἢ καὶ πλείους, τοῖς τοῦ πενταφύλλου ἢ καννάβεως μᾶλλον ἐοικότα, &c. *Foliis per intervalla quinquepartito ut plurimum, aut etiam amplius diviſis, quinquefoliis aut cannabis potius ſimilibus, nigricantibus & ipſis, ac per ambitum ſerræ modo inciſis.*

3. *Semen.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XXX. 1. *Centaurio.*] Centaurium hoc magnum Dodonæi eſt, pag. 332. In Apulia frequens, ubi ab incolis *Ra Pontico* appellatur, ut teſtis eſt Anguillara, par. 12. pag. 194. Nobis, *La grande Centaurée.* Eſt in horto Regio. Chironiam quoque Apuleïus vocat, cap. 34. Κενταύρειον & κενταύρειαν Græci: Maro *graveolentia centaurea* dixit.

2. *Folia ſunt lata &c.*] Hæc iiſdem fere verbis Dioſc. lib. 3. cap. 8.

3. *Caules ternûm cubitorum geniculati.*] Poſtremam hanc vocem Dioſcorides non habet: hoc tantum: Καυλὸν δὲ ἔχει ὡς λαπάθου δίπηχυν, ἢ καὶ τρίπηχυν, *caulem habet binûm ternûmve cubitorum, ceu lapathi.*

4. *In his capita.*] Dioſcor. loco cit. Παραφυάδας ἀπὸ ῥίζης ἔχοντα πολλάς, ἐφ' ὧν κεφαλαὶ ὅμοιαι μήκωνι.

5. *Radix vaſta &c.*] Dioſc. totidem verbis, loc. cit.

ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. [6] Naſcitur in collibus pingui ſolo. [7] Laudatiſſima in Arcadia, Elide, Meſſenia, Pholoë, & Lycia: & in Alpibus vero, plurimiſque aliis locis. [8] In Lycia quidem & ex ea Lycium faciunt. [9] Vis in vulneribus tanta, ut cohæreſcere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. [10] In uſu radix tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur: ſi febris ſit, in aqua trita, ceteris in vino. [11] Medetur & iiſdem morbis decoctæ ſuccus.

XXXI. 20. [1] Eſt alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui [2] libadion vocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur, [3] origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis, [4] anguloſo caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & [5] ſupervacua, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur, [6] ſuccus e fronde. [7] Quidam caules conciſos madefaciunt diebus XVIII. atque ita exprimunt. [8] Hoc centaurion noſtri fel terræ vocant, propter amaritudinem ſummam. [9] Galli exacon, quoniam

N O T Æ.

6. *Naſcitur.*] Dioſcor. loc. cit.

7. *Laudatiſſima.*] Dioſc. loc. cit. iiſdem verbis.

8. *In Lycia quidem.*] Dioſc. loc. cit. Οἱ δὲ ἐν Λυκίᾳ αὐτὴν χυλίζοντες, χρῶνται αὐτῇ ἀντὶ Λυκίου. *Lyciæ incolæ ſuccum illius exprimunt, quo pro Lycio utuntur.*

9. *Vis in vulneribus.*] Vulnera, inquit Dioſcor. loc. cit. colligat, & conglutinat: Quin & tuſam ſi quis ſimul cum carnibus coquat, carnes ipſæ cohæreſcent. Συνάγει γὰρ καὶ κολλᾷ· καὶ τὰ ἑψόμενα δὲ κρέα συνάγει, ἐάν τις αὐτὴν κόψας συνεψήσῃ. Apuleïus, cap. 34. *de centauria majore*, tit. 5. *Ad vulnera recentia: Herba centauria major tam efficax eſt ad plagas glutinandas, ut etiam carnes coëant, quæ ex aqua ejus coquuntur.*

10. *In uſu radix.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 3. cap. 8.

11. *Medetur & iiſdem.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

Sect. XXXI. 1. *Eſt alterum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 39. Κενταύρειον τὸ μικρὸν καὶ λεπτὸν, &c. Centaurium minus Dodonæi, pag. 334. pictum & in Eyſtettenſi horto: vidimus in Regio. *La petite Centaurée.*

2. *Libadion vocant.*] Ita M S S. omnes, tum hoc loco, tum in Indice. Dioſcor. loc. cit. ὅ τινες λιμναῖον καλοῦσι, quaſi paluſtre, quoniam humecta loca, & rigua amet. Qua cauſa & *libadion* recte cognominatur, quoniam ſunt λιβάδες rivi, ſtagna, latices, ſcaturigines.

3. *Origano ſimile.*] Dioſc. πόα … ὀριγάνῳ παραπλήσιός ἐστι.

4. *Anguloſo.*] Καυλὸν ἔχουσα ὑπὲρ σπιθαμὴν, γεγωνιωμένον. Dioſcor. loc. cit. ex quo forte legendum, *anguloſo caule, palmum alto.*

5. *Supervacua.*] Inutili. Ῥίζα μικρὰ, ἄχρηστος &c. *nullius uſus*, ut ait interpres Oribaſii, lib. XI. pag. 201.

6. *Succus e fronde.*] Ex herba virente, ac ſeminibus prægnante exprimi ait Dioſc. loc. cit.

7. *Quidam.*] Succi extrahendi modum alterum Dioſcor. edocet, loco citato.

8. *Hoc … fel terræ.*] Dioſc. in Nothis, pag. 451. ipſi quoque majori centaurio, tribuit hanc nomenclationem. Οἱ δὲ Χειρωνιάς. Ῥωμαῖοι, φελτέρραι.

9. *Galli exacon.*] Celticæ vocis originationem e Græco fonte qui repetunt, ἀπὸ τοῦ ἀκεῖσθαι, a medendo hoc vocabulum effictum volunt. Iis qui venena ſumpſerint, centauriam minorem commendat in primis Apuleïus, cap. 35. tit. 5. ex aceto bibendam.

omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. 21. [1] Tertia eſt centauris, cognomine triorchis. Qui eam ſecat, rarum eſt, ut non vulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. [2] Theophraſtus defendi eam, impugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, a quo & nomen accepit. [3] Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi aſſignant.

XXXIII. 22. [1] Clymenus a rege herba appellata eſt, ederæ foliis, ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & ſemine ederæ, ſilveſtribus & montuoſis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum eſt, [2] dum medeatur, ſterilitatem pota etiam viris fieri. [3] Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine [4] inter ſe implexis, velut in polyporum cirris. [5] Et ſuccus autem in uſu, vi ſumma in refrigerando. CAP. VII.

XXXIV. 23. [1] Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique naſcentem, in Illyrico tamen præſtantiſſimam, folio fraxini: ſed

NOTÆ.

Sect. XXXII. 1. *Tertia eſt.*] Quis eam centaurida Plinio Theophraſtoque commonſtrarit, obſcurum: quæ forma ac facies illius ſit, ne ipſi quidem indicant: divinare nec licet, nec lubet.

2. *Theophraſtus.*] Libro 9. hiſtor. cap. 9.

3. *Imperiti.*] Et ſunt hac ætate herbarii, qui ſe iſtis adjungant.

Sect. XXXIII. 1. *Clymenus a rege.*] Fuit is Cænei filius, Arcadiæ rex, de quo Hyginus, fab. 206. pag 45. & fab. 242. pag. 47. Gemina porro clymenos a Plinio hac ſectione deſcribitur. Prior hæc alio nomine a Dioſc lib. 4. cap. 14. periclymenos appellatur, pingiturque iiſdem plane notis: Eandem eſſe ſane vel ex remediorum ſimilitudine ſæpius oſtenſuri ſumus. Clymenos a Theophraſto, quem Plinius ſequitur, nuncupata. A Dioſc. ipſo in Nothis, pag. 462. Περικλύμενον, οἱ δὲ κλύμενον, οἱ δὲ σπλήνιον, &c. quod & Oribaſius confirmat. Pingitur a Matthiolo, pag 972. Gallis, *Chevre-feuille*, & Caprifolium officinis.

2. *Dum medeatur.*] Interim dum medetur. Theophraſtus quoque, lib. 9. hiſt. cap. 9. ſterileſcere penitus hominem ait, ſi diebus xxx. continuis clymeni ſemen e vino albo ad ſextarii menſuram ebiberit. Ἄγονον idcirco dici Dioſc. prodit, in Nothis, pag. 462.

3. *Græci.*] Hæc altera, a Dioſcor. quidem, lib. 4. cap. 13. ſic appellata, clymenos eſt, quam verbis ille totidem deliniat. Κλύμενον καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον, ὅμοιον πῶς τοῦ κυάμου· φύλλα δὲ πρὸς τὰ τοῦ ἀρνογλώσσου· θυλάκια δὲ ἔχει ἐπὶ τοῦ καυλοῦ εἰς ἄλληλα νεύοντα, ἐοικότα ἴρεσι, καὶ πολύποδος πλεκτάναις. *Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu fabæ, folia plantagini ſimilia: folliculos vero habet ſupra caulem ita diſpoſitos, ut alter in alterum propendeat, velut in iride & in polyporum cirris.* Quæ notæ omnes ſatis apte in Matthioli Clymenum cadunt, quod ipſe exhibet, pag. 971. & Lobelius in Obſervat. pag 517.

4. *Inter ſe implexis.*] In ſe ſe mutuo converſis, εἰς ἄλληλα νεύοντα.

5. *Et ſuccus.*] Dioſcor. hæc paulo uberius, loc. cit.

Sect. XXXIV. 1. *Gentianam.*] Iiſdem verbis Dioſcor. lib. 3. cap. 3. Γεντιανὴ &c. Nomen apud omnes officinas retinet: *Gentiane.* A Dodonæo pingitur, pag. 340. De Gentio rege multa Livius, lib. 40. pag. 517. Cum Perſeo Macedone bellum Romanis intulit: cum eo ductus in triumphum eſt. Vide Eutrop. lib. 2. pag. 767. & 769.

magnitudine lactucæ, [2] caule tenero, pollicis crassitudine, cavo & inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, [3] sine odore, aquosis montibus Subalpinis plurima. [4] Usus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda.

XXXV. 24. [1] Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. [2] Folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, [3] odore acri: [4] gignitur in aquosis. Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita, asperitatem cohibeat.

XXXVI. 25. Mulieres quoque hanc gloriam affectavere, in quibus [1] Artemisia uxor Mausoli, [2] adoptata herba quæ antea [3] parthenis vocabatur. Sunt qui ab [4] Artemide Ilithyia cognominatam putant, quoniam privatim medeatur feminarum malis. [5] Est autem absinthii modo

Notæ.

2. *Caule tenero &c.*] Diosc. loc. cit.

3. *Sine odore.*] At non est omnino expers odoris in cælo hoc nostro, soloque.

4. *Vsus in.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXV. 1. *Invenit &c.*] Hesychius: Λυσιμαχία βοτάνη εὑρεθεῖσα ὑπὸ Λυσιμάχου, a Lysimacho scilicet Thraciæ rege, Alexandri comite. Sic dictam alii putant, παρὰ τὸ λύειν μάχην, quod animantium pugnas dirimat. Retinet nomen apud herbarios. Pliniana hæc, quæ purpurea est, & major communis, acccurate deliniatur a Clusio, lib. 4. hist. rar. plant. pag. lj. visa a nobis in horto Regio.

2. *Folia habet.*] Sic etiam a Diosc. describitur, lib. 4. cap. 3. Λυσιμάχιον, οἱ δὲ λύτρον καλοῦσι .... φύλλων λεπτῶν, παραπλησίων τοῖς τῆς ἰτέας.

3. *Odore acri.*] Sapore & gustu acri esse folia Diosc. prodidit, loc. cit. στύφοντα ἐν τῇ γεύσει.

4. *Gignitur.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXVI 1. *Artemisia.*] Artemisiam tamen herbam ab Hippocrate nuncupatam, ante hujus Artemisiæ tempora, apud ipsum Hippocratem reperio. Artemisia enim Mausoli uxor Hippocrate posterior est, quippe quæ Isocratis, Demosthenisque ætate floruerit. Quare herbam hanc, si ab Artemisia regina nomen habet, non ab ea quæ uxor Mausoli fuit, sed ab altera quæ Lygdamidis filia, Persico bello, nomen sortitam esse oportet. Geminam hanc Artemisiam agnoscit Harpocration, pag. 48. Agnoscit & Tzetzes, Chiliad. 12. vers. 966. hist. 455.

Μίαν Ἀρτεμισίαν μὲν ἔχεις τὴν τοῦ Μαυσώλου,
Ἄλλην Ἀρτεμισίαν δὲ τὴν Ἑκατόμνου ἔχεις,
Ἄμφω δὲ στρατηγέτιδας, γενναίας ἀμφοτέρας.

Sed cum ille utramque dicat Cariæ reginam fuisse, in eam suspicionem venio, reges Cariæ omnes Mausolos, ut Ægypti Ptolemæos, cognominatos esse: ac de vetustiore Plinium locutum.

2. *Adoptata.*] Hanc Galli armosiam vocant, & matrem herbarum, *Armoise.* A Lobelio pingitur in Observ. pag. 441. qualis visa a nobis in horto Regio.

3. *Parthenis.*] Parthenion Apuleïo, cap. 10. *de Artemisia*: quasi virginea, quod Diana inventrix nomen ei fecerit, ut idem significat, cap. 12.

4. *Artemide Ilithyia.*] Solenne Græcis feminis erat in partu Dianam sive Artemidem Ilythiiam, Εἰλείθυιαν, invocare: quemadmodum Romanæ Junonem Lucinam implorabant. Ovidius, lib. 9. Metam. vers. 284.

Præpositam tumidis parientibus Ilithyiam.

5. *Est autem.*] Diosc. lib. 3. cap. 127. Ἀρτεμισία φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις

fruticosa, majoribus foliis, pinguibusque. [6] Ipsius duo genera: altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. [7] Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum uva maturescit, odore non injucundo, quam quidam botryn, alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur.

XXXVII. 26. [1] Nymphæa nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. [2] Quare heracleon vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ simili. [3] Ideoque eos, qui biberint eam [4] duodecim diebus, coïtu genituraque privari. [5] Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti [6] madon vocant, qui & semen edunt. [7] Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cum defloruit, [8] capite paveris, tenui caule: secatur autumno. Radix nigra in Sole siccatur, adversaturque [9] alvinis. [10] Est & alia nymphæa in Thessalia, amne

NOTÆ.

τὸς τὸ πολύ, πόα θαμνοειδής, παρόμοιος ἀψινθίῳ, μείζω δὲ καὶ λιπαρώτερα τὰ φύλλα ἔχει. σα, &c. Auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 985. *Artemisia herba est subsimilis absinthio, sed per omnia vastior, id est, foliis latior, ramis altior, & fortior, sed aspectu & colore humidis.*

6. *Ipsius duo.*] Dioscor. lib. 3. cap. 127. & 128. & Apuleïus, cap. 10. & 12.

7. *Sunt qui.*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. lib. 3. cap. 127. Ἔνιοι δὲ τὸ ἐν μεσογείοις λεπτόκλαδον βοτάνιον ἁπλοῦν τῷ καυλῷ.... καλοῦσιν ἀρτεμισίαν μονόκλωνον, &c. Diversa hæc botrys ab ea, de qua dicetur lib. 27. sect. 31.

Sect. XXXVII. 1. *Nymphæa.*] Νυμφαία Diosc. lib. 3 cap. 148. Ab aquis dictam putat, in quibus nascitur. *Nenuphar* ab officinis barbara Maurorum voce nuncupatur. A ceteris in Gallia quidem, *Blanc d'eau, ou lis d'étang.* Hæc Nymphæa alba Dodonæi est, pag 575. observata a nobis in horto Regio.

2. *Quare heracleon.*] Apuleïus, cap 67. *Græci Nymphæam .... rhopalon, heracleon &c.* Dioscor. loc. cit. Ῥίζα ῥοπαλοειδής. Plinius ipse in Indice hujus libri, num. LXXXIII. *Nymphæa Heraclia.* Ῥόπαλον Græcis clavam sonat. Quare Marcellus Empir. cap. 33. pag. 231. hanc *clavam Herculis* vocat.

3. *Ideoque eos.*] Diosc. loc. cit. Ἀτονίαν τε ἐργάζεται αἰδοίου πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, εἴ τις ἐνδελεχῶς πίνοι. Τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ τὸ σπέρμα ποθέν. Galenus lib. 5. de fac. simp. med. pag. 213. Nymphæam ait cohibere genituram, sive per somnum, sive alio pacto, immodice profluentem.

4. *Duodecim diebus.*] Decem modo, si Marcello Empir. credimus, cap. 33. pag. 231. *Herba est*, inquit, *quæ Græce Nymphæa, Latine Clava Herculis, Gallice Baditis appellatur: ejus radix contunditur, & ex aceto edenda datur puero per continuos decem dies: mirandum in modum fiet eunuchus.*

5. *Laudatissima.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 13.

6. *Madon vocant.*] Hesychius: Μαδὼν, πόα. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ Μαδωνίαν, καὶ τὸ καρπὸν ἐσθίουσι. Ut ῥόδον & ῥοδωνία Græce dicitur, sic μαδὼν & μαδωνία.

7. *Nascitur &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc cit.

8. *Capite papaveris &c.*] Diosc. ad verbum, loc. cit.

9. *Alvinis.*] Iis qui alvi profluvio laborant: κοιλιακοῖς καὶ δυσεντερικοῖς, inquit Diosc. loc. cit. post Theophr. Sic etiam Apuleïus, cap. 67. tit. 1. *Ad dysentericos: Herba nymphææ semen &c.*

10. *Est & alia.*] De qua totidem verba facit Diosc. lib. 3. cap. 149. Γίνε-

Peneo, radice alba, [11] capite luteo, rosæ magnitudine.

XXXVIII. 27. [1] Invenit & patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici sui nomine. [2] Frater is fuit Musæ, a quo Divum Augustum conservatum indicavimus. [3] Iidem fratres instituere a balineis frigida multa corpora adstringere. Antea non erat mos, nisi calida tantum lavari, sicut [4] apud Homerum etiam invenimus. [5] Sed Jubæ volumen quoque exstat de ea herba, & clarum præconium. [6] Invenit eam in monte Atlante: [7] specie thyrsi, [8] foliis acanthinis. Vis tanta est, ut e longinquo succus excipiatur: [9] incisæ conto, subditis excipulis ventriculo hœdino, humor lactis videtur effluere: siccatus cum coïit, [10] thuris effigiem habet. [11] Qui colligunt, clarius vident. [12] Contra serpentes medetur, quacumque parte per-

Notæ.

ταῖ καὶ ἄλλη νυμφαία &c. Nymphæa lutea Dodonæi, pag. 575. visa a nobis in horto Regio. Eadem apud vulgus & officinas nomina, quæ prior, habet.

11. *Capite luteo*] Hoc est, flore: Ἄνθος μήλινον, στίλβον, ὅμοιον ῥόδῳ, inquit Dioscor. loc. cit.

Sect. XXXVIII. 1. *Invenit..... Euphorbiam.*] Dictum id superius lib. 5. sect. 1. Nihilominus Homeri ævo cognitam, & ab Euphorbo Patrocli occisore, de quo Homerus Iliad. 16. appellatam aït Galenus, lib. 9. κατὰ τόπους, c. 4. p. 609. Sed in Africa fortassis, Europave, Juba prior invenit. De Juba rege diximus in Auctorum Indice Euphorbium hodieque nomen retinet in officinis.

2. *Frater.... Musa.*] Antonii Musæ, de quo diximus, lib. 19. sect. 38.

3. *Iidem fratres.*] Marcellum ab Augusto adoptatum, ea aquæ frigidæ lotione, Musam occidisse, cum curare vellet, refert Dio lib. 53. cap. 517. Frigida sic lavari a balneis, docuit etiam Agathinus apud Oribasium, lib 10. Collect. Medic. cap. 7.

4. *Apud Homerum*] Iliad. χ. v. 444.

Θερμὰ πέλοιτο λοετρὰ ἐμοί.

Tamen aqua marina primum lavabantur, hoc est, frigida, qua sudorem sordesque detergerent: mox dulci seu calida, recreandi animi gratia. Homeri versus ex Iliad. κ', sunt hi: vers. 572.

Αὐτοὶ δ' ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ
Ἐσβάντες &c.

5. *Sed Juba.*] Vide Auctorum Indicem.

6. *Invenit.*] Solinus, cap. 24. pag. 46.

7. *Specie thyrsi*] Specie baculi, longiorisve caulis. In plantis id quod in virgulæ modum, vel teli rectitudinem consurgit, thyrsi nomen sibi vendicat. Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Foliis acanthinis.*] Acantho similibus, de quo dictum est lib. 22. sect. 34. Quam immerito Plinium carpat hoc loco Salmasius, in Præf. pag. 29. tu, lector, ipse, si otium est, excute.

9. *Incisæ conto.*] Inciditur planta conto hastilive: subditur utriculus qui succum manantem excipiat, ex hœdi ventriculo. Ita Dioscor. pariter, lib. 3. cap. 96 Excipulum pro utriculo qui excipit, dictum. De ea voce jam diximus lib. 9. sect. 38.

10 *Thuris.*] Coïre vitri effigie, dixit Dioscor. loc. cit. Τὸ δέ τι ἐν ταῖς κοιλίαις ὑελῶδες καὶ συνεστώς.

11. *Qui colligunt.*] Dioscor. loc. cit. hanc ejus herbæ dotem esse solum admonuit, ut ejus succus oculorum suffusiones discuteret, & collyriis misceretur.

12. *Contra serpentes.*] Diosc. loc. cit. Ἱστοροῦσι δέ τινες μηδὲν παρακολουθεῖν δυσχερὲς τοῖς ἑρπετοδήκτοις, ἐάν τις ἐκκόψας ἄχρις ὀστοῦ τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς, ἐγχέῃ τὸν ὀπὸν λεῖον, καὶ ῥάψῃ τὸ τραῦμα. *Tradunt nonnulli nihil incommodi sensuros, qui a serpentibus*

cussa:

cussa : vertice inciso, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant : sed discernitur igni. Id enim, quod sincerum non est, fastidiendum [13] odorem habet. Multum infra hunc succum est, [14] qui in Gallia fit ex [15] herba chamelæa, granum cocci ferente. [16] Fractus Hammoniaco similis est, etiam levi gustu os accensum diu detinens, & magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

XXXIX. 28. [1] Celebravit & Themison Medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inventor, volumine de ea edito. [2] Duo ejus genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus, [3] linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera major, foliis laterum modo inclusa : quæ quia septena sunt, quidam eam [4] heptapleuron vocavere. Hujus & caulis cubitalis est, & napi similis. [5] Nascitur in humidis multo efficacior. [6] Vis mira in siccando densandoque corpore, cauterii vicem obtinens. [7] Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. CAP. VIII.

NOTÆ.

demorsi fuerint, si quidem incisa osse tenus capitis cute intritus liquor infundatur, vulnusque postea consuatur. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Ejus qui percussus est, vertex inciditur, eoque additur euphorbium, & medetur quacumque corporis parte periculum est.*

13. *Odorem.*] Vel nidorem potius, dum igni aduritur. Sic galbanum odore vel nidore probant, ut dictum est lib. 12. sect. 56. *Nam sincerum si uratur, fugat nidore serpentes.* Hœdinum lac, quo dicetur euphorbium adulterari, olet pessime.

14. *Qui in Gallia.*] Nempe Circumpadana. *In partibus Italiæ, quæ Galliæ adjacent*, inquit auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 987.

15. *Herba chamelæa.*] Thymelæam intelligit, quam & chamelæam vocant : de qua nos egimus, lib. 13. sect. 35. Significat porro Plinius caute admodum & erudite, chamelææ succum ab euphorbio longe discrepare : neque adeo se favere se hac in parte Sextio Nigro, qui teste Diosc. in præf. lib. 1. pag. 2. euphorbium esse chamelææ in Italia nascentis succum prodidit.

16. *Fractus.*] Jam redit ad verum Euphorbii succum, de quo hæc accipienda sunt, quæ totidem verbis recitat pariter Diosc. lib. 3. cap. 96. & Galenus, lib. 3. κατὰ γένη, cap. 4. pag. 725. Hic sunt in Plinium, ut fere esse solent, iniquiore animo, Dalec. in notis, & Salmasius, in Solin. pag. 301. & 303. nullo scriptoris, ut apparet, accurati, crimine.

Sect. XXXIX. 1. *Celebravit . . . plantaginem.*] Græcis est ἀρνόγλωσσον : Gallis *Plantain.*

2. *Duo genera.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 153. Utraque a Dodonæo pingitur, pag. 107.

3. *Linguæ pecorum.*] Une nomen ἀρνογλώσσου, agnina lingua, & προβατείου, & ἀρνείου.

4. *Heptapleuron.*] Quasi septenis costis instructum, Dioscor. in Nothis, pag. 445. Ἀρνόγλωσσον, οἱ δὲ ἄρνειον, οἱ δὲ προβάτειον, οἱ δὲ κυνόγλωσσον, οἱ δὲ ἑπτάπλευρον, οἱ δὲ πολύνευρον . . . Ῥωμαῖοι πλαντάγω μίνωρ.

5. *Nascitur in humidis.*] Hæc plantago aquatica est, picta a Lobelio, in Observ. pag. 160. visa a nobis in horto Regio.

6. *Vis mira.*] In exsiccando adstringendoque : Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα ξηραντικήν, στυπτικήν. Diosc. loc. cit. Densare pro *adstringere*, Plinio familiare est.

7. *Nulla res*] Diosc. loc. cit.

XL. 29. [1] Jungitur huic buglossos, boum linguæ similis : [2] cui præcipuum, quod in vinum dejecta, animi voluptates auget : & vocatur euphrosynum.

XLI. 30. [1] Jungitur & cynoglossos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. [2] Aiuntque quæ tres thyrsos seminis emittit, ejus radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse : quæ quatuor, ad quartanas. [3] Est alia similis ei, quæ ferat lappas minutas : ejus radix pota ex aqua, ranis & serpentibus adversatur.

XLII. 31. [1] Est & buphthalmos, similis boum oculis, folio feniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui & manduntur decocti. [2] Quidam cachlam vocant. [3] Hæc cum cera scirrhomata discutit.

Notæ.

Sect. XL. 1. *Jungitur huic.*] Quoniam affinis utriusque est appellationis causa : a lingua nempe animalium, ἀρνόγλωσσος, & βούγλωσσος. De ea Diosc. lib. 4. cap. 128. Βούγλωσσον .... φύλλον ἔχει ὅμοιον βοὸς γλώσσῃ· ὅπερ καθιέμενον εἰς τὸν οἶνον, εὐφραίνειν δοκεῖ. Borraginem nunc vulgus vocat, *Bourrache*. Pingitur a Dodonæo, pag. 616.

2. *Cui præcipuum.*] Dioscor. loc. cit, & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 164. Apuleïus, cap. 41. *Buglosson Græci .... Romani linguam bubulam dicunt .... Hæc in vino mixta hilaritatem convivis facit.* Et Schola Salernitana :

Vinum potatum, quo sit macerata buglossos,
Mœrorem cerebri dicunt auferre periti :
Fertur convivas decoctio reddere lætos.

Buglosson esse nepenthes Homericum, diximus lib. 21. sect. 91. Est autem vis eadem & buglosso nostræ vulgari, quam eadem Schola borraginem nuncupat, eo versiculo :

Dicit borrago, Gaudia semper ago :
Cardiacos aufert, borrago gaudia confert.

Sect. XL. 1. *Jungitur & cynoglossos.*] De qua Dioscor lib. 4. cap. 129. Κυνόγλωσσον &c. Celso, lib. 5. cap. 27. sub finem, *Lingua canina.* Plantagini similem Diosc. ait esse. Nondum satis nobis explorata, nec Anguillaræ, ut ipse fatetur, 14. pag. 287.

2. *Aiuntque quæ tres.*] Quæ tergeminum caulem, seu ramulum, semine instructum habeat. Hæc Dioscorides incaute ad ἀρνόγλωσσον, hoc est, ad plantaginem transtulit, lib. 2. cap. 153. quoniam & κυνογλώσσου nomine aliquando ea designata est, ut diximus. Quin & Dioscoridis interpolator, in Nothis, pag. 471. buglossi hanc propriam dotem esse credidit, ipseque Apuleïus, cap. 41. tit. 1. qui tamen & ipse cap. 96. tit. 2. cynoglosso adjudicat : *Ad quartanas*, inquit, *Herbaque cynoglossa, quæ folia habet, pisata, & ex aqua potui data, prodest.*

3. *Est alia.*] Hæc Dodonæi cynoglossos est, pag. 53. a Lobelio quoque deliniata, in Observ. pag. 313. visa a nobis in horto Regio. In Gallia vulgo, *Langue de chien.* Fert semina fere quaterna simul cohærentia, aspera, & lapparum modo vestitui inhærentia. A Dioscoridis cynoglosso diversa.

Sect. XLII. 1. *Est & buphthalmos.*] Habet eadem Dioscor. lib. 3. cap. 156. Βούφθαλμον .... φύλλα δὲ μαραθροειδῆ, ἄνθη μήλινα ... ὀφθαλμοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται. *Folia feniculi, flores oculorum similitudine gerit : unde nomen.* Pingitur a Clusio, lib. 3. hist. rar. plant. pag. 332. Vidimus in horto Regio. Gallis, *œil de bœuf.*

2. *Quidam cachlam.*] Diosc. loc. cit. Βούφθαλμον. οἱ δὲ κάχλαν καλοῦσιν.

3. *Hæc cum cera.*] Dioscor. loc. cit. Ταύτης τὰ ἄνθη λεῖα σὺν κηρωτῇ οἰδήματα καὶ σκληρίας διαφορεῖ. *Hujus flores triti cum cerato œdemata, duritiasque discutiunt.* Dioscoridem Galenus sequitur, lib. 6.

XLIII. 32. Invenere herbas & univerſæ gentes. Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, [1] circa Bœotiam naſcens, [2] prædulcem alias, utiliſſimamque ad ea quæ ſpaſmata vocant. [3] Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiunt.

XLIV. 33. [1] Idem præſtat apud eoſdem hippace dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique.

XLV. 34. [1] Iſchæmonem Thracia invenit, qua ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo vena, ſed etiam præciſa. Serpit e terra milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis, farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinem eadem adalligata ſiſtit.

XLVI. 35. [1] Vettones in Hiſpania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, a Græcis ceſtros, aut [2] pſychotrophon,

NOTÆ.

de fac. ſimp. med. pag. 165. Eſt autem σκίῤῥος ſive σκίῤῥωμα, ſcirrhus, durities, tumor præter naturam durus, & doloris expers. Vide Gorræum in Defin. Med.

Sect. XLIII. 1. *Circa Bœotiam.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

2. *Prædulcem alias.*] Hoc eſt, præter ceteras dotes, prædulcem. Hæc glycyrrhiza eſt, de qua egimus lib. 22. ſect. 14.

3. *Magna & ea.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13. Δύναται δ' καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ· διὸ ταύτῃ τε καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα. *Sitim exſtinguit ſi teneatur in ore: quapropter Scythas contentos ea & hippace, undenos aut duodenos dies vitam tolerare aiunt.*

Sect. XLIV. 1. *Idem .... hippace.*] Hippacen, (ſic enim libri omnes habent, tum hoc loco, tum in Indice, non *hippicen*,) herbæ genus eſſe Plinius credidit. Pintianus aliique poſt eum, caſeum equinum interpretantur. Hippocrates enim, lib. 4. de morbis, num. XXV. Ὥσπερ οἱ Σκύθαι, inquit, ποιέουσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. Ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ..... Ἔπην δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην μιν καλέουσι. *Quod e lacte concretum ac ſiccatum fuerit, hippacen vocant.* Dioſc. lib. 2. cap. 80. Ἡ δὲ καλουμένη ἱππάκη, τυρός ἐστιν ἵππειος ..... καὶ πολύτροφος &c. *Quod hippacen vocant, caſeus eſt equinus ..... qui magnopere alit.* Heſychius denique: Ἱππάκη Σκυθικὸν βρῶμα ἐξ ἵππου γάλακτος &c. Verum ſingulare quiddam narrare de Scythis velle Plinius ac Theophraſtus videntur: nullam vero admirationem habet dies duodecim aut paulo plures, ea radice, quæ glycyrrhiza dicitur, & equino caſeo, qui plurimum alat, aliquando tranſigi, cum Zoroaſtrem prodat ipſe Plinius annos viginti totos caſeo vixiſſe, lib. XI. ſect. 97. Neque hippaces appellationem caſei aut coaguli equini propriam eſſe idem neſcivit, qui id diſerte prodit, lib. 28. ſect. 34 & 58. ſed & cum herba aliqua ſingulari, quæ ſit incomperta nobis, communem eſſe eam, Theophraſto, alterive credidit.

Sect. XLV. 1. *Iſchæmonem.*] Hæc Plinius a Theophr. ita ſcribente, lib. 9. cap. 15. Περὶ δὲ τὴν Θρᾴκην .... τὴν ἴσχαιμον ἣν δὴ λέγουσιν, οἱ μὲν κεντηθείσης τῆς φλεβὸς, οἱ δὲ καὶ σφοδροτέρως διατμηθείσης, ἴσχειν καὶ κωλύειν τὴν χύσιν. Eſt Matthioli panicum ſilveſtre, in lib. 2. Dioſcor. pag. 407. A ſiſtendo ſanguine ei nomen, παρὰ τὸ ἴσχειν τὸ αἷμα.

Sect. XLVI. 1. *Vettones .... Vettonica.*] Nomen Betonicæ in officinis retinet: Gallis *Betoine*. Pingitur a Dodonæo, pag. 40. De hac ſingulare volumen edidit Antonius Muſa, quod inſcripſit, *De herba Vettonica.*

2. *Pſychotrophon.*] Quoniam frigidis reperitur in locis, ut ait Muſa, loc. cit. pag. 1. Dioſc. quoque, lib. 4. cap. 1.

ante cunctas laudatiſſima. [3] Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, a radice ſpargens [4] folia fere lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. [5] Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. [6] Fit vinum ex ea & acetum, ſtomacho & claritati oculorum. [7] Tantumque gloriæ habet, ut domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur a piaculis omnibus.

XLVII. 36. In eadem Hiſpania inventa ſic [1] Cantabrica, per Divi Auguſti tempora a Cantabris reperta. Naſcitur ubique caule junceo pedali, in quo ſunt floſculi oblongi, veluti calathi: in his ſemen perquam minutum. Nec alias defuere Hiſpaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroſo & lætiore convictu, potionem e centum herbis mulſo additis, credidere ſaluberrimam ſuaviſſimamque: nec quiſquam genera earum jam novit aut multitudinem: numerus tamen [2] conſtat in nomine.

XLVIII. 37. [1] Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur in Æquicolis circa vicum [2] Nerveſiæ: vocatur conſiligo. Prodeſt, ut demonſtrabimus [3] ſuo loco, deploratis in phthiſi.

XLIX. 38. [1] Invenit nuper & Servilius Democrates e primis me-

NOTÆ.

Κέστρον τὸ καλούμενον ψυχότροφον, (vel ψυχρότροφον,) ἐπειδὴ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις εὑρίσκεται τόποις· οἱ Ῥωμαῖοι βεττονίκην καλοῦσι.

3. *Exit anguloſo.*] Hoc eſt, quadrangulo. Dioſc. loc. cit. Ῥάβδον ἐστὶ καυλὸν ἔχουσα πήχεως τὸ ὕψος, ἢ καὶ μείζονα, τετράγωνον.

4. *Folia fere lapathi.*] Rectius ita multo Plinius, quam Dioſcorides, qui ſimilia quernis folia prodidit.

5. *Folia ſiccantur.*] Et mox teruntur in farinam. Dioſcor. loc. cit. τὰ φύλλα ξηρὰ λεῖα, breviter & conciſe dixit.

6. *Fit vinum.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 54. περὶ κεστρίτου οἴνου. Γίνεται καὶ ἐκ τοῦ κέστρου τοῦ ψυχοτρόφου οἶνος.

7. *Tantumque.*] Anton. Muſa, loc. cit. *Animas hominum & corpora cuſtodit, & nocturnas ambulationes a maleficiis & periculis, & loca ſancta & buſta etiam a viſibus metuendis tuetur & defendit, &c.*

Sect. XLVII. 1. *Cantabrica.*] Pingitur a Cluſio, lib. 4. hiſt. rar. plant. pag. xlix. Videre nondum licuit.

2. *Conſtat in nomine.*] Genera herbarum, quibus ea potio conſtaret, nemo ſcit: numerus conſtat ex potionis nomine: appellatur enim ea *Potio centum herbarum.*

Sect. XLVIII. 1. *Noſtra ætas . . . conſiligo.*] Conſiliginem mulomedicis nunc Pulmonariam dici teſtatur Vegetius. Vulgus Gallicum Pomeleam vocat, *Pommelée*, quaſi pulmoneam: herbarii quidam, *Leonis patam*, paſtoribus bubulcis, equiſonibus, totique ruri præclare cognitam, qui ad eoſdem quos veteres conſiliginem, uſurpant effectus. Hæc uberius multo tractat Ruellius, lib. 2. pag. 448. Cœpit pulmonaria dici, quod pulmonum vitiis præſens habeatur auxilium: invenitque in poſteris nomen a viſcere, cui præſertim nuncupatur. Conſiliginem ruſtici veteres olim vocarunt, quod in campis inter ſiliginem triticumque ſæpius emicet. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 317. Vide quæ dicturi ſumus ex Columella, lib. 26. ſect. 21.

2. *Nerveſia.*] Situs hodie incogniti.

3. *Suo loco.*] Libro 26. ſect. 21.

Sect. XLIX. 1. *Invenit . . . iberida.*] Græcis ἰβηρὶς & καρδαμαντική. Galeno, lib. 10. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 635. aliiſque apud ipſum, pag. 636. etiam λεπίδιον. Pingitur a Dodonæo, pag. 703. Vidimus in horto Regio. De ejus inventore Servilio Democrate, ſive Damocrate, diximus in Auctorum indice.

dentium, quam appellavit iberida, quanquam ficto nomine, inventioni ejus [2] assignato carmine. Nascitur maxime circa vetera monumenta parietinasque, & inculta itinerum. [3] Floret semper folio nasturtii, caule cubitali, semine tam parvo, ut vix aspici possit. [4] Radici odor nasturtii. [5] Usus æstate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. [6] Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, viris plurimum quaternis horis, feminis minus dimidio [7] adalligata, ut deinde in balineis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

L. 39. [1] Animalia quoque invenere herbas, in primisque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, [2] ut quidam volunt, etiam erutis oculis. [3] Genera ejus duo:

NOTÆ.

2. *Assignato carmine.*] Quod apud Galenum exstat, loc. cit. pag. 656. expressumque est a Plinio totidem plane verbis hac reliqua sectione.

3. *Floret semper.*] Democrates, loco citato.

Ἀεὶ δὲ θάλλει, φύλλ' ἔχουσα καρδάμου,
Ἔαρος μὲν εὐθαλῆ τε καὶ μείζω, &c.

Florere hoc loco virere est, non florem mittere: quem colore lacteo ferre æstate mox idem subdit:

Φέρει δ' ὁ καυλὸς ἐν θέρει λεπτὸν πάνυ
Πολύχρουν ἄνθος, τῇ χρόᾳ γαλακτινόν.

4. *Radici odor.*] Servilius, loco citato.

Ἡ ῥίζα δὲ καὶ ὀσμὴν δριμυτάτην ἔχει,
Μάλιστα πάντων καρδάμῳ προσεμφερῆ.

5. *Vsus æstate.*] Servilius, loc cit.

Ταύτην ὀρύξας καὶ λαβὼν πλῆθος πολὺ,
Θέρους μάλιστα δ' ἐστὶ πρακτικωτάτη,
Καὶ πρόσφατος· ξηρὰ γὰρ ἀδρανὴς τυγχάνει.

Quæ idcirco referuntur a me, ut intelligant ii, qui Plinium, atque adeo veritatem ipsam ex Dioscoridis verbis sensuque metiuntur, quam inique agant: cum Plinium de iberide scribentem, haud semel errasse autument, qui ab illo discedat scriptore, quem a Democrate ipso, longe probatioris fidei, deficere intelligimus.

6. *Coxendicibus &c.*] Hæc totidem verbis Democrates, loc. cit.

7. *Adalligata.*] De ejuscemodi ligaturis, sive amuletis, multa pererudite V. Cl. Du-Cangius in Glossario, verbo *Ligatura*.

Sect. L. 1. *Animalia . . . chelidoniam.*] Pingitur a Dodonæo chelidonium majus appellatum, pag. 48. Gallis, *Esclaire.* In horto Regio visum a nobis.

2. *Vt quidam volunt.*] Id vulgo credi refert etiam Dioscor. lib. 2. cap. 211. Fabulosum Celsus existimat, lib. 6. cap. 6. sub finem: *Harum avium*, inquit, *acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redit, celerrimeque hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit.* Vide in eam rem quæ afferant auctores Miscellaneorum Medico-physicorum, seu Ephemeridum Germanicarum, anno 8. Observ. 18. pag. 32.

3. *Genera ejus &c.*] Quæ de gemina chelidoniæ specie hac sectione deinceps continentur, ea totidem fere verbis habet Dioscor. loc. cit. Minor delineatur a Dodonæo, pag. 49. & a Dalecampio, pag. 1048. Gallis est, *Petite Chelidoine.* Italis, *Coglie di Prete*, teste Anguill. par. XI. pag. 181.

Major fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaveris. Florent adventu hirundinum, diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per ſe ſucco in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea.

LI. 40. [1] Invenerunt & canes canariam, [2] qua faſtidium deducunt, eamque in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut nunquam intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis hujus malignitas in alia herba major. Percuſſus enim a ſerpente mederi quadam ſibi dicitur: ſed illam homine inſpectante non decerpit.

LII. 41. [1] Simplicius cervæ monſtravere elaphoboſcon, de qua diximus. [2] Item ſeſeli, enixæ a partu.

LIII. 42. [1] Dictamnum oſtendêre (ut indicavimus) vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis. [2] Non eſt alibi, quam in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, fervens & acre guſtu: foliis tantum utuntur. [3] Flos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſu-

NOTÆ.

Sect. LI. 1. *Invenerunt ..... canariam.*] *Gramen* eſſe *legitimum* Cluſii videtur, lib. 6. hiſtor. rar. plant. pag. ccxvij In inſula Chio dici nunc quoque ἀχύρωψ, ſimillimamque gramini eſſe, ait Anguillara, par. 12. pag. 190.

2. *Qua faſtidium.*] Cient & vulgari gramine vomitum, ut deducant pituitam canes: gramine eo, inquam, quod Græci ἄγρωστιν vocant, de quo anteriore libro diximus, ſect. 118.

Sect. LII. 1. *Simplicius .... elaphoboſcon.*] De qua diximus, lib. 22. ſect. 37.

2. *Item ſeſeli.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad lib. 8. ſect. 50. num. XCII. & XCIII.

Sect. LIII. 1. *Dictamnum .... ut indicavimus.*] Libro 8. ſect. 41. Dictamnum hoc Francum ſeu Gallicum Angli vocant: A Lobelio pingitur, in Obſervat. pag. 267.

2. *Non eſt alibi.*] Hæc ſunt ex Theophraſt. lib. 9. hiſt. cap. 16.

3. *Flos nullus ei.*] Nullius in medicina uſus: nam prius dixit, *foliis tantum utuntur.* Nam florem habere, caulemque vel ipſe Maro cecinit, lib. 12. Æneïd.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæſere ſagittæ.

Damocrates quoque apud Galen. lib. 5. κατὰ γένη, cap. 10. pag. 789. dictamni meminit, quæ florem habeat, ἄνθος ἐχούσης. Confirmant interpretationem noſtram Theophraſti verba, unde hæc manarunt, lib. 9. hiſtor. cap. 16. Χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις, οὐ τοῖς κλωσὶν οὐδὲ τῷ καρπῷ. *Foliis utuntur, non ramulis, neque fructu.* Quare apud Dioſc. ubi legitur, lib. 3. cap. 37. οὔτε ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει, aut erraſſe illum, quod verius puto, exiſtimandum eſt: aut legi oportere, quod Matthiolus cenſuit, οὔτε καρπὸς συμφέρει, ... Verum haud ita ſcripſiſſe Dioſcoridem, ſed ut in editis habetur, & Oribaſii interpres

pervacua. [4] Et in Creta autem non ſpatioſe naſcitur: mireque capris expetitur. [5] Pro eo eſt & pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimile, ramulis minoribus, a quibuſdam chondris vocatum. [6] Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula vel arundine condunt, præligantque, [7] ne potentia evaneſcat. [8] Sunt qui dicant, utramque naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus dictamnum vocatum, ſed neque facie, neque effectu ſimile, folio ſiſymbrii, ramis majoribus, [10] præcedente perſuaſione illa, quidquid in Creta naſcitur, infinito præſtare ceteris ejuſdem generis alibi genitis: proxime quod in Parnaſſo. [11] Alioqui herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. [12] Arcades quidem non medicaminibus uti, ſed lacte circa ver, quoniam tunc maxime ſuccis herbæ turgeant, [13] medicenturque ubera paſcuis. [14] Bibunt autem vaccinum, quoniam boves omnivoræ fere ſunt in herbis. [15] Potentia earum per quadrupedes etiam-

NOTÆ.

admonet, & Apuleïus, qui ita reddidit, cap. 62. *Et neque florem generat, neque fructum.*

4. *Et in Creta.*] Theophr. loc. cit. Σπάνιον δέ ἐστι· καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων· καὶ τοῦτον αἱ αἶγες ἐκνέμονται διὰ τὸ φιληδεῖν. *Et rara*, inquit, *hæc herba eſt: locus enim qui fert, exiguus eſt admodum: eamque capræ depaſcunt, quod ſit eis pergrata.*

5. *Pro eo eſt.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 9. hiſtor. cap. 16. & Dioſc. lib. 3. cap. 38. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 267. pſeudodictamnum. In paucorum hortis repertum ait Dodonæus, pag. 281. Vidimus in horto Regio. Chondris iterum appellatur, lib. 26. ſect. 31. & in Indice ejus loci.

6. *Minoris.*] Theophr. loc. cit. Ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἡ τοῦ δικτάμνου δύναμις· θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα.

7. *Ne potentia.*] Ne vis omnis exſpiret. Theophr. loco citato Τιθέασι δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι ἢ καλάμῳ, ὅπως τὸ μὴ ἀποπνεῖν· ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν. *Manipulos ferula aut canna intercludunt, ne exſpiret: imbecillius enim, cum exſpiraverit.*

8. *Sunt qui.*] Totidem verbis Theophr. loc. cit.

9. *Eſt & tertium.*] Hæc pariter Theophr. loc. cit. ad verbum. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμνον, ὥσπερ ὁμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν αὐτήν, &c. Eſt hoc Dioſcoridis dictamnum alterum.

10. *Præcedente.*] Theophr. loco citato.

11. *Alioqui.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 15. Τῶν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπων, φαρμακωδέστατον τό, τε Πήλιον τὸ ἐν Θετταλίᾳ, καὶ τὸ Τελέθριον τὸ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ὁ Παρνασός. ἔτι δὲ ἡ Ἀρκαδία, καὶ ἡ Λακωνική. καὶ γὰρ αὗται φαρμακώδεις ἀμφότεραι. Montes herbiferos Plinius appellat, qui herbis ſcatent, quarum uſus in medicina frequens & probatus.

12. *Arcades.*] Pro medicamine, inquit, quod alvum purget, lac ſorbent vere, &c. Theophr. loc. cit. Ἀρκάδες εἰώθασιν ἀντὶ τοῦ φαρμακοποτεῖν, γαλακτοποτεῖν διὰ τὸ ἔαρ &c.

13. *Medicenturque.*] Vim medicam accipiant.

14. *Bibunt.*] Theophr. Πίνουσι δὲ τὸ βόειον· δοκεῖ γὰρ πολυνομώτατον καὶ παμφαγώτατον πάντων ἡ βοῦς.

15. *Potentia earum.*] Herbarum ſcilicet, non dictamni.

num duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem, qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias vero & asini.

LIV. 43. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse gravidæ videntur, quoniam esset [1] ἀρίστη λεχούσαις. [2] Nostri malum terræ vocant, & quatuor genera ejus servant. [3] Unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam & ederam, nigrioribus mollioribusque. [4] Alterum masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. [5] Tertium longissimæ tenuitatis, vitis novellæ, cujus sit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. [6] Omnes colore buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis. Valent radice tantum. [7] Est & quæ plistolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. [8] Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, [9] unguentis quoque nardinis

NOTÆ.

Sect. LIV. 1. *Ἀρίστη λεχούσαις.*] Dioscor. lib. 3. cap. 4. Ἀριστολοχία ὀνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς. *Ex eo nomen accepit, quod optime puerperis opitulari credatur.* Auctor est Tullius, l. 1. de Divin. a muliere inventrice nomen habere. Favet & Nicandri Schol. in Theriac. Ταύτην δέ φησιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι.

2. *Nostri.*] Apuleïus, cap. 19. *A Græcis dicitur Aristolochia . . . Itali terræ malum, Daci absinthium rusticum.* Diosc. in Nothis, pag. 451. Σικελοὶ δὲ χαμαίμηλον, Ἰταλοὶ τέρρα μάλα. Nunc retinet in officinis nomen, & in vulgo, *Aristolochie, ou Aristoloche.*

3. *Unum tuberibus.*] Radice in orbem tuberis aut napi modo conglobata. Hæc aristolochia prima, rotunda, eademque femina appellata, στρογγύλη, θήλεια καλουμένη, φύλλα ἔχει κισσοειδῆ, inquit, Dioscor. lib. 3. cap. 4. Foliis inter ederam & periclymenum, inquit Nicander in Theriac. pag 36. A Clusio deliniatur, lib. 4. histor. rar. plant. pag. lxx. Aristolochia rotunda 1.

4. *Alterum.*] Quo de genere Diosc. lib. 3. cap 5. Ἡ δὲ μακρὰ ἀριστολοχία, ἄρρην καλεῖται, καὶ δακτυλῖτις, &c. Cælio Aurel. lib. 3. Chron. cap. 5. Aristolochia longa. Clusio item dicitur aristolochia longa prima, pingiturque loc. cit. Italam a Græca discrepare scribit Anguillara. par. 12. pag. 191. Verum in Græcia, Apulia, Syriaque nasci.

5. *Tertium.*] Dioscor. lib. 3. cap. 6. Ἔστι δέ τις καὶ τρίτη μακρά, ἥτις καὶ κληματῖτις καλεῖται, κλωνία ἔχουσα λεπτά, &c. *Est etiamnum tertia longa, quæ & clematitis*, quasi sarmentosa, sive sarmentitia *vocatur, ramulos tenues habet*, &c. Galeno pariter lib. 6. de facult. simp. med. pag. 158. Κληματῖτις εὐωδεστέρα. Et hæc a Clusio delineatur, loc. cit. pag. lxxi.

6. *Omnes colore.*] Diosc. lib. 3. cap. 4. & 5. duo priora genera ait esse colore buxeo: flore purpureo: fructu piro simili. Pirastro Nicander assimilat, in Theriac. pag. 36.

7. *Est & quæ plistolochia.*] Sic MSS. tum hoc loco, tum in Indice: quasi maximæ puerperis opis. Sic Λοχεία Diana cognominatur, *parturientium opitulatrix.* Potest & πιστολοχία dici, fidelis puerperis. Et hujus iconem Clusius exhibet, loc. cit. pag. lxxij. Et istud & tria superiora genera vidimus in horto Regio.

8. *Hanc . . . polyrrhizon.*] A densis radicibus. In Indice, *Lochia polyrrhizos.*

9. *Unguentis.*] Aristolochiæ tertiæ, seu clematiti, radices esse crasso cortice

conveniens.

conveniens. Nascuntur pinguibus locis & campestribus. Effodere eas messibus tempestivum : ita [10] desquamato terreno servantur. Maxime tamen laudatur Pontica : & in quocumque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. [11] Oblonga tamen in summa gloria est, si modo a conceptu admota vulvis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, venenum terræ vocant, coramque nobis contusam immixta calce, in mare sparsere : advolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissima esse traditur : semine pleuriticis [12] & nervis : confirmare, excalfacere, [13] eadem satyrion esse.

LV. Verum & effectus earum usus que dicendi sunt : ordiendumque a malorum omnium pessimo, id est, serpentium ictu. Medentur ergo Britannica herba, [1] panacisque generum omnium radix e vino, [2] Chironii flos & semen potum, illitumve ex vino & oleo : [3] privatimque, quæ cunila bubula appellatur : [4] Polemonia vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero : [5] teucria, [6] sideritis, scordotis ex vino, privatim ad angues, potæ & illitæ, sive succo, sive folio, sive decocto : [7] centaurii majoris radix drachma in vini albi cyathis

NOTÆ.

vestitas, quæ aroma redoleant, privatimque unguentariis utiles sint ad unguenta spissanda, auctor est Dioscor. lib. 3. cap. 6.

10. *Desquamato.*] Derasa excussave terra ; qua obvolutæ ac sordidæ extrahuntur.

11. *Oblonga tamen.*] In eam sententiam Albertus M. lib. 10. de animal. tract. 2. cap. 3. pag. 318. *Dixerunt quidam de valde expertis, quod si sumatur aristolochiæ aureus unus, & teratur, & conficiatur cum melle, & supponatur in vulvam cum lana viridi a mane usque ad meridiem jejunanti mulieri : tunc si dulcescit saliva ejus, concepit masculum : si amaricatur, concepit feminam ..... Sed ego miror si hoc est verum*, &c.

12. *Et nervis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 19. *Si telo, seu morsu canum, seu ex quolibet casu nervo vulnerato, quos* νευροτρώτους *appellamus, ... hoc adhibendum erit quod glutinare & curare valeat membra vulnerata ..... Aristolochiæ pulvis cum aqua mixtus, hoc idem facit.*

13. *Eadem satyrion esse.*] Subintellige, traditur. Et satyrii vim, inquit, inesse ei creditur, hoc est, vim Veneris concitatricem. Prius legebatur : *semine pleuriticos & nervos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est.* At M S S. *pleuriticis & nervis*, & *satyrion esse.*

Sect. LV. 1. *Panacisque.*] Dioscor. lib. 3. cap. 55. & 56.

2. *Chironii.*] Panacis Chironii, de quo sect. 13. Diosc. lib. 3 cap. 57.

3. *Privatimque.*] Diximus, lib. 20. sect. 61.

4. *Polemonia.*] Diosc. lib. 4. cap. 8. & lib. 2. Εὐπορ. cap. 114.

5. *Teucria.*] Sive Teucrion, de quo sect. 20. Tradit hoc Diosc. de altera Teucria, quæ & chamædrys dicta est, lib. 3. cap. 111. & a Plinio lib. 24. sect. 80.

6. *Sideritis.*] Sideritis Heraclea, de qua sect. 15.

7. *Centaurii majoris.*] Et minoris quoque, teste Apuleïo, cap. 35. tit. 1. *Ad viperæ morsum : Herbæ centauriæ minoris pulver in vino exhibitus, aut ipsa pisata in vino veteri, & potui data, va-*

tribus : [8] Gentiana præcipue adverſus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis ſex, ſive viridis, ſive ſicca. [9] Et Lyſimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percuſſis chelidonia. [10] Morſibus imponitur Vettonica præcipue, cui vis tanta perhibetur, [11] ut incluſæ circulo ejus ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. [12] Datur ad ictus ſemen ejus denarii pondere cum tribus cyathis vini : vel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, [14] ariſtolochia : radicis drachma in vini hemina ſæpius bibenda. Prodeſt & illita ex aceto : ſimiliter pliſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum fugat e domibus ſerpentes.

CAP. IX. LVI. 1. [1] Argemonia quoque, radice ejus denarii pondere in vini cyathis tribus pota. Plura de ea convenit dici, ceteriſque quæ primum nominabuntur : in eo autem genere medendi primum nominari quamque, in quo maxime valebit. [2] Folia habet, qualia anemone, diviſa apii modo, caput in cauliculo papaveris ſilveſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in arvis apud nos. Noſtri tria genera ejus faciunt, & id demum probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. 2. [1] Agaricon ut fungus naſcitur in arboribus circa Boſphorum, colore candido. [2] Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. [3] Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. Præterea mas ſpiſſior, [4] amariorque. Hic & capitis dolores facit.

NOTÆ.

lidiſſime proficit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Centauria radix pondere denarii in tribus cyathis vini bibitur*, adverſus ſerpentium morſus ſcilicet.

8. *Gentiana.*] De Gentianæ temperamento ad venenatarum beſtiarum morſus, hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 3. cap. 3.

9. *Et Lyſimachiæ.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 3.

10. *Morſibus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1. & Plinius Valer loc. cit.

11. *Ut incluſæ.*] Simile eſt quod de fraxino retulit, lib. 16. ſect. 24.

12. *Datur ad ictus.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 1.

13. *Ariſtolochia.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Ariſtolochia radix pondere denarii in vini hemina ſæpius bibitur : & ipſa ex aceto contrita imponitur plagæ.* Sic etiam Apuleïus, cap. 19. de ariſtolochia, tit. 5. Ante omnes Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13.

Sect. LVI. 1. *Argemonia quoque.*] Apuleïus, cap. 31. tit. 5. *Ad morſum ſerpentis, & ſcorpionis percuſſum : Herba argemonia drachmis duabus in vini cyathis duobus potui data, mire diſcutit venenum.* Egimus de ea, lib. 21. ſect. 94.

2. *Folia habet*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 208. & Oribaſ. lib. XI. fol. 190. Ἀργεμώνη, ὅλη μέν ἐστιν ὅμοιον ἀγρίᾳ μήκωνι, τὸ δὲ φύλλον ἀνεμώνῃ &c.

Sect. LVII. 1. *Agaricon.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 1. ab Agaria Sarmatiæ regione deduci id nomen putat.

2. *Datur obolis.*] Plinius Valer. lib. cap. 57. ad ſerpentium morſus : *Agarici oboli quatuor in duobus cyathis aceti mulſi propinantur.*

3. *Id quod in Gallia.*] Plinius, lib. 16. ſect. 13. *Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt* : maxime vero larices, ut ibi diximus.

4. *Amariorque.*] Ita Reg. 2. In Reg. 1. *majorque*, minus recte.

Femina solutior, [5] initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit.

LVIII. 3. [1] Echios utriusque generis: pulegio similis foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. [2] Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, [3] cui & capitula viperæ similia sunt, hæc ex vino & aceto. [4] Quidam echion personatam vocant, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

LIX. 4. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierabotane. [1] Aliqui peristereona, nostri verbenacam vocant. [2] Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus. [3] Hac Jovis mensa verritur, [4] domus purgantur lustranturque. Genera ejus duo sunt: foliosa,

NOTÆ.

5. *Initio gustu &c.*] Hæc de utroque, mare ac femina, Dioscor. loc. cit. Galenus item, lib. 6. de fac. simp. medic. pag. 150.

Sect. LVIII. 1. *Echios.*] Serpentium morsibus, inquit, opitulatur echios utriusque generis: hoc est, ea quæ pulegio similis .... Item altera &c. Priorem hanc ocimum illud esse silvestre censent herbarii eruditi, de quo egimus, lib. 20. sect. 48. Plinius ibidem: *Silvestri ocimo vis efficacior .... contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima.*

2. *Item altera.*] Echium vulgare Clusii, lib. 5. hist. rar. plant. pag. cxlij Buglossum nostri vocant, *Buglose*. Boraginem, schola Salernitana, ut diximus sect. 40.

3. *Cui & capitula.*] Semina, Nicander in Theriac. pag. 44. cum Scholiaste, pag. 4. Dioscor. lib. 4. cap. 27. Ἔχιον .... τὰ μὲν φύλλα ἔχει προμήκη .... πρὸς τὰ τῆς ἀγχούσης, ... τὰ δὲ ἄνθη παρὰ τὰ φύλλα πορφυροειδῆ, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ καρπὸς κεφαλῇ ἔχεως ὅμοιος. *Echion .... folia habet oblonga .... anchusæ proxima .... flores secundum folia purpureos, in quibus semen est viperæ capitulo simile.* Addit demorsis a serpente opitulari e vino.

4. *Quidam echion.*] Vide Notas & Emend. num. XII. Alia non est hæc personata, quam lappa major, de qua egimus lib. 21. sect. 64.

Sect. LIX. 1. *Aliqui peristereona.*] Diosc. lib. 4. cap. 61. Ἱερὰ βοτάνη, οἱ δὲ περιστερεῶνα ἐκάλεσαν, &c. Gallis, *Vervaine*. A Clusio pingitur lib. 4. pag. xlv. Apuleïus, cap. 3. *Peristereona, hoc est, columbinam.* Est enim Græcis columba, περιστερά. Vide quæ dicturi sumus, lib. 27. sect. 6.

2. *Hæc est, quam ... indicavimus.*] Libro 22. sect. 3.

3. *Hac Jovis mensa.*] Magna in templis sacrisque Gentilium, usus mensarum fuit. Festus: *Mensæ in ædibus sacris ararum vicem obtinebant.* Hinc Tullius, orat. de Arusp. resp. aras, mensas, focosque conjungit. In mensis sacris sacra fiebant, ac res divinæ. Aureas argenteasque fuisse discimus, ex Valerio Maximo, lib. 1. cap. 12. Tullioque, lib. 3. de Nat. Deor. Marmoreas, ex eodem in Verrem. Proprio autem vocabulo, teste Festo, *Anclabris mensa ministeriis divinis apta* nominatur. Quibus verrendi eas munus obtigit, everriatores crediderim appellatos, qua voce a Festo signari alios intelligo, qui domum purgarent, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus esset, certo scoparum genere adhibito, ab extra verrendo. Ut porro Jovis, sic & aliorum Deorum peculiares mensæ fuere: in primis Junonis, quæ Curiales nominatæ sunt, auctore Festo, *quod Juno Curis est appellata.*

4. *Domus purgantur, lustranturque.*] Lustrationes, cærimoniæ fuere, quibus se a noxis purgare, mala avertere, Nu-

quam feminam putant : mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque, divisuris majoribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. [5] Quidam non distinguunt, sed
5 unum omnino genus faciunt, quoniam eosdem effectus habeat. [6] Utraque sortiuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed Magi utique circa

Notæ.

men placare nitebantur. Domus, si funus in illis fuisset : urbes, si prodigia nunciata, si triste aliquod averruncandum omen : homines ipsi, tum aliis causis, tum vero in primis si cæde se polluissent, purgabantur, lustrabanturque. De domibus, testis Plinius, Festusque, verbo *Everriator*. De urbibus quoque ipsis, Plinius, lib. 10. sect. 17. Lucanus, lib. 1. apud quem Aruns vates,

Mox jubet & totam pavidis a civibus urbem
Lustrari, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines: &c.

Homine a cæde præsertim, Plinius lib. 15. sect. 40. ubi laurum docet esse suffimentum cædis & purgationem : similiterque Festus, verbo *Laureati. Laureati milites sequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati a cæde humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento siccissima sit: vel quod omni tempore viret, ut similiter resp. vireat.* Quin & exercitus lustrari mos fuit, quem Livius lib. 40. fuse describit. Dii porro varii in lustrationibus culti : Jupiter τροπαῖος, Apollo ἀποτροπαῖος, hoc est, depulsor malorum : Hercules ἀλεξίκακος, Juno Sispita, Venus Cluacina, hoc est, purgatrix, ut dictum est lib. 15. sect. 36. A sacerdotibus lustratio sæpe peracta : etiam & a mulierculis. Ovid. lib. 2. de arte :

Et veniat quæ lustret anus lectumque, locumque: &c.

Etiam se ipsi quandoque lustrabant. Sic Æneas :

Donec me flumine vivo Abluero.

Lustrationum denique multiplices ritus. 1. Circumactio, sive circumlatio. Quod enim rei lustrandæ admovebant, id in orbem ducebant. Hinc illud Maronis, sexto Æneïdos :

Socios pura circumtulit unda :

Hoc est, *purgavit*, ut ait Servius : *Nam lustratio dicta est a circumlatione vel tedæ, vel sulphuris.* Hanc religionem & villaribus inesse gallinis, ut se circumactæ purificent, credidit Plinius lib. 10. sect. 57. Quod ex Aristotele hauserat, ut ibi monuimus, lib. 6. histor. anim. cap. 3. pag. 650. ubi de περικαρφισμοῦ gallinarum. 2. Aspersio, quæ in lustrationibus præcipuas partes obtinuit. E lauro fiebant aspergilla : Testis Theophrast. in Charact. tit. de superstitione : Ovidius, lib. 5. Fastor.

Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia quæ dominos sunt habitura novos: &c.

Idcirco adhiberi solita in purificationibus a Plinio dicitur, lib. 15. sect. 40. 3. Fumus & suffitus, sive sulphure, tedisque accensis, sive herbis. De sulphure dicemus suo loco, lib. 35. sect. 50. Inter herbas principem tenuit locum verbena : de qua Maro, Eclog. 8.

Verbenasque adole pingues.

Myrtus deinde, quæ & verbena idcirco myrtea appellata est, lib. 15. sect. 37. nam quævis virgulta religioni, suffituique apta, verbenæ dicebantur. Tum laurus, ut ex allatis Plinii Festique testimoniis, atque adeo aliis, palam est. De sabina pariter herba, de rore marino, ac ceteris, quæ in hos adhibentur usus, diximus suis locis.

5. *Quidam non distinguunt.*] Ut Dioscorides.

6. *Utraque sortiuntur.*] Utramque adhibent in sortibus, ut futura prænuncient.

hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciat, favis ante & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. [7] Aïuntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores convictus fieri. [8] Adversus serpentes conteritur ex vino.

LX. 5. [1] Est similis verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.

LXI. 6. Lemonium succum lacteum mittit, concrescentem gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. 7. [1] Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant [2] pentapetes, sive pentaphyllon. [3] Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens, nigrescit & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. [4] Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. [5] Adhibetur & purgandis domibus.

LXIII. 8. Adversus serpentes bibitur [1] & ejus radix, quæ sparganion vocatur, ex vino albo.

NOTÆ.

7. *Aïuntque.*] Diosc. loc. cit.

8. *Adversus serpentes.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LX. 1. *Est similis.*] Sane verbasculum herbarii quidam etiamnum vocant. Blattaria est flore albo, quam Lobelius delineat, in Observ. pag. 304. Vidimus in horto Regio. Verbascum aurei floris, φλόμον χρυσοειδῆ, appellat Diosc. lib. 4. cap. 104.

Sect. LXI. 1. *Lemonium.*] Λειμώνιον, quoniam in pratis provenit, ἐν λειμῶσι, humidisque locis. Diosc. lib. 4. cap. 16. In quibusdam MSS. *molemonium* inepte legitur. Est beta silvestris, de qua lib. 20. sect. 28.

Sect. LXII. 1. *Quinquefolium.*] *Quinte-feüille.* Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93. *Quinquefolium in quo fraga nascuntur*, &c. Et Quinquefolium quidem fragiferum a Clusio pingitur, lib. 5. hist. rarior. plant. pag. cvij. visum a nobis in horto Regio. Quare hic temere Plinium Dalecampius inconsiderantiæ arguit.

2. *Pentapetes &c.*] Πενταπετὲς Diosc. in Nothis, pag. 465. & Nicandro, in Theriac. pag. 60. πενταπέτηλον, utrumque a foliorum numero, in quæ se pandit & extendit: ἀπὸ τοῦ πετάζειν, quod est extendere. Sic & πεντάφυλλον. Χαμαίζηλον humi depressum ac repens sonat.

3. *Cum effoditur.*] Hoc a Theophr. lib. 9. hist. cap. 14. Ἡ δὲ τοῦ πενταφύλλου ἢ πενταπέτου .... ὀρυττομένη ἐρυθρά· ξηραινομένη δὲ μέλαινα γίνεται, καὶ τετράγωνος.

4. *Et ipsa herba.*] Theophr. loc. cit.

5. *Adhibetur.*] Diosc. lib. 4. cap. 42. Τέμνεται δὲ καὶ πρὸς καθαρμούς. *Inciditur ad expiationes, lustrationesque.*

Sect. LXIII. 1. *Et ejus radix.*] Et ejus herbæ radix. Cave enim cum indicis Pliniani concinnatoribus, qui hactenus fuere, ad quinquefolium ista spectare existimes, ut ejus radix sparganion vocitetur. De sparganio, ceu peculiari herba, tum legitimus Plinii index operi huic præfixus, tum Diosc. lib. 4. cap. 21. Σπαργάνιον .... δίδοται ἡ ῥίζα καὶ ὁ καρπὸς σὺν οἴνῳ θηριοδήκτοις. Butomos hæc Theophrasti est, cujus ille meminit lib. 4. hist. cap. xi. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag 41. Platanaria a Dodonæo appellatur, pag. 591. Vidimus in horto Regio.

LXIV. 9. [1] Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cum sint differentiæ duæ : [2] Probatissimi in Creta, mox in Achaïa, & in siccis ubicumque nati, feniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suavissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis meridianis. [3] Reliqua genera ubique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quam ternis, radice lignosa, & cum inaruit supervacua. Semen hujus cumino simile : [4] prioris, milio : album, acre, odoratum omnibus, & fervens. [5] Secundum priore vehementius est, ideoque parce sumi debet. [6] Si jam maxime tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hieme & æstate sunt intacta quadrupedi, [7] nisi post abortus. Ex aliis usus seminis : ex Cretico, radicis est : magis ad serpentes bibitur e vino drachma una. Datur & quadrupedibus percussis.

LXV. 10. [1] Therionarca alia quam Magica, & in nostro orbe nascitur fruticosa, foliis subviridibus, flore roseo : serpentes necat : cuicumque admota feræ [2] & hæc torporem affert.

LXVI. 11. [1] Persolata, quam nemo ignorat,

Notæ.

Sect. LXIV. 1. *Dauci genera.*] Schol. Nicandri, in Theriac. pag. 10. Δαῦκόν ἐστι ῥίζιον παρόμοιον σταφυλίνῳ . . . . εἰσὶ δὲ δύο γένη τοῦ δαύκου · ἡ μὲν Κρητικὴ, ἡ δὲ Ἀσιατική. Ὁ δὲ Πλούταρχος πλείονα μὲν φησιν αὐτῶν γένη εἶναι. *Daucus est radicula similis pastinacæ . . . Sunt autem genera duo: Creticum, & Asiaticum. Plutarchus etiam plura agnoscit.*

2. *Probatissimi.*] Hæc primi dauci differentia, qui Creticus, Achaïcusque cognominatur Dioscoridi, lib. 3. c. 83. Creticus : Theophrasto, lib. 9. hist. cap. 22. Patrensis ex Achaïa : Δαῦκον τὸν Πατρεικὸν τῆς Ἀχαΐας. Describitur iisdem notis a Diosc. loc. cit. Pingitur a Matthiolo, in lib. 1. Diosc. pag. 779. Vidimus in horto Regio.

3. *Reliqua genera.*] Quæ coriandri, apiive folio constant. Ex hoc est numero daucus selinoïdes secundus Lobelii in Observ. pag. 414. Matthioli, in lib. 3. pag. 780.

4. *Prioris.*] Cretici.

5. *Secundum.*] Quod selinoïdes appellavimus : quod apii, & quod coriandri folio est.

6. *Si jam . . . . tertium genus.*] A duobus proxime appellatis diversum, Carotæ nomine vulgo notum, de quo egimus lib. 19. sect. 27.

7. *Nisi post abortus.*] Ad partus mortuos expellendos, vel secundas ejiciendas. Dioscor. lib. 3. cap. 83.

Sect. LXV. 1. *Therionarca.*] Herbariis incognita.

2. *Et hæc torporem.*] Et huic vis eadem, inquit, quæ Magicæ, de qua lib. 24. sect. 102. unde & nomen utrique commune, θηριονάρκη, ac si dicas, feræ torpor.

Sect. LXVI. 1. *Persolata.*] In magno hæc est ambitu nominum. Apuleïus enim, cap. 36. *Græce*, inquit, *prosopites aut prosopes vocata est . . . . . Itali personaciam.* Diosc. lib. 4. cap. 187. Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι. Et in Nothis : Ῥωμαῖοι περσονάκιαν, οἱ δὲ λάππαμ. Sed hæc postrema verba merito inter notha seu spuria censentur, cum ad personatam illa spectent, de qua sect. 58. non ad persolatam : hæc enim lappas

[2] Græci vero arcion vocant, [3] folia habet majora etiam cucurbitis & hirſutiora, nigrioraque & craſſiora, radicem albam & grandem. [4] Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere.

LXVII. 12. [1] Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. [2] Folia habet minora, quam edera, nigrioraque & tenuiora, ſine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri poſſit, cortice nigro. Naſcitur in umbroſis: a noſtris tuber terræ vocatur: in omnibus ſerenda domibus, ſi verum eſt, ubi ſata ſit nihil, nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant & [3] ebrietatem repræſentari addita in vinum. [4] Radix ſiccata, ſcillæ modo conciſa, reponitur: decoquitur eadem ad craſſitudinem mellis. [5] Suum tamen venenum ei eſt: traduntque, ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri.

LXVIII. 13. [1] Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos, geniculatis caulibus, ſupervacuis, a priore diſtans, [2] circa arbores ſe

Notæ.

nullas habet, perſonata plurimas: caulem hæc habet: perſolata non habet. Eodem in errore verſatus Apuleïus videtur, loc. cit. Petaſites hæc officinarum eſt: pediculus ſcilicet cubito major, craſſitudine pollicis, a quo prægrande folium galeri modo amplum, ut fungus, dependet Petaſites a petaſo, pileum ſignificante, nomen traxit apud Græcos, apud quos petaſati Caſtor & Pollux dicuntur: nec aliud in Mercurio petaſus eſt, quam galerus. Tantæ amplitudinis folium eſt, ut & caput ab inſolatu & pluviis vindicare poſſit: inde perſolatæ nomen. Pingitur a Dodonæo, pag. 487. Vidimus in horto Regio.

2. *Græci arcion.*] Etiam & ἄρκτιον, apud Galenum, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 159.

3. *Folia habet.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 107. Galenus, loc. cit.

4. *Hæc ex vino*] Apuleïus, cap. 36. tit. 1. quanquam is ibi, ut diximus, perſonatam cum perſolata miſcet Dioſc loc cit. drachmæ unius tantum pondus adhibet

Sect. LXVII. 1. *Item cyclamini.*] Dioſc. lib. 2. cap. 194.

2. *Folia habet.*] Dioſc loc cit. etſi minus accurate quam Plinius Nunc mutata interpollis ineruditorum voce, partim *Cyclamen*, partim *panem porcinum* noſtra ætas appellat: Sunt & qui S. Claudii nomine indigitent, *Saint Claude.* Vidimus folio maculato cyclaminum in horto Regio, qualis a Cluſio deſcribitur, lib. 2 pag. 264. tit. *Cyclamini odorati* varietas.

3. *Ebrietatem repræſentari.*] Statim induci. Μεθύσκει δ' οἴνῳ μιχθεῖσα. Dioſcor. loc. cit. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 10.

4. *Radix ſiccata.*] Dioſcorides, loc. cit.

5. *Suum tamen.*] Dioſc. loc. cit. totidem verbis. Simile eſt, quod Theophraſtus habet, lib. 9. hiſt. cap. 10. ad accelerandum partum utile eſſe cyclamini radicem adalligari, εἰς ὠκυτόκιον.

Sect. LXVIII. 1. *Eſt & altera.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 195. Κυκλάμινος ἑτέρα, ἣν ἔνιοι κισσάνθεμον, ἢ κισσόφυλλον καλοῦσι· φύλλα ἔχει κισσῷ ἐοικότα, &c. Hanc Ruellius, lib. 2. pag. 413. male confundit cum uva taminia, de qua nos egimus, lib. 21. ſect. 50. & lib 23. ſect 14. Eſt Dodonæi Dulcamara, pag 398. A ſimilitudine cum folio & flore ederæ Græca nomina ea accepit.

2. *Circa arbores.*] Viticularum & capreolorum more: ἑλικοειδῶς. Dioſc. loc. citato.

volvens, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, [3] radice ſupervacua. Acini tantum in uſu, guſtu acri, [4] ſed lenti. Siccantur in umbra, tuſique dividuntur in paſtillos.

LXIX. 14. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur.

LXX. 15. [1] Sed inter primas celebratur peucedanum, laudatiſſimum [2] in Arcadia, mox Samothrace. [3] Caulis ei tenuis, longus, feniculo ſimilis, juxta terram folioſus, radice nigra, craſſa, gravi odore, ſuccoſa: gignitur in montibus opacis: foditur exitu autumni. [4] Placent tenerrimæ & altiſſimæ radices: [5] Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntque ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, [6] ne vertigo ſentiatur. [7] Et alius ſuccus invenitur caulibus adhærens, inciſiſque manat. Probatur craſſitudine mellea, colore rufo, [7] odore ſuaviter gravi, fervens guſtu. Et hic in uſu, & radix, & decoctum ejus, plurimis medicamentis. Succo tamen efficaciſſimo, [9] qui reſolvitur amaris amygdalis, aut ruta: bibiturque contra ſerpentes, [10] & ex oleo perunctos tuetur.

CAPUT X. LXXI. 16. [1] Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes.

LXXII. 17. [1] Privatim adverſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, vel adalligata tantum: item phalangio, ac ceteris minoribus venenatis. [2] Scorpionibus ariſtolochia: [3] agaricum obolis quatuor in vini mixti

NOTÆ.

3. *Radice ſupervacua.*] Ῥίζα ἄχρηστος, *nullius uſus.*

4. *Sed lenti.*] Dum manduntur, viſcoſi ac lubrici. Καρπὸς δὲ γλισχρός. Dioſc. loc. cit.

Sect. LXIX. 1. *Sed inter .... peucedanum.*] Noſtri, *Queuë de pourceau:* Officinæ pleræque, Feniculum porcinum appellant. Græcis πευκέδανος, quaſi pinaſtellum, a πεύκη. Iconem vide apud Lobelium, in Obſerv. pag. 453. & apud Dodon. pag. 314. Ipſum in horto Regio vidimus.

2. *In Arcadia.*] Dioſc. lib. 3. cap. 92. quem Serapion, Oribaſius, & Apuleïus, cap. 94. ſecuti ſunt, ἐν Σαρδονίᾳ dixit, καὶ Σαμοθρᾴκῃ.

3. *Caulis ei &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

4. *Placent.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Hæ conciduntur.*] Dioſc. totidem verbis, loc. cit.

6. *Ne vertigo.*] Inter colligendum capitis dolorem vertiginemque inducit, niſi quis prius nares roſaceo perunxerit, eodemque caput irrigaverit. Dioſc. loc. cit.

7. *Et alius.*] Dioſcor. loc. cit. iiſdem verbis.

8. *Odore &c.*] Hanc eſſe optimi indicaturam ſucci, etiam Dioſc. approbat, loc. cit.

9. *Qui reſolvitur.*] Diluitur, commiſcetur, ad potiones. Dioſc. Λύεται δὲ ὁ ὀπὸς εἰς τὰ πόματα ἀμυγδάλοις πικροῖς, ἢ πηγάνῳ, &c.

10. *Et ex oleo.*] Nicander in Theriac. pag. 7. Vel ſolo ſuffitu fugari ſerpentes auctor eſt Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXI. 1. *Ebuli quoque.*] De eo egimus, lib. 24. ſect. 35.

Sect. LXXII. 1. *Privatim.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 8.

2. *Scorpionibus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 6. de Ariſtolochia clematiti.

3. *Agaricum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 1. drachmæ unius pondus propinat.

cyathis

cyathis totidem. [4] Verbenaca & phalangio cum vino aut poſca : item quinquefolium, [5] daucum.

LXXIII. 18. [1] Verbaſcum Græci phlomon vocant. [2] Genera habet prima duo : album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo femina. [3] Tertium genus non niſi in ſilvis invenitur. [4] Sunt folia braſſicæ latiora, piloſa, caulis erectus, cubitali amplior. [5] Semen nigrum inutile. [6] Radix una, craſſitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus. [7] Silveſtri folia elelisphaci, alta, ramis lignoſis.

LXXIV. 19. [1] Sunt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles. [2] Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, craſſis, pinguibuſque, [3] ad lucernarum lumina aptis. [4] Aïunt in foliis ejus, quam feminam diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hæc pæne ſupervacuum eſt,

NOTÆ.

4. *Verbenaca.*] Apuleïus, cap. 5. tit. 8. *Ad morſum araneorum, Græci phalangia vocant: Herba verbenaca ramulos ex vino decoquito, & conterito : deinde quod acetaverit, plaga imponito: & adaperiet: poſtea crudam contritam cum melle in hulcus audacter inſertam mature ad ſanitatem perducere, certus auctor affirmat.*

5. *Daucum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 83.

Sect. LXXIII. 1. *Verbaſcum ..... phlomon.*] Φλόμος Græcis dicitur, noſtris *Boüillon blanc, & boüillon noir.* In Officinis, Tapſus barbatus.

2. *Genera.*] Hæc totidem verbis Apuleïus, cap. 71. Paulo aliter Dioſc. lib. 4. cap. 104. qui genera primum duo ſumma ſtatuit, nigrum & candidum : utriuſque deinde generis marem ac feminam. Dioſcoridem, ut ſolet ſequitur Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 239. A ceteris diſſidet in formæ verbaſci gemina delinianda Cretevas apud Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39. Nos etiam genera plura in horto Regio vidimus. Marem ac feminam pingit Lobelius in Obſerv. pag. 303.

3. *Tertium.*] Nempe ſilveſtre, de quo mox.

4. *Sunt folia*] Verbaſco nempe ſativo, mari ac feminæ. Dioſc. & Apuleïus, locis cit.

5. *Semen nigrum.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Radix &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Silveſtri ...... eleliſphaci.*] Sive, quod idem eſt, ſalviæ. Dioſc. & Apuleïus, locis cit. Effigiem vide apud Dodon. pag. 146. ubi ſilveſtre alterum vocat.

Sect. LXXIV. 1. *Sunt & phlomides.*] Dioſc. totidem verbis, loc. cit. Εἰσὶ δὲ καὶ φλομίδες διπλαῖ, δασεῖαι, &c. Eſt autem φλομὶς verbaſculum Latinis veteribus : recentioribus herbariis, Primula veris, cujus varias ſpecies delineat Cluſius, lib. 3. hiſt. rar. plant. pag. 301. & 302. nos in horto Regio vidimus. *Primevere.* His vero ne plane aſſentiamur, prohibet lævitas foliorum, quæ in primula veris deprehenditur : cum hirſuta eſſe verbaſculi, Dioſcorides, Pliniuſque teſtentur.

2. *Tertia.*] Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 301. Etiam Græcis dicta φλῶμος, & θρυαλλὶς, & λυχνῖτις. Suidas : Φλῶμος, βοτάνη, ᾗ καὶ ἀντὶ ἐλλυχνίου χρῶνται. Heſychius : Θρυαλλὶς, ... τῶν φυομένων, ἐξ οὗ ἐλλύχνια γίνεται. Dioſc. loc. cit. Καὶ τρίτη φλομὶς ἡ καλουμένη λυχνῖτις, ὑπὸ δὲ τινῶν θρυαλλὶς, &c. totidem verbis, quot Plinius. Cave porro hanc cum thryallide ſpicata confundas, de qua nos egimus, lib. 21. ſect. 61.

3. *Ad lucernarum.*] Vicem ellychnii præbent arida folia.

4. *Aïunt.*] Dioſc. loc. cit. Τὰ δὲ τῆς θηλείας φύλλα φασὶ μετὰ σύκων ξηρῶν συντιθέμενα, ἄσηπτα αὐτὰ διαφυλάττειν. *Feminæ folia ferunt caricis interpoſita eas incorruptas & a putredine immunes tueri.*

cum ſint omnia ejuſdem effectus. [5] Contra ſcorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, ſed effectu pari.

LXXV. 20. [1] Thelyphonon herba ab aliis ſcorpion vocatur, [2] propter ſimilitudinem radicis, [3] cujus tactu moriuntur ſcorpiones. [4] Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum ſi quis elleboro candido linat, reviveſcere aiunt. [5] Thelyphonon omnem quadrupedem necat, impoſita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod eſt ſimile cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpionibus adverſatur [6] & Vettonicæ ſuccus, ac plantaginis.

LXXVI. 21. Sunt & ranis venena, rubetis maxime: vidimuſque Pſyllos in certamine patinis [1] candefactas admittentes, ocyore etiam quam aſpidum pernicie. [2] Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus parvis, radicibus multis, nervoſis, bene olentibus.

LXXVII. 22. [1] Item aliſma, quam alii damaſonion, alii lyron appellant. [2] Folia erant plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis lacinioſa, convexaque in terram, alias etiam venoſa ſimiliter, caule ſimplici & tenui, cubitali, capite thyrſi, radicibus denſis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquoſis. Alterum genus ejuſdem in ſilvis, nigrius, majoribus foliis. [3] Uſus in

NOTÆ.

5. *Contra ſcorpiones.*] Dioſc. loc. cit. ex aceto folia a ſcorpione ictis opitulari ait.

Sect. LXXV. 1. *Thelyphonon*] Eadem hæc eſt cum aconito pardalianche, de quo lib. 27. ſect. 2. Dioſc. lib. 4. cap. 77. Ἀκόνιτον, οἱ δὲ παρδαλιαγχὲς, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηρόφονον. Eam vero θηλυφόνου nomenclationem accepit, quod tactis genitalibus feminei ſexus animalium eodem die inferat mortem, inquit Nicandri Scholiaſtes.

2. *Propter .... radicis.*] Plinius, lib. 27. ſect. 2. *Radix incurvatur paulum ſcorpionum modo: quare & ſcorpion aliqui appellavere.* Dioſc. loc. cit. Ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ, &c. Sic & Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 14.

3. *Cujus tactu.*] Non eo tactu mori, ſed reſolutas torpeſcere ſerpentes ait Dioſc. loc. cit. Ellebori contra tactu excitari. Ταύτης τὴν ῥίζαν φασὶ προσαχθεῖσαν σκορπίῳ, παραλύειν αὐτόν· διεγείρεσθαι δὲ πάλιν ἐλλεβόρου προστεθέντος.

4. *Itaque.*] Theophr. loc. cit.

5. *Thelyphonon.*] Dioſcor. loc. cit.

6. *Et Vettonica.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1.

Sect. LXXVI. 1. *Candefactas admittentes.*] Objicientes ſe earum morſibus.

2. *Auxiliatur .... phrynion.*] Φρύνιον a rubetis nomen habet, quas φρύνους vocant, quod adverſus eas auxilio ſit. Herbariis incognita: neque exiſtimatur a nobis eadem eſſe cum ea quæ iiſdem quidem nominibus, ſed facie longe diſpari deſcribitur a Plinio, lib. 27. ſect. 97.

Sect. LXXVII. 1. *Item aliſma.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 169. Ἄλισμα, οἱ δὲ ἀλκέαν, οἱ δὲ δαμασώνιον, οἱ δὲ ἄκυρον, οἱ δὲ λύρον καλοῦσι. Plantago eſt aquatica humilis, anguſtifolia dicta a Lobelio, & ab eodem delineata, in Obſerv. pag. 160. viſa a nobis in horto Regio.

2. *Folia erant.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit. & poſt Dioſcoridem Oribaſius, lib. XI. pag. 188.

3. *Uſus in radice.*] Et hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit.

radice utriusque adversus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. [4] Lepori marino adversatur & cyclaminos. [5] Veneni vim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. [6] Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atque illita prodest: [7] Vettonica ex mero vetere.

LXXVIII. 23. [1] Peristereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima ab his malis venena sunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia Magicasque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachmas in vini veteris cyathis IV. Vomere cogendi, atque iterum bibere. [1] Iis qui quotidie gustent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. [2] Poto veneno aristolochia subvenit eadem mensura, [3] qua contra serpentes: [4] quinquefolii succus: [5] agaricum, postquam vomuerint, denarii pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus.

LXXX. 1. [1] Antirrhinon vocatur, sive anarrhinon, sive lychnis

NOTÆ.

4. *Lepori marino.*] Diosc. lib. 2. cap. 194.

5. *Veneni.... de quo diximus.*] Sect. 6.

6. *Plantago.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 50. Vide & Apuleïum, cap. 1. de plantagine, tit. 7. *Ad morsum serpentis.* Tit. 8. *Ad scorpionis ictum.* Et Tit. 23. *Ad morsum rabidi canis.*

7. *Vettonica.*] Anton. Musa, lib. de Vettonica, tit. 42. *Ad serpentium morsus: Vettonicæ drachmas tres in vini heminis tribus diluito, & potui dato..... Item illinito super vulnus....* Et tit. 43. *Ad rabidi canis morsum: Vettonica contusa morsui imponatur.*

Sect. LXXVIII. 1. *Peristereos.*] Latino ore ac sono dixit, quam Græci περιστερεῶνα a recto περιστερεὼν vocant. A Diosc. totidem fere verbis describitur, lib. 4. cap. 60. Περιστερεὼν φύεται ἐν ἐνύδροις τόποις. Δοκεῖ δὲ ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰς περιστερὰς ἡδέως διατρίβειν ἐν αὐτῇ. Verbenacæ genus istud est, quod supinum dicitur: cum alterum, quod Græcis ἱερὰ βοτάνη, rectum Aëtius vocet, lib. 1. pag. 41. Pingitur a Clusio, lib. 4. hist. rar. plant. pag. xlvj. Visa a nobis in horto Regio.

Sect. LXXIX. 1. *Iis qui quotidie.*] Diosc. lib. 4. cap. 1.

2. *Poto veneno.*] Diosc. lib. 3. cap. 6.

3. *Qua contra serpentes.*] Hoc est, radicis drachma in vini hemina sæpius bibita; ut dictum est sect. 55.

4. *Quinquefolii.*] Teneræ radicis succus, ὁ χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς, Diosc. lib. 4. cap. 42.

5. *Agaricum.*] Id esse venenis pro antidoto, denarii seu drachmæ unius pondere cum diluta vini potione sumptum, scribit Disc. lib. 3. cap. 1.

Sect. LXXX. 1. *Antirrhinon.*] Diosc. lib. 4. cap. 133. Ἀντίῤῥινον, οἱ δὲ ἀνάῤῥινον, ἔνιοι δὲ καὶ ταύτην λυχνίδα ἀγρίαν. Apuleïus, cap. 86. *Græci cynocephalion dicunt, alii antirrhinon, alii anarrhinon, Prophetæ (hoc est, Magi) ostreostaphen, Itali canis cerebrum,* &c. Nostri vocant, *Musle de veau.* Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 221. Vix assentior Anguillaræ, antirrhinon Dioscoridis a Theophrasteo sive Pliniano distinguenti, par. 14. pag. 288.

agria, [2] ſimilis lino, [3] radice nulla, flore hyacinthi, [4] ſemine vituli narium. [5] Et hoc perunctos venuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi poſſe aut veneno, ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur Magi.

LXXXI. 2. [1] Similiter ea, quam eupleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris eſſe famæ. [2] Artemiſiam quoque ſecum habentibus negant nocere mala medicamenta, beſtiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino adverſus opium. Alligata privatim potens traditur, potave adverſus ranas.

LXXXII. 3. Pericarpum bulbi genus eſt. Duæ ejus ſpecies: cortice rubro alterum, nigro papaveri ſimile. Sed vis major quam priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus, & panaces, Chironium præcipue. [1] Hoc & contra fungos.

Caput XI.

LXXXIII. Verum & generatim membratimque ſingulis corporum morbis remedia ſubtexemus, orſi a capite.

1. [1] Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, ſi una tritæ illinantur. [2] Polythrix diſtat a callitriche, [3] quod juncos albos habet, & folia plura, majoraque. Frutice quoque major eſt: [4] defluentem capillum confirmat & denſat.

LXXXIV. 2. [1] Item lingulaca circa fontes naſcens, cujus radix admixta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur,

NOTÆ.

2. *Similis lino.*] Vel, ut Theophr. ait, ἀπαρίνη cujus folia quoque lini ſimilia.

3. *Radice nulla.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 21. Ῥίζα δὲ οὐχ ὕπεστιν. Radix nulla vel minima ſubeſt.

4. *Semine.*] Theophr. loc. cit. Ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν μόσχου ῥῖνας ἔχει. Sic etiam Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med.

5. *Et hoc perunctos.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 21.

Sect. LXXXI. 1. *Similiter .... eupleam.*] Vide Notas & Emend. num. XIII. In herbarum hæc Magicarum cenſu habenda.

2. *Artemiſiam.*] Apuleïus, cap. 10. tit. 1. *Ad iter faciendum: Herbam artemiſiam monoclonon ſi quis iter faciens ſecum in manu portaverit, non ſentiet itineris laborem. Fugat & dæmonia in domo poſita, & prohibet mala medicamenta, & avertit oculos malorum hominum*, hoc eſt, viſus effaſcinationem.

Sect. LXXXII. 1. *Hoc &c.*] Valet & panaces Chironium contra fungos.

Sect. LXXXIII. 1. *Alopecias.*] Ἀλωπεκίαι, vel Ἀλωπεκίασεις, defluvia capillorum. Vide Notas & Emend. num. XIV.

2. *Polythrix.*] Plinius ipſe lib. 22. ſect. 30. *Id quod majus eſt, polytrichon ... vocant.*

3. *Quod juncos.*] Recte id quidem. Sed & alibi haud minus commode, ramulos vocat: Dioſcor. lib. 4. cap. 136. καυλία, & ῥαβδία.

4. *Defluentem.*] Dioſc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 96. Τὰς δὲ ῥεούσας τρίχας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἵστησι .... πολύτριχον ἑψήσας ἐν οἴνῳ μέλανι, &c. Theodorus Priſcianus, lib. 1. cap 3 *de crementis capillorum .... Polytrichi herba radicis pondo duo, florum ejus pondo duo, &c.*

Sect. LXXXIV. 1. *Item lingulaca.*] De hac antea Plinius, lib 24. ſect 24. *Lingua herba naſcitur circa fontes, &c.* Pingitur a Dalecampio, lib. 9. hiſt. plant. pag. 1037.

ut ejus sit suis quæ nunquam peperit. [2] Sol deinde plurimum confert illitæ. [3] Similis usus est cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. [4] Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita: aristolochia, & iberis adalligata hora, vel diutius, si pati possit, [5] comitante balinei usu. [6] Medetur & daucum. [7] Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & hulcera capitis sanat illita. [8] Medetur & peristereos.

LXXXV. 3. [1] Cacalia sive leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. [2] Hujus grana quindecim in oleo macerantur, atque ita adverso capillo caput ungitur.

LXXXVI. 4. [1] Fit & ex callitriche sternumentum. Folia sunt lenticulæ: caules junci tenuis similes: radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu fervens.

LXXXVII. 5. [1] Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. [2] Est autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum: stomacho contrarium. [3] Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. [4] Putant

NOTÆ.

2. *Sol .... confert illita.*] Si herbæ illitæ Sol superveniat.

3. *Similis usus.*] Diosc. lib. 2. cap. 194. At Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. pro suillo adipe, fel scrophæ, paululumque sulphuris adsciscit.

4. *Capitis dolori.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1.

5. *Comitante*] Sic etiam ad ischiadicorum sanationem cum iberide balinei usum adsciscit Dioscor. lib. 1. cap. 188. & Galenus ex Democrate, lib. 10. κτ̀ τόπους, cap. 2. pag. 636.

7. *Purgat autem.*] Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44.

8. *Medetur.*] Nempe dolori capitis, ut panacis radix, daucumque. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 1. *de querelis capitis, si causis veluti incertis caput doluerit . . . Peristereon herba oleo infusa medetur.*

Sect. LXXXV. 1. *Cacalia.*] Diosc. lib. 4. cap. 123. Κακαλία, οἱ δὲ λεοντικὴν, φύλλα φέρει λευκὰ, εὐμεγέθη . . . ἐν ὄρεσι δὲ φύεται. Pingitur a Clusio, lib. 5. hist. rar. plant. pag. cxv. qualem in horto Regio vidimus, gemina facie. In Illyrico & Græcia nasci tradit Anguillara, par. 14. pag. 286.

2. *Hujus grana.*] Ad extendendam cutem in facie, & a rugis vindicandam, hæc grana Dioscor. adhibet, loc. cit.

Sect. LXXXVI. 1. *Fit & ex callitriche.*] Callithrix idem quod trichomanes, de quo lib. 27. sect. 111.

Sect. LXXXVII. 1. *Hyssopum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. ad verbum. Hodiernis herbariis incognitum. Nam quæ hyssopi nomine in officinis venit, appellationem tantum cum hyssopo veterum communem habet: formam non habet. Vide Dodonæum, pag. 286. Certe Dioscor. lib. 4. cap. 55. in chrysocome describenda, comam gerere hanc ait, specie corymborum, hyssopo simili, ἔχει κόμην κορυμβώδη, ἐμφερῆ ὑσσώπῳ. Quæ nota abest ab hyssopo nostro vulgari. Plinius lib. 26. sect. 70. & 76. baccas hyssopo tribuit: nullæ sunt nostro.

2. *Est autem.*] Dioscor. lib. 3. cap. 30.

3. *Purgat &c.*] Dioscor. loc. cit.

4. *Putant.*] Nicander, in Theriac. pag. 63. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Serpentium morsibus . . . . . Hyssopi semen bibitur.*

& ſerpentium ictibus adverſari, tritum cum melle & ſale & cumino.

LXXXVIII. 6. [1] Lonchitis non (ut plerique exiſtimaverunt) eadem eſt quæ xiphion, aut phaſganion, [2] quanquam cuſpidi ſimilis ſemine. [3] Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quam in caule, capitula, perſonis Comicis ſimilia, parvam exſerentibus linguam, radicibus prælongis. [4] Naſcitur in ſitientibus.

LXXXIX. 7. [1] E diverſo xiphion, & phaſganion in humidis: cum primum exit, gladii præbet ſpeciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram [2] fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccari in umbra. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, [3] oſſa fracta e capite extrahit: aut ſi quid in corpore ſuppurat, vel ſi calcata ſunt oſſa ſerpentis: eadem contra venena efficax.

[4] Caput in dolore veratro, vel oleo, vel roſaceo decocto tritoque ungi convenit: [5] peucedano ex oleo vel roſaceo, & aceto. [6] Tepidum hoc prodeſt & doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis ſentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice ejus ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt.

NOTÆ.

Sect. LXXXVIII. 1. *Lonchitis.*] Videtur eſſe Iris tuberoſa Dodonæi, pag. 249. Lonchitis Dioſcoridis prior, Lobelio, in Obſerv. pag. 51.

2. *Quanquam cuſpidi.*] Semen triangulum & lanceæ cuſpidi ſimile, *τὸ σπέρμα δὲ ὅμοιον λόγχῃ, τρίγωνον ἐν περικαρπίοις.* Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 204.

3. *Habet enim*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 3. cap. 161. *Λογχῖτις φύλλα ἔχει πράσῳ κάρτα ὅμοια, πλατύτερα δὲ καὶ ὑπέρυθρα, πλεῖστα, περὶ τὴν ῥίζαν περικλώμενα ὡς ἐπὶ τὴν γῆν· ἔχει δὲ καὶ περὶ τὸν καυλὸν ὀλίγα· ἐφ' οὗ ἄνθη ὅμοια πιλίσκοις, τῷ τύπῳ δὲ κωμικοῖς προσωπείοις κεχηνόσι*, &c. Ex quo interpres Oribaſii, lib. XI. fol. 204. *Lonchitis folia habet porri, ſed latiora, ſubrubra, plurima, ad radicem circumfracta, ut ad terram procumbentia: pauca etiam habet in caule: in quo flores ſunt pileolis ſimiles, more Comicarum perſonarum hiantes*, &c. Brevius Apuleïus, cap. 56. quem conſule.

4. *Naſcitur.*] Dioſc. loc. cit. *Φύεται ἐν τραχέσι καὶ ἀνίκμοις τόποις.*

Sect. LXXXIX. 1. *E diverſo xiphion.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 20. *Ξίφιον, οἱ δὲ φάσγανον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τοῦ φύλλου σχῆμα. . . . φύεται δὲ μάλιστα ἐν ἀρούραις.* Gladiolus eſt, de quo diſſeruimus, lib. 21. ſect. 67.

2. *Fimbriatæ.*] Plures fibras, ſive radiculas, ſeu capillamenta habentis, quæ e radice orbiculata, ut in cæpis, aliiſque, pendent. Theophr. lib. 7. hiſt. cap. XI.

3. *Oſſa fracta.*] Sic etiam ſpicula & aculeos e corpore extrahit, teſte Dioſc. loc. cit. *Δύναται δὲ ἡ ἄνωθεν ῥίζα καταπλασσομένη μετ' οἴνου καὶ λιβανωτοῦ, ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶσθαι.* *Superior radix cum vino & thure ſpicula & aculeos e corpore extrahit.* Dicemus de hac radice ſuperiore lib. 26. ſect. 28.

4. *Caput in dolore.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1.

5. *Peucedano.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 2. pag. 39. & Dioſcor. lib. 3. cap. 92.

6. *Tepidum &c.*] Marcellus Empir. loc. cit.

XC. 8. [1] Psyllion alii cynoïdes, alii crystallion, alii Sicelicon, alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, [2] unde & nomen: hoc in baccis, [3] ipsa herba in vineis invenitur. [4] Vis ei ad refrigerandum & discutiendum ingens. Semen in usu. [5] Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo aut posca. [6] Ad cetera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ: Densat se ac contrahit: tunc terere, [7] & crassitudinem illinire oportet cuicumque dolori, & collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur aristolochia, [8] fracta extrahens ossa, & in alia quidem parte corporis, sed maxime capite: similiter plistolochia. [9] Thyssellium est non dissimile apio. Hujus radix commanducata purgat capitis pituitas.

XCI. [1] Oculorum aciem centaurio majore putant adjuvari, si ad- Cap. XII.
dita aqua foveantur. [2] Succo vero minoris cum melle, culices, nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices extenuari: albugines quidem etiam jumentorum sideriti. [3] Jam chelidonia supra dictis omni-

Notæ.

Sect. XC. 1. *Psyllion.*] Dioscor. in Nothis, pag. 467. Ψύλλιον . . . οἱ δὲ κυνοκεφάλιον, οἱ δὲ κρυστάλλιον, οἱ δὲ κυνόμυια, . . . οἱ δὲ Σικελιωτικὸν, . . . Ῥωμαῖοι δὲ, . . . ἔρβα πυλικαρία. Plinius, σικελικὸν, quod idem est ac Siculum, ex alio scriptore repræsentat. Non videtur illud esse, quod a Lobelio pingitur, in Obsservat. pag 239. vulgoque dicitur, *l'herbe aux puces* Nam neque sarmenta huic ulla, nec fabæ grana, nec folia canino capiti similia adsunt. Anguillara, par. 14. pag. 269. existimat nihil psyllion discrepare a tithymalo πιτυΐσῃ.

2. *Unde & nomen.*] Nam ψύλλα pulicem apud Græcos sonat.

3. *Ipsa . . . . in vineis.*] Dioscor. ἐν ἀρούραις, *in arvis*, lib. 4. cap. 70.

4. *Vis ei.*] Dioscor. loco citato.

5. *Fronti.*] Dioscor. loc. cit. & lib. 1. Εὐπορ. cap. 1.

6. *Ad cetera.*] Diosc. loc. cit. Δεῖ δὲ ὀξυβάφου πλῆθος λειάναντας βρέχειν ἐν δυσὶν ὕδατος κοτύλαις· καὶ ὅταν παγῇ τὸ ὕδωρ, ἐπιπλάττειν. *Acetabuli mensuram tritam in duabus aquæ heminis macerari oportet: ac ubi sese aqua densaverit, lentoremque contraxerit, illini.*

7. *Et crassitudinem.*] Id quod in fundo concrevit: quod subsedit.

8. *Fracta extrahens.*] Et ossium squamas, & aculeos ac spicula extrahere dicitur a Dioscor. lib. 3. cap. 6. Vide & Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 23. *Aristolochiæ pulvis patefacto vulneri imponendus est, & velocius exsiliet telum, aut alind quod diu latuerit.*

9. *Thyssellium.*] In MSS. *Thrysellium.* Forte, *Thryselinum*, quasi a θρύον, quod herbam palustrem, & σέλινον, quod apium sonat. Est enim apium silvestre, in uliginosis humidisque locis nascens, delineatum a Dodonæo, pag. 687.

Sect. XCI. 1. *Oculorum.*] Alium modum adhibendæ centaureæ majoris contra caliginem oculorum, vide apud Marcellum Empir. cap. 8. pag. 61. & Plinium Valer. lib 1. cap. 18.

2. *Succo vero.*] Diosc. lib. 3. cap. 9. Ὁ δὲ χυλὸς πρός τε τὰ ὀφθαλμικὰ εὔχρηστος, &c. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 188. Apuleïus, cap. 35. tit. 2. Vide Notas & Emend. num XV.

3. *Jam chelidonia.*] Apuleïus, cap. 73. tit. 1. *Ad caliginem oculorum, & scabredinem, & qui vulnera habet in oculis, & albuginem oculorum.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. *Chelidonia herba*, inquit, *in hirundinum stercore nascitur, quæ oculis plurimum suffragatur: maxime autem caliginem deterget, &c.*

bus mire medetur. [4] Panacis radicem cum polenta epiphoris imponunt. [5] Hyoſcyami ſemen bibunt obolo, tantumdem meconii adjicientes, vinumque, ad epiphoras inhibendas. [6] Adjungunt & Gentianæ ſuccum, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miſcent. [7] Facit claritatem & euphorbium inunctis. [8] Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & ſi qua in oculis vitia ſunt, emendat. [9] Verbaſcum epiphoris imponitur. [10] Periſtereos ex roſaceo vel aceto. [11] Ad hypochyſin & caliginem, cyclaminon [12] in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, [13] ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſaceo. [14] Pſyllion illinitum fronti epiphoras ſuſpendit.

CAP. XIII. XCII. 1. [1] Anagallida aliqui corchoron vocant. [2] Duo genera ejus: mas flore phœniceo, femina cæruleo, non altiores palmo: frutice tenero, foliis puſillis, rotundis, in terra jacentibus: naſcuntur in hortis & aquoſis. Prior floret cærulea. [3] Utriuſque ſuccus oculorum caliginem diſcutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema

NOTÆ.

4. *Panacis.*] Succo ſeu opopanace oculorum aciem excitari, ſi inungantur, ſcribit Dioſc. lib. 3. cap. 55.

5. *Hyoſcyami.*] Dioſc. lib. 4. cap. 69. Τὸ δὲ σπέρμα . . . πρὸς ῥεῦμα ὀφθαλμῶν καὶ περιωδυνίας . . . ὅσον ὀβολὸν σὺν μήκωνος σπέρματι καὶ μελικράτῳ ποθέν. Meconium Plinio ſuccus eſt papaveris, ut diximus lib. 20. ſect. 76. Semen ipſum papaveris Dioſcorides adhibet.

6. *Adjungunt.*] Dioſc. lib. 3. cap. 3. ſuccum Gentianæ laudat, ad oculorum inflammationes: miſceri quoque collyriis acrioribus pro meconio jubet. Τὸ χύλισμα, ὀφθαλμῶν ἐπίχρισμα φλεγμαινόντων· Μίγνυται δὲ καὶ εἰς τὰ δριμέα τῶν κολλυρίων τὸ χύλισμα ἀντὶ μηκωνίου.

7. *Facit claritatem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 18 & Dioſcor. lib. 3. cap. 96.

8. *Inſtillatur.*] Marcellus Empiricus, cap. 8. pag. 60. & Dioſcor. lib. 2. cap. 153.

9. *Verbaſcum.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 104.

10. *Periſtereos.*] Simili temperamento ad eryſipelata Dioſcorides adhibet, lib. 4. cap. 60

11. *Ad hypochyſin.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 194. Καὶ πρὸς τὰς ὑποκεχυμένας καὶ ἀμβλυωποῦντας ὀφθαλμοὺς ἐγχεόμενος ὁ χυλὸς σὺν μέλιτι ἁρμόζει. *Suffuſis hebetioribuſque oculis oblitus cum melle ſuccus prodeſt.* Ὑπόχυσις ſive ὑπόχυμα, ſuffuſio oculorum eſt: hoc eſt, craſſi humoris in cornea membrana juxta pupillam concretio.

12. *In paſtillos.*] Subintellige, digeſtum in paſtillos.

13. *Vt diximus.*] Sect. 70. ubi dilui reſolvique peucedani ſuccum admonuit amaris amygdalis, aut ruta.

14. *Pſyllion.*] Et vim ineſſe ei contra eryſipelata efficacem ſcribit Dioſcor. lib. 4. cap. 70.

Sect. XCII. 1. *Anagallida.*] Dioſc. in Nothis, pag. 449. Ἀναγαλλὶς ἡ κοινή, οἱ δὲ κόρχορον.

2. *Duo genera.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 209. & Oribaſius, lib. XI. pag. 189. 6. & lib. 2. de virt. ſimp. pag. 53. ex MS. noſtro: Ἀναγαλλὶς ἑκατέρα ἤτε τὸ κυανοῦν ἄνθος ἔχουσα, καὶ τὸ φοινικοῦν. Gallis, *Mouron.* Genus utrumque pingitur a Dodonæo, pag. 32. Genera undecim in horto Regio vidimus.

3. *Vtriuſque ſuccus.*] Totidem fere verbis Dioſc. loc. cit. De mare, qui flore purpureo eſt, eadem Marcellus Empiricus prodidit, cap. 8. pag. 61.

rubens,

rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante, quibus [4] paracentesis fit. Jumentorum quoque oculis medentur. [5] Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde vino colluatur. [6] Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod pecora feminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustavere, statim eam, [7] quæ asyla appellatur, in remedio quærunt: ea a nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quidquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere: ita præcipuas esse vires. [8] De euphorbii succo satis dictum est. Lippitudini, si tumor erit, [9] absinthium cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.

XCIII. 2. [1] Ægilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta impositaque, vel succo. Exprimitur hic e caule foliisque prægnantibus, dempta spica, [2] & in trimestri farina digeritur in pastillos.

XCIV. [3] Aliqui & mandragora utebantur: postea abdicatus in hac curatione est. [1] Epiphoris (quod certum est) medetur, & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & vino. [2] Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. [3] Mandragoram, alii Circæum vocant. [4] Duo ejus genera: candidus, qui & mas: niger, qui femina

NOTÆ.

4. *Paracentesis.*] Ita vocatur a Medicis curationis genus quod punctione fit acu trajecto, ut in suffusione oculorum: fit autem ad latus pupillæ: ideo non κέντησις simpliciter, sed παρακέντησις vocatur. Adpunctio esset ad verbum, si quis præivisset.

5. *Succus caput.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib 6. de fac. simp. med. cap. 39. pag. 156.

6. *Bibitur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Quæ asyla.*] Quæ sit ea, nondum herbarii norunt.

8. *De euphorbio.*] Sect. 38. *Qui colligunt, clarius vident.*

9. *Absinthium.*] Πρὸς ἀμβλυωπίας, ad hebetiorem oculorum aciem ex melle jubet illini Dioscor. lib 3. cap. 26.

Sect. XCIII. 1. *Ægilopas*] Diosc. lib. 4. cap. 139. Θεραπεύει δὲ ἡ πόα μετ' ἀλεύρου καταπλασθεῖσα αἰγίλωπα... ἀποτίθεται δὲ ὁ χυλὸς πρὸς τὰ αὐτὰ μιγεὶς ἀλεύρῳ, καὶ ξηρανθείς. Galenus itidem, lib 6. de fac. simp. med. cap. 9. pag. 151. post Diosc. lib. 4. cap. 139. De vitio oculorum, quod ægilopa & ægilopia vocitant, diximus lib. 20. sect. 56. De herba ægilope, lib. 18. sect. 44.

2. *In trimestri farina.*] In farina e trimestri semine, de quo lib. 18. sect. 12.

Sect. XCIV. 1. *Epiphoris.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Mandragoræ radices tusæ cum rosaceo, & ex vino tritæ, epiphoras sanant: ac circumligatæ dolorem illico sedant.*

2. *Nam succus.*] Ita Dioscor. lib. 4. cap. 76.

3. *Mandragoram.*] Dioscor. lib. 4. cap. 76. Μανδραγόρας, οἱ δὲ ἀντίμηλον, οἱ δὲ Διρκαίαν, οἱ δὲ Κιρκαίαν καλοῦσι, &c. In Nothis, οἱ δὲ Κίρκαιον. Addit Circæam vocari, quod radix credatur in amatoriis efficax esse Nota satis Circes sunt pocula. Gallis *Mandragore.* Pingitur a Dodonæo, pag. 454. Vidimus in horto Regio.

4. *Duo ejus.*] Diosc. loc. cit.

existimatur, angustioribus foliis, quam lactucæ, [5] hirsutis & caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosis tenerisque, pæne cubitalibus. [6] Ferunt mala avellanarum nucum magnitudine, & in his semen ceu pirorum. [7] Album hoc alii arsena, alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quam alterius latiora, [8] ut lapathi sativæ. [9] Cavent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis ante gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. [10] Succus fit & e malis, & caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta, [11] aut decocta: [12] utilis hæc vel surculo. [13] Concisa quoque in orbiculos servatur in vino. Succus non ubique invenitur, sed ubi potest, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei: sed radicis, [14] & mali gravior. Ex albo mala matura in umbra siccantur: [15] Succus ex iis Sole densatur: [16] item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. [17] Folia servantur in muria efficacius, alias recentium succus pestis est: [18] sic quoque noxiæ vires. [19] Gravedinem etiam afferunt olfactu: quanquam mala in aliquibus terris manduntur,

NOTÆ.

5. *Hirsutis & caulibus.*] Dioscoridis Mandragoras expers caulis est: *καυλὸν δ᾽ οὐ φέρει.* At Theophrasteus habet, lib. 6. hist. cap. 2. & quidem ferulaceum: Τὰ *μὲν ὁμοιότερον νάρθηκι τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας.* Itaque sunt diversi: nec Theophrasteus alius est a letali solano, quod *Bella donna* Paduæ, alibi apud Italos *Solatro maggiore* nominatur, ut recte vidit Anguillara, par. 5. pag. 90. & post illum Dodonæus, a quo mandragoræ genus id delineatur, pag 453. ut & a Clusio, lib. 5. hist. rar. plant. pag. lxxxvj. Vidimus in horto Regio.

6. *Ferunt mala.*] Diosc. loc. cit.

7. *Album hoc.*] Dioscor. loc. cit. Τοῦ *δ᾽ ἄρρενος καὶ λευκοῦ, ὃν ἔνιοι μώριον ἐκάλεσαν*, &c. Ἄρσην, sive *ἄῤῥην*, quia mas: *μώριος*, quia fatuitatem inducit & somnum, nominatur. Unde mandragoram bibisse dicuntur ii, qui sunt nimium desides, ac veluti sensu destituti, Julianus Cæsar, in epist. ad Callixenum: *Οὐ φαίνεταί πολὺ πάνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς*, Denique *ἱπποφλόμος*, quasi majus verbascum ob foliorum similitudinem appellatur In Indice, neutro genere *morion & hippophlomon* M S S, omnes præ se ferunt.

8. *Vt lapathi.*] Cum foliis betæ confert Diosc. loc. cit.

9. *Cavent.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 9. totidem verbis.

10. *Succus fit &c.*] Dioscor. loco citato.

11. *Aut decocta.*] Sunt enim qui radices in vino ad tertias decoquant, excolatumque jus asservent in usus varios. Diosc. loc. cit.

12. *Vtilis hæc.*] Vel per se solus radicis surculus arefactus prodest. Dioscor. loc cit. Καὶ ὁ *φλοιὸς δὲ τῆς ῥίζης περιαιρεθεὶς καὶ διαβληθεὶς λίνῳ, κρεμᾶται εἰς ἀπόθεσιν.* *Quin & detractus radici cortex filoque trajectus ad usum suspenditur.*

13. *Concisa.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 10. Τέ*μνουσι δὲ τροχίσκους ἐνειλήσαντες δὲ ἐν γλεύκει ἐκρέμασαν ὑπὲρ καπνοῦ.* *Concidunt orbiculos, & involutos musto in fumo suspendunt.*

14. *Et mali gravior.*] Et gravis idem & suavis: *τὰ δὲ μῆλα εὐώδη μετὰ βάρους τινός.* Diosc. loc. cit.

15. *Succus ex iis.*] Diosc. loc. cit.

16. *Item radicis &c.*] Dioscor. loco citato.

17. *Folia servantur.*] Diosc. loc. cit.

18. *Sic quoque.*] Etiam conditæ muria.

19. *Gravedinem.*] Caput olfactu gravant. Vide quæ de hac voce diximus,

[20] nimio tamen odore obmutescunt [21] ignari. [22] Potu quidem largiore etiam moriuntur. [23] Vis somnifica pro viribus bibentium. [24] Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. [25] Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. [26] Efficacius elleborum ad vomitiones, & ad bilem nigram extrahendam.

XCV. 4. [1] Cicuta quoque venenum est publica Atheniensium pœna invisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur a plerisque & in patinis. Lævis hic & geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, gravi odoratu: semen aniso crassius: radix concava, nullius usus. [2] Semini & foliis refrigeratoria vis: [3] quos enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. [4] Remedio est, priusquam perveniat ad vitalia, vini natura

Notæ.

lib. 21. sect. 76. Diosc. loc. cit. folia ait esse βρωμώδη καὶ βαρέα κατὰ τὴν ὀσμήν, virosa & graveolentia.

20. *Nimio tamen odore.*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ μῆλα ὀσφραινόμενα καὶ ἐσθιόμενα, καρωτικά. *Mala seu nimio odore, seu etiam largiore cibo, vocem adimunt, soporem afferunt.*

21. *Ignari.*] Incauti, qui quæ vis sit ejus pomi, nesciunt.

22. *Potu quidem.*] Dioscor. loc. cit. Πλεῖον δὲ ποθεὶς ἐξάγει τοῦ ζῆν.

23. *Vis somnifica.*] Huc pertinet, quod narrat Frontinus, lib. 2. Strateg. Hannibalem scilicet missum a Carthaginiensibus adversus rebellantes Afros, cum sciret gentem esse avidam vini, magnum ejus modum mandragora miscuisse, cujus inter venenum & soporem media vis est. Tunc prælio levi commisso, ex industria cessisse: Nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & omni vino infecto, fugam simulasse. Cumque barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum merum avide hausissent, atque in defunctorum modum strati jacerent, reversum cepisse eos ac trucidasse.

24. *Media potio.*] Moderata ac justa. Sic Diosc. loc. cit. apud quem & sequentes medicinæ exstant.

25. *Ob hæc satis est.*] Etiam pulvino subjecta mandragoræ mala somnum moliri, nonnulli censent, teste Celso, lib. 3. cap. 18.

26. *Efficacius.*] Diosc. lib. 4. cap. 150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. Elleborum porro candidum intellige.

Sect. XCV. 1. *Cicuta ..... publica Atheniensium.*] Publica dicitur, quod cicuta publice Athenis custodiretur ad sontium pœnas: teste Joan. Tzetze, Chiliad. 8. histor. 181. vers. 238. ubi Κώνειον δημόσιον appellat. Seneca, epist. 13. pag. 186. *Cicuta magnum Socratem fecit*, quem hausto cicuto veneno obiisse Laërtius refert, lib. 2. Nec Atheniensium modo, sed & Massiliensium publica pœna hæc fuit, teste Valerio Max. lib. 2. cap. 6. Gallis, *de la Ciguë*, Græcis, κώνειον. Genera in horto Regio octo vidimus.

2. *Semini &c.*] Dioscor lib. 4. cap. 79.

3. *Quos enecat.*] Diosc. in Alexiph. cap. XI. Scribonius Largus, Compos. 179. *Cicutam ergo potam caligo, mentisque alienatio, & artuum gelatio insequitur: ultimoque præfocantur, qui eam sumpserunt, nihilque sentiunt.*

4. *Remedio est.*] Diosc. lib. 4. cap. 79. & in Alexiph. cap. XI. Vide quæ diximus, lib. 23. sect. 23.

excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. [5] Succus exprimitur foliis floribusque, [6] tunc enim maxime tempestivus est. Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos necat [7] sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. [8] Ad resolvanda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. [9] Præcipuus tamen ad cohibendas epiphoras æstivas, oculorumque dolores sedandos circumlitus. [10] Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, doloremque, & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est, [11] mammas a virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita exstinguit, [12] Veneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda censetur, non equidem præceperimus. [13] Maxima vis natæ Susis Parthorum, [14] mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. [15] In Græcia vero Megaricæ, deinde Atticæ.

NOTÆ.

5. *Succus exprimitur.*] Diosc. lib. 4. cap. 79.

6. *Tunc enim.*] Priusquam semina succescant, inquit Diosc. loc. cit. πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι τὸ σπέρμα.

7. *Sanguine spissando.*] Vel *sanguinem*. Plinium magis forma loquendi prior sapit. Rem quoque tradit Ælianus, lib. 4. hist. anim. cap. 23.

8. *Ad resolvenda.*] Ad diluenda Sic ipse de peucedani succo, sect. 70. *Resolvitur*, inquit, *amygdalis aut rutæ. Dilui* dixit sect. 91.

9. *Præcipuus tamen.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 14. extrema modo voce *æstivas*.

10. *Miscetur.*] Diosc. lib. 4. cap. 79 τοῖς ἀνωδύνοις κολλυρίοις, *collyriis quæ dolorem minuunt, admiscetur.*

11. *Mammas &c.*] Diosc. loc. cit. Καὶ γάλα σβέννυσι, μαστούς τε ἐν παρθενίᾳ κωλύει αὔξεσθαι, καὶ διδύμους ποιεῖ ἐπὶ παίδων. *Lac exstinguit, & mammas virginum crescere non patitur: ac puerorum testes nutrimento defectos ita reddit, ut intabescant.*

12. *Veneremque.*] Dioscor. lib. 4. cap. 79. Παρίησι δὲ καὶ αἰδοῖα καταπλασθέντα. *Genitalia illitu effeta, languidioraque reddit.* Atheniensium ἱεροφάντας sacerdotes cicutæ sorbitione solitos castrari, ac viros esse desinere, usque ad sua tempora scribit Hieronym. lib. 1. contra Jovin. Marcellus Empiric. cap. 33. pag. 231. *Ut eunuchum sine ferro facias, radices cicutæ ex aceto teres, & inde testiculos spissisime illines.... hoc quantum tenerioribus infantibus feceris, eventu efficaciore proveniet.*

13. *Maxima vis.*] Ad venenum accommodatissimam censet esse cicutam e Susis, Thrasyas Mantinensis, apud Theophr. lib. 9. histor. cap. 17. ἐκ Σούσων, quæ urbs fuit imperii Parthici.

14. *Mox Laconicæ &c.*] Dioscor. loco cit.

15. *In Græcia.*] In Peloponneso Laconicus ager censetur, non in Græcia proprie dicta: Nam, ut Plinius ait, lib. 4 sect. XI. *Ab Isthmi angustiis Hellas incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica.... Attingit Isthmum parte sui, quæ Megaris appellatur*, &c. Non vidit hoc vir alioqui eruditus, qui trajectione verborum locum hunc laborare censuit, quem contra omnium exemplarium fidem, atque adeo contra Plinii sententiam sic immutat: *Maxima vis natæ Susis Parthorum, mox Asiaticæ. In Græcia vero Laconicæ, Creticæ, Megaricæ, deinde Atticæ.*

XCVI. 5. [1] Crethmos agrios [2] gramias tollit oculorum impositus, tumorem quoque polenta addita.

XCVII. 6. [1] Nascitur vulgo molybdæna, id est, plumbago, etiam in arvo, folia lapathi, crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde elingatur, [2] plumbum (quod est genus vitii) ex oculo tollitur.

XCVIII. 7. [1] Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, viridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur.

XCIX. 8. [1] Similis & nomine & effectu, sed alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, ciner acei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeacis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus: [2] unde nomen. [3] Eadem evulsas palpebras renasci prohibet.

C. 9. [1] Acoron iridis folia habet, angustiora tantum, & longio-

NOTÆ.

Sect. XCVI. 1. *Crethmos agrios.*] Galeno, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 196. Κρῆθμον vocatur. Κρίθμον Dioscoridi, lib. 2. cap. 157. folio portulacæ, in petrosis, maritimisque nascens. Non est igitur feniculum marinum, quod vulgus in Gallia vocat *Perce-pierre, ou Creste marine, ou Bacille, ou Fenouil marin*, quod herbariis fere hactenus placuisse sentio: sed portulaca marina potius, halimi vulgaris nomine picta a Matthiolo, in lib. 1. Dioscor. pag. 160. A Lobelio, in Observ. pag. 213.

2. *Gramias tollit.*] Hoc est, oculorum pituitas, quæ palpebras veluti conglutinant. Festus: *Gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant.* Nonius: *Gramiæ, pituita oculorum. Cæcilius: Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.* Græcis est λήμη seu γλήμη. Nostris, *la chassie qui vient aux yeux.*

Sect. XCVII. 1. *Nascitur ... molybdæna.*] Μολύβδαινα, quæ vox plumbaginem sonat. Hæc lepidium quoque, cum dentellariæ cognomine, seu dentariæ, appellatur. Pingitur a Clusio, lib. 5. hist. rar. plant. pag. cxxiiij. a Lobelio in Advers. pag. 136. Crescit in Romano & Monspeliensi agro juxta sepes & sata. Vidimus in horto Regio. Romæ, *Herba di S. Antonio*, appellatur: in Marsis, *Coligillo*: in Illyrico, *Cucurida*: ut testatur Anguillara, part. 12. pag. 211.

2. *Plumbum.*] Quod Plinio *plumbum*, hoc Festo *ampullas* esse *plumbeas* arbitror, quas & *calces* vocat: hoc est, lividas in palpebris maculas.

Sect. XCVIII. 1. *Capnos prima.*] Delineatur hæc a Dodonæo, pag. 60. ubi Fumariam alteram vocat. Sunt e recentioribus qui *Splith* vocitent.

Sect. XCIX. 1. *Similis.*] Dioscor. lib. 4. cap. 110. hæc fere totidem verbis. Καπνὸς, βοτάνιόν ἐστι θαμνοειδὲς, &c. Galenus quoque, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 184. Κάπνιος, οἱ δὲ καπνόν. Hanc officinæ Fumariam vocant: vulgus *Fumeterre*. Pingitur a Dodonæo, pag. 59. Vidimus in horto Regio.

2. *Unde nomen.*] Καπνὸς enim fumum Græce sonat.

3. *Eadem evulsas.*] Dioscor. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

Sect. C. 1. *Acoron.*] Sic MSS. omnes, non *acoros*. Tamen Auctori libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 986. *acorus* nuncupatur. At Dioscor. lib. 1. cap. 2. Ἄκορον τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια ἴριδι, στενότερα δὲ, τὰς ῥίζας οὐκ ἀνομοίους, &c. Cum iridem audis, herbam intellige, de qua

re pediculo, radices nigas, minusque venosas: cetero & has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, [2] ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. [3] Sed primæ in Colchide juxta Phasin amnem, & ubicumque in aquosis. [4] Recentibus virus majus quam vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra [5] digitalibus frustis. [6] Necnon inveniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. [7] Vis ei ad calfaciendum, extenuandumque efficax; contra suffusiones & caligines oculorum succo ejusdem poto, contraque serpentes.

C I. 10. [1] Cotyledon parvula herba, cauliculo tenero pusillo, pingui folio & concavo, [2] ut coxendices: nascitur in maritimis petrosisque, viridis, radice olivæ modo rotunda. Oculis medetur succo. [3] Est aliud genus ejusdem, [4] sordidis foliis, latioribus densioribusque circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. [5] Usus ejus ad eadem, quæ iris.

CII. 11. [1] Aizoi duo genera. [2] Majus in fictilibus vasculis seri-

NOTÆ.

diximus, lib. 21. sect. 19. Acorum legitimum in Syria Aleppi nasci, quale a Plinio describitur, ait Anguillara, par. 1. pag. 19 Pingitur a Clusio, lib. 2. hist. rar. plant. pag. 231. Vidimus in horto Regio. Calamus est aromaticus officinarum, ut diximus, lib. 12. sect. 48.

2. *Ructu faciles.*] Ructum facilem cient.

3. *Sed primæ.*] Prima his palma, præcipuaque commendatio.

4. *Recentibus virus majus.*] Odor multo gravior. Ita M S S. Reg. &c. editique libri.

5. *Digitalibus frustis.*] Concisa radice in orbiculos digiti crassitudine.

6. *Necnon.*] Vide quæ diximus, lib. 15. sect. 7. Causa cur hæc appellatio oxymyrsinæ quoque tribuatur, hæc est, quod radices acori modo geniculatas habet.

7. *Vis ei &c.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 1. cap. 2.

Sect. C I. 1. *Cotyledon.*] Diosc. totidem verbis, lib. 4. cap. 92. Κοτυληδὼν, &c. Umbilicum Veneris nunc herbarii appellitant. Pingitur a Dodonæo, pag. 131. Vidimus in horto Regio.

2. *Ut coxendices.*] Dioscor. loc. cit. φύλλα ἔχει ὥσπερ ὀξύβαφον, *instar acetabuli.* Acetabulum, ut diximus lib. 9. sect. 46. vasculum est forma rotunda, nulla marginis latitudine, paulatim se undique contrahens, & sic descendens ad imum. Eadem forma cotyla quoque fuisse deprehenditur: unde κοτυληδόνας Græci ea denominarunt, quæ cavam illam decrescentis subinde rotunditatis speciem æmulabantur. Quin & in coxendice, qua inferius cruris os superiori inseritur, ob eandem cavi orbis figuram, cotyledonis vox auditur: Rursusque in herba ista, cujus circumducta in orbem folia, sensim calycis effigie quadam descendentia in cavum desinunt. Ex qua similitudine Romani eam umbilicum Veneris appellarunt.

3. *Est aliud genus.*] Describitur illud totidem fere verbis a Dioscor. lib. 4. cap. 93.

4. *Sordidis foliis.*] Ob pinguitudinem: quare alii, ut Dioscor. λιπαρὰ φύλλα, alii, quos Plinius sequitur, ῥυπαρὰ dixere.

5. *Usus ejus.*] Vide Notas & Emend. num. X V I.

Sect. C I I. 1. *Aizoi.*] Vox ea ἀείζωον sempervivum sonat.

2. *Majus in fictilibus.*] Oribasius, lib. X I. pag. 187.

tur, quod aliqui buphthalmum vocant, alii zoophthalmon, alii ſtergethron, quod amatoriis conveniat: alii hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis fere naſcitur. [5] Sunt qui ambroſiam potius vocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. [6] Alterum minuſculum, [7] quod erithales vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chryſothales, aliqui iſoëtes: ſed aïzoum utrumque, quoniam viret ſemper, aliqui ſempervivum. [8] Majus cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam pollicari. [9] Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, larga ſucco, latitudine pollicari, [10] alia in terram convexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. [11] Quod minus eſt, in muris parietiniſque naſcitur, & tegulis: fruticoſum a radice, & folioſum uſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. 12. [1] Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam vo-

Notæ.

3. *Quod aliqui.*] Dioſc. in Nothis, pag. 468. Ἀείζωον τὸ μέγα, οἱ δὲ ἀειθαλὲς, οἱ δὲ ἀμβρόσιον, οἱ δὲ χρυσόσπερμον, οἱ δὲ ζωόφθαλμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, οἱ δὲ στέργηθρον, οἱ δὲ αἰώνιον.... Ῥωμαῖοι, Ἰόβις χάυλις. Sedum majus vulgare eſt, pictum a Cluſio, lib. 4. hiſt. rar. plant. pag. lxiij. Noſtris, *la ſubarbe*. Vidimus in horto Regio. Βούφθαλμον, oculum bovis ſonat: ζωόφθαλμον oculum vivum: στέργηθρον philtrum amatorium, a στέργω *amo*: ὑπόγεισον in ſuggrundiis naſcens: ſunt enim γεῖσα ſuggrundia, hoc eſt, partes tecti prominentes, quibus ſtillicidia a parietibus arceantur. Vide Apuleïum, cap. 123.

4. *Amatoriis.*] Amatoria pocula, veneficiaque, quibus ad amorem induci homines arbitrantur, Græci fere φίλτρα, & φιλτρόποτα nuncupant, teſte Cælio Aurel. lib. 1. cap. 5. Horatius, *deſiderii pocula vocat*.

5. *Sunt qui ambroſiam.*] Ἀμβροσίαν quaſi divinam & immortalem: unde & Θεοβρότιον minus ſedum appellatur in Nothis Dioſc. pag. 468. Ἀμέριμνον, quaſi curas ſedantem.

6. *Alterum minuſculum.*] Gallis, *Trieque Madame*. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 202. Vidimus in horto Regio.

7. *Quod erithales.*] Ἠριθαλὲς, vere florens. Χρυσοθαλὲς, aureo flore comans: ἰσοετὲς, per totum annum ſui ſimile, hoc eſt, ſemper virens.

8. *Majus cubiti.*] Dioſc. totidem verbis, lib. 4. cap. 89.

9. *Folia cacumine &c.*] Dioſc. plane ad verbum loc. cit. Φύλλα λιπαρὰ, μέγεθος δακτύλου μεγάλου, γλωσσοειδῆ κατὰ τὸ ἄκρον, *extremo cacumine linguæ ſimilia*, &c.

10. *Alia in terram.*] Nempe infima: quæ vero ſunt in capite, ita ſunt conferta, adductaque invicem, ut orbiculato ambitu effigiem oculi repræſentent. Καὶ τὰ μὲν κατωτέρω τῶν φύλλων ὑπτιούμενα· τὰ δὲ κατὰ τὴν κεφαλὴν προσεσταλμένα ἐπ' ἄλληλα, κύκλον ὀφθαλμοειδῆ περιγράφοντα. Dioſc. loc. cit.

11. *Quod minus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 90.

Sect. CIII. 1. *Huic ſimilis.*] Hæc Craſſula minor officinarum, eademque Vermicularis, a ſimilitudine foliorum cum vermiculis, & Illecebra major appellata a Lobelio, a quo deliniatur accurate in Obſerv. pag. 205. & Adverſ. pag. 162. Dioſc. lib. 4. cap. 91. Δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ τρίτον εἶδος ἀειζώου, ὃ ἔνιοι ἀνδράχνην ἀγρίαν ἢ τηλέφιον ἐκάλεσαν, Ῥωμαῖοι δὲ ἰλλέκεβραν. Ἔχει δὲ αὐτὴ παχύτερα τὰ φυλλάρια πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης καὶ δασέα. Φύεται ἐν πέτραις. *Puſillis foliis, craſſiuſculis, ad portulacæ ſimilitudinem, ac denſis.* Ἀνδράχνη ἀγρία portulacam agreſtem ſonat: *Alii* ἀνδράχνην ſcribunt, ut in indice, *andrachle agria.*

cant, Itali illecebram, pusillis, latioribus foliis, breviori cacumine. Nascitur in petris, & colligitur cibi causa. [2] Omnium harum vis eadem, refrigerare & adstringere. [3] Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgat enim hulcera oculorum, expletque, & ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat. [4] Eædem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. [5] Adversantur phalangiorum ictibus: [6] aconito vero majus aïzoum præcipue. [7] A scorpionibus quoque habentem id feriri negant.

Medentur & aurium dolori. [8] Item succus inunctus hyoscyami modice: item Achilleæ, [9] & minoris centaurii, & plantaginis: peucedani cum rosaceo & meconio: acori succus cum rosa. [10] Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla cervina calefacta. Ebuli radicis tritæ succus linteo colatus, mox in Sole densatus, & cum opus sit, rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. [11] Verbenaca quoque: [12] item plantago: item sideritis, cum axungia vetere.

CIV. [1] Narium ozænas emendat aristolochia cum cypero.

NOTÆ.

2. *Omnium harum.*] De aïzoo majore ac minore subscribit Dioscorides, lib. 4. cap. 89. & 90. De illecebra, abit in partes contrarias. Verum Apuleïus a Plinio facit, cap. 103. *A Græcis*, inquit, *dicitur andrachme .... Latine portulacam ..... alii illecebram. ... Frigidæ virtutis, atque redarguentis*, hoc est, adstringentis.

3. *Medentur.*] Diosc. lib. 4. cap. 89. etiam & lippitudinibus a sanguine obortis utiliter inungi scribit.

4. *Eadem capitis.*] Dioscor. loc. cit.

5. *Adversantur.*] Diosc. loc. cit.

6. *Aconito vero.*] Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 127. Ἰδίως δὲ πρὸς ἀκόνιτον ἁρμόζει, ἀειζώου τοῦ μείζονος ἄνθεα μετ' οἴνου.

7. *A scorpionibus.*] Demorsis a scorpione opitulari sempervivum scribit Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 121.

8. *Item succus.*] Et hunc commendat Dioscor. lib. 4. cap. 70. πρὸς ὠταλγίαν.

9. *Et minoris centaurii, &c.*] Centaurii decoctum ex aceto, peucedanique succum, instillatum auri, illapsa educere animalcula, scribit Dioscor. lib. 1. Εὐπορ. cap. 67. Fractis auribus opitulari plantaginis succum idem monet, cap. 58.

10. *Omnis autem.* [Omnis succus prius calefactus strigili infunditur. Strigilis proprie instrumentum ferreum fuit, ad corporis sordes, sudoremque detergendum: Fiebat autem ex argento, auro, ferro. De eo plura dicemus, lib. 29. sect. 39.

11. *Verbenaca quoque.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. *Herba verbena cum plantagine in ore contrita, adjecto modico salis, pro emplastro apposita, parotidas mire discutit.* Sic & Apuleïus, cap. 3. tit. 2. *Ad hulcera & parotidas.*

12. *Item plantago.*] Dioscor. lib. 1. cap. 31. Εὐπορ. cap. 148. Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. de parotidum curatione: *Plantago cum vetere axungia persanat.* Apuleïus similiter, cap. 1. tit. 20. *Ad parotidas: Plantago cum axungia vetere pisata & imposita sanat.*

Sect. CIV. 1. *Narium.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86. *Succum ederæ*, inquit, *& aristolochiam, & cyperum, & draconteæ semen, & melilotum, æquis mensuris contere, ac naribus infunde: quo facto non solum fœtorem, sed etiam carcinoma narium curabis.*

CV. Dentibus remedio ſunt panacis [1] radix commanducata, præcipue Chironiæ, item ſuccus collutis : radix hyoſcyami ex aceto manducata, [2] item Polemoniæ. [3] Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ ſucco. [4] Et folia ſunt utilia, vel ſi ſanguine gingivæ putreſcant. Semen ejuſdem apoſtemata, & collectiones gingivarum ſanat. [5] Et ariſtolochia gingivas denteſque confirmat. Verbenaca cum radice commanducata, & decocta ex vino aut aceto ſuccus collutus. [6] Item quinquefolii radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Prius vero quam decoquantur, aqua marina aut ſalſa lavantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. [7] Et verbaſci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. [8] Et hyſſopo colluuntur, [9] & peucedani ſucco, cum meconio : vel radicum anagallidis magis feminæ ſucco, ab altera nare, quam doleat, infuſo.

CVI. 1. [1] Erigeron a noſtris vocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circumſcriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita ut vivat herba, aiunt dentem eum poſtea non doliturum. [2] Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicundis. Naſcitur & in tegulis, & in muris.

NOTÆ.

Sect. CV. 1. *Radix hyoſcyami.*] Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 91. radicem, ſemen, ſuccum, ad dentium dolores ſedandos commendat. De radice privatim Apuleïus, cap. 4. de ſymphoniaca, tit. 3.

2. *Item Polemoniæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 8. Παύει δὲ καὶ ὀδονταλγίας διαμασσωμένη.

3. *Commanducantur.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 95. & Dioſc. lib. 2. cap. 153.

4. *Et folia.*] Dioſc. lib. 2. cap. 143. Καὶ πρὸς ἕλκη αἱμασσόμενα, καὶ πρὸς αἷμα ἀνάγοντας πινόμενος. *Prodeſt foliorum ſuccus & ſanguinantibus gingivis, & ſanguinem ſuperne rejicientibus.*

5. *Et ariſtolochia.*] Dioſc. lib. 3. cap. 6. Σμήχει δὲ καὶ οὖλα καὶ ὀδόντας. Plinius Valer. lib. 1. cap. 37. *Ariſtolochiam tuſam in pulverem dentibus laxatis injicies, confirmat.*

6. *Item quinquefolii.*] Ejus nempe, in quo fraga naſcuntur, de quo ſect. 62. Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 93. *Quinquefolium, in quo fraga naſcuntur, colluetur ex aqua marina, deinde ad tertias decoquitur, ex vino aut aceto, idque in ore diutius continetur : etiam exuſtæ ejus herbæ cinis prodeſt, ſi eo dentes infricentur.* Habet hoc quoque Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. E Græcis Dioſc. lib. 4. cap. 42. Ante hos Celſus, lib. 6. cap. 9. *de dentium dolore : Hujus rei cauſa quinquefolii radix in vino mixto recte coquitur, &c.*

7. *Et verbaſci.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 104.

8. *Et hyſſopo.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Dioſc. lib. 3. cap. 30.

9. *Et peucedani.*] Peucedani ſuccus ad dentium dolorem mitigandum dentium cavis utiliter inditur, inquit Dioſc. lib. 3. cap. 92. Vide & Scribonium Largum, Compoſ. 56.

10. *Vel radicum.*] Naribus infuſus is ſuccus dolorem dentium lenit, ſi in narem dolenti denti oppoſitam immiſſus fuerit. Dioſc. lib. 2. cap. 209.

Sect. CVI. 1. 1. *Erigeron.*] Ἠριγέρων Dioſcoridi, lib. 4. cap. 97. Noſtris *Seneçon.* Genera quatuor pingit Dodonæus, pag. 630. quorum priora tria in horto Regio vidimus.

2. *Herba eſt.*] Ita fere ſenecionem deſcribit Dioſc. loc. cit.

[3] Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canefcit. [4] Caput ejus numerofa dividitur lanugine ([5] qualis eft fpinæ) inter divifuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de ea conftat. [6] Alii erucæ foliis effe dixerunt, [7] alii roboris, fed minoribus multo. [8] Radice alii fupervacua, alii nervis utili, [9] alii potu ftrangulante. E diverfo quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia veficæ vitia: item cordis & jocineris. Renibus extrahere arenam dixere. [10] Ifchiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in paffo utiliffimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentefque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale effet, demonftrarent, contra ferpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per ufus digeremus. Lanugo ejus cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tofta cum mica falis, ftrumis.

CVII. 2. [1] Ephemeron folia habet lilii, fed minora, [2] caulem parem, florem cæruleum, femen fupervacuum, radicem unam digitali craffitudine, [3] dentibus præcipuam, concifam in aceto decoctamque ut tepido colluantur. Et ipfa etiam radix mobiles fiftit. Cavis & exefis imprimitur. [4] Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. [5] Erofis veratrum nigrum imponitur: [6] mobiles utralibet decocta in aceto firmantur.

CVIII. 3. [1] Labrum Venereum vocant [2] in flumine nafcentem.

NOTÆ.

3. *Nomen.*] Quafi ἦει vel ἔαει γέρων. Vide Apuleïum, cap. 75.

4. *Caput ejus.*] Id quod extuberat, in quo femen eft, & lanugo, ut in carduis fere, aliifque cernimus.

5. *Qualis eft fpina.*] Spina præfertim folftitialis, quæ a Dodonæo pingitur, pag. 722. vel carduus, aut aliquid fimile.

6. *Alii erucæ.*] Ex horum eft numero Diofc. lib. 4. cap. 97.

7. *Alii roboris.*] Qui nempe herbam effe voluerunt trixaginis fimilem five chamædryos, quæ cum quercu habet fimilitudinem aliquam.

8. *Radice alii.*] Diofc. loc. cit. Ῥίζα ἄχρηστος.

9. *Alii potu.*] Diofc. loc. cit. non radicem, fed pappos, lanuginemve potu ftrangulare ait.

10. *Ifchiadicis.*] Apuleïus, cap. 75. tit. 5. *Ad lumborum & coxarum dolorem: Herba fenecion per fe trita, & jejuno in potu data, validiffime prodeffe fertur.*

Sect. CVII. 1. *Ephemeron.*] Ita fere Diofc. lib. 4. cap. 85. Ἐφήμερον, φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ, λεπτότερα δὲ, ἄνθη λευκὰ . . . ῥίζα δὲ μία ὑπὸ δακτύλου πάχος μία, &c. Pingitur a Matthiolo, in lib. 4. Diofc. pag. 1111. Vidimus in horto Regio.

2. *Caulem parem.*] Liliaco cauli altitudine pari.

3. *Dentibus.*] Diofc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac fimp. med. pag. 175.

4. *Chelidoniæ.*] Diofc. lib. 2. cap. 211.

5. *Erofis.*] Dentium dolorem coctum cum aceto veratrum nigrum collutione mitigare fcribit Diofc. lib. 4. cap. 151.

6. *Mobiles utralibet.*] Herba utralibet: chelidonia, veratrove.

Sect. CVIII. 1. *Labrum Venereum.*] Δίψακος eft Diofcoridis, lib. 3. cap. 13. cujus genera tria pingit Dodonæus, pag. 723. quæ nos in horto Regio vidimus. Gallis, *Chardon a carder, ou de foulon*. Græcis perinde ac Latinis, Ἀφροδίτης λουτρόν.

2. *In flumine.*] Juxta fluenta, in aquofis & humidis.

[3] Est ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cavis dentium cera includitur. Cavendum, ne avulsa herba terram tangat.

CIX. 4. [1] Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. [2] Unum pinguioribus, quam coriandri, foliis, & ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. [3] Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. [4] Tertium minimum est, gravi odore, flore aureo. [5] Quartum simile huic, flore luteo. [6] Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis, faciunt. [7] Ideo ad lepras & psoras eis utuntur, & ad tollenda stigmata: causticisque omnibus miscent. [8] Alopeciis imponunt, celeriter removentes. [9] Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. [10] Eadem sicca concisa, sternumentum est. [11] Nostri herbarii strumeam vocant, [12] quoniam medetur strumis, & panis, parte in fumo suspensa. [13] Creduntque ea rursus sata, rebellare quæ cura-

NOTÆ.

3. *Est ei.*] Hoc iterum repetit lib. 27. sect. 62. & lib. 30. sect. 8.

Sect. CIX. 1. *Ranunculum.*] Dioscoridi Βατράχιον, lib. 2. cap. 206.

2. *Unum.*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Florem luteum idem addit esse interdum purpureum. Gallis, *Bacinet.* Ranunculus est primus silvestris Dodonæi, pag. 423. Vide Notas & Emend. num. XVII.

3. *Alterum.*] Ranunculus silvestris secundus Dodonæi, loc. cit. Hoc apiastrum illud, sive ut Diosc. ait, loc cit. agreste apium, σέλινον ἄγριον, quod antea indicavimus, lib. 20. sect. 45. Eademque herba Sardonia appellata, & Scelerata.

4. *Tertium.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

5. *Quartum.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

5. *Omnibus.*] Diosc. loc. cit. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 163. Apuleïus, cap. 8. tit. 1. *Herbam sceleratam tusam cum axungia sine sale impones vulneri : excomedet putredinem, & si qua fuerit sordes, expurgat: sed non diutius patiaris, quam necesse est, ne & corpus sanum exedat. Si argumentum rei experiri volueris, tunde eam, & super manum sanam impone, & alligato : statim rodit corpus.*

7. *Ideo ad lepras.*] Galenus, loc. cit. Ταῦτ' ἄρα συμμέτρως χρώμενα, καὶ ψώρας, καὶ λέπρας ἀποδέρει, καὶ ὄνυχας ἀφίστησι τοὺς λεπρούς, καὶ στίγματα διαφορεῖ, καὶ ἀκροχορδόνας, καὶ μυρμηκίας ἀφαιρεῖ. Dalecampius, idcirco quia λέπρας Dioscorides prætermisit, hallucinatum hic Plinium putat, quasi ὄνυχας λεπρούς, quod unum ille memorat, de lepris præpostere iste intellexerit.

8. *Alopeciis.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

9. *Radix.*] Diosc. & Galenus, loc. cit.

10. *Eadem.*] Auctores mox laudati. Sternumentum esse autem ea dicitur, hoc est, sternutamentum concitare, trita videlicet, & admota naribus.

11. *Nostri . . . . strumeam.*] In Reg. 2. & Chiffl. *Strumum eam.* Et in Indice, *Strumos.*

12. *Quoniam medetur.*] Apuleïus, cap. 8. de herba scelerata, tit. 2. *Ad strumas & furunculos : Herba scelerata tusa & subacta cum fimo porcino, imposita strumis vel furunculis, intra paucas horas discutit, & pus ejiciet.*

13. *Creduntque.*] Vide quæ de iride diximus, lib. 21. sect. 83.

verint vitia : quo ſcelere [14] & plantagine utuntur. [15] Oris hulcera intus ſuccus plantaginis emendat, & folia radiceſque commanducata, [16] vel ſi rheumatiſmo laboret os. [17] Hulcera fœtoremque quinquefolium : Hulcera pſyllium.

C X. Compoſita quoque ad fœtorem, vel maxime pudendum vitium, trademus. [1] Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, ſimul terere & vino vetuſto ſparſa mandere matutino, ex uſu eſt. [2] Vel ederæ baccas cum caſia & myrrha, pari pondere ex vino. [3] Naribus utiliſſimum eſt dracontii ſemen contritum ex melle, etiamſi carcinomata in his ſint. [4] Sugillata hyſſopo emendantur. [5] Stigmata in facie mandragoras illitus delet.

Notæ.

14. *Et plantagine.*] Hoc eſt, & in plantagine ſerenda iterum, ut iterum morbi recrudeſcant.

15. *Oris hulcera.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 30.

16. *Vel ſi rheumatiſmo.*] Fluxione noxii humoris.

17. *Hulcera fœtoremque.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 33. *Ad fœtorem oris : Radices quinquefolii ex aqua decoques, & ſubinde os collues, ita ut in ore aqua diu teneatur.*

Sect. C X. 1. *Ergo folio.*] Ad verbum Marcellus Empir. cap. XI. pag. 88. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 30.

2. *Vel ederæ.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 30. *Hederæ item baccæ, cum caſia & myrrha pari pondere, ex vino commanducatæ, hulcera oris commendant.* Quod remedium Plinius noſter ad fœtorem oris commendat, hoc Plinius alter ad oris hulcera perperam detorſit. Rectius Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. XI. ad narium fœtorem : *Fœtori vero narium*, inquit, *ſuccum ederæ frequenter infundas, & draconteæ ſuccum cum melle ſimiliter.*

3. *Naribus.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 10. pag. 86. & Theod. Priſcianus, loc. cit.

4. *Sugillata.*] Dioſc. lib. 3. cap. 30.

5. *Stigmata.*] Dioſc. loc. cit. de mandragoræ foliis : *Si quinis, ſeniſve diebus leniter affricentur, ſtigmata citra exhulcerationem delent.* Διατριβόμενα δὲ ἡσυχῇ ἐπὶ ἡμέρας ε΄ ἢ ϛ΄. ςίγματα ἄνευ τοῦ ἑλκῶσαι ἀφανίζει.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXV.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. LIBERTUM *suum Lenæum, Grammaticæ artis, jussit.*] Libri editi, *Grammaticæ artis doctissimum*, quæ vox inserta temere ab interpolatore aliquo, nec Plinium sapit. Abest ea sane a M S S. Reg. Colb. Chiffl. Sic lib. 30. sect. 6. *Adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis*, hoc est, Grammaticus. Et supra, lib. 7. sect. 40. *Grammaticæ artis Daphni Gnatio.* Libro 9. sect. 8. *Arionem quoque, citharœdicæ artis, interficere nautis in mari parantibus.* Sect. 4.

II. *Ex his Cratevas.*] In libris hactenus editis, ita legitur: *Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Cratevas*, &c. Interjecta verba nulli codices agnoscunt manu exarati, non Reg. Colb. Chiffl. aliive. Unde vero ea huc irrepserint, conjicere haud in promptu est. Meminit illius Marbodeus, lib. de gemmis, fol. 6. Ibid.

Evax rex Arabum, fertur scripsisse Neroni,
Qui post Augustum regnavit in orbe secundus:

Tiberium igitur Cæsarem intelligit, eum cui & Neronis cognomentum fuit, & summa post Augustum Reipublicæ cura commissa. Hunc Plinius Neronem nusquam vocat: nec, si faceret, approbarem. Pergit:

Quot species lapidis, quæ nomina, quive colores,
Quæque sit his regio, vel quanta potentia cuique:
Hoc opus excerpens dignum componere duxi,
Aptum gestanti forma breviore libellum.

At diversum id opus est ab eo quod de simplicium effectibus inscriptum esse dicitur. Hujus Evacis opera carmine Elegiaco scripta haberi aïunt Ferrariæ, ac Viennæ Austriæ, inquit Andreas Tiraquellus, lib. de Nobilit. cap. 31. pag. 194.

III. *Tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare.*] In libris ad hunc diem vulgatis, *ut res tanta debeatur.* In Reg. 2. *tanta res ut debeatur*: quæ sinceræ lectionis haud obscura retinent vestigia. Pintianus haud male quoque conjiciebat: *tanti eis videbatur.* Sect. 7.

IV. *Et de hoc tamen judicavere avi experimento.*] In M S S. omnibus, *experimenta* legimus. Quare aut *vitæ*, aut *ævi experimenta* malim: nam *avi* pro majoribus dici non admodum arridet. Ibid.

V. *Exprimitur separatim, & caulibus, foliisque: utuntur & radice.*] Prius vitiosa interpunctione legebatur, *& caulibus foliisque utuntur & radice*: perinde quasi e semine solo separatim, de quo proxime ante sermo erat, non etiam e caulibus foliisque, succus exprimeretur. Retexit errorem Dioscor lib. 4. cap. 69. is enim ex eodem hausisse fonte videtur, ex quo hæc Plinius: Χυλίζεται δὲ ὁ καρπὸς ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καυλοὶ κοπτόμενοι, καὶ ἐκθλιβόμενοι, ἐν ἡλίῳ ξηραινομένου τοῦ ὀποῦ.... Χυλίζεται δὲ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κατ' ἰδίαν κοπτόμενον ξηρὸν &c. *Recenti semine, foliis, caulibusque tusis succus exprimitur, qui ad Solem exsiccatur..... Eli-* Sect. 17.

citur & separatim succus ex semine, cum inaruit, &c. Nec suam interim priori lectioni constare sententiam inficias eo.

Sect. 21. VI. *Radice fimbriata.*] Prius insulse, *vibrata*, legebatur. Secuti sumus fidem codicum MSS. Reg. Colb. Chiffl. & vet. Dalec. & quod his multo certius est, Dioscoridem ipsum, cujus hæc verba de elleboro candido, lib. 4. cap. 150. Ῥίζαι δ' ὕπεισι πολλαὶ, λεπταὶ, ἀπὸ κεφαλίου μικροῦ καὶ ἐπιμήκους, ὥσπερεὶ κρομμύου, συμπεφυκυῖαι. *Radices subjacent numerosæ, tenues ac fibratæ, ab exiguo & oblongo capitulo, ceu cæpa, exeuntes, eidemque adnexæ.* Tradit eadem & de veratro nigro, cap. seq.

Sect. 24. VII. *Elephantiasi albæ.*] Sic MSS. omnes. Cur *albæ* Plinius addiderit, Dalecampius miratur: Apud Græcum scriptorem, a quo hæc mutuatus sit, legisse suspicatur idem, ἐλεφαντιάσει, λεύκῃ, deceptumque vocis ὁμωνυμίᾳ Plinium: cum sit λεύκη aliud nihil, quam vitiligo alba, quæ ab humore pituitoso fit, de qua nos alibi diximus. Verum elephantiasim incipientem, elephantiæ albæ nomine intelligi, discere Medicus potuit ex Theodoro Prisciano, non illo quidem Cæsariensi Grammatico, sed Medico perillustri, cujus exstant libri ad Timotheum, aliosque: Sic enim ille, lib. 1. cap. 32. *Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhæserunt. Sunt nigræ, sunt albæ, velut elephantiasin aliquando annunciantes:* &c.

Ibid. VIII. *Spasticis, cynicis.*] Ita MSS. Reg. Colb. & vet. Dalec. quam vocem interpolatores Pliniani cum non intelligerent, *clinicis* reposuere: quod hic locum habere nullum potest. Est enim id verbum ægrotis omnibus commune, qui lecto affixi sunt.

Sect. 30. IX. *Medetur & iisdem morbis decoctæ succus.*] In libris hactenus vulgatis, *Medetur & ovium morbis.* In MSS. *& obvium.* Nos interim, dum, dum certius occurrat aliquid, *& iidem morbis*, rescripsimus, auctore Diosc. lib. 3. cap. 48. qui enarratis centaureæ viribus, e radice præsertim, mox subdit, ὅτε χυλὸς τὰ αὐτὰ ποιεῖ, *eadem succus etiamnum præstat.* Galenus quoque similiter, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 188. Τὰ δ' αὐτὰ τῇ ῥίζῃ καὶ ὁ χυλὸς αὐτῆς ἐργάζεται.

Sect. 38. X. *Specie thyrsi, foliis acanthinis.*] Prius legebatur, *spectatur foliis acanthinis.* At in Reg. 1. *spectetur si foliis* &c. In Reg. 2. & Chiffl *specie tunsi.* Nihil est nostra emendatione certius. Sic lib. 24. sect. 113. *Herba impia .... thyrsi modo vestita atque capitata* dicitur. Atque ex ea sane intelligitur non esse Euphorbium integra facie delineatum ab herbariis, a Dodonæo quidem, pag. 374. & Lobelio in observ. pag. 642. cum nullus ibi caulis, ramusve, aut thyrsus appareat: sed fructus duntaxat, qui e radice prodeunt. Integram repræsentat Scaliger, in Cardan. Exercit. 181. pag. 586. *Afri*, inquit, *qui hodie e regno Fez & Marocho, cum Hispanis ineunt rationem commerciorum, aiunt esse spinosam plantam, silvestri cinaræ similem: ex ejus radice fructus exire, cucumerum specie, sed oblongos adeo, ut binos interdum pedes expleant: vicenos, aut vicenos quinos numero. Vbi maturuerint, ferro punctim aperiuntur: ex quibus exit lactis liquor lentus, quem in utrem lapsum condunt. Etiamnum Alfarbiin vocant.* Hæc ille, quæ dudum antea occuparat Joannes Leo Africanus, lib. 9. Descript. Africæ, pag. 300. *Euphorbium est cujusdam herbæ liquor, quæ in modum capituli silvestris cardui nascitur, inter cujus ramos fructus quidam prodeunt, crassitudine viridis cucumeris, ad cujus etiam similitudinem grana quædam perparua emittunt: longitudine quidem alii ulnam excedunt, alii paulo etiam amplius. Atque hi quidem fructus non oriuntur ex plantæ ramis, sed velut stipites ex humo procedunt, & uno cespite sæpe viginti, nonnunquam etiam triginta nascuntur. Agrestes ejus regionis homines, ubi maturuerunt fructus, cultello pungunt, unde exit liquor lacti persimilis, qui sensim crassescit, & viscosus efficitur. Hinc cultello ita crassum ligorem tollunt, & in utres mittunt, atque sic exsiccatur. Planta est undique spinosa.*

Sect. 43. XI. *Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam nascens, prædulcem.*] Ita libri omnes, tum editi typis, tum exarati manu. Placet tamen emen-

datio Pintiani, *circa Mæotim* legentis, tum quia hæc ipsa Theophrasti scythice est, de qua ille, lib. 9. hist. cap. 13. Γλυκεῖα δ' ἡ ἡ Σκυθική. ἡ ἔνιοί γε καλοῦσιν αὐτὴν εὐθυγλυκεῖαν αὐτήν. Γίνεται δ' περὶ τὴν Μαιῶτιν. Tum quia de hac ipsa Plinius sermonem iterum instituens, lib. 27. sect. 1. *Scythicam herbam*, inquit, *a Mæotidis paludibus*. Sequitur in eo Plinii loco, quem nunc versamus, *prædulcem alias, utilissimamque ad ea quæ spasmata vocant*. Sic enim ex M S S. Reg. Colbertinisque rescripsimus. Perperam in editis prius, *perdulcis. Aliam utilissimam ad ea* &c. extrita videlicet vocula *que*, ceterisque, quas restituimus, immutatis. Eandem esse sane quæ Scythice vocatur, & circa Mæotim nascitur, cum ea quæ est ad spasmata utilis, docet aperte Theophr. his verbis, quæ superioribus statim adnectit: Χρησίμη δ' πρός τε τὰ ἄσθματα, ἡ πρὸς βῆχα ξηρὸν &c. *Vtilis ad anhelitus, & ad tussim siccam*, &c. Unde & *asthmata* forte satius legi, quam *spasmata* cuipiam videatur, quod jampridem visum est Pintiano. Sed in M S S. *sparmata* legimus, cui voci affinior est ea, *spasmata*.

XII. *Quidam echion personatam vocant.*] Ita restituimus, tum auctoritate codicum M S S. Reg. Colb. Chiffl. tum Parmensis etiam editionis: quibus & index suffragatur, in quo ea ex ordine describenda promittit, quæ nunc persequitur: LVI. *De argemonia, IV.* LVII. *De agarico, XXXIII.* LVIII. *Echio, genera II.* LIX. *Hierabotane* &c. Ipsa etiam argumenti ratio, in quo nunc Plinius habitat, apertissime ita legi postulat. Cum enim de echio proxime ante egerit, ex occasione ad personatam transit, quod echii nomine olim ea quoque venerit. Prius in editis legebatur, *quidam arcion*: transducta huc scilicet e sect. 66. ea voce, quæ persolatæ propria est, non personatæ. Sect. 58.

XIII. *Similiter ea, quam eupleam vocant.*] Sic libri omnes, etiam manu exarati, Reg. Colb. Chiffl. &c. tum hoc loco, tum vero in Indice. Reg. 2. *eupiliam*. In libris quibusdam *eucleïam* legi monet Dalecampius. Arripuit hoc avide Salmasius, in Præfat. ad Plin. ne calumniandi Plinio locum ullum prætermitteret. Is igitur *eucliam* scripsisse hunc asseveranter affirmat: adeoque stipitem ac fungum fuisse, ut ex his Theophrasti verbis eucliam herbam commentus sit, quæ nihil aliud significant, quam opinione Magoum antirrhinon, prodesse ad εὔκλειαν, hoc est, ad commendationem famæ sibi conciliandam. Καὶ τὰ περὶ τῆς εὐκλείας, inquit, lib. 9. hist. cap. 21. ἡ εὐδοξίας ὁμοίως ἡ μᾶλλον· εὔκλειαν γάρ φασιν ἀεὶ ποιεῖν τὸ ἀντίρρινον καλούμενον. Tantam vero supinitatem, quantam affingit Plinio, ne Salmasio quidem inesse, vel ipse putarem. Et benignioris animi, & ingenii cautioris videtur esse, de Magica incognitaque nobis herba sermonem hoc loco institutum suspicari, quam redarguendi studio vetustum scriptorem, alias, ut vidimus, perdiligentem, temere lacessere. Sect. 81.

XIV. *Alopecias emendat nymphæa & cicutæ radix, si una tritæ illinantur.*] In M S S. Reg. & Chiffl. *nymphææ lacitæ radix*. Dioscor. lib. 3. cap. 148. nymphæam cum pice impositum alopeciis mederi scribit: hoc tantum: Ἀλωπεκίας τε σὺν πίσσῃ ἐπιτεθεῖσα ἰᾶται. Hic aliis lampadem trado. Sect. 83.

XV. *Succo vero minoris cum melle, culices, nubeculas, &c.*] Ita libri sane omnes: sed culex in oculo quid porro sit, alibi me legere non memini. *Caligines* scribi haud dubie sincerius fuerit, aut certe intelligi. Nam & Dioscor. lib. 3. cap. 9. de centaurio minore: Ὁ δ' χυλὸς inquit, πρός τε τὰ ὀφθαλμικὰ εὔχρηστος, ἀποκαθαίρων τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις σὺν μέλιτι. *Succus oculorum medicamentis perquam utilis: quippe qui, quæ pupillis caliginem offundunt, una cum melle discutiat.* Et Apuleïus, cap. 35. tit. 2. *Ad oculorum vitia: Herbæ centauriæ minoris succo oculos inunges: aciem oculorum extenuatam sanat: adjecto etiam melle mirifice proficit: caligantibus quoque oculis & claritas restituitur.* Et Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Centaureæ minoris succo oculi ex melle inuncti, caligine cito deposita, tenuissimam aciem resumunt.* Sect. 91.

XVI. *Vsus ejus ad eadem quæ iris. Aïzoi duo genera.*] Ita libri vulgati. At M S. Reg. 1. *ad eademque inrivi. Aïzio* &c. Reg. 2. *ad eadem quæ iridi.* Vetus Sect. 101.

cod. Dalec. *iridis*. In Colb. 3. *quæ hyridi*. Malim, si faveant aliqui alii codices, *quæ prioris*. Vel certe, trajectis voculis, *Vsus ejus ad eadem quæ aïzoi. Hujus duo genera*. Diosc. enim lib. 4. lib. 92. ubi de cotyledone disserit, Ποιεῖ δ' inquit, πρὸς ἃ καὶ τὸ ἀείζωον. *Vsus ejus ad eadem, quæ sempervivi*. Nam quod Salmasius in Solinus, pag. 705. legit, *ad eadem quæ majoris aïzoi. Duo genera*: & longius id recedit a vestigiis antiquorum exemplarium, & abruptam facit orationem, quæ quo ista pertineant verba, *Duo genera*, ponit in ambiguo.

Sect. 109. XVII. *Vnum .... caule albo.*] *Alto* scribi haud dubie multo est satius. Nam MSS. Reg. Colb. aliique, *alio*, non *albo*, præ se ferunt: & quod validius arbitror, Dioscorides qui ex eodem ac Plinius fonte hausit, lib. 2. cap. 206. Καυλὸν δ' οὐ παχὺν scripsit, ὕψος δ' ὅσον πήχεως. Et alias sane de caulis colore dicere nihil attinet.

Ibid. XVIII. *Tertium .... flore aureo. Quartum .... flore luteo.*] Ita sane libri omnes, tum impressi typis, tum vero etiam manu exarati: a quibus proinde desciscere, in tanta consensione, religio fuit. Haud dubio tamen in mendo locus hic cubat. Nam si Dioscoridem audimus, qui eadem ad verbum de quadrigemino batrachii genere recitat, lib. 2. cap. 206. *flore lacteo* legi præstabilius est. Καὶ τρίτον, inquit, σφόδρα μικρὸν καὶ δύσοσμον, τὸ ἄνθος χρυσῷ ὅμοιον. Καὶ τέταρτον ἐοικὸς τούτῳ, ἄνθος γαλακτίζον. Neque vero quid flos luteus ab aureo discrepet, satis oculi nostri dijudicant. Adde Apuleïum, qui Plinii verba transcripsisse omnino videtur, cap 8. de Scelerata: *Sunt ejus species quatuor: quarum altera cum foliis pinguibus, atque crassis, & latis: .... Nascitur autem in stagnosis & umbrosis locis. Secunda est longioris thyrsi, & foliis hirtis cum incisuris, gustu acerrimis. Nascitur sæpe in Sardinia. Tertia est brevissima, tetri odoris, cum floribus aurosis. Quarta est cum floribus lacteis*. Et Oribasii interpres, lib. XI. fol. 192. b. *flore lacteo* scripsit.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXVI.

I. SENSIT & facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam universæ prope Europæ, morbos : tunc quoque non tota Italia, nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quam Romæ, circaque : sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ, sed tanta fœditate, ut quæcumque mors præferenda esset. CAPUT I.

II. [1] Gravissimum ex his lichenas appellavere Græco nomine : Latine, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primum lascivia, (ut est procax natura multorum in alienis miseriis,) mox & usurpato vocabulo, mentagram : occupantem in multis totos utique vultus, oculis tantum immunibus, descendentem vero & in colla pectusque ac manus, fœdo cutis furfure.

III. Non fuerat hæc lues apud majores patresque nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino Equite Romano Quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem ejus importante. Nec sensere id malum feminæ, aut servitia, plebesque humilis, aut media : sed proceres veloci transitu osculi maxime : fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quam morbo. Causticis namque curabatur : ni usque in ossa corpus exustum esset, [1] rebellante tædio. Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. [2] Siquidem certum est, Manilium Cornutum [3] e Prætoriis legatum Aquitanicæ provinciæ,

NOTÆ.

Sect. II. 1. *Gravissimum.*] Plinius Valer. hæc totidem fere verbis, lib. 1. cap. 56. Quod genus hoc morbi sit, diximus, lib. 20. sect. 2.

Sect. III. 1. *Rebellante tædio.*] Recrudescente morbo.

2. *Siquidem.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit. Manlium Cornutum idem pro Manilio perperam vocat.

3. *E Prætoriis.*] Ex eorum numero qui Præturam gesserant.

[4] H-S. $\overline{\text{c c.}}$ elocasse in eo morbo curandum sese. Acciditque sæpius, ut nova contra genera morborum [5] gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes.

IV. [1] L. Paullo, Q. Marcio Censoribus, primum in Italiam carbunculum venisse, Annalibus [2] conscriptum est, peculiare [3] Narbonensis provinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, [4] Julius Rufus, & [5] Q. Lecanius Bassus, ille medicorum inscientia sectus: hic vero pollice lævæ manus evulso acu ab semetipso, tam parvo vulnere, ut vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerumque sub lingua, duritia rubens vari modo, sed nigricans capite: alias livida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert: aliquando & horrorem afferens, [6] circaque pusulas parvas, rarius febrem: stomachum faucesque cum invasit, ocyssime exanimans.

V. [1] Diximus elephantiasin ante Pompeii Magni ætatem non accidisse in Italia, [2] & ipsam a facie sæpius incipientem, in nare prima

NOTÆ.

4. *H-S.* $\overline{\text{c c.}}$] Hoc est, sestertium ducenties centena millia. Monetæ nostræ libræ sunt 2000000, sive, ut aiunt, milliones librarum duo. Quod si cui hoc valetudinis pretium incredibile videatur, haud gravate assentiar, ut extrita lineola legat, H-S. c c. hoc est, ducenta sestertia: si quidem prius antiquum scribendi morem id ita ferre docuerit: eritque ea summa tantum librarum 20000.

5. *Gregatim sentirentur.*] A grege tantum & humili plebe sentirentur.

Sect. IV. 1. *L. Paullo.*] L. Æmilius Paullus, Q. Marcius Philippus Censuram gessere, ac lustrum fecere LIII. anno Urbis DXC.

2. *Conscriptum est.*] In Reg. 1. *constitutum.* In Reg. 2. & Chiffl. *notatum.*

3. *Narbonensis provinciæ.*] Atque id morbi genus hodieque ibi sentitur, nomenque habet, *le Charbon Provençal*, ab ea regione. Vide Honor. Bouche, lib. 1. hist. Provinc. cap. 8. pag. 47.

4. *Julius Rufus.*] Consul hic fuit Neronis principatu, cum C. Fonteio Capitone, anno Urbis DCCCXIX. Caius ei prænomen fuit.

5. *Q. Lecanius.*] Gesserat Consulatum C. Lecanius Bassus, cum M. Licinio Crasso Frugi, triennio ante Rufum, de quo dictum est proxime, anno DCCCXVI. ut auctor est Tacitus, lib. 15. Annal. pag. 250. Sibi fuisse perfamiliarem Dioscorides in præfatione testatur.

6. *Circaque.*] Circa carbunculum.

Sect. V. 1 *Diximus.*] Libro 20. sect. 52. Plutarch. hoc ipsum ex Athenodoro Philosopho refert, lib. 8. Sympos. quæst. 9. pag. 731.

2. *Et ipsam a facie.*] Totidem fere verbis hæc morbi facies, a Marcello Empir. describitur, cap. 19. pag. 130. Genus est lepræ, qua cutis aspera, & elephanti corio similis efficitur. Celsus, lib. 5. cap. 25. *Ignotus pæne in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίαν Græci vocant: iisque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitiari dicantur.*

veluti lenticula : [3] mox inarescente per totum corpus, maculosa, variis coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, [4] dura alibi, ceu scabie aspera : ad postremum vero [5] nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. [6] Ægypti peculiare hoc malum : & cum in reges incidisset, populis funebre. [7] Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est : sicut & ille, quem [8] gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato.

VI. Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, [1] sicuti colum. Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam id prior Imperatore ipso sensit, magna civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem, legeretur nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra CCC. essent, nisi etiam nova timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia important.

Hæc apud priscos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere. * [2] Hippocratis certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina : nec minus Dioclis Carystii, *Cap. II.

Notæ.

Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis &c. Hunc morbum σατυριάσεως nomine Philosophus intellexit, lib. 4. de gener. anim. cap. 3. In Germaniæ quibusdam oris non infrequens morbus : in Hispania Africaque, quam in reliquo orbe frequentior : in Gallia Narbonensi, Aquitaniaque, quam in reliqua Gallia. Elephantia hæc Græcorum, sive lepra dicitur : a qua differt elephantia Arabum, qui insignis est unius vel alterius pedis tumor.

3. *Mox inarescente.*] Cute videlicet, quæ vox post paulo sequitur. Ita porro MSS. non *invalescente*, ut prius.

4. *Dura alibi*] Celsus lib. 3. cap. 25. *Summa cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur.*

5. *Nigrescente.*] Vide Notas & Emend. num. I.

6. *Ægypti.*] Marcellus Empiricus loc. cit.

7. *Quippe in balineis solia.*] Solium vas erat, in quo sedentes lavabantur.

8. *Gemursam.*] Festus : *Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum qui id gerat.*

Sect. VI. 1. *Sicuti colum.*] Κωλικὸν πάθος, morbus majoris intestini. Sunt qui χολικὸν scribi malint. Vide Vossium in Etymol. verbo, *Colicus dolor.*

2. *Hippocratis.*] Habuit hunc Plinius ante oculos Corn. Celsi locum, dum hæc conderet, ex præfatione videlicet operis ejus : *Democriti autem, ut quidam crediderunt, discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignus. . . . . Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras & Chrysippus : tum Herophilus, & Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint . . . . . Donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutavit. Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit.* De Herophilo & Erasistrato rursum lib. 29. sect. 3. & 5.

qui ſecundus ætate famaque exſtitit : item Praxagoræ, & Chryſippi, ac deinde Eraſiſtrati : Herophilo quidem, quanquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim uſu efficaciſſimo rerum omnium magiſtro, peculiariter utique medicinæ, ad verba garrulitatemque [3] defendente. Sedere namque his in ſcholis [4] auditioni operatos gratius erat, quam ire per ſolitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni.

CAP. III. VII. Durabat tamen antiquitas firma, [1] magnaſque confeſſæ rei vindicabat reliquias, donec Aſclepiades ætate Magni Pompeii [2] orandi magiſter, nec ſatis in arte ea quæſtuoſus, ut ad alia, quam forum, ſagacis ingenii, [3] huc ſe repente convertit : atque (ut neceſſe erat, homini, qui nec id egiſſet, nec remedia noſſet, oculis uſuque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit : totamque medicinam [4] ad cauſam revocando, conjecturæ fecit : quinque res maxime [5] communium auxiliorum profeſſus, abſtinentiam cibi, [6] alias vini, fricationem corporis, ambulationem, geſtationes : quæ cum unuſquiſque ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, faventibus cunctis, ut eſſent vera quæ facillima erant, univerſum prope humanum genus circumegit in ſe, non alio modo, quam ſi cælo emiſſus adveniſſet.

VIII. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandoque tempeſtive, tum frigidam aquam. Et quoniam cauſas morborum ſcrutari prior Herophilus inſtituerat, vini rationem illuſtraverat Cleophantus apud priſcos, ipſe [1] cognominari ſe frigida danda præferens, ut auctor eſt M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, jam ſuſpendendo lectulos, quorum jactatu aut

NOTÆ.

3. *Defendente.*] Vide Notas & Emend. num. II.

4. *Auditioni operatos.*] Hoc eſt, operam dantes : Sic *operari liberalibus ſtudiis*, Tacitus : Maro, *novis arvis operata juventus* : Naſo denique, *ſtudiis operata Minervæ*, Latine dixere.

Sect. VII. 1. *Magnaſque.*] Diu ſervata ea ratio eſt, quæ remedia petebat ex herbis, cum eſſent confeſſæ omnibus & exploratæ ejus utilitates.

2. *Orandi magiſter.*] Hoc eſt, artis oratoriæ, ex qua inſtituebat ille ſibi quæſtum, nec tamen maximum in ea fecit. De Aſclepiade egimus in Auctorum Indice.

3. *Huc ſe.*] Ad medicinæ tractationem.

4. *Ad cauſam revocando.*] Ita Reg. 1. In Reg. 2. *cauſas.* Ad ſuas, inquit, ſingula quæque cauſas revocando, morbos ſcilicet, ac remedia, novam medicinam ex conjectura inſtituit.

5. *Communium Auxiliorum*] Hunc libro ſuo titulum Aſclepiades præfixerat. Celſus, lib. 2. cap. 14. de frictione: *De frictione vero*, inquit, *& geſtatione, adeo multa Aſclepiades, tanquam inventor ejus poſuit, quod in eo volumine, quod Communium Auxiliorum ſcripſit, cum trium tantum faceret mentionem, vini ſcilicet, aquæ, & geſtationis, tamen maximam partem in hoc conſumpſerit*, &c.

6. *Alias vini.*] Ita MSS. omnes. Hoc eſt, aliquando etiam vini.

Sect. VIII. 1. *Cognominari ſe.*] Forte Ψυχροδότην. De eo egimus in Auctorum indice.

morbos extenuaret, aut somnos alliceret : jam balineas avidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atque jucunda : magna auctoritate : nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri [2] relato homine ab rogo atque servato, ne quis levibus momentis [3] tantam conversionem factam existimet. Id solum possumus indignari, unum hominem [4] e levissima gente, sine opibus ullis orsum, [5] vectigalis sui causa, repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogavere multi. Asclepiadem adjuvere multa, in antiquorum cura nimis anxia & rudia, [6] ut obruendi ægros veste, sudoresque omni modo ciendi : nunc corpora ad ignes torrendi, Solesve assiduo quærendi, [7] in urbe nimbosa, imo vero tota Italia imperatrice : tum primum [8] pensili balinearum usu ad infinitum blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, [9] quas curabant in fauces organo demisso. [10] Damnavit merito & vomitiones, tunc supra modum frequentes. [11] Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos, [12] quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho utilia signamus.

NOTÆ.

2. *Relato homine.*] Id jam delibatum ante lib. 7. sect. 37. Fabulam speciose narrat Apuleïus, lib. 4. Florid. pag. 30. *Asclepiades ille*, inquit, *inter præcipuos Medicorum, si unum Hippocratem excipias, ceteris princeps, primus etiam vino reperit ægris opitulari : sed dandi scilicet in tempore : cujus rei observationem probe callebat, ut qui diligentissime animadverteret venarum pulsus inconditos vel præclaros. Is igitur cum forte in civitatem sese reciperet, ... aspexit in pomœriis civitatis funus ingens locatum .... Iam miseri illius membra omnia aromatis perspersa ... Etiam atque etiam pertractavit corpus hominis, & invenit in illo vitam latentem. Confestim exclamavit, vivere hominem, &c.*

3. *Tantam conversionem.*] Conversionem animorum a vetere instituto ad novam medicinam.

4. *E levissima gente.*] Asiatica scilicet. Nam Prusiensis fuit.

5. *Vectigalis.*] Quæstus sui causa.

6. *Vt obruendi ægros*] De hac curandi ratione Celsus, lib. 3. cap. 9. *Apud antiquos quoque*, ait, *ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem, fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem sitimque excitaret : Deinde ubi paulatim remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat, &c.*

7. *In urbe nimbosa.*] Vide Notas & Emend. num. III.

8. *Pensili balinearum.*] Pensiles balneas invenisse primum Sergium Oratam vidimus lib. 9. sect. 79.

9. *Quas curabant.*] Medici priores specillo in fauces demisso, aliove simili instrumento, anginas curabant, non sine cruciatu.

10. *Damnavit.*] Celsus, lib. 1. cap. 3. *Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video : neque reprehendo, si offensus est eorum consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur : &c.*

11. *Arguit.*] Celsus, in præfat. lib. 5. *Medicamentorum usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit : & cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit.*

12. *Quod est.*] Quod & magna pars Medicorum vetat.

CAP. IV. IX. Super omnia adjuvere eum Magicæ vanitates, in tantum evectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. [1] Æthiopide herba amnes ac stagna siccari conjectu, tactu clausa omnia aperiri. Achæmenide conjecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Ubinam istæ fuere, cum Cimbri Teutonique terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus tot reges [2] Magorum paucis legionibus sterneret? Curve Romani duces primam semper in bellis [3] commerciorum habuere curam? [4] Cur hercule Cæsaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie [5] Meroïde [6] Pontinæ paludes, tantumque agri [7] suburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum invenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cui unquam Persarum regi tales dedit? Mirum esset profecto, hucusque provectam credulitatem antiquorum, saluberrimis ortam initiis: si in ulla re modum humana ingenia novissent, atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam, [8] suo loco probaturi essemus evectam ultra Magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut a necessariis orsa primo, cuncta pervenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adjiciemus, ut quasque ratio dictaverit.

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Æthiopide.*] De Æthiopide & Achæmenide, inter herbas Magicas dictum est superius, lib. 24. sect. 101.

2. *Magorum paucis.*] Mithridatem, Tigranemque, quos cum ducentis peditum millibus, equitum sexaginta congressos acie devicit, anno Urbis DCLXXXV. multis antea secundissimis præliis terra marique factis. Magorum reges appellat, quod plurimi in iis terris in arte ea se exercerent.

3. *Commerciorum.*] Ne militi commeatus deesset, frustra laborabant: Quin enim latacen sibi coëmebant a Persis?

4. *Cur herculè.*] Frumenti penuria laborasse Cæsaris exercitum, scribit etiam Dio, lib. 41. pag. 198. Vide & Tranquillum, in Julio, cap. 68.

5. *Meroïde.*] Hoc est, herba Æthiopide, quam & Meroïdem appellari admonuit, lib. 24. sect. 102.

6. *Pontinæ.*] Sive Pomptinæ: qua de palude diximus, lib. 3. sect. 9. Destinabat hanc siccare Julius Cæsar, sub tempus cædis, ut auctor est Suetonius in ejus vita, cap. 44. Siccata quendam a Corn. Cethego Consule, anno Urbis DXCIV. ut auctor est Livius in Epitome, lib. 46. Hodie *Paludi Pontine.* Siccari needum penitus potuere, tum propter amplitudinem, tum propter interfluentes amnes.

7. *Suburbanæ . . . Italiæ.*] Ei parti Italiæ, quæ Urbi est proxima Latium novum ac vetus intelligit. Eodem sensu Florus lib. 3. cap. 19. Siciliam appellat *provinciam quodammodo suburbanam*, quod erat ea Urbi vicina.

8. *Suo loco.*] Libro 29. sect. 5. ubi de auctoritate, ac potentia Medicorum, qua Magos etiam superarunt.

X. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura undique acervabimus, quanquam non paucis jam demonstratis. [1] Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, [2] radix albuci ex aceto, [3] ficulni caules aceto decocti, hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta [5] ad quartas. [6] Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, [7] & flos visci cum calce subactus. [8] Laudatur & tithymali cum resina decoctum. [9] Lichen vero herba omnibus his præfertur, inde nomine invento. Nascitur in saxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. [10] Est aliud genus lichenis, petris totum inhærens, ut muscus, [11] qui & ipse illinitur. [12] Hic & sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. [13] Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, salsa lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, [14] hortensiis abstinere. [15] Ad lichenas & thapsiæ radice utuntur trita cum melle.

NOTÆ.

Sect. X. *Medetur ergo plantago.*] Et hoc remedium ad ipsam quoque elephantiasim pertraxit Celsus, lib. 3. cap. 25. *Corpus*, inquit, *contrita plantago & illita tueri optime videtur.*

2. *Radix albuci.*] Sive asphodeli, de quo lib. 21. sect. 68.

3. *Ficulni caules.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. *Ficulni caules teneri in aceto excocti, triti, & illiti, mentagra* (hoc est, licheni,) *medentur. Idem præstat hibisci radix cum lupino & aceto, ad tertias cocta & apposita.*

4. *Hibisci radix.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

5. *Ad quartas.*] Marcellus Empir. loc. cit. *ad tertias.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 56. *Ad quartas.*

6. *Defricantur.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. *Lapathi agrestis radices sarculo erue, easque sine ferro contunde: adjectoque acri aceto subige, & parum salis misce: atque ex eo omnem corporis asperitatem in balneo cum sudore confrica, cito sanat.* Est autem lapathum silvestre, rum ex Latinis.

7. *Et flos visci.*] Pars ea visci levior, quæ inter coquendum supernatat. Marcellus Empir. cap 19. pag. 129. & Plinius Valer. lib 2. cap. 56. totidem hoc apicibus transcripsere.

8. *Laudatur.*] Plinius Valer. loc. cit. Tithymali succo hanc vim lichenas sanandi Dioscorides adjudicat, lib. 4. cap. 165.

9. *Lichen vero.*] Lichen petræus, cauliculo pileolum sustinente, visus a nobis in horto Regio: delineatum a nemine herbariorum adhuc vidi, quos quidem legerim. Pictum tamen a nescio quo audio.

10. *Est aliud.*] Diosc. lib. 4. cap. 53. Λειχὴν ὁ ἐπὶ τῶν πετρῶν, οἱ δὲ βρύον καλοῦσι, βρύον ἐστὶ προσεχόμενον ταῖς ἐνδρόσοις πέτραις. Ea est quæ omnibus tum officinis tum herbariis hodie dicitur Hepatica, quod jocinerum fibris similis conspicitur. Pingitur a Dodonæo, pag. 470. Sic etiam Anguillara, par. 14. pag. 264.

11. *Qui & ipse illinitur.*] Ad sanandos lichenas. Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 201.

12. *Hic & sanguinem.*] Dioscor. loc. cit. Τοῦτο καταπλασθὲν αἱμοῤῥαγίας ἵστησι, καὶ φλεγμονὰς παραιτεῖται, καὶ λειχῆνας θεραπεύει.

13. *Morborum quoque.*] Vide Notas & Emendationes num. V.

14. *Hortensiis.*] Hoc est, omni olere.

15. *Ad lichenas.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

XI. [1] Anginæ argemonia medetur ſumpta ex vino : [2] hyſſopum cum vino decoctum & gargarizatum : [3] peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus. [4] Proſerpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, vel ſub lingua habita. Item ſuccus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus : verbaſcum privatim tonſillis in aqua potum.

CAPUT V. XII. [1] Strumis plantago : chelidonia cum melle & axungia : [2] quinquefolium : radix perſolatæ, item cum axungia, operitur folio ſuo impoſita. Item artemiſia : [3] radix mandragoræ ex aqua. [4] Sideritis lata folia, clavo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligantur, cuſtodienda ſanatis, ne rurſus ſata diro herbariorum ſcelere [5] (ut in quibuſdam) rebellet : quod in his, quos artemiſia ſanaverit, prædici reperio : item in his, quos plantago. [6] Damaſonion, quæ & alcea vocatur, ſub ſolſtitio collecta, imponitur ex aqua cæleſti, folium tritum, vel radix cum axungia tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes cervicis dolores, tumoreſque quacumque in parte.

XIII. 1. [1] Bellis in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemiſia illitam, efficaciorem eſſe produnt.

NOTÆ.

Sect. XI. 1. *Anginæ.*] Faucium vitiis generatim & univerſe prodeſſe argemoniam ſcribit Marcellus Empir. cap. 15. pag. 110.

2. *Hyſſopum cum vino.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

3. *Peucedanum, &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

4. *Proſerpinaca.*] De ea dicemus, lib. 27. ſect. 104. Marcellus, cap. 15. pag. 106. *Herba proſerpinalis, quæ dracontion dicitur, contrita ſucco, admiſceto ſalſam aquam, & olei parum : atque inde linguam, & quæ ſunt circa linguam, & fauces, perfricato, donec vomat cui medebere, cito ſanabitur.*

5. *Item ſuccus.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52. cui titulum fecit, *Anginæ medendo*, iiſdem verbis : ut & Apuleïus, cap. 2. de quinquefolio, tit. 6.

Sect. XII. 1. *Strumis.*] Apuleïus, cap. 1. de plantagine, tit. XI. ad omnem corporis duritiam adhibet. Ad ſtrumas, Dioſc. lib. 2. cap. 153. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

2. *Quinquefolium.*] Apuleïus, cap. 2. de quinquefolio, tit. 10. *Ad herpetas, & chœradas, & omnes duritias : Herba quinquefolium aceto decocta, & trita, & corpori impoſita, herpetas, & chœradas, & omnes duritias mirifice ſanat.* Χοιράδες ſtrumæ ſunt : quibus quinquefolii tritam radicem prodeſſe ait Dioſc. lib. 4. cap. 42.

3. *Radix mandragoræ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 76. Σὺν ὕδατι δὲ (ἡ ῥίζα λεία) χοιράδας καὶ φύματα διαχεῖ.

4. *Sideritis lata folia.*] De qua lib. 25. ſect. 19. *Noſtri eam quæ eſt latiſſimo folio, ſcopam regiam vocant.*

5. *Vt in quibuſdam.*] In ranunculo, & plantagine, ut dictum eſt anteriore libro, ſect. 109. In iride quoque, ut monuit idem, lib. 21. ſect. 83.

6. *Damaſonium.*] Ad tumores commendatur a Dioſcor. lib. 3. cap. 169.

Sect. XIII. 1. *Bellis.*] Bellis hæc ſilveſtris eſt diſco luteo, foliolis ex albo rubro mixtis, in Eyſtettenſi horto picta, viſa a nobis in Regio. E genere, earum eſt, quas vulgus appellat *Paſquettes, & Marguerites.*

XIV.

XIV. 2. [1] Condurdum herba ſolſtitialis, flore rubro, ſuſpenſa in collo, comprimere dicitur ſtrumas. [2] Item verbenaca, cum plantagine. [3] Digitorum vitiis omnibus, & privatim pterygiis, quinquefolium medetur.

XV. In pectoris vitiis vel graviſſimum eſt tuſſis: [1] huic medetur panacis radix in vino dulci. [2] Succus hyoſcyami etiam ſanguinem exſcreantibus: nidor quoque accenſi tuſſientibus. [3] Item ſcordotis mixto naſturtio, & reſina, cum melle tuſa arida. [4] Facit & per ſe faciles exſcreationes. [5] Item centaurium majus, vel ſanguinem rejicientibus: [6] cui vitio & plantaginis ſuccus medetur. [7] Et Vettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraque cruentas exſcreationes. [8] Perſolatæ radix drachmæ pondere, cum pineis nucleis undecim. [9] Peucedani ſuccus, pectoris doloribus, [10] & acorum ſubvenit, [11] & ideo antidotis miſcetur. [12] Tuſſi daucum: item Scythica herba. [13] Ea demum omnibus pectoris vitiis, tuſſi, & purulenta exſcreantibus, obolis tribus in paſſo. * [14] Totidem verbaſcum, cujus eſt flos aureus. *Cap. VI.

Notæ.

Sect. XIV. 1. *Condurdum.*] Herbariis ad hunc diem haud liquet, quid condurdum ſit. Ac nihilo magis compertum, eane ſit ſolſtitialis herba, cujus meminit in Pſeudolo Plautus, act. 1. ſc. verſ. 36.

Quaſi ſolſtitialis herba, pauliſper fui:
Repente exortus ſum, repentino occidi.

2. *Item verbenaca.*] Apuleïus, cap. 3. de verbenaca, tit. 1. *Ad ſtrumas: Herbæ verbenacæ radix in collo ligata, ſumme juvat.* De plantagine idem Dioſcorides affirmat, lib. 2. cap. 153.

3. *Digitorum &c.*] Dioſc. lib. 4. cap. 42.

Sect. XV. *Huic medetur.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 55. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 58.

2. *Succus &c.*] Marcellus Empir. cap. 17. pag. 125. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 69.

3. *Item ſcordotis &c.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 3. cap. 125.

4. *Facit & per ſe.*] Hoc eſt, ſola. Dioſc. loc. cit.

5. *Item centaurium.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 118. *Herba centauria trita ex vino dulci bibitur, tuſſi laborantibus mire prodeſt, etiam his qui ſanguinolentum aut purulentum extuſſiunt, quos phthiſicos dicunt.* Galenus, quoque lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 188.

6. *Cui vitio &c.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 152.

7. *Et Vettonica.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. non tamen in aqua, ſed in paſſo præbet. Paulo aliter temperat Antonius Muſa, ſive quis alius, libello de herba Vettonica, tit. 9. & 30. Dioſcor. quoque, lib. 4. cap. 1. & Galenus, loc. cit. pag. 189.

8. *Perſolata.*] Sic Dioſc. lib. 4. cap. 107. de arcio ſive perſolata: ἥτις βοηθεῖ ποθεῖσα < α'. πλῆθος μετὰ στροβίλων, αἱμοπτυϊκοῖς, ἐμπυϊκοῖς. *Drachmæ unius pondere pota cum pineis nucleis, cruenta exſpuentibus, purulentaque exſcreantibus auxiliatur.*

9. *Peucedani.*] Dioſc. lib. 3. cap. 92.

10. *Et acorum.*] Radice videlicet. Dioſcor. lib. 1. cap. 2.

11. *Et ideo.*] Dioſcor. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ τοῖς ἀντιδότοις ἡ ῥίζα χρησίμως.

12. *Tuſſi daucum.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 83. Βηχῶν χρονίων πραϋντικόν.

13. *Ea demum.*] Et pectorum quoque vitiis glycyrrhizam commendat Dioſc. lib. 3. cap. 7.

14. *Totidem.*] Totidem, inquit, obolis bibitur verbaſcum illud, cujus flos aureus eſt. Blattariam intelligit, ſimilem verbaſco, quæ ſæpe fallit pro ea capta, flore luteo, de qua lib. 25. ſect. 60.

Tanta huic vis est, ut jumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoque trahentibus, , auxilietur potu: quod & de Gentiana reperio. [15] Radix cacaliæ commanducata, & in vino madefacta, non tussi tantum, sed & faucibus prodest. [16] Hyssopi quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant.

XVI. 1. [1] Tussim sedat bechion, quæ & tussilago dicitur. Duo ejus genera. [2] Silvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum [3] aquileges. [4] Folia sunt majuscula, quam ederæ, quinque aut septem, subalbida a terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. [5] Quidam eandem esse bechion & alio nomine chamæleucen putant. [6] Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem haustus & devoratus, veterem sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est.

XVII. 2. [1] Altera a quibusdam salvia appellatur, similis verbasco: conteritur ea & colata calefit, atque ita ad tussim laterisque dolores.

Notæ.

15. *Radix cacaliæ.*] Diosc. lib. 4. cap. 123. & Galenus pariter lib. 7. de facult. simp. med. pag. 183.

16. *Hyssopi quinque.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

Sect. XVI. 1. *Tussim sedat.*] Sic Diosc. lib. 3. cap. 126. A tussi quam Græci βῆχα appellant, in utraque lingua nomen habet. Herbariis & Officinis *Vngula Caballina*, vulgo *Pata equina*, inquit Ruellius, lib. 3. de nat. stirp. cap. 60. pag. 557. A nonnullis, *Farfara*. Aliis, *Pas d'asne*, *Tussilage*, ut diximus lib. 24. sect. 85.

2. *Silvestris &c.*] Dioscor. loc. cit. nasci ait circa scaturigines, φύεται περὶ λιβάδας.

3. *Aquileges.*] Aquarum indagatores, aquarum libratores: ab aquis legendis, sive colligendis dicti. Usi ea voce Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. 15. & Plinius junior, epist. 38. ad Trajanum, lib. 10.

4. *Folia sunt.*] Dioscor. ita fere, loc. cit. Folia χλωρὰ dixit: Plinius *pallida* transtulit: adjecitque sine caule esse ac sine flore, quoniam scilicet fugacissimi, iisque enatis brevi vigor & vita durat, longissimaque mora biduum, post quod illico tempus flaccescentes evanescunt, caducique marcent. Quare nonisi iis, qui medio vere sese forte fortuna ferunt obviam, & flos & caulis cernitur. Ita fere Ruellius, lib. 3. pag. 557.

5. *Quidam.*] Et illi quidem recte, ut ante monuimus, lib. 24. sect. 85.

6. *Hujus aridæ.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 164. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 121. Ad tussem remedium efficax: *Herba quæ Gallice Calliomarcus, Latine equi ungula vocatur, collecta Luna vetere lidunæ die Jovis, siccata prius in ollam novam mittitur cum prunis ardentibus, quæ intra ollam mitti debent: superficies sane ejus argilla diligenter claudi debet, & calamus inseri, per quem humor vel fumus caloris hauriatur intra os, donec arteriam omnem & stomachum penetret.* Unde & illud intelligis veteribus Gallis *Callicmarcum* idem valuisse atque equinam ungulam. *March* certe veteribus Gallis, hodieque Britonibus Aremoricis, *equum* sonat: quod & Pausanias testatur, in Phocicis, seu lib. 10. pag. 645. *Liduna* porro quæ vox in eo Marcelli loco, aliisque, occurrit, Lunam decrescentem significat, ut abunde declarat Du-Cangius in Glossario, verbo *Ledo*.

Sect. XVII. 1. *Altera.*] Silvestre hoc verbascum esse, simile salviæ, de quo diximus libro anteriore, sect. 73. cum Ruellio, non ignobili sane herbario, suspicamur.

bibitur : contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoque ex oleo perungi ea prodeſt. [2] Hyſſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

XVIII. [1] Lateris & pectoris doloribus verbaſcum cum ruta ex aqua : [2] Vettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Cap. VII.

[3] Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus : [4] centaurium, [5] Gentiana ex aqua potæ. Plantago aut per ſe ſumpta in cibo, aut cum lente, alicæve ſorbitione. [6] Vettonica alias gravis ſtomacho, vitia tamen ſanat pota, vel foliis commanducata. Item ariſtolochia pota : [7] agaricum manducatum ſiccum, ut ex intervallo merum ſorbeatur : [8] nymphæa heraclia illita : [9] peucedani ſuccus. [10] Pſyllion ardoribus imponitur : [11] vel cotyledon trita cum polenta, vel aïzoum.

XIX. I. [1] Molon ſcapo eſt ſtriato, foliis mollibus, parvis, radice IV. digitorum, in qua extrema allii caput eſt. Vocatur a quibuſdam ſyron. Ex vino ſtomacho, & dyſpnœæ medetur : [2] centaurium majus ecligmate : [3] plantago ſucco vel cibo : Vettonicæ tuſæ pondo libra, mellis Attici ſemuncia, ex aqua calida quotidie bibentibus. [4] Ariſtolochia, [5] vel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte

NOTÆ.

2. *Hyſſopi.*] Celſus, lib. 4. cap. 4. de tuſſi. *Oportet hyſſopum altero quoque die bibere.*

Sect. XVIII. I. *Lateris &c.*] Totidem fere verbis Marcellus Empir. cap. 24. pag. 169.

2. *Vettonicæ.*] Marcellus Empir. loc. cit. & cap. 17. pag. 125. & 126. Anton. Muſa, ſive quis alius, lib. de Vettonica, tit. 8. & 14.

3. *Stomachum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 125. ad ſtomachi roſiones commendat. Ad ſtomachi morſus, quod idem eſt, Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139.

4. *Centaurium.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Centaureæ tenuis ſuccus, quantum cicer, ex aqua datus, ſtomachicis prodeſt.*

5. *Gentiana.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 3.

6. *Vettonica.*] Anton. Muſa, tit. 10. *Ad ſtomachi dolorem.* Et Marcellus Empir. cap. 16. pag. 117. Item cap. 20. pag. 142. 145. & 148.

7. *Agaricum. &c.*] Dioſc. lib 3. cap. 1.

8. *Nymphæa.*] Dioſc. lib. 3. cap. 148.

9. *Peucedani.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 151. *Peucedani radicem contritam ex vino qui frequenter biberit, nec ſtomachi dolorem, nec pulmonis inflationes patietur.* Sic etiam Dioſcor. lib. 3. cap. 92.

10. *Pſyllion.*] Dioſc. lib. 4. cap. 70. vim ei ſumme refrigerandi tribuit.

11. *Vel cotyledon.*] Dioſc. lib. 4. cap. 92. ſtomacho pariter æſtuanti imponit.

Sect. XIX. I. *Molon.*] Μῶλυ videtur eſſe Dioſcoridis, lib. 3. cap. 54. ut recte ſuſpicatus eſt Anguillara, par. 12. pag. 215. ſed accuratius a Latino ſcriptore, quam a Græco deliniatum. Pingitur a Cluſio, lib. 2. hiſt. rar. plant. pag. 192. quale vidimus in horto Regio. Frequens in Dalmatia.

2. *Centaurium majus.*] Dioſc. lib. 3. cap. 8. & Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 188. De minore id quoque prodidit Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123.

3. *Plantago.*] Dioſc. lib. 2. cap. 153.

4. *Ariſtolochia.*] Et hanc dyſpnœæ ſive ſuſpirioſis opitulari ſcribit Dioſc. lib. 3. cap. 6.

5. *Vel agaricon.*] Sic Dioſcor. lib. 3. cap. I.

asini pota. [6] Cissanthemos ad orthopnœas bibitur: [7] item hyssopum & asthmaticis. [8] Peucedani succus in jocineris doloribus, & pectoris laterisque, si febres non sint. [9] Sanguinem quoque exspuentibus subvenit agaricum, Victoriati pondere tritum, & in mulsi quinque cyathis datum. Idem & amomon facit.

Jocineri privatim Teucria bibitur recens, drachmis IV. in poscæ hemina: [10] Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus: [11] ad cordis vitia, in frigidæ cyathis duobus. [12] Quinquefolii succus jocineris, & pulmonis vitiis, sanguinemque rejicientibus, & cuicumque sanguinis vitio intus occurrit. [13] Jocineri anagallides mire prosunt. [14] Capnon herbam qui edêre, bilem per urinam reddunt. [15] Acoron jocineri medetur, thoraci quoque, & præcordiis.

XX. 2. [1] Ephedra, ab aliis anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu, scandens arborem & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt junci geniculati, radice pallida. [2] Datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, & sorbitione facta, in quam vinum addi convenit. Item Gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis tribus.

NOTÆ.

6. *Cissanthemos.*] Cyclaminos nempe cissanthemos, de qua superiore libro, sect. 68. De ea Diosc. lib. 2. cap. 195. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν.

7. *Item hyssopum.*] Diosc. lib. 3. cap. 30. & Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123.

8. *Peucedani.*] Diosc. lib. 3. cap. 92.

9. *Sanguinem quoque.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

10. *Vettonicæ drachma.*] Anton. Musa, tit. XI. *Ad jocineris dolorem: Vettonicæ drachmas tres, aquæ calidæ cyathos quatuor bibat.* Diosc. lib. 4. cap. 1. Vettonicam drachmæ unius pondere adhibet in aceto mulso, μετ' ὀξυμέλιτος ἑλκυστὰ ἐπιποθεῖσα. Vide & Marcellum Empir. cap. 22. pag. 160.

11. *Ad cordis vitia.*] Ἐγκαρδιαλγία, in affectu stomachi, seu oris ventriculi dolore. Est enim os stomachi καρδία, ut alibi diximus.

12. *Quinquefolii.*] Diosc. lib. 4. cap. 42. Αἱμορραγίας ἵστησι πινόμενον καὶ καταπλασσόμενον. Ac paulo antea: Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς ποιεῖ πρὸς τὰ ἐν ἥπατι καὶ πνεύμονι πάθη.

13. *Jocineri.*] Diosc. lib. 2. cap. 209.

14. *Capnon.*] Diosc. lib. 4. cap. 110. de capno fruticosa, quam alteri effectu similem esse ac nomine Plinius admonuit, libro sup. sect. 99. Βρωθεῖσα δὲ ἡ πόα, inquit, ἔξω ἄγει χολώδη. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 184.

15. *Acoron &c*] Totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 3.

Sect. XX. 1. *Ephedra, ab aliis.*] Prius legebatur, *Caucon quæ & ephedra &c.* Sed priores voces nulli codices MSS. exhibent: ne in Indice quidem. Dioscoridis hæc ἵππουρις est, lib. 4. cap. 46. In Notis, οἱ δὲ ἀνάβασις, οἱ δὲ φαίδραι, (lege οἱ δὲ ἐφέδραι) .... Ῥωμαῖοι, ἐκυνάλις, οἱ δὲ σάλιξ ἐκυνάλις, οἱ δὲ ἀναβάσιον, οἱ δὲ ἔφυδρον καλοῦσι. Hoc equisetum majus, pictum a Dodonæo, pag. 73. visum a nobis in horto Regio. Officinis, Cauda equina: aliis, salix equinalis: Gallis, *Queuë de cheval.* Vide Anguillar. par. 12. pag. 205. A sessili foliorum seu juncorum positu, ἐφέδρα, & sect. 77. & 83. ἔφεδρος. A reptili arborum ascensu, ἀνάβασις dicitur. Non quod iis se circumvolvat, innectatve claviculis: juxta tantum ac pone gaudet consistere.

2. *Datur ex vino.*] Dioscor. loco citato.

XXI. 3. [1] Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus, aut lateris, sed & cruditates discutit, jucundo sapore. [2] Verbenaca vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, jocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat, [3] radix herbæ consiliginis, quam nuper inventam diximus: Suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel trajecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua. Superficies ejus herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. [4] Renibus prodest plantaginis cibus, [5] Vettonicæ potus, [6] agaricum potum, ut in tussi.

XXII. 1. [1] Tripolium in maritimis nascitur saxis, [2] ubi alludit unda, neque in mari, neque in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto, in mucrone diviso, radice alba odorata, crassa, calidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta. [3] Hæc herba eadem videtur quibusdam, quæ polium, de qua [4] suo loco diximus.

XXIII. 2. [1] Gromphæna, alternis viridibus roseisque per caulem foliis, in posca sanguinem rejicientibus medetur.

Notæ.

Sect. XXI. 1. *Geum.*] Caryophyllata hæc vulgaris est, picta a Dodonæo, pag. 137. visa a nobis in horto Regio: quod nomen obinuit, ab odore caryophyllorum, quem odores præ se ferunt. A nonnullis Sanamunda, & Benedicta dicitur: Gallis, *Saliot.*

2. *Verbenaca.*] Ad vitia sane jocinerum quod attinet, subscribit Apuleïus, cap. 3. de verbenaca, tit. 4. *Ad hepatis dolorem: Herba verbenaca solstitio lecta, & in pulverem redacta, & potui sumpta mire proficere creditur*, &c. quæ totidem verbis Marcellus Empir. cap. 22. pag. 160.

3. *Radix herbæ ..... diximus.*] Libro superiore, sect. 48. Hoc Plinius accepit a Columella, lib. 7. cap. 5. pag. 262. *Ovem pulmonariam*, inquit, *similiter ut suem curari convenit, inserta per auriculam, quam veterinarii consiliginem vocant*, &c. Et libro 6. cap. 5. pag. 217. *Præsens etiam remedium cognovimus radicula, quam pastores consiliginem vocant: Ea in Marsis montibus plurima nascitur, omnique pecori maxime est salutaris.* Vide Notas & Emendationes num. VIII.

4. *Renibus.*] Marcellus Empir. cap 26. pag. 179. imponi ex melle jubet: bibi in passo Dioscorides, lib. 2. cap. 153.

5. *Vettonicæ.*] Diosc. lib. 4. cap. 1. Καὶ νεφριτικοῖς μεθ' ὕδατος. Anton. Musa, tit. 13. *Ad renum dolorem: Vettonicæ drachmas duas ex mulso cyathis duobus, dum biberit, sanus erit.*

6. *Agaricum.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

Sect. XXII. 1. *Tripolium.*] Diosc. lib. 4. cap. 135. totidem verbis: Τριπόλιον φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις, οὓς ἐπικλύζει ἡ θάλασσα, καὶ ὑποχωρεῖ, &c. Vulgare tripolium a Lobelio pingitur, in Observat. pag. 157. atque hoc ipsum esse Dioscorideum tripolium arbitratur. Vidimus in horto Regio. Τριπόλιον dicitur, quasi ter canescens: Ter in die floris colorem mutat.

2. *Ubi alludit unda.*] In MSS. Reg. & Chiffl. *abludit.*

3. *Hæc herba ... videtur.*] Sed non recte iis videtur.

4. *Suo loco diximus.*] Libro 21. sect. 21.

Sect. XXIII. 1. *Gromphæna.*] Herbariis adhuc ignota.

XXIV. 3. [1] Jocineri autem herba malundrum, naſcens in ſegete ac pratis, flore albo odorata. Ejus cauliculus conteritur ex vino vetere.

XXV. 4. [1] Item herba chalcetum e vineis contrita imponitur. [2] Faciles præſtat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo, IV. drachmis inpaſſo aut mulſo. [3] Hyſſopum tritum cum melle utilius, præſumpto naſturtio aut irione :

5. [4] Molemonium denarii pondere. [5] Eſt & ſilybo lacteus ſuccus, qui denſatus in gummi, ſumitur cum melle ſupra dicto pondere : præcipueque bilem trahit. Rurſus ſiſtunt vomitionem cuminum ſilveſtre, Vettonicæ farina : ſumuntur ex aqua. [6] Abſtergunt faſtidia, cruditateſque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulſa, plantago decocta caulium modo. [7] Singultus hemionium ſedat : [8] item ariſtolochia. [9] Suſpiria clymenos. [10] Pleuriticis & peripneumonicis centaurium majus : [11] item hyſſopum bibitur. Pleuriticis peucedani ſuccus.

XXVI. 6. [1] Halus autem, [2] quam Galli ſic vocant, Veneti co-

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Jocineri ... malundrum.*] Sic MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice : non, ut editi, *melandryum* : quod ineptum eſt, ſi flore albo odorata ea herbula eſt. Herbariis & officinis perinde incognita.

Sect. XXV. 1. *Item herba chalcetum.*] Neque hæc adhuc cognita.

2. *Faciles præſtat.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 1. Ῥίζαι δὲ ..... φλεγματώδη προσκαλοῦσιν ἔμετον μεθ' ὑδρομέλιτος πινόμεναι.

3. *Hyſſopum.*] Sic temperatum naſturtio vel iride ad ſubducendam alvum Dioſcorides adhibet, lib. 3. cap. 30.

4. *Molemonium.*] Sic libri omnes, etiam MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Sed *Lemonium* utrobique legi ſatius credimus, ut libro ſuperiore, ſect. 61.

5. *Eſt & ſilybo.*] Dioſc. lib. 4. cap. 159. *Stillans*, inquit, *e radice liquor drachmæ ſeu denarii pondere potus ex aqua mulſa vomitiones ciet* : Τῆς δὲ ῥίζης ὁ ὀπὸς ὅσον ὁλκῆ ποθεὶς σὺν μελικράτῳ ἐμέτους κινεῖ. Carduus eſt lacteus Lobelii, in Obſerv. pag. 479. Carduus Mariæ Tragi. Carduus leucographus Dodonæi, pag. 710. viſus a nobis in horto Regio. Itali *Cardo Maria*, & a lactis copia *Cardo Lettario vocitant*, teſte Anguillara par. 8. pag. 151.

6. *Abſtergunt faſtidia.*] De Vettonica quidem Anton. Muſa, tit. 37. *Ægris faſtidientibus cibos : Vettonicæ drachmas duas ex aqua mulſa cyathos tres bibat : ſanatur.*

7. *Singultus.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 151. de aſpleno, ſive hemionio. Λυγμῷ βοηθεῖ.

8. *Item ariſtolochia.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 6.

9. *Suſpiria.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 14. de periclymeno, quam eſſe clymenon Plinii diximus.

10. *Pleuriticis & peripn.*] Dioſc. lib. 3. cap. 8.

11. *Item hyſſopum.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 30.

Sect. XXVI. 1. *Halus autem.*] Ita ſcribitur adjecto ſpiritu, tum hoc loco, tum in Indice, etiam in MSS. Eodem ſublato *alus* lib. 27. ſect. 24. Conſolidam vocat Apuleïus, cap. 59. Symphytum illud eſt, ſeu conſolida major, picta a Matthiolo, in lib. 4. Dioſc. pag. 961. Vidimus in horto Regio. *Grande Conſolide, Oreille d'Aſne.* De ea nunc Plinius obiter, quod laterum dolori, ut ſuperiores aliæ, medeatur.

2. *Quam Galli.*] Circumpadani.

toneam, medetur lateri: [3] Item renibus, convulſiſque & ruptis. [4] Similis eſt cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & ſitim ſedans, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

XXVII. 7. Eoſdem effectus in lateris doloribus habet [1] chamærops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ roſæ, ex vino pota. [2] Iſchiadicos dolores & ſpinæ levat agaricum potum, [3] ut in tuſſi.

8. Item ſtœchadis, [4] aut Vettonicæ farina ex aquamulſa.

XXVIII. Plurimum tamen homini negotii alvus exhibet, cujus CAP. VIII. cauſa major pars mortalium vivit. Alias enim cibos non tranſmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit. Eoque mores venere, ut homo maxime cibo pereat. Peſſimum corporum vas inſtat, ut creditor, & ſæpius die appellat. Hujus gratia præcipue avaritia expetit: huic luxuria conditur: huic navigatur ad Phaſin: huic profundi vada exquiruntur. Et nemo vilitatem ejus æſtimat, [1] conſummationis fœditate. [2] Ergo numeroſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera.

[3] Siſtit eam ſcordotis recens, drachma cum vino trita, vel decocta potu. [4] Polemonia quoque & dyſentericis ex vino datur: [5] verbaſci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: [6] nymphææ heracliæ ſemen cum vino potum: [7] radix ſuperior e xiphio, drachmæ pondere ex aceto. [8] Semen plantaginis in vino tritum, vel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco ejus ſumpta. [9] Item cum lenticula co-

NOTÆ.

3. *Item renibus &c.*] Dioſc. lib. 4. cap. 9. de ſymphyto petræo: & Apuleïus, loc. cit.

4. *Similis eſt.*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. XXX. 1. *Chamærops.*] Sive trixago, quam & chamæropem vocari vidimus, lib. 24. ſect. 80.

2. *Iſchiadicos.*] Hoc eſt, coxendicum dolores. Dioſc. lib. 3. cap. 1. Ποιεῖ ϗ πρὸς ἰχίων ἀλγήματα.

3. *Vt in tuſſi.*] Hoc eſt, ſiccum ſi commanducetur, ita ut ex intervallo merum ſorbeatur, uti dictum eſt ſect. 18.

4. *Aut Vettonicæ.*] Anton. Muſa, tit. 45. Ad lumborum & coxarum dolores. Dioſcor. lib. 4. cap. 1. Ἰσχιδιακοῖς τε μεθ' ὕδατος.

Sect. XXVIII. 1. *Conſummationis*] Egeſtionis.

2. *Ergo numeroſiſſima.*] Plurima, occupatiſſima. Libro 8. ſect. 77. de ſue: *Neque alio ex animali numeroſior materia ganeæ.*

3. *Siſtit eam.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 125.

4. *Polemonia.*] Dioſc. lib. 4. cap. 8.

5. *Verbaſci.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 104.

6. *Nymphææ.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 148.

7. *Radix ſuperior.*] Conſtat enim xiphion radice gemina, quarum una alteri inſidet, puſillorum bulborum figura, ut tradit Dioſcor. lib. 4. cap. 20. etſi ad alios uſus medicinæ adhibet, ad quos & a Plinio deſtinatur, lib. 25. ſect. 89. his verbis, *Superior radix*, &c.

8. *Semen plantaginis.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. & 189. Apuleïus, cap. 1. tit. 9. *Ad ventrem ſtringendum.* Dioſcor. lib. 2. cap. 153.

9. *Item cum lenticula.*] Dioſcor. & Marcellus Empir. loc. cit. Item Apuleïus, cap. 1. de plantagine, tit. 4. & 19.

cta, vel aridæ farina inſperſa potioni cum papavere toſto & trito, vel ſuccus infuſus, aut ſuccus Vettonicæ, in vino ferro calefacto. [10] Eadem cœliacis in vino auſtero datur: his & iberis imponitur, [11] ut dictum eſt. [12] Teneſmo radix nymphææ heracliæ e vino bibitur: pſyllium in aqua: [13] acori radicis decoctum. [14] Aïzoi ſuccus alvum ſiſtit, & dyſenterias, & tineas rotundas pellit. [15] Symphyti radix dyſenterias ſiſtit: [16] item dauci. [17] Aïzoum foliis contritis ex vino torminibus reſiſtit. [18] Alceæ ſiccæ farina torminibus pota cum vino.

XXIX. 1. [1] Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis, obliqua circa [2] radices, caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villoſas, implicatas, rubras, præduras. [3] Naſcitur in petroſis, apricis, & iiſdem nivalibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. [4] Vis ei ad ſpiſſanda corpora. [5] Alvum ſiſtit radix in vino pota: quo fit ut moveat urinam [6] repercuſſo liquore, ſicut pleraque quæ alvum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in vino rubro tuſa. [7] Difficile autem tunditur. Eadem gingivarum ſuppurationi utiliſſima eſt fotu. Colligitur exitu autumni, cum folia amiſit: ſiccatur in umbra.

XXX. 2. [1] Et ladano ſiſtitur alvus utroque: [2] quod in ſegetibus naſcitur, contuſo & cribrato: bibitur ex aqua mulſa: item nobili e vino. [3] Ledon appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, bar-

NOTÆ.

10. *Eadem.*] Vettonica.

11. *Vt dictum eſt.*] Libro 25. ſect. 40.

12. *Teneſmo &c.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 148.

14. *Aïzoi ſuccus.*] Dioſc. lib. 3. cap. 89. Ὁ δὲ χυλὸς . . . ἐν ποτῷ δίδοται διαῤῥοϊζομένοις, καὶ δυσεντερικοῖς· στρογγύλας τε ἕλμινθας ἐκτινάσσει σὺν οἴνῳ ποθείς. *Succus potui datur profluvio alvi laborantibus, atque dyſentericis. Sed & teretes lumbricos pellit ex vino potus*

15. *Symphyti.*] Dioſc. lib. 4. cap. 9.

16. *Item dauci.*] Mederi torminibus daucum ait Dioſc. lib. 3. cap. 83. Dyſenteriæ, lib. 3. cap. 169.

17. *Aïzoum.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 89.

18. *Alcea.*] Sive damaſonio. Dioſc. lib. 3. cap. 169.

Sect. XXIX. 1. *Aſtragalus.*] Diſſimilis hic parum facie, par effectu, Dioſcoridis aſtragalo. Is eſt quem Bæticum Cluſius appellat, delineatque, lib. 6. hiſtor. rar. plant. pag. ccxxxiiij. qualem in horto Regio vidimus.

2. *Radices villoſas.*] Quæ adnatas appendices ſeu radiculas habent.

3. *Naſcitur.*] Totidem verbis & de ſuo aſtragalo Dioſcor. lib. 4. cap. 62. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 160.

4. *Vis ei ad ſpiſſanda.*] Ad adſtringenda, στυπτικήν. Dioſc. & Galenus.

5. *Alvum.*] Dioſc. & Galenus, locis citatis.

6. *Repercuſſo liquore.*] Humore qui dyſenteriam adjuvat, in veſicam rejecto.

7. *Difficile.*] Dioſc. Κόπτεται δὲ δυσχερῶς διὰ τὸ στερεὸν αὐτῆς. *Difficile ſoliditatis ſua ratione tunditur.*

Sect. XXX. 1. *Et ladano . . . . utroque.*] Terreno ſcilicet, & factitio: de utroque diximus, lib. 12. ſect. 37. Dioſc. lib. 1. cap. 128. de ladano: Κοιλίαν τε ἵστησι σὺν οἴνῳ παλαιῷ ποθέν. ἔστι δὲ καὶ οὐρητικόν.

2. *Quod in ſegetibus.*] In arvis.

3. *Ledon appellatur.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. non *Lada.* Sic etiam Dioſc. ut diximus, lib. 12. ſect. 37.

bis

bis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit jam & in Syria atque Africa, [4] quod toxicon vocant. [5] Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida lanugine. [6] Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc graviſſimum odore eſt, duriſſimum tactu. Plurimum enim terræ colligit: [7] cum probetur maxime purum, odoratum, molle, viride, reſinoſum. [8] Natura ei molliendi, ſiccandi, concoquendi, ſomnum alliciendi. [9] Capillum fluentem cohibet, nigritiamque cuſtodit. [10] Auribus cum hydromelite aut roſaceo infunditur. Furfures cutis & manantia hulcera ſale addito ſanat. [11] Tuſſim veterem cum ſtyrace ſumptum. Efficaciſſimum ad ructus.

XXXI. 3. Alvum ſiſtit & chondris, ſive pſeudodictamnum:

4. [1] Hypociſtis, orobethron quibuſdam dicta, malo granato immaro ſimilis. [2] Naſcitur, ut diximus, ſub ciſtho, unde nomen. [3] Hæc arefacta in umbra ſiſtit alvum ex vino auſtero nigroque utraque. Duo enim genera ejus, candida & rufa. Uſus in ſucco: [4] ſpiſſat, ſiccat. Et rufa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat. [5] Pota tribus obolis, ſanguinis exſcreationes, [6] cum amylo. Dyſenterias pota, & infuſa. Item verbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex vino ammineo cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini.

XXXII. 5. [1] Laver quoque naſcens in rivis condita & cocta torminibus medetur.

Notæ.

4. *Quod toxicon.*] Ἀπὸ τοῦ τόξου, quæ vox arcum ſonat.

5. *Nervos enim.*] Nervos enim vel in ipſo adhuc arcu adductos, laniſque circumvolutos fruticibus admovent, ac deinde trahunt, adhæreſcente iiſdem interim lanugine foliorum pingui ac rorulenta. Fruſtra locum hunc ſolicitat Salmaſius, in Solin. pag. 363. libris non ſecundis, ſcriptoris ipſius labefactata ejus emendatione ſententia.

6. *Plura de eo.*] Libro 12. ſect. 37.

7. *Cum probetur &c.*] Dioſc. lib. 1. cap. 128.

8. *Natura ei.*] Dioſc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, θερμαντικὴν, μαλακτικὴν, ἀναστομωτικήν.

9. *Capillum.*] Dioſc. loc. cit. Theodorus Priſcianus, lib. 1. cap. 2. *de capillis cadentibus: Ladanum cum vino teri facies, & oleum myrteum admiſcebis: & uteris ut pinguiſſimo linimento.*

10. *Auribus.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

11. *Tuſſim.*] Inſeri medicamentis ad tuſſim ſedandam utilibus, ait Dioſcor. loc. cit.

Sect. XXXI. 1. *Hypociſtis, orobethron.*] Ὑποκυστὶς, & ὑποκισθίς. Sic Dioſc. lib. 1. cap. 127. Φύεται δὲ παρὰ τὰς ῥίζας τοῦ κίστου ἡ λεγομένη ὑποκυστίς· ὑπ᾽ ἐνίων δὲ ὀροβέθρον, ὅμοιον τι κυτίνῳ ῥοιᾶς. In MSS. Reg. & Colb. *orobothron.* In libris hactenus editis, *orabation.* Hujus hypociſtidis iconem Cluſius accurate deliniat, lib. 1. hiſt. rar. plant. pag. 68. Aliud vero Scribonio Largo, Compoſ. 85. hypocyſtis eſt, ὑποκυστις, nempe *ſuccus roſæ ſilvaticæ, quam quidam caninam vocant.*

2. *Naſcitur, ut diximus.*] Libro 24. ſect. 48.

3. *Hæc arefacta.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Spiſſat.*] Adſtringit. Δύναμιν δὲ ἔχει... στυπτικωτέραν τε καὶ ξηραντικωτέραν. Dioſc. lib. 1. cap. 127.

5. *Pota.*] Dioſc. loco citato.

6. *Cum amylo.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

Sect. XXXII. 1. *Laver quoque.*]

XXXIII. 6. [1] Potamogeton vero ex vino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ foliis: minoribus tantum hirſutioribuſque, paulum ſupereminens extra aquam. Uſus in foliis: [2] refrigerant, ſpiſſant: peculiariter cruribus vitioſis utilia, [3] & contra hulcerum nomas, cum melle vel aceto. [4] Caſtor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis ſetis, thyrſo longo & lævi, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton adverſatur & crocodilis: itaque ſecum habent eam, qui venantur. [5] Alvum ſiſtit & Achillea.

7. [6] Eoſdem effectus præſtat & ſtatice ſeptem caulibus veluti roſæ capita ſuſtinens.

XXXIV. 8. [1] Ceratia uno folio, radice nodoſa magna, in cibo cœliacis & dyſentericis medetur.

9. [2] Leontopodion, alii leuceoron, alii doripetron, alii thorybetron vocant, cujus radix alvum ſiſtit, purgatque bilem, in aquam mulſam addito pondere denariorum duorum. Naſcitur in campeſtri & gracili ſolo. Semen ejus potum, lymphatica ſomnia facere dicitur.

10. [3] Lagopus ſiſtit alvum e vino pota, aut in febri ex aqua. [4] Eadem inguini adalligatur in tumore. Naſcitur in ſegetibus.

NOTÆ.

Quod & ſion nuncupatum olim indicavimus lib. 22. ſect. 41. De quo eadem Dioſcorides prodidit, lib. 2. cap. 154. In Indice, *Laver, ſive ſion.*

Sect. XXXIII. 1. *Potamogeton.*] Iiſdem verbis deſcribitur a Dioſcor. lib. 4. cap. 101. Ποταμογείτων φύλλον ἐστὶν ὅμοιον τεύτλῳ, &c. Pingitur a Matthiolo, qualem in horto Regio vidimus, in lib. 4. Dioſc. pag. 1137. Nomen habet a locis aquoſis, ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἐνύδρων τόπων, quos prope naſcitur. Nam γείτων vicinum ſonat.

2. *Refrigerant, ſpiſſant.*] Hoc eſt, adſtringunt, Dioſcor. loc. cit. Ψύχει δὲ καὶ στύφει.

3. *Et contra hulcerum.*] Dioſcor. loc. cit. Ἁρμόζον καὶ νεμομένοις καὶ παλαιοῖς ἕλκεσιν.

4. *Caſtor.*] Dodonæi forte myriophyllon aquatile is intellexit.

5. *Alvum ſiſtit.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 36.

6. *Eoſdem ... & ſtatice.*] Officinis herbariiſque incognita.

Sect XXXIV. 1. *Ceratia.*] Videtur eſſe Unifolium officinarum, pictum a Dodonæo, pag. 205. Meminit hujus Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. *Ceratidos*, inquit, *quam herbam violam marinam appellamus; radices trium digitorum magnitudine, incocta vino auſtero, torminoſos juvant, ſi illud vinum admixta leviter aqua calida portione potetur.*

2. *Leontopodion.*] Eſt illud Dioſcoridis, λεοντοπέταλον, lib. 3. cap. 110. In Nothis, pag. 457. Λεοντοπέταλον, οἱ δὲ λεοντοπόδιον, οἱ δὲ λευκόοργον, οἱ δὲ λεόντιον, οἱ δὲ δωρεὶς, οἱ δὲ δωρειπετεὶς, οἱ δὲ λυχνὶς ἀγρία, ... οἱ δὲ θορύβηθρον, &c. Et ab Apuleïo, Leontopodion nominatur, cap. 7. A Dodonæo pingitur, pag. 69. quale in horto Regio vidimus. Λεοντοπόδιον, pedem leonis: λεοντοπέταλον, leonis folium interpretantur.

3. *Lagopus*] Dioſcor. lib. 4. cap. 17. totidem verbis: Λαγώπους δύναμιν ἔχει σταλτικὴν κοιλίας, πινόμενος μετ' οἴνου· ἐπὶ δὲ τῶν πυρεσσόντων μεθ' ὕδατος. Pedem leporinum vocant officinæ, alii Trifolium humile. Vidimus in horto Regio, quale deliniatur a Dodonæo, pag. 567. & lagopus major vocatur. *Pied de liévre.* Eadem cum Plinio & Dioſcoride, tradit Apuleïus, cap 61.

4. *Eadem.*] Dioſc. loc cit. Περιάπτεται δὲ καὶ πρὸς φλεγμονὴν βουβώνων. φύεται δὲ ἐν ἀρούραις.

[5] Multi super omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur, hæc cadente ferro temperari aptius erit.

[6] E diverso purgat alvum succus centaurii minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilemque detrahit. [7] Majore tormina discutiuntur. [8] Vettonica alvum solvit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis novem. [9] Item euphorbium, [10] vel agaricum, drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. [11] Solvit & cyclaminos ex aqua pota, [12] aut balanis subditis: item chamæcissi balanus. [13] Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cum sale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & sale: pellitque ventris animalia. [14] Pituitam & bilem detrahit peúcedani radix.

XXXV. 11. Alvum purgat anagallis ex aqua mulsa: [1] item epithymon, qui est flos e thymo, satureiæ simili. [2] Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidam [3] hippopheon vo-

NOTÆ.

5. *Multi super.*] Marcellus Empiricus, cap. 27. pag. 193. Dioscor. lib. 1. cap. 42.

6. *E diverso.*] Ad verbum ista Marcellus exscripsit, cap. 30. pag. 212. Diosc. lib. 3. cap. 9.

7. *Majore.*] Diosc. lib. 3. cap. 8. πρὸς στρόφους &c.

8. *Vettonica.*] Marcellus Empiricus totidem verbis, cap. 30. pag. 217. Anton. Musa, tit. 17. *Ad alvum concitandam:* &c. & Dioscor. lib. 4. cap. 1. plane ad verbum omnes.

9. *Item euphorbium.*] Gaspar Hofmannus, lib. 1. Var. lect. cap. 12. hic quædam immutat, libris invitis.

10. *Vel agaricum &c.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214. Diosc. quoque, lib. 3. cap. 1. cum mulsa propinat.

11. *Solvit &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. ex hydromelite bibi eam ob rem jubet. Marcellus Empir., cap. 30. pag. 211. & 217.

12. *Aut balanis.*] Balani glandes sunt, & id quod glandis forma ad subducendam alvum in podicem manu inditur. Vulgus *Suppositorium* vocat. Apuleïus, cap. 14. tit. 2. *Ad alvum concitandam: Herba orbicularis in collyrium facta & injecta, catharticum est:* hoc est, cyclaminos in balanum subdita, purgativa est. Diosc. loc. cit. ἐν ἐρίῳ προστίθεται, *in vellere subditur.* Marcellus Empir. lib. de medic. cap. 30. *Orbicularis herba, quam Græce κυκλάμινον vocant, si quis expresso succo anum perunxerit, mira celeritate experietur ani solutionem.*

13. *Hyssopi.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214. & Dioscor. lib. 3. cap. 30. totidem plane verbis. *Ventris animalia* ἕλμινθας hic vocat, hoc est, teretes lumbricos.

14. *Pituitam &c.*] Dioscor. lib. 3. cap. 92. Pituita ex quatuor humoribus corporis nostri, is est, qui potissimum magis serosus est & aqueus, magisque fluxilis: Græci phlegma appellant.

Sect. XXXV. 1. *Item epithymon.*] Dioscor. lib 4. cap. 179. Ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος τοῦ σκληροτέρου καὶ θύμβρᾳ ἐοικότος ..... Πινόμενον δὲ σὺν μέλιτι, κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν μέλαιναν. *Epithymum flos est thymi durioris & satureïæ similis ..... Potum id cum melle, detrahit pituitam bilemque atram per inferna.*

2. *Differentia .... herbaceus.*] Hoc est, viridis. Vide Notas & Emend. num. X.

3. *Hippopheon.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

cant : stomacho minus utilis, vomitiones minus movet : sed tormina [4] & inflationes discutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cum melle, & aliquando iride. [5] Alvum solvit, a quatuor drachmis ad sex cum mellis exiguo salisque & aceti. [6] Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenue, [7] similitudine pallioli, rubens : siccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam bilemque. [8] Alvum leniter solvit & nymphæa in vino austero.

XXXVI. 12. [1] Solvit & pycnocomon, erucæ foliis crassioribus, [2] & acrioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocimi. [3] Invenitur in saxosis locis. [4] Radix ejus in aqua mulsa denariorum duum pondere, & alvum, & bilem, & pituitam exinanit. [5] Semen somnia tumultuosa facit, una drachma in vino potum. [6] Et panos discutit.

XXXVII. 13. [1] Detrahit bilem polypodion, quam nostri [2] filiculam vocant : similis enim est filici. Radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, [3] acetabulis cavernosa, ceu polyporum cirrhi, subdulcis, in petris nascens, aut sub arboribus vetustis. [4] Exprimitur succus aqua madefactæ : ipsa minute concisa inspergitur oleri, vel betæ, vel malvæ, vel salsamento : aut cum pulticula coquitur ad alvum vel in febri leniter solvendam. [5] Detrahit bilem & pituitam, stomachum offendit. [6] Aridæ farina indita

NOTÆ.

4. *Et inflationes.*] Dioscor. loc. cit. Ἰδίως ἁρμόζον ἐπὶ μελαγχολικῶν καὶ ἐμπνευματωμένων.

5. *Alvum.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214.

6. *Quidam aliter.*] Quod genus illud epithymi sit, incompertum.

7. *Similitudine pallioli.*] Hoc est, pileoli. Ovidius :

Palliolum nitidis imposuisse comis.

8. *Alvum leniter.*] Diosc. lib. 3. cap. 148.

Sect. XXXVI. 1. *Solvit & pycnocomon.*] Dioscor. lib. 4. cap. 176. iisdem fere verbis repræsentat : Πυκνόκομον φύλλα ἔχει ὅμοια εὐζώμῳ &c. Herbariis adhuc incognita.

2. *Et acrioribus.*] Sic MSS. & Diosc. καὶ δριμύτερα. In quibusdam editis, *rarioribus*, male.

3. *Invenitur.*] Diosc. loc. cit.

4. *Radix ejus.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Semen somnia.*] Diosc. loc. cit.

6. *Et panos.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

Sect. XXXVII. 1. *Detrahit bilem.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. & 215.

2. *Filiculam.*] Apuleïus, cap. 83. filicinam & radiolum vocat. Polypodium majus & apud nostros nomen servat; *Polypode.* A Dodonæo pingitur, pag. 461. Vidimus in horto Regio.

3. *Acetabulis*] Habet tubercula quædam acetabulis iis similia, quæ in polyporum ac sepiarum cirrhis apparent : inde πολυποδίου nomen. Iisdem ferme verbis a Dioscor. describitur, lib. 4. cap. 188. post Theophr. lib. 9. histor. cap. 14.

4. *Exprimitur.*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis : & Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. Apuleïus item, cap. 83. tit. 2.

5. *Detrahit bilem &c.*] Diosc. loc. cit. post Theophr loc. cit.

6. *Aridæ.*] Apud Theophr. lib. 9. hist. cap. 14. ubi quis eam contigerit, sunt qui inasci polypum asseverent. Est

naribus polypum consumit. 7 Florem & semen non fert.

XXXVIII. 14. 1 Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, 2 præterquam si adjiciantur aloës dachmæ duæ obolis ejus duobus. 3 Est autem succus herbæ ab radice ramosæ pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa Canis ortum excavatur, 4 ut in ipsa confluat succus: qui Sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. 5 Laudatur natione Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum, & quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, virus redolens, cumminosum, linguæ tactu lactescens, quam levissimum, cum diluitur albescens. 6 Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farina, & tithymali marini succo, in Judæa fere: quod etiam strangulat sumptum. 7 Deprehenditur gustu: Tithymalus enim linguam excalfacit. 8 Usus bimo: nec ante, nec postea utili. Dedere & per se ex aqua mulsa & sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. 9 Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, & caput ungitur in dolore cum oleo.

NOTÆ.

autem polypus, auctore Celso, lib. 6. cap. 8. *caruncula modo alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus a naribus ad fauces descendit, adeo increscit, uti post uvam conspici possit, strangulatque hominem, maxime Austro aut Euro flante.* Gallis, *un Polipe.*

7. *Florem & semen.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

Sect. XXXVIII. 1. *Scammonium.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. *Scammoniæ succus solam detrahit bilem: datur ex aqua ad denarii semissem, ... sed stomacho infirmo non convenit.*

2. *Præterquam si.*] Hoc est, dum bilem detrahit, & alvum solvit, stomachi simul dissolutionem facit, nisi adjiciatur aloë: &c. Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. *Purgat bene hæc compositio ventrem: Aloës denarii semissis, Colophoniæ* (quæ Scammonia est) *denarii semissis: una teruntur hæc: adjicitur mellis quod satis sit ad colliganda ea: datur ex aqua calida vel frigida cyathis quatuor: hoc medicamentum stomachum non corrumpit.*

3. *Est autem succus.*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. lib. 4. cap. 171. Σκαμμωνία &c. Pingitur a Dodonæo stirps ipsa, pag. 387. visa a nobis in horto Regio: *la Scammonée.*

4. *Ut in ipsa.*] Ut in ipsum cavum cultro factum confluat succus. Vide Notas & Emend. num. XIV.

5. *Laudatur &c.*] Hæc fere verbis totidem Dioscor. loc. cit. & auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1000.

6. *Hoc evenit &c*] Diosc. loc. cit.

7. *Deprehenditur.*] Dioscor. loc. cit. *Nam si linguam vehementer excalfacit, exuritve, est id admixti tithymali argumentum.* Καὶ τῷ μὴ λίαν πυροῦν τὴν γλῶσσαν, ὅπερ γίνεται τιθυμάλλου μιγέντος. Sic & auctor libri mox citati apud Galenum.

8. *Usus bimo.*] Biennio recentior, vetustiorve succus inutilis. Vide Notas & Emend. num. XV.

9. *Fit & decoctum.*] Diosc. loc. cit. Ἑψηθεὶς δ' ἐν ὄξει καὶ καταχρισθεὶς, λέπρας ἐξάλει· κεφαλαλγίας τε χρονίας ἐστὶν ἐπίβρεγμα σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ.

XXXIX. 15. Tithymalum noſtri herbam lactariam vocat, alii [1] lactucam caprinam: narrantque lacte ejus inſcripto corpore, cum inaruerit, ſi cinis inſpergatur, apparere litteras, & ita quidam adulteras alloqui maluere quam codicillis. Genera ejus multa. [2] Primus cognominatur characias, qui & maſculus exiſtimatur, [3] ramis digitali craſſitudine, rubris, [4] ſuccoſis, quinque aut ſex, cubitali longitudine: [5] a radice foliis pæne oleæ, in cacuminibus [6] coma junci. [7] Naſcitur in aſperis maritimis. [8] Legitur ſemen autumno, cum coma: ſiccatum Sole tunditur, & reponitur. [9] Succus vero incipiente pomorum lanugine, defractis ramulis, excipitur farina ervi, aut ficis, ut cum iis areſcat. [10] Quinas autem guttas ſingulis excipi ſatis eſt. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico ſumpta, quot guttas lactis exceperit. [11] Succus cum colligitur, ne attingat oculos cavendum eſt. Fit & e foliis tuſis priore minus efficax. Fit & decoctum e ramis. [12] Eſt ſemen in uſu cum melle decoctum ad catapotia ſolvendæ alvi gratia. [13] Semen & dentium cavis cera includitur. [14] Colluuntur & radicis decocto e vino aut oleo. [15] Illinunt & lichenas ſuc-

Notæ.

Sect. XXXIX. 1. *Lactucam caprinam.*] Quod ea capræ veſcuntur. Lactucam marinam, Apuleïus, cap. 108. aliique, quos retulimus lib. 20. ſect. 24.

2. *Primus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 165. Ὁ μὲν ἄῤῥην χαρακίας καλεῖται· ὑπὸ δὲ τινῶν κομήτης, ἢ ἀμυγδαλοειδὴς, ἢ χωβιός. Gallis, *Tithymale.* Pingitur a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 672. qualem vidimus in horto Regio. Χαρακίας, quaſi vallaris dicitur. Hoc genus peculiariter rura noſtra vocant evigilem matutinum, *Reveille-matin.*

3. *Ramis digitali.*] Dioſcor. loc. cit. καυλοὺς caules dixit: Apuleïus, cap. 108. thyrſos, ſeu ſcapos.

4. *Succoſis.*] Vide Notas & Emendationes num. XVI.

5. *A radice foliis.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

6. *Coma junci.*] In ſummitate caulium, cacuminibuſque, coma eſt ſimilis virgultis juncis. Dioſcor. & Apuleïus, locis citatis.

7. *Naſcitur.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Legitur &c.*] Dioſc. loc cit.

9. *Succus vero.*] Dioſcorides circa vindemiam, περὶ τὸν τρυγητὸν, ita ſuccum exprimi ait, loc. cit. Plinius, incipiente pomorum lanugine, nempe cotoneorum: quo nempe tempore lanuginoſa ea eſſe incipiunt, circa Auguſtum menſem.

10. *Quinas . . . ſingulis.*] Nempe ſingulis ficis. Dioſcor. loc. cit. *Alii in ficos quæ exſiccantur, ternas quaternaſve guttas inſtillant, ut cum iis inareſcant, ejuſmodique ficos ad uſum recondunt.* Τινὲς δὲ εἰς τὰ ξηραινόμενα σῦκα ἀποστάζουσι σταλαγμοὺς γ' ἢ δ', ξηραίνοντες ἀποτίθενται.

11. *Succus cum.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Eſt & ſemen.*] Dioſcor. loc. cit. totidem verbis. Καταπότιον medicamentum eſt quod ſumitur deglutiendo. Pilulas alibi Plinius, & vulgus, vocat. *Catapotium, id eſt, medicamentum quod non diluitur, ſed ita ut eſt, devoratur.* Scribonius Largus, Compoſ. 87.

13. *Semen & dentium.*] Dioſcor. loc. cit. ſucco hanc vim attribuit, ut dentium cavis inditus, dolores levet: Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 14. ut decidere ſponte faciat.

14. *Colluuntur.*] Collui dentes radicis decocto cum aceto jubet Dioſcor. loc. cit.

15. *Illinunt &.*] Dioſcor. loc. cit. & Apuleïus, cap. 108. tit. 4.

co : bibuntque eum, ut purgent vomitione & alvo soluta, alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adjecto in potu, bilem aphronitro. [16] Si per alvum purgari libeat, in posca : si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos a cibo sumpsisse melius est. [17] Fauces urit leniter : est enim tam ferventis naturæ, ut per se extra corpori impositum, pusulas ignium modo faciat, & pro caustico in usu sit.

XL. 16. [1] Alterum genus tithymali myrsiniten vocant : alii caryïten : foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus : & ipsum in asperis nascens. Colliguntur comæ ejus hordeo turgescente, siccatæque in umbra diebus novem in Sole inarescunt. Fructus non pariter maturescit, sed pars anno sequente, & nux vocatur. [2] Inde cognomen Græci dedere. [3] Demetitur cum messium maturitate, lavaturque, dein siccatur, & datur cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut sit totum [4] acetabuli modus : [5] minus hic vomitionibus, quam superior, ceteri item. Aliqui sic & folium ejus dedere, nucem vero ipsam in mulso, aut passo, [6] vel cum sesama. [7] Trahit bilem & pituitam per alvum. Oris hulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur.

XLI. 17. [1] Tertium genus tithymali paralium vocatur, sive tithymalis folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur [2] incipiente uva, & siccatum teritur, su-

NOTÆ.

16. *Si per alvum.*] Apuleïus, cap. 108.

17. *Fauces urit.*] Diosc. loc. cit. *Quoniam fauces exasperat, catapotia quæ ex eo concinnantur, cera aut decocto melle oblini, atque ita dari par est.* Τραχύνει δὲ καὶ τὴν φάρυγγα· ὅθεν δεῖ καταπότια περιπλάττειν κηρῷ ἢ μέλιτι ἑφθῷ. καὶ οὕτως δίδοσθαι.

Sect. XL. 1. *Alterum.*] Dioscor. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ θῆλυς, ὃν ἔνιοι μυρσινίτην, ἢ καρυΐτην ἐκάλεσαν, &c. iisdem enim plane notis describit, ac Plinius. Myrsinites legitimus tithymalus id genus appellatur a Clusio, lib. 6. hist. rar. plant pag. clxxxix. ab aliis latifolius. Vidimus in horto Regio. In Indice *Myrtites* : Theophrasto, lib. 9. hist. cap. 12. Μυρτίτης. Et Apuleïo.

2. *Demetitur &c.*] Quæ deinceps sequuntur, accepta sunt totidem verbis a Theophr. lib. 9. hist. cap. 12.

3. *Inde cognomen.*] Caryïtæ. A voce Græca κάρυον quæ nucem sonat. Theophr. lib. 9. hist. cap. 12. Ταῦτα δ' οὐχ ἅμα φέρει τὸν καρπὸν, ἀλλὰ παρ' ἔτος.... ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ καλεῖται κάρυον.

4. *Acetabuli modus.*] Mensura. Theophr. loc. cit. Τὸ δὲ συναμφότερον ἴσον ὀξύβαφον.

5. *Minus hic vomitionibus.*] Subintellige, accommodatus. Sic Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 108.

6. *Vel cum sesama.*] Et quidem tosta, ἐν σησάμῳ πεφρυγμένῳ. Theophr. loc. cit.

7. *Trahit bilem &c.*] Theophr. loc. cit.

Sect. XLI. 1. *Tertium.*] Hæc tota descriptio petita similiter ad verbum ex Theophr. lib. 9. hist. cap. 12. De hoc tithymali genere diximus, lib. 20. sect. 80. Dioscor. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ παράλιος λεγόμενος τιθυμαλλίδα ἢ μήκωνα ἐκάλεσαν, &c. Ab Apuleïo dicitur, cap. 108. *Tithymalis, peplus tithymalis, paralion mecon.* Et hoc genus Galli evigilium matutinum vocant.

2. *Incipiente uva.*] Pubescente, maturescente, variante. Theophr. loc. cit. ὅταν ἄρτι περκάζῃ σταφυλή. Plinius lib. 20. sect. 80. *florente uva.*

miturque [3] acetabuli mensura ad purgationes.

XLII. 18. [1] Quartum genus heliofcopion appellant, foliis porcilacæ, ramulis ftantibus a radice quatuor aut quinque, rubentibus, femipedali altitudine, fucci plenis. [2] Hoc circa oppida nafcitur, femine albo, columbis gratiffimo. [3] Nomen accipit, quoniam capita cum Sole circumagit. [4] Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: ceteri ufus, qui characiæ.

XLIII. 19. [1] Quintum cypariffian vocant, propter foliorum fimilitudinem, caule gemino aut triplici nafcentem in campeftribus: [2] cui eadem vis, quæ heliofcopio aut characiæ.

XLIV. 20. [1] Sextum platyphyllon vocant: alii corymbiten, alii amygdaliten a fimilitudine. Nec ullius latiora funt folia. [2] Pifces necat, alvum folvit, radice, vel foliis, vel fucco in mulfo, aut aqua mulfa drachmis quatuor. Detrahit privatim aquas.

XLV. 21. [1] Septimum dendroïdes cognominant, alii cobion, alii [2] leptophyllon, in petris nafcens, [3] comofiffimum ex omnibus maxime, cauliculis rubentibus, & femine copiofiffimum: [4] ejufdem effectus, cujus characias.

XLVI. 22. [1] Apios ifchas, five raphanos agria,

NOTÆ.

3. *Acetabuli menfura.*] Dimidio acetabulo ipfe dixit, lib. 20. fect. 80.

Sect. XLII. 1. *Quartum genus.*] De eo genere eadem ad verbum prodidit Apuleïus, cap. 108. & Diofc. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ ἡλιοσκόπιος λεγόμενος, ἀνδράχνῃ ὅμοια φύλλα ἔχει, &c. Pingitur a Dodonæo, pag. 367. quale in horto Regio obfervatum a nobis. Heliofcopos ab Apuleïo nuncupatur, loc. cit. idemque cicer columbinum, & caprago.

2. *Hoc circa.*] Diofc. loc. cit.

3. *Nomen accipit.*] Diofcor. loc. cit. Συμπεριφέρεσθαι δὲ τούτου ἡ κόμη τῇ τοῦ ἡλίου κλίσει· ὅθεν καὶ ὠνόμασται ἡλιοσκόπιος.

4. *Trahit bilem &c.*] Diofc. loc. cit.

Sect. XLIII. 1. *Quintum.*] Κυπαρισσίας, a foliorum fimilitudine cum cupreffo nomen accepit. A Dodonæo pingitur, pag. 367. Vidimus in horto Regio.

2. *Cui eadem vis.*] Diofcor. loc. cit.

Sect. XLIV. 1. *Sextum.*] Diofc. Ὁ δὲ πλατύφυλλος φλόμῳ ἔοικε. Nomen habet a latitudine foliorum. Pingitur a Clufio, lib. 6. hift rar. plant. pag. cxc. quale eft a nobis obfervatum in horto Regio. Amygdalitæ cognomen primo generi tribuit Diofc. minus recte.

2. *Pifces necat.*] Diofcor. lib. 3. cap. 165. Ἀποκτείνει δὲ καὶ τοὺς ἰχθύας, κοπεὶς δὲ διεθεὶς τῷ ὕδατι. *Pifces necat tufus, & aqua dilutus.*

Sect. XLV. 1. *Septimum.*] Diofcor. loc. cit. Ὁ δὲ ἐν ταῖς πέτραις φυόμενος, δενδροειδὴς δὲ καλούμενος, ἀμφιλαφὴς ἄνωθεν καὶ πολύκομος, ὀποῦ μεστός, ὑπέρυθρος τοὺς κλάδους &c. *Qui in petris nafcitur, dendroïdes, quafi arborefcens, cognominatus, foliofus eft in cacumine, denfamque fpargit comam, fucco lacteo prægnans fubrubentibus ramis, &c.* Pingitur a Lobelio, in Adverf. pag. 150. Tithymalus myrfinites anguftifolius appellatur. In horto Regio vidimus.

2. *Leptophyllon.*] A foliorum tenuitate: funt enim myrti tenuioris fimilia, τὰ φύλλα μυρσίνῃ λεπτῇ προσεοικότα, inquit Diofcor. loc. cit.

3. *Comofiffimum.*] Largiore coma.

4. *Ejufdem effectus.*] Diofc. loc. cit.

Sect. XLVI. 1. *Apios ifchas.*] Diofc. lib. 4. cap. 177. Ἄπιος, οἱ δὲ ἰσχάς, οἱ δὲ Χαμαιράφανος ὀρεινὴ ἢ ἀγρία, οἱ δὲ λινόζωστις. Vide Saracenum in Notis ad Diofcor.

2 juncos

²junços duos, ſive tres ſpargit in terra rubentes, ³ foliis rutæ: radix cæpæ, ſed amplior: ⁴ quare quidam raphanum ſilveſtrem vocant. ⁵ Intus habet mammam candidam, extra cortices nigros. ⁶ Naſcitur in montuoſis aſperis, aliquando & in herboſis. Effoditur vere, tuſaque in fictili mergitur, dejectoque quod ſupernatat, reliquus ſuccus ⁷ purgat utraque parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni: ⁸ aïuntque ſuperiorem partem ejus vomitione biles extrahere: inferiorem, per alvum, aquas.

XLVII. ¹ Tormina diſcutit quodcumque panaces, ² & Vettonica, præterquam a cruditate: ³ peucedani ſuccus & inflationes, ructus gignens: ⁴ item acori radix, ⁵ daucumve, ⁶ ſi lactucæ modo ſumatur. ⁷ Ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: ⁸ item Gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. ⁹ Plantago

NOTÆ.

[a] Ἄπιος dicitur, & ἰσχὰς, quod radicem habet accedentem ad piri formam, vel ficus. Nullum nomen invenit Gallicum, inquit Ruellius, lib 3. pag. 658. Vidimus tamen per inopiam frugum ruri pauperes hac radice veſci.

2. *Juncos duos.*] Dioſc. loc. cit. ramulos junceos, binos ternoſve dixit, κλωνία δύο ἢ τρία ἀπὸ γῆς ἀνίησι σχοινώδη λεπτὰ, &c.

3. *Foliis rutæ.*] Foliis quidem rutæ, ſed oblongioribus iiſdem, & anguſtioribus: Φύλλα πηγάνῳ ἐοικότα, ἐπιμηκέστερα μέντοι καὶ στενότερα. Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 10. φύλλον μὲν ἔχει πηγανῶδες βραχύ

4. *Quare quidam.*] Ægineta. lib. 7. cap. 10. Καλοῦσι δέ τινες αὐτὸ χαμαιράφανον.

5. *Intus . . . mammam.*] Corpus, carnem, pulpamve candidam. Dioſc. loc. cit. Ῥίζα . . . φλοιὸν ἔχουσα ἔξωθεν μέλανα, ἔνδοθεν δὲ λευκόν. Quoniam lactei ſucci plena radix eſt, mammam idcirco, & quidem ſat eleganter, vocat.

6. *Naſcitur.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Purgat utraque parte.*] Per ſuperna æque vomitione, atque per inferna. Dioſc. loc. cit. Τοῦτο τριωβόλια ποθέντα, ἄνω καὶ κάτω καθαίρει. Sed differt a Dioſcoride Plinius, quod ſupernatantem liquorem rejicit, reliquum in medicos uſus adſciſcit: ille contra liquorem qui ſupernatat penna collectum exſiccatumque adhibet in eoſdem uſus.

8. *Aïuntque.*] Dioſcorides loc. cit. poſt Theophr. lib 9. hiſt. cap. 10. Sic etiam Ægineta, lib 7. cap. 10.

Sect. XLVII. 1. *Tormina.*] Dioſc. lib. 3. cap. 55. Etiam ad jumentorum tormina panacis radicem utilem eſſe ſcribit Theophr. lib. 9 hiſt. cap. 10. Ad quoſcumque ventris dolores, cap. 12.

2. *Et Vettonica.*] Anton. Muſa, tit. 16. *Ad ventris dolorem: Herba Vettonicæ drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam dato. His autem duntaxat hæc apta erit compoſitio, quorum non ex cruditate inteſtina torquentur.* Sic etiam Marcellus Empir. cap. 29. pag. 203.

3. *Peucedani.*] Torminibus, inflationibuſque ſubvenire pariter auctor eſt Dioſc. lib. 3. cap. 92.

4. *Item acori.*] Dioſc. lib. 1. cap 2.

5. *Daucumve.*] Dauci ſemen ad ſedanda tormina commendat Dioſc. lib. 3. cap. 83.

6. *Si lactucæ modo.*] Ex aceto oleoque.

7. *Ladanum.*] Alvum ſiſtit, urinam ciet. Dioſc. lib. 1. cap 128.

8. *Item Gentianæ.*] Succum hujus prodeſſe ſtomachicis ſcribit Dioſc. lib 3. cap. 3.

9. *Plantago mane*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. *Plantaginis aridæ ſemen tritum, ex partibus duabus, & papaveris capita arida, ex parte tertia, opor-*

mane ſumpta [10] duabus linguis, & tertia papaveris in vini cyathis quatuor non veteris. Datur & in ſomnum euntibus, addito nitro vel polenta, ſi multo poſt cibum detur. [11] Colo infunditur hemina ſucci, vel in febri.

XLVIII. [1] Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho uno, lieni medetur : & panacis omnium generum radix in mulſo. [2] Sed Teucria præcipue, pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinitur eadem cùm aceto : aut ſi tolerari non poſſit, ex ficu vel aqua. [3] Polemonia bibitur ex vino. [4] Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. [5] Ariſtolochia, [6] ut contra ſerpentes. Argemonia ſeptem diebus in cibo ſumpta lienem conſumere dicitur : [7] agaricum in aceto mulſo obolis duobus. [8] Nymphææ heracliæ radix e vino pota, & ipſa conſumit. [9] Ciſſanthemus, drachma bis die ſumpta, in vini albi cyahis duobus per XL. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. [10] Prodeſt & hyſſopum cum fico decoctum. [11] Lonchitidis radix decocta, priuſquam ſemen emittat. [12] Peucedani quoque radix decocta & lieni & renibus. [13] Lien acori potu conſumitur. [14] Præcordiis & ilibus utiliſſimæ radices. [15] Clymeni ſemen

NOTÆ.

tet per cribrum tenuiter foratum trajici, ex eoque pulvere dari torminoſo ligulæ magnæ menſuram, interdum plus aut minus, cum vini veteris mixti non nimium, id eſt, cyathis tribus. Hoc medicamentum ante ſomnum utiliter etiam ad veſperam datur. Et paulo ante : *Plantago cocta ante alium cibum data ex aceto plurimo, & exiguo ſale atque oleo, torminoſis plurimum prodeſt.*

10. *Duabus linguis.*] Vel, ut alii MSS habent, *lingulis*, hoc eſt, cochlearibus.

11. *Colo*] In coli tormento, hoc eſt, in tenuioris inteſtini morbo. Apponi jubet ad colici umbilicum contuſam plantaginem Marcellus Empir. cap. 29. pag. 206.

Sect. XLVIII. 1 *Agaricum.*] Lienoſis in aceto mulſo præbet Dioſc. lib. 3 c. 1.

2. *Sed Teucria.*] Quæ hemionitis Dioſcoridis eſt, lib. 3. cap. 152. ut alibi monuimus : ἔτις σὺν ὄξει ποθεῖσα, τήκει σπλῆνα.

3. *Polemonia*] Ex aceto drachmæ pondere dari lienoſis, auctor eſt Dioſc. lib. 4. cap. 8.

4. *Vettonica.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1.

5. *Ariſtolochia.*] Ex aqua propinat Dioſc. lib. 3. cap. 6.

6. *Vt contra ſerpentes.*] Libro 25. ſect. 55. radicis drachmam in vini hemina ſæpius bibendam adverſus ſerpentes prædicit.

7. *Agaricum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 1. & Plinium Valer. lib. 2. cap. 18. *Agarici oboli duo in aceto mulſo poti per dies XX. conſumunt lienem.*

8 *Nymphææ.*] Dioſc. lib. 3. cap. 148. totidem verbis.

9. *Ciſſanthemus.*] Hoc eſt, cyclaminos cyſſanthemos, de quo idem narrat Dioſc. lib. 3. cap. 195.

10. *Prodeſt &c.*] Dioſc. lib. 3. cap. 30. ad verbum.

11. *Lonchitidis.*] Et hoc de altera lonchitide Dioſcorides, lib. 3. cap. 162. quam & aſperam vocat : Τήκει δὲ καὶ σπλῆνα μετ' ὄξους πινομένη.

12. *Peucedani.*] Dioſc. lib. 3. cap. 92. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 22.

13. *Lien acori.*] Dioſc. lib. 1. cap. 2. σπλῆνας τήκει.

14. *Præcordiis.*] Dioſcor. loc. cit. lateri, hepati, thoraci, ſubvenire aït.

15. *Clymeni ſemen.*] Subintellige, lienem abſumit. Dioſc. lib. 4. cap. 14. de periclymeno, quam eſſe clymenon Pli-

potum diebus triginta pondere denarii in vino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota. Radix lonchitidis in aqua, & Teucrium illinitur. [16] Item ſcordium cum cera, agaricum cum farina feni Græci.

XLIX. [1] Veſicæ malis, contraque calculos, graviſſimis cruciatibus, [2] ut diximus, auxilio eſt [3] Polemonia ex vino pota: [4] item agaricum. [5] Plantago radice vel foliis potis ex paſſo. [6] Et Vettonica, [7] ut in jocinere diximus. Item ramici, pota atque illita: [8] eadem ad ſtrangurias efficaciſſima. [9] Ad calculos quidam Vettonicam & verbenacam & millefolium æquis portionibus, ex aqua, pro ſingulari remedio bibere ſuadent. Strangurias diſcuti & dictamno certum eſt. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: [10] hoc & enterocelicis dari atque illini, utiliſſimum eſt. [11] Xiphii quoque radix ſuperior urinam ciet infantibus. [12] Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur veſicæ vitiis. Peucedani ſuccus infantium ramici: [13] & umbilicis eminenti-

Notæ.

nianam ſuo loco docuimus: Τούτου ὁ καρπὸς πέπειρος συλλεγεὶς καὶ ξηρανθεὶς ἐν σκιᾷ, πίνεται μετ' οἴνου < α ὁλκὴν ἐπὶ ἡμέρας μ', καὶ σπλῆνα τήκει, &c. *Semen poſtquam ematuruit collectum, & in umbra ſiccatum, ſi drachmæ pondere ex vino bibatur quadragenis diebus, lienem abſumit, &c.*

16. *Item ſcordium.*] Dioſc. lib. 3. cap. 125. Καὶ ὑποχόνδριον χρονίως φλεγμαῖνον ἀναληφθεῖσα κηρωτῇ παρηγορεῖ. *Diuturnam hypochondrii inflammationem cerato excepta lenit.*

Sect. XLIX. 1. *Veſicæ malis.*] Ab his verbis inſtituendam periodum novam loci ſententia admonuit, quæ connexa perperam cum anterioribus hactenus fuere.

2. *Vt diximus.*] Libro 25. ſect. 7. *Indicavere*, inquit, *experimento, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum a ſtillicidio veſicæ.*

3. *Polemonia.*] Dioſcorides, lib. 4. cap. 8. ex aqua præbet.

4. *Item agaricum*] Dioſc. lib. 3. c. 1.

5. *Plantago.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 153. & Apuleïus, c. 1. tit. 24.

6. *Et Vettonica.*] Vettonica pariter calculos rumpi docet Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 189.

7. *Vt in jocinere diximus.*] Sect. 19. his verbis: *Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus.* Ex melle & aceto bibi jubet Anton. Muſa, tit. 24.

8. *Eadem ad ſtrangurias.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1.

9. *Ad calculos.*] Verbis plane totidem Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177. Item ſuſpectæ vetuſtatis auctor, Æmilius Macer, cap. de verbena:

Herbam cui nomen foliis de mille dedere,
Bettonicamque, pari verbenæ pondere junge:
Hæc mixta potantur aqua: nullum medicamen
Vtilius credunt illis quos calculus angit.

10. *Hoc & enterocelicis.*] Dioſc. lib. 4. cap. 42.

11. *Xiphii quoque.*] Dioſc. lib. 4. cap. 20.

12. *Enterocelicis.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit.

13. *Et umbilicis.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 70. Ἐντεροκήλας τε τὰς ἐπὶ παίδων καὶ ἐξομφάλους ὑγιάζει καταπλασσόμενον σὺν ὄξει. *Infantium enterocelis, & eminenti umbilico illitum ex aceto medetur.* Unde forſan legi hoc loco oporteat, ut in Chiffl. cod. *Peucedani ſuccus infantibus: ramici & umbilicis eminentibus pſyllion illinitur.*

bus pſyllion illinitur : [14] Urinam cient anagallides, [15] acorique radicis decoctum, vel ipſa trita potaque : & omnia veſicæ vitia ſanat. [16] Et calculos herba & radix cotyledonis. [17] Itemque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, & ſeminis, & myrrhæ. [18] Ebulum teneris cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit : impoſitum [19] teſtes ſanat. [20] Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, teſtium inflammationes ſanat. [21] Symphyti radix illita enterocelas cohibet : genitalium nomas [22] hypociſthis alba. [23] Artemiſia quoque datur contra calculos ex vino dulci, & ad ſtranguriam. [24] Dolores veſicæ ſedat ex vino nymphææ heracliæ radix.

L. I. [1] Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum laudatæ. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſilveſtrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit ruſtica [2] illa Hecale : ſpecieſque eſt [3] batis hortenſiæ. [4] Caulis unus palmum altus, ſemen ferens odoratum, ceu libanotidis rotundum, ſiccatum rumpitur : habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folio pingui, albicante veluti olivæ, craſſiore, & ſalſo guſtu : radices digiti craſſitudine tres aut

NOTÆ.

14. *Vrinam cient.*] Certe nephriticis, hydropicisque opitulari ait Dioſc. lib. 2. cap. 209.

15. *Acorique radicis.*] Dioſc. lib. 1. cap 2.

16. *Et calculos.*] Dioſc lib 4. cap. 92. Item Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 195. Dyſuriam ſtatim ea ſanari in vino pota, auctor eſt Theod. Priſcianus, lib. 2. parte 2. cap. 20.

17. *Itemque.*] Dioſc. loc. cit.

18. *Ebulum*] Ebuli radices ad calculos commendat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 176.

19. *Teſtes ſanat.*] Teſtium epiphoras, ſeu inflammationes.

20. *Erigeron.*] Iiſdem verbis Dioſc. lib. 4. cap 97.

21. *Symphyti.*] Dioſc. lib. 4. cap. 9.

22. *Hypociſthis.*] Ciſtho ipſi hanc vim aſſignat Dioſc. lib 1. cap. 126.

23. *Artemiſia.*] Dioſc. lib. 3. cap. 117. & Apuleïus, cap. 59. tit. 4.

24. *Dolores veſicæ.*] Dioſc. lib. 3. cap. 147.

Sect. L. I. *Eadem vis crethmo.*] Diximus de eo, anteriore libro, ſect. 96. Laudatur ab Hippocrate, ad ejiciendos feminarum menſes, lib. de natura mul. tex. 20. pag. 372. & lib. 1. de morb. mul. tex. 10. pag. 422. Ad uteri morbos inter optima remedia, *ἄριστα φάρμακα*, edem volumine, tex. 56. pag. 450.

2. *Illa Hecale.*] De qua diximus antea, lib. 22. ſect. 44.

3. *Batis hortenſiæ.*] Nec batis quoque bacillarum nomine, de quibus egimus lib. 25. ſect. 96. intelligenda eſt : quando neque ipſa crethmos ea eſt appellatione cenſenda, ut diximus. Quin & bacillas herbarii perperam in marinas diſtinxere, atque hortenſes, ut acute vidit Petr. Quiqueranus, lib. 2. de laud. Provinciæ, fol. 50. cum nihil diſcrepent : niſi quia maritimæ litorum prærogativa guſtantibus ſalſiorem morſum infligunt. Conditura bacillarum aceto conſtat : ei nihil ſalis adjicitur, quod (ut aïunt) ſalem ſibi ſecum ferant. Quæ ratio me quoque monet, ut aſſeverem bacillam eam non eſſe batin, quod Dalecampius cenſuit : quando Columella, Plinius, ac Dioſcorides, ſuæ bati nunc ſalem, nunc muriam injiciunt. Batin eſſe potius cenſuerim eam quæ nomine alio hortenſis ſive ſativa portulaca eſt : crethmon, marinam.

4. *Caulis unus.*] Iiſdem pænæ notis a Dioſc. deſcribitur, lib. 2. cap. 157.

quatuor. Nascitur in maritimis petrosis. [5] Estur crudum coctumve cum olere, odorati saporis & jucundi. [6] Servatur etiam in muria: præcipui usus ad stranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verum æquo largior inflationes. Alvum solvit decocto, [7] urinamque, & a renibus humorem trahit. [8] Sic & althææ siccæ farina in vino pota, stranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. [9] Adversus serpentes bibitur. Jumentis quoque in pituita, aut stranguria hordeo inspersa succurrit.

LI. 2. [1] Anthyllion est lenti simillima, [2] quæ in vino pota vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. [3] Altera est anthyllis, chamæpityos similis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi.

LII. 3. [1] Vel magis cepæa, similis portulacæ, nigriore radice, sed inutili, nascens in litoribus arenosis, gustu amara. [2] In vino cum asparagi radice vesicæ plurimum prodest.

LIII. 4. [1] Eadem præstat hypericon, quam alii chamæpytin, [2] alii corion appellant, [3] oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, [4] odore acri, semine in siliqua nigro, maturescente cum hordeo. Natura semini spissandi: alvum sistit: [5] urinam ciet: vesicæ cum vino bibitur.

NOTÆ.

5. *Estur crudum &c.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Servatur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Urinamque.*] Diosc. loc. cit.

8. *Sic & althaa.*] Dioscor. lib. 3, cap. 163.

9. *Adversus serpentes.*] Dioscor. loco citato.

Sect. LI. 1. *Anhyllion.*] Ἀνθυλλὶς hæc prima Dioscoridis, lib. 3. cap. 153. picta a Lobelio, in Advers. pag. 195. visa a nobis in horto Regio. In Dalmatia & Creta frequens, teste Anguillara, par. 13. pag. 237.

2. *Quæ in vino.*] Diosc. loc. cit.

3. *Altera est.*] Et hæc altero similiter loco a Diosc. appellata, loc. cit. iisdem signata notis. Iua Moschata Monspeliensium, scite effigiata a Lobelio in Observ. pag. 208. visa a nobis in horto Regio.

Sect. LII. 1. *Vel magis cepæa.*] Κηπαία Dioscoridi, lib. 3. cap. 168. iisdem ferme verbis describitur. Vidimus in horto Regio, qualem Matthiolus delineat, in lib. 3. Diosc. pag. 933. In Paduano & Bononiensi agro nasci testatur Anguillara, par. 13. pag. 242.

2. *In vino.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LIII. 1. *Eadem ... hypericon.*] Diosc. lib. 3. cap. 171. Ὑπερικὸν, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόρειον, οἱ δὲ χαμαίπιτυν, &c. Officinæ Perforatam vocant, Galli *Millepertuis*, quod folia Soli objecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi visantur. Vulgus item *herbam S. Joannis* sæpe nuncupat. Pingitur a Dodonæo, pag. 76. Vidimus in horto Regio.

2. *Alii corion.*] Ita Dioscor. MSS. tamen, tum hoc loco, tum in indice, pertinaciter *corison* exhibent. Sic rursum inferius sect. 60.

8. *Oleraceo frutice.*] Altitudine oleribus pari, sive inter olera frutice agnascente.

4. *Odore acri.*] Resinam pineam obolente, unde & χαμαιπίτυος nomen.

5. *Urinam ciet.*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει διουρητικήν.

LIV. 5. [1] Est aliud hypericon, quod [2] alii corin appellant, folio tamaricis, & sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis & minus rubentibus, odoratum, palmo altius, suave, leniter acutum. Vis semini excalfactoria: & ideo inflationem facit: sed stomacho non inutile: [3] præcipuum ad stranguriam, si exhulcerata non sit vesica. Medetur & pleuriticis ex vino potum.

LV. 6. [1] Vesicæ autem callithrix trita simul cum cumino, & data ex vino albo. [2] Verbenaca quoque cum foliis decocta ad tertias, vel radix ejus e mulso calido calculos ejicit.

7. [3] Item perpressa, quæ Aretii & in Illyrico nascitur, in aqua decocta e tribus heminis ad unam, & pota. [4] Trifolium ex vino sumptum.

8. Et chrysanthemum.

9. [5] Anthemum quoque calculos ejicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus flore roseo: radices tritæ per se, ceu laver crudum.

LVI. 10. [1] Silaus nascitur glareosis & perennibus rivis, cubitalis apii similitudine. [2] Coquitur, ut olus acidum, magna utilitate vesicæ: [3] quæ si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit [4] malum erraticum, radicis libra in vi-

NOTÆ.

Sect. LIV. 1. *Est aliud.*] Dioscor. lib. 3. cap. 174. Κόρις, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικὸν καλοῦσι, φύλλον ἔχει παραπλήσιον τῷ τῆς ἐρείκης, &c. A Matthiolo pingitur, in lib. 3. Diosc. pag. 939. In horto Regio vidimus.

2. *Alii corin.*] Ita sane Dioscor. Sed Pliniani codices MSS. non hic modo, sed & in Indice, & rursum inferius sect. 73. & 81. constantissime *caron* vocant.

3. *Præcipuum ad.*] Diosc. loco cit.

Sect. LV. 1. *Vesicæ autem.*] Diosc. lib. 4. cap. 136.

2. *Verbenaca.*] Marcellus Empiricus, cap. 26. pag. 175. & Apuleïus, cap. 3. tit. 5.

3. *Item perpressa.*] *Repressa Romanis*, inquit Anguillara, par. 12. pag. 218. *dasi a i cavalli quando sono ripresi, onde... tal nome.* Id esse ibi pabulum equorum ait, cum æstuant.

4. *Trifolium.*] lib. 3. cap. 123. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. de trifolio minuto: ut & Plinius Valer. lib. 2. cap. 38.

5. *Anthemum quoque.*] Sic Reg. 1. At Reg. 2. & index, *Anthemis.* In Illyrico reperiri, dicique *Sassifragia*, quod calculos nempe vesicæ frangit vel ejicit, auctor est Anguillara, par. 12. p. 218.

Sect. LVI. 1. *Silaus nascitur.*] Non est hæc laver, sive sion, de quo diximus lib. 22. sect. 41. ut existimavit Ruellius, lib. 2. pag. 369. cum de lavere proxime antea, ceu stirpe diversa, mentio habeatur. Sed apium potius palustre, ut acute vidit Anguillara, par. 2. pag. 219. & cum eo Lobelius in notis MSS. ad eum locum.

2. *Coquitur ut olus acidum.*] Olusatrum, credo, intelligit.

3. *Quæ si scabiem.*] Si sit exhulcerata vesica.

4. *Malum erraticum.*] Quid hac voce intelligat, haud satis liquet. Dalecampius de aristolochia interpretatur, quæ malum terræ superius appellata est, sect. 54. quod radix in globum mali rapique modo rotundetur. Vix assentior: cum illa ubique nobiliore nomine Græco quam Latino a Plinio appelletur.

ni congio decocta ad dimidias: inde heminæ ſumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum ſio: urtica marina, [5] & daucum, & plantaginis ſemen ex vino.

LVII. 11. [1] Et herba Fulviana trita ex vino, (& hæc nomen inventoris habet, nota tractantibus,) urinas ciet.

LVIII. Scordion teſtium tumores ſedat. [1] Hyoſcyamum genitalibus medetur: [2] peucedani ſuccus ex melle, & ſemen, ſtranguriæ: [3] agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho uno: [4] trifolii radix drachmis duabus in vino: [5] dauci una drachma, vel ſeminis. [6] Iſchiadici & ſemine & foliis erythrodani tritis ſanantur: [7] panace poto: [8] & infricata Polemonia, ariſtolochiæ decocto folii. Agarico quidem & [9] nervus, qui platys appellatur, & humerorum dolor ſanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho uno poto. [10] Quinquefolium iſchiadicis & bibitur & imponitur. [11] Item ſcammonia decocta cum hordei farina. [12] Semen hyperici utriuſque bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus celerrime ſanat plantago: [13] condylomata quinquefolium: [14] ſedem everſam cyclamini radix ex aceto. [15] Anagallidum cærulea

NOTÆ.

5. *Et daucum.*] Daucum urinas pellere auctor eſt etiam Dioſcor. lib. 3. cap. 83.

Sect. LVII. 1. *Et herba Fulviana.*] Quæ ſit ea porro, cum nullis ſignetur notis, ſtatui auſpicato nequit.

Sect. LVIII. 1. *Hyoſcyamum.*] Teſtium tumori mederi dixit hyoſcyami ſemen, Dioſcor. lib. 4. cap. 69.

2. *Peucedani.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 92.

3. *Agaricum.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 1.

4. *Trifolii.*] Hujus ſeminis drachmas ternas, foliorum quaternas præbet Dioſc. lib. 3. cap. 123.

5. *Dauci.*] Subintellige, radicis. Semen certe ad pellendas urinas commendat in primis Dioſc. lib. 3. cap. 83.

6. *Iſchiadici &c.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 160.

7. *Panace poto.*] Illini jubet iſchiadi Dioſcorides, lib. 3. cap. 55.

8. *Et infricata.*] Et pota quoque ex aqua, ſi Dioſcoridem audimus, lib. 4. cap. 8. & , qui Dioſcoridem ubique ſequitur, Galenum, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221.

9. *Nervus qui platys.*] Πλατὺς, hoc eſt, latus, amplus, patens. Nervum intelligit cruris craſſiſſimum, maximumque inter lumbares, qui ad genu uſque procedit. Ad coxendicum articulorumque dolores facere agaricum ex aceto mulſo potum, ait Dioſc. lib. 3. cap. 1.

10. *Quinquefolium.*] Dioſc. lib. 4. cap. 42. Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. *Ad iſchiadem, inquit, herba pentaphyllos, foliis fragorum ſimillima, cum vino trita, in balineo in ſolio data potui, hac valetudine laborantes cito remediabit.*

11. *Item ſcammonia.*] Dioſc. lib. 4. cap. 171. Συνεψηθεῖσα δὲ ὄξει καὶ λεανθεῖσα μετ' ἀλεύρου κριθίνου, ἰσχιαδικῶν ἐστι κατάπλασμα.

12. *Semen hyperici.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 171. & 174.

13. *Condylomata.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 42.

14. *Sedem everſam.*] Procidentem. Dioſc. lib. 2. cap. 194. Ἕδραν δὲ προπεσοῦσαν σὺν ὄξει καταχειόμενος ὁ χυλὸς καθίστησι. *Sedem prociduam radicis ſuccus ex aceto illitus reſtituit.*

15. *Anagallidum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 209. Φασὶ δὲ ἔνιοι τὴν μὲν ἔχουσαν τὸ κυάνεον ἄνθος, προπτώσεις δακτυλίου στέλλειν· τὴν δὲ τὸ φοινικοῦν, ἐρεθίζειν καταπλασθεῖσαν. *Aiunt*

procidentiam ſedis retro agit : e diverſo rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoïdas mire curat. Teſtium tumores acori radix decocta in vino, tritaque, & illita. [16] Intertrigines negat fieri Cato, abſinthium Ponticum ſecum habentibus. * Alii adjiciunt & pulegium : quod jejunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat cœptos. [17] Inguinalis (quam quidam argemonem vocant) paſſim in vepribus naſcens, ut proſit inguinibus, in manu tantum habenda eſt.

*Cap. IX.

LIX. [1] Panos ſanat panaces cum melle : [2] plantago cum ſale : [3] quinquefolium : [4] perſolatæ radix, ut in ſtrumis : [5] item damaſonium : [6] verbaſcum cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, folioque involutum, & ita in cinere calfactum, ut imponatur calidum. Experti affirmavere, plurimum referre ſi virgo imponat nuda, jejuna jejuno, & manu ſupina tangens dicat: NEGAT APOLLO PESTEM POSSE CRESCERE, CUI NUDA VIRGO RESTINGUAT : atque ita [7] retrorſa manu ter dicat, totieſque deſpuant ambo. [8] Medetur & radix mandragoræ ex aqua : [9] radicis ſcammoniæ decoctum cum melle : ſideritis cum adipe vetere : [10] vel Chryſippea cum ficis pinguibus : & hæc ab inventore habet nomen.

CAPUT X. LX. [1] Venerem in totum adimit, ut diximus, nymphæa heraclia :

NOTÆ.

nonnulli impoſitam anagallidem eam, quæ cæruleum edit florem, ſedis procidentiam retro agere: quæ vero phœniceum, eandem proritare.

16. *Intertrigines.*] Cato, de re ruſt. cap. 159. pag. 89. *Intertrigini remedium: In viam cum ibis, abſinthii Pontici ſurculum ſub anulo habeto.* Apuleïus, cap. 100. tit. 4. *Ad inguinum vel intertriginis moleſtias: Herbæ abſinthii & marrubii ſurculum ſumito, & in ſemicinctio tecum portato, ſanaberis.* Intertrigines attritus ſunt femorum. In Notis quæ Tironis falſo dicuntur, apud Gruterum, pag. 180. *Rhagadium. Inteſtigo. Inteſtiginoſum.* Lege, *Intertrigo. Intertriginoſum.*

16. *Inguinalis.*] In Reg. 2. *Inguinalis, quam quidam argemonion.* In Reg. 1. *argemon.* In Indice, *Inguinalis, ſive Argemo.* Argemoniam vocare videtur Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. & cap. 34. pag. 235. Quam porro Plinius inguinalem vocet, ſi alia eſt ab argemonia, de qua lib. 25. ſect. 56. aut a lappa canaria, quam pariter argemonem dixere, ut vidimus lib. 24. ſect. 116. obſcurum eſt.

Sect. LIX. 1. *Panos ſanat.*] Dioſc. lib. 3. cap. 56.

2. *Plantago.*] Sic & Dioſc. lib. 2. cap. 153.

3. *Quinquefolium.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 42.

4. *Perſolatæ.*] Quod & arcion a Dioſcoride appellatur, lib. 4. cap. 107. Quo illa modo in ſtrumis imponatur, diximus ſect. 12.

5. *Item damaſonium.*] Dioſc. lib. 3. cap. 169.

6. *Verbaſcum.*] Ad οἰδήματα, hoc eſt, ad tumores commendatur a Dioſc. lib. 4. cap. 104.

7. *Retrorſa manu.*] Averſa manu, prona, cum vola terram ſpectat : ut contra ſupina, cum vola cælo obvertitur.

8. *Medetur.*] Dioſc. lib. 4. cap. 76.

9. *Radicis ſcammoniæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 171.

10. *Vel Chryſippea.*] Quid Chryſippea ſit, velle indicare, hariolí foret, & conjectoris parum ſani.

Sect. LXI. 1. *Venerem .... ut diximus.*] Libro 25. ſect. 37. *Qui biberint eam duodecim diebus, coïtu genituraque privari.*

[2] eadem semel pota, in XL. dies. [3] Insomnia quoque Veneris a jejuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed & affluentiam genituræ, [4] ob id corpus alere vocemque dicitur. [5] Appetentiam Veneris facit radix e xiphio superior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant: [6] & horminos agrios, cum polenta contrita.

LXII. 1. [1] Sed inter pauca mirabilis est orchis herba: [2] sive serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili: [3] ita ut major, sive (ut aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor sive mollior, e lacte caprino inhibeat. [4] Quidam folio scillæ esse dicunt, læviore ac minore, caule spinoso. [5] Radices sanant oris hulcera: thoracis pituitas, [6] alvum sistunt e vino potæ. [7] Concitatricem vim habet satyrion. Duo ejus genera: [8] una longioribus foliis, quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis

NOTÆ.

2. *Eadem semel.*] Hoc est: si per dies duodecim bibatur, ut dictum est lib. 25. sect. 37. in totum Venerem adimit: si vel semel bibatur, Venerem in XL. dies restinguit.

3. *Insomnia quoque.*] Subintellige, adimit in totum. Diosc. ad verbum, lib. 3. cap. 148.

4. *Ob id.*] Vide quæ de raphano diximus, lib. 20. sect. 13.

5. *Appetentiam.*] Diosc. lib. 4. cap. 20. Φασὶ δὲ καὶ ἀφροδίσια παρορμᾶν τὴν ἀνωτέρω ῥίζαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσαν.

6. *Et horminos.*] Diosc. lib. 3. cap. 145. Ὅρμινον ἄγριον .... δοκεῖ δὲ τοῦτο σὺν οἴνῳ πινόμενον, συνουσίαν παρορμᾶν. Illud est quod lib. 18. sect. 22. a Dodonæo delineari diximus, pag. 290.

Sect. LXII. 1. *Sed inter pauca.*] Diosc. lib. 3. cap. 141. Ὄρχις ἕτερος, ὃν Σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, ὡς καὶ Ἀνδρέας διὰ τὸ πολύχρηστον τῆς ῥίζης· φύλλα ἔχει ἐοικότα πράσῳ, &c. Nam totidem verbis & a Dioscoride, & ab Oribasii interprete deliniatur, lib 12. pag 210. Testiculum canis officinæ vocitant. Quin & eadem omnia orchium genera Satyria nominant, Gallique officinas secuti, *du Satyrion*: Apuleïum quoque, qui cap. 5. orchies & satyria nullo discrimine habuit. Nos viginti omnino genera vidimus in horto Regio. Sunt omnium cognatæ vires, & ad Venerem in primis concitandam pares.

2. *Sive serapias.*] In indice, more Latino, *serapia*. Ut *rhœan* alibi, pro *rhœade* dixit.

3. *Ita ut major.*] Diosc. lib. 3. cap. 141. & 142. e gemina radice seu bulbo, teneriorem ait a mulieribus Thessalis e lacte caprino propinari ad excitandam libidinem: alteram, quæ aridior driorque est, ξηρὸς, ad eandem inhibendam. Theophr. lib. 9. hist. cap. 19. utrumque e lacte caprino sumi ait: sic sumpto majore libidinem excitari: inhiberi, minore. Vide & Galenum, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 216.

4. *Quidam folio.*] Theophr. loc. cit. Ἔχει δὲ τὸ φύλλον σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον· τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον..... ἢ ἀκάνθῃ.

5. *Radices sanat.*] Dioscor. lib. 3. cap. 142.

6. *Alvum.*] Diosc. loc. cit. Ἵστησι δὲ καὶ κοιλίαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσα.

7. *Concitatricem*] Ad venereos impetus.

8. *Una longioribus.*] Hic Dioscoridis orchis est, lib. 3. cap. 141. Latinis satyrion nuncupatum. Ὄρχις, οἱ δὲ κυνόσορχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει .... ἐλαίᾳ μαλακῇ ὅμοια, .. μακρότερα &c.

annis intumescente ea ac residente. [9] Altera satyrios orchis cognominatur, & femina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere juxta mare. Hæc tumores, & vitia [10] partium earum cum polenta illita sedat, vel per se. [11] Superioris radix in lacte ovis colonicæ data, nervos intendit: eadem ex aqua remittit.

LXIII. 2. [1] Græci satyrion, foliis lilii rubri, minoribus, & tribus non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule lævi, cubitali, nudo, radice gemina: [2] cujus inferior pars & major mares gignat, superior ac minor feminas. [3] Et aliud genus satyrii erythraïcon appellant, semine viticis majore, lævi: duræ radicis, cortice rubro, intus album includi, sapore subdulce, fere in montuosis inveniri. [4] Venerem etiamsi omnino manu teneatur radix, stimulari: [5] adeo si bibatur in vino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et a Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coïtu, quod vitium prosedamum vocant. Vim ejus restinguit aqua mulsa, [6] aut lactuca sumpta. [7] In totum quidem Græci, cum concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant: sic & catægin cognominantes, & thelygonon, & arrhenogonon, quarum semen testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. [8] Prodigiosa sunt, quæ circa hoc tradidit Theophrastus, auctor alioqui gravis, septuageno coïtu durasse libidinem contactu herbæ cujusdam, cujus nomen genusque non posuit.

LXIV. Sideritis adalligata varices minuit, & sine dolore persanat. Podagræ morbus rarior solebat esse non modo patrum avorum-

NOTÆ.

9. *Altera.*] Hoc vero genus a Græcis scriptoribus prætermissum.

10. *Partium earum.*] Genitalium.

11. *Superioris.*] Ejus quam orchin esse Dioscoridis diximus.

Sect. LXIII. 1. *Græci satyrion.*] Ut Diosc. lib. 3. cap. 143. Σατύριον, οἱ δ' τρίφυλλον καλοῦσι . . . φύλλα τρία φέρει . . . . κρίνῳ ὅμοια &c.

2. *Cujus inferior.*] Hoc de priore orchi pariter Diosc. lib. 3. cap. 141. ut sunt nimirum, quod ante monuimus, congeneres omnium horum facultates.

3. *Et aliud genus.*] Diosc. lib. 3. cap. 144. Σατύριον τὸ ἐρυθρόνιον, οἱ δ' σατύριον ἐρυθραϊκόν, &c.

4. *Venerem etiamsi.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Adeo si.*] Multo magis, si.

6. *Aut lactuca.*] Quoniam hæc maxime refragetur Veneri, ut dictum est lib. 19. sect. 38.

7. *In totum.*] Omnino Græci, inquit, cum herbam aliquam, aliudve, quod hanc vim concitatricem Veneris habeat, significare volunt, satyrion appellant. Sic enim & catægin, sive cataerogonon nuncupant, aliasque. Arrhenogoni certe semen esse testium simile prodidit Theophr. lib. 9. hist. cap. 19.

8. *Prodigiosa.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 20. & ex eo Athenæus, lib. 1. pag. 18. Ab India in Græciam allatum id herbæ addit Theophrastus In libris Indicarum navigationum aliquot herbarum simili virtute præditarum historiam reperias: cujusmodi sunt Amfiam, Agnacat, Tambor sive Betel, & aliæ.

que memoria, verum etiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen invenisset. Insanabilis non est credendus: quippe quoniam & in multis sponte desiit, & in pluribus cura. [1] Medentur panacis radices, cum uva passa: [2] succus hyoscyami cum farina, vel semen, [3] scordion ex aceto: [4] iberis, uti dictum est. [5] Verbenaca cum axungia trita, [6] cyclamini radix, cujus decoctum & pernionibus prodest. Podagras refrigerat radix e xiphio, [7] semen e psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, [8] aïzoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. [9] Utrilibet vero convenit erigeron cum axungia, [10] plantaginis folia trita addito sale modico, [11] argemonia tusa ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut si pedes macerentur in aqua in qua decocta sit.

LXV. 1. [1] Et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior, ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, gravis odoris: [2] quæ talis est, mollugo vocatur.

2. Similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere XI. denariorum in vini cyathis duobus quotidie sumitur.

LXVI. 3. [1] Præcipue vero liberat eo malo phycos thalassion, id est, fucus marinus, lactucæ similis, [2] qui conchyliis substernitur: non

NOTÆ.

Sect. LXIV. 1. *Medentur.*] Diosc. lib. 3. cap. 55. Ἁρμόζει καὶ ποδαγρικοῖς μετὰ σταφίδος ἡμέρου καταπλασσόμενος.

2. *Succus hyoscyami.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

3. *Scordion &c.*] Sic & Diosc. lib. 3. cap. 125.

4. *Iberis, uti dictum est.*] Libro 25. sect. 49.

5. *Verbenaca.*] Ad tumores & inflammationes commendatur a Diosc. lib. 4. cap. 61.

6. *Cyclamini.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. Εὐθετεῖ δὲ καὶ πρὸς ποδάγραν ..... καὶ χίμετλα τὸ ἀφέψημα αὐτῆς καταντλούμενον.

7. *Semen e psyllio.*] Dioscor. lib. 4. cap. 70.

8. *Aïzoum.*] Aïzoi folia vel per se vel cum polenta imposita, Diosc. lib 4. cap. 89. & 90.

9. *Vtrilibet vero.*] Hoc est, sive podagræ frigidæ, sive calidæ & æstuanti. Marcellus Empir. cap. 36. pag. 243. *Herba senecio quæ in tegulis nascitur, cum sale trita, vice malagmatis imposita, podagricis prodest.*

10. *Plantaginis.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246.

11. *Argemonia.*] Inflationes omnes sedari ea imposita, scribit Dioscor. lib 2. cap. 208.

Sect. LXV. 1. *Et lappago.*] Sive Lappa canaria, de qua diximus lib. 24. sect. 116.

2. *Quæ talis est.*] Duo innuit esse lappaginis genera: utrumque a peculiari qualitate denominatum. Molligo altera ex iis apud Marcellum Empir. pag. 179. cap. 26. dicitur, & ad renes commendatur. De asperugine diximus in Notis ad lib. 24. sect. 116.

Sect. LXVI. 1. *Præcipue vero*] Diosc. lib. 4. cap. 100. Φῦκος θαλάσσιον .... ψυκτικὴν ἔχει δύναμιν, ποιοῦσαν ἐν καταπλάσμασι, ποδαγρικοῖς, καὶ ταῖς φλεγμοναῖς· δεῖ δὲ αὐτῷ χρῆσθαι ἐνίκμῳ πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι.

2. *Qui conchyliis.*] Hoc est, cujus colore lana primum imbuitur, cum vestis conchyliatæ tinctura præparatur. Huic deinde colori pretiosior alter superinducitur: unde is, qui prior est, substerni dicitur. Ab hoc fuco tingendis

podagræ modo, ſed omnibus articulorum morbis impoſitus, priuſquam exareſiat. [3] Tria autem genera ejus: latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta veſtes tingunt: omnia ejuſdem uſus. [4] Nicander ea & adverſus ſerpentes in vino dedit. Salutare eſt & ſemen ejus herbæ, quam pſyllion appellavimus, madefactum aqua, admixtis in heminam ſeminis, reſinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. [5] Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tuſa. *Cap. XI. * [6] Talis vero tumentibus limus aquaticus cum oleo ſubactus mire prodeſt. Articulis ſuccus e centaurio minore. [7] Idem nervis utiliſſimus. Item centauris. [8] Vettonica nervis diſcurrentibus per ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis, pota, [9] ut in jocinere. [10] Articulis quinquefolium impoſitum. [11] Mandragoræ folia cum polenta, vel radix recens tuſa cum cucumere ſilveſtri, vel decocta in aqua. [12] Digitorum in pedibus rimis polypodii radix. [13] Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungia: [14] Amomi ſuccus cum decocto: item centunculus decocta, vel muſcus recens ex aqua obligatus, donec inareſcat:

4. [15] Item lappæ boariæ radix e vino pota. [16] Cyclaminos deco-

NOTÆ.

olim veſtibus idoneo tincturam omnem deinde Latini fucum dixere. Diſputat de eo fuco prolixe Philoſophus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 12. pag. 692.

3. *Tria autem*] Totidem verbis hæc Dioſcor. lib. 4. cap. 100. Φῦκος θαλάσσιον, φύεται τὸ μέν τι αὐτοῦ πλατύ· τὸ δὲ ὑπόμηκες καὶ φοινίσσον· τὸ δὲ λευκόν, φυόμενον δὲ ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ γῇ, εὐανθὲς ἄγαν καὶ ἄσηπτον. Plinius & Oribaſius, τὸ δὲ οὖλον, legere, non λευκόν.

4. *Nicander.*] Dioſc. loc. cit. Νίκανδρος δέ φησι καὶ θηριακὸν εἶναι τὸ φοινικοῦν. Nicandri verſus eſt ejuſcemodi in Theriac. pag. 60.

Ἠέ τι φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φῦκος.

5. *Laudantur.*] Dioſc. lib. 4. cap. 76.

6. *Talis vero.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 2. cap. 48. & Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233.

7. *Idem nervis.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 9. Ποθεὶς δὲ ἁρμόζει τοῖς περὶ τὰ νεῦρα πάθεσιν ἰδίως.

8. *Vettonica nervis.*] Etiam præciſos glutinari ea cenſuit Marcellus Empir. cap. 35. pag. 240. Vide Notas & Emend. num. XIX.

9. *Vt in jocinere.*] Hoc eſt, eo temperamento, quo in jocineris remediis uſi ſumus, nempe ſect. 19. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus.

10. *Articulis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 47. Apuleïus, cap. 2. de quinquefolio, tit. x1. *Ad pedum dolorem.* Jus radicis decoctæ prodeſſe ἀρθριτικοῖς ſcribit Dioſcor. lib. 4. cap. 42.

11. *Mandragora.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 76. poſt Theophr. lib. 9. hiſtor. cap. 10.

12. *Digitorum in pedibus.*] Libri editi, *cubitorum ac pedum* Reg. 1. *cubitorum in pedibus.* Reg. 2. *digitorum inde pedibus.* Malui, *digitorum in pedibus.* Dioſc. lib. 4. cap. 188. polypodii radicem impoſitam prodeſſe ait adverſus rimas quæ inter digitos fiunt, Ποιεῖ καὶ ... ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη πρὸς ῥαγάδας τὰς ἐν μεσοδακτύλοις.

13. *Articulis.*] Dioſc. lib. 4. cap. 69. & Apuleïus, cap. 4. de ſymphoniaca, tit. 5.

14. *Amomi.*] Dioſc. lib. 1. cap. 14. Ποδαγρικοῖς συμβάλλεται.

15. *Item lappa boaria.*] A lappagine, de qua ſup. ſect. ſi diſcrepat, ignota herbariis.

16. *Cyclaminos.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 194.

cta in aqua perniunculos curat, omniaque alia frigoris vitia. [17] Perniunculos & cotyledon cum axungia: [18] folia ex batrachio: epithymi succus. Clavos pedum extrahit ladanum cum castoreo: verbenaca ex vino.

LXVII. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc communia invenio. Ante omnes potandam dodecatheum, [1] de qua diximus: [2] Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & semen interaneorum vitiis. Ad omnes vero corporis dolores succum e scordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratioremque reducit.

LXVIII. 1. [1] Geranion aliqui myrrhin: [2] alii merthryda appellant. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, & caule brevior, rotunda, saporis, & odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. [3] Græci foliis candidioribus paulo quam malvæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex intervallis, binûm palmorum, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. [4] Alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate utilissima: & fere talis vera est. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. [5] Item contra inflationes: & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. [6] Phthisin sanat & plantaginis succus, si bibatur, & ipsa de-

NOTÆ.

17. *Perniunculos.*] Diosc. lib 4 cap 92. & Schol. Nicandri, in Theriac. pag 32.

18. *Folia ex batrachio.*] Diosc. lib. 2. cap. 206.

Sect. LXVII. 1. *De qua diximus.*] Libro 25. sect. 9.

2. *Deinde panacis &c.*] Ex Theophr. lib. 9. hist. cap. 12.

Sect. LXVIII. 1. *Geranion aliqui:*] Diosc. lib. 4. cap. 116. Μυῤῥὶς, οἱ δὲ μύῤῥαν καλοῦσι, τῷ καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνείῳ. ῥίζαν δὲ ἔχει ἐπιμήκη, ἁπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθῆναι. Geranium cicutæ folio, supinum vocat Dodonæus, a quo deliniatur, pag. 63. quale vidimus in horto Regio: sed illud inodorum. Alterum moschatum, folio ad myrrhidem accedente, & ibi observatum a nobis, pictum vide apud Joan. Bauhinum, tom. 3. pag. 479.

2. *Alii merthryda.*] Diosc. in Nothis, pag. 459. Οἱ δὲ μεστρὺξ, οἱ δὲ μυῤῥίς. In MSS. *myrtidam*, forte pro *myrtida*. Nam in Indice, *Geranion sive myrrhis, sive myrtis.*

3. *Græci foliis .... malvæ.*] Malvæ folio rotundo geranium, Pes columbinus dicitur Dodonæo, pag. 61. Gallis, *Pied de pigeon*. In horto Regio vidimus. Describitur iisdem pæne verbis a Diosc. lib. 3. cap. 131.

4. *Alterum genus.*] Et istud ab eodem Diosc. iisdem designatur notis, loc. cit. Γεράνιον, τὸ μὲν φύλλον ἔχει ὅμοιον ἀνεμώνῃ &c. Vulgo id Rostrum gruis, ciconiæve appellatur: *Bec de cicogne*. Geranium est Dodonæi tuberosum, pag. 61. visum a nobis in horto Regio.

5. *Item contra.*] Contra vulvæ inflationes, inquit Dioscor. lib. 3. cap. 131. Ποθεῖσα ἐν οἴνῳ ἄχει καὶ πλῆθος, ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει.

6. *Phthisin sanat.*] Diosc. lib. 2. cap. 153. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς φθίσιν. Et Celsus, lib. 3. cap. 22.

cocta. In cibo cum ſale & oleo, & a ſomno matutino, refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpoſitis diebus. [7] Vettonica vero phthiſicis, ecligmate cum melle, fabæ magnitudine: [8] Agaricum potum duobus obolis in paſſo, vel daucon cum centaurio majore in vino. [9] Phagedænis ([10] quod nomen ſine modo eſurientium eſt, [a] & alias hulcerum) tithymali medentur cum ſeſamis ſumpti.

L X I X. 2. Inter mala univerſi corporis vigiliæ ſunt pleriſque. [1] Harum remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & perunćto capite: aïzoum, ſive ſedum, ſi involutum panno nigro, ignorantis pulvino ſubjiciatur: [2] Et œnotheras, ſive onuris, hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore roſeo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat.

[3] Cruditates, quæ nauſeam faciunt, digerit Vettonica. [4] Eadem pota a cœna concoćtionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam diſcutit. [5] Item agaricum poſt cibum in aqua calida potum. Paralyſin Vettonica ſanare dicitur: [6] item iberis,

INTERPRETATIO.

[a] *Et alias.*] Et alioqui *nomen eſt* hulcerum *generis cujuſdam* phagedæna.

NOTÆ.

7. *Vettonica &c.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1. ad verbum.

8. *Agaricum.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 3. cap. 1.

9. *Phagedænis.*] Diſc. lib. 4. cap. 165. de tithymalo: Ἀρμόζει καὶ πρὸς πτερύγια, καὶ ἄνθρακας, φαγεδαίνας, γαγγραίνας, σύριγγας. Quid hoc loco phagedæna ſit, docuimus lib. 20. ſećt. 13.

10. *Quod nomen.*] Geminos ineſſe huic voci ſignificatus innuit: alterum pro hulcere, uti diximus lib. 20. ſećt. 13. alterum, ut ſit inexplebilis voracitas, immanis eſuritio, inexſaturabiliſque appetitus comedendi, & quaſi βούλιμος. Ἀπὸ τοῦ ἀδηνῶς φαγεῖν, φαγαίνα & φαγέδαινα. Vide Cælium Aurel. lib. 3. de Chron. morb. cap. 3. *Eſt etiam phagedæna, inquit, ex ſtomachi paſſionibus, qua affecto ſequetur cibi vehemens appetentia, quam Græci ὄρεξιν appellant, &c.*

Sect. L X I X 1. *Harum remedio ... ariſtolochia.*] Ad ſomnum conciliandum valere plurimum ariſtolochiam in vino auſtero tritam, potamque, auctor eſt Theophr. lib 9. hiſt. cap. 13.

2. *Et œnothera.*] Subintellige, ex antecedentibus, vigiliarum remedio eſt. In M S S. tum hoc loco, tum in indice, ſine diphthongo, *Onothera, ſive onuris.* Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 214. Ὄναγρον, ἢ ὀνοθήρα, ἢ ὀνοθουρίς. Sequitur Theophraſtum Plinius, lib. 9. hiſt. cap. 23. Ἡ δὲ τοῦ οἰνοθήρα ῥίζα δοθεῖσα ἐν οἴνῳ, πραότερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. Ἔχει δὲ ὁ οἰνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδάλῃ, &c. Sic etiam Dioſc. lib. 4. cap. 118. Ὀνάγρα, οἱ δὲ ὀνοθήραν, οἱ δὲ ὄνουριν &c. Nobis adhuc ignota.

3. *Cruditates.*] Id vero jam ſuperius indicavit, ſećt. 25.

4. *Eadem pota.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1.

5. *Item agaricum.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 1.

6. *Item iberis, ut dictum eſt.*] Libro 25. ſećt. 49.

ut dictum est. [7] Eadem & torpentibus membris prodest: item argemonia, [8] omnia quæ periclitentur secari, discutiendo.

LXX. [1] Comitiales sanant panacis, quam [2] Heraclion diximus, radices potæ [3] cum coagulo vituli marini, ita ut sint panacis tres partes: [4] plantago pota: [5] Vettonicæ in oxymelite drachma, [6] vel agaricum obolis tribus: [7] folia quinquefolii ex aqua. [8] Sanat & archezostis, sed anno pota. Sanat & baccharis radix arida in pulverem contrita; cyathis tribus cum coriandri uno in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota: [9] hyssopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus sedecim: [10] peucedanum cum coagulo vituli marini æquis portionibus potum: [11] quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus XXXI. [12] Vettonicæ farina pondere X. III. cum aceti scillitici cyatho, mellis Attici uncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor.

LXXI. [1] Febres frigidas leviores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum: [2] plantago ex aqua mulsa, duabus horis ante accessionem pota binis drachmis: vel succus radicis madefactæ vel tusæ: vel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. [3] Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. [4] Iidem in quartanis & quater-

NOTÆ.

7. *Eadem.*] Ob vim calefaciendi, quæ ipsius propria dos ac peculiaris est: quapropter & ischiadicis illini utiliter, monet Dioscor. lib. 1. cap. 188.

8. *Omnia quæ.*] Mala tam gravia, & propter suppurationem ad amputationem membri aut partis alicujus descendere necesse sit. Inflammationes compesci ea scribit Dioscor. lib. 2. cap. 208. Apuleïus, cap. 31. tit. 9. *Ad ea quæ secanda sunt: Herba argemonia contrita & imposita, aperit & persanat.*

Sect. LXX. 1. *Comitiales sanant.*] Ex Theophr. lib. 9. hist. cap. 12.

2. *Heraclion diximus.*] Libro 25. sect. 13.

3. *Cum coagulo.*] Quod & per se potum comitialibus prodest, auctore Diosc. lib. 2. cap. 85.

4. *Plantago pota.*] Diosc. lib. 2. cap. 153. & Scribonius Largus, Compos. 12.

5. *Vettonicæ.*] Vel ex aqua potum mederi iis scribit Diosc. lib. 4. cap. 1.

6. *Vel agaricum.*] Ex aceto mulso ternis obolis. Diosc. lib. 3. cap. 1.

7. *Folia quinquefolii.*] Diebus tricenis pota. Diosc. lib. 4. cap. 42.

8. *Sanat & archezostis.*] Seu vitis alba, de qua lib. 23. sect. 16. Vide Notas & Emend. num. XX.

9. *Hyssopi baccæ.*] Vide quæ de hyssopo diximus anteriore libro, sect. 87.

10. *Peucedanum.*] Diosc. lib. 3. cap. 92. ex aceto, rosaceoque illitum.

11. *Quinquefolii . . . . diebus XXXI.*] Ita libri omnes. Diosc. lib. 4. cap. 42. diebus tricenis tantum. Ἀρήγει δὲ καὶ ἐπιληψίας πινόμενα ἐφ᾽ ἡμέρας λ΄.

12. *Vettonicæ . . . . X. III.*] Hoc est, denariûm ternûm.

Sect. LXXI. 1. *Febres frigidas.*] Diosc. lib. 3. cap. 1. de agarico: Λύει δὲ καὶ ῥίγος περὶ τὰς ἐπισημασίας διδόμενον. *Solvit rigorem horroremve, si detur ante febrilium accessionum initia.*

2. *Plantago.*] Apuleïus, cap. 1. tit. 12. & 14.

3. *Quidam ternas.*] Diosc. lib. 2. cap. 153.

4. *Iidem.*] In MSS. forte rectius: *Eadem in quartanis quaterna fecerunt:* eadem sententia: quod existimarent ii

nas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam e caule eximat, dicatque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, aïunt a febre liberari. [5] Item Vettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus: [6] vel agaricum, maxime in his febribus, quæ cum horrore veniant. [7] Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura ceteris: [8] alii omnibus, tres obolos cum pipere ex aqua mulſa. [9] Verbenaca quidem & jumentorum febribus in vino medetur: ſed in tertianis a tertio geniculo inciſa, quartanis a quarto. [10] Bibitur & ſemen hyperici utriuſque in quartanis, & horroribus. [11] Vettonicæ farina, quæ omnes horrores coërcet. [12] Item panaces, adeo excalfactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perungique eo præcipiant. [13] Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit.

LXXII. [1] Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. [2] E diverſo lethargicos excitare labor eſt: hoc præſtante, (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. [3] Contra inſanias Vettonica bibitur. [4] Carbunculos rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, [5] aut braſſica cum thure, frequenti potu calidæ: vel e carbone in conſpectu ex-

NOTÆ.

ternas radices cum vini ternis cyathis, & aquæ pari modo tertianis febribus, itemque quartanas quaternis auxiliari. Sic Dioſc. loc. cit.

5. *Item Vettonicæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 4.

6. *Vel agaricum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 1.

7. *Quinquefolii.*] Dioſc. lib. 4. cap. 42. totidem verbis.

8. *Alii omnibus.*] Omni febri. Dioſc. loc. cit.

9. *Verbenaca quidem.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 4. cap. 61.

10. *Bibitur & ſemen.*] Sic Dioſc. lib. 3. cap. 171. & 174.

11. *Vettonicæ farina.*] Hoc eſt, herbæ aridæ tenuis pulviſculus. Plinius Valer. lib. cap. 4.

12. *Item panaces.*] Dioſc. lib. 3. cap. 55. Δύναμις δὲ αὐτῷ ἐστι θερμαντική .... ὅθεν ἁρμόζει πρὸς πεῖοδυς ϰ̀ ῥίγη, &c.

13. *Et ariſtolochia.*] Apuleïus, cap. 19. de ariſtolochia, tit. 4. *Frigore exuſtis: Herba ariſtolochia ex oleo cocta, calefactoriam vim habet cum axungia porcina.* Ita ille quidem: Sed Plinii mentem, quam ſæpe tranſcribit, præpoſtere interpretatus videtur: cum is de frigoribus acceſſionum, horroribuſque febrium locutus ſit, quas Græci ῥίγη, ut Dioſc. lib. 3. cap. 6. de ariſtolochia, Latini perfrictiones vocant.

Sect. LXXII. 1. *Phreneticos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 9. Apuleïus, cap. 94. tit. 2. *Ad phreneticos: Herba peucedanum cum aceto capiti infuſa, ſumme facit.* Sic & Dioſc. lib 3. cap 92. Φρενῖτιν Celſus lib. 3. cap. 18. *inſaniam* appellat, *quæ & acuta & in febre eſt.* Ejus plura genera vide ibi luculenter expreſſa.

2. *E diverſo.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. & Dioſc. lib. 3. cap. 92.

3. *Contra inſanias*] Dioſc. lib. 4. cap. 1. Θεραπεύει μαινομένους μεθ' ὕδατος πινομένη.

4. *Carbunculos.*] Dioſc. lib. 3. cap. 55. Περιρρήττει δὲ ϰ̀ ἄνθρακας.

5. *Aut braſſica.*] Cum ſale, inquit Dioſc. lib 2. cap. 146. Μεθ' ἁλῶν δὲ ἄνθρακας περιρρήττει.

ſtincto,

ſtincto, favilla, digito ſublata & illita : [6] vel plantago tuſa.

LXXIII. [1] Tithymalus characias hydropicos ſanat : [2] plantago in cibo, cum prius panem ſiccum ederint ſine potu : [3] Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulſi : vel agaricum, vel ſemen lonchitidis duabus lingulis ex aqua potum : pſyllion ex vino : [5] anagallidum ſuccus : [6] cotyledonis radix e mulſo : [7] ebuli recentis radix, [8] excuſſa tantum, nec colluta, quod duo digiti comprehendant, ex vini veteris calidi hemina : [9] trifolii radix drachmis duabus ex vino : [10] tithymalum, platyphyllon cognomine : ſemen hyperici, [11] quod coris appellatur.

1. [12] Acte, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Item verbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias.

2. Præcipue tamen chamæactes ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago, [13] cyclamini radix e melle : [14] ebuli

NOTÆ.

6. *Vel plantago tuſa.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 30. *Carbunculo medendo : ſuppurationes dirumpit plantago ſine lanugine, cum ſale contuſa.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 18. *de carbunculis : ſpecialiter locis ſuperimponendum eſt cataplaſma de arnogloſſa cum pane mundo, & lenticula cocta.* Plantago Græcis, ut diximus, ἀρνόγλωσσον eſt.

Sect. LXXIII. 1. *Tithymalus.*] Drachmæ pondere radice tuſa, cum hydromelite. Dioſc. lib 4. cap. 165.

2. *Plantago &c.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 153.

3. *Vettonica.*] Dioſc. lib 4. cap. 1. ex aqua mulſa, ſi quidem febricitent : ſin aliter, e mulſo.

4. *Lonchitidis.*] Certe urinam ea ciere dicitur a Dioſc. lib. 3. cap. 161.

5. *Anagallidum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 208.

6. *Cotyledonis.*] Dioſc. ad verbum, lib. 4. cap. 29.

7. *Ebuli.*] Dioſc. lib. 4. cap. 175. Ἡ ῥίζα δ᾽ αὐτῆς ἑψηθεῖσα σὺν οἴνῳ καὶ διδομένη παρὰ τὴν δίαιταν, ὑδρωπικοὺς ὠφελεῖ. *Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adjuvat.*

8. *Excuſſa tantum.*] Excuſſo tantum terreo pulvere, qui radici adhæreſcit : ipſa non colluta aqua.

9. *Trifolii radix.*] Dioſc. lib. 3. cap. 123.

10. *Tithymalum.*] Hujus radix, ſuccus, folia, aquas per inferna trahunt : Ἡ ῥίζα, καὶ ὁ ὀπὸς, καὶ τὰ φύλλα, ἄγει ὑδατώδη κατὰ κοιλίαν. Dioſcor. lib. 4 cap. 165.

11. *Quod coris.*] MSS. Reg. & Colb. item Parm. editio, *caros* iterum hoc loco, ut ſupra ſect. 54. Hoc hyperici genus urinas ciere docet Dioſcor. lib. 3. cap. 174.

12. *Acte, quam quidam.*] Acte ſilveſtris ſcilicet, ἀκτὴ ἀγρία, quam Ῥωμαῖοι ἔβουλουμ vocant, ut ait Dioſcor. in Nothis, pag. 474. Chamæactes eadem ebulique nominibus inſignior. Apuleïus, cap. 91. *de chamæacte, quam Itali ebulum vocant.* tit. 3 *Ad hydropicos. Herba ebuli radices conteres, & ejus ſuccum expreſſum cyathis quatuor ex vini ſextario ſemis potui ſemel in die dato, hydropicis validiſſime proderit : per anum enim humor omnis detrahetur.*

13. *Cyclamini radix.*] Dioſc. lib. 2. cap. 194. Ἡ ῥίζα καὶ ἐξανθήματα σμήχει. Poſt Theophr. lib 9. hiſt cap. 10.

14. *Ebuli folia.*] Hæc recentia, molliaque, illita ex polenta, inflammationes mitigare, auctor eſt Dioſc. lib. 4. cap. 175.

folia trita, & e vetere vino imposita etiam boam sanant, id est, rubentes papulas. [15] Prurignem succus strychni illitus.

LXXIV. [1] Igni sacro medetur aïzoum : [2] folia trita cicutæ : [3] mandragoræ radix. [4] Secatur in asses ut cucumis : primoque super mustum suspenditur, mox in fumo : dein tunditur in vino aut aceto. Prodest & vino myrteo fovere : [5] Mentæ sextans, vivi sulphuris uncia, ex aceto simul trita : [6] fuligo ex aceto. [7] Ignis sacri plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, & enecat, si cinxerit. [8] Medetur plantago cum creta Cimolia, [9] & peristereos per se : radix persolatæ. Aliis quæ serpunt, [10] cotyledonis radix cum mulso, [11] aïzoum, succus linozostis ex aceto.

Cap. XII. LXXV. [1] Radix polypodii illita luxatis medetur. [2] Doloremque & tumores tollunt semen psyllii, folia plantaginis tusa, sale modico addito : [3] verbasci semen ex vino decoctum & contritum : cicuta cum axungia. [4] Folia ephemeri tuberibus tumoribusque illinuntur, [5] quæ etiamdum discuti possunt.

Notæ.

15. *Pruriginem.*] Ipsum quoque ignem sacrum, de quo statim agitur, Theod. Prisciano, lib 1. cap 20. *de igne sacro*

Sect LXXIV. 1. *Igni sacro.*] Ad erysipelata valere aïzoum scribit Diosc. lib. 4. cap. 89.

2. *Folia .... cicutæ.*] Dioscor. lib. 4. cap. 79. Ἐρυσιπέλατα καταπλασθὲν σβέννυσι. Est autem ἐρυσίπελας Hippocrati πῦρ ἄγριον, tumor ex fervente tenuique sanguine conflatus : sive; ex flava bile & sanguine, calidioribus justa temperatione, mixta fluxio. Latini sacrum ignem appellant, & vulgus ignarum, *le Feu Saint Antoine.* Sunt tamen qui ignem sacrum ab erysipelate dirimant.

3. *Mandragoræ*] Teophr. lib 9. hist. cap. 10. Τὴν δὲ ῥίζαν πρὸς τὸ ἐρυσίπελας, ξυσθεῖσαν καὶ ὄξει δευθεῖσαν. Diosc l. 4. c. 76.

4. *Secatur in asses.*] Vide Notas & Emend. num. XXI. Asses vocat partes oblongas, in quas solemus cucumeres dividere, hoc est, pepones melonesve.

5. *Mentæ.*] Scribonius, Compos. 245.

6. *Fuligo ex aceto.*] Hoc est, cum aceto.

7. *Ignis sacri.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 34. Qui porro zoster Plinio, Largo Scribonio zona appellatur, cap. 98. *Ad zonam*, Compos. 247. *Ad zonam quam Græci ἕρπητα dicunt, faciunt .... præcipue cicuta viridis bene trita & imposita.*

8. *Medetur.*] Plinius Valer. loc. cit. Scribonius Largus, Compos. 245. *Ad ignem sacrum.* & Diosc. lib. 2. cap. 153. totidem verbis.

9. *Et peristereos.*] Sive peristereon, de qua Diosc. lib. 4. cap. 60. Στέλλει δὲ καὶ ἐρυσιπέλατα σὺν ὄξει καταπλασθεῖσα.

10. *Cotyledonis.*] Diosc. lib. 4. cap. 92. Φλεγμονάς τε καὶ ἐρυσιπέλατα .... καταπλαττομένη ὠφελεῖ

11 *Aizoum.*] Diosc. lib 4. cap. 89. Δύναμιν δὲ ἔχει ψυκτικήν, ποιοῦσαν πρὸς ἐρυσιπέλατα, ἕρπητας, &c.

Sect. LXXV. 1. *Radix polypodii.*] Diosc. lib. 4. cap. 188. de ea radice : ποιεῖ καὶ πρὸς στρέμματα ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη.

2. *Doloremque &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 70. luxatis tumoribusque psyllium mederi, impositum ex rosaceo, vel aqua, prodit

3. *Verbasci.*] Folia tumoribus imponit Diosc. lib. 4. cap. 104.

4. *Folia ephemeri*] Vide Notas & Emendationes num. XXII.

5. *Quæ etiamdum.*] Quæ quidem humidi nihil purisve contraxerint, inquit Diosc. lib. 4. cap. 85. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 175.

LXXVI. Morbum regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam densitatemque tunicarum felle subeunte. [1] Hippocrates a septimo die in febre mortiferum signum esse docuit. Nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit vero & citra febres, impugnaturque centaurio majore ([2] ut diximus) poto, [3] Vettonica, [4] agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho : [5] item verbenacæ folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatriduo. [6] Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle. [7] Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & a perfrictionibus tuto : [8] sudores enim felleos movet. Folia tussilaginis ex aqua : semen linozostis utriusque inspersum potioni, vel cum absinthio aut cicere decoctum : hyssopi baccæ cum aqua potæ : lichen herba, si cum sumitur, cetero olere abstineatur : [9] polythrix in vino data, struthion in mulso.

LXXVII. Passim & in quacumque parte maxima incommoda nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum [1] confectis corporibus. [2] Remedio sunt pycnocomi folia trita cum

Notæ.

Sect. LXXVI. 1. *Hippocrates a septimo die.*] Diebus iis qui septimum consequuntur. Sic libri omnes etiam MSS. non, ut quidam reponunt, *ante septimum diem.* Locus Hippocratis, qui nunc spectatur a Plinio, exstat in eo libro quem is inscripsit, de internis affectionibus, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, text. 39. pag. 244. ubi morbi regii genus alterum ait esse letale, nisi primis diebus diligenter adhibita curatio sit. Si ad octavum nonumve diem protrahatur morbus, subsequi deinde graviorem alterum, ac denique, ut plurimum, mortem ipsam. Ἢν δὲ ἡ νοῦσος ἀπομηκύνηται καὶ γένηται ὄγδοος ἢ ἔνατος, ξυμπίπτει ἐς νοῦσον . . . καὶ οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ παραχρῆμα φθείρονται. Tamen idem ipse, sect. 4. Aphor. 62. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐπιγίνονται ἴκτεροι πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερέων, κακόν. *Quibus in febribus morbus regius intervenit ante septimum diem, malum.* Aliter in totum Diocles censuit, apud Celsum, lib. 3. cap. 24.

2. *Vt diximus.*] Hoc est, radice pota duabus drachmis, si febris sit, in aqua trita, alias in vino, ut dictum est superiore libro, sect. 30. Minori centaureæ hanc vim adscribit Apuleïus, c. 35. tit. 3.

3. *Vettonica.*] Anton. Musa, tit 33. *Ad ictericos, id est, morbo regio laborantes qui sunt auruginosi. Vettonicam ex vini cyathis tribus frequenter sumptam proficere experti sumus.* Sic Dioscor lib. 4. cap. 1. Ἰκτεριῶντάς τε καθίστησι,

4. *Agarici obolis &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

5. *Item verbenaca.*] Apuleïus, cap. 3. de verbenaca, tit. 12. alio temperamento. Sed Diosc lib. 61. totidem verbis ac Plinius.

6. *Sed celerrime.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

7. *Cyclamini.*] Diosc. totidem verbis, lib. 2. cap. 194.

8. *Sudores . . . . felleos.*] Colore fellis, χολώδεις τῇ χροιᾷ, Diosc. Bilem sudore sic expelli docet Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag 199.

9. *Polythrix.*] Diosc. lib. 4. 136.

Sect. LXXVII. 1. *Confectis.*] Senibus.

2. *Remedio.*] Diosc. lib. 4. cap. 176. de pycnocomo. Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττόμενα, φύματα καὶ δοθιῆνας διαφορεῖ, *tubercula furunculosque discutiunt.* Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac simp med. pag 223.

polenta, [3] si nondum caput fecerint. [4] Discutiunt & folia ephedri illita.

LXXVIII. Fistulæ quoque in omni parte serpunt, medicorum vitio male sectis corporibus. Auxilio est centaurium minus, collyriis cum melle decocto additis: [1] plantaginis succus infusus: [2] quinquefolium cum sale & melle: ladanum cum castoreo: cotyledon cum medulla cervina calefacta & imposita: Verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulam additur: [3] vel aristolochiæ radix, [4] vel succus tithymali.

LXXIX. [1] Collectiones inflammationesque sanant argemoniæ folia illita. [2] Duritias & collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium decoctum in aceto: verbasci folia vel radix, [4] hyssopum e vino impositum: acori radix, decocto ejus herbæ foventibus: aïzoum. Item quæ contusa sint, duritiasque & sinus corporis, illecebra. Omnia infixa corpori extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. [5] Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel semen: item orchis. [6] Vitia, quæ sint in ossibus, satyrii radice imposita, efficacissime sanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes [7] fuco maris, priusquam inarescat. [8] Et alceæ radix collectiones discutit.

LXXX. [1] Ambusta sanantur plantagine, [2] arctio, [3] ita ut cicatrix fallat. [4] Folia ejus in aqua decocta & contrita illinuntur: radices

NOTÆ.

3. *Si nondum.*] Si nondum in caput intumuerint, aut in acuminotum verticem extuberaverint.

4. *Discutiunt . . . ephedri.*] Sive ephedræ, de qua dictum est sect. 20.

Sect. LXXVIII. 1. *Plantaginis succus.*] Diosc. lib. 2. cap. 153. Σύριγγάς τε ἐγκλυζόμενος ὠφελεῖ.

2. *Quinquefolium.*] Diosc. l 4. c. 42.

3. *Vel aristolochiæ*] Apuleïus, cap. 19. de aristolochia, tit. 3. *Ad fistulas: Herba aristolochiæ radix fistulis inserta, &c.*

4. *Vel succus tithymali.*] Diosc. lib. 4. cap. 165.

Sect. LXXIX. 1. *Collectiones.*] Diosc lib. 1. cap. 208. Φλεγμονὰς παρηγορεῖ τὰ φύλλα καταπλασσόμενα.

2. *Duritias.*] Tumores certe; inflammationesque mitigare, tonsillas abrumpere verbenacam scribit & Diosc. lib 4. cap. 61.

3. *Quinquefolium.*] Διαφορεῖ σκληρίας, οἰδήματα, &c. Diosc. lib. 4. cap. 42. & ex aceto quidem, ut ex superioribus intelligitur.

4. *Hyssopum e vino.*] Sic eo mitigari inflammationes scribit Diosc. lib. 3. cap. 30.

5. *Suppurationibus.*] Prohibet pycnocomon ne suppurent vulnera ex aculeis spiculisve nata. Spicula & adactos corpori aculeos pycnocomo extrahi docet Diosc lib. 4. cap. 176.

6. *Vitia.*] Ut caries, de qua Celsus lib. 8. cap. 2.

7. *Fuco maris.*] Egimus de eo sect. 66.

8. *Et alceæ.*] Quæ & alisma, & damasonium vocatur: de qua lib. 25. sect. 77.

Sect. LXXX. 1. *Ambusta.*] Diosc. lib. 2. cap. 153

2. *Arctio*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

3. *Ita ut cicatrix*] Ut vix cicatrix ulla reliqua ex ambustione appareat.

4. *Folia ejus.*] Diosc. lib. 4. cap. 106.

cyclamini cum aïzoo : [5] herba ipſa hyperici, [6] quod corion appellavimus.

LXXXI. [1] Nervis & articulis convenit plantago trita cum ſale: argemonia tuſa ex melle. [2] Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. [3] Nervorum duritiæ ægilops ſucco, [4] doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis, & opiſthotonicis perungui : [5] ſemine hyperici, [6] quod coris vocatur, idemque bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare nervos, ſi confeſtim imponatur trita vel manſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis, alceæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit.

LXXXII. [1] Sanguinis profluvium ſiſtit herbæ pæoniæ ſemen rubrum. Eadem & in radice vis. [2] Clymenos vero, ſi ore ſanguis rejiciatur, ſive e naribus, ſive alvo fluat, ſive feminarum utero. [3] Item Lyſimachia pota vel illita, vel naribus indita : [4] item plantaginis ſemen : [5] quinquefolium potum & illitum : cicutæ ſemen in nares, ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum : [6] aïzoum, [7] aſtragali radix :

NOTÆ.

5. *Herba ipſa.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 171. Καὶ τὰ φύλλα σὺν τῷ σπέρματι καταπλαττόμενα, κατακαύματα ἰᾶται. *Foliis cum ſemine impoſitis ambuſta ſanantur.*

6. *Quod corion.*] In MSS. iterum *coriſon.*

Sect. LXXXI. 1. *Nervis & articulis*] Apuleïus, cap. 1. de plantagine, tit. 15. *Ad podagram, & omnem nervorum dolorem & tumorem : Herba plantaginis folia contuſa vel piſata cum modico ſale & impoſita, optime facere certum eſt.*

2. *Peucedani.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 92.

3. *Nervorum duritiæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 139. Αἰγίλωψ . . . . σκληρίας διαφορεῖ.

4. *Doloribus erigeron.*] Sive ſenecio. Ita Dioſcor. lib. 4. cap. 97.

5. *Semine hyperici.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 174. Κόρις, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικὸν . . . ἐπὶ δὲ ὀπισθοτονικῶν καὶ σύγχεισμά ἐστι σὺν ἐλαίῳ ἁρμόδιον. Et ſupra : Ὁ καρπὸς πινόμενος . . . . βοηθεῖ ὀπισθοτονικοῖς.

6. *Quod coris.*] Rurſum hic MSS. omnes, *quod caros*, ut monuimus ſect. 54.

Sect. LXXXII. 1. *Sanguinis profluvium.*] De fluore muliebri Dioſcor. lib. 3. cap. 157. Τοῦ δὲ καρποῦ ι ἢ ιβ κόκκοι πυῤῥοὶ ποθέντες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ, ῥοῦν ἐρυθρὸν ἱστῶσι. *Seminis granula decem duodecimve rubentia in vino nigro & auſtero pota, ſanguinolentum fluorem muliebrem ſiſtunt.* Galenus, lib. 6. de facult. ſimp. med. pag. 167.

2. *Clymenos vero.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

3. *Item Lyſimachia.*] Marcellus Empir. totidem fere verbis, cap. 10. pag. 83. Scribonius Largus, Compoſ. 46. Uberius vero Dioſc. lib. 4. cap. 3. & poſt eum Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 204.

4. *Item plantaginis.*] Apuleïus, cap. 1. tit. 5. *Ad eum qui purulenta exſcreat cum ſanguine : Herba plantaginis ſuccum dabis bibere.* Theod. Priſcianus, lib. 2. parte 2. cap. 9. *Cum ex meningis partibus ſanguis eruperit . . . fotus ex oleo roſeo infrigidato adhibendus eſt, aut de ſuccis herbarum, & ſpecialiter ſtypticarum, ut eſt arnogloſſa.*

5. *Quinquefolium &c.*] Sic Dioſcor. lib. 4. cap. 42.

6. *Aizoum.*] Ῥοῦν γυναικεῖον ἐν προσθέτῳ ἵστησι, *in peſſo fluorem muliebrem ſiſtit.*

7. *Aſtragali.*] Dioſc. lib. 4. cap. 62. Αἷμα ἴσχει. Sic & Galenus lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 160.

ſiſtit & [8] iſchæmon, [9] & Achillea.

Cap.XIII. LXXXIII. 1. [1] Equiſetum hippuris a Græcis dicta, & in pratis [2] vituperata nobis, ([3] eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis) [4] lienes curſorum exſtinguit decocta fictili novo ad tertias, quantum vas capiat, & per triduum heminis pota: [5] unctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. [6] Alii pinus foliis ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim ejus admirabilem tradentes, ſanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine ſiſti. [7] Alii hippurin, alii ephedron, alii anabaſin vocant. [8] Traduntque juxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. [9] Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa: [10] naſci in arbuſtis maxime. [11] Vis ejus ſpiſſare corpora. [12] Succus ſanguinem e naribus fluentem incluſus ſiſtit: item alvum. [13] Medetur dyſentericis in vino dulci, potus cyathis tribus. Urinam ciet: tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelem cohibet. [14] Faciunt &

Notæ.

8. *Iſchæmon.*] Et inde nomen, ut diximus, lib. 25. ſect. 45.

9. *Et Achillea.*] Erumpentem e vulnere ſanguinem inhibet.

Sect. LXXXIII. 1. *Equiſetum.*] Apuleïus, cap. 39. *A Græcis dicitur hippuris, Itali Equiſetum vocant.* Retinet apud nos hodieque nomen, ut diximus, ſect. 20.

2. *Vituperata nobis.*] In tractatione pratorum, lib. 18. ſect. 67.

3. *Eſt autem pilus.*] Eſt, inquit, veluti pilus terræ, cum pilos habere pro foliis videatur: ἔχουσι τὰ φύλλα ταῖς θριξὶν ὅμοια, inquit auctor Geopon. lib. 2. cap. 5. pag. 41.

4. *Lienes ..... exſtinguit.*] Conſumit. Lienem impedimento eſſe curſoribus vidimus, lib. XI. ſect. 80. Quibus exſtingueretur modis, a Cælio Aureliano diſce, lib. 3. Chron. paſſ. cap 4. Lienoſis hippurim ſuccurrere cum vino auſtero, vel oxymelite, auctor eſt Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166.

5. *Unctis.*] Adipe vel oleo maceratis perunctiſve cibo interdicitur.

6. *Alii pinus foliis.*] Hæc prior hippuris Dioſcoridea eſt, lib. 4. cap. 46.

7. *Alii hippurin.*] Sunt hæ diverſæ appellationes hippuridos ſupradictæ: quas & nos ante retulimus ſect. 20. non alterius diverſæ: quanquam aliter Dodonæo aliiſque viſum.

8. *Traduntque.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. & poſt eum Oribaſius, lib. XI. fol. 199. & auctor Geopon. loc. cit.

9. *Semen rotundum.*] In cauliculorum iſtud cacumine eminet, aſparagis ſimilium. Iconem vide apud Dodon. pag. 73.

10. *Naſci in arbuſtis.*] Apuleïus, cap. 39. ex MS. *in ſilvis & arundinetis.*

11. *Vis ejus ſpiſſare.*] Adſtringere. Στυπτικὴ δ' ἡ πόα. Dioſcor. loc. cit.

12. *Succus ſanguinem.*] Dioſcor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 179.

13. *Medetur.*] Dioſcor. loc. cit. non id modo remedium, ſed & cetera quæ ſubſequuntur totidem verbis refert. An ex vino tamen dulci, an ex auſtero id ſumi ſit ſatius, non dicit. Apuleïus, in libris editis, cap. 39. tit. 1. *ex vino dulci:* At in MSS. *ex vino auſtero.*

14. *Faciunt & aliam.*] Altera hæc Dioſcoridis hippuris eſt, lib. 4. cap. 47. totidem ab illo delineata verbis, iiſdemque dotibus. Equiſetum id eſt arvenſe

aliam hippurin, brevioribus & mollioribus comis, candidioribusque, perquam utilem ischiadicis, & vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum.

[15] Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitve ab infernis. [16] Sideritis tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat: [17] quod facit & ferulæ cinis, vel carbo: fungus vero etiam efficacius, qui secundum radicem ejus nascitur.

LXXXIV. 2. Per nares autem fluenti, & cicutæ semen tritum ex aqua inditumque, efficax habetur: [1] item stephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina e lacte caprino pota, sistit [2] ex ubere fluentem: plantagoque contusa. [3] Ejusdem succus vomentibus sanguinem datur. [4] Ad erraticum autem radix persolatæ cum axungia vetere illita probatur.

LXXXV. [1] Ruptis, convulsisque, ex alto dejectis, centaurium majus, [2] Gentianæ radix trita vel decocta, [3] vel succus Vettonicæ, [4] & hoc amplius a vocis aut lateris contentionibus: [5] panaces,

NOTÆ.

longioribus setis, quod in horto Regio vidimus, quale pictum a Lobelio est, in Observ. pag. 416. hippuridis fontalis nomine: a Dodonæo, loc. cit. hippuridis minoris.

15. *Et nymphæa.*] Theophr lib. 9. histor. cap. 13. Εἶναι δέ φασιν ἔσχαιμον, ἐὰν τρίψας τις ἐπὶ τὴν πληγὴν ἐπιθῇ. *Trita & plagæ imposita sanguinem sistere traditur.*

16. *Sideritis.*] De qua diximus lib. 25. sect. 15.

17. *Quod facit & ferulæ.*] Hinc est etiam quod sanguinem exscreantibus ferulæ viridis medulla est utilis, ut docet Dioscor. lib. 3. cap. 91.

Sect. LXXXIV 1. *Item stephanomelis.*] Hæc ita nudo indicata nomine nec effigie ulla expressa, incognita herbariorum toti scholæ est, eritque etiam consequente ævo.

2. *Ex ubere fluentem*] Forte *ex utero:* ut supra sect 82. plantaginis succum succurrere dixit, *si ore sanguinis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive e feminarum utero.*

3. *Ejusdem succus.*] Diosc. lib. 2. cap. 53.

4. *Ad erraticum.*] Sanguinem erraticum Dalecampius interpretatur eum, qui in erysipelatis huc illuc decurrit. Nunc ei idcirco assentimur, quod Plinius sect. 74. *igni sacro mederi radicem persolatæ dixit.* Arcion hoc est persolatam αἱμοπτοϊκοῖς & ἐμπυϊκοῖς prodesse auctor est Dioscor. lib. 4 cap 107. sed pondere unius drachmæ potam, non illitam.

Sect. LXXXV. 1. *Ruptis &c.*] Dioscor. lib 3. cap. 8. de majore centaurio: Ἁρμόζει δὲ ἡ ῥίζα ῥήγμασι, σπάσμασι, &c

2. *Gentianæ.*] Dioscor. lib. 3. cap. 3. succi e radice extracti drachmam unam ad laterum dolores, ad casus e sublimi, ad rupta & convulsa prodesse scribit: Τοῦ δὲ χυλίσματος ὅσον < α΄, καὶ πρὸς ὀδύνας πλευρῶν, καὶ πτώματα, ῥήγματα δὲ καὶ σπάσματα.

3. *Vel succus Vettonicæ.*] Diosc. lib. 4. cap. 1. folia drachmæ pondere ruptis convulsisque præbet.

4. *Et hoc amplius.*] Et præterea iis morbis qui ex contentione vocis ac laterum oriuntur, ut tussi, pleuritidi, &c.

5. *Panaces.*] Dioscor. lib. 3. cap. 55. Ἁρμόζει πρὸς σπάσματα, ῥήγματα, πλευρᾶς ἀλγήματα, βῆχας, &c.

[6] scordion, [7] aristolochia, pota: [8] agaricum item contusis & eversis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus: aut si febris sit, in aqua mulsa: [9] verbascum, cujus flos similis auro est: [10] acori radix, aïzoum omne, sed majoris succus efficacissime: [11] item symphyti radicis decoctum: daucum crudum. [12] Erysithales est flore luteo, foliis acanthi: [13] bibitur e vino: [14] item chamærops: & in sorbitione irio, vel plantago omnibus modis.

LXXXVI. Item phthiriasi, ([1] qua Sylla Dictator consumptus est, [2] nascunturque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus,) resistitur [3] uvæ taminiæ succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat.

CAPUT XIV.

LXXXVII. Hulcera multorum sunt generum, ac multis modis curantur. [1] Panacis omnium generum radix ex vino calido illinitur

NOTÆ.

6. *Scordion.*] Dioscor. lib. 3 cap 125. Ποιεῖ καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα, καὶ ῥήγματα, καὶ σπάσματα, &c.

7. *Aristolochia*] Diosc. lib. 3. cap. 3 Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπάσμασιν, ἀλγήμασι πλευρᾶς, ποθεῖσα μεθ' ὕδατος.

8. *Agaricum item .... eversis.*] Hoc est, præcipitatis ex alto. Dioscor. lib 3. cap. 1. πρὸς ῥήγματα καὶ πτώματα. ὀβολῶν δὲ δυοῖν πλῆθος διδόμενον μετ' οἰνομέλιτος, ἀπυρέτοις· πυρέσσουσι δὲ ἐν μελικράτῳ.

9. *Verbascum.*] Decoctum radicis ruptis, convulsis, contusisque mire auxiliari, prodit etiam Dioscor. lib. 4. cap. 104.

10. *Acori radix.*] Dioscor. lib. 1. cap. 2. πρὸς ῥήγματα, σπάσματα.

11. *Item symphyti.*] Dioscor. lib. 3. cap. 9. Σὺν ὀξυμέλιτι δὲ πρὸς σπάσματα καὶ ῥήγματα.

12. *Erysithales.*] Ignota herbariis & officinis.

13. *Bibitur e vino.*] Contusis videlicet, & eversis.

14. *Item chamærops.*] Sive trixago. Diosc. lib. 3 cap. 112. Δύναμιν δὲ ἔχει χλωρὰ ἀφεψηθεῖσα σὺν ὕδατι καὶ ποτιζομένη, βοηθεῖν σπάσμασι, βηχὶ, &c.

Sect. LXXXVI. 1. *Qua Sylla.*] Vide quæ diximus lib. XI. sect. 39. de Sylla: de phthiriasi, lib. 20. sect. 3.

2. *Nascunturque.*] Pediculi scilicet, uti ex sequentibus liquido perspicuum est: namque hæc animalia & perunctis corporibus abigi, & infestare vestes mox adjicit. De vermibus qui nascantur in venis perperam accepit Schenckius, lib. 3. Observ. medic pag. 457 E sanguine ipso hominis fieri pediculos, prodidit ante Plinium Theophr. lib. 2. de causis plant cap. 2. Antigonus Carystius cap. 95. sub pusulis delitescere intra cutem pediculos ait, qui si perforentur, exituri sint ii, vel sic homine persanato: eo morbi genere Pherecydem & alios interiisse.

3. *Uva taminia.*] Hanc σταφίδος ἀγρίας dotem esse Archigenes Medicus putat, apud Galen. lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 7. pag. 347. ut is forte cum Celso censuerit staphidem agriam ab uva taminia nihil differre: quemadmodum diximus, lib. 22. sect. 16. Sic igitur ille: Βοηθήματα φθειριάσεως .... ἢ ἐλλέβορον λευκὸν, ἢ σταφίδα ἀγρίαν, καὶ νίτρον, ἴσα μετ' ἐλαίου ἐν βαλανείῳ χρῶ

Sect. LXXXVII. 1. *Panacis.*] Dioscor. lib. 3. cap. 55. Sunt autem manantia hulcera, Græcis ἀχῶρες, in ipsa capitis cute, tenuissimis foraminibus cutem perforantia, ex quibus glutinosa fluit sanies. Notum id mali genus, & pueris in primis, mendiculisque familiare. *La tigne, ou la teigne.* Describitur a Galeno prolixe, lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 8. pag. 347.

manantibus.

manantibus. Siccat privatim, quam [2] Chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: hulceribusque, quæ serpunt, deploratis auxilio est, cum æris flore vino temperato, omnibus modis, vel flore, vel semine, vel radice. [3] Eadem cum polenta vetustis vulneribus prodest. [4] Heraclion quoque siderion, [5] Apollinaris, [6] psyllium, tragacantha, [7] scordotis cum melle purgat. [8] Farina ejus carnes excrescentes per se inspersa consumit. Polemonia hulcera, quæ cacoëthe vocant, sanat: [9] centaureum majus inspersum vel illitum, [10] item minoris coma decocta vel trita, vetera quoque hulcera purgat & persanat. [11] Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. [12] Illinitur autem Gentiana hulceribus, quæ serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, vel succo: vulneribus, [13] ex ea factum Lycium. [14] Lysimachia recentibus plagis medetur. [15] Plantago omnium generum hulceribus, peculiariter feminarum, senum, & infantium. Igni emollita melior, & cum ceroto, crassa hulcerum labra purgat, nomas sistit. Tritam suis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, sinus hulcerum, chelidonia quoque siccantur: vulnera adeo, ut etiam pro spodio utantur. Eadem jam desperatis cum axungia imponitur. [16] Dictamnum pota sagittas pellit, [17] & alia tela

Notæ.

2. *Chironiam diximus.*] Libro 25. sect. 13. Ita Galenus lib. 7. de facult. simp. med. pag. 217.

3. *Eadem.*] Galenus ita fere, loco citato.

4. *Heraclion.*] De quo lib. 25. sect. 15.

5. *Apollinaris.*] Sive hyoscyamus. Diosc. lib. 4. cap. 69.

6. *Psyllium.*] Diosc. lib. 4. cap. 70. Κοπεῖσα δὲ μετὰ στέατος, τὰ ῥυπαρὰ καὶ κακοήθη τῶν ἑλκῶν ἀνακαθαίρει. *Tusa cum adipe sordida malignaque hulcera repurgat.*

7. *Scordotis &c.*] Sic etiam Diosc. lib. 3. cap. 125.

8. *Farina ejus.*] Dioscor. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ὑπερσαρκώματα στέλλει. *Sicca carnis excrescentias cohibet.*

9. *Centaureum majus.*] Apuleïus, cap. 34. tit. 3. *Ad hulcera ... Herba centauria major* &c.

10. *Item minoris.*] Ad verbum Diosc. lib. 3. cap. 9.

11. *Folliculi.*] Dioscor. lib. 4. cap. 13. Τὰ δὲ φύλλα λεῖα, ἢ τὰ θυλάκια τοῖς νεοτρώτοις ἐπιτιθέμενα, μέχρι τῆς ἐπουλώσεως ἐνεργεῖ. *Folia trita, aut folliculi, si vulneribus recentibus imponantur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant.* Folliculi sunt siliquæ, quibus semina continentur.

12. *Illinitur &c.*] Dioscor. lib. 3. cap. 3.

13. *Ex ea factum Lycium.*] Hoc est, ex ea factum medicamentum ejusdem virtutis, ac fortassis ejusdem etiam nominis cum Lycio, de quo lib. 24. sect. 77. Lycium non unius singularis medicamenti nomenclatio fuit: ad varia quæ e radicibus decoctis fiebant, ea pertinuit. Vide Notas & Emendationes num. XXVI.

14. *Lysimachia.*] Dioscor. lib. 4. cap. 3.

15. *Plantago.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & fuse Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 159.

16. *Dictamnum pota.*] A cervis caprisque depastam ad ejicienda spicula certo remedio esse, dictum est superius, lib. 25. sect. 53.

17. *Et alia tela.*] Dioscor. lib. 3. cap 37. Καταπλασσομένη δὲ ἡ βοτάνη τὰς ὑποσχίζα τῶν ποδῶν ἢ τοῦ λοιποῦ σώματος θε-

extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. [18] Proxime pſeudodictamnum. Utraque etiam ſuppurationes diſcutit. [19] Ariſtolochia quoque putria hulcera exeſt: ſordida expurgat cum melle, vermeſque extrahit: [20] item clavos in hulcere natos, [21] & infixa corpori omnia, præcipue ſagittas, & oſſa fracta cum reſina. [22] Cava vero hulcera explet per ſe. Et cum iride recentia vulnera ex aceto. [23] Vetera hulcera verbenaca, [24] quinquefolium cum ſale & melle. Radices perſolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: [25] folia veteribus. Cum axungia utrumque: & ſuo folio operitur. [26] Damaſonium, ut in ſtruma: [27] folia verbaſci ex aceto aut vino. [28] Periſtereos ad omnia genera, vel calloſorum putreſcentiumque hulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix ſanat. [29] Item cyclamini radix vel per ſe, vel ex aceto, vel cum melle. [30] Eadem & contra ſteatomata efficax, ſicut ad hulcera manantia hyſſopum: item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta eſt, [31] ut ſquamam oſſibus extrahat. [32] Præſtant hoc & anagallides, [33] cohibentque quas vocant

NOTÆ.

ἐξαπύει Σκόλοπας. *Impoſita vero herba planta pedum reliquove corpori infixos impactos aculeos extrahit.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 23. de latentibus ſpiculis: *Sic etiam de dictamni foliis, vel radicibus contuſis, velocius fieri conſuevit, ſecundum veterum teſtimonia.*

18. *Proxime.*] Dioſc. lib. 3. cap. 38.

19. *Ariſtolochia.*] Dioſc. lib. 3. cap. 6. & Apuleïus, cap. 19. Tela quoque ariſtolochiæ pulvere vulneri appoſito ſtatim extrahi prodidit Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 23.

20. *Item clavos.*] Calloſam duritiem, inſtar clavi. *Clavos ex hulcere* quæ poſſint *evellere*, multa congerit Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 18.

21. *Et infixa.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. pro reſina mel adſciſcit. Dioſcor. loc. cit. ariſtolochiam id per ſe præſtare innuit: Ἀνάγει δὲ καὶ Σκόλοπας, ἀκίδας, λεπίδας ὀστῶν καταπλασσομένη ἀφίστησι. *Extrahit & impoſita aculeos, ac ſpicula, oſſiumque ſquamas removet.* Plinius cum *vermes extrahi* dixit, an non Σκώληκας legiſſe is videtur, pro Σκόλοπας?

22. *Cava vero.*] Καὶ τὰ κοῖλα πληροῖ σὺν ἴριδι καὶ μέλιτι. Dioſc. loc. cit.

23. *Vetera hulcera.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 61. Καὶ ῥυπαρὰ ἕλκη καθαίρει. *Et ſordida purgat hulcera.*

24. *Quinquefolium.*] Dioſc. lib. 4. cap. 42.

25. *Folia veteribus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 107.

26. *Damaſonium, ut in ſtruma.*] Ut in ſtrumæ remediis dictum eſt, ſect. 12.

27. *Folia verbaſci.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 104.

28. *Periſtereos.*] Sic & Dioſc. lib. 4. cap. 60.

29. *Item cyclamini.*] Dioſc. lib. 2. cap. 194.

30. *Eadem & contra ſteatomata.*] Στεάτωμα adipis effuſio ſub cute: Adipis contra naturam collectum aliquo loco incrementum. Pollux: Στεάτωμα, πιμελῆς παρέρροια ὑπὸ τῷ δέρματι.

31. *Vt ſquamam.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII. Squamæ hæc detractio, a recentioribus Chirurgis *Exfoliatio* dicitur.

32. *Præſtant hoc.*] Similis eſt ea dos illarum, qua adactos corpori aculeos extrahunt, teſte Dioſcor. lib. 2. cap. 209. & Galeno, lib. 6. de facult. ſimp. med. pag. 156.

33. *Cohibentque.*] Dioſc. lib. 2. cap. 209. τομῶν ἐφεκτικαί.

nomas, & rheumatiſmos. Utiles & recentibus plagis, ſed præcipue ſenum corpori. [34] Cum ceroto apoſtemata & hulcera tetra, folia mandragoræ recentia: [35] radix vulnera cum melle aut oleo: [36] cicuta cum ſiligine mixta mero: [37] aïzoum herpetas quoque & nomas, ac putreſcentia, ſicut erigeron verminoſa: [38] recentia autem vulnera aſtragali radix: & vetera quoque hulcera purgat hypociſthis utraque. [39] Leontopodii ſemen tritum in aqua, & cum polenta illitum, ſpicula ſagittarum extrahit: [40] item pycnocomi ſemen. [41] Tithymalus characias ſucco gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polenta & oleo: [42] orchis radices [43] hoc amplius, & cacoëthe ex aceto cum melle, ſiccæ & recentes: per ſe onothera [44] efferantia ſeſe hulcera ſanat. [45] Scythæ vulnera ſcythice curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficaciſſima eſt. [46] Vulneribus præſanatis aſphodeli radix decocta, [47] ut diximus, trita cum polenta & illita: quibuſcumque vero Apollinaris. [48] Aſtragali radix in pulverem trita humidis hulceribus prodeſt: [49] item callithrix decocta in aqua. Privatim vero iis quæ calceamento facta ſint, verbenaca, nec non & Lyſimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Polythrix inveteratis iiſdem utilior.

LXXXVIII. 1. [1] Polycnemon cunilæ bubulæ ſimilis eſt, ſemine

NOTÆ.

34. *Cum ceroto.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 76. cum polenta.

35. *Radix vulnera.*] Ictus ſerpentium, *πρὸς ἑρπετῶν πληγάς, σὺν μέλιτι ἢ ἐλαίῳ.* Dioſcor. loc. cit.

36. *Cicuta.*] Herpetas illitu reſtinguit, *ἕρπητας καταπλασθὲν σβέννυσιν*, inquit Dioſc. lib. 4. cap. 79.

37. *Aïzoum &c.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 89.

38. *Recentia autem.*] Et vetera quoque, Dioſc. auctore, lib. 4. cap. 62.

39. *Leontopodii.*] Quod Dioſcoridi, ut diximus, *λεοντοπέταλον* appellatur, lib. 3. cap. 110. Indicatum id jam antea, ſect. 79.

40. *Item pycnocomi.*] Dioſc. lib. 4. cap. 176. *Καὶ ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐξάγει*, *ſpicula & adactos corpori aculeos extrahit.*

41. *Tithymalus &c.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 165.

42. *Orchis radices.*] Totidem fere verbis Dioſc. lib. 3. cap. 142.

43. *Hoc amplius*] Hoc amplius, inquit, præſtant orchis radices, quod ſiccæ æque atque recentes hulcera *κακοήθη* ſanant.

44. *Efferantia*] Acerbiora hulcera, ob inflammationem. Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

45. *Scythæ.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13.

46. *Vulneribus præſanatis*] Celerius quam par eſt, ſanatis, clauſiſque: quibus metuenda intus nova ſuppuratio eſt.

47. *Vt diximus.*] Libro 22. ſect. 32.

48. *Aſtragali.*] Dioſc. lib. 4. cap. 62. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 160.

46. *Item callithrix.*] Dioſc. lib. 4. cap. 137.

Sect. LXXXVIII. 1. *Polycnemon.*] Sic Dioſcor. lib. 3. cap 108. *Πολύκνημον .... ἔχον φύλλα ὀριγάνῳ ἐμφερῆ· τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον ὥσπερ γλήχωνος· οὐκ ἔχει μέντοι τὸ σκιάδιον, μικρὰ δ' ἐπ' ἄκρῳ κορύμβια, μετ' εὐωδίας τινὸς δριμείας.* *Foliis origani, caule geniculis multis intercepto, uti pulegii. Neque vero umbellam habet, ſed parvos in cacumine corymbos cum acri quadam odoris jucunditate.* Nomen habet

pulegii, ſurculoſa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore: [2] ferro factis vulneribus commanducata imponitur, quinto die ſolvitur. [3] Symphyton ad cicatricem celerrime perducit: [4] item ſideritis. Hæc imponitur ex melle. [5] Verbaſci ſemine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. [6] Trixaginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur hulceribus, quæ ſerpunt: & alga in melle trita. [7] Vettonica ad carcinomata, & [8] melanias veteres, addito ſale.

LXXXIX. Verrucas tollit argemonia ex aceto, [1] vel batrachii radix, quæ & ungues ſcabros aufert. Linozoſtidis utriuſque folia, vel ſuccus illitus. [2] Tithymali omnes genera verrucarum omnia: item omnia pterygia, varoſque tollunt. [3] Cicatrices cum elegántia ad colorem

*Cap.XV. reducit ladanum. * [4] Artemiſiam & elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur laſſitudinem ſentire.

XC. [1] Muliebribus morbis medetur maxime in univerſum pæoniæ herbæ ſemen nigrum ex aqua mulſa. [2] Eadem & in radice vis menſes ciet: [3] panacis ſemen cum abſinthio menſes & ſudores: [4] ſcordotis potu & illitu. [5] Vettonica drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vulvarum vitia, [6] aut quæ a partu fiunt.

Notæ.

a crebris geniculis: quaſi multitibiam, multicruriamve dixeris. Belgæ pharmacopœi Calamintham aquaticam vocant, teſte Lobelio, in Adverſ. pag. 217.

2. *Ferro factis.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit.

3. *Symphyton.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

4. *Item ſideritis.*] Dioſc. lib. 4. cap. 33. 34. 35. 36.

5. *Verbaſci.*] Hanc urſæ vulneri recenti herbam applicant, & indunt: eaque vulnus obturant, teſte Baſilio in Hexaëm. homil. 9.

6. *Trixaginis.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 112.

7. *Vettonica.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43.

8. *Melanias.*] Μαλανία Græce nigritudinem corporis ſonat, nigraſque maculas.

Sect. LXXXIX. 1. *Vel batrachii.*] Dioſc. lib. 2. cap. 106. Ὄνυχας λεπροὺς καὶ ψώρας ἀφίστησι. … καὶ μυρμηκίας, καὶ ἀκροχορδόνας, &c.

2. *Tithymali.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 4. cap. 165. & Galenus, lib. 8. de facult. ſimp. med. pag. 236. Apuleïus item, cap. 108. tit. 2.

3. *Cicatrices.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 128.

4. *Artemiſiam.*] Vide quæ diximus ex Apuleïo, lib. 25. ſect. 81. Dioſc. in Nothis pag. 476. Ἀρτεμισίαν τὴν βοτάνην εἴ τις ἔχει ἐν ὁδῷ, λύει τὸν κάματον.

Sect. XC. 1. *Muliebribus.*] Dioſc. lib. 3. cap. 157.

2. *Eadem.*] Dioſcor. loco citato Κινεῖ δὲ καὶ τὰ καταμήνια, ἀμυγδάλου μέγεθος πινομένη. *Ciet menſes amygdalæ magnitudine pota.*

3. *Panacis ſemen &c.*] Dioſc. lib. 3. cap. 55.

4. *Scorditis.*] Hæc ſubdita menſes movet, inquit Dioſc. lib. 3. cap. 125. Προστεθεῖσα δὲ ἔμμηνα κινεῖ.

5. *Vettonica &c.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 1.

6. *Aut quæ a partu.*] Anton. Muſa, tit. 26. *Ad mulieres, quæ a partu labo-*

[7] Menses nimios sistit Achillea imposita, & decoctum ejus insidentibus. [8] Mammis imponitur hyoscyami semen ex vino: [9] locis radix e cataplasmate: & mammis etiam chelidonia. [10] Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. [11] Ipsum panaces in vino potum vulvas purgat, appositumque cum melle. Polemonia pota ex vino, secundas pellit: nidore [12] corrigit vulvas. [13] Centaurei minoris succus potu, fotuque menses ciet. [14] Item majoris radix, in vulvæ doloribus iisdem modis prodest. [15] Derasa vero & apposita, extrahit partus emortuos. [16] Plantago apponitur in lana in dolore vulvæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis est. [17] Menses ciet, partus emortuos vel transversos ejicit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. [18] Nec potu tantum, sed & illitu, & suffitu valet. [19] Proxime pseudodictamnum. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarii. Pluribus tamen modis aristolochia prodest: [20] nam & menses & secundas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota, vel subdita. Vulvas quoque procidentes inhibet fotu, vel suffitu, vel subjectu, [21] maxime tenuis. [22] Strangulatum ab his, mensiumque difficultatem, agaricum tribus obolis in

NOTÆ.

rant & febricitant: Vettonica drachmas duas, aquæ calidæ cyathos quatuor, si cum febre fuerit: sin vero sine febre, mulsi cyathos duos, & aquæ calidæ duos da bibere.

7. *Menses nimios.*] Totidem verbis id Diosc. pariter, lib. 4. cap. 36.

8. *Mammis.*] Diosc lib. 4. cap. 69 Ἀϱμόζει καὶ πρὸς μαστοὺς ἐν τοκετῷ ἐπαιρομένους, λεῖον μετ᾽ οἴνου καταπλασσόμενον. *Subvenit & mammis a partu tumentibus, si tritum ex vino imponatur.*

9. *Locis*] Locis muliebribus apposita Cataplasmatis omnibus quæ doloris levamentum præstant, utiliter admisceri docet Diosc. loc. cit. Anton. Musa, tit. 29. Vettonicam commendat, *Ad mulieres, quibus loci præ frigore moriuntur.*

10. *Secundas .... vel partus.*] Dioscor. lib. 4. cap. 55.

11. *Ipsum .... vulvas purgat.*] Succo diluto vulvæ inflationes duritiasque discuti; ait Diosc. loc. cit.

12. *Corrigit vulvas.*] Conversas restituit, & a strangulatione seu suffocatione eximit.

13. *Centaurei minoris.*] Dioscor. lib. 3. cap. 9.

14. *Item majoris.*] Dioscor. lib. 3. cap. 8.

15. *Derasa vero.*] Dioscor. lib. 3. cap. 8.

16. *Plantago.*] Diosc lib. 2. cap. 153. Δίδεται δὲ καὶ πρὸς φθίσιν, καὶ πρὸς ὑστερικὰς πνίγας· προστίθεται ἐν ἐρίῳ καὶ ὑστέρα ῥευματιζομένη, hoc est, si vulva fluxione laboret, plantago subditur in vellere. Locum ita interpunctione distinctum legisse Plinius videtur: non ut libri editi præ se ferunt

17. *Menses ciet &c.*] Hæc pariter Diosc. lib 3. cap. 37. Apuleïus, cap. 62. tit. 1. *Ad mulierem, si in utero mortuum fœtum habuerit: Herbæ dictamni &c.*

18. *Nec potu &c.*] Dioscor. loc. cit.

19. *Proxime.*] Et imbecillius. Diosc. lib. 3. cap. 38. οὐχ ὁμοίως ἐνεργεῖ.

20. *Nam & menses.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 6.

21. *Maxime tenuis.*] Tertium aristolochiæ genus, longissimæ tenuitatis, de quo sup. libro, sect. 54.

22. *Strangulatum ab his.*] A vulvis. Diosc. l. 3. c. 1. Ὀβολῶν δὲ δυεῖν πλῆθος διδόμενον μετ᾽ οἰνομέλιτος ... ὑστερικαῖς πνιξί, &c.

vini veteris cyatho potum, emendat: [23] peristereos apposita in adipe suillo recenti: anthirrinon cum rosaceo & melle. [24] Item apposita nymphææ Thessalæ radix, dolori medetur. [25] In vino nigro pota, profluvia inhibet. [26] E diverso ciet cyclamini radix pota & apposita. [27] Et vesicæ insidentium decocto medetur. [28] Secundas pota cissanthemos pellit, vulvam sanat: [29] E xiphio radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. [30] Peucedanum strangulatus vulvæ nidore ustum recreat: [31] menses albos præcipue psyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet: [32] semen mandragoræ potum vulvam purgat. [33] Menses ciet succus appositus, & emortuos partus. [34] Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulphure: contra facit batrachion potu vel cibo, ardens alias ([36] ut diximus) cruda. Sed cocta commendatur sale, & oleo, & cumino. [37] Daucum & menses & secundas potu facillime pellit. [38] Ladanum suffitu corrigit vulvas: dolori earum exhulceratisque imponitur. [39] Emortua scammonium pellit, potum vel appositum. [40] Menses ciet hypericum utrumque, appositum. Ante alia vero ([41] ut Hippocrati videtur) crethmos e vino, [42] semine vel radice: cortice trahit & secundas: succurrit & strangulationibus.

NOTÆ.

23. *Peristereos.*] Dioscor. lib. 4. cap. 60.

24. *Item . . . . Nymphææ Thessala.*] Ejus videlicet, quæ in Thessalia oritur, de qua lib. 25. sect. 37.

25. *In vino nigro.*] Ad verbum Diosc. lib. 3. cap. 149.

26. *E diverso.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. ad verbum.

27. *Et vesica.*] Et decocta radice medetur vesicæ mulierum in eo decocto insidentium.

28. *Secundas . . . . cissanthemos.*] Hoc est cyclaminos cissanthemos appellata: de qua pariter Diosc. lib. 2. cap. 195. Καὶ τὰς ἐκ τοκετῶν καθαίρει ποθεῖσα.

29. *E xiphio.*] Dioscor. lib. 4. cap. 20. subdi ob eam rem in pesso jubet.

30. *Peucedanum.*] Diosc. ad verbum, lib. 3. cap. 92.

31. *Menses albos.*] Ρ῾οῦν λευκὸν Græci vocant. Feminarum enim fluxiones addita coloris diversitate medici discriminant: sunt enim nigræ, rubentes, albæ, pallentes, & aquosæ. Vide Notas & Emendationes num. XXIX.

32. *Semen mandragoræ.*] Ad verbum Diosc. lib. 4. cap. 76.

33. *Menses ciet &c.*] Dioscor. loco citato.

34. *Nimia . . . . cum vivo sulphure.*] Vivum sulfur quid sit, dicemus lib. 35. sect. 50. Vide Notas & Emend. num. XXX.

35. *Contra facit.*] Ciet menses. Vide Notas & Emend. num. XXXI.

36. *Vt diximus.*] Libro 25. sect. 109. *Omnibus* batrachii seu ranunculi generibus *vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis, faciant.*

37. *Daucum.*] Diosc. lib. 3. cap. 83. de dauci semine: Πινόμενον, ἐμμήνων, ἐμβρύων, καὶ οὔρων ἀγωγόν.

38. *Ladanum . . . . vulvas.*] Conversas, vel ascendentes.

39. *Emortua.*] Mortuos partus. Diosc. lib. 4. cap. 171. Ὁ δὲ ὀπὸς προστιθέμενος ἐν ἐρίῳ ἔμβρυα φθείρει.

40. *Menses &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 171. & 174.

41. *Vt Hippocrati.*] Libro 1. de morb. mul. num. x. pag. 422.

42. *Semine, vel radice.*] Diosc. lib. 2. cap. 157.

ex aqua pota : item radix e geranio peculiariter ſecundis, [43] inflationibuſque vulvarum conveniens : purgat hippuris pota & appoſita vulvas. [44] Polygonus pota menſes ciet, & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, [45] item agaricum ex aqua mulſa. [46] Artemiſia vulvæ medetur trita, ex oleo irino, aut fico, aut cum myrrha appoſita. Ejuſdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. [47] Menſes & ſecundas ciet ramorum decoctum inſidentibus : item folia pota drachma. [48] Ad eadem omnia proſunt vel impoſita ventri, imo cum farina hordeacea. [49] Acoron quoque utile eſt interioribus feminarum morbis, [50] & conyza utraque, & crethmos. [51] Et anthyllides duæ vulvis utiliſſimæ, torminibuſque, ſecundarum moræ, in vino potæ. [52] Callithrix fotu locis medetur, [53] albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo potum, hypociſthis in rubro, profluvium ſiſtunt. [54] Hyſſopum ſuffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præſtantiſſima eſt. Peucedano quidam miſcent in vino nigro ſemen cupreſſi contritum. Nam ſemen pſyllii defervefactum in aqua, cum intepuit, [55] epiphoras omnes uteri lenit. [56] Symphyton tritum in vino nigro evocat menſes. Partus accelerat ſcordotis pota, drachma ſucci in aqua mulſa cyathis quatuor : dictamni folia præclare dantur ex aqua. Conſtat unius oboli pondere, vel ſi mortui ſint in utero infantes, protinus reddi ſine vexatione puerperæ. [57] Similiter prodeſt pſeudodictamnum, ſed tardius : [58] cyclaminos adalligata :

NOTÆ.

43. *Inflationibuſque.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

44. *Polygonus*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

45. *Item agaricum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 1. Ἄγει δὲ καὶ ἔμμηνα.

46. *Artemiſia.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 127 totidem verbis : & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 160.

47. *Menſes &c.*] Dioſc. loc. cit. ad verbum.

48. *Ad eadem omnia.*] Dioſc. loc. cit.

49. *Acoron quoque.*] Inſeſſu præſertim. Dioſc. lib. 1. cap. 2.

50. *Et conyza.*] Et hæc inſidentibus quoque in ejus decocto prodeſt : Dioſc. lib. 3. cap. 136. Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῆς ἐν καθίσματι τὰ ἐν μήτρᾳ θεραπεύει, καὶ ἔμμηνα ἀποκαθαίρει.

51. *Et anthyllides.*] Dioſc. lib. 3. cap. 153. ambas cum roſaceo & lacte ſubditas uteri inflammationes emollire tradit.

52. *Callithrix.*] Menſes eo cieri, & quæ a puerperio purgamenta relinquuntur, ſcribit Dioſcor. lib. 4. cap. 137. de trichomane.

53. *Albugines in capite.*] Furfures, credo, intelligit, porriginemque. Nam Dioſcor. loc. cit. Ἀποσμᾷ πίτυρα, *furfures deterget.*

54. *Hypociſthis.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 127.

55. *Epiphoras . . . . uteri.*] Vulvæ inflammationes. Vis eſt ei ſane ſumme refrigerans, ψύχει γὰρ ἱκανῶς, inquit Dioſc. lib. 4. cap. 70.

56. *Symphyton . . . . . evocat menſes.*] Hoc eſt, revocat, retinet, ſiſtit. Dioſc. lib. 4. cap. 9. de ſymphyto : Σὺν οἴνῳ δὲ ἑψηθὲν πίνεται πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ἐρυθρόν.

57. *Similiter . . . . ſed tardius.*] Dioſc. lib. 3. cap. 38.

58. *Cyclaminos.*] Dioſc. lib. 2. cap. 194. Ἔστι δὲ καὶ ὠκυτόκιον περιαπτομένη.

59 cissanthemos pota : Item vettonicæ farina ex aqua mulsa.

XCI. 1. [1] Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt [2] habentes uvas floribus oleæ similes, pallidiores tamen, semen album papaveris modo. [3] Thelygoni potu feminam concipi narrant. [4] Arsenogonon ab ea semine oleæ, nec alio distat. [5] Hujus potu mares generari perhibentur, si credimus. [6] Alii utramque ocimo similem tradunt. [7] Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile.

XCII. 2. Mammarum vitiis aïzoum, quod [1] digitellum appellavimus, unice medetur. Erigeron ex passo mammas uberiores facit : sonchum in farre coctum. [2] Quæ vero mastos vocatur, [3] illita, [4] pilos mammarum e partu nascentium aufert, [5] & testas in facie : aliaque cutis vitia emendat. [6] Gentiana, [7] nymphæa Heraclia illita, [8] cyclamini radix,

NOTÆ.

59. *Cissanthemos.*] Cyclaminos cissanthemos, qua pota Diosc. lib. 2. cap. 194. reliquias a partu purgari docet.

Sect. XCI. 1. *Arsenogonon &c.*] Hæc sunt ad verbum exscripta e Theophr. lib. 9. hist. 19. Ἀῤῥενόγονον καὶ θηλυγόνον. Nec multum abludit Diosc. lib 3. cap 140. Utrumque pingitur a Lobelio in Advers. pag. 261. Arrhenogonon phyllum marificum Theophrasti, Dioscoridis feminificum Clusius recte nuncupat, lib. 4. hist. rar. plant. pag. xlviij. Thelygonon contra mas est Dioscoridi, Theophrasto feminificum. Utrumque in horto Regio vidimus.

2. *Habentes uvas.*] Semen racemosum, ei quodammodo simile, quod, postquam defloruit olea, primulum emergit, atque conspicitur. Dioscor. loc. cit.

3. *Thelygoni.*] Narrat id quidem Cratevas apud Diosc. lib. 3. cap. 140. Fabulæ affine existimat Theophrastus, loc. cit. Fecere interim a maribus feminisve gignendis utrique herbæ nomen.

4. *Arsenogonon.*] Arsenogono ait esse semen quale oleæ, feminæ nullum esse. Sic Theophr. Contra Dioscorides feminæ seu thelygono semen adjudicat : adimit mari.

5. *Hujus potu.*] Et hoc a Crateva confictum.

6. *Alii utramque.*] Ex horum est numero Theophr. loc. cit.

4. *Arsenogoni . . . . testibus.*] Quamobrem Phyllon testiculatum recentiores herbarii nominant.

Sect. XCII. 1. *Digitellum appellavimus.*] Libro 25. sect. 102. Est id aïzoum majus.

2. *Quæ vero mastos.*] Nomen a mamma factum, quæ Græcis μαστὸς & μαζὸς scribitur : facies incognita.

3. *Illita.*] Sic Reg. codex 2. recte, non *indita.* Quis enim approbet mammis herbam indi ?

4. *Pilos mammarum.*] Casu nimirum aliquo nascentium in extima mammarum cute. Hos enim, ut in palpebris, sic in mammis pariter, psilothri vice, herba hæc, dum illinitur, exterit. Cave enim aut de pilo intelligas, qui forte sit potu haustus, exitumque per mammas quærat, quod fieri non posse puto, etsi ita Philosophus tradit, lib. 4. hist. anim. aut de vermiculo qui sit capilli specie, quem Rondeletius confinxit, lib. 18. cap. 25. Nam de vitiis summæ cutis agi, & de psilothris, Plinius ipse monet, cum subjicit, *aliaque cutis vitia emendat.* Et mox : *Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus.* Vide Schenckium, lib. 2. Observ. Medic. tit. de morbo pilari, pag. 332.

5. *Et testas.*] Maculas quæ testam colore referant. Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non *tineas.*

6. *Gentiana.*] Diosc. lib. 3. cap. 3.

7. *Nymphæa.*] Ἀλφοὺς σμήχει σὺν ὕδατι, *vitiligines ex aqua tollit.* Diosc. lib. 3. cap. 148.

8. *Cyclamini.*] Diosc. lib. 3. cap. 194. Ῥύπτει δὲ καὶ χρῶτα ἡ ῥίζα, &c.

maculas

maculas omnes. [9] Cacaliæ grana mixta ceræ liquidæ extendunt cutem in facie, erugantque: vitia omnia acori emendat.

XCIII. 1. Capillum Lysimachia flavum facit: denigrat hypericon, [1] quod & corion radix vocatur.

2. [2] Item ophrys herba [3] denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigritiam dat & Polemonia, in oleo decocta. [4] Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: verum [5] jam & viris est in usus. Efficacissimum autem habetur archezostis: [6] Item tithymali succo, vel in Sole cum oleo illito crebro, vel evulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat [7] hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

NOTÆ.

9. *Cacaliæ.*] Diosc. totidem verbis, lib. 4. cap. 123.

Sect. XCIII. 1. *Quod & corion.*] M S S. *corison* & *coristum.*

2. *Item ophrys.*] In Reg. 1. *hophros.* Reg. 2. *ophros.* Index, & libri editi, *ophrys.* Quidam tamen in Indice M S S *orbris.* Nomine ac facie perinde ignota.

3. *Denticulato oleri.*] Brassicæ similis, cujus folia sint incisuris distincta.

4. *Psilothrum.*] Ψίλωθρον, medicamentum depilatorium, a ψιλόω depilo.

5. *Jam & viris.*] Postquam mores degenerare cœperunt.

6. *Item tithymali.*] Totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 165.

7. *Hyssopum.*] Importune nobis nescio qui œsypum hic obtrudunt, pro hyssopo: quod & semel superius factitarunt: cum medicinæ omnes hoc libro comprehensæ, non ex animalibus, sed ex herbis, omnino petantur.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXVI.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 5. I. AD *postremum vero nigrescente.*] Sunt qui *increscente* malint, quoniam ita Marcellus Empir. scripsit, cap. 19. pag 130. Sed error is librariorum est, tum ex Plinii nostri optimis codicibus, tum ex Plinio altero Valeriano corrigendus, qui lib. 2. cap. 57. *postremo nigrescente* scripsit : tum vero maxime ex Corn. Celso, ita morbum eum describente, lib. 3. cap. 25. *Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet : Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur, &c.*

Sect. 6. II. *Ante omnes celebratam rationem eam .... defendente.*] Ita restituimus ope codicis Reg. 1 cum prius implicata admodum sententia, spretisque artis ipsius præceptis, non sine insigni orationis vitio, *descendente* legeretur.

Sect. 8. III. *In urbe nimbosa, imo vero tota Italia imperatrice.*] Prius *in urbe umbrosa* legebatur, perperam, refragantibus codicibus vetustis, Reg. 1. 2. Colb. &c. quos secuti sumus. Neque vero umbrosa esse tota Italia potest : nimbis obnoxia esse tota potest. Plinius ipse, lib. 2. sect. 51 æstatem nimbosam esse in Italia prodidit : idcirco ibi semper quodammodo aërem vernare, vel autumnare.

Sect. 10. IV. *Hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Sed scrupulum movet Marcellus Empiricus, qui cum operi suo Plinii sententias plurimis in locis asperserit, pro glutino lupinum adsciscit, cap. 19. pag. 129. *Mentagra medetur*. inquit, *hibisci radix cum lupino & aceto, ad tertias cocta & apposita.* Plinius Valer. adhuc importunior, lib. 2. cap. 56. *Licheni arcendo : Ficulnei caules*, inquit, *in aceto cocti & triti illinuntur : Hibisci radix cum glutino lupino in aceto decocta ad quartas similiter adhibetur.* An glutinum is lupinum intelligit, quod ex lupi genitalibus fiat, ut ex vitulorum genitalibus vitulinum noster commendat, & ad lichenas quidem, lib. 28. sect. 50. An potius glutinum e lupini farina, quæ lepras emendare, aliaque cutis vitia dicitur, lib. 22. sect. 74.

Ibid. V. *Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, & lingua.*] Diosc. lib. 4. cap. 53. de lichene herba, seu musco : Ὠφελεῖ δὲ καὶ ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος διαχειόμενον· στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ῥευματισμοὺς θεραπεύει. *Iuvat & arquatos cum melle illitus : ceterum defluxionibus oris ac linguæ succurrit* Ita etiam, ut ne quid dissimulem, scripsisse mihi Græcus auctor videtur, unde Pliniana hæc manarunt. Legisse tamen aliter Plinium haud obscure intelligis : ita nimirum : μετὰ μέλιτος διαχειομένου στόματός τε καὶ τῆς γλώττης. Ῥευματισμοὺς θεραπεύεται.

Sect. 11. VI. *Hyssopum cum vino decoctum*] Emendant ex Chiffl. cod. *cum fico.* Sic etiam Reg. 2. At Reg. 1. Colb. & vulgati omnes, *cum vino.* Favet alter Plinius Valer. lib. 1 cap. 52. cui titulum fecit, *Anginæ medendo Hyssopum quoque*, inquit, *cum vino decoctum gargarizetur.* Dioscorides tamen priorem lectionem adjuvat, Chiffl. codicis, & Regii 2. Is enim lib. 3. cap. 30. Συνάγχαις δὲ ἀναγαργάρισμα μετὰ σύκων ἀφεψήματος ἄριστον.

Sect. 15. VII. *Hyssopi quinque rami cum duobus rutæ, & ficis tribus decocti thoracem pur-*

gant.] Pintianus ex suo codice legit, *& fici tribus* : ut sententia sit, quemadmodum hyssopi quinque, & rutæ duos, sic & fici ramos ternos requiri, quod falsum est. Ficus ipsas hic opus esse, nec solicitandum Plinii contextum Marcellus Empiricus admonet, cap. 16. pag. 118. *Ficus siccæ tres*, inquit, *cum hyssopi modico, & parvo rutæ fasciculo, & quartario feni Græci purgati, cum aquæ nitidæ sextario ad medias decoquuntur, & colantur : inde tres potiones per triduum tussi nimia laborantibus dantur : mirum remedium est.*

VIII. *Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat, radix herbæ consiliginis, quam nuper inventam diximus. Suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, &c.*] Prius vitiosa interpunctione sic legebatur : *Peculiariter autem .... phthisis tentat.* Ut ad verbenacam de qua proxime ante sermo erat, pertinere ista viderentur. Mox nova instituta periodo, *Radix herbæ .... inventam diximus, suum quidem &c.* At priora illa, de phthisicis, ad consiliginem spectare, Plinius ipse libro superiore admonuit, sect. 48. ubi de consiligine, *Prodest*, inquit, *ut demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi* : hunc nimirum, quem nunc versamus, prospiciens locum. Sect. 21.

IX. *Pota tribus obolis sanguinis exscreationes, cum amylo. Dysenterias, pota, & infusa.*] Prius legebatur, vitiosa interpunctione, *sanguinis exscreationes. Cum amylo dysenterias &c.* At licet alvum sistat amylum, ut dictum est, lib. 22. sect. 67. tamen ad sanguinis exscreationes sæpius datur. Unde loco cit. Plinius : *Datur cum ovo his qui sanguinem rejecerint.* Et lib. 23. sect. 75. de amygdalis : *Sanguinem sistunt cum amylo*, ubi simile interpunctionis mendum, Dioscoridis admonitu, aliorumque, sustulimus. Sect. 31.

X. *Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus.*] Ita libri omnes, etiam conditivi, manuque exarati, Reg. Colb. ceterique. Nec Salmasium moror, qui pag. 1288. in Solin. *helvaceus* rescribit, interpretaturque ex purpureo albicantem, nullo codice, nullo scriptore suffragante. Geminum epithymum, viride, albidumque, agnoscit auctor libri de simp. med. ad Paternianum, tomo 13. operum Galeni, pag. 990. *Epithymum*, inquit, *est flos herbæ assimilis setæ*, (lego *satureiæ*,) *subviridis ...: Nam verus epithymi flos exalbidus est, & asper, & plurimum in Pamphylia invenitur.* Sect. 35.

XI. *Quidam hippopheon vocant.*] Sic libri omnes, sic Index ipse. Rectius tamen videtur *hypopheon*, quod sub stœbe fortassis, quæ φέως quoque appellatur, lib. 22. sect. 13. innasci solet. Aëtius, lib. 3. cap. 29. pag. 103. Παραπλησίως δὲ τῷ ἐπιθύμῳ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς στοιβῆς φυόμενον, &c. *Similis vis ei quoque est, qui stœbe adnascitur : item qui thymbræ, ideo epithymbron dictum &c.* Ibid.

XII. *Et panos discutit.*] In libris editis, *Et capnos strumam discutit.* Quasi vero e proposito sit commemorare modo ex iis herbam aliquam, quæ nihil ad alvum medendum juvat, quo nunc in argumento uno habitare se professus est apertissime jam a sectione 28. In MSS. Reg. 1. *Et carostrum* : hoc tantum. In Reg. 2. *Et capnostruma.* Cur vero *& panos discutit* amplexi sumus, ubi tam obscura vestigia se se offerunt sinceræ lectionis, in causa Dioscorides fuit : cujus hæc plane gemina de pycnocomo sententia, lib. 4. cap. 176. Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττόμενα, φύματα καὶ δοθιῆνας διαφορεῖ. Sect. 36.

XIII. *Florem & semen non fert.*] Ita recte vetus codex Dalecampii. Prius legebatur : *Floret & semen non fert*, quod falsum. In Reg. 1 *Floret semen non infert.* Reg. 2. *Floret semen non fert.* Alii aliter. Theophr. lib. 9 hist. cap. 22 hoc tantum : Τὸ δὲ πολυπόδιον μετὰ τὰ ὕδατα αἰεὶ βάλλει, σπέρμα δὲ οὐ φύει. *Filicula semper post imbres erumpit : semen autem non fert.* Sect. 37.

XIV. *Radix circa ortum Canis excavatur, ut in ipsam confluat succus.*] Ita emendavimus ex fide codicum Reg. Colb. Chiffl. cum prius *in ipsa* alii minus apposite scribendum censerent. Rem dilucide Dioscorides explicat, lib. 4. cap 171. *Succus*, inquit, *legitur hunc in modum : Capite exempto radix ita cultro excavatur, ut excavatio sensim a latiore orbe in acutum desinat : proindeque in id cavum confluit* Sect. 38.

succus, qui conchis demum excipitur. Συλλέγεται δ' ὁ ὀπὸς, κεφαλῆς ἀπὸ τῆς ῥίζης ἀφαιρουμένης, καὶ θαλοειδῶς τεμνομένης εἰς κοιλότητα· συῤῥεῖ γὰρ εἰς αὐτὴν ὁ ὀπὸς, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς μύακας.

Ibid. XV. *Tithymalus enim linguam excalfacit. Vsus bimo: nec ante, nec postea utili.*] Prius legebatur, *linguam excalfacit bulbi more, nec ante, nec postea utile.* Dalecampius emendabat, *nec ante cibos, nec postea utile.* In Reg. 1. *Excalfacit. Vusbimoneetcante, nec postea &c.* At in Reg. 2. nitide ac perspicue, *usus bimo: nec ante, nec postea* &c. quod & Pintianus in suo vidit. Sic ipse Plinius, lib. 27. sect. 55. *Vsus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque postea.*

Ibid. XVI. *Rubris, succosis.*] E nostra id emendatione, admonitu codicis Regii 2. in quo diserte sic scribitur: etsi in Reg. 1. librisque editis, *rugosis* legitur. Adstipulatur emendationi Diosc. lib. 4. cap. 165. *Tithymali characiæ caules*, inquit, *supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, acri lacteoque succo referti.* Τοῦ δὲ χαρακίου καλουμένου, καυλοὶ μὲν ὑπὲρ πῆχυν, ἐρυθεῖς, ὀποῦ δριμέως καὶ λευκοῦ μεστοί. Et Apuleïus, cap. 108. *Characias* .... *thyrsis ultra longitudinem cubitalem rubris, succi acrioris, &c.*

Ibid. XVII. *A radice foliis pæne oleæ.*] Prius legebatur, *foliis pendulis*: quod vel ipsa tithymali effigies coarguit. In Reg. 1. cod. *folis panale.* In Reg. 2. *penclce.* In Parm. ceterisque omnibus usque ad Frobenium, *pendet.* Is *pendulis* maluit. Sed indubitatam esse nostram emendationem non vestigia modo haud obscura veteris scripturæ, sed & Dioscorides ipse admonet, in descriptione tithymali characiæ: *Folia*, inquit, *sunt circa ramulos oleaginis similia, sed longiora & angustiora*: φύλλα δὲ περὶ τὰς ῥάβδους ὅμοια ἐλαίᾳ, μακρότερα δὲ, καὶ στενότερα. Theophrasto etiam præeunte, lib. 9. hist. cap. 12. Τὸ μὲν φύλλον ἐλαιῶδες ἔχει. Apuleïus similiter, cap. 108. *Foliis olivæ similibus, paulo angustioribus, & longioribus.* Neque hi scriptores modo, sed & res ipsa, plantæque forma, quam sæpe sumus contemplati, favet.

Sect. 64. XVIII. *Succus hyoscyami cum farina, vel semen.*] Scribit Dalecampius in ora editionis suæ, ex codicis vetusti nescio cujus auctoritate, *cum farina sesamæ.* Ex interpolatoris id cujuspiam officina est. Vulgatæ lectioni M SS. codices, Plinio ipsi Dioscorides suffragatur, lib. 4. cap. 69. de succo hyoscyami: Σὺν ἀλεύροις δὲ ἢ ἀλφίτοις .... πρὸς τε ὀφθαλμῶν φλεγμονὰς, καὶ τὰς ἄλλας· τὸ δὲ σπέρμα τὰ αὐτὰ παρέχει.

Sect. 66. XIX. *Vettonica nervis* .... *pota, ut in jocinere.*] Ita libri editi, & Reg. 2. recte. In quibusdam aliis, *posita*, perperam. Etsi ex iis Dalecampius fortassis *imposita* scribi satius esse conjiciat Cum vero eundem Vettonicæ sumendæ modum in hisce morborum generibus præfiniat, quem in jocinere sanando adhibuit sect. 19 ibique cyathis tribus bibendum admoneat, quin & *pota* quoque hic legi oporteat, dubium esse nemini potest.

Sect. 70. XX. *Sanat & archezost.., sed anno pota.*] In libris vulgatis, *sed cum ammineo pota.* Interpolatoris id manu insertum, non ipsius auctoris. In Reg. 2. *sed anno* Favet Dioscorides, lib. 4. lib. 184. de vite alba: Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ἐπιληψίας ὁλκὴ ά καθ' ἡμέραν, πρὸς ἐνιαυτόν. *Bibitur ad morbum comitialem drachmæ pondere quotidie anno toto.* Vidit e suo codice hoc mendum etiam Pintianus.

Sect. 74. XXI. *Secatur in asses, ut cucumis.*] Prius legebatur, *Siccatur in ære, ut cucumis.* In Reg. 1. *Siccatur in hasres.* Reg. 2 *Siccatur in asses.* Chiffl. *in arses.* Nostram emendationem, non ipsa modo loci sententia, resque ipsa constabilit, sed & Theophrastus a quo hæc manarunt, lib. 9. hist. cap. 10. Τέμνουσι δὲ τροχίσκους, inquit, ὥσπερ ῥαφανίδος· ἐνείροντες δὲ ἐν γλύκει ἐκκρέμασιν ὑπὲρ καπνοῦ. *Secant mandragoræ orbiculos, sicuti raphani, & involutos musto in fumo suspendunt.*

Sect. 75. XXII *Folia ephemeri tuberibus, tumoribusque illinuntur.*] Ita libri omnes vulgati, conditivique, quos quidem vidi. Dalecampius ex nescio quo vetere exemplari legit, *uberum tumoribus.* Frustra, non libris modo refragantibus, & ipso Dioscoride, apud quem hæc verbis totidem omnino exstant, lib. 4. cap. 85. Τὰ δὲ

φύλλα ἐν οἴνῳ ἑψηθέντα καὶ καταπλασθέντα, οἰδήματα καὶ φύματα διαφορεῖ, μήπω ὑγρὸν ἔχοντα.

XXIII. *Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle.*] Postrema hæc verba, *cum sale & melle*, negat Pintianus in suo exemplari legi: nec sane leguntur in Reg. 2. At Regius 1 multo vetustior ea plane exhibet, ut adeo expungere ea religio fuerit. Dioscoridem lib. 4. cap. 42. scripsisse scio in hunc modum: Ἰᾶται δὲ καὶ ἴκτερον ταχέως ὁ χυλὸς τῶν φύλλων ποθεὶς ἐπὶ τινας ἡμέρας τριῶν κυάθων πλῆθος. Τραύματά τε καὶ σύριγγας μεθ' ἁλῶν καὶ μέλιτος καταπλαττόμενα ἰᾶται. *Celeriter quoque regio morbo medetur foliorum succus, tribus cyathis aliquot diebus epotus. Eadem cum sale & melle imposita, tam vulneribus quam fistulis remedio sunt.* An igitur apud scriptorem Græcum, ex quo uterque hausit, cum hasce conjunctas cerneret medicinas, temere Plinius ex subsequente ad superiorem sal melque transvexerit, an ad ipsam ea reapse pertineant, aliis æstimandum relinquo. Translata temere ab eo esse vix adducor ut credam: cum ea ipsa rursum adhibeat sect. seq. ad sanandas fistulas: rursumque sect. 87. ad hulcera vetera: quos in usus & a Dioscoride hic adsciscuntur. Sect. 76.

XXIV. *Ambusta sanantur plantagine, arctio.*] Sic sane restituendus hic locus fuit, ex MSS. Reg. Colb. aliorumque fide, Parmensisque, ac ceterarum editionum, ante Frobenium, quo auctore *arcio* legimus in libris deinceps vulgatis. At aliud arcion, aliud arction est. Neque arcio sive persolatæ hanc vim ambusta sanandi Dioscorides attribuit: arctio plane adjudicat, lib. 4. cap. 106. Καὶ πυρικαύστων καὶ χιμέτλης ἐστὶ καταντλημα. *Ambusta pernionesque eo foventur.* Geminat errorem Apuleïus, cap. 36. tit. 7. cum ne ad persolatam quidem, sed ad personaciam, quæ alia est, hoc medicamentum refert. Sect. 80.

XXV. *Clymenos vero, si ore sanguis &c.*] Hanc emendationem debemus Regio 2. codici, in quo diserte *Clymenus* legitur: cum in libris hactenus editis legatur, *cyclaminos.* In Reg. 1. *cyclemenus.* De cyclamino sane ea quæ hic commemorantur, affirmari vere nequeunt: de clymeno Dioscorides affirmavit, lib. 4. cap. 13. Ποιεῖ δὲ ὁ χυλὸς πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενος· καὶ κοιλιακοὺς, καὶ ῥοῦν ἐρυθρὸν, &c. *Ad sanguinis rejectionem clymeni succus in potu est efficax, itemque ad cœliacorum profluvia, rubentemque fluorem muliebrem* &c. Sect. 82.

XXVI. *Vulneribus, ex ea factum Lycium.*] Ita libri omnes constantissime. Nugantur, qui vel *collyrium* hoc loco, ut Gasp. Hofmannus, lib. 4. Var. sect. cap. 27. vel quod haud paulo insulsius est, *licinium* substituunt, exemplaribus omnibus invitis, ipsoque adeo scriptore Plinio: cujus sententia verbis Græci auctoris egregie constabilitur. Dioscoridem dico, lib. 3. cap. 3. de Gentiana: Ἔστι δὲ τραυματικὴ, ἐπιτιθεμένη ὡς τὸ Λύκιον, ὑπονόμων τε ἑλκῶν ἴαμα, &c. *Imposita, ut Lycium, vulneraria est, & cuniculatim depascentibus hulceribus medetur.* Sect. 87.

XXVII. *Vt squamam ossibus extrahat.*] Prius *saniem* legebatur. *Squamam* restituimus ex codd. Reg. Colb & Chiffl. atque adeo ex ipso Dioscoride, lib. 3. cap. 92. de peucedani radice: Καθαίρει δὲ λεία ξηρὰ τὰ ῥυπαρὰ ἕλκη, καὶ λεπίδας ἀπὸ ὀστέων ἀφίστησι, καὶ ἐπουλοῖ τὰ παλαιά. *Arida trita sordida purgat hulcera, ossium squamas extrahit, veteraque hulcera cicatrice obducit.* Vidit hoc & in suo codice ante nos Pintianus. Ibid.

XXVIII. *Efferantia sese hulcera.*] Hactenus *efferentia* libri omnes exhibent. Sed *efferantia* satius visum est: tum quod hac voce & alibi Plinius usus, lib. 8. sect. 77. de suibus: *Verum efferantur:* Græci dicerent, θηριοῦται. Est enim θηρίωσις efferatio: tum quod exprimi ea felicius arbitrati sumus id quod Græci θηριῶδες ἕλκος appellant. Dioscor. lib. 4. cap. 118. de hac ipsa onothera agens, in nunc sumus: Καταπλασθεῖσα δὲ, πραΰνει τὰ θηριώδη ἕλκη. Ibid.

XXIX. *Menses albos.*] Ita rescripsimus admonitu codicis Reg. 2. maxime vero ex re ipsa. In Reg. 1. *menses alvos.* In editis hactenus libris insulse, *menses alvosque.* Quid sint menses albi, diximus abunde in Notis prioribus. Sect. 90.

XXX. *Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulphure.*] Ita plane Reg. Ibid.

2. & Colb. Interpolatorum manu id confictum, quod libri vulgati præ se ferunt, *cum vino & sulphure*. Vinum abdicat Diosc. lib. 4. cap. 76. de mandragora, vivum sulphur adsciscit. Τὸ δὲ σπέρμα τῶν μήλων ... προστεθὲν μετ᾽ ἀπύρου θείου, ῥοῦν ἵστησιν ἐρυθρόν. Occupavit & hoc Pintianus e suo codice.

Ibid. XXXI. *Contra facit batrachion .... ardens alias.*] Prius legebatur, *Alvi profluvia sistit & contrahit batrachion*. Emendationem debemus Regio 2. codici, & Pintiani pariter exemplari. Et sane ita loci sententia postulat: Mirum enim id esse Plinius innuit, tam diversas tamque dissimiles in herba una eademque dotes reperiri, ut cruda quidem causticam vim, atque adeo spissantem, seu adstringentem obtineat: cocta contra, vel in cibo ac potu præbita, contrariam, hoc est, mollientem, μαλακτικήν.

Ibid. XXXII. *Item radix e geranio .... inflationibusque vulvarum.*] Non codicum modo primitivorum fidem, Reg. Colb. Chiffl. sed & Dioscoridis auctoritatem amplexi, *inflationibus* scripsimus, pro *inflammationibus*. Sic enim ille, lib. 3. cap. 131. de geranio: Ποθεῖσα ἐν οἴνῳ ἄχει < πλῆθος ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει. *Drachmæ pondere in vino pota vulvæ inflationes discutit.*

Ibid. XXXIII. *Polygonus pota menses ciet, & althææ radix.*] Ita profecto libri omnes, tum vulgati, tum conditivi. Et de althæa quidem, cieri ea menstrua, tum usus edocet quotidianus, tum etiam Dioscor. lib. 3. cap. 163. At vero polygonon adstringentis esse facultatis, mensesque ea sisti clamant omnes, post Diosc. lib. 4. cap. 4. & 5. Quamobrem considerandum amplius num ita legi hic oporteat: *Polygonus pota menses sistit: ciet althææ radix:* quod incuria amanuensium excidisse vox ea *sistit* videtur.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXVII.

I. CRESCIT profecto apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantoque major copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inveniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inventio. Nunc vero deorum fuisse eam apparet, aut certe divinam, etiam cum homo inveniret: eandemque omnium parentem & genuisse hæc, & ostendisse, nullo vitæ miraculo majore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam a Mæotis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante ultraque Herculis columnas: [1] & ipso rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani insulis extra terras positis, itemque Æthiopidem ab exusto sideribus axe: alias præterea aliunde ultro citroque humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis majestate, non homines modo diversis inter se terris gentibusque, verum etiam montes & excedentia in nubes juga, partusque eorum & herbas quoque invicem ostentante. Æternum quæso Deorum sit munus istud. Adeo Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur. CAPUT I.

II. Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum: [1] & tactis quoque genitalibus feminini sexus animalium eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas [2] dormientes a [3] Calpurnio CAP. II.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Et ipso.*] Et ubi ipsa rerum natura deficit.

Sect II. 1. *Et tactis quoque.*] Hoc ante jam attigit, lib. 25. sect. 75. Appellationis θηλυφόνον causa hæc est, ut mox dicetur. Accepit hoc Plinius a Theophr. lib. 9. hist. cap. 19.

2. *Dormientes.*] Habent hanc vocem codices Reg. 1. 2. A ceteris plerisque abest.

3. *Calpurnio Bestia.*] Socius hic fuit conjurationis Catilinanæ. Meminit ejus Sallustius.

Bestia uxores [4] M. Cæcilius accusator objecit. Hinc illa atrox peroratio ejus [5] in digitum. [6] Ortum fabulæ narravere, e spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is [7] ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus adversari, experiendo datum in vino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit: mirumque, exitialia per se ambo cum sint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. [8] Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & vinci se confitentur. [9] Auxiliatur his elleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum [10] duobus malis, suo & omnium. Quæ si quis ullo forte ab homine excogitari potuisse credit, ingrate Deorum munera intelligit. [11] Tangunt carnes aconito, necantque gustatu earum pantheras: nisi hoc fieret, repleturas [12] illos situs. [13] Ob id quidam pardalianches appellavere. [14] At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut novum nasci? [15] quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

*Cap. III. * Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita invenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, utraque conjectura pari, sive ista quotidie feras invenire, sive semper scire judicemus, Pudendumque rursus, omnia

Notæ.

4. *M. Cæcilius.*] Ejus Q. Cæcilii, ut apparet, frater, adversus quem Divinationem Tullius recitavit.

5. *In digitum.*] In eum Calpurnii digitum, quo uxorum suarum τὰ αἰδοῖα tetigerat, & sic interemerat. Vide Notas & Emend. num. I.

6. *Ortum fabulæ.*] Nempe venenum. Hanc fabulam & Dionysius Perieg. refert, in descript. orbis, vers. 788. & Nicander in Alexiph. statim initio.

7. *Ad inferos aditus.*] Plinius lib. 6. sect. 1. *Portus Acone, veneno aconito dirus: specus Acherusia.*

8. *Torpescunt.*] Et hoc superius indicatum lib. 25. sect. 75. Adnotavit etiam Diosc. lib. 4. cap. 77.

9. *Auxiliatur eis.*] Plinius, lib. 25. sect. 75.

10. *Duobus malis.*] Elleboro, & scorpioni: est enim elleborum aconiti peculiare malum: scorpio, commune omnium.

11. *Tangunt carnes,*] Transcripsit hæc Solinus a Plinio, cap. 17. pag. 37. & 38. Refert quoque Dioscor. lib. 4. cap. 77.

12. *Illos situs.*] Illas regiones.

13. *Ob id quidam.*] Solinus, loc. cit. Nicander in Alexiph. pag. 11. iisdem ferme verbis. Παρδαλιαγχὲς igitur, ἀπὸ τοῦ παρδάλεις ἄγχειν, quod pantheras enecet, aconitum appellavere.

14. *At illas.*] Solinus, loc. cit. Vide quæ in eam rem diximus, lib. 8. sect. 41.

15. *Quoniam feris.*] Quoniam feræ rationem & usum earum rerum quas agunt tradere invicem aliæ aliis non possunt.

animalia,

animalia, quæ ſint ſalutaria ipſis, noſſe, præter hominem. Sed majores [16] oculorum quoque medicamentis aconitum miſceri ſaluberrime promulgavere, aperta profeſſione malum quidem nullum eſſe ſine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monſtrare quale ſit aconitum, vel deprehendendi gratia. [17] Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice [18] leniter hirſuta. [19] Radicem modicam cammaro ſimilem marino. [20] Quare quidam cammaron appellavere, alii thelyphonon, [21] ex qua diximus cauſa. [22] Radix incurvatur paulum ſcorpionum modo, quare & ſcorpion aliqui appellavere. [23] Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & e longinquo odore mures necat. [24] Naſcitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem nutriente. Hanc aliqui

NOTÆ.

16. *Oculorum.*] Dioſc. lib. 4. cap. 77. de aconito: Μίγνυται δὲ καὶ ὀφθαλμικαῖς ἀνωδύνοις δυνάμεσι. *Miſcetur & oculorum medicamentis doloris levandi vi præditis.*

17. *Folia habet.*] Totidem notis ac verbis delineatur a Dioſcor. loc. cit. & ab auctore libri de ſimp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 985. Pingitur a Dodonæo, pag. 434. Gallis, *Aconit*. Genera amplius ſedecim ab eodem picta vidimus in horto Regio.

18. *Leniter hirſuta.*] Tenui lanugine pubeſcentia: quod & nos tractando novimus.

19. *Radicem ... cammaro.*] Scorpioni caudæ, ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ dixit Dioſcor. loc. cit. Plinius magis caute, a re potius nota, cammaro ſcilicet, ſive cancro, potius quam a ſcorpione ignota, ſimilitudinem traxit.

20. *Quare quidam.*] Galenus unus occurrit, & Erotianus, qui κάμμαρον vocitarint: ceteri κάμμορον dicunt. Dioſcor. lib. 4. cap. 77. Ἀκόνιτον, οἱ δὲ παρδαλιαγχὲς, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηρoφόνον. Nicander in Alexiph. pag 131.

Πολλάκι θηλυφόνον καὶ κάμμορον.

Κάμμορον quaſi κατάμορον, *Mortiferum*: vel, ut ait Schol. Nicandri, pag. 53. κακῷ μόρῳ αἰαιροῦν. At Galenus in Explic. vocum Hippocr. pag. 92. tom. 2. Κάμμαρον, τὸ, τε τῇ σμικρᾷ καρίδι ἐοικὸς ζῶον, ἤδη ἀπὸ τῆς πρὸς τοῦτο τῆς ῥίζης ὁμοιότητος τὸ ἀκόνιτον. Erotianus, in Onomaſt. vocum Hippocr. tom. 2. operum Galeni, pag. 122. Διοσκουρίδης ... φησὶ τὸ ἀκόνιτον εἰρῆσθαι ὑπό τινων κάμμαρον, ὡς θηλυφόνον.

21. *Ex qua diximus cauſa.*] Paulo ante, *quod tactis genitalibus feminini ſexus animalium eodem die inferat mortem.*

22. *Radix.*] Dioſc. & Galenus, proxime citati.

23. *Nec defuere.*] Dioſc. & Nicander, locis citatis.

24. *Naſcitur in.*] Nicander in Alexiph. pag. 131.

Ἐν δ᾽ ἀκοναίοις
Θηλείην ἀκόνιτον ἀνεβλάστησεν ὀρόγκοις.

Hoc eſt, Gorræo interprete:

Duris in cautibus, altos
Per montes naſcuntur, & hinc aconita vocamus.

Nicandrum ſequitur Ovidius, lib. 7. Metam. verſ. 419. Aconitum illi dici voluere, quod in locis naſceretur, quæ ne pulverem quidem nutriendæ plantæ ſuppeditarent. Ἀκόνιτον Græci dicunt, quod ſine pulvere eſt. Heſychius: Ἀκονιτί ..... χωρὶς κόνεως. Alii ἀπὸ τῆς ἀκόνης deducunt, quæ vox cautes ſonat. Alii, ut Theopompus Chius, lib. 38. hiſtoriæ ſuæ, apud Athen. lib. 3. pag. 85. ab Aconis, qui locus eſt Heracleæ Ponticæ proximus, ἐν τόπῳ Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν Ἡράκλειαν. Diximus de eo in Geographicis.

rationem nominis attulere. Alii quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur.

CAP. IV. III. [1] Æthiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. [2] Caulem quadrangulum, scabrum, similem arctio, multis concavum alis: [2] semen ervo simile, candidum, geminum: radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturque, ut cornua videri possint. [3] Præter Æthiopiam nascuntur & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumno, siccantur in Sole aliquot diebus, ne situm sentiant. [5] Medentur vulvis potæ in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopia venit eximia est, atque illico prodest.

IV. [1] Ageraton ferulacea est, [2] duorum palmorum altitudine, origano similis, [3] flore bullis aureis. [4] Hujus ustæ nidor urinam ciet, vulvasque purgat, [5] tanto magis insidentibus. [6] Causa nominis, quoniam diutissime non marcescit.

V. [1] Aloë scillæ similitudinem habet, major, & pinguioribus

NOTÆ.

Sect. III. 1. *Æthiopis.*] Totidem verbis ea a Diosc. describitur, lib. 4. cap. 105. *Αἰθιοπὶς καὶ αὐτὴ παραπλήσια φλόμῳ ἔχει τὰ φύλλα, δασέα δὲ λίαν, καὶ πυκνὰ, κύκλῳ περὶ τὸν πυθμένα τῆς ῥίζης* &c. *Æthiopis folia etiam habet verbasco similia, per quam hirsuta, densaque, circa imam radicem orbem efficientia,* &c. Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 148.

2. *Caulem . . . similem arctio.*] Vide Notas & Emend. num. II.

3. *Semen . . . geminum.*] In singulis conceptaculis sunt bina semina, inquit, Dioscor. loc. cit. *Καρπὸν δὲ περὶ μέγεθος ὀρόβου, δύο ἐν ἑνὶ ἀγγείῳ.*

4. *Præter Æthiopiam.*] In Æthiopia nasci Æthiopidem ex Democrito superius indicavit, lib. 24. sect. 102. sed dotis illam singularis, & faciei forte diversæ: ejusdemque solum nominis.

5. *Medentur.*] Diosc. loc. cit. *Ταύτης ἡ ῥίζα ἑψομένη καὶ πινομένη βοηθεῖ ἰσχιάδι, πλευρίτιδι, αἵματος πτύσει, καὶ ἀρτηρίας τραχύτητι* &c.

Sect. IV. 1. *Ageraton.*] Diosc. lib. 4. cap. 59. Ἀγήρατον &c. iisdem enim designatur notis, ut & ab Oribasio, lib. XI. fol. 186. Nunc in officinis Eupatorium Mesues, & Herba Julia appellatur. Pingitur a Joan. Bauhino, tom. 3. lib. 26. pag. 146. & a Matthiolo, pag. 1050. qualem vidimus in horto Regio.

2. *Duorum palmorum.*] Sic Oribasius, ex quo Diosc. corrigas, qui *σπιθαμῶδη* tantum dicit.

3. *Flore.*] Diosc. *Σκιάδιον ἔχον, ἐφ' οὗ ἄνθος πομφολυγῶδες, χρυσοειδές. Vmbellam gerit, in qua flos quasi aureis bullis emicat.*

4. *Hujus ustæ.*] Diosc. loc. cit.

5. *Tanto magis.*] Multo magis, si feminæ in ejus decocto insideant.

6. *Causa nominis.*] Ἀγήρατον, quasi non senescens. Dioscor. *Ὠνόμασται δὲ ἀγήρατον, διὰ τὸ ἐπὶ πολὺ τὸ ἄνθος ὁμοιοειδὲς φυλάττειν, quoniam flos diutissime in sua coloris specie conservatur.*

Sect. V. 1. *Aloë*] Diosc. lib. 3. cap. 25. Ἀλόη φύλλον ἔχει σκίλλῃ παραπλήσιον, &c. Sunt enim reliqua similia. Officinis, Aloë vulgaris: Aloë in Socotora insula, part. 2. Ind. Orient. cap. 6. Gallis, *Aloës*, & *Perroquet*, quod folia habet psittaci pennis similia. Floruit in horto Regio, anno 1663. & 1664. Pingitur a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 696.

foliis, [2] ex obliquo striata. [3] Caulis ejus tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice una, ceu palo, in terram demissa: gravi odore, gustu amara. [4] Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea utuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirifice enim conglutinat, [5] vel succo. [6] Ob id in turbinibus cadorum eam serunt, ut aïzoum majus. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Invenitur & per se lacryma adhærens. Ergo pavimentandum, ubi sata sit, censent, ut lacryma non absorbeatur. [7] Fuere, qui traderent in Judæa super Hierosolyma metallicam ejus naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. [8] Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac jocineris modo coacta, facile liquescens. Improbanda nigra & dura, arenosa quoque; quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur, & acacia. [9] Natura ejus spissare, densare, & leniter calfacere: usus in multis, [10] sed principalis alvum solvere, cum pæne sola medicamentorum, quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeo non infestet ulla vi contraria. Bibitur drachma: [11] ad stomachi vero dissolutionem, in duobus cyathis aquæ te-

NOTÆ.

qualem vidimus. Item a Lobelio in Observ. pag. 201. In Stœchadibus insulis luxuriose prodire, & a vulgo sempervivam Marinam vocari, tritamque imponi omnigenis hulceribus, vulneribusque, prodidit Petr. Quiqueranus, lib. 2. de laud. Prov. fol. 59.

2. *Ex obliquo.*] Foliorum lateribus ex obliquo lancinatis, ac veluti striatis.

3. *Caulis ejus &c.*] Ad verbum, Diosc. loc. cit. & Oribas. lib. IX. fol. 188.

4. *Laudatissima.*] Totidem verbis Diosc. & Oribas. locis cit.

5. *Vel succo.*] Si vel expresso e foliis tritis succo illinatur, λεία καταπλασσομένη, inquit Diosc. loc. cit.

6. *Ob id in turbinibus.*] In cadis seu vasculis in turbinem ima parte desinentibus.

7. *Fuere.*] Fossilem in Judæa aloën reperiri a Sextio Nigro proditum auctor est Diosc. in præfat. pag. 2. Auctor libri simp. med. tom. 13. operum Galeni, pag. 984. *Aliqui dicunt*, inquit, *de petris eam collectam in Judæa, & Asia, atque in India.*

8. *Erit ergo.*] Quæ reliqua deinceps sectione de aloë memorantur, ea totidem fere verbis habet Dioscor. loco citato.

9. *Natura ejus spissare.*] Hoc est, adstringere. Diosc. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικήν, ξηραντικήν, πυκνωτικὴν τῶν σωμάτων, κοιλίας τε λυτικήν, καὶ στομάχου ἀποκαθαρτικήν, &c.

10. *Sed principalis.*] Celsus, lib. 2. cap. 18. *Dejectionem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione, in omnibus fere morbis moliebantur ..... Sed medicamenta stomachum fere lædunt: ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est.* Scribonius Largus, Compos. 137. *Bene purgat & hæc compositio. Aloës, victoriati pondus: Colophonia,* (hoc est, scammoniæ,) *victoriati pondus: una teruntur: adjicitur mellis quod satis est ad colligenda ea. Datur ex aqua calida vel frigida cyathis quatuor. Hoc medicamentum stomachum non corrumpit.*

11. *Ad stomachi.*] Hoc est, ad subversionem stomachi, quam Diosc. ἀνατροπὴν στομάχου vocat, cum scilicet in vomitiones effunditur. Sic intellexit, scilicet Marcellus Empir. lib. de Medicam. cap. 17. pag. 125. *His*, inquit, *qui cibum non continent, aloës minimum,*

pidæ vel frigidæ, cochlearis menſura, bis terve in die ex intervallis, ut res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimum tribus drachmis. Efficacior ſi pota ea ſumatur cibus. [12] Capillum fluentem continet cum vino auſtero, capite in Sole contra capillum peruncto. [13] Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo, [14] dilutiorque infuſa. [15] Oculorum vitia omnia ſanari ea convenit: privatim prurigines & ſcabiem genarum: [16] item inſignita ac livida, illita cum melle, maxime Pontico. [17] Tonſillas, gingivas, & omnia oris hulcera. [18] Sanguinis exſcreationes, ſi modicæ ſint, drachma ex aqua: ſi minus, ex aceto pota. [19] Vulnerum quoque ſanguinem, & undecumque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. [20] Alias etiam eſt vulneribus utiliſſima, ad cicatricem perducens. [21] Eadem inſpergitur exhulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimiſque ſedis alias ex vino, alias ex paſſo, alias ſicca per ſe, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcenda. [22] Hæmorrhoïdum quoque abundantiam leniter ſiſtit. Dyſenteriæ infunditur. Et ſi difficilius concoquantur cibi, bibitur a cœna modico intervallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Devorantur & pilulæ [23] cum melle decocto, aut reſina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lavatur, ut quod ſit arenoſiſſimum ſubſidat. Aut torretur in teſta, pennaque ſubinde verſatur, ut poſſit æqualiter torreri.

VI. [1] Alcea folia habet ſimilia verbenacæ, [2] quæ ariſtereon

NOTÆ.

cum frigida aqua potui datum, plurimum prodeſt. Celſus, lib. 4. cap. 5. *Vulgatiſſimum vero, peſſimumque ſtomachi vitium eſt reſolutio: id eſt, cum cibi non tenax eſt: ſoletque deſinere ali corpus, ac ſic tabe conſumi:* &c.

12. *Capillum.*] Dioſc. loc. cit.

13. *Dolorem.*] Dioſc. loc. cit.

14. *Dilutiorque infuſa.*] Ex alto inſtillata.

15. *Oculorum.*] Dioſcor. loco citato, Ψωροφθαλμίας τε καὶ κανθῶν κνησμοὺς παρηγορεῖ. *Scabras lippitudines, ſeu ſcabritiem palpebrarum, angulorumque in oculis pruriginem mitigat.*

16. *Item inſignita.*] Hoc eſt, ſugillata, partes percuſſionibus contuſas inſigniter, lividaſque. Dioſcor. Τὰ πελιώματα καὶ ὑπώπια σὺν μέλιτι. Eodem ſenſu *inſignitas injurias* Gellius vocant, lib. 10. cap. 3. *plagas, verbera, vibices*, aliaſque *carnificinas.*

17. *Tonſillas &c.*] Dioſc. loc. cit.

18. *Sanguinis.*] Dioſcor. loc. cit.

19. *Vulnerum.*] Dioſcor. loc. cit.

20. *Alias etiam.*] Dioſcor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 153.

21. *Eadem inſpergitur.*] Dioſcor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 33 pag. 230.

22. *Hæmorrhoïdum.*] Dioſcor. loco citato, non iſtud modo, ſed & cetera medicamenta totidem verbis definit.

23. *Cum melle decocto.*] Ita MSS. Reg. & Colb. non *cum mellis decocto.* Dioſc. loc. cit. μετὰ μέλιτος ἑφθοῦ, *cum melle decocto.*

Sect. VI. 1. *Alcea.*] Dioſc. lib. 3. cap. 164. totidem plane verbis: Ἀλκέα καὶ αὕτη εἶδός ἐστιν ἀγρίας μαλάχης, ἔχουσα φύλλα ἐσχισμένα πρὸς τὰ τῆς ἱερᾶς βοτάνης, &c. Vulgaris alcea pingitur a Lobelio in Obſerv. pag 374 Vidimus in horto Regio. In Italia, Dalmatiaque, paſſim reperiri ait Anguillara. par. 12. pag. 223. carere autem vulgari nomine.

2. *Quæ ariſtereon.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. Etſi in editis, *periſtereon.*

cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimum sex, cubitales, [3] obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. [4] Usus radicis ex vino vel ex aqua dysentericis, alvo citæ, & ruptis convulsis.

VII. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensque vehementer & accendens. Alvum solvit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex: [2] ea purgatione quibus datur e gallinaceo jure.

VIII. [1] Alsine, quam quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, [2] unde & alsine dicta est. Incipit a media hieme, arescit æstate media: cum prorepit, musculorum aures imitatur foliis. [3] Sed aliam docebimus esse, quæ justius myosotis vocetur. [4] Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusque hirsuta esset. Nascitur in hortis, & maxime in parietibus. [5] Cum teritur, odorem cucumeris reddit. [6] Usus ejus ad collectiones inflammationesque: & in eadem omnia quæ helxine, sed infirmius. [7] Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis, hulceribusque cum farina hordeacea. [8] Succus ejus auribus infunditur.

NOTÆ.

Nam & ἀεισπερεῶνα dictam esse verbenacam, ex Pausania monet Eustathius, in Odyss. χ. sub finem, pag. 1935. vers. 5 neque modo hoc loco Plinii codices, sed & lib. 25. sect. 59. *aristereon* præ se ferunt. Quod & Apuleïus secutus, cap. 3 *Græci*, inquit, *hieran botanen*, . . . *alii aristeron*.

3. *Obliquas*] Sic recte Plinius πλαγίας ex scriptore aliquo transtulit: etsi πλατείας scripsit Dioscorides. Verius multo Plinius, uti vel ipsa plantæ effigies comprobat.

4. *Usus radicis.*] Sic Diosc. loc. cit. & eum secutus Ægineta.

Sect. VII. 1. *Alypon.*] Non ita adumbratur a Diosc. lib. 4. cap. 180. Ἄλυπον, nec quidquam fere præter cognationem nominis, vimque alvum solvendi, commune inter se habent. Nullam vero plantam nostra adhuc novit ætas, quæ cum alterutro, sive Plinii, sive Dioscoridis alypo congruat.

2. *Ea purgatione.*] Commodius ita legi Pintianus censebat: *Ea purgatio est quibusdam e gallinaceo jure*: eadem sententia.

Sect. VIII. 1. *Alsine.*] Diosc. lib. 4. cap 87. Ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μυὸς ὠτίοις· ἀλσίνη δὲ διὰ τὸ σκιερὺς καὶ ἀλσώδεις φιλεῖν τόπυς. Est alsine minima Dodonæi, pag. 30. plebi dicta Morsus gallinæ, quod ea sit gallinis & aviculis pabulo grata, Gallis, *du Mouron.* In horto Regio. Italis, *Centocchi*, *Pavarino*, *Galinella*, apud Anguillara, par. 14 pag. 275.

2. *Unde & alsine.*] Ἄλσος Græcis, nemus, lucus, saltus, hortus.

3. *Sed aliam.*] Infra, sect. 80.

4. *Hæc eadem.*] Diosc. loc. cit. Ποία ἐστὶν ὁμοία ἑλξίνῃ, ταπεινοτέρα δὲ καὶ οὐ δασεῖα. Sic & Oribas. lib. XI. pag. 188 & Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 154.

5. *Cum teritur.*] Dioscor. & Oribas. locis cit.

6. *Usus ejus &c.*] Totidem hæc verbis Diosc. loc. cit.

7. *Epiphoris.*] Hoc est, oculorum inflammationibus. Dioscor. Ἁρμόζει πρὸς φλεγμονὰς ὀφθαλμῶν, μετ' ἀλφίτων καταπλασσομένη, &c.

8. *Succus ejus.*] Diosc. loc. cit.

IX. [1] Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, [2] folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maxime. [3] Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturque. Idem effectus & seminis.

X. [1] Androsæmon, sive (ut alii appellavere) ascyron, non absimile est hyperico, [2] de qua diximus, cauliculis majoribus, densioribusque, & magis rubentibus. [3] Folia alba rutæ figura: semen papaveris nigri. [4] Comæ tritæ sanguineo succo manant. [5] Odor eis resinosus. Gignitur in vineis. Fere medio autumno effoditur, suspenditurque. Usus ad purgandam alvum tusæ cum semine, potæque matutino, vel a cœna, duabus drachmis in aqua mulsa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. [6] Trahit bilem: [7] prodest ischiadi maxime. Sed postera die capparis radicem resinæ permixtam devorare oportet drachmæ pondere, iterumque quatridui intervallo eadem facere: [8] a purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris, [9] & ambustis, & vulneribus, cohibens sanguinem.

XI. [1] Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati:

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Androsaces.*] Totidem verbis Diosc. lib. 3. cap. 150 Ἀνδρόσακες γίνεται μὲν ἐν Συρίᾳ ἐν παραθαλασσίοις τόποις, &c. Sunt enim reliqua similia. *Androsaces Cotyledon marinum herbæ foliosum* a Lobelio appellatur in Adversf. pag 165. a quo delineatur, quale in horto Regio vidimus.

2. *Folliculos in cirris.*] In cacumine ac summitate tenuium cirrorum, sive cauliculorum, folliculum gerit, quo semen continetur. Diosc. loc. cit. Λεπτόκαρφος, ἄφυλλος, θυλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπέρματος.

3. *Datur.*] Dioscor. loc. cit. hæc omnia pariter medicamenta refert.

Sect. X. 1 *Androsæmon.*] Diosc. lib. 3. cap. 173. Ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ Διονυσιάδα, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἄσκυρον καλοῦσι, &c. Addit esse diversum ab altero ascyro, de quo dicemus & nos sect. 20. & ab hyperico: quod nec Plinius ipse diffitetur, cum haud penitus esse ei absimile pronunciat. Vidimus in horto Regio, quale a Dodonæo adumbratur, pag 79.

2. *De qua diximus.*] Libro superiore, sect. 53.

3. *Folia alba &c.*] Eadem habet Diosc. loc. cit.

4. *Coma.*] Coma in herbis dicitur, quidquid hilari venustate crinium modo summa ramorum vel cauliculorum exornat, ut frondes; cum foliatum est cacumen: sæpe & corymbi, & flores sua venere comant.

5. *Odor eis.*] Diosc. loc. cit. Ἀνατριφθεῖσα δὲ ἡ κόμη, ῥητινώδη ὀσμὴν ἀποδίδωσι.

6. *Trahit bilem.*] Diosc. loc. cit.

7. *Prodest ischiadicis.*] Diosc. loc. cit.

8. *A purgatione.*] Aquæ tantum Diosc. meminit, loc. cit.

9. *Et ambustis.*] Diosc loc. cit. Καὶ πυρίκαυστα δὲ ἡ πόα καταπλασθεῖσα ἰᾶται· καὶ αἷμα ἐπέχει. Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag 156.

Sect. XI. 1. *Ambrosia*] Per multa herbarum genera vagari id nomen ait, neque esse unius singularis proprium ac peculiare. Sane & botrys, de qua dicetur sect. 31. ambrosia appellatur: & lilium ipsum a Corinthiis teste Nicandro in Glossis, apud Athen. lib. 15. pag 681. Hæc quam modo Plinius tractandam suscepit, κατ' ἐξοχὴν ambrosia nuncupatur.

² unam habet certam, densam, ramosam, tenuem, trium fere palmorum, ³ tertia parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso: ⁴ qua de causa botrys a quibusdam vocatur, ab aliis artemisia. ⁵ Coronantur illa Cappadoces. ⁶ Usus ejus ad ea quæ discuti opus sit.

XII. ¹ Anonin quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem feno Græco, nisi fruticosior hirsutiorque esset, odore jucunda; ² post ver spinosa. ³ Estur etiam muria condita. ⁴ Recens vero margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias.

XIII. ¹ Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, gravis odore, ² flore oleris: ³ semen in corniculis non brevibus gignit;

NOTÆ.

2. *Unam habet certam.*] Hæc Dioscoridis ambrosia est, lib. 3. cap. 129. Ἀμβροσία, οἱ δὲ βότρυς, οἱ δὲ βότρυς ἀρτεμισία, &c. Sunt enim reliqua paria. Ambrosia altera Matthioli, pag. 852. Ambrosia tenuifolia Lobelii in Observ. pag. abrotonum campestre dictum. Vidimus in horto Regio. Vide Notas & Emend. num. III.

3. *Tertia parte.*] Radix igitur duûm palmorum est, nam caulis ternûm. Et vero Diosc. ἡ δὲ ῥίζα, διασπίθαμος, qui prius caulem τρισπίθαμον dixit.

4. *Qua de causa.*] Βότρυς uvam apud Græcos sonat. Et in Ambrosia sunt racemosi fructus qui cohærent, convolvunturque in uvarum modum.

5. *Coronantur*] Diosc. loc. cit. Καταπλέκεται δὲ ἐν Καππαδοκίᾳ τοῖς στεφάνοις, nectitur in coronas apud Cappadoces.

6. *Usus.*] Vis ejus reprimere, repellere, illitaque adstringere humores qui in aliquam partem incumbunt. Δύναμιν δὲ ἔχει σταλτικὴν τῶν ἐπιφερομένων, καὶ ἀποκρουστικὴν, καταπλασσομένη στυφούσα.

Sect. XII. 1. *Anonin.*] Diosc. lib. 3. cap. 21. Ἀνωνὶς, οἱ δὲ ὀνωνίδα καλοῦσιν, &c. Egimus de ea lib. 21. sect. 58.

2. *Post ver.*] Igitur æstate: id quod experientia ipsa docet. Spinas æstate, autumno semen perfectum gerit. Est & alia non spinosa, pariter fruticosa, in Delphinatu, ac superiore Provincia frequens. Describitur a Dodarto, pag. 57.

3. *Estur.*] Condiri muria, dum adhuc tenella est, antequam spinas proferat, atque ita esse in cibis jucundam, auctor est Diosc. loc. cit. Ἀλμεύεται δὲ πρὸ τοῦ ἀκανθοφυῆσαι, καὶ ἔστιν ἡδίστη. Sic & Oribasius.

4. *Recens.*] Diosc. loc. cit. & istud, & reliqua quæ subsequuntur medicamenta totidem ferme verbis tradit.

Sect. XIII. 1. *Anagyros.*] Dioscor. lib. 3. cap. 167. Ἀνάγυρις, οἱ δὲ ἀνάγυρον, οἱ δὲ ἄκοπον καλοῦσι. Iisdem deinde notis, quibus a Plinio, describitur. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 505. qualem in horto Regio vidimus. Gallis, *Bois Puant.* Italis, *Fava lupina*, teste Anguillara, par. 4. pag. 81. Ex ea odoris gravitate petita parœmia, Ἀνάγυρον κινεῖν, apud Zenobium, Cent. 2. num. 55. cui ista affinis, *Camarinam movere.* Ab vico Atticæ Anagyro, ubi planta ea plurima nascebatur, nomen accepisse, idem auctor affirmat.

2. *Flore oleris.*] Hoc est, flore simili brassicæ. Sic enim κατ' ἐξοχὴν brassica olus vocatur. Sic Varro, lib. 1. de re rust. cap. 18. *Quod usque eo est contrarium natura, ut arbores non solum minus ferant, sed etiam fugiant, ut introrsum in fundum se reclinent, ut vitis adsita ad olus facere solet, &c.* De vitis inimicitia cum brassica, alibi diximus. Diosc. loc. cit. de anagyri: ἄνθος κράμβῃ ἐοικός. Et Oribasii interpres, *flores brassicæ similes.* Plinius ipse, lib. 29. sect. 25. *cum olere marino* dixit, pro marina brassica.

3. *Semen in corniculis.*] Ἐν κερατίοις μακροῖς. Diosc.

ſimile renibus, quod dureſcit [4] per meſſes. [5] Folia collectionibus imponuntur, [6] difficulterque parientibus adalligantur, ita ut a partu ſtatim auferantur. [7] Quod ſi emortuus hæreat, & ſecundæ menſeſque morentur, [8] drachma bibuntur in paſſo folia. [9] Sic & ſuſpirioſis dantur: & in vino vetere [10] ad phalangiorum morſus. [11] Radix diſcutiendis concoquendiſque adhibetur. [12] Semen commanducatum vomitiones facit.

XIV. [1] Anonymos non inveniendo nomen invenit. Affertur e Scythia, celebrata Hiceſio, non parvæ auctoritatis Medico: item Ariſtogitoni: in vulneribus præclara, ex aqua tuſa & impoſita: pota vero, mammis præcordiiſque percuſſis: item ſanguinem exſcreantibus. Putavere & bibendam vulneratis. Fabuloſa arbitror, quæ adjiciuntur: recente ea, ſi uratur, ferrum aut æs ferruminari.

CAPUT V. XV. [1] Aparinen aliqui omphacocarpon, alii philanthropon vocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſeniſve in orbem circa ramos foliis per intervalla. [2] Semen rotundum, durum, concavum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratiſve, [3] aſperitate etiam veſtium tenaci. [4] Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia impoſita: [5] ſuccus auribus infunditur.

XVI. [1] Arction aliqui arcturum vocant: ſimilis eſt verbaſco fo-

NOTÆ.

4. *Per meſſes.*] Dioſc. Περὶ τὸν τῆς σταφυλῆς πεπασμὸν, *matureſcente uva*, parvo diſcrimine. Parum enim intereſt, utrum per meſſes, an matureſcente uva id contingere quis aſſeveret.

5. *Folia collectionibus.*] Tumores, οἰδήματα, his impoſitis reprimi ſcribit Dioſc. loc. cit.

6. *Difficulterque &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit.

7. *Quod ſi emortuus.*] Subintellige *partus*, hoc eſt, fetus, ex antecedentibus. Hæc rurſum ad verbum quoque Dioſc. loc. cit.

8. *Drachma.*] Sic M S S. omnes. Familiaris Plinio, ſcriptoribuſque vetuſtis locutio, pro *drachmæ pondere.*

9. *Sic &c.*] Dioſc. loc. cit. ſuſpirioſis drachmæ pondere in paſſo præbet.

10. *Ad phalangiorum.*] Vide Notas & Emendationes num. IV.

11. *Radix.*] Ad verbum Dioſc. loc. cit.

12. *Semen.*] Quæ eo nomine cenſenda herba ſit, adhuc inter herbarios lis eſt. Nos inter peregrinas ducimus.

Sect. XV. 1. *Aparinen.*] Eadem aſperugo dicitur & φιλάνθρωπος, qua de egimus lib. 24. ſect. 116. Dioſcor. lib. 3. cap. 104. Ἀπαρίνη, οἱ δὲ ἀμπελόκαρπον, οἱ δὲ ὀμφακόκαρπον, οἱ δὲ φιλάνθρωπον καλοῦσι, &c. Galenus quoque, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 158. Ἀπαρίνη . . . οἱ δὲ ὀμφακόκαρπον. Sic etiam Ægineta, lib. 6. cap. 3.

2. *Semen &c.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Aſperitate.*] Folia aſperiora veſtibus adhæreſcunt: Προσέχεται δὲ καὶ ἱματίοις ἡ πόα, inquit Dioſc. loc. cit. Inde nomen *aſperugo.*

4. *Efficax &c.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Succus auribus.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XVI. 1. *Arction.*] Quæ de arctii facie ac dotibus, tota hac ſectione narrantur, ea totidem verbis habet Dioſc. lib. 4. cap 106. Ἄρκτιον, οἱ δὲ ἀρκτοῦρον, &c. Galenus item lib. 6. de fac. ſimp. medic. pag. 159. Pingitur a Dodonæo, pag. 149. ex codice Cæſareo: ſed plantam ipſam uſurpare oculis, quæ hanc referret effigiem, adhuc non licuit: ſibi perinde ignotam fatetur Anguillara, par. 14. pag. 281.

liis,

liis, nisi quod hirsutiora sunt: caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & stranguriam: e vino ambustis imponitur, & pernionibus. Foventur eadem cum radice semine trito in vino.

XVII. [1] Asplenum sunt qui hemionion vocant, [2] foliis trientalibus multis, radice limosa, cavernosa, sicut filicis, candida, hirsuta: [3] nec caulem, nec florem, nec semen habet. [4] Nascitur in petris, parietibusque opacis, humidis: laudatissima in Creta. [5] Hujus foliorum in aceto decocto [6] per dies XL. poto lienem absumi aïunt: [7] & illinuntur autem: eadem sedante singultus. [8] Non danda feminis, quoniam sterilitatem facit.

XVIII. [1] Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris virus grave, semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solum potu, sed etiam illitu.

XIX. [1] Aster ab aliquibus bubonion appellatur, [2] quoniam ingui-

NOTÆ.

Sect. XVII. 1. *Asplenum.*] Diosc. lib 3. cap. 151. Ἄσπληνον, οἱ δὲ σκολοπένδριον, οἱ δὲ σπλήνιον, οἱ δὲ ἡμιόνιον, &c. Sunt enim reliqua quæ de illius facie ac viribus a Plinio referuntur, paria ferme cum iis, quæ Diosc. habet, loc. cit. In officinis *Ceterach* nominatur, & *Citrach*, teste Anguillara, par. 13. pag. 237. Pingitur a Dodonæo, pag. 465. quale in horto Regio vidimus. Hemionion dici, quod mulæ ἡμίονοι ea maxime delectentur, ait Theophr. lib 9. hist. cap. 19. *Calcifragam*, quod calculosis prosit, Scribonius Largus, Compos. 150.

2. *Foliis trientalibus.*] Quæ tertiam pedis partem, seu pollices quatuor, longitudine adæquent.

3. *Nec caulem &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Nascitur &c.*] Diosc. loc. cit. & Theophr. loc. cit.

5. *Hujus foliorum.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. Et idcirco ἄσπληνον nuncupatur.

6. *Per dies XL.*] Sic libri editi omnes. At MSS. *per dies XXX.* Dioscorides libris vulgatis favet.

7. *Et illinuntur.*] Vide Notas & Emend. num. V.

8. *Non danda.*] Diosc. loc. cit. post Theophr. lib 9. cap. 19.

Sect. XVIII. 1. *Asclepias.*] De hujus forma ac viribus totidem verba ac placita leges apud Dioscor. lib. 3. cap. 106. Ἀσκληπιὰς &c. Ab ederæ folio nomen habet κισσὸν & κισσόφυλλον in Nothis Diosc. pag 456. Vincetoxicum a Matthiolo appellatur, a quo & scite effigiatur, pag. 809. qualem in horto Regio vidimus: item a Dodonæo, pag. 402.

Sect. XIX. 1. *Aster.*] Apuleïus cap. 60. *Græcorum aliqui asterion, alii asteriscon, alii astera Atticon, quidam bubonion, alii hyophthalmon vocarunt, Latini inguinalem.* Nempe βουβὼν inguinem, & tumorem inguinis sonat. Diosc lib. 4. cap. 120. Ἀστὴρ Ἀττικός. In Nothis, pag. 470. οἱ δὲ ἀστερίσκος, οἱ ἀστέριον, οἱ δὲ βουβώνιον, οἱ δὲ ὑόφθαλμον, Ῥωμαῖοι ἐγγινάλις. Genera amplius vicena vidimus in horto Regio: præcipua delineantur a Clusio, lib. 4. hist. rar. plant. pag. xiij. & seqq.

2. *Quoniam inguinum.*] Florem recentem, atque adeo humidum, inguinum inflammationi utiliter adhiberi docet Diosc. loc. cit

num præſentaneum remedium eſt. [3] Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. [4] Bibitur & adverſus ſerpentes. [5] Sed ad inguinum medicinam, ſiniſtra manu decerpi jubent, & juxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

XX. [1] Aſcyron & aſcyroïdes ſimilia ſunt inter ſe, & hyperico: ſed majores habet ramos, quod aſcyroïdes vocatur, ferulaceos, omnino rubentes: capitulis parvis, luteis. [2] Semen in calyculis puſillum, nigrum, reſinoſum. [3] Comæ tritæ velut cruentant. Qua de cauſa quidam hanc androſæmon vocavere. [4] Uſus ſeminis ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. [5] Alvum ſolvit, bilem detrahit. [6] Illinitur & ambuſtis.

XXI. [1] Aphaca tenuia admodum folia habet: puſillo altior lenticula eſt. [2] Siliquas majores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora, & madidiora lenticula. Naſcitur in arvis. [3] Natura ei ad ſpiſſandum efficacior, quam lenti: reliquo uſu eoſdem effectus habet. [4] Stomachi alvique fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

XXII. [1] Alcibion qualis eſſet herba, apud auctores non reperi. Sed radicem ejus & folia trita, ad ſerpentis morſum imponi & bibi:

Notæ.

3. *Cauliculus.*] Sic fere Dioſc. loc. cit.

4. *Bibitur.*] Suffiri ad fugandos ſerpertes Cratevas ait in Dioſcoridis Nothis, pag. 470.

5. *Sed ad inguinum.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XX. 1. *Aſcyron.*] Aſcyron, inquit, de quo ſect. 10. dictum, & aſcyroïdes, de quo nunc inſtituitur oratio, ſimilia ſunt inter ſe, & hyperici, de quo lib. 26. ſect. 53. Aſcyroïdes a Dioſc. lib. 3. cap. 172. iiſdem adumbratur notis, quibus nunc a Plinio. Ἄσκυρον, οἱ δὲ ἀσκυροειδὲς, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, καὶ τοῦτο εἶδός ἐστιν ὑπερικοῦ, μεγέθει διαφέρον, κλωσὶ μεῖζον, &c. A Matthiolo pingitur, in lib. 3. Dioſc. pag. 637. In horto Regio vidimus. Vide Anguillaram, par. 13. pag. 243.

2. *Semen &c.*] Dioſcor. loc. cit. & Oribaſ. lib. XI. fol. 191.

3. *Comæ tritæ.*] Veluti cruorem reddunt. Fructus attritu, inquit Dioſcor. loc. cit. digiti cruentantur: Καρπὸν δὲ ... καὶ ἐν τῷ διατρίβεσθαι οἱονεὶ αἱμάσσοντα τοὺς δακτύλους, ὡς διὰ τοῦτο ἀνδρόσαιμον καλεῖσθαι.

4. *Uſus ſeminis.*] Dioſcoridi, καρποῦ.

5. *Alvum &c.*] Dioſcor. loc. cit.

6. *Illinitur.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XXI. 1. *Aphaca.*] Sic MSS. omnes hoc loco, etſi in Indice varient, ut monuimus. Alia hæc a Theophraſtea aphace, de qua lib. 21. ſect. 52. Deſcribitur totidem fere verbis a Dioſc. lib. 2. cap. 178. Pingitur a Dodonæo, pag. 535. Nondum occurrit nobis.

2. *Siliquas.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Natura ei ad ſpiſſandum.*] Ad adſtringendum. Dioſc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ σπερμάτια στυπτικήν, &c.

4. *Stomachi &c.*] Dioſcor. loc. cit. totidem verbis.

Sect. XXII. 1. *Alcibion.*] Aliud eſſe hoc alcibion ab eo quo de egimus lib. 22. ſect. 24. & ab echio, de quo lib. 25. ſect. 58. Nicander admonet, qui cum in Theriac. pag. 39. de utroque iſto poſteriore egiſſet, idem mox pag. 47. Plinianum illud, nomine tantum appellato, facie non declarata, diverſum eſſe pronunciat:

Ἄλλην δ' Ἀλκιβίοιο φερώνυμον αἴρεο ποίην.

Ubi ſcholiaſtes, pag. 31. Ἄλλην δ' Ἀλκιβίοιο, τουτέστιν ἄλλην βοτάνην, ἄλλο εἶδος, ἄλλο ἀλκίβιον.

folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura.

XXIII. [1] Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Utilis tussientibus cocta cum faba fresa, melle addito: & caligini oculorum. Solidum semen conjicitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

XXIV. [1] Alum nos vocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis parvis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus thymi, [2] surculosum, odoratum, gustu dulce, salivam ciens, radice longa rutila. [3] Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: utilissimum lateribus, [4] renibus, torminibus, pectori, [5] pulmonibus, sanguinem rejicientibus, [6] faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. [7] Quin & commanducata sitim sedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur, & contusis: lenit interanea. [8] Alvum sistit cocta in cinere, detractisque folliculis trita cum piperis novem granis, & ex aqua pota. [9] Vulneribus sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita: [10] unde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur. CAP. VI.

XXV. [1] Alga rufa, & scorpionum ictibus. CAP. VII.

NOTÆ.

Sect. XXIII. 1. *Alectorolophos.*] Ἀλεκτορόλοφος, hoc est, crista galli. Pingitur a Dodonæo, pag. 546. Ubique notissima: *Cresta di Gallo* Italis quoque, teste Anguillara, par. 12. pag. 219.

Sect. XXIV. 1. *Alum nos.*] Nos, inquit, Itali, qui & Circumpadani Galli, ubi Verona est, Plinii patria. Diximus de herba ea lib. 26. sect. 26. *Halus*, inquit *ipse, quam Galli sic vocant, . . . similis est cunilæ bubulæ*, &c. Iisdem plane verbis a Diosc. describitur, lib. 4. cap. 9.

2. *Surculosum.*] Hoc est, lignosum: ξυλώδης. Diosc. loc. cit.

3. *Nascitur.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

4. *Renibus.*] Diosc. loc. cit. Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag 233. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 176.

5. *Pulmonibus &c.*] Scribonius Largus Compos. 83. *Ad sanguinis eruptionem, sive ex arteriis, sive a pulmone, vel pectore, ea fuerit, bene facit symphyti radix, quam quidam inulam rusticam vocant, quidam autem Alum Gallicum dicunt*, &c. Sic & Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124. Dioscor. lib. 4. cap. 9. decoctum ait in aqua mulsa, & potum, quæ pulmoni hæreant, excrementa repurgare.

6. *Faucibus.*] Galenus, loc. cit.

7. *Quin &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Alvum.*] Diosc. loc cit.

9. *Vulneribus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 22. Apuleïus, cap. 59 tit. 4. Diosc. Κολλᾷ καὶ νεότρωτα . . . . καὶ τὰ κρέα δὲ συμπήττει ἑψόμενα σὺν αὐτοῖς. Galenus, denique loc. cit.

10. *Unde Græci.*] Σύμφυτον, quia consolidat: unde & consolida appellata. Eadem conferva, a conferruminando: hoc est, conglutinando Ferruminare enim est metalla conjungere & conglutinare.

Sect. XXV. 1. *Alga rufa.*] Φῦκος φοινίσσον, de quo lib. 26. sect. 66.

XXVI. [1] Actæa gravi foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro, ut ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosisque. Datur acetabulo pleno interioribus feminarum morbis.

XXVII. [1] Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Jovis flammam [2] appellavimus in violis: fert semen Punici mali simile acinis. [3] Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coï cyathis duobus, alvum solvit leniter, ideoque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque uti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cum succo suo.

XXVIII. [1] Absinthii genera sunt plura: [2] Santonicum appellatur a Galliæ civitate: [3] Ponticum a Ponto, ubi pecora pinguescunt illo, [4] & ob id sine felle reperiuntur: [5] neque aliud præstantius: multoque Italicum amarius, sed medulla Pontici dulcis. De usu ejus convenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas utilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem [6] Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bi-

NOTÆ.

Sect. XXVI. 1. *Actæa.*] Videtur esse ea, quam Christophorianam appellat Lobelius, a quo scite delineatur, in Observ. pag. 389. Alii aconitum racemosum vocant. Vidimus in horto Regio.

Sect. XXVII. 1. *Ampelos agria .... qualem in satis diximus.*] In volumine de medicinis e rebus iis quæ seruntur: nempe lib. 23. sect. 14.

2. *Appellavimus in violis.*] Libro 21. sect. 38.

3. *Radix ejus.*] Hæc ipse totidem verbis, lib. 23. sect. 14. ceteraque fere medicamenta, quæ nunc iterum haud valde magno operæ pretio revocat.

Sect. XXVIII. 1. *Absinthii.*] Vulgo cognitum ἀψίνθιον, *de l'absinthe.* Absinthium Ponticum, seu Romanum officinarum, Dodonæo latifolium dicitur, pag. 23. Vulgare Lobelio, in Observ. pag. 433.

2. *Santonicum.*] Diosc. lib. 3. cap. 28. Ἔστι δὲ καὶ τρίτον εἶδος ἀψινθίου, γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς Ἄλπεις Γαλατίᾳ πλεῖστον· ὃ ἐπιχωρίως Σαντόνιον καλοῦσιν, ἐπωνύμως τῇ γεννώσῃ αὐτὸ Σαντονίδι χώρᾳ. Galenus, lib. 6. de simp. med. fac. cap. 1. pag. 147. Τὸ μὲν Σαντονικὸν, ἀπὸ Σαντονείας χώρας ἐν ᾗ φύεται. Marcellus Empir. cap. 28. pag. 198. *Santonica herba, quæ absinthium dicitur.* Santonica herba, Scribonio, cap. 141. Santonica virga, Martiali, lib. 9. Epigr. 95. *Santonica medicata dedit mihi pocula virga*, &c. Describitur a Lobelio in Observ. pag. 436. quale vidimus in horto Regio.

3. *Ponticum.*] De eo multa Dioscor. lib. 3. cap. 26.

4. *Et ob id sine felle.*] Vide quæ diximus, lib. XI. sect. 75.

5. *Neque aliud*] Diosc. loc. cit. Gratum esse stomacho ait Galenus, loc. cit. Santonicum, ob amariorem, eidem infensum.

6. *Latinarum.*] Subintellige, supplicationum, aut religiorum. Livius, lib. 5. pag. 93. *Jam ludi Latinæque instaurata erant.* Libro 22. pag. 208. *Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupatis.* Peragi consuevere ex Aprili mense. Aliquando & Juniis Calendis, teste Livio lib. 42. pag. 540. Et a. d. tertium Nonas Maii, eodem auctore, lib. 41 pag. 526. Vide lib. 34. sect. 18.

bit: [7] credo, sanitatem præmio dari honorifice arbitratis majoribus. Stomachum corroborat, & ob hoc [8] sapor ejus in vina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac postea nocte & die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribus: oportet & salem addi. Vetustissime in usu est. [9] Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appelletur hoc genus. Diluti ratio, ut (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in usu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem, cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias, x. heminis in aquæ sextariis XLV. iterumque percolatum lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur succus. [10] Sed hic absinthii inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decocti saluberrimus. [11] Namque adstringit stomachum bilemque detrahit, [12] urinam ciet, alvum emollit, & in dolore sanat: [13] ventris animalia pellit, malaciam stomachi [14] & inflationes discutit cum sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. [15] Fastidia absterget: concoctiones adjuvat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis causa dabant, cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere supra dictum pondus, addito pulegio: [16] alii pueris in fico sicca, ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride sumptum. [17] In regio morbo crudum bibitur cum apio, aut adianto. Adversus inflationes, calidum paulatim

NOTÆ.

7. *Credo, sanitatem.*] Corporis bonam valetudinem præstare vinum absinthites, veteres crediderunt, inquit Diosc. lib. 3. cap. 26. Πεϛπίνουσι δὲ αὐτὸ .... ὑγείας ποιητικὸν εἶναι νομίζοντες.

8. *Sapor ejus in vina.*] Facto ex eo vino, quod absinthites vocatur, ut diximus lib. 14. sect. 19.

9. *Bibitur ... dilutum.*] Τὸ ἀπόβρεγμα ἀψινθίου, Dioscoridi lib. 3. cap. 26. Dilutum in quo absinthium maduit.

10. *Sed hic absinthii*] Sed hic absinthii expressi succus, inutilis stomacho capitique est: cum sit ille antea explicatus decocti absinthii saluberrimus. Vide Notas & Emend. num. VI.

11. *Namque adstringit, &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 26. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 161. Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214.

12. *Vrinam.*] Diosc. loc. cit.

13. *Ventrts animalia.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 198.

14. *Et inflationes.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις δὲ ἁρμόζει, καὶ κοιλίας καὶ στομάχου ἀλγήματα, πινόμενον μετὰ σεσέλεως ἢ νάρδου Κελτικῆς.

15. *Fastidia.*] Diosc. loc. cit.

16. *Alii pueris.*] Fici siccæ mentio alibi frequens. Notum illud Lucretii,

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore.

17. *In regio ... cum apio.*] Sic Reg. 2. & Chiffl. cum Colb. In Reg. 1. *cum adipe.* In editis, *cum opio*, Utrumque perperam. Arquatis simpliciter prodesse scribit Diosc. loc. cit.

ſorbetur ex aqua : [18] jocineris cauſa cum Gallico nardo : [19] lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. [20] Adverſatur fungis ex aceto : [21] item viſco : [22] cicutæ ex vino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum confert. [23] Epiphoris cum paſſo imponitur, [24] ſugillatis cum melle. [25] Aures decoctum ejus vaporis ſuffitu ſanat : aut ſi manent ſanie, cum melle tritum. Urinam ac menſes cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ VI. Menſes privatim cum melle ſumptum, & in vellere appoſitum. [26] Anginis ſubvenit cum melle & nitro. [27] Epinyctidas ex aqua ſanat : vulnera recentia, prius quam aqua tangantur, impoſitum : præterea capitis hulcera. [28] Peculiariter ilibus imponitur, cum [29] Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. [30] Nauſeam maris arcet in navigationibus potum : [31] inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. [32] Veſtibus inſertum tineas arcet. [33] Culices ex oleo perunctis abigit : & fumo, ſi uratur.

NOTÆ.

18. *Jocineris.*] Celſus, lib. 4. cap. 8. de jocineris morbo : *Neque alienum eſt, abſinthium contritum ex melle & pipere, ejuſque catapotium quotidie devorare.*

19. *Lienis &c.*] Dioſcor. loc. cit.

20. *Adverſatur.*] Apuleïus, cap. 100. tit. 1. *Ad periculum fungorum : Herba abſinthii ſuccum ex aceto bibat. Hoc Serotinus vir centenarius evaſit, quum eſſet a fungis tentatus.* Sic & Dioſc loc. cit.

21. *Item viſco.*] Dioſcor. πρὸς ἰξίαν. Hoc eſt, adverſus chamæleonis ſuccum, quem ixiam appellarunt, tracto nomine a viſco, quoniam ad ejus radices viſcum alicubi reperitur. Scribonius Largus, Compoſ. 191. *Ixia, quam quidam chamæleonta vocant... Pota mentem abalienat... Adjuvantur autem læſi ab ea abſinthio poto cum vino.*

22. *Cicutæ &c.*] Dioſcor. loc. cit.

23. *Epiphoris.*] Decoctum una cum paſſo dolentibus oculis adhiberi ait Dioſc. loc. cit.

24. *Sugillatis.*] *Ad livores tollendos*, inquit Apuleïus, cap. 100. tit. 2. *herbam abſinthium in aqua & aceto decoctam, & inductam panno, impone : ſi corpus tenerum fuerit, ex melle imponito.* Dioſc. item loc. cit. Πρὸς δὲ ὑπώπια σὺν μέλιτι.

25. *Aures.*] Dioſcor. loc. cit. Καὶ ὁ ὑπατμισμὸς δι' αὐτοῦ τοῦ ἀφεψήματος, πρὸς ὠταλγίαν. *Quin & aurium dolores decoctum vaporis ſuffitu compeſcit.* Fumus e decocto ejus exceptus. In Chiffl. cod. *decocta ejus vapor.*

26. *Anginis.*] Dioſc. loco cit.

27. *Epinyctidas.*] Dioſc. loc. cit.

28. *Peculiariter.*] Dioſcor. loc. cit. Καταπλάσσεται δὲ καὶ πρὸς ὑποχόνδρια, καὶ ἧπαρ, καὶ στόμαχον ἐπαλγῆ, καὶ χρονίως πάσχοντα, συνεκλεαινόμενον κηρωτῇ κυπρίνῃ.

29. *Cypria cera.*] Hoc eſt, cerato Cyprio : nam ceram pro cerato Medici omnes antiqui dicunt.

30. *Nauſeam maris.*] Schola Salernitana, *de abſinthio* :

Nauſea non poterit quenquam vexare marina,
Antea commixtam vino qui ſumpſerit iſtam.

31. *Inguinum tumorem.*] Vide quæ diximus lib. 26. ſect. 59. Quid ventrale ſit, diximus lib. 8. ſect. 73.

32. *Veſtibus inſertum.*] Sic Dioſcor. loc. cit. cujus ſententiam cum non ſatis perceperint Saracenus & Dalecampius, *inſperſum* hoc loco emendant, ad abſinthites vinum, non ad ipſum abſinthium rati id pertinere.

33. *Culices &c.*] Dioſc. loc. cit. ... Et Schola Salernitana :

34 Atramentum librarium ex diluto ejus temperatum, litteras a musculis tuetur. Capillum denigrat absinthii cinis, unguento rosaceoque permixtus.

XXIX. 1 Est & absinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatissimum 2 in Taposiri Ægypti. Hujus ramum 3 Isiaci præferre solenne habent. 4 Angustius priore, minusque amarum, stomacho inimicum, alvum mollit, pellitque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut 5 in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur, quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

XXX. 1 Balloten alio nomine porrum nigrum Græci vocant, herbam fruticosam, 2 angulosis caulibus nigris, hirsutis foliis vestientibus, majoribus 3 quam porri, & nigrioribus, graveolentibus. 4 Vis ejus efficax adversus canis morsus, ex sale foliis tritis impositæ: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida hulcera cum melle. CAP. VIII.

XXXI. 1 Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. 2 Semen circa totos nascitur: folia cichorio similia. Invenitur in torrentium ri-

NOTÆ.

Serpeates nidore fugat. Serpentes de insectis dici, de culicibus, pediculis, similibusque, monuimus lib. 7. sect. 52.

34. *Atramentum.*] Dioscor. loc. cit. Τὸ δὲ μέλαν ᾧ γράφομεν, τῷ ἀποβρέγματι αὐτῆς βραχὲν, ἄβρωτα μυσὶ τηρεῖ τὰ γράμματα.

Sect. XXIX. 1. *Est & absinthium.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 5. cap. 27. Ἀψίνθιον θαλάσσιον, τινὲς δὲ καὶ Σερίφιον καλοῦσι, &c. Adde his quæ dicenda sunt de eo, lib. 32. sect. 31.

2. *In Taposiri.*] Dioscor. loc. cit. Ἐν Ταφοσίρει τῆς Αἰγύπτου. Alia tamen est Stephano Ταπόσειρις, πόλις Αἰγύπτου, πλησίον Ἀλεξανδρείας. Alia Ταφόσιρις, πόλις Αἰγύπτου, ἐν ᾗ λέγεται Ὄσιρις τεθάφθαι. Utraque Straboni Ταπόσειρις scribitur, lib. 17.

3. *Isiaci.*] Ἰσιακοὶ, Isidis sacris initiati. Id pro ramo oleæ præferre solemne habent, inquit Diosc. loc. cit.

4. *Angustius &c.*] Dioscor. loco citato.

5. *In farinæ.*] In oryza, sive ptisana, alicave ex farina seminis trimestris. Quid his nominibus intelligendum sit, suis locis docuimus.

Sect. XXX. 1. *Balloten.*] Hoc illud marrubium nigrum est, de quo diximus, lib. 20. sect. 89. Vide Notas & Emend. num. VII.

2. *Angulosis.*] Hoc est, quadrangulis. Καυλοὺς ἀνίησι τετραγώνους, Diosc. loc. cit.

3. *Quam porri.*] Rectius diceret, quam marrubii, uti demonstrat ipsa herbæ facies, nosque amplius declaraturi sumus in Notis & Emend. num. cit. Diosc. certe loc. cit. Φύλλα δὲ πρασίῳ ὅμοια, μείζονα δὲ &c. Sic etiam Oribasius, lib. XI. pag. 192.

4. *Vis ejus.*] Usus omnino illius eosdem refert Dioscor. loc. cit.

Sect. XXXI. 1. *Botrys.*] Totidem verbis Diosc. lib. 3. cap. 130. Βότρυς πόα ἐστὶν ὅλη μηλίνη, *Tota lutea*, &c. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 13. & a Dodonæo, pag. 34. Gallis, *Piment.* Vidimus in horto Regio. Totidem, ut dixi, verbis a Diosc. tum ejus facies, tum vires describuntur.

2. *Semen.*] Diosc. Τὸ δὲ σπέρμα ὅλοις τοῖς κλωνίοις περιπέφυκε, *circa totos ramulos nascitur.*

pis. Medetur orthopnoïcis. [3] Hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alii artemisiam.

XXXII. [1] Brabyla spissandi vim habet cotonei mali modo: nec amplius de ea tradunt auctores.

XXXIII. [1] Bryon marinum, herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa veluti contracta, sine caule, [2] ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maxime, testisque terra comprehensis. [3] Præcipua siccandi ei spissandique vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagræ, & quidquid refrigerare opus sit.

XXXIV. [1] Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, foverique plagas decocta ea herba, adjectis foliis mori aut origani.

XXXV. [1] Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, a nobis describi supervacuum est, cum sit usus ejus ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad tegendas Magicas vanitates, electam ad hunc usum conjectura, [2] quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milvi exanimati. [3] Eadem ex causa & cemos silebitur a nobis.

NOTÆ.

3. *Hoc Cappadoces.*] Diosc. loc cit. Καὶ ταύτην ἀμβροσίαν Καππαδόκαι καλοῦσι, τινὲς δὲ ἀρτεμισίαν.

Sect. XXXII. 1. *Brabyla spissandi*] Hoc est, adstringendi. Sed βράβυλα apud Græcos veteres aliud nihil esse invenio, quam κοκκύμηλα & Δαμασκηνά, pruna videlicet, & ut quidam volunt, silvestria. Vidit hoc Robertus Constantinus in Lexico: videre & alii: quorum e fontibus areolas suas irrigat Salmasius in præfat. ad Plin Tamen Hesychio Βράβυλον est κόκκου φυτοῦ εἶδος. Sed quale illud sit, non indicat.

Sect. XXXIII. 1. *Bryon marinum.*] Hæc descriptio ad verbum a Theophrasto, lib. 4. hist. cap. 7. nec multum abludit Dioscoridea delineatio, lib. 4. cap. 99. Βρύον θαλάσσιον φύεται ἐπὶ λίθων καὶ ὀστράκων, &c. *Muscus marinus in saxis testisque nascitur*, &c De eo rursum inferius, lib. 32. sect. 36.

2. *Ab ima radice*] Hoc est, ab uno initio, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, inquit Theophrastus magis accurate: neque enim proprie radix ei musco inest.

3. *Præcipua . . . spissandique.*] Adstringendi. Στυπτικόν. Dioscor. loc. cit. qui easdem ei deinde vires ac facultates, quas Plinius, adjudicat, totidem verbis. Galenus, lib. 7. de fac simp. med. pag. 166. vim quoque ei refrigerandi adjicit, ἐμψύχει.

Sect. XXXIV. 1. *Bupleuri.*] Diximus de eo, lib. 22. sect. 35. Vide Nicandrum in Theriac. pag. 43.

Sect. XXXV. 1. *Catanancen.*] Κατανάγκη Dioscoridi, lib. 4. cap. 134.

2. *Quoniam arescens.*] Dioscor. totidem verbis: Κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ. Sunt qui ob hanc causam coronopum seu pedem milvinum hanc esse existiment, de qua nos egimus lib 21. sect. 59 Ignotam sibi esse Anguillara confitetur, par. 14. pag. 289.

3. *Eadem ex causa.*] Quoniam ad amatoria tantum utilis existimatur: quod & Dioscorides prodidit. Cemos enim Pliniana videtur esse Dioscoridis Leontopodion: cum in Nothis occurrat id nomen inter ceteras ejus herbæ appellationes, pag. 471. Λεοντοπόδιον, οἱ δὲ ζωόνυχον, οἱ δὲ ἀετώνυχον, οἱ δὲ κῆμος, &c. Nempe Pilosella minor, *Piloselle*, a Dodonæo delineata, pag. 68.

XXXVI.

XXXVI. [1] Calſa duorum generum eſt. [2] Una ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur antequam inareſcat, uſuſque eoſdem habet, [3] quos arum. Bibitur quoque radix hujus ad exinaniendas alvos, menſeſque mulierum: item caulis cum foliis in leguminibus decoctus, ſanat teneſmon.

XXXVII. [1] Alterum genus ejus quidam anchuſam vocant, [2] alii rhinochiſiam. [3] Folia lactucæ longiora, [4] plumoſa, radice rubra, [5] quæ ignes ſacros cum flore polentæ ſanat impoſita: jocineris autem vitia, in vino albo pota.

XXXVIII. [1] Circæa ſtrychno ſativo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, parvo ſemine, ut milii, naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. [2] Naſcitur in apricis ſaxis. [3] Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vulvæ & vitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radicis tuſæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & ſecundas: [4] ſemine lac minuitur, in vino aut mulſa aqua poto.

XXXIX. [1] Cirſion cauliculus eſt tener duûm cubitorum, triangulo ſimilis, foliis ſpinoſis circumdatus. Spinæ molles ſunt. [2] Folia bovis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida & in cacumine capitula

NOTÆ.

Sect. XXXVI. 1. *Calſa.*] Sic MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice: non *Calla*, ut vulgo editi.

2. *Una ſimilis.*] Nec ſimilem modo, ſed & geminam prorſus & eandem puto. De aro diximus, lib. 24. ſect. 92.

3. *Quos arum.*] MSS. omnes, *quos arſa*. Forte, *quos aris*, vel *quos ariſarum*, de quo lib. 24. ſect. 94.

Sect. XXXVII. 1. *Alterum genus.*] Anchuſa hæc prior Dioſcoridis eſt, lib. 4. cap. 23. qua de jam antea egimus, lib. 22. ſect. 23.

2. *Alii rhinochiſiam.*] Sic Index. At Reg. 1. hoc loco, *rhinoclinoſiam*. Reg. 2. *rinodiam*. Forte *onocleam* rectius legas ex Dioſcoride, loc. cit. Ἄγχουσα, ἣν ἔνιοι κάλυκα, οἱ δ' ὀνοκλείαν καλοῦσι, &c.

3. *Folia &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

4. *Plumoſa.*] Hirſuta, δασέα. Dioſc.

5. *Quæ ignes.*] Dioſc. loc. cit. Ἐρυσιπέλατα δ' σὺν ἀλφίτῳ καταπλασθεῖσα θεραπεύει.

Sect. XXXVIII. 1. *Circæa*] Dioſcor. lib. 3. cap. 134. Κιρκαία, οἱ δ' διρκαίαν καλοῦσι· τὰ μὲν φύλλα ἔχει στρύχνῳ ὅμοια κηπαίῳ &c. Sunt enim reliqua pæne paria: quæ tranſcripſit & Oribaſius, lib. XI. pag. 201. Circæam Lutetianam appellat Lobelius in Obſerv. pag. 137. ab eoque ibi delineatur, qualem Lutetiæ in horto Regio vidimus.

2. *Naſcitur.*] Dioſcor. loc. cit.

3. *Diluitur &c.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Semine lac*] Verba Græci ſcriptoris repræſentaſſe nobis Dioſcorides, videtur loc. cit. in hunc modum: Ὁ δὲ καρπὸς γάλα κατασπᾷ ἐν ῥοφήμασι λαμβανόμενος. Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 190 hanc vocem κατασπᾷ ſic interpretatur, ut lac attrahere, ſeu lactis ubertatem præſtare id ſemen dicat. Plinius contra, quod verius puto, attrahi, vorari, abſumi, minui, intellexit.

Sect. XXXIX. 1. *Cirſion.*] Dioſc. lib. 4. cap. 119. totidem verbis: Κίρσιον καυλός ἐστιν ἁπαλός, &c. Eſt Cirſium Anglicum Lobelii in Obſerv. pag. 314. Vidimus in horto Regio.

2. *Folia bovis linguæ.*] Dioſc. τὰ δὲ φύλλα βουγλώσσῳ ἐμφερῆ, *bugloſſo ſimilia*, quæ herba nomen habet a ſimilitudine foliorum cum bovis lingua.

purpurea, quæ ſolvuntur in lanugines. ³ Hanc herbam radicemve ejus adalligatam, dolores varicum ſanare tradunt.

XL. ¹ Cratæogonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus: multorumque geniculorum. ² Naſcitur in opacis, ſemine milii, vehementer aſpero guſtu: ³ quod ſi bibant ex vino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus XL. virilis ſexus partum futurum aïunt. ⁴ Eſt & alia cratæogonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui florem cratæogoni bibentes mulieres intra XL. diem concipere tradant. Eadem ſanant hulcera vetera nigra cum melle: explent ſinus hulcerum, & atropha carnoſiora faciunt: purulenta expurgant: panos diſcutiunt: podagras collectioneſque omnes leniunt, peculiariter mammarum. ⁵ Theophraſtus arboris genus intelligi voluit cratægon, ſive cratægona, quam ⁶ Itali aquifoliam vocant.

XLI. ¹ Crocodilion chamæleonis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumque, atque ita lienem conſumere dicitur.

XLII. ¹ Cynoſorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, molli-

NOTÆ.

3. *Hanc herbam.*] Hoc Andreas Medicus tradidit apud Apuleïum, cap. 68. & apud Dioſc. loc. cit. Ταύτης τὴν ῥίζαν Ἀνδρέας ἀναγράφει ὑπὲρ τὸν ἀλγοῦντα τόπον ἀναδουμένην, παύειν κιρσῶν πόνους. Græcis κιρσοὶ varices ſunt: inde herbæ nomen.

Sect. XL. 1. *Cratæogonon.*] Dioſc. lib. 3. cap. 139. Κραταιόγονον &c. In MSS. *cratægonon*: Et Heſychius: Κραταίγονον, βοτάνη. Ita creditur appellari, quod genitalem vim moveat, ἀπὸ τοῦ κρατεῖν ἐν τῇ γονῇ. Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 22. Alii Melampyrum luteum latifolium vocant. Vidimus in horto Regio.

2. *Naſcitur.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Quod ſi bibant.*] Totidem verbis Dioſcor. loc. cit.

4. *Eſt & alia.*] Θηλυγόνος dicta, quod θηλυτοκεῖν faciat, hoc eſt, feminei ſexus partum facere exiſtimetur.

5. *Theophraſtus.*] Libro 3. hiſt. cap. 15. Vide Notas & Emend. num. VIII.

6. *Itali aquifoliam.*] Sic ii aquifoliam appellarunt, (ſi tamen appellarunt,) ut cum aquifolia altera, de qua diximus lib. 16. cui armata aculeis folia tribuuntur, nihil commune haberet, præter nomen. Eſt enim hæc ſorbus torminalis Plinii, de qua lib. 15. ſect. 23. Deceptum corrupto Theophraſti codice Plinium arbitramur, in quo ſic hodie legitur, loc. cit. Διόπερ οἷον ἀγρία δόξειεν ἂν εἶναι. *Quare aquifolia videri poſſit.* Eſt enim ἀγρία *aquifolia*, ut diximus lib. 16. ſect. 12. Verum ἀγρία ibi pro ſilveſtri meſpilo accipiendam eſſe, vel ipſam vocem μεσπίλη ſubſtituendam eſſe monet Athenæus, lib. 2. pag. 50. Διόπερ, inquit ex Theophr. ἀγρία μεσπίλη δόξειε μᾶλλον εἶναι. Quod de cratægo ſive torminali ſorbo eſt ſane veriſſimum. At ea cum ἀγρίᾳ, ſeu aquifolia, affinitatem habet omnino nullam.

Sect. XLI. 1. *Crocodilion.*] Totidem de ea verba facit Dioſcor. lib. 3. cap. 12. Κροκοδείλιον, &c. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 481. Ruellius, pag. 482. Carlinam eſſe putat, quam nos Leucacantham eſſe diximus ſuo loco.

Sect. XLII. 1. *Cynoſorchin.*] Dioſcoridi lib. 3. cap. 141. ὄρχις, idem &

bus, ternis per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis, radice bulboſa, oblonga, [2] duplici ordine, ſuperiore quæ durior eſt, & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi coƈti, in vineis fere inventæ. [3] Ex his radicibus ſi majorem edant viri, mares generari dicunt: ſi minorem feminæ, alterum ſexum. [4] In Theſſalia molliorem in laƈte caprino viri bibunt ad ſtimulandos coïtus, duriorem vero ad inhibendos. [5] Adverſantur alter alteri.

XLIII. [1] Chryſolachanum [2] in pineto, laƈtucæ ſimile naſcitur. Sanat nervos inciſos, ſi confeſtim imponatur. [3] Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, [4] foliis oleris. [5] Coƈtum eſtur, ut olus molle. [6] Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita ut ſpeƈtari ab his poſſit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura reperio. Namque & hoc vitio laboravere proximi utique herbarii noſtri, quod ipſi notas velut vulgares, ſtriƈtim, & nominibus tantum indicavere: tanquam [7] coagulo terræ alvum ſiſti, ſtranguriam diſſolvi, ſi bibatur ex vino aut aqua:

XLIV. [1] Cuculi folia trita cum aceto, ſerpentium iƈtibus & ſcor-

NOTÆ.

κυνόσορχις. Latinis ſatyrion, de quo diſſeruimus lib. 26. ſeƈt. 62. Totidem plane verbis a Dioſc. deſcribitur.

2. *Duplici ordine.*] Supra lib. 26. ſeƈt. 62. *Radice gemina ad formam hominis teſtium.* Dioſcor. totidem verbis ac Plinius: Ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν, στενὴν ὡς ἐλαίας· τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· καὶ τὴν μὲν σκληράν, τὴν δὲ μαλακήν, &c.

3. *Ex his radicibus.*] Dioſc. loc. cit. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 19.

4. *In Theſſalia.*] Totidem verbis Dioſcor. loco citato.

5. *Adverſatur.*] Unius potu alterius vires franguntur, ἀναλύεσθαί τε τὰ τῆς ἑτέρου ὑπὸ τοῦ ἑτέρου πινόμενον. Dioſcor. loco citato.

Seƈt. XLIII. 1. *Chryſolachanum.*] Χρυσολάχανον, quaſi aureum olus. Nuſquam non in cultis & hortis ſponte naturæ olus id adoleſcit, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 446. quod frequentiſſime pauperum menſas implet, eorumque juribus innatat, non faſtidiendam habens gratiam. Noſtrum vulgus partim *Chryſolanum*, perinde quaſi extrita ſyllaba chryſolachanum dicas: partim inverſis litteris *chryſalinam* appellant: officinæ *Craſſulam minorem*. Laƈtucam tota facie æmulatur.

2. *In pineto.*] Pinetum, locus eſt pinis conſitus Naſoni, 15. Metam. *ſuccinƈta pineta.* Sic *arboretum* Seneca, Varro *ficetum*, *cupreſſetum* Tullius, Celſus *myrtetum*, aliique alia ſimiliter dixere.

3. *Et aliud genus.*] Atriplex illud eſt, de quo diximus, lib. 20. ſeƈt. 83. Vide Lobelium in Adverſ. pag. 96.

4. *Foliis oleris.*] Braſſicæ.

5. *Coƈtum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 145. de atriplice, Λαχανεύεται δὲ ἑφθόν.

6. *Herba hac.*] Semen ex aqua mulſa potum arquatis mederi Plinius & Dioſcorides locis citatis aïunt.

7. *Coagulo terræ.*] Quid illud ſit, obſcurum eſt: cum ſtriƈtim ac ſolo nomine deſignetur, facie non indicata. Ariolantur, qui Lobelii abortivam orchin eſſe ſtatuunt.

Seƈt. XLIV. 1. *Cuculi folia*] Genus iſtud alſines eſt, bacciferum ſolani inſtar, Major alſine repens a Cluſio appellata, lib. 6. hiſt. rar. plantar. pag. clxxxiij viſa a nobis in horto Regio. Sic & Lobelius in Adverſ. pag. 104. Vide Notas & Emend. num. IX.

pionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alii Græce ſtrychnon: acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medetur lumbis: ² item capitis dolori cum roſaceo infuſus. ³ Ipſa ſtrumis illita.

XLV. ¹ Peculiaris eſt Alpinis maxime fluminibus conferva, appellata ² a conferruminando, ſpongia aquarum dulcium verius, quam muſcus aut herba, villoſæ denſitatis atque fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus fere oſſibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem, circumdata univerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus, quoties inareſceret, raroque, nec niſi ³ deficientem herbam mutationis cauſa reſolventibus, convaluiſſe vix credibili celeritate.

Cap. IX. XLVI. ¹ Cocco Gnidio color cocci, magnitudo grano piperis major, vis ardens. ² Itaque in pane devoratur ne adurat, cum gulam tranſit: Huic vis præſentanea contra cicutam.

XLVII. ¹ Siſtit alvum dipſacos: ² folia habet lactucæ, ³ bullaſque ſpinoſas in dorſi medio, caulem duûm cubitorum, iiſdem ſpinis horridum, genicula ejus binis foliis amplectentibus, concavo alarum ſinu, in quo ſubſtitit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. ⁴ Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in vino radice, uſque dum ſit craſſitudo ceræ, ut poſſit in fiſtulas collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas ſupra diximus, ſuccum illinunt his.

XLVIII. ¹ Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui

NOTÆ.

2. *Item capitis.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. *Herba ſtrumus contrita, & cum oleo permixta, impoſitaque temporibus . . . . capitis dolorem tollit,* &c.

3. *Ipſa ſtrumis.*] Unde ſtrumi nomen.

Sect. XLV. 1. *Peculiaris . . . . conferva.*] Pingitur ea a Lobelio in Obſerv. pag. 654. In lacu majore Mediolanenſis agri reperiri dicitur.

2. *A conferruminando.*] Hoc eſt, glutinando

3. *Deficientem herbam.*] Aſpergine crebra diſſolutam, diſſipatam.

Sect. XLVI. 1 *Cocco Gnidio.*] Egimus de eo, lib. 13. ſect. 35.

2. *Itaque in pane.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 173. Καίει δὲ τὴν φάρυγγα, διὸ μετ' ἀλεύρου ἢ ἀλφίτου δοτέον, ἢ ἐν ῥαγὶ σταφυλῆς, ἢ μέλιτι ἑφθῷ περιειλημμένον καταπιεῖν. *Fauces adurit: atque ideo cum farina, polentave, aut in uva acino dari debet, aut cocto melle obducta devorari.* Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 22. ἐν ἄρτῳ.

Sect. XLVII. 1. *Siſtit alvum dipſacos.*] Vide Notas & Emend. num. X.

2. *Folia habet.*] Totidem verbis a Dioſcoride adumbratur, lib. 3. cap. 13. Labrum Veneris Medici vocant. Dioſc. in Nothis, pag. 452. Δίψακος, . . . οἱ δὲ Ἀφροδίτης λουτρόν, Ῥωμαῖοι λάβρουμ Βενέρις. Pingitur a Matthiolo, pag. 661. Gallis, fullonius carduus appellatur, vulgoque *pectorius cardo*, quod lanificia uncinatis verticibus aculeorum pectantur: *Chardon a carder, ou de foulon.* Herbarii noſtri Virgam paſtoris nuncupant. Vidimus in horto Regio.

3. *Bullaſque.*] Tubercula intus & extra ſpinoſa.

4. *Sanat.*] Medicinas eaſdem e dipſaco petit etiam Dioſcor. loc. cit.

Sect. XLVIII. 1. *Dryopteris.*] Habet eadem Dioſcor. lib. 4. cap. 189. Δρυοπτερὶς &c. In quercuum muſco

foliorum ſubdulcium inciſura, radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrum eſt radix tuſa: illinitur enim, uſque dum ſudores evocet: iterumque, & tertio, ita ne ſudor abluatur.

XLIX. [1] Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis utrinque foliis pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus mollioribuſque, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. [2] Semine vero ejus pro pipere utuntur.

L. [1] Elatine folia habet helxinæ, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſeniſve a radice ſtatim folioſis. [2] Naſcitur in ſegetibus, acerba guſtu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impoſitis, ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis uſu dyſenteria liberat.

LI. [1] Empetros, quam noſtri calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, fere in ſaxo: quo propius mari fuerit, [2] minus ſalſa eſt: potaque bilem trahit, ac pituitas: quo longius magiſque terrena, amarior ſentitur. [3] Trahit aquam. Sumitur autem in jure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate vires perdit. Recens urinas ciet decoctum.

NOTÆ.

naſcitur, ἐν δρυοῖ, filici ſimilis, τῇ πλειάδι. Inde nomen. Vulgus *Oſmundam* vocat. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 474. In horto Regio vidimus.

Sect. XLIX. 1. *Dryophonon ſimilis.*] Nempe filici, atque dryopteri. Officinæ noſtrates inquit Ruellius, lib. 2. pag. 449. nemoralem myrtum appellant, quod foliis ſilveſtre myrtum, ut alterno ſitu filiculam imitetur: fructu eſt acri, quo rura ſubinde veſcuntur: *Cuſinos* vocant, quaſi culinarios, baccas eas: quod jam venerint in ganeam, gratiſſimo ori mandentium cibo, præſertim ſi edomita ſacchari dulcedine acrimonia, præſententur: Gaudet dryophonon cæduis ſilvis & quercetis: eo noſtra ſcatent nemora, unde nomen duxit, quaſi ſilvæ cædem dixeris. A Dioſc. lib. 2. cap. 187. Δρυόφονον appellatur. Iconem exhibet ex horto Bononienſi, Jac. Zanoni hiſt. Botan. cap. 26. pag. 55.

2. *Semine vero.*] Hodieque piperis loco ruſticorum cibos condit.

Sect. L. 1. *Elatine.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 40. Ἐλατίνη τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια τῇ ἑλξίνῃ, &c. Eſt Veronica femina Fuchſii, delineata a Dodonæo, pag. 42. viſa a nobis in horto Regio.

2. *Naſcitur.*] Dioſc. loc. cit. eadem plane tradit, tum de natali ſolo, tum de viribus elatines.

Sect. LI. 1. *Empetros.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 181. Ἔμπετρον &c. Feniculum hodie marinum vocant: Dodonæus pag. 693. crethmi marini nomine delineat: Gallis, *Bacille*, *Fenoüil marin*, *Perce-pierre*, quaſi perforipetram, quod mediis erumpat ſaxis: Multi marinam criſtam, quod montium juga, & ſcopulorum crepidines ea veſtitæ criſtentur. Aceto ad ſeſquiannum uſque cadis ſervatur, ad acetariorum uſus.

2. *Minus ſalſa eſt.*] Et quo terræ propius, magis ſalſa, ſive amara. Τὸ δὲ προσγειότερον, πικρότερον. Quem locum Saracenus & Dalecampius cum haud ſatis animadverterint, Plinio temere litem moverunt.

3. *Trahit aquam.*] Aquoſos humores per alvum deducit. Dioſc. loc. cit. Διδόμενον δὲ ἐν ζωμῷ ἢ ὑδρομέλιτι, καθαίρει φλέγμα, καὶ χολήν, καὶ ὑδατώδη. Quæ verbis totidem Plinius reddidit.

in aqua vel tritum, calculosque frangit. [4] Qui fidem promisso huic quærunt, affirmant lapillos, qui subferveſiant una, rumpi.

LII. [1] Epipactis, ab aliis elleborine vocatur, parva herba, exiguis foliis, jocineris vitiis utilissima, & contra venena pota.

LIII. [1] Epimedion caulis est non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore. [2] Nascitur in humidis, & huic spissandi [3] refrigerandique natura, [4] feminis cavenda. [5] Folia in vino trita virginum mammas cohibent.

LIV. [1] Enneaphyllon, longa folia novena habet, causticæ naturæ. Imponitur lana circumdatum, ne urat latus: continuo enim pusulas excitat, lumborum doloribus, & coxendicum utilissimum.

LV. [1] Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. [2] Pterin Græci vocant, alii blechnon, cujus ex una radice [3] complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore. Hanc marem existimant. [4] Alterum genus thelypterin Græci vocant, alii nymphæam pterin. [5] Est autem singularis, atque non fruticosa, brevior, molliorque, & densior, foliis ad radicem canaliculata. Utriusque radice sues pinguescunt. [6] Folia utriusque lateri-

Notæ.

4. *Qui fidem.*] Qui facultati ei, qua promittitur fractum iri calculos ejus herbæ decocto, fidem volunt adstruere, illud quoque adjiciunt, &c.

Sect. LII. 1. *Epipactis.*] Diximus de ea, lib. 13. sect. 35. In Italia *Centograna*, & *millegrana* vocatur: ab aliis Herniaria, sive Herniosa. Anguillara, par. 14. pag. 282.

Sect. LIII. 1. *Epimedion.*] Sic MSS. omnes, & Diosc. lib. 4. cap. 19. Ἐπιμήδιον καυλός ἐστιν, ceteraque, quæ Plinius totidem verbis. Pingitur a Dodonæo, pag. 589. quale in horto Regio vidimus.

2. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

3. *Refrigerandique.*] Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. 174.

4. *Feminis cavenda.*] Quoniam, ut Diosc. ait loc. cit. ἀτόκιος ἡ ῥίζα, radix spem partus adimit, & folia pariter trita. Sic & Galenus, loc. cit.

5. *Folia . . . . . cohibent.*] Ne videlicet augescant. Diosc. loc. cit. Ταύτης τὰ φύλλα λεῖα μετ᾽ ἐλαίου, κατάπλασμα μαστῶν εἰς τὸ μὴ αὔξεσθαι.

Sect. LIV. 1. *Enneaphyllon.*] Suo se illa nomine repræsentat, quod foliis novem longis constituitur. Vix putem esse dentariam enneaphyllon, pictam a Lobelio, in Observ. pag. 392. visam in horto Regio: neque enim folia ei novena sunt, sed idem novenis distinctum incisuris.

Sect. LV. 1. *Filicis.*] Filix Gallis *Fougere.* Marem, feminamque Dodonæus delineat, pag. 459. Vidimus in horto Regio.

2 *Pterin.*] Diosc. lib. 4. cap. 180. Πτερίς, οἱ δὲ βλῆχνον, οἱ δὲ πολύῤῥιζον. Index, & Reg. 2. cum Chiffl. *blachnon.* Sic etiam Nicandri schol.

3. *Plures exeunt filices.*] Plures filicis propagines, ἐκφύσεις ἔχουσα πολλάς. Diosc. loc. cit.

4. *Alterum.*] Nempe filicem feminam. Diosc. lib 4. cap 187. Θηλυπτερίς, οἱ δὲ νυμφαίαν πτέριν ὀνομάζουσι.

5. *Est autem singularis.*] Non multas a radice fundit propagines, uti mas filix. Dissidere a Dioscoride Plinium hoc loco Dalecampius falso existimat, ut sæpe alias.

6. *Folia utriusque.*] Pinnas avium repræsentant, unde πτέριν Græci dixere: Columella *Aviam*, lib. 6. cap. 14.

bus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utrique longæ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccari autem eas Sole oportet. Nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent [7] Vergiliis occidentibus. Usus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque postea. [8] Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cetera ex vino dulci triduo potæ. Utraque stomacho inutilissima. [9] Alvum solvit: primo bilem trahens, mox aquam: [10] melius tænias cum scammonii pari pondere. Radix ejus duûm obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. [11] Neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris sterilitatem facit. [12] Farina earum hulceribus tetris inspergitur: [13] jumentorum quoque cervicibus. Folia cimicem necant: serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in locis suspectis: ustæ etiam fugant nidore. Fecere Medici hujus quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica.

LVI. [1] Femur bubulum appellatur herba, nervis & ipsa utilis, recens in aceto ac sale trita.

LVII. [1] Galeopsis, aut, ut alii, galeobdolon, [2] vel galion, caulem & folia habet urticæ læviora, & quæ gravem odorem trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas ubique. Folia caulesque duritias & carcinomata sanant, ex aceto, trita & imposita: item strumas. Panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decoctæ succo fovere. Putrescentia quoque & gangrænas sanat cum sale.

LVIII. [1] Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso & len-

NOTÆ.

7. *Vergiliis.*] De Vergiliarum occasu, lib. 18. sect. 59.

8. *Pellunt.*] Diosc. locis citatis, post Theophr. lib. 9. hist. cap. 20. Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 22.

9. *Alvum solvit.*] Recentia folia olerum vice edi ad emolliendam alvum, scribit Diosc. lib. 4. cap. 187. Scribonius Largus, cap. 34. *Alvum mollientia*, Compos. 136. *Biles purgat & filicis radix lota & rasa, atque in minimas particulas concisa, &c.*

10. *Melius tænias.*] Totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 186.

11. *Neutra danda.*] De femina quidem adstipulatur & Dioscorides, lib. 4. cap. 178. & Theophr. loc. cit. In causa est, ut ait Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 22. quod vivos partus enecat.

12. *Farina earum.*] Totidem verbis Diosc. loco proxime citato.

13. *Jumentorum.*] Diosc. loc. cit. Λόφυς τε ὑποζυγίων ἰᾶνται.

Sect. LVI. 1. *Femur bubulum.*] Cum nemo scriptorum veterum herbæ hujusce faciem formamve delineet, quæ nunc eo nomine censenda sit, velle proferre, ariolari est.

Sect. LVII. 1. *Galeopsis.*] Dioscor. lib. 4. cap. 95. Γαλίοψις, οἱ δ' γαλεόβδολον, ceteraque, quæ Plinius, tum de forma, tum de viribus ejus herbæ, plane totidem syllabis. Lamium illud est, quo de egimus lib. 22. sect. 16. etsi aliam affert herbam Anguillara, par. 14. p. 278. in Græcia ut ait frequentem.

2. *Vel galion.*] In Indice ex MSS. omnibus, *sive gallio.* Sed *galion* scribi multo satius videtur. Aliud enim gallion est, quod a Diosc. describitur, lib. 4. cap. 96.

Sect. LVIII. 1. *Glaux.*] Diosc. lib. 4. cap. 141. Γλαὺξ κυτίζῳ ἢ φακῷ τὰ φύλ-

ticulæ foliis ſimilis : [2] averſa candidiora. [3] Rami in terram ſerpunt quini ſenive, admodum tenues ab radice. [4] Floſculi purpurei exeunt. [5] Invenitur juxta mare. [6] Coquitur in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandam ubertatem lactis. Eam qui hauſerint, balneis uti convenit.

Cap. X. 5 LIX. [1] Glaucion in Syria & Parthia naſcitur, humilis herba, denſis foliis, fere papaveris, minoribus tamen [2] ſordidioribuſque, odoris tetri, guſtus amari cum adſtrictione. Granum habet crocei coloris. [3] Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt : deinde exempto ſuccum exprimunt ejuſdem nominis : uſus eſt & ſucci & foliorum, ſi terantur, [4] adverſus epiphoras, quæ univerſæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod Medici [5] diaglaucion vocant. Lactis quoque ubertas intermiſſa reſtituitur. Sumitur ejus rei cauſa ex aqua.

LX. [1] Glycyſide, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duûm cubitorum, comitantibus [2] duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri : folia qualia iſatis, pinguiora, rotundioraque, & minora : ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. [3] Femina exiſtimatur, cujus radici-

Notæ.

λα ἔοικεν, &c. Sunt enim Plinianis omnino ſimilia. Eſt ea Glaux exigua maritima, picta a Lobelio in Obſerv. pag. 227. qualem in horto Regio vidimus. Frequens in Abrutio Italiæ & Piſano agro, in ora maritima, ut recte Anguillara, par. 14. pag. 290.

2. *Averſa.*] Dioſcor. loc. cit. Τῶν φύλλων τὰ κάτωθεν λευκότερα· ἄνωθεν δὲ χλωρά. *Quæ ſuperne, virent : quæ averſa, candidiora ſpectantur.*

3. *Rami.*] Dioſc. totidem verbis loc. cit.

4. *Floſculi.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Invenitur.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Coquitur.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 166.

Sect. LIX. 1. *Glaucion.*] Sic fere Dioſcor. lib. 4. cap. 100. Γλαύκιον χυλός ἐστι βοτάνης κατ' Ἱεράπολιν τῆς Συρίας γενωμένης, &c. Syriacæ plagæ, non noſtri ſoli cælive planta. Humilem herbam eſſe, quod Dalecampium latuit, etiam docet auctor libri de ſimp. medic. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 991.

2. *Sordidioribuſque*] Dioſcor. loc. cit. λιπαρώτερα, *pinguiora.* Plinius *ſordidiora*, quaſi ῥυπαρώτερα : quod & alias uſurpatum ab eo vidimus. Et ſane pinguitudo foliorum, ſordium quarumdam inſtar eſt.

3. *Hoc eſt in olla.*] Dioſc. & auctor libri ad Patern. locis cit.

4. *Adverſus epiphoras.*] Hoc eſt, oculorum inflammationes, alioſque affectus. Dioſcor. loc. cit. Ἔστι δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀφθαλμικὰ ἐν ἀρχῇ, *in initiis.*

5. *Diaglaucion.*] Διαγλαύκιον, vel potius διὰ γλαυκίων. Hujus conficiendi modum edocet Scribonius Largus, Compoſ. 21. *Item compoſitorum collyriorum hoc maxime probo ad recentes epiphoras.* Ex mox : *Quod nomine etiam quidem Diaglaucium dicitur, probo in initiis . . . . Glaucii ſucci, &c.*

Sect. LX. 1. *Glycyſide.*] Ipſa pæonia eſt, de qua lib. 25. ſect. 10. Totidem pæne verbis a Dioſcor. deſcribitur, lib. 3. cap. 157.

2. *Duobus aut tribus.*] Ramulis videlicet, ſive cauliculis. Dioſc. Παραφυάδας ἔχων πολλάς.

3. *Femina exiſtimatur.*] Dioſc. loc. cit. Ἐπὶ δὲ τῆς θηλείας, παραφυάδας ὥσπερ βαλάνους ἔχουσα, ζ' ἢ η', ὥσπερ ἀσφόδελος. *Femina radicibus ceu glandes ſeptem octove adhærent, quales aſphodeli radicibus agnaſcuntur.* Vide iconem a Matthiolo deliniatam, pag. 915.

bus

bus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. [4] Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaque. Ea gustu adstringit. [5] Feminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in silvis. [6] Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculosum sit. [8] Radix vero cum effodiatur, periculum esse ne sedes procidat. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Usus in his diversus. [8] Rubra enim grana rubentes menses sistunt, xv. fere pota in vino nigro. [9] Nigra grana vulvis medentur, ex passo aut vino totidem pota. [10] Radix omnes ventris dolores sedat in vino, alvumque purgat : [11] sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam : arteriam autem & stomachum decocta in vino : [12] alvumque sistit : estur etiam [13] contra malum mentis : [14] sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. [15] Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in vino pota, quo dictum est numero. [16] Stomachi vero erosionibus, & esse ea, & illinire prodest. Suppurationes quoque discutiuntur : recentes nigro semine, veteres rubro. Utrumque

NOTÆ.

4. *Mas plures.*] Paulo aliter de mare Dioscor. loc. cit. Plures habet in cacumine balanos, quasi nuces Græcas, ut dictum est lib. 25. sect. 10. quoniam in radice habet pauciores, imo nullas : Est enim radice singulari, digitali crassitudine, altitudine palmi, gustu adstringens, candida. Ῥίζα δὲ τοῦ μὲν ἄῤῥενος, περὶ δακτύλου πάχος, μῆκος δὲ σπιθαμῆς, γευομένῳ στύφουσα, λευκή.

5. *Feminæ folia.*] Smyrnii instar, quæ herba nomen a myrrhæ odore cepit, folia hujus incisuris divisa esse Dioscorides prodidit : hoc tantum.

6. *Tradunt noctu.*] Hoc ipsum ante indicavit, lib. 25. sect. 10.

7. *Radix vero.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 9.

8. *Rubra. .. rubentes menses.*] Hoc est, sanguinolentum fluorem muliebrem. Diosc. lib. 3. cap. 157. Τοῦ δὲ καρποῦ οἱ μὲν κόκκοι πυῤῥοὶ ποθέντες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ, ῥοῦν ἐρυθρὸν ἱστᾶσι.

9. *Nigra.*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis.

10. *Radix &c.*] Dioscor. loc. cit. ad verbum.

11. *Sanat &c.*] Diosc. loc. cit.

12. *Alvumque.*] Decocta in vino, potaque alvum sisti ea ait Diosc. loc. cit.

13. *Contra malum mentis.*] Contra insaniam. Huc pertinet quod habet Apuleïus, cap. 64. tit. 1. *Ad lunaticos : Herba pæonia si lunatico jacenti ligetur in collo : statim se levat sanus. Et si eam secum portaverit, nunquam ei hoc malum accidet.*

14. *Sed in medendo quatuor.*] Nam si quis hunc modum excedat, liberalius assumpta pæonia mentis alienationem facit. Quare Seleucus in Glossis apud Athen. lib. 3. pag. 76. feminas ait eo cibo astinere, quod fatuitatem affert, φυλάττεσθαι τὰς γυναῖκας ἐσθίειν, διὰ τὸ ποιεῖν ματαϊσμούς.

15. *Grana nigra.*] Diosc. loc. cit. Οἱ δὲ μέλανες καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ ἐφιαλτῶν πνιγμούς. *Quæ vero nigra sunt grana, auxiliantur suppressionibus nocturnis, quas ephialtas vocant*, seu Faunorum ludibria. Auctor libri qui Kirani Kiranidum inscribitur, pag. 19. de pæonia : *Radix autem ejus suffumigata, vel bibita dæmones expellit, & phantasmata cuncta : gestata autem idem facit.*

16. *Stomachi.*] Ventriculi. Diosc. loc. cit. Στομαχικοῖς τε δακνομένοις, ἐσθιόμενοι βοηθοῦσι.

auxiliatur a ſerpente percuſſis : & pueris contra calculos, incipiente ſtranguria.

LXI. [1] Gnaphalion alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibuſque [2] pro tomento utuntur : [3] ſane & ſimilia ſunt. [4] Datur in vino auſtero ad dyſenteriam : ventris ſolutiones menſeſque mulierum ſiſtit. Infunditur autem teneſmo. Illinitur & putreſcentibus hulcerum.

LXII. [1] Gallidragam vocat Xenocrates leucacantho ſimilem, paluſtrem & ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ovo. [2] In hoc creſcente ætate vermiculos naſci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, qua dens doleat, mireque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita ſi terram non attigerint.

LXIII. [1] Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Ariſtas habet in cacumine, tenui culmo : quale [2] hordeum reſtibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit e corpore ariſtas. Quidam ob id ariſtidam vocant.

LXIV. [1] Hyoſiris intubo ſimilis, ſed minor, & tactu aſperior : vulneribus contuſa præclare medetur.

LXV. [1] Holoſteon ſine duritia eſt, herba ex adverſo appellata :

Notæ.

Sect. LXI. 1. *Gnaphalion.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 122. Γναφάλιον ceteraque, quæ Plinius, totidem verbis. Egimus de eo, lib. 24. ſect. 88.

2. *Pro tomento.*] Dioſcor. Τούτου τοῖς φύλλοις ἀντὶ γναφαλίου χρῶνται. Inde nomen.

3. *Sane & ſimilia ſunt.*] Tomento ſcilicet, quia ſunt alba & mollia, λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς. Dioſc. loc. cit.

4. *Datur &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXII 1. *Gallidragam.*] Forte tertia dipſacos Dodonæi, ſeu Virga Paſtoris, picta ab eo, pag. 723. viſa a nobis in horto Regio.

2. *In hoc.*] Et id quidem de labro Venereo antea indicatum, lib. 25. ſect. 108. Diſſectis ſane dipſaci ſcapis in medulla vermiculos inventos a ſe ſcribit Ruellius, lib. 3. pag. 483.

Sect. LIII. 1. *Holcus.*] Hordeum eſt ſpontaneum ſpurium, pictum a Lobelio, in Obſerv. pag. 18. Adſtipulatorem habemus Aloyſium Anguillara, par. 12. pag. 210. Ab ἕλκω *traho*, quoniam educit ariſtas e corpore. Gramen hordeaceum alii vocant. Vidimus in horto Regio.

2. *Hordeum reſtibile.*] Hordeum ſilveſtre, quod & anno ſequente regerminat.

Sect. LXIV. 1. *Hyoſiris.*] Sic libri editi, ſic index : Rectius *hyoſeris*, ὑοσέρις. Nam σέρις intubum eſt, non σίρις. Niſi forte ὗος ἴρις quiſpiam interpretetur, quod vereor ut probari queat. In Reg. 1. *hyoſeris.* Ex intuborum ſive cichoriorum genere. Graphices pinxit Jac. Zanoni, ex horto Bononienſi, cap. 55. pag. 105. Jaceamque Creticam ſpinoſam vocavit.

Sect. LXV. 1. *Holoſteon.*] Ὁλόστεον ex adverſo, hoc eſt, per ἀντίφρασιν, ut vocant, quaſi ὅλον ὀστοῦν, totum oſſeum, quoniam tenuis eſt, ac ſine duritia, quæ vulgo ineſt oſſibus. Iiſdem fere verbis deſcribitur a Dioſc. lib. 4. cap. XI. Serpentina omnium minima a Lobelio appellatur, in Obſerv. pag. 240. a quo & ibi delineatur, qualem in horto Regio vidimus.

Græcis ſicut 2 fel dulce, tenuis uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen: foliis anguſtis, adſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. 3 Uſus ejus ad convulſa, rupta, in vino pota. Et 4 vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita.

LXVI. 1 Hippophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt 2 æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis parvis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. 3 Succus earum exprimitur æſtate, ad ſolvendam alvum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis. Contra vertigines, orthopnœas, paralyſes incipientes.

LXVII. 1 Hypogloſſa folia habet figura ſilveſtris myrti, concava, CAP. XI.
ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis. 2 Capitis dolorem corona ex his impoſita minuit.

LXVIII. 1 Hypecoon in ſegetibus naſcitur, foliis rutæ. Natura ejus eadem quæ papaveris ſucco.

LXIX. 1 Idææ herbæ folia ſunt, quæ oxymyrſines: adhærent his velut pampini, in quibus flos. 2 Ipſa alvum, menſeſque, & omnem

NOTÆ.

2. *Fel dulce.*] Cælius Aurel. lib. 3. Chron. initio capitis 1. *Multa*, inquit, *contrariæ interpretationis vocabulum ſumpſerunt, ut fella, quæ Græci γλυκέα vocant, velut dulcia, cum ſint amariſſima.* Et nos vulgo ſic diximus, *Le fiel, ou le doux.*

3. *Vſus ejus.*] Dioſcor. loc. cit.

4. *Vulnera.*] Dioſcor. loc. cit. *Carnes & hæc herba cogit atque conglutinat, dum coquuntur addita, & ad rupta in vino propinatur.* Δύναται δὲ καὶ αὐτὴ κρέα συνάζειν συνεψομένη, καὶ πρὸς ῥήγματα σὺν οἴνῳ ποτίζεται. Sic & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 214.

Sect. LXVI. 1. *Hippophæſton.*] Creſcere hoc ait inter ſpinas, ſive eſſe de ſpinarum genere, quibus implentur æneæ cortinæ fulloniæ, ad lavandas, poliendaſque veſtes: ut diximus lib. 24. ſect. 68. Dioſc. lib. 4. cap. 163. Ἱππόφαιστον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἱππόφαες καλοῦσι .... καὶ αὐτὸ γναφικῆς ἀκάνθης εἶδος ὑπάρχον. E Narbonenſi Gallia ad ſe delatum, quale a Dioſcoride Plinioque deſcribitur, Ruellius teſtatur, pag. 455. Nobis adhuc videre non licuit.

2. *Æneæ fulloniæ.*] Sic libri omnes, etiam MSS.

3. *Succus earum.*] Radicum videlicet. Dioſcor. loc. cit.

Sect. LXVII. 1. *Hypogloſſa.*] Dioſc. lib. 4. cap. 132. Ὑπόγλωσσον &c. ſic enim legendum, non ἱππόγλωσσον. Vide Dalecampius, lib. 2. hiſt. plant. pag. 206. & 207. ubi ea delineatur, qualis & a Plinio deſcribitur. Galeno, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 238. ὑπόγλωσσον.

2. *Capitis dolorem*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. LXVIII. 1. *Hypecoon.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 68. Ὑπήκοον, &c. Pingitur a Dodonæo, pag. 446. quale in horto Regio vidimus.

Sect. LXIX. 1. *Idææ herbæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 44. Ἰδαία ῥίζα, ὀξυμυρσίνῃ τὰ φύλλα ἔοικε· παρ' αὐτὰ δὲ ὡς ἕλικες μικροὶ πεφύκασιν, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος. *Idææ radicis folia oxymyrſinen referunt: juxta ipſa vero exigui ſunt velut pampini, ſeu capreoli, ex quibus etiam flos erumpit.* Frequentem eſſe in Italia, ſed vulgari carere appellatione, ſcribit Anguillara, par. 14. pag. 259.

2. *Ipſa alvum.*] Dioſc. loc. cit.

abundantiam sanguinis sistit. [3] Spissandi cohibendique naturam habet.

LXX. [1] Isopyron aliqui phasiolon vocant, quoniam folium, [2] quod est aniso simile, [3] in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis [4] melanthii. [5] Contra tussim, & cetera pectoris vitia, ex melle aut aqua mulsa : [6] item jocineri utilissima.

LXXI. [1] Lathyris folia habet multa lactucæ similia, tenuiora germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut capparis : quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, [2] facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant. [3] Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea : nam stomachum lædunt. [4] Itaque inventum est, ut cum pisce aut jure gallinacei sumerentur.

LXXII. [1] Leontopetalon, alii rhapeion vocant, folio brassicæ, caule semipedali : alæmultæ, semen in cacumine, in siliquis, ciceris modo : [2] radix rapo similis, grandis, nigra. Nascitur in arvis. [3] Radix adversatur omnium serpentium generibus ex vino pota : nec alia res celerius proficit. [4] Datur & ischiadicis.

NOTÆ.

3. *Spissandi.*] Adstringendi. Ἐπὶ στύψεως. Diosc.

Sect. LXX. 1. *Isopyron.*] Diosc. lib. 4. cap. 121. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, τῷ κατ' ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν. *Isopyron aliqui phasiolon vocant, quoniam ad phasioli similitudinem in summo folio pampinum, hoc est, claviculam gerat*, phaseolorum similem. Interpres Oribasii, lib. XI. 26. *Folium more phaseolorum in claviculas torquetur.* Herbariis perinde, officinisque incognita. Anguillara, par. 14. pag. 286.

2. *Quod est aniso.*] Diosc loc. cit.

3. *In pampinos.*] Ἕλικας, claviculas, capreolos.

4. *Melanthii.*] Quæ melanthii saporem imitentur, παραπλήσια μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. Diosc. loc. cit.

5. *Contra tussim &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Item jocineri.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXI. 1. *Lathyris.*] Totidem fere verbis Diosc. lib. 4. cap. 167. Λαθυρὶς &c. Hæc Cataputia vulgaris est, picta in horto Eystettensi, Ord. 12. fol. 2. & apud Dodon pag. 371. qualem in horto Regio vidimus. Nostris, *Espurge*. Subscribit etiam Anguillara, par. 14. pag. 295.

2. *Facilia purgatu.*] Quæ sunt decorticatu facilia. Sic decorticata laudat Dioscor. loc. cit. Λεπισθέντα δὲ λευκὰ καὶ γλυκέα ἐν τῇ γεύσει. Sic libro 15. sect. 25. castaneas laudat purgabiles maxime & sponte prosilientes. Nam quantumvis purgari facile corpora lathyridis granis scribat Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 201. animum tamen ægre induxerim, ut eam esse hoc loco Plinii mentem putem.

3. *Trahunt.*] Ἄγει δὲ φλέγματα, καὶ χολὴν, καὶ ὕδωρ. Diosc. loc. cit.

4. *Itaque.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXII. 1. *Leontopetalon.*] Diosc. lib. 3. c. 110. totidem fere verbis, Λεοντοπέταλον &c. Et in Nothis, pag. 457. οἱ δὲ λεοντοπόδιον, οἱ δὲ λευκόϊον ... οἱ δὲ ῥαπήϊον, &c. Ipsum est lentopodion, de quo diximus anteriore libro, sect. 34.

2. *Radix rapo.*] Sic etiam Reg. 1. Sic & Diosc. loc. cit. Ῥίζα μέλαινα ὥσπερ γογγύλη.

3. *Radix adversatur.*] Diosc. loc. cit. Ἑρπετοδήκτοις βοηθεῖ.

4. *Datur.*] Diosc. loc. cit.

LXXIII. [1] Lycapsos longioribus, quam lactuca, est foliis, crassioribusque. Caule longo, hirsuto, adnatis multis cubitalibus, flore parvo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudores in febribus movet, succo aquæ calidæ admixto.

LXXIV. [1] Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui [2] ægonychon vocant, alii Diospyron, alii Heracleos. [3] Herba quincuncialis fere, foliis duplo majoribus, [4] quam rutæ, [5] ramulis surculosis, crassitudine junci: gerit juxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. Ipsi, qua pediculis adhærcant, cavernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quidquam inter herbas majore quidem miraculo aspexi. Tantus est decor, velut [6] aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. [7] Jacere atque humi serpere auctores tra-

NOTÆ.

Sect. LXXIII. 1. *Lycapsos.*] Totitem verbis & formam & vires Lycopseos describit Diosc. lib. 4. cap. 26. Vidimus in horto Regio, qualem delineat Lobelius, in Observ. pag 312 Non est Buglossia nostra, ut censuit Anguillara, par. 14. pag. 254. caret enim rubro colore radix. Vide Notas & Observ. num. XI.

Sect. LXXIV. 1. *Inter omnes.... lithospermo.*] Dioscor. lib. 3. cap. 158. Λιθόσπερμον, οἱ δὲ ἐγχώνυχον, οἱ δὲ αἰγώνυχον, οἱ δὲ ἡράκλειαν, διὰ τὸ περὶ τὸ σπέρμα ἰχὺν, ὅθεν καὶ λιθόσπερμον ὠνόμασται. *Alii Heracleam vocant, propter seminis duritiam, a qua & lithospermi nomen accepit*, quod semina scilicet tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia vero lapidea. Sunt qui Lithospermum istud Plinii ac Dioscoridis arundinaceum milii generi adscribant: Lacrymam Jobi recentiores vocant, *Larme de Job*: cujus seminibus nostri pro sphærulis precatoriis, corollas texentes, utuntur. Pingitur a Dodonæo, pag. 497. Vidimus in horto Regio. Nos illud esse potius arbitramur, quod lithospermi minoris nomine idem Dodonæus exhibet, pag. 83. In officinis Milium Solis, in Gallia *Gremil* appellatur, *ou l'herbe aux perles*. Huic enim folia sunt rutæ oleæve, isti arundinacea: ramulos istud surculosos habet: illud plane nullos. Et hoc in horto Regio vidimus. Adstipulatur huic sententiæ Anguillara, par. 13. pag. 240.

2. *Ægonychon.*] Quasi caprinus unguis. Διόσπυρον, quasi Jovis triticum. Dioscor in Nothis, pag. 460. οἱ δὲ Διόσπυρον, quasi a Jove satum.

3. *Herba quincuncialis.*] Hoc est altitudine fere semipedali: nam unciæ duodenæ pedem efficiunt. In nostris regionibus altius paulo assurgit. In quibusdam libris, *quinquecaulis* legitur, forte commodius: tot enim fere mittit e radice surculos.

4. *Quam ruta.*] Diosc. *quam olea*, quod eodem recidit.

5. *Ramulis surculosis.*] Lignosis. Κλωνία δὲ ... πάχος ὀξυσχοίνου, ξυλώδη, inquit Dioscor. loc. cit. *Ramuli... junci crassitudine.... lignosi.*

6. *Aurificum.*] Aurifex, aurarius faber, *un orfévre.*

7. *Jacere.... tradunt.*] Falso. Nisi folia intelligas, quæ in imo a terra exiliunt, humi jacere: quod Dioscorides dixit: τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα.

dunt. Ego vulſam, non hærentem vidi. [8] Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi, pellique conſtat, & ſtranguriam diſcuti. Neque in alia herbarum fides eſt viſu ſtatim, ad quam medicinam nata ſit. Eſt autem ejus ſpecies, ut etiam ſine auctore viſu ſtatim noſci poſſit.

LXXV. Lapis vulgaris juxta flumina fert muſcum ſiccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis ſaliva: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit,

[1] Φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

LXXVI. [1] Limeum herba appellatur a Gallis, qua ſagittas in venatu tingunt medicamento, quod [2] venenum cervarium vocant. Ex hac [3] in tres modios ſalivati additur, quantum in unam ſagittam addi ſolet: ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgentur, inſanire enim ſolent: ſi ſudor inſequitur, aqua frigida perfundi.

LXXVII. [1] Leuce Mercuriali ſimilis, nomen ex cauſa accepit, per medium folium candida linea tranſcurrente: quare [2] meſoleucon quidam vocant. Succus ejus fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaſſis eadem ſit, [3] quæ leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. [4] Speciem ejus auctores non tradunt, nec aliud,

NOTÆ.

8. *Iis lapillis.*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. LXXV. 1. Φεύγετε.] Hoc eſt, *Cantharides fugite hinc: vobis lupus improbus inſtat.*

Impetiginem cantharidis nomine appellat, quod ut frumenta cantharis, ſic illa corporis membra erodit.

Sect. LXXVI. 1. *Limeum ..... a Gallis.*] Quos antiqui ſcilicet Tranſpadanos dixere. Hodieque in Pedemontio naſcitur limeum, *Herba terra* ibi nuncupatum, cujus e radice ſuccus elicitur, quem vocant *Medicame.* Auctor Anguillara, par. 12. pag. 213. Sed & elleboro ſagittas tingere ſolitos eſſe Gallos dictum eſt ſupra, lib. 25. ſect. 25.

2. *Venenum cervarium.*] Feſtus: *Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perunguere ſagittas ſoliti ſunt.* Celſus, lib. 5. cap. 27. *Venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur.*

3. *In tres modios ſalivati.*] Sic etiam MSS. codices. Salivatum potionis genus fuit, quo veterinarii medici utebantur in ægrotantium animalium curatione. Panacis & eryngii radices feniculi ſeminibus miſcebantur: farina præterea moliti tritici, miliive, aut hordei: eoque medicamine ſalivabatur ægrotum pecus. Vide Columellam, lib. 6. cap. 5. 10. & 24.

Sect. LXXVII. 1. *Leuce.*] Nondum noſtris herbariis cognita. Anguillara, par. 12. pag. 220. Alio nomine polium appellatur a Cælio Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de dolore dentium: *Leuces, inquit, quam etiam polium vocant.* Niſi forte leuce alterum ſit polii, de quo nos alibi, nomen: quod, ut Plinius ait, lib. 21. ſect. 21. *folia ſunt ei canis hominis ſimilia.*

2. *Meſoleucon.*] Μεσόλευκον, albo diſtinctum in medio.

3. *Quæ leucas.*] Λευκὰς, quam adverſus ſerpentes & ſcorpiones Nicander commendat in Theriac. pag. 60. Perinde ignota nobis: Περὶ δὲ τῆς λευκάδος ἀγνοεῖται περὶ ποίας φησὶν, inquit, Scholiaſtes in eum locum, pag. 39. Ἀντίγονος μέντοι τὴν λευκάδα σμύρνιον φησιν.

4. *Speciem ejus.*] Totidem de leucade verba facit Dioſc. lib. 3. cap. 113.

quam ſilveſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorem, hanc ſemine acriorem.

LXXVIII. [1] Leucographis qualis eſſet, ſcriptum non reperi: quod eo magis miror, quoniam utilis proditur ſanguinem exſcreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis: trita ex aqua & appoſita, profluvio feminarum: oculorum quoque medicamentis, & explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

LXXIX. [1] Medion folia habet [2] iridis ſativæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, radicem ſemipedalem. [3] In ſaxis opacis naſcitur. [4] Radix drachmis duabus cum melle menſes feminarum ſiſtit, ecligmate per aliquot dies ſumpto. [5] Semen quoque in vino, tritum, contra abundantiam feminarum datur. CAP. XII.

LXXX. [1] Myoſota, ſive myoſotis, lævis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus, concavis, ab imo foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto, nigris, per intervalla aſſidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo. Radix digitali craſſitudine multis capillamentis [2] fimbriata. Vis ei ſeptica &

NOTÆ.

Sect. LXXVIII. 1. *Leucographis.*] Silybus lacteus eſt, quo de egimus, lib. 26. ſect. 25. Nec Anguillaram audio, qui par. 12. pag. 220. Herbam ſcriptam, ſeu virgam auream vocat. Pinetus, & poſt eum Salmaſius, gemmam lapidemque, cui idem nomen eſt, ut ſuo loco dicemus, in herbarum albo cenſuque a Plinio temere hic poſitam, temere pronunciarunt.

Sect. LXXIX. 1. *Medion.*] Et a Dioſc. lib. 4. cap. 18. ita fere deſcribitur. Μήδιον, &c. Quid vero ſit, obſcurum eſt: Lobelio in Adverſariis, pag. 127. violam Marianam interpretante: Dodonæo negante, pag. 163. Dioſc. in Nothis, pag. 463. eandem facit cum Medica, de qua lib. 18. ſect. 43. Μήδιον, οἱ δὲ μηδικὴ, οἱ δὲ τρίφυλλον... Ῥωμαῖοι τριφόλιουμ ὀδορᾶτουμ. Ignotam ſibi ait Anguillara, par. 14. pag. 253.

2. *Iridis ſativæ.*] Vel *ſeridis potius.* Vide Notas & Emend. num. XII.

3. *In ſaxis.*] Dioſc. ἐν παλισκίοις τόποις καὶ πετρώδεσιν.

4. *Radix &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

5. *Semen .... contra abundantiam.*] Hoc eſt, ad pellenda menſtrua quæ abundant, ſeu menſes commorantes. Dioſc. loc. cit. Τὸ δὲ σπέρμα σὺν οἴνῳ ποθὲν, ἄγει ἔμμηνα. Cui Galenus adſtipulatur lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 207. ubi docet medii ſemen ac radicem contrario eſſe temperamento: illa, ſi quidem auſtera eſt, fluorem mulierem cohiberi, iſto cieri. Ἡ ῥίζα μὲν ἐφεκτικὴ ῥοῦ γυναικείου· τὸ δὲ σπέρμα προτρέπει τὰ καταμήνια.

Sect. LXXX. 1. *Myoſota.*] Dioſc. lib. 2. cap. 214. Μυὸς ὦτα, οἱ δὲ μυὸς ὠτίδα καλοῦσι, ceteraque, quæ Plinius, totidem plane verbis. Galenus item, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 210. Μυὸς ὠτὶς, ἔνιοι δὲ μυὸς ὦτα. Pingitur a Bauhino, tom. 3. pag. 359. qualem in horto Regio vidimus. In officinis, *Auricula muris:* ſed non habet ea omnes myoſotidis Plinianæ ac Dioſcorideæ notas. Scribonio Largo, Compoſ. 153. *Auricula murina* nuncupatur, & prodeſſe dicitur calculoſis.

2. *Fimbriata.*] Sic MSS. non *fibrata*, ut editi, etſi utrumque perinde hic valet. Fibræ ſunt herbarum arborumque minutiores radiculæ, in quas velut extremas, craſſiores effuſæ ſparguntur.

exhulceratrix, ideoque [3] ægilopas ſanat. Tradunt Ægyptii, menſis [4] quem Thothi vocant die XXVIII. fere in Auguſtum menſem incurrente, ſi quis hujus herbæ ſucco inungatur mane priuſquam loquatur, non lippiturum eo anno.

LXXXI. [1] Myagros herba ferulacea eſt foliis ſimilis rubiæ, tripedanea. [2] Semen oleoſum, [3] quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc ſucco.

LXXXII. [1] Herba, quæ vocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit.

LXXXIII. [1] Natrix vocatur herba, cujus radix evulſa virus hirci redolet. Hac in Piceno a feminis abigunt, quos mira perſuaſione [2] Fatuos vocant: ego ſpecies [3] lymphantium hoc modo animorum eſſe crediderim, qui tali medicamento juventur.

LXXXIV. [1] Odontitis inter feni genera eſt, cauliculis denſis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parva habet, longiora tamen quam polygonon. Semen in alis hordeo ſimile, florem purpureum, puſillum. Naſcitur in pratis. Decoctum cau-

NOTÆ.

Hinc & appellatæ fimbriæ veſtium extremitates, quod fibrum antiqui dicebant extremum, ſi Varroni credimus.

3. *Ægilopas ſanat.*] Dioſcor. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα καταπλασθεῖσα αἰγίλωπα ἰᾶται.

4. *Quem Thothi.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum VI. num LXXXVII.

Sect. LXXXI. 1 *Myagros*] Dioſc lib. 4. cap. 117. Μύαγρος ..., δίπηχυς, φύλλα ἔχουσα ἐμφερῆ τοῖς τοῦ ἐρυθροδάνου Galli *Camelinam* vocant, officinæ pleræque ſeſamum, oleoque hujus utuntur pro ſeſamino Ipſum eryſimum eſt, quo de egimus lib. 18 ſect. 22.

2. *Semen oleoſum.*] Plenum pinguitudinis, ex qua exprimatur oleum.

3. *Quod & fit.*] Subintellige, quod oleum & ex eo fit.

Sect. LXXXII. 1. *Herba ... nigina.*] In Indice, nyma Hoc loco MSS. *nygma*, *nyma*, *nygam*, & *nuga* exhibent. Herbariis & officinis incognita.

Sect. LXXXIII 1. *Natrix.*] Quam herbarii Natricem Plinii nuncupant, ea delineatur a Lobelio in Obſerv pag. 493. Quibus vero argumentis hanc eſſe conjectent, ariolari non vacat.

2. *Fatuos vocant.*] Sic MSS. omnes. Faunus, Fatuus, ἐφιάλτης, incubus, idem plane ſignificant: nocturnos nempe genios quibus qui mente ſunt parum ſana, premi ſe interdum putant. A Fauno Latii Rege, Fatuaque conjuge, de quibus Juſtinus, lib. 43 nomen his datum. Qui viros aggredi exiſtimati ſunt, ii Fauni: qui mulieres, Fatui dici conſueverunt. Vide Lactant. lib. 1 cap. 22. & Servium in lib. 6. Æneïd. ad eum verſiculum,

Pometios, caſtrumque Inui.

Et in lib. 7. ad iſtum,

Hunc Fauno & Nympha genitum &c.

Quin etiam in fragmento Feſti Farneſiano Faunus a nonnullis veterum Fatuus dicitur appellatus. *Is*, inquit, (de Pico loquitur,) *regem Fatuum, Faunum alii quem vocant, & Fatuam procreavit.*

3. *Lymphantium hoc modo.*] Hominum falſo exiſtimantium ſe ab ejuſmodi incubis premi: qui homines tali medicamento juvantur.

Sect LXXXIV. 1. *Odontis.*] Rectius fortaſſe ὀδοντῖτις, inde nomen habens, quod decoctum in vino dolores dentium mitiget: nam ὀδοὺς dentem ſonat.

liculorum

liculorum ejus in vino austero, quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita ut contineatur ore.

LXXXV. [1] Othonna in Syria nascitur, similis erucæ, perforatis crebro foliis, [2] flore croci: quare quidam anemonen vocaverunt. [3] Succus ejus oculorum medicamentis convenit. [4] Mordet enim leniter & excalfacit, adstringitque siccando. Purgat cicatrices, & nubeculas, & [5] quicquid obstat. [6] Quidam tradunt lavari, atque ita siccatam digeri in pastillos.

LXXXVI. [1] Onosma longa folia habet fere ad tres digitos, in terra jacentia, tria, [2] ad similitudinem anchusæ incisa, sine caule, sine flore, sine semine: [3] Prægnans si edat eam, aut supergradiatur, abortum facere dicitur.

LXXXVII. [1] Onopordon si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menses: alvum sistit: suppurationes & collectiones discutit.

LXXXVIII. [1] Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: &

NOTÆ.

Sect. LXXXV. 1. *Othonna.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 2. cap. 213. Ὄθοννα ... γεννᾶται δὲ αὐτὴ καὶ ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον Ἀραβίᾳ· ἔχει δὲ τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόκοπα, &c. *Nasci aiunt in eo Arabiæ tractu, qui ad Ægyptum spectat. Habet folia erucæ proxima, crebro perforata, & tanquam a tineis pertusa*, &c. Ex eodem Diosc. Pintianus legit *cribro* pro *crebro*: quod nec Plinii stilum sapit, neque apud Dioscoridem exstare, si Græce legisset, ipse intellexisset. Quid porro sit Othonne nec scit Anguillara, par. XI. pag. 181. neque alii sciunt. Lobelius in Notis MSS. ad eum librum ait esse florem Africanum.

2. *Flore croci.*] Dioscor. loco citato, Ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον. ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτὸ τινες εἶδος εἶναι.

3. *Succus ejus.*] Diosc. loc. cit.

4. *Mordet enim &c.*] Dioscor. loco citato.

5. *Quidquid obstat.*] Quidquid oculis offundit caliginem, πάντα τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις

6. *Quidam.*] Quidam hunc succum, sive humorem qui ex herba manat, elotum, semotis lapillis, in pastillos ad oculorum medicamenta digerunt.

Sect. LXXXVI. 1. *Onosma.*] Sic fere Diosc. lib. 3. cap. 147. περὶ ὀνόσματος. Nihil porro aliud onosma esse censuerim, præter anchusam degenerem, quæ, ut in aliis quoque generibus herbarum accidit, viribus exhaustis biennio trienniove florem fructumve nullum edat.

2. *Ad similitudinem &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

3. *Prægnans &c.*] Diosc. ad verbum, loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 215.

Sect. LXXXVII. 1. *Onopordon.*] Apud Hesych. ὀνόμυρδον mendose, pro ὀνόπορδον, ἀπὸ τοῦ ὄνου πορδῆς, a crepitu ventris. Carduum tomentosum appellat. Lobelius in Observ. pag. 482. Coronam fratrum herbarii: Galli, servata Græci nominis significatione, *Pet d'asne.* Vidimus in horto Regio. Calabris, Siculisque etiamnum *Anapordo*, teste Anguillara, par. 8. pag. 145.

Sect. LXXXVIII. 1. *Osyris.*] Totidem fere verbis, eadem certe sententia Diosc. lib. 4. cap. 143. Ὄσυρις, φρυγάνιον μέλαν, &c. Scopæ ex ea olim fieri solitæ, & nunc plerisque locis fiunt: unde Linaria scopariæ a nonnullis appellatur: a nostris, Italisque, *Belvedere.* Patavii, *le Scope di Padova*, teste Anguillara, par. 14. pag. 290. Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 101.

in iis folia nigra, ceu lini: ſemenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. [2] Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcat ſemen, conciſæ, & Sole ſiccatæ, alvum ſiſtunt. Poſt maturitatem vero collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur.

LXXXIX. [1] Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent.

XC. [1] Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, cauſtica vi exhulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eademque [2] vitiligines concorporat.

XCI. [1] Polygonon Græci vocant, quam nos ſanguinariam: non attollitur a terra, foliis rutæ, [2] ſemine graminis: [3] ſuccus ejus infuſus naribus ſupprimit ſanguinem: [4] & potus cum vino, cujuſlibet partis profluvium, [5] exſcreationeſque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, [6] hanc marem intelligi volunt, appellarique a multitudine ſeminis, aut denſitate fruticis [7] calligonon. [8] Alii poly-

Notæ.

2. *Radicum.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXXIX. 1. *Oxys.*] Ὀξύς. Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 495. Officinæ Trifolium acetoſum vocant, Galli Panem cuculi, *Pain de cocu*, & *Alleluïa.* Appellationum cauſas declarat Dodonæus, a quo pariter delineatur, pag. 568. Vidimus in horto Regio.

Sect. XC. 1. *Polyanthemum.*] Ranunculus ipſe eſt, quo de egimus lib. 25. ſect. 109.

2. *Vitiligines concorporat.*] Vitiligines delet, redditque cuti ſuum colorem, reliquo corpori parem.

Sect. XCI. 1. *Polygonon.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. Ipſa proſerpinaca eſt, de qua dicemus iterum ſect. 104. Apuleïus, cap. 18. de proſerpinaca, ſive polygono. *Polygonon alii .... polygonaton, ... Romani ſanguinariam, Itali proſerpinacam.* Celſus, lib. 2. cap. 33. *Herba ſanguinalis, quam Græci polygonion vocant.* Sanguinalem pariter vocat Columella, lib. 6. cap. 12. pag. 213. Sanguinariam, lib. 7. cap. 5. pag. 263. Et Dioſc. in Nothis, pag. 462. Πολύγονον ἄῤῥεν, ... Ῥωμαῖοι σεμινάλις, οἱ δὲ σοπίνακα, pro προσερπίνακα. Gallis, a frequentia nodorum, ſeu geniculorum, *Renoüée.*

2. *Semine graminis.*] Semine, cujuſmodi in gramine cernitur, nempe triangulari.

3. *Succus ejus.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 83. Scribonius Largus, cap. 7. *ad ſanguinis eruptionem de naribus*, Compoſ. 46. *Injicere autem intus narem aut nares oportebit ..... herbam, quæ quia multa eſt, & ubique naſcitur, πολύγονον appellatur.*

4. *Et potus.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 4. Apuleïus cap. 18. de proſerpinaca, tit. 1. *Ad eos qui ſanguinem rejiciunt: Herbæ proſerpinacæ ſuccum cum vino optimo auſtero* &c. Polygonum ad eos uſus commendat & Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124.

5. *Exſcreationeſque.*] Celſus, lib. 3. cap. 22.

6. *Hanc marem.*] Recte illi quidem. Pingitur a Dodonæo, pag. 113. polygonum mas, quale in horto Regio vidimus.

7. *Calligonon.*] In Reg. 2. fortaſſe ſincerius, *callipogona*, καλλιπώγωνα, denſitatem fruticum ea voce μεταφορικῶς indicante, ex ſimilitudine barbæ. Sic etiam Index in eodem cod pro *thalaſſias*, quæ vox ibi nihili eſſe videtur.

8. *Alii polygonaton.*] Dioſc. in Nothis, pag. 462. Οἱ δὲ πολυγόνατον, ... οἱ

gonaton, a frequentia geniculorum: alii teuthalida, alii carcinethron, alii clema, multi myrtopetalon. [9] Nec non inveniuntur, qui hanc feminam esse dicunt: marem autem majorem, minusque nigram, & geniculis densiorem, semine sub omnibus foliis turgescentem. Quocumque hæc modo se habeant, [10] vis earum est spissare ac refrigerare. [11] Semina alvum solvunt: largius sumpta urinam cient, rheumatismos cohibent: qui si non fuere, non prosunt. [12] Stomachi fervori folia imponuntur: vesicæ dolori illinuntur, [13] & ignibus sacris. [14] Succus & auribus purulentis instillatur, [15] & oculorum dolori per se. [16] Dabatur & in febribus ante accessiones duobus cyathis in tertianis, quartanisque præcipue: [17] item cholericis, dysentericis, & in solutione stomachi. [18] Tertium genus oreon vocatur, in montibus nascens, arundini teneræ simile, uno caule, densis geniculis [19] & in se fractis, foliis autem piceæ, radicis supervacuæ, inefficacius quam superiora. Peculiare ischiadicis. [20] Quartum genus silvestre appellatur, pæne arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis sparti, binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisve articulis. Huic quoque spissandi natura, sapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inspergitur & oris hulceribus & attritis partibus. Propter gingivarum vero vitia commanducatur. Nomas sistit omniaque quæ serpunt, aut difficilem cicatricem habent. Privatim vero sanat a nive facta hulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: [21] & contra epiphoras collo circumdant. In tertianis quidam sinistra manu

NOTÆ.

δὲ καρκίνηθρον, οἱ δὲ τευθαλίδα, οἱ δὲ κλῆμα, οἱ δὲ μυρτοπέταλον. Habet & hæc nomina Oribasius, lib. 12. pag. 212. Apuleïus quoque, carcinethron & myrtopetalon vocat, a foliorum myrti similitudine.

9. *Nec non inveniuntur.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

10. *Vis earum est spissare.*] Adstringere. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικήν, ψυκτικήν, &c.

11. *Semina.*] Has succo epoto vires Dioscorides attribuit, loc. cit.

12. *Stomachi &c.*] Diosc. loc. cit.

13. *Et ignibus sacris*] Πρὸς ἐρυσιπέλατα. Diosc. loc. cit.

14. *Succus & auribus.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. & 80. Apuleïus, cap. 18. tit. 5. *Ad aurium dolorem: Herba proserpinaca succus tepefactus, & auribus instillatus, mirifice dolorem tollit. Nos ipsi experti sumus. Tamque potenter proficit, ut & hulcera quoque aurium sanet.* Sic etiam Diosc. loc cit.

15. *Et oculorum dolori.*] Apuleïus, loc. cit. tit. 4.

16. *Dabatur.*] Dioscor. loc. cit. & Apuleïus, loc. cit. tit. 7. *Ad quartanas.*

17. *Item cholericis &c.*] Dioscor. loc. cit.

18. *Tertium.*] Ὀρεινόν, montanum. Polygonon femina Dioscoridis est, lib. 4. cap. 5.

19. *Et in se fractis.*] Vide Notas & Emendationes num. XIII.

20. *Quartum genus.*] Demonstratum hoc sibi genus olim fuisse Ruellius testatur, pag. 582. Ceteris herbariis prorsus ignotum. Forte hic legendum, *Peculiare ischiadicis quartum genus* &c.

21. *Et contra epiphoras.*] Oculorum videlicet. Vide Apuleïum, loc. cit. tit. 4.

evulsam adalligant: adeo contra profluvia sanguinis, nec ullam magis aridam quam polygonum, servant.

XCII. [1] Pancration aliqui scillam pusillam appellare malunt, foliis albi lilii, longioribus crassioribusque, radice bulbi magni, colore rufo. [2] Alvum solvit succo, cum farina ervi sumpto: hulcera purgat. [3] Hydropicis splenicisque cum melle datur. [4] Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat: eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos: & postea utuntur ad capitis hulcera, & cetera quæ repurganda sunt. [5] Item ad tussim, quantum tribus digitis apprehenderint, in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Dant & propter ischiada in vino bibendum, & propter tormina, mensesque ciendos.

XCIII. [1] Peplis, quam aliqui sycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex una radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. [2] Inter vites fere colligitur messibus: siccaturque cum fructu suo, [3] subjectis, in quæ excidat. [4] Hoc poto alvus solvitur, bilis ac pituita detrahitur. [5] Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. [6] Et cibis inspergitur obsoniisque ad molliendam alvum.

XCIV. [1] Periclymenos fruticat & ipsa, ex intervallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile vellatur. [2] Nascitur in arvis ac sepibus, convolvens se adminiculis quibuscumque. [3] Semen ejus in umbra sicca-

NOTÆ.

Sect. XCII. 1. *Pancration.*] Totidem verbis Dioscor. lib. 2. cap. 203. Παγκράτιον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο σκίλλαν ὀνομάζουσι, &c. Apuleïus, cap. 42. *A Græcis dicitur scilla .... aliis pancration .... Itali scillam rubram, masculam, alii bulbum scilliten, sive scilliticum appellant.* Est hæc scilla radice rubra, sive pancratium a Clusio delineatum, lib. 2. histor. rar. plant. pag. 172. In Cephalenia vocatur *Cepolla canina*, inquit Anguillara, par. 7. pag. 120.

2. *Alvum &c.*] Diosc. loc. cit. ad verbum.

3. *Hydropicis &c.*] Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 42. tit. 1.

4. *Alii decoquunt.*] Dioscor. lib. 2. cap. 202.

5. *Item ad tussim &c.*] Dioscor. loco citato.

Sect. XCIII. 1. *Peplis.*] Sic MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Dioscoridi tamen lib. 4. cap. 168. Πέπλος, οἱ δὲ συκῆν, οἱ δὲ μήκωνα ἀφρώδη καλοῦσι, ceteraque, quæ Plinius, totidem verbis: ut & Oribasius, lib. 12. pag. 211. Egimus de eo, lib. 20. sect. 79.

2. *Inter vites &c.*] Diosc. & Oribas. locis cit.

3. *Subjectis.*] Subintellige, vasis, tabulisve, vel linteis.

4. *Hoc poto.*] Diosc. loc. cit.

5. *Media.*] Justa, ac moderata. Diosc. loc. cit.

6. *Et cibis &c.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XCIV. 1. *Periclymenos.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 14. Clymenos ipsa est, qua de egimus lib. 25. sect. 33.

2. *Nascitur &c.*] Dioscor. loco proxime citato.

3. *Semen ejus.*] Diosc. loc. cit.

tum tunditur & in paſtillos digeritur. [4] Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem: eumque urina cruenta, aut per alvum abſumit: quod intelligitur a decimo ſtatim die. [5] Urinam cient & folia decocta: quæ & orthopnoïcis proſunt. [6] Partum quoque adjuvant, ſecundaſque pellunt pota ſimili modo.

XCV. [1] Pelecinum in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam cauliculis, foliis ciceris. Semen in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaterniſve, quale gith novimus, amarum, ſtomacho utile. [2] Additur in antidota.

XCVI. [1] Polygala palmi altitudinem petit, in caule ſummo foliis lenticulæ, guſtu adſtricto, quæ pota lactis abundantiam facit.

XCVII. [1] Poterion, aut (ut alii vocant) phrynion, vel neurada, large fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, foliis parvis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, [2] flore longo, herbacei coloris: ſeminis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odorato. Invenitur in aquoſis collibus. [3] Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudine, nervoſas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, [4] præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. [5] Radix mira vulneribus ſanandis traditur, præcipueque nervis vel præciſis illita. [6] Decoctum quoque ejus cum melle potum diſſolutiones nervorum, & infirmitates, & inciſuras juvat.

XCVIII. [1] Phalangites, a quibuſdam phalangion vocatur, ab

NOTÆ.

4. *Hi reſoluti .... tricenis.*] Dioſcorides, quadragenis. Sed idem a ſexto die cruentam agi urinam monet, οὖρα ἄγει ἀπὸ τῆς ἕκτης ἡμέρας αἱματώδη.

5. *Vrinam .... proſunt.*] Hæc pariter Dioſc. loc. cit.

6. *Partum &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XCV. 1. *Pelecinum in ſegetibus.*] In tractatione ſegetum, lib. 18. ſect. 44. Habet hæc Oribaſius totidem verbis, lib. XI. pag. 198. poſt Dioſc. lib. 3. cap. 146. Inter triticum & hordeum naſcitur.

2. *Additur.*] Dioſc. Μίγνυται καὶ ἀντιδότοις. In antidotum certe Mithridaticam additur ab Antipatro & Cleophanto, apud Galenum, lib. 2. de antidotis, pag. 898. Πελεκίνου ἀνὰ < β'.

Sect. XCVI. 1. *Polygala.*] Dioſcorides, totidem verbis, lib. 4. cap. 142. Πολύγαλον θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον φύλλα φακοειδῆ, γεύσει ὑπόστυφον· ποθὲν δὲ καὶ τοῦ γάλα δοκεῖ πλεῖον ποιεῖν. Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221. Creditur eſſe flos ambarvalis, pictus a Dodonæo, pag. 253. quem vidimus in horto Regio.

Sect. XCVII. 1. *Poterion.*] Totidem plane ſyllabis Dioſc. lib. 3. cap. 17. Ποτήριον, Ἴωνες δὲ νευράδα καλοῦσιν, &c. *Maſino da Greci* vocant in Cypro, inquit Lobelius in notis MSS. ad Anguillaram, par. 8. pag. 145.

2. *Flore longo.*] Dioſc. *flore exiguo*, ἄνθη μικρά.

3. *Radices &c.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Et præciſo &c.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Radix mira &c.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 213.

6. *Decoctum quoque.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XCVIII. 1. *Phalangites.*] Totidem verbis formam vireſque phalangii deſcribit Dioſc. lib. 3. cap. 122. Φαλάγγιον, οἱ δὲ φαλαγγίτην, οἱ δὲ καὶ λευκάκανθαν καλοῦσι, &c. Ignotum herbariis, ut Anguillara fatetur, par. 12. pag. 222.

aliis [2] leucanthemon, vel (ut in quibuſdam exemplaribus invenio) leucacantha. Ramuli ſunt ei nunquam pauciores duobus, in diverſa tendentes: flos candidus: lilio rubro ſimilis, ſemine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice tenui herbacei coloris. Hujus folio vel flore vel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum, phalangiorumque, & ſerpentium ictus: item contra tormina.

XCIX. [1] Phyteuma quale ſit, deſcribere ſupervacuum habeo, cum ſit uſus ejus tantum ad amatoria.

C. [1] Phyllon a Græcis vocatur herba in ſaxoſis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parva, ſemine rotundo: papaveri ſimili. Hæc ſui ſexus facit partus: mares autem ſemine tantum differens, quod eſt incipientis olivæ. Utrumque bibitur in vino.

CI. [1] Phellandrion naſcitur in paluſtribus, folio apii. Bibitur ſemen ejus propter calculos & veſicæ incommodo.

CII. [1] Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu calamum, in ſummo florem inclinatum: [2] ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto cum melle & lacte. [3] Idem & vitia veſicæ ſanat.

CIII. [1] Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tuſæ dantur in vino contra ſerpentes: proſunt & quadrupedibus.

CIV. [1] Proſerpinaca herba vulgaris eſt, eximii adverſus ſcorpiones remedii. Eadem contrita, addita muria [2] & oleo e mænis, an-

NOTÆ.

2. *Leucanthemon.*] A flore candido.

Sect. XCIX. 1. *Phyteuma.*] A Dioſcoride deſcribitur, lib. 4. cap. 130. & ad amatoria pariter prodeſſe dicitur, Φύτευμα &c. Antirrhinon ſilveſtre illud eſt, quod Dodonæus delineavit, pag. 182.

Sect. C. 1. *Phyllon.*] Duo ſunt hujus genera, mas, feminaque: arſenogonon, & thelygonon vocant: de quibus egimus libro de ſuperiore, ſect. 91. Habet hæc porro Dioſcorides totidem verbis, lib. 3. cap. 140. etſi vitiatum Dioſcoridis contextum exiſtimat Anguillara, par. 14. pag. 302.

Sect. CI. 1. *Phellandrion.*] Et illud ſio ſeu paluſtri apio affine, a Dodonæo delineatum, pag. 580. Apud noſtros nomen non habet: officinis ipſis incognitum.

Sect. CII. 1. *Phalaris.*] Dioſcoridi Φαλαρὶς, lib. 3. cap. 159. Galeno, lib. 8. de ſimp. med. pag. 239. Φαλαρίς. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 26. qualem in horto Regio vidimus, triplicis modi: ſemine albo, nigro, &, ut vocant, griſeo.

2. *Semen .... ſeſamæ.*] Magnitudine milii, ut Dioſc. ait.

3. *Idem & vitia.*] Scilicet ex aqua potum, cochlearis menſura, inquit Dioſc. loc. cit. & Galenus item loc. cit.

Sect. CIII. 1. *Polyrrhizon.*] Herbariis & officinis ignota. Cave enim cum ariſtolochiæ genere eo confundas, quod polyrrhizon pariter nuncupatur, lib. 25. ſect. 54.

Sect. CIV. 1. *Proſerpinaca.*] Quæ & polygonon, de qua diximus ſect. 91.

2. *Et oleo e mænis.*] Mæna genus eſt piſcium, de quo lib. 32. ſect. 53. Ex eo garum præcipuæ commendationis fuit. Vide Notas & Emendationes num. XIV.

ginam eximie curari tradunt. Præterea & in quantalibet laſſitudine recreari defeſſos, etiam cum [3] obmutuerint, ſi ſubjiciatur linguæ. Si devoretur, vomitionem ſequi ſalutarem.

CV. [1] Rhacoma affertur ex his, quæ ſupra Pontum ſunt, regionibus. [2] Radix coſto nigro ſimilis, minor & rufior paulo, ſine odore, [3] calfaciens guſtu & adſtringens. [4] Eadem trita vini colorem reddit, ad crocum inclinantem. [5] Illita collectiones inflammationeſque ſedat: vulnera ſanat: epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita: [6] inſignita cum melle, & alia liventia ex aceto. Farina ejus inſpergitur contra cacoëthe, [7] & ſanguinem rejicientibus drachmæ pondere in aqua. [8] Dyſentericis etiam & cœliacis, ſi febri carent, in vino: ſin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum ejus bibendum duplici menſura ad rupta, convulſa, contuſis, ex ſublimi devolutis. Si pectoris ſint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: ſi diſſolutio ſtomachi, ex frigida aqua ſumitur: ſic & in tuſſi vetere, ac purulentis exſcreationibus: [9] item hepaticis, ſplenicis, iſchiadicis: [10] ad renum vitia, ſuſpiria, orthopnœas. Arteriæ ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum ejus. [11] Lichenas quoque ex aceto impoſita ſanat. [12] Bibitur contra inflationes, & [13] perfrictiones, febres frigidas, ſingultus, tormina, [14] aſperitates, capitis gravitates, melancholicas vertigines, laſſitudinum dolores, & [15] convulſiones.

NOTÆ.

3. *Obmatuerint.*] Cum vox laſſitudine defecerit.

Sect. CV. 1. *Rhacoma.*] Frequentius Rha Ponticum appellatur. Dioſc. lib. 3. cap. 2. Ῥᾶ, οἱ δὲ ῥῆον καλοῦσι, γεννᾶται ἐν τοῖς ὑπὲρ Βόσπορον τόποις, &c. Legitimum Rha Ponticum, iiſdem inſignitum notis, quas Dioſcorides Pliniuſque commemorant, pictum a Proſpero Alpino, lib. de plantis Exot. cap. 5. pag. 187. vidimus in horto Regio. An vero pro *Rhacoma* Plinius Rheucyma, Ῥήου κύμα, vel Ῥᾶ κύμα Rhacyma ſcripſerit, hoc eſt, Rha Pontici teneriorem cauliculum, haud vacat excutere ſcrupuloſius. In Indice certe *Rhacoma*, unde unde vox ea fluxerit.

4. *Eadem trita.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Illita.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Inſignita.*] De hac voce diximus, ſect. 5.

7. *Et ſanguinem rejic.*] Dioſc. & Galenus, locis cit.

8. *Dyſentericis &c.*] Auctores proxime appellati.

9. *Item hepaticis &c.*] Dioſc. loc. cit.

10. *Ad renum &c.*] Dioſc. & Galenus, locis cit.

11. *Lichenas.*] Dioſcor. loc. cit.

12. *Bibitur contra.*] Hæc omnia Dioſc. loc. cit. Ποιεῖ δὲ πινόμενον πρὸς ἐμπνευματώσεις, στομάχου ἀτονίαν, ἄλγημα παντοῖον, σπάσματα, σπληνικούς, ἡπατικούς, νεφριτικούς, στροφουμένους, καὶ τὰ περὶ κύστιν καὶ θώρακα, καὶ ὑποχόνδρειον ἐντάσεις, καὶ τὰ περὶ ὑστέραν πάθη, ἰσχιάδος, αἵματος πτύσει, ἄσθματα, λυγμούς, δυσεντερίας, κοιλιακὰς διαθέσεις, καὶ περιόδους, καὶ θηρίων δήγματα.

13. *Perfrictiones.*] Horrores febrium, τὰ ῥίγη.

14. *Aſperitates.*] Interaneorum ſeu hypocondriorum diſtentiones, ὑποχονδρείων ἐντάσεις. Vide Notas & Emend. num. XV.

15. *Convulſiones.*] Τὰ σπάσματα.

CVI. Circa Ariminum nota est herba, quam [1] resedam vocant. Discutit collectiones, inflammationesque omnes : qui curant ea, addunt hæc verba : [2] Reseda morbos reseda, [3] scisne, scisne quis hic pullos egerit ? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt.

CVII. [1] Stœchas in insulis tantum ejusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyssopi, amara gustu. Menses ciet potu : pectoris dolores levat. [2] Antidotis quoque miscetur.

Cap. XIII. CVIII. [1] Solanum Græci strychnon vocant, ut tradit Cornelius Celsus. [2] Huic vis reprimendi refrigerandique.

CIX. [1] Smyrnion caulem habet apii, folia latiora, & maxime circa stolones multos, quorum a sinu exsiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia jucundo, colore in luteum languescente, [2] capitibus caulium orbiculatis, ut anethi : semine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. [3] Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. [4] Cortex ejus foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem : unde & nomen. [5] Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. [6] Usus ejus

NOTÆ.

Sect. CVI. 1. *Resedam vocant.*] Pingitur a Lobelio in Adverf. pag. 76. qualem in horto Regio vidimus. Belgis Eruca peregrina, vel Cantabrica dicitur.

2. *Reseda.*] O reseda, morbum seda ac remitte, &c.

3. *Scisne.*] Forte rectius, ex Reg. & Chiffl. *Scisne, quis hic pullus egerit radices ? nec pedes nec caput habeat.* Pullum, credo, μεταφορικῶς, collectionem seu apostema vocat, cui reseda imponitur.

Sect. CVII. 1. *Stœchas.*] Totidem fere verbis Diosc. lib. 3. cap. 31. Στιχὰς γεννᾶται μὲν ἐν ταῖς κατὰ Γαλατίαν νήσοις ἀντικρὺ Μασσαλίας, καλουμέναις δὲ Στιχάσιν, &c. Ab aliis στοιχὰς scribitur. De his insulis egimus in Geographicis, lib. 3. sect. XI. Petrus Quiqueran. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 59. ait Turcicam classem, cum circa Massiliæ litora superiore seculo staret, hac herba quotidie triremes onerasse, exprobrantibus identidem Turcis, cæcos indigenas esse, qui sua bona non nossent. Genera duo stœchadis, picta a Lobelio, in Observ. pag. 234. & a Clusio, lib. 3. hist. rar. plant. pag. 344. Vidimus in horto Regio.

2. *Antidotis.*] Diosc. loc. cit. Miscetur sane theriacæ e viperis confectæ, ab Andromacho juniore apud Galenum, lib. 1. de Antidotis, cap. 7. pag. 878. Στοιχάδος ἀνὰ < ς'.

Sect. CVIII. 1. *Solanum.*] Egimus de eo, lib. 21. sect. 105. Celsus, lib. 2. cap. 33. cui titulum fecit, *Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent, &c. Solanum*, inquit, *quam* στρύχνον *Græci vocant.*

2. *Huic vis.*] Diosc. lib. 4. cap. 71. Δύναμιν δὲ ἔχει ψυκτικήν.

Sect. CIX. 1. *Smyrnion.*] De eo pariter diximus, lib. 19. sect. 48. & 62. Tota hæc porro smyrnii descriptio totidem plane verbis legitur apud Diosc. lib. 3. cap. 79.

2. *Capitibus caulium.*] Supra caulem positam umbellam, ut anethum, gerit. σκιάδιον ἐπὶ τῷ καυλῷ ἀνηθοειδές.

3. *Radix quoque.*] Diosc. loc. cit.

4. *Cortex.*] Diosc. loc. cit.

5. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

6. *Vsus ejus.*] Diosc. Δύναμιν δὲ ἔχει ἡ ῥίζα, καὶ ἡ πόα, καὶ ὁ καρπὸς θερμαντικήν.

excalfacere,

excalfacere. Urinam & menses cient folia & radix. Semen alvum sistit. [7] Radix collectiones & suppurationes non veteres, item duritias discutit illita. Prodest & contra phalangia ac serpentes, admixto cachry aut polio, aut melissophyllo, in vino pota: [8] sed particulatim, quoniam universitate vomitionem movet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. [9] Medetur tussi & orthopnœæ semen, vel radix: [10] item thoracis, aut lienis, aut renum, aut vesicæ vitiis. Radix autem ruptis, convulsis. Partus quoque adjuvat, & secundas pellit. [11] Datur & ischiadicis cum crethmo in vino. [12] Sudores ciet & ructus: ideo inflationem stomachi discutit. [13] Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus radici, utilis feminis, & [14] thoracis præcordiorumque desideriis: calfacit enim & concoquit, & purgat. [15] Semen peculiariter hydropicis datur potu: quibus & succus illinitur, [14] & malagmate e cortice arido. Et ad obsonia utuntur cum mulso & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus. [17] Sinon concoctiones facit, sapore simillima piperi. Eadem in dolore stomachi efficax.

CX. [1] Telephion portulacæ similis est & caule & foliis. [2] Rami a radice septeni octonive fruticant, foliis crassis, carnosis. [3] Nascitur in cultis, & maxime inter vites. [4] Illinitur lentigini, & cum inaruit, deteritur. [5] Illinitur & vitiligini, ternis fere mensibus, senis horis noctis aut diei: postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

NOTÆ.

7. *Radix collectiones &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Sed particulatim.*] Sed per partes ac separatim, non universum simul medicamentum sorberi oportet, ne vomitum cieat.

9. *Medetur &c.*] Diosc. loc. cit.

10. *Item thoracis &c.*] Dioscor. loc. cit.

11. *Datur &c.*] Dioscorides de crethmo silet.

12. *Sudores &c.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

13. *Vulnera.*] Diosc. loc. cit.

14. *Thoracis.... desideriis.*] De hac voce diximus alibi. Simile illud Martialis, lib. 1. Epigr. 110.

Et desiderio coacta ventris &c.

15. *Semen peculiariter.*] Diosc. loc. cit.

16. *Et malagmate.*] Forte, & *malagmata.*

17. *Sinon.*] Sive, ut Diosc. vocat Σίσων, lib. 3. cap. 64. Amomum officinarum est, pictum a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 107. quale in horto Regio vidimus. Vide Notas & Emend. num. XVI.

Sect. CX. 1. *Telephion.*] Τηλέφιον Nicandro in Theriac. pag. 63. Hanc Fabam inversam, Crassulamque, vocant officinæ. Galli, *Joubarbe des vignes, ou Féve épaisse, ou orpin.* Describitur a Lobelio in Adverſ. pag. 167. Delineatur a Dodonæo, pag. 130. Vidimus in horto Regio.

2. *Rami a radice &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 217.

3. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

4. *Illinitur lentigini.*] Sic etiam vitiligini albæ illini Diosc. ait loc. cit. moxque ubi inaruerit, abstergi: δεῖ μὲν τι μετὰ τὸ ἀποξηρανθῆναι αὐτὰ ἀποψᾶν. Unde hoc loco *detergitur* forsan commodius legas.

5. *Illinitur & vitiligini.*] Ei quam λεύκην vocant, ut diximus lib. 21. sect. 75. Diosc. loc. cit.

CXI. [1] Trichomanes [2] adianto similis est, exilius modo, nigriusque, foliis lenticulæ densis, amaris, adversis inter se. [3] Decoctum ejus strangurias sanat in vino albo potum, addito cumino rustico. [4] Illitum cohibet capillos defluentes: aut si effluxerint, reparat. [5] Alopeciasque densat tritum, & in oleo illitum. Sternumenta quoque gustatu movet.

CXII. [1] Thalitruum folia coriandri habet pinguiora paulo, caulem papaveris. Nascitur ubique, præcipue in campestribus. Medentur hulceribus folia cum melle.

CXIII. [1] Thlaspi duorum generum est: angustis foliis digitali longitudine & latitudine, in terram versis, in cacumine divisis, cauliculo semipedali, [2] non sine ramis: [3] peltarum specie, semine incluso lenticulæ effigie, [4] nisi quod infringitur, unde nomen. [5] Flos albicat. [6] Nascitur in semitis & sepibus. [7] Semen asperi gustus, bilem & pituitam [8] utrinque extrahit. [9] Modus sumendi, acetabuli mensura. [10] Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat. Menses quoque ciet, sed partus necat. [11] Alterum thlaspi, aliqui Persi-

NOTÆ.

Sect. CXI. 1. *Trichomanes.*] Sive callithrix, ut diximus lib. 25. sect. 86. Describitur iisdem plane notis a Diosc. lib. 4. cap. 137.

2. *Adianto similis.*] Nempe minori. Duo enim adianti sunt genera, ut dictum est, lib. 22. sect. 30. Majus alterum, quod & callitrichon, & polytrichon, & trichomanes appellatur: alterum minus, quod adiantum. Vide quæ ibi diximus.

3. *Decoctum.*] Diosc. loc. cit.

4. *Illitum cohibet.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

5. *Alopeciasque.*] Diosc. loc. cit.

Sect. CXII. *Thalitruum.*] Sic MSS. omnes, etiam in Indice. Galeno, lib. 8. de fac. simp. med pag. 177. θαλίκτρον. Eadem fere de eo narrat, Dioscoridem secutus, lib. 4. cap. 98. Ruta pratensis herbariorum est, picta a Lobelio in Observ. pag. 508. & a Dodonæo, pag. 58. visa a nobis in horto Regio.

Sect. CXIII. 1. *Thlaspi.*] Primum hoc θλάσπεως genus a Dioscoride totidem verbis describitur, lib. 2. cap. 186.

2. *Non sine ramis.*] Cauliculo paucos agnasci ramulos Diosc. ait, loc. cit.

3. *Peltarum specie.*] Disci effigie, δισκοειδῆ, inquit Diosc. loc. cit. Pelta sane disci effigie est.

4. *Nisi quod infringitur.*] Nisi quod fractum videtur, οἱονεὶ ἐντεθλασμένον, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα ἔσχηκεν. Galenus similiter, lib. 1. de antidotis, cap. 14. pag. 889. Ἔχον δὲ κατά τι μέρος ἑαυτοῦ καὶ οἷον ἔνθλασμά τι μικρόν, ἀφ' οὗ καὶ ὠνομάσθη θλάσπι. Alii inde deductum nomen volunt, quod calculos frangat, ὅτι λίθους θρύπτει, ut docet Galenus, lib 10. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 629. Genera fere viginti in horto observavimus: quædam ex iis picta a Lobelio in Observ. pag. 108. & 109.

5. *Flos.*] Diosc. loc. cit.

6. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Semen asperi.*] Hoc est, acris. Diosc. Σπέρμα δριμύ.

8. *Utrinque extrahit.*] Inferne ac superne purgat: vomitione, ac per alvum: *Ventrem sursum ac deorsum purgat*, inquit auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 10002.

9. *Modus.*] Diosc. loc. cit.

10. *Prodest.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

11. *Alterum thlaspi.*] Totidem verbis hæc Cratevas apud Diosc. loc. cit. Ἱστορεῖ δὲ Κρατεύας καὶ ἕτερον θλάσπι, ὅπερ Περσικὸν σίναπι καλοῦσι, πλατύφυλλον καὶ μεγαλόρριζον, &c.

eum napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipſum utile iſchiadicorum infuſioni. Prodeſt & inguinibus utrumque. Præcipitur, ut qui colligit, dicat ſumere ſe contra inguina, & contra omnes collectiones, & contra vulnera, unaque manu tollat.

CXIV. Trachinia herba qualis ſit, non traditur. Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti. Portentoſum enim eſt adalligatam triduo abſumere lienes.

CXV. [1] Tragonis, ſive tragion, naſcitur in Cretæ tantum inſulæ maritimis, junipero ſimilis, & ſemine, & folio, & ramis. Succus ejus lacteus in gummi ſpiſſatus, [2] vel ſemen, impoſitione ſpicula e corpore ejicit: tunditur recens & cum vino illinitur, aut ſiccæ farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: mammiſque unice medetur.

CXVI. [1] Eſt & alia herba tragos, quam aliqui ſcorpion vocant, ſemipedem alta, fruticoſa, ſine foliis, puſillis racemis rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. [2] Hujus ramorum x. aut xii. cacumina trita ex vino pota cœliacis, dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, menſiumque abundantiæ auxiliantur.

CXVII. [1] Eſt & tragopogon, quem alii comen vocant, caule parvo, foliis croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calyce lato, nigro. Naſcitur in aſperis, [2] ſine uſu.

CXVIII. Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re judicamus, aliis alias virium ætates eſſe. Longiſſimo tempore durat elaterium, [1] ut diximus: chamæleon niger xl. annis: centaureum non

NOTÆ.

Sect. CXV. 1. *Tragonis.*] Hanc ipſe ſupra attigit, lib. 13. ſect. 36 Eaſdem fere ejus herbæ notas affert Dioſc. lib. 4. cap. 49. Τράγιον φύεται μὲν ἐν Κρήτῃ μόνῃ, &c. folia lentiſco ſimilia facit, ut & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 236. Nobis adhuc ignota: neque enim Fraxinella eſt, ut Dodonæo, aliiſque placuit.

2. *Vel ſemen.*] Dioſc. loc cit. totidem verbis: Ταύτης τὰ φύλλα, καὶ ὁ καρπὸς, καὶ τὸ δάκρυον, καταπλασσόμενα σὺν οἴνῳ ἐπισπᾶται σκόλοπας, καὶ πάντα τὰ ἐμπηγνύμενα. *Folia ſemen, & lacryma, impoſitione ex vino, ſpicula, omniaque corpori impacta evocant.*

Sect. CXVI. 1. *Et & alia.*] Dioſc. lib. 4. cap. 51 Τράγος, οἱ δὲ σκορπίον, &c. Et hanc ipſe Plinius delibavit antea, lib. 13. ſect. 37. Forte uva eſt marina major, quæ a Lobelio pingitur in Obſerv. pag. 462. Aſiatici cæli eſſe propriam Plinius ait, loco mox citato.

2. *Hujus ramorum . . . cacumina.*] Eandem vim racemorum acinis decem e vino potis, tribuit Dioſc. loc. cit.

Sect. CXVII. 1. *Eſt & tragopogon.*] Dioſor. lib. 2. cap 173. Τραγοπώγων, ἢ τετραπώγων, οἱ δὲ κόμην καλοῦσι, &c Vide Saraceni notas in Dioſc. Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 297. qualem in horto Regio vidimus. Galli ſervata Græci nominis ſignificatione. *Barbe de bouc*, Hirci barbam vocant.

2. *Sine uſu.*] Nullius in medicina uſus. Alioqui in cibis manditur, teſte Dioſc. loc. cit.

Sect CXVIII. 1. *Vt diximus.*] Libro 20. ſect. 3. *Fuit jam ducentis annis ſervatum.*

ultra XII. [2] Peucedanum sex: & aristolochia ac vitis silvestris anno in umbra servantur. [3] Et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit, excepta spondyle, quæ omnes persequitur. [4] Genus id serpentis est.

CXIX. [1] Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectusque minui, si fructus prius maturescant: item seminum, ante radice propter succum incisa. Resolvitur autem omnium vis consuetudine: & desinunt prodesse, cum opus est, quæ quotidie in usu fuere, æque quam nocere. Omnes vero herbæ vehementiores effectu viribusque sunt in frigidis locis, & in aquiloniis: item siccis.

CXX. [1] Sunt & gentium differentiæ non mediocres: sicut accepimus de tineis lumbricisque, inesse Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: e diverso Græciæ, Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quam quod in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. Quæ contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque iis vel certiores morborum omnium medicinas. Enimvero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci voluit: artesque salutares inseruit & visceribus, [2] quippe cum surdis etiam rebus inseruerit. [3] Tum vero illa animæ auxilia præstantissima ex anima alia esse voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

NOTÆ.

2. *Peucedanum sex.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

3. *Et animalium.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

4. *Genus illud serpentis.*] Insecti, odore tetri, de blattarum genere. Vide Constant. in Lexico, verbo Σφονδύλη.

Sect. CXIX. 1. *Ne illud quidem.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 9. hist. cap. 14.

Sect. CXX. 1. *Sunt & gentium.*] Totidem plane verbis hæc Theophr. lib. 9. hist. cap. 15. Ἡ δ' ἕλμις σύμφυτον ἐνίοις ἔθνεσιν· ἔχουσι γὰρ ὡς ἐπίπαν Αἰγύπτιοι, Ἄραβες, Ἀρμένιοι, Σύροι, Κίλικες. Θρᾷκες δ' οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ Φρύγες. Τῶν δ' Ἑλλήνων Θηβαῖοί τε οἱ περὶ τὰ γυμνάσια, καὶ ὅλως Βοιωτοί· Ἀθηναῖοι δ' οὔ. Sic peculiares certis regionibus morbos novimus: phthisin Lusitanis, strumam Hispanis Alpinisque, Narbonensi Galliæ hydrocelen, omnes quidem ex aëris gravitate natos. Vide Fernelium, lib 2. de abditis rerum causis, XI. pag. 74.

2. *Quippe cum surdis.*] Inanimis & ignobilibus, ut dictum est lib. 22. sect. 3.

3. *Tunc vero illa anima.*] Illa vitæ remedia ex alia vita peti natura voluit, hoc est, ex vivis pariter animalibus.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXVII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. HINC *illa atrox peroratio ejus in digitum. Ortum fabulæ narravere &c.*] Hæc sincerissima est, quam repræsentamus, scriptura Regii codicis 2. & Chiffletiani, & ejus quem Pintianus vidit, totidem plane litteris apicibusque. In libris vulgatis, *peroratio ejus in digito mortuas. Fabulæ* &c. Reg. 1. *in digito mortuum fabulæ.* Salmasius, in Solin. pag. 886. & 188. sic excogitabat : *peroratio ejus. En digitum!* Utrum igitur ab oratore demonstrari tum volebat digitum, cum hæc diceret, suumne, an rei? Quo vero gestu motuque dexteræ rei digitum potius quam integram manum signaret? Gronovius subtilius aliquanto quam verius, *peroratio ejus in digitum maritum. Fabulæ* &c. ut digitus maritus a Plinio appelletur, maritalis officii jocique specie parricida. Pudet his spurcitiis chartam inquinare. E digitis interim eum, qui medius est, *impudicum* alii, cum Martiale: cum Persio alii *infamem* vocant : ut eum, qui ei proximus est a pollice, *salutarem*. Pollux, lib. 2. καταπύγωνα, *cinædum* : Sect. 2.

II. *Caulem quadrangulum, ... similem arctio.*] In libris omnibus hactenus editis, *similem arcio*, hoc est, personatæ, quod est longe falsissimum. M S S. Reg. Colb. Chiffl. *arctio*, quos secuti sumus: in primis Dioscoride ita suadente, ac totidem plane verbis Æthiopidem describente, lib. 4. cap. 105. Καυλὸν τετράγωνον, καὶ τραχὺν, ἐοικότα μελιττίαιη ἢ ἀρκτίῳ, μασχάλας ἀνιέντα πολλὰς, &c. Sect. 3.

III. *Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati : Vnam habet certam, densam, ramosam . . . . foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est &c.*] Interpolatorum audacia, an inscientia, sic ad hunc diem in libris vulgatis legitur : *circa alias herbas fluctuati : Fruticem unum habet densum, ramosum . . . foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis* &c. Voce una scilicet extrita, adjecta altera, interpunctione vitiata. Nos verba scriptoris integra, certamque sententiam, nec impeditam, ex codicum Reg. & Colb. fide repræsentamus. Accedit & Diosc. cujus hæc sunt Pliniianis omnino paria : lib. 3. cap. 129. Φύλλα ἔχει περὶ τὴν ἔκφυσιν τοῦ καυλοῦ μικρὰ ὡς πηγάνου. Τὰ δὲ κλωνία πλέα σπερματίων, ἐοικότων βοτρυδίοις &c. Sect. 11.

IV. *Et in vino vetere ad phalangiorum morsus.*] Apud Dioscoridem in libris vulgatis ita hodie legitur, lib. 3. cap. 167. de anagyri. Πρὸς δὲ κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ. *Prodest ad dolorem capitis e vino.* Cave porro credas cum Dalecampio, ceterisque, festinatione legendi nimia hallucinatum Plinium, πρὸς τὰ φαλάγγια temere scripsisse : cum πρὸς κεφαλαλγίαν scribere debuisset : nam ex Plinio potius Dioscoridem emendandum Dioscorides ipse admonet : qui medicamenta priorum librorum alio ordine in libris Εὐπορίστων retexens, ubi de morbis capitis agit, anagyris mentionem nullam facit : ubi de phalangiis, principatum eidem adscribit, lib. 2. num. 121. Ἰδίως δὲ πρὸς φαλάγγια . . . . ὀνογύρου ∠ δ'. Est autem ὀνόγυρος eadem quæ ἀνάγυρος, apud Nicandrum in Theriacis : ut observat Constantinus in Lexico. Sect. 13.

Sect. 17. V. *Hujus foliorum in aceto decocto per dies XL. poto lienem absumi aïunt: Et illinuntur autem: eadem sedante singultus.*] Sic libri omnes editi, & MSS. Interpolat autem hanc scripturam in Elzeviriana editione Latius, in hunc modum: *Lienem absumi aïunt: & illinuntur autem eadem, sedantque singultus:* ut ad singultus illini tantum credas. Quod scriptoris quidem sententiæ planissime adversatur, ac Dioscoridis, qui ex eodem fonte hausit, lib. 3. cap. 151. Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα ἀποζεσθέντα σὺν ὄξει καὶ πινόμενα ἐπὶ ἡμέρας μ΄, σπλῆνα τήκειν· Δεῖ δὲ καταπλάσσειν καὶ τὸν σπλῆνα τοῖς φύλλοις λείοις σὺν οἴνῳ. Βοηθεῖ καὶ τραχείᾳ καὶ λυγμῷ, &c.

Sect. 28. VI. *Sed hic absinthii inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decocti saluberrimus.*] Vocem hanc *absinthii*, quam libri omnes editi, & manu exarati agnoscunt, supervacuam esse Dalec. pronunciat. Joan. Latius in edit. Elzevir. permutat vocis illius sedem, ac post *decocti* reponit: alias perverti loci sententiam clamat. Ambo haud sane satis feliciter. Geminum absinthii succum Plinius secernit: alterum decocti aqua, his verbis: *Bibitur & decoctum aqua, ac postea nocte ac die refrigeratum* &c. Alterum expressi, quod in usu rarius: *Exprimitur autem, cum primum semen turgescit,* &c. Illum decocti succum saluberrimum esse in præsenti monet: istum expressi, inutilem. Sic ubi dilutum decoctumque absinthii Dioscorides approbavit, expressi succum idem improbat, lib 3. cap 26. Ἔοικε δὲ, inquit, καὶ τὸ τοῦ χυλίσματος ἔργα ποιεῖν τὰ αὐτά. πλὴν εἰς τὰς πόσεις οὐ δοκιμάζομεν αὐτὸ, κακοστόμαχον, καὶ κεφαλαλγὲς ὄν. *Existimatur & expressi succus eosdem præstare effectus. Attamen potionibus improbatur, quod stomacho est inimicus, doloremque capitis ciet.*

Sect. 30. VII. *Balloten alio nomine porrum nigrum Græci vocant.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique, tum hoc loco, tum in Indice, in quo diserte scribitur, *Ballotes, sive porrum nigrum.* Libri hactenus editi, *Balloten alio nomine melamprasion Græci vocant*, ex interpolatorum scilicet officina: & quod intelligerent balloten esse reapse marrubium nigrum, & quod scriptum scirent a Diosc. lib. 3. cap 117. Βαλλώτη, ἢ μέλαν πράσιον, &c. Perinde ac si cum Græcos appellat, Dioscoridem unum Plinius designaret. Cum sciamus & apud Dioscoridem ipsum in Nothis, pag. 457. & apud Apuleïum, cap. 45. marrubium istud Νόπρασον, etsi mendose, pro κυνόπρασον, quod porrum caninum sonat, appellari. Nec tamen inficias ierim, id quod vidit jamdudum Ruellius, lib. 3. de nat. stirp. cap. 58. pag. 552. deceptum Plinium esse affinitate nominum, cum foliis quam porri majoribus balloten dixit, πράσον videlicet, pro πράσιον legentem: quando folia ei porracea non sunt, sed marrubii, aut apiastri. Quæ Salmasius, hoc loco adversus Plinium conjicit, in Præfat. accepit ea a Nic. Leoniceno, cui facere satis conatus est olim Pandulphus Collinutius, in defensione Plinii, pag. 206.

Sect. 40. VIII. *Theophrastus arboris genus intelligi voluit cratægon, sive cratægona.*] Prius legebatur, *cratæogonon sive cratæogona.* Ex Theophrasto, Hesychioque locum sanavimus: aliud enim, utroque illo auctore, cratæogonon est, aliud cratægus. Ille lib. 3. hist. cap. 15. qui nunc a Plinio respicitur locus, Κράταιγος δ' ἐστιν, inquit, ἣν οἱ δὲ κραταιγόνα καλοῦσιν· ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον μεσπίλῃ, πεταλὸν, &c. Iste, Κραταίγονον, βοτάνη, μεθ' ἧς πλέκουσι. Κραταιγὸς, δένδρον.

Sect. 44. IX. *Cuculi folia.*] Ita rescripsimus admonitu Regii codicis 1. & Marcelli Empir. cap. ult. pag. 250. *Herba cuculus*, inquit, *trita, in reliquam partem noctis imposita, mire dolores podagræ sanat.* Index tamen, *Culicus, sive strumus, sive strychnos.* Quin & Reg. 2. & Chiffl. hoc loco, *Culiculi folia* præ se ferunt. Libri vulgati, *Cucubali folia.* Forte pro, *Cacubali*, quasi malefici, ἀπὸ τοῦ κακὸν βάλλειν. Est enim solani genus, ut diximus. Diosc. in Nothis: Στρύχνος κηπαῖος, οἱ δὲ ἥμερον, Ῥωμαῖοι στρύμουμ, οἱ δὲ κακουβαλοὺμ, &c.

Sect. 47. X. *Sistit alvum dipsacos.*] Hæc ante nos male divulsa distractaque sic legebantur, *Sistit alvum.* Ut ad coccum Gnidium, de quo superiore sectione, pertinere pars ea videretur. Mox nova instituta periodo, *Dipsacos* &c. At alvum sisti Gnidio grano, & vetustis scriptoribus, & experientiæ ipsi adversatur. Dioscoridi quidem diserte cieri eo alvum affirmanti, lib. 4. cap. 173. Galeno quoque, lib.

7. de facult. ſimp. med. pag. 192. Theophraſto item, lib. 9. hiſtor. cap. 22. Διὸ καὶ ὅτων δίδωσι κατ᾽ ποτὸν (δίδωσι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ σταιτὶ περιπλάττουσι. Dipſaci vero radicem exſiccandi vim quandam habere, ξηραντικὴν ἐστὶ) apud Galenum reperio, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 169.

X I. *Lycapſos.*] Hermolaus *Lycopſis* ex Dioſcoride ſcripſerat : cum libri omnes manu exarati, & impreſſi typis, ut Reg. Colb. tum hoc loco, tum in indice, Parm. edit. aliique, *Lycapſos* pertinaciter exhiberent. Ab Ægineta, Λυκαψὸς pariter dicitur. A Nicandro, in Theriac. pag. 60. Λυκοψον, pro Λύκαψον. Dioſcoridi tamen, ut diximus, lib. 4. cap. 26. Λύκοψις. *Sect.* 72.

X I I. *Medion folia habet iridis ſativæ.*] Malim vero *ſeridis* cum Hermolao ac Pintiano legi, quam iridis. Nam qui ſilveſtrem irin a ſativa diſcriminaret, nondum vidi. Dioſc. lib. 4. cap. 18. Μήδιον .... ἔχει φύλλα ὅμοια σέριδι. Etſi quædam exemplaria ἴριδι præ ſe ferunt : ſed mendoſe ſcilicet. Oribaſius enim σέριδι tranſtulit. Tamen in Plinianis M S S. *iridis*. *Sect.* 79.

X I I I. *Tertium genus oreon vocatur, in montibus naſcens, arundini teneræ ſimile, uno caule, denſis geniculis, & in ſe fractis.*] In Reg. 2. *& in ſe infractis.* Genus hoc polygoni plane cum polygono femina Dioſcoridis congruit, præter ſolum natale, quod Plinius montuoſum, Dioſcorides, ceterique herbarii, & in his Dodonæus a quo delineatur, pag. 113. quale vidimus in horto Regio, aquoſum eſſe volunt. Sed aquoſos colles Plinius haud dubie intellexit, quem ſitum poterio quoque ſect. 97. adjudicat. Ex Dioſcoridea porro deſcriptione effici id modo in rem noſtram videtur commode poſſe, ut non *in ſe fractis*, ſed *in ſe farctis*, vel *in ſe infarctis*, ſcribi oporteat : ut ſententia ſit genicula alia aliis tubarum modo inſeri & infarciri. Sic enim ille, lib. 4. cap. 5. Θαμνίον ἐστὶ καλαμοειδὲς, γόνατα συνεχῆ ἔχον ἐγκείμενα ἀλλήλοις, ὥσπερ σάλπιγξ. *Frutex eſt exiguus, tener, arundini ſimilis, geniculis denſus, quorum alia aliis tubarum modo inſeruntur, infarciunturque.* *Sect.* 91.

X I V. *Eadem contrita, addita muria & oleo e mænis, anginam eximie curari tradunt.*] Abeſt vox ea *e mænis*, in libris ad hunc diem vulgatis. In Reg. 2. *hemina:* In Chiffl. *heminis* legitur. Quam vocem Plinii editores cum minus perciperent, ablegandam exterendamque cenſuerunt. Muriam ſeu garum e mænis commendari hic ſuſpicati haud temere ſumus : atque ita ſe rem habere certus auctor exſtitit ipſe Plinius, qui hanc ipſam medicinam totidem fere verbis antea occupavit, lib. 26. ſect. x I. quam nunc iterum revocat : *Proſerpinaca*, inquit, *cum muria ex mænis & oleo trita, vel ſub lingua habita*, anginæ medetur. *Sect.* 104.

X V. *Bibitur contra ... tormina, aſperitates, capitis gravitates &c.*] Diſplicuit hæc vox *aſperitates* viris criticis, qui quæ vis ei voci ſubeſſet aſſequi non potuere. *Suſpiria* Pintianus : Gronovius *herpetas* reſcripſit. Pintianum Gronovius aſpernatur : nec nobis admodum Gronovii conjectura placet : Sunt enim ἕρπητες, ut ipſe admonet, hulcera manantia atque ſerpentia. Ad ea porro ſananda, quis qui rem medicam vel a limine ſalutarit, bibi quidquam, non imponi, illini, inſpergive juſſerit ? *Sect.* 105.

X V I. *Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima piperi.*] Abeſt hæc vox *ſinon* a libris ad hunc diem vulgatis, atque in *ſimul* transformata ſuperiori ſententiæ adnectitur. Errorem deprehendimus, tum ex orationis ipſo contextu : nam ſi hæc ad ſmyrnii ſemen pertinerent, *ſimillimum piperi* dici ars poſtularet, & mox *idem*, non *eadem in dolore efficax*. Tum vero ex Reg. 2. codice, atque ex Indice M S. Reg. Colb. &c. in quo diſerte legimus, *Smyrnium* X X X I I. *Sinon* I I. Σίνων, ut monuimus, a Dioſcoride appellatur, lib. 3. cap. 64. nigro ſemine id eſſe dicitur, apio ſimile, ferventiſque guſtus, quale nimirum non ſmyrnio ineſt, ſed piperi. Galenus quoque, lib. 8. de fac. ſimp. medic. pag. 228. concoctiones eo juvari ait, urinas menſeſque cieri : θερμαντικός τ᾽ ἐστὶ, καὶ πεπτικὸς, ἐμμηνίων τε προσκλητικὸς, &c. *Sect.* 109.

X V I I. *Illitum cohibet capillos defluentes.*] In libris hactenus editis, *ſuccus co.* *Sect.* CXI.

hibet, &c. Verum ſequitur mox, *denſat tritum, & in oleo illitum*, quæ ad ſuccum referri Grammaticæ leges vetant. In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *leſum cohibet.* Nos interim ex conjectura *illitum.* Dioſc. lib. 4. cap. 136. de adianto, cui vim parem trichomanes habet: Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτοῦ σὺν κονίᾳ καὶ οἴνῳ σμηχόμενον, τρίχας ῥεούσας παρακρατεῖ. Affrictum ejus decoctum cum lixivio & vino, defluentes capillos cohibet atque confirmat.

Sect. 113. XVIII. *Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem trahat.*] Dioſc. lib. 2. cap. 186. de thlaſpi: Ἐγκλύζεται δὲ καὶ πρὸς ἰσχιαδικούς· ἄγει δὲ καὶ αἷμα ποθέν, καὶ τὰς ἐντὸς ἀποστάσεις ῥήγνυσι. Κινεῖ δὲ καὶ καταμήνια, καὶ ἔμβρυα φθείρει. Prodeſt & *iſchiadicis infuſum: potu ſanguinem educit*, nempe concretum exſcreando educit, *internoſque abſceſſus rumpit: menſes quoque ciet, & partus necat.* An feſtinatione nimia Græci ſcriptoris verba, quæ Dioſcorides repræſentat, præpoſtere Plinius acceperit: an amanuenſium potius vitio depravata Latini auctoris verba fuerint, atque ita reſtituenda in integrum, *Prodeſt & iſchiadicis infuſum: potu ſanguinem trahit*, aliis relinquimus æſtimandum. Infundi certe clyſtere quidquam, donec eliciatur ſanguis, non medicina nobis, ſed pœna haud levis videtur.

Sect. 118. XIX. *Peucedanum ſex: ariſtolochia ac vitis ſilveſtris anno in umbra ſervantur.*] Hactenus legebatur, *Peucedanum & ariſtolochia* &c. Errorem detexit Theophraſtus, a quo hæc manarunt, lib. 9. hiſtor. cap. 14. Ὁ μὲν γὰρ ἐλλέβορος, inquit, καὶ τριάκοντα ἔτη χρήσιμος· κενταύρειον δὲ δέκα καὶ δώδεκα. Πευκέδανον δὲ πέντε ἢ ἕξ. Ἄμπελος δὲ ἀγρίας ἐνιαυτόν, ἐὰν ἐν σκιᾷ ᾖ καὶ ἄπληκτος, &c.

Ibid. XX. *Et animalium quidem exterorum.*] Libri omnes *ceterorum* præ ſe ferunt: mendoſe, ut ex Theophraſto diſcimus, quem Plinius nunc tranſcribit. Is enim loco cit. τῶν δ' ἔξω θηρίων, inquit, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἅπτεται ῥίζης οὐδεμιᾶς· ἡ δὲ σφονδύλη πασῶν.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXVIII.

I. DICTÆ erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram nascentium, restabantque quæ ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia [1] auferrent transversos, ex ipsis animalibus quæ sanantur, reperta majore medicina. Qui ergo dixerimus herbas, & florum imagines, ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipso homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia? CUM PRÆSERTIM, nisi carenti doloribus morbisque vita ipsa pœna fiat. Minime vero: omnemque insumemus operam, licet fastidii periculum urgeat: quando ita decretum est, minorem gratiæ, quam utilitatum vitæ, respectum habere. Quin imo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. [a] Fides tantum auctores appellet. Quanquam & ipsi consensu prope judicata eligere laboravimus, potiusque curæ rerum, quam copiæ institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est, dictas jam a nobis naturas animalium, [2] & quæ cujusque essent inventa: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quam prosunt præbendo:) nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, CAPUT I.

INTERPRETATIO.

[a] *Fides.*] Ad obtinendam fidem auctores tantum juvabit appellare.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Auferrent transversos.*] Sic usus obtinuit, ut ea vox scriberetur: codices optimi, Reg. & Colb. *traversos.* Sic *tralatitium* & *tralucens* dicimus, & *tralucidum*, ex probatioribus libris. Agi vel auferri transversi dicimur, cum veluti vi & impetu quodam ab instituto deflectimur. Sic Livius, bell. Maced. *Abstulerunt me velut de spatio Græciæ res immixtæ Romanis: non quia ipsas operæ pretium esset perscribere, sed quia* &c.

2. *Et quæ cujusque essent inventa.*] Libro 8. sect. 41. & lib. 25. a sect. 50. ad 54.

[b] neque illic in totum omissa. Itaque hæc esse quidem alia, illis tamen connexa.

II. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immensa statim difficultate obvia. [1] Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, [2] ut viventibus poculis, [a] comitiales morbi: quod spectare facientes in eadem arena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorbere efficacissimum putant calidum spirantemque, & una ipsam animam ex osculo vulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoveri ora [3] fas sit humana. Alii medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum viscerum membrorumque etiam sapores dixere, omnia persecuti usque ad resegmina unguium: QUASI VERO sanitas videri possit, feram ex homine fieri, [b] morboque dignum in ipsa medicina: egregia hercule frustratione, si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis ista invenit ostenta? Tecum enim res erit, eversor juris humani, monstrorumque artifex, qui primus ea condidisti: credo, ne vita tui oblivisceretur. Quis invenit singula membra humana mandere? qua conjectura inductus? Quam potest medicina ista originem habuisse? [c] Quis veneficia innocentiora effecit, quam remedia? Esto, barbari externique ritus invenerint, etiamne Græci suas fecere has artes? Exstant commentationes Democriti, ad alia noxii hominis

INTERPRETATIO.

b *Neque illic.*] Neque in tractatione animalium, ea remedia quæ ex iis petenda sunt, penitus sunt a nobis prætermissa.

Comitiales.] Comitiali morbo affecti.

b *Morboque.*] Simulque morbo dignum fieri, qui tam crudeli medicina utatur.

c *Quis.*] Quis effecit ut innocentiora jam veneficia videri possint, quam remedia talia?

NOTÆ.

Sect. II. 1. *Sanguinem quoque.*] Celsus lib. 3. cap. 23. de comitiali morbo: *Quidam jugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt: apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit.* Tertull. in Apolog. cap. 10. *Item illi, qui munere in arena noxiorum jugulatorum sanguinem recentem avida siti comitiali morbo medentes auferunt, ubi sunt?* Sic etiam Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia. Simile istud remedium est, quod Scribonius Largus affert, Compos. 18. *Item ex jecinore gladiatoris jugulati particulam aliquam novies datam consumant. Quaque ejusdem generis sunt, extra medicinæ professionem cadunt, quamvis profuisse quibusdam visa sunt.*

2. *Ut viventibus poculis.*] Viventia pocula eleganti translatione vocat ea, quæ calentem adhuc & quasi spirantem sanguinem continerent: quod & habere in se vitam, & præstare haurientibus eam videbantur: plane ut animam ipsam ac salutem sorberi in ipsis crederes. Vide Notas & Emend. num. I.

3. *Fas sit humana.*] In Reg. 1. *Fas sit humanus.* In Reg. 2. & Chiffl. *mos sit humanus.* Quid magis arrideat, arbitrii esto legentium.

è capite ossa plus prodesse : ad alia, amici & hospitis. Jam vero vi interempti dente gingivas in dolore [4] scarificari, Apollonius efficacissimum scripsit : [5] Miletus, oculorum suffusiones felle hominis sanari. [6] Artemon calvaria interfecti, neque cremati, propinavit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit, contra canis rabiosi morsus Antæus. Atque etiam quadrupedes homines sanavere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inserentes ossa humana : ubi homo occisus esset, aut crematus, siliginem quæ pernoctasset, suum morbis dando. Procul a nobis nostrisque litteris absint ista. [7] Nos auxilia dicemus, non piacula : sicubi lactis puerperarum usus mederi potuit, sicubi saliva, tactusve corporis, ceteraque similia. VITAM quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere, etiam cum obscenus vixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat : EX OMNIBUS BONIS, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte : idque in ea optimum, quod illam sibi quisque præstare poterit.

CAP. II.

III. Ex homine remediorum primum maximæ quæstionis, & semper incertæ est, [1] valeantne aliquid verba & incantamenta carminum. Quod si verum est, [2] homini acceptum ferri oportere conveniet. Sed viritim sapientissimi cujusque respuit fides. In universum vero omnibus horis credit vita, nec sentit. Quippe victimas cædi sine precatione [3] non videtur referre, nec Deos rite consuli. Præterea alia sunt verba [4] impetritis, alia depulsoriis, alia commentationis. Vidimus-

NOTÆ.

4. *Scarificari.*] M S S. omnes, Reg. & Colb. aliique, *scarifari.*

5. *Miletus.*] Reg. 2. *Meletes.* Chiffl. *Meletos.* Forte *Melitus*, ut diximus in Auctorum indice. At Reg. 1. *Miletos.*

6. *Artemon.*] Et Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 2. ad comitialem morbum, Compos. 16. *Sunt & qui sanguinem ex vena sua missum bibant, aut de calvaria defuncti terna cochlearia sumant per dies triginta.* Q. Serenus, cap. 58. de comitiali morbo, pag. 161.

Præterea pluvias hominis quas calva supina
Excepit projecta sinu, consumere prodest.

7. *Nos auxilia.*] Nos ex homine, inquit, remedia quæremus duntaxat vulgaria, & paratu facilia : sicubi lacte mulierum, sicubi saliva, sicubi aliquo tali opus fuerit : cetera quasi piacula vitabimus.

Sect. III. 1. *Valeantne aliquid.*] Sic Reg. 1. In Reg. 2. & Chiffl. *polleantne aliquid.*

2. *Homini acceptum ferri.*] M S S. *acceptum fieri.*

3. *Non videtur referre.*] Non videtur prodesse, nihil juvare vulgo creditur : non videtur ad rem, ut rite peragenda est, pertinere : nihil enim agitur sacrificando sine precibus. Vide Notas & Emend. num. II.

4. *Impetritis.*] Si libri omnes conditivi, moxque *depulsoriis*, non, ut editi, *impetrantis*, & *depulsoris.* Impetritum dixere quondam auspices, pro *impetratum.* Impetrita sacra, quæ lætis prosperisque fulguribus evocandis, aliisque auspiciis sunt addicta : conciliandorum numinum

que certis precationibus obsecrasse summos magistratus : Et ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur, [5] de scripto præire aliquem : rursusque alium custodem dari qui attendat : alium vero præponi, [6] qui faveri linguis jubeat : [7] tibicinem canere, ne quid aliud [8] exaudiatur : [a] utraque memoria insigni, [9] quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint, quotiesve precatio erraverit, sic repente extis adimi

INTERPRETATIO.

[a] *Vtraque.*] Est illud utrumque sane dignum memoria, notatum in Annalibus esse, quoties &c.

NOTÆ.

causa, ut certa, firma, ac secura, petentibus denunciarent : Depulsoria, quæ ostentis omnibus averruncandis seu depellendis dicata. Quid vero commentationis sacra sint, nondum exploratum. *Commendationis* forte legi satius fuerit, cum Valerius Maximus, statim initio libri primi dicat, *prisco instituto rebus divinis operam dari, cum aliquid commendandum est, precatione : .... cum inquirendum vel extis, vel sortibus, impetrito : cum solenni ritu peragendum, sacrificio : quo etiam ostentorum ac fulminum denunciationes procurantur.* Quæ tria ipsa sacrorum genera videntur esse, quæ Plinius modo recenset. Impetritum & in Plauti fabula leges, quæ Asinaria inscribitur, act. 2. sc. 1. vers. XI.

5. *De scripto præire.*] Recitare, & quasi prælegere. Hujus moris exempla vel unus Latinæ linguæ Thesaurus plura suppeditabit. Subintellige porro hoc loco *præire aliquem alicui :* Nam verbum infiniti modi *præire*, ante se accusativum hunc *aliquem* habet, non regit, admittitve post se.

6. *Qui faveri.*] Ita libri omnes. Turnebo magis placet, *favere.* Seneca, lib. de vita beata, cap. 26. *Favete linguis: Hoc verbum, non ut plerique existimant, a favore trahitur : sed imperatur silentium, ut rite peragi possit sacrum, nulla voce mala obstrepente.* Quæ Plinii quoque hoc loco mens est. Aliter forte Festus, verbo *Faventia : Præcones clamantes*, inquit, *populum sacrificiis favere jubebant : Favere enim est bona fari. At veteres poëtæ pro silere usi sunt favere.*

7. *Tibicinem canere.*] Ovidius, lib. 6. Fastor. vers. 657. lepide :

Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
Cantabat mœstis tibia funeribus.

Iterumque :

Quæritur in scena cava tibia : quæritur aris.

Hostias apud Romanos ad tibicinem immolatas, hæc Tulli in primis verba testantur, 2. in Rull. num. 82. *Erant hostiæ majores, in foro constitutæ, quæ ... probatæ, ad tibicinem & præconem immolabantur.* Et in consecratione solitum adhiberi tibicinem, idem est auctor, orat. pro Domo sua, num. 125. Sacra peragentem cum adstante tibicine lapis antiquus exhibet, apud Gruterum, pag. 1007. nummique Domitiani, quibus hæc adjecta epigraphe, COS. XIIII. LVD. SAEC. F. *Ludos sæculares fecit.*

8. *Exaudiatur.*] Ab eo qui sacra peragit : ne quid ejus mentem a precatione avocet.

9. *Quoties ipsæ diræ.*] Vel diræ obscenæque volucres : vel exsecrationes potius, ut sect. seq. imprecationesque, quæ ab inimicis effundebantur horrendæ, deos quosdam inauditos compellantibus, quibus quicumque devotus erat, credebatur maximo affici infortunio. Cicero, lib. 1 de Divin. num. 29. *M. Crasso quid acciderit vidimus, dirarum obnunciatione neglecta.*

capita vel corda, aut geminari victima ſtante. [10] Durat immenſo exemplo Deciorum patris filiique, quo ſe devovere, carmen. [11] Exſtat Tucciæ Veſtalis inceſtæ precatio, qua uſa aquam in cribro tulit, [12] anno Urbis DCIX. [13] Boario vero in foro Græcum Græcamque defoſſos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res eſſet, [14] etiam noſtra ætas vidit. Cujus ſacri precationem, qua ſolet præire [15] Quindecimvirûm collegii magiſter, ſi quis legat, profecto vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus [16] octingentorum triginta annorum eventibus. Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa urbe mancipia fugitiva retinere in loco precatione: cum ſi ſemel recipiatur ea ratio, & Deos preces aliquas exaudire, aut illis moveri verbis, confitendum ſit. [17] De tota [a] conjectione priſci quidem noſtri perpetuo talia prodidere, [b] difficillimumque ex his, etiam fulmina elici, [18] ut ſuo loco docuimus.

INTERPRETATIO.

a *Conjectione.*] Controverſia.

b *Difficillimumque.*] Et quod eſt ex omnibus his difficillimum, poſſe etiam fulmina elici prodidere.

NOTÆ.

10. *Durat immenſo*] Carmen quo ſe Decius pater devovit, exſtat apud Livium, lib. 8. pag. 139. alterum, quo filius, lib. 10. pag. 180.

11. *Exſtat Tuccia.*] Τυκίαν Tuciam vocat Dionyſ. Halic. lib. 2. Antiq. pag. 129. ubi hoc ipſum refert, quod Plinius. Valerius. Max. lib. 8. cap. 1. num. 5. pag. 369. *Eodem auxilii genere Tucciæ virginis Veſtalis inceſti criminis rea caſtitas infamiæ nube obſcurata emerſit: quæ conſcientia certa ſinceritatis ſuæ, ſpem ſalutis ancipiti argumento auſa petere eſt. Arrepto enim cribro, Veſta, inquit, ſi ſacris tuis caſtas ſemper admovi manus, effice ut hoc hauriam e Tiberi aquam, & in ædem tuam perferam. Audacter & temere jactis votis ſacerdotis, rerum ipſa natura ceſſit.* Meminere & Auguſt. lib. 10. de Civit. Dei, cap. 16. & Tertull. in Apolog. cap. 22.

12. *Anno Urbis DCIX.*] Vide Notas & Emend. num. III.

13. *Boario vero.*] Fuit in Urbis regione octava, in qua & Forum Romanum.

14. *Etiam noſtra ætas*] Plutarchus, qui non Græcum Græcamque modo, ſed & Gallum ſimul Gallamque defoſſos refert, id quoque haud multis ante ſe annis contigiſſe ait, οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ἔμπροσθεν, in quæſt. Rom. pag. 283. ut ad Veſpaſiani tempora referendum id videatur, vel certe Neronis. Sed & illud prius accidiſſe Livius narrat, lib. 22. pag. 225.

15. *Quindecimvirûm.*] Erant tria apud Romanos veteres ampliſſima Collegia ſacerdotum. Pontificum videlicet, Augurum, & Decem, vel Quindecimvirorum ſacris faciundis, qui Sibyllini vocabantur. His deinde & quartum acceſſit aruſpicum. A Sylla quindecimviri inſtituti ſunt, cum prius decem omnino forent: ad hos ludorum ſæcularium procuratio pertinebat.

16. *Octingentorum.*] Hæc certa anni illius nota, quo Plinius hæc condidit: Urbis annus ſcilicet DCCCXXX.

17. *De tota conjectione.*] De tota quæſtione, lite, controverſia. Vide Notas & Emend. num. IV.

18. *Ut ſuo loco docuimus.*] Libro 2. ſect. 54.

IV. [1] L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem, quo illum, sacrificio Jovem cælo devocare conatum, quoniam parum rite quædam fecisset, fulmine ictum: [2] Multi vero magnarum rerum fata & ostenta verbis permutari. [3] Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum invenissent, [4] missis ob id a se legatis, Etruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentavit, scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: HOC ERGO DICITIS ROMANI? HIC TEMPLUM JOVIS OPTIMI MAXIMI FUTURUM EST: HIC CAPUT INVENIMUS: constantissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse fatum in Etruriam, ni præmoniti a filio vatis legati Romani respondissent: NON PLANE HIC, SED ROMÆ INVENTUM CAPUT DICIMUS. [5] Iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium ejusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace crevissent: & iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum vires & in nostra potestate esse: ac prout quæque accepta sint, ita valere.

In augurum certe disciplina constat, neque diras, neque ulla aus-

NOTÆ.

Sect. IV. 1. *L. Piso.*] Refert hoc etiam Livius, lib. pag. 12. *Ipsum regem* (Tullum) *tradunt voluentem commentarios Numæ, cum ibi quædam occulta solennia sacrificia Jovi Elicio facta invenisset, operatum his sacris se abdidisse: sed non rite initum, aut curatum id sacrum esse .... & fulmine ipsum cum domo conflagrasse.* Valerius item Max. lib. 9. cap. 12. pag. 452. Perstrinxit eam historiam jam supra Plinius, lib. 2. sect. 54.

2. *Multi vero.*] Subintellige, *auctores sunt*, ex antecedentibus.

3. *Cum in Tarpeio*] Rem narrat festive Dionysius Halic. lib. 4. Antiq. Rom. pag. 258. tacito modo vatis Oleni nomine proprio. Camillus apud Livium, lib. 5. sub finem: *Hic Capitolium est, ubi quondam capite humano invento, responsum est eo loco caput rerum, summamque imperii fore.* Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 3. *Capitolium dictum, quod hic cum fundamenta foderentur adis Jovis, caput humanum inventum dicitur. Hic mons ante Tarpeius dictus, a Virgine Vestali Tarpeia, quæ ibi ab Sabinis necata armis, & sepulta; &c.*

4. *Missis ob id a se.*] Ab iis qui fodientes caput humanum invenissent: vel *ad se* fortassis, hoc est, ad vatem Etruriæ Olenum. In libris post Hermolaum editis, ipso auctore, *a Senatu* legitur. In Parm. & Reg. Colb. aliisque, *a se.*

5. *Iterum id.*] Currum figlinum Tuscis opificibus Jovis Capitolini fastigio imponendum Tarquinius locarat, qui in fornace in tantam molem excrevit, ὥστε μόλις ἐξαιρεθῆναι τῆς ὀροφῆς ἀποσκευασμένων τοῦ καμίνου, καὶ τῶν τοίχων περιαιρεθέντων, ita ut fornacis ablato culmine, parietibusque dejectis, ægre educeretur. Id quia visum est vatibus cæleste felicitatis prodigium iis, penes quos ea quadriga foret, statuere Veïentes repetentibus Romanis non tradere, inquit Plutarchus in Poplicola, pag. 103. mox tamen alio augurio territi, quod retulimus lib. 8. sect. 65. dedidere. Sic panis, quem Macedonum regina Perdiccæ famulo coquebat, cum in furno cresceret, duplo major quam erat, regnum ei portendit, ut est auctor Herodotus, lib. 8. Urania, num. 137. pag. 508. Διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωϋτοῦ.

picia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, [6] observare se ea negaverint : quo munere divinæ indulgentiæ majus nullum est. Quid ? non & legum ipsarum in duodecim tabulis verba sunt ? [7] QUI FRUGES EXCANTASSET. Et alibi, QUI MALUM CARMEN INCANTASSET. Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat, [8] in oppugationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum esset : promittique illi eundem, aut ampliorem apud Romanos cultum. Et durat in Pontificum disciplina id sacrum : [9] constatque ideo occultatum, in cujus

NOTÆ.

6. *Observare se.*] Vel, ut in aliis codd. legitur, *observasse se.* Vidit hunc veterum morem Servius, ad hos Maronis versus, statim initio libri XI. Æneïdos.

Æneas, (quanquam & sociis dare tempus humandis
Præcipitant curæ, turbataque funere mens est :)
Vota Deûm primo victor solvebat Eoo.

Consuetudo, inquit, *Romana fuit, ut polluti funere minime sacrificarent. Si tamen contingeret, ut uno eodemque tempore funestaretur quis, & cogeretur operam dare sacrificiis, elaborabat ut ante sacra compleret, quam funus agnosceret. Unde etiam Horatius Pulvillus, in Capitolii dedicatione, cum ab inimicis ei filius nunciaretur exstinctus, ut quidam putant, falso : ut alii, pro vero : ait, Cadaver sit : nec voluit funus agnoscere, donec templa dedicaret. Secundum quem ritum etiam Æneas inducitur ante operam dare sacrificiis, & sic ad sociorum & Pallantis sepulturam reverti.*

7. *Qui fruges.*] *Tabula VIII. cap. 2.* Excantare hoc loco est magicis carminibus obligare, seu impedire quominus quid crescat, adolescat, vel in maturitatem perducatur, imbribus forte intempestivis attractis, vel bonis necessariisque repulsis. Quod Seneca, lib. 4. Natur. quæst. cap. 7. de ea re agens, sic docet : *Apud nos*, inquit, *in XII. tabulis cavetur, Ne quis alienos fructus excantassit : Rudis abuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli : quorum nihil posse fieri tam palam est, ut hujus rei causa nullius Philosophi schola intranda sit.* De incantamentis ejusmodi multa erudite congerit Gothofredus, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 16. de Maleficiis &c. pag. 117.

8. *In oppugnationibus.*] Macrobius, lib. 3. Saturn. cap. 9. *Constat omnes urbes in alicujus Dei esse tutela, moremque Romanorum arcanum, & multis ignotum fuisse, ut cum obsiderent Urbem hostium, eamque jam capi posse confiderent, CERTO CARMINE evocarent tutelares Deos : quod haud aliter urbem capi posse non crederent : aut etiamsi posset, nefas existimarent Deos habere captivos. Nam propterea ipsi Romani, & Deum in cujus tutela urbs Roma est, & ipsius urbis Latinum nomen ignotum esse voluerunt.*

9. *Constatque ideo.*] Sic Macrobius loco allato. Sed & ignotos aliarum similiter urbium deos, ex carmine in obsidionibus præcini solito a Pontifice, intelligi sane potest : cujus hæc formula est, ex Sammonico, & Furio, quos Macrobius appellat auctores, lib. 3. Saturn. cap. 9. pag. 405. *Si Deus, si Dea est, cui populus civitasque Carthaginiensis est in tutela, teque maxime ille qui urbis hujus populique tutelam recepisti, precor, veneror que, veniamque a vobis precor, ut vos populum, civitatemque Carthaginiensium deseratis : loca, templa, sacra, urbemque eorum relinquatis, absque his abeatis : eique populo, civitatique metum, formidinem, oblivionemque injiciatis, proditique Romam ad meosque veniatis : nostraque vobis loca, templa, sacra, urbs acceptior probatiorque sit : mihi quoque populoque R. militibusque meis præpositi sitis, ut sciamus intelligamusque. Si ita feceritis, voveo vobis templa ludosque facturum.* Plutarchus, in quæst. Rom. pag. 278. *Cur tutelarem Romæ Deum, mas-*

Dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent.

[10] Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. [11] Huc pertinet ovorum, ut exsorbuerit quisque, calyces, cochlearumque, protinus frangi, aut eosdem [12] cochlearibus perforari. [13] Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeque Virgilii incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam [14] serpentes ipsas recanere: & hunc unum

Notæ.

ne sit an femina, dicere nefas est: cum Valerium Soranum male periisse narrent, qui illud edidisset. Huc spectat vetus apud Gruterum inscriptio, pag. 7. SIVE DEO. SIVE DEAE. C. TER. DEXTER. Atque hinc intelligis non Athenienses solum, sed & alias gentes *Ignoto Deo* sacrificasse. Lucano lib. 2. dicitur *Dedita sacris Incerti Judæa Dei:* quod quo ille esset nomine appellandus, non liqueret.

10. *Defigi quidem.*] Simili, si memini, forma loquendi usus Seneca, in libris de beneficiis: *Exsecraris enim illum, & caput sanctum dira imprecatione defigis.* Sane defigendi verbum sortilegorum est. Paulus, 5. Sentent. tit. 23. ex MSS. *Qui sacra impia, nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint, &c.* In libris editis, *interfigerent.* Apuleïus, lib. de virt. herb. cap. de leontopodio: *Si quis devotus defixusque fuerit in suis nuptiis, sic eum resolves.* Vetus interpres Horatii: *Ita te defigam novis & insolitis maleficiis, ut mentem nunquam recipias.* Glossæ Philoxeni: *Defixiones*, νεκυομαντῖαι· καταδεσμός. Has porro exsecrationes vim eam habere Romani arbitrabantur, nemo ut sic devotus posset evadere. Seneca idem epist. 94. pag. 418. *Nocent qui exsecrantur: nam & horum imprecatio falsos nobis metus inserit, &c.* Horatius, Epod. 5. vers. 89.

Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.

Exsecrationum formulas vide apud Brissonium, lib. 1. pag. 110.

11. *Huc pertinet.*] Cum nomina, vel simulacra, vel ovorum testæ acu pungebantur, hoc veneficio lædi homines existimabant. Id maleficium ut occuparent, averterentque, ipsi ovorum, cochlearumque putamina frangebant: qui mos hodieque alicubi durat, ut ipsi vidimus.

12. *Cochlearibus.*] Horum jam olim usus in sorbendis ovis & cochleis. Martialis, in Xeniis, lib 14. Epigr. 121. cujus lemma, *Cochlearia*, subintellige, ligula:

Sum cochleis habilis: sed non minus utilis ovis: &c.

13. *Hinc Theocriti &c.*] Ex uno Marone disce reliquos: Hujus Ecloga octava, a versu 64. plane est incantamentorum amatoria imitatio.

Effer aquam, & molli cinge hæc altaria vitta,
Verbenasque adole pingues, & mascula thura:
Conjugis ut magicis sanos avertere sacris
Experiar sensus: nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssei:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis: &c.

14. *Serpentes .... recanere.*] Ita Reg. 1. & 2. aliique optimæ notæ codices, non, ut editi, *incantari.* Ut cantu angues, rumpi veteres existimabant: sic angues ipsos censebant, si præsentirent, recanere, & incantationem referre ac diluere. Nec recanere modo, sed & præcanere, cum veneficium subodorati angues, anteoccupabant. Tibullus, lib. 1. eclog. 8.

Cantus & irata detinet anguis iter.

illis

illis esse intellectum, [a] contrahique [15] Marsorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes [b] incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validius, [16] an Latina inopinata, & quæ ridicula videri cogit animus, semper aliquid immensum exspectans, ac dignum Deo movendo, imo vero quod numini imperet. [17] Dixit Homerus, profluvium sanguinis vulnerato femine Ulyssem inhibuisse carmine: [18] Theophrastus, ischiadicos sanari. [19] Cato prodidit luxatis membris [20] carmen auxiliare, M. Varro podagris. [21] Cæsarem Dictatorem post unum ancipitem vehiculi casum, ferunt semper, ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum.

V. [a] Libet hanc partem singulorum quoque conscientia coarguere. [1] Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem

INTERPRETATIO.

[a] *Contrahique.*] Congregari.

[b] *Incendiorum.*] Ad deprecanda *depellendaque* incendia.

[a] *Libet.*] Placet hanc *doctrinæ* partem iis rebus confirmare quæ singuli se facere sibi sunt conscii.

NOTÆ.

In sacris ipsis codicibus, Psal. 57. mentio est, *aspidis surdæ, & obturantis aures suas: quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter:* sive hæc ad veritatem, sive ad vulgi mentem dicta sunt a regio vate.

15. *Marsorum.*] De horum veneficiis Lucilius, lib. 20. Satyr.

Jam disrumpetur medius: jam ut Marsu' colubros
Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

Et Pomponius, in Pistoribus:

Mirum ni hæc Marsa est: in colubros callet canticulam.

16. *An Latina inopinata.*] Cujusmodi plurima habet Marcellus Empir. lib. de medic. & ante eum Cato, lib. de re rust. passim.

17. *Dixit Homerus.*] Ulyssis humerum carmine sanasse filios Autolyci, & inhibuisse sanguinem scribit Homerus, Odysseæ τ' vers. 457.

Ἐπαοιδῇ δ' αἷμα μέλαινον
Ἔχεθον.

Plinius ἔχεθον legit, ut ab ipso Ulysse pronunciatum carmen indicaret.

18. *Theophrastus.*] Opere de ἐνθουσιασμῶν, ut docent Athenæus, lib. 14. pag. 624. & Apollonius, in hist. mirab. cap. 49. Vide etiam Gellium, lib. 4. cap. 13. pag. 302. Martianum Capellam, lib. 9. pag. 313. ubi multa de Musicæ vi ac laude. Cælium Aurel. lib. 1. cap 5. ubi de Phrygio, Dorio, ceterisque numeris ac modis, ad sanandum insaniæ morbum utilibus.

19. *Cato prodidit.*] Locum retulimus, lib. 17. sect. ult.

20. *Carmen auxiliare.*] Vide Notas & Emend. num. V.

21. *Cæsarem .... post .... vehiculi casum.*] De eo casu Suetonius in Julio, cap. 37. *Gallici triumphi die Velabrum prætervehens, pæne curru excussus est, axe diffracto, &c.* Vide & Dionem, lib. 43. pag. 224.

Sect. V. 1. *Cur enim primum.*] Calendas Januarias designat, jam tum mutuis salutationum officiis celebres, qui mos hodieque constantissime perseverat. Vide Notas & Emend. num. VI.

faustum ominamur ? [2] Cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera legimus ? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus alii, [3] Græcam Nemesin invocantes : [4] cujus ob id Romæ simulacrum [5] in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit ? [6] Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorum a nobis non solicitari ? [7] Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus : [8] idque in febribus dierum observatione intelligitur ?

Notæ.

2. *Cur publicis.*] Inter ea quæ boni ominis gratia superstitiose magis, quam religiose servabantur, haud postremum id fuit, quod *cum Censor populum lustraret*, inquit Cicero, lib. 1. de Divin. num. 102. *bonis nominibus qui hostias ducerent, eligebantur.* Quod idem in delectu Consules observabant, ut primus miles fieret bono nomine. In publicorum quoque vectigalium locatione, Lucrinus, propter lucri sonum nomini inhærentem, primus locabatur : quod Festus tradit, aliisque exemplis omnium religiosam observationem confirmat. *Lacus*, inquit, *Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur fruendus, ominis boni gratia : ut in delectu censuve primi nominantur Valerius, Salvius, Statorius.* Vide plura apud Brisson. lib. 1. de formul. pag. 14. & 92. Augusto utique apud Actium descendenti in aciem omen victoriæ fuisse fertur agasonis occursus, cui nomen Eutychus, cum asino, cui Nicon erat, ut est a Tranquillo notatum in Augusto, cap. 116 *Prospera nomina, bona nomina*, nomina sunt bene ominata.

3. *Græcam Nemesin.*] Arrogantiæ, insolentiæque vindicem Deam. Vide Constantinum in Lexico, verbo Νέμεσις. Alii esse Fortunam aïunt. Favent antiqui lapides apud Gruterum, pag. 80. DEAE. NEMESI. SIVE. FORTVNAE. Et, VIRGINI. VICTRICI. SANCTAE. DEAE. NEMESI. Et pag. 73. FORTVNAE. RHAMNVSIAE Est enim Rhamnusia Nemesis, ut dicemus lib. 36. sect. 4. num. 3. Invidiam esse alii arbitrantur. Ausonius :

Ecce ubi se cumulat mea purpura, (mitibus audi
Auribus hoc, Nemesis :) post me dignatur oriri
Augustus Consul.

4. *Cujus ob id.*] Ad fascinationes amoliendas.

5. *Capitolio.*] Plinius, lib. XI. sect. 103. de Nemesi : *Quæ Dea Latinum nomen*, inquit, *ne in Capitolio quidem invenit.*

6. *Cur ad mentionem.*] Etiam & apud nos vulgus pacem jam mortuis precatur, ubi eorum mentio incidit : *Dieu luy fasse paix.* Et hos μακαρίτας dicimus. Horatius : *Omnes composui : Felices.* Solicitare manes & Seneca dixit, in Octavia, act. 1. sc. 3.

7. *Cur impares numeros.*] Festus : *Imparem numerum antiqui prosperiorem hominibus esse crediderunt.* Maro, Eclog. 8.

Numero Deus impare gaudet.

Ubi Servius : *Impar numerus immortalis, quia dividi integer non potest : par numerus mortalis, quia dividi potest. Licet Varro dicat Pythagoreos putare imparem numerum habere finem, parem esse infinitum : ideo medendi causa, multarumque rerum, impares numeros servari.* Quare etiam in illis ἐπῳδαῖς, περιάπτοις, & amuletis, quibus suos libros Marcellus Empiricus, Apuleïus, Alexander Trallianus, & alii, referserunt, frequens is numerus occurrit Vide Gellium, lib. cap. 10. ne si *de numero multum loquimur*, ut ait August. lib. XI. de Civit. cap. 31. *mensuram & pondus negligere judicemur.*

8. *Idque in febribus.*] Celsus, lib. 3. cap. 4. ubi de febrium curatione agit : *Est autem alia*, inquit, *de diebus ipsis dubitatio: quoniam antiqui potissimum impares sequebantur : eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, quartus decimus, vigesimus primus : ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo dare-*

[9] Cur ad primitias pomorum, hæc vetera esse dicimus, alia nova optamus? [10] Cur sternumentis salutamus? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum (ut constat) hominum, in vehiculo exegisse tradunt. [11] Et aliqui nomine quoque consalutare, religiosius putant. [12] Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se, receptum est. Attalus affirmat, scorpione viso, si quis dicat DVO, cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam scorpio admonuit, [b] in Africa nemo destinat aliquid, nisi præfatus Africam. In ceteris vero gentibus, Deos obtestatur, ut velint. Nam si mensa adsit, [13] anulum ponere tralatitium videmus. [14] Quin etiam multas religiones pollere manifestum est. Alius saliva post aurem digito relata, [c] solicitudinem animi

INTERPRETATIO.

[b] *In Africa.*] Nemo in Africa aliquid agere animo destinat, quin prius hanc vocem efferat, Africa: *vel parœmiam, semper Africa aliquid apportat novi.*

[c] *Solicitudinem.*] Ejus rei quæ solicitum habet animum prosperum procurat eventum.

NOTÆ.

tur. Itaque sic agros nutriebant, ut dierum imparium accessiones exspectarent, &c. Scripsit libros tres de diebus decretoriis Galenus, tomo 8. quos consule.

9. *Cur ad primitias.*] Simile quoddam carmen tritum antiquitus sermone vulgi, in vini novi degustatione, recitat Brissonius, lib. 1. de formul. pag. 91.

10. *Cur sternumentis salutamus?*] Sic MSS. Reg. Colb. Chiffl. & Parm. edit. non, ut reliquæ, *salutamur.* Quin & *sternuentes*, magis arrideret. Vide Aristotelem, sect. 33. Probl 7. & 9. pag. 829. ubi docet cur sacra res sit habita sternutatio. Cur sternutamenta salutentur, Athen. lib. 2. Vide & Xenoph. lib. 3. Κύρου παιδ.

11. *Et aliqui nomine.*] Sternuentes, inquit, appellato nomine proprio consalutant. Petronius in Satyr. pag. 353. *Giton collectioris spiritus plenus, ter continuo ita sternutavit, ut grabatum concuteret: ad quem motum Eumolpus conversus, salvere Gitona jubet.* Græci non nomine compellabant, sed verbis aliis, ut Ζεῦ, σῶσον. *Jupiter, servato.* Ammianus, in Anthol. lib. 2. Epigr. cap. 13.

Οὐ δύναται τῇ χειρὶ Πρόκλος τὴν ῥῖν' ἀπομύσσειν,
Τῆς ῥινὸς γὰρ ἔχει τὴν χέρα μικροτέραν.
Οὐδὲ λέγει, Ζεῦ σῶσον, ἐὰν πταρῇ. οὐ γὰρ ἀκούει
Τῆς ῥινὸς, πολὺ γὰρ τῆς ἀκοῆς ἀπέχει.

Mungendo Procli manus est nec idonea naso,
Quid mirum? naso nam minor ipsa manus.
Nec sibi sternutans, sit, ait, bene: quippe nec audit
Nasum qui tantum distat ab auriculis.

12. *Quin & absentes.*] Aristænetus, lib. 2. Epist. Οὐκ ἐβόμβει σοι τὰ ὦτα, ὅτε σοῦ μετὰ δακρύων ἐμεμνήμην: *Non tibi tinniebant aures, cum tui lacrymans meminissem?* Virgilius, aut quisquis est alius, in Catalectis:

Garrula, quid totis resonans mihi noctibus auris,
Nescio quem dicis nunc meminisse mei?

Et illud etiam adjiciebant, si auris sinistra tinniret, inimicum nostri tum meminisse: amicum, si dextera.

13. *Anulum ponere.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. Prius ridicule, *nullum ponere.*

14. *Quin etiam.*] Sic laudati codices. Editi, *etiam quoniam*, ut & Reg. 1. Forte pro *Et jam, quoniam . . . manifestum est, alius saliva &c.*

propitiat. [15] Pollices, cum faveamus, premere etiam proverbio jubemur. [16] In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus [17] circumagimus : quod in lævum fecisse, [18] Galliæ religiosius credunt. [19] Fulgetras poppysmis adorare, consensus gentium est. [20] Incendia inter epulas nominata, aquis sub mensas profusis abo-

NOTÆ.

15. *Pollices.*] Antiquitus in pollice, inquit Erasmus, Chiliad. 1. cent. 8. adag. 46. favoris erat, studiique, significatio. Qui faveret, pollicem premebat : qui minus faveret, pollicem convertebat. Qui gestus in proverbium abierunt : ut jam premere pollicem dicatur, qui quoquo pacto favet : convertere, qui male vult. Juvenalis :

Converso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter.

Certe presso ad medium digitum pollice, & in indicem relapso, sonitum dare consuevimus, & vel sic favorem significare.

16. *In adorando dexteram ad osculum.*] Sive, ut loquuntur alii, Manum ori : sive ut Apuleïus, lib. 4. Metam. dextram oribus admovemus. Sicut apud Orientis populos veneratio ostendebatur variis flectendi corporis formis : ita apud Græcos manum ad os admovendo, quod proprie est προσκυνεῖν, a κύω & κυνέω, quod est osculari. Nec aliud significat Latinum *adorare*, non ab *orare*, id est, *precari*, factum, ut imperiti homines existimant : sed ab eo quod manus admoveatur ori. Lucianus φιλῆσαι δεξιὰν dixit : Galli quoque, *Baiser les mains.* De eo ritu vide Brissonium, lib. 1. de formul. pag. 37. & 38.

17. *Circumagimus.*] Præceptum id Numæ fuit, ut auctor est Plutarchus in ejus vita, pag. 69. Προσκυνεῖν περιστρεφομένους, *Circumage te, cum Deos adoras.* Cujus moris varias ibi causas affert, quas tu vide, si vacat.

18. *Galliæ.*] Hujus Gallicæ adorationis typum exhibet marmor perantiquum quod parieti affixum est Divonæ Cadurcorum, explicatum prolixe a Joan. Bapt. Bello, lib. de Templ. Augur. cap. 9. pag. 172. Romani e contrario a dextra sinistram versus in orbem convertebant se se : quod & a nostris sacerdotibus in suis ad aram conversionibus hodieque religiosissime observatur : aliter atque prisci illi Galli, qui sinistrorsum, & a læva dextram versus circumagebantur. Quod &, opinor, Posidonius intellexit, cum de Celtis agens, apud Athen. lib. 4. pag. 152. Τοὺς θεοὺς προσκυνοῦσιν, inquit, ἐπὶ τὰ δεξιὰ στρεφόμενοι. Romani moris Plautus commeminit, in Curcul. act. 1. sc. 1. vers. 69.

Quo me vortam, nescio.
PA. *Si Deos salutas, dextroversum censeo.*

19. *Fulgetras poppysmis.*] Hoc est, complosione manuum. Ποππύζω enim non modo est sibilo, hoc est, labris compressis acutiorem quendam oris sonum edo : sed & demulceo, blande attrecto, quomodo equos nondum perdomitos adulamur : Denique, collisis manibus inter se plausum edo. Apud Aristoph. in Vespis, pag. 474. Philocleo quidam senex ita loquitur, ut se dicat poppyssantibus fulguraturum. Tunc interpres antiquissimus morem hunc esse ait, uti ad fulgetras poppyssetur. Verba senis hæc sunt :

Κἂν ἀστράψῃ
Ποππύζουσι.

Tum intepres hæc : ἔθος γὰρ ταῖς ἀστραπαῖς ποππύζειν. Quasi complosis manibus ad deliniendum Jovem.

20. *Incendia .... aquis sub mensas.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. & Chiffl. *sub mensam.* At non aqua solum, sed mero etiam profuso incendiis occurrere se se significabant. Petron. in fragm. Satyr. pag. 279. *Hæc dicente eo gallus gallinaceus cantavit : qua voce confusus Trimalchio, vinum sub mensam jussit effundi, lucernamque etiam mero spargi : imo anulum trajecit in dexteram manum : &, Non sine causa, inquit, hic buccino signum dedit : nam aut incendium oportet fiat, aut aliquis in vicinia animam ab-*

minamur. Recedente aliquo ab epulis, simul verri solum: aut bibente conviva, mensam vel repositorium tolli, inauspicatissimum judicatur. Servii Sulpicii principis viri commentatio est, quamobrem mensa linquenda non sit: [21] nondum enim plures, quam convivæ numerabantur. Nam sternumento revocari ferculum mensamve, si non postea gustetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino [d] non esse. Hæc instituere illi, qui omnibus negotiis horisque interesse credebant Deos: & ideo placatos etiam vitiis nostris reliquerunt. Quin & repente conticescere [e] convivium adnotatum est, non nisi in pari præsentium numero: [f] isque famæ labor est, ad quemcumque eorum pertinens. Cibus etiam e manu prolapsus reddebatur, utique per mensas: vetabantque munditiarum causa deflare. Et sunt [g] condita auguria, quid loquenti cogitantive id acciderit: Inter exsecratissima, si Pontifici accidat [22] Ditis causa epulanti. In mensa utique id reponi, adolerique [23] ad Larem, [h] piatio est. Medicamenta, priusquam adhibeantur, in mensa forte deposita, negant prodesse. [24] Ungues resecari nundinis Romanis tacenti, atque a digito indice, [25] multorum pecuniæ religiosum est. Capillum vero contrectari, contra defluvia ac dolores ca-

INTERPRETATIO.

d *Non esse.*] Non edere.

e *Convivium.*] Convivas.

f *Isque famæ.*] Tunc vero singulorum convivarum fama periclitatur: nam in quemlibet ejus silentii culpa confertur.

g *Condita auguria.*] Certa statutaque diversa auguria, prout quid loqueretur aut cogitaret is, cui id accidisset.

h *Piatio.*] Expiatio *infelicis ominis, auguriique mali depulsio, averruncatio est.*

NOTÆ.

jiciat: *Longe a nobis* &c. Hæc videtur fuisse abominandi, seu deprecandi incendii formula.

21. *Nondum enim plures.*] Mensæ videlicet. Mores temporum suorum scilicet sugillat, cum mensæ plures, quam convivæ forent, ad ostentationem luxus, sumptusque profusi, sternerentur. Libris omnibus invitis, Fulvius Ursinus, in append. ad Petr. Ciacon. pag. 145. legit, *Nondum enim plures, quam tres convivæ.*

22. *Ditis causa.*] Dum sacra Plutoni facit. Tamen Reg. 1. & 2. *dicis causa*, quod est forte sincerius, quasi δίκης ἕνεκα, hoc est, νόμου χάριν, perfunctorie, ac per simulationem. De ea voce vide Vossium in Etymol. verbo *Dica* . . . *Dicis causa fiebant quædam*, inquit Varro, lib. 5. de ling. Lat. *neque item facta, neque item dicta semper.*

23. *Ad Larem.*] Laribus offerri solitæ primitiæ epularum: quod Horatius innuit, lib. 2. Satyr. 5. vers. 23.

Dulcia poma,
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives.

24. *Ungues resecari.*] Similis superstitionis illud, quod refert Æsius quidam apud Petron. in Satyr. pag. 369. *Audio*, inquit, *non licere cuiquam mortalium in nave, neque ungues, neque capillos deponere, nisi quum pelago ventus irascitur.*

25. *Multorum pecuniæ.*] Nundinantium scilicet. Ita libri omnes, etiam manu exarati. Suspicabatur Gronovius legi commodius posse, *atque digito indice moveri pecuniam religiosum est.*

pitis XVII. Luna, atque XXIX. [26] Pagana lege in plerisque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fusos, aut omnino detectos ferant, quoniam adversetur id omnium spei, præcipueque frugum. [27] M. Servilius Nonianus princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusve ei prædiceret, duabus litteris Græcis P & A, chartam inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo: Mucianus ter Consul, eadem observatione viventem muscam in linteolo albo: his remediis carere ipsos lippitudine [28] prædicantes. [29] Carmina quædam exstant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambusta, quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia, in tanta animorum varietate. Quapropter de his, ut libitum cuique fuerit, opinetur.

Cap. III. VI. [1] Hominum monstrificas naturas & veneficos aspectus diximus in portentis gentium, & multas animalium proprietates, quæ repeti supervacuum est. Quorundam hominum tota corpora prosunt, ut ex his familiis quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso levant percussos, [2] suctuve modico. [3] Quorum e genere sunt Psylli, Marsique, & qui Ophiogenes vocantur [4] in insula Cypro: ex qua familia legatus Evagon nomine, a Consulibus Romæ in dolium serpentium conjectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præ-

Notæ.

26. *Pagana lege.*] Quæ in pagis scilicet obtinebat. Inde & paganalia sacra, quorum peculiaris ratio fuit. De voce *paganus* multa eruditi disputant, quæ sunt ab instituto nostro, & argumento eo in quo sumus, longe abhorrentia. Consule, si otium est, quæ de eo argumento congerit Gothofredus in cod. Theod. lib. 16. tit. 10. de paganis, pag. 251. & 252.

27. *M. Servilius.*] M. Servilius Rufus Nonianus Consulatum gessit cum C. Cestio, extremis fere Tiberii Imp. temporibus.

28. *Prædicantes.*] Servilius, & Mucianus.

29. *Carmina quædam.*] Plura tibi suggeret Marcellus Empiricus. Etiam e sacris paginis repetita, Fernelius, lib. 2. de abditis rerum causis, cap. 16. pag. 90. & 91.

Sect. VI. 1. *Hominum diximus.*] Libro 7. sect. 2.

2. *Suctuve modico.*] Sic etiam Reg. 1. cod. In Reg. 2. & Chiffl. *tumido*, male. Deterius vero Chiffletius ipse, *suctuve medico*. Egregie in eam rem Celsus, lib. 5. cap. 27. cujus verba ex parte tantum retulimus, lib. 7. sect. 2. *Ad serpentium morsus*, inquit, *homo adhibendus est, qui vulnus exsugat. Neque hercules scientiam præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipsa tuto estur, ictus ejus occidit. Et si stupente ea, quod per quædam medicamenta circulatores faciunt, in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea saliva noxa est. Ergo quisquis exemplum Psylli secutus, id vulnus exsuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit.*

3. *Quorum e genere.*] Vide quæ diximus lib. 7. sect. 2.

4. *In insula Cypro.*] Vide Notas & Emend. num. VII. De voce ὀφιογενεῖς diximus l. 7. sect. 2. *Crates . . . genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat*, &c.

buit. Signum ejus familiæ est, si modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur, non modo saliva. [5] Nam in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis terrori, ut vocem quoque eorum fugiant. [a] Horum omnium generum in sua repugnantia interventum quoque mederi constat: sicuti aggravari vulnera introitu eorum, qui unquam fuerint serpentium, canisve dente læsi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fetus, abortu vitiant. Tantum remanet virus, [b] excepto semel malo, ut venefici fiant venena passi. Remedio est, ablui prius manus eorum, aquaque illa eos, quibus medearis, inspergi. Rursus a scorpione aliquando percussi, nunquam postea a crabronibus, vespis, apibusve feriuntur. Minus miretur hoc qui sciat, vestem a tineis non attingi, quæ fuerit in funere: serpentes ægre præterquam læva manu extrahi: * [c] [6] E Pythagoræ inventis non temere fallere, impositivorum nominum imparem vocalium numerum, clauditates, oculive orbitatem, ac similes casus dextris assignare partibus, parem lævis. Ferunt difficiles partus statim solvi, cum quis tectum, in quo sit gravida, transmiserit lapide, vel missili, ex his, qui tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, ursum. Probabilius id facit [7] hasta velitaris, evulsa e corpore hominis, si terram non attigerit. Eosdem enim [d] illata effectus habet. Sic & sagittas corpore eductas, si terram non attigerint, subjectas cubantibus, amatorium esse, Orpheus & Archelaus scribunt. [8] Quin & comitialem morbum sanari cibo e carne

*Cap. IV.

INTERPRETATIO.

a *Horum omnium.*] Homines horum omnium generum si intervenerint, mederi eos constat *vel sola præsentia, demorsis a serpentibus*, quibus adversantur.

b *Excepto*] Ex accepto semel veneno tantum virus se se in corpus insinuat, ut omnia veneno deinde ipsi inficiant, qui venenum excepere semel.

c *Pythagoræ.*] E Pythagoræ inventis istud raro fallit, quo docet in nominibus quæ imponuntur fere, si sit impar vocalium numerus, portendere ea clauditates, orbitatem oculorum, similesque casus, (*si quidem ii futuri sint*) a dextra parte fore: si par, a læva.

d *Illata.*] In domum illata.

NOTÆ.

5. *Nam in insula.*] Vide quæ diximus lib 8 sect. 38.

6. *E Pythagoræ . . . fallere.*] Subintellige, *fieri*, ex antecedente periodo. Unde planum fit, quam imperite egerint Pliniani editores, qui distracta præpostere auctoris sententia, ab his verbis novum caput auspicati sunt.

7. *Hasta velitaris*] Ea est, quæ ad velites pertinet. Sunt autem velites, qui & expediti cognominati, milites armaturæ levioris.

8. *Quin & comitialem.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. ad comitiales: *Dantur item carnes edendæ bestiæ occisæ eo ferramento quo homo occisus est.* Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 2. num. 13. *Item hinnulei cervi coagulum . . . beneficit ad morbum comitialem. . Hoc remedium qui monstravit, dixit ad rem pertinere, occidi hinnulum cultro quo gladiator jugulatus sit.*

feræ occisæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide solebat ostendi [9] Pelopis costa, quam eburneam affirmabant. Nævos in facie tondere, religiosum habent etiam nunc multi.

VII. [1] Hominum vero in primis jejunam salivam contra serpentes præsidio esse, docuimus. Sed & alios efficaces ejus usus recognoscat vita. [2] Despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. [3] Simili modo & fascinationes repercutimus, [a] dextræque clau-

Interpretatio.

[a] *Dextræque.*] Si quis occurrat dextro pede claudus, omen adversum abominamur exspuendo.

Notæ.

9. *Pelopis costa.*] Tantali is filius fuit, a quo Peloponnesus cognominata. *Humero Pelops insignis eburno* a Marone dicitur, lib. 3. Georg. vers. 7. Costam eburneam non memini me alibi legere. In Reg. 1. & 2. non *costam* sed *hostiliam* vidimus. Quid si *scapula* legas?

Sect. VII. 1. *Hominum . . . . docuimus.*] Libro 7. sect. 2. Insigne est in eam rem quod habet Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 2. cap. 5. pag. 236. *Sed de mirabilibus*, inquit, *quæ visa sunt in talibus, est unum quod refert Aristoteles, in libro de regimine dominorum, quem scripsit ad Alexandrum: quod videlicet puella missa fuit Alexandro, ex cujus morsu moriebantur homines, sicut ex morsu serpentum: & humor salivalis in ipsa fuit venenum. Et possibilitas hujus probatur ex eo quod sagitta intincta in salivam hominis jejuni intoxicatur, quando vulnerat alium. Et quod unicuique saliva propria est medicamen contra venenum, & alteri non est salutaris*, &c. Sola jejuni hominis saliva, absque ulla incantatione, scorpionem interemptum scire se aït Aëtius, lib. 2. de re med. cap. 107. pag. 65. Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. pag. 2. *Si quis jejunus exspuit super scorpionem, interimit illum. Item sputum jejuni si morsibus serpentum, & tumoribus applicabitur*, &c.

2. *Despuimus.*] Abominamur, a nobis ejus morbi contagium deprecamur. Plautus, in Captivis, act. 3. sc. 4. vers. 21.

Et eum morbum mihi esse, ut qui me
opus sit insputarier?
Heg. *Ne verere, multos iste morbus homines macerat:*
Quibus insputari saluti fuit.

Apuleïus, in Apolog. *In cubiculo despuuntur caduci comitiales.* Theophr. in charact. de superstitioso: *Μαινόμενόν τε ἰδὼν ἢ ἐπίληπτον, φρίξας εἰς κόλπον πτύσαι. Rabiosum intuens aut comitialem, horrescens in sinum despuit.* Neque hunc morbum modo, sed & ea quæ abominabantur, ne evenirent, vel obiter audita, despuebant. Plautus in Asinar. act. 1. sc. 1. vers. 25.

Neque hercle ego istud dico, neque dictum volo.
Teque obsecro hercle, ut, quæ locutus, despuas: &c.

Seneca, in consol. ad Marciam, cap. 9. *Quis non si admoneatur ut de suis cogitet, tanquam dirum non respuat, & in capita inimicorum, aut ipsius intempestivi monitoris abire illa jubeat?*

3. *Simili modo.*] Ad fascinum similiter depellendum id veteres usurpare soliti. Juvenalis, satyra 7. vers. 112.

Conspuiturque sinus.

Ubi vetus scholiastes: *Propter fascinum verborum ter sibi in sinu spuunt, & videntur fascinum arcere, ut Persius de matertera: Vel, incipiunt multa sibi promittentes, in sinum spuere*, &c. Tibullus,

ditatis

ditatis occurſum. Veniam quoque a Deis [4] ſpei alicujus audaciores petimus, in ſinum ſpuendo. Etiam eadem ratione terna deſpuere [5] deprecatione, in omni medicina mos eſt, atque ita effectus adjuvare: incipientes furunculos ter præſignare [b] jejuna ſaliva. Mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominuſve illati, & ſtatim exſpuat mediam in manum, qua percuſſit, levatur illico percuſſus a pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim a tali remedio correcto animalis ingreſſu. Quidam vero aggravant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliva in manu ingeſta. [6] Credamus ergo lichenas lepraſque jejunæ illitu aſſiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie velut inunctione: carcinomata, [7] malo terræ ſubacto: [8] cervicis dolorem, ſaliva jejuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læva ad ſiniſtrum: [9] ſi quod animal aurem intraverit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt, editæ quemque urinæ inſpuere: ſimiliter in calciamentum dextri pedis, antequam induatur: item cum quis tranſeat locum, in quo aliquod periculum adierit. [10] Marcion Smyrnæus, qui de [11] de ſimplicibus effectibus ſcri-

INTERPRETATIO.

[b] *Jejuna.*] Jejuni oris ſaliva.

NOTÆ.

lib. 1. Eleg. 2.

Ter cane, ter dictis exſpue carminibus.

E Theocriti Idyllio 7.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δ', τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

4. *Spei alicujus.*] Ii certe qui ſpe aliqua ducti inſolentius paulo ſe efferunt, & qui ſunt jactantiores, ſpuere ſimiliter in ſinum ſolent. Quæ ſententia Juvenalis eſt, loco allato:

Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus.

Diogenianus, Cent. 4. Prov. 82. Εἰς κόλπον οὐ πτύει. Ἐπὶ τῶν μεγαλαύχων. Libanius, epiſt. 191. ad Modeſtum: Οὐ μὴν τάς γε ἐλπίδας αὐεῖλεν, ἀλλ' εἰσὶ καὶ λαμπραί. πτύω δ' εἰς κόλπον, τῇ παροιμίᾳ πειθόμενος. Vide Eraſm. Chil. 1. cent. 6.

5. *Deprecatione.*] M S S. omnes, *prædicatione.*

6. *Credamus ... jejunæ.*] Salivæ ſcilicet. Credidit ſane Galenus, lib. 10. de fac. ſimp. med. cap. 2. pag. 287.

7. *Malo terræ.*] Forte cyclaminum intelligit, quod tuber terræ vidimus appellari, lib. 25. ſect. 67.

8. *Cervicis dolorem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 54. *In cervicum dolore,* inquit, *poplites utiliter fricantur: & e diverſo in poplitum dolore cervicem fricari remedium eſt.* Salivam ille adjicere prætermiſit. Diligentior Marcellus Empiric. cap. 18. pag. 127. *Ad cervicum dolores,* inquit, *remedium phyſicum ſic: Jejunus dextram manum ſaliva tange, & dextrum poplitem perfrica: deinde ſiniſtra manu ſiniſtrum: & hoc ter per ſingulos poplites facito: ſtatim remediabis.*

9. *Si quod animal.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

10. *Marcion.*] Ita libri ſane omnes, etiam M S S. ſed errore haud dubio, ut in indice Auctorum monuimus.

11. *De ſimplicibus.*] Ita M S S. Rectius forte, *de ſimplicium.* Ut Galenus libros inſcripſit undecim, περὶ κράσεως τε καὶ δυνάμεως τῶν ἁπλῶν φαρμάκων.

psit, [12] rumpi scolopendras marinas sputo tradit: item rubetas, aliasque ranas: Opilius, serpentes, [13] si quis in hiatum earum exspuat. Salpe, torporem sedari quocumque membro instupente, si quis in sinum exspuat: aut si superior palpebra saliva tangatur. Nos si hæc, & illa credamus rite fieri: extranei interventu, aut si dormiens spectetur infans, a nutrice [14] terna adspui: [15] quanquam illos religione tutatur [16] & Fascinus, Imperatorum quoque, non solum infantium custos, qui Deus inter sacra Romana a Vestalibus colitur, & currus triumphantium, [c] sub his pendens, defendit [17] medicus invidiæ: [d] jubetque eosdem respicere [18] similis medicina linguæ, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriæ carnifex.

Interpretatio.

[c] *Sub his pendens.*] Currui triumphantium appensus, ad repellendam invidiam.

[d] *Jubetque.*] Jubet eosdem *triumphantes* retro fascinum pendentem aspicere similis alia medicina, *servus nimirum*, qui lingua *monet* uti respiciant, ut sit *modestiâ triumphantium* placata a tergo Fortuna, *quæ nimiæ gloriæ solet esse infensa.*

Notæ.

12. *Rumpi scolopendras.*] Id etiam prodidit Ælianus, lib. 4. hist. animal. cap. 22. & lib. 7. cap. 26.

13. *Si quis in hiatum.*] Vide Galenum, lib. 10. de fac. simp. med. pag. 288. Saliva hominis scorpionem obtorpescere scribit Ælianus, lib. 9. hist. anim. cap. 4. interire viperam, idem lib. 2. hist. anim. cap. 24.

14. *Terna adspui.*] Ter adspui cum terna precatione. Sic paulo ante, *terna despuere prædicatione in omni medicina mos est*, &c.

15. *Quanquam illos.*] Nutricem simul, & infantem. Vide Notas & Emend. num. VIII.

16. *Et Fascinus.*] Hoc est, non nutricum modo cura tutatur infantes, sed & fascinus, religione sua, cujus insigne amuletum suspensum e collo gerebant. Alii & ex anulo appendebant. Iconem vide apud Th. Bartholinum, lib. de puerperio Veterum, pag. 161.

17. *Medicus invidiæ.*] Invidiæ magnam esse vim ad nocendum antiqui existimabant: cum eam vel ipso afflatu & contagione maleficam, & venenatam esse, & hominibus, quibus male vellet, obesse graviter censerent. Hinc Horatius, lib. 1. epist. 14. vers. 37.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat.

Idcirco ad eam repellendam, de collo puerorum. & de triumphantium curru suspendebant amuleta. Varro, lib. 6. de ling. Lat. *Pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit, bonæ scævæ causa.* Hinc fascinum vocatur pudendum virile: quod fascinum depelleret. Græci, προβασκάνιον: *mutinum* Latini in vetere Glossario. Nam quæ turpia sunt & ridicula, ad avertendam illam pestem accommodata credebantur: obtutu & aspectu invidentium ex obscenitate & miraculo turpitudinis avocatis. Sed & ad eandem avertendam triumphantes *bullam præ se gerebant, inclusis intra eam remediis, quæ crederent adversus invidiam valentissima*, inquit Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 6. pag. 208. Vide præterea Julium Pollucem, lib. 7. cap. 23.

18. *Similis medicina.*] Eleganti translatione servum intelligit, alterum invidiæ medicum, qui a tergo triumphantis

VIII. [1] Morsus hominis inter asperrimos quoque numeratur. Medentur sordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiumque, statim impositæ. Melius e percussi auribus prosunt: [2] ita & reduvias sanari. Serpentium vero ictum, contusi dentis humani farina.

IX. [1] Capillus puerorum, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur levare circumligatus: [a] & in totum [2] impubium impositus. [3] Virorum quoque capillus, canis morsibus medetur ex aceto: [4] & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, a revulso

INTERPRETATIO.

[a] *Et in totum.*] Et universe omnium impubium capillus impositus juvat.

NOTÆ.

adsistebat, monebatque identidem, ut se ipsum cognosceret, ne tanta gloria superbiret. Tertull. in Apolog. cap 33. pag. 28. *Non enim Deum imperatorem dicam, vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum volet dici.... Hominem se esse etiam triumphans in illo sublimissimo curru admonetur: Suggeritur enim ei a tergo, Respice post te, Hominem te memento.* Jubet igitur servus publicus, (sic enim Juvenalis appellat, Satyr. 10. vers. 41. Isidorus, lib. 18. Orig cap. 2. carnificem vocat,) jubet, inquam, triumphantes respicere fascinum, cavere sibi a fascino invidentium, quo labefactari tota triumphi gloria potest. Ita fit ut modestius se se triumphantes gerant, placatiorque vel sic facta Fortuna currum a tergo facilius prosequatur. Servum a tergo triumphantis coronam sustinuisse Plinius ipse auctor est, lib. 33 sect. 4. Meminit hujusce moris & Tzetzes, Chiliad. 13. hist. 461. vers 52.

> Καὶ πῶς ἐπὶ τοῦ ἅρματος δημόσιος οἰκέτης
> Ὄπισθεν τούτου ἵσταται τὸν στέφανον ἀνέχων,
> Καὶ λέγων τούτῳ πρὸς τὸ οὖς καὶ τὸ, Κατόπιν βλέπε.

Et quomodo in curru publicus minister pone hunc stat coronam sustinens, & dicens ei istud in aurem, A tergo respice. Vide Notas & Emendationes num. IX.

Sect. VIII. 1. *Morsus hominis.*] Celsus, lib. 26. cap. 27. *Sequitur ut de vulneribus dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis.... Omnis autem fere morsus habet quoddam virus.* Plinius Valer. lib 3. cap. 57. *Hominis morsui,.... sordes ex humanis auribus illinuntur plagæ.*

2. *Ita & reduvias.*] Abscessus circa radices unguium, Latini reduvias vocant, Græci παρωνυχίαν. Festus: *Redivia.. morbus est, quum cutis extra ungues se solvit, quia redivire solvere est.* Ejusdem medicamenti meminit & Marcellus Empir. cap 18. pag. 108. *Paronychiæ, stercus ex auriculis impone; & linteolum superalliga, mirabere remedium.*

Sect. IX. 1. *Capillus puerorum.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap 36. pag. 246. Sextus Platon cap 17. *de puero*, tit. 3. *Ad podagram: Pueri primi capilli a nativitate si pedibus dolentibus impositi fuerint, sanabuntur*

2 *Impubium*] Sic Naso *impubibus annis*, lib. 9. Metam. vers. 418.

3. *Virorum quoque.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 5. *Capilli hominis aceto madefacti, si statim applicantur morsui canis, præsentem afferunt utilitatem.*

4. *Et capitum vulneribus.*] Qualibet vulnera hominum capillis cum thure tusis æquo pondere glutinari, prodidit Theod. Priscianus, lib. 1. cap 19.

cruci, quartanis. Combuftus æque capillus, carcinomati. [5] Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclufus in armillam, & affidue in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum fedat. [6] In manu dextra duo medii lino leviter colligati, diftillationes atque lippitudines arcent. [7] Quin & ejectus lapillus calculofo, alligatufque fupra pubem levare ceteros dicitur, [8] ac jocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc effe ferro exemptum. Partus accelerat vicinos, [b] ex quo quæque conceperit, fi cinctu fuo foluto feminam cinxerit, dein folverit, [9] adjecta precatione, fe vinxiffe, eundem & foluturum, atque abierit.

X. [1] Sanguine ipfius hominis, ex quacumque parte emiffo, efficaciffime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapforum: exfurgere enim protinus. [2] Quidam, fi pollices pedum pungantur, exque his guttæ referantur in faciem: aut fi virgo dextro pollice attingat: hac conjectura cenfentes [3] virgines carnes edendas. [4] Æfchines Athenienfis excrementorum cinere anginis medebatur, & tonfillis, uvifque, & carcinomatis. Hoc medicamentum

INTERPRETATIO.

[b] *Ex quo.*] Vir ipfe ex quo mulier quæque conceperit.

NOTÆ.

5. *Pueri qui primus.*] Alios in ufus hunc pueri dentem Sextus Platonicus adhibet, loc. cit. tit. 4. *Pueri dens annorum feptem inclufus auro aut argento, & in brachio fufpenfus, efficit ne mulier concipiat.*

6. *In manu dextra.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 87. *Si in manu dextra*, inquit, *duo digiti medii lino fimul copulentur, ftatim proderit adverfus pituitam, & gravedinem, & diftillationem narium.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 28. *Ad ftillationem narium ex humore: In manu dextra duo digiti medii lino alligati inter fe, deftillationem compefcunt.*

7. *Quin & ejectus.*] Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Ac jocineris.*] Marcellus Empir. cap. 22. pag. 158. *Ad dolorem jocineris phyficum remedium fic: Calculus, five lapillus, qui a calculofo fuerit ejectus, fuper jecur dolentis alligatus, ftatim proderit.*

9. *Adjecta precatione.*] Hoc eft, has formula: *Te vinxi, te quoque folvam.*

Sect. X. 1. *Sanguine ipfius.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

2. *Quidam fi pollices*] Similis Habdarrahmani præceptio, interprete Echellenfi, cap. 1 num. 22. *Maniaci curatio ita fit. Incide maniaci hominis pollices, fanguinem inde effluentem excipe, commifce cum farina*, &c. Item Theodori Prifciani, lib. 4. *In ipfis vero commotionibus, fi fanguinem de ejus pedum digitis elicias quoquo pacto, & ejus frontem ex eo tangas, & labia: continuo exfurgit.*

3. *Virgines carnes.*] Quod virginem vel tactu uno prodeffe intellexerint, idcirco catulorum carnes, qui ante coïtum cæfi fuerint, edendas comitialibus morbis præcipiunt.

4. *Æfchines... excrementorum.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

vocabat [5] botryon. [6] Multa genera morborum primo coïtu solvuntur, primoque feminarum mense. Aut si hoc non contingit, longinqua fiunt, [7] maximeque comitiales. Quin & a serpente ac scorpione percussos coïtu levari produnt: verum feminas Venere ea lædi. [8] Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cum pedes lavant, aqua inde ter oculos tangant.

XI. Immatura morte raptorum manu, strumas, parotidas, guttura, tactu sanari affirmant. Quidam vero cujuscumque defuncti, dumtaxat sui sexus, læva manu aversa. Et e ligno fulgure icto, rejectis post terga manibus demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat, admoveri, remedio esse produnt. [1] Sunt qui præcipiant dentem suffiri dente hominis sui sexus, & eum qui caninus vocetur, insepulto exemptum adalligari. [2] Terram e calvaria, psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba vero, si qua ibi genita sit, commanducata, dentes cadere. Hulcera non serpere osse hominis circumscripta. Alii e tribus puteis pari mensura aquas miscent, & prolibant novo fictili: reliquum dant in tertianis [3] accessu febrium bibendum. [4] Iidem in

NOTÆ.

5. *Botryon.*] Sexto Platonico, *Botrys*, cap. 17. de puero. Non quod uvæ morbo medeatur, ut putat Humelbergius: hanc enim uvam nemo βότρυν appellat: sed quod uvæ forsan maturæ modo nigrescat.

6. *Multa genera.*] Hoc etiam Hippocrates prodidit, sect. 3. aphorism. 28. quem Celsus lib. 2. cap. 1. sic interpretatur: *Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coïtibus, neque in femina primis menstruis finita sunt, fere longa sunt.* Vide quæ diximus lib. 7. sect. 51.

7. *Maximeque comitiales.*] Celsus, lib. 3. cap. 23. de comitiali morbo: *Sæpe cum, si remedia non sustulerunt, in pueris, Venerea: in puellis, menstruorum initium tollit.* Scribonius Largus, Compos. 18. de morbo comitiali: *Illud tamen*, inquit, *non oportet ignorare . . . pueros vel virgines liberari post complexum & devirginationem.* Cælius Aurel. lib. 1. Chron cap. 4. in epilepsiæ morbo, quosdam ait *vel usum venereum, vel contra monachismum faciendum probare*: quod ipse paulo improbat. Et paulo ante: *Solet hæc passio pubertatis tempore, sive novæ purgationis in feminis. . . . facile detergeri: quod si minime evenerit, plerumque patienti consenescit*, &c. Ceterum, ut id corollarii vice adjiciam, *Morbus comitialis*, ut Celsus animadvertit, lib. 2. cap. 8. *post annum quintum & vicesimum ortus, ægre curatur: multoque ægrius is qui post quadragesimum annum cœpit: adeo ut in ea ætate aliquid in natura spei, vix quidquam in medicina sit.*

8. *Oculorum vitia.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 8. pag. 56. & Sextus Platon. cap. 17. de puero &c. tit. 54. *ad lippitudinem oculorum.*

Sect. XI. 1. *Sunt qui præcipiant.*] Innocentior paulo Habdarrahmani Ægyptii medicina, cap. 1. num. 35. *Si osse demortui hominis tanges dentes dolores inferentes, curabuntur.* Et num. 40. *Molarem hominis demortui dentem si suspendes super hominem laborantem dentium doloribus, dolores illi mitigabuntur.*

2. *Terram e calvaria.*] Quæ intra calvariam reperitur, vel qua calvaria obducitur.

3. *Accessu febrium.*] Sic MSS. Reg. 2. & alii. In Chiffl. *a decessu.*

4. *Iidem in quartanis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6. *Quartanæ curandæ: caput clavi, quo aliquis in crucem fixus est, alligatur panno.*

quartanis fragmentum clavi a cruce, involutum lana, collo subnectunt: aut spartum e cruce: liberatoque condunt caverna, quam Sol non attingat.

XII. [1] Magorum hæc commenta sunt: Ut cotem, qua ferramenta sæpe exacuta sint, subjectam ignari cervicalibus, [a] de veneficio deficientis, evocare indicium, ut ipse dicat quid sibi datum sit, & ubi, & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utique percusso, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus constat. [2] Inguinibus medentur aliqui, [b] licium telæ detractum alligantes novenis septenisve nodis, ad singulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguini adalligantes. Licio & clavum aliudve, quod quis calcaverit, alligatum ipsos jubent gerere, ne sit dolori vulnus. Verrucas avellunt a vicesima Luna, [c] in limitibus supini ipsam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quidquid apprehendêre, eo fricantes. Clavum corporis, cum cadit stella, si quis distringat, vel cito sanari aiunt, cardinibus ostiorum aceto affuso: lutum fronti illitum, capitis dolorem sedare: item laqueum suspendiosi circumdatum temporibus. Si quid e pisce hæserit faucibus, in aquam demissis frigidam pedibus, cadere. [3] Si vero ex aliis ossibus, impositis capiti ex eodem vase officulis. Si panis hæreat, ex eodem in utramque aurem addito pane.

XIII. Quin & sordes hominis in magnis fecere remediis quæstuosorum [1] gymnasia Græcorum: [2] quippe ea strigmenta molliunt, calfaciunt, discutiunt, complent, sudore & oleo medicinam facientibus.

INTERPRETATIO.

[a] *De veneficio.*] Si ex veneficio quis tabe deficiat, cogetur vel sic indicare, ac dicere quid sibi datum sit, &c.

[b] *Licium.*] Filum, stamen.

[c] *In limitibus.*] In semitis, viisque transversis agrorum.

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Magorum hæc.*] Allata nempe superiore sectione remedia, ut & ea quæ hac ipsa dicentur.

2. *Inguinibus.*] Inguinum tumori. Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 43. & Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225.

3. *Si vero ex aliis.*] Non e piscium modo, sed etiam ex animalium ossibus. Vide Notas & Emend. num. XII.

Sect. XIII. 1 *Gymnasia Græcorum.*] Plinius supra, lib. 15. sect. 5. ubi de oleo: *Usum ejus ad luxuriam vertêre Græci, vitiorum omnium genitores, in Gymnasiis publicando. Notum est, Magistratus honoris ejus octogenis sestertiis strigmenta olei vendidisse.*

2. *Quippe ea strigmenta.*] Ita sordes appellabant, quæ destringebantur, deradebanturque de athletarum corpore: constabant sudore & oleo: &, quod medicatam vim haberent, diligenter colligebantur, magnoque venum ibant. Valerius Max. lib. 9. cap. 14. *Gymnicorum servo strigmenta gymnasii colligenti.* Easdem porro in medicando vires strigmentis gymnasiorum Dioscorides attribuit, lib. 1. cap. 36. Ad maturandas certe duritias, collectiones, strumas a Theod. Prisciano, lib. 1. cap. 9. de furunculis, commendantur hæ *sordes de parietibus palæstræ collectæ.*

Vulvis inflammatis, [3] contractisque admoventur. Sic & menses cient: sedis inflammationes & condylomata leniunt : item nervorum dolores, luxata, articulorum nodos. [4] Efficaciora ad eadem, strigmenta a balineis, & ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. [5] Nam illa, quæ sunt e ceromate, permixta cœno, articulos tantum molliunt, calefaciunt, discutiunt efficacius : sed ad cetera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua [a] sordes virilitatis contra scorpionum ictus singularis remedii, celeberrimi auctores clamant. Rursus in feminis, [b] quas infantium alvo editas in utero ipso, contra sterilitatem subdi censent : [6] meconium vocant. [7] Imo etiam ipsos gymnasiorum rasere parietes : & illæ quoque sordes excalfactoriam vim habere dicuntur : panos discutiunt. [8] Hulceribus senum puerorumque, & desquamatis ambustisve illinuntur.

XIV. Eo minus omitti convenit ab animo hominis pendentes medicinas. [1] Abstinere cibo omni, aut potu, alias vino tantum aut car-

INTERPRETATIO.

a *Sordes virilitatis.*] Sordes virilis seminis.

b *Quas.*] Sordes quas infantes alvo emittunt &c.

NOTÆ.

3. *Contractisque.*] Strangulatis.

4. *Efficaciora.*] De his eadem Dioscorides, lib. 1. cap. 34. ex Crateva, a quo hausit & Plinius.

5. *Nam .... e ceromate.*] Κήρωμα unguentum est, quod fit subacta oleo cera, permixtoque luto : hoc luctatores ungebantur, in eo palæstræ aut gymnasii loco, qui ceromatis etiam nomen inde habuit. De his idem Diosc. lib. 1. cap. 35. Ὁ δὲ ἐκ τῶν παλαίστρας προσειληφὼς τὴν κόνιν, ἐοικὼς δὲ ῥύπῳ, τὰς περὶ τοὺς κονδύλους συστροφὰς ἐπιτιθέμενος ὠφελεῖ, &c. *Quæ vero strigmenta in palestris pulverem sibi adscivere, similia sordibus, articulorum collectiones ac nodos imposita juvant.*

6. *Meconium.*] Μηκώνιον excrementum quod primum emittunt pueri, quod cruentum est, atrum, fœdique odoris. Arist. lib. 7. hist. anim. cap. 13. pag. 844. de infante primum nascente : Ἀφίησι δὲ περιττώματα τὰ μὲν εὐθὺς, τὰ δὲ διαταχέων· πάντα δ' ἐν ἡμέρᾳ· καὶ τοῦτο τὸ περίττωμα πλέον ἢ κατὰ τοῦ παιδὸς τὸ μέγεθος· ὃ καλοῦσιν αἱ γυναῖκες μηκώνιον· Χρῶμα δὲ τούτου αἱματῶδες, καὶ σφόδρα μέλαν, καὶ πιττῶδες· μετὰ δὲ τοῦτο, ἤδη γαλακτῶδες. *Emittit etiam excrementa quidam illico, quidam haud multo post : omnes autem intra diem. Cujus excrementi quantitas major quam pro pueri magnitudine : quod appellant mulieres papaverculum. Color ejus cruentus, ac valde ater, & piceus : post illud, mox lacteus.*

7. *Imo etiam ipsos.*] Diosc. lib. 1. cap. 36. totidem verbis : Καὶ ὁ ἐν τοῖς τῶν γυμνασίων τοίχοις ῥύπος, καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἀνδριάντων, θερμαίνει τε καὶ διαχεῖ τὰ δυσπεπτα φύματα, &c.

8. *Hulceribus &c.*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς ἕλκη πρεσβυτικὰ ἁρμόζει, &c.

Sect. XIV. 1. *Abstinere cibo.*] Ita Reg. 1. & editi. Reg. 2. & Chiffl. *abstinere se cibo.* Balineis quando utendum, quando abstinendum sit, ex Celso perdisces, lib. 2. cap. 17. *de sudore.* Idem scite admodum, lib. 3. cap. 2. *Igitur si quid morbi incidit, omnium optima sunt, quies, & abstinentia. Si quid bibendum, aqua .... Solaque abstinentia sine periculo medetur .... Et si leviora indicia fuerint, satis sit a vino tantum abstinere, quod*

ne, alias balineis, cum quid eorum postulet valetudo, in præsentissimis remediis habetur. His remediis annumeratur [2] exercitatio, [3] intentio vocis, [4] ungui, fricari cum ratione. [5] Vehemens enim fricatio spissat, lenis mollit: multa adimit corpus, auget modica. In primis vero prodest [6] ambulatio, [7] gestatio, [8] & ea plu-

Notæ.

subtractum, plusquam si cibo quid dematur, adjuvat. Si paulo graviora sint, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere .... Satisque sit, tum ex ex toto a cibo, a vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementer notæ terruerunt. Rursum, lib. 4. cap. 2. in dolore capitis: *Satius est abstinere a cibo, si fieri potest, etiam a potione: si non potest, aquam bibere,* &c.

2. *Exercitatio.*] Exercitationum genera hæc sunt apud Galenum, lib. 2. de sanit. tuenda, cap. 8. pag 83. lucta, pugilatus, cursus, saltatio, disci jactus, pilæ ludus, & similia. Exercitationis simul & laboris nomine censentur, remigatio, fossio, aratio, gestatio oneris, equitatio, venatio, longior ambulatio, &c.

3. *Intentio vocis.*] Sive, ut Celsus ait, lib. 1. cap. 2. *clara lectio.* Et cap. 8. *Si quis stomacho laborat, legere clare debet: post lectionem ambulare,* &c. Et mox: *Prodest adversus tardam concoctionem clare legere,* &c. Denique, lib. 4. cap. 4. de tussi: *Oportet lectione uti vehementi: quæ primo impeditur a tussi, post eam vincit.* Hoc vocis exercitium, inquit Cælius lib. 28. Aurel. lib. 1. Chron. cap. 1. Græci *ἀναφώνησιν* vocant.

4. *Ungui,*] Sive, ut nunc obtinet loquendi usus, *ungi.* Vide Notas & Emend. num. XIII. lib. 1. cap. 2. *Exercitationem recte sequitur unctio,* &c.

5. *Vehemens enim.*] Totidem verbis Celsus ex Hippocrate, lib. 2. cap. 14. *Neque dubitari potest,* inquit, *quin latius quidem & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit: nihil tamen reperit, quod non a vetustissimo auctore Hippocrate, paucis verbis comprehensum sit: qui dixit, frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica impleri:* &c.

6. *Ambulatio.*] Plautus in Curcul. act. 2. sc. 1.

Ambula: id lieni optimum est.

Cujusmodi porro debeat esse hæc ambulatio, Celsus declarat, lib. 1. cap. 2. *Commode vero,* inquit, *exercent clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus cum quadam varietate corpus moveat: nisi tamen id perquam imbecillum est: Melior autem est sub divo, quam in porticu: melior, si caput patitur, in Sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes, aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa.*

7. *Gestatio.*] Exercitatio est, qua gestamur, aut vehimur, equo, lectica &c. De ea satis elegans Senecæ locus, initio epist. 55. *A gestatione cum maxime venio, non minus fatigatus, quam si tantum ambulassem, quantum sedi. Labor est enim & diu ferri: ac nescio an eo major, quia contra naturam est, quæ pedes dedit, ut per nos ambularemus: oculos, ut per nos videremus:* &c.

8. *Et ea pluribus modis.*] Celsus, lib. 2. cap. 15. *Genera autem gestationis plura sunt adhibenda, quæ sint & pro viribus cujusque, & pro opibus .... Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari, navi: vel lectica aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa & intendi & leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri,* &c. Hippocratis Græca sunt e libro *κατ' ἰητρεῖον*, sive de officina Medici, quæ Galenus recitat lib. 2. de sanit. tuenda, cap. 3. pag. 70. tom. 6. *Ἀνάτριψις δύναται λῦσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι, μινυθῆσαι· ἡ σκληρὴ δῆσαι· ἡ μαλακὴ λῦσαι· ἡ πολλὴ, μινυθῆσαι· ἡ μετρίη, σαρκῶσαι.* Quorum effectuum dissimilium dispares causas ibidem persequitur.

ribus

ribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis utiliſſima : [9] phthiſi navigatio : [10] longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, [11] aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſſibus, in latera adverſum diſtillationes. [12] Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa ver & autumnum tradunt, magiſque ſupino cubitu, at prono nihil. [13] Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius a ſupinis. [14] Sol quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, [15] ſicut linteorum ſtrigiliumque vehementia : [16] perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & poſtea frigida, ſaluberrimum intelligitur. [17] Item præſumere cibis, & interponere frigidam, ejuſdemque potu ſomnos antecedere, & ſi libeat, interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideoque non eſſe naturales. [18] Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus : frigida matutinis [19] impari numero ad cavendos dentium dolores : item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt : * [a] [20] ſicut totius corporis valetu- * Cap. V.

Interpretatio.

[a] *Sicut totius.*] Sic totius corporis valetudinem promitti non obſervantibus varietatem victus, *certum experimentum eſt.*

Notæ.

9. *Phthiſi navigatio.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 31. ſect. 33.

10. *Longis morbis.*] Hippocr. Γῆν μεταμείβειν, σύμφορον ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νοσήμασι.

11. *Aut rara vomitione.*] De ea multa Celſus, lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 13.

12. *Ariſtoteles &c.*] Vide Plutarchum, lib. 8. Sympoſ. quæſt. 10. pag. 734. *Cur autumnalibus ſomniis minimum fidei ſit habendum.*

13. *Theophraſtus.*] Libro περὶ ὕπνου καὶ ἐνυπνίων, *de ſomno & ſomniis*, cujus Laërtius meminit, lib. 5.

14. *Sol quoque.*] Nam, ut ſuperius dictum eſt, optima in Sole, ſi caput patitur, inambulatio eſt. Vide Notas & Emendationes num. XIV.

15. *Sicut linteorum.*] Uncti oleo veteres ſtrigilibus radebantur ſudantes : deinde linteis ad id paratis tergebantur. Apuleïus, lib. 2. aſin. aur. *Ac ſimul ex promptuario oleum unctui, & lintea terſui, & cetera huic eidem uſui profer ociter, & hoſpitem meum produc ad proximas balneas.* Hanc frictionem ſibi quiſque præſtare poterat, uti ex Celſo quoque intelligimus lib. 4. cap. 4.

16. *Perfundere caput.*] Ex Celſo, lib. 1. cap. 3. totidem verbis. In balneis e calida in frigidam tranſire ſolitos olim, teſtis Ariſtides, tom. 1. orat. 2. ſacr. ſerm. pag. 515.

17. *Item præſumere.*] Ante cibos frigidam aquam præſumere, & inter cibos interponere. Vide Celſum, lib. 1. cap. 8.

18. *Mero ante.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 33. *Ad fœtorem oris : Dormitum vadens .... vino ſuavi os colluat.* Et cap. 29. *Nero quoque ante ſomnos colluere ora propter halitum fœtidum utile dicit.* Inſulſe is apud noſtrum pro mero, *Nero*, legit.

19. *Impari numero.*] Ter, quinquies, &c. Numerus ille ſuperſtitione non caret, quam Celſus jure neglexit, lib. 1. cap. 2. *Ubi experrectus eſt aliquis, paulum intermittere : deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa aqua frigida debet.*

20. *Sicut totius.*] Apparet divulſa præpoſtere hactenus hæc fuiſſe a ſuperioribus, ut inde novi capitis initium ſu-

dini varietatem victus inobſervatam. [21] Hippocrates tradit non prandentium extra celerius ſeneſcere. [22] Verum id remediis cecinit, non epulis: quippe multo utiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſervo dederat: ultimoque probro manus in cibis triumphali ſeni [23] dejiciebatur, vel in Capitolio epulanti, [24] pudenda re, ſervo ſuo facilius parere, quam ſibi.

CAP. VI. XV. [1] Sternumenta pinna gravedinem emendant: & ſi quis mulæ nares, ut tradunt, oſculo attingat: [3] ſternumenta & ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam alterna manu ſcalpere. [5] Plerique anulum e ſiniſtra in longiſſimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam ferventem manus immergere. [6] Theophraſtus ſenes laborioſius ſternuere dicit.

NOTÆ.

meretur. Hauſit hanc legem Plinius a Celſo, lib. 2. cap. 1. *Sanus homo, qui & bene valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet.... Hunc oportet varium habere vitæ genus, modo ruri eſſe, modo in urbe, ſæpiuſque in agro:..... Modo ungi, modo id ipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convivio eſſe, interdum ab eo ſe retrahere: modo plus juſto, modo non amplius aſſumere*, &c. Sunt ſane plerumque valetudinarii, qui certo ciborum genere quaſi ad menſuram veſcuntur.

21. *Hippocrates.*] Vide Galenum in librum Hippocratis de ratione victus in morbis acutis, Comment. 2. pag. 50. & ſeqq. tomo XI.

22. *Verum id.*] Non hæc præcipit Hippocrates, inquit, ad crapulam, vel ut helluari adhortetur, ſed ad remedia: ut ab illa ſcilicet exactiore ac ſcrupuloſiore victus norma recedatur, quæ cibos obſervat.

23. *Dejiciebatur.*] Retinebatur. Sic MSS. non, ut editi auctore Gelenio, *deducebatur*.

24. *Pudenda re.*] Sic etiam MSS. editique. Pliniani iſtud moris eſt, pro *pudenda res*. Sic alibi, *Magno ſolatio*, ſimileſque formulæ paſſim obviæ.

Sect. XV. 1. *Sternumenta pinna.*] Sternumentum pinnæ motu excitatum gravedinem capitis ſanat, excuſſo vel ſic humore qui diſtillat e capite. Vide Notas & Emend. num. XV.

2. *Et ſi quis mulæ.*] Et hoc, inquit, emendat gravedinem. Vide Notas & Emend. num. XVI.

3. *Sternumenta.*] Subintellige, emendant, ex antecedentibus. Ariſt. ſect. 33. probl. 5. pag. 829. & problem. 17. pag. 831. *Διὰ τί τοὺς λυγμοὺς οἱ πταρμοὶ παύουσιν*: Nempe Hippocratem ſequitur, cujus eſt hic Aphoriſmus XIII. ſect. 6. *Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένου πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν. A ſingultu cohibito quæ ſternumenta fiunt, ſolvunt ſingultum.* Celſum quoque, cujus hoc effatum, lib. 1. cap. 8. cui lemma, *Quæ nota in quoque morbi genere* &c. *Singultus*, inquit, *ſternutamento finitur.* Ubi & illud animadverſione dignum, quod adjicit: *In pulmonis morbo periculoſum etiam, quod alias ſalutare habetur, ſternutamentum eſſe.* Et Marcellus Empir. cap. 17. pag. 126. *Singultus compeſcit ſternutamentum in tempore excitatum.*

4. *Ob hoc.*] Vel ut Chiffl. & Reg. 2. *ad hoc*, ad ſingultum comprimendum.

5. *Plerique.*] Nempe ad comprimendos ſingultus. Marcellus Empir. loc. cit. *In aquam calidam*, inquit, *manus miſſæ, diuque illic retentæ, ſingultus crebriores inhibere dicuntur. Anulus in ſiniſtra manu in medio digito poſitus, vel ibidem tranſlatus, ſingultus ſtatim compeſcit.*

6. *Theophraſtus.*] Forte in eo opere quod inſcripſit, *Προβλημάτων συναγωγήν*, *collectionem problematum*, cujus meminit Laërtius, lib. 5. Sic enim Theophraſti magiſter Ariſtoteles, ſect. 33.

XVI. Venerem damnavit Democritus, ut in qua homo alius exsiliret ex homine. [1] Est hercule raritas ejus utilior. Athletæ tamen torpentes restituuntur Venere: vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam. [2] Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis, ac melancholicis.

XVII. Adsidere gravidis, vel cum remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter se implexis, veneficium est: idque compertum tradunt Alcmena Herculem pariente. Pejus, si circa unum ambove genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum potestatumve fieri vetuere majores, velut omnem actum impedientia. Vetuere & sacris, & votisve, simili modo interesse. [1] Capita autem aperiri aspectu magistratuum, non venerationis caussa jussere, sed (ut Varro auctor est) valetudinis, [2] quoniam firmiora consuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterum comprimi prodest. [3] Cum aqua dextræ auriculæ, sinistro pede exsultare, capite in dextrum humerum devexo: invicem e diversa aure. Si tussim concitet saliva, in fronte ab alio afflari. Si jacet uva, a vertice morsu alterius suspendi. [4] In cervicis dolore poplites fricare, aut cervicem in poplitum. Pedes in humo deponi, si nervi in his cruribusve tendantur in lectulo. Aut si in læva parte id accidat, sinistræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item e diverso. [5] Extremitates corporis vel aurium perstringi contra horrores corporis, sanguinemve narium immodicum. [6] Lino vel papyro principia genitalium: femur

NOTÆ.

problem 12. pag. 830. ipsum istud proponit: Διὰ τί οἱ πρεσβῦται χαλεπῶς πτάρνυνται: *Cur senes laboriosius sternuunt?*

Sect. XVI. 1. *Est hercule.*] Celsus, lib. 2. cap. 1. *Concubitus vero neque nimis concupiscendus: neque nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat: frequens, solvit:* &c.

2. *Medetur & lumborum.*] Renum dolori prodesse auctor est Avicenna, lib. 3. Fen. 20. tract. 1. cap. 10. pag. 889. Melancholiæ item, caligini oculorum, vertigini, gravitati capitis, &c.

Sect. XVII. 1. *Capita autem.*] Vide Plutarchum in quæst. Rom. pag. 266. Cur honos exhibeatur Diis operto capite, hominibus aperto.

2. *Quoniam firmiora.*] Ægyptiis, qui retecto capite vitam agunt, eam corporis partem esse firmissimam: invalidam contra Persis, qui mitrati semper incedunt, auctor est Herodotus, lib. 3. Thalia, num. 12. pag. 165.

3. *Cum aqua.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. *Si aqua intraverit in auriculam dextram, sinistro pede desultare oportet, capite in dextrum humerum inclinato: si sinistram, ex diverso.*

4. *In cervicis.*] Vide quæ diximus sect. 7.

5. *Extremitates.*] Vide quæ dicturi sumus, libro seq. sect. 9.

6. *Lino vel papyro.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag 86. *Linum vel papyrus ligata summitati veretri virilis, sanguinem profluentem naribus mire reprimit.* Et mox: *Si feminæ sanguis ex naribus nimie defluat, mamilla ejus vinciantur corrigio caprino.* Q. Serenus, cap. de profluvio sanguinis, utrumque complexus:

Præterea Phariis caput emetire papyris,
Detrahe quod super est: alio genitalia necte.

medium, ad cohibenda urinæ profluvia. In stomachi solutione pedes pressare, [7] aut manus in ferventem aquam dimittere. Jam & sermoni parci, multis de causis salutare est. Triennio [8] Mæcenatem Melissum accepimus silentium sibi imperavisse, [9] a convulsione reddito sanguine. [10] Nam eversos, scandentesque ac jacentes, si quid ingruat, contraque ictus spiritum cohibere singularis præsidii est: [11] quod inventum esse animalis docuimus. Clavum ferreum defigere, in quo loco primum caput defixerit corruens morbo comitiali, absolutorium ejus mali dicitur. [12] Contra renum, aut lumborum, vesicæque cruciatus, in balinearum soliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. [13] Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. [14] Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam habere utilem dicuntur: [15] quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, [16] & quare quaterni cyathi sextariive non essent potandi. Contra lippitudinem retro aures fricare prodest, & lacrymosis oculis frontem. [17] Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant.

NOTÆ.

Femineas prodest illinc vincire mamillas,
Menstruus immenso si profluat impete sanguis.

Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 12. *de fluxu sanguinis narium. Aliqui fasciolis lineis naturam & testes eorum alligando mollius constrinxerunt: si in feminis, femoralia.*

7. *Aut manus in ferventem.*] Sic libri omnes, etiam M S S. Sic & in torminum dolore, pedes in calidissimam aquam demitti suadet Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

8. *Mæcenatem Melissum.*] In Reg. 1. & libris vulgatis, *Messium.* In Chiffl. *Melissimum.* Rectissime omnium Regius 2. *Melissum,* ut diximus in auctorum Indice.

9. *A convulsione.*] Ex retractione nervorum ac musculorum.

10. *Nam eversos.*] E curru.

11. *Quod inventum esse animalis.*] Meium, opinor, qui sufflatæ carnis distentu ictus hominum, & morsus canum arcent, ut dictum est lib. 8. sect. 58.

12. *Contra renum &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171.

13. *Vulnera nodo Herculis.*] Hoc est, arctissimo. Hunc nodum dracones duo repræsentant, in virga Mercurii mutuo implicati. Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 19. pag. 294. *Hi dracones parte media voluminis sui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur,* &c.

14. *Atque etiam.*] Talem cinctum ad fecunditatem prodesse veteres arbitrati sunt: Festus, verbo *Cingulum. Herculaneo nodo vinctam vir solvit ominis gratia: ut sic ipse felix sit in suscipiendis liberis, ut fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit.* Quo nexu id fuerit, non est satis exploratum. In caduceo hunc nodum Herculis, & in curru Gordii fuisse legimus.

15. *Quippe cum.*] MSS. Reg. 1. & 2. *Quippe cum Herculaneum prodiderit.* Ex Barbari conjectura est vulgata lectio. Forte *Herculaneam*, vim subintelligo, quam Hercules magica arte ei nodo indiderit.

16. *Et quare quaterni.*] Lex est convivalis, expressa ab Ausonio, Idyll. 13. *Ter bibe.*

17. *Augurium.*] Huc pertinet quod ait Julius Capitolinus de Pertinace: *Ea die qua occisus est, negabant in oculis ejus pupulas cum imaginibus quas reddunt spectantibus, visas.*

XVIII. Magna & urinæ non ratio solum, sed etiam religio apud auctores invenitur, digesta in genera. Spadonum quoque [1] ad fecunditatis beneficia. Verum ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum contra salivas aspidum, [2] quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum exspuant: [3] contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum ervi farina contra adustiones: [4] contra aurium pura, [5] vermiculosque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato novo fictili. [6] Vaporatio quoque ea menses feminarum ciet. Salpe fovet illa oculos firmitatis causa: illinit Sole usta, cum ovi albumine, efficacius struthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, [7] argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorum, adversus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. [8] Ea exesis, ambustis, sedis vitiis, rhagadiis & scorpionum ictibus illinitur. [9] Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronunciavit corporum pruritus: [10] nitro addito hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, [11] confestim per se, [12] canis morsui, [13] echinorumque spinis inhæren-

NOTÆ.

Sect. XVIII. 1. *Ad fecunditatis.*] Si injiciatur in uterum: sicut meconium puerorum contra sterilitatem subdi admonuit sect. 13.

2. *Quas ptyadas.*] Πτυάς *sputatrix*, species aspidis, Paulo Æginetæ etiam memorata, ἀπὸ τοῦ πτύειν, ab inspuendo veneno corporibus sic nuncupata.

3. *Contra oculorum &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60. Sextus Platon. cap. 17. de puero &c. tit. 1. *Ad oculorum albuginem, & aures purulentas: Pueri vel virginis investis lotio inunges eos: Extenuat leucomata* (sive *glaucomata*)... & aliquatenus claritatem, & angulorum asperitudinem sedat: &c. Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 13. *Si coquetur urina in vase aliquo æreo cum melle, & indetur oculis, albuginem... absterget strenue.* Vide & num. 30.

4. *Contra aurium pura.*] Contra purulentas aures. Vide Notas & Emend. num. XVII.

5. *Vermiculosque.*] In malicorio decoctam urinam, mox infusam in aurem, vermiculos abigere, scribit Diosc. lib. 2. cap. 99. Ἐκκλύζει δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς (ὠσὶ) σκώληκας, ἑψόμενον ἐν σιδίοις ῥοᾶς. Et Habdarrahmanus Ægyptius, laudandus a nobis inferius, in Notis & Emend. num. cit.

6. *Vaporatio.*] Qui vapor ex ea urina exspirat, dum decoquitur.

7. *Argumento fullonum.*] Quorum demersi plerumque in urinam pedes ac crura. Hinc urina fullonia appellata inferius, sect. 48.

8. *Ea exesis &c.*] Diosc. loc. cit.

9. *Obstetricum nobilitas.*] Nobiles obstetrices. De hac forma loquendi diximus lib. 22. sect. 69.

10. *Nitro addito.*] Vide Notas & Emendationes num. XVIII.

11. *Confestim per se*] Hoc est, sola ac separatim, sine ullo alio adjumento: & in spongia deinde etiam imposita. Ita Reg. 2. cod. At Reg. 1. ut editi hactenus libri, *confestim perfuso.*

12. *Canis morsui.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 19. *Si canis morsu quis fuerit vulneratus, ejusdem vulnerati lotio vulnus fomentandum est.*

13. *Echinorumque.*] Explicatius ista Marcellus Empir. cap. 34 pag. 253. *Spongia*, inquit, *vel lana lotio madefa-*

tibus, & in ſpongia laniſve impoſita : aut adverſus canis rabidi morſus, cinere [a] ex ea ſubacto : [14] contraque ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur, vertice tacto urinæ ſuæ gutta, liberari protinus læſos.

XIX. Auguria valetudinis ex ea traduntur. [1] Si mane candida, dein rufa ſit : illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. [2] Mala ſigna rubræ, [3] peſſima nigræ : [a] [4] mala bullantis, & craſſæ : in qua quod ſubſidit, ſi album eſt, [5] ſignificat circa articulos, aut viſcera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viſcerum : palli-

Interpretatio.

[a] *Ex ea.*] Cinere ex *ſua cujuſque hominis a cane demorſi* urina ſubacto.

[a] *Mala bullantis.*] Mala ſigna bullas emittentis, mala & craſſæ.

Notæ.

cta, appoſitaque, ſine dolore quæ corpori inhæſerint, eximit .... Si echini aculei pedibus inhæſerint, aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facile excutientur.

14. *Contraque ſerpentium.*] Plinius lib. 3. cap. ult. Q. Serenus, cap. 47. pag. 155. ex Varrone :

Si vero horrendum vulnus fera fecerit aſpis,
Vrinam credunt propriam conducere potu.
Varronis fuit iſta ſenis ſententia.

Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellenſi, cap. 1. num. 7. *Vrina hominis recens epota ſtrenue curat a viperarum morſibus, ſcorpionis marini, ac ſimilium animalium.*

Sect. XIX. 1. *Si mane.*] Ex Cornelio Celſo hæc accepta lib. 1. cap. 2. pag. 3. *Scire autem licet integrum corpus eſſe, cum quotidie mane urina alba, dein ruffa eſt : illud, concoquere : hoc, concoxiſſe ſignificat.* Vide eundem Celſum, de malæ urinæ indiciis, lib. 2. cap. 5.

2. *Mala ſigna rubræ.*] Hippocr. ſect. 4. Aphor. 71. E Latinis Celſus, lib. 2. cap. 4. *Mala urina eſt, in qua ſubſidunt vel rubra, aut livida : deterior, in qua quaſi fila quædam tenuia, atque alba : peſſima ex iis, ſi tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræſentat. Diluta quoque, atque alba vitioſa eſt, ſed in phreneticis maxime.* Videri poſſit a Celſo Plinius hauſiſſe.

3. *Peſſima nigræ.*] Hippocr. lib. de victu in morbis acutis, tex. 46. pag. 306.

4. *Mala bullantis.*] Hippocr. lib. 7. Aphoriſm. 34. pag. 308. tom. 9. operum Galeni : ὁκόσοισι δ' ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀρρωστίαν ἔσεσθαι. *Quibus in urinis bullæ ſuperſtant, iis nephritin ac longum fore morbum ſignificant.* Bullare, eſt, bullas facere, hoc eſt, tumorem illum excreſcentem, qui ſpiritu in aqua vel in urina excitatur. Celſus, lib. 2. cap. 7. *Si urina bullat.*

5. *Significat circa articulos.*] Abſceſſu circa articulos liberare urinam ejuſcemodi, auctores clari teſtantur : Theophilus, lib. de urinis, tom. 8. operum Galeni, cap. 6. pag. 364. Οὖρον παχὺ καὶ πολὺ λευκὸν ἐλθὸν, ῥύεται ἀποστάσιος ἐπ' ἄρθρα γενομένης τοῖς προπεπονηκόσι .... *Vrina craſſa, & multa, & alba profuſa, liberat abſceſſu in articulos facto ; in iis qui antea eo morbo laborarunt.* Hippocr. clarius, lib. 4. Aphor. 74. pag. 184. tom. 9. Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἐφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον, πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γενόμενον, &c. Sed Celſum adhuc Plinius auctorem ſequitur, cujus hæc haud obſcura oratio eſt, lib. 2. cap. 7. *Vrina autem craſſa, ex qua quod deſidet, album eſt, ſignificat circa articulos, aut circa viſcera dolorem, metumque morbi eſ-*

da, bilis: rubens, sanguinis. [6] Mala, & in qua veluti furfures, [7] atque nubeculæ apparent. [8] Diluta quoque alba vitiosa est: [9] mortifera vero crassa, gravi odore: & in pueris tenuis ac diluta. [10] Magi vetant ejus causa contra Solem Lunamque nudari, aut umbram cujusquam ab ipsa respergi. [11] Hesiodus [b] juxta obstantia reddi suadet, ne Deum aliquem nudatio offendat. Osthanes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutinis horis suam cuique instillatam in pedem.

XX. Quæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum CAP. VII.

INTERPRETATIO.

b *Juxta obstantia.*] Juxta parietem oppositum.

NOTÆ.

se. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut certe corpus integrum non esse testatur: &c. Risum vel Heraclito moveat Dalecampius Medicus, qui morbum viscerum hoc loco icterum interpretetur.

6. *Mala & in qua.*] Auctor libri de urinis, tom. 8. operum Galeni, cap. 1. pag. 351. Τύποι δ' ἐπὶ κακίοις αἱ πιτυρώδεις. Idem habet & Hippocr. in Prognost. text. 28. pag. 633. tom. 8. rursumque sect. 4. Aphor. 71. Et ex quo Plinius accepisse potius videri possit, Celsus, lib. 2. cap. 5. inter signa longi morbi, hæc affert: *Si levia atque alba, rubrave sunt, quæ in ea subsidunt: aut si quasdam quasi maculas repræsentat: aut si bullulas excitat.* Et cap. 6. *Urina vero rubra & tenuis, in magna cruditate esse consuevit: & sæpe antequam spatio maturescat, hominem rapit. Itaque si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est, præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris*, &c.

7. *Atque nubeculæ.*] Atræ videlicet nebulæ: νεφέλαι δὲ μέλαιναι, φαῦλαι. Auctor proxime laudatus, lib. de urinis, loc. cit. Hippocr. lib. de victu in morbis acutis, tex. 44. pag. 304. τὰ οὖρα νεφελοειδέα, *urinam nebulosam* vocat. Et nebulas appellat Theod. Priscianus, lib. 2. cap. 1. *Nubeculas* Celsus, lib. 2. cap. 4. Ut inanis ac futilis conjectura Dalecampii liquido intelligatur, qui *squamula*, pro *nubecula*, reponere nititur.

8. *Diluta quoque.*] Λεπταὶ δὲ καὶ λευκαὶ κάρτα φαῦλαι. *Tenuis & alba, admodum mala.* Auctor libri de urinis, loc. cit. Sed e Celso hæc Plinius: sic enim ille, lib. 2. cap. 6. *Pessima tamen urina est, præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris: atque in viris quidem & mulieribus, talis deterrima est: in pueris vero, quæ tenuis & diluta est.*

9. *Mortifera.*] Auctor libri de urinis, loc. cit. Θανατωδέστερα δὲ τῶν οὔρων τά τε δυσώδη, καὶ ὑδατώδη, καὶ μέλανα, καὶ παχέα· τοῖσι μὲν ἀνδράσι, καὶ τῇσι γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα· τοῖσι δ' αὖ παιδίοισι τὰ ὑδατώδεα. *Mortifera est gravis odore, & diluta, & atra, & crassa. In viris quidem & feminis, atra pessima: in infantibus, aquosa & diluta.* Vide & Theophilum, de urinis, cap. 7. pag. 366. & Hippocr. in Prognost. text. 32. pag. 634. & 635. utrumque tomo 8. operum Galeni. Ex his hausisse Celsus videtur, a Celso Plinius.

10. *Magi.*] Est in Pythagoricis symbolis, Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν. Quod quidam ἀλληγορικῶς sic accipiunt, ut sententia sit, contra magnos & honestos viros nihil proterve, nihil irreverenter agendum.

11. *Hesiodus.*] In eo opere, cui titulus, Ἔργα καὶ ἡμέραι, vers. 725.

Μηδ' ἄντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν. . . .
Μηδ' ἀπογυμνωθείς· μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.

miracula accedunt, ut sileamus divisos membratim in scelera [a] abortus, mensium piacula, quæque alia non obstetrices modo, verum etiam ipsæ meretrices prodidere. [1] Capilli si crementur odore, serpentes fugari. [2] Eodem odore vulvæ morbo strangulatas respirare. [3] Cinere eo quidem, si in testa sint cremati, vel cum spuma argenti, scabritias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium hulcerum sinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe suillo, sacrum ignem, [4] sanguinemque sisti illito, [5] & formicationes corporum.

XXI. [1] De lactis usu convenit, dulcissimum esse mollissimumque, & in longa febre, [2] cœliacisque utilissimum, maxime ejus quæ jam [3] infantem removerit. [4] Et in malacia stomachi, in febribus, [5] rosionibusque efficacissimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, [6] oculo ab ictu cruore suffuso, [7] & in dolore,

INTERPRETATIO.

a *Abortus.*] Fetus abortivos.

NOTÆ.

Sect. XX. 1. *Capilli si crementur.*] Simile illud est quod Habdarrahmanus Ægyptius refert, cap. 1. num. 1. *Satam terram vermiculis obnoxiam si mulieris suffumigabis capillis, statim Deo permittente inde fugantur.*

2. *Eodem odore.*] Habdarrahmanus Ægyptius, Ecchellensi interprete, cap. 1. num. 23. *Capillis hominis si suffumigabitur mulier, quæ matricis doloribus laborat, sanabitur.* Et lethargicos quoque excitari eo, scribit Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

3. *Cinere eo &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60.

4. *Sanguinemque sisti illito.*] Sic Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi, *illico.* In Reg. 1. *inlito*, vetusto more.

5. *Et formicationes.*] Formicatio hoc loco pruritus cutis significat, qualem efficerent formicæ pungentes. Sic lib. 30. sect. 41. *donec formicet cutis.* Alias formicatio vitium quoque corporis est, quum parva tubercula rotunda & pinguia corpus infestant. Græcis, Μυρμηκίασις. Claviculum vocat Sextus Platon. ut dicemus lib. 30. sect. 22.

Sect. XXI. 1. *De lactis usu.*] Muliebris scilicet. Dioscor. lib. 2. cap. 78. Τὸ δὲ τῆς γυναικὸς γάλα γλυκύτατόν ἐστι καὶ τροφιμώτατον.

2. *Cœliacisque.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193. *Cœliaco, & ei qui ejectionibus vel doloribus acutis alvi variis vexabitur, potenter succurres, si muliebre lac quamplurimum jejuno potui dederis, donec persanetur.*

3. *Infantem removerit.*] Quæ lactenti puero mammam subduxerit. Joan. Jac. Chiffl. lib. 2. Dædalm. cap. 5. pag. 37. sic interpretatur, *quæ infantem pepererit, atque in lucem ediderit:* Haud sane recte.

4. *Et in malacia.*] Sic etiam Reg. 1. Alii *malicia* male. Mollities est languentis & cuncta fastidientis stomachi. Diosc. lib. 2. cap. 78. στομάχου φθίσιν vocat.

5. *Rosionibusque.*] Dioscor. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ θηλαζόμενον στομάχου δῆξιν. *Mammis exsuctum prodest ad stomachi rosionem.* A bile fit ista stomachi rosio.

6. *Oculo ab ictu.*] Dioscor. loc. cit. Μιγὲν δὲ λιβανωτῷ λείῳ, ἐνστάζεται τοῖς ἐκ πληγῆς αἱμαχθεῖσιν ὀφθαλμοῖς. *Thuris admixtum pollini: oculis ab ictu cruore suffusis instillatur.*

7. *Et in dolore.*] Oculorum.

aut

aut epiphoris, si immulgeatur, plurimum prodest: magisque cum melle & narcissi succo, aut thuris polline. Semperque in omni usu efficacius ejus, quæ marem enixa sit: multoque efficacissimum ejus, quæ geminos mares: & si vino ipsa cibisque acrioribus abstineat. Mixto præterea ovorum candido liquore, madidaque lana frontibus impositum, fluxiones oculorum suspendit. [8] Nam si rana saliva sua oculum asperserit, præcipuum est remedium. Et contra morsum ejusdem bibitur, instillaturque. Eum qui simul matris filiæque lacte inunctus sit, liberari omni oculorum metu in totam vitam affirmant. Aurium quoque vitiis medetur, [9] admixto modice oleo: aut si ab ictu doleant, anserino adipe tepefactum. Si odor gravior sit, ut plerumque fit longis vitiis, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium [10] in oculis relictum, instillatur cum elaterio. [11] Peculiariter valet potum contra venena, quæ data sunt e marino lepore, [12] buprestique, & ut Aristoteles tradit, dorycnion. Et contra insaniam, quæ facta sit hyoscyami potu. [13] Podagris quoque jubent illini cum cicuta. [14] Alii cum œsypo & adipe anserino: qualiter etiam vulvarum doloribus imponitur. Alvum etiam sistit potum, [15] ut Rabirius scribit, & menses ciet. [16] Ejus vero quæ feminam enixa sit, ad vitia tantum in facie sananda prævalet. [17] Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur: cui si admisceatur impubis pueri urina, vel mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura, murmura quoque aurium ejici invenio. Ejus quæ marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant.

XXII. [1] Mulieris quoque salivam jejunæ potentem diju-

NOTÆ.

8. *Nam si rana.*] Rana rubeta, cujus est venenata maxime saliva.

9. *Admixto modice oleo.*] Vide Notas & Emendationes num. XIX.

10. *In oculis relictum.*] Qui oculos adhuc felleo colore suffundat.

11. *Peculiariter.*] Dioscor. loc. cit. Ἁρμόζει δὲ καὶ πρὸς λαγωοῦ θαλασσίου πόσιν.

12. *Buprestique.*] Scribonius Largus, Compos. 190. ab buprestim.

13. *Podagris . . . cum cicuta.*] Dioscor. loc. cit. cum cerato & opio, σὺν μηκωνείῳ καὶ κηρωτῇ καταχριόμενον.

14. *Alii cum œsypo.*] Vide lib. 30. sect. 23.

15. *Ut Rabirius.*] Est sane C. Rabirius poëta Epicus, cujus Quintilianus meminit, lib. 10. & Ovidius, lib. 4. de Ponto, eleg. 16. vers. 5.

Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris.

Seneca, lib. 6. de Benef. cap. 3. *Egregie mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poëtam*, &c. Medicusne idem ac vates exstiterit, an de rebus medicis ipse in ea arte hospes carmen ediderit, obscurum est.

16. *Ejus vero.*] In ratione victus lac ejuscemodi laudat Galenus, tom. 10. lib. 2. de remed. facile parab. pag. 659.

17. *Pulmonum quoque.*] Ad pulmonis hulcera, & ad tabem, commendat Galenus, lib. de bonit. & vit. succorum, tom. 6. cap. 4. pag. 426.

Sect. XXII. 1. *Mulieris quoque salivam.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 69.

dicant oculis eruentatis. [2] Et si contra epiphoras, ferventes anguli oculorum subinde madefiant: efficacius, si cibo vinoque se pridie ea abstinuerit. Invenio & fascia mulieris alligato capite, dolores minui.

XXIII. Post hæc nullus est modus. Jam primum abigi grandines turbinesque [1] contra fulgura, [a] ipsa in mense connudata, sic averti violentiam cæli: in navigando quidem tempestates etiam sine menstruis. Ex ipsis vero mensibus, monstrificis alias, [2] uti suo loco indicavimus, dira & infanda vaticinantur: e quibus dixisse non pudeat, si in defectus Lunæ Solisve congruat [3] vis illa, irremediabilem fieri: non segnius & in silente Luna, coïtusque tum maribus exitiales esse atque pestiferos. Purpuram quoque ab his eo tempore pollui. [b] Tanto vim esse majorem. [4] Quocumque autem alio menstruo, si nudatæ segetem ambiant, erucas, ac vermiculos, scarabæosque, ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inventum prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arva, retectis super clunes vestibus. Alibi servatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuque dissoluto. Cavendum ne id oriente Sole faciant: sementem enim arescere. [5] Item novellas vites ejus tactu in perpetuum lædi:

INTERPRETATIO.

a *Ipsa in mense.*] Cum est in menstruis mulier.

b *Tanto.*] Tanto plus virium menstruis tempestas ea adjicit.

NOTÆ.

2. *Et si contra.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. *Si mulieris saliva, quæ pueros, non puellas ediderit, & abstinuerit se pridie vino, & cibis acrioribus, & in primis si pura & nitida erit, angulos oculorum tetigeris, omnem acritudinem lippitudinis lenies, humoremque siccabis.*

Sect. XXIII. 1. *Contra fulgura.*] Assutus purpuræ pannus hæ voces videntur: atque ex ora libri in contextum irrepsisse.

2. *Uti suo loco.*] Libro 7. sect. 13.

3. *Vis illa.*] Purgatio menstrua.

4. *Quocumque autem.*] Palladius, lib. 1 tit. 35. pag. 28. *Aliqui mulierem menstruantem nusquam cinctam, solutis capillis, nudis pedibus, contra erucas, & cætera, hortum faciunt circumire.* Columella, lib. 10 de cultu hortor. ubi de animalibus pellendis, quæ carpunt segetes:

At si nulla valet medicina repellere pestem,
Dardaniæ veniunt artes, nudataque plantas
Femina, quæ justis tum demum operata juventa
Legibus, obsceno manat pudibunda cruore.
Sed resoluta sinus, resoluto mæsta capillo,
Ter circum areolas, & sepem ducitur horti.
Quæ cum lustravit gradiens, mirabile visu,
Non aliter quam decussa pluit arbore nimbus
Volvitur ad terram distorto corpore campe: &c.

Hoc ipsum repetit idem cap. 3. extremo, libri XI. pag. 405. ex Democriti libro, qui inscribebatur, περὶ ἀντιπαθῶν. Sic & Ælianus, lib. 6. hist. anim. cap. 36. de erucis.

5. *Item novellas vites.*] MSS. Reg. 2. & alii, *item novella* tantum.

rutam & ederas, [e] res medicatiſſimas, illico mori. [6] Multa diximus de hac violentia. Sed præter illa certum eſt, apes tactis alveariis fugere: [7] lina, cum coquantur, nigreſcere: aciem in cultris tonſorum hebeteſcere: æs contactum grave virus odoris accipere & æruginem, magis ſi decreſcente Luna id accidat: equas, ſi ſint gravidæ, tactas abortum pati. Quin & aſpectu omnino, quamvis procul viſas, ſi purgatio illa poſt virginitatem prima ſit, aut in virgine [8] ætatis ſponte. [9] Nam bitumen in Judæa naſcens, ſola hac vi ſuperari filo veſtis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincitur, quo cuncta: ciniſque etiam ille, ſi quis aſpergat lavandis veſtibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipſis quidem feminis malo ſuo [10] inter ſe immunibus. [11] Abortum facit illitus, aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter ſe contraria prodidere de abortivis, carbone e radice braſſicæ, vel myrti, vel tamaricis in eo ſanguine exſtincto: item aſinas non concipere tot annis, quot grana hordei contacta ederint: quæque alia nuncupavere monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia: cum hæc fecunditatem fieri iiſdem modis, quibus illa ſterilitatem, prænunciaret, melius eſt non credere. Bythus Dyrrachenus [12] hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem averſa rurſus contuentibus: omnemque vim talem reſolvi, ſi mullum piſcem ſecum habeant. Multi vero ineſſe etiam remedia tanto malo aiunt: [13] podagras illini, ſtrumas & parotidas, panos, ſa-

INTERPRETATIO.

c *Res medicatiſſimas.*] Res ad medicos uſus aptiſſimas.

NOTÆ.

6. *Multa diximus.*] Magna, inquit, & numeroſa videntur ea quæ hactenus retulimus, hac ſectione: ſed præter iſta, &c

7. *Lina, cum coquantur.*] Sic etiam Reg. 2. & alii. Si nempe coquantur ære, quod menſtrua ea contigerint. De libata ex his antea jam plurima, lib. 7. ſect. 13.

8. *Ætatis ſponte.*] Sponte naturæ in ea ætate, ut ipſe ait, lib. 10. ſect. 75.

9. *Nam bitumen .... docuimus.*] Libro 7. ſect. 13. *Quin & bituminum ſequax alioqui ac lenta natura, in lacu Judææ, qui vocatur Aſphaltites, certo tempore anni ſupernatans, nequit ſibi avelli, ad omnem contactum adhærens, præterquam filo, quod tale virus infecerit.* Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 7. num. LVI.

10. *Inter ſe.*] Eſt enim aliarum menſtruum aliis venenum.

11. *Abortum &c*] Dioſcor lib. 2. cap. 97. Γυναικὸς δὲ ἐπιμήνιον περιαλειφόμενον καὶ ὑπερβαινόμενον, ἀσυλλήπτους δοκεῖ ποιεῖν γυναῖκας. *Menſtruus feminæ ſanguis exiſtimabatur circumlitus efficere ne concipiant mulieres, itemque ſi ſuper eum ipſæ ſupergrediantur.*

12. *Hebetata aſpectu*] Mulierum ſcilicet aſpectu, quæ profluvio tali laborant. Nam earum aſpectu ſpeculorum fulgor hebetatur, ut dictum eſt lib. 7. ſect. 13. reddi eundem, ſi eæ poſtea ſpeculi partem averſam contuerentur, credidit Bythus.

13. *Podagras illini &c.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 97. Ποδαγρικοὺς δὲ ὀδύνας καὶ ἐρυσιπέλατα κουφίζει καταχριόμενον.

cros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus, & tertianas quartanasque febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus, [14] vel omnino vestis ita infectæ portiuncula, [15] ac vel licio, brachiali inserta. Sotira obstetrix, tertianis quartanisque efficacissimum dixit plantas ægri subterlini: multoque efficacius ab ipsa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. [16] Icetidas medicus quartanas coïtu finiri, incipientibus duntaxat menstruis, spopondit. Inter omnes vero convenit, [17] si aqua potusque formidetur a morsu canis, supposita tantum calici [d] lacinia tali, statim metum eum discuti: videlicet prævalente sympathia illa Græcorum, [18] cum rabiem canum ejus sanguinis gustatu incipere dixerimus. Cinere eo jumentorum omnium hulcera sanari certum est, addita caminorum [e] farina & cera. Maculas autem e veste eas, non nisi ejusdem urina ablui. Cinerem per se rosaceo mixtum, feminarum præcipue, capitis sedare dolores illitum fronti. Asperrimamque vim profluvii ejus esse [19] per se annis virginitate soluta. Id quoque convenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo postibus, irritas fieri Magorum artes, [f] generis vanissimi, ut æstimare licet. Ponam enim vel modestissimum e promissis eorum: ex homine siquidem resegmina unguium e pedibus manibusque cera permixta, ita ut dicatur tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante Solis ortum alienæ januæ affigi jubent, ad remedia in iis morbis: quanta vanitate si falsum est? quantave [g] noxia, si transferunt morbos? [h] Innocentiores ex his omnium digitorum resegmina unguium, ad cavernas formicarum abjici jubent, eamque quæ prima

INTERPRETATIO.

[d] *Lacinia.*] Lacinia tali tincta menstruo.
[e] *Farina.*] Fuligine.
[f] *Generis*] Quæ sunt plenissimæ vanitatis, ut vel ex eo æstimare licet.
[g] *Noxia.*] Injuria.
[h] *Innocentiores ex his.*] Ex Magis ii qui minus nocent.

NOTÆ.

14. *Vel omnino vestis ita infecta.*] Menstruo muliebri inquinatæ.

15. *Ac vel licio.*] Vel tenui filo. Brachiale, βραχιόνιον, ornamentum brachiorum: armilla a ceteris appellatur.

16. *Icetidas.*] Et Q. Serenus, cap. de quartana medicanda:

Quidam etiam miranda ferunt, veniente calore
Jurantes ludum Veneris munusque petendum.

17. *Si aqua potusque.*] De eo aquæ metu post canis rabiosi morsum, vide quæ diximus, lib. 8. sect. 63.

18. *Cum rabiem .... dixerimus.*] Libro 7. sect. 13. *In rabiem aguntur gustato eo canes.*

19. *Per se annis.*] Ætatis ac naturæ sponte, ante coïtum, menstruis fluentibus. Ita M S S. Reg. 2. & alii: non, ut editi, *primis annis.*

cœperit trahere, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

XXIV. Hæc ſunt quæ retuliſſe fas ſit, ac pleraque ex iis non niſi [1] honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, ut feſtinet oratio ab homine fugere. In ceteris [2] claritates animalium aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipue maris, fluxiones omnes, quas rheumatiſmos vocant, ſiſtit. Ramentis eboris cum melle Attico (ut aïunt) [3] nubeculæ in facie, ſcobe paronychia tolluntur. Proboſcidis tactu capitis dolor levatur, efficacius [a] ſi & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, jecurque comitialibus morbis. CAP.VIII.

XXV. Leonis adipes cum roſaceo cutem in facie cuſtodiunt a vitiis, candoremque ſervant. Sanant & aduſta nivibus, [1] articulorumque tumores. Magorum vanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam apud populos regeſve promittit: præcipue tamen eo pingui, quod ſit inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maxime a dextra parte, villique e roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe ejuſdem, [2] comitiales morbos diſcutit, levi guſtu, & ut protinus, qui ſumpſere, curſu id digerant. [3] Cor in cibo ſumptum, quartanis medetur: adeps cum roſacco quotidianis febribus. [4] Perunctos eo beſtiæ

Interpretatio.

a *Si & ſternuat.*] Si & elephantus ſternuat.

Notæ.

Sect. XXIV. 1. *Honore dicto.*] Honorem præfati: uti ſolemus cum quid turpe dicturi ſumus: tum enim ſic præfamur, *ſi commemorare fas eſt, honore dicto, honos ſit auribus*, aut res ipſas eo verborum ambitu exprimimus, qui virorum bonorum atque ingenuorum non offendat aures.

2. *Claritates animalium.*] Clariora animalia, ut diximus lib. 22. ſect. 69.

3. *Nubeculæ in facie.*] Nubeculas appellat hic Plinius, (ſic enim MSS omnes,) quas Sextus Platon. cap. 12. de elephante, plagas & maculas. Sic enim ille, tit. 1. *Ad maculas tollendas: Ebur cum melle contritum & impoſitum, mire ſanat.* Et tit. 2. *Ad plagas de facie tollendas: Mulier ſi quotidie de pulvere eboris faciem ſuam fricaverit, plagas mundabit.*

4. *Leonis adipes.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 46.

Sect. XXV. 1. *Articulorumque tumores.* Sextus Platon. cap. 10. de leone, tit. 4. *Ad nervorum & geniculorum*, (hoc eſt articulorum,) *dolorem: Adipem leonis cum medulla cervina & lactuca teres & commiſcebis: tum demum perunges corpus, & ſanabitur.*

2. *Comitiales morbos diſcutit.*] Ad comitiales morbos fel leoninum pariter commendat Dioſcor. lib. 1. Εὐπορ. cap. 18.

3. *Cor in cibo.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6.

4. *Perunctos eo.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellenſi, cap. 42. pag. 131. *Adipe leonis contuſa cum allio ſi quis corpus ſuum oblinict, non timebit feras, imo fugabit eas. Hoc utuntur Monachi qui in deſertis ſunt, & montibus, medicamine, ne lædantur a beſtiis.*

fugiunt. [5] Resistere etiam insidiis videtur.

XXVI. [1] Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis aïunt mederi: [2] item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta solvi alvum: fimi cinere crispari capillum cum oleo. [3] Et dysentericis prodest illitus cinis, potusque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. [4] Urinam fullonibus utilissimam esse tradunt: itemque hulceribus manantibus: Barbaros eam servare quinquennio, & heminis pota ciere alvum. Setas e cauda contortas, & sinistro brachio alligatas quartanis mederi.

XXVII. Hyænam Magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt, ut pote cui & ipsi Magicas artes dederint, vimque, [1] qua alliciat ad se homines mente alienatos. [2] De permutatione sexus annua vice diximus, ceteraque de monstrifica natura ejus: nunc persequemur quæcumque medicinis produntur. [3] Præcipue pantheris terrori esse traditur, ut ne conentur quidem resistere: & aliquid e corio ejus habentem non appeti. Mirumque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant venantem, declinare ad dextram, ut prætergressi hominis vestigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At si in lævam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque capturam. Facilius autem capi, si cinctus suos venator, flagellumque imperitans equo septenis alligaverit nodis. Mox, ut est solers ambagibus vanitas Magorum, capi jubent Geminorum signum transeunte Luna, singulosque prope pilos servari. Capitis do-

NOTÆ.

5. *Resistere etiam.*] Diosc. lib. 2. cap. 94. Φασὶ δ᾽ αὐτὸ (λεόντειον στέαρ) καὶ ἀντιφάρμακον ἐπιβουλεύουσιν εἶναι. *Aiunt etiam leoninum adipem insidiantibus resistere.*

Sect. XXVI. 1. *Cameli cerebrum.*] Sic etiam Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 942. Et Cæl. Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de Epilepsia: *Dant etiam cameli cerebrum fumo siccatum, atque contusum, sed infantibus vel pueris odorandum: perfectis autem ætatibus bibendum ad modum cyathi, cum mulso & aceto tribus cyathis.* Auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, lib. 2 pag. 81. *Cerebrum cameli cum roseo inunctum capiti anterius & posterius, epilepsiam sanat: quod est admirabile & excellentissimum.* Medullam stomacho frontique illitam prodesse comitialibus auctor est Plinius Valer. lib. 3. cap. 10.

2. *Item fel.*] Vide quæ de cameli felle diximus, lib. XI. sect. 74. Inter remedia porro quæ peti ex camelo possunt, miror prætermissum a Plinio quod in ejus animalis lacte hodieque Oriens omnis singulare esse intelligit, sanandæ hydropisi, teste αὐτόπτῃ Tavernerio, tom. 1. Itiner. lib. 1. cap. XI. pag. 116.

3. *Et dysentericis.*] Idem Kiranus, loc. cit. *Arida quoque & trita stercora cameli, & super aspersa aqua ac bibita, dysentericos sanant.*

4. *Vrinam.*] Ad splenis tumores ac jecinoris hanc laudat in primis Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 59. pag. 36. ad humida item hulcera, ad scabiem, porriginemque, ad aurium vitia.

Sect. XXVII. 1. *Qua alliciat ad se.*] Vide quæ dicta sunt lib. 8. sect. 44.

2. *De permutatione.*] Libro 8. sect. 44.

3. *Præcipue pantheris.*] Vide Ælian. lib. 6. hist. anim. cap. 22.

lori alligatam cutem prodesse, quæ fuerit in capite ejus. 4 Lippitudini fel illitum frontibus : aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus, & croci uncia inunctum : sic & caligines discuti, & suffusiones. Claritatem excitari melius inveterato medicamento. Asservari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, a excrescentia in oculis : item cicatrices. 5 Glaucomata vero jocineris recentis inassati sanie, cum despumato melle inunctis. Dentes ejus dentium doloribus tactu prodesse, vel adalligatos ordine: humeros humerorum & lacertorum doloribus. Ejusdem dentes, si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis. Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. 6 Nervis, medullas e dorso cum oleo vetere ac felle. Febribus quartanis, jecur degustatum ter ante accessiones. 7 Podagris, spinæ cinerem cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atque illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodesse & fel cum lapide Assio. Tremulis, spasticis, exsilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde coctum mandendum, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri 8 hac compositione illita, 9 aut per se felle, evulsis prius quos renasci non libeat. 10 Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas, illinendasque cum oleo.

INTERPRETATIO.

a *Excrescentia.*] Caruncuias excrescentes.

NOTÆ.

4. *Lippitudini fel.*] Hausta hæc esse ex Democrito, Marcellus Empiricus docet, cap. 8. pag. 57. *Democritus*, inquit, *affirmat felle hyænæ si frons perfricetur, epiphoras incipientes, & omnem oculorum dolorem posse sedari.* Sic & Diosc. lib. 2. cap. 96. & Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 941.

5. *Glaucomata.*] Γλαύκωμα vitium est oculi, cum præter naturam glaucescit. Seu morbus humoris crystallini, mutati in glaucum, seu album, aquosumve colorem : insanabilis fere. Plautus in Mil. act. 2. sc. 1. vers. 70. glaucomam vocat :

Et nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam oculos objiciemus : eamque ita
Faciemus, ut quod viderit, non viderit.

Qui hoc genere morbi tenetur, in Notis quæ vulgo Tironis dicuntur, apud Gruterum, pag. 149. *Glaucomaticus* appellatur.

6. *Nervis, medullas &c.*] Hæc pariter Marcellus Empir. cap. 36. pag. 240. ubi Democritum rursus laudat auctorem.

7. *Podagris.*] Vide Marcellum Empir. cap. 36. pag. 246. ubi calciamenta hyænæ pelle si quis in usu quotidiano habuerit, podagræ morbo cariturum ait.

8. *Hac compositione.*] Cordis cinere cum cerebro illito.

9. *Aut per se felle &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

10 *Sic & palpebris inutiles.*] Subintellige, pilos. Marcellus Empir. loc. cit.

Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduum conceptu. Contra nocturnos pavores, umbrarumque terrorem, unus e magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. [b] Furentes ſuffiri eodem, & circumligari [11] ante pectus, cum adipe renium, aut jocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida a pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cervi, ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa, continere partus promittuntur. Venerem ſtimulare genitalia [c] ad ſexus ſuos in melle ſumpta, etiamſi viri mulierum coïtus oderint. Quin imo totius domus concordiam, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio aſſervatis conſtare: hunc ſpinæ articulum, ſive nodum, [12] Atlantion vocant: eſt autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxilla comminuta in aniſo, & in cibo ſumpta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes evocari. Tantumque eſt vanitatis, ut ſi ad brachium alligetur ſuperioris [d] roſtri dextræ partis dens, jaculantium ictus deerraturos negent. Palato ejuſdem arefacto, & cum alumine Ægyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & hulcera oris emendari. Eos vero qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari a canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſive hominum, ſive quadrupedum. Frontis corium faſcinationibus reſiſtere. Cervicis carnes, ſive mandantur, ſive bibantur arefactæ, lumborum doloribus. Nervis a dorſo armiſque, ſuffiendos nervorum dolores. Pilos roſtri admotos mulierum labris amatorium eſſe. Jecur in potu datum, torminibus & calculis mederi. Jam cor in cibo potuve ſumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: lienem lienibus: omentum, hulcerum inflammationibus cum oleo: medullas, doloribus ſpinæ & nervorum laſſitudini. [13] Renium nervos potos in vino cum thure, fecunditatem reſtituere ademptam veneficio. Vulvam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodeſſe mulierum vulvæ. Adipe e lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo medullam

INTERPRETATIO.

b *Furentes ſuffiri eodem.*] Dente uſto ſuffiri, eundemque circumligari ante pectus, &c.

c *Ad ſexus ſuos.*] Pro ſexuum diverſitate.

d *Rſtri.*] Maxillæ.

NOTÆ.

11. *Ante pectus.*] Reg. 2. & Chiffl. *ante pectus ſuum, cum adipe renium*, &c.

12. *Atlantion vocant.*] Et ſane ἄτλας eſt extrema colli vertebra, quæ pondus ſuſtinet. Julius Pollux, lib. 2. cap. 4. de collo & vertebris ejus, pag. 101. Ὁ τελευταῖος (σπόνδυλος) ὡς ἀχθοφορῶν, ἄτλας ὀνομάζεται. Tranſlatione ducta ab Atlante, qui ea corporis parte ſuſtinere cælum fingitur a poëtis.

13. *Renium nervos.*] Sic MSS. Reg. Chiffl. aliique.

adalligatam

adalligatam contra vanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale e maribus ſuffitu. Item lippientibus, ruptis, & contra inflammationes: ſervatos pedes, tactu: lævos dextris partibus, dextros lævis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro illato facile eniti. Membranam quæ fel continuerit, cardiacis potam in vino, vel in cibo ſumptam, ſuccurrere: veſicam in vino potam, contra urinæ incontinentiam. Quæ autem in veſica inventa ſit urina, additis oleo ac ſeſamo, & melle, hauſtam prodeſſe [14] ægrimoniæ veteri. Coſtarum primam & octavam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe: ex ſpina vero parturientibus oſſa: ſanguinem cum polenta ſumptum, torminibus. Eodem tactis poſtibus, ubicumque Magorum infeſtari artes, non elici Deos, nec colloqui, [15] ſive lucernis, ſive pelvi, ſive aqua, [e] ſive pila, ſive quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiamnum jecur efficacius. Carnes vel oſſa hominis, ſi quæ in ventriculo occiſæ inveniantur, ſuffitu podagris auxiliari. Si ungues inveniantur in his, mortem alicujus capientium ſignificari. Excrementa ſive oſſa reddita, cum interimitur, contra Magicas inſidias pollere. Fimum, quod in inteſtinis inventum ſit, arefactum, ad dyſentericos valere potum: illitumque cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: a cane vero morſis adipem illitum, & corium ſubſtratum. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtelæ perunctos omnibus odio venire: idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt, quod [16] extremam fiſtulam inteſtini contra ducum, ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum, judiciorumque ac litium eventus, ſi omnino tantum aliquis ſecum habeat. [17] Ejuſdem caverna ſiniſtro lacerto alligata, ſi quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, ut illico ſequatur. Ejuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui ſint probroſæ mollitiei, ſeveros, non modo pudicos mores induere.

XXVIII. Proxime fabuloſus eſt crocodilus, ingens quoque ille, cui vita in aqua terraque communis. [1] Duo enim genera eorum:

INTERPRETATIO.

e Sive pila.] Sive ſphæris.

NOTÆ.

14. *Ægrimoniæ.*] Vox Tullio Horatioque nota, pro ægritudine.

15. *Sive lucernis.*] De his Magiæ generibus, opportunius agetur lib. 30. ſect. 5.

16. *Extremam fiſtulam*] Poſtremam partem inteſtini recti.

17. *Ejuſdem caverna.*] Foramen, quo exitus excrementorum eſt. Alibi caverna Plinio auris eſt, ſive quod aurium loco alicui animali eſt. Sic libro XI. ſect. 50. de vitulo marino atque delphino: *Hæc cavernas tantum habent aurium loco.* Et paulo poſt, de avibus: *Ceteris caverna ad auditum.*

Sect. XXVIII. 1. *Duo enim.*] Alter ingens in aquis perinde ac terra degit: alter minor, in terra tantum.

[2] illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coïtus (si credimus) stimulant. [3] Canini ejus dentes febres statas arcent thure repleti, sunt enim cavi, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur, qui adalligaverit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, adversus febrium horrores venientes tradunt. Eadem de causa Ægyptii perungunt & adipe ægros suos. Alter illi similis, multum infra magnitudine, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit. Ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore referta. [4] Crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, molestias in facie enascentes tollit: ex aqua vero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, [5] nitoremque reddit. [6] Lentigines tollit ac varos, maculasque omnes. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Apposita menses ciet. [7] Optima, quæ candidissima, & friabilis, minimeque ponderosa: cum teratur, inter digitos [8] fermentescens. Lavatur, ut cerussa. [9] Adulterant amylo, aut Cimolia, [10] sed maxime, qui captos oryza tantum pascunt. [11] Felle

NOTÆ.

2. *Illius.*] Prioris, sive amphibii. Auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, lib. 2. pag. 83. & 84. *Dentes autem (crocodili) dextri abstracti, eoque vivo dimisso gestati, coïtum stimulant: sinistri autem mulieribus. Si vero utrique adaptentur, facient incontinentiam.*

3. *Canini ejus dentes.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 17. pag. 88. *Dens crocodili ex sinistra maxilla appensus laboranti vehementi febri, curat illum.*

4. *Crocodileam vocant.*] In eo animali, inquit, id quod crocodileam vocant, oculorum vitiis sanandis utilissimum est. Stercus est seu fimum crocodili, de quo multa Albertus M. lib. 24. de anim. pag. 652. Cave Rob. Stephano credas in Thesauro Latinæ linguæ, aïenti *crocodileam esse animal simile crocodilo.*

5. *Nitoremque reddit.*] Diosc. lib. 2. cap. 98. Ἡ δὲ τοῦ χερσαίου κροκοδείλου, (ἄφοδος) ἁρμόζει ἐπὶ τῶν γυναικῶν, πρὸς εὐχροιαν καὶ στίλβωσιν τοῦ προσώπου. *Terrestris crocodili fimum mulieribus confert ad colorandam illustrandamque faciem.* Horatius, Epod. 12. vers. XI. in anum:

Nec illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili.

6. *Lentigines.*] Galenus, lib. 10. de fac. simp. med. pag. 294.

7. *Optima, quæ &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

8. *Fermentescens.*] Cum teritur inter digitos, resolvitur, levior, solutiorque efficitur. Diosc. loc. cit. ζυμίζουσα τὴν ὀσμὴν, *fermentum redolens*: minus recte, ut arbitror.

9. *Adulterant.*] Diosc. Δολίζουσι δὲ ἀμύλον ἢ κιμωλίαν φυρῶντες.

10. *Sed maxime qui captos.*] Crocodilos scilicet. Existimat enim crocodileam ex captivis deteriorem esse, mutato scilicet animalis victu. Hanc vim esse oryzæ, ut stercus sturnorum qui ea pascuntur præstare eadem existimetur, quæ crocodilea efficiat, docent Diosc. loc. cit. Oribasius, lib. 2. de virt. simp. pag. 75. Ægineta, lib. 28. cap. 8. aliique

11. *Felle inunctis.*] Auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 8. de crocodilo terreno: *Stercus quoque cum felle mixtum, & inunctum albulas aufert:* Albugines oculorum intelligit. Habdarrahmanus cap. 17. pag. 87. *Fel crocodili illitum oculis per modum collyrii amovet ab illis albuginem.*

inunctis oculis ex melle contra suffusiones, nihil utilius prædicant. Intestinis & reliquo corpore ejus suffiri vulva laborantes salutare tradunt. Item velleribus circumdari [a] vapore ejusdem infectis. [12] Corii utriusque cinis ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. [13] Sanguis utriusque claritatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. [14] Corpus ipsum excepto capite pedibusque, elixum manditur ischiadicis, tussimque veterem sanat, præcipue in pueris: [15] item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. [16] Hic perunctos, a crocodilis tuetur, [17] instillaturque morsibus. Cor annexum in lana ovis nigræ, cui nullus alius color incursaverit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur.

XXIX. Jungemus illis simillima & peregrina æque animalia: priusque [1] chamæleonem, peculiari volumine dignum existimatum Democrito, ac per singula membra [2] desecratum, non sine magna voluptate nostra, cognitis proditisque mendaciis [3] Græcæ va-

INTERPRETATIO.

a *Vapore.*] Fumo, nidore.

NOTÆ.

12. *Corii utriusque.*] Tum amphibii, tum terrestris. De terreno, auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 83. *De hujus pelle combusta si quis fecerit* ξηρὸν, *id est, aridum pulverem, & superasperserit membro quod debet comburi, vel incidi, absque dolore fiet.*

13. *Sanguis utriusque.*] Auctor Kiranidum, pag. 84. *Sanguis autem ejus inunctus hebetationem oculorum perfecte curat.* Negat Galenus, lib. 9. de fac. simp. med. pag. 279. id experiri se voluisse.

14. *Corpus ipsum &c.*] Sic & Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174.

15. *Item lumborum.*] Marcellus Empir. loc. cit.

16. *Hic perunctos.*] Habet aliquid admirabilius, si tamen credimus, auctor Kiranidum, lib. 2. pag 83. *Si quis fixerit crocodilum, & unxerit se de eo, quæcumque vulnera vel plagas recipiet, nullo modo sentiet.* Propius vero, placitoque Pliniano affinius illud quod Habdarrahmanus affert, cap. 17. pag. 88. *Adeps crocodili applicatus morsui viperæ, aliorumque reptilium, plurimum proderit, & sanabit patientem.*

17. *Instillaturque.*] Ita Galenus de theriaca ad Pison. cap. 10. pag. 944.

Sect. XXIX. 1. *Chamæleonem.*] Sic MSS. ubique, non *chamæleontem.*

2. *Desecratum.*] Variis destinatum, consecratumque morbis. Sic paulo inferius: *Sinistrum humerum quibus monstris consecret.... pudet referre.*

3. *Græcæ vanitatis.*] Cum plenissima hæc vanitatis Plinius fateatur, eoque consilio tantum referat, ut vel risu refellat, temere in eum virus acerbitatis suæ vomuisse Gellium perspicuum est, cum hunc locum ita coarguit, lib. 10. cap. 12. *Librum esse Democriti, nobilissimi Philosophorum, de vi & natura chamæleonis, eumque se legisse Plinius Secundus in naturalis historiæ vicesimo octavo refert, multaque vana atque intoleranda auribus deinde quasi a Democrito scripta tradit.* Inter Democriti sane opera istud de chamæleone a Laërtio non censetur Forte fuit Boli Mendesii, ut in Auctorum Indice monuimus, verbo DEMOCRITUS.

nitatis. [4] Similis & magnitudine est supra dicto crocodilo, [5] spinæ tantum acutiore curvatura, & caudæ amplitudine distans. Nullum animal pavidius existimatur, & ideo versicoloris esse mutationis. Vis ejus maxima contra accipitrum genus. [6] Detrahere enim supervolantem ad se traditur, & voluntarium præbere lacerandum ceteris animalibus. [7] Caput ejus & guttur si roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concursus facere, Democritus narrat: item jecur in tegulis ustum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falsa existimantes, omittemus, præterquam ubi irrisu coarguendum. Dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperii. [8] Eundem salutarem esse parturientibus, si sit domi: si vero inferatur, perniciosissimum. Linguam, si viventi adempta sit, ad judiciorum eventus pollere. Cor adversus quartanas illigatum nigra lana primæ tonsuræ. Pedem e prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum sinistro brachio, contra latrocinia terroresque nocturnos pollere. Item dextram mamillam contra formidines, pavoresque. [9] Sinistrum vero pedem torreri in furno cum herba, quæ æque chamæleon vocetur, additoque unguento in pastillos digeri: eos in ligneum vas conditos, præstare (si credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad vincendos adversarios vel hostes valere, utique si abjectos ejusdem nervos calcaverit. Sinistrum humerum [a] quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis, & quibus velis, mittantur, pudet referre. [10] Omnia ea dextro pede resolvi: sicut sinistro latere lethargos, [11] quos fecerit dexter. Capitis dolores, insperso vino, in quo latus alterutrum

Interpretatio.

a *Quibus.*] Quibus veneficiis.

Notæ.

4. *Similis . . . supradicto crocodilo.*] Posteriori videlicet, sive terrestri, qui multum infra alterum, sive amphibium, magnitudine est, ut dictum est sup. sect.

5. *Spinæ tantum.*] Spina chamæleoni eminet & recurvatur, ut piscibus: crocodilo non item.

6. *Detrahere enim.*] Gellius, lib. 10. cap. 12. pag. 522. hæc transcribens, *Accipitrem* ait *avium rapidissimum a chamæleone humi reptante, & si eum forte supervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram, ceterisque avibus laniandum sponte sua objicere sese ac dedere.*

7. *Caput ejus &c.*] Totidem verbis hæc Gellius loc. cit.

8. *Eundem.*] Sententia est, chamæleonem salutarem esse, si multo ante parturitionem illatus sit: sin idem parturienti jam superveniat, perniciosum esse.

9. *Sinistrum vero &c.*] Et hæc ad verbum Gellius, loc. cit. pag. 523.

10. *Omnia ea.*] Nempe somnia.

11. *Quos fecerit dexter.*] Pedem subintellige. In editis hactenus libris, *dextrum.* Sed exemplaria primitiva sequimur, Reg. 2. & Chiffl. aliosque.

maceratum sit, sanari. [b] Feminis sinistri, vel pedis cineri si misceatur lac suillum, podagricos fieri illitis pedibus. [12] Felle glaucomata & suffusiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: serpentes fugari ignibus instillato: [13] mustelas [c] contrahi in aquam conjecto: corpore vero illito detrahi pilos. Idem præstare narrant jecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea jocinere amatoria dissolvi. [14] Melancholicos autem sanari, [15] si ex corio chamæleonis herbæ succus bibatur. Intestina & fartum eorum, [16] cum id animal nullo cibo vivat, cum simiarum urina illita inimicorum januæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda flumina & aquarum impetus sisti, serpentes soporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataque gemino ramo palmæ, percussam aquam discuti, ut quæ intus sint omnia appareant: utinamque eo ramo contactus esset Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promisit inhiberi. Palamque est, virum alias sagacem & vitæ utilissimum, nimio juvandi mortales studio prolapsum.

XXX. Ex eadem similitudine est [1] scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt, candidior autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur a crocodilo, squamarum serie a cauda ad caput versa. [2] Maximus Indicus, deinde Arabicus. [3] Afferuntur salsi. [4] Rostrum ejus & pedes in vino albo poti, cupiditates

INTERPRETATIO.

b *Feminis.*] Femoris.

c *Contrahi.*] Congregari.

NOTÆ.

12. *Felle glaucomata &c.*] A Marcello sane Empirico creditur, cap. 8. pag. 59. A Scribonio Largo, Compos. 38. ad suffusiones commendatur.

13. *Mustelas contrahi.*] Hoc est, colligi, congregari. Sic infra sect. 42. contrahi serpentes dixit, cui verbo mox *dissipari* opponitur.

14. *Melancholicos.*] *Melancholia dicta,* inquit, Cælius Aurel. lib. 1. cap. 6. *quod nigra fella ægrotantibus sæpe per vomitum veniant. Græci enim nigrum* μέλαν *vocaverunt, fel autem* χολὴν *appellant: & non, ut plerique existimant, quod passionis causa vel generatio nigra sit fella: hoc enim est æstimantium magis, quam videntium veritatem, vel potius falsum, sicut in aliis ostendimus. Nam Tullius atram bilem dixit, veluti altam iracundiam. Item Virgilius, Hercule alta iracundia moto, Hic vero, inquit, Alcidæ furiis exarserat atro Felle dolor. Siquidem melancholici semper tristes,* &c.

15. *Si ex corio.*] In Reg. 2. aliisque: *si ex corio chamæleonis herbæ succus hebente bibatur.* Forte *tepente*, corio videlicet, vel *tepens* succus bibatur in vase, quod ex corio animalis conflatum sit.

16. *Cum id animal.*] Vide quæ diximus lib. 8 sect. 51.

Sect. XXX. 1. *Scincus.*] Hunc crocodilum terrestrem, sed sui generis, Dioscorides appellat, lib. 2. cap 71. Σκίγκος . . . ἔστι δὲ κροκόδειλος χερσαῖος, ἰδιογενὴς, &c.

2. *Maximus.*] Triplici in regione nasci Dioscorides est auctor, loc. cit. in India primum, tum in Arabia, postremum in Mauretaniæ parte.

3. *Afferuntur.*] Addito nasturtio sale conditi. Diosc. loc cit. ταριχευόμενοι σὺν καρδάμῳ.

4. *Rostrum ejus &c.*] Nicetas in Andronico, lib. 2. num. 2. pag. 206. Ἠθιε

Veneris accendunt : [5] utique cum ſatyrio & erucæ ſemine , ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur : [6] per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ , efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum venena, ut Apelles tradit, ante poſteaque ſumptus. [7] In antidota quoque nobilia additur. [8] Sextius plus quam drachmæ pondere in vini hemina potum , perniciem afferre tradit. [9] Præterea ejuſdem decocti jus cum melle ſumptum , Venerem inhibere.

XXXI. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis ejuſdem, geminique victus, cum hippopotamo , repertore detrahendi ſanguinis, [1] ut diximus. Plurimi autem ſuper Saïticam præfecturam. Hujus corii cinis cum aqua illitus, [2] panos ſanat : adeps frigidas febres : item fimum ſuffitu. Dentes e parte læva dolores dentium , [3] ſcarificatis gingivis. Pellis ejus e ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Ejuſdem cinis alopecias explet. [4] Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur.

NOTÆ.

ἔστι καὶ ζῶον Νειλῷον, κροκοδείλῳ πάνυ τοι ἐμφερὲς, σκίγκον λεγόμενον, ἀπόπτων μὲν τοῖς μὴ τὰ τοιαῦτα βρωτέα κρίνουσι· διερεθίζον δ' ὅμως καὶ διαγωνιστῶν ἐν ταῖς ὁμιλίαις πρὸς συνουσιασμόν. *Veſcebatur item Nilotica beſtiola, crocodilo non abſimili, quem ſcincum vocant: a quo cibo cum plerique abhorreant, tamen tentiginem excitat, & ad rem veneream paratos facit.*

5. *Vtique cum ſatyrio.*] Theodorus Priſcianus, lib. 2. part. 1. cap. XI. *de ſatyriaſi, vel impedimento uſus Venerei: ... Virile ſemper officium reparaverunt, & piper, ſatyrion, & ſtinchus, & eruci ſemina.* Lege, & *ſcincus*, & *erucæ ſemina.*

6. *Per ſe laterum.*] Partem eam quæ renes amplectitur, drachmæ pondere e vino potam. Venerem accendere Dioſcorides prodidit, loc. cit. Φασὶ δὲ δύναμιν ἔχειν ποθὲν τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς αὐτοῦ μέρος, ὅσον ∠ πλῆθος μετ' οἴνου, ὁρμητικὴν πρὸς τὰ ἀφροδίσια. A Sextio Nigro videtur Dioſcoridides in hauſiſſe. A Dioſcoride Galenus, lib. XI. de fac. ſimp. med. pag. 305.

7. *In antidota.*] Dioſc. Μίγνυται δὲ καὶ ἀντιδότοις loc. cit. & in Alexiph. præf. pag. 396.

8. *Sextius.*] Et ex Sextio, auctor libri de ſimp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1001. *Ad venerea*, inquit, *facit drachma una carunculæ illius (ſcinci) ex vini cyatho potata : ſi enim plus ſumatur, affert periculum.*

9. *Præterea ejuſdem decocti.*] Non ſcinci, ſed lentis, hoc eſt, non σκίγκου, ſed φακοῦ decocto cum melle Venerem ſcinci potu excitatam inhiberi prodidit Dioſc. lib. 2. cap. 71. quem Galenus ſequitur, lib. XI. de fac. ſimp. med. pag. 305. At Sextius aliter, quem idcirco Plinius auctorem appellat.

Sect. XXXI. 1. *Vt diximus.*] Libro 8. ſect. 40.

2. *Panos ſanat.*] Galenus, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 9. pag. 642.

3. *Scarificatis.*] M S S. omnes, *ſcarifatis.*

4. *Teſticuli.*] Nicander in Theriac. pag. 40. adverſus ſerpentes laudat,

Ἠ̓ κάστορος οὔλοον ὄρχιν,
Ἠ̓ ἵππου τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάιν αἰθαλόεσσαν
Βόσκει.

Gorræus interpres :

Vel caſtoris accipe teſtem,
Aut paſcentis equi per Nili magna Saïta
Flumina.

XXXII. Peregrinæ sunt & lynces, quæ clarissime omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere poto [a] propudia virorum: ejusdem aspersu, feminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: [1] urina, stillicidia vesicæ. [2] Itaque eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & jugulorum dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis.

XXXIII. Nunc revertemur ad nostrum orbem: primumque communia animalium remedia atque eximia dicemus: * sicuti de lactis usu. Utilissimum cuique maternum. [1] Concipere nutrices exitiosum est: hi sunt enim infantes, [2] qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. [3] Est autem colostra, prima a partu spongiosa densitas lactis. Maxime autem alit quodcumque humanum, mox caprinum: unde fortassis [4] fabulæ Jovem ita nutritum dixere. Dulcissimum [a] ad hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. Magnorum animalium & corporum facilius [b] redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis, quam herba, vescuntur. [5] Bubulum medicatius. [6] Ovillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. [7] Omne autem vernum [c] aqua-

*Cap. IX.

Interpretatio.

a *Propudia.*] Pudendam libidinem.
a *Ad hominis.*] Post humanum.
b *Redditur.*] Per alvum exit.
c *Aquatius.*] Dilutius.

Notæ.

Id deinde sumi jubet ex aqua, adjectis & aliis medicaminibus. Diosc. lib 2. cap. 25. per se tritum e vino bibi suadet.

Sect. XXXII. 1. *Urina.*] Quam λυγκούριον vocant, ut diximus lib. 8. sect. 57. Hac etiam pota calculos frangi prodit Phile, lib. de propr. animal. pag. 108 Negat Plinius id esse verum, lib 37. sect. 13.

2. *Itaque eam ... obruere.*] Vel nobis bonum id invidentes, vel ob causam aliam, quam loco citato attulimus, lib. 8. sect. 57.

Sect. XXXIII. 1. *Concipere nutrices.*] Exitiosum ea re id videtur, quod purius alimentum fetui, qui in utero est, nutriendo, non mammis replendis natura tum sufficit.

2. *Qui colostrati.*] Et hoc superius indicavimus, lib. IX. sect 96.

3. *Est autem colostra.*] Ita Nonius, Servius, Palladius, aliique, quos laudat Vossius in Etymol. verbo *Colustrum.* Vide quæ diximus lib. XI. sect. 96.

4. *Fabulæ Jovem.*] Quem a capella, Amalthea nomine, nutritum ferunt. Vide Hygin. in Astron. Poët. cap. *Heniochus.*

5. *Bubulum medicatius.*] Majoris est, inquit, efficientiæ in medendo. Medicamentosum Cato dixit, de re rust. *De omnibus brassicis nulla est medicamentosior.*

6. *Ovillum &c.*] Totidem verba facit de ovillo lacte Diosc. lib. 2. cap. 75.

7. *Omne autem.*] Sic etiam Dioscor. loc. cit. Ὑδαρέστερον μέντοι τὸ ἐαρινὸν τοῦ θερινοῦ, καὶ τὸ ἀπὸ χλωρᾶς νομῆς μᾶλλόν ἐστι μαλακτικὸν κοιλίας· ἔστι δὲ καλὸν γάλα τὸ λευκὸν καὶ ὁμαλὸν τῇ παχύτητι, καὶ συστρεφι-

tius æstivo, [d] & de novellis: probatissimum vero, quod in ungue hæret, nec defluit. [8] Innocentius decoctum, præcipue cum calculis marinis. [9] Alvus maxime solvitur bubulo. [10] Minus autem inflat quodcumque decoctum.

[11] Usus lactis ad omnia intus exhulcerata, maxime renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, [12] eruptiones pituitæ, post abstinentiam. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthisici, syntecticique, & cachectæ, [13] diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui asininum bibendo liberati sint podagra, chiragrave. [14] Medici speciem unam addidere lactis generibus, [15] quod schiston appellavere. [16] Id fit hoc modo: fictili novo fervet caprinum maxime, [17] ramisque ficulneis recentibus [e] miscetur, additis totidem [18] cyathis mulsi, quot sint heminæ lactis. [19] Cum fervet, ne circumfundatur, præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus, ita

INTERPRETATIO.

[d] *Et de novellis.*] Et de novellis *pratis, pascuisque viridibus.*

[e] *Miscetur.*] Movetur, agitatur.

NOTÆ.

μένον, ἐπειδὰν ἐπιςαγῇ ὄνυχι. *Vernum tamen aquatius æstivo, & quod e viridi pascuo est alvum magis emollit. Probatur maxime candidum, & æquali crassitudine, quodque instillatum ungui conglobatur.*

8. *Innocentius.*] Dioscor. loc. cit. Ἑψηθὲν δὲ πᾶν γάλα σταλτικὸν γίνεται κοιλίας· καὶ μάλιστα τὸ διαπύροις κόχλαξιν ἐξικμασθὲν, &c. *Lac omne decoctum, & illud quidem præcipue a quo lapillorum seu calculorum ignitorum vi tenuior pars exhausta est, ventrem adstringit,* &c. Calculos marinos Plinius adhibet: fluviatiles Dioscorides: hos enim, Suida teste, signat vox Græca κόχλακες. Porro calculorum vice, ferreos cylindros ignitos immittere se lacti solitum Galenus, testatur, lib. 10. de facult. simp. med. pag. 280. atque id quidem multo efficacius.

9. *Alvus ... bubulo.*] Bubulo, asinino, equino, inquit Dioscor. loco citato.

10. *Minus autem.*] Minus inflat quodcumque semel fervefactum est, ἀποζεσθὲν ἅπαξ, inquit Diosc. loc. cit.

11. *Usus lactis &c.*] Hæc omnia totidem fere verbis Diosc. loc. cit.

12. *Eruptiones pituitæ.*] Seu papularum, ut diximus lib. 24. sect. 5. Diosc. loc. cit. πρὸς ἐξανθήματα.

13. *Diximus in ratione.*] Libro 25. sect. 53. *Arcades quidem non medicaminibus uti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant, medicenturque ubera pascuis. Bibunt autem vaccinum.* Adjuvat etiam Celsus, lib. 3. cap. 22. *Lac quoque*, inquit, *quod in capitis doloribus, & in acutis febribus ... pro veneno est: in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis recte dari potest.*

14. *Medici speciem.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 77.

15. *Quod schiston.*] Σχιστὸν, hoc est, lactis genus, ex quo serum exemptum fuit. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap. 9. *Ventrem provocabis ex lacte decocto, quod schiston aliqui vocavere.*

16. *Id fit hoc modo.*] Dioscor. loco citato.

17. *Ramisque ... miscetur.*] Καὶ κινούμενον κλάδῳ συκίνῳ νεοτμήτῳ.

18. *Cyathis mulsi.*] Dioscor. acetum mulsum adsciscit, ὀξύμελι.

19. *Cum fervet.*] Dioscor. loc. cit.

ne

ne quid [f] infundat : ablatum deinde igni, refrigeratione dividitur, & discedit serum a lacte. [20] Quidam & ipsum serum [21] jam mulso potentissimum, decoquunt ad tertias partes, & sub dio refrigerant. [22] Bibitur autem efficacissime heminis per intervalla singulis, diebus quinis : melius a potu gestari. [23] Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, [24] elephantiasi, articularibus morbis.

Infunditur quoque lac contra rosiones a medicamentis factas. [25] Et si urat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea. [26] Item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ovillum utilius. Recens quoque dysentericis infunditur : ad colum autem, [g] crudum : [27] item vulvæ, & propter serpentium ictus : [28] potisve pityocampes, buprestis, cantharidum, aut salamandræ venenis. [29] Privatim bubulum his qui [30] Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum : sicut asininum [31] contra gypsum, & cerussam, [32] & sulphur, & argentum vivum : item duræ alvo in febri. [33] Gargarizatur quoque faucibus exhulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, [34] quos atrophos vocant :

INTERPRETATIO.

f *Infundat.*] Ne quid aquæ in lac infundatur e cyatho.

g *Crudum.*] Minime coctum.

NOTÆ.

20. *Quidam & ipsum serum.*] *Le petit lait, le lait clair.*

21. *Jam mulso.*] Vide Notas & Emend. num. X X.

22. *Bibitur autem*] Diosc. loc. cit. Ποτίζεται δὲ ὁ ὀῤῥὸς ἐκ διαστήματος, κατὰ κοτύλην ἄχει πέντε κοτυλῶν· ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ διαστήμασι περιπατείτωσαν οἱ πιόντες. *Bibitur porro serum, heminis per intervalla singulis, usque ad quinas : ita ut intercedentibus spatiis potantes deambulent.*

23. *Datur comitialibus &c.*] Nempe serum lactis. Hæc fere omnia Dioscor. lib. 2. cap. 76.

24. *Elephantiasi.*] Q. Serenus, cap. x I. de elephantiasi propellenda, pag. 130.

Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.

25. *Et si urat.*] Si fuerit cum alvi exhulceratione conjuncta dysenteria, propter bilem quæ intestina adurit, infunditur decoctum candentium silicum ope, aut cum hordeacea, Dioscor. loco citato.

26. *Item ad rosiones.*] Dioscor. loc. citato.

27. *Item vulvæ.*] Exhulceratæ vulvæ infundi utiliter Dioscorides quoque admonet, loc. cit. ἐγκλύζεται δὲ καὶ μήτρᾳ ἡλκωμένῃ.

28. *Potisve . . . venenis.*] Vide Notas & Emend. num. X X I.

29. *Privatim &c.*] Dioscor. loc. cit. & lib. 4. cap. 84. Scribonius Largus, Compos. 184. 186. 189. 190. & 191.

30. *Colchicon.*] Dioscorides, ἐφήμερον, & Κολχικὸν, in Alexiph. cap. 5. Herba venanata est, ut quidem suspicamur, de qua lib. 25. sect. 107.

31. *Contra gypsum.*] Contra hæc venena Dioscorides lac quodvis adsciscit, lib. 2. Εὐπορ. cap. 161. & seqq.

32. *Et sulphur.*] Vide Notas & Emend. num. X X I I.

33. *Gargarizatur.*] Dioscor. lib. 2. cap. 77. & Marcellus Empir. cap. 14. pag. 103.

34. *Quos atrophos.*] Qui sint atrophi Celsus docet, lib. 3. cap. 22. *de tabe &*

[35] in in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis asinini heminam dari, aut si exitus cibi [36] rosiones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt: si hoc non esset, caprini. Bubuli serum orthopnoicis prodest ante cetera, addito nasturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis sesamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. [37] Caprino lienes sanantur post bidui inediam tertia die edera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo. [38] Lactis usus alias contrarius capitis doloribus, hepaticis, [39] splenicis, nervorum vitio, febres habentibus, vertigini, [40] præterquam purgationis gratia, gravedini, tussientibus, lippis. [41] Suillum utilissimum tenesmo, dysenteriæ, nec non phthisicis. Hoc & mulieribus saluberrimum qui dicerent, fuerunt.

XXXIV. [1] De generibus caseorum diximus, cum de uberibus singulisque animalium membris diceremus. [2] Sextius eosdem effectus equino, quos bubulo, tradit. [3] Hunc vocant hippacem. [4] Stomacho utiles, qui non sint salsi, id est, recentes. [5] Veteres alvum sistunt, corpusque minuunt, [6] stomacho utiliores: & in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia. [7] Caseus recens cum melle, sugillata emendat, [8] mollis alvum sistit. Sedat tormina pastillis in vino austero de-

NOTÆ.

ejus speciebus: Vna est, inquit, *qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur: &, nisi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit: aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plusquam debet, assumit: ita vel quod deest infirmat: vel quod superat, corrumpitur.*

35. *In febri etiam.*] Celsus, loco paulo ante a nobis allato.

36. *Rosiones sentirent.*] In intestinis, τῶν ἐντέρων δῆξιν, Dioscor. lib. 2. cap. 77.

37. *Caprino.*] Scribonius Largus, Compos. 132. *Inflatibus lienosis dare oportebit aquam, in qua candens ferrum demissum, vel lac caprinum, capra tantummodo edera pasta.*

38. *Lactis usus &c.*] Ita Celsus, lib. 3. cap. 22. Hippocrates quoque sect. 5. Aphor. 64. Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· &c.

39. *Splenicis.*] Lienis morbo *dulcia omnia inimica esse, item lac & caseum*, auctor est pariter Celsus, lib. 4. cap. 9.

40. *Præterquam.*] Nisi si quis purgationis gratia schistum exhibeatur, hoc est, lac sero divisum, inquit Dioscor. lib. 2. cap. 78.

41. *Suillum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

Sect. XXXIV. 1. *De generibus caseorum.*] Libro XI. sect. 96. & 97.

2. *Sextius.*] Et Dioscorides quoque, lib. 2. cap. 80.

3. *Hunc,*] Equinum. Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ καλουμένη ἱππάκη, τυρός ἐστιν ἵππιος, &c. Sic & Hippocr. lib. 4. de morb. tex. 25. pag. 144.

4. *Stomacho &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 79.

5. *Veteres.*] Diosc. loc. cit Ὁ δὲ παλαιότερος, κοιλίας σταλτικός.

6 *Stomacho utiliores.*] Uti vice versa inutiliores stomacho iidem, cum recens saliti sunt: ὁ δὲ νεαλὴς ..... κακοστόμαχος. Diosc. loc. cit

7. *Caseus recens.*] Diosc. loc. cit.

8. *Mollis.*] Sic rursum idem sect. 58. Caseum recentem vaccinum infundi suadet ad dysenterias & tormina. Vim alvum sistendi caseo attribuit passim Galenus. Vide Brassavoli Indicem.

coctis, rursusque in patina tostis cum melle. [9] Sapron vocant, qui cum sale & sorbis siccis e vino tritus potusque medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impositus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo [a] interlinitur.

XXXV. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium lautissimus cibus, & qui divites a plebe discernat. Plurimum e bubulo, [1] & inde nomen: [2] pinguissimum ex ovibus. [3] Fit & ex caprino, sed hieme, calefacto lacte: æstate, expresso tantum crebro jactatu in longis vasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore, [4] alias præligato. Additur paululum aquæ, ut acescat. Quod est maxime coactum, in summo fluitat: id exemptum addito sale, [5] oxygala appellant. Reliquum decoquunt in ollis. Ibi quod supernatat, butyrum est, [6] oleosum natura. Quo magis [a] virus resipit, [7] hoc præstantius judicatur. Pluribus compositionibus miscetur inveteratum. [8] Natura ejus adstringere, mollire, [9] replere, purgare.

XXXVI. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod velis inacescere, utilissimum stomacho. Effectus dicemus suis locis.

Interpretatio.

[a] *Interlinitur.*] Vicissim illinitur. | [a] *Virus.*] Odorem insuavem.

Notæ.

9. *Sapron.*] Σαπρὸν, quasi marcidum, putrem, vetustate putidum.

Sect. XXXV. 1. *Et inde nomen.*] Βούτυρον, quod sit quasi bovis caseus, quia plurimum e lacte fit bubulo.

2. *Pinguissimum.*] Dioscor. lib. 2. cap. 21.

3. *Fit & ex caprino.*] Agitato scilicet tandiu in vasis lacte, donec pingue secernatur a sero, acidoque lacte. Ita Diosc. loc. cit.

4. *Alias præligato.*] Præligato, obturatoque vasis ore panniculo, ne butyrum effluat.

5. *Oxygala.*] Τὸ ὀξύγαλα. Etsi Columella oxygalam vocat, quasi lac acidum dicat, ejusque compositionem docet, lib. 2. cap. 8. Est illud porro lactis acidi genus, ita prodente Busbequio, epist. 1. pag. 36. hodieque in cibatu Turcis familiare: Jugurtam id appellant: diluunt aqua frigidissima, panemque interunt: coque utuntur in magno æstu & siti. Cibus is cum palato & ventriculo gratissimus est, tum ad exstinguendam vehementiorem sitim vim habet admirabilem. Copia ejus passim venalis, ubicumque Turcarum diversoria sunt.

6. *Oleosum natura.*] Quod vim habet olei, ἔχεται δὲ δυνάμεως ἐλαιώδους. Diosc. lib. 2. cap. 81.

7. *Hoc præstantius.*] Ad medicinam.

8. *Natura ejus adstringere.*] Dysentericis idcirco prodesse infusum docet Diosc. lib. 2. cap. 81. nec alvum laxare, nisi largiore mensura potum, πλέον ποθὲν, quod & Plinius docet inferius, sect. 58. Cetera de butyro eadem Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ αὐτὸ πληροῖ, καὶ καθαίρει, καὶ σαρκοῖ. *Replet, purgat, & carnem creat.* Ac paulo antea μαλακτικῆς ἐστι δυνάμεως, *molliendi vim habet.*

9. *Replere.*] Replere carne hulcera. Πληροῖ τὰ ἕλκη, inquit Diosc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 188.

XXXVII. Proxima [a] in communibus adipi laus est, sed maxime suillo, apud antiquos etiam religiosius. [1] Certe novæ nuptæ intrantes, etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inveteratur duobus modis, aut cum sale, aut sincerus: tanto utilior, quanto sit vetustior. [2] Axungiam Græci etiam appellavere jam in voluminibus suis. Neque est occulta virium causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur. Itaque etiam fimo innumeri usus. [3] Quamobrem non de alia loquimur sue, multo efficaciore femina, & quæ non peperit. Multo vero præstantior in apris est. [4] Usus igitur axungiæ est ad emollienda, excalfacienda, discutienda, purgandaque. Medicorum aliqui admixto anseris adipe, taurorumque sevo & œsypo, ad podagras uti jubent. Si vero permanet dolor, cum cera, myrto, resina, pice. [5] Sincera axungia medetur ambustis vel nive: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodest & confricatis membris, itinerumque lassitudines & fatigationes levat. Ad tussim veterem recens decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. [6] Vetus etiam phthisin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale inveterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exhulcerata, [7] salsa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulsi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthises,

INTERPRETATIO.

[a] *In communibus.*] In communibus remediis.

NOTÆ.

Sect. XXXVII. 1. *Certe novæ nuptæ.*] Id vero vel suillo fieri adipe, vel lupino solebat, ne quid mali medicamenti inferretur, ut dicetur extrema hac sectione. Donatus in 2. sc. act. 1. Hecyr. Terentii: *Vxor dicitur vel ab ungendis postibus, & figenda lana, id est, quod cum puellæ nuberent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant*, &c. Servius in IV. Æneïd. *Moris fuit, ut nubentes puellæ, simul ac venissent ad limen mariti, postes, antequam ingrederentur, ornarent laneis vittis, & oleo ungerent: & ideo uxores dictæ quasi unxores.* Quæ verba Isidorus in suam Etymologiarum farraginem transtulit, lib 9. cap. ult. Inde Arnobius, lib 3. contra Gentes. *O egregia numinum, ac singularis interpretatio potestatum. Nisi postes virorum adipali unguine oblinerentur ab sponsis*, & quæ sequuntur: ubi etiam unctionibus iis Unxiam deam præfuisse scribit. Vide plura apud Brisson. lib. de ritu nupt. pag. 193.

2. *Axungiam Græci.*] Ὀξύγγιον. Usus ea voce Diosc. lib. 2. cap 3. laudandus a nobis lib. 31. sect. 23. iterumque, lib. 3. cap. 104.

3. *Quamobrem non de alia.*] Præterquam de ea quæ herbarum radicibus vescitur: non vero de ea quæ in hara domi conclusa saginatur.

4. *Vsus igitur.*] Dioscor. lib. 2. cap. 94.

5. *Sincera axungia.*] Quæ sine admixto sale: Dioscor. lib. 2. cap. 94. de suillo adipe, καὶ πελιδνοῖς ἁρμόζει

6. *Vetus etiam.*] Marcellus Empiricus, cap. 16. pag. 119. *Axungiæ suillæ*, inquit, *unciæ tres, ex vini vetustissimi cotyla una decoctæ, potui phthisicis datæ potenter remediantur.*

7. *Salsa petitur*] In MSS. Reg. 2. & Chiffl. *Gallica recipitur.*

quarto quoque die picem liquidam in ovo sumi jubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Tantaque est vis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eamque exspuere videantur. E sue quæ non peperit, aptissime utuntur ad cutem mulieres. [8] Contra scabiem vero quivis, admixto jumentorum sevo, pro parte tertia, & pice, pariterque subfervefactis. [9] Sincera partus in abortum vergentes nutrit, collyrii modo subdita. [10] Cicatrices concolores facit cerussa admixta, vel argenti spuma. At cum sulphure, unguium scabritias emendat. Medetur & capillo fluenti: & hulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthisicis unciatim, cum vini veteris hemina decocta, [11] donec tres unciæ e toto restent. Aliqui & mellis eximguum adjiciunt. [b] Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæque mammarum. Rupta, & convulsa, & spasmata, & luxata sanat. Clavos, & rimas, callique vitia, cum elleboro albo: parotidas admixta [c] farina salsamentariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: alioque etiamnum modo podagricis prodest mixto oleo vetere, contrito una sarcophago lapide, & quinquefolio tuso in vino, vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum [12] LXXV. X. ponderi centum spumæ argenteæ mixtis, utilissimum contra inflammationes hulcerum. [13] Adipe verrino inungi putant utile, [d] quæque serpant, illinire cum resina. Antiqui maxime axibus vehiculorum perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: [14] unde nomen: sic quoque utili medicina, cum illa [15] ferrugine rotarum, ad sedis vitia virilitatisque.

INTERPRETATIO.

[b] *Panis.*] Ad panos sanandos.

[c] *Farina.*] Pulvere testæ in qua diu salsamenta condita.

[d] *Quæque.*] Etiam hulcera quæ serpunt.

NOTÆ.

8. *Contra scabiem vero quivis.*] Hoc est, quavis, qualibet: sive e sue quæ non peperit, sive quæ peperit.

9. *Sincera.*] Minime sale condita, aut aspersa

10 *Cicatrices.*] Marcellus Empiricus, cap. 4. pag 40.

11. *Donec tres unciæ.*] Sunt in hemina drachmæ sexagenæ, ut dictum est lib. 21. sect. 109. atque adeo unciæ in hemina septem cum semisse, ut ibidem ex Cleopatra diximus.

12. *LXXV. X ponderi.*] Hoc est, septuaginta quinque denariûm ponderi axungiæ, centum spumæ argenteæ denariis mixtis.

13. *Adipe verrino inungi.*] MSS. omnes, vetusto more, *inungui.* Ut supra, sect. 14. *Vngui*, *fricari.*

14. *Vnde nomen.*] Axungia nempe ita dicta, quod ea curruum axes ungantur, ut facilius circa eos volvantur rotæ, brevique tempore majus conficiant spatium. Græcis plerumque λίπος est. Glossæ Philoxeni: *Axungia*, λίπος ἐν ᾧ τοὺς ἄξονας χρίουσιν.

15. *Ferrugine rotarum.*] Hoc est, cum ramentis illis, nigrisque sordibus, quæ ex attritu ferramentorum in modiolo & axe crescunt.

Et per se axungiam [16] Medici antiqui maxime probabant renibus detractam, exemptisque venis aqua cælesti fricabant crebro, decoquebantque fictili novo sæpius, tum demum asservantes. Convenit salsam magis emollire, excalfacere, discutere, utilioremque esse vino lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. [17] Ideo novas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur.

XXXVIII. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant sevi est, aliis modis, non minoris potentiæ. [1] Perficitur omne exemptis venis aqua marina vel salsa lotum, mox [a] in pila tusum, aspersa marina. Crebro postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo Sole ad candorem reducitur. A renibus autem laudatissimum est. [2] Si vero vetus revocetur ad curam, liquefieri prius jubent: mox frigida aqua lavari sæpius, dein liquefacere affuso vino quam odoratissimo. Eodemque modo iterum ac sæpius coquunt, donec virus evanescat. [3] Multi privatim sic taurorum, leonumque, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari jubent. Usus dicetur suis locis.

XXXIX. Communis & ratio medullarum est. [1] Omnes molliunt, [a] explent, siccant, excalfaciunt. [2] Laudatissima cervina, mox

INTERPRETATIO.

a *In pila.*] In mortario.

a *Explent.*] *Carne* replent *hulcera.*

NOTÆ.

16. *Medici antiqui.*] Quos etiam secutus est Dioscor. lib. 2. cap. 87. ubi de suillo adipe: Λαβὼν τὸ πρόσφατον καὶ καταπίμελον, οἷόν ἐστι τὸ νεφριαῖον, εἰς ὕδωρ δαψιλὲς ὄμβριον, ὡς ἔνι ψυχρότατον, ἐξυμένισον, καὶ τρῖβε ταῖς χερσὶν ἐπιμελῶς ἀνατρίβων αὐτό, &c. *Sumito recentem præpinguem, qualis is est qui renibus detrahitur, & in largiorem aquam cælestem quam frigidissimam exemptis pelliculis immittito, manibusque terito, ipsum accurate fricans, ac veluti distringens*, &c. Idem cap. 90. ἐκτρίβων σφόδρως, *Valde confricando.*

17. *Ideo novas nuptas.*] Vide quæ de suillo adipe diximus initio hujus sectionis. Vide & Sextum Platon. cap. 8. de lupo, tit. 1. ubi de lupini adipis facultate ad pellenda phantasmata, dæmones, umbras.

Sect. XXXVIII. 1. *Perficitur omne.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 89. Καὶ τὸ βόειον δὲ στέαρ ἐξυμενιστέον τὸ νεφριαῖον, καὶ θαλάττῃ πελαγίᾳ πλυτέον· εἶτα εἰς ὅλμον ἐμβλητέον, καὶ κοπτέον ἐπιμελῶς, ἐπιρραινομένης τῆς θαλάττης, &c. *Bubulo quoque sevo renibus maxime detracto eximendæ pelliculæ, ipsumque aqua marina ex alto petita eluendum: mox in pilam conjectum diligenter tundendum aspersa maris aqua*, &c.

2. *Si vero vetus.*] Eandem & in recenti curam adhibet Diosc. lib. 2. cap. 90.

3. *Multi privatim.*] Diosc. totidem verbis lib. 2. cap. 90.

Sect. XXXIX. 1. *Omnes molliunt.*] Diosc. lib. 2. cap. 95. Ἅπαντες δὲ εἰσὶ μαλακτικοὶ, ἀραιωτικοὶ, θεραπευτικοὶ, πληρωτικοὶ ἑλκῶν. *Omnes porro medullæ molliunt, rarefaciunt, ad curationem faciunt, & hulcera explent.*

2. *Laudatissima.*] Diosc. loc. cit Μυελῶν δὲ κράτιστός ἐστιν ἐλάφειος, εἶτα μόσχειος, καὶ μετὰ τοῦτον ταύρειος, εἶτα αἴγειος, καὶ προβάτειος. Ita & Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 1 pag. 302.

vitulina, dein hircina, & caprina. [3] Curantur ante autumnum recentes lotæ, siccatæque in umbra: per cribrum [4] dein liquatæ, per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili, locis frigidis.

XL. [a] Inter omnia autem communia animalium vel præstantissimi effectus fel est. [1] Vis ejus excalfacere, mordere, scindere, extrahere, discutere. Minorum animalium subtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta utilius existimatur. [2] Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibusque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens [3] præligato ore lino crasso, demissum in ferventem aquam semihora, mox siccatum sine Sole, atque in melle conditum. Damnatur equinum, tantum inter venena: [4] ideo Flamini sacrorum equum tangere non licet, [5] cum Romæ publicis sacris equus etiam immoletur.

XLI. [1] Quin & sanguis eorum septicam vim habet. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat hulcera. [2] Taurinus quidem recens inter venena est, excepta Ægira. Ibi enim sacerdos Terræ vaticinatura, tauri sanguinem bibit prius quam in specum descendat. Tantum potest sympathia illa, de qua loquimur, [3] ut aliquando

INTERPRETATIO.

a *Inter omnia.*] Inter remedia.

NOTÆ.

3. *Curantur.*] Diosc. fere ad verbum, loc. cit.

4. *Dein liquatæ.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XL. 1. *Vis ejus.*] Εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ χολαὶ δριμεῖαι, θερμαντικαὶ, &c.

2. *Taurino.*] In medicinæ usu taurinum ovillo, hircino, suillo, ursinoque anteponit Diosc. loc. cit.

3. *Præligato ore.*] Os folliculi, quo fel continetur, lino præligandum. Diosc. loc. cit. Χολὴ πᾶσα ἀποτίθεται τούτῳ τῷ τρόπῳ. Λαβὼν γὰρ πρόσφατον, καὶ ἀποδήσας τὸ στόμα αὐτῆς λίνῳ, καθίετο εἰς ὕδωρ ζέον, &c.

4. *Ideo Flamini.*] Affert causam aliam Festus: *Equo vehi Flamini Diali non licebat: ne si longius digrederetur, sacra negligerentur.* Gellius, lib. 10. cap. 15. pag. 528. ex Fabii Pictoris libris annalibus: *Equo Dialem Flaminem vehi religio est.*

5. *Cum Romæ.*] Festus: *October equus appellatur, qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti* &c. Et verbo *Panibus*: *Panibus redimebant caput equi immolati Idibus Octobribus in Campo Martio, quia sacrificium fiebat ob frugum eventum: & equus potius, quam bos immolabatur, quod hic bos frugibus pariendis aptus.* Idibus item Decembribus, Equestribus ludis, dexter equus victor Marti sacer immolabatur, teste Plut. in quæst. Rom. pag. 287. Fuit & iste mos aliarum gentium: ut Persarum exempli gratia, Ovidio teste in Fastis, lib. 1. vers. 385.

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Sect. XLI. 1. *Quin & sanguis.*] Diosc. lib. 2. cap. 97. Τὸ δὲ τῶν ὀχευτῶν ἵππων αἷμα σηπτικαῖς μίγνυται. *Equorum admissariorum sanguis in septica, hoc est, erodentia medicamenta additur.*

2. *Taurinus.*] Vide Dioscoridem in Alexiph. cap. 25.

3. *Ut aliquando.*] Ea est aliquando vel religionis vel soli vis, ut sympathia, consensioque, & concordia inde sentiatur inter res alioqui adversas, ita ut ne venena quidem tum noceant.

religione, aut loco fiat. [4] Drusus Tribunus plebei traditur caprinum bibisse, cum pallore & invidia veneni sibi dati insimulare Q. Cæpionem inimicum vellet. Hircorum sanguini tanta vis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia poliatur vehementius, quam lima. Non igitur & sanguis animalium inter communia dici potest, & ideo quisque dicetur effectibus.

XLII. [1] Digeremus enim in mala singula usus, [2] plurimumque contra serpentes. [3] Exitio his esse cervos nemo ignorat, ut si quæ sunt, extractas cavernis mandentes. Nec vero [a] ipsi spirantesque tantum adversantur, sed membratim quoque. [4] Fugari eas nidore cornus eorum si uratur, dictum est: at e summo gutture ustis ossibus, congregari dicuntur. [5] Pelles ejusdem animalis substratæ, securos præstant ab eo metu somnos. Coagulum quoque ex aceto potum ab ictu: [6] & si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens. Testes quoque ejus inveterati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino: [8] item venter, quem centipellionem vocant. [9] Fugiunt & omnino

INTERPRETATIO.

a *Ipsi.*] Toti & integri.

NOTÆ.

4. *Drusus.*] De Druso & Cæpione dicetur lib. 33. sect. 6. Meminit caprini sanguinis a Druso epoti, ut Latinorum postulata differret, qui civitatem per illum sperabant, Aurelius Victor, lib. de viris illustr. cap. 66. adjicitque repente concidisse, semianimemque domum relatum: vota pro illo per Italiam publice suscepta, &c.

Sect. XLII. 1. *Digeremus.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Plurimumque.*] Ita libri omnes. Providentiam naturæ commendat, quæ plurima suggerat remedia contra malorum omnium pessimum, hoc est, serpentium ictum.

3. *Exitio his.*] Serpentibus. Vide quæ diximus lib. 8. sect. 50.

4. *Fugari eas .... dictum est.*] Libro 8. sect. 50.

5. *Pelles ejusdem.*] Q. Serenus. cap. 47. *de serpentium morsibus excludendis*, pag. 155.

Discendum & quæ sit præcox medicina timenti:
Cautio namque potest diros prævertere morsus,
Si tu cervina per noctem in pelle quiesces;
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.

Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 23. *In cervina pelle si jacuerit, nullus ad hominem serpens accedit.*

6. *Et si omnino tractatum.*] In MSS. *tractum*: forte, *tactum*.

7. *Vel genitale.*] Nicander in Theriac. pag. 43. Diosc. lib. 2. cap. 43. Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 15. *Natura cervi,* (hoc est, genitalis,) *siccata & corrasa, si drachmam unam in sorbitione ovi potaveris, omnis morsus serpentis apud te innocuus fiet*, &c.

8. *Item venter.*] In cervis, ceterisque ruminantibus, geminus venter est, ut diximus lib. XI. sect. 78. Ex his alter in cervis centipellio nuncupatur, a Græcis echinus & reticulum, quod multis constet plicaturis, sinubusque, ac veluti pellibus. Nostris, *la Double.* Vide Notas & Emend. num. XXV.

9. *Fugiunt.*] Q. Serenus, loco ante recitato a nobis.

dentem

dentem cervi habentes, aut medulla perunctos, [10] sevove cervi, [11] aut vituli. [12] 2. Summis autem remediis præfertur hinnulei coagulum, matris utero exsecti, [13] ut indicavimus. Sanguine quoque cervino, [b] si una urantur dracontion, & cunilago, & anchusa lentisci ligno, [c] contrahi serpentes tradunt. Dissipari deinde, si sanguine detracto adjiciatur [14] pyrethrum. 3. Invenio apud auctores Græcos animal cervo minus, & pilo demum simile, quod ophion vocaretur. Sardiniam id tantum ferre solitam. [15] Hoc interiisse arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Cap. X.

4. [16] Apri quoque cerebrum contra eas laudatur cum sanguine. [17] Jecur etiam inveteratum cum ruta potum ex vino. Item adeps, cum melle resinaque. Simili modo verrinum jecur, [d] & fellis duntaxat fibra, [19] x. quatuor pondere, vel cerebrum in vino potum. 5. [20] Caprarum cornu vel pilis accensis, fugari serpentes dicunt, cineremque e cornu potum vel illitum contra ictus valere: item lactis haustus cum uva taminia, vel urinæ cum aceto scillite: caseum caprinum cum origano impositum, vel sevum cum cera. Millia præterea remediorum ex eo animali demonstrantur, sicut apparebit: quod

INTERPRETATIO.

b *Si una urantur.*] Si simul urantur lentisci ligno.

c *Contrahi.*] Congregari.

d *Et fellis.*] Et fibra quæ vergit ad fellis folliculum.

NOTÆ.

10. *Sevove cervi.*] Diosc. lib. 2. cap. 94. *Elephantinus adeps*, inquit, *& cervinus peruncti, serpentes fugant.* Τὸ δὲ ἐλεφάντειον καὶ ἐλάφειον στέαρ, ἑρπετὰ διώκει καταχριόμενον.

11. *Aut vituli.*] Sic MSS. Reg. 2. aliique, non *hinuli*, ut libri editi.

12. *Summis autem.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag. 27. Νικῶσιν ἐν ταῖς δυνάμεσι, ἀρίστην μὲν τὴν πυτίαν εἶναί φησι, πρώτην μὲν τοῦ νεβροῦ, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ λαγωοῦ, καὶ τρίτην τὴν τοῦ ἐρίφου. Vide Scribonium Largum, Compos. Med. cap. 2.

13. *Ut indicavimus.*] Libro 8. sect. 50.

14. *Pyrethrum.*] Πύρεθρον Dioscoridi, lib. 3. cap. 86. In Nothis, pag. 456. Ῥωμαῖοι, σαλίβαρις. Salivarem Latini appellavere, quod ut ait Diosc. loc. cit. commanducata radix pituitam extrahit. In officinis retinet pyrethri nomen: Gallis, *Pied d'Alexandre.* Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 447.

15. *Hoc interiisse.*] Vix ego genus aliquod animalis perire in totum arbitror: naturæ perpetuitati prospiciente in primis ejusdem auctore Deo. Sunt qui musmonem hunc esse putent, de quo lib. 8. sect. 75.

16. *Apri quoque.... contra eas.*] Contra serpentes. Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 3. ad serpentium morsus cerebrum apri laudat, ex melle contritum, impositumque.

17. *Jecur etiam.*] Nicander in Theriac. pag. Diosc. lib. 2. cap 48.

18. *Et fellis.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

19. *X. quatuor.*] Hoc est, denariorum quatuor.

20. *Caprarum cornu.*] Sextus Platon. cap. 5. *de capro & capra*, tit. 3 *Ad serpentis morsum: Pulverem de cornu capræ, & ejus lac cum origano, & vini cyathis tribus bibat, venenum excutit.*

equidem miror, [21] cum febri negetur carere. [22] Amplior potentia feris ejusdem generis, quod numerosissimum esse diximus. Alia vero & hircis. Democritus etiamnum effectus ejus auget, [d] qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totum difficilius se recolligentes a serpentium ictu, [23] in caprilibus optime convalescunt. [24] Qui efficacius volunt mederi, occisæ capræ alvum dissectum cum fimo intus reperto statim illigant. Alii carnem recentem hœdorum [e] pilo suffiunt, eodemque nidore fugant serpentes. [25] Utuntur & pelle eorum recente ad plagas; carne & fimo equi in agro pasti, [26] coagulo leporis ex aceto, contraque scorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A scorpione percussis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur: [27] lardum jusque decocti potum his, qui buprestim hauserint.

6. [28] Quinetiam si quis asino in aurem percussum a scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt: venenataque omnia accenso ejus pulmone fugere. Et fimo vituli suffiri percussos a scorpione prodest.

XLIII. 1. Canis rabiosi morsu facta vulnera circumcidunt ad vivas usque partes quidam, carnemque vituli admovent, & jus ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tusam.

2. Hirci jecore imposito ne tentari quidem aquæ metu affirmant.

3. [1] Laudant & capræ fimum ex vino illitum: melis, & cuculi,

INTERPRETATIO.

[d] *Qui singularis.*] Qui solus ex matre sit genitus.

[e] *Pilo.*] Cum pilo.

NOTÆ.

21. *Cum febri.*] Vide quæ diximus, lib. 8. sect. 76.

22. *Amplior potentia feris.*] Silvestribus: capreis, rupicapris, aliisque, de quibus lib. 8. sect. 79.

23. *In caprilibus.*] Caprile, locus est in quo capræ servantur. Vox etiam Columellæ familiaris.

24. *Qui efficacius.*] Nicander in Theriac. 67.

25. *Utuntur & pelle.*] Habdarrahmanus Ægyptius cap. 9. pag. 68. *Hœdi statim atque excoriatur, si pellis accipies particulam, eamque morsui serpentum applicabis, educetur venenum, & curabitur patiens.*

26. *Coagulo leporis &c.*] Diosc. l. 2. cap. 21. pariter ex aceto potandum: e vino præbet Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 16. Imponi cum propoli jubet auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 86.

27. *Lardum, jusque.*] Scribonius Largus, Compos. 190. ad buprestim: *Adjuvantur item passo plurimum, & lacte muliebri, & jure fusco pingui accepto*, &c.

28. *Quinetiam.*] Auctor Kiranidum, pag. 90. *Si quis autem a scorpione percussus fuerit, & dixerit in auricula asini, Quantum scorpio me percussit! percussus quidem sanabitur, asinus autem morietur.*

Sect. XLIII. 1. *Laudant & capræ.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Echellensi, cap. 9. pag. 68. *Capri fimus cum aliqua parte seminis raparum applicatus morsui canis rabidi, proderit non parum, & sanabit etiam.*

& hirundinis decoctum & potum. [2] Ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano imponunt, & bibi jubent: [3] ad hominis morsus carnem bubulam coctam, efficacius vituli, si non ante quintum diem solvant.

XLIV. Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aïunt, ob idque villarum portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis [1] e cervice [a] solida existimatur: quippe tanta vis est animalis, præter ea [2] quæ retulimus, [3] ut vestigia ejus calcata equis afferant torporem.

XLV. Iis qui argentum vinum biberint, lardum remedio est. [1] Asinino lacte poto venena restinguuntur, [2] peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut viscum, [3] aut cicuta, [4] aut lepus marinus, [5] aut opocarpathum, [6] aut pharicon, [7] aut dorycnium, & si [b] coagulum alicui nocuerit: [8] nam id quoque venenum est prima lactis coagulatione. Multos ejus & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit

INTERPRETATIO.

a *Solida.*] Integra.

b *Coagulum.*] Lac coagulatum: est enim illud venenum, cum epotum in stomacho coagulatur.

NOTÆ.

2. *Ad reliquos.*] Q. Serenus, cap. de ictibus scorpii, &c.

Ad cunctos autem morsus, ictusque minorum,
Caseus aptus erit sima de lacte capellæ:
Cumque hoc absumi debebit origanus herba.
Hæc duo mirificis curabunt ista medelis.

3. *Ad hominis &c.*] Hæc verbis totidem Plinius Valer. lib. 3. cap. 52.

Sect. XLIV. 1. *E cervice solida.*] MSS. Reg. 2. & Chiffl. *E cervice solida manica existimatur.*

2. *Quæ retulimus.*] Libro 8. sect. 34.

3. *Ut vestigia ejus.*] Dicetur ea de re iterum, sect. 80.

Sect. XLV. 1. *Asinino lacte.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 53.

2. *Peculiariter.*] Scribonius Largus, Compos. 181. *ad altercum, sive hyoscyamum: Adjuvantur lacte poto asinino quamplurimo: vel quolibet alio recenti per se, vel decocto:* &c.

3. *Aut cicuta.*] Scribonius Largus, Compos. 179.

4. *Aut lepus marinus.*] Scribonius, Compos. 186.

5. *Aut opocarpathum.*] Ea vox Carpathi succum sonat. Dioscor. in præf. Alexiph. & cap. 13. τὸν τοῦ Καρπάσου ὀπὸν, & ὀποκαρπάσον vocat, atque in letalium censu ponit. Apparet ex Galeno, lib. 1. de antid. myrrhæ speciem odore mentiri, & venenum esse.

6. *Aut pharicon.*] De pharico pariter Diosc. in Alexiph. cap. 19. Scribonius Largus, Compos. 195. *Pharicum & ipsum dicitur & compluribus componi, gustumque habere nardi. Potum autem facit spasmon, cito exanimat:* &c. A Pharico Cretensi venefico alii, alii a Pharo insula nomen deducunt. Tam nobis incognitum, quam priscis notum.

7. *Aut dorycnion.*] Scribonius, Compos. 191. Diosc. in Alexiph. cap. 6.

8. *Nam id quoque.*] Adversus lac intus coagulatum remedia alia Dioscorides sufficit in Alexiph. cap. 26. Plinius, lib. 20. sect. 53. de menta: *Ipsa acescere, aut coïre, denserique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu strangulentur.*

recenti utendum, aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius evanescit. Ossa quoque asini confracta & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem [c] onagris efficaciora. [9] De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Verumtamen fortiora omnia eadem, quam in equis intelligi debent. [10] Lacte equino venena leporis marini, & toxica expugnantur. Nec uros aut bisontes habuerunt Græci in experimentis, quanquam bove fero refertis Indiæ silvis: portione tamen eadem [d] efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, [11] maxime supra dicta: [12] & si ephemerum impactum sit: aut si cantharides datæ, vomitione omnia egeri: [13] sic & caprino jure cantharidas. Contra ea vero quæ [e] exhulceratione enecant, [14] sebum vitulinum vel bubulum auxiliatur. [15] Nam contra sanguisugas pôtas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto: quod & [f] per se prodest contra venena. [16] Nam si oleum non sit, vicem ejus repræsentat. Multipedæ morsus cum melle sanat. [17] Omasi quoque jure poto venena supra dicta expugnari putant, privatim vero aconita & cicutas: itemque vitulino sevo. Caprinus caseus recens, his qui viscum biberint: [18] lac vero contra cantharidas remedio est, & contra ephe-

INTERPRETATIO.

[c] *Onagris.*] Ex asinis silvestribus petita.

[d] *Efficaciora.*] *Quam e domesticis & nostris.*

[e] *Exhulceratione.*] *Stomachi & intestinorum.*

[f] *Per se.*] Solum, *ac sine alio adjumento.*

NOTÆ.

9. *De equiferis.*] Equiferum credimus esse eum quam Germanorum vocabulo *Elan* appellamus: Equicervum Albertus, ut diximus lib. 8. sect. 16.

10. *Lacte equino.*] Scribonius Largus, Comp. 186.

11. *Maxime supra dicta.*] Hac ipsa sectione.

12. *Et si ephemerum.*] Diosc. lib. 2. cap. 77.

13. *Sic caprino jure.*] De caprino jure Dioscorides suffragatur, lib. 2. cap. 94. Etiam de agnino, Scribonius Largus, Comp. 189. *ad cantharidas. Adjuvat bene & jus pingue agninum, & ex bubula factum,* &c.

14. *Sebum.*] M S S. fere ubique, *sebum* pro sevo scribunt.

15. *Nam contra sanguisugas.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 121. *In ex aceto*, inquit, *in quo prius ferrum fervens sit exstinctum, butyrum missum, & calefactum, paulatim, si absorbeatur, ejiciet de stomacho sanguisugas.*

16. *Nam si oleum.*] Diosc. similiter, lib. 2. cap. 81. de butyro: Καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα, μὴ παρόντος ἐλαίου χρησιμεύει. *Vsurpatur & contra venena, si desit oleum.*

17. *Omasi quoque.*] Neque omasi modo, quod pinguius est, crassiusque bovis intestinum, sed & carnis bubulæ jure aconita pelli Nicander admonet. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

18. *Lac vero.*] Caprinum videlicet. Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 33. *Si quis cantharidas biberit: Capræ lac bibat, liberabitur.*

meri potum cum taminia uva. [19] Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi [20] contra viscum, & chamæleonem album, sanguinemque taurinum, contra quem & leporis coagulum est ex aceto. [21] Contra pastinacam vero & omnium marinorum ictus vel morsus, coagulum leporis, vel hœdi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. [22] Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus advolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est jecur caprinum: sicut fel veneficiis [23] ex mustela rustica factis. * Hinc deinde revertemur ad genera morborum. * Cap. XI.

XLVI. [1] Capilli defluvia ursinus adeps admixto ladano & adianto continet, alopeciasque emendat, & raritatem superciliorum, cum fungis lucernarum, ac fuligine, quæ est [2] in rostris earum. [3] Porrigini cum vino prodest. [4] Ad hanc & cornus cervini cinis e vino, utque non [5] tædia animalium capillis increscant. [6] Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto, sic ut paulum capiti inarescant. [7] Item fel scrofinum cum urina tauri: Si vero vetus sit, etiam furfures adjecto sulphure emendat. Cinere genitalis asinini spissari capillum putant, & a canitie vindicari, [a] si rasis illlinatur, plumboque tritus.

INTERPRETATIO.

a *Si rasis.*] Si rasis capillis capiti illinatur.

NOTÆ.

19. *Sanguis caprinus.*] De caprino hœdinoque sanguine contra toxicum subscripsit & Diosc. in Alexiph. cap. 20.

20 *Contra viscum & chamæleonem.*] Hoc est, contra viscum, quem & chamæleonem album vocant, ut diximus lib. 20. sect. 51. Figura hæc est quam Grammatici vocant, ἓν διὰ δυοῖν, familiaris præsertim poëtis.

21. *Contra pastinacam &c.*] Totidem fere verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 54.

22. *Leporis coagulum.*] Nicander in Theriac. pag. 40. & in Alexiph. pag. 132.

23. *Ex mustela rustica.*] Vide quæ diximus, lib. XI. sect. 109.

Sect. XLVI. 1. *Capilli defluvia.*] Hæc pariter Marcellus Empiric. cap. 6. pag. 45. & 46. Sextus Platon. cap. 13. de urso, tit. 1. *Ad capillos fluentes, & ut crescant: Ursinus adeps cum ladano & vino vetere mixtus* &c. Diosc. item lib. 2. cap. 94. Galenus, lib. 10. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 302.

2. *In rostris earum.*] Pars est acuminata lucernarum, quæ manubrio adversa est. Icones varias lucernarum apud antiquos Fortunius Licetius exhibet, opere singulari de Lucernis, pag. 600. & seqq. Habemus & nos in Museo nostro.

3. *Porrigini ..... prodest.*] Adeps ursinus.

4. *Ad hanc.*] Ad porriginem emendandam. Marcellus Empiricus, cap. 6. pag. 46.

5. *Tædia animalium.*] Lendes, pediculosque intelligit. Vide Notas & Emendationes num. XXVIII.

6 *Item fel.*] Nempe ad porriginem tollendam.

7. *Item fel scrofinum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

cum oleo. [8] Denſari & aſinini pulli cum urina : admiſcentque nardum [9] faſtidii gratia. [10] Alopecias felle taurino cum Ægyptio alumine [b] tepefactis illinunt. [11] Capitis hulcera manantia urina tauri efficaciter ſanat : item hominis vetus, ſi cyclaminum adjiciatur, & ſulphur. [12] Efficacius tamen & vitulinum fel : quo cum aceto calefacto & lendes tolluntur. [13] Sevum vitulinum cum ſale tritum, capitis hulceribus utiliſſimum. [14] Laudatur & vulpium adeps, [15] ſed præcipue felis fimum cum ſinapis pari modo illitum. [16] Caprini cornus farina vel cinis, magiſque hircini, addito nitro & tamaricis ſemine, & butyro oleoque, prius capite raſo, mire continent ita fluentem capillum. Sicuti carnis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. [17] Lacte caprino lendes tolli tradunt : fimo cum melle alopecias expleri : [18] item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. [19] Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolorem ſedat : [20] item aqua pota, quæ e bovis aut aſini potu relicta eſt : [21] &, ſi credimus, vulpis

INTERPRETATIO.

[b] *Tepefactis.*] Tepefactis prius capillis.

NOTÆ.

8. *Denſari & aſinini pulli.*] Subintellige genitali.

9. *Faſtidii.*] Faſtidii abigendi gratia : ne faſtidium moveat urinæ gravis odor.

10. *Alopecias.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. cum nitro & vino adhibet.

11. *Capitis hulcera.*] Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 6. pag. 49. *Qui caput lavabit urina boum, capillorum impediet fluxum, & ſi quæ ſunt in capite hulcera, ſanabuntur.* Ad porriginem eximendam eodem medicamento utitur Marcellus Empir. cap 4. pag. 41. adjecto ſimiliter ſulphure, atque cyclamino.

12. *Efficacius tamen &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 5. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41.

13. *Sevum vitulinum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40.

14. *Laudatur & vulpium adeps.*] Item ſanguis, Habdarrahmano auctore, ad abigendos furfures, ſcabiemque capitis commendatur in primis, cap. 29. pag. 111.

15. *Sed præcipue.*] Vide Notas & Emend. num. XXX.

16. *Caprini cornus.*] Sextus Platonicus, cap. 5. de capro & capra, tit. 8. *Ad capillos fluentes : Capræ cornu furfure mixto cum oleo myrtino, capillos fluentes retinet, & creſcere facit.*

17. *Lacte caprino.*] Alopecias eo ſanari egregie Marcellus Empir. prodidit, cap. 6. pag. 45.

18. *Item ungularum.*] Dioſcor lib. 2. cap. 46. Οἱ δ' τῶν αἰγῶν ὄνυχες καέντες, ἀλωπεκίας καταχριόμενοι σὺν ὄξει θεραπεύουσι.

19. *Leporinus &c.*] Plinius Valer. lib. 1 cap. 6.

20. *Item aqua pota &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. & Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35.

21. *Et, ſi credimus.*] Credit Sextus Platonicus, cap. 3. de vulpe, tit. 10. *Ad capitis dolorem : Natura vulpis circumdata capiti, dolorem ſtatim tollit.* Naturam veteres genitale dixere.

masculæ genitale circumligatum: [22] cornus cervini cinis illitus ex aceto, aut rosaceo, aut ex irino.

XLVII. Oculorum epiphoras bubulo sevo cum oleo cocto illinunt. [1] Cervini cornus cinere scabritias eorundem inungunt: mucrones autem ipsos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini [2] suffusiones prodest. Cinere eorum cum Attico melle inungi obscuritates: [3] item felle ursino. Epinyctidas, adipe aprugno cum rosaceo. [4] Ungulæ asininæ cinis inunctus e suo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. [5] Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarum vitiis angulorumque occurrit: calliblephari modo fuligo in hoc usu temperatur: optime ellychnio papyraceo, oleoque sesamino, fuligine in novum vas pennis detersa. Efficacissime tamen evulsos ibi pilos coërcet. Felle tauri cum ovi albo, collyria fiunt, aquaque dissoluta inungunt per quatriduum. Sevum vituli cum anseris adipe & ocimi succo, [6] genarum vitiis aptissimum est. [7] Ejusdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei vel rosacei, addito ovo, duritiæ genarum illinuntur. [8] Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphoræ sedantur: si tumor sit, ex melle.

NOTÆ.

22. *Cornus cervini.*] Marcellus Empir. cap. 1. *ad capitis dolores*, pag. 37. *Cornus cervini exusti cinis, illitus fronti ex aceto & rosaceo prodest.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. *Cervini cornu cinis illinitus ex aceto & rosaceo prodest* MSS. omnes hoc loco, *aut rosaceo*, præ se ferunt.

Sect. XLVII. 1. *Cervini cornus.*] Diosc. lib. 2. cap. 63. hunc cinerem impense laudat, ad fluxiones oculorum & hulcera, πρὸς τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς ἕλκη καὶ ῥεύματα. Addi in collyriis, auctor est Sextus Platon. cap. 1. de cervo

2. *Suffusiones.*] Hoc est, palpebras circumlini eo fimo juvat, in suffusione oculorum. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 59. *Lupi fimus diu perfrictus ad summam lævitatem, cum melle mixtus, & inunctione adhibitus, oculorum ὑποχύσεις discutit, & ad summam claritudinem eos perducit, suffusione siccata.* De ejusdem felle Habdarrahmanus, cap. 23. pag. 95. *Lupi fel inditum oculis per modum collyrii, ipsorum abiget caligationem, & aquam in eos descendentem impediet, ne invalescat.*

3. *Item felle.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 62.

4. *Vngulæ asininæ.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68. Sed pro asinino, muliebre lac idem adsciscit: cetera sunt paria.

5. *Medulla bubula.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. *Lucernam fictilem de papyro, & medulla vaccina concinnato, atque ejus fumo sive fuligine pro calliblepharo utere, quo palpebras excesas & glabras sæpius inungendo, decentissimas facies.*

6. *Genarum vitiis.*] Hoc est, palpebrarum. Vide quæ diximus, lib. XI. sect. 36. & 57.

7. *Ejusdem medullæ.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 71. *Vituli medulla cum cera & oleo rosaceo, æquis ponderibus liquefacta, & permixta, & ad emplastri modum imposita, duritias palpebrarum, & si qua illic in modum pilularum nascuntur, commollit ac discutit.*

8. *Caseo molli.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

[9] Utrumque vero ſero calido fovendum. [10] Sicca lippitudo, lumbulis ſuum exuſtis atque contritis, & impoſitis tollitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant: [11] item dorcadas: & ob id fimum earum cera circumdatum nova Luna devorare jubent. Et quoniam noctu æque quoque cernunt, [12] ſanguine hircino ſanari luſcioſos putant, [13] nyctalopas a Græcis dictos: [14] capræ vero jocinere, in vino auſtero decocto. [15] Quidam inaſſati jocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carneſque eas veſci, & dum coquantur oculos vaporari his præcipiunt. [16] Id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit. Volunt & oculos ſuffiri, jocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. [17] Fel quidem caprinum pluribus modis aſſumunt:

NOTÆ.

9. *Vtrumque vero.*] Utraque epiphora: & quæ cum tumore conjuncta, & quæ ſine tumore. Serum caprinum idcirco Plinius Valer. adhibet, quo foveri oculos præcipit, per quindenos dies, lib. 1. cap. 22.

10. *Sicca lippitudo.*] Ξηροφθαλμία, arida lippitudo Corn. Celſo: cum in oculorum angulis aſperitates & prurigines, & veluti hulcera fiunt, pruritus oculorum ſine rheumate: a ſiccitate nomen habet.

11. *Item dorcadas.*] His nomen eſt ab acie, a ſubtilitate viſus. Δορκὰς, παρὰ τὸ βλέπω. ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ εὐόμματον, inquit Etymologus. Plura vide apud Bochart. part. 1. lib. 3. de anim. cap. 25. pag. 925.

12. *Sanguine hircino.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

13. *Nyctalopas.*] Νυκτάλωπας. Græcis νυκτάλωψ proprie is olim fuiſſe videtur, qui noctu melius quam interdiu cerneret: a nocturno enim aſpectu eſt vox ea deducta. Sic Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *Nyctalopes vero, qui per noctem vident, & per diem obſcuritatem patiuntur.* Eadem his deinde remedia ſuggerit, quæ mox a Plinio afferuntur. Feſtus: *Luſcitio, vitium oculorum, quod clarius veſperi, quam meridie cernit.* Sic Hippocr. lib. 2. Prædict. tex. 40. pag. 517. Sic in Iſagoge ſua Galenus. Sed idem rurſus ibidem nyctalopas etiam dici teſtatur, qui contra parum die, veſpere autem noctuque nihil aſpiciant: atque ita prorſus nyctalopas Paulus Ægineta, e noſtriſque Cornelius Celſus, lib. 6. cap. 6. fere accepit. Eoſdem & luſcioſos, & Nuſcitioſos dixere Latini, parum & ipſi ſibi quoque dum Græcos ſequuntur, in earundem vocum ſignificatione conſtantes.

14. *Capræ vero jocinere.*] Sextus Platon. de caprea, cap. 4. tit 2. *Ad eos qui ab hora decima* (hoc eſt, binis horis ante Solis occaſum) *non vident: fecur capreæ in aqua calida ſalſa coquatur, & ejus vaporem oculi excipiant, & ex eadem aqua oculos foveant: ſed & jecur edant, & ex liquefacto inungantur. Quidam jecur ejus aſſant in craticula: & fluentem ſaporem colligunt, & ex eo inunguntur. Quidam coctum vel aſſum jecur capreæ cum pane edunt, & idem bibunt.* Quod de capris domeſticis Plinius retulit, hoc Sextus de capreis: quoniam, ut Plinius animadvertit ſect. 42. *amplior potentia eſt feris ejus generis.*

15. *Quidam inaſſati.*] Celſus, lib. 6. cap. 6. *Præter hæc imbecillitas oculorum eſt, ex qua quidam interdiu ſatis, noctu nihil cernunt . . . . . Sic laborantes inungi oportet humore jocineris, maxime hircini: ſi minus, caprini, ubi id aſſum coquitur, excepto: atque edi quoque ipſum jecur debet.*

16. *Id quoque referre.*] Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 9. pag. 61. *Rubræ capræ jecur ſi torrebis, & inſtillabis ex eo in oculos, proderit eorum caligationibus, & ſanabit eos.*

17. *Fel quidem caprinum.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 5. & 8. hæc totidem fere verbis.

[18] cum

[18] cum melle, contra caligines: cum veratri candidi tertia parte, contra glaucomata: [19] cum vino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: [20] ad palpebras vero evulso prius pilo, cum succo [a] oleris, ita ut unctio inarescat. [21] Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. [22] Ad omnia inveteratum fel efficacius putant. [23] Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris: contraque dolores, medullam: [24] item pulmonem leporis. [25] Et ad caligines fel cum passo aut melle. Lupino quoque adipe, vel medulla suum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. [26] Nam vulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant.

XLVIII. [1] Aurium dolori & vitiis medetur urina apri in vitro servata: [2] fel apri vel suis, [3] vel bubulum cum oleo cicino & rosaceo

INTERPRETATIO.

[a] *Oleris.*] Brassicæ.

NOTÆ.

18. *Cum melle.*] Q. Serenus, cap. 14. de oculorum dolore mitigando: pag. 133.

Hyblæi mellis succi cum felle caprino,
Subveniunt oculis dira caligine pressis.

19. *Cum vino.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 20. Cum melle contra albugines Habdarrahmanus adhibet, cap. 9. pag. 117.

20. *Ad palpebras vero.*] Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 9. pag. 63. *Si redundantes in palpebris pilos depilabis, & obduces locum felle capræ, nequaquam amplius renascentur.*

21. *Contra ruptas.*] Sextus Platon. loc. cit.

22. *Ad omnia.*] Ad oculorum mala proxime numerata. Vide Notas & Emendationes num. XXXI.

23 *Nec abdicant.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

24. *Item pulmonem.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 3. *ad oculorum dolores. Pulmo leporis superpositus, & alligatus dolores oculorum mirifice sanat.*

25. *Et ad caligines.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 8. *Ad caliginem oculorum: Leporis fel cum melle mixtum & inunctum, oculos clarificat.*

26. *Nam vulpinam.*] Similis superstitionis & illud est quod refert Marcellus Empir. cap. 8. pag. 66. *Ad albuginem oculorum detergendam efficax hoc remedium. Vulpem vivam capies, eique linguam præcides, ipsamque vivam dimittes: linguam autem ejus arefactam phœnicio ligabis, & collo ejus, qui albuginem patietur, suspendes.*

Sect. XLVIII. 1. *Aurium dolori.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Urina apri servatur in vitro, sed melius cum vesica ipsius, quo modo ei sublata fuerit: hæc tepens infusa auribus unice prodest.* Et pag. 81. *Apri lotium infusum auriculæ valde medetur: quod quia vetustum magis prodest, collectum servari debet in vase vitreo, ut sit ad remedia præparatum.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Sex. Platon. cap. 7. de apro, tit. 12.

2. *Fel apri vel suis.*] Sic MSS. Reg. 2. & alii. Sic Marcellus Empir. pag. 75. fel aprugnum, aut verrinum, porcinumve, dummodo non de scrofa, ad eos usus commendat.

3. *Vel bubulum cum oleo cicino.*] Pro cicino laurinum habet Habdarrahmanus Ægyptius, nisi vitium interpretis est: Sic enim ille, cap. 6. pag 39. *Tauri fel addito oleo lauri, vel unguento rosarum, inditum auribus, hulcera ibi enata curat, & mitigat dolores.* In cod. Chiffl. *citrino*, mendose.

æquis portionibus. [4] Præcipue vero taurinum, cum porri succo tepidum, vel cum melle, si suppuret. Contraque odorem gravem per se tepefactum in malicorio. [a] In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter sanat. Quidam etiam [b] ingravatas aures sic perluendas putant. [5] Alii cum senecta serpentium & aceto [6] includunt lana collutas ante calida aqua. [7] Aut si major sit gravitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: [8] lardum quoque pingue: item fimum asini recens cum rosaceo instillatur: omniaque ea tepefacta. [9] Utilior equi spuma, [10] vel equini fimi recentis cinis cum rosaceo. [11] Sevum bubulum cum adipe anserino, [12] butyrum recens. Urina capræ, vel tauri, aut fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum subeunte. Admiscent & aceti tertiam partem: & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam gustaverit. Fimum etiam mixto felle ejusdem. Et cutem, quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. [13] Prodest & sevum vituli cum anseris adipe, & ocimi succo: [14] ejusdem medulla admixto cumino trito infusa. [c] [15] Virus verrinum e scrofa exceptum priusquam

Interpretatio.

[a] *In ea parte rupta.*] Fractas auriculas.
[b] *Ingravatas.*] Audiendi gravitate laborantes.
[c] *Virus.*] Semen quod effundit in coïtu.

Notæ.

4. *Præcipue verò.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

5. *Alii cum senecta.*] Dioscor. lib. 2. cap. 19. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81. *Cum felle vitulino, & aceto, pari mensura, serpentis senectus, id est, exuviæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ insertum, maximæ utilitatis esse creditur, si prius ferventi aqua de spongia aurem foveris.*

6. *Includunt lana.*] Non, ut editi hactenus libri, *lanas.* Ipse paulo inferius hac sect. *Lana autem medicamina ea includuntur.*

7. *Aut si major.*] Habdarrahmanus, cap. 6 pag. 49. *Fel vaccæ liquefactum cum aliqua parte corticum malogranatorum contusorum, & instillatum auribus, proderit tinnitui, ac sonitui.*

8. *Lardum quoque.*] Marcellus Empir. cap 9. pag. 79. *Ad aurium dolorem, quæ pus emittent, laridum vetustissimum teres in mortario, & succum illum lana delicata collectum, in auriculam immittes, & subinde aqua calida fovebis, & iterum succum illum infundes: mira velocitate sanabis.*

9. *Utilior*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81. *Spuma equi recens detracta, & cum oleo roseo infusa, auricularum quamvis vehementes dolores resolvit.*

10. *Vel equini fimi &c.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 1. cap. 9.

11. *Sevum bubulum*] Vel ut in MSS. *sebum.* Plinius Valer. loc. cit.

12. *Butyrum recens.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

13. *Prodest & sevum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empiricus, cap. 9. pag. 75.

14. *Ejusdem medulla.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

15. *Virus verrinum.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Verris, cum scrofam saliet, priusquam in terram destillet, de verendis ejus virus exceptum tepefactumque, & cum aqua modico auriculæ inditum, quamvis molestos dolores relevat: quod etiam circa auriculam illitum plurimum prodest.*

terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum [d] [16] e naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum. [e] [17] Aliis vitiis adeps vulpium. [18] Item fel caprinum cum rosaceo tepido, aut porri succo: [19] aut si sint rupta ibi aliqua, e lacte mulieris. [20] Si gravitas sit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, vel hirci, vel si pus sit. [21] In quocumque autem usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. [22] Laudant & coagulum leporis tertia denarii parte, dimidiaque sacopeni in amminco vino. [23] Parotidas ursinus adeps comprimit pari pondere ceræ & taurini sevi. Addunt quidam hypocisthidem: & per se butyrum illitum, si prius foveantur feni Græci decocti succo. Efficacius cum strychno. [24] Prosunt & vulpium testes, & taurinus sanguis aridus tritus. [25] Urina capræ ca-

INTERPRETATIO.

d *E naturis.*] E genitalibus. | e *Aliis vitiis.*] Aliis aurium doloribus.

NOTÆ.

16. *E naturis.*] Naturas Latini genitalia appellarunt, ut alibi monuimus. Ita Sextus Platonicus, cap. 3. *Naturam vulpis* dixit. Id vero Dalecampius cum nesciret, *e naribus vitulorum* emendare nitebatur. At Plinius infra sect. 50. *glutinum factum e genitalibus vitulorum* aperte dixit.

17. *Aliis vitiis.*] Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 15. *Ad aurium dolorem: Adeps vulpis remissus, & instillatus sanat.* Diosc. lib. 2. cap. 41. de vulpe: Καὶ τὸ στέαρ αὐτῆς τακὲν ἢ ἐγχυθὲν, ὠτὸς πόνον παύει. *Adeps vulpinus liquefactus, infususque*, &c. Sic & Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 403.

18. *Item fel caprinum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. Apollonius, apud Galenum, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 395. ad verbum. Et Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 9. pag. 62. *Recipe de felle caprarum, admisce aliquid aquæ porrorum, instilla in aures doloribus affectas, mitigabuntur eorum dolores.*

19. *Aut si sint rupta.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

20. *Si gravitas.*] Q. Serenus, cap. 13. de aurium vitiis, pag. 132.

Felque bovis surdis etiam prodesse loquuntur,
Si jungas olidæ grave quod minxere capellæ.

Marcellus Empir. cap. 9. pag. 79. *Adversus gravitatem audiendi*, inquit, *fel bubulum cum urina hirci, auriculæ quæ molestiam surdiginis patitur, instillabis*, &c. Lotium capræ per se laudat Sextus Platon. cap. 5. tit. 18. ad aurium dolorem.

21. *In quocumque.*] Sive ad aures fractas, sive ad audiendi gravitatem, sive ad alia vitia hæc adhibeantur. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81. *Lotium caprinum instillatum dolorem sedat: quod magis prodesse suppuratis auribus affirmatur: ob quam causam præsentis auxilii, plures exceptum, & cornu caprino inditum, in fumo suspensum, diligenter ad necessarias medelas reservant.*

22. *Laudant &c.*] Sextus Platon, cap. 2. de lepore, tit. 15. *Ad aurium dolorem: Leporis coagulum auriculæ infunditur.*

23. *Parotidas &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

24. *Prosunt & vulpium.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 7. *Ad parotidas.* Et auctor Kiranidum, pag. 103.

25. *Vrina capræ calefacta.*] Non externo igne & adventitio, sed nativo ca-

lefacta instillata auribus : [26] fimumque ejusdem cum axungia illitum.

XLIX. [1] Dentes mobiles confirmat cervini cornus cinis, [2] doloresque eorum mitigat, sive infricentur, sive colluantur. [3] Quidam efficaciorem ad omnes eosdem usus [a] crudi cornus farinam arbitrantur. [4] Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium est in luporum capitis cinere. Certumque est in excrementis eorum plerumque inveniri ossa. Hæc adalligata eundem effectum habent. [5] Item leporina coagula per aurem infusa contra dolores : [6] & capitis eorum cinis dentifricium est, [7] adjectoque nardo mulcet graveolentiam oris. [8] Aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile : [9] hoc scarificari dentes in dolore suadent. Talus bubulus accensus, [b] eos qui labant cum dolore, admotus confirmat. Ejusdem cinis cum myrrha, dentifricium est. [10] Ossa

INTERPRETATIO.

[a] *Crudi.*] Non exusti.

[b] *Eos.*] Dentes.

NOTÆ.

lore, si Marcello Empirico credimus, cap. 9. pag. 79. *Lotium caprinum*, inquit, *sub eo momento quo egeritur tepidum auri obtusæ infundes.*

26. *Fimumque ejusdem.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro, & capra : tit. 21. *Ad parotidas*, &c. *Capræ stercus cum melle commixtum mire sanat.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 13.

Sect. XLIX. 1. *Dentes mobiles.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 92. & cap. 15. pag 109. Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 2. *Cornu cervi combustum* (hoc est, redactum in cinerem) *dentes qui moventur, confirmat, si eo pro dentifricio quis utatur.* Sic & Diosc. lib. 2. cap. 63. & ante hos Celsus, lib. 6. cap. 9. qui Tiberii principatu vixit : & qui deinde Claudii temporibus, Scribonius Largus, Compos. 60. *Hoc cum eo quod candidos facit dentes, tum etiam confirmat : Augustam constat usam. Nam Messalina Dei nostri Cæsaris* (Claudii) *hoc utitur : Cornorum cervi ustorum in ollam novam ad cinerem redactorum sextario uno*, &c.

2. *Doloresque.*] Plinius Valer. lib 1. cap. 36.

3. *Quidam.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94.

4 *Dentifricia utroque modo.*] Hoc est, & ex cinere combusti cornus cervini, & ex scobe crudi. De his Q. Serenus, cap 15. pag. 134.

Quod vero assumpsit nomen de dente fricando,
Cervino ex cornu cinis est, aut ungula porcæ
Torrida : vel cinis ex ovis, sed non sine vino.
Muricis aut tosti, vel bulbi exstincta favilla, &c.

5. *Item leporina.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 15.

6. *Et capitis eorum &c.*] Marcellus Empir. cap. XI. pag. 88.

7. *Adjectoque.*] Marcellus Empiricus loc. cit.

8. *Aliqui murinorum.*] Huc pertinet quod ait Marcellus Empir. loc. cit. *Murinus cinis, id est, pulvis exusti muris, cum melle, dentibus infrictus, halitum fœtidi oris emendat.*

9. *Hoc scarificari.*] MSS. Reg. 2. aliique, *hoc scarifare.*

10. *Ossa quoque.*] Q. Serenus, loco allato Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 36.

quoque ex ungulis suum combusta, eundem usum præbent: [11] item ossa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur. Iisdem sanari, demissis in fauces jumentorum, [c] [12] verminationes notum est: sed & combustis dentes confirmari. Asinino quoque lacte percussu vexatos, aut dentium ejusdem cinere: [13] lichene item equi cum oleo infuso per aurem. [14] Est autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum genibus, ac super ungulas. [15] Præterea in corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximis simile: [16] hoc scarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis, ad numerum ejus qui doleat, demonstrant. Equarum virus a coïtu in lychnis accensum Anaxilaus prodidit, equinorum capitum usus repræsentare monstrifice: similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, [d] ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coïtus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctum, illitumque, & mox paulo detractum, ita ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali Punici dulcis. [17] Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium fere [e] villaticarum quadrupedum, ne sæpius eadem dicantur.

L. Cutem facie erugari, & tenerescere, & candorem custodire CAP. XII.

INTERPRETATIO.

c *Verminationes.*] Dentium vermes.

d *Ut affusum.*] Ut simul cum ære fuso mixtum, in effigiem equæ Olympiæ, &c.

e *Villaticarum.*] Quæ ruri nutriuntur.

NOTÆ.

11. *Item ossa.*] Marcellus Empir. cap. 13. pag. 97. *Pernæ scrofinæ os, inquit quod est amplissimum, combustum, tritumque, optimum & salubre dentifricium præstat: gingivas enim siccat & adstringit: dentesque ab humoris injuria & tumore defendit.*

12. *Verminationes.*] Ea vox vermium proprie ortum significat, sive in dente fiat, sive in aure, sive in interaneis, seu in alia quacumque parte corporis. Hinc verminare aurem dixit Martialis, lib. 14. Epigr. 23. Nunc de morbis dentium sermo est.

13. *Lichene item.*] Diosc. lib. 2. cap. 45. Λειχῆνες ἵππων, εἰσὶ δὲ τύλοι κατ' ἐπιχαφὴν ἐντετυλωμένοι περὶ τοῖς γόνασι καὶ περὶ ταῖς ὁπλαῖς. *Lichenes equorum calli sunt*, tuberosæ verrucæ instar, *circa genua & ungulas in earum partium flexu indurati.* Veterinariis in Gallia, *Sur-os.*

14. *Est autem hoc non hippomanes.*] Non illud nimirum est, quo de egimus lib. 8. sect. 66.

15. *Præterea in corde.*] Vide quæ diximus, lib. XI. sect. 70.

16. *Hoc scarificari.*] MSS. *scarifari.*

17. *Efficax habetur*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 42. Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 32. Q. Serenus, cap. 15. pag. 134.

Vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, vel tauri felle juvantur.

lacte asinino putant. Notumque est [a] quasdam quotidie [1] septingenties custodito numero fovere. [2] Poppæa hoc Neronis principis instituit, balinearum quoque solia sic temperans, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum cerussa. [b] Sincero vero vitia quæ serpunt, insuper imposita farina hordeacea. Hulcera in facie membrana e partu bovis madida. Frivolum videatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum: [3] Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, & illinitum linteolo, candorem, cutisque erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt: [4] non crocodileam illini melius: sed foveri frigida & ante & postea jubent. [c] Æstates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu subactum emendat. [5] Hulcera oris ac rimas, sevum vituli vel bovis cum adipe anserino, & ocimi succo. Est & alia mixtura, e sevo vituli cum medulla cervi, & albæ spinæ foliis una tritis. Idem præstat & medulla cum resina, vel si vaccina sit, & jus e carne vaccina. [6] Lichenas oris præstantissime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, [7] liquatum aceto cum sulphure vivo, ramo ficulneo [d] permixtum, ita ut bis die recens illinatur. [8] Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & jecur

INTERPRETATIO.

[a] *Quasdam.*] Nonnullas feminas septingenties fovere cutem quotidie servato numero.

[b] *Sincero.*] *Cui nihil aut salis aut cerussæ admixtum,* eo emendantur vitia quæ serpunt, &c.

[c] *Æstates.*] Maculas ab æstivo Sole.

[d] *Permixtum.*] Agitatum.

NOTÆ.

Sect. L. 1. *Septingenties.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

2. *Poppæa.*] Egimus jam de eo illius more, lib. XI. sect. 96.

3. *Talum candidi.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 6. *Ad faciem egregie emundandam, recipe talum tauri, contunde, & accipe ex illo* XX. *partes, & unam ex piscium glutine, itemque unam ex draghanto. Maceretur gluten tepida aqua, & madefiet draghantum, donec dissolvetur: tum contundantur omnia simul, donec fient instar mellis. Tunc bene lavetur facies & mundetur, abstergaturque diligentissime: deinde illiniatur ea mixtura, & sic per mediam horam relinquatur, postea abluatur aqua frigida, & optime abstergatur.*

4. *Non crocodileam.*] Nec crocodileæ, inquit, fimum taurinum ulla re cedit. Ut crocodilea molestias in facie enascentes tollat, nitoremque reddat, dictum est superius sect. 28.

5. *Hulcera oris.*] Marcellus Empir. cap. XI. pag. 88. Plinius Valer. lib. 1. cap. 29. & 30.

6. *Lichenas oris.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 19. pag. 129. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

7. *Liquatum aceto.*] Aceto remissum, inquit Marcellus Empir. loc. cit. vel liquefactum, ut idem ait, cap. 18. pag. 239.

8. *Item lepras.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis cit.

hirci calidum illitum tollit: ficut elephantiafin fel caprinum: [9] etiamnum lepras ac furfures, tauri fel addito nitro: urina afini circa Canis ortum: [10] Maculas in facie, fel utriufque per fefe aqua infractum, evitatifque Solibus ac ventis poft detractam cutem. Similis effectus & in taurino vitulinove felle, cum femine cunilæ, ac cinere e cornu cervino, fi Canicula exoriente comburatur. Afinino fevo cicatricibus ac licheni leprifque maxime color redditur. [11] Hirci fel & lentigines tollit, admixto cafeo, [12] cum vivo fulphure fpongiæque cinere, ut mellis fit craffitudo. Aliqui inveterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorque mellis, prius defricatis maculis. [e] Efficax ejufdem & fevum cum melanthio, & fulphure & iride. Labrorum fiffuris cum adipe anferino, ac medulla cervina refinaque & calce. Invenio apud auctores, [f] his qui lentigines habeant, negari Magices facrificiorum ufus.

LI. [1] Lacte bubulo aut caprino tonfillæ & arteriæ exhulceratæ juvantur. Gargarizatur tepedum, ut eft expreffum, aut calefactum. [2] Caprinum utilius, cum malva decoctum & fale exiguo. Linguæ exhulcerationi & arteriarum [3] prodeft jus omafi gargarizatu: [4] tonfillis autem privatim renes vulpium aridi, cum melle triti illitique: [5] anginæ fel taurinum vel caprinum cum melle. Jecur melis ex aqua oris gravitatem, hulceraque butyrum emendat. Spinam aliudve quid

INTERPRETATIO.

e *Efficax ejufdem.*] Hirci.

f *His qui.*] Eos qui lentigines habeant, non effe idoneos ad facra Magica peragenda.

NOTÆ.

9. *Etiamnum lepras.*] Diofc. lib. 2. cap. 96. Πρὸς δὲ λέπρας καὶ πίτυρα σὺν νίτρῳ ἢ γῇ Κιμωλίᾳ σμῆγμα κράτιστον.

10. *Maculas . . . fel utriufque.*] Tauri & afini.

11. *Hirci fel.*] Et capreæ quoque, tefte Sexto Platon. cap. 5. de caprea, tit. 10. *Ad lentigines.* Et tauri, eodem iterum ita prodente, x. xi. de tauro, tit. 6. *Ad lentigines in facie.*

12. *Cum vivo fulphure.*] Simili temperamento ad tollendas e facie lentigines felle capreæ Sextus Platonicus utitur, cap. 4. tit. 10. *Ad lentigines in facie: Fel capreæ cum melle & nitro commixto, & fpongia combufta, & fulphure vivo ad mellis craffitudinem redactum, & in faciem illitum emendat.*

Sect. LI. 1. *Lacte bubulo.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Lac caprinum, vel bubulum, vel ovillum recens mulfum, dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonfillarum dolores & tumores cito fedat.* Et cap. 14. pag. 103. *Lac bubulum recens mulfum, & lento igne calefactum, gargarizatumque, arteriam conftrictam infufo catarrho, & fauces exafperatas, priftinæ fanitati reftituta perfanat.*

2. *Caprinum utilius &c.*] Vide Notas & Emendationes num. XXXV.

3. *Prodeft jus omafi.*] In MSS. Reg. 2. aliifque, *prodeft jus magis.*

4. *Tonfillis autem.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

5. *Anginæ fel &c.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106.

faucibus adhærens, extrinsecus fimo perfricatis, [a] aut reddi aut delabi tradunt. [6] Strumas discutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis e vino in linteolo exhulceratis duntaxat imponitur. [7] Discutit & ungulæ asini vel equi cinis, ex oleo, vel aqua illitus, & urina calefacta: & bovis ungulæ cinis ex aqua: fimum quoque fervens ex aceto. [8] Item sevum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testesque vulpini. [9] Prodest & sapo: [10] Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex sebo, & cinere. [b] Optimus fagino & caprino: duobus modis, spissus ac liquidus: uterque [11] apud Germanos majore in usu viris quam feminis.

LII. [1] Cervicum dolores butyro aut adipe ursino perfricantur: [2] rigores bubulo sevo: quod & strumis prodest cum oleo. [3] Dolorem

INTERPRETATIO.

[a] *Aut reddi.*] Aut reddi vomitu, aut delabi in alvum.

[b] *Optimus.*] Optimus e fagino cinere, & caprino sevo.

NOTÆ.

6. *Strumas discutit.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

7. *Discutit &c.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. & Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. pag. 305. cum Diosc. lib. 3. cap. 44.

8. *Item sevum &c.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109.

9. *Prodest & sapo.*] Nostris, *du Savon.* Nunc paulo aliter temperatur: adjiciturque mixturæ oleum.

10. *Galliarum.*] Unde Gallicus sapo nuncupatur a Theod. Prisciano, lib. 1. cap. 3. *de crementis capillorum* . . *Attamen Gallico sapone caput lavabis.* Qui mos deinde translatus in Latium: unde Martialis, lib. 8. Epigr. 33

Et mutat Latias spuma Batava comas.

Quod Romanæ mulieres crinium flavedinem eo sapone mentirentur. Valerius Max. lib. 2. cap. 1. num. 5. de Romanis feminis: *Ceterum ut non & horrida pudicitia, sed honesto comitatis genere temperata esset, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura usæ sunt: & quo formam suam cincinniorem efficerent, summa cum diligentia capillos cinere rutilarunt.*

11. *Apud Germanos.*] Auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 100. *Sapo conficitur ex sevo bubulo, vel caprino, aut vervecino, & lixivio cum calce. Optimum judicamus Germanicum: est enim mundissimum, & veluti pinguissimum: deinde Gallicum.* Hinc saponis globuli a Martiale, lib. 14. Epigr. 27. Mattiacæ pilæ vocantur, a Mattiaco Germaniæ oppido:

Si mutare paras longævos cana capillos:
Accipe Mattiacas, quo tibi calva? pilas.

Et Epigrammate 26. cujus lemma, *Sapo:*

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos, &c.

Sect. LII. 1. *Cervicum dolores.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 54. & Marcellus Empir. cap. 18. pag. 127.

2. *Rigores &c.*] Marcellus Empir. loc. cit.

3. *Dolorem.*] Totidem verbis, Marcellus Empir. loc. cit. *Cervicis dolor inflexibilis, quem opisthotonon Græci vocant, levatur urina capræ auribus infusa, aut bulbo trito cum fimo ejusdem capræ cervici illito* Plinius Valer. lib. 1. cap. 54. Q. Serenus, cap. 17.

At si cervices, durataque colla rigebunt,
Anseris aut pingui torpentia colla fovebis.

inflexibilem

inflexibilem (opisthotonon vocant) levat urina capræ auribus infusa, aut fimum cum bulbis illitum: ungues contusos fel cujuscumque animalis circumligatum: pterygia digitorum fel tauri aridum aqua calida dissolutum. Quidam adjiciunt sulphur & alumen, pari pondere omnium.

LIII. [1] Tussim jecur lupi ex vino tepido sanat: [2] ursinumque fel admixto melle, aut ex cornus bubuli summis partibus cinis: [3] vel saliva equi triduo pota: at equum mori tradunt: [4] pulmo cervinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tusus ex melle, quotidiano ecligmate. Efficacior est ad id subulo cervorum generis. [5] Sanguinem exspuentes, cervini cornus cinis: [6] coagulum leporis tertia parte denarii cum terra Samia & vino myrteo potum sanat. Ejusdem fimi cinis in vino vesperi potus, nocturnas tusses: pili quoque leporis suffiti, extrahunt pulmonibus difficiles exscreationes. [7] Purulentas autem exhulcerationes pectoris pulmonisque, & a pulmone graveolentiam halitus, butyrum efficacissime juvat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufescat, & matutinis sumptum [8] ad mensuram lingulæ. Quidam pro melle, laricis resinam addere maluere. [9] Si sanguis rejiciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice & cum aceto sumptum: nam de taurino credere, temerarium est. [10] Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in vetere sanguinis exscreatione.

LIV. Stomachum exhulceratum lactis asinini potus reficit: [1] item

CAPUT XIII.

NOTÆ.

Illinitur valido multum lens cocta in aceto:
Aut capræ fimus & bulbi, aut cervina medulla.

Egimus de eo morbi genere, lib. 23. sect. 24.

Sect. LIII. 1. *Tussim jecur.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 117. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 58.

2. *Ursinumque.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Vel saliva equi.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

4. *Pulmo cervinus.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119. & Plinius Valer. lib 1. cap. 8. Et ad suspirium pulmonem cervinum in olla fictili redactum ad cinerem, datumque cum aquæ calidæ cyathis tribus, commendat Scribonius Largus, Compos. 76.

5. *Sanguinem &c.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. & Diosc. lib. 2. cap. 63.

6. *Coagulum leporis.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Coagulum cervinum, sive leporinum, sive hœdinum, in potione solutum, bibitur utiliter ab empyïcis vel hæmoptoïcis.* Et cap. 17. pag. 124. *Benefacit ad arteriæ eruptionem .... cretæ Samiæ denarius unus, sumptus ex aqua frigidæ rigore detracto, cyathis tribus, &c.*

7. *Purulentas autem &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 16. pag 119.

8. *Ad mensuram lingulæ.*] Vel ligulæ, ut alibi diximus. Singula cochlearia dari matutinis jubet Marcellus loc. cit. Idem paulo antea, *plenam ligulam.*

9. *Si sanguis.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 64.

10. *Sed glutinum.*] Marcellus Empir. ad verbum, loc. cit.

Sect. LIV. 1. *Item bubuli.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 148. *Lac bubulum tepidum incoctum, subinde sumptum, exhulceratum quoque stomachum sanabit.*

bubuli. [2] Rosiones ejus caro bubula admixto aceto & vino cocta. [a] Rheumatismos cornus cervini cinis. [3] Sanguinis exscreationes hœdinus sanguis recens; ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo fervens potus: [4] coagulum tertia parte ex aceto potum.

L V. [1] Jocineris dolores, lupi jecur aridum ex mulso: [2] asini jecur aridum cum petroselini partibus duabus, ac nucibus tribus, ex melle tritum & in cibo sumptum: [3] sanguis hircinus cibo aptatus. Suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis. Proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut serum ex eo bibatur: addito in tres heminas cyatho nasturtii perfusi aqua, deinde melle diluti. [4] Jecur quoque vulpinum, aut pulmo, in vino nigro, [5] aut fel ursinum in aqua, laxat meatus spirandi.

L VI. [1] Lumborum dolores, & quæcumque alia molliri opus sit,

INTERPRETATIO.

[a] *Rheumatismos.*] Fluxiones.

NOTÆ.

2. *Rosiones ejus.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 143. *Rancorem stomachi*, inquit, *temperat caro vaccina, ex vini & aceti aqua portione discocta, & cibo sumpta.*

3. *Sanguinis &c.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120.

4. *Coagulum.*] Marcellus Empir. loc. cit.

Sect. L V. 1. *Jocineris doloris.*] Q. Serenus, cap. 23. de jecoris vitiis, pag. 139.

Necnon & jecoris quæretur fibra lupini,
Jungenturque simul costum, foliumque, piperque:
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.

Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 30. num. 123. *Ad tumorem & dolorem jocineris, item ad duritiem facit bene lupi jecur primum in aqua ferventi dimissum, atque ita arefactum.*

2. *Asini jecur &c.*] Totidem syllabis Marcellus Empir. cap. 22. pag. 160.

3. *Sanguis hircinus.*] Marcellus Empir. cap. 22. pag. 156. *Hircinus sanguis adhuc calens supra prunas excoctus, & cibatui datus jejuno, jocineroso mederi traditur.*

4. *Jecur quoque.*] Ita Celsus, lib. 4. cap. 4. *de difficultate spirandi. Est etiam non vana opinio, vulpinum jecur, ubi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamque ex eo potioni aspergi: vel ejusdem pulmonem quam recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse.* Celsum deinde alii sunt secuti. Marcellus Empir. cap. 17. pag. 122. *Profuit multis*, inquit, *ad suspirium, vel dyspnœam depellendam, pulmo vulpis, vel jecur in olla fictili exustum, atque ad cinerem redactum, & datum ad diem jejuno, mensura cochleariorum trium, cum aqua calida cyathis tribus, si febricitabit: si sanus erit, ex vino vetere.* Pulmone vulpino juvare asthmaticos scribit etiam Diosc. lib. 2. cap. 41. & Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 5.

5. *Aut fel ursinum.*] Sextus Platon. cap. 13. de urso, tit. 3. Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124. *Ad suspiriosos sanandos fel ursinum aqua dilutum bibendum optime datur*, &c.

Sect. L VI. 1. *Lumborum.*] Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 13. *Ad coxendices.* Marcellus Empir. cap. 25. pag. 172. *Adipe ursina dolentes coxas perfrica, continuo sanabis.*

ursino adipe fricari convenit: [2] cinerem aprini aut suilli fimi inveterati aspergi potioni vini. Afferunt & Magi sua commenta. Primum omnium, rabiem hircorum, [3] si mulceatur barba, mitigari: eadem præcisa, non abire eos in alienum gregem. [4] Huic admiscent fimum caprinum, & subdito linteolo uncto cava manu, quantum pati possit, fervens, sustinere jubent: ita ut si [a] læva pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut e contrario. Fimum quoque ad eum usum acus æreæ [b] punctis tolli jubent. Modus curationis est, donec [c] vapor ad lumbos pervenisse sentiatur. Postea vero manum porro tuso illinunt, item lumbos ipso fimo cum melle: [5] suadentque in eodem dolore & testes leporis devorare. [6] Ischiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cinere ferventi. [7] In renumque dolore leporis renes crudos devorari jubent, aut certe coctos, ita ne dente contingantur. [8] Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes.

LVII. [1] Lienem sedat fel apri vel suis potum, vel cervini cornus cinis in aceto. [2] Efficacissime tamen inveteratus lien asini, ita ut in triduo senitatur utilitas. [3] Asinini pulli fimum, quod primum edidit, (poleam vocant Syri) dant in aceto mulso: [4] datur & equi lingua inveterata ex vino, præsentaneo medicamento, ut didicisse se ex bar-

INTERPRETATIO.

a *Læva.*] Lumbus sinister.
b *Punctis.*] Extremo acumine.
c *Vapor.*] Calor.

NOTÆ.

2. *Cinerem aprini &c*] Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174.

3. *Si mulceatur barba*] Si infricetur barba tali medicamento, hoc est, cinere aprini vel suilli fimi cum vino.

4. *Huic admiscent.*] Nempe fimo aprino suillove.

5. *Suadentque.*] Marcellus Empir. cap. 25. pag. 172. *Qui testiculum leporinum coctum jejunus comederit, cito coxarum dolore relevabitur.*

6. *Ischiadicis.*] Vide Notas & Emendationes num. XXXIX.

7. *In renumque.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 26. pag. 176.

8. *Ventris quidem.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 18. *Ad ventris dolorem.* Hoc vero ceu mulierculatum commentum irridet Plinius Valer. lib. 2 cap. 20. Refert quoque Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. & cap. 28. pag. 200.

Sect. LVII. 1. *Lienem sedat.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 18.

2. *Efficacissime.*] Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. totidem verbis.

3. *Asinini pulli*] Etiam & muli, teste Marcello Empirico, cap. 23. 164. *Stercus mulinum*, inquit, *cum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit.* Ut infantium primum stercus a partu meconium appellari superius vidimus, sect. 13. sic asinini pulli a Syris poleam dici significat. Quam vocem de secundis, sive membranis quibus fetus involuitur, perperam Salmasius intellexit, in Solin. pag. 939. a Reinesio eo nomine reprehensus.

4. *Datur & equi.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 164. *Equi lingua arefacta*, inquit, *& ad levitatem trita, atque ex vino potui data, protinus utilitatem suam sedato lienis dolore manifestat.*

baris Cæcilius Bion tradidit : [5] & lien bubulus ſimili modo : recens autem aſſus vel elixus in cibo. [6] In veſica quoque bovis allii capita xx. tuſa, cum aceti ſextario, imponuntur ad lienis dolores. [7] Eadem ex cauſa emi lienem vituli, quanti [a] indicatus ſit, jubent Magi, [b] nulla pretii contatione : quoniam hoc quoque religioſe pertineat : diviſumque per longitudinem annecti tunicæ utrinque, & induentem pati decidere ad pedes : dein collectum [8] in umbra areſacere. Cum hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri vitiatum, liberarique morbo dicitur. [9] Prodeſt & pulmo vulpium cinere ſiccatus, atque in aqua potus. [10] Item hœdorum lien impoſitus.

CAP. XIV. LVIII. [1] Alvum ſiſtit cervi ſanguis : [2] item cornus cinis : [3] jecur aprinum ex vino potum citra ſalem recenſque : [4] item aſſum ſuillum, [5] vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino. [6] Coagulum leporis in vino ciceris magnitudine : aut ſi febris ſit, ex aqua. [7] Aliqui & gallam adjiciunt, alii per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. [7] Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus veteris ex parte ima cinis, inſperſus potioni aquæ. [9] Sanguis hircinus in carbo-

INTERPRETATIO.

a *Indicatus*] Æſtimatus.

b *Nulla.*] Sine ulla cunctatione, aut percontatione pretii.

NOTÆ.

5. *Et lien bubulus.*] Celſus, lib. 4. cap. 9. de lienis morbo : *Lien quoque bubulus utiliter eſui datur.*

6. *In veſica quoque bovis, allii capita.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. veſicam bubulam prætermiſit : cetera ad verbum reddidit. Hanc Marcellus Empir. adhibet, cap. 23. pag. 163. ſed idem ſinapi pro allio, & æris florem adſciſcit. Allia tamen & in hunc uſum laudat idem, pag. 165. & 168.

7. *Eadem ex cauſa.*] Hæc totidem fere verbis Marcellus Empir. cap. 23. pag. 165.

8. *In umbra.*] In fumo ſuſpendi, ibique areſieri Marcellus jubet.

9. *Prodeſt & pulmo.*] Sextus Platon. cap 3. de vulpe, tit. 4. *Ad ſplenis dolorem : Pulmo vulpis in cinere aſſatus & tritus, in potione datus, ſplenem ſanat.* Marcellus Empir. cap. 23. pag. 167. hanc vulpino jocineri vim adſcribit.

10. *Item hœdorum.*] Vide Notas & Emend. num. XL.

Sect. LVIII. 1. *Alvum ſiſtit.*] Dioſc. lib. 2. cap. 97.

2. *Item cornus.*] Galenus lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 616.

3. *Jecur aprinum.*] Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 5. *Ad ventris fluxum : Jecur apri recens ex vino potatum, mire reſtringit.*

4. *Item aſſum ſuillum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

5. *Vel hircinum.*] Vide Notas & Emend. num. XLI.

6. *Coagulum leporis &c.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore tit. 17. *Ad infantium ventris fluxum* &c. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. Plinius Valer. lib. 2. cap. 26. & Dioſc. lib. 2. cap. 85.

7. *Aliqui & gallam.*] Sextus Platon. loc. cit.

8. *Equini fimi.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191. & 192.

9. *Sanguis hircinus.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

ne decoctus : corium caprinum cum ſuo pilo decoctum, ſucco epoto.

Coagulum equi, & ſanguis caprinus, vel medulla, vel jecur, alvum ſolvit : [10] Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. [11] Vel lactis equini potus : [12] item caprini cum ſale & melle. [13] Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis momento. Aliqui & nitrum & aquam adjeciſſe malunt. [14] Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditum paſtillo. [15] Butyrum largius ſumptum.

Cœliacis & dyſentericis medetur jecur vaccinum. [16] Cornus cervini cinis tribus digitis captus in potione aquæ. [17] Coagulum leporis ſubactum in pane : ſi vero ſanguinem detrahunt, in polenta. Aprini vel ſuilli vel leporini fimi cinis, inſperſus potioni tepidi vini. Vituli quoque jus vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt. Lactis aſinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex vino utrique vitio. [18] Item polea ſupra dicta. [19] Equi coagulum, quod aliqui hippacen appellant, etiam ſi ſanguinem detrahant, vel fimi cinis, dentiumque ejuſdem tuſorum farina, ſalutaris dicitur : & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt : & ſi tormina ſint, cornus cervini cinerem : aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. [20] Caſeus recens vaccinus immittitur ad utrumque vitium. [21] Item butyrum heminis quatuor, cum reſinæ terebinthinæ

NOTÆ.

10. *Fel lupi.*] Vide Notas & Emend. num. XLII.

11. *Vel lactis equini.*] Q. Serenus, cap. 29. de ventre molliendo, pag. 104.

Crede tamen potum meliorem lactis equini,
Dicitur hic validos aſinæ pervincere ſuccos.

Marcellus Empir. cap. 30. pag. 218. *Serum de lacte equino, ventrem molliter purgat.*

12. *Item caprini.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 189. caprino lacte per ſe vel ovillo utitur tepido, aut decocto etiam cum butyro.

13. *Capræ fel.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 13. *Ad ventrem ſolvendum : Fel capreæ ſuppoſitum ano cum ſucco cyclaminis herbæ, & alumine aliquantulum, aut anetho combuſtum induito.* E capra & caprea eaſdem fere peti medicinas alibi monuimus.

14. *Fel tauri. . . . paſtillo.*] Id eſt, in modum paſtilli globulive involutum linteolo, anoque inditum.

15. *Butyrum.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

16. *Cornus cervini.*] Binûm cochlearium menſura potus, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 63. Marcellum Empir. cap. 27. pag. 194. *Cervini cornus*, inquit, *de ipſis radicibus, quæ capiti hærent, ſcobes lima tenuiſſima factus, & ad drachmæ menſuram cum vini auſteri cyatho datus, ſiſtet nimios ventris fluores, ſi vel triduo jugiter bibatur.*

17. *Coagulum leporis . . . cum polenta.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

18. *Item polea ſupra dicta.*] Sup. ſect.

19. *Equi coagulum.*] Totidem fere verbis Dioſc. lib. 2. cap 85. Ἡ δὲ τοῦ ἵππου πυτία, ἱππάκη καλουμένη &c.

20. *Caſeus recens*] Iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 13. Immitti hoc loco infundi clyſtere eſt, ut quidem videtur. Mandi jubet Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

21. *Item butyrum.*] Alvum eo ſiſti, ex Dioſc. diximus ſuperius ſect. 35.

ſextante, aut cum malva decocta, aut roſacea. [22] Datur & ſevum vitulinum, aut bubulum. [23] Item medullæ excoquuntur cum farina ceræque exiguo, & oleo, ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigitur. [24] Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si ſint & tormina, additur protropum. [25] Torminibus ſatis eſſe remedii in leporis coagulo poto e vino tepido, vel ſemel, arbitrantur aliqui. [26] Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina ventrem illinunt. [27] Ad omnes epiphoras ventris illini caſeum mollem ſuadent: veterem autem [29] in farina tritum, cœliacis & dyſentericis dari, cyatho caſei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis. [29] Jecur aſſum capræ cœliacis ſubvenit, magiſque etiam hirci, in vino auſtero decoctum potumque, vel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidam decoquunt a tribus ſextariis aquæ ad heminam, addita ruta. [30] Utuntur & liene aſſo capræ hircive, & ſevo hirci in pane qui cinere coctus ſit: [31] capræ, a renibus maxime, ut per ſe hauriatur protinus: inque modice frigida ſorberi jubent. Aliqui & in aqua decoctum ſevum admixta polenta, & cumino, [32] & anetho, acetoque. Illinunt & ventrem cœliacis, fimo cum melle decocto. [33] Utuntur ad utrumque vitium & coagulo hœdi in vino myrtite, magnitudine fabæ poto: & ſanguine ejuſdem in cibum

Notæ.

22. *Datur & ſevum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193.

23. *Item medullæ.*] Marcellus Empiricus. cap. 27. pag. 195. *Medulla vaccina cum farina tenui ſubacta, & velut excoctus panis cibatui data, mire dyſentericos ſanat.*

24. *Lac caprinum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. *Lac caprinum fervens, adjecto polentæ quantum ſatis ſit, cum fuerit quaſi tenuis pulticula, dabis dyſenterico bibendum.* At Plinius Valer. lib. 2. cap. 33. vel ſic infundi clyſtere jubet.

25. *Torminibus.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 22.

26. *Cautiores.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 27 pag. 194 Item Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 15. *Ad torminoſos.*

27. *Ad omnes epiphoras.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. *Ad omnes epiphoras ventris caſeum vaccinum mollem calidum imponi oportet: quo tempore dyſentericis potiones ferro candenti calefactas dari convenit.*

28. *In farina tritum.*] Sic libri omnes. Plinius Valer. loc. cit. *in modum farinæ*, ut plane *in farinam* legiſſe videatur

29. *Jecur aſſum &c.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192.

30. *Utuntur & liene.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 17. *Ad torminoſos: ſplen capreæ potatum mire ſanat.* Eadem & in capræ liene vis, ut alibi diximus, quanquam imbecillior.

31. *Capræ, a renibus.*] Capræ ſevo, inquit, quod maxime a renibus prodeſt. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195. *Adipem caprinum de renibus ſublatum, miſce cum polentæ furfuribus, atque adjice illic cuminum, & anethum, & acetum, æquis portionibus: atque ex aqua decoque, & colatum, ſorbitionis more, dyſenterico dato ſumendum*, &c.

32. *Et anetho.*] Sic Reg. 1. & Marcellus Empir. In Reg. 2. & Chiffl. *aneſo*, hoc eſt, *aniſo.*

33. *Utuntur &c.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 27. pag. 193.

formato, [34] quem ſanguiculum vocant. [35] Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum aqua calida reſolutum. [36] Inflationes diſcutit vitulinum fimum in vino decoctum. [37] Inteſtinorum vitiis magnopere prodeſt coagulum cervorum, decoctum cum lente betaque, atque in cibo ſumptum. [38] Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus, decocti [39] cum malva, exiguo ſale addito. [40] Si & coagulum addatur, majoribus emolumentis fiat. [41] Eadem vis eſt & in ſevo caprino in ſorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hœdi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur. [42] Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine ſumptum, [43] ita ut deploratos ſanaverint. [44] Laudant & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum.

LIX. [1] Teneſmos, id eſt, crebra & inanis voluntas [a] deſurgendi, tollitur poto lacte aſinino: [2] item bubulo. [3] Tæniarum genera

INTERPRETATIO.

a *Deſurgendi.*] Secedendi *ad exonerandam alvum.*

NOTÆ.

34. *Quem ſanguiculum.*] Sic etiam Reg. 1. In Reg. 2. & Chiffl. *ſanguinculum.* In Gallia *Boudin* vulgus appellat.

35. *Infundunt.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

36. *Inflationes.*] Plinius Valer. loc. cit. *Imponitur item inflationi fimus vitulinus in vino decoctus.*

37. *Inteſtinorum.*] His cervi medullam opitulari ait Sextus Platon. cap. 1. de cervo, tit. 19.

38. *Leporis pilorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 32. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Pilos leporinos adjecto melle comprehendes, atque inde globulos parvos facies: hi ſinguli ſæpius deglutiti, inteſtina quamvis pernicioſe rupta, certa conjunctione connectunt.*

39. *Cum malva.*] Plinius Valer. loc. cit. *cum melle & ſale:* forte mendoſe.

40. *Si & coagulum.*] Q. Serenus, cap. 32. pag. 146.

Cum colus inviſum morbi genus intima carpit,
Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt:
Aut pavidi leporis madefacta coagula pota.

41. *Eadem vis.*] Hoc medicamentum refert ad hydropicos Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 17.

42. *Fimum leporis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 32.

43. *Ita ut deploratos.*] Quamvis perniciose ruptis inteſtinis, inquit Marcellus Empir. cap. 28. pag. 202.

44. *Laudant & caprini.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196.

Sect. LIX. 1. *Teneſmos .... voluntas deſurgendi.*] Vel, ut alii ſcribunt, *Tenaſmos:* Græcis Τεινεσμὸς & τηνεσμὸς, hoc eſt, ut Celſus ait, lib. 4. cap. 18. morbus in quo frequens deſidendi cupiditas eſt. Vide Notas & Emendationes num. XLIV.

2. *Item bubulo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 24. & Marcellus Empir. cap. 29. pag. 203.

3. *Tæniarum genera.*] Ita MSS. non *tinearum.* Sunt autem tæniæ, tineæve, ventris lumbrici, quorum alii lati, qui peiores ſunt, alii teretes ac rotundi. Vide Celſum, lib. 4. cap. 17. Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 8. *Cervinum cornu combuſtum datum in vino, vel aqua calida, lumbricos necat & ejicit.* Sic & Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. Scribo-

pellit cervini cornus cinis potus. [4] Quæ in excrementis lupi diximus inveniri oſſa, ſi terram non attigerint, colo medentur, adalligata brachio. [5] Polea quoque ſupra dicta, magnopere prodeſt in ſapa decocta. Item ſuilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ. [6] Cornus cervini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis mixtus, in vini potione.

Cap. XV. LX. [1] Veſicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipſa veſica pro cibo ſumpta: [2] Efficacius, ſi prius fumo maceretur utrumque. [3] Veſicam elixam mandi oportet: & a muliere, feminæ ſuis. Inveniuntur & in jocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi, ſicuti in vulgari ſue: quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos aiunt. [4] Ipſi apro tam gravis ſua urina eſt, ut niſi egeſta, fugæ non ſufficiat, ac velut devinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. [5] Leporis renes inveterati, in vino poti, calculos pellunt. [6] In perna ſuum articulos eſſe diximus, quorum decoctum jus facit urinæ utile. [7] Aſini renes inveterati, tritique, & in vino mero dati, veſicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulſo poti diebus XL. [8] Prodeſt & ungulæ equinæ cinis, in vino, aut aqua. [9] Item fimum caprarum in mulſo, efficacius ſilveſtrium. [10] Pili quoque caprini cinis. [11] Verendorum carbunculis, ce-

NOTÆ.

nius Largus, Compoſ. 122. Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. Q. Serenus, cap. 31. de lumbricis & tineis purgandis, pag. 145.

Ergo cinis cornu cervini proderit hauſtus.

4. *Quæ .... diximus.*] Nempe ſect. 49. Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 29. pag. 201.

5. *Polea ... ſupra dicta.*] Sect. 58.

6. *Cornus cervini.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. *Cornus cervini teneri cinis cum cochleis Africanis, cum teſtis ſuis tuſis mixtus, datus in potione vini, facit optime ad colum.* Tenerum cornu vocat, quod ut ait Marcellus, cap. 27. pag. 194. de ipſis radicibus ſumitur quæ capiti hærent.

Sect. LX. 1. *Veſicæ &c.*] Marcellus Empir. iiſdem verbis cap. 26. pag. 180.

2. *Efficacius.*] Vide Notas & Emendationes num. XLV.

3. *Veſicam.*] Apri ſcilicet maris a viro, feminæ a muliere mandi ſuadet. Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Veſicæ & calculo purgando: Veſica apri in cibo elixa ſumitur.* Apertius vero Marcellus Empir. cap. 26. pag. 183. *Veſica apri recte adverſum veſicæ dolores in cibo ſumitur: ita ut mulier feminæ, vir maſculi ſumat.*

4. *Ipſi apro.*] Diximus ea de re ſupra, lib. 8. ſect. 77.

5. *Leporis renes.*] Totidem verbis, ac ſyllabis, Plinius Valer. lib. 2. cap 39. In Sole coctos deraſoſque in potione dari Sextus Platon. jubet, cap. 2. de lepore, tit. 10. *Ad calculoſos.*

6. *In perna ſuum ... diximus.*] Sect. 49. *Item oſſa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur.*

7. *Aſini renes.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180.

8. *Prodeſt &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

9. *Item fimum.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177.

10. *Pili quoque.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180.

11. *Verendorum &c.*] Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 2. *Ad carbunculos & dolores veretri: Apri cerebrum coctum, contritum ex melle, & impoſitum, mire ſanat.*

rebrum

rebrum apri vel ſuis, ſanguiſque. [12] Vitia vero, quæ in eadem parte ſerpunt, jecur eorum combuſtum, maxime juniperi ligno, cum charta & arrhenico ſanat: fimi cinis: [13] fel bubulum cum alumine Ægyptio ac myrrha ad craſſitudinem mellis ſubactum, inſuper beta ex vino cocta impoſita: [14] caro quoque. Manantia vero hulcera, ſevum cum medulla vituli in vino decoctum: [15] fel caprinum cum melle rubique ſucco: vel ſi ſerpant, fimum etiam prodeſſe cum melle dicunt, aut cum aceto, & per ſe butyrum. [16] Teſtium tumor ſevo vituli, addito nitro cohibetur: vel fimo ejuſdem ex aceto decocto. [17] Urinæ incontinentiam cohibet veſica aprina, ſi aſſa mandatur. [18] Ungularum apri vel ſuis cinis potioni inſperſus. Veſica feminæ ſuis combuſta ac pota: [19] Item hœdi, vel pulmo: [20] Cerebrum leporis in vino: [21] Ejuſdem teſticuli toſti, vel coagulum cum anſerino adipe in polenta: Renes aſinini in mero triti potique. [22] Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubili, ac verba adjicere, ne ipſe urinam faciat, ut canis, in ſuo cubi-

NOTÆ.

12. *Vitia vero .... cum charta & arrhenico.*] Arrhenicon, ſive arſenicum, auripigmentum eſt, de quo dicemus lib 34. ſect. 56. Vide Notas & Emend num. XLVI.

13. *Fel bubulum.*] Vide Notas & Emend. num. XLVII.

14. *Caro quoque.*] Bubula videlicet, aut vaccina. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229. *Caro vaccina recens veretro impoſita, hulcera ejus & epiphoras mire ſanat,* &c.

15. *Fel caprinum.*] Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

16. *Teſtium tumor.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 228. Adeps vituli, & nitri modicum, una permixta, & ceroti modo impoſita teſticulis, tumores omnes & dolores perſanare dicuntur.

17. *Vrinæ.*] Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 10. *Ad urinæ incontinentiam: Veſicam apri aſſatam da ad manducandum, & curantur.* Idem de verrina veſica Marcellus Empir. prodidit, cap. 26. pag 184.

18. *Vngularum apri.*] Dioſc. lib. 2. Εὐπ. cap. 101. Τοὺς δὲ ἐνουροῦντας ἰᾶσθαι δεῖ. . καταφρείας ὁπλῆς .... κοχλιάριον μετὰ μελικράτου, τὸ αὐτό. Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. At Marcellus Empir. parum ſibi conſtans, modo dyſuriæ, modo urinæ incontinentiæ hoc medicamentum aſſignat. Nam cap. 26 pag 181. *Vngularum aprugnarum*, inquit, *exuſtarum cinis potioni inſperſus, plurimum urinæ difficultates juvat.* At pag. 184. *Vngues aprugni*, ait, *exuſti, tritique, in potione ſumpti efficaciter ſubmejulis proſunt.*

19. *Item hœdi.*] Capræ veſicam Marcellus Empiricus antepoſuit. *Qui urinam tenere non poterit*, inquit ille cap. 26. pag. 185. *capræ veſicam comburat, & cinerem ejus ex aqua cum vini potione bibet.*

20. *Cerebrum &c.*] Pinius Valer. lib. 2. cap. 40. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 184.

21. *Ejuſdem &c.*] Auctores proxime appellati.

22. *Magi.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 185. *Verrini genitalis uſti cinerem bibere debent ex vino, qui urinam continere non poſſunt. In cubili canis urinam faciat, qui urinam non poteſt continere: dicatque dum facit, Ne in cubili ſuo urinam, ut canis, faciat.* Eadem habet & Plinius Valer. lib. 2. cap. 40.

li. Rursus ciet urinam vesica suis, si terram non attigerit, imposita pubi.

LXI. Sedis vitiis præclare prodest fel ursinum cum adipe. Quidam adjiciunt spumam argenti ac thus. [1] Prodest & butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. [2] Modum ipsæ res statuunt, ut sint illitu faciles. [3] Præclare medetur & taurinum fel, [4] in linteolis concerptis: rimasque perducit ad cicatricem. [5] Inflationibus in ea parte, sevum vituli, maxime ab inguinibus cum ruta: [6] ceteris vitiis medetur sanguis caprinus cum polenta. [7] Item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex vino. [8] Panos & apostemata in quacumque parte sanguis ursinus discutit: [9] item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur, cum interficiatur, reddere [a] urina, liquidiorem initio, sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini, [10] omnes impetus discutit, omnique suppuratione liberat. Est autem rarus inventu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Prodest & urina asini cum melanthio. [11] Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus. [12] Sanguis equi, præcipue admissarii: & sanguis bubulus: item fel. Caro quoque eosdem effectus habet calida imposita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarum: hircorum quoque carnes in aqua decoctæ: [13] aut fi-

INTERPRETATIO.

[a] *Vrina.*] Cum urina.

NOTÆ.

Sect. LXI. 1. *Prodest & butyrum.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. *Butyrum & adeps anserina, & oleum rosaceum, permixta, pulcherrime prosunt ani vitiis.*

2. *Modum.*] Mensuram rerum singularum: eam enim crassitudinem tantum desiderant, ut possint esse illitu faciles.

3. *Præclare medetur.*] Dioscor. lib. 2. cap. 96. Ἀποθεραπεύει τὲ τὰ ἐν δακτυλίῳ μέχρις οὐλῆς. *Sedis hulcera persanat, & ad cicatricem perducit.*

4. *In linteolis concerptis.*] Ita recte codex Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. non, ut fere editi, *conceptis.* Linteola carpta dixit Marcellus Empiricus, cap. 33. pag. 227.

5. *Inflationibus in ea parte.*] In sede, in ano.

6. *Ceteris vitiis.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. *Sanguis caprinus cum polenta impositus, ani vitium omne persanat.*

7. *Item fel caprinum.*] Marcellus Empir. loc. cit.

8. *Panos &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 27.

9. *Item taurinus.*] Dioscor. lib. 2. cap. 97. ubi taurinum sanguinem cum polenta impositum, duritias discutere & emollire ait.

10. *Omnes impetus.*] Epiphoras. Vide quæ de hac voce diximus, lib. 20. sect. 97.

11. *Et ungulæ.*] Marcellus Empir. cap. 32. pag. 226. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 27.

12. *Sanguis equi &c.*] Idem auctores proxime laudati.

13. *Aut fimum ex his.*] Ex hircis. Sic etiam Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224.

mum ex his cum melle decoctum: verrinum fel: [14] urina suum in lana imposita. [15] Femina atteri adurique equitatu notum est. [16] Utilissimum est ad omnes inde causas, spumam equi ex ore, inguinibus illinire. Inguina & ex hulcerum causa intumescunt. Remedio sunt equi setæ tres totidem nodis alligatæ intra hulcus.

LXII. [1] Podagris medetur ursinus adeps, taurinumque sevum pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypocisthida & gallam. [2] Alii hircinum præferunt sevum [3] cum fimo capræ, & croco, sinapive, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio, vel flore cucumeris silvestris. [4] Item bovis fimum cum aceti fæce. [5] Magnificant & vituli, qui nondum herbam gustaverit, fimum: aut per se sanguinem tauri: [6] vulpem decoctam vivam, donec ossa tantum restent: lupumve vivum oleo cerati modo incoctum: sevum hircinum, cum helxines parte æqua, sinapis tertia: [7] fimi caprini cinerem cum axungia. [8] Quin & ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo fervente, utilissime tradunt. [9] Articulorumque vitiis fel ursinum utilissimum esse, & leporis pedes adalligatos. [10] Podagras quidem mitigari pede leporis viventis abscisso, si quis secum assidue habeat. [11] Perniones ursinus adeps, rimas-

CAPUT XVI.

NOTÆ.

14. *Vrina suum &c.*] Marcellus Empir. cap 32. pag. 216.

15. *Femina*] Intertriginem id vitium Latini appellant.

16. *Vtilissimum.*] Vide Notas & Emend. num XLIX.

Sect. LXII. 1. *Podagris.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. & Marcellus Empir cap. 36. pag. 250.

2. *Alii hircinum*] Sic & Dioscor. lib 2. cap. 94. & Marcellus Empiricus, cap 36 pag. 244.

3. *Cum fimo capræ.*] Dioscor. lib. 2. cap. 98.

4. *Item bovis.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 242. Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 6. pag. 47. *Vaccæ stercus contusum & commixtum cinere, ac oleo subactum, obducatur podagræ, curabit illam.*

5. *Magnificant & vituli.*] Habdarrahmanus, cap. 6 pag. 48. *Si stercore vitulæ, statim atque nascitur, & quæ nihil aliud comederit, præter lac maternum, oblinies pedes laborantis podagra, non mediocrem percipiet utilitatem: Curat adhuc omnes pedum dolores.*

6. *Vulpem decoctam.*] Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 12. *Ad morbum articulorum: Vulpis viva in amplo vase decocta, donec ossa relinquat, mire sanat, si sæpius in aquam in vase quis descenderit:* &c. Marcellus Empir. cap 36 pag. 250. *Vulpem ex aqua coquito, donec mollescat, & ex aqua percolata pedes assidue foveto: quo facto doloribus facile careri hoc remedio quidam frequenter experti sunt.*

7. *Fimi caprini.*] Plinius Valer. lib. 13. cap. 14.

8 *Quin & ischiadicos.*] Meminit hujus moris Anthyllus apud Aëtium, serm. 12. cap 3. pag 207. *Nos*, inquit, *etiam hujusmodi urendi modo utimur: Stercus caprinum siccum fervefacimus, eoque ventrem magni digiti affecti pedis perurimus, paulo infra unguem usque ad os ipsum ustione penetrante Hæc ipsa ustio extremas coxendicum affectiones, & quæ nulli alii præsidio cedunt, dissolvit.*

9. *Articulorumque.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234 Plinius Valer. lib. 3. cap. 15.

10. *Podagras quidem.*] Marcellus Empir. cap. 36 pag. 246

11. *Perniones ursinus.*] Dioscor. lib. 2. cap. 94. & Marcellus Empir. cap. 34. pag 236. ad verbum. Pro ursino anserinum adhibet Plinius Valer. lib. 2. cap. 51.

que pedum omnes ſarcit: [12] efficacius alumine addito: ſevum caprinum: dentium equi farina: aprinum vel ſuillum fel: [13] cum adipe pulmo impoſitus: etſi ſubtriti ſint contuſive offenſatione: ſi vero aduſti frigore, leporini pili cinis. [14] Ejuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſevo aſinino aptiſſime curantur: item bubulo cum roſacco. [15] Clavos & rimas callique vitia, fimum apri vel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat: talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, [16] aut cervinus. Attritus calceamentorum, urina aſini [17] cum luto ſuo illita. [18] Clavos ſevum bubulum cum thuris polline. [19] Perniones vero corium combuſtum: melius ſi ex vetere calceamento: [20] injurias e calceatu, ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi vitulini cinis, cum lilii bulbis decoctus, addito melle modico: itemque omnia inflammata, & ſuppurationes. [21] Sed podagricis prodeſt & articulariis morbis, e maribus præcipue vitulis. Articulorum attritis, fel aprorum vel ſuum, linteo calefacto impoſitum: vitulique qui nondum herbam guſtaverit, fimum: [22] item caprinum cum melle in aceto decoctum. Ungues ſcabros ſevum vituli emendat: [23] item caprinum admixta ſandaracha. [24] Verrucas vero aufert vitulini fimi cinis ex aceto: [25] aſini urinæ lutum.

NOTÆ.

12. *Efficacius.*] Idem Marcellus, loc. cit.

13. *Cum adipe pulmo.*] Aprinus videlicet. Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 4. *Ad pedes exhulceratos a calciamentis: Apri pulmonem cum melle commixtum, ut malagma ſuperpone pedibus a calciamentis læſis & exhulceratis, ſanabuntur.*

14. *Ejuſdem pulmo.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

15. *Clavos & rimas.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 52. & Marcellus Empir. cap 34. pag. 233. ad verbum.

16. *Aut cervinus.*] Huc pertinet quod habet Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. in morbo fere ſimili: *Pulmo cervinus*, inquit, *impoſitus, & ſæpe renovatus, ex calceamento læſos pedes ſine dolore perſanat.* Suillo, agnino, urſino attritus a calceamentis contractos ab inflammatione defendi auctor eſt Dioſcor. lib. 2. cap. 40.

17. *Cum luto ſuo.*] Quod nempe ille meïendo perfuderit.

18. *Clavos ſevum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 52.

19. *Perniones vero.*] Et attritus etiam calciamentorum, teſte Oribaſio, lib. 2. de virt. ſimp. pag. 62. ex Græco M S. Δέρματα παλαιὰ ἀπὸ τῶν καττυμάτων καυθέντα, πρὸς τὰ ἐκ τῶν ὑποδημάτων ἕλκη, παυσαμένης τῆς φλεγμονῆς, ὠφελεῖ. *Coria vetera e vetuſtis ſoleis, uſta, ad hulcera e calceatu facta, ſedata inflammatione proſunt* Oribaſio præivit Dioſcorides, lib. 2. cap. 51.

20 *Injurias e calceatu.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

21. *Sed podagricis*] Idem Marcellus, cap. 34. pag. 234. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 15.

22. *Item caprinum.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 23. *Ad morbum articulorum: Stercus capræ cum acerrimo aceto mixtum ſanat.*

23 *Item caprinum admixta.*] Sextus Platon. cap 5. de capro & capra, tit. 6. *Ad ungues leproſos: Ex ſebo caprino admixta ſandaraca cerotum ſuperpoſitum ſine tormento ſanat.*

24. *Verrucas vero*] Plinius Valer. lib 3. cap 42.

25. *Aſini urinæ.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233.

LXIII. [1] Comitiali morbo testes ursinos edisse prodest, [2] vel aprinos bibisse ex lacte equino aut ex aqua : [3] item aprinam urinam ex aceto mulso : efficacius, quæ inaruerit in vesica sua. [4] Dantur & suum testiculi inveterati tritique in suis lacte, præcedente vini abstinentia, & sequente continuis diebus. Dantur & leporis sale custoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in vino albo, per dies XXX. Item coagula ejusdem. [5] Asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius [6] in foliis, [7] semuncia per dies : [8] vel ungularum ejus cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sale asservati & inspersi potioni, in asinarum maxime lacte, vel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue si marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium resistit. [9] Sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda Luna præcipiant. Alii carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per dies XL. bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent, eademque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, [10] lichenque in aceto mulso bibendus. [11] Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis

NOTÆ.

Vrina muli, vel mulæ, vel asini, cum luto illita, & clavos abolet, & callis medetur. Hanc vim & urinæ canis cum suo luto assignat Q. Serenus, cap. 65. de verrucis tollendis, pag. 164. & idem Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234.

Sect. LXIII. 1. *Comitiali morbo.*] Ἐπιληψίαν Græci & ἱερὰν νόσον, Latini fonticum, & comitialem, & sacrum morbum vocant. Testes aprinos ei morbo opitulari scribit & Plinius Valer lib 2. cap. 58.

2. *Vel aprinos.*] Idem Plinius Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 7. *Ad caducos : Testiculos apri ex vino vel aqua potato, & curaberis.*

3. *Item aprinam.*] Sextus Platon. loc cit. XI. *Ad caducos : Lotium apri cum oxymelite bibat, & remedium capiet.*

4. *Dantur & leporis.*] Quod de pulmone leporino Plinius, illud ipsum Sextus Platon. de corde prodit, cap. 2. de lepore, tit. 6. *Ad caducos : Leporis cor siccum derasum cum parte tertia thuris manna,* (hoc est, micarum thuris,) *trita ex vino albo da bibere per dies septem, liberat. His vero qui sæpius cadunt, dabis diebus* XXX.

5. *Asini cerebrum.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 23. *Cerebrum asini propinabis epileptico, vel mente capto, ex aceto, curabitur.*

6. *In foliis.*] Sic Reg. 1. aliique, cum editis. In foliis brassicæ : ut supra sect. 56. Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

7. *Semuncia per dies : vel.*] Forte *per dies* V. *vel :* accepta quinarii nota ex vocula sequenti *vel :* sic enim superius, per dies XXX.

8. *Vel ungularum ejus &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 44. totidem verbis.

9. *Sunt qui e mare.*] Asino nempe. Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia : *Dant & tunc mandenda corda hominum, atque equorum, quorum crura quasi impetigines habent, sive asinorum, vel mulorum.*

10. *Lichenque.*] Diosc. lib. 2. cap. 45. de lichenibus equorum : Ποθέντες λεῖοι μετ' ὄξους, ἐπιληψίας ἱστοροῦνται θεραπεύειν. Quid lichen sit, ex eodem Diosc. diximus sect. 49.

11. *Dantur & carnes.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 3. *Ad caducos :* plane totidem verbis, ut & Plinius Valer. lib. 2 cap. 58. Carnes caprinas sine ea exceptione de rogo hominis in epilepticorum cibatu commendat pariter Theod. Priscianus, lib. 4.

tostæ, ut volunt Magi. Sevum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum vero ex aqua sublime. [12] Morbum ipsum deprehendit caprini cornus vel cervini usti nidor. [13] Sideratis urina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur.

LXIV. [1] Regio morbo cornus cervini cinis: [2] sanguis asinini pulli ex vino. [3] Item fimum asinini pulli, quod primum edidit a partu, datum fabæ magnitudine e vino medetur intra diem tertium. [4] Eadem & ex equino pullo similiterque vis est.

LXV. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis vel suis. [1] Item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. [2] Costis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex vino vetere: aperit, extrahit, persanat.

LXVI. [1] Febres arcet cervorum caro, ut diximus. [2] Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter salsus adalligatusque, si credimus Magis. [3] Est genus febrium, quod amphemerinon vocant. [4] Hoc liberari tradunt, si quis e vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. [5] Quartanis Magi

NOTÆ.

12. *Morbum ipsum.*] Diosc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 21. Sextus Platon. loc. cit. *At si caducus vere caducus est, caprinum cornu adustum naribus si sumpserit, mox cadet.* Nempe quæ male olent, faciunt ut comitialis æstuet & cadat.

13. *Sideratis.*] Totidem plane verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 16.

Sect. LXIV. 1. *Regio morbo &c.*] Dioscorides, lib. 2. cap. 63. & Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 4.

2. *Sanguis asinini &c.*] Sic Reg. 1. & editi. In Reg. 2. *Sanguis asini ex vino* tantum.

3. *Item fimum.*] Illud nimirum quod poleam appellari dictum est superius sect. 57 Hæc plane ad verbum transcripsit Plinius Valer. lib. 2. cap. 59.

4. *Eadem.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. LXV. 1. *Item lardum.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 48.

2. *Costis quidem &c.*] Hæc rursum totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 35. & lib. 3. cap. 48.

Sect. LXVI. 1. *Febres arcet....ut diximus.*] Libro 8. sect. 50. Atque huc allusisse Martialem obiter illic indicavimus, cum facete luderet *in lenonem uxoris suæ: Vis sine febre mori:* cum eum innueret velle cervorum ritu vivere ac mori, qui & cornua gestitant, & febri carent. Neque enim heri primum istam, aut hodie receptam esse vulgatamque parœmiam ex Artemidoro liquet, lib. 2. Onirocrit. cap. 12. apud quem destinato cuidam proco, & ex ariete qui insidebat, delapso, futuræ mox conjugis adulterium portendi nonnemo his verbis auguratur: ὅτι γυνή σου πορνεύει, καὶ τὸ λεγόμενον, κέρατα αὐτῷ ποιήσει. *Quod uxor tua mœchabitur, & (quod vulgo dici solet) cornua tibi faciet.*

2. *Eas quidem.*] Sextus Platon. cap. 8 de lupo, tit. 4. *Ad quotidianas febres: Oculus dexter lupi alligatus febres discutit.* Plinii verba summa fide reddit Plinius alter Valer. lib. 3. cap 3.

3. *Et genus.*] Ἀμφημερινὸς πυρετὸς, quotidiana febris, quæ ex pituita provenit, materia frigida & gravi, nullumque diem intermittit.

4. *Hoc liberari.*] Plinius Valer. *in tribus heminis* dixit, lib. 3. cap. 3.

5. *Quartanis.*] Sextus Platon. cap. 18. *de cata*, hoc est, de fele, tit. 4. *Ad quartanam: Catæ stercus cum ungula bu-*

excrementa felis cum digito bubonis adalligari jubent, [a] & ne recidant, non removeri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo invenire potuit? quæve eſt iſta mixtura: cur digitus potiſſimum bubonis electus eſt? Modeſtiores jecur felis decreſcente Luna occiſæ inveteratum ſale, vino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. [6] Iidem Magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illinunt digitos pedum, manibuſque leporis cor adalligant. [7] Coagulum ante acceſſiones propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle, diligenter ſero expreſſo.

LXVII. [1] Melancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio eſt. [2] Lethargicos excitat aſini lichen, naribus illitus ex aceto: [3] caprini cornus nidor aut pilorum: jecur aprinum. Itaque & veternoſis datur. Phthiſicis medentur, jecur lupi ex vino, [4] macræ ſuis feminæ herbis paſtæ lardum, [5] carnes aſininæ ex jure ſumptæ. Hoc genere maxime in Achaïa curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo viridi paſto bove, fumum arundine hauſtum prodeſſe tradunt. Bubuli quoque cornus mucronem exuſtum, duorum cochlearium menſura, addito melle, pilulis devoratis. Capræ ſevo in pulte ex alica & phthiſin & tuſſim ſanari, vel recenti, cum mulſo liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur, rutæque ramo permiſceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ ſevi cyatho, & lactis pari menſura, deploratum phthiſicum convaluiſſe certus auctor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerem

CAPUT XVII.

INTERPRETATIO.

a *Et ne.*] Et ne febris recurrat, continendum remedium uſque in ſeptimam acceſſionem.

NOTÆ.

bonis in collo vel brachio ſuſpenſum, poſt ſeptimam acceſſionem, diſcutit quartanam. Auctor libri, qui Kiranidum Kirani inſcribitur, lib. 2. pag. 76. *Stercus felis cum oleo liliaceo inunctum febres ſanat.*

6. *Iidem Magi.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 6.

7. *Coagulum.*] Plinius Valer. loco proxime cit.

Sect. LXVII. 1. *Melancholicis.*] Μελαγχολικοὶ, qui atra bile, furore, inſania laborant: cujus affectionis ſpecies quædam apud medicos hypochondriaca nominatur.

2. *Lethargicos.*] Ληθαργικοὶ, qui morbo laborabant, quem Latini veternum appellant. *Marcor* eſt, *& inexpugnabilis pæne dormiendi neceſſitas,* inquit Celſus lib. 3. cap. 20. Dictum ἀπὸ τῆς λήθης, hoc eſt, ab oblivione: nam eo vitio memoriæ ſedes torpet.

3. *Caprini cornus &c.*] Celſus, lib. 3. cap. 20. *Hos agros quidam ſubinde excitare nituntur his, quæ per* (lege *per quæ*) *ſternutamenta evocantur: & his, quæ odore fœdo movent: qualis eſt cruda lana ſuccida, piper, veratrum, caſtoreum, acetum, allium, cæpa: juxta etiam galbanum incendunt, aut pilos, aut cornu cervinum,* &c. Sic etiam Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 10. *Ad lethargicos.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 7.

4. *Macræ ſuis.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 61.

5. *Carnes aſininæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

profuisse scripserint in passo : & cervi pulmonem, maxime subulonis, siccatum in fumo, tritumque in vino.

LXVIII. [1] Hydropicis auxiliatur urina vesicæ apri paulatim data in potus : efficacius quæ inaruerit cum vesica sua. Fimi taurini maxime, sed & bubuli, [2] de armentivis loquor ([3] quod bolbiton vocant,) cinis cochlearium trium in mulsi hemina, bovis feminæ in mulieribus, & ex altero sexu in viris, quod veluti mysterium occultarunt Magi. [4] Fimum vituli masculi illitum : Fimi vitulini cinis cum semine staphylini, æqua portione ex vino : sanguis caprinus cum medulla. [5] Efficaciorem putant hircorum, utique si lentisco pascantur.

LXIX. Igni sacro ursinus adeps illinitur : maxime qui est ad renes : [1] vitulinum fimum recens, vel bubulum : caseus caprinus siccus cum porro : [2] ramenta pellis cervinæ dejecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi spuma, aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, asinini fimi cinis cum butyro. [3] Papulis nigris, caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. [4] Pusulis suilli fimi cinis aqua illitus, vel cornus cervini cinis.

LXX. [1] Luxatis recens fimum aprinum vel suillum : item vitulinum : verris spuma recens cum aceto : fimum caprinum cum melle : [2] bubula caro imposita. Ad tumores fimum suillum in testa calefactum tritumque cum oleo. Duritias corporum omnes mollit optime adeps e lupis illitus. [3] In his quæ rumpere opus est plurimum proficit

Notæ.

Sect. LXVIII. 1. *Hydropicis . . . urina vesica apri.*] Sic libri omnes. Caprinam tamen urinam ad eundem usum laudat Diosc. lib. 2. cap. 99. Αἰγὸς δὲ (οὖρον) ὕδρωπα τὸν ὑπὸ σάρκα &c.

2. *De armentivis.*] Armentivus (non armentinus,) armentitius, & armentalis, idem sonant : bovem, equumve scilicet, qui sit ex armento.

3. *Quod bolbiton.*] Βόλβιτον, fimus bubulus. Festus bulbitare Latinis hinc inflexum putat, quod significat puerili stercore inquinare.

4. *Fimum vituli.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 12. Theodorus Priscianus, lib. 4. *Ad hydropem : Vituli masculi stercore cum aceto acri permixto, spisse venter liniendus est : tamen, ut ante ipse hydropicus toto corpore dropacetur :* hoc est, dropace quod est unguenti genus, liniatur.

5. *Efficaciorem.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 17. *Ad hydropicos*, non hircinum sanguinem, sed lotium commendat.

Sect. LXIX. 1. *Vitulinum . . . . . vel bubulum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 34.

2. *Ramenta &c.*] Plane totidem Plinius Valer. loc. cit.

3. *Papulis.*] Papula, pusula est, sive tuberculum, quod jejunæ salivæ defricatione curatur. Papulis cutis exasperatur, ruber, leniterque roditur. Ardentes papulæ, Maroni, lib. 3 Georg.

4. *Pusulis.*] *Papulis* habet Plinius Valer. qui hunc locum exscribit, lib. 3. cap 39. sed perinde est.

Sect. LXX. 1. *Luxatis.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 47.

2. *Bubula caro.*] Vide Notas & Emend. num. L.

3. *In his quæ rumpere.*] In abscessibus quæ recludere & aperiri necesse est. Diosc. lib. 2. cap. 98.

fimum

fimum bubulum in cinere calefactum, [4] aut caprinum in vino vel aceto decoctum. [5] In furunculis sevum bubulum cum sale: aut si dolor est, intinctum oleo, liquefactum sine sale, similique modo caprinum.

LXXI. In ambustis ursinus adeps cum lilii radicibus: aprinum aut suillum fimum inveteratum: setarum ex his [1] e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus: tali bubuli cinis cum cera & medulla cervina, vel tauri: [2] fimum leporis. Et caprarum fimus sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. [3] Nec quidquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æque, quibusvis pellibus inveteratis, calceamentisque etiam decoctis. [4] Rhodiacum fidelissimum: coque pictores & medici utuntur. Id quoque quo candidus, eo probatius. Nigrum & lignosum damnatur.

LXXII. [1] Nervorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utilissimum putant, vel putrescente nervo. Spasmata, & percussu vitiata, fimo aprugno curant, vêre collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos rotave, vulneratos: & quoquo modo sanguine contuso, vel si recens illinatur. Sunt qui incoxisse aceto utilius putent. [2] Quin & in potu farinam eam ruptis, convulneratisque, & eversis, ex aceto salutarem promittunt. [3] Recentiores cinerem ejus ex aqua bibunt. Feruntque & Neronem principem hac potione recreari solitum, [a] [4] cum sic quoque se trigario approbare vellet.

INTERPRETATIO.

a *Cum sic.*] Cum sic quoque *sanata facie* equorum agitatori probari se vellet.

NOTÆ.

4. *Aut caprinum.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 28. *Ad tumores: Caprinum stercus impositum non patitur consurgere tumorem.*

5. *In furunculis.*] Totidem plane syllabis Plinius Valer. lib. 3. cap. 32.

Sect. LXXI. 1. *E penicillis tectoriis.*] Penicilli sunt, quibus parietes inalbantur. Est enim tectorium illinimentum istud, quod quasi pavimentum est, incrustatioque, ex calce ut plurimum, aut e gypso.

2. *Fimum leporis &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: Fimus leporis & capræ illinitur æquis portionibus.*

3. *Nec quidquam.*] Plinius Valer. cap. cit. *Ambustis sanandis. Gluten taurinum remissum, sicut solet a fabris remitti, sine cicatrice sanat.*

4. *Rhodiacum fidelissimum.*] Nempe ad ambusta sananda glutinum Rhodiacum in primis valet. Diosc. lib. 3. c. 101. Κόλλα, ἣν ἔνιοι ξυλοκόλλαν καλοῦσιν, ἢ ταυροκόλλαν, καλλίστη ἐστὶν ἡ Ῥοδιακή, ἐκ τῶν βοείων βυρσῶν σκευαζομένη. Ἔστι δὲ λευκὴ καὶ διαυγὴς ἡ τοιαύτη· ἡ δὲ μέλαινα ἥττων ... Πυρίκαυστά τε οὐκ ἐᾷ φλυκταινοῦσθαι &c. *Non patitur ambusta attolli in pusulas*, &c.

Sect. LXXII. 1. *Nervorum doloribus &c.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 25. *Ad nervorum contractionem.* Marcellus Empiricus, cap. 35. pag. 240. & 241.

2. *Quin & potu.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 47. plane ad verbum.

3. *Reverentiores.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Cum sic quoque se trigario.*] Sic libri omnes editi, cum Reg. 2. alisque M S S. Est autem ille trigarius, qui cir-

[5] Proximam suillo fimo vim putant.

CAPUT XVIII.

LXXIII. [1] Sanguinem sistit coagulum cervinum ex aceto: [2] item leporis. [3] Hujus quidem & pilorum cinis: [4] item ex fimo asini cinis illitus. Efficacior vis e maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluvium imposito: similiter ex equino capite & femine. [5] Aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus vel fimi ex aceto. [6] Hircini vero jocineris dissecti sanies efficacior: & cinis utriusque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris vinarii duntaxat cinis, cum pari pondere resinæ: quo genere sistitur sanguis, & vulnus glutinatur. Hœdinum quoque coagulum ex aceto, & feminum ejus combustorum cinis, similiter pollere traduntur.

LXXIV. [1] Hulcera sanat in tibiis cruribusque adeps ursinus, admixta rubrica. [2] Quæ vero serpunt, fel aprugnum cum resina & cerussa: maxillarum apri vel suum cinis: fimum suum illitum siccum: item caprinum ex aceto subfervefactum. [3] Cetera purgantur & explen-

NOTÆ.

censibus trigas equarum agitaret. A trigis nomen habet: nam ut bigæ, quadrigæque, sic & trigæ appellatæ olim. In Glossis Philoxeni, *Trigarium* locus est in quo exercentur equi, Italis *Maneggio*: unde & Gallis, *le Manége*: Τρί-πους ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. P. Victor in descriptione Urbis Romæ, regione nona, *Trigaria septa* collocat: ubi & alter incertus auctor *Trigarium* habet. Tamen Reg. 1. codex hoc loco *strigario* præfert, quod quidam magis probant. Favere certe Papias videtur in Vocabulario: *Striga*, inquit, *castrense vocabulum, vel intervallum turmarum, in quo equi stringuntur: unde & strigosi dicuntur corpore macilento.*

5. *Proximam suillo.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 47.

Sect. LXXIII. 1. *Sanguinem sistit.*] Marcellus Empiricus ad verbum, cap. 31. pag. 222.

2. *Item leporis.*] Idem Marcellus, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 64.

3. *Hujus quidem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 21. *Sanguini ex vulneribus sistendo: Leporis pili de subtus mento mollissimi imponuntur.*

4. *Item fimo asini.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 12. *de fluxu sanguinis narium: Fimi asini combusti pulvere, cum oleo roseo mixto, collyria facta supponimus.* Auctor Kiranidum, pag. 89. *Fimus asini omnem fluxum sanguinis sistit* Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 25. *Olfactus recentis asini stercoris, sanguinis e naribus sistit fluxum.*

5. *Aut fimi vitulorum.*] Vaccæ similiter, si Habdarrahmano fides, cap. 6. pag. 47. *Stercus vaccæ combustum, contusum, & subactum melle apum, si oblinies naribus, sistet fluxum sanguinis illarum.*

6. *Hircini vero jocineris.*] Sextus Platon. cap. 4. ad capream id retulit, cujus est, ut silvestrium ceterarum, vis in medendo potentior, quemadmodum alibi monuimus. Sic enim ille, tit. 3. *Ad sanguinem fluentem: Capreæ jecur combustum & aspersum, sanguinem sistit.* Et tit. 4. *Ad sanguinem de naribus profluentem: Capreæ jecur contritum, & ex aceto in naribus offultum, sanguinem mire sistit.*

Sect. LXXIV. 1. *Hulcera sanat.*] Marcellus Empir. totidem verbis hæc omnia refert, cap. 34. pag. 232.

2. *Quæ vero &c.*] Marcellus idem, loc. cit.

3. *Cetera .... butyro.*] Marcellus Empir. loc. cit.

tur butyro : cornus cervini cinere, vel medulla cervi : felle taurino cum cyprino oleo, [4] aut irino. Fimum recens ſuum, vel inveterati farina illinitur vulneribus ferro factis. [5] Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cum ſucco porri, aut lacte mulierum, vel ſanguis aridus cum cotyledone herba. [6] Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis aſperſum vino : [7] gangrænas urſinum fel penna illitum : [8] aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt hulcera inſperſus. [9] Sanguis equi adrodit carnes ſeptica vi : item fimi equini inveterati favilla. Ea vero quæ phagedænas vocant in hulcerum genere, corii bubuli cinis cum melle. [10] Caro vituli recentia vulnera non patitur intumeſcere : fimum bubulum cum melle. [11] Feminum vituli cinis ſórdida hulcera, & quæ cacoëthe vocant, e lacte mulieris ſanat. [12] Recentes vero plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutum. [13] Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle, purgat hulcera. Quæ vero ſerpant, cohibet ſevum cum cera : item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoëthe, hœdi feminum cinis e lacte mulieris. [14] Et ad carbunculos, ſuis feminæ cerebrum toſtum illitumque.

LXXV. [1] Scabiem hominis, aſininæ medullæ maxime abolent, [2] & urinæ ejuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam, quod [a] in ju-

Interpretatio.

a *In jumentis.*] In jumentorum ſcabie.

Notæ.

4. *Aut irino.*] Vide Notas & Emend. num. LI.

5. *Phagedænis &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

6. *Carcinomata &c.*] Iiſdem verbis Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

7. *Gangrænas.*] Auctores laudati locis proxime cit.

8. *Aſini &c.*] Iidem locis proxime appellatis.

9. *Sanguis equi.*] Idcirco in ſeptica ſive erodentia medicamenta equorum admiſſariorum ſanguinem addi auctor eſt Dioſc lib. 2. cap 97. Τὸ δὲ τῶν ἐχυτῶν ἵππων, (αἷμα) σηπτικαῖς μίγνυται.

2. *Coagulo vituli.*] Et de vitulina carne, & de fimo bubulo plane ſubſcribit Plinius Valer. 3. cap. 20.

11. *Feminum vituli.*] Vide Notas & Emend. num. LII.

12. *Recentes vero.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 20.

13. *Caſeus caprinus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. *Caſeus caprinus ſiccus ex aceto & melle purgat hulcera : Quæ ſerpunt, cohibet ſevum caprinum cum cera : id etiam additis ſulphure & pice purgat.*

14. *Et ad carbunculos.*] Plinius Valer. lib. 3 cap. 30. *Suis cerebrum :* Marcellus Empiric. cap 33. *Verris cerebrum* dixit.

Sect. LXXV. 1 *Scabiem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

2. *Et urinæ ejuſdem.*] Q. Serenus, cap. 7. pag. 128.

Illotus ſudor, vel copia nobilis eſcæ
Sæpe gravi ſcabie correptos aſperat artus.
Ergo lutum prodeſt membris adhibere fricatis,

mentis proficit cum resina calida : [3] glutinum taurinum in aceto liquefactum, addita calce : fel caprinum cum aluminis cinere : [4] boas fimum bubulum : unde & nomen traxere. [5] Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti : iterumque, cum inarescat, illito, & postero die abluto cinere lixivio.

LXXVI. [a] Spinæ ac similia corpori extrahuntur felis excrementis : [1] item capræ ex vino : [2] coagulo quocumque, sed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum visci pari pondere, aut cum propoli. [3] Cicatrices nigras sevum asininum reducit ad colorem. [4] Fel vituli extenuat calefactum. Medici adjiciunt myrrham & mel & crocum, æreaque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiscent.

CAPUT XIX. LXXVII. [1] Mulierum purgationes adjuvant fel tauri in lana succida appositum. Olympias Thebana addit [2] hyssopum & nitrum.

INTERPRETATIO.

[a] *Spinæ.*] Spinæ ruborum ac similes aculei infixi corpori.

NOTÆ.

Quod facit ex asino saccatus corporis humor.
Nec pudeat tractare fimum quod sucula fudit.

Adstipulatur & Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

3. *Glutinum taurinum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 101. glutinum taurinum pariter admonet in aceto resolutum, impetigines leprasque summæ cutis abstergere. Sextus Platon. cap XI. de tauro, tit. 13. *Ad faciem splendidam faciendam : Membrum tauri in aceto maceratum, & illitum, splendidam facit faciem :* Quia scilicet ita maceratum, dat glutinum candidandæ cuti idoneum.

4. *Boas.*] De hoc vitio egimus lib. 24. sect. 35. MSS. hoc loco *bovas* exhibent : a bove, ut Plinius ait. Sed de ea etymo Vossium vide.

5. *Canum scabies.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

Sect. LXXVI. 1. *Item capræ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

2. *Coagulo &c.*] Hæc ad verbum exscripsere Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. loc. cit.

3. *Cicatrices.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 46.

4. *Fel vituli.*] Hoc medicamentum non ad quaslibet, sed ad oculorum tantummodo cicatrices pertinet, ut ex Marcello Empirico cap. 8. pag. 68. *Fel vituli*, inquit, *diligenter collectum ad cotylæ mensuram in vas æreum mittitur, tenuique igne admoto ita excoquitur, ut spissetur : deinde mellis boni tantum mittitur, quantum fellis illius decocti remanserit : Adjiciuntur postea myrrhæ tritæ drachmæ duæ, & croci una, & æris flos pauxillum : ac postea simul omnia diu coagitata ad tertias decoquuntur : quod medicamen in pyxide ærea debet reponi, satis utile & leucomatis, & cicatricibus, & omnibus vitiis oculorum, si assidue inde & opportune inungantur.*

Sect. LXXVII. 1. *Mulierum .... fel tauri.*] Nec apposítu tantum, sed & potu juvare auctor est Hippocrates, lib. de nat. mul. text. 105 pag. 413. Plinio fere Habdarrahmanus adstipulatur, cap. 6. pag. 40. Ecchellensi interprete : *Ad provocanda menstrua, recipe pondus duarum drachmarum fellis tauri, ac tantundem granorum myrti : contundantur grana, liquefiant deinde in felle, & admisceantur cum melle apum : quo facto madefacito in hujusmodi mixtura lanam, indito vulvæ, statim provocantur menstrua.*

2. *Hyssopum & nitrum.*] Sic MSS. om-

[3] Cornus cervini cinis potus. [4] Item vulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum [5] cum opio appositum obolis binis. [6] Vulvas & pilo cervino suffire prodest. [7] Tradunt cervas, cum senserint se gravidas, lapillum devorare: quem in excrementis repertum, aut in vulva (nam & ibi invenitur) custodire partus adalligatum. Inveniuntur & ossicula in corde & in vulva, perquam utilia gravidis parturientibusque. Nam de pumice, qui in vaccarum utero simili modo invenitur [8] diximus in natura boum. Lupi adeps illitus vulvas mollit: dolores earum, jecur. Carnes lupi edisse parituris prodest: aut si incipientibus parturire sit juxta qui ederit, adeo ut etiam [a] contra illatas noxias valeat. Eundem supervenire, perniciosum est. Magnus & leporis usus mulieribus. Vulvas adjuvat pulmo aridus potus: profluvia jecur [9] cum Samia terra ex aqua potum: secundas coagulum: caventur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri succo, vellere appositum, abortus mortuos expellit. [10] Si vulvæ leporum in cibis sumantur, ma-

INTERPRETATIO.

[a] *Contra.*] Contra illata veneficia.

NOTÆ.

nes, quos vidimus. Sunt qui *œsypum* legi malint, quod hanc vim pellendi menstrua Dioscorides œsypo afferat, lib. 2. cap. 84. Καὶ ἔμβρυα καὶ ἔμμηνα ἐν ἐρίῳ προστιθέμενος ἄγει.

3. *Cornus cervini.*] Muliebri profluvio mederi eum cinerem auctor est Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 6.

4. *Item vulvas.*] Diosc. lib. 2. cap. 63.

5. *Cum opio.*] Sic Reg. 1. & editi. In Reg. 2. & Chiffl. *cum apio.* At iidem MSS. inferius, hac sect. *opii.*

6. *Vulvas & pilo.*] Sextus Platon. cap. 1. de cervo, tit. 16. *Ad aborsum: Ex pilis cervinis suffumigabis, & mulier sanabitur.*

7. *Tradunt cervas.*] Sextus Platon. loc. cit. tit. 17. *Ad aborsum: Lapis, qui in vulva aut in ventriculo cervi invenitur, phylacterium est prægnanti, & perficit ut partum perferat.... Simili ratione ossicula inveniuntur in corde cervi, aut in vulva ejus, quæ idem præstant.*

8. *Diximus.*] Libro XI. sect. 79. *Et in juvencarum secundo ventre pilæ rotunditate nigricans tofus, nullo pondere: singulare, ut putant, remedium ægre parientibus, si tellurem non attigerit.* Hic Plinium Dalecampius μνημονικοῦ ἁμαρτήματος temere incusarat.

9. *Cum Samia terra.*] Ad mulierum purgationes Samiam terram nigram acetabuli mensura potam ex aqua; commendat Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 179.

10. *Si vulvæ leporum.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 13. *Ut mulier masculum concipiat & pariat: Leporis vulvam siccam derasam in potione vini bibant utrique, & mulier, & masculus. Nam si mulier sola biberit, androgyne nascitur: hoc est, nec masculus, nec femina. Item leporis testiculum post purgationem suam mulier si cum vino contritum accipiat, masculum pariet. Leporis coagulum ad drachmas quatuor in potione datum vini, feminæ de femineo, & masculo de masculino: & mox faciant coïtum, & post abstineant se, statim concipit:* &c. Q. Serenus, cap. de conceptione & partu:

Irrita conjugii sterilis si munera languent...
Aut igitur leporis consumit femina vulvam &c.

res concipi putant. Hoc & testiculis eorum, [11] & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum his quæ parere desierint, restibilem fecunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis saniem & viro Magi propinant. Item virgini novem grana fimi, [b] ut stent perpetuo mammæ. Coagulum quoque ob id cum melle illinunt: sanguinem, ubi evulsos pilos renasci nolunt. Inflationi vulvæ, fimum aprugnum suilkimve cum oleo illini prodest. Efficacius sistit farina aridi, ut aspergatur potioni, vel si gravidæ aut puerperæ [12] torqueantur. Lacte suis poto cum mulso adjuvantur partus mulierum. Per se vero potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita sanguine feminæ suis, minus crescent. Si dolent, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle sumptum, & purgationes earum adjuvat. Sanat & vulvarum exhulcerationes ejusdem animalis sevum inveteratum, & in vellere appositum duritiem vulvarum emollit. Per se vero recens vel inveteratum, ex aqua illitum, psilothri vim obtinet. Ejusdem animalis lien inveteratus, ex aqua illitus mammis, [c] abundantiam facit: [d] vulvas suffitu corrigit. [13] Ungulæ asininæ suffitæ partum maturant, [e] ut vel abortus evocetur: [f] nec aliter adhibentur, quoniam viventem partum necant. [14] Ejusdem animalis fimum si recens imponatur, profluvia sanguinis mire sedare dicitur. Necnon & cinis ejusdem fimi, qui & vulvæ prodest impositus. [15] Equi spuma illita per dies XL. prius quam primum nascantur pili, restinguuntur. Item cornus cervini decocto: melius, si recentia sint cornua. [16] Lacte equino juvantur vul-

INTERPRETATIO.

b *Vt stent.*] Ut ne tumeant, crescantve.

c *Abundantiam.*] Lactis copiam.

d *Vulvas.*] Conversiones vulvæ.

e *Vt vel.*] Ita ut etiam partus mortuos expellant.

f *Nec aliter.*] Nec nisi in suffitu adhibentur.

NOTÆ.

11. *Et coagulo profici.*] Hoc referre se ex aliorum sententia Plinius abunde prodit. Dioscor. e contrario, lib. 2 cap. 85: leporis coagulo conceptionem impediri significat. *Restibilis fecunditas*, ea est, quæ in sequentem quoque annum veluti resistat.

12. *Torqueantur.*] Inflationibus, ac torminibus.

13. *Vngulæ asininæ.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 24. *Prægnantem mulierem si ungula asini suffies, emittit infantem mortuum, vel vivum.*

14. *Ejusdem animalis.*] Idem Ægyptius, loc. cit. *Asini contusum stercus cum vino aut melle potum sanguinis eruptionem sistit, sive eruptio illa sit ex partibus inferioribus, sive superioribus, sive ex naribus, aut sanguis menstrualis*, &c.

15. *Equi spuma.*] Sextus Platon. cap. 16. de equo, tit. 2. *Ne puero investi pili exeant: Equi spuma si puero investi pectinem*, (hoc est, pubem) *linieris, pili ejus non crescunt, nec generantur.*

16. *Lacte equino.*] Habdarrahmanus, cap. 2. pag 17. *Lac equæ recens & calidum adhoc, si eo per modum clysteris utatur mulier, vulvæ curabit hulcera.*

væ [g] collutæ. Quod ſi mortuus partus ſentiatur, [17] lichen ex aqua dulci potus ejicit. [18] Item ungulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vulvas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam vulvam aperit fel bubulum roſaceo admixto, foris vellere cum reſina terebinthina impoſito. Aïunt & ſuffitu fimi e mare bove, procidentes vulvas reprimi, partus adjuvari: conceptus vero vaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus vexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari [19] Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine, ac melle, medicatis locis ante coïtus. Vitulinum quoque fel, in purgationibus ſub coïtu aſperſum vulvæ, etiam duritiam ventris emollit, & profluvium minuit umbilico perunctо, atque in totum vulvæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere denarii, opii [h] tertia, admixto amygdalino oleo, quantum eſſe ſatis appareat: hoc in vellere imponunt. Maſculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum, ſervatur ad vulvas. Carnem vituli ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptum, mares parituras promittunt. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum ſevo, exhulcerationibus vulvarum impoſita prodeſt. Item adeps vulpium, [20] excrementumque felium: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. [21] Caprino cornu ſuffiri vulvam, utiliſſimum putant. Silveſtrium caprarum ſanguis [22] cum palma marina pilos detrahit. Ceterarum vero fel, callum vulvarum emollit inſperſum, & a purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri vis efficitur, ſi evulſis pilis triduo ſervetur illitum. Profluvium, quamvis immenſum, urina capræ pota ſiſti, obſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur.

Interpretatio.

[g] *Collut.*] Infuſo clyſtere.

[h] *Tertia.*] Tertia *denarii parte.*

Notæ.

17. *Lichen ex aqua.*] De hoc lichene dictum eſt ſect. 49.

18. *Item ungulæ.*] Habdarrahmanus, cap. 2. pag. 17. *Si lacte equino utatur mulier per modum ſuffumigii, addita equi ungula, educitur demortuus infans, vel aduſta ſecundina.* Hoc ipſum equi axungiæ, niſi vitioſus is locus eſt, Sextus Platon. adſcribit cap. 16. de equo, tit. 4. *Ad mortuum partum: Equi axungia ſuffumigata ejicit mortuum partum foras, & ſecunda ſequitur.*

19. *Olympias Thebana .... felle taurino.*] Habdarrahmanus, cap. 6. pag. 46. eo felle ad labrum vulvæ appenſo, ante coïtum, donec vulva fel ad ſe trahat, id ſi ter fiat, fecunditatem ſpondet.

20. *Excrementumque felium.*] Sextus Platon. cap. 18. *de cata*, hoc eſt, de fele: tit. 2. *Ad profluvium mulieris: Catæ ſtercus cum reſina & roſaceo ſuppoſitum reprimit.*

21. *Caprino cornu.*] Habdarrahmanus, cap. 9. pag. 65. *Cornu caprarum ſi difficultate pariendi laborans ſuffumigabitur, ut fumus ad labrum vulvæ aſcendat, facilior redditur partus.*

22. *Cum palma marina.*] Ita libri omnes, etiam M S S. quos quidem vidimus. Et recte quidem: de palmis quæ creſcunt in Hiſpaniæ maritimis, dictum eſt lib. 13. ſect. 6.

[23] Membrana caprarum in qua partus editur, inveterata, potuque sumpta in vino, secundas pellit. Hœdorum pilis suffiri vulvas, utile putant, & in profluvio sanguinis coagulum bibi, aut hyoscyami semen imponi. E bove silvestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri, dicit Osthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter fastidium nardo.

LXXVIII. [1] Infantibus nihil butyro utilius, per se & cum melle: privatim & in dentitione, & ad gingivas, & ad oris hulcera. [2] Dens lupi adalligatus infantium pavores prohibet, dentientique morbos: quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi equis quoque adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur. [3] Leporum coagulo illito ubere sistitur infantium alvus. Jecur asini, admixta modice panace, instillatum in os, a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur: hoc XL. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asini injecta, impavidos infantes facit. [4] Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præstant infantibus adalligati: efficacius, si terram non attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad hulcera manantia cum melle. Lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, hulcuscula oris. [5] Cerebrum capræ Magi per anulum aureum trajectum, prius quam lac detur, infantibus instillant contra comitiales, ceterosque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maxime puellas. [6] Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingivæ, faciles dentitiones faciunt.

Notæ.

23. *Membrana caprarum.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 29. *Ad secundas ejiciendas: Capra secunda ex vino pota mulierum secundas ejiciet.*

Sect. LXXVIII. 1. *Infantibus &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 42.

2. *Dens lupi*] Hanc vim oculo Habdarrahmanus adjudicat, cap. 23. pag. 96. *Oculus lupi dexter puero appensus, expellet ab illo timorem, qui ei accidit in somnio.*

3. *Leporum coagulo.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 17. *Ad infantium ventris fluxum, Leporis coagulum illinitum in sumine* (hoc est, in mamma) *mulieris*, &c.

4. *Dentes qui equis.*] Q. Serenus, cap. 60. *de infantibus dentientibus*, pag. 161.

Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Superstitiosius Sextus Platon. cap. 16. de equo, tit. 3. *Ad dentium dolorem: Equi dentes qui primum nati fuerint, si dentem qui dolet, tetigerint, remedio erunt. Nam & si infans equi rostrum basiaverit, dentium dolorem non sentit: & nec equus mordebit infantem.* Theodorus Priscianus, lib. 4. *Ad dentitionem infantium, equinus dens auxiliatur.* Plinii nostri verba summa fide transcribit Plinius alter Valer. lib. 1. cap. 42.

5. *Cerebrum capræ.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 16. *Caprea cerebrum per anulum aureum trajectum, si dederis infanti ad glutiendum antequam lac sugat, efficit ut nec caducus fiat, nec phantasma incurrat.*

6. *Lacte caprino.*] Q. Serenus, cap. 60. pag. 162. de infantibus dentientibus:

LXXIX.

LXXIX. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis [1] Cato arbitratur: vulgus & gratiam corpori in VIIII dies, frivolo quidem joco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. [2] Magi felle capræ, ſacrificatæ duntaxat, illito oculis, [3] vel ſub pulvino poſito, ſomnum allici dicunt. [4] Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis.

LXXX. Coïtus ſtimulat fel aprugnum illitum: item medullæ ſuum hauſtæ: [1] ſevum aſininum, anſeris maſculi adipe admixto illitum. Item a coïtu equi [2] Virgilio quoque deſcriptum virus, & teſticuli equini aridi, [a] ut potioni interi poſſint, dexterve aſini teſtis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali. Ejuſdem a coïtu ſpuma collecta roſeo panno, & incluſa argento, ut Oſthanes tradit. [b] Salpe genitale in oleum fervens mergi jubet septies, eoque perungi pertinentes partes. [3] Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri a coïtu urinam, lutoque ipſo illini pubem. At e diverſo muris fimo illito co-

INTERPRETATIO.

[a] *Ut potioni.*] Ut potioni adſpergi contriti poſſint.

[b] *Salpe.*] Salpe *obſtetrix* genitale *aſini* mergi jubet &c.

NOTÆ.

Aut teneris cerebrum gingivis illine porci:
Aut leporis niveum bibitur cum lacte caprino.

Plinius Valer. lib. 1. cap. 42. *Ad dentitionem, quando infantes dentiunt: Lacte caprino & leporis cerebro gingivæ perfricantur.* Sed & canino lacte idem præſtari docuit Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 4. *Ad dentes infantum.* Cerebro leporum, idem cap. 2. de lepore, tit. 2.

Sect. LXXIX. 1. *Cato.*] Citatur a Diomede lib. 1. pag. 358. *Cato ad filium, vel de Oratore: Lepus multum ſomni adfert, qui illum edit.*

2. *Magi felle capræ.*] Sextus Platon. de cornu id narrat, non de felle. Sic enim ille, cap. 5. de capro & capra, tit. 2. *Ad ſomnum. Cornu caprinum capiti infirmi, qui non dormit, ſuppoſitum, vigilias in ſomnum convertit.* Utrumque, ut remur, ex æquo futile ac ſuperſtitioſum.

3. *Vel ſub pulvino poſito.*] Hanc vim & cornu ipſi caprino Habdarrahmanus adſcribit, cap. 9. pag. 67. *Cornu capri valde albi comburatur, involvaturque ejus cinis in panniculo lineo, & ſupponatur capiti ægroti, qui non dormit, dummodo ipſe id ſciat, dormiet profecto, quandiu involucrum illud ſub capite ejus detinetur.* Nugæ.

4. *Sudores inhibet.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. XI.

Sect. LXXX. 1. *Sevum aſininum &c.*] Sextus Platon. cap. 14. de aſino, tit. 1. *Aſini adeps & anſeris maſculi mixtus, & ad anum appoſitus, concubitum præparat.*

2. *Virgilio quoque.*] Libro 3. Georg. verſ. 280.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod ſæpe malæ legere novercæ &c.

3. *Bialcon.*] Hæc vox in MSS. codicibus variis effingitur modis: *Diacon*, *Biacon*, &c. Verius, ut remur, *Dalion*, de quo dictum eſt in Auctorum indice.

hibetur virorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, jejuni cibo ſumptus eo die: item hœdinus.

CAP. XX. LXXXI. Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. [a] Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet plerumque) ſi quis collectum reponat, ſingultus remedium eſſe recordantibus quonam loco id repoſuerint. Jecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe, [2] & rumpi equos qui veſtigia luporum ſub equite ſequantur. [b] Talis ſuum diſcordiæ vim quandam ineſſe. In incendiis, ſi fimi aliquid egeratur e ſtabulis, [c] facilius extrahi, nec recurrere oves boveſque. Hircorum carnes virus non reſipere, ſi panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laſerve dilutum biberint. Nullas vero teredinem ſentire, Luna decreſcente induratas ſale. Adeoque nihil omiſſum eſt, ut leporem ſurdum celerius pingueſcere reperiamus. Animalium vero medicinas: [3] ſi ſanguis profluat jumentis, ſuillum fimum ex vino infundendum. [4] Boum autem morbis ſevum, ſulphur vivum, allium ſilveſtre, ovum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam, potu ſuum morbis mederi. Omnium vero quadrupedum morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi a vulpibus, qui jecur [d] animalis ejus aridum ederint: vel ſi pellicula ex eo collo inducta, galli inierint. Similia in felle muſtelæ. [5] Boves in Cypro contra

INTERPRETATIO.

[a] *Veſtigium.*] *Ferrea* equi ſolea.

[b] *Talis.*] Talos ſuum aïunt *geſtatos* concitare quodammodo diſcordiam.

[c] *Facilius.*] Facilius avocari e ſtabulis oves boveſque, nec eo deinde regredi.

[d] *Animalis.*] Vulpis.

NOTÆ.

Sect. LXXXI. 1. *Mira præterea.*] Idcirco duntaxat ea prodit, quod ſunt prodita, non quod vera putat.

2. *Et rumpi equos.*] Ilia equorum procidere ruptis inteſtinis. Obtorpeſcere ſolum equos calcatis lupi veſtigiis, ſcripſere, Pamphilus ἐν τῷ περὶ φυσικῶν; in Geopon. lib. 15. cap. 1. pag. 403. ὅτι λύκων ἴχνη πατήσαντες ἵπποι, ναρκῶσι τὰ σκέλη. Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 36. Phile, pag. 80. aliique, quos Plinius ipſe ſecutus eſt, ſect. 44. libri hujus. Simile iſtud Habdarrahmani, cap. 23. pag. 96. *Equa ſi lupinum lac conculcabit, ſtatim concidet.*

3. *Si ſanguis profluat jumentis.*] Simile Habdarrahmani placitum, cap. 27. de ſue, pag. 108. *Stercore admiſſarii ſuis ſubtiliter contuſo, & liquefacto in vino, ſi linietur ungula jumenti colliſa, ſanabitur.*

4. *Boum autem.*] Cato, de re ruſt. cap. 71. *Bos, ſi ægrotare cœperit; dato continuo ei unum ovum gallinaceum crudum, integrum facito devoret. Poſtridie caput ulpici conterito cum hemina vini, facitoque ebibat* &c. Eſt autem ulpicum allii genus, de quo ſuo loco diximus. Columella, lib. 6. cap. 4. *de vitiis boum & medicinis. Sæpe etiam languor & nauſea diſcutitur, ſi integrum gallinaceum crudum ovum jejunis faucibus inſeras, ac poſtero die ſpicas ulpici vel allii cum vino conteras, & in naribus infundas.*

5. *Boves in Cypro.*] Uti de pantheris dictum eſt, libro 8. ſect. 41. Venit id

tormina, hominum excrementis sibi mederi. [6] Non subteri pedes boum, si prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atque ipse defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut si vomerem, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus Larium, quo familia convenit, absumat: ac lupum nulli animali nociturum in eo agro, quandiu id fiat. Hinc deinde revertemur ad animalia sui generis, quæ aut placida non sunt, aut fera.

NOTÆ.

in usum proverbii, teste Suida: Βοῦς Κύπριος· ἐπὶ τοῦ χυδαίου καὶ ἀναισθήτου· φασὶ γὰρ τοὺς Κυπρίους βόας κοπροφαγεῖν. *Bos Cyprius. De homine futili & stupido. Nam boves Cyprii stercoribus vesci feruntur.* Hesychius: Βοῦς Κύπριος· κοπροφάγος, εἰκαῖος, ἀκάθαρτος. Σημαίνει δὲ ἀτοπίαν τῶν Κυπρίων· Καὶ Εὔδοξος ἀφηγεῖται ὅτι κοπροφαγοῦσι.

6. *Non subteri.*] Cato, de re rust. cap. 72. *Boves, ne pedes subterant, priusquam in viam quoquam ages, pice liquida cornua infima unguito.*

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXVIII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 2. I. UT *viventibus poculis.*] Sic libri omnes, tum editi, tum exarati manu, quos vidi, quosque non vidi. Eadem sententia dixit idem paulo ante Plinius: *Nec tacebimus quid in ipso homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia.* Quod qui non animadvertere, has voces variis modis solicitarunt: Pintianus extrita voce *viventibus*, *ut procul sint* legit. Gronovius, *ut juvantibus poculis:* ille audacius paulo: ingeniosius iste, quam verius. Adde his ea quæ diximus in Notis prioribus.

Sect. 3. II. *Quippe victimas cædi sine precatione non videtur referre, aut Deos rite consuli.*] Libri omnes editi, *nec Deos:* cetera cum optimæ notæ exemplari Reg. 2. plane congruunt. Ut intelligas quanti sit facienda Salmasii emendatio, ita legentis, in Solin. pag. 585. *Quippe victimas cædi sine precatione non videtur, referri ad deos, rite consuli.* Quanti quoque Jac. Gutherii interpretatio, qui lib. 4. de jure Pontif. cap. 14. pag. 431. Sic accipit, quasi diceretur nihil interesse, preces ad sacrificium funderentur, annon: ideoque τὸ *referre* delet.

Ibid. III. *Anno Vrbis DCIX.*] Constans hæc est librorum omnium, sive editorum, sive MSS. lectio: frustra enitente Paulo Merula, in Ennium, pag. 177. annum Urbis DXIX. substituere, ex epitome Liviana libri XX. ubi sic legitur: *Tutia Virgo Vestalis incestus damnata est. Bellum Illyriis &c.* Gestum enim id bellum constat anno DXXV. Verum aliam esse Tucciam a Tutia haud temere affirmamus: cum Tutiam Livius incestus damnatam: Tucciam Plinius, Dionysius Halic. aliique quos appellavimus, criminis suspicione liberatam prodant, hausta cribro aqua, & longo perlata spatio: quod miraculum Livii etiam epitomator delibasset, si de Tutia affirmari vere potuisset.

Ibid. IV. *De tota conjectione.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique: non, ut editi, *conjectatione.* Conjectio hoc loco controversia est: cum in jure dicatur *causam conjicere*, pro *agere.* Frustra Pintianus igitur, *dempta conjectatione*, vel *contestatione* legendum monet. Controversiam Plinius intelligit eam, quam multo pertractavit uberius, lib. 2. sect. 5. num curam agant superi rerum humanarum.

Sect. 4. V. *Carmen auxiliare.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non, ut editi, *auxiliari.* Sic etiam Ovidius, lib. 7. Metam. vers. 137.

Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque advocat artes.

Sect. 5. VI. *Cur ad primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem faustum ominamur?*] Ad Calendas Martias perperam hæc Dalecampius retulit, cum ad Januarias spectent, teste Ovidio, lib. 1. Fastor. ad Janum, vers. 175.

At cur læta tuis dicuntur verba Calendis,
Et damus alternas accipimusque preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat:
Omina principiis, inquit, inesse solent.

Et lib. 4. de Ponto, Eleg. 4. verſ. 23.

Ergo ubi, Jane biceps longum reſeraveris annum,
Pulſus & a ſacro menſe December erit: &c.
Curia te excipiet, patreſque ex more vocati.
Intendent aures ad tua verba ſuas.
Hos ubi facundos tua vox hilaraverit ore,
Utque ſolet, tulerit proſpera verba dies, &c.

Prudentio quoque, lib. 1. contra Symmach. verſ. 237.

Jano etiam celebri de menſe litatur
Auſpiciis epuliſque ſacris, &c.

Certe jam tum a primordiis fere urbis Romæ Numa rege inſtituente, Januarius anni menſis primus eſt habitus, ut refert Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 13. pag. 250. Columella, lib. XI. cap. 2. & ipſe rurſum Ovidius, lib. 1. Faſtor. verſ. 149.

Bruma novi prima eſt, veteriſque noviſſima Solis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.

Romuli quidem ætate principium anni ductum a Martio: ſed id antiquatum a Numa, Naſo teſtatur, lib. 3. Faſtor. verſ. 251. De ſtrenis Calendarum Januarii frequens apud Suetonium mentio, in Auguſto, & in Tiberio. Vide Lexicon Juridicum, verbo KALEND. JANUAR.

VII. *In inſula Cypro.*] Sic libri omnes editi, & MSS. præter Chiffl. & Reg. 2. in quibus *inſula Paro* legitur, haud dubio errore. Nam etſi de Pario Helleſponti oppido, paria Varro prodiderit, ipſeque Plinius lib. 7. ſect. 2. de Paro tamen inſula nihil apud ceteros ſcriptores compertum adhuc ejuſcemodi eſt. Neque quidquam idcirco cauſæ eſt, cur Plinium Salmaſius in jus vocet, pag. 348. in Solin. quaſi præpoſtere Parios, de quibus Varro, Pari inſulæ incolas eſſe arbitratus ſit: cum id ex vitioſo tantum uno, vel forſan altero exemplari colligat: & ipſe Plinius de Pario Helleſponti recte acceperit libro ſeptimo proxime appellato: ac denique Cyprum, non Parum, libri ceteri præ ſe ferant: in qua exſtitiſſe olim ejuſcemodi Ὀφιογενεῖς ex eo ſimile veri videtur, quod Ophiuſa ipſa olim cognominata eſt, teſte Ovidio, lib. 10. Metam. verſ. 229. Sect. 6.

Ipſa ſuas urbes, Ophiuſiaque arva parabat
Deſerere alma Venus.

VIII. *Quanquam illos religione tutatur & Faſcinus.*] In libris hactenus editis, *quanquam religione mutatur & faſcinus.* In antiquis exemplaribus legiſſe ſe Turnebus ait, *religione mutueatur.* Unde nos effingebamus olim, *religione cum tutatur,* infantem videlicet, de quo dictum eſt antea proxime. Sed in Reg. 2. cod. vidimus, *quanquam illos religione mutuatur & facinus:* quæ ſunt ſinceræ lectionis haud obſcura veſtigia, quam repræſentamus. Sect. 7.

IX. *Jubetque eoſdem reſpicere ſimilis medicina linguæ, ut ſit exorata a tergo Fortuna, gloriæ carnifex.*] Perturbata hactenus hujus loci interpunctio, crucem fixit interpretibus, criticiſque, Turnebo, Rhodigino, Dalecampio, ceteriſque. Sic enim legebatur: *Jubetque eoſdem reſpicere.* Mox nova inſtituta periodo, *Similis medicina linguæ:* quæ divulſa nullam probabilem efficere ſententiam queunt. Libri etiam omnes, conſpirante cenſenſu *carnifex* exhibent, id quod ipſa loci ſententia poſtulat, non, ut quidam emendant, *carnificem.* Nam ſi carnifex reſpicere retro jubet, ut diximus, reſpicere certe carnificem non jubet, ſed faſcinum: neque hæc vox *carnifex* in contextu Pliniano ad ſervum publicum, ſed ad Fortunam pertinet. Ibid.

X. *Quin & ejectus lapillus calculoſo.*] Sic libri omnes editi, & manu exarati: etſi in quibuſdam exemplaribus Dalecampius legi dicat, *Quin ex ejectis:* ejectoſque interpretetur, cæſo matris utero natos. Aſtute nimis excogitatum id ſane, ac difficile nimis inventu remedium. Cave tu quidquam immutes, receptam ſcripturam defendente & explicante Marcello Empirico, cap. 26. pag. 183. *Lapis,* inquit, *ex veſica hominis qualibet curatione ſublatus, ſi teratur, & ex vini cyathis tribus* Sect. 9.

calculoso potui detur, lapides vesicæ humanæ innatos efficaciter dissolvere creditur. Habdarrahmano quoque Ægyptio, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 38. *Item si suspendes super laborantem calculis vesicæ calculos, quos alius egessit, comminuentur calculi, & curabitur laborans.*

Sect. 10. XI. *Æschines .... excrementorum cinere anginis medebatur, ... & carcinomatis.*] In libris ad hunc diem editis, *ex crematorum cinere* legitur, insigni menda: quam præter codices Reg. 2. & Chiffl. editionemque Venetam ac Parmensem, quæ sunt omnium vetustissimæ, in quibus *excrementorum* diserte legitur, emendat egregie locus Sexti Platonici, cap. 17. de puero, tit. 9. *Ad canceromata: Hominis stercus combustum*, inquit, *& in hulcera cancerosa, & insanabilia aspersum, eo pro magno remedio utitor, quod melius appellatur Botrys.*

Sect. 12. XII. *Si vero ex aliis ossibus, impositis capiti ex eodem pisce ossiculis.*] In libris hactenus editis, *ex eodem osse ossiculis*. In Reg. 2. & Chiffl. *ex eodem vase*: quos ultro codices secuti sumus. Favet Marcellus Empiricus, cap. 15. pag. 112. *Si de pisce os faucibus hæserit, spinam mediam ejusdem piscis infringes: & aliquam partem ex ea, pollice & medicinali digito, super verticem ejus, cui os vel spina hærebit, appones: sed utilius erit, si nescienti id facias.*

Sect. 14. XIII. *Vngui, fricari cum ratione.*] *Vngui* & *unguo*, dici pro *ungi*, *ungoque*, vetusto more, ex Prisciano scimus. In libris vulgatis hactenus, *ungue fricari*, absurde: nam disparia ac diversa sanitatis tuendæ remedia nunc præscribuntur, neque ungue frictio peragitur, sed manuum injectu, circumactuque, τῶν χειρῶν ταῖς ἐπιβολαῖς τε καὶ περιαγωγαῖς αἱ ἀνατρίψεις γίγνονται, inquit Galenus, lib. 2. de sanit. tuenda, cap. 3. pag. 70. Frictioni vero unctio præmitti solita erat, ut docet idem, cap. 2. pag. 69. Et Celsus, lib. 1. cap. 3. *Tum multo oleo ungi, leniterque perfricari*, &c. Et lib. 3. cap. 22. de tabe: *Præter hæc, convenit ambulare locis quam minime frigidis, Sole vitato ... si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per se ipsum, sæpius eodem die .... Tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, frictionibus.* Iterumque, lib. 4. cap. 5. *Post exercitationem opus est unctione, frictione, balneo quoque nonnunquam:* &c. *Vngui* porro hoc loco ut scriberemus, codex Regius 2. admonuit, & Chiffl. cum Galeno.

Ibid. XIV. *Sol quoque remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest .... perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & postea frigida, saluberrimum intelligitur.*] In libris hactenus editis, *solum quoque* legebatur: *solium* alii, ex conjectura substituere ausi, hoc est, vas in quo sedentes lavantur. Verum & Chiffletianus codex, teste Dalecampio, & probatissimi alii, quos vidimus, *Sol* incredibili consensu exhibent: in quem unum sane id commode cadit, ut remediorum maximum appelletur. Sed præter exemplarium auctoritatem maximum emendationi nostræ pondus addit Cornelii Celsi testimonium: quo auctore didicimus, id quod a Plinio deinde adjicitur: de perfundendo capite, calida, frigidaque, tum solum, vel tum certe in primis adhiberi oportere, cum accepta a Sole aliqua offensio fuerit: qui cum sit per se quidem remediorum maximum, si nimium tamen eo utare, nocere potest. Sic enim ille, lib. 1. cap. 3. *Si quis vero exustus in Sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumque oleo corpus & caput. Deinde in solium bene calidum descendendum est: tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida.* Ubi & solium ipsum, & calida, frigidaque contra exustionem a Sole remedium est. Et capite quidem proxime subsequente, etiam citra Solis injuriam quæ sint balnei leges explanans, perfundi pariter calida frigidaque caput præcipit: verum ibi solium abdicat: plane ut utrumlibet ex iis locum Plinius spectarit, *solium* hoc loco dicere minime potuerit. Sic enim Celsus: *Si in balneum venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare: ibi ungi: tum transire in calidarium: ubi sudabit, in solium non descendere: sed multa calida aqua per caput se totum perfundere: tum tepida uti, dein frigida: diutiusque ea caput, quam ceteras partes perfundere: deinde id aliquandiu perfricare, novissime detergere, & ungere. Capiti nihil æque prodest, atque aqua frigida:* &c. Sol certe

inter remedia censetur ab eodem, libro 3. cap. 21. *Paulatim*, inquit, *evocandus æger est ad exercitationes, frictiones, Solem, sudationes, navigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convalescat.* Et lib. 4. cap. 16. *Exercitationes ... & cum his Sol, ignis, balneum.*

X V. *Sternumenta pinna gravedinem emendant.*] Hanc vocem *pinna*, quam libri *Sect. 15.*
omnes, etiam M S S. exhibent, concoquere Dalecampius non potuit: Maluit itaque, *sternutamenta capitis gravedinem* legere. Alii, ipsomet ita prodente, *capitis & narium.* Utrique contra exemplarium fidem, sententiamque scriptoris, cui lucem affert Philosophi locus e sect. 35. problem. 8. pag. 834. Διὰ τί πτερῷ τὰς ῥῖνας κινήσαντες πτάρνυνται .... Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ πταρμοῦ τῷ πτερῷ διαθερμάναντες, διαλύομεν εἰς πνεῦμα· πλείονος δὲ γενομένου, ἐξεώσαμεν. *Cur naribus penna tentatis sternutamentum movetur? .... Sternutamenti quoque ratio eadem est: cum enim penna movemus atque tepefacimus nares, humor in spiritum solvitur, quem mox redundantem expellimus.* Et alter Hippocratis, lib. 2. de morbis mul. tex. 18. pag. 547. Ἐς δὲ τὰς ῥῖνας .... πτερὸν ὄξει βάψαι, καὶ καθεῖναι· διαλεῖψαι δὲ τὰς ῥῖνας· ἢ τὸ πταρμικὸν προσθεῖναι &c. *Si nares vero .... aut pennam aceto tingito, & immittito, naresque illinito: aut sternutatorium apponito.*

X V I. *Et si quis mulæ nares.*] Libri vulgati, *si quis muris nares*, ita refingente *Ibid.*
Barbaro. Nam in Parmensi, *si quis muco nares.* In Reg. 1. *si qui mutare nares* In Reg. 2. *si quis muta naras.* In Chiffl. *si quis mutare nares.* Ut *mulæ* scriberemus, fecit in primis auctoritas clarorum virorum, præter vestigia sinceræ scripturæ, quæ sunt haud obscura. Auctor libri qui Kirani falso inscribitur, lib. 2. pag. 79. *Si quis habet frigidum catharrum, & osculatus fuerit nares burdonis, sanatur, etiamsi coryzam habet.* Ad fœtorem narium idem commendat Marcellus Empiricus, cap. 10. pag. 86. *Cui nares fœtebunt*, inquit, *remediabitur, si nares muli osculetur: Similiter proderit mulieri, si nares mulæ basiaverit.* Quibus e testimoniis intelliges obiter, mulum quoque burdonem vocari: quanquam alii de asino accipi volunt: qua de re Du-Cangii Glossarium consule.

X V I I. *Contra aurium pura, vermiculosque.*] Ita libri omnes, sive editi, sive *Sect. 18.*
manu exarati. Tamen in nescio quo vetusto exemplari legi *pituitam* non *pura* Dalecampius admonet: sed frustra, ac mendose. Nam Habdarrahmanus Ægyptius, Ecchellensi interprete, cap. 1. num. x 1. *Fluxum puris & saniei ex auribus sistit urina, si calefacta cum malogranatorum corticibus instillatur auribus: nec non vermes, qui ibi enasci solent, educit.* Sextus item Platon. cap. 17. de puero, &c. tit. 1. *Pueri vel virginis investis lotii*, inquit, ... *infunduntur fæces etiam auriculis quæ pus habent*, &c. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Pueri investis urina recens auriculæ dolenti & hulcerosæ instillata, omni humore siccato, & dolorem tollit, & hulcera mira celeritate persanat.* Et pag. 81. *Pueri impubis mingentis lotium exceptum & recens, ac tepidum, auriculæ suppuratæ instillatum, humore exsiccato dolorem tollit*, &c. Diosc. lib. 2. cap. 99. de urina vetere: ἐγκλυζόμενον καὶ ὦτα πυορροοῦντα στεγνοῖ, *purulentis auribus infusa, pus earum supprimit.*

X V I I I. *Corporum pruritus: nitro addito hulcera capitum, porrigines, nomas, Ibid.*
præcipue genitalium.] Nitrum addi anteriori medicinæ, hoc est, sanandis corporum pruritibus, observata hactenus in libris vulgatis interpunctio admonet: nos posteriori adsignavimus, admonitu Marcelli Empirici, cap. 4. pag. 41. *Puerile lotium*, inquit, *nitro admixtum, hulcera quæ erumpunt, loto capite mire deliniunt: expertum remedium.* Sexti quoque Platonici, cap. 17. de puero, &c. tit. *Ad capitis & corporis exhulcerationes, & furfures. Hominis lotium admixto nitro impositum, omnia vitia supra scripta sanat, & emendat.* Et tit. 7. *Ad callum in veretro*, &c. Habdarrahmani denique, Ægyptii Medici, interprete Ecchellensi, cap. 1. pag. 3. *Vrina cujuscumque hominis, nitro admixto, si canis morsui, aut scabiei, quæ in hulcera vera est, vel impetigni infundatur, eas absterget, & curat. Vrina inveterata, & contrita validius absterget humida hulcera capitis, & porriginem, ac scabiem, quam recens: nec non maligna hulcera, ne ulterius serpant per corpus, impedit.*

X I X. *Aurium quoque vitiis medetur admixto modice oleo.*] Sic omnes editi, *Sect. 21.*

cum Regio 1. cod. In Reg. 2. *admixio modice apio.* In Chiffl *opio.* Vulgatæ lectioni favet Marcellus Empir. cap. 9 pag. 82. *Purulentæ*, inquit, *& obtusæ auriculæ, & dolorem tolles, & auditum infirmatissimum reddes, si prius eluas eam lisere, cum recenti caprino, aut mulieris lacte permixto, deinde instilles tepidum fel caprinum cum oleo cedrino, æquis portionibus mixto.* Chiffletianæ, Archigenes apud Galenum, lib. 3. χτ' τόπους, cap. 1. pag. 397. Τὰ ὑπ' Ἀρχιγένους γεγραμμένα φάρμακα πρὸς ὤτων ἀλγήματα... Μηχανικῶς ὀλίγον σὺν γάλακτι γυναικείῳ.

Sect. 33. XX. *Iam mulso potentissimum.*] Sic restituimus admonitu codicis Chiffl. quin & ipsa scriptoris sententia ita postulante: antecedit enim, *additis totidem cyathis mulsi*, quæ nunc verba spectat. In editis perperam *musto.* In Reg. 2. *multo.*

Ibid. XXI. *Potisve pityocampes, buprestis, cantharidum, aut salamandræ venenis.*] Sinceram lectionem ex Reg. 2. cod. & eo quem Pintianus vidit, totidem apicibus repræsentamus: neglecta librorum hactenus editorum scriptura: *phthisicis, cantharidum, aut salamandræ, buprestis, aut pityocampes venenis.* Cui orationi prior eo nomine anteponi debet, quod expeditiorem ac planiorem intellectum habet: nec venena modo extrinsecus excepta, sed & intus hausta declarat. Sic etiam Diosc. lib. 2. cap. 77. Ποιεῖ δὲ τὸ πρόσφατον γάλα καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν θανασίμων φαρμάκων δηγμοὺς καὶ πυρώσεις, ὡς κανθαρίδος, ἢ πιτυοκάμπης, ἢ σαλαμάνδρας, ἢ βουπρήστεως. *Lac autem recens etiam efficax est contra rosiones & inflammationes a medicamentis exitialibus factas, uti a cantharide, pityocampe, salamandra, aut bupreste.* &c.

Ibid. XXII. *Contra gypsum, & cerussam, & sulphur.*] Inanis est hoc loco Dalecampii conjectura, qui Græcos arbitratur, unde hausit Plinius, θρύον scripsisse, hoc est, solanum manicum: Pliniumque incaute ac raptim θεῖον legisse, quæ vox sulphur sonat. Cum proxime antea Plinius dorycnii mentionem fecerit, quod idem plane est ac solanum. Neque vero citra noxam sumi genera omnia sulphuris queunt, si præsertim paulo largius hauriantur.

Ibid. XXIII. *Suillum utilissimum tenesmo, dysenteriæ &c.*] Ita libri omnes: etsi nihil Dioscorides de suillo. Quamobrem haud temere suspicamur unius litterulæ immutatione *ovillum* legi fortassis posse commodius: nam ovillum tenesmo pariter & dysenteriæ prodesse scribit Dioscorides, lib. 2. cap. 77.

Sect. 42. XXIV. *Digeremus enim in mala singula.*] Prius legebatur *in animalia singula*, plane contra veterum exemplarium fidem, Reg. 2. & Chiffl. quem religiose secuti sumus: contraque scriptoris sententiam, qui toto hoc deinceps reliquo volumine, ab hoc primum loco auspicatus, non in animalium, sed morborum genera, medicinas digerit. Adde hujus loci indicem, in quo diserte legitur: *Privatæ ex animalibus medicinæ digestæ in morbos.*

Ibid. XXV. *Item venter, quem centipellionem vocant.*] Sic optime codex Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi, *ventres, qui centipelliones vocantur.* Signat enim e gemino cervi ventre alterum tantum, ut diximus: secutus videlicet summum rei Medicæ auctorem Nicandrum, in Theriac. pag. 40. ubi hoc pariter medicamentum adsciscit adversus serpentium morsus:

Ἠὲ ἐλάφου νηδὺν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον,
Ἄλλοι δ' ἐσχατόεντα κεκρύφαλον· ὧν ἀπερύσας
Δραχμάων ὅσσον τε δύω καταβάλλεο μοίρας
Τέτρασιν ἐν κυάθοις μέθυος πολιοῦ ἀπομίξας.

Hoc est, Gorræo interprete:

Aut cervi ventrem, quem multi nomine echinum,
Reticulumque vocant, alto sub ventre latentem.
Exempta hæc præbe drachmarum pondere binûm,
Antiqui cyathis temeti mixta quaternis

Scholiastes vetus in eum locum, pag. 27. Ἰστέον δὲ ὅτι τρεῖς εἰσὶ κοιλίαι. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ ἄνω, κεκρύφαλος καλεῖται, παρὰ τὸ κρύπτειν τὴν τροφήν. Ἡ δὲ δευτέρα, ἐχῖνος, διὰ τὸ ἐχυρῶς ἔχειν τὴν τροφὴν, ἢ διὰ τὸ τραχὺ, ἵν' ᾖ πολύπτυχος. Τρίτη δὲ, ἡ ἀποκειτική, ceteraque quæ sequuntur, digna lectu.

XXVI.

XXVI. *Simili modo verrinum jecur, & fellis duntaxat fibra.*] In libris hactenus vulgatis, *exemptis duntaxat fibris*; ex interpolatorum videlicet officina, imperite prorſus: nam quid exemptis fibris ſuperſit jecoris ad medicinæ uſum, amabo, poſſit? In Reg. 2. cod & eo quem Pintianus vidit, totidem plane apicibus, *& fellis duntaxat fibra*, quæ ſincera ſane ſcriptura eſt, egregie ſtabilita Nicandri teſtimonio, in Theriac. pag. 40. ubi hanc ipſam medicinam tradit & explicat: *Ibid.*

Ἢ ἀπὸ κάπρου
Ἥπατος ἀκρότατον κέρσας λοβὸν, ὅς τε τραπέζης
Ἐκφύεται, νεύει δὲ χολῆς σχεδὸν ἠδὲ πυλάων.
Καὶ τὰ μὲν ἂν σύμμικτα πιεῖν δόθι, ἄνδιχα κόψας
Ὄξεος ἢ οἴνης· πλεῖον δ᾽ ἄκος ἕψεται οἴνης.

Gorræus interpres:

Aut cape ſummam
Aprugni fibram jecoris, quæ nata trapeza
Vergitur ad bilis follem, portiſque propinquat.
Hæc tuſa, & mixto diluta bibantur aceto,
Aut vino: virtus ſed longe maxima vino.

Τράπεζα & πύλαι τῆς τροφῆς, partes ſunt jecoris Anatomicis cognitæ. Sic paulo poſt ubi ſcripſimus X. *quatuor*, hoc eſt, denariûm quaternûm pondere, interpolatorum pari oſcitantia, *quatuor obolorum* in libris hactenus editis legebatur.

XXVII. *Omaſi quoque jure poto.*] Sic libri omnes poſt Hermolaum editi. Parm. editio, *Omnia ſeſami quoque jure poto*, improbanda penitus lectione, quanquam Pintianus approbat: neque enim medicinæ modo tractantur, quæ ex frugibus, ſed quæ ex animalibus peti poſſunt. Neque vero ex omaſo tantum, ut diximus, ſed & e pingui bubula carne jus prodeſſe ad aconita pellenda, auctor eſt Nicander in Alexiph. pag. 132. *Sect. 45.*

Καί τε βοὸς νεαγέντα περιφλιδόωντος ἀλοιφῇ
Τηξάμενος κρεάεσσι ποτῷ ἐγχανδέα νηδύν.

Ubi Scholiaſtes vetus: Καὶ μοσχαείου, inquit, κρέατος (ſic enim emendo, pro κέρατος) ἑψήσας περισφριγῶντος καὶ περιπλήθοντος τῷ λίπει, πλήρωσον τὸ ποτὸν ζωμοῦ. Καθ᾽ ὑπερβολὴν γὰρ ὁ τοιοῦτος ζωμὸς ὠφελεῖ. Gorræus Nicandri verſus ſic tranſtulit:

Pocula ſint etiam, quibus exſaturere, liquamen
Excocti vituli, atque in pinguia jura ſoluti.

Ζωμὸν βόειον, & κρέως λιπαροῦ ζωμὸν, jus bubulum e pingui carne bubula adverſus aconita commendat etiam Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. num. 137. pag. 120. & Scribonius Largus, Compoſ. 188. Quin & *omaſi cocti jure poto* ſatius fuerit fortaſſe ſcribi, cum in codd. Reg. 2. & Chiffl. *omaſi quoqui* legatur.

XXVIII. *Vtque non tædia animalium capillis increſcant.*] In libris editis, *inhæreſcant*. Nos ex Reg. 2. & Chiffl. *increſcant*. Favet Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. *Cornu cervinum in ſcobem limatum, & cum vino potum, lendes enecat, renaſcique non patitur.* Et pag. 43. *Cervini cornus ſcobes limatæ, & ex vino potui datæ, pedunculos in capite, lendeſque naſci non ſinunt.* *Sect. 46.*

XXIX. *Item fel ſcrofinum cum urina tauri.*] Libri omnes editi hactenus: *item fel hircinum.* Nos *ſcrofinum* reſtituimus, admonitu codicum Reg. 2. & Chiffl. tum vero adducti teſtimonio Marcelli Empirici, cap. 4. pag. 41. ita ſcribentis, *Lotio taurino caput ſi laveris, porriginem vetuſtiſſimam tollit. Vetuſtam porriginem mire adimes, ſi herbæ cyclaminis, id eſt, orbicularis, ſucco ſulphuris aliquantum miſcueris, & fel ſcrofinum, atque inde caput in balneo bene perfricabis.* Et ſulphur quoque Plinius mox adjicit, ad porriginem vetuſtam. *Ibid.*

XXX. *Sed præcipue felis fimum cum ſinapis pari modo illitum.*] In Reg. 2. cod. & eo quem Pintianus vidit, *ſed præcipue fel lupinum.* In libris ad hunc diem editis, & in Colb. 3. ceteriſque M S S. *ſed præcipue fel & fimum.* Nos ex indubitata conjectura, *felis fimum* reſcripſimus. Auctor enim ſic emendandi Sextus Platonicus extitit, cap. 18. *de cata*, tit. 1. *Ad capitis alopecias: Catæ ſtercus ſiccum cum ſinapi* *Ibid.*

æquis ponderibus cum aceto contritum, & impositum, capitis alopecias sanat. Felem porro ab astutia catum vocari, tralatitium est, tritumque jam sermone vulgi.

Sect. 47. XXXI. *Ad omnia inveteratum fel efficacius putant.*] Hactenus legebatur, *ad omnia inveterata*, cum vel ipsa loci sententia *fel inveteratum* scribi hoc loco postulet: id quod egregie confirmat Sextus Platonicus, cap. 4. de caprea, tit. 8. ubi eadem prorsus cum Plinio tradit. *Ad caliginem oculorum*, inquit, *Fel capreæ drachma 1. & modicum vini cum melle, ut possit teri: inunges: sanantur: idem facit & ad cicatricem, & argemata, & nephelion, & glaucomata, & pterygia, si ex eo felle inungantur. Item ex eo felle inungantur palpebræ cum oleris succo: extractos pilos non sinit renasci. Facit & ad ruptiones ex ictu tunicularum cum lacte mulieris tepido. Hoc autem fel quanto vetustius fuerit, tanto melius erit.*

Sect. 48. XXXII. *Præcipue vero taurinum, cum porri succo tepidum, vel cum melle, si suppuret.*] Sic libri omnes editi, cum Reg. 2. cod. aliisque. Dalecampius, ex Chiffl. *si superet*, subintellige *dolor*, inquit, plane contra auctoris sententiam. Est enim ejus loci intellectus, si suppuret, si pus auricula faciat, mel adjici oportere. Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. *Si putruerit auricula, aut vermiculos fecerit, fel taurinum ex melle despumato æquis mensuris mittes in testam rudem, quam suppones carbonibus, ut lento igne ferveat, donec in unum admisceatur. Hocque medicamen in vase vitreo colliges: & quum necesse fuerit ad curam, tepefacies in calice, & mundata aure ex lana medicamentum infundes.* Mel Plinius Valer. adhibet tantum: mulsum Sextus Platon. cap. XI. de tauro, tit. 5. *Ad aurium dolorem: Fel taurinum mulso infusum, & auribus instillatum sanat.* Porri modo succum, ut noster, Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 38. *Fel boum liquefactum in aqua porrorum, & instillatum auribus, ipsarum sedat dolores.*

Ibid. XXXIII. *Aut si sint rupta ibi aliqua.*] Ita libri omnes editi. Reg. 2. *Aut si rupta sint aliqua ibi.* Non placet tamen ea scriptura Dalecampio: legi *si sint suppurata*, vel *suppurantia ibi aliqua* mavult. Defendit vulugatam lectionem Marcellus Empir. cap. 9. pag. 76. *Fel ovillum*, inquit, *cum lacte mulieris instillatum, etiam ruptas interius auriculas certissime sanat.* Sic paulo ante, hac sect. Plinius idem *in ea parte*, hoc est, in auricula, *felle taurino* dixit *cum lacte muliebri efficaciter rupta sanari.*

Sect. 50. XXXIV. *Notumque est quasdam quotidie septingenties custodito numero fovere.*] Regii codicis 2. fidem secuti sumus, sententiamque ipsam, ut remur, scriptoris: quæ est ejuscemodi: nonnullas feminas cutem fovere solitas quotidie usque ad septingentas vices. Plinius, lib. XI. sect. 96. quingentas asinas a Poppæa trahi solitas cum dixit, conjecturam fecit aliquibus, hoc quoque loco non *septingenties*, ut cod. Reg. 2. aliique exhibent, sed *quingentas* scribi oportere. At non asinarum hoc loco numerum recenset, sed assiduitatem in cute fovenda nimiam irridet. Occupavit hoc ante nos Hermolaus.

Sect. 51. XXXV. *Caprimum utilius, cum malva decoctum & sale.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. sed pro malva myrrham adsciscit Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. amanuensium, ut remur, errore.

Ibid. XXXVI. *Tonsillis autem privatim renes vulpium aridi.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. *Tonsillis privatim medentur renes vulpis aridi, cum melle triti, & illiti.* Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Tonsillis renes vulturini aridi in melle triti, vel decocti, mirum remedium præstant, si pro emplastro apponantur.* Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 9. *Ad faucium tumorem: Rene vulpis in melle sæpius fauces tumentes confrica.* Ex Plinii nostri præsertim loco, quem vel ex eo sanum esse constat, quod de quadrupedum, non de avium medicinis hic agitur, Marcelli textum in mendo cubare perspicuum est, ac pro *vulturini*, scribi *vulpini* oportere.

Ibid. XXXVII. *Strumis discutit fel aprinum, vel bubulum &c.*] Sic MSS. Reg. 2. aliique. Sic totidem syllabis Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. Malim ego tamen, si

quid audendum, *caprinum* legi: tum quia hæc fellis genera duo a Plinio fere copulantur, caprinum ac bubulum: Tum vero maxime quoniam ita Marcellus Empir. prodidit, cap. 15. pag. 108. præeunte Plinio, ut apparet: *Fel bubulum*, inquit, *vel caprinum, ad incipientes strumas optime facere experimenta docuerunt: nam penitus crescere non sinentur, si eo assidue tangantur.*

XXXVIII. *Vel saliva equi triduo pota: at equum mori tradunt.*] In libris hactenus vulgatis, *triduo potu eam mori tradunt*: ut esset sententia, *triduo saliva pota mori tussim.* An vero hoc medicæ, an Romanæ aures ferant? In Reg. 2. *triduo pota commori tradunt.* Nihil est nostra emendatione certius: *ecom* amanuenses scilicet, pro *equum* scripsere: librarii denique, *eam* pro *equum*. Sextus Platon. cap. 16. de equo, tit. 1. *Ad phthisicos, & qui male tussiunt: Equi salivam si biberint, sani efficiuntur: Expertissimum: sed equus morietur.* Marcellus Empiric. cap. 16. pag. 120. *Ad phthisicos*, inquit, *remedium & præsens, & maximum: nam etiam vitæ dubios sanat, & quibus spes superesse nulla videatur: Equi salivam vel spumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tussi intoleranda & diutina laborare videris, hoc remedio liberabis: ægrum quidem sine cunctatione sanabis: sed equum mors subita consequetur.* Theodorus Priscianus, lib. 4. *Ad tussim facit, & maximum remedium est: Equi salivam ex aqua calida bibat per triduum: is qui tussierit, vivet: equus morietur.* Simile est quod suspiriosis præcipit idem Marcellus cap. 17. pag. 124. ut spumam ex ore mulæ collectam hauriant: id ipsis saluti fore: mulam morituram. Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. *Salivæ equi triduo potata ternis potionibus ex aqua calida tussim sanant: equum morti tradunt, hominem sanant.* Sect. 53.

XXXIX. *Ischiadicis fimum .... calfactum in foliis.*] Monet Dalecampius in vetere nescio quo exemplari legi *in foliis.* Sane minus commode. Nam folia brassicæ Plinius intellexit, uti ex Plinio altero Valeriano discimus, eadem prodente, lib. 2. cap. 45. *Sciæ* (hoc est, ischiadi) *sanandæ. Fimus quoque bubulus calefactus in cinere ferventi, locis dolentibus, in foliis cujuscumque oleris imponitur.* Habet idem medicamentum & Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. sed eas voces *in foliis*, quas non intellexit, omisit. Repetitur iterum forma loquendi hæc eadem sect. 63. ubi Hermolaus *in foliis*, nescio quis *in pulte* legendum somniat. Sect. 56.

XL. *Item hœdorum lien.*] Carere ait suum exemplar Pintianus ea voce *lien.* Excidit ergo amanuensibus imprudenter. Nam & Marcellus Empir. & Plinius Valer. agnoscunt: Ille, cap. 23. pag. 165. *Hœdinus vero lien*, inquit, *similiter ut hircinus, super splenem infantis appositus, & tumores, & dolorem ejus emendabit.* Iste, lib 2. cap. 18. cui titulus, *Spleni quomodo succurrendum. Hœdi lien*, inquit, *impositus idem præstat.* Agnoscit & Q. Serenus, cap. 24. de splene curando: Sect. 57.

Arida ficus item fervente domatur aceto,
Et trita illinitur: vel splen apponitur hœdi.

Denique & eam vocem habent Reg. 1. cod. aliique fere, quos vidimus.

XLI. *Vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino.*] In libris hactenus edicis, *vel hircinum decoctum in hemina vini.* Probabilior nobis visa scriptura Regii 2. codicis, & Chiffl. quam amplexi sumus: adstipulante fere Marcello Empirico, cap 27. pag. 195. *Jecur hircinum*, inquit, *missum in ollam novam, cum vini austeri cotylis sex, ad tertias decoctum: sed dum excoquitur, compunctum: ut humor ejus cum vino permisceatur: postea dysenterico potui datum, efficaciter prodest.* Sect. 58.

XLII. *Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum.*] Annon *illinitum* potius? Nam Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. *Ventri molliendo: Fel lupi*, inquit, *cum elaterio ventriculo illinitur.* *Ibid.*

XLIII. *Butyrum largius sumptum. Cœliacis & dysentericis medetur jecur vaccinum.*] Locus hic præpostera ad hunc diem interpunctione, & criticorum interpolatione laboravit, in hunc modum: *Butyrum largius sumptum cœliacis .... medetur, & jecur vaccinum.* Verum interpunctionis vitiosæ non modo Regius 2. codex, sed & res ipsa admonuit: ad superiora videlicet, hoc est, ad ea remedia *Ibid.*

quæ alvo ſolvendæ traduntur, quæ de butyro nunc prodit auctor, referri oportere, ut intellectus ſit butyrum quoque largius ſumptum alvum ſolvere, nedum cœliacis aut dyſentericis eo pacto prodeſſe. Sic & Dioſcor. lib. 2. cap. 81. de butyro, ἄθει κοιλίας τε ἐκλύει πλέον ποθέν. Itaque fruſtra illi Plinii editores, ut fucum facerent, voculam *&* adjecerunt : quam MSS. codicum nullus repræſentat, non Reg. 1. 2. Colb. aliive : cum etſi adeſſet illa, nihil tamen orationis perſpicuitati obeſſet, aut veritati.

Sect. 59. XLIV. *Teneſmos, id eſt, crebra & inanis voluntas deſurgendi.*] Hanc *deſurgendi* vocem, quam codices MSS. omnes repræſentant, Reg. 1. 2. Colb. 3. Chiffl. aliique, cum quæ vis ei ſubeſſet haud ſatis perciperent Plinii editores, eradendam duxere, atque *egerendi* verbum inſeri ſatius fore, quod in hunc diem libri vulgati præferunt. *Deſurgere*, verbum eſt medicum, quo ſæpe Largus Scribonius utitur, præſertim vero in definitione teneſmi, quæ Plinianæ ſimilis eſt ac plane par. *Eſt*, inquit, *irrita crebro deſurgendi voluntas*, hoc eſt, ſecedendi, ut diximus in Interpretatione. Græci ἀφεδρεύειν dicunt. Celſus, lib. 4. cap. 15. *frequentem dejiciendi cupiditatem : deſidendi*, cap. 18. Hinc apud Marcellum Empir. cap. 27. pag. 187. *cœliaci propter frequentes deſurrectiones viribus defecti.* Idem Scribonius, proxime antea laudatus, cap. 38. cui titulus eſt. *Ad prolapſionem, & libidinem nimiam deſurgendi extremi inteſtini* : Compoſ. 142. *Teneſmos eſt irritatio ultimæ partis directi inteſtini, in quo ultimo ſæpius libet deſurgere ſine cauſa.* Non ſic tamen intelligendus Horatius, lib. 2. Satyr. 2. verſ. 76.

Vides ut pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia.

Sed *deſurgat* ibi dictum, pro *de cœna ſurgat.*

Sect. 62. XLV. *Efficacius, ſi prius fumo maceretur.*] Sic libri omnes. At in Chiffl. *ſi prius fimo.* Inepte : Nam Marcellus Empir. Plinium ſecutus, cap. 26. pag. 180. *Verris ſilvatici*, inquit, *lotium cum ſua veſica, in fumo ſuſpenſum & aſſervatum, ſtranguirioſis cum potione mixtum, potui datum, efficaciſſime prodeſt.* Et Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 9. *Ad ſtranguriam & veſicæ dolorem : Veſica apri cum lotio infuſo, ſi ſuſpenſa & paſſa fuerit*, (Solem nimirum, ventoſque, aut fumum) *donec aquaticus humor effluat, & diſcoctam dederis manducare iis qui patiuntur, mire ſanantur.*

Ibid. XLVI. *Vitia vero quæ in eadem parte ſerpunt..... cum charta & arrhenico ſanat.*] Sic libri fere omnes editi, cum MSS. Reg. 1. 2. Colb. 3. ceteriſque. Editio Parm. *cum charta Armeniaca* : codex Chiffl. *carteti armenico.* Utrobique mendum. His nos neglectis ſinceram priorum exemplarium non modo retinemus, ſed etiam Marcelli Empirici ſuffragio defendimus, apud quem hoc medicamentum totidem ferme verbis exſtat, cap. 33. pag. 227. *Mirifice*, inquit, *hoc medicamentum purgat hulcera qualibet, etiamſi cancer tentaverit.* Eſt autem lene. Conficitur ſic. *Auripigmenti denarios* VI. *Æris ſquamæ* X. *tres. Elaterii* X. I. *Chartæ combuſtæ cineris* X. III. *Ex his tritis cum opus, cochlearia tria roſæ cyatho permiſcentur, & linteola carpta in eo tinguntur, atque ita hulceri ſuperponuntur. Hoc medicamentum cito & ſine ullo morſu expurgat ſordidiſſima hulcera, ac ſanat.*

Ibid. XLVII. *Fel bubulum cum alumine Ægyptio, ac myrrha.*] Ita reſcripſimus ope codicis Regii 2. in quo *myrrha* diſerte legitur : In Reg. 1. & Chiffl. *ac murra*, vetuſto more, pro myrrha. In libris hactenus editis, *ac muria*, perverſe. Plinius Valer. lib. 2. cap. 41. Ad verendorum vitia : *Fel item bubulum*, inquit, *cum alumine Ægyptio ad craſſitudinem mellis ſubactum illinitur*, &c. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230. *Permixto alumine & myrrha, fel bubulum ad craſſitudinem mellis ſubactum, & illitum, ea quæ ventris ſerpunt, mira celeritate perſanat : ſupra etiam beta vino recte imponitur.* Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 6. fel bubulum per ſe adſciſcit ad virilium hulcera, nihil præterea adjicit.

Ibid. XLVIII. *Fel caprinum cum melle, rubique ſucco.*] Sic Reg. 2. codex & quem Pintianus vidit : non, ut hactenus editi, *vel caprinum*, quaſi ſevum ſubin-

telligi hic quoque ex antedictis oporteat. Confirmat Q. Serenus, cap. 37. *de obscenis medendis*, pag. 149.

Obscenos si pone locos nova vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.

Et paulo ante:

Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac super illinitur fecundæ felle capellæ.

Et Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229. *Fel caprinum*, inquit, *cum melle, veretri doloribus, hulceribusque illitum prodest.*

XLIX. *Vtilissimum ... spumam equi ex ore, inguinibus illinire.*] In libris ad hunc diem editis, *ex ore, inguinibusque.* At quis spumam equi, quæso, vidit ex inguinibus? Feminibus attritis inguinibusque illini, sententia ejus loci est. Plinius Valer. lib. 2. cap. 43. *Si autem ex equitatu*, inquit, *femina vexata sunt, spuma equi ex ore, feminibus illinitur, & inguinibus imponitur.* Brevius Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. *Si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines dolebunt, spuma equi fricentur, statim remediabuntur.* *Sect. 61.*

L. *Bubula caro imposita. Ad tumores fimum suillum ..... cum oleo. Duritias .... mollit optime adeps e lupis illitus. In his quæ ... plurimum proficit fimum bubulum ... in vino vel aceto decoctum.*] Perturbata prius omnia ex interpunctionis vitio, & interpolatorum audacia, sic legebantur *Bubula caro imposita tumorem sanat. Fimum suillum ... cum oleo duritias .... tollit optime. Adeps .... illitus in his quæ ... plurimum proficit. Fimum bubulum* &c. Medicinam ei loco fecimus ope Regii præsertim codicis 2. quæ singulas, uti nos fecimus, sententias majusculis litteris auspicatur. Adde Plinium Valer. lib. 3. cap. 47. qui cum hunc locum transcriberet, ad rupta & convulsa medicinam e bubula carne retulit: ad tumores deinde fimum suillum &c. Sic enim ille: *Luxatis vero recens fimus, vel aprinus, vel suillus, vel vitulinus imponitur: verris spuma recens cum aceto illinitur: fimusque caprinus cum melle. Caro bubula ruptis convulsisque illinitur. Fimus quoque suillus sub testa calefactus, & tritus cum oleo, mire adversus tumores facit.* *Sect. 70.*

LI. *Cum cyprino oleo, aut irino.*] Sic Reg. 2. codex, & is quem Pintianus vidit. In editis, *aut hircino*, quod cum minus belle congruere editores intelligerent, inseruere, *aut fimo caprino, aut hircino*: ex *cyprino* scilicet, anteriore voce rursum repetita, *caprino* temere excogitato. Plinius Valer. lib. 2. cap. 48. apud quem hæc totidem verbis exstant, *cum cyprino oleo & hircino* habet, pro *irino.* Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. iterumque pag. 236. *cum oleo cyprino, aut laurino* dixit. *Sect. 74.*

LII. *Feminum vituli cinis.*] Hunc locum Marcellus Empir. cum raptim cursimque legeret, non *feminum vituli*, sed *fimi vituli* cinerem legit, cap. 4. pag. 43. *Hulcera*, inquit, *quæ sordidata sunt, fimi vitulini cinere & muliebri lacte purgantur.* *Ibid.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXIX.

CAPUT I. I. NATURA remediorum, atque multitudo [a] instantium ac præceptorum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus sim, nullius ante hæc Latino sermone condita, [2] ancepsque lubricum esse rerum omnium novarum, talium utique, [3] tam sterilis gratiæ, tantæque difficultatis in promendo. Sed quoniam occurrere verisimile est omnium qui hæc cognoscant cogitationi, quonam modo exoleverint in medicinæ usu, quæ tam parata atque pertinentia erant: mirumque & indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse, & etiamnum sæpius mutari, cum sit fructuosior nulla: [4] Diis primum inventores suos assignavit, & cælo dicavit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Æsculapium fabulata, quoniam [5] Tyndareum revocavisset ad vitam. [6] Nec tamen cessavit narrare alios revixisse opera sua, clara Trojanis

INTERPRETATIO.

[a] *Instantium.*] Et eorum quæ proxime dicenda sunt, & eorum quæ sunt ante occupata.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Instantium ac præceptorum.*] Ita Chiffl. codex, quem secuti sumus præ ceteris, in quibus *ac præteritorum* legitur. Instantia sunt, ea de quibus dicere proxime incumbit: Sic diem instare dicimus. Præcepta, quæ sunt anticipata, ante occupata.

2. *Ancepsque lubricum.*] Lubricum quasi substantive, non sine elegantia: sic lubricum juventutis dicimus. Ab interpolatorum manu est, quod libri quidam præferunt, *ancepsque ac lubricum.*

3. *Tam sterilis &c.*] Vide Notas & Emendationes num. I.

4. *Diis .... inventores suos.*] Apollinem, Æsculapiumque intelligit.

5. *Tyndareum.*] Helenæ & Clytemnestræ patrem, de quo Hyginum consule, fabula LXXVIII fol. 18. b. Vide Notas & Emend. num. II.

6. *Nec tamen cessavit.*] Medicina scilicet. Hausit hunc colorem Plinius a

temporibus, quibus fama certior, vulnerum tamen dumtaxat remediis.

II. Sequentia ejus (mirum dictu) in nocte densissima latuere usque ad [1] Peloponnesiacum bellum: tunc eam revocavit in lucem [2] Hippocrates, genitus in insula Coo, in primis clara ac valida, & Æsculapio dicata. [3] Is cum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo ejus Dei quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque (ut Varro apud nos credit) templo cremato, instituisse medicinam hanc, [4] quæ Clinice vocatur. Nec fuit postea quæstus modus: quoniam [5] Prodicus Selymbriæ natus, e discipulis ejus, instituens quam vocant [6] Iatralepticen, reunctoribus quoque Medicorum ac [a] [7] mediastinis vectigal invenit.

III. [1] Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate mutavit, plurimumque & ex Chrysippo discipulus ejus Erasistratus, [2] Aristotelis

INTERPRETATIO.

a *Mediastinis.*] Balneatoribus.

NOTÆ.

Celso, in præf. statim initio operis: *Vetustissimus*, inquit, *medicinæ auctor Æsculapius celebratur: qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in Deorum numerum receptus est. Hujus deinde duo filii, Podalirius, & Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt: Quos tamen Homerus, non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse proposuit.*

Sect. II. 1. *Peloponnesiacum.*] Bellum in Græcia longe atrocissimum, maximeque diuturnum, Athenienses inter, & Peloponnesios: quod erupit anno primo exeunte Olymp. LXXXVII. ante Christum fere CCCCXXX.

2. *Hippocrates.*] Natus Olymp. LXXX. ex ipso Æsculapii genere, quartusdecimus ab illo.

3. *Is cum fuisset.*] Et hunc Ægyptiis fuisse morem tradit Galenus, lib. 5. κατὰ γένη, cap. 2. pag. 775. juxta Memphim, in templo Vulcani.

4. *Quæ Clinice.*] Cave aliquam unam duntaxat medicinæ partem ea nomenclatione indigitari credas. Antiquis sic appellata tota medicina est, qualis Hippocratis fuit: quia medici est ægros cubantes ἐν κλίνῃ *in lectulo*, invisere ac curare. Inde Clinices nomen. Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 400. P. DECIMIVS. P. L. EROS. MERVLA. MEDICVS. CLINICVS. CHIRVRGVS. OCVLARIVS.

5. *Prodicus.*] Vide Notas & Emend. num. III.

6. *Iatralepticen.*] Ἰατραλειπτικὴ, quæ unguentis & perfrictionibus medetur corporis morbis. Iatraliptæ, quorum opera medici in ungendo & reungendo utebantur: sive potius medici qui reungendo vile mediastinorum obirent munus.

7. *Mediastinis.*] Mediastinos pro balneatoribus Nonius accipit, quem secuti sumus. De hac voce Vossium vide in Etymol.

Sect. III. 1. *Horum placita Chrysippus.*] De Chrysippo & Erasistrato abunde diximus in Auctorum Indice. De Erasistrato præterea multa Appianus in Syriac. pag. 127. & seq.

2. *Aristotelis filia genitus.*] Non natura tamen, sed adoptione filium modo

filia genitus. [3] Hic Antiocho rege ſanato [4] c. talentis donatus eſt a rege Ptolemæo filio ejus, ut incipiamus & præmia artis oſtendere.

IV. Alia factio (ab experimentis cognominant [1] Empiricen) cœpit in Sicilia, [2] Acrone Agrigentino Empedoclis Phyſici auctoritate commendato.

V. Diſſederuntque hæ diu ſcholæ: & omnes eas damnavit Herophilus, [1] in muſicos pedes venarum pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt: quoniam neceſſe erat in ea litteras ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepiades ([2] ut retulimus) invenerat. Auditor ejus [3] Themiſon fuit, [4] qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox recedente a vita, ad ſua placita mutavit Sed & illa [5] Antonius Muſa ejuſdem auctoritate Divi [6] Auguſti, quem contraria me-

Notæ.

fuiſſe, ſuadet pæne Sextus Empir. adv. Mathem. cap. 12. pag. 51. ubi Pythiadem Ariſtotelis filiam tribus viris nupſiſſe refert: primum quidem Nicanori: deinde Procli, qui genus duxerat a Demarato Lacedæmoniorum rege: poſtremum Μητροδώρῳ ἰατρῷ, Chryſippi diſcipulo, Eraſiſtrati magiſtro, Χρυσίππου μὲν τοῦ Κνιδίου μαθητῇ, Ἐρασιστράτου δὲ ὑφηγητῇ. Ita Servium Galbam Imp a noverca ſua adoptatum legimus, apud Tranquillum, cap. 4.

3. *Hic Antiocho.*] Vide quæ diximus de Cleombroto, quem eundem eſſe cum Eraſiſtrato conjecimus, lib. 7. ſect. 37. Fuit is porro Antiochus, de quo nunc agitur, Soter cognominatus, Seleuci Nicatoris F. quem amore Stratonices novercæ ægrum deprehendit Eraſiſtratus & ſanavit Vide Valerium Max. lib. 5. cap. 7. Macrob. lib ult. Saturn. cap. 15. Plutarchum in Demetrio, alioſque.

4. *Centum talentis.*] Monetæ noſtræ, libris 240000. ut diximus lib. 7. ſect. 39.

Sect. IV. 1. *Empiricen.*] Ἐμπειρική, ſecta medicorum dicitur, quæ ſola experientia utitur.

2. *Acrone.*] In quem illud eſt Empedoclis epigramma, a Plinio laudatum hoc loco, recitatum a Laërtio in Empedocle, lib. 8.

Ἄκρον ἰητρὸν Ἄκρων' Ἀκραγαντῖνον πατρὸς ἄκρου
Κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος ἀκροτάτης.

Acronem ſummum medicum ſummo patre natum, in ſumma patria tumulus ſummus habet. De medicina hunc ſcripſiſſe ſermone Dorico, & librum unum de victu ſanorum, auctor eſt Suidas, verbo Ἄκρων.

Sect. V. 1. *In muſicos pedes.*] Plinius ſupra, lib. XI. ſect. 88. *Arteriarum pulſus, ... index fere morborum in modulos certos legeſque metricas, ... deſcriptus ab Herophilo medicinæ vate, miranda arte, nimiam propter ſubtilitatem deſertus,* &c. Martianus Capella, lib. 3. *Herophilus ægrorum venas rhythmorum collatione penſabat.*

2. *Vt retulimus.*] Libro 26. ſect. 7. & 8.

3. *Themiſon.*] Egimus de eo in Auctorum Indice.

4. *Qui quæ inter.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

5. *Antonius Muſa*] Diximus antea de eo, lib. 19. ſect. 38. Sed hoc loco vel ſcribendum in contextu, vel ſubintelligendum ſane videtur *ejuſdem auditor:* ut ſententia ſit, Aſclepiadis, ut Themiſonem, ita & Muſam auditorem fuiſſe.

6. *Auguſti &c.*] Suetonius de Auguſto, cap. 81. *Cum diſtillationibus jocinere vitiato, ad deſperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi neceſſario ſubiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus, auctore Antonio Muſa.*

dicina

dicina gravi periculo exemerat. Multos prætereo Medicos, celeberrimosque ex iis [7] Cassios, [8] Calpetanos, Arruntios, Albutios, Rubrios. [9] Ducena quinquagena H-S. [10] annua mercede iis fuere apud principes. Q. vero Stertinius [11] imputavit principibus, quod H-S. quingenis annuis contentus esset: [b] sexcena enim sibi quæstu urbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri ejus merces a Claudio Cæsare infusa est: censusque, quanquam exhausti, operibus Neapoli exornata, heredi [12] H-S. $\overline{CCC}$. reliquere, quantum ad eam ætatem Arruntius solus. Exortus deinde est [13] Vectius Valens, adulterio Messalinæ Claudii Cæsaris nobilitatus, pariterque eloquentiæ assectator. Is eam potentiam nactus, novam instituit sectam.

Eadem ætas Neronis principatu [14] ad Thessalum transilivit, delentem cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, æstimari vel uno argumen-

Interpretatio.

[b] *Sexcena.*] Sexcentorum sestertiûm quæstum faciebat in urbe, idque comprobabat numeratis domibus *ægrotorum, quos invisebat.*

Notæ.

7. *Cassios.*] Laudatur Cassius a Galeno, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 4. pag. 614. *Ingeniosissimus sæculi nostri medicus*, inquit Celsus in præf. lib. 1. *quem nuper vidimus, Cassius*, &c. Laudatur & a Scribonio, Compos. 120. & 176. Alius ab eo Cassius Iatrosophista, Porphyrii magister, cujus exstant quæstiones sive problemata LXXXIV. Græce scripta, conversa a Gesnero in Latinum sermonem.

8. *Calpetanos.*] In Reg. 1. *Calpitanos.* In Reg. 2. *Carpetanos.* At in inscriptionibus vetustis apud Gruter. haud raro CALPETANVS.

9. *Ducena quinquagena HS.*] Hoc est, ducenta quinquaginta sestertia: vel, quod idem est, ducenta quinquaginta millia sestertiûm: Monetæ Gallicæ, libræ sunt, ut vocant, 25000.

10. *Annua mercede.*] MSS. Reg. 2. & Chiffl. *annuales mercedes*, lectione haud pœnitenda.

11. *Imputavit.*] Id haberi beneficii loco voluit, quod hanc tantum mercedem a principibus posceret: Quingenta sestertia, sive quingenta sestertiûm millia, libræ sunt Gallicæ 50000. Sexcenta, 60000.

12. *H-S. $\overline{CCC}$.*] Hoc est, sestertiûm trecenties, subintellige centena millia, quæ superposita numero lineola designat. Summam id efficit trium, ut vocant in Gallia, millionum: seu librarum 3000000. Sic inferius centies HS. reliquisse Crinas dicitur.

13. *Vectius Valens.*] In Inscriptionibus antiquis VETTIVS. De Vectio Valente, adulterium cum Messalina conjuge Claudii Cæsaris confesso, vide Tacitum, lib. XI. Annal. pag. 169. Anthologias scripsisse dicitur, in quibus & de annis climactericis egit. Scribonius Largus, Compos. 76. eo se condiscipulo & familiari usum testatur.

14. *Ad Thessalum.*] Trallianus is fuit, Methodicorum sectæ magno sæculi sui plausu conditor. Omnes ante se medicos, Hippocratem quoque, inscientiæ arguebat, ut ex fragmento apparet epistolæ ejus ad Neronem, quod refert Galenus, lib. 1. meth. med. cap 2. pag. 3. tom. 10. quo capite Thessalum ipse inscitiæ arrogantiæque insimulat.

to abunde poteſt, cum monumento ſuo (quod eſt Appia via) [15] Iatronicen ſe inſcripſerit. [16] Nullius hiſtrionum equarumque trigarii comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis [17] arte geminata, ut cautior religioſiorque, ad ſiderum motus ex ephemeride Mathematica cibos dando, [18] horaſque obſervando, auctoritate eum præceſſit. Nuperque [19] centies H-S. reliquit muris [c] patriæ, mœnibuſque [d] aliis pæne non minori ſumma exſtructis. Hi regebant fata, cum repente civitatem Charmis ex eadem Maſſilia invaſit, damnatis non ſolum prioribus Medicis, verum & balineis: frigidaque etiam hibernis algoribus levari perſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes Conſulares uſque in oſtentationem rigentes. [20] Qua de re exſtat etiam Annæi Senecæ [e] adſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam novitate aliqua aucupantes [f] [21] anima ſtatim noſtra negotiari.

Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo

INTERPRETATIO.

c *Patriæ.*] Maſſiliæ.
d *Aliis.*] Aliorum oppidorum.
e *Adſtipulatio.*] Affirmatio de ſe.

f *Anima.*] De vita ipſa noſtra, non modo de fortunis, ſtatim ſibi quæſtum inſtituere.

NOTÆ.

15. *Iatronicen.*] Ἰατρονίκης, medicorum victor.

16. *Nullius hiſtrionum.*] Vult auctoritatem ejus demonſtrare per turbas in honorem ejus affectantium, inquit Gelenius: qua in re confert eum gratioſiſſimis tum apud plebem, ſed hiſtrionibus aurigiſque, qui Circenſibus trigas equarum agitarent: qua exercitatione Nero quoque ipſe ejus temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Pantominos egredientes in publicum etiam Romani Equites cingebant, quod fieri amplius Tiberius vetuit. Vide Tacitum, lib. 1. Annal. pag. 35.

17. *Arte geminata*] Artes geminaſſe dicitur, quia Mathematicam cum Medicina copulavit: cujus generis homines ἰατρομαθηματικοὺς appellatos eſſe, auctor eſt Ptolemæus in Tetrab.

18. *Horaſque.*] Sic etiam Petoſiris olim, Mathematicus Ægyptius, de quo Juvenalis, Satyr. 6. verſ. 378.

Capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.

19. *Centies H-S.*] Hoc eſt, centies centena millia ſeſtertiûm. Monetæ Gallicæ libras efficiunt 1000000. ſeu millionem unum.

20. *Qua de re exſtat.*] Seneca, epiſt. 53. pag. 268. *Memor artificii mei veteris, mitto me in mare, quomodo pſychrolutam decet.* Et epiſt. 83. pag. 360. *Ille tantus pſychrolutes,* (hoc eſt, lavator in frigida, ψυχρολούτης) *qui Calendis Januariis in Euripum ſaltabam,* &c. Eadem eſt Horatii de ſe adſtipulatio, affirmatiove, lib. 1. epiſt. 15. verſ. 2. auctore nempe Antonio Muſa, qui calidas Baïarum aquas improbabat: laudabat in primis ψυχρολουσίας.

Nam mihi Baïas
Muſa ſupervacuas Antonius, & tamen illis
Me facit inviſum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus.

21. *Anima ſtatim noſtra.*] Vide Notas & Emend. num. V.

idem censente, [g] [22] ne videatur accessio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inscriptio, [23] TURBA SE MEDICORUM PERISSE. Mutatur ars quotidie toties [h] interpolis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque est, ut quisque inter istos loquendo polleat, imperatorem illico vitæ nostræ necisque fieri : [24] ceu vero non millia gentium sine Medicis degant, nec tamen sine Medicina : [25] sicut populus Romanus ultra sexcentesimum annum, nec ipse in accipiendis artibus lentus, Medicinæ vero etiam avidus, donec expertam damnavit.

VI. Etenim percensere insignia priscorum in his moribus convenit. Cassius Hemina, ex antiquissimis auctor est, primum e Medicis venisse Romam Peloponneso Archagatum Lysaniæ filium, L. Æmilio, [1] M. Livio Coss. anno Urbis DXXXV. eique jus Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id [a] publice. [2] Vulnerarium eum fuisse e re dictum : mireque gratum adventum ejus initio : mox a sævitia secandi urendique, transisse nomen in carnificem, & in tædium artem omnesque Medicos : quod clarissime intelligi potest ex M. Catone, cujus auctoritati triumphus atque Censura minimum conferunt : [b] tanto plus in ipso est. Quamobrem verba ejus ipsa ponemus.

VII. Dicam de istis Græcis suo loco, Marce fili : quid Athenis

INTERPRETATIO.

g. *Ne videatur.*] Ne videatur alterius sententiæ accessor tantum, *& approbator iners, non etiam auctor.*

h *Interpolis.*] Interpolata, *immutata.*

a *Publice.*] Publico sumptu.

b *Tanto.*] Adeo sunt plures aliæ in eo dotes ac virtutes.

NOTÆ.

22. *Ne videatur accessio.*] Verbum id juris est : accessorium vulgo dicimus, quod instar additamenti est, parvoque solet æstimari, si cum principali re conferatur. Ea voce rursum Plinius utitur, lib. 33. sect. 2. *Smaragdis teximus calices . . . aurum jam accessio est.* Quasi diceret, principalia luxuriæ irritamenta nunc sunt smaragdi gemmæque : aurum, accessorium est. Valer. Max. lib. 5. cap 7. num. 2. *Nec accessor* (in quibusdam exemplaribus, *accessio*) *gloriosæ illius pompæ, sed auctor spectatus est.*

23. *Turba se.*] Vulgo id dictum Cæsari Hadriano adscribitur. Verum ex isto Plinii loco, atque ex Dione Cassio, in extrema Hadriani historia, multo esse vetustius intelligimus. Senarius est, ut putant, Menandri Comici :

Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδος μ' ἀπώλεσεν.

24. *Ceu vero non millia.*] De Babyloniis illud ipsum prodidere Herod. lib. 1. & Strabo, lib. 16. De Bastetanis, Hispaniæ populis, idem Strabo, lib. 3. De Hispanis antiquioribus, Eusebius, lib. 10. Eccl. hist. cap. XI.

25. *Sicut populus Rom.*] Vide quæ diximus lib. 20. sect. 33. nota 2.

Sect. VI. 1. *M. Livio Coss.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

2. *Vulnerarium.*] Qui vulneribus præsertim curandis operam suam addicit : ut ocularium dicimus, qui sanandis oculis.

exquisitum habeam, & quod bonum sit illorum litteras inspicere, non perdiscere, [a] vincam. Nequissimum & indocile genus illorum: & hoc puta vatem dixisse: Quandocumque ista gens suas litteras dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis, si Medicos suos huc mittet. Jurarunt inter se barbaros necare omnes Medicina. Et hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit, & facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios [1] opicos, appellatione fœdant. Interdixi tibi de medicis.

VIII. Atque hic Cato DCV. anno urbis nostræ obiit, LXXXV. suo, [a] ne quis illi defuisse publice tempora, aut privatim vitæ spatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? Minime hercules: subjicit enim qua medicina & se & conjugem usque ad longam senectam perduxerit, iis ipsis scilicet, [1] quæ nunc nos tractamus. Profiteturque esse commentarium sibi, quo medeatur filio, servis familiaribus, quem nos [b] per genera usus sui digerimus. [c] Non rem antiqui damnabant, sed artem. [d] [2] Maxime vero quæstum esse immani pretio vitæ, recusabant. Ideo templum Æsculapii, etiam cum reciperetur is Deus, [3] extra Urbem fecisse, [4] iterumque in insula, traduntur. Et cum Græcos Italia pellerent,

INTERPRETATIO.

[a] *Vincam.*] Evincam, *arguam, demonstrabo.*

[a] *Ne quis.*] Ne quis aut publice temporum anteactorum usum Romanis, aut privatim vitæ longioris experientiam Catoni defuisse arbitretur.

[b] *Per genera.*] Per genera *morborum, in quibus* plurimus usus illius est.

[c] *Non rem.*] Non medicamenta per se damnabant.

[d] *Maxime*] Immani pretio licere hominum vitam nolebant.

NOTÆ.

Sect. VII. 1. *Opicos.*] Rudes, impolitos, simplices, more antiquo. Sic quosdam compellat Gellius, lib. 2. cap. 21. *Hic ego ad nostros juvenes convertor: &, Quid, inquam, vos Opici dicitis mihi?* Et Tullius Tiro apud eundem Gellium, lib. 13. cap. 9. *Non ut nostri opici putaverunt:* quam Tironis sententiam Plinius, lib. 18. sect. 66. *quod nostri ... imperitia appellavere*, reddidit.

Sect. VIII. 1. *Quæ nunc nos tractamus.*] In Reg. 1. *quæ nunc nostredamus.* In Reg. 2. & Chiffl. *quæ nunc nostra scitamus.*

2. *Maxime vero.*] In Reg. 2. cod. *Maxime vero quæstum esse manupretio vitæ recusabant:* hoc est, æstimata pretio vita, vel accepto pro vita pretio. Credo sincerius id elegantiusque.

3. *Extra urbem.*] Hujus consilii causas investigat Plutarchus, in quæst. Rom. pag. 286.

4. *Iterumque in insula.*] P. Victor, in descript. Urbis Romæ, regione XIV. quæ trans Tiberim: *In insula, ædes Jovis, & Æsculapii, & ædis Fauni.* Festus: *In Insula Æsculapio facta ædes fuit, quod ægroti a Medicis aqua maxime sustententur.*

dita post Catonem, [e] [5] excepisse Medicos. [6] Augebo providentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana gravitas in tanto fructu, paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim [7] ad Græcos transfugæ : imo vero auctoritas aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non est. Ac minus credunt, quæ ad salutem suam pertinent, si intelligunt. Itaque hercule in hac artium sola evenit, ut cuicumque Medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio majus. Non tamen illud intuemur, adeo blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat inscitiam : capitale nullum exemplum vindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt : Medicoque tantum hominem occidisse impunitas summa est. [f] Quinimo transit convitium, & intemperantia culpatur : ultroque qui periere arguuntur. [g] [8] Sed decuriæ pro more censuris principum examinantur : [9] inquisitio per parietes agitur : [10] & qui de nummo judicet, a Gadibus columnisque Herculis accersitur : [11] de exsilio

INTERPRETATIO.

e *Excepisse.*] Nominatim appellasse Medicos cum ceteris Græcis Urbe pellendos.

f *Quinimo.*] Quin etiam transit a medicis convitium in ægrotos ipsos : Horum intemperantia culpatur.

g *Sed decuriæ.*] Sed judices qui sunt in decurias allegendi, mos est a principibus examinari, qui censuram exercent.

NOTÆ.

5. *Excepisse Medicos.*] Excipere hoc loco, non est demere, secernere, vel eximere numero : sed nominatim cavere. Cujus significationis exempla plurima in Jureconsultis occurrunt : atque in ipso Cic. ad Q. Fratr. lib. 1. epist. 1. *Nominatimque lex exciperet, ut ad templum monumentumque nostrum capere liceret.*

6. *Augebo.*] Mandabo, inquit, litteris Latinis, quæ Medici ad hunc diem Græcis. Ita fiet, ut illis facile careamus : provideantque Romani magis, ne se se in Urbem peregrinitas ea infundat.

7. *Ad Græcos transfugæ.*] Quoniam spreto Latino sermone, Græce etiam homines Romani scripserunt, ut Sextius Niger, aliique.

8. *Sed decuriæ.*] De judicum decuriis, libro 33. sect. 7.

9. *Inquisitio per parietes.*] Non per singulas duntaxat domos, de judicum moribus inquiritur, explorantibus certis hominibus quid in quaque domo agatur : sed & auriti mittuntur emissarii, qui vel per ipsos parietes candidatorum sermones excipiant, subauscultentque. Vide Notas & Emend. num. VII.

10. *Et qui de nummo.*] De levissimis pecuniæ summis, nedum de vita & capite civium. Seneca, lib. 3. de ira, cap. 33. *Evocati e longinquis regionibus judices sedent, judicaturi utrius justior avaritia sit.* Mittuntur, inquit, in cujusque patriam, qui explorent qua fama & existimatione sint, quam municipibus suis probati : non enim tantum ex Urbe capiuntur & Italia, sed ex omnibus evocantur imperii partibus, qui de pecunia judicent non magna.

11. *De exsilio.*] Datur tabella, hoc est, judicium permittitur. Judices, inquit, de tabella, deliberatione prius domi habita : Medici statim. Judices electi XLV. vel de eo ordine ac numero aliquot :

lio vero non nisi XLV. electis viris datur tabella. At de judice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri? Merito, dum nemini nostrum libet scire quid saluti suæ opus sit. [12] Alienis pedibus ambulamus: [13] alienis oculis agnoscimus: [14] aliena memoria salutamus: [15] aliena vivimus opera. Perieruntque rerum naturæ pretia, & [16] vitæ [h] argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus, quam delicias.

[i] Non deseram Catonem tam ambitiosæ artis invidiæ a me objectum, aut Senatum illum, qui ita censebat: idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis exspectaverit. Quid enim venenorum fertilius, aut unde plures testamentorum insidiæ? Jam vero & adulteria etiam in principum domibus, ut [17] Eudemi in Livia Drusi Cæsaris: item Valentis, [18] in qua dictum est regina. [k] Non sint artis ista, sed hominum. [19] Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidem credo, quam reginas. Ne avaritiam quidem arguam, rapacesque nundinas [l] pendentibus

INTERPRETATIO.

[h] *Argumenta.*] Instrumenta.

[i] *Non deseram.*] Non relinquam Catonem, quem objeci invidiæ medicorum, non deseram Senatum, qui ita censuit, *pellendos Italia Medicos:* neque tamen *quod Medicis male velim*, crimina artis illius causabor, ut aliquis *facturum me* facile crediderit: *nec immerito fortassis:* nam quæ ars venenorum fertilior, &c.

[k] *Non sint.*] Non sint sane ista imputanda arti, sed improbitati hominum potius. *Nec videtur hæc causa Catoniani odii.* Neque enim, credo, magis hæc *adulteria cum reginis* timuerit urbi Cato, quam reginas ipsas: *nec minus Reip. malum, regina: quam familiæ principis, adulterium.*

[l] *Pendentibus.*] Dum mors instat.

NOTÆ.

Medici qualescumque sine delectu. Judices, quamvis de exsilio tantum dicturi: Medici occisuri. Judices, de reo ac facinoroso: Medici de judice ipso ac Prætore pronunciaturi. Vide Notas & Emendationes num. VIII.

12. *Alienis pedibus.*] Lecticariorum.

13. *Alienis oculis.*] Anagnostarum, sive lectorum.

14. *Aliena memoria.*] Nomenclatorum. Habebant præsertim candidati comites, qui memoriter vocare unumquemque scirent, & occurrentium civium nomina suggererent, quos illi deinde honorifice salutarent.

15. *Aliena .... opera.*] Medicorum.

16. *Vitæ argumenta.*] Argumenta vitæ appellat ea omnia, quibus vitæ incolumitas continetur: unde his voluminibus medicinas repetit. Horum jacere pretia, cognitionem negligi ab hominibus, jure queritur.

17. *Ut Eudemi.*] Eudemus Liviæ Drusi a Sejano corruptæ medicus, & ipse ejusdem criminis reus, Tiberii principatu floruit. Tacitus, lib. 4. Annal. pag. 98. *Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liviæ, specie artis frequens secretis:* &c. Alius ab isto Eudemus medicus, cujus Galenus meminit. Livia, quæ & Livilla Suetonio, Drusi conjux, ejus qui Tiberii Imp. filius: Drusi Neronis filia, ejus videlicet, qui ejusdem Tiberii frater fuit, eademque Germanici Cæsaris & Claudii Imp. soror.

18. *In qua dictum est.*] In Messalina, de qua dictum est sect. 5.

19. *Non magis ..... quam reginas.*] Vide Notas & Emendationes num. IX.

ſatis, [20] & dolorum [m] indicaturam, [21] ac mortis arrham, [22] aut arcana præcepta. Squamam in oculis [23] emovendam potius, quam extrahendam: [24] per quæ effectum eſt, ut nihil magis prodeſſe videretur, quam multitudo graſſantium. Neque enim pudor, ſed æmuli [n] pretia ſummittunt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ægrum ex provincialibus [25] H-S. ducentis [o] reconductum: Alconti [26] vulnerum Medico [27] H S. C̄. damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemque in Gallia exſulanti, & deinde reſtituto acquiſitum non minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputentur. Ne fæcem quidem aut inſcitiam ejus turbæ arguamus, ipſorum intemperantiam in morbis, aquarum calidarum [28] diverticulis: imperioſam inediam, & ab iiſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, [29] mille præterea pœnitentiæ modis,

INTERPRETATIO.

[m] *Indicaturam.*] Æſtimationem.

[n] *Pretia.*] Pretia *medicamentorum & opera ſua minuunt.*

[o] *Reconductum.*] Iterum conductum.

NOTÆ.

20. *Et dolorum indicaturam.*] Indicatura, ut diximus in præf. ad Veſpaſ. æſtimatio, pretium, taxatio eſt. Indicare vendentium verbum eſt, ut mercari ac liceri emptoris. Plautus in Perſa, act. 4. ſc. 4. verſ. 25.

TO. *Hanc eme, atque auſculta mihi.*

PO. *Modo ut ſciam, quanti indicet.*

Et verſ. 37.

SA. *Indica, fac pretium.*

PO. *Tua merx eſt: tua indicatio eſt.* Iterumque verſ. 109. & 112. Igitur in indicatura dolorum, taxatio eſt ſic fere fieri ſolita. Levari hoc genere morbi cupis? Tantum dabis. Iſto? tantum.

21. *Ac mortis.*] Mortis arrham eleganter vocat id quod veluti pignus pretii numerandi medico datur, ſtatim occiſuro.

22. *Aut arcana.*] Medicamenta, quæ nonniſi ingenti pretio evulgantur, aut communicantur.

23. *Emovendam.*] Deorſum pellendam acu, unde ſubire ſurſum poſſit adhuc, & medici operam iterum flagitare.

24. *Per quæ effectum*] Quanquam medici, inquit, multa Romæ artis ſuæ licentia nefarie admitterent: potius tamen eſſe cœpit ut plures eſſent, quam ut pauci. Cum enim pauci olim eſſent, pretia immodica aut ſtipulabantur ab ægris, aut quovis modo exprimebant. Neque enim deterrentur pudore, ut immenſis mercedibus abſtineant: ſed mutua, ut fit, æmulatione, minoris operas ſuas addicere tum cœperunt, cum multi eandem exercuere artem.

25. *HS. ducentis.*] Seſtertiis ducentis, ſive, quod idem eſt, ducentis ſeſtertiûm millibus: hoc eſt, monetæ Gallicæ, ut nunc res ſunt, libris 20000.

26. *Vulnerum medico.*] Chirurgo, ſeu Vulnerario medico.

27. *HS. C̄.*] Hoc eſt, ſeſtertiûm centies: id enim ſuperpoſita lineola ſignat: ſimulque admonet, centena millia ſubintelligi oportere. Sunt porro ſeſtertiûm centies, qua ſumma pecuniæ multatus Alcon a Claudio dicitur, Gallicæ monetæ, libræ 1000000. Millionem vulgo vocant.

28. *Diverticulis.*] Diverticula eleganter appellat, cum per tot medicamentorum, & balinearum anfractus, flexioneſque, valetudo quæritur: quæ ſimplice via parari commode poteſt.

29. *Mille præterea.*] Cum mille modis priora errata corrigunt, noviſque cumulant.

culinarum etiam præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omisere vitæ illecebras. Invehi peregrinas merces, conciliarique [30] externa pretia, displicuisse majoribus crediderim equidem: non tamen hoc Catonem providisse, cum damnaret artem. [31] Theriace vocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. [32] Mithridaticum antidotum ex rebus LIV. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarumdam rerum sexagesima denarii unius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ venditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam novere. [33] Comperique vulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi; inscitia nominis, quod esse venenum docebimus inter pigmenta. Verum hæc ad singulorum salutem pertinent. Illa autem, quæ timuit Cato, atque providit, innocentiora multo & parva opinatu, quæ proceres artis ejus de semet ipsi fateantur. Illa perdidere imperii mores, illa quæ sani patimur, [34] luctatus, ceromata, ceu valetudinis causa instituta: [35] balineæ ardentes, quibus persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus validus exiret, obedientissimi vero [p] efferrentur. [36] Potus deinde jejunorum ac vomitiones, & rursus perpotationes, ac pilorum

INTERPRETATIO.

[p] *Efferrentur.*] *Exstincti vapore balinearum* efferrentur *ad rogum.*

NOTÆ.

30. *Externa pretia.*] Pretia rerum externarum. Ipse lib. 24. sect. 1. *Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æstimantur: hulcerique parvo medicina a Rubro mari imputatur:* &c.

31. *Theriace.*] Θηριακή, medicamentum contra venenata: de cujus confectione dictum est, lib. 20. sect. 100.

32. *Mithridaticum.*] Mithridaticum antidotum, quod a Celso describitur, lib. 5. cap. 23. rebus duntaxat sex & triginta componitur. Apud Galenum, lib. 2. de antid. cap. 9. omnino XLIV.

33. *Comperique.*] Vide quæ dicturus est inferius lib. 33. sect. 38. & 39. Et hunc medicorum errorem Diosc. prodidit, lib. 5. cap. 109.

34. *Luctatus, ceromata.*] De ceromate, oleove, quo luctatores ungebantur, diximus lib. 28. sect. 13. Ideo vero ungebantur, ut membra emollita sine ullius rupturæ periculo labores sustinerent: quod Lucianus περὶ γυμνασίων, sic fere prodit: Χείομϑν ἐλαίῳ (τὰ σώματα) καὶ καταμαλάττομϑν, ὡς εὐτονώτερα γίγνοιτο, &c. Negat ergo Plinius hæc fuisse quondam valetudinis causa instituta, sed luctæ potius & exercitationis.

35. *Balineæ ardentes.*] Ut cruditatem deponerent, caldariis utebantur. Horatius, lib. 1. Epist. 6. vers. 61.

Crudi tumidique lavemur.

Juvenalis, Satyr. 1. vers. 143.

Et crudum pavonem in balnea portas.

Vide quæ diximus lib. 14. sect. 28.

36. *Potus jejunorum.*] De his Seneca, epist. 122. *Isti non videntur tibi contra naturam vivere, qui jejuni bibunt, qui vinum recipiunt inanibus venis, & ad cibum ebrii transeunt? ..... Merum illud delectat, quod non innatat cibo, quod libere penetrat ad nervos: illa ebrietas juvat, quæ in vacuum venit.*

eviratio

eviratio instituta [37] resinis eorum : [38] itemque pectines in feminis quidem [39] [o] publicati. Ita est profecto : lues morum, nec aliunde major quam e medicina, vatem prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum : Satis esse ingenia Græcorum inspicere, non perdiscere.

Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo, sexcentisque populi Romani annis, adversus artem, in qua conditione insidiosissima auctoritatem pessimis boni faciunt : simul contra attonitas quorundam persuasiones, qui prodesse nisi [p] pretiosa non putant. Neque enim dubitaverim aliquibus fastidio futura, quæ dicentur animalia : at non [40] Virgilio fuit nominare formicas nulla necessitate, & curculiones, ac lucifugis congesta cubilia blattis : non [41] Homero inter prælia Deorum improbitatem muscæ describere : non naturæ gignere ista, cum gignat hominem. Proinde causas quisque & effectus, non res, æstimet.

IX. Ordiemur autem a confessis, hoc est, lanis ovisque, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam sic alienis locis, tamen obiter dici necesse erit. Nec deerat materiæ pompa, si quidquam aliud intueri liberet, [a] quam fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu vero

INTERPRETATIO.

o *Publicati.*] *Medicorum* oculis expositi.

p *Pretiosa.*] Immani pretio ex alio orbe quæsita remedia.

a *Quam fidem.*] Quam ut fidem opus obtineat.

NOTÆ.

37. *Resinis eorum.*] Glabros & depiles reddebant olim viros molliores, adolescentesque, picis illitu, vel resinæ. Unde apud Juvenalem, Satyr. 8. vers. 114. *Resinata juventus.* Vide Constant. in Lexico, verbo Πιττόω Eviratio porro a Plinio appellatur, quoniam virilitatis signum est & indicium pili. Julius Capitolin. in Pertinace, pag. 56. *vasa Samnitica* Commodi Imp memorat, *calefactanda resina ac pici devellendis hominibus ac lævigandis.*

38. *Itemque pectines.*] Pecten in feminis locus est ubi pili apud verenda nascuntur, Juvenal. satyr. 6.

Inguina traduntur medicis jam pectine nigro.

Et hos pariter depilabant, Martiali teste, lib. 12. Epigr. 32.

Nec plena turpi matris olla resina,
Summœniana qua pilantur uxores.

39. *Publicati.*] Vel medicis, ut diximus : vel cum in publico matrona transfucet, ut dictum est lib. 6. sect. 20. Vide quæ tum ibi, tum lib. XI. sect. 26. in Notis adjecimus.

40. *Virgilio.*] De curculione, lib. I. Georg. vers. 186. De blattis, lib. 4. ejusdem operis, vers. 243.

41. *Homero.*] Iliad. ρ'. vers. 570.

Καὶ οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥτε, καὶ εἰργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο,
Ἰσχανάᾳ δακέειν, λαρόν τέ οἱ αἷμ᾽ ἀνθρώπου.

Et ei muscæ audaciam in pectoribus immisit : quæ quamvis depulsa frequenter a corpore humano, mordere appetit : dulcisque illi sanguis hominis est. Affert hic Dalecampius Homeri locum a proposito omnino alienum.

id certum esset, atque non fabulosum. Irridere est, vitæ remedia [1] post
* Cap. II. millesimum annum reditura monstrare. * Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, [2] postes a nubentibus attingi jubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, [b] [3] succidæ plurima præstant remedia ex oleo vinoque, aut aceto, prout quæque mulceri mordereve opus sit, & adstringi, laxarive, luxatis membris, dolentibusque nervis impositæ, & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscent luxatis. Alii cum lana rutam tritam adipemque imponunt. Item contusis tumentibusque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, [4] confricatis dentibus atque gingivis, admixto melle. [5] Prodest & phreneticis suffitu. [6] Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo: & alio modo indita auribus obturatis spissius. [7] Quin & hulceribus vetustis imponitur cum melle. [8] Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo expressa sanat. [9] Arietis vellera lota frigida ex oleo ma-

INTERPRETATIO.

b *Succidæ.*] Recens tonsæ.

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Post millesimum.*] Certum annorum numerum pro incerto ponit. Diversas veterum sententias de phœnicis reversione attulimus lib. 10. sect. 2.

2. *Postes a nubentibus attingi.*] Vide Notas & Emend. num. X.

3. *Succidæ.*] Unde succida lana appellata sit, Varro docet, lib. 2. de re rust. cap. ult. his verbis: *Tonsuræ tempus inter æquinoctium vernum & solstitium, cum sudare inceperint oves: a quo sudore recens lana tonsa succida est appellata.* A succo alii deduci malunt. Et succida vellera dixit Martialis, lib. XI. Epigr. 28.

Succida palliolo vellera quinque petit.

Hæc porro totidem cum Plinio verbis habet Diosc. lib. 2. cap. 82. Ἔρια οἰσυπηρὰ .... ἁρμόζοντα ἐν ἀρχῇ πρὸς τραύματα, θλάσματα, ἀποσύρματα, πελιώματα, ὀστῶν κατάγματα, βρεχόμενα ὄξει καὶ ἐλαίῳ ἢ οἴνῳ. *Lanæ succidæ subveniunt inter initia vulneribus, contusis, desquamatis, lividis, & ossium fracturis, aceto, & oleo, aut vino imbutæ.*

4. *Confricatis dentibus.*] Et horum quoque candori conferre haud parum succidam lanam melle illitam, si perfricentur, auctor est Marcellus Empir. cap. 13 pag. 97.

5. *Prodest & phreneticis.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 9. Serenus, cap. 8. de phrenesi, pag. 129.

Illotis etiam lanis suffire memento, Cerritum, &c.

Cerritus dicitur, quasi Cereritus, Atticis Δημητριακὸς, quasi Cereris ira & larvarum incursione animo vexatus. Hæc vox Horatio nota, Plauto maxime familiaris. At non phreneticis modo, sed & lethargicis, (qui morbus phrenesi contrarius est) prodesse suffitu lanam succidam auctor est Celsus lib. 3. cap. 20. qui hanc inter ea annumerat, quæ odorefœdo movent sic affectos.

6. *Sanguinem &c.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

7. *Quin & hulceribus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

8. *Vulnera &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. & Q. Serenus, cap. *de vulneribus quibuscumque* &c.

9. *Arietis vellera &c.*] Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 2. *Ad locorum dolorem: Lana ejusdem nigra intincta in aqua, deinde in oleo, & supposita locis dolorem tollit. Et suffumigata, ante prolapsam vulvam reprimit.*

defacta, in muliebribus malis inflammationes vulvæ ſedant. Et ſi procidant, ſuffitu reprimunt. [10] Succida lana impoſita ſubditaque mortuos partus evocat. Siſtit etiam profluvia earum. [11] At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimum ſolvitur. [12] Reduvias ſanat ex aqua frigida. [13] Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida ferventibus tincta, quam calidiſſima impoſita bis die, lumborum dolores ſedat. Sanguinem ſiſtit ex ariete ſuccida, [14] articulos extremitatum præligans. Laudatiſſima omnis e collo: natione vero Galatica, Tarentina, Attica, Mileſia. [15] Succidam imponunt & deſquamatis, percuſſis, lividis, incuſſis, colliſis, contritis, dejectis, [16] capitis & aliis doloribus, ſtomachi inflammationi, ex aceto & roſaceo. Cinis ejus illinitur attritis, vulneratis, ambuſtis. [17] Et in oculorum medicamenta additur: item in fiſtulas, [18] aureſque ſuppuratas. [19] Ad hæc detonſam eam, alii evulſam, deciſis ſummis partibus ſiccant, carpuntque, & [20] in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt, uruntque. [21] Alii aſſulis tedæ ſubjectis, & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam

NOTÆ.

10. *Succida lana.*] Q. Serenus, cap. 35. pag. 148.

Menſtruus immenſo ſi profluit impete ſanguis,
Succida lana malos remoratur ſubdita curſus:
Mortua quin etiam producit corpora partu.

11. *At canis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 50

12. *Reduvias.*] Quas Græci, ut alibi diximus, παρωνυχίας & Plinius ipſe paſſim appellat. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 30. *Paronychia in initiis lana ex aqua infuſa impoſita curantur, eaque frigidiore frequentius irriganda erunt.*

13. *Eadem nitro.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171 Plinius Valer. lib 2. cap 36. & Q. Serenus, cap. 26. pag. 141

Cum ſævit penitis hærens injuria lumbis,
Aut pice cum molli nitrum, ſulphurque, & acetum
Succida lana rapit contacta calentibus iiſdem:
Proderit hanc ægris crebro perducere membra.

14. *Articulos extremitatum.*] Extremitates corporis, ut dictum eſt, lib. 28. ſect. 17. perſtringendo. Celſus, lib. 4. cap. 4. de tuſſi: *Si ex faucibus interioribuſve partibus ſanguis proceſſit .... imponenda extrinſecus ſupra id quod dolet, lana ſuccida ex aceto eſt, & id ſpongia ſubinde refrigerandum. Eraſiſtratus horum crura quoque, & femora, brachiaque pluribus locis deligabat Id Aſclepiades adeo non prodeſſe, ut etiam inimicum eſſet, propoſuit. Sed id ſæpe commode reſpondere, experimenta teſtantur: Neque tamen pluribus locis deligari neceſſe eſt: ſed ſat eſt infra inguina & ſuper talos, ſummoſque humeros, etiam brachia.*

15. *Succidam imponunt.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 2. cap. 182.

16. *Capitis & aliis.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 37. ad capitis dolores: *Lanam oviculæ de inter femora velles, & combures, & in aceto intingues, & ſuper tempora dolentis ligabis: Lanam arietis de fronte velles, atque ex aceto fronti illines.* Vide etiam Dioſc. lib. 2. cap. 82. ubi hæc verbis totidem exſtant.

17. *Et in oculorum.*] Dioſc. l. 2. c. 83.

18. *Aureſque ſuppuratas.*] Marcellus Empir. cap. 9 pag. 79.

19. *Ad hæc detonſam.*] Totidem verbis Dioſc. lib 2. cap. 83.

20. *In fictili crudo.*] Non cocto, ἐν ὠμῇ χύτρᾳ, Dioſc. loc. cit.

21. *Alii aſſulis.*] Dioſc. loc. cit. Σχίδα-

accendunt, cineremque [c] 22 in labellis aqua addita confricant manu, & considere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam, donec linguam adstringat leniter, nec mordeat. Tunc cinerem [d] reponunt. Vis ejus septica est, efficacissimeque [e] genas purgat.

X. 1 Quin ipsæ sordes pecudum, sudorque feminum, & alarum, adhærentes lanis, (œsypum vocant) innumeros prope usus habent. In Atticis ovibus genito palma. Fit pluribus modis: 2 sed probatissimum, 3 lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuscumque sordibus succidis primum collectis, ac lento igni 4 in æneo subfervefactis, & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili vase, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo utraque frigida aqua lavatur, 5 & in linteo [a] saccatur, ac Sole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur. 6 Probatio autem, ut sordium virus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat ut cerussa. 7 Oculis utilissimum contra inflammationes, [b] 8 genarumque callum. 9 Quidam in testa torrent, donec pinguitu-

INTERPRETATIO.

[c] *In labellis.*] In vasculis.
[d] *Reponunt.*] Recondunt.
[e] *Genas.*] Palpebras.

[a] *Saccatur.*] Percolatur.
[b] *Genarumque.*] Palpebrarum.

NOTÆ.

κας ἀυδίων ἰσχνὰς, καὶ ἔρια ἐναλλὰξ, &c. *assulas tenues, & lanas vicissim intersternunt*, &c. Assula, vel astula, ut alibi diximus, pars est ligni concisi minuta. Egimus de ea voce, lib. 16. sect. 23.

22. *In labellis.*] Diosc. ἐν κεραμέῳ κεράμῳ, in vase fictili: *Labellum fictile novum impleto paleis*, inquit Columella, lib. 12. cap. 43. hoc est, vas fictile.

Sect. X. 1. *Quin ipsæ sordes.*] Hæc deinceps totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 84. Οἴσυπος δὲ λέγεται τὸ ἐκ τῶν οἰσυπηρῶν ἐρίων λίπος, ὃ κατασκευάσεις οὕτω. *Oesypum dicitur, e succidis lanis collecta pinguitudo, quam sic præparabis*: &c.

2. *Sed probatissimum.*] Et hunc modum affert Diosc. loc. cit. Item auctor libri de simp. med. ad Patern. tomo 13. operum Galeni, pag. 1003. *Oesypum*, inquit, *est quasi sordes & succus lanarum succidarum, quod hac ratione colligitur. Lanas succidas sordidissimas, & jam mox detonsas mittimus in vas quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus, ut aliquantulum ferveat: deinde refrigeramus: & quod supernatat in modum pinguedinis, abradimus manu, & in vase stanneo absternimus: & sic ipsum vas aqua pluviali implemus, & rursus delimpidamus: & tunc œsypum reponimus.*

3. *Lana ab his partibus.*] A feminibus, & aliis.

4. *In æneo.*] Subintellige, *vase*: neque enim hanc vocem probatæ fidei codices habent.

5. *Et in linteo saccatur.*] Per colum transmittitur. Vide Notas & Emend. num. XII.

6. *Probatio.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 84.

7. *Oculis.*] Dioscor. loco citato.

8. *Genarumque.*] Diosc. Ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς βλέφαρα πεπυλωμένα καὶ τετριχορρυηκότα. *Ad palpebras callosas, & ciliorum defluvio laborantes.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

9. *Quidam in testa &c.*] Diosc. loc. cit. ad verbum.

dinem amittat, utilius tale existimantes erosis & duris [e] genis, angulis scabiosis & lacrymantibus. [10] Hulcera non oculorum modo sanat, sed oris etiam & genitalium, cum anserino adipe. [11] Medetur & vulvæ inflammationibus, & sedis rhagadiis, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos usus ejus suo loco digeremus. [12] Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusæque in farinam & illitæ dentibus mire prosunt, etiam labantibus: gingivisque, si carcinoma serpat. Jam vero pura vellera, aut per se imposita [13] cæcis doloribus, aut accepto sulphure: & cinis eorum, genitalium vitiis. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quam arctissime præligata, evulsa inde lana statim vescuntur. Traduntque quod extra nodum sit e cauda præmori.

XI. [1] Lanæ habent & cum ovis societatem simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu [2] radicula esse curatas, neque aliud, quam candidum ex ovo infundi, ac pollinem thuris. [3] Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentesque refrigerant. [4] Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyriis. Infantibus vero contra lippitudines vix aliud remedium est, butyro admixto recenti. [5] Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt, betæ foliis superilligatis. Candido ovorum in oculis & pili reclinan- CAP. III.

INTERPRETATIO.

[e] *Genis &c.*] Palpebris, angulis oculorum scabiosis.

NOTÆ.

10. *Hulcera &c.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

11. *Medetur.*] Dioscor. pariter loco citato.

12. *Sordes quoque.*] Q. Serenus, cap. 15. de dentium & oris vitiis, pag. 134.

Si vero infandum proserpit ad intima vulnus,
Aut tu sume pilam, quæ caudis hæret ovinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta, farinas:
Hujus & attritis tetrum mulcebitur hulcus.

13. *Cæcis doloribus.*] Internarum partium, vel quorum causa ignoratur. Idem Plinius sect. 13. cum *cæcos aut subitos dolores* dixit, cæcos interpretari subitos videtur.

Sect. XI. 1. *Lanæ habent.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Lana carminata cum albo ovi, & thuris polline, fronti applicatur, contra epiphoras oculorum.*

2. *Radicula.*] Herba, quæ lavandis lanis succum habet. De ea antea egimus lib. 19. sect. 18.

3. *Ova per se,*] Diosc. lib. 2. cap. 55. totidem verbis. Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Ovi album infusum oculis, epiphoras curat, & uredines mitigat.* Item Sextus Platonicus, parte 2. cap. 9. de gallina, tit. 1.

4. *Quidam.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67.

5. *Eadem cum oleo.*] Sextus Platon. loc. cit. tit. 3. *Ad ignem sacrum: Ovo crudo linies corpus, ubi fervor fuerit, & desuper folium betæ impones: miraberis sanitatem.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 34. ad verbum.

tur Hammoniaco trito admixtoque. Et vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. [6] Ipsa facies illita Sole non aduritur. [a] [7] Ambusta aquis si statim ovo occupentur, pusulas non sentiunt. Quidam admiscent farinam hordeaceam, & salis parum. [8] Hulceribus vero ex ambusto, cum candido ovorum tostum hordeum, & suillo adipe, mire prodest. Eadem curatione ad sedis vitia utuntur: infantibus quidem, etiam si quid ibi procidat. Ad pedum rimas ovorum candido decocto cum cerussæ denariorum duûm pondere, pari spumæ argenti, myrrhæ exiguo, deinde vino. [9] Ad ignem sacrum, candido ovorum trito cum amylo. Aïunt & vulnera candido glutinari, calculosque pelli. [10] Lutea ovorum cocta ut indurescant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. [11] Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita, vel cum trito apii semine, ac polenta in mulso illita. Prodest & tussientibus per se luteum devoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur: [12] thoracis distillationibus, faucium scabritiæ. [13] Privatim contra hæmorrhoïdum morsum illinitur, sorbeturque crudum. [14] Prodest & renibus, vesicæ rosionibus exhulcerationibusque, & cruenta exscreantibus. Quinque ovorum lutea in vini hemina cruda sorbentur dysentericis, [15] cum cinere putaminis sui, & papaveris succo ac vino. [16] Dantur cœliacis cum uvæ

INTERPRETATIO.

a *Ambusta aquis.*] *Quæ sunt* aqua *fervent*i adusta.

NOTÆ.

6. *Ipsa facies.*] Diosc. lib. 2. cap. 55. Τὸ δὲ λευκὸν αὐτοῦ . . . προσωπά τε ἀνεπικαύστα τηρεῖ. Seneca in eam sententiam apposite, epist. 123. pag. 515. *Omnium pædagogia oblita facie vehuntur, ne Sol, ne frigus teneram cutem lædat: Turpe est, neminem esse in comitatu puerorum, cujus sana facies medicamentum desideret.*

7. *Ambusta.*] Totidem verbis Diosc. loc cit Κατακαύματα οὐκ ἐᾷ φλυκταινοῦσθαι παραχρῆμα ἐπιχρισθέν. *Ambustis confestim illitum, pusulas erumpere prohibet.* Sic etiam Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. pag. 309.

8. *Hulceribus vero.*] Q. Serenus, cap. 61. de combusturis, pag. 162.

Hordea vel franges, atque ovi candida junges:
Adsit adeps porca: mira est hæc forma medelæ.

9. *Ad ignem sacrum.*] Vide Notas & Emendationes num. XIV.

10. *Lutea ovorum.*] Ita fere Dioscor. lib. 2. cap. 54.

11. *Vel cum rosaceo.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

12. *Thoracis &c.*] Πρὸς τραχυσμοὺς τραχείας ἀρτηρίας, καὶ αἵματος ἀναγωγὰς, καὶ καταῤῥοῦς, καὶ θώρακος ῥευματισμοὺς ἁρμόζει. *Confert ad asperæ arteriæ scabritias, sanguinis rejectiones, destillationes ac thoracis rheumatismos.* Dioscor. lib. 2. cap. 55.

13. *Privatim.*] Diosc. loc. cit.

14. *Prodest & renibus &c.*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς κύστεως δηγμοὺς, καὶ ἑλκώσεις νεφρῶν &c.

15. *Cum cinere.*] In MS. Reg. 1. *cum inira.* Reg. 2. & is quem Pintianus vidit, *cum cinere*, quod sincerum est. Nullus editis patrocinatur, qui *cum jure* præ se ferunt. Et quod jus, amabo, ex ovorum putamine concinnari queat? qua pinguitudine?

16. *Dantur cœliacis.*] Simile medicamentum habet Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193.

passæ pinguis pari pondere, & malicorii, per triduum æquis portionibus. [17] Et alio modo lutea ovorum trium, lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus, trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit, avellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ovis pridie maceratis in aceto. [18] Sic & lientericis. Sanguinem autem rejicientibus, cum tribus cyathis musti. Utuntur iisdem ad liventia, si vetustiora sint, cum bulbis ac melle. [19] Sistunt & menses mulierum cocta, & ex vino pota: & inflationes quoque vulvæ cruda cum oleo aut vino illita. [20] Utilia sunt & cervicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. [21] Sedis etiam vitiis indurata igni, ut calore quoque prosint. Et condylomatis cum rosaceo. [22] Item ambustis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exustis: tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, [23] quæ vocant sitista, cum triduo incubita tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant [b] pulli ovorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ovo decoctos, admixta vini austeri hemina, & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta sive crudo, sive cocto, labiorum fissuris medetur. [24] Putaminis cinis in vino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet: [25] sic fit & dentifricium. Idem ci-

INTERPRETATIO.

b *Pulli.*] Pulli ovis suis inclusi.

NOTÆ.

17. *Et alio modo &c.*] Totidem ferme verbis Marcellus Empir. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 26.

18. *Sic & lientericis.*] Λειεντερία morbus est, quum intestina lævore fluunt: celerrima scilicet transmissio, ac tota simul ciborum, egestio, quum tales excernuntur quales ingesti sunt: λεῖα ἔντερα, intestinorum lævor, seu lævitas. Celsus, lib. 4. cap. 16. *Ex torminibus interdum intestinorum levitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quidquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt:* &c. Vide Notas & Emendationes num. XV.

19. *Sistunt & menses.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 9. de gallina, tit. *Ad profluvium mulieris: Gallinæ ovum totum comburas & conteras: & in vino mixtum illinies: restringit.*

20. *Utilia sunt.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 54.

21. *Sedis etiam vitiis.*] Sic etiam Dioscor. lib. 2. cap. 54.

22. *Item ambustis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: Ova in aqua decoquantur: deinde in pruna torreantur, donec putamina eorum comburantur: tum lintea* (scribe, *lutea*) *eorum ex rosaceo illinantur.*

23. *Quæ vocant sitista.*] Σιτιστά, altilia Græcis sonant, sive saginata, ut σιτευτά. Ita porro Reg. 1. cod. In Reg. 2. & vetustis edit. *sicista*, quæ vox nauci non est. Hermolaus *schista* rescripserat: quo auctore, obscurum.

24. *Putaminis cinis.*] Sic auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur.

25. *Sic fit & dentifricium.*] Q. Serenus, cujus verba retulimus libro sup. sect. 49.

nis & mulierum menses cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminum tanta est, ut recta, nec vi, nec pondere ullo frangantur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. [26] Tota ova adjuvant partum, cum ruta, & anetho, & cumino pota e vino. [27] Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt. Hulcera quoque humida in capite, cyclamino admixta. [28] Ad puris & sanguinis exscreationes ovum crudum cum porri sectivi succo, parique mensura mellis Græci calefactum hauritur. [29] Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum passo oleique pari modo. [30] Infunduntur & [c] virilitatis vitiis singula, cum ternis passi cyathis, amylique semuncia a balineis. Adversus ictus serpentium cocta tritaque adjecto nasturtio illinuntur. Cibo quot modis juvent notum est, cum transmeent faucium tumorem, calfactuque obiter foveant. Nullus est alius cibus, qui in ægritudine alat, neque oneret, simulque vim potus ac cibi habeat. [31] Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. [32] Talibus cum farina in panem subactis cœliaci recreantur. [33] Quidam ita resoluta in pati-

INTERPRETATIO.

c *Virilitatis.*] Pudendorum.

NOTÆ.

26. *Tota ova.*] Q. Serenus, cap. de conceptione & partu:

Ova etiam rutæ & fragili miscentur anetho,
Quæ diluta simul vino atque exhausta medentur.

Nec plane displicet, *Tosta ova*, legi, ut in Chiffl. cod. At Regius uterque, *tota.*

27. *Scabiem corporum.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

28. *Ad puris & sanguinis.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Si ex alto præcipitati sunt, ... cruenta exscreantibus, quinque ovorum mediola cruda in vini hemina propinantur: si & purulenta sint quæ exspuuntur, eodem tempore ovum crudum cum pari mensura succi porri sectivi sorbetur. Itemque Græci mellis calefactum hauritur.*

29. *Dantur &c.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. Q. Serenus, cap. 18. de tussi medenda:

Ovum molle teres domitum ferventibus undis, &c.

Celsus, lib. 4. cap. 4. dat tussientibus *Ovum sorbile sulphure adjecto, potui primum aquam calidam, deinde invicem aliis diebus hanc, aliis vinum.*

30. *Infunduntur.*] Et imponi in ani vitiis Galenus jubet, lib. 1. Εὐπορ. cap. 14. tom. 10.

31. *Maceratorum ... diximus.*] Libro 10. sect. 80.

32. *Talibus.*] Q. Serenus, cap. 27.

Cœliacos autem recreabis pane salubri,
Quem madido farre efficies, ac mollibus ovis:
Quorum testa fero prius emollescat aceto.

Sic & Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195. Et Plinius Valer. lib. 2. cap. 33. *Ova pridie*, inquit, *in aceto macerantur: ex his & farina & aqua, panis cœliacis fit.*

33. *Quidam ita.*] Q. Serenus, cap. 50. de solutione ventris compescenda, pag. 145.

Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Torridus ex vino cortex potabitur ovi.

Marcellus Empir. similiter ad verbum, cap. 27. pag. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

nis

nis torreri utilius putant. Quo genere non alvos tantum, sed & menses feminarum sistunt: aut si major sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. [34] Et per se lutea ex iis decocta in aceto, donec indurescant: [35] iterumque cum trito pipere torrentur ad cohibendas alvos. [36] Fit & dysentericis remedium singulare, ovo effuso in fictili novo, ejusdemque ovi mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebroque permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alii eadem mensura pro oleo & aceto resinam adjiciunt rubentem, vinumque: & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineique corticis duabus sexagesimis denariorum, una ejus [37] quod rhum diximus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur. Torminibus quoque multi medentur, ova bina [38] cum allii spicis quatuor una terendo, vinique hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid desit ovorum gratiæ, candidum ex his admixtum calci vivæ glutinat vitri fragmenta. Vis vero tanta est, ut lignum perfusum ovo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ovis tantum locuti sumus, cum & reliquarum alitum restent magnæ utilitates, sicut suis locis dicemus.

XII. Præterea est ovorum genus in magna Galliarum fama, omissum Græcis. [1] Angues innumeri æstate convoluti, salivis faucium corporumque spumis artifici complexu glomerantur, [a] anguinum appellatur. [2] Druidæ sibilis id dicunt in sublime jactari, [3] sagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicujus interventu. Experimentum ejus esse, si [4] contra aquas fluitet vel auro vinctum. At-

INTERPRETATIO.

[a] *Anguinum.*] Anguinum *id ovum* appellatur.

NOTÆ.

34. *Et per se lutea.*] Totidem verbis Marcellus Empir. loc. cit.

35. *Iterumque.*] Marcellus Empir. loc. cit.

36. *Fit & dysentericis.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 22. & Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191.

37. *Quod rhum diximus.*] Libro 24. sect. 54.

38. *Cum allii spicis quatuor.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVII.

Sect. XII. 1. *Angues innumeri.*] Scimus hodieque serpentes generis diversi ac prope innumeras, in locum unum convolare, ab Idibus Junii, ad Idus Augustas, in Delphinatus Sabaudiæque confinio, ad montem *la Rochette*: spumaque locum opplere, quæ horrorem incutiat spectantibus. Vide Nic. Chorier, lib. 2. hist. Delph. pag. 91.

2. *Druidæ sibilis.*] Serpentium ore ac sibilo.

3. *Sagoque.*] Sagum, Nonio teste, vestimentum est militare. Plura vide apud Voss. in Etymol.

4. *Contra aquas.*] Si non labenti amni cedat, sed adverso fluitet, etiam auro vinctum: sinceri hæc ovi probatio est.

que, ut est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa Luna capiendum censent, [b] tanquam congruere operationem eam serpentium, humani sit arbitrii.. Vidi equidem id ovum mali orbiculati modici magnitudine, [c] crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium, ac regum aditus, mire laudatur: tantæ vanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum e Vocontiis, a Divo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes [5] caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. [6] Neque enim cristatos esse in caduceo mos est.

XIII. De anserum ovis magnæ utilitatis, ipsoque ansere dicturi hoc in volumine, debemus honorem & Commagenorum clarissimæ rei. [1] Fit ex adipe anserum: alioqui celeberrimi usus est: ad hoc in Commagene Syriæ parte cum cinnamo, casia, pipere albo, herba [2] quæ Commagene vocatur, obrutis nive vasis, odore jucundo, utilissimum ad perfrictiones, convulsiones, cæcos aut subitos dolores, omniaque quæ acopis curantur: unguentumque pariter, ac medicamentum est. Fit & in Syria alio modo, adipe avium [3] curato, ut diximus, additis erysisceptro, xylobalsamo, phœnice elate, item calamo, singulorum pondere, qui sit adipis, cum vino bis aut ter [4] subfervefactum. Fit autem hieme, quoniam æstate non glaciat: nisi accepta cera. Multa præterea remedia sunt ex ansere, (quod miror,) [5] æque quam in capris. [6] Namque anser corvusque ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur.

Interpretatio.

b *Tanquam.*] Tanquam contingere hanc serpentium salivationem, ovique partum, certo tempore humani sit arbitrii.

c *Crusta.*] Putamine cartilagineo, habens veluti cavitates crebras, quales sunt in brachiis polyporum.

Notæ.

5. *Caduceum.*] Caduceus, fetialium insigne, qui ad contrahendum fœdus mittebantur. Virga fuit, cujus in summa parte angues spiris circumplexi, tanquam adversa sibila efflantes.

6. *Neque enim cristatos.*] Si cristati forent, bellum indicare viderentur, non pacem.

Sect. XIII. 1. *Fit ex adipe.*] Fit illud medicamentum, quod Commagenum appellatur, ex adipe anserino, &c.

2. *Quæ Commagene.*] Forte, nardo Syriaca.

3. *Curato, ut diximus.*] Modum curandi adipis edocuit lib. 28. sect. 38.

4. *Subfervefactum.*] Subintellige, medicamentum.

5. *Æque quam in capris.*] Id miratur Plinius, quod ex animalibus morbo obnoxiis tanta sit remediorum copia, ansere videlicet & capra.

6. *Namque anser corvusque.*] De corvo id ante delibatum lib. 10. sect. 15. Vide quæ ibi diximus in Notis.

XIV. [1] De anserum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium ascensu deprehenso, diximus. * [2] Eadem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem [3] Juventatis & Summani, vivi in furca sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. [4] Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus [5] hostiarum vice uterentur his. [6] Genitæ Manæ catulo res divina fit, [7] & in cœnis Deûm etiamnum ponitur catulina. [8] Aditialibus quidem epulis celebrem fuisse, [9] Plauti fabulæ indicio sunt. [10] Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putant. Vomitiones quoque hoc animal monstrasse homini videtur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis.

*Cap. IV.

XV. 1. Nunc ad statutum ordinem pergemus. [1] Adversus serpentium ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in vino decoctum

NOTÆ.

Sect. XIV. 1. *De anserum .... diximus.*] Libro 10. sect. 26.

2. *Eadem de causa.*] Ob Capitolium negligentius custoditum, ac pæne silentio proditum: ni vociferatus anser fuisset.

3. *Juventatis.*] Sic enim MSS. omnes, non *Juventutis.* Sic etiam Cicero locutus non semel. Nizolium vide. Et in nummis M. Aurelii Cæsaris apud Tristanum, Deæ ipsius effigies cernitur, cum epigraphe ea, IVVENTAS. Hujus ædis mentio apud Livium: situs prope Capitolium ipsum. P. Victor, in descriptione Urbis Romæ, regione VIII. *Ædicula Juventæ. Porta Carmentalis... Templum Carmentæ. Capitolium, ubi omnium Deorum simulacra* &c. De Deo Summano, sive Deo summo manium, diximus, lib. 2. sect. 53.

4. *Catulos lactentes.*] Festus: *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos Plautus in Saturione refert.* Græcos quoque id fecisse scimus ex Ananio poëta, cujus verba recitat Athenæus, lib. 7. pag. 282. Apud alias gentes & hunc morem fuisse docet Galenus, lib. 3. de alim. fac. cap. 2. Est sane nunc quoque apud Canadenses. Quin & in ægrotantium cibo, perinde atque aviculæ, ab Hippocrate catulina caro commendatur, lib. 2. de morbis, tex. 40. pag 66. Ἔπειτα σκύλακα ἢ ὀρνίθιον καθεφθὸν ποιήσας τοῦ ζωμοῦ ῥοφεέτω, καὶ τῶν κρεῶν φαγέτω ὀλίγα. *Deinde catulum aut aviculam coquat, & jus sorbeat; & de carnibus paulum edat.* Et libro pariter περὶ παθῶν, tex. 41. pag. 186. ac libro denique, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, tex. 26. pag. 229. κρέα σκύλακος ἑφθά.

5. *Hostiarum vice.*] Vide quæ diximus supra in Notis & Emend. ad lib. 18. num. XXXVII. Et Pausaniam vide, in Lacon. sive lib. 3. pag. 187. & 188.

6. *Genitæ Manæ.*] Sic Dea appellabatur, quæ menstruis feminarum præerat: huic catulus immolabatur. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

7. *Et in cœnis Deûm.*] In cœnis quæ in Deorum honorem fiunt, præcipue Larium. De his accipiendus Horatius, lib. 2. Satyr. 6. vers. 65. etsi interpretes alio detorquent.

O noctes cœnæque Deûm, quibus ipse, meique,
Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus.

8. *Aditialibus.*] De hac voce egimus lib. 10. sect. 23.

9. *Plauti fabulæ.*] Forte in Saturione, de qua Festus proxime appellatus.

10. *Sanguine canino.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 53. ad verbum.

Sect. XV. 1. *Adversus serpentium.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

illitumque : [2] mures diſſecti & impoſiti, quorum natura non eſt ſpernenda, præcipue in aſcenſu ſiderum, [3] ut diximus : cum lumine Lunæ fibrarum numero creſcente atque decreſcente. Tradunt Magi, jocinere muris dato porcis in fico, ſequi dantem id animal. In homine quoque ſimiliter valere, ſed reſolvi cyatho olei poto.

XVI. 2. Muſtelarum duo genera : alterum ſilveſtre, diſtans magnitudine. [1] Græci vocant ictidas. Harum fel contra aſpides dicitur efficax, [2] cetero venenum. [3] Hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (ut auctor eſt Cicero) quotidie transfert, [4] mutatque ſedem, ſerpentes perſequitur. [5] Ex ea inveterata ſale denarii pondus in cyathis tribus [6] datur percuſſis : [7] aut ventriculus coriandro fartus inveteratuſque & in vino potus. [8] Et catulus muſtelæ etiam efficacius.

XVII. 3. Quædam pudenda dictu tanta auctorum aſſeveratione commendantur, ut præterire fas non ſit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia medicinæ gignuntur : [1] veluti cimicum animalis

NOTÆ.

2. *Mures diſſecti.*] Plinius Valer. loc. cit. & Dioſcor. lib. 2. cap. 74.

3. *Vt diximus.*] Libro 2. ſect. 41. & lib. XI. ſect. 76.

Sect. XVI. 1. *Græci vocant ictidas.*] Nempe ſilveſtres. Furettos vocamus, Vide quæ diximus lib. XI ſect. 109.

2. *Cetero venenum.*] Adverſus id venenum remedia tradentur inferius ſect. 33.

3. *Hæc autem.*] Domeſtica, quæ & vulgaris appellatur inferius, ſect. 33. Belettam Galli nuncupant. Γαλῆ Græcis : quam de cibo dimicare cum ſerpentibus murium venatricibus, τοῖς ὄφεσι τοῖς μυοθήραις ſcribit Ariſtoteles, lib. 9. hiſtor. anim cap. 9. pag. 1026. propterea quod ipſa quoque eos venatur. Vide quæ diximus lib. 8. ſect. 41. ac in Notis & Emendat. ad eundem librum, num. LXXXII. Eo Plautus alluſit, in Sticho, act. 3. ſc. 2. verſ. 6.

Auſpicio hodie hercule optumo exivi foras :
Muſtela murem mihi abſtulit præter pedes :
Eam ſtrenue obſonavit, ſpectatum hoc mihi eſt.

4. *Mutatque ſedem.*] Pro Ciceronis loco, qui intercidit, Plautum ſubjicimus, in eadem fabula, verſ. 43. ita ſcribentem :

Certum eſt muſtelæ poſthac nunquam credere :
Nam incertiorem nullam novi beſtiam.
Quæne ipſa decies in die mutat locum.

5. *Ex ea.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 53. *Venenis prohibendis & expellendis : Muſtela vulgaris inveterata drachmis binis potatur.* Sic etiam Dioſc lib. 2. cap. 27. Γαλῆ κατοικίδιος περιφλεχθεῖσα &c. *Muſtela, quæ in domibus noſtris oberrat, flammis ambuſta, & exemptis interaneis ſale inveterata, & in umbra ſiccata, binis drachmis in vino pota, contra ſerpentium genus omne, præſentaneo remedio eſt.*

6. *Datur percuſſis.*] A beſtiis venenatis, θηριοδήκτοις.

7. *Aut ventriculus.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit. Ἡ δὲ κοιλία αὐτῆς κορίῳ πλησθεῖσα καὶ σκελετευθεῖσα, θηριοδήκτοις βοηθεῖ πινομένη.

8. *Et catulus.*] Nicander in Theriac. pag. 48.

Sect. XVII. 1. *Veluti cimicum.*] Cimex Gallis *Punaiſe* : Græcis κόρεις. Dioſcor. lib. 2. cap. 36. Κόρεις οἱ ἀπὸ κλίνης, *cimices qui in cubilibus enaſcuntur.*

fœdissimi, & dictu quoque fastidiendi natura, contra serpentium morsus, [2] & præcipue aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quod dicant gallinas, [3] quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnesque earum percussis plurimum prodesse. Ex his quæ tradunt, humanissimum est, [4] illinire morsibus cum sanguine testudinis: [5] item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, [6] haustasque ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam iis inungunt tritis cum sale & lacte mulierum: auresque, cum melle & rosaceo admixtis. Eos qui agrestes sint, & in malua nascantur, crematos, cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cetera quæ de his tradunt, [7] vomicæ, & quartanarum remedia, aliorumque morborum, quanquam ovo, aut cera, aut faba inclusos censeant devorandos, falsa, nec referenda arbitror. [9] Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, [a] quoniam vincatur aspidum [10] somnifica vis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. [11] Et in stranguria [b] fistulæ imposuere. Adeo nihil

INTERPRETATIO.

[a] *Quoniam.*] Quoniam pellit soporem, quem aspidum morsus solet afferre.

[b] *Fistulæ.*] Veretri canali.

NOTÆ.

2. *Et præcipue aspidum.*] Diosc. loc. cit.

3. *Quo die id ederint.*] Id animal, nempe cimicem.

4. *Illinire morsibus*] Aspidum scilicet.

5. *Item suffitu.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

6. *Haustasque.*] Diosc. loc. cit. Σὺν οἴνῳ ἢ ὄξει ποθέντες, βδέλλας ἐξάγουσι. *Sanguisugas cum vino aut aceto poti cimices pellunt.* Sic etiam Galenus, lib. XI. de fac. simp. med pag. 313. & Anatolius in Geopon. lib. 13. cap. 17. pag. 376.

7. *Vomicæ.*] Sic libri editi, cum Colb. 3. cod. In Reg. 1. *vomine.* Reg. 2. & is quem Pintianus vidit, *vomiticnum*, quod perinde est. Marcellus Empiric. cap. 17. pag. 125. *In ovo sorbili cimicem unum contritum jejunus ignorans qui sorbeat, desinet vomere: hoc sane expertum est.*

8. *Et quartanarum.*] Dioscor. loc. cit. Κόρεις οἱ ἀπὸ κλίνης ἐντιθέμενοι βρώμασι μετὰ κυάμων τὸν ἀριθμὸν ζ, καὶ καταπινόμενοι πρὸ τῆς ἐπισημασίας, ὠφελοῦσι τοὺς τεταρταΐζοντας. *Cimices qui in cubilibus enascuntur, numero septeni cum fabis in cibos additi, & ante accessiones devorati, quartana laborantibus auxilio sunt.*

9. *Lethargi.*] Q. Serenus, cap. 57. de lethargia expellenda, pag. 160.

Quidam dira jubent: septeno cimice trito
Vt vitientur aquæ, cyathusque bibatur earum:
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. *Lethargicis: Cimices septem triti in aquæ cyatho uno dantur, si vir sit: si puer, eodem modo aquæ, cimices quatuor.*

10. *Somnifica.*] Demorsos ab aspide premi urgerique somno, scribit etiam Diosc. in Theriac. cap. 17.

11. *Et in stranguria.*] Sic recte codex Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi hactenus libri, *& stranguriæ fistulæque.* Marcellus Empir. cap. 26. pag. 183. *Cimex foraminibus veretrorum confricatus, dolores vesicæ protinus tollit.* Dioscor. lib. 2. cap.

parens illa rerum omnium ſine ingentibus cauſis genuit. Quin & adalligatos lævo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis [12] in roſeo panno. [13] Rurſus iis adverſatur ſcolopendra, ſuffituque enecat.

XVIII. 4. [1] Aſpides percuſſos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minime ſanabiles. Sed & venenum earum ſi ſanguinem attingit, aut recens vulnus, ſtatim interimit: inveteratum hulcus, tardius. De cetero potum quantalibet copia, non nocet. Non eſt enim tabifica vis: itaque occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, niſi M. Varronem ſcirem LXXXVIII. vitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſſime ſanari, hauſta [3] a percuſſis ipſorum urina.

XIX. 5. [1] Baſiliſci, quem etiam ſerpentes ipſæ fugiunt, alias olfactu necantem, qui hominem vel ſi aſpiciat tantum, dicitur interimere, ſanguinem Magi miris laudibus celebrant, coëuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum a poteſtatibus, & a Diis etiam precum, morborumque remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant.

XX. 6. [1] Draco non habet venena. Caput ejus limini januarum ſubditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittitur. Oculis ejus inveteratis, & cum melle tritis, inunctos non paveſcere ad nocturnas imagines, etiam pavidos. Cordis pingue in pelle dorcadum nervis cervinis adalligatum in lacerto, conferre judiciorum victoriæ. [2] Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere.

NOTÆ.

36. *Δυσυρίαν τε παύουσιν ἐπιθέμενοι τῷ οὐρητικῷ πόρῳ λεῖοι. Triti vero & urinariæ fiſtulæ impoſiti, urinæ difficultati medentur.*

12. *In roſeo panno.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. non *roſaceo*, ut editi. Sic etiam Palladius, lib. 1. tit. 35. *roſeum* vocat.

13. *Rurſus iis.*] Cimicibus.

Sect. XVIII. 1. *Aſpides.*] Nicander ad verbum in Theriac. pag. 12. & Dioſc. pariter in Theriac. cap. 17.

2. *Anno LXXXVIII.*] Poſt octo annos quam ſcripſerat libros de re ruſtica, qui nunc fere ſuperſunt integri, ut ipſe prodit in præfatione ejus operis. At in Reg. 1. 2. & Colb. 3. *Anno* LXXXIII. ſolum legimus, non LXXXVIII.

3. *A percuſſis.*] Hoc eſt, a demorſis Si morſi ab aſpide, ſuam ipſorum urinam ebibant. Dioſc. lib. 2. cap. 99. Οὖρον ἀνθρώπου τὸ ἴδιον ποθὲν πρὸς ἐχίδνης δήγματα ἁρμόζει. *Humanam urinam ſuam cuique bibere prodeſt contra viperæ morſus.*

Sect. XIX. 1. *Baſiliſci.*] De eo egimus lib. 8. ſect. 33.

Sect. XX. 1. *Draco non habet venena.*] Vulnere potius quam veneno nocet. Alibi innoxius, in Africa exitioſus. Lucanus, lib. 9. Pharſal. verſ. 727.

Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore dracones:
Peſtiferos ardens facit Africa.

Aëtius, ſerm. 13. cap. 34. de draconibus, pag. 258. *Animal quidem hoc non jacit venena* &c.

2. *Primum ſpondylum.*] Primum ſpinæ articulum, qua cervici committitur: ut de hyæna dictum eſt anteriore libro, ſect. 27.

[3] Dentes ejus illigatos pellibus caprearum cervinis nervis, mites præstare dominos, poteſtateſque exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua invictos faciunt Magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis e fronte, & medulla ejuſdem, equi victoris ſpuma, canis unguibus adalligatis [a] cervino corio, nerviſque cervi alternatis & dorcadis: quæ coarguiſſe non minus refert, quam contraria ſerpentibus remedia demonſtraſſe, [b] [4] quoniam hæc morum veneficia ſunt. [5] Draconum adipem venenata fugiunt: item, ſi uratur, ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.

XXI. 7. [1] Viperæ caput impoſitum, vel alterius quam quæ percuſſerit, [2] ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam [a] in vapore baculo ſuſtineat: [b] [3] aïunt enim præcanere: [4] item ſi quis exuſtæ ejus cinerem illinat. Reverti autem ad percuſſum ſerpentes neceſſitate naturæ, Nigidius auctor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures [5] ad eximendum lapillum, quem aïunt ab ea devorari territa. [6] Alii ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex vipera paſtilli, [7] qui theriaci vocantur a Græcis, [8] ternis digitis utrinque amputatis, exemptiſque interaneis, [9] & livore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua [10] & anetho diſcocto, [11] ſpiniſque exemptis, & addita

INTERPRETATIO.

[a] *Cervino.*] Cervina pelle, nervis cervi & dorcadis alterno nexu ſtringentibus.

[b] *Quoniam.*] Quoniam hæc bonos mores corrumpunt.

[a] *In vapore.*] In calore.

[b] *Aïunt.*] Aïunt enim tum viperam recanere, *incantationem repellere.*

NOTÆ.

3. *Dentes ... illigatos pellibus.*] Sic Reg. 1. 2. Colb. & Chiffl. non, ut quidam editi, *pedibus.* Sic paulo antea, *Cordis pingue in pelle dorcadum.*

4. *Quoniam hæc morum.*] Ita recte Gronovius, pro *morborum.*

5. *Draconum adipem.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

Sect. XXI. 1. *Viperæ caput.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. ad verbum.

2. *Sine fine prodeſt.*] Nempe percuſſis a vipera. Negat tamen hoc eſſe verum, imo & experimentis adverſari, Charaſius lib. de viperis, pag. 108.

3. *Aïunt enim præcanere.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

4. *Item ſi quis exuſtæ.*] Galenus, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 10. pag. 944.

5. *Ad eximendum lapillum.*] Qui plagæ a ſerpente inflictæ imponi poſſit.

6. *Alio ipſo toto.*] Q. Serenus cap. 47. pag. 154.

Quæ nocuit ſerpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi, ſanat quem ſauciat ipſa.

7. *Qui theriaci.*] Θηριακοὶ, ad venenatorum morſus ſanandos concinnati.

8. *Ternis digitis.*] A capite & a cauda ternis digitis amputatis. Vide Notas & Emend. num. XXII.

9. *Et livore.*] Vena livida.

10. *Et anetho.*] Ita ſenior Andromachus, apud Galenum, lib 1. de antid. cap. 6. pag. 876. & lib. 1. de Theriac. ad Piſon. cap. 7. pag. 938.

Ὕδατι ἐγχεύσαις ὅσσον ἄρκιον καὶ ἀνήθου
Κλῶνας ἐχιδναίῃ σαρκὶ συνεψομένας.

Ante tamen miſces frondem grave olentis anethi,
Et, quantum ſatis eſt, providus indis aquæ.

11. *Spiniſque exemptis.*] Sic Andromachus, pag. 878. & Galenus ipſe, lib. 1. de antid. cap. 8. pag. 879.

[12] ſimilagine, atque ita in umbra ſiccatis paſtillis, [13] quibus ad multa medicamenta utuntur. [14] Significandum videtur e vipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſupra dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo, cum opus ſit, ternis ſtillis additis in oleum perunguntur, ut omnes beſtiæ fugiant eos.

XXII. 8. [1] Præterea conſtat, contra omnium ſerpentium ictus, quamvis inſanabiles, ipſarum ſerpentium exta impoſita auxiliari: eoſque qui aliquando viperæ jecur coctum hauſerint, nunquam poſtea feriri a ſerpente. [2] Neque anguis venenatus eſt, niſi per menſem Luna inſtigatus. Sed prodeſt vivus comprehenſus, & in aqua contuſus, [a] ſi foveatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, [3] ut digeremus, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem [4] monſtra quædam ex his conficit, [5] ut poſſint avium ſermones intelligi. [6] Anguis Æſculapius Epidauro Romam advectus eſt: [7] vulgoque

INTERPRETATIO.

[a] *Si foveatur.*] Si foveatur ita contuſo angue is qui morſus ab eo angue fuit.

NOTÆ.

12. *Similagine.*] Panis ſicci ac bene piſti tantum adjici Andromachus jubet, quantum neceſſe ſit ad paſtillos fingendos.

Αὐαλέου δ' ἐπὶ τοῖσι βώλοις εὐεργέος ἄρτου,
Ὅσσον περοῦναι σάρκα δύναιτο τροχοὺς
Πλάσσαι.

Galenus quoque, lib. 1. de antid. cap. 8. pag. 879. panem puriſſimum ac fermentatum deſiderat. Triticeum Damocrates, apud eundem, loc. cit. cap. 15. pag. 893. Ἄρτου τοῦ καθαροῦ τοῦ πυρίνου Περσίμιστγε καὶ λέαινε. Panis ſiliginei unciam unam Crito ibidem, cap. 17. pag. 896. σιλιγνίτου ἄρτου οὐγκίαν μίαν. Denique ex ſimilagine ſincera panem concinnatum ipſe Galenus, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 13. pag. 950. Ἄρτου ὡς μάλιστα καθαρωτάτου, καὶ ἀπὸ σεμιδάλεως τῆς καθαρωτάτης γενομένου μίσγε τὸ σύμμετρον, &c.

13. *Quibus ad multa.*] Quæ prolixe enumerat Andromachus pag. 875. & 876. & Galenus lib. de theriaca ad Piſon. cap. 15. & 16.

14. *Significandum.*] Quamobrem vipera in primis ad theriacam adſciſcatur, diſputat egregie Galenus, loc. cit. cap. 8. pag. 940.

Sect. XXII. 1. *Præterea.*] Sic ſcorpionem ipſum, tritum impoſitumque, vulneri quod intulit, remedio eſſe, ſcribit Dioſc. lib. 2. cap. 13.

2. *Neque anguis.*] *Vne couleuvre, un ſerpent.*

3. *Vt digeremus.*] Ut ordine ac ſerie dicturi ſumus. Ita M S S. non, *ut dicemus.*

4. *Monſtra.*] Monſtruoſas compoſitiones, plenaſque vanitatis.

5. *Vt poſſint avium.*] Melampodem, alioſque, finxit vetuſtas ſermones percepiſſe avium: ut Helenus ille Virgilianus, *qui ſidera ſenſit,*

Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

6. *Anguis Æſculapius.*] Epitome Livii, lib. XI. *Cum civitas peſtilentia laboraret, miſſis legatis ut Æſculapii ſignum Romam ab Epidauro transferrent: anguem, qui ſe in navem eorum contulerat, in quo ipſum Numen eſſe conſtabat, deportavere: eoque in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ædes Æſculapii conſecrata eſt.* Vide Plutarch. in quæſt. Rom. pag. 286. & Auctorem libri de Viris illuſtribus, cap. 22. Contigit id anno Urbis CCCCLXXVIII. Q. Fabio Gurgite II. C. Genucio Clepſina Coſſ.

7. *Vulgoque paſcitur.*] De Tiberio Sue-

paſcitur

paſcitur & in domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurerentur, non eſſet fecunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, [8] quod & in aqua vivit, hydri vocantur, nullis ſerpentium inferiores veneno. Horum jecur ſervatum adverſus percuſſos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionum veneno adverſatur. Fit enim & e ſtellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus eſt vino, faciem eorum qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum, inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt ovi luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionum tritum in aqua muſtelas congregare dicitur.

XXIII. 9. Inter omnia venenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cetera enim ſingulos feriunt, nec plures [a] pariter interimunt: ut omittam, quod perire conſcientia dicuntur homine percuſſo, [1] neque amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improvidos poteſt. [2] Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint, necat frigida vi, [3] nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacto ab ea ligno [b] vel pede cruſta panis incoquatur, idem veneficium eſt: vel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliva ejus quacumque parte corporis, vel in pede imo reperſa, [4] omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis, ac tanti veneni a quibuſdam ani-

INTERPRETATIO.

a *Pariter.*] Uno ictu.

b *Vel pede.*] Si vel extremo pede lignum ſalamandra contingat, in quo panis coquitur, eodem modo totum panem veneno inficit.

NOTÆ.

tonius, cap. 72. *Erat ei in oblectamentis ſerpens draco, quem ex conſuetudine manu ſua cibaturus*, &c.

8. *Quod & in aqua.*] Hæc totidem verbis Nicander in Theriac. pag. 31. qui cherſydrum diſpari forma ab hydro deſcripſerat antea, pag. 26.

Sect. XXIII. 1. *Neque amplius admitti.*] Plinius ſupra, lib. 2. ſect. 63. de terra: *Illa ſerpentem homine percuſſo non amplius recipit, pœnaſque etiam inertium nomine exigit.*

2. *Nam ſi arbori.*] Et Geſnero ita referente, dicere ſoliti Narbonenſes, ſi blanda (hoc eſt, ut quidem putant, ſalamandra,) in acervo tritici reperiatur, totum ita infici, ut vel gallinæ veſcentes eo deinde intereant.

3. *Nihil aconito diſtans.*] Interimendi celeritate, non ſimilitudine virtutis: eſt enim calida aconito vis, ſalamandræ frigida.

4. *Omnis.... defluat pilus.*] Q. Serenus, cap. 9. pag. 129.

Defluit expulſus morbo latitante capillus,
Seu ſalamandra potens, nulliſque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu dejecit honorem.

Raderum vide in iſtud Martialis, lib. 2. Epigr. 66.

Hoc ſalamandra notet, vel ſæva novacula nudet.

Petronius in Satyr. pag. 375. *Quid dicis tu, latro? qua ſalamandra ſupercilia tua excuſſit?*

malium, [5] ut ſubus, manditur, dominante eadem illa rerum diſſidentia. Venenum ejus reſtingui primum omnium ab his quæ veſcantur illa, [c] ex his veriſimile eſt, quæ produntur, [6] cantharidum potu, aut lacerta in cibo ſumpta: cetera adverſantia diximus, dicemuſque ſuis locis. Ex ipſa quæ Magi tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium exſtinguat, ſi forent vera, jam eſſet experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum, ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite in melle ſerventur, tradit, negatque reſtingui ignem ab iis.

XXIV. 10. 1. Ex volucribus in auxilium contra ſerpentes [1] primi vultures. Adnotatum quoque minus virium eſſe nigris. [2] Pennarum ex his nidore, ſi urantur, fugari eas dicunt. [3] Item cor ejus alitis habentes, tutos eſſe ab impetu non ſolum ſerpentium, ſed etiam ferarum, latronumque, & regum ira.

XXV. 2. [1] Carnibus gallinaceorum, ita ut tepebant avulſæ, ap-

Interpretatio.

[c] *Ex his.*] Veri ſimile eſſe intelligitur ex iis quæ produntur, cantharidum potu, aut lacerta, venenum ejus pariter reſtingui.

Notæ.

5. *Vt ſubus.*] Sic Ælianus, lib. 9. hiſt. animal. cap. 28. & Sextus Empir. lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 14. pag. 10. Τὰς ὗς αἲ δὴ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσι.

6. *Cantharidum potu.*] Hunc locum inferius reſpicit, ſect. 29 cum ait: *Salamandris cantharidas diximus reſiſtere.*

Sect. XXIV. 1. *Primi vultures.*] *In quibus tot curationes eſſe, quot ſunt membra*, dixit Hieronym. lib. 2. adv. Jovin.

2. *Pennarum ex his.*] Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 45. Suffitu vulturum pennis ex cavis ſuis elici ſerpentes tradit. Γυπῶν πτερὰ εἰ θυμιάσειέ τις, ὡς ἀκούω, καὶ ἐκ φωλεῶν, καὶ ἐξ ἰλεῶν τοὺς ὄφεις προάξει ῥᾷστα. Fugari cum Plinio, Sextus Platon. parte 2. cap 2. de vulture. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. Q. Serenus, c. 47. p. 155.

3. *Item cor ejus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. Q. Serenus, loc. cit.

Namque poteſt diros prævertere morſus,
Si jecur exſiccatum tardo de vulture portes.

Sextus Platon. loc. cit. cap. 2. de vulture, tit. 6. *Adverſus mala medicamenta: Cor vulturis ligatum in pelle lupina, ſi circa brachium habeas, nullum medicamentum tibi nocere poterit, nec ſerpens, nec latro, nec alia malitia, nec quidem phantaſma ſenties.* Auctor Kiranidum, pag. 120. *Cor quoque ejus in pelle ligatum qui portaverit, fugient illum dæmonia, & maxime feræ: habebit autem & gratiam ad omnes homines, & in divitiis vivet: eſt autem & victorioſum ad omnem rem.* Qua pleniſſima vanitatis arbitror: afferenda tamen, ne ultro conficta a Plinio videantur.

Sect. XXV. 1. *Carnibus.*] Dioſc. in Theriac. cap 19. & 27. & lib. 2. prioris operis, cap. 52. Celſus, lib. 5. cap. 27. *Adverſus omnes morſus ſerpentium. Vivum gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum ſuper vulnus imponere, ſic ut pars interior corpori jungatur.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Carnibus gallinaceorum diſcerptorum, ita ut tepeant, extrahitur venenum.* Nigidius lib. de animal. citante Gellio, lib. 7. cap. 9. *Serpens ſi memordit, gallina diligitur & apponitur.* Eſt autem hic *diligere*, dividere, diſcindere, diſſecare. Vide Feſtum, & Nonium.

poſitis, venena ſerpentium domantur: [2] item cerebro in vino poto. [3] Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere. Jus quoque ex his potum præclare medetur, [4] & in multis aliis uſibus mirabile. Pantheræ leoneſque non attingunt perunctos eo, præcipue ſi & allium fuerit incoctum. [5] Alvum ſolvit validius e vetere gallinaceo. [6] Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris, [7] tremuliſque, [8] & articulariis morbis: in capitis doloribus: epiphoris, inflationibus, faſtidiis, incipiente teneſmo, jocineri, renibus, veſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi ejus exſtant præcepta. [9] Efficacius enim cocti cum [a] olere marino, [10] aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba Mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utiliſſime autem in congiis tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari [b] tempeſtivis antecedente vomitione. Non præteribo miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens: [11] ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc venenum auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo e ſarmentis addito in collum, non canunt.

XXVI. 3. [1] Auxiliatur contra ſerpentes & columbarum caro re-

INTERPRETATIO.

[a] *Olere.*] Braſſica marina.

[b] *Tempeſtivis.*] Recte valentibus.

NOTÆ.

2. *Item cerebro.*] Petrichus in Ὀφιακοῖς, ſive in libro de ſerpentium venenis ac remediis, laudatus a Scholiaſte Nicandri, in Theriac. pag. 27. hoc ipſum ſtatuit, ὅτι ὠφελεῖ ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ὄρνιθος εἰς τοὺς ὀφιοδήκτους. Eſt autem Petrichus in albo Auctorum quos Plinius ſequitur ac laudat. Sic etiam Dioſc. locis cit.

3. *Parthi gallinæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

4. *Et in multis aliis.*] Podagræ depellendæ jus illud adhibet Q. Serenus, cap. 47. pag. 155. *Gallinæ jura vetuſtæ.*

5. *Alvum ſolvit validius.*] Dioſc. lib. 2. cap. 53. & Galenus, lib. 3. de fac. ſimp. med. cap. 15. pag. 70. Καὶ γάρ τοι καὶ ὁ τῶν πρεσβυτέρων ἀλεκτρυόνων ζωμὸς ὑπάγει τὴν γαστέρα, καίτοι τῆς σαρκὸς σταλτικῆς οὔσης. Iterumque, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 4. pag. 935.

6. *Prodeſt &c.*] Q. Serenus, cap. *Subitaneo dolori, febri,* &c.

Febribus at longis galli des jura vetuſti.

7. *Tremuliſque.*] Q. Serenus, loc. cit.

Subveniunt etiam tremulis medicantia membris,

galli jura ſcilicet.

8. *Et articulariis &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 53. Ἁρμόζει δὲ πυρετοῖς χρονίοις, ἄσθμασιν, ἀρθριτικοῖς, ἐμπνευματουμένοις στομάχοις.

9. *Efficacius enim &c.*] Hæc totidem fere verbis Dioſcor. loco citato.

10. *Aut cybio.*] Ita libri omnes. Pro cybio Dioſcorides κνίκον habet, quod & hic ſcribi fortaſſis ſatius fuerit, ut herbarum duntaxat nomina cenſeantur, quibuſcum gallinacei diſcoquantur. Sic enim & Dioſc. Ἔνιοι δὲ συνέψουσι κράμβην θαλασσίαν, ἢ λινόζωστιν, ἢ κνίκον, ἢ πολυπόδιον.

11. *Si auro liqueſcenti.*] Vide in eam rem Aldrov. lib. 14. Ornithol. cap. 1. pag. 243.

Sect. XXVI. 1. *Auxiliatur.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 10. de columba,

cens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes usti [2] cum plumbagine herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum Magicæ vanitatis. Quippe præter reliqua portentosa mendacia, [3] cor ejus impositum mammæ mulieris dormientis sinistræ, tradunt efficere, ut omnia secreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortes fieri. Ejusdem ovo [a] ad capillum remedia demonstrat. Quis autem, quæso, ovum bubonis unquam videre potuit, cum ipsam avem vidisse prodigium sit? quis utique experiri, & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. Cujus generis prope videri possint, quæ tradunt & de vespertilione: si ter circumlatus domui vivus, per fenestram inverso capite infigatur, amuletum esse: privatimque ovilibus circumraptum toties, & pedibus suspensum [4] in supero limine. Sanguinem quoque ejus cum carduo, contra serpentium ictus inter præcipua laudant.

XXVII. II. [1] Phalangium est Italiæ ignotum, & plurium generum: [2] Unum simile formicæ, sed multo majus, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incursantibus respersum guttis. Acerbior hujus, quam vespæ ictus. Vivit maxime circa furnos & molas. In remedio est, si quis ejusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc servantur mortui. Inveniuntur & cortices eorum, qui triti & poti medentur: & mustelæ catuli, [3] ut diximus supra. [4] Æque phalangion Græci vocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangii nomine araneus lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo,

INTERPRETATIO.

a *Ad capillum.*] Ad capillorum defluvium.

NOTÆ.

tit. 1. *Ad serpentium morsus: Columba incisa & imposita calida morsui, venena omnia rapit, & sanare creditur.*

2. *Cum plumbagine.*] De qua, lib. 25. sect. 97.

3. *Cor ejus.*] Idem de ranæ lingua prodidit Democritus, Plinio, lib. 32. sect. 18.

4. *In supero limine.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

Sect. XXVII. 1. *Phalangium est Italiæ ignotum.*] Non igitur illud Apuli cæli animal est, Tarantolam vocant, cujus exitiali morsu inductum soporem musicis instrumentis discutiunt: etsi visum ita Dalecampio, ceterisque. Phalangiorum genera quæ Nicander enumerat, picta e Museo Cæsareo Lambecius protulit in Bibl. Cæsar. lib. 6. In Indice hujus libri, *Araneorum & phalangiorum genera* XI.

2. *Unum simile formicæ.*] Et inde Μυρμήκιον dictum a Nicandro in Theriac. pag 52. ubi totidem verbis describitur, quot & a Plinio. Aliis μυρμηκοειδὴς, ut refert ejusdem Scholiastes, pag. 34. & μύρμηξ Ἡρακλεωτικός.

3. *Ut diximus supra.*] Sect. 16.

4. *Æque phalangion.*] Alterum hoc phalangii genus, lupi nomine discretum a ceteris. Egimus de eo, lib. XI. sect. 28.

adalligatique mulieribus cervina pelle ante Solis ortum, præstare ne concipiant, ut Cæcilius in commentariis reliquit. [a] Vis ea annua est: quam solam [5] ex omni atocio dixisse fas sit, [6] quoniam aliquarum fecunditas plena liberis tali venia indiget. [7] Vocatur & rhagion acino nigro similis, ore minimo [8] sub alvo, pedibus brevissimis, tanquam imperfectis. [9] Dolor a morsu ejus qualis a scorpione. [b] [10] Urina similis araneis textis. [11] Idem erat asterion, nisi distingueretur virgulis albis. Hujus morsus genua labefactat. [12] Pejor utroque est cæruleus,

INTERPRETATIO.

[a] *Vis ea.*] Vis ea *sistendi conceptum* anno duntaxat durat.

[b] *Vrina.*] Urina hominis demorsi plena filiorum araneosorum.

NOTÆ.

5. *Ex omni atocio.*] Ἀτόκιον dicitur medicamen omne quod sterilitatem inducit, & vim concipiendi adimit. Vox Dioscoridi familiaris in primis.

6. *Quoniam aliquarum.*] Abunde declarat se rem ipsam minus probare, cui nonnisi certo casu veniam largiatur. Sed neque tum danda venia est. Nullo non tempore, ut Tertulliani verbis utar, in Apolog. cap. 8. pag. 9. *Festinatio est homicidii, prohibere nasci: nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet: homo est & qui est futurus. Etiam fructus omnis in semine est.* Hippocrates in Jurejurando, nemini mulieri daturum se πεσσὸν φθόριον, hoc est, abortivum spondet.

7. *Vocatur & rhagion.*] Quartum genus phalangiorum. Ῥάγιον Græcis est parvus acinus: ῥάξ, sive ῥώξ, acinus: inde nomen. Scholiastes Nicandri, pag. 33. in Theriac. Ῥὼξ καλεῖται, διὰ τὸ ῥωγὶ σταφυλῆς ἐοικέναι.

8. *Sub alvo.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIV.

9. *Dolor a morsu.*] Describitur is cujusmodi sit, a Nicandro, loc. cit.

10. *Vrina.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag. 34. causam subdit, διὰ τὸ ἀκουσίως ἀποσπερματίζειν, καὶ γονοῤῥύειν τὸν δηχθέντα.

11. *Idem erat asterion.*] Quintum phalangii genus, de quo idem Nicander, in Theriac. pag. 52.

Ἀστέριον δέ φιν ἄλλο πιφάσκεο· τῷ δ' ἐπὶ νώτῳ
Αἰγλωπὰ στίλβουσι, διαυγέες ἐν χροῒ ῥάβδοι.
Βρύξαντος δ' αἴδηλος ἐπιδραμέειν ἀνέρι φρίκη,
Ἐν δὲ κάρος κεφαλῇ· γούνων δέ γ' ὑπέκλασε δεσμά.

Quæ Gorræus sic transtulit.

At vero Asterion dorsi fulgore coruscum.
Virgatis splendet maculis, alboque relucet.
Mox rigor a morsu pertentat membra, caputque
Dente soporatur, collapsaque genua fatiscunt.

12. *Pejor utroque.*] Sextum genus, quod iisdem notis a Nicandro adumbratur, loc. cit.

Κυάνεον δέ τοι ἄλλο πεδήορον ἀμφὶς ἀίσσει
Λαχνῆεν· δεινὸν δὲ φέρει καὶ ἐπὶ χροῒ νύγμα,
Οὔτινα γνωστῇ· κραδίη δέ οἱ ἐν βάρος ἴσχει
Νὺξ δὲ περὶ κροτάφοις· ἔμετον δ' ἐξήρυγε δειρῆς
Λοιγὸν ἀραχνήεντα· νέμει δέ οἱ ἐγγὺς ὄλεθρον.

Hoc est, Gorræo interprete:

Cæruleus graditur pedibus sublimior alter,
Villoque hirsutus: dant tristia funera morsus,

lanugine nigra, caliginem concitans, [c] [13] & vomitus araneoſos. [14] Etiamnum deterior, a crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. [15] Myrmecion formicæ ſimilis capite, alvo nigra, guttis albis diſtinguentibus, [d] veſparum dolore torquet. [16] Tetragnathii duo genera habent: pejor medium caput diſtinguente linea alba, & tranſverſa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicans, lentior. [17] Minime autem noxius eodem colore, qui telas muſcis in parietibus latiſſime pandit. [18] Contra omnium morſus remedio eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in poſca. Item formicæ quinque potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipſi aranei quicumque in oleo putrefacti. [19] Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnino in vino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle, muſtelæ catulo, [20] ut in ſerpentibus dictum eſt. Si jumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, aut fel veſpertilionis ex aceto. [21] Et ipſe mus araneus contra ſe remedium eſt, divulſus

INTERPRETATIO.

c *Et vomitus.*] In vomitu fila araneis ſimilia.

d *Veſparum.*] Dolore ſimili ei quem veſpæ inferunt.

NOTÆ.

Si quemquam oppreſſit, luctantur corda dolore:
Tempora caligant: &, qualis aranea, lentus
Ore redit vomitus, propereque in fata vocantur.

13. *Et vomitus araneoſos.*] Schol. Nicandri, in Theriac. pag. 34. Ὅτι ὁ ἔμετος ἔχει ὄψιν ἀραχνῶν, ἢ ὅτι λεπτός ἐστιν ὅμοιος τῇ ἀράχνῃ· ἔστι δὲ γλίσχρος κατὰ τὴν ἀφὴν, καὶ χυμώδης, ὅστις διὰ τὸ γλίσχρον κολλᾷ ἐν τῷ φάρυγγι.

14. *Etiamnum deterior.*] Septimum iſtud genus eſt, quod Σφηκεῖον Nicander appellat, loc. cit. Nam Σφῆκα Græci crabronem appellavere, ut diximus in Notis & Emend. ad librum undecimum, num. XXXV.

15. *Myrmecion.*] Genus octavum phalangiorum, formicæ ſimile capite ſolo: non, uti primum genus, toto corpore.

16. *Tetragnathii.*] Vel τετράγναθοι, a quadruplici maxilla. Totidem de his verba facit Aëtius, ſerm. 13. cap. 17. pag. 251.

17. *Minime autem noxius.*] Undecimum id ac poſtremum phalangiorum genus. Is eſt qui ἀγρώστης a Nicandro dicitur, de quo eadem ille quæ Plinius refert, pag. 52. in Theriac.

Ἄκμητον δ' ἐπὶ τύμμα φέρει μεταμώνιον αἴδει.

Sed facilis nullo vaneſcit plaga dolore.

18. *Contra omnium.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo, tit. 1. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 56.

19. *Muris aranei &c.*] Ad verbum hæc pariter Plinius Valer. lib. 3. cap. 55.

20. *Vt in ſerpentibus dictum eſt.*] Sect. 16.

21. *Et ipſe mus.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 73. & in Theriac. cap. 26. Galenus quoque, lib. XI. de facult. ſimp. med. cap. 1. pag. 314. Plinius item Valer. loc. cit. Μυγαλῆ Græcis dicitur, qui Latinis mus araneus, noſtris *Muſaraigne.* Dentium huic ordo quadruplex.

& impoſitus. Nam ſi prægnans momordit, protinus [e] diſſilit. Optimum, ſi imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc uſum ſervant in oleo, aut luto circumlitos. [22] Eſt contra morſum ejus remedio terra ex orbita. [23] Ferunt enim non tranſiri ab eo orbitam, torpore quodam naturæ.

XXVIII. 12. [1] Scorpionibus contrarius maxime invicem ſtellio traditur, [2] ut viſu quoque pavorem iis afferat, & torporem frigidi ſudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atque ita illinunt. [3] Hunc Græci coloten vocant, & aſcalaboten, & galeoten. [4] In Italia non naſcitur. [5] Eſt enim hic plenus lentigine, ſtridoris acerbi, & veſcitur, quæ omnia [6] a noſtris ſtellionibus aliena ſunt.

XXIX. 13. [1] Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus, draconis jecur, lacerta divulſa, mus divulſus, [2] ſcorpio ipſe ſuæ plagæ impoſi-

Interpretatio.

[e] *Diſſilit.*] Diſrumpitur.

Notæ.

22. *Eſt contra morſum.*] Q. Serenus, cap. 48. pag. 156.

Sin autem muris nocuit violentia cæci,
Quæ ſola ſignavit volvendis orbita plauſtris,
Illinc, mira datur vili de pulvere cura,

Sic etiam Plinius Valer. lib 3. cap. 55. E Græcis, Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 37. Phile, lib. de propr. anim. cap. de mure araneo, pag. 112.

23. *Ferunt enim.*] Vide quæ dicta ſunt lib. 8. ſect. 83.

Sect. XXVIII. 1. *Scorpionibus . . . invicem.*] Ut ſtellioni viciſſim ſcorpio contrarius eſt: nam uti dictum eſt ſect 22. *Scorpio tritus ſtellionum veneno adverſatur.* Sic plagæ ſcorpionis ſtellionem diſſectum imponi utiliter docet Aëtius, ſerm. 13. cap. 19. pag. 253. Et *in Africa, aut ſicubi ſcorpiones ſunt noxii, ſtellionem aridum incinctum oportet habere,* inquit Scribonius Largus, Compoſ. 164. ceu præſens ſcilicet medicamentum.

2. *Vt viſu quoque pavorem.*] Sic Galenus lib. 1. de theriaca ad Piſon. cap. 9. pag. 943. Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 22. Iſidorus, lib. 12. cap. 4 aliique.

3. *Hunc Græci.*] Κωλώτης, ἀσκαλαβώτης· ἔλεγον δ' αὐτὸν καὶ γαλεώτην. Heſychius.

4. *In Italia.*] Neque in Gallia, Germania, Angliave naſcitur, ut jam antea monuimus, lib. XI. ſect. 30.

5. *Eſt enim . . . lentigine.*] Stellionis maculas, quas alii honeſtiore nomine ſtellas vocarunt, unde & ſtellionem ipſum animal, lentigines Plinius appellat. Ovidius, lib 5. Metam. verſ. 460. de ſtellione:

Aptumque colori
Nomen habet, variis ſtellatus corpora guttis.

6. *A noſtris ſtellionibus.*] Italici nimirum ſoli. E genere lacertorum eſſe ſtellio uterque videtur, & ille Græciæ, & iſte Italiæ indigena, ut dictum eſt lib. XI. ſect. 30.

Sect. XXIX. 1. *Prodeſt.*] Adverſus ſcorpionum morſus.

2. *Scorpio ipſe.*] Aëtius, ſerm. 13. cap. 19. pag. 253. *Ad plagam autem ſcorpionem ipſum qui percuſſit, ſi inveniri queat, imponito.* Galenus item, lib. XI.

tus, aut assus in cibo sumptus, [3] aut potus in meri cyathis duobus. Proprium est scorpionum, quod manus palmam non feriunt, nec nisi pilos attigere. Lapillus qualiscumque, ab ea parte qua in terra erat, impositus plagæ, levat dolorem. Item testa terra operta ex aliqua parte, [a] sicut erat, imposita, liberare dicitur. Non debent respicere qui imponunt, & cavere ne Sol aspiciat. [4] Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quæ in melle servantur. Noctua [b] apibus contraria, & vespis, crabronibusque, & sanguisugis: pici quoque Martii rostrum secum habentes non feriuntur ab iis. [5] Adversantur & locustarum minimæ sine pennis, [6] quos attelabos vocant. Est & formicarum genus venenatum: non fere in Italia. [7] Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica. Iis cor vespertilionis contrarium, omnibusque formicis: [8] salamandris cantharidas diximus resistere.

XXX. 14. [1] Sed in iis magna quæstio, quoniam ipsæ venena sunt potæ [2] vesicæ cum cruciatu præcipuo. [3] Cossinum Equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum, cum is lichene correptus esset, vocatus ex Ægypto medicus ob hanc valetudinem ejus a Cæsa-

INTERPRETATIO.

a *Sicut erat.*] Qua parte terra erat operta.

b *Apibus.*] Apium ictibus, & vesparum &c.

NOTÆ.

de fac. simp. medic. cap. 1. pag. 314. Sed hausit omnino noster a Celso, quem in hujus libri Indice laudat auctorem: ejus enim hæc verba, e lib. 5. cap. 27. tit. *Adversus ictum scorpionis: Scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt: quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt: quidam super prunam eo imposito vulnus suffumigant, undique veste circumdata, ne fumus dilabatur: tum carbonem ejus super vulnus deligant.*

3. *Aut potus in meri.*] Vide quæ dicta sunt lib. XI. sect. 30.

4. *Vermes terreni.*] Aëtius, loco citato.

5. *Adversantur.*] Pico nempe Martio.

6. *Quos attelabos.*] Ἀττέλαβος & ἀττέλεβος Græcis. Sic lib. 17. sect. 38. quos Theophrastus ἀττελέβους dixerat, ipse locustas reddidit, ut ibi monuimus. In Indice Pliniano, *attelebis.* Vide Notas & Emend. num. XXXII.

7. *Solipugas.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. &c. De his egimus in Notis & Emendationibus ad librum octavum, num. LXXXVIII.

8. *Salamandris..... diximus.*] Sect. 23. libri hujus.

Sect. XXX. 1. *Sed in iis.*] De cantharidibus magna quæstio est, iis utendum sit, necne: plusne damni, quam auxilii afferant: quo illæ adhibendæ modo, &c.

2. *Vesicæ.*] Dioscor. quoque in Alexiph. cap. 1. hunc vesicæ cruciatum iis contingere auctor est, qui cantharides hauserint. Item Aëtius, serm. 13. cap. 49. pag. 262.

3. *Cossinum.*] Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 513 COSINI. AVG. LIB. A. RATIONIBVS.

re,

re, cum cantharidum potum præparare voluiſſet, interemit. [4] Verum illitas prodeſſe non dubium eſt, cum ſucco taminiæ uvæ, & ſevo ovis vel capræ. Ipſarum cantharidum venenum in qua parte ſit, non conſtat inter auctores. [5] Alii in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alii negant. [6] Convenit tantum pennas earum auxiliari, in quacumque parte ſit venenum. Ipſæ naſcuntur ex vermiculo, [7] in ſpongia maxime cynorrhodi quæ fit in caule, ſed fecundiſſime in fraxino: ceteræ in alba roſa, minus efficaces. [8] Potentiſſimæ inter omnes variæ, luteis lineis, quas in pennis tranſverſas habent, multum pingues: inertiores minutæ, latæ, piloſæ: inutiliſſimæ vero, unius coloris, macræque. [9] Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congeſtæ roſa matura, & ſuſpenduntur ſuper acetum cum ſale fervens, donec per linteolum [c] [10] vaporentur, poſtea reponuntur. [11] Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. [d] [12] Eadem pityocampis, in picea naſcentibus: eadem bupreſti: ſimiliterque præparantur. [13] Efficaciſſimæ omnes ad lepras lichenaſque: [14] dicuntur & menſes ciere & urinam. [15] Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. [16] Cantharides objectæ

INTERPRETATIO.

[c] *Vaporentur.*] Vapore aceti ferventis necentur.

[d] *Eadem.*] Vis eadem ineſt & pityocampis.

NOTÆ.

4. *Verum illitas &c.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

5. *Alii in pedibus.*] Galenus, lib. XI. de fac. ſimp. med. pag. 313. tom. 13. quoſdam ait alas tantum pedeſque in medicamenta addere: alios tantum corpora, velut Hippocratem inferius laudandum: ſe vero totas injicere. Vide ejuſdem Comment. 4. in lib. Hippocr. de victu in acutis, pag. 181. tom. XI.

6. *Convenit tantum.*] *Sunt qui earum alas ac pedes*, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 66. *pro antidoto eſſe velint iis qui ipſas hauſerint:* Οἱ δὲ τὰ πτερὰ αὐτῶν καὶ τοὺς πόδας τοῖς πιοῦσιν αὐτὰς ἀντιφάρμακον ἀνέγραψαν.

7. *In ſpongia.*] De cynorrhodi ſpongia diximus, lib. 24. ſect. 74. & lib. 25. ſect. 6.

8. *Potentiſſimæ.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 65.

9. *Conduntur.*] Dioſc. totidem verbis, & Galenus fere, locis citatis.

10. *Vaporentur.*] Dioſc. Ἀτμῷ ζέοντος ὄξους δειματίτου... ἕως ἂν πνίγωσι.

11. *Vis earum.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 66.

12. *Eadem pityocampis &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit. Pityocampas alii pinorum erucas vocant: Plinius, picearum: quoniam Theophraſti πίτυς ipſi picea eſt, ut ſæpe monuimus lib. 16. Gallis, *Chenille de pin.* Bupreſtin genus eſſe cantharidis, viroſi guſtus & odoris, ſcribit Aëtius, ſerm. 13. cap. 50. pag. 262. Βούπρηστις, & βουπρήστης.

13. *Efficaciſſimæ.*] Dioſc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap 19 pag. 129.

14. *Dicuntur &c.*] Dioſc. loc. cit.

15. *Ideo Hippocrates.*] Libro de victu in morbis acutis, textu 104. Πόμα ὑδρωπιῶντι. Κανθαρίδας τρεῖς, ἀφελὼν τὴν κεφαλὴν ἐχάστης, καὶ πόδας, καὶ πτερὰ, τρίψας ἐν τρισὶ κυάθοις ὕδατος τὰ σώματα, &c.

16. *Cantharides.*] Seneca pater, lib. 6. Controv. 4. pag. 256. *Venenum Cato vendidit.*

ſunt Catoni Uticenſi, ceu venenum vendidiſſet [17] in auctione regia; *CAP. V. quoniam eas [18] ſeſtertiis LX. addixerat. * [19] Et ſevum autem ſtruthiocamelinum tunc veniſſe [20] ſeſtertiis XXX. obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia uſus, quam eſt adeps anſerinus.

XXXI. [1] Diximus & mellis venenati genera: contra quod utuntur melle, in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in vino, remedium eſt vitiorum, quæ e cibo piſcium gignuntur.

XXXII. [1] In canis rabioſi morſu tuetur a pavore aquæ, capitis canini cinis illitus vulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus, in vaſe fictili novo, argilla circumlito, atque ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. [2] Quidam ob id edendum dederunt. [3] Aliqui & vermem e cadavere canino adalligavere: menſtruave canis in panno [4] ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuere vulneri. [5] Cor caninum habentem fugiunt canes. [6] Non latrant vero, lingua canina in calceamento ſubdita pollici: [7] aut caudam muſtelæ, quæ abſciſſa dimiſſa ſit, habentes. [8] Eſt limus ſalivæ ſub lingua rabioſi canis, qui datus in potu, fieri [9] hydrophobos non patitur. [10] Multo tamen utiliſſime jecur ejus,

NOTÆ.

17. *In auctione regia.*] In auctione bonorum Ptolemæi Regis Cypri, de qua Plutarchus in Catone Minore, pag. 777.

18. *Seſtertiis LX.*] Sive, quod idem eſt, ſeſtertiûm ſexaginta millibus: Gallicæ monetæ, libris 6000.

19. *Et ſevum autem.*] Struthionis ſevum ad multa eſſe medicamenta utile, etiam Phile prodidit, lib. de animal. propr. pag. 28. πολλῶν ὀδυνῶν φάρμακον.

20. *Seſtertiis XXX.*] Sive, ſeſtertiûm millibus triginta: monetæ Gallicæ, libris 3000. Hæc ſevi illius indicatio ſeu æſtimatio fuiſſe videtur in ſingulas libras.

Sect. XXXI. 1. *Diximus & mellis.*] Libro 21. ſect. 44. & 45.

Sect. XXXII. 1. *In canis rabioſi.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 20. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 50. ad verbum.

2. *Quidam ob id.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

3. *Aliqui & vermem.*] Plinius Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 21. *Ad canis rabidi morſus: Vermiculus canis mortui in collo ſuſpenſus ſanat.*

4. *Subdidere calici.*] In quo bibiturus æger. Sic libri omnes, etiam MSS.

5. *Cor caninum.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 27. *Ne canes ſint moleſti: Cor canis ſi quis ſecum habuerit, canes ei moleſti non erunt.*

6. *Non latrant vero.*] Hanc vim denti quoque Habdarrahmanus adſcribit, cap. 26. pag. 105. *Dentem canis, qui caninus dicitur, ſi quis appendet ex brachio, & inter canes tranſibit interdiu, vel noctu, nequaquam in eum latrabunt.*

7. *Aut caudam muſtelæ.*] Quæ viva dimiſſa ſit, poſt abſciſſam caudam. Ælianus, lib. 9. hiſt. animal. cap. 55.

8. *Eſt limus ſalivæ.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 50.

9. *Hydrophobos.*] Ὑδροφόβους, *aquæ metuentes.* Quo de genere morbi diximus lib. 8. ſect. 63. Cælius Aurel. lib. 3. cap. 9. *aquifugas* dixit: Gloſſæ, *lymphatos.* Theodorus Priſcianus, lib. 2. part. 1. cap. 8. *Hydrophobicorum cauſam aliqui ex morſu canis rabioſi, aliqui ex ſerpentium venire aſſeverant..... Aërem ſerenum, veluti pluvioſum perhorreſcunt. Vitare etiam bibendi conſuetudinem tentant, &c.*

10. *Multo tamen.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 49. Κυνὸς λυσσῶντος ἧπαρ βιβρωσκό-

qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendum: si minus, quoquo modo coctum, aut jus coctis carnibus. Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur [11] a Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. [12] Idem ter igni circumlatus, datur morsis a rabioso, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id devoratum anno tantum eo prodest. [13] Aïunt & cristam galli contritam efficaciter imponi, & anseris adipem cum melle. [14] Saliuntur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. [15] Quin & necantur catuli statim in aqua, [16] ad sexum ejus qui momorderit, ut jecur crudum devoretur ex iis. [17] Prodest & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impositum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipse, cui abscissa sit, vivus dimittatur: [18] glebula ex hirundinum nido illita ex aceto: vel pulli hirundinis combusti: membrana sive senectus anguium, [a] [19] vernatione exuta, cum cancro masculo ex vino trita. Nam etiam per se reposita in arcis armariisque, tineas necat. Tanta vis mali est, ut urina quoque calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Remedio est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico impositum. Minus hoc miretur, qui cogitet, la-

INTERPRETATIO.

[a] *Vernatione.*] Membrana, quam angues verno tempore exuerunt.

NOTÆ.

ἐσθιον ὀπτὸν ὑπὸ τῶν δηχθέντων ὑπ' αὐτοῦ, ἀπειράτους ὑδροφοβίας τηρεῖν πεπίστευται. Galenus item, lib. XI. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 299. Sic etiam totidem verbis Plinius Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 21. *Ad canis rabidi morsus: Caput rabidi canis & jecur coctum dato ei qui morsus fuerit, sanat.*

11. *A Græcis lytta.*] Sic MSS. omnes, & Parm. editio, aliæque fere. Cum affectus canum λύσσα vel λύττα sit, hoc est, rabies: etiam vermiculo ei, quo rabiem hanc concitari putant, id nomen fuit. Gratius in Cyneg.

> *Namque subit nodis qua lingua tenacibus hæret,*
> *Vermiculum dixere, mala atque incondita pestis.*

Vermiculus sit vere, necne, Medici certant.

12. *Idem ter igni.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 8. *Ad morsus rabidi canis: Vermes, qui sub lingua rabidi canis inveniuntur, excisos, & circum arborem sterilem ter latos, & datos, &c.* Superstitiose.

13. *Aïunt & cristam.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 50.

14. *Saliuntur &c.*] Plinius Valerianus loc. cit.

15. *Quin & necantur.*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit.

16. *Ad sexum ejus.*] Pro ratione sexus canis illius qui momorderit: nam si femina fuerit, & feminei pariter generis catulus necandus: si masculus contra, masculei.

17. *Prodest & fimum.*] Plinius Valer. loc. cit.

18. *Glebula &c.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

19. *Vernatione.*] Vernatio non ipsum hic corium vetus est, quo serpentes exuuntur, sed corii, seu membranæ, verno tempore, abjectio. Sect. 35 ipsum corium est,

pidem a cane morſum, uſque [20] in proverbium diſcordiæ veniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum ſentire dicunt. [21] Lacerta, quam hi ſepa, alii [22] chalcidicen vocant, in vino pota morſus ſuos ſanat.

XXXIII. [1] Veneficiis ex muſtela ſilveſtri factis, contrarium eſt jus gallinacei veteris large hauſtum: peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. [2] Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyſſopo decoctum, ut mulſo, contra venena fungorum boletorumque: item inflationes, ac ſtrangulationes: quod miremur, [3] cum, ſi aliud animal guſtaverit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. [4] Sanguis anſerinus contra lepores marinos valet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſervatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorum drachmis quinque, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, [5] ut ſupra diximus, præparatus. [6] Coagulum quoque agninum adverſus omnia mala medicamenta pollet: [7] item ſanguis anatum Ponticarum. Itaque & ſpiſſatus ſervatur, vinoque diluitur. Quidam feminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra venena omnia, [8] ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris. [9] Jus ex carne arietum privatim ad-

NOTÆ.

20. *In proverbium.*] Fortaſſis ita dictitabant in hominem convitiatorem ac rixoſum: *Hic lapidem calcavit a cane morſum.* Vide Eraſmum Chiliad. 4. Cent. 5. adag. 17.

21. *Lacerta.*] Scholiaſtes Nicandri, in Theriac. pag. 37. Ἡ δὲ σὴψ ὁμοία ἐστὶ τῇ σαύρᾳ· καλεῖται δὲ καὶ χαλκίς. ἔχει δὲ ἐπὶ τοῦ νώτου χαλκιζούσας ῥάβδους· ἐστὶ δὲ ὀκτὼ παλαιστῶν. Σὴψ δὲ καλεῖται, παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας. Γίνεται δὲ ἐν Συρίᾳ καὶ Λιβύῃ, καὶ Κύπρῳ, καὶ διατρίβει ἐν πέτραις. Genus igitur lacertæ eſt, his regionibus incognitum.

22. *Chalcidicen.*] Sic MSS. omnes. Et Dioſcor. lib. 2. cap. 70. Σήψ, ἣν ἔνιοι σαύραν ἐκάλεσαν Χαλκιδικήν, ἐν οἴνῳ ποθεῖσα τοὺς ὑπ' αὐτῆς δηχθέντας ἰᾶται. Et qui Dioſcoridem totidem ferme verbis exſcripſit Galenus, lib. XI. de fac ſimp. med. cap. 1. pag. 314.

Sect. XXXIII. 1. *Veneficiis ex muſtela.*] Venenis ex illius felle paratis, ut dictum eſt ſect. 16.

2. *Gallinarum.*] Hoc bibi cum poſca, σὺν ὀξυκράτῳ, jubet Dioſc. in Alexiph. cap. 23. adverſus fungorum venenum. Cum melle, lib. 4. cap. 83.

3. *Cum ſi aliud animal.*] Columella, lib. 6. de re ruſt. cap. 5. *Cavendum eſt, ne ad præſepia boum ſus aut gallina perrepat: nam hoc quod decidit, immixtum pabulo, bubus affert necem.*

4. *Sanguis anſerinus.*] Sic Dioſc. in Alexiph. cap. 30. Calentem cum paſſo propinat Aëtius, ſerm. 13. cap. 53. pag. 263. Plinius Valer. hunc locum expreſſit totidem verbis, lib. 3. cap. 54.

5. *Vt ſupra diximus.*] Sect. 16.

6. *Coagulum &c.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 53.

7. *Item ſanguis.*] Plinius Valer. loc. cit. Auctor Kiranidum, pag. 126. *Anatis ſanguis calidus, aut ſiccus, cum vino bibitus, ſalvat bibentem ab omni veneno, & eos qui a vipera morſi ſunt, ſanat.*

8. *Ciconiarum.*] Plinius Valer. loc. cit. Auctor Kiranidum, pag. 129. hanc vim contra venena omnia echino adjudicat, hoc eſt, interiori membranæ ventriculi ciconiæ.

9. *Jus ex carne.*] Aëtius, ſerm. 13. cap. 49. pag. 262. *Ad eos qui cantharidas hauſerunt: Danda etiam jura pin-*

versus cantharidas : item lac ovium calidum , [10] præterque iis qui buprestin aut aconitum biberint. Columbarum silvestrium fimum privatim contra argenti vivi potum. [11] Contra toxica , mustela vulgaris inveterata , binis drachmis pota.

XXIV. Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle : [1] item ungularum muli vel mulæ ex oleo myrteo. Præterea [2] (ut Varro noster tradit) [3] murinum fimum , quod item [4] muscerdas appellat. [5] Et muscarum capita recentia, [a] [6] prius folio ficulneo asperatas. Alii sanguine muscarum utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ ; vel nucum , ita ut sit tertia pars e muscis. Alii lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subigunt. [7] quidam melle tantum. Nullum animal minus docile existimatur , minorisve intellectus : eo mirabilius est , [8] Olympiæ sacro Cap. VI.

Interpretatio.

[a] *Prius.*] Prius folio ficus perfricatas paulo asperius alopecias sanat.

Notæ.

guia porcina, aut ovilla, aut anserina: carnes etiam agnina &c. Scribonius Largus Compos. 189. *Ad cantharidas : Adjuvat bene & jus pingue agninum*, &c.

10. *Præterque.*] Præterea que iis qui buprestin hauserint. His vero eadem medicamenta scribit Diosc. in Alexiph. cap. 3. quæ sunt iis accommodata , quibus exhibitæ cantharides fuerint. Sic porro M S S. omnes habent : non , ut editi libri , *præterquam* , contra scriptoris mentem.

11. *Contra toxica.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 53.

Sect. XXXIV. 1. *Item ungularum muli.*] Uugulas asini ad alopecias commendat Aëtius, lib. 6. cap. 55. pag. 232. Muli jecur, Sextus Platon. cap. 15. de mula, vel burdone, tit. 4.

2. *Ut Varro noster tradit.*] Sic Reg. 1. At in Reg. 2. sincerius, *ut Varro narrat.*

3. *Murinum fimum.*] Varroni subscribunt , Aëtius, loc. cit. Alexander Iatros , lib. 1. cap. 4. & Galenus , de theriac. ad Pison. cap. 9. pag. 942. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. *Stercus murinum cum aceto tritum ad alopecias unctas &c.*

4. *Muscerdas.*] Merda , inquit Vossius in Etymol. generale est nomen. Usus eo Horatius. Specialia sunt, *muscerda*, quo murium stercus signari ait Festus : *Sucerda* , stercus suillum. Unde in Glossis, *Sucerda* χοιρεία κόπρος. Similia sunt, *capricerda* , *bucerda* , atque adeo *homerda*. Vide ibi plura.

5. *Et muscarum capita.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. *Muscarum capita combusta , & cum melle trita , capitique illita , mire alopecias tollunt.* Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 2. *De capillis cadentibus : Capita muscarum cum melle contrita par beneficium faciunt in continendo capillo : ut capilli , etiam post combustionem , exeant , si fieri velis.*

6. *Prius folio.*] Aëtius , loc. cit. *Alopecia prius linteo perfricata , deinde levi scarificatione , aut capis, aut ficulneæ foliis irritata , medicamentum cum frictione illines , &c.* Priscianus , loco cit. *Ficus folia sicca tundes , & cribellabis : & ex eo pulvere loca confricabis* , &c.

7. *Quidam melle tantum.*] Quos Plinius Valer. & Priscianus, ante laudati, secuti sunt.

8. *Olympiæ*] Apud Eleos Olympia est, ut in Geographicis vidimus, l. 4. sect. 6.

certamine, nubes earum immolato tauro, Deo quem [9] Myïodem vocant, extra territorium id abire. [10] Alopecias cinis e murium capitibus, caudiſque, & totiuſque muris, emendat: præcipue ſi veneficio acciderit hæc injuria. [11] Item herinacei cinis cum melle, aut corium combuſtum cum pice liquida. [12] Caput quidem ejus uſtum per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet novacula, [13] & ſinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceo dicuntur, omnia tanto magis valebunt [14] in hyſtrice. Lacertæ quoque, *b* [15] ut docuimus, combuſtæ [16] cum radice recentis arundinis, quæ ut una cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluvia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant. Etiamnum utilius admixto ſale, & adipe urſino, & cæpa tuſa. Quidam denas virides in decem ſextariis olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. [17] Pellium viperinarum cinis, alopecias celerrime explet: [18] item gallinarum fimum recens illitum. [19] Corvi ovum in æreo vaſe

INTERPRETATIO.

b *Vt.*] Eo modo combuſtæ quo docuimus *comburi oportere.*

NOTÆ.

9. *Myïodem.*] Μυιώδης Græce dicitur, qui & Μυίαγρος, de quo vide quæ diximus lib. 10. ſect. 40. Vide & Ælianum, lib. 5. hiſt. cap. 17.

10. *Alopecias.*] Auctor Kiranidum, pag 86. *Muris caput combure, cum adipe porcino, vel urſino, & cinerem tere, & inunge alopeciam, & ſanabitur.* Galenus item, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 9. pag. 942.

11. *Item herinacei.*] Hæc totidem fere verbis Phile, lib. de propr. anim. pag. 108.

Τῦ γῦν ἐχίνυ τ̃ σποδὸν κεχυμένυ
Πίττῃ νεωςὶ συντεθεῖσαν εἰς χεῖσιν,
Φύειν ἰατροὶ ϗ ψιλοῖς φασὶν τρίχας.

Et Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4. *Et echini cherſei* (hoc eſt, terreſtris herinacei,) *cinis cum pice liquida admixtus ſtercori capri, capillos generat, & nitro ſanat illinitus.* Item Marcellus Empiricus, cap. 6 pag. 46.

12. *Caput quidem.*] Marcellus Empir. loc. cit.

13. *Et ſinapi.*] Quo caput ante perfricetur. Pro ſinapi cæpam acerrimam Marcellus Empir. adhibet, cap. 6. pag. 45.

14. *In hyſtrice.*] Eſt enim hyſtrix ſilveſtre herinaceorum genus, lib. 8. ſect. 53. *Amplior vero* in medico uſu *potentia eſt feris ejuſdem generis*, ut Plinius admonet, ſect. 42.

15. *Vt docuimus.*] Sect. 32.

16. *Cum radice.*] Radicem arundinis addit Aëtius, lib. 6. cap. 55. pag. 232. in medicamenta ad alopecias.

17. *Pellium viperinarum.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 6.

18. *Item gallinarum.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 7.

19. *Corvi ovum.*] Manuel Phile, totidem fere verbis, lib. de animal. propr. pag. 30.

Πλὴν τῦτο πιςὸν, ὡς μελαίνει τὰς τρίχας,
Τῦ κόρακος ὠὸν συντεθὲν τῇ μυρσίνῃ.
Χρὴ μήν γε, βασιλεῦ, τ̃ δολῦντα τ̃ κόμην,
Μύσαντα τῷ ςόματι τότε συνέχειν πέδρ,
Μὴ ϗ τὸ λευκὸν τῶν ὀδόντων αὐτίκα
Τραπὲν μελανθῇ, τ̃ βαφῆς φθεγγμένης,

[c] permixtum illitumque deraso capite nigritiam capilli affert: sed donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant. Idque in umbra faciendum, neque ante quatriduum abluendum. Alii sanguine & cerebro ejus utuntur cum vino nigro. Alii excoquunt ipsum, [20] & nocte in [d] concubia in plumbeum vas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. [21] Caustica vis earum, cavendumque ne exhulcerent alte. Postea ad hulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini jubent.

XXXV. Lendes tolluntur adipe canino, vel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo: aut vernatione eorum, quam exuunt, pota. [1] Porrigines felle ovillo cum creta Cimolia, linito capite, donec inarescat.

XXXVI. [1] Capitis doloribus remedio sunt cochlearum, quæ nudæ inveniuntur [a] nondum peractæ, ablata capita, ex his lapidea duritia exempta: est autem calculi latitudine: quæ adalligantur, & minutæ fronti illinuntur tritæ. [2] Item œsypum: [3] ossa e capite vulturis adalligata, [4] aut cerebrum cum oleo & cedria peruncto capite, &

INTERPRETATIO.

[c] *Permixtum.*] Agitatum.

[d] *Concubia.*] Intempesta, *cum omnes cubant.*

[a] *Nondum.*] Nondum plane conformatæ *& sine testa.*

NOTÆ.

Sed hoc fide dignum, quod ova ejus pilos
Permixta myrto denigrant. At qui suas
Adulterat tali comas medicamine,
Adipem ore contineat oportet, ne simul
Nigrescat album dentium cum crinibus,
Infectione hac contrahens nigredinem.

Sic etiam ad verbum Ælianus, lib. 1. hist. anim. cap. 48. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. Sextus Platon. parte 2. cap. 6. de corvo, tit. Theodorus Priscianus, lib. 4. *Sane sub hora infectionis, oleum intra os habendum est, ne dentes nigrentur.*

20. *Et nocte in concubia.*] Vox hæc etiam Tullio nota. Græci dicunt, νυκτὸς ἀκμαζούσης.

21. *Caustica vis &c.*] Iisdem fere verbis Diosc. lib. 2. cap. 66.

Sect. XXXV. 1. *Porrigines.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

Sect. XXXVI. 1. *Capitis doloribus.*] Q. Serenus, cap. de capite medendo, pag. 126.

Profluit & cochleis frontem tractare minutis.

2. *Item œsypum.*] Sic totidem plane apicibus syllabisque Reg. 2. codex. Prius legebatur, *Item ægypii ossa e capite, aut vultures.* At abest ea vocula *aut* a libris omnibus conditivis. Oesypum & in aliis adhuc medicinis sequente sectione adsciscitur.

3. *Ossa e capite.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. cujus lemma est, *Capitis ægritudines, & medela: ossa de capite vulturis*, inquit, *sub collo alligare prodest.*

4. *Aut cerebrum cum oleo & cedria.*] Sic Reg. 2. & alii: non ut libri editi, *cum oleo cedrino.* Sic etiam Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. ad verbum. Tamen *cum oleo cedrino*, Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 2. *Ad*

intus naribus illitis. [5] Cornicis cerebrum coctum, in cibo sumptum, vel noctuæ, idem præstat: [6] gallinaceusque si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia ejus qui doleat, evulsis collo plumis circumligatisque, vel cristis: mustelæ cinis illitus: [7] surculus ex nido milvi pulvino subjectus: [8] murina pellis cremata ex aceto illito cinere. [9] Limacis inter duas orbitas inventæ ossiculum per aurem cum ebore trajectum, vel in pellicula canina adalligatum: quod remedium pluribus semperque prodest. [10] Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto imposita, non nisi vulnere sanato, abscedit. Hæc & vulneribus [11] tonstrinarum sanguinem sistit. A cerebro vero profluentem, anseris sanguis aut anatis infusus: adepsque earundem alitum cum rosaceo. [12] Cochleæ matutino pascentis arundine caput præcisum, maxime Luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant.

XXXVII. Cerebrum cornicis in cibo sumptum, [a] palpebras gignere dicitur: [1] œsypum cum myrrha calidum specillo illitum. Idem præstare muscarum, [2] fimique murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarii, promittitur, additis duabus sextis denarii e stibi, ut omnia œsypo illinantur: item murini catuli triti in vino vetere [3] ad crassitudinem acopi. [4] Pilos in his

INTERPRETATIO.

a *Palpebras.*] Pilos palpebris sive genis adhærentes.

NOTÆ.

capitis dolorem. Theodorus Prisc. lib. 4. *De vulturis cerebro, mixto oleo perunctum caput:* hoc tantum.

5. *Cornicis cerebrum &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. loc. cit.

6. *Gallinaceusque &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. ad verbum: & Marcellus Empir. loc. cit.

7. *Surculus e nido.*] Plinius Valer. & Marcellus, locis cit.

8. *Murina pellis.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

9. *Limacis .... ossiculum.*] Calculum vocat Marcellus Empir. cap. 1. pag. 34. *Limaci*, inquit, *calculum quem in capite habet, tolle: quod non facile facies, nisi ei dum in via repit, caput subito absciderit: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam ullum dolorem capitis senties.*

10. *Fracto capiti.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. & Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36.

11. *Tonstrinarum.*] Quæ tondendo & radendo fiunt, in tonsorum officinis.

12. *Cochleæ matutino.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

Sect. XXXVII. 1. *Oesypum .... specillo illitum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

2. *Fimique murini.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de causis oculorum. Si pruritus major palpebras occupaverit, ut etiam capillos amittant ...., murium fimus*, &c.

3. *Ad crassitudinem acopi.*] Ad crassitudinem ejus medicamenti, quod confricatis membris itinerum lassitudines & fatigationes levat. Ἄκοπον Medici nuncupant.

4. *Pilos in his.*] In palpebris, sive genis.

incommodos,

incommodos, evulsos renasci non patitur fel herinacei: ovorum stellionis liquor: salamandræ cinis: [5] lacertæ viridis fel in vino albo, Sole coactum ad crassitudinem mellis in æreo vase: [6] hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, spumaque cochlearum.

XXXVIII. [1] Glaucomata dicunt Magi cerebro catuli septem dierum emendari, specillo demisso in dextram partem, si dexter oculus curetur: in sinistram, si sinister: aut felle recenti asionis. [2] Noctuarum est id genus, quibus pluma aurium modo micat. Suffusionem oculorum canino felle malebat, quam hyænæ curare Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines. [3] Murium capitum caudarumque cinere ex melle inunctis, claritatem visus restitui dicunt: [4] multoque magis gliris [5] aut muris silvestris cinere, aut aquilæ cerebro vel felle. Cum Attico melle cinis [6] & adeps soricis combusti tritus, lacrymosis oculis plurimum confert: stibis quid est, [7] dicemus in metallis. Mustelæ cinis suffusionibus: item lacertæ hirundinisve cerebrum: quæ etiam tritæ coctæve fronti illitæ, epiphoras sedant, sive per se, sive cum polline, sive cum thure. Sic & solatis, [8] id est, Sole correptis prosunt. Vivas quoque cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, utilissimum est. Jumentorum oculis membrana aspidis, quam exuerit, cum adipe ejusdem, claritatem inunctis facit. [9] Viperam vivam in fictili novo comburere, addito feniculi

NOTÆ.

5. *Lacertæ viridis.*] Vide Notas & Emend. num. XXX.

6. *Hirundinis pullorum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 21.

Sect. XXXVIII. 1. *Glaucomata &c.*] Totidem syllabis Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. & Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 23. *Ad glaucomata oculorum.*

2. *Noctuarum est id genus.*] De eo egimus lib. 10. sect. 33.

3. *Murium capitum.*] Sextus Platon. cap. 21. de muribus, tit. 1. *Ad oculorum dolorem: Murium capitum cinis in melle mixtus, & illinitus per decem dies, facit oculorum claritatem.*

4. *Multoque magis gliris.*] Sextus Platon cap. 19. de glire, tit. 2. *Ad claritatem oculorum: Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie mane gustent, sanabuntur.*

5. *Aut muris silvestris.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Muris agrestis, id est, qui in campis invenitur, &c.*

6. *Et adeps soricis combusti.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

7. *Dicemus in metallis.*] Libro 33. sect. 33.

8. *Id est, Sole correptis.*] Hæc verba hactenus in editis libris desiderabantur, quæ ex Regiorum codicum 1. & 2. & ex Colb. 3. penu deprompsimus. Festus: *Solatum genus morbi maxime a rusticantibus dicitur.* Hoc tantum. De hoc genere morbi Celsus, lib. 1. cap 3. *Si quis exustus in Sole est, huic in balneum protinus eundum est, &c.*

9. *Viperam vivam.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Vipera viva mittitur in vas novum fictile, & adjicitur ei succi feniculi cyathus unus, & thuris granum unum. Deinde vas obturatur argilla, & circumlinitur, & in furnum ferventem mittitur, atque illico excoquitur, donec cinis fiat. Hoc de experimento hypochyses, caliginesque potenter atque mirifice purgat.*

ſucco ad cyathum unum, & thuris [a] manna una ,atque ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere, utiliſſimum eſt. Medicamentum id [10] echion vocatur. [11] Fit & collyrium e vipera, in olla putrefacta, vermiculiſque enatis cum croco tritis. Exurit in olla cum ſale : quem lingendo claritatem oculorum conſequuntur, & ſtomachi totiuſque corporis [b] tempeſtivitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotum contra ſerpentes additur. Quidam & viperis utuntur in cibis. Primum omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi jubent, [12] donec liqueſcat : quatuor digitorum menſura [c] utrinque præciſa, exemptiſque interaneis diſcoquunt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim veſcuntur, [d] aut pane colligunt, ut ſæpius utantur. [13] Jus præter ſupra dicta pediculos e toto corpore expellit, pruritusque etiam ſummæ cutis. Effectum oſtendit [e] & per ſe capitis viperini cinis. Utiliſſime oculos inungit. [14] Itemque adeps viperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniam, ([15] ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium venenum. [16] Anguium adeps ærugini mixtus, [17] ruptas oculorum partes ſanat : & membrana ſive ſenectus vernatione eorum exuta ſi adfricetur, claritatem facit. [18] Boæ quoque fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines : adeps ſimiliter ad claritatem.

INTERPRETATIO.

a *Manna.*] Mica.
b *Tempeſtivitates.*] Commodam temperiem.
c *Utrinque.*] Et a capite & a cauda.
d *Aut pane.*] Aut pani *e farina miſcent*, colliguntque *in paſtillos.*
e *Et per ſe.*] Solus, ſine alio *medicamento.*

NOTÆ.

10. *Echion vocatur.*] A viperis, quas ἔχεις Græci vocant.

11. *Fit & collyrium.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61.

12. *Donec liqueſcat.*] Addunt libri hactenus editi, *donec liqueſcat humor :* quam poſtremam vocem M S S. exemplarium nullum agnoſcit.

13. *Jus.*] E viperinis carnibus coctis. Falſo prodi a nonnullis, eſu viperarum pediculos procreari, ſcribit Dioſc. lib. 2. cap. 18.

14. *Itemque adeps.*] Auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 75. *Adeps echidnæus viſum acuit, & omnem hebetudinem oculorum.* Dioſc. item, lib 2. cap. 94.

15. *Ut ſuo loco docuimus.*] Libro XI. ſect. 62. ubi vide quæ diximus.

16. *Anguium adeps.*] Q. Serenus, cap. 14. de oculorum dolore mitigando, pag. 133.

Anguibus ereptos adipes ærugine miſce :
Hi poterunt ruptas oculorum jungere partes.

17. *Ruptas oculorum.*] Ruptas tunicularum vocat ipſe lib. 28. ſect. 47. λαγώφθαλμον Græci appellant, ut teſtatur Celſus, lib. 7 cap. 7. cum in aliqua curatione oculorum, impudenter cutis exſcinditur, ut oculus non contegatur. Tunc enim revulſa ſuperiore gena oculo aperto ſicut lepores dormiunt. Oculorum cicatrices ſanari ærugine ſcribit etiam Dioſc. lib. 5. cap. 92.

18. *Boa quoque fel.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII. *Boa* ſerpens eſt aquatilis, inquit Feſtus, quem Græci ὕδρον vocant, a quo icti obturgeſcunt.

[19] Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ, & caligationes, suffusionesque oculorum. [20] Eadem vis & in vulturino felle est cum porri succo, & melle exiguo. [21] Item in gallinacei felle ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: [22] item ad suffusiones oculorum, maxime candidi gallinacei. Fimum quoque gallinaceorum, duntaxat rubrum, lusciosis illini monstrant. [23] Laudant & gallinæ fel, sed præcipue adipem, [24] contra pusulas in pupillis. [25] Has scilicet ejus rei gratia saginant. Adjuvat mirifice & ruptas oculorum tuniculas, admixtis schisto & hæmatite lapidibus. [26] Fimum quoque earum duntaxat candidum, in oleo vetere corneisque pyxidibus asservant, ad pupillarum albugines. Qua in mentione significandum est, pavones

NOTÆ.

19. *Aquilæ, quam diximus.*] Libro 10. sect. 3. De ea refert plane similia Ælianus, lib. 1. hist. anim cap. 42. Item Sextus Platon. parte 2. cap. 1. de aquila, tit. 1. *Ad suffusionem oculorum: Aquilæ felle mixto cum melle Attico inunges.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 15. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60. & Dioscor. lib. 2. cap. 96.

20. *Eadem vis.*] Approbant hoc medicamentum e vulture, Q. Serenus, Sextus Platon. Galenus, lib. 4. κατὰ τόπους, cap. 8. pag. 456. Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. aliique. Sed pro porri succo marrubii succum adsciscunt: hoc est pro πράσῳ πράσιον. At perinde est: nam ut alibi ex Celso diximus, congeneres habent ea facultates: ut succedanea videri medicamenta possint. Et vero Plinius ipse Valer. lib 1. cap. 20. porri succo per se inuncto, leucomata & caligines oculorum tolli prodidit.

21. *Item in gallinacei.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68. & Auctor Kiranidum, pag. 116.

22. *Item ad suffusiones.*] Q. Serenus, cap. 14. de oculorum dolore mitigando, pag. 133.

Fel quoque de gallo mollitum simplice lympha,
Exacuet plures dempta caligine visus.

Expressius multo Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68. quem consule. At non felli modo, sed & sanguini hæc vis inest, atque adeo major, si fides vetustæ inscriptioni apud Gruterum, pag. 71. ΟΥΑΛΕΡΙΩ ΑΠΡΩ CΤΡΑΤΙΩΤΗ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗCΜΑΤΙCΕΝ Ο ΘΕΟC ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΛΑΒΕΙΝ ΑΙΜΑ ΕΞ ΑΛΕΚΤΡΥΟΝΟC ΛΕΥΚΟΥ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟC ΚΑΙ ΚΟΛΛΥΡΙΟΝ CΥΝΤΡΙΨΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΡΕΙC ΗΜΕΡΑC ΕΠΙΧΡΕΙCΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥC ΟΦΘΑΛΜΟΥC ΚΑΙ ΑΝΕΒΛΕΨΕΝ ΚΑΙ ΕΛΗΛΥΘΕΝ ΚΑΙ ΗΥΧΑΡΙCΤΗCΕΝ ΔΗΜΟCΙΑ ΤΩ ΘΕΩ. *Valerio Apro militi cæco oraculum Deus reddidit: veniret, & acciperet sanguinem ex gallinaceo candido, admixtoque melle collyrium faceret, quo per triduum oculos liniret. Et vidit, & venit, & publice Deo gratias egit.* Addit marmorea tabula id Antonino Pio Principe contigisse.

23. *Laudant & gallinæ.*] Habdarrahmanus, cap. 40. pag. 128. *Gallinarum fel oculis inditum, eorum removebit lacrymationem, & curabit illos.* Gallinæ candidæ fel ad oculorum vitia emendanda laudat Diosc. lib. 2. cap. 96.

24. *Contra pusulas.*] Φλυκτίδας & φλυκταίνας Medici pusulas vocant, quæ fiunt, quoties facta exhulceratione, aut sine ea, in summa cornea tunicula, tenuissima membrana sublimis, & in altum surgens, medium humorem conceperit ac servarit. Marcellus in Diosc. lib. 1. cap. 130. De hoc morbi genere multa Aëtius, lib. 7. cap. 29. pag. 260.

25. *Has scilicet ejus rei gratia.*] Ut adipem colligant.

26. *Fimum quoque.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68.

fimum suum resorbere tradi, [27] invidentes hominum utilitatibus. [28] Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones [29] omnium vitiorum putatur: item fimi ejus cinis cum Attico melle. Laudatur & milvi jecur. [30] Fimum quoque columbarum ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anserinum, sanguis anatum contusis oculis, [31] ita ut postea œsypo & melle inungantur. [32] Fel perdicum cum mellis æquo pondere: [33] per se vero, ad claritatem. Hippocratis putant auctoritate adjici, quod in argentea pyxide id servari jubent. Ova perdicum in vase æreo decocta cum melle, hulceribus oculorum & glaucomatis medentur. [34] Columbarum, turturum, palumbium, perdicum sanguis, oculis cruore suffusis eximie prodest. In columbis masculæ efficaciorem putant. [35] Vena autem sub ala ad hunc

NOTÆ.

27. *Invidentes.*] Ad pupillarum albugines fimum eum prodesse significat. Quin etiam si Sexto Platonico credimus, parte 2. cap. 7. *Pavonis fimus potatus, caducos mirabiliter sanat.* Ad epilepsiam linguæ pavonum ac lusciniarum, a Lampridio in Elagabalo commendantur.

28. *Accipiter .... in rosaceo.*] In unguento susino Marcellus Empir. cap 8. pag. 59. & Sextus Platon. parte 2. cap 3. de accipitre, tit. *Ad suffusionem & caliginem oculorum.*

29. *Omnium vitiorum.*] Quæ scilicet oculum male afficiunt.

30. *Fimum quoque.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

31. *Ita ut postea œsypo.*] Non, *hyssopo*, ut prius legebatur. Sic ipse initio hujus sectionis, *ut omnia œsypo illinantur.*

32. *Fel perdicum.*] Q. Serenus, cap. 14. pag. 133. Sextus Platon. parte 2. cap. 5. de perdice, tit. 2. Auctor Kiranidum, pag. 131. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60. *Perdicis fel mixtum melli Attico, caliginem tollit, si oculis assidue infundatur, sed cum modo & æquali mensura.* Adde & Diosc. lib. 2. cap. 96.

33. *Per se vero.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

43. *Columbarum &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 97. Celsus, lib. 6. cap. 6. sub finem: Plinius Valer. lib. 1. cap. 15.

35. *Vena autem sub ala.*] Galenus, lib. 10. de fac. simp. med. cap. 2. pag. 277. Sextus Platon. parte 2. cap. 10. de columba, tit. 2. *Ad sanguinem in oculis ex ictu. Columbæ sanguis recisus, deinde infusus, optime facit. Debebit autem vena aperiri quæ in ascella ejus est: imponitur & sanguis in lanula, & melle decocto mixta supra oculos, optime facit.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. *Sanguis columbarum de loco pennarum, eo momento quo penna avellitur, oculis, dum adhuc tepet, debet infundi, qui ictu aliquo vulnerati, aut sanguine suffusi fuerint. Album quoque ovi incocti, cum croco trito, oculis superpositum, & lana alba succida involutum medetur.* Eadem ferme repetit idem, pag. 69. Vide quæ diximus lib. XI. sect. 89. Ex hoc porro loco ambigi non immerito potest, num Habdarrahmanum scriptorem Arabem interpres Ecchellensis satis intellexerit, qui sic Latine reddidit, cap. 36. pag. 121. *Sanguis radicum plumarum pullorum columbarum, qui adhuc ad volatum se non elevarunt, instillatus in oculos, quibus accidit rubedo, aut percussio, proderit illis, & curabit.* Cum pro *radice plumarum*, alas dixisse auctor jure videri possit. Simili fere verborum ambage, Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis. Si cæsi*, inquit, oculi, *aut percussi, maculam sanguineam cum dolore procurarint, iis columbi matre subducti repentinus sanguis infusus prodest quam maxime, si de pennis mollioribus exprimatur: ubi liquor tenuis tepidus infundendus est: item si in eadem hora ovium lana infusa superponatur.*

uſum inciditur, quoniam ſuo calore utilior eſt. [36] Superponi oportet ſplenium e melle decoctum lanamque ſuccidam ex oleo ac vino. Earundem avium ſanguis nyctalopas ſanat : & jecur ovium : atque [37] (ut in capris diximus) efficacius fulvæ. Decocto quoque ejus oculos abluere ſuadent : & medulla dolores tumoreſque illinere. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. [38] Turturis fimum albugines extenuat : item cochlearum cinis : fimum cenchridis : [39] accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus, quæ ſupra ſcripta ſunt, ſanatur. [40] Mel utiliſſimum oculis, in quo ſunt apes immortuæ. [41] Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus : item qui draconis caput habeat. Hujus adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines diſcuti tradunt. [42] Hirundinum pullos plena Luna excæcant, reſtitutaque eorum acie capita comburuntur : hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem, & dolores, ac lippitudines, & ictus.

[43] Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alii viridem includunt novo fictili : ac lapillos [44] qui vocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent, novem ſignis ſignantes, [45] & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam : lapillos ſervant ad oculorum dolores. [46] Alii terram ſubſternunt la-

NOTÆ.

36. *Superponi . . . ſplenium.*] Panniculus, ſeu faſcia, qua frons oculive unguento illiti, obtenduntur, ſplenium vocatur. Item emplaſtrum ipſum, ſeu linteum, lanave qua excipi ſolent illinive medicamenta, quæ fronti, vel oculis, ſuperponantur. Martialis, lib. 2. Epigr. 29.

Et numeroſa linunt ſtellantem ſplenia frontem :
Ignoras quis ſit ? ſplenia tolle, leges.

37. *Vt in capris diximus.*] Libro 28. ſect. 47. *Id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit.* Albam tamen ovem Marcellus Empir. anteponit, cap. 8. pag. 71. *Jecur ovillum, inquit, id eſt, ovis candidæ diſcoctum, cum aqua madefactum, contritumque, & oculis ſuperpoſitum, nyctalopas purgat.*

38. *Turturis fimum.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68.

39. *Accipitrum generis.*] Tinnunculum diximus appellari, lib. 10. ſect. 52.

40. *Mel utiliſſimum.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57.

41. *Ciconiæ.*] Marcellus Empiricus, loc. cit.

42. *Hirundinum pullos.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 11. de hirundine, tit. 4. Auctor Kiranidum, pag. 135. Marcellus Empir. totidem verbis, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. E Græcis Galenus, lib. XI. de fac. ſimp. med. pag. 311.

43. *Lacertas.*] Σαύρας, *des Lezards.*

44. *Qui vocantur cinædia.*] In Reg. 1. *Zenidia.* Reg. 2. & Chifflet. *Zenichia.* Male. Meminit horum lapillorum auctor Kiranidum, elem. 10. pag. 36. *Kinædius piſcis marinus . . . . Habet lapides duos in capite. Habet autem & alios duos in tertio ſpondylo vel nodo dorſi verſus caudam, qui eſt potentiſſimus.* De his lapidibus ipſe Plinius rurſum inferius, lib. 37. ſect. 56.

45. *Et ſingulos detrahunt.*] Extrahunt e fictili, & recondunt ad uſum.

46. *Alii terram &c.*] Ad verbum hæc quoque Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57.

certæ viridi [47] excæcatæ, & una in vitreo vase anulos includunt e ferro solido vel auro: cum recepisse visum lacertam apparuit per vitrum, emissa ea, anulis contra lippitudinem utuntur. Alii capitis cinere pro stibi [48] ad scabritias. Quidam viridem longo collo in sabulosis nascentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. [49] Mustelæ etiam oculis punctu erutis, aïunt visum reverti, eademque quæ in lacertis & anulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens viva dimittatur. [50] Lacrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibi eximie medetur. [51] Aranei muscarii tela, & præcipue spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, [52] in splenio aliquo, ita ut a puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medeatur, neve alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. [53] Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is etiam, cujus crassissimum textum est, in contignationibus fere, adalligatus panno, epiphoras sanare traditur. [54] Scarabæi viridis natura contuentium visum exacuit. Itaque gemmarum sculptores [55] contuitu eorum acquiescunt.

XXXIX. [1] Aures purgat fel pecudis cum melle: [2] canini lactis

NOTÆ.

47. *Excæcatæ.*] Non oculis erutis, sed punctura acus, seu scalpelli sectione humoribus evocatis: quos deinde per se nullo remedio adhibito, natura repararit, visumque reddiderit. Vide tom. 5. Ephemerid. German. sive Miscellan. Curios. Observ. 126. pag. 163.

48. *Ad scabritias.*] Sive ad scabiem oculorum. *Scabiem adesse dicimus*, inquit Aëtius, lib. 7. cap. 75. pag. 279. *quando oculi hulcerosi, rubei, & valde prurientes fiunt, genæque rubescunt, lacrymaque salsa & nitrosa distillat.* Celsus, lib. 6. cap. 6. tit. *Ad oculos scabros. Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit*, &c.

49. *Mustelæ . . . oculis punctu erutis.*] Hoc est, punctu excæcatis. Cave enim orbes oculorum totos erutos putes.

50. *Lacrymantibus.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. *Caput stellionis combustum, & tritum, & melli Attico admixtum, oculos lacrymosos inunctione assidua siccat, & sanat.*

51. *Aranei muscarii.*] Qui telas muscis in parietibus tendit.

52. *In splenio aliquo.*] Hæc tria verba adjecimus ex omnium M S S. fide, Reg. 1. 2. aliisque.

53. *Albugines quoque.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68.

54. *Scarabæi viridis.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Scarabæus coloris smaragdini, tantum beneficii oculis præstare dicitur, ut visionem ei acutissimam reddat, qui eum contemplatus fuerit assidue.*

55. *Contuitu eorum.*] Sic M S S. omnes. A singulari numero transit ad numerum multitudinis. Ut supra, hac sect. *Laudant & gallinæ fel, sed præcipue adipem . . . Has scilicet ejus rei gratia saginant.*

Sect. XXXIX. 1. *Aures purgat.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empiricus, cap. 9. pag. 75.

2. *Canini lactis.*] Auctores proxime laudati, totidem syllabis: *instillatio* &c.

instillatio sedat dolorem. [3] Gravitatem adeps cum absinthio & oleo vetere: [4] item adeps anserinus. Quidam adjiciunt succum cæpæ [5] & allii, pari modo. [6] Utuntur & per se ovis formicarum. Namque & huic animali est medicina: [7] constatque ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum, omniumque avium adeps præparatur, exemptisque venis omnibus patina novo fictili operta in Sole, subdita aqua ferventi liquatur: saccatusque lineis saccis, & in fictili novo repositus loco frigido: minus putrescit addito melle. [8] Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus, aurium dolores sedat. [9] Si aliquod animal intraverit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum. [10] Si aqua intraverit, adeps anserinus cum cæpæ succo. [11] Gliris detracta pelle, intestinisque exemptis, discoquitur melle in vase novo. Medici malunt e nardo decoqui usque ad tertias, atque ita asservari: deinde cum opus sit, [12] strigili tepefacta infundere: Constat de-

NOTÆ.

3. *Gravitatem.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 76. & Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 7. *Ad eos qui minus audiunt.*

4. *Item adeps.*] Sextus Platon. parte 2. cap. XI. de ansere tit. 2. Marcellus Empir. loc. cit. Q. Serenus, cap. 13. pag. 132.

5. *Et allii.*] Diximus, lib. 20. sect. 23.

6. *Vtuntur & per se.*] Hoc est, sine alio medicamento, nulla re iis admixta, sed solis adhibitis. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 82. *Ova formicarum contrita, & auribus instillata, quamvis obtunsos auditus adaperire creduntur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 12. *Ad surdos, & qui graviter audiunt, ova formicarum contrita, surditatem aurium quam vetustissimam sanabunt.*

7. *Constatque ursos.*], Libro 8. sect. 41. *Vrsi cum mandragoræ mala gustavere, formicas lambunt.* Vide Sextum Empiricus, lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 14. pag. 12.

8. *Murium cinis.*] Auctor Kiranidum, pag. 86. & Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 9.

9. *Si aliquod animal.*] Q. Serenus, cap. 13. pag. 132.

Si vero incautas animal penetraverit aures,
Proderit admixto pavidi fel muris aceto.
At si lympha nocens pervaserit, anseris aptus
Immittetur adeps, caparum non sine succo,
Qui gravis est oculis, sensum tamen auribus auget.

Sic etiam Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

10. *Si aqua.*] Sextus Platon. loc cit. Plinius Valer. & Q. Serenus, locis citatis. E Græcis Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 391.

11. *Gliris detracta.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 83. Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. *Gliri detrahitur pellis, & intestina ejusdem decoquuntur in vase novo cum mellis heminis tribus, usque ad tertias, atque ita servatur: cum opus est, strigili medicamentum tepefactum infunditur.* Prævivit utrisque Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 5. ad aurium dolorem, num. 39.

12. *Strigili.*] Scribonius Largus, loc. cit. *Succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.* Hieronym. Mercur. Practicæ, lib. 1. cap. 40. *Strigil est instrumentum una parte conchatum, qua humor in aurem immittitur.* Depictam strigilem vide apud Laur. Pignorium, lib. de servis, pag. 46. descriptam apud Apuleïum in Floridis: *Honestam strigileculam* appellat, *tecta fastigatione clausula, flexa tubulatione lingula, ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex*

plorata aurium vitia eo remedio ſanari. [13] Aut ſi terreni vermes cum adipe anſeris decocti infundantur. [14] Item ex arboribus rubri oleo triti exhulceratis, & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inveterati in os pendentium addito ſale, [15] contuſas, & ab ictu læſas aures ſanant: efficaciſſime autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam diſtincti. Millepeda, ab aliis centipeda, aut multipeda dicta, animal eſt e vermibus terræ, piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens ſe: [a] [16] oniſcon Græci vocant,

Interpretatio.

a *Oniſcon.*] *His etiam nominibus* oniſcon Græci vocant, *quanquam diverſi ſit generis.*

Notæ.

ea rivulo labcretur. Nempe in balneis ſtrigili ferrea corporis ſordes ſudoremque detergebant. Per tubulationem quippe ligulæ dilabebatur ſudor. Ligulam autem vocat partem ſuperiorem incurvam, quod ſit non abſimilis ligulæ, oblonga, fornicata. Et hac ſtrigilis parte Medici utebantur. Scribonius Largus, Compoſ. 39. *Ad auriculæ tumorem..... prodeſt herbæ urceolaris ſuccus tepens per ſtrigilem in foramen auris dolentis infuſus.* Plinius lib. 25. ſect. 103. *Omnis autem* ſuccus *ſtrigili calefactus infunditur.*

13. *Aut ſi terreni.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 72. Γῆς ἔντερα .... ἑψηθέντα σὺν χηνείῳ στέατι, διαθέσεις ὤτων ἐγχυματιζόμενα θεραπεύει. *Vermes terreni decocti cum anſerino adipe, & inſtillati, affectis auribus medentur.* Q. Serenus, cap. 13. pag. 132. de aurium vitiis.

Si vero obtuſa ſenſus remoretur in aure,
Lumbricos terræ, ſevumque ex anſere rauco
Excoque: ſic veterem poteris depellere morbum.

Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Terreni vermes cum anſeris adipe, vel cum oleo decocti, ſine dubio medentur auribus purulentis.* Et pag. 79. *Terreni vermes cum adipe anſeris decocti infunduntur auribus ad jam deplorata vitia.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 9.

14. *Item ex arboribus.*] Q. Serenus, loc. cit.

Annoſa rubros ſi legeris arbore vermes,
Ex oleo tere: ſic tepidos infunde dolenti.

Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. *Vermes ex qualibet arbore, rubri coloris, contriti cum oleo, & infuſi, dolores aurium ſedant.*

15. *Contuſas.*] Sic Reg. 2. non, ut editi, *contuſi.* Mox vero in Reg. 1. & Chiffl. *ab ictu miſeras aures.*

16. *Oniſcon Græci.*] Oniſcon etiam, inquit, ſic Græci vocant, πολύποδα ſcilicet, ſive multipedam. Differunt tamen: Aliud enim millepeda piloſa eſt, quæ ſinuatim repit: aliud oniſcos, ſive tylos, quem Cælius Aurel. lib. 1. cap. 4. porcellionem vocat, multipedam, alii & cutionem. Illa eruca eſt hirſuta, quæ olera viteſque rodit: *une chenille.* Iſte, qui & τύλος & cutio a calloſa & compactili cute appellatur, *une cloporte*, in locis fere humidis, uliginoſiſque, & ſub vaſis aquariis repertus. Ob gentilitatem, ut Plinii verbis utar, affinitatemque nominum, utriuſque ſimul natura tractatur: quod ipſi familiare eſſe jam ſæpius obſervavimus, ac ſibi ſolenne eſſe præ ſe ipſe fert. Quod vero in ea Indicis parte, quam referemus inferius in Notis & Emend. num. XXXII. ex utroque genere conflari unum videtur, vel eo mihi nomine ſuppoſititium ſapere, non genuinum Plinii fetum ea videtur.

alii

alii tylon: [17] efficacem narrant ad aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum, & porri ſucco. Addunt & roſaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem [b] quæ non arcuatur, [18] ſepa Græci vocant, alii ſcolopendram, minorem, perniciosamque. [19] Cochleæ, quæ ſunt in uſu cibi, cum myrrha, aut thuris polline appoſitæ: [20] item minutæ, & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle. [21] Senectus ſerpentium fervente teſta uſta, inſtillatur roſaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, ſed contra graveolentiam præcipue: aut ſi purulentæ ſunt, ex aceto: melius cum felle caprino vel bubulo, aut teſtudinis marinæ. [22] Vetuſtior anno eadem membrana non prodeſt, nec imbre perfuſa, ut aliqui putant. [23] Item aranei ſanies cum roſaceo, aut per ſe in lana, vel cum croco, auribus prodeſt: [24] gryllus cum ſua terra effoſſus & illitus. Magnam auctoritatem huic animali perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retro ambulet, terramque terebret, ſtridat noctibus. Venantur eum formica circum-

INTERPRETATIO.

[b] *Quæ non.*] Quæ ſine flexu tractuque decurrit.

NOTÆ.

17. *Efficacem narrant.*] De oniſco ſeu porcellione affirmare id vere licet. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Beſtiolæ multipedes, quæ contractæ in globulos complicantur, in oleo excoctæ, infuſæque auribus ſtatim proſunt.* Et pag. 76. *Cutiones beſtiolæ ſunt multipedes, cute dura & ſolida, quæ tactæ complicant ſe in orbem pilulæ rotundiſſimæ: Polypodas Græci appellant: Hæ complures coctæ cum oleo molli in vaſe ferreo, remedio ſunt auribus laborantibus, ſi inde curentur.* Scribonius Largus, cap. 5. Ad aurium dolorem: Compoſ. 39. *Item beſtiolæ multorum pedum, quæ tactæ conduplicant ſe in orbem pilulæ rotundiſſimæ ſimilem, (* χατοικιδίους ὄνους *, aut* πολύποδας *Græci hoc genus animalium vocant:) oleo domeſtico complures infervefactæ vaſe ferreo, bene faciunt:* E Græcis vero Dioſcor. lib. 2. cap. 37. Καὶ πρὸς ὠταλγίαν δὲ λεῖοι σὺν ῥοδίνῳ θερμανθέντες ἐν κελύφῳ ῥόας, καὶ ἐνσταγέντες ἁρμόζουσιν. *Tritæ & in cortice mali Punici addito roſaceo calfactæ ad aurium dolores efficaciter inſtillantur.*

18. *Sepa Græci.*] Σήψ nomen eſt vagum, venenatis plurimis attributum, quorum vis eſt σηπτική. Hæc ſcolopendra tertia eſt, quam fuſe deſcribit, viſam a ſe & obſervatam, Conſtantinus in Lexico, verbo Σκολόπενδρα.

19. *Cochleæ.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. Cochleas Africanas ad dolores aurium ex plaga, cum mica thuris ſeu polline, commendat etiam Archigenes apud Galenum, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 398.

20. *Item ... fracturis aurium*] Galenus, lib. XI. de facult. ſimp. med. cap. 1. pag. 310. Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 9.

21. *Senectus ſerpentium.*] Totidem verbis ac ſyllabis, Plinius Valerianus, lib. 1. cap. 9.

22. *Vetuſtior.*] Plinius Valerianus, loco citato.

23. *Item aranei.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. *Aranei triti humor expreſſus, & roſæ liquidæ, quantum videbitur, immixtus, lanaque molli madefacta, auriculæ inſertus, continuo dolorem relevat.*

24. *Gryllus.*] Et γρύλλος Græce; noſtris, *un grillon.*

ligata capillo, in cavernam ejus conjecta, efflato prius pulvere ne sese condat: ita formicæ complexu extrahitur. [25] Ventris gallinaceorum membrana quæ abjici solet, inveterata & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adeps. [26] Est & quædam pinguitudo blattæ, si caput avellatur: hanc tritam una cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt, sed lanam, qua incluserint, post paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue transire in animal, fierique vermiculum. [27] Alii binas ternasve in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Hoc quoque animal inter pudenda est: sed propter admirationem naturæ, priscorumque curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, verrucis efficaciter illini experti sunt. [28] Alterum genus mylœcon appellavere, circa molas fere nascens. Has capite detracto attrita, lepras sanasse, [29] Musa & Picton in exemplis reliquerunt. [30] Tertium genus & odoris tædio invisum, exacuta clune, cum pissellæo sanare hulcera alias insanabilia: strumas, panos, diebus viginti uno impositas, percussa, contusa, cacoëthe, scabiem, furunculosque, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam audita fastidimus. At hercule [31] Diodorus & in morbo regio, & orthopnoïcis se id dedisse tradit cum resina & melle. Tantum potestatis habet ea ars pro medicamento dandi quidquid velit. Humanissimi eorum cinerem crematarum servandum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoïcis, aut rheumaticis. [32] Infixa utique corpori illitas extrahere constat. [33] Mel utilissimum auribus quoque est, in quo apes emortuæ sunt.

NOTÆ.

25. *Ventris gallinaceorum.* Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

26. *Est &... blattæ.*] Plinius Valer. loc. cit. *Blattæ etiam sine capite & pedibus & alis tritæ & illitæ linteolo, contusis auribus imponuntur.* Blattarum hoc genus, fœdum est, nauseosumque animal, noctu magis quam interdiu in cellis vinariis apparens circa latrinarum ora, in balneis, uliginosisque ædium partibus, gryllos referens, qui noctibus æstate strident. Vide Matthiolum, in lib. 2. Dioscot. cap. 35. pag. 340. Lux istis adversissima, ita ut si noctu lumen inferatur repente, celerrimo cursu refugiant. *Lucifuga blatta* Maroni. Est & blatta alioqui, teste Paulo Diac. in Glossis, vermis purpureum genus, ipsaque adeo purpura: qua de acceptione vocis, Gothofredum vide, in Cod. Theod. lib. 10. tit. 20. pag. 513. & 514.

27. *Alii binas &c.*] Plinius Valerius, loc. cit. & Diosc. lib. 2. cap. 38.

28. *Alterum... mylœcon.*] Μυλικοὶ, sive μυλοικοι, quod in pistrinis gignuntur.

29. *Musa.*] De Antonio Musa, diximus lib. 19. sect. 38. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

30. *Tertium genus*] Descriptum a nobis priore loco, ex Matthiolo.

31. *Diodorus.*] Ita libri omnes. Forte rectius, *Diodorus.*

32. *Infixa utique*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

33. *Mel... auribus quoque.*] Ut oculis dictum est prodesse, sup. sect. *Mel utilissimum oculis, in quo sunt apes immortuæ.*

34 Parotidas comprimit columbinum ſtercus vel per ſe, vel cum farina hordeacea aut avenacea. 35 Noctuæque cerebrum vel jecur cum oleo infuſum auriculæ, aut parotidi: 36 multipeda cum reſinæ tertia parte illita: grylli ſive illiti, ſive adalligati. At reliqua morborum genera medicinaſque ex iiſdem animalibus, aut ejuſdem generis, ſequenti dicemus volumine. 5

NOTÆ.

34. *Parotidas.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. & 110.

35. *Noctuaque.*] Iidem auctores proxime appellati. Et Scribonius Largus, Compoſ. Medic. cap. 6. ad parotidas, num. 43. *Ad parotidas convenit noctuæ cerebellum butyro mixtum* &c.

36. *Multipeda.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. *Multipedes cutiones, qui in ſtercore naſcuntur, quique contacti in globulos complicantur, adjecta tertia parte reſinæ, validiſſime triti, & malagmatis vice impoſiti, incipientes parotidas aperiunt, & expurgant: maturatas vero perſanant.*

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXIX.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. TAM *sterilis gratiæ, tantæque difficultatis in promendo.*] Hæc quæ sunt planissima, quæque totidem omnino syllabis apicibusque repræsentant vetusta exemplaria omnia, Reg. 1. 2. Chiffl. aliaque, miror neglecta ab editoribus Plinianis, ut tenebras nobis hoc loco meras offunderent, his verborum ambagibus: *quam steriles gratiæ, difficultates in promendo.*

Ibid. II. *Quoniam Tyndareum revocavisset ad vitam.*] Ita restituimus id nomen ope codicis Regii 2. cui suffragatur & is quem Pintianus vidit: in utroque enim *Tyndareum*, non *Tyndaridem*, ut in editis, legitur. De hoc Tyndareo, præter Hyginum, ut diximus in Notis prioribus, meminere Tzetzes, Chiliad. 10. hist. 349. vers. 720. de Æsculapio:

Νεκροὺς ἀνέπλασαν αὐτὸν τινὰς ἀναζωῶσαι,
Τυνδαρέων, Ἱππόλυτον, σὺν οὐκ ὀλίγοις ἄλλοις.

Mortuos finxerunt quosdam ab eo excitatos, Tyndareum, Hippolytum, aliosque non paucos. Zenobius in Parœmiis, Cent. 1. num. 47. ubi de Æsopo: Οὕτω γὰρ θεοφιλὴς ἐγένετο ὁ Αἴσωπος, ὡς μυθεύεται αὐτὸν ἀναβιῶναι, ὡς Τυνδάρεον, καὶ Ἡρακλῆν, καὶ Γλαῦκον. *Hic adeo carus Diis exstitit, ut revocatum in vitam hunc fabulentur, veluti Tyndareum, Herculem, Glaucum.* Apollodorus, lib. 3. de Diis, ex diversis auctoribus eorum nomina colligit, qui revocati ad vitam ab Æsculapio ferebantur. Capaneum, ac Lycurgum Stesichorus proferebat: Eriphylen & Hippolytum, is qui Naupactica conscripsit: Tyndareum, Panyasis: qui Orpheum sunt secuti, Hymenæum: Mnesagoras denique, Glaucum Minois filium.

Sect. 2. III. *Prodicus, Selymbriæ natus, e discipulis ejus.*] Nempe e discipulis Hippocratis. Ita libri omnes, etiam M S S. Dalecampius tamen, *Herodicus* emendabat, ex nescio quo Plutarchi loco, quem, si vidit, præpostere haud dubie intellexit. Herodicum enim Hippocrates habuit, non discipulum, sed artis magistrum. Testis Joan. Tzetzes, Chiliad. 7. histor. 155. vers. 959.

Ὁ μέγας, ὁ καὶ δεύτερος, γέγονεν Ἱπποκράτης·
Οὗ ὁ πατὴρ Ἡρακλείδης τὰ ἰατρῶν διδάσκει.
Ὁ ἐκ τῆς Σηλυβρίας τε Ἡρόδικος σὺν τούτῳ.

Scripsisse hunc Herodicum de diæta, τὰ περὶ δίαιταν, auctor est Eustathius, in Iliad. ι'. pag. 763.

Sect. 5. IV. *Qui quæ inter initia scripsit, illo mox recedente a vita, ad sua placita mutavit.*] Hermolai hæc manu reficta: In Parm. *Seque inter initia scripsit. Illo &c.* In Reg. 2. Pintiani codice: *seque inter initia adscripsit illi: mox procedente vitia sua & placita mutavit.* Conjectura Pintiani: *mox procedente avaritia.* Nostrà: *Seque inter initia adscripsit illi: mox recedentis a vita, sua ad placita mutavit.* Primum sese Asclepiadeum professus est: illius deinde mortui placita mutavit ad sua. Sensimus nos postea id jam occupasse Gronovium.

Ibid. V. *Anima statim nostra negotiari.*] Sic M S S. Reg. 1. 2. aliique, non, ut

editi, *animas ſtatim noſtras* : neque ut Gronovius conjiciebat, *anima ſtatum* vel *fatum noſtra* negotiari. Sic *alio* mercaturæ *genere negotiari* dixit Columella, lib. 12. in præfat.

VI. *L. Æmilio, M. Livio Coſſ.*] Sic eſt apud Caſſiod. & Zonaram. *L. Æmilius Paulus, M. Livius Salinator.* In quibuſdam Plinii exemplaribus, *M. Julio*, corrupte, pro *Livio.* Sic etiam apud hiſtoricum Livium, lib. 22. pag. 219. cum L. Æmilio Paulo, M. Lælius Conſul fuiſſe dicitur, cum *Livius* ſcribi oporteat. *Sect. 6.*

VII. *Inquiſitio per parietes agitur.*] Formulam hic aliquam juris latere Jureconſulti alias eruditi, virique critici, falſo arbitrati ſunt. Quare librorum omnium, etiam conditivorum, ut Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. &c. conſtantiſſima lectione neglecta, alii *per parentes*, ut Dalecampius : alii *per partes*, ut Pithœus, lib. 2. Adverſ. cap. 19. pag. 444. & ſeq. Gronovius, *per patrias* : alii aliter cenſuerunt : nemo ex iis probabili ſententia, quam nos omnino perſpicue, ut quidem remur, ex ſimplici, nec petita longius Plinianæ orationis interpretatione eruimus. Inquiſitores ejuſcemodi, qui per parietes captabant candidatorum ſermones, *ὠτακουστὰς* Græci vocabant, quibus Cyrus primum uſus dicitur a Xenophonte, lib. 8. Παιδ. De his etiam Plutarchus, *περὶ πολυπραγμ.* Iidem Græcis deinde *πευθῆνες*, Curioſi a Latinis ſequiore ævo nuncupati : de quibus multa Gothofredus in Cod. Theod. lib. 6. tit. 29. *de curioſis*, pag. 193. & 194. Item *Auriculares*, in Chronico Novalicenſi, lib. 5. cap. 3. *Hic denique mittens auriculares & præcones, qui luſtrarent civitates & caſtella, ne homines inconſulte loquerentur de eo.* Vide præter iſta quæ diximus in Notis ad Themiſtium, orat. 1. pag. 375. In Gallia vulgo appellamus, *des Ecoutes*, ab auſcultando : item *des eſpions.* *Sect. 8.*

VIII. *De exſilio vero nonniſi XLV. electis viris datur tabella.*] Sic Reg. 2. cod. cum Chiffl. In Reg. 1. *nonniſi de XLV, electis viris.* Deſcivere ab his editionum, quæ hactenus in manus venerunt, concinnatores : qui cum ita ſcripſere *nonniſi die* XL. *quinque electis viris*, non in Plinianum modo contextum novam ſcripturam, ſed & in forum vetus Romanum novam judiciorum formam invexerunt. *Ibid.*

IX. *Non magis hæc Urbi timuit Cato, ut equidem credo, quam reginas.*] Nuſquam magis conſentiens conſpiranſque omnium exemplarium, etiam MSS. fides, quam in hujus vocis ſcriptura. Nihilominus Salmaſius, in præf. ad librum de homonymis, pag. 52. Sic emendat, *quam reſinas* : tum multa de reſinata juventute affert, quæ ante eum Dalecampius commodiore loco protulerat, quoniam ab iſto quem tractamus, prorſus abhorret : ut vel noſtra per ſe interpretatio arguit, qua nihil eſt planius, nihil ad ſcriptoris mentem accommodatum magis : præſertim quod nihil adhuc attingere ſe Plinius profitetur eorum, quæ urbi timuit, ac Reipublicæ, in quibus reſinæ : extrema duntaxat hac ſectione ab eo delibanda. *Ibid.*

X. *Poſtes a nubentibus attingi.*] Sic MSS. ſane omnes, Reg. 1. 2. Colb. aliique. Rectius tamen fortaſſis *cingi*, auctore Plutarcho, in quæſt. Rom. pag. 271. Ἐρίῳ δὲ τὴν θύραν περιστέφει τοῦ ἀνδρός. *Nova nupta mariti januam lana coronat.* Quo & Lucanus reſpexit, ſolennes nuptiarum ritus deſcribens, lib. 2. verſ. 355. *Sect. 9.*

> *Feſta coronato non pendent limine ſerta,*
> *Infulaque in geminos diſcurrit candida poſtes.*

Attingi tamen haud penitus aſpernandum : cum ritus ille tangendi poſtes lana ea fieri potuerit, qua colus inſtructa, quam novæ nuptæ ſecum deferebant, eodem auctore Plutarcho, loc. cit.

XI. *Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo : & alio modo indita auribus.*] Geminum adhibendæ lanæ ſuccidæ modum edocet : primum ut in naribus : alterum, ut in aure indatur. Sic etiam Q. Serenus, cap. 35. pag. 148. *Ibid.*

> *Lana oleo madefit, ſed nondum lota, roſato :*
> *Hæc datur in nares, vel claudit denſius aures.*

Explanatius paulo Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. *Lana ſuccida* conjicitur in nares cum oleo roſaceo : & auriculæ de lana ſuccida obturantur, & ita ſanguis profluens continetur. Ita verbis fere totidem Plinius Valer. lib. 1. cap. 26. Fruſtra

XXxx iij

igitur contra consensum omnium exemplarium ex dubiæ fidei vetusto codice profert Dalecampius alteram lectionem, *& allio modico indito in auribus.* Allium in aure indere quid juvet ad sistendum sanguinem, conjicere haud proclive est. Utitur hac forma loquendi Plinius rursum inferius, sect. XI. *Et alio modo lutea ovorum, &c.*

Sect. 10. XII. *Et in linteo saccatur.*] Libri omnes, tum editi, tum MSS. *siccatur*, manifesto errore, cujus vel ipsa œsypi concinnatio admonet: sed & auctores Græci pariter ac Latini. Nam Diosc. lib. 2. cap. 84. pingue illud quod supernatat, excolatum, elui aqua jubet, confricarique, ut candidius reddatur: Ἔνιοι δ' ἀπηθήσαντες τὸ λίπος, πλύνουσι ἐν ὕδατι ψυχρῷ ταῖς χερσὶν ἀνατρίβοντες .... γίνεται δ' οἱ τοιοῦτος λευκότερος. Sic etiam auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1003.

Ibid. XIII. *Hulcera non oculorum modo sanat, sed oris etiam & genitalium, cum anserino adipe.*] Ita MSS. omnes, librique publici. At si Dioscoridem audimus, qui hæc ceteroqui verbis totidem repræsentat, *sed auris* potius scribendum sane fuerit. Sic enim ille, lib. 2. cap 84. Πρός τε τὰ ἐν ὠσὶ καὶ ἐν αἰδοίῳ σὺν χηνείῳ στέατι.

Sect. XI. XIV. *Ad ignem sacrum candido ovorum trito cum amylo.*] Plinius Valer. non *trito* videtur, sed *trino* legisse, vel terno. Nam lib. 3. cap. 34. *Igni sacro medendo: Ovorum trium*, inquit, *candidum, cum amyli pari mensura imponitur.*

Ibid. XV. *sic & lientericis.*] Sic restituimus ex indubitata conjectura, non uno argumento nixa. Nam neque *lienicis*, quod libri hactenus editi præferunt, vox est nota Plinio, qui lienosos semper, aut splenicos vocat: neque lienosis prodesse hoc medicamentum potest, quod nunc affertur: lienteriæ quod genus aliquod dysenteriæ est, mire prodest. Theod. certe Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 18. cui titulus est, *de dysentericis, vel neutericis*, (ubi *lientericis* legi oportere perspicuum est, cum de lienteria eo capite sermo sit, ac nominatim ea appellatur:) *ova his in aceto cocta sorbilia convenire* plane asseverat. Quamobrem ob affinitatem morbi, hoc loco cœliacis dysentericisque, de quibus proxime antea sermo fuit, lienterici commode subnectuntur. Denique in Reg. cod. 1. *Sic & in lienierici.* In Reg. 2. & Colb. 3. Sic & *lienieriçis*, diserte scribitur, ex quo *lientericis* fingi oportere, facilis conjectura est. Nec minus felix in emendandis Notis, quæ falso Tironi ac Senecæ adscribuntur apud Gruterum, pag. 180. *Sinteria. Sinteriacus. Dissenteria. Dissenteriacus.* Lege: *Lienteria. Lienteriacus. Dysenteria. Dysenteriacus.*

Ibid. XVI. *Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtus tollunt.*] Addit & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. sed imprudenter scilicet, verbis illis *e vino* quæ clausula est superioris sententiæ, in hanc transductis. *Ex vino*, inquit, *& oleo, & cedria, pruritum scabiemque capitis tolli manifestum est, si ungatur assidue.*

Ibid. XVII. *Torminibus .... medentur, ova bina cum allii spicis quatuor &c.*] In libris hactenus editis, *cum aliis piscis*, perinde quasi cum piscium ovis gallinæ ova permiscenda censuerit. Sincera lectio quibusdam ante nos ex conjectura suboluit: Quibus tamen conjecturam stabilirent, argumenta deerant. Suppeditat ea nobis auctor haud pœnitendus qui e Plinianis floribus maximam vim in suos hortos transtulit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. *Cauliculos ex aceto coctos*, inquit, *allii spicas quatuor purgatas, ova incocta duo simul contere, adjice vini veteris heminam, & fervefactum medicamen dysenterico da bibendum.* Et pag. 195. *Dysenterico, & torminoso, & ei qui jam corruptum sanguinem egerit, saluberrimum medicamentum est tale. Allii spicæ quatuor, & ova duo incocta in unum teruntur: hisque additur vini veteris sextarius, & coquitur ad tertias, &c.*

Sect. 14. XVIII. *Genitæ Manæ catulo res divina fit.*] Prius legebatur, *Genito mane catulo*, contra codicum MSS. Reg. 1. 2. ceterorumque probatissimorum fidem, in quibus totidem plane apicibus ea lectio conspicua est, quam repræsentamus. Confirmat egregie emendationem Plutarchus, lib. de quæst. Rom. pag. 277. Διὰ τί τῇ καλουμένῃ Γενείτῃ Μάνῃ κύνα θύουσι: *Cur ei quæ Genitæ Manæ vocatur, canem immolant?* Nempe ut Græci Lucinæ, sic *Genitæ Manæ* Romani canem immo-

labant, pro iis quæ domi naſcerentur, ὑπὲρ τῶν οἰκογενῶν, inquit Plutarchus, loc. cit. & pag. 280. Hanc eſſe arbitror Maniam Deam Matrem Larum, cui olim pro familiarum ſoſpitate pueri mactabantur, ut refert Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 7. pag. 221. eandemque Deam Menam ab Auguſtino appellatam, lib. 4. de Civit. Dei, cap. XI. Et qui puerorum natalibus præeſſe Dii credebantur, *Genitales Deos* priſca ætas vocavit. In nummo Criſpinæ Auguſtæ, apud Triſtan. tom. 1. pag. 750. GENITALIBVS. DIS.

XIX. *Item ſuffitu eorum abigere ſanguiſugas adhærentes, &c.*] Hæc hactenus ita divulſa diſtractaque fuere: ut ab iis vocibus, *ſanguiſugas adhærentes*, novæ periodi ſumeretur initium: ac præpoſtera interpunctione, non ſanguiſugas adhærentes faucibus, ſed aſpidas, de quibus antea proxime ſermo fuit, ſuffitu cimicum abigi ſenſus foret. Errorem Marcellus Empiricus retexit, cap. 6. pag. 121. *Ad eos*, inquit, *qui ſanguiſugas inſcii devorant, cimicum in carbonibus poſitorum fumus remedio eſt: ſi ore hianti, & faucibus apertis excipiatur: ejici enim & expelli devoratas ſanguiſugas hac ratione certiſſimum eſt.* Certior quoque auctor Columella, lib. 6. cap. 18. pag. 228. *Remedia ad hauſtam hirudinem: ... Poteſt etiam per fiſtulam deuſti cimicis nidor immitti, qui ubi ſuperponitur igni fumum emittit, & conceptum nidorem fiſtula uſque ad hirudinem perfert, iſque nidor depellit hærentem*, &c. Sect. 17.

XX. *Draconum adipem venenata fugiunt: item, ſi uratur, ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.*] Hoc loco maxime graſſata eſt interpolatorum audacia, inſcitiaque: ſic enim in libris hactenus editis legebatur: *Draconum adipem venenata fugiunt: item virus ichneumonum: & cutis cinere in aceto perunctos.* Quæ ne œdipus quidem intelligat. In Reg. 1. *& uricis tritis.* At in Reg. 2. diſerte ac plane. *Draconum adipem venenata fugiunt: item urature ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.* In quibus ſinceræ lectionis aperta veſtigia. Sect. 21.

XXI. *Aïunt enim præcanere.*] In libris hactenus editis, *præcavere*. Qui interpolarunt, adjecto etiam vocabulo, *futura præcinere*, reſcripſerunt. Nos codicum auctoritatem ſecuti, Reg. 1. & 2. *præcanere*: cui voci quæ vis ſubſit, aperuimus libro anteriore, ſect. 4. Ibid.

XXII. *Ternis digitis utrinque amputatis.*] Ita Reg. codices 1. 2. & Chiffl. Editi, *quaternis*. Sed utrumlibet legas, exclamat Dalecampius fabuloſum eſſe, quod utrinque certa menſura amputari extrema oporteat, uno ſcilicet Dioſcoride in conſilium ejus rei adhibito. At cenſuit tamen ita Andromachus ſenior, Neronis Medicus, apud Galenum, lib. 1. de antid. cap. 6. pag. 876. Cenſuit & Damocrates, ibidem, cap. 15. pag. 893. E cervice enim ternos digitos, e cauda amplius paulo præcidi jubet: Ibid.

Τῶν μὲν κεφαλῶν ἀποκόψοι, ὡς τρεῖς δακτύλους,
Μικρῷ τε πλείους τῶν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς μερῶν,
Πρῶτον κεφαλὰς μὲν, εἶτα τὰς οὐρὰς τότε.

Cenſuit & Galenus ipſe, cap. 8. ejuſdem operis, pag. 878. Αὔταρκες δ' ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐχιδνῶν τὸ ἀφαιρεθησόμενον ἑκατέρωθεν εἶναι δακτύλων δ'. *Sufficit in magnis viperis id quod amputabitur utrobique, quaternos æquare digitos.* Quod iterum repetit, lib. de theriac. ad Piſon. cap. 13. pag. 950.

XXIII. *Et pedibus ſuſpenſum in ſupero limine.*] In libris hactenus editis, addita vocula una, alteraque corrupta, *ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari*. Reg. 1. 2. & Chiffl. *ſuperlimine*. Plinius lib. 32. ſect. 16. ſtellam marinam *affixam limini ſuperiori* dixit: ſuperum limen, Plautus in Bacchid. Sect. 26.

XXIV. *Ore minimo ſub alvo.*] In quibuſdam MSS. *ſubalbo*, mendoſe. Error enim arguitur ex Nicandro, ita rhagion phalangion deſcribente, in Theriac. pag. 51. Sect. 27.

Ἔργα δέ τοι σήπεο περιφράζοιο φάλαγγος,
Σήματα δ' ἐν βρυχμοῖσιν· ἐπεί ῥ' ὁ μὲν αἰθαλόεις ῥὼξ
Κέκληται, πασῆεν, ἐπασσύτερος ποσὶν ἕρπων·
Γαστέρι δ' ἐν μεσάτῃ ὀλοοῖς ἔσκληκεν ὀδοῦσι.

Hoc est, Gorræo interprete:

> *Nunc attende notas & vulnera dira phalangis*
> *Pestiferi: piceo distinguitur ille colore,*
> *Qui Rhox nomen habet, pedibusque frequentibus: alvo*
> *Os illi in media, duro exitiabile dente.*

Et Scholiastes in eum locum: τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας κατὰ τὴν μέσην τῆς γαστέρα ἔχει.

Sect. 32. XXV. *Quidam ob id edendum dederunt.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Interpolatoris cujuspiam conjectura est futilis, quam Dalecampius ex vetusto nescio quo exemplari affert: *quam ob id bibendum.* Nam reclamant præterea auctores vetusti: Plinius Valer. lib. 3. cap. 50. *Cinis capitis canini*, inquit, *illitus abigit aquæ pavorem: aut caput canis devoratum.* Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 21. *Ad canis rabidi morsus: Caput rabidi canis & jecur coctum dato ei qui morsus fuerit, sanat.*

Sect. 35. XXVI. *Porrigines felle ovillo cum creta Cimolia, linito capite, &c.*] Hæc mihi potior lectio visa est, Regi codicis 1. auctoritate stabilita, quam Chiffletiani, aut Regii 2. in quibus *prurigines* scribitur. Quanquam & his posterioribus exemplaribus suffragantur auctores duo, sed non diligentissime omni ex parte castigati. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Prurigines capitis discutit fel ovillum cum creta Cimolia, donec arescat: mirum est.* Totidemque verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. Sed *porrigines* utrobique scribi censemus oportere.

Sect. 36. XXVII. *Marina pellis.*] Ex hoc Plinii loco, Plinius alter Valer. lib. 1. cap. 1. & Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. sunt corrigendi: cum in libris editis apud utrumque legatur *Murenarum pellium*, pro *murinarum*: nequedum enim de piscibus, sed de terrestrium animalium medicinis tractatio nunc instituitur.

Ibid. XXVIII. *Adepsque earundem alitum cum rosaceo. Cochleæ matutino pascentis arundine caput præcisum, ... adalligant capitis doloribus licio.*] In libris hactenus vulgatis, *Adepsque .... cum rosaceo coctus. Matutino pascentis hirundinis caput* &c. In vetere Dalecampii exemplari, *Matutino nascentis*: utrumque insulse. In Reg. 2. *coctæ matutina pascentis harundine* &c. quoniam vox ea *arundo* in libris veteribus quandoque aspiratur, etsi aliter Macrobius monet fieri oportere. Nostram emendationem ita stabiliunt veteres scriptores duo, nihil ut esse certius queat. Primum Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. *Cochleæ matutinum rorem pascentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloque suspenditur: continuo medetur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. de capitis ægritudinibus & medela: *Cochleæ matutino se pascenti caput arundine præciditur, & in linteo licio alligatur, colloque suspenditur.*

Sect. 37. XXIX. *Oesypum cum myrrha specillo illitum.*] Prius *penicillo* legebatur. In Reg. 2. cod. *specielo.* Marcellus Empir. *specillo. Glabris palpebris*, inquit, cap. 8. pag. 70. *pilos induces, si œsypo quod sub armis ovium nascitur, adjecta myrrha, pariterque in mortario trita, specilla calido loca pilis nuda perduxeris.*

Ibid. XXX. *Lacertæ viridis fel in vino albo Sole coactum ad crassitudinem mellis in æreo vase.*] In Chiffl. cod. *Sole decoctum*, haud ita sincere. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. *Pili si oculis molesti erunt potenter uteris hoc medicamine. Lacertæ viridis fel misce cum vino albo, quantum sufficere existimaveris, & mitte in vas æreum, positumque ad Solem, tamdiu agita, donec crassitudinem mellis habeat: atque ex eo loca pilorum vulsorum ungue.*

Sect. 38. XXXI. *Cum Attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus, lacrymosis oculis plurimum confert: stibis quid est, dicemus in metallis.*] Posteriora hujus sententiæ verba, quale delitescat in antecedentibus mendum per se indicant. Itaque, tametsi codices omnes MSS. vulgatæ huic scripturæ suffragantur, nihilominus *adeps soricis cum stibi*, legi oportere pertendimus, Sequitur enim statim, *stibis quid est, dicemus.* Quæ verba quo spectent, nisi de stibi actum sit in priore orationis parte, dici non potest.

Ibid. XXXII. *Boæ quoque fel.*] In libris hactenus editis, *ululæ quoque fel*, reclamantibus licet libris omnibus, Reg. 2. Chiffl. aliisque, tum hoc loco, tum in

Indice

Indice hujus libri ac sequentis, nam *boa* vel *bova* ubique diserte legimus : cum toto hoc libro mentio ejus nulla fiat, ubi ab hoc loco discesseris. Neque vero ad medicinas avium transgressura oratio sumere dicendi initium ab ulula debuit, sed ab aquila potius, quæ volucrum regina dicitur, uti statim fiet. In Indice sane utriusque libri mox appellati, nomina continentur animalium, ex quibus in ipso voluminis corpore medicinæ repetuntur : in his post viperam boa appellatur, ut in hac sectione, in qua versamur. Quamobrem utriusque illius Indicis partem eam, quæ nomina animalium complectitur, numerumque medicinarum ex eis, neque initio hujus operis referre operæ pretium visum est, & quod ab aliquo potius, vetusto tamen, consarcinatore contextam, quam a scriptore ipso, tum censebamus, & adhuc suspicamur haud levibus inducti argumentis : & quod aptiora eo loco viderentur ea quæ inseruimus, quibus tota series operis conspicua fit : neque amplius differre fas, cum & ad emendationem nostram constabiliendam id præclare faciat : & premi quidquam, quod vere Pliniano e fonte manasse cuipiam possit videri, religio sit : idcirco alieno potius loco intexi oportere censuimus, quam omnino nullo. Itaque in Indice libri XXIX. hæc adduntur in fine, quæ ex codicibus Reg. 1. 2. & Colb. 2. summa fide repræsentamus, nunquam antehac edita :

Medicinæ ex pecude XXII. & sequente libro, LV. LXXVII.
Mulis, VI. & sequente libro, III. IX.
Cane, XVI. & sequente libro, XLI. LVII.
Cane rabioso, III. & sequente libro, II. V.
Ichneumone, I.
Mure araneo, II. & sequente libro, III. V.
Glire, II. & sequente libro, VI. VIII.
Sorice, IV. & sequente libro, II. VI.
Mustela, XIX. & sequente libro XXV. XLIV.
Stellione, IV. & sequente libro, XII. XVI.
Herinaceo, V. & sequente libro, XIII. XVIII.
Hystrice II. & sequente libro, I. III.
Lacerta, XIII. & sequente libro, XXX. XLIII.
Salamandra, I. & sequente libro, III. IV.
Cochlea, XXVII. & sequente libro, LXXIV. CI.
Aspide, IV. & sequente libro, III. VII.
Basilisco, IV.
Dracone, VI. & sequente libro, XXI. XXVII.
De Vipera, XIV. & sequente libro XXI. XXXV.
Hydro, I.
Bova, IV. & sequente libro, III. VII.
Enhydride, I. & sequente libro, II. III.
Serpentibus ceteris, VII. & sequente libro, VIII. XV.
Scorpione, IV. & sequente libro, II. VI.
Araneorum, & phalangiorum genera XI. Medicinæ ex eis IX. & sequente libro, XXV. XXXIV.
Gryllo, sive tauro, I. & sequente libro, VII. VIII.
Scolopendra, sive multipeda, sive millepeda, sive centipeda, sive onisco, sive tylo, medic. I. & sequente libro, XXI. XXII.
Admiratio naturæ nihil sine usu gignentis.
Limace, I. & sequente libro, III. IV.
Eruca, I. & sequente libro, II. III.
Verme terreno, II. & sequente libro, XXII. XXIV.
Verme ex arboribus, & sequente libro, IV. V.
Ex volucribus : Aquila, IV. & sequente libro, III. VII.
Vulture, IX. & sequente libro, IX. XVIII.
Gallinaceo, XXI. & sequente libro, XXXV. LVI.
Gallina, X. & sequente libro, XXI. XXXII.
Ovis, XXII. & sequente libro, XLIII. LXV.

Adjecta hæc ſimiliter ad calcem Indicis libri XXX. quæ nunc primum ex iiſdem codicibus MSS. exhibemus.

XXXIII. *Fimum quoque columbarum ex aceto ad ægilopas.*] Sive, ut in Reg. 2. *ad ægilopia.* Inepta enim Chiffletiani codicis lectio est, *ad alopecia:* nec paulo deterior Dalecampii emendatio, *ad alopecias.* Est enim capitis vitium alopecia, non oculorum, quorum in appellandis sanandisque morbis hac sectione Plinius nunc totus habitat. Sic etiam Marcellus Empir. quem Plinii simiam alterum in medicina jure dixeris, cap. 8. pag. 71. *Ægilopia*, inquit, *emendat fimus columbinus ex aceto coctus, & illitus. Cicatrices quoque oculorum & albugines mire detergit.* *Ibid.*

XXXIV. *Per se vero, ad claritatem. Hippocratis putant auctoritate adjici &c.*] Ita restituimus hunc locum, secuti codices Reg. 1. 2. & eum, quem Pintianus vidit. Prius legebatur: *per se vero ad claritatem dorcados. Hippocratis (ut putant) auctoritate adjicitur.* Cum in MSS. iis, & *dorcados*, & vocula *ut*, & postrema vocis *adjicitur* syllaba desit. Sed haud paulo lepidius est, quod Parmensis editionis curatores, pro *dorcados, Hippocratis, Dioscoridis & Hippocratis*, edidere. Credo, ut crucem Criticis figerent, parsque una saltem vel ex hoc loco uno Dioscoridem Plinio vetustiorem esse omni ope contenderet. *Ibid.*

XXXV. *Has capite detracto attritas, lepras sanasse, Musa & Picton in exemplis reliquerunt.*] Hic mendum subesse remur, etsi constans ea sit editorum omnium librorum scriptura. Nam in Reg. 1. *Muscam Pycten:* in Reg. 2. *Museum pyctem*, legimus: plane ut *Muscus* sive *Musca*, pyctæ, hoc est, pugilis, fuisse nomen videatur, quem liber Exemplorum forte inscriptus, qualem Hygini fuisse in Auctorum indice diximus, eo medicamento sanatum prodiderint. Sic *Euthymum pyctam* Plinius appellat, lib. 7. sect. 48. Suboluit mendum istud & antea Pintiano. Non placet interim Gronovii conjectura legentis, *Musa cum Pitanæo*, Apollonio videlicet, de quo nos in Auctorum indice. Abhorret enim ea ratio appellandi auctores, sola patria indicata, ab ingenio & consuetudine Pliniana. *Sect. 39.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXX.

Caput I. I. MAGICAS vanitates sæpius quidem antecedente operis parte, ubicumque causæ locusque poscebant, coarguimus, detegemusque etiamnum: in paucis tamen digna res est, de qua plura dicantur, vel eo ipso quod fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque sæculis valuit. Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quandoquidem sola artium [1] tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redigit. Natam primum e Medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse velut altiorem [2] sanctioremque Medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggesserit, miscuisse artes Mathematicas, nullo non avido futura de sese sciendi, atque ea e cælo verissime peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in Oriente [3] regum regibus imperet.

II. Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut inter auctores convenit. [1] Sed unus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Tres alias.*] Medicinam, Religionem, Astrologiam.

2. *Sanctioremque medicinam.*] Sic MSS. Reg. Colb Th. Chiffl. recte. Perperam in editis hactenus libris, *sanctioremque quam medicinam.*

3. *Regum regibus.*] Parthorum regibus solenne id fuisse, ut se Regum Reges, Βασιλεῖς Βασιλέων inscriberent, non auctores modo, sed & Arsacidarum nummi testantur. Magos ibi rerum potitos, post Cyrum & Cambysen, tradit Justinus, l. 1.

Sect. II. 1. *Sed unus hic.*] Arnobius quatuor ejus nominis viros agnoscit: Suidas quintum adjicit. Magiæ inventorem Chamum aliqui volunt fuisse, Noëmi filium, qui cum ad Persas transisset, Zoroastrem se dici voluerit. Fuisse huic filium Chus, patris artium heredem ac nominis, Zoroastrem quoque cognominatum. A quo deinde quicumque Magiæ studio se dedidere, Zoroastris quoque sibi nomen adsciverint. Eusebium vide, lib. 10. de Præpar. pag. 484.

Eudoxus, qui inter ſapientiæ ſectas clariſſimam, utiliſſimamque eam intelligi voluit, Zoroaſtrem hunc ſex millibus annorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit. [2] Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentiſſime ſcripſit, & vicies centum millia verſuum a Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum ejus poſitis explanavit, præceptorem, a quo inſtitutum diceret, tradidit [3] Azonacem, [4] ipſum vero [5] quinque millibus annorum ante Trojanum bellum fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriam artemque tam longo ævo, commentariis non intercidentibus, præterea nec claris nec continuis ſucceſſionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſque auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſcorum, & [6] Zaratum Medos, [7] Babylonioſque Marmarum, & Arabantiphocum, aut Aſſyrium Tarmoendam, quorum nulla exſtant monumenta? Maxime tamen mirum eſt, in bello Trojano tantum de arte ea ſilentium fuiſſe Homero, [a] tantumque operis ex eadem in Ulyſſis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde conſtet. [8] Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe utique & inferûm evocatione [b] hoc ſolum agi. Nec poſtea quiſquam dixit, quonam modo veniſſet

INTERPRETATIO.

[a] *Tantumque.*] Totque opera ex arte magica recitari in Ulyſſis erroribus.

[b] *Hoc ſolum.*] Magiæ ſolum opus declarari.

NOTÆ.

& qui quæ reconditioris doctrinæ ſunt de hoc argumento egregie tractat, Vir Cl. Daniel Huëtius, in Demonſtr. Evang pag. 74. & ſeq.

2. *Sic & Ariſtoteles.*] Ἐν τῷ Μαγικῷ, cujus libri auctorem Ariſtotelem Laërtius facit, in procœmio, pag. 1. & 2. Eo in libro de Zoroaſtre agi, teſtis quoque eſt Suidas. Sed is in Ἀντιϑένης, ab aliis Ariſtoteli quidem, Antiſtheni vero ab aliis, Rhodoni denique a nonnullis librum eum aſſeri prodit. Sed ut eſt, & ejus libri auctoris, & Eudoxi error ex ratione Chronologica aperte arguitur. Obiiſſe enim Platonem ſcimus Olympiadis 108. anno primo, Urbis conditæ CCCCVI. a diluvio vix annis bis mille.

3. *Azonacem*] MSS. *Agonacem.*

4. *Ipſum vero.*] Zoroaſtrem.

5. *Quinque millibus.*] Hunc Hermippi errorem ſecutus eſt Hermodorus Platon. lib. de diſciplinis, teſte Laërtio, in procœmio, pag. 1. Secuti & alii, apud Plutarch. lib. de Iſide, pag. 369. Verum a diluvio ipſo ad captam uſque Trojam ne mille quidem ac ducentos annos interceſſiſſe docent periti omnes Chronographicæ ſcientiæ artifices. Suidas quingentis duntaxat annis bello Trojano priorem Zoroaſtrem facit.

6. *Zaratum.*] Forte Παζάτην *Pazatam*, cujus cum Oſthane, & Zoroaſtre meminit Diogenes Laërtius, in procœmio, pag. 1.

7. *Babylonioſque.*] Vide Notas & Emendationes num. 1.

8. *Siquidem Protea.*] *Vultus mutantem Protei*, ut Horatius cecinit. De eo multa Maro, lib. 4. Georg. De Sirenibus, & Circe, pleni pariter poëtarum libri. Cur Proteus multiformis fingatur, diſce ex Diod. Siculo, lib. 1. Bibl. pag. 56.

[9] Telmeſſum religioſiſſimam urbem, quando tranſiſſet ad [10] Theſſalas matres, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Trojanis itaque temporibus [11] Chironis medicinis contenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidem [12] Achillis populis famam ejus in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque litterarum ſubtilitati ſine æmulo genitus, Theſſalam cognominaret fabulam, complexam ambages [13] feminarum detrahentium Lunam. Orphea putarem [14] e propinquo primum intuliſſe, ad vicina uſque, ſuperſtitionem ac Medicinæ profectum, ſi non expers ſedes ejus tota Thrace Magices fuiſſet.

Primus, quod exſtet, ut equidem invenio, commentatus de ea [15] Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, [16] quod is Græciæ intulit, comitatus: ac velut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe, obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium. Quod certum eſt, hic maxime Oſthanes ad rabiem, non aviditatem modo ſcientiæ ejus, Græcorum populos egit. Quanquam animadverto ſummam litterarum claritatem gloriamque ex ea ſcientia antiquitus & pæne ſemper petitam. [17] Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam navigavere, exſiliis verius, quam peregrinationibus, ſuſceptis. Hanc reverſi prædicavere: hanc in arcanis habuere. Democri-

Notæ.

9. *Telmeſſum.*] Urbem in Cariæ confinio, Lyciæque poſitam, de qua lib. 5. ſect. 28. *qua in urbe excellit Aruſpicum diſciplina*, inquit Cicero lib. 1. de Divin. num. 91.

10. *Theſſalas matres.*] Sagas, & veneficas. Vide Notas & Emend. num. II.

11. *Chironis.*] Achillis ille magiſter fuit, & ipſe Theſſalus, auctorque medicinæ.

12. *Achillis populis.*] Theſſalis, quibus imperitavit. Unde dux Theſſalus a Seneca appellatur, non ſemel.

Mactanda virgo eſt Theſſali buſto ducis.

Emicuit ingens umbra Theſſalici ducis.

13. *Feminarum.*] Theſſalarum in primis hoc opus fuit. Horatius, Epod. 5.

Quæ ſidera excantata voce Theſſala,
Lunamque cælo deripit.

Vide quæ diximus lib. 2. ſect. 9.

14. *E propinquo.*] E Thracia, ubi genitus Orpheus.

15. *Oſthanes.*] Ὀστάνην μάγον memorat Tatianus, orat. contra Græcos, pag. 172. Libri omnes MSS. aſpirant, *Hoſthanes.* Hunc Xerxis comitem fuiſſe Laërtius pariter innuit, in procemio, pag. 1.

16. *Quod is Græciæ intulit.*] Olymp. LXXV. anno primo, trajecit in Græciam, qui annus Græcorum navali ad Salaminam victoria, & clade Perſarum inſignis fuit.

17. *Certe Pythagoras.*] De hac Pythagoræ profectione, Laërtius in Pythag. lib. 8. pag. 214. Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 302. & 304. aliique. De Empedocle, idem Laërtius, in ejus vita, lib. 8. pag. 230. A Democrito in Ægyptum ad Sacerdotes, in Perſidem ad Chaldæos, ad Gymnoſophiſtas uſque in Indiam, peregrinationem eſſe ſuſceptam Laërtius ipſe narrat, in ejus vita, lib. 9. pag. 246. & Clemens Alex. loc. cit. pag. 303. Platonicæ ſimiliter peregrinationis mentio apud Laërtium, in ejus vita, l. 3. p. 71. εἰς Αἴγυπτον παρὰ τοὺς προφήτας, & apud ipſum Platonem in Phædone, referente Clem. Alex. loc. cit. p. 302.

tus [18] Apollobechen Coptiten, [19] & Dardanum e Phœnice illuſtravit: voluminibus Dardani in ſepulcrum ejus petitis: [20] ſuis vero ex diſciplina eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum, atque tranſiiſſe per memoriam, æque ac nihil in vita, mirandum eſt. In tantum fides iſtis faſque omne deeſt, adeo ut ii qui cetera in viro illo probant, hæc ejus eſſe opera inficientur. Sed fruſtra. Hunc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem conſtat. Plenumque miraculi & hoc, pariter utraſque artes effloruiſſe: Medicinam dico, [21] Magicenque, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponneſiacum [22] Græciæ bellum, quod geſtum eſt [23] a CCC. urbis noſtræ anno. Eſt & alia Magices factio, [24] a Moſe & Jamne & Jotape Judæis pendens, ſed multis millibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt [25] Cypria. Non levem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit profeſſioni ſecundus Oſthanes, comitatu ejus

NOTÆ.

18. *Apollobechen Coptiten.*] A Copto Ægyptiæ Thebaïdis oppido, unde & Coptites præfectura dicta. Vide Notas & Emend. num. III.

19. *Et Dardanum.*] A quo Dardaniæ appellatæ artes, ſcilicet Magicæ. Meminit hujus Apuleïus, cap. 7. de Leontopodio: & cap. 16. de Gentiana.

20. *Suis vero.*] Auctor eſt Clemens Alex. lib. I. Strom. pag. 303. Democritum, Babylonii ſcriptoris, cui Acicari nomen fuit, columnam interpretatum eſſe, ac ſuis operibus intexuiſſe. *Δημόκριτος γὰρ τοὺς Βαβυλωνίους λόγους πεποίηται. Λέγεται γὰρ τὴν Ἀκικάρου στήλην ἑρμηνευθεῖσαν, τοῖς ἰδίοις συντάξαι συγγράμμασι.*

21. *Magicenque.*] Quam nos Magiam vocamus. Sic ipſe Geometricen appellat, lib. XXXV. ſect. XXXV. num. 9. quam nos Geometriam dicimus Et Theologicen pariter dixere veteres, quam nos Theologiam nuncupamus. Hieronymus, Epiſt. 155. ad Paulam Urbicam. *Pro Logica noſtri Theologicen ſibi vindicant:* ſic enim habent libri MSS. non, ut editi ſine ullo ſenſu, *theoricen.* In libris Hieronymi nunquam Theologiam dici reperias, ſed Græce *θεολογίαν.*

22. *Græciæ bellum.*] De quo, libro ſup. diximus, ſect. 2.

23. *A CCC. Vrbis.*] Urbis CCCXXIII.

24. *A Moſe &c.*] Multiplex hic Plinii *Σφάλμα* deprehenditur. 1. Quod ſanctiſſimum vatum Moſem in magorum numero reponit. 2. Quod Jamnem, vel Jannem, Moſis in Ægypto antagoniſtam, de quo Paulus, 2. Tim. 2. pro Judæo habet. 3. Quod *Jotape*, (ſic enim libri omnes habent, non *Jochabel*, ut fingit Bochartus, parte 1. lib. 2. de animal. cap. 53. pag. 645.) pro Jambre ſcripſerit. Nam de Janne & Jambre, ſcriptoribus Ægyptiis, atque iiſdem magis, qui Moſi reſtiterunt, Euſebius lib. 9. Præpar. pag. 411. ex Numenio Pythagorico. Plinium ſecutus eſt Apuleïus, loco antea cit. ubi inſignes magos aliquot recitaturus, ait: *Ego ille ſum Carinondas, vel Damigeron, vel is Moſes, vel Jannes, vel Apollonius, vel ipſe Dardanus, vel quicumque alius poſt Zoroaſtrem & Oſthanem inter magos celebratur.* Nos, quibus compertum eſt magicas artes & incantationes apud Judæos vetitas fuiſſe, quam Plinius magiæ ſpeciem Judaïcam vocat, hanc fuiſſe exiſtimamus Ægyptiam: Ægyptiorumque magos, qui Pharaonis juſſu adverſus Moſen portenta edidere, perperam cum Moſe Plinium confudiſſe.

25. *Cypria.*] Quæ ſit hæc Magorum factio, incompertum. De Paphiæ Veneris ſacerdotibus libentius id acceperim, quam, ut quidam nugantur, de Chriſtiana lege publicata ibi a Divo Apoſtolo Barnaba.

exornatus, planeque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragravit.

III. Exstant certe & apud Italas gentes vestigia ejus [1] in duodecim tabulis nostris, aliisque argumentis, [2] quæ priore volumine exposui. [3] DCLVII. demum anno Urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Coss. Senatusconsultum factum est, [4] ne homo immolaretur: palamque fuit in tempus illud sacri prodigiosi celebratio.

IV. [1] Gallias utique possedit, & quidem ad nostram memoriam. [2] Namque Tiberii Cæsaris principatus sustulit Druïdas eorum, & hoc genus vatum medicorumque. Sed quid ego hæc commemorem in arte Oceanum quoque transgressa, [a] & ad naturæ inane pervecta? Britannia hodieque eam attonite celebrat tantis cærimoniis, ut dedisse Persis videri possit. Adeo ista toto mundo consensere, quanquam discordi & sibi ignoto. Nec satis æstimari potest, quantum Romanis

INTERPRETATIO.

a *Et ad natura.*] Ubi naturæ *fines, ultra quos* inane, *seu verius nihil est.*

NOTÆ.

Sect. III. 1. *In duodecim tabulis.*] Quarum verba retulit, lib. 28. sect. 4.

2. *Quæ priore.*] Non proximo, sed anteriore, nempe octavo & vicesimo, sect. 4.

3. *DCLVII. demum.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

4. *Ne homo.*] Vide quæ dicta sunt lib. 28. sect. 3. Violavit igitur hoc Senatusconsultum Cæsar Dictator, cujus jussu viri duo in Campo Martio a Pontificibus & Salio, velut in sacrificio, ἐν τρόπῳ τινὶ ἱερουργίας, inquit Dio lib. 43. pag. 226. jugulati, immolatique sunt, ἐσφάγησαν, ἐτύθησαν.

Sect. IV. 1. *Gallias utique.*] Æquior Gallis Solinus hoc loco, quam Plinius, videtur: etsi hunc ubique fere ille transcribit: quod enim de iis asseverate Plinius, hoc Solinus timide pronunciat, nec obstringens fidem. *Infamatur*, inquit, de Gallis agens, cap. 21. pag. 41. *ritu incolarum, qui, ut aiunt, veri enim periculum ad me non recipio, detestabili sacrorum ritu, injuria religionis, humanis litant hostiis.* Dionysio Halic. credidit Plinius, lib. 1. Antiq. Rom. pag. 30. Lactantius, lib. 1. divin. Instit. cap. 21. *Galli Esum atque Teutatem humano cruore placabant. Nec Latini quidem hujus immanitatis expertes fuerunt. Siquidem Latialis Juppiter etiamnunc sanguine colitur humano*, &c.

2. *Namque Tiberii.*] De Druïdis Tiberii jussu pulsis, obscure duntaxat Tranquillus egit, & generatim, vel externarum cærimoniarum, vel Mathematicorum, hoc est, Astrologorum nomine, designatis. *Externas cærimonias*, inquit, in Tiberio, cap. 36. . . . . *compescuit. . . . Expulit & Mathematicos*, &c. Dio quoque, lib. 57. pag. 612. ait Tiberii jussu magos, astrologos, aliosque, qui quocumque nomine divinationes exercerent, necatos esse. Tacitus, lib. 2. Annal. *Facta de Mathematicis Magisque Italia pellendis Senatusconsulta.* Verum in Claudio Tranquillus multo expressius, cap. 25. *Druïdarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit.* Nempe quod Tiberius non obtinuerat, Claudius perfecit. De Druïdarum moribus, Cæsarem vide, lib. 6. de bello Gall.

debeatur,

debeatur, [3] qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi vero etiam saluberrimum.

V. Ut narravit Osthanes, species ejus plures sunt. [1] Namque & aqua, & sphæris, & aëre, & stellis, & lucernis, ac pelvibus, securibusque, & multis aliis modis divina promittit: præterea umbrarum, inferorumque colloquia: quæ omnia ætate nostra princeps Nero vana falsaque comperit: quippe non citharæ tragicique cantus libido illi major fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi vitiis. Primumque imperare Diis concupivit, nec quidquam generosius valuit. [2] Nemo unquam ulli artium validius favit. Ad hæc, non opes ei defuere, non vires, non discentis ingenium, [a] [3] aliaque non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero: utinamque inferos potius [4] & quoscumque de suspicionibus suis Deos consuluisset, quam lupanaribus atque prostitutis mandasset [5] inquisitiones eas: nulla profecto sacra, barbari licet ferique ritus, non mitiora, quam cogitationes ejus, fuissent. [6] Sævius sic nos replevit umbris. CAPUT II.

VI. Sunt quædam Magis perfugia, veluti lentiginem habentibus non obsequi numina, aut cerni. [1] Obstet forte hoc in illo? Nihil membris defuit. Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes vero, quibus non nisi ater colos esset, facile. Nam homines immolare etiam

INTERPRETATIO.

a *Aliaque.*] Aliaque quæ vix mundus ferre poterat.

NOTÆ.

3. *Qui sustulere.*] Tertull. tamen in Apolog. cap. 9. *Ecce in illa religiosissima Æneadarum urbe piorum, est Juppiter quidam, quem ludis suis humano proluunt sanguine.* Sed de gladiatoribus, opinor, agit, non de sacrificiis.

Sect. V. 1. *Namque & aqua.*] Ex aqua ὑδρομαντεία appellatur: ex sphæris, sive pila, σφαιρομαντεία: ἀερομαντεία, ex aëre, in quo dæmon invocatus, varias formas effingit, quæ requisita denuncient: ἀστρομαντεία ex stellis: λυχνομαντεία e lucernis: ex pelvibus, lebetibusve, λεκανομαντεία: ἀξινομαντεία, ex securibus. Singularum rationes, quo quæque modo fiant, expedire, non est ingenii, aut instituti nostri. Vide Boissardum, de Divinat. cap. 5. pag. 15. & seq.

2. *Nemo unquam.*] Vide multa in eam rem apud Sueton. in Nerone, cap. 34.

3. *Aliaque.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *qua non alia patiente mundo.*

4. *Et quoscumque.*] Vel genios malos, dæmonasque.

5. *Inquisitiones eas.*] Quæ fieri in cives solebant, ut dæmonum ope resciret, qui rei conjurationis in ipsum forent.

6. *Sævius.*] Nece iis illata, quos sibi esse infestos suspicabatur.

Sect. VI. 1. *Obstet forte.*] Ita Chiffl. recte. Figura est, quam Rhetores πρόληψιν vocant. Obstitisse arbitramini lentiginem faciei, quominus cerneret Deos Nero magicis incantationibus evocatos? At nihil membris defuit. *Statura fuit pæne justa*, inquit Tranquillus in Nerone, cap. 51. *vultu pulcro magis quam venusto*, &c.

gratiſſimum. Magus ad eum [2] Tiridates venerat, Armeniacum de ſe triumphum afferens, [3] & ideo provinciis gravis. Navigare noluerat, quoniam exſpuere in maria, aliiſque mortalium neceſſitatibus violare naturam eam fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiaverat. [4] Non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis umbras: ſed in his veneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis, quæ ſint mentiti veteres Magi, cum adoleſcentibus nobis viſus Apion Grammaticæ artis, prodiderit [5] cynocephaliam herbam, quæ in Ægypto vocaretur oſyrites, divinam, & contra omnia veneficia: ſed ſi tota erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet, mori: Seque evocaſſe umbras ad percontandum Homerum, quanam patria, quibuſque parentibus genitus eſſet, non tamen auſus profiteri, quid ſibi reſpondiſſe diceret.

CAP. III. VII. Peculiare vanitatis ſit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis a rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum aliis defoſſas, ſepultiſque ſimiles. Nullis æque credunt extis: nullum religionis capacius judicant animal: [1] ut ſi quis cor ejus recens palpitanſque devoret, divinationis & rerum efficiendarum eventus promittant. Dente talpæ vivæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cetera ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quidquam probabilius invenietur, quam muris aranei morſibus adverſari eas, quoniam & terra orbitis ([2] ut diximus) depreſſa adverſatur.

VIII. Cetero dentium doloribus (ut iidem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum ſine carnibus, inſtillatus ex oleo cyprino per aurem, cujus e parte doleant. Caninus dens ſiniſter maximus, [1] circumſcarificato eo qui doleat: aut draconis os e ſpina: [2] item enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus.

NOTÆ.

2. *Tiridates.*] Victus a Corbulone, duce Neronis in Armenia, Romam venit: Armeniæ tamen regnum ei datum a Nerone ipſo, ex tribunali, refert Dio, lib. 63. pag. 718.

3. *Et ideo provinciis.*] Per quas iter cum comitatu ſuo agebat.

4. *Non tamen.*] Dio, lib. 63. pag. 718.

5. *Cynocephaliam.*] Egimus de ea, lib. 25. ſect. 80. Oſireoſtaphen, hoc eſt, Oſiridis ſepulcrum, appellat Apuleïus, cap. 86.

Sect. VII. 1. *Vt ſi quis cor ejus.*] Auctor Kiranidum, pag. 104. *Si quis autem cor ejus* (talpæ videlicet) *adhuc ea reptante, ſeu palpitante, tranſglutierit, præſcientiam accipiet futurorum, & eorum quæ in ſæculo fuerint.*

2. *Vt diximus.*] Libro anteriore, ſect. 27. extrema.

Sect. VIII. 1. *Circumſcarificato.*] M S S. omnes, *circumſcarifato*: & mox, *circumſcarifant*, & *ſcarifantur*.

2. *Item enhydridis.*] Plinius, lib. 32. cap. 26. *Enhydris vocatur a Græcis coluber in aquis vivens.*

Hujus maximo dente circumſcarificant. At in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant, e diverſo inferiores. Hujus adipe perunguntur, qui crocodilum captant. Dentes ſcarificantur oſſibus lacertæ e fronte Luna plena exemptis, ita ne terram attingant. [3] Colluunt caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes. [4] Cinis eorum pueros tarde dentientes adjuvat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. [5] Cavis dentibus cinis e murino fimo inditur, vel jecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur, aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe jubeant mandi, doloreſque ita cavere. [6] Vermes terreni decocti in oleo, infuſique auriculæ, cujus a parte doleant, præſtant levamentum. [7] Eorumdem cinis exeſis dentibus conjectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus juvat. Comburi autem oportet [8] in teſta. Proſunt & cum mori radice in aceto ſcillite decocti, ita ut colluantur dentes. [9] Is quoque vermiculus, qui in herba, Veneris labro appellata, invenitur, cavis dentium inditus mire prodeſt. [10] Nam erucæ braſſicæ, ejus contactu cadunt. Et e malva cimices infunduntur auribus cum roſaceo. [11] Arenulæ, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum, cavis dentium inditæ, ſtatim liberant dolore. [12] Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingivis prodeſt: ſerpentis cum ſale in olla exuſtæ cinis cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. [a] Anguinæ vernationis mem-

INTERPRETATIO.

[a] *Anguinæ.*] Senecta *ſeu pellis* quam angues vere exuunt.

NOTÆ.

3. *Colluunt caninis.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 24. *Ad dentium dolorem: Dentem canis combure, & cinerem ejus in vini hemina decoque, & ex eo gargarizet, & ſanabitur.*

4. *Cinis eorum.*] Sextus Platon. loc. cit. tit. 26. *Vt dentes ſine dolore creſcant: Dens canis combuſtus, & cum melle tritus, gingivas reprimit.* Appendi ſolum præcipit Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellenſi, cap. 26. de cane, pag. 102. *Canis dens, qui caninus dicitur, appenſus collo pueri, cujus adhuc non eruperunt dentes, pelle aliqua involutus, facilem reddit eorum eruptionem abſque dolore ullo, aut nocumento.*

5. *Cavis dentibus.*] Q. Serenus, cap. 15. pag. 314.

Exeſos autem dentes ſi forte quereris:
Vre fimum muris, patulis & biantibus adde:
Prodeſt & pulvis lumbrici corpore toſto.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 12 pag. 93.

6. *Vermes terreni.*] Galenus, lib. x I. de fac. ſimp. med. cap. 1. pag. 314. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94. iiſdem verbis.

7. *Eorumdem cinis.*] Q. Serenus, loco proxime allato. Marcellus Empiricus, loc. cit. Plinius Valer. lib. 1. cap. 36.

8. *In teſta.*] Marcellus Empir. *in teſta candenti.*

9. *Is quoque.*] Dictum id jam ſuperius, lib. 25. ſect. 108.

10. *Nam erucæ.*] Vide Notas & Emend. num. V.

11. *Arenulæ &c.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94.

12. *Cochlearum ... cum myrrha.*] Pro myrrha mel adhibet Marcellus Empir.

brana cum oleo, tedæque resina calefacta, & auri alterutri infusa: adjiciunt aliqui thus & rosaceum: eadem cavis indita, ut sine molestia cadant, præstant. Vanum arbitror esse, circa Canis ortum angues candidos membranam eam exuere, quoniam nec in Italia visum est, multoque minus credibile in tepidis regionibus tam sero exui. Hanc autem vel inveteratam cum cera celerrime dentes evellere tradunt. Et dens anguium adalligatus dolores mitigat. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum, tritumque in rosaceo, & in aurem infusum, cujus a parte doleat, prodesse arbitrentur. Ossiculis gallinarum in pariete servatis, [b] fistula salva, adacto dente vel gingiva scarificata, projectoque ossiculo, statim dolorem abire tradunt. [13] Item fimo corvi lana adalligato, vel passerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso, pruritum quidem intolerabilem facit, & ideo tolerabilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

CAP. IV. IX. [1] Oris saporem commendari affirmant, murino cinere cum melle si fricentur dentes. [2] Admiscent quidam marathri radices. Penna vulturis si scalpantur dentes, acidum halitum faciunt. Hoc idem hystricis spina fecisse, ad firmitatem pertinet. [3] Linguæ hulcera & labrorum, hirundines in mulso decoctæ sanant. [4] Adeps anseris aut gallinæ, rimas. Oesypum cum galla: araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus parvæ texuntur. [a] [5] Si ferventia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur.

X. [1] Maculas in facie, œsypum cum melle Corsico, quod asper-

INTERPRETATIO.

b *Fistula.*] *Osse, qua medullam* fistulæ in morem *includit*, integro.

a *Si ferventia.*] Si calidiore *jure vel carne* os exustum fuerit.

NOTÆ.

cap. XI. pag. 89. *Cochlearum*, inquit, *inanium exustarum cinis cum melle, gingivis impositus, mire prodest, si sit hæc assidua curatio.*

13. *Item fimo.*] Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 95. ad verbum. Sextus Platon parte 2. cap 6. de corvo, tit. 3. *Ad dentium dolorem: Cavo denti fimum si imposueris, dentem rumpit, & tollit dolorem.*

Sect. IX. 1. *Oris saporem*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 29. & 30. & Marcellus Empir. cap. XI. pag 88.

2. *Admiscent quidam.*] Auctores proxime laudati.

3. *Linguæ hulcera.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 12. de hirundine tit. 2. *Ad linguæ vulnera, & labiorum: Hirundines in melle vel mulso* &c. Plinius Valerianus, lib. 1. cap. 30.

4. *Adeps anseris*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. XI. pag. 88.

5. *Si ferventia.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

Sect. X. 1. *Maculas in facie.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130.

rimum habetur, extenuat. [2] Item ſcobem cutis in facie cum roſaceo impoſitum vellere, quidam & butyrum addunt. Si vero vitiligines ſint, fel caninum prius acu compunctas. [3] Liventia & ſugillata pulmones arietum pecudumque, in tenues conſecti membranas, calidi impoſiti, vel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anſeris, vel gallinæ cuſtodit. [4] Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, [5] & cinere herinacei ex oleo. [6] In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foveri præcipiunt. [7] Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ paſſim inveniuntur, cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis ſpiſſat, calfacit, [8] ſmectica vi: & ideo cauſticis commiſcetur, pſoriſque, & lentigini illinitur. [9] Invenio & formicas Herculaneas appellari, quibus tritis adjecto ſale exiguo, talia vitia ſanentur. [10] Bupreſtis animal eſt rarum in Italia, ſimillimum ſcarabæo longipedi. Fallit inter herbas bovem maxime, unde & nomen invenit, devoratumque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cum hircino ſevo illita lichenas ex facie tollit ſeptica vi, [11] ut ſupra dictum eſt. Vulturinus ſanguis cum chamæleonis albæ ([12] quam herbam eſſe diximus) radice, & cedria tritus, contectuſque braſſica, lepras ſanat: item pedes locuſtarum cum ſevo hircino triti. [13] Varos adeps gallinaceus cum cæpa tritus & ſubactus. Utiliſſimum & in facie mel, in quo apes ſint immortuæ. [14] Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. [15] Stigmata delentur columbino fimo ex aceto.

XI. [1] Gravedinem invenio finiri, ſi quis nares mulinas oſculetur.

NOTÆ.

2. *Item ſcobem.*] Marcellus Empiricus, loc. cit.

3. *Liventia &c.*] Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 4. *Ad livores & ſugillationes: Pulmo arietis conciſus minutatim, & impoſitus, ſtatim ſanat: & nigras cicatrices ad candorem perducit: & a calciamentis læſos pedes ſanat.*

4. *Lichenas &c.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

5. *Et cinere.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *In hac.*] Marcellus Empir. cap. 129. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Tollit ex facie.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130.

8. *Smectica vi.*] Abſtergendi, purgandique vi, a σμήχω detergo.

9. *Invenio.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. Hiſce formicis Herculanearum nomen inditum ex re fuiſſe ſuſpicamur, quod ſint ceteris grandiores, & atriores.

10. *Bupreſtis.... rarum.*] Frequens in Africa, auctore Luciano in Dipſadibus. Egimus de eo, lib. 22. ſect. 36.

11. *Vt ſupra dictum eſt.*] Libro 29. ſect. 30. ubi de cantharidibus, pityocampis, & bupreſti: *Efficaciſſimæ omnes ad lepras lichenaſque.* Et paulo antea: *Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere.*

12. *Quam herbam eſſe diximus.*] Libro 22. ſect. 21.

13. *Varos adeps.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

14. *Præcipue tamen.*] Q. Serenus, cap. 12. pag. 131.

Cygnæos adipes hilari miſceto Lyæo,
Omne malum propere maculoſo ex ore fugabis.

15. *Stigmata.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130.

Sect. XI. 1. *Gravedinem.*] Græcis κόρυζα, humoris a capite fluxio, ſive pi-

[2] Uva & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priusquam herbam gustaverint, in umbra arefacto. [3] Uva succo cochleæ acu transfossæ illita, ut cochlea ipsa in fumo suspendatur. [4] Hirundinum cinere cum melle: sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ovilli gargarizatio adjuvat. Multipeda trita, [5] fimum columbinum cum passo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro impositum extra, asperitatem faucium & distillationes leniunt. [6] Cochleæ coqui debent illotæ: demptoque tantum [a] terreno conteri, & in passo dari potui. Sunt qui Astypalæicas efficacissimas putent, & smegma earum. Lenit & gryllus infricatus: aut si quis manibus, quibus eum contriverit, tonsillas attingat.

XII. [1] Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissime succurritur: cerebro noctuæ, [2] cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Hujus medicinæ auctor est Ovidius poëta. [3] Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli silvestrium. [4] Figura nidorum eas deprehendit. [5] Multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Ita vo-

INTERPRETATIO.

[a] *Terreno.*] Excussa terra *quæ cochleis adhæserit.*

NOTÆ.

tuita, quæ nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam movet. *Fluxion, rheume.* Celsus, lib. 4. cap. 2. Vide Notas & Emend. num. VIII.

2. *Vva & faucium.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102.

3. *Vva succo.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Succo cochleæ acu transfossæ illita uva sanatur: ita ut ipsa cochlea in fumo postea suspendatur.*

4. *Hirundinem.*] Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. *Hirundinum exustarum cinis, usque ad periculum laboranti uvæ, cum melle mixtus, potenter illinitur.* Sextus Platon. parte 2. cap. 12. de hirundine, tit. 1. *Ad faucium dolorem.*

5. *Fimum columbinum.*] Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102. *Fimum columbinum, ficus aridas, & nitrum tundes, eaque mixta extrinsecus appones: hoc medicamentum asperitatem faucium, destillationemque castigat.*

6. *Cochleæ.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

7. *Aut si quis manibus.*] Q. Serenus, cap. 17. pag. 135.

Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua gryllus erit prensante peremptus.

Festus: *Tolles, tumor in faucibus, quæ per diminutionem tonsillæ dicuntur.* Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Si quis gryllum manu contriverit, & ad tonsillas, vel suas vel alterius, tenens ter applicuerit, tactu illo tumorem sanabit.*

Sect. XII. 1. *Anginis.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

2. *Cinere hirundinis.*] Dioscor. lib. 2. cap. 80. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 105.

3. *Sed efficaciores.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Figura nidorum.*] Describitur ea a Plinio, lib. 10. sect. 49. his verbis: *Alterum genus hirundinum est rusticarum & agrestium*, &c.

5. *Multo tamen.*] Iisdem fere verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

cant in riparum cavis nidificantes. [6] Sunt qui cujuſcumque hirundinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. [7] Strangulatos cum ſanguine comburunt in vaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineris pari modo admiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia dant: & comitialibus quotidie potu. In ſale quoque ſervatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. [8] Millepedam illini anginis, efficaciſſimum putant. [9] Alii XXI. tritas in aquæ mulſæ hemina dari per arundinem, quoniam dentibus tactis nihil proſint. [10] Tradunt & murem cum verbenata excoctum, ſi bibatur is liquor, remedio eſſe. [11] Et corrigiam caninam ter collo circumdatam: fimum columbinum vino & oleo permixtum. Cervicis nervis & opiſthotono, ex milvi nido [12] ſurculus viticis adalligatus auxiliari dicitur. [13] * Strumis exhulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in vino: [14] non tamen ſectis admovetur. Aiunt & cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri ejus ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus viridis adalligatur: poſt dies XXX. oportet alium adalligari. [15] Quidam cor ejus in argen- * Cap. V.

Notæ.

6. *Sunt qui cujuſcumque.*] Corn. Celſum deſignat, cujus hæc oratio, lib. 4. cap. 4. *Vulgo audio, ſi quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari: ſervatumque eum ex ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui datur, infricari, & prodeſſe. Id cum idoneos auctores ex populo habeat, neque habere quidquam periculi poſſit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.* Sic etiam Plinius Valer. loc. cit.

7. *Strangulatos.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Millepedam.*] Oniſcon, ſive porcellionem intellige, de quo lib. 29 ſect. 39. Dioſcor. lib. 2. cap. 38. de eo genere: Διαχειωθέντες δὲ μετὰ μέλιτος συναγχικοὺς ὠφελοῦσι. *Illiti cum melle, angina coreptis proſunt.*

9. *Alii XXI. tritas.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52. cui lemma inſcriptum, *Anginæ medendo: Millepedæ*, inquit, *numero viginti & una, tritæ in aquæ mulſæ hemina, aut aceti, melle addito, decoquuntur, donec lenteſcat totum quod coquitur, & ſic imponitur.* Et in alio genere morbi Marcellus Empir. eodem medicamento uſus, cap. 35. pag. 240. *In locis humidis*, inquit, *& ſordidis, ſub lapidibus inveniuntur beſtiolæ multipedes, quæ contactæ contrahuntur, & rotundantur: ex his beſtiolæ XXI. contritæ cum optimo melle, & ex aqua potui per fiſtulam datæ, paralyticis medentur: ideo autem per fiſtulam potandæ ſunt, ne dentibus noceant, quos ſi contigerint, nigrificant.*

10. *Tradunt.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 45.

11. *Et corrigiam &c.*] Auctores proxime citati. Uſus eſt ad anginam curandam canino fimo Galenus, ipſo teſte, lib. 10 ſimpl.

12. *Surculus viticis.*] Sic Reg. 1. 2. Th. & alii: non *vitis*, ut editi.

13. *Strumis.*] Sextus Platon. cap. 20. de muſtela, tit. 2. Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 29.

14. *Non tamen ſectis.*] A Chirurgo ſanare eas vel ſic conante.

15. *Quidam cor ejus.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. *Contra ſtrumas, & feminis, & maribus utiliſſimum eſt, ſi cor lacertæ viridis lupino argenteo clauſum, in collo ſuſpenſum ſemper habeant.*

teo vaſculo ſervant, ad feminarum ſtrumas. [16] Veteres cochleæ cum teſta ſua tuſæ illinuntur, maxime quæ frutectis adhærent. [17] Item cinis aſpidum cum ſevo taurino imponitur. [18] Anguinus adeps mixtus oleo: Item anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cera. [19] Ediſſe quoque eos medios, abſciſſis utrinque extremis artubus, adverſus ſtrumas prodeſt: vel cinerem bibiſſe in novo fictili ita crematorum: efficacius multo inter duas orbitas occiſorum. Et gryllum illinire cum ſua terra effoſſum ſuadent: [20] item fimum columbarum per ſe, vel cum farina hordeacea, aut avenacea ex aceto. [21] Talpæ cinerem ex melle illinire. [22] Alii jecur ejuſdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoque pedem ejus remedio eſſe ſtrumis affirmant. [23] Alii præcidunt caput, & cum terra a talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos, [24] pyxide ſtannea, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata vocant, quæque in cervice ſint: veſcique ſuilla tunc vetant. [25] Tauri vocantur ſcarabæi terreſtres, ricino ſimiles: nomen cornicula dedere. Alii pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis, & ſimilibus vitiis, & podagris. Triduo non abluunt: prodeſtque hæc medicina in annum. Omniaque his adſcribunt, quæ nos in gryllis retulimus. [26] Quidam & a formicis terra egeſta ſic utuntur. [27] Alii vermes terrenos totidem, quot ſint ſtrumæ, adalligant, pariterque cum his areſcunt. Alii viperam circa Canis ortum circumcidunt, [28] ut diximus, dein

NOTÆ.

16. *Veteres cochleæ &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. *Strumis profligandis: Cochleæ cum ſuis teſtis tuſæ ad hoc faciunt optime, quæ ſalicibus adhærent.*

17. *Item cinis.*] Plinius Valer. loc. cit.

18. *Anguinus.*] Plinius Valer. loc. cit.

19. *Ediſſe quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

20. *Item fimum.*] Idem medicamentum & ad parotidas adhibitum eſt, libro ſuperiore, ſect. 39. ſub finem. Sic quoque Plinius Valer. lib. 3. cap. 29.

21. *Talpæ.*] Sextus Platon. cap. 22. de talpa, tit. 2. *Ad glandulas.* Marcellus Empir. ad verbum, cap. 15. pag. 109. & Plinius Valer. loc. cit.

22. *Alii jecur.*] Sic auctores proxime appellati.

23. *Alii præcidunt.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. Nec diſpar e talpa medicina laudatur ab auctore Kiranidum, p. 104. ad parotidas, ſcrofulas, & quævis apoſtemata.

24. *Pyxide ſtannea.*] Subintellige, conduntque: quam vocem non prætermiſere auctores proxime appellati.

25. *Tauri vocantur.*] Nihil hi commune habent, cum Lucanis ſcarabæis, noſtriſque cervulis volucribus, de quibus dictum eſt lib. XI. ſect. 34. quanquam ita Scaligero, Dalecampioque, & Conſtantino viſum: Nam ταυροειδὴς ſcarabæus erat tantum bovis in morem δικέρως, bicornis, ut tradit Horus, lib. 1. Hieroglyph. 10. pag. 14.

26. *Quidam & a formicis.*] Hoc remedium ad ſcabiem, pruritumque retulit Q. Serenus, cap. 7. pag. 128.

Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.

27. *Alii vermes.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. ad verbum.

28. *Ut diximus.*] Hoc eſt, ternis utrinque, ſive & a capite & a cauda digitis amputatis, ut dictum eſt lib. 29. ſect. 21.

mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus, quantum prehenditur ternis digitis: ſic ſtrumis medentur. [29] Aliqui vero circumligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. [30] Et millepedis utuntur, addita reſinæ terebinthinæ parte quarta: quo medicamento omnia apoſtemata curari jubent.

XIII. [1] Humeri doloribus muſtelæ cinis cum cera medetur. [2] Ne ſint alæ hirſutæ formicarum ova pueris infricata præſtant. Item mangonibus, ut lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis e teſticulis agnorum, qui caſtrantur: qui evulſis pilis illitus & contra virus proficit.

XIV. [1] Præcordia vocamus uno nomine exta in homine: [2] quorum in dolore cujuſcumque partis, ſi catulus lactens admoveatur, apprimaturque his partibus, tranſire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato, [3] perfuſoque vino deprehendi, vitiato viſcere illo quod doluerit hominis: [a] [4] & obrui tales religio eſt. Hi quoque, quos Meli-

Interpretatio.

[a] *Et obrui.*] Et terra obrui mortuos catulos e religione eſt.

Notæ.

29. *Aliqui vero.*] Plinius Valer. totidem verbis, loc. cit. Et huc pertinet, quod habet Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. *Caput viperæ linteolo colligatum, colloque ſuſpenſum, tolles optime ſanat, aut prohibet innaſci ſynanchen.*

30. *Et millepedis.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Humeri doloribus.*] Marcellus Empir. cap. 18. pag. 127. Humeri dolorem muſtelæ exuſtæ cinis tritus, & cum cera permixtus ac ſubactus, & ceroti more impoſitus, mire ſanat. Pro cera ovum adhibet Plinius Valer. lib. 1. cap. 55.

2. *Ne ſint alæ.*] Vide Notas & Emend. num. X.

Sect. XIV. 1. *Præcordia*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. *Vniverſum*, inquit, *præcordia appellamus, quæ aliqui in plura dividunt vocabula, vocantes modo ſtomachum, ubi in cauſa ſit, interdum jecur, interdum præcordia.*

2. *Quorum in dolore.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. ad verbum. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Vt explorari poſſit ex latentibus morbis, qui ſit ille qui vexat infirmum, comprehendique qualitas vitii & pars viſcerum poſſit, catulus feræ canis lactens die ac nocte cum eo qui laborat, accumbat. Is poſtea ſectus inſpicitur, tranſlatuſque in eo morbus haud difficile notatur: ita tamen ut æger ei lac de ſuo ore frequenter infundat.*

3. *Perfuſoque vino.*] Ita MSS. Reg. & Th. non *profuſo*, ut editi. Marcellus Empir. loc. cit. infundi lac jubet: Idem, cap 21. pag. 154. exenteratum catulum perfundi vino.

4. *Et obrui.*] Plinius Valer. loc. cit. de catulo ægris appoſito, *Quo defuncto*, inquit, *obrui moris eſt.* Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Eum tamen catulum, cum fuerit exſectus, obrui oportet.* Ipſe noſter inferius, ſect. 20. ubi eandem medicinam repetit, *mori*, inquit, *& humari debere eos obrutos terra.* Q. Serenus, cap. 25. de præcordiis ſanandis, p. 141.

Quin etiam catulum lactentem apponere membris
Convenit: omne malum tranſcurrere fertur in illum:

tæos vocamus, stomachi dolorem sedant applicati sæpius. [5] Transireque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerumque & morte.

*Cap. VI. * Pulmonis quoque vitiis medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis exscreationibus medetur.

XV. [1] Præcipue vero cochlearum cibus stomacho: in aqua eas subfervefieri intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, [2] nihilo addito, [3] atque ita e vino garoque sumi, præcipue Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodesse. Id quoque observant, ut numero impari sumantur. Virus tamen earum gravitatem halitus facit. [4] Prosunt & sanguinem exscreantibus, dempta testa tritæ in aquæ potu. Laudatissimæ autem sunt Africanæ: [6] ex his Solitanæ: Astypalæicæ, & Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit & sine succo: Balearicæ, quas cavaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. [7] Laudatæ & ex insulis, Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, [a] neque veteres, neque recentes. [8] Fluviatiles & albæ virus habent: [9] nec silvestres stomacho utiles, alvum solvunt. Item omnes minutæ.

INTERPRETATIO.

a *Neque.*] Neque nimium veteres, neque nimium recentes.

NOTÆ.

Cui tamen exstincto munus debetur humandi,
Humanos quia contactus mala tanta sequuntur, &c.

5. *Transireque.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Nec ab re est, si triduo idem catulus vivens cum ægro maneat: vitium enim ægri transire in eum usque adeo certum est, ut moriatur catulus, hominemque morbis latentibus relevet.*

Sect. XV. 1. *Præcipue vero.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 15.

2. *Nihilo addito.*] Sic MSS. omnes. Plinius Valer. has voces neglexit, cum ceteras summa fide transcriberet.

3. *Atque ita e vino garoque.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 141. *Stomacho laboranti cochleæ prosunt, si in aqua ferveant, & sic carbonibus torreantur, atque ita ex œnogaro sumantur, impari numero.* Et pag. 308. *Cochleas, sed veras Africanas, conditas ex sale & pauco olei coctas, sed non purgatas, qui jejunus ternas aut quinas quotidie & frequenter sumpserit, rarissimo stomachi dolore vexabitur. Certe si carbonibus tostæ sumantur, melius prosunt.*

4. *Prosunt &c.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Ad exscreationem cruentam remedium sic. Cochleæ elixatæ teruntur, & ex aqua calida a jejuno bibuntur. Necnon ad idem cochleæ inlotæ ex aqua marina coquuntur, & devorantur.*

5. *Laudatissimæ.*] Dioscor. lib. 2. cap. XI. laudat impense Sardonias, Africanas, Astypalæicas, Siculas, Chias, & quæ in Alpibus Liguriæ nascuntur.

6. *Ex his Solitanæ.*] Ex Africanis, inquit, laudatissimæ Solitanæ. Plinius, lib. 9. sect. 82. de cochleis: *Africanæ*, inquit, *quibus fecunditas: Solitanæ, quibus nobilitas.* Vide quæ ibi diximus in Notis.

7. *Laudatæ.*] Inter quæ nascuntur in insulis, est, inquit, etiam aliqua commendatio earum quæ nascuntur in Capreis, Tiberii principis arce nobilibus, ut dictum est lib. 3. sect. 12.

8. *Fluviatiles.*] Dioscor. lib. 2. cap. XI. Ὁ ȣ̃ *ποτάμιος βρωμώδης*, *olidi gustus.*

9. *Nec silvestres.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

[10] Contra marinæ ſtomacho utiliores : efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. [11] Laudatiores traduntur quæcumque vivæ cum aceto devoratæ. Præterea ſunt [12] quæ aceratæ vocantur , latæ , multifariam naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. [13] Gallinaceorum ventris membrana inveterata & inſperſa potioni diſtillationes pectoris & humidam tuſſim , vel recens toſta lenit. [14] Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur , tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circumdata. Jure perdicum ſtomachus recreatur.

XVI. Jocineris doloribus medetur muſtela ſilveſtris in cibo ſumpta, vel jocinera ejus. [1] Item viverra porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluantur, [2] & per arundinem bibantur. Omne enim vas earum nigreſcit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina , donec candidæ fiant : tunc melle miſcent. Alii centipedam vocant, & ex aqua dari jubent. [3] Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens , aut quibus vertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum novem. [4] Aliqui ſingulas primo die dedere , ſequenti binas, tertio ternas , quarto duas , quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant [5] & vomicas. Eſſe animal locuſtæ ſimile ſine pennis, [6] quod troxalis Græce vocetur, Latinum nomen non habeat, aliqui arbitrantur : nec pauci auctores hoc eſſe quod gryllus vocetur. Ex his xx. torreri jubent, ac bibi e mulſo contra orthopnœas, ſanguinemque exſpuentibus. Eſt qui

Notæ.

10. *Contra marinæ.*] Dioſc. l. 2. c. XI.

11. *Laudatiores.*] Subintellige ex antecedentibus , in dolore ſtomachi. Vide Notas & Emend. num. XII.

12. *Quæ aceratæ.*] Ἀκέραιοι, integræ, perfectæ. Aceratarum porro cognomen nuſquam alibi nobis occurrit: latarum ſæpius.

13. *Gallinaceorum.*] Probat hoc medicamentum Marcellus Empir. cap 16. pag. 116. Probat & Plinius Valer. lib. 1. cap. 58.

14. *Cochleæ crudæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XVI. 1. *Item viverra.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 5. & Marcellus Empir. cap. 22. pag. 156. *Viverra toſta* , inquit, *porcelli lactentis modo inaſſata , & cibo data , mire jocineroſo ſuccurrit.*

2. *Et per arundinem.*] Ne dentibus noceant, quos alioqui nigrore inficerent, ut diximus ſect. 12.

3. *Cochleæ in cibos.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 3. pag 39. & 40. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 15.

4. *Aliqui ſingulas.*] Marcellus Empir. loc. cit. & cap. 20. pag. 152.

5. *Et vomicas.*] Marcellus Empiric. cap. 3. pag. 40. *Sic etiam ad ſuſpiria , & vomitus prodeſt.* Sic vomicam iterum Plinius , lib. 29. ſect. 17. pro vomitione dixit. Et mox hac ipſa ſect. pro purulentis exſcreationibus, ut quidem videtur.

6. *Quod troxalis.*] Sic in Indice ſcribitur ea vox , ex MSS. Reg. 1. & 2. & Colb. 3. quem Indicem exſcripſimus in Notis & Emend. ad librum 29. num. XXXII. Sic etiam Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 19. Καὶ μὴ σιωπῶσαν τρωξαλίδα , *nec ſilentem troxalida* : ſtrepere eam, ut gryllum , ſignificat.

cochleis illotis protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumantur cum protropo: sic & tussi medentur. [7] Vomicas privatim sanat mel in quo apes sint demortuæ. [8] Sanguinem rejicientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis combustus, adjecto flore mali Punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorumque iisdem portionibus potus mane atque vesperi in vino, si febres absint. Si minus, ex aqua in qua cotonea decocta sint.

XVII. [a] [1] Pecudis lien recens Magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Post hoc jubent eum in pariete [b] dormitorii ejus [2] tectorio includi, & obsignari anulo, terque novies carmen dici. [3] Caninus si viventi eximatur, & in cibo sumatur, liberat eo vitio. [4] Quidam recentem superilligant. [5] Alii duûm dierum catuli ex aceto scillitico dant ignoranti, [6] vel herinacei lienem. [7] Item cochlearum cinerem cum semine lini & urticæ addito melle, donec persanet. [8] Eo liberat & lacerta viridis, viva in olla ante cubiculum dormitorium ejus, cui medeatur, suspensa, ut egrediens revertensque attingat manu: cinis

Interpretatio.

[a] *Pecudis.*] Agni.

[b] *Dormitorii.*] Cubiculi.

Notæ.

7. *Vomicas privatim.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 23. *Apostemata interiora vomicas vocamus . . . . Vomicas sanat privatim mel in quo sint apes demortuæ.* Plinius noster libro sup. sect. XI. *Puris & sanguinis exscreationes* vocat, quas iste vomicas, loc. cit.

8. *Sanguinem &c.*] Iisdem fere verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 61. & 64.

Sect. XVII. 1. *Pecudis lien.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 23. pag. 166. & Plinius Valerianus, lib. 2. cap. 18.

2. *Tectorio includi.*] Calce, vel gypso, vel denique luto. De tectorii voce diximus, lib. 28. sect. 71. Vide Notas & Emendationes num. XIII.

3. *Caninus.*] Auctores proxime appellati, & Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 1. *Ad splenem.*

4. *Quidam.*] Sextus Platon. loc. cit. *Quidam incisum fissumque catulum supra splenem ponunt.* Catulum is integrum, lienem solum alii alligari præcipiunt.

5. *Alii duum.*] Marcellus Empir. cap. 23. pag. 167. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 18.

6. *Vel herinacei lienem.*] Marcellus ac Plinius Valer. locis cit. Item Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 32. pag. 113. sed adhibita simul cautione, quæ minime sit aspernanda. *Ad curandum splenem,* inquit, *recipe herinaceum, jugula coram laborante splene: accipe splenem ejus, ponito in clibano, sed remotum ab igne: relinque donec exsiccabitur, & arescet. Quo facto prabe edendum ex illo splene laboranti, at non multum: quia tantum diminuetur splen patientis, quantum comedit ex splene herinacei. Quare cave ne totum devoret, ne pereat.*

7. *Item cochlearum.*] Marcellus, ac Plinius Valer. locis cit.

8. *Eo liberat.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empiricus, cap. 23. pag. 166.

e capite bubonis cum unguento: mel in quo apes sint mortuæ: araneus, & maxime [9] qui lycos vocatur.

XVIII. [1] Upupæ cor in lateris doloribus laudatur, [2] & coclearum cinis in ptisana decoctarum, quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi calvariæ cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stellio transmarinus capite ablato & intestinis, decoctus in vino cum papaveris nigri denarii pondere dimidio, eo succo bibitur. [3] Lacertæ virides decisis pedibus & capite, in cibo sumuntur. [4] Cochleæ tres contritæ cum testis suis, atque in vino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes evellunt [a] in aversum a suffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, sinister lævæ. Multipeda quoque, quam [5] oniscon appellavimus, medetur denarii pondere ex vino cyathis duobus pota. [6] Vermem terrenum catillo ligneo ante fisso & ferro vincto impositum, aqua excepta perfundere, & defodere, unde effoderis, Magi jubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodesse ischiadicis affirmantes.

CAP. VII.

XIX. [1] Dysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. [2] Caseus ovillus vetus, sevum ovium decoctum in vino austero. [3] Hoc & ileo medetur, & tussi veteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusque ac cute, [4] decoctus æque & cibo sumptus. [5] Cochleæ duæ cum ovo, utraque

INTERPRETATIO.

a *In aversum.*] In contrariam partem atque est flexus pedum.

NOTÆ.

9. *Qui lycos vocatur.*] Sive lupus. De hoc genere araneorum, lib. XI. sect. 28. Vide Notas & Emend. num. XIV.

Sect. XVIII. 1. *Upupæ cor.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 55. *Ad laterum dolorem: Upupæ caro (lege cor) in cibo laudatur.* Sic enim MSS. omnes.

2. *Et cochlearum.*] Marcellus Empir. cap. 24. pag. 169. & Plinius Valer. loc. cit.

3. *Lacertæ virides.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 45.

4. *Cochleæ tres.*] Q. Serenus, cap. 26. de lumbis & renibus sanandis, pag. 142.

Aut tres ex vino cochleas fervescere coges,
Cumque suis domibus franges: piperis quoque grana
Ter quinque adjicias: potuque juvaberis illo.

Sic etiam Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171. & Plinius Valer. loc. cit.

5. *Oniscon appellavimus.*] Libro 29. sect. 39.

6. *Vermem terrenum.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 25. pag. 174. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 45.

Sect. XIX. 1. *Dysentericos .... femina pecudum.*] Pulmoni vim parem Marcellus Empir. adscribit, cap. 27. pag. 190. *Dysentericos*, inquit, *recreat pulmo pecudis, id est, ovis, decoctus cum lini semine, ita ut & caro manducetur, & aqua illa potetur.*

2. *Caseus ovillus.*] Marcellus Empir. cap. 27. lib. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 26.

3. *Hoc & ileo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

4. *Decoctus æque.*] Ut jam dictum est ad lumborum dolorem, sect. sup.

5. *Cochleæ duæ.*] Marcellus Empir. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

cum putamine contrita, atque in vase novo addito sale & passi cyathis duobus, aut palmarum succo & aquæ cyathis tribus subfervefactis & in potu datis. [6] Prosunt & combustæ, ut cinis earum bibatur in vino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ, [7] de quibus diximus, in Africa maxime inveniuntur, utilissimæ dysentericis, quinæ combustæ cum denarii pondere dimidii acaciæ: exque eo cinere dantur cochlearia bina in vino myrtite, aut quolibet austero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alii totidem Africanas, vel latas [a] infundunt potius. Et si major [b] fluxio sit, addunt acaciam fabæ magnitudine. [8] Senectus anguium dysentericis, & tenesmis in stanneo vase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio, cum stanno [c] illinitur. Jus e gallinaceo iisdem medetur: [9] sed veteris gallinacei vehementius salsum jus alvum ciet. [10] Membrana gallinarum tosta & data in oleo ac sale, cœliacorum dolores mulcet. Abstineri autem a frugibus ante & gallinam & hominem oportet. [11] Fimum columbinum tostum potumque. Caro palumbis in aceto decocta dysentericis & cœliacis medetur. Turdus inassatus cum mytti baccis dysentericis: [12] item merulæ. Mel, in quo sint immortuæ apes, decoctum.

Interpretatio.

a *Infundunt.*] Clystere immittunt.

b *Fluxio.*] Alvi fluxus.

c *Illinitur.*] Ventri illinitur.

Notæ.

6. *Prosunt &c.*] Galenus, lib. XI. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 309. Plinius Valer. lib. 2. cap. 27. & 33.

7. *De quibus diximus.*] Libro 29. sect. 36. statim initio. Eadem ferme cum Plinio tradit Galenus, lib. 9. κτ̃ τόπȣς, cap. 5. pag. 616.

8. *Senectus anguium.*] Iisdem fere verbis Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. & cap. 39. pag. 202. Item Plinius Valer. lib. 2. cap. 24.

9. *Sed veteris gallinacei.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

10. *Membrana.*] Explicatius aliquanto Dioscor. lib. 2. cap. 53. *Quæ in gallinaceo*, inquit, *interna ventriculi parte membrana substernitur, cornu instar firma ac pellucida, quæque inter coquendum excoriari solet, arefacta, tritaque, & in vino pota, στομαχικοῖς, stomachicis confert.* Negat hoc esse verum Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 1. pag. 303. Contra Dioscoridi, Plinioque Marcellus Empir. subscribit, cap. 27. pag. 193. *Membrana, quæ est in ventriculo gallinæ, siccata & trita, & cum vino austero, cœliaco jejuno potui data medetur: ita ut ipsa gallina prius vel biduo abstineatur a cibo, & qui potionem accepturus est, ante diem frugi sit, & non cœnet.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 26.

11. *Fimum columbinum.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum.

12. *Item merulæ.*] Celsus, lib. 2. cap. 30. *Quæ res alvum adstringant: Merula, palumbus*, &c.

XX. [1] Gravissimum vitium ileos appellatur. [2] Huic resisti aiunt discerpti vespertilionis sanguine : etiam illito ventre subveniri. [3] Sistit alvum primum cochlea, [4] sicut diximus in suspiriosis, temperata. Item cinis earum quæ vivæ crematæ sint, potus ex vino austero. [5] Gallinaceorum jecur assum, aut ventriculi membrana, quæ abjici solet, inveterata, admixto papaveris succo. Alii recentem torrent ex vino bibendam. Jus perdicum, & per se ventriculus contritus ex vino nigro. [6] Item palumbus ferus, e posca decoctus. Lien pecudis tostus, & in vino tritus. [7] Fimum columbinum cum melle illitum. [8] Ossifragi venter arefactus & potus, iis qui cibos non conficiunt, utilissimus, vel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent : maciem enim facit. [9] Sistit & anatum mascularum sanguis. Inflationem discutit cochlearum cibus. [10] Tormina lien ovium tostus, atque e vino potus : [11] palumbus ferus ex posca decoctus : apodes ex vino : cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus, mirum est : [12] anate apposita ventri transire morbum, anatemque emori. Tormina & melle

NOTÆ.

Sect. XX. 1. *Gravissimum.*] Quid sit ileos, Celsus explanat his verbis, lib. 4. cap. 13. *Inter ipsa vero intestina consistunt duo morbi, quorum alter in tenuiore, alter in pleniore intestino est .... Diocles Carystius tenuioris intestini morbum, χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν,* (hos Plinius hoc loco sequitur) *hunc χολικὸν nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem movet. Fit ex alterutro loco inflammatio : nec alvus, nec spiritus infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus : si inferior, stercus per os redditur,* &c. Idem lib. 2. cap. 8. *Morbus intestini tenuioris, nisi resolutus est intra septimum diem, occidit.*

2. *Huic resisti.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

3. *Sistit alvum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 197.

4. *Sicut diximus.*] Sect. 16.

5. *Gallinaceorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

6. *Item palumbus.*] Celsus, lib. 2. cap. 30. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. decoqui ex passo jubet : e posca Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

7. *Fimum columbinum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

8. *Ossifragi.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 143. *Contra dolorem stomachi ... venter quoque ossifragi arefactus & potioni aspersus plurimum prodest.* Et pag. 145. *Ossifragi venter madefactus, appositusque his, ad stomachum, qui cibos non conficiunt, utilissimus est : vel etiamsi tantum manu teneatur, plurimum juvat.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. cui titulus, *Præcordiorum dolori curando : Ossa fragi,* inquit, *arefacta prosunt, etiamsi teneantur in manu, dum cibus sumitur.* Imperite : sive scriptoris id vitium sit, seu librariorum.

9. *Sistit & anatum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

10. *Tormina.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 22.

11. *Palumbis &c.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

12. *Anate apposita.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 190. & Plinius Valer. lib 2. cap. 22. Idem de rana ventri apposita Marcellus prodit, pag. 196.

curantur, in quo ſunt apes immortuæ decocto. [13] Coli vitium efficaciſſime ſanatur ave galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in vaſe novo cum plumis exuri jubent, conterique in cinerem, bibique ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor ejus adalligari femini: alii recens tepenſque adhuc devorari. Conſularis [14] Aſprenatum domus eſt, in qua alter e fratribus [a] colo liberatus eſt, ave hac in cibo ſumpta, & corde ejus armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodam, facto crudis laterculis ad formam camini, atque ut ſacrum peractum erat, obſtructo ſacello. [15] Unum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura, omnia devorata conficienti. Hujus partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. [16] Si catuli, priuſquam videant, applicentur triduo ſtomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, tranſire vim morbi, poſtremo exanimari, diſſectiſque palam fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. [17] Magi quidem veſpertilionis ſanguine contacto ventre, in totum annum caveri dolorem tradunt: [b] [18] aut in dolore, ſi quis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

CAPUT VIII.

XXI. [1] Murino fimo contra calculos illinire ventrem prodeſt.

INTERPRETATIO.

[a] *Colo.*] Coli dolore.

[b] *Aut in.*] Aut ſi ventriculus dolet cuipiam, liberatur is, ſi aquam bibat, unde pedes laverit.

NOTÆ.

13. *Coli vitium.*] Dioſc. totidem verbis, lib. 2. cap. 59. Q. Serenus, cap. 32. pag. 146. *de colo ſedando:*

Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt, &c.

Marcellus Empiric. cap. 39. pag. 202. *Colo, & omnibus inteſtinorum doloribus, & tam hominibus, quam jumentis ex hac re laborantibus, efficaciſſime ſubvenit avis galerita, quæ Gallice alauda dicitur: ſive ipſa aſſata in cibo ſumatur, ſive cum plumis ſuis combuſta redigatur in cinerem: atque ex eo diligentiſſime trito terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum dentur.* Et pag. 207. *Corydalus avis*, &c.

14. *Aſprenatum.*] Ut ceteros ſileam, Caïo Caligula imperante, L. Nonius Aſprenas Conſulatum geſſit.

15. *Vnum eſt oſſifrago.*] Marcellus Empir. cap. 39. pag. 202. *Vnicum eſt inteſtinum oſſifragi, miræ naturæ, quod omnia devorata citiſſime conficit: hujus pars extrema colligitur & reponitur: & cum opus fuerit, ventri laborantis alligatur: remedio miro omnes inteſtinorum dolores citiſſime ſedat.*

16. *Si catuli.*] Vide quæ dicta ſunt ſect. 14. ſunt enim his paria, ac plane gemina.

17. *Magi quidem.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 190. & cap. 28. pag. 202.

18. *Aut in dolore.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. *Si ventriculus perverſatus fuerit alicui, aquam bibat, unde pedes laverit ſuos.*

Sect. XXI. 1. *Murino fimo.*] Dioſc. lib. 2. cap. 98. murino fimo calculos expelli ait, ſi cum thure & mulſo bibatur. Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 176. *Ad urinæ difficultatem, murino fimo ſummitatem veretri, vel imum ventrem illini prodeſt.*

Herinacei

Herinacei carnem jucundam esse aïunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, prius quam in se urinam reddat: [2] eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime posse. Hæc caro ad hunc modum occisi, stillicidia in vesica emendat: [3] item suffitus ex eodem. [4] Quod si urinam in se reddiderit, eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere traditur. [5] Jubent & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos: vel cochleas decoctas, [6] ut in suspiriosis. Easdem exemptas testis tritasque, tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die unam, ut stillicidium urinæ emendent. [7] Testarum vero inanium cinerem ad calculos pellendos. Idem hydri jecur bibi, vel cinerem scorpionum in pane sumi, vel si quis cum locustà edit. [8] Lapillos qui in gallinaceorum vesica, aut in palumbium ventriculo inveniantur, conteri & potioni inspergi. [9] Item membranam e ventriculo gallinacei aridam: vel si recens sit, tostam. [10] Fimum quoque palumbinum in faba sumi contra calculos & alias difficultates vesicæ. [11] Similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto mulso. [12] Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus. [13] E nido hirundinum glebulam dilutam aqua calida. [14] Ossifragi ventrem arefactum. [15] Turturis fimum in

NOTÆ.

2. *Eos qui carnem.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. *Herinacei caro optime decocta, atque in cibo sumpta, stranguriosis mire subvenit, & cito naturalem urinæ cursum relaxat.*

3. *Item suffitus ex eodem.*] Ex felle fieri suffitus præcipit Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 32. pag. 114. *Felle herinacei cum pomorum corticibus, si ter sub vestimenta suffumigabis laborantem dysuria, curabitur.*

4. *Quod si urinam.*] Reddunt enim in desperatione urinam tabificam ac tergori suo carnique noxiam, ut dictum est, lib. 8. sect. 56.

5. *Jubent & vermes.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39.

6. *Vt in suspiriosis.*] De quibus diximus, sect. 16. Sic etiam Plinius Valer. loc. cit.

7. *Testarum vero.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. & Plinius Valer. loc. cit.

8. *Lapillos.*] Marcellus Empir. cap. 26. p. 176. *Contra calculum, & alias difficultates vesicæ, lapillum qui in gallinacei vesica, aut in palumbi ventriculo*, &c. Totidem verbis pariter, Plinius Valer. lib. 2. cap. 39.

9. *Item membranam.*] Marcellus Empir. loc. cit.

10. *Fimum quoque.*] Q. Serenus, cap. 33. pag. 146. Plinius Valer. loc. cit. *Vesicæ & calculo purgando: Fimus lumborum in sorbitione ex faba fracta bibitur.* Sic etiam Marcellus Empiric. cap. 26. pag. 181.

11. *Similiter.*] Totidem syllabis Plinius Valer. loc. cit.

12. *Et intestinorum ex his.*] Ex palumbis.

13. *E nido.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

14. *Ossifragi.*] Diosc. lib. 2. cap. 58. Φίνις τὸ ὄρνεον, ὃ Ῥωμαϊστὶ καλοῦσιν ὀσσίφραγον· τούτου ἡ κοιλία κατ᾽ ὀλίγον ποτιζομένη, λίθους ἐξουρεῖσθαι ποιεῖν ἱστορεῖται. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. *Avis ossifragæ ventriculus salitus, ut servari possit, aut exustus, & in pulverem redactus, cum vini potione datus, urinam efficaciter provocat.*

15. *Turturis.*] Galenus, lib. 3. Εὐπορ. pag. 666. tom. 10. Ἄλλο θρύπτον λίθους . . .

mulso decoctum, vel ipsius discoctæ jus. [16] Turdos quoque edisse cum baccis myrti prodest urinæ: [17] cicadas tostas in patellis: [18] millepedam oniscon bibisse: [19] & in vesicæ doloribus decoctum agninorum pedum. [20] Alvum ciet gallinaceorum discoctorum jus, & acria mollit. [21] Ciet & hirundinum fimum, adjecto melle subditum.

XXII. [1] Sedis vitiis efficacissima sunt, œsypum: (quidam adjiciunt pompholygem & rosaceum:) canini capitis cinis: senecta serpentis ex aceto: [2] si rhagades sint, cinis fimi canini candidi cum rosaceo: aïuntque inventum Æsculapii esse, eodemque & verrucas efficacissime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, sevum bovis. [3] Procidentia ibi succus cochlearum punctis evocatus illitu repellit. Attritis medetur cinis muris silvatici cum melle: [4] fel herinacei, cum vespertilionis: & anserinus cum cerebro, & alumine, & œsypo. [5] Fimum columbinum cum melle. [6] Condylomatis privatim araneus dempto capite pedibusque infricatus. [a] Ne acria perurant, [7] adeps anserinus cum cera Punica, cerussa, rosaceo: [8] adeps cygni. [9] Hæc & hæmorrhoïdas sa-

INTERPRETATIO.

[a] *Ne acria.*] Ne acrioris humoris fluxus sedem perurat.

NOTÆ.

Τρυγόνος ὀρνέου κόπρον καύσας, πάρεχε μετὰ μελικράτου, ποιεῖ γὰρ ἐξουρεῖσθαι τοὺς λίθους. Turturis avis stercus combustum ex mulsa præbe: enim per urinam ejicit. Imponi ceroti modo, non bibi, præcipit Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. & Plinius Valer. lib. 2. cap 39.

16. *Turdos quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

17. *Cicadas.*] Idem Plinius Valer. loc. cit. Dioscor. lib. 2. cap. 56. Τέττιγες ὀπτοὶ ἐσθιόμενοι τοῖς περὶ τὴν κύστιν ἀλγήμασι βοηθοῦσιν.

18. *Millepedam oniscon.*] Dioscor. lib. 2. cap. 37: Ποθέντες (ὄνοι) σὺν οἴνῳ βοηθοῦσι δυσουρίᾳ.

19. *Et in vesica.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. & Plinius Valer. loc. cit.

20. *Alvum ciet &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 23.

21. *Ciet &.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XXII. 1. *Sedis vitiis.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222.

2. *Si rhagades &c.*] Marcellus Empir. loc cit. *Rhagadas*, inquit, *canini capitis usti cinis aspersus adjungit, & stercoris albi canini, betaque cinis insertus, similiter opitulatur.* Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. XI. *Ad rhagades ani: Stercus canis cum rosaceo tritum & impositum, mire sanat.*

3. *Procidentia ibi.*] Nempe in ano, sive sede. Ita MSS. Reg. 1 aliique probatiores: non, ut editi, *procidentia alvi.* Sic paulo post hac sect. *Tetris ibi hulceribus.*

4. *Fel herinacei.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

5. *Fimum .... cum melle.*] Cum farina, Marcellus Empiricus, cap. 32. pag. 224.

6. *Condylomatis.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 31.

7. *Adeps anserinus &c.*] Ad condylomata hæc pariter medicamina adhibent Marcellus Empir. cap. 31 pag. 222. & cap. 32. pag. 225. Item Plinius Valer. loc. cit. Ad ani pruritus, Galenus, lib. 1. Εὐπορ. cap. 14. pag. 598.

8. *Adeps cygni.*] Marcellus, & Plinius Valer. locis cit.

9. *Hæc &.*] Idem auctores mox appellati.

nare dicuntur. [10] Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino Ammineo & pipere potu prodeſſe dicunt: lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtellionem, adjectis huic papaveris nigri obolis tribus. Ruptis convulſis fel ovium cum lacte mulierum. [11] Verendorum formicationibus verruciſque medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. [12] Ceteris vitiis, vellerum ejus vel ſordidorum cinis ex aqua: ſevum ex omento pecudis, præcipue a renibus, admixto cinere pumicis & ſale: lana ſuccida ex aqua frigida: carnes pecudis combuſtæ ex aqua: mulæ ungularum cinis: dentis caballini contuſi farina inſperſa. [13] Teſtibus vero, farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. [14] Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. [15] Tetris ibi hulceribus, & manantibus, auxiliantur canini capitis recentis cineres: cochleæ latæ, parvæ, contritæ ex aceto: [16] ſenectus anguium ex aceto, vel cinis ejus: mel, in quo apes ſint immortuæ, cum reſina: [17] cochleæ nudæ, quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ovorum albo: triceſimoque die reſolvunt. Aliqui pro thure bulbum admiſcent. [18] Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interaneis ademptis, reliquum corpus inaſſatum: in cibo id ſæpius datur: Si-

NOTÆ.

10. *Iſchiadicis.*] Q. Serenus, cap. 38. de iſchia, pag. 150.

Aut in Aminæo cochleas haurire Lyæo.

Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171.

11. *Verendorum &c.*] Plane totidem verbis, Macellus Empir. cap. 33. pag. 229. & 230. ac Plinius Valer. lib. 2. cap. 41. Quid ſit formicatio diximus, lib. 28. ſect. 20. in fine. Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 3. *Ad claviculos: Liquoris arietis, quem de pulmone concoques, ſtilla ſuperpoſita, claviculos qui in manibus naſcuntur, aut in veretro, illita tollit.* Claviculi e verrucarum genere ſunt: naſcunturque in manibus, pedibuſque: peſſimi ἐν αἰδοίοις.

12. *Ceteris vitiis.*] Auctores proxime appellati hæc totidem verbis habent, uſque ad eum locum, *Teſtibus vero*, &c. Marcellus Empir. in primis, cap. 32. pag. 226. *Arietis quam pinguiſſimi lana, plena ſuis ſordibus, combuſta, & in pulverem redacta, prodeſt plurimum ſi eo cinere ex aqua locum inguinum perfricueris.*

13. *Teſtibus vero.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 15. *Ad tumores teſticulorum: Calvaria canis trita & impoſita, mire ſanat.*

14. *Si decidat.*] Si propendeat, quaſi laxatus, ac demittatur. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 227. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 42.

15. *Tetris ibi.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229.

16. *Senectus anguium ex aceto.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

17. *Cochleæ . . . . gigni diximus.*] Supra, ſect. 19. & lib. 29. ſect. 36. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230. *Cochleis, quæ nudæ inveniuntur, adjicitur aliquid triti thuris, & albi ovorum: atque inde hulcera teſticulorum tumentia, & hydrocelæ puerorum, ſive ramices ſuperliniuntur, ut modo glutinis adhæreſcat*, &c.

18. *Hydrocelicis.*] Ὑδροκήλη hernia, ramex aquoſus, id eſt, ceſſantis humoris in partem aliquam ſcroti collectio, qui illic facit tumorem. *Tumidas hydrocelas* dixit Martialis, lib. 12. Epig. 85. De earum remedio tradit omnino eadem Plinius Valer. lib. 2. cap. 42.

cut ad urinæ incontinentiam, [19] caninum adipem cum alumine ſciſſo, fabæ magnitudine: [20] Cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere. [21] Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo: hujus rei auctor eſt Anaxilaus. [22] Panos aperit ſevum pecudum cum ſale toſto. [23] Murinum fimum admixto thuris polline, & ſandaraca diſcutit. [24] Lacertæ cinis, & ipſa diviſa impoſita: [25] item multipeda contrita, admixta reſina terebinthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidem admiſcent cochleæ contuſæ. [26] Et per ſe cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcuſſoriam vim habet. [27] Fimum columbarum per ſeſe, vel cum farina hordeacea, aut avenacea illitum. Cantharides mixta calce panos ſcalpelli vice auferunt. [28] Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt.

XXIII. [1] Varices ne naſcantur, lacertæ ſanguine pueris crura jejunis a jejuno illinuntur.
*Cap. IX. * [2] Podagras lenit œſypum cum lacte mulieris & ceruſſa: [3] fimum pecudum, quod liquidum reddunt: [4] pulmones pecudum: fel arietis cum ſevo: mures diſſecti impoſiti: ſanguis muſtelæ cum plantagine illitus, [5] & vivæ combuſtæ cinis ex aceto, & roſaceo, ſi penna illinatur, vel ſi cera & roſaceum admiſceatur: fel caninum, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur: [6] fimum gallinarum: [7] vermium terrenorum cinis cum melle, ita ut tertio die ſolvantur. Alii ex aqua illiniri malunt. Alii ipſos aceto menſura cum melle cyathis tribus, pedibus ante roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolores.

NOTÆ.

19. *Caninum adipem.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

20. *Cochleas.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 184. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 40.

21. *Anſerum.*] Auctores proxime laudati.

22. *Panos.*] Marcellus Empir. cap 32. pag. 224.

23. *Murinum.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 27.

24. *Lacertæ &c.*] Ad verbum Marcellus Empiric. & Plinius Valer. locis cit.

25. *Item multipeda.*] Sive porcellio, qui oniſcos. Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 32. pag. 226.

26. *Et per ſe cinis.*] Marcellus Empir. loc. cit.

27. *Fimum &c.*] Idem Marcellus, cap. 32. pag. 224.

28. *Inguinum.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Sin autem exiſtit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.

Iiſdem verbis Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 43.

Sect. XXIII. 1. *Varices.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

2. *Podagras.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 242.

3. *Fimum pecudum.*] Caprinum ad podagras laudat Dioſc. lib. 2. cap. 98.

4. *Pulmones pecudum: fel &c.*] Idem Marcellus Empir. loc. cit.

5. *Et vivæ.*] Dioſc. lib. 2. cap. 27. & Marcellus Empir. cap 36. pag. 246.

6 *Fimum gallinarum.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 242.

7. *Vermium &c.*] Idem Marcellus, pag. 250.

Bibuntur autem binæ in vino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbæ succo. Quidam ex aceto intrivisse contenti sunt. Quidam sale cum vipera cremato in olla nova, & sæpius sumpto, aïunt podagra liberari. Utile esse & adipe viperino pedes perungi. [8] Et de milvo affirmant, si inveterato tritoque, quantum tres digiti capiant, bibatur ex aqua. [a] [9] Aut si pedes sanguine cum urtica: vel pennis palumborum, cum primum nascentur tritis cum urtica. Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur: item cinis mustelæ aut cochlearum, & cum amylo, vel tragacantha. [10] Incussos articulos aranei telæ commodissime curant. Sunt qui cinere earum uti malint, [11] sicut fimi columbini cinere, cum polenta & vino albo. [12] Articulis luxatis præsentaneum est & sevum pecudis cum cinere e capillo mulierum. [13] Pernionibus quoque imponitur sevum pecudum cum alumine: canini capitis cinis, [14] aut fimi murini. [15] Quod si pura sint, hulcera cera addita ad cicatricem perducunt: [b] [16] vel glirium crematorum

Notæ.

a *Aut si pedes.*] Aut si pedes sanguine miluino perungantur, cum urtica trita.

b *Vel glirium.*] Vel glires cremati & in cinerem redacti cum oleo.

Notæ.

8. *Et de miluo.*] Milui in primis caput commendat ad podagras Galenus, lib. 1. de ther. ad Pison. cap. 9. pag. 942.

9. *Aut si pedes &c.*] Vide Notas & Emendationes, num. XX.

10. *Incussos.*] Totidem syllabis apicibusque litterarum, Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234. Sed Plinius Valer. lib. 3. cap. 15. *Incisos articulos aranei tela commodissime curat.* MSS. omnes, *incussos*. Recte. Q. Serenus, cap. 54. pag. 159.

Si vero caput infestus colliserit ictus,
Ex oleo necti vestis debebit arachnes:
Nesciet hac illinc, nisi cum sanarit, abire.

11. *Sicut fimi.*] Columbarum fimum nervis etiam vulneratis prodesse auctor est Galenus, lib. 3. κτ. γέν. cap. 6. pag. 729.

12. *Articulis.*] Q. Serenus, cap. 54. pag. 159.

Quod si luxa suo decedent membra tenore,
Urere femineos crines, ac jungere sevum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.

Marcellus Empir. cap. 34. pag. 235. *Articulis luxatis sevum pecudis cujuscumque cum cinere de capillo muliebri facto medetur.* Et Plinius Valer. lib. 2. cap. 49. *Mulieris capillus quamplurimus in cinerem redactus, admixto ovium adipe vetere: ceroti modo illinies*, &c. Et lib. 3. cap. 15. ad nervos & articulos: *Sevum pecudis cum cinere capillorum mulieris.*

13. *Pernionibus.*] Marcellus Empiricus, cap. 34. pag. 236.

14. *Aut fimi murini.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 51.

15. *Quod si pura.*] Ita MSS. omnes. Prius editi, *quod si putrida sint hulcera.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 50. & 51. *si plura sint hulcera.*

16. *Vel glirium.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

favilla ex oleo: [17] item muris silvatici cum melle: [18] vermium quoque terrenorum cum oleo vetere: & cochleæ, quæ nudæ inveniuntur. [19] Hulcera omnia pedum sanat cinis earum, quæ vivæ combustæ sint: fimi gallinarum cinis exhulcerationes, columbini fimi ex oleo. [20] Attritus etiam calceamentorum, veteris soleæ crematæ cinis, [21] agninus pulmo & arietis sanat. [22] Dentis caballini contusi farina privatim [23] subluviem. [24] Lacertæ viridis sanguis subtritus, & hominum & jumentorum pedes sublitus sanat. [25] Clavos pedum urina muli mulæve cum luto suo illita: fimum ovium. [26] Jecur lacertæ viridis, vel sanguis flocco impositus. [27] vermes terreni ex oleo: stellionis caput [28] cum viticis pari modo tritum ex oleo: [29] fimum columbinum decoctum ex aceto. [30] Verrucas vero omnium generum urina canis recens cum suo luto illita: [31] fimi canini cinis cum cera: fimum ovium: sanguis recens murinus illitus, vel ipse mus divulsus: herinacei fel: [32] caput lacertæ, vel sanguis, vel cinis totius: membrana senectutis anguium: [33] fimum gallinaceum cum oleo & nitro. [34] Cantharides cum uva taminia intritæ exedunt: sed ita erosas aliis, quæ ad persananda hulcera monstravimus, curari oportet.

NOTÆ.

17. *Item muris.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

18. *Vermium quoque.*] Marcellus idem loc. cit. & Plinius Valerianus, lib. 2. cap. 51.

19. *Hulcera.*] Hæc omnia iidem auctores proxime appellati.

20. *Attritus etiam.*] Dioscor. lib. 2. cap. 40. & 51. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 236.

21. *Agninus pulmo.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

22. *Dentis caballini.*] Sic Plinius Valer. lib. 2. cap. 51.

23. *Subluviem.*] Quid hoc morbi genus sit, Marcellus Empir. explicat, cap. 34. pag. 232. *Dentes caballini tunsi, hulcera pernionum, si sint tumidi, utiliter curant.*

24. *Lacertæ viridis.*] Plinius Valer. loc. cit.

25. *Clavos pedum.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 52.

26. *Jecur ... flocco.*] Marcellus Empir. loc. cit. *in lanula*: Et pag. 237. *cum flocco impositus.*

27. *Vermes terreni.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 237.

28. *Cum viticis pari modo.*] Sic etiam MSS. Forte *urticis* rectius: Urticarum enim in clavis pedum sanandis creber apud Marcellum Empir. usus: viticis plane nullus. Vide, cap. 34. pag. 234. & seqq.

29. *Fimum columbinum.*] Marcellus Empir. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 52.

30. *Verrucas vero.*] Iisdem verbis Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 6. *Ad callos & verrucas tollendas.* Marcellus Empir. cap. 19. pag. 132. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 42. Q. Serenus, cap. 65. de verrucis tollendis:

Id poterit vitium sanguis curare lacertæ,
Aut urina canis cum terra inducta madente.

31. *Fimi canini.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. loc. cit. qui & de fimo ovium, & murino sanguine, Plinio pariter adstipulantur.

32. *Caput lacertæ.*] Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. pag. 303.

33. *Fimum gallinaceum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 42.

34. *Cantharides.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

XXIV. Nunc revertemur ad ea, quæ totis corporibus metuenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse Magi dicunt domus totius, suffitæ eo purificatæve, contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis respersis parietibus, genitalique ejus sub limine januæ defosso. Minus mirentur hoc, qui sciunt fœdissimum animalium in quantum magnificent ricinum, [1] quoniam uni nullus sit exitus saginæ, [2] nec finis alia quam morte, diutius in fame viventi. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in satietate paucioribus dehiscere. Hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Eundem in augurio vitalium habent. Nam si æger ei respondeat qui intulerit, a pedibus stanti interrogantique de morbo, spem vitæ certam esse: moriturum nihil respondere. Adjiciunt, ut evellatur ex aure læva canis, cui non sit alius, quam niger color. Nigidius fugere tota die canes conspectum ejus, qui e sue id animal evellerit, scriptum reliquit. Rursus Magi tradunt, lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere: eos vero qui a nocturnis Diis Faunisque agitentur, draconis lingua, & oculis & felle intestinisque in vino & oleo decoctis, ac sub dio noctu refrigeratis, perunctos matutinis vespertinisque liberari. CAP. X.

XXV. Perfrictionibus remedio esse tradit [1] Nicander amphisbænam mortuam adalligatam, vel pellem tantum ejus. Quinimo arbori, quæ cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliusque succidere. Itaque sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, si dexter pes circumscribatur, ac vestigium id effodiatur, non gigni pulices, ubicumque spargatur.

XXVI. [1] Paralysin caventibus pinguia glirium decoctorum & soricum utilissima tradunt esse: millepedas, [2] ut in anginis diximus, potas phthisin sentientibus: [3] lacertam viridem decoctam in vini sextariis tribus ad cyathum unum, singulis cochlearibus sumptis per dies, donec convalescant. [4] Cochlearum cinerem potum in vino.

XXVII. Comitialibus morbis œsypum cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus dilutum, magnitudine nucis avellanæ, a ba-

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Quoniam uni.*] Hæc explanata uberius, lib. XI. sect. 40.

2. *Nec finis alia.*] Sive, finis alius. Sic Maro, 2. Æneïd. *Hæc finis Priami fatorum.*

Sect. XXV. 1. *Nicander.*] In Theriacis, pag. 26. de amphisbæna:

Ἡ δ' ὀνίνησι
Ῥινῷ δυσπαθέοντας, ὅτ' ἐν παλάμῃσιν ἀεργοὶ
Μάλκαι ἐπιπροθέωσιν ὑπὸ κρυμοῖο δαμέντων, &c.

Sic pluribus illa
Pelle sua prodest, Boreæ cum flamine segnes
Obriguere manus, & victæ frigore torpent, &c.

Sect. XXVI. 1. *Paralysin.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 13. ad verbum.

2. *Vt in anginis diximus.*] Sect. 12.

3. *Lacertam viridem.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 61.

4. *Cochlearum.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

lineo potum. [1] Testiculos arietinos inveteratos, tritosque dimidio denarii pondere in aqua vel lactis asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus ante & postea. [2] Magnifice laudatur & sanguis pecudum potus: item fel cum melle, præcipue agninum. [3] Catulus lactens sumptus, abscisso capite pedibusque ex vino & myrrha. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis transmarini cinis potus in aceto. Tunicula stellionis, quam eodem modo, ut anguis, exuit, pota. Quidam & ipsum arundine exenteratum inveteratumque bibendum dedere. Alii in cibo in ligneis verubus inassatum. Operæ pretium est scire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hiberna, alias devoranti eam, [4] quoniam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. [5] Inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Observant cubile ejus æstatibus. [6] Est autem in loricis ostiorum fenestrarumque, aut cameris sepulcrisve: ibi vere incipiente fissis arundinibus textas opponunt casas, quarum angustiis etiam gaudet, eo facilius exuens circumdatum [a] torporem. Sed eo derelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodest & cerebrum mustelæ inveteratum potumque, [7] & jecur ejus: testiculi, vulvæque, aut ventriculus inveteratus cum coriandro, [8] ut diximus: [9] item cinis: silvestris vero [10] tota in cibo sumpta. [b] [11] Eadem omnia prædicantur ex viverra. Lacerta viri-

INTERPRETATIO.

a *Torporem.*] Senectam.

b *Eadem.*] Eadem omnia remedia parantur ex silvestri mustela, sive viverra, *quæ jam e domestica commonstrata sunt.*

NOTÆ.

Sect. XXVII. 1. *Testiculos.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. ad verbum: & Sextus Platon. cap. 6. de ariete tit. 7. *Ad caducos.*

2. *Magnifice.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Catulus lactens.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Quoniam nullum.*] Vide quæ diximus in eam rem, lib. 8. sect. 49.

5. *Inde stellionum.*] Maledicti & convitii loco id nomen objicitur homini improbo & fraudulento. Glossæ veteres: *Stellio*, κακοῦργος, κακότροπος. Proprie autem stellionatus dicitur Jureconsultis, cum dolo quid factum, cum merces suppositæ, cum impostura facta, &c. Vide tit. 20. lib. 47. Dig. *Stellionatus*: simul & Vossium in Etymol. Est stellionatus κακοτεχνία Platoni, lib. 9. de Legib.

6. *Est autem in loricis.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. Editi, male, *in locis*. Loricæ testaceæ murorum, ostiorum, ac fenestrarum, projecturæ sunt, quas Galli vocant *Corniches*, quæ transitum sepiunt, rejiciuntque extra perpendiculum stillas. De his Vitruvius, lib. 2. cap. 8.

7. *Et jecur ejus.*] Diosc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 18. Plinius Valer. lib. 3. cap. 10.

8. *Ut diximus.*] Libro 29. sect. 16. Sic etiam Diosc. loc. cit.

9. *Item cinis.*] Q. Serenus, cap. 58. de comitiali morbo, pag. 161.

Aptus mustelæ cinis est, & hirundinis una.

10. *Tota in cibo sumpta.*] Cælius Aurel. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia, ex aliorum sententia; *Item mandendam mustelam, sed longo desiccatam tempore*: id vero deinde improbat.

11. *Eadem omnia.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58.

dis

dis cum condimentis, quæ fastidium abstergeant, ablatis pedibus & capite. [12] Cochlearum cinis addito semine lini & urticæ cum melle unctu sanat. [c] Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata cervinis nervis : [13] vel lapilli e ventre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim excluso pullo lapillum [d] dare. [14] Quod si pullus is detur [e] incipienti in cibo, [f] [15] quem primum pepererit, cum quis primum tentatus sit, liberatur eo malo. [16] Postea medetur hirundinum sanguis cum thure, vel cor recens devoratum. [17] Quin & e nido earum lapillus impositus recreare dicitur confestim, & adalligatus in perpetuum tueri. Prædicatur & jecur milvi devoratum, & senectus serpentium. [18] Jecur vulturis tritum cum suo sanguine ter septenis diebus potum. Cor pulli vulturini adalligatum. [19] Sed ipsum vulturem in cibo dari jubent, & quidem satiatum humano cadavere. Quidam pectus ejus bibendum censent, & in cerrino calice. [20] Aut testes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinque dierum abstinentia vini, ob id inveteratos. Fuere & qui viginti unam muscas rufas, & quidem emortuas, in potu darent, infirmioribus pauciores.

XXVIII. [1] Morbo regio resistunt sordes aurium, [2] aut mamma- CAP. XI.

INTERPRETATIO.

c *Magis.*] Qui Magiam profitentur.

d *Dare.*] Dare deglutiendum.

e *Incipienti.*] Cum morbus incipit.

f *Quem primum.*] Quem pullum primum hirundo pepererit.

NOTÆ.

12. *Cochlearum cinis.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

13. *Vel lapilli e ventre.*] Diosc. lib. 2. cap. 60. Sextus Platon. parte 2. cap. 12. de hirundine, tit. 3. *Ad caducos : Hirundines comestæ caducos sanant. Item lapilli in ventriculis eorum reperti, & brachio alligati perfecte sanant.*

14. *Quod si pullus is &c.*] Sic Reg. 1. At paucioribus verbis, Reg. 2. & is quem Pintianus vidit. *Quod si pullus detur cum primum tentatus sit, liberatur eo malo.*

15. *Quem primum.*] Sic pullos eligit primæ feturæ Dioscorides lib. 2. cap. 60. & lib. 1. Εὐπορ. cap. 19.

16. *Postea medetur.*] Q. Serenus, loc. cit.

Aut cruor ex Progne mixtus cum polline thuris :
Aut lapis ex nido, vaga quem congessit hirundo,
Vellitur : & nexu fovet, attollitque jacentem.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 58.

17. *Quin & e nido.*] Q. Serenus, & Plinius Valer. locis cit.

18. *Jecur vulturis.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 2. *Ad caducos : Vulturis jecur totum cum sanguine ipsius vulturis tritum, & per dies septem potum, caducis prodesse dicimus.* Plinium transcripsit ad verbum alter Plinius Valer. lib. 2. cap. 58.

19. *Sed ipsum*] Plinius Valer. loc. cit.

20. *Aut testes.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo, tit. 2. *Ad caducos : Galli testiculos contritos cum aqua jejuno dabis bibere : abstineant autem a vino diebus decem . . . . Debebunt autem testiculi sicci servari, ut cum fuerint necessarii, continuo sumantur.*

Sect. XXVIII. 1. *Morbo regio.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. l. 2. c. 59.

2. *Aut mammarum.*] Sordes quas inter mammas habet, vel inter femora, ut ait Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 6. *Ad morbum regium.*

rum pecudis denarii pondere cum [3] myrrhæ momento, & vini cyathis duobus: [4] canini capitis cinis in mulſo: multipeda in vini hemina: vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha. [5] Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis vino, quod bibatur. [6] Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus. Cinis plumarum [7] aut interaneorum palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa. [8] Avis icterus vocatur a colore, quæ ſi ſpectetur, ſanari id malum tradunt, & avem mori. [9] Hanc puto Latine vocari galgulum.

XXIX. [1] Phreneticis prodeſſe videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem muſtelæ, vel etiam inveteratas herinacei carnes, quis poſſit furenti, etiamſi certa ſit medicina? Bubonis certe oculorum cinerem inter ea, quibus prodigioſe vitam ludificantur, acceperim. Præcipueque febrium medicina placitis eorum renunciat. Namque & in XII. ſigna digeſſere eam Sole tranſmeante, iterumque Luna: quod totum abdicandum paucis e pluribus edocebo. Siquidem crematis tritiſque cum oleo perungi jubent ægros cum Geminos tranſit Sol, criſtis, & auribus, & unguibus gallinaceorum: ſi Luna, [2] radiis barbiſque eorum: ſi Virginem alteruter, hordei granis: ſi Sagittarium, veſpertilionis alis: ſi Leonem Luna, tamaricis fronde, & adjiciunt, ſativæ: ſi Aquarium, e buxo carbonibus tritis. Ex iſtis confeſſa, aut certe veriſimilia ponemus, ſicut & lethargum [3] olfactoriis excitari: inter ea

NOTÆ.

3. *Myrrhæ momento.*] Hoc eſt, myrrhæ puſillo, ut Plinius Valer. ait, loc. cit.

4. *Canini capitis*] Sic etiam, præter Plinium Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 16. *Ad morbum regium: Rabidi canis caput contuſum & commixtum cum vino potatum mire ſanat.*

5. *Gallina.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Cerebrum &c.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 5. de perdice, tit. 1. *Ad morbum regium.* Et Plinius Valerianus, loc. cit.

7. *Aut interaneorum.*] Plinius Valer. loc. cit. *Cineres interaneorum palumborum, cochlearia duo bibuntur ex mulſo.*

8. *Avis icterus.*] Diximus de ea, lib. 10. ſect. 50. Ab ea ave, quod ſit coloris fellei, Græcos dediſſe huic morbo nomen, ſcribit Cælius Aurel. lib. 3. cap. 5.

9. *Hanc .... puto galgulum.*] Galbulum a colore luteo appellari mavult Marcellus Donatus, in Sueton. cap. 81. tom. 6. Theſ. Critic. pag. 181. & poſt eum Salmaſius in Notis ad hiſt. Aug, pag. 227.

Sect. XXXI. 1. *Phreneticis.*] Q. Serenus, cap. 8. pag. 129.

Ex vitio cerebri phreneſis furioſa movetur,
Amiſſaſque refert frendens amentia vires.
Conveniet calidis pecudum pulmonibus apte
Tempora languentis medica redimire corona.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

2 *Radiis.*] Calcaribus. Vide quæ de ea voce diximus lib XI. ſect. 10;.

3. *Olfactoriis.*] Odoramentis, quæ corroborent, & olfactu excitent: ὀσφραντικὰ vocat Dioſcor. in Alexiph. cap. 17. Sic etiam Largus, Compoſ. Medic. cap.

fortassis mustelæ testiculis inveteratis, [4] aut jocinere usto. [5] His quoque pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile.

XXX. In quartanis medicina clinice propemodum nihil pollet. Quamobrem plura [a] eorum remedia ponemus, primumque ea, quæ adalligari jubent: Pulverem, in quo se accipiter volutaverit, lino rutilo in linteolo: canis nigri dentem longissimum. Pseudosphecem vocant vespam, quæ singularis volitat: hanc sinistra manu apprehensam subnectunt: alii vero, quam quis eo anno viderit primam. [1] Viperæ caput abscissum in linteolo, vel cor viventis exemptum. [2] Muris rostellum auriculasque summas roseo panno, ipsumque dimittunt. Lacertæ vivæ dextrum oculum effossum, mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina. Scarabæum [3] qui pilas volvit. Propter hunc Ægypti magna pars scarabæos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat [4] Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. [5] Sed & alium adalligant Magi, cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum. Tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, dissectum utrique lacerto adalligant: cetera sinistro. Cor anguium sinistra manu exemptum viventibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo, panno nigro, ita ut nec scorpionem dimissum, nec eum qui alligaverit, videat æger triduo. [b] Post tertium circuitum id condat. [6] Erucam in

INTERPRETATIO.

a *Eorum.*] Magorum.

b *Post.*] Post tertium febris circuitum id humo condat.

NOTÆ.

23. num. 104. *Interdum olfactoriis reficere* &c. Joan. de Janua: *Olfactorium, ab olfacio: unde olfactoriolum: Vas unguentarium muliebre, in quo odoramenta gestantur.*

4. *Aut jocinere usto.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 7.

5. *His quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XXX. 1. *Viperæ caput.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6.

2. *Muris rostellum.*] Plinius Valer. loc. cit. *Quartana curandæ: Muri vivo rostellum primum, & auriculæ summæ præciduntur, & in roseo panno alligantur, & ipse mus vivus dimittitur.*

3. *Qui pilas voluit.*] Qui pedibus fimum subigit, & in pilas cogit, quas & pedibus volutat. In libris hactenus editis, *pilulas*, minus sincere.

4. *Solis operum.*] Quoniam cum sobolem procreare vult, bovis fimum nactus, globulum ejusdem cujus mundus figuræ est, fingit: quem ubi ab ortu in occasum aversis pedibus volutavit, Solis cursum in cælo æmulatus, ipse rursum, ut orbi persimilem figuram edat atque exprimat, in ortum convertitur. Ἐπειδὰν ὁ ἄρσην βέληται παιδοποιήσασθαι, βοὸς ἀφόδευμα λαβὼν, πλάσσει σφαιροειδὲς παραπλήσιον τῷ κόσμῳ σχῆμα &c. Horus Apollo, lib. 1. Hierogl. 10. Habet his consentientia Porphyrius, libro quem inscripsit, περὶ τῆς ἐμψύχων ἀποχῆς, quæ merito ridet Eusebius, lib. 3. de Præpar. Evang. pag. 94.

5. *Sed & alium.*] Lucanum, de quo lib. XI. sect. 34.

6. *Erucam.*] MSS. omnes, *urucam*, quod idem est.

linteolo ter lino circumdant totidem nodis, ad singulos dicentes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita, præcisa arundine. Multipedam lana involutam. [7] Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent. Alios e spinosis frutectis lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos juglandis nucis putamine adalligant: cochleasque, quæ nudæ inveniuntur. Stellionem inclusum capsulis subjiciunt capiti, & sub decessu febris emittunt. Devorari autem jubent cor mergi marini sine ferro exemptum, inveteratumque conteri, & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. [8] Alii fimum drachma una in lactis caprini & ovilli, vel passi cyathis tribus, ante accessiones. Sunt qui totas censeant devorandas. Aspidis cutem pondere sexta parte denarii cum piperis pari modo, Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt. Chrysippus philosophus tradidit [9] phryganion adalligatum remedio esse quartanis. Quod esset animal neque ille descripsit, nec nos invenimus qui novisset. [b] Demonstrandum tamen fuit a tam gravi auctore dictum, [10] si cujus cura efficacior esset inquirentis. Cornicis carnes esse, & nidum illinire, in longis morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi, quoniam miserias copia spei delectat, anne aranei, quem lycon vocant, [11] tela cum ipso, in splenio resinæ ceræque imposita utrisque temporibus & fronti prosit: aut ipse calamo adalligatus, qualiter & aliis febribus prodesse traditur: item lacerta viridis adalligata viva in eo vase quod capiat. Quo genere [12] & recidivas frequenter abigi affirmant.

XXXI. Hydropicis œsypum ex vino addita myrrha modice potui datur, nucis avellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem [1] ex vino myrteo. Sordes ab uberibus ovium eundem effectum

INTERPRETATIO.

[b] *Demonstrandum*] Appellandum a nobis id animal fuit, quod tam gravis auctor nominavit, ut detur aliorum diligentiæ locus, si forte eorum cura in inquirendo felicior futura est & efficacior.

NOTÆ.

7. *Vermiculos.*] Fiunt hi e ligno. Vide lib. XI. sect. 38.

8. *Alii fimum.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 26.

9. *Phryganion.*] Sic M S S. omnes, tum hoc loco, tum in Indicis eo fragmento, quod retulimus in Notis & Emendationibus ad lib. 29. num. XXXII.

10. *Si cujus cura.*] Qua forma Maro, lib. 2. Æneïd. *Inde domum ..... Me refero, si forte pedem, si forte tulisset.*

11. *Tela cum ipso, in splenio.*] Tela cum araneo, in emplastro cum resina ceraque imposita. Vide Notas & Emend. num. XXIII. Σπλήνιον emplastrum esse jam sæpius diximus. Consuli potest & Constantinus in Lexico, ubi de ea voce multa.

12. *Et recidivas.*] Subintellige, febres, quæ cum abscessisse creduntur omnino, revertuntur.

Sect. XXXI. 1. *Ex vino myrteo.*] Sic M S S. Reg. 1. 2. Chiffl. &c. In editis, *& oleum myrteum.*

habent. Item carnes inveteratæ herinacei ſumptæ. [2] Vomitus quoque canum illitus ventri, aquam trahere promittitur.

XXXII. Igni ſacro medetur œſypum cum pompholyge & roſaceo, ricini ſanguis, [1] vermes terreni ex aceto illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præſtat, ut qui id fecerit, antequam incipiat vitium, toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cavernæ ſuæ tolli. [2] Adeps anſeris. Viperæ caput aridum aſſervatum & combuſtum, deinde ex aceto impoſitum. [3] Senectus ſerpentium ex aqua illita, a balineo cum bitumine & ſevo agnino. **Cap. XII.**

XXXIII. [1] Carbunculus fimo columbino aboletur per ſe illico, vel cum lini ſemine ex aceto mulſo. Item apibus, quæ in melle ſint mortuæ, impoſitis. Polentaque impoſita inſperſa. In verendis, ceteriſque ibi hulceribus, occurrit e melle œſypum cum plumbi ſquamis. [2] Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. [3] Tubera & quæcumque molliri opus eſt, efficaciſſime anſerino adipe curantur. Idem præſtat & gruum adeps.

XXIV. Furunculis mederi dicitur araneus, priuſquam nominetur impoſitus, & tertio die ſolutus. Mus araneus pendens enecatus, ſic ut terram ne poſtea attingat, ter circumdatus furunculo, toties exſpuentibus medente, & cui is medebitur. [1] Ex gallinaceo fimo quod

NOTÆ.

2. *Vomitus quoque.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 12. *Ad hydropicos: ſtercus canis ſiccum, & in potionem aſperſum, hydropicos ſanat. Item vomitum canis hydropico ſuper ventrem pone: ſtatim incipiet per ſeceſſum aquam emittere.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 12.

Sect. XXXII. 1. *Vermes terreni . . . gryllus &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 34. De vermibus etiam conſentit Q. Serenus, cap. 42. de igni ſacro demovendo, pag. 152.

Lumbricus terræ mixto inducetur aceto.

2. *Adeps anſeris. Viperæ &c.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

3. *Senectus.*] Plinius Valerianus, loco citato.

Sect. XXXIII. 1. *Carbunculus.*] Q. Serenus, cap. 40. de carbone medendo, pag. 151.

Dulcacidum laticem cum lini ſemine junges,
Atque fimum pariter Paphiæ compone columbæ:
Hinc line diruptas partes, & clauſa venena.

Totidem verbis cum Plinio noſtro Plinius alter Valer. lib. 3. cap. 30.

2. *Item fimum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 30. Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 26. *Ad carbunculos: ſtercus capræ cum melle commixtum, & ſuperpoſitum, carbunculos qui in ventre naſcuntur, diſcutit.*

3. *Tubera &c.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 4. de grue, tit. *Ad duritiam & concretiones locorum: Gruis adeps cum adipe anſerino remiſſus, locorum* (hoc eſt, matricis ſeu vulvæ) *duritias & concretiones diſcutit.*

Sect. XXXIV. 1. *Ex gallinaceo.*] Q. Serenus, cap. 39. de furunculo medendo, pag. 150.

Prætereaque fimum ex gallo quod legeris albo,
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito ſordes,
Vnguine quo fotis dabitur medicina papillis.

Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo,

est rufum maxime, recens illitum ex aceto. [2] Ventriculus ciconiæ ex vino decoctus. [3] Muscæ impari numero infricatæ digito medico. [4] Sordes ex pecudum auriculis. Sevum ovium vetus cum cinere e capillis mulierum. Sevum arietis cum cinere pumicis & salis pari pondere.

XXXV. [1] Ambustis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. [2] Fimum ovium cum cera. Murium cinis: [3] cochlearum quoque: sic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps viperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus.

XXXVI. [1] Nervorum nodis capitis viperini cinis ex oleo cyprino. [2] Terreni vermes cum melle illiti. [3] Doloribus eorum amphisbæna mortua adalligata. [4] Adeps vulturinus cum ventre arefactus, contritusque cum adipe suillo inveterato. Cinis e capite bubonis in mulso potus cum lilii radice, si Magis credimus. [5] In contractione nervorum caro palumbina in cibis prodest & inveterata: [6] herinacei, spasticis: item mustelæ cinis. [7] Serpentium senectus in pelle taurina adalligata

Notæ.

tit. 4. *Ad furunculos: Galli stercus rufum impositum, furunculos rumpit, & dolorem tollit.* Sic pariter Plinius Valer. lib. 3. cap. 32. ad verbum.

2. *Ventriculus.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

3. *Muscæ ... digito medico.*] Digitus medicus vulgo appellatur, qui minimo est proximus: idem auricularis quoque dictus, quod eo mundentur aures. Plinius Valer. loc. cit. *digito minimo* scripsit, cum hunc locum exscriberet.

4. *Sordes.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XXXV. 1. *Ambustis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calidæ, & ignis: ... Sic etiam stercus ovium curat incensa similiter cum cerotario mixtum: & canis ossa capitis incensa aspersa operantur. Sic cochlearum incensarum cinis*, &c.

2. *Fimum ovium.*] Plinius Valer. & Theodorus, loc. cit.

3. *Cochlearum.*] Plinius Valer. loc. cit. ut & Priscianus.

Sect. XXXVI. 1. *Nervorum nodis.*] Hæc totidem plane syllabis Marcellus Empiricus, cap. 34. pag. 237. & Plinius Valerianus, lib. 3. cap. 15. Nervorum porro nodum γάγγλιον Græci, atque adeo & Latini vocant: hoc est, nodi alicujus contortionem, vel ex ictu, vel ex lassitudine. Vide Constant. in Lexico. De hujus vitiis signis, & curatione, agit Sennertus, lib. 5. Practicæ, part. 1. cap. 35. pag 832.

2. *Terreni vermes.*] Totidem verbis auctores proxime appellati.

3. *Doloribus eorum.*] Marcellus Empiricus, & Plinius Valer. locis citatis.

4. *Adeps vulturinus.*] Q. Serenus, cap. 55. pag. 159.

Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Vulturis excisos adipes &c.

Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 5. *Ad nervorum dolorem, & articulorum.* Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis cit.

5. *In contractione.*] Q. Serenus, loc. cit.

Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos revocat nervos caro sumpta columbæ.

6. *Herinacei, spasticis.*] Hoc est, contractioni membrorum. Affine huic Habdarrahmani placitum, cap. 32. pag. 114. *Recipe herinaceum, jugula, & concoque, donec dissolvetur: tunc ejus adipem & pinguedinem colabis, & repones apud te. Hac decoctione utatur, qui dorsi aut genuum doloribus laborat, vel complicatione membrorum: sanabitur.*

7. *Serpentium.*] Plinins Valer. lib. 3, cap. 15.

ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milvi jecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum.

XXXVII. Reduvias, & quæ in digitis naſcuntur pterygia, tollunt, [1] canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, ſuperillito butyro ovillo cum melle. Item folliculus cujuſlibet animalium fellis. Unguium ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſolutæ, aut locuſtæ, cum ſevo hircino. Pecudum ſevum. Aliqui miſcent viſcum & portulacam, alii æris florem & viſcum, ita ut tertio die ſolvant.

CAPUT XIII.

XXXVIII. [1] Sanguinem ſiſtit in naribus ſevum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua, maxime agninum, [2] ſubductum vel infuſum, etiamſi alia non proſint. [3] Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. [4] Cochlearum terrena. [5] Sed & ipſæ extractæ teſtis. [6] E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ: [7] aranei tela: [8] gallinacei cerebellum, vel ſanguis, profluvia ex cerebro: [9] item columbinus, ob id ſervatus concretuſque. [10] Si vero ex vulnere immodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ovorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit.

XXXIX. [1] Vulneribus medetur œſypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoque ac ſerpentia valet.

NOTÆ.

Sect. XXXVII. 1. *Canini capitis cinis.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 18. *Ad pterygia in digitis.*

Sect. XXXVIII. 1. *Sanguinem ſiſtit.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIV.

2. *Subductum.*] In nares attractum, inquit Dalecampius. Vide Notas & Emendationes num. XXV.

3. *Adeps anſerinus.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. infundi naribus jubet. Plinius Valer. lib. 1. cap. 26. *ingeri paſtillis.*

4. *Cochlearum terrena.*] Terra quæ cochleis adhæreſcit. Sic idem ſect. XI. hujus libri, *demi terrenum* præcipit, quod iis adhæret. Senſum hujus loci Pintianus labefactat, cum *terrena* legi ſuadet. Nondum enim ex ipſis medicina petitur, ſed ex terra tantum iiſdem adhærente: mox ex ipſis, cum additur, *ſed & ipſæ* &c.

5. *Sed & ipſæ.*] Scribonius Largus, Compoſ. 46. *Injicere intus narem aut nares oportebit cochlea viva carnem per ſe, aut cum thuris polline tritam.*

6. *E naribus fluentem.*] Q. Serenus, cap. 35. de profluvio ſanguinis: Marcellus Empir. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Aranei tela.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. *Aranei tela appoſita ſubvenit narium cruentis fluoribus.*

8. *Gallinacei &c.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

9. *Item columbinus.*] Q. Serenus, loc. cit.

Aut galli cerebro, vel ſanguine tinge columbæ:
Quod niſi ſupprimitur, ſanguis potandus & ipſe eſt.

Marcellus item Empir. cap. 10. pag. 85.

10. *Si vero ex.*] Q. Serenus, cap. 44. pag. 153.

Adverſus nimios reſerati vulneris amnes,
Sive fimus manni cum teſtis uritur ovi,
Et reprimit fluidos miro medicamine curſus.

Adſtipulatur etiam Marcellus Empiric. loc. cit.

Sect. XXXIX. 1. *Vulneribus.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

Erodit & hulcerum margines: carnesque excrescentes ad æqualitatem redigit. Explet quoque, & ad cicatricem perducit. [2] Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro: [3] aut in cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipue in his hulceribus, quæ cicatricem non trahunt. [4] Magna & pulmonibus, præcipue arietum: Excrescentes carnes in hulceribus ad æqualitatem efficacissime reducunt. [5] Fimo quoque ipso ovium [6] sub testo calefacto & subacto tumor vulnerum sedatur: [7] fistulæ purgantur sananturque: item epinyctides. Summa vero vis in canini capitis cinere: excrescentia omnia spodii vice erodit ac persanat. Et murino fimo eroduntur. [8] Item mustelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto hulcerum, & carcinomata persequitur multipeda trita, admixta resina terebinthina & sinopide. Eademque utilissima sunt in his hulceribus, quæ vermibus periclitantur.

Quin & vermium ipsorum genera mirandos usus habent. [9] Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant hulcera omnia. Nomas vero combusti cum pari [10] pondere anisi, & ex oleo illiti. [11] Vulnera recentia conglutinant terreni, adeo ut nervos quoque abscissos illitis solidari [12] intra septimum diem persuasio sit: itaque in melle servandos censent. Cinis eorum margines hulcerum duriores absumit, cum pice li-

Notæ.

2. *Magna vis.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

3. *Aut in cinere ex ossibus.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. iisdem verbis.

4. *Magna & pulmonibus.*] Ad verbum fere Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis cit.

5. *Fimo quoque.*] Plinius Valer. totidem syllabis, lib. 3. cap. 22.

6. *Sub testo.*] Sic M S S. Reg. Colb. Chiffl. non *testa*. *Testum* & *testus* antiquiquis, vas fuit sub quo panis coqueretur, plerumque æreus, ut Plinius docet lib. 32. sect. 26. Cato: *In foco calido sub testu coquito lenitur.* Inde pani testaceo nomen.

7. *Fistulæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Item mustelæ.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 150.

At si jam veretri succedit fistula morbo,
Mustelæ cinere immisso purgabitur hulcus.

9. *Cosses qui.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. *Hulcera recentia, & universa vitia hulcerum in capite, sanant vermes, qui in arbore cava vel putrida nascuntur, triti, & in panno impositi: Iidem vermes combusti, & cum anetho sicco pari pondere triti & impositi, sanant etiam carcinomata.* Valer. lib 3. cap. 22. *Vermes qui in ligno nascuntur, vocantur cosses*, &c.

10. *Pondere anisi.*] M S S. *anesi*. Plinius Valer. & Marcellus, *anethi*, tum loco cit. tum pag. 41.

11. *Vulnera recentia.*] Diosc. lib. 2. cap. 72. totidem verbis: Γῆς ἔντερα λεῖα, ἐπιτεθέντα νεύρων ἀποκοπὰς κολλᾷ. Plinius Valer. hæc totidem verbis, lib. 3. cap. 20. Et Q. Serenus, cap. 55. de nervis incisis, pag. 159.

Haud quisquam credet dissectos vulnere nervos
Ad solitum rursus revocari posse vigorem:
Sed prodest terræ lumbricos indere tritos.

12. *Intra septimum.*] Sic M S S. non *infra*. Plinius Valer. loc. cit. *in die septimo.*

quida, [13] vel ſimblio melle. [14] Quidam arefactis in Sole ad vulnera ex aceto utuntur, nec ſolvunt, niſi biduo intermiſſo. Eadem ratione & [15] cochlearum terrena proſunt: [16] totæque exemptæ, tuſæ & impoſitæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt. [17] Herpes quoque animal a Græcis vocatur, quo præcipue ſanantur quæcumque ſerpunt. [18] Cochleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: [19] cum myrrha quidem & thure, etiam præciſos nervos ſanare dicuntur. Draconum quoque adeps ſiccatus in Sole magnopere prodeſt: item gallinacei cerebrum recentibus plagis. [20] Sale viperino in cibo ſumpto, tradunt & hulcera tractabiliora fieri, ac ſanari celerius. [21] Antonius quidem Medicus cum incidiſſet inſanabilia hulcera, viperas edendas dabat, miraque celeritate perſanabat. Troxalidum cinis margines hulcerum duros aufert cum melle: item fimi columbini cinis cum arſenico & melle, ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mire vulnera dicitur glutinare: quæ vero vocantur cacoëthe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis: Ulula avis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ovillum & mel. Hulcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. [22] Et elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum vulnera, atque vibices, [23] pellibus ovium recentibus impoſitis obliterantur.

XL. [1] Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul uſtis, cornuque cervino & cera mollita [2] roſaceo. [3] Oſſibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, ſuperpoſitis lanis, quæ ſub-

NOTÆ.

13. *Vel ſimblio melle.*] E Sicilia. Dioſc. lib. 2. cap. 101. Μέλι .... ἀπὸ τῆς Σικελίας σίμβλιον καλούμενον.

14. *Quidam arefactis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. totidem verbis.

15. *Cochlearum terrena.*] Terra quæ cochleis adhæſerit, ut diximus ſup. ſect.

16. *Totæque exemptæ.*] Teſtis exemptis. Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. & 22.

17. *Herpes.*] Ἑρπετὰ Græcis ſerpentes ſunt, ſive reptilia. Cujus animalis id peculiare nomen ſit apud Græcos, non liquet.

18. *Cochleæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. ad verbum.

19. *Cum myrrha &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. XI. & Plinius Valer. loc. cit.

20. *Sale viperino.*] De hoc ſale dictum eſt ſuperiore libro, ſect. 37.

21. *Antonius quidem.*] Ita MSS. De Antonio Muſa loquitur.

22. *Et elephantiaſin.*] Q. Serenus, cujus verba retulimus, lib. 24. ſect. XI. Sextus Platon. cap. 20. de muſtela, tit. 1. Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 57.

23. *Pellibus ovium recentibus.*] Recens excoriatis.

Sect. XL. 1. *Articulorum.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234. totidem verbis, & Plinius Valer. lib. 3. cap. 15. & 48.

2. *Roſaceo.*] Subintellige, oleo.

3. *Oſſibus fractis.*] Ad verbum Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 22. *Ad fracturam.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 48. *Caninum cerebrum linteolo illitum imponitur, ſuperpoſitis lanis, quæ ſubinde oleo ſuffunduntur, quartodecimo die ſolidat.* Q. Serenus, cap. 54. pag. 158.

inde suffundantur, fere XIV. diebus solidat: [4] nec tardius cinis silvestris muris cum melle: aut vermium terrenorum, qui etiam ossa extrahit.

XLI. [1] Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipue ex ariete, [2] sevum ex nitro: lacertæ viridis cinis: [3] vernatio anguium ex vino decocta: [4] fimum columbinum cum melle. Item vitiligines albas ex vino. Ad vitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in Sole, [a] [5] donec formicet cutis, tolerandæ sunt. Postea fovere, oleoque perungere, necessarium, iterumque illinire, idque diebus pluribus facere, caventes exhulcerationem altam. Ad easdem vitiligines & muscas illini jubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, servatum in oleo vetere cornea pyxide: vespertilionum sanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem vero, bubonis cerebrum cum aphronitro, [6] sed ante omnia sanguis caninus, sedant: [7] pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ.

XLII. [1] Arundines, & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori, evocat mus dissectus impositus. [2] Præcipue vero lacerta dissecta, ut vel caput ejus tantum contusum cum sale impositum. Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæque cum testis,

INTERPRETATIO.

[a] *Donec.*] Donec pruriat cutis.

NOTÆ.

Vis indigna novo si sparserit ossa fragore,
Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis:
Lintea deinde, superque inductas nectere lanas,
Sæpius & succos conspergere pinguis olivi:
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.

4. *Nec tardius &c.*] Plinius Valer. loc. cit. *Cinis silvestrium murium imponitur cum melle. Cinis vero terrenorum vermium cum melle etiam minuta ossa extrahit.*

Sect. XLI. 1. *Cicatrices.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 19. pag. 132. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 46. Item Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 4.

2. *Sevum ex nitro.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Vernatio.*] Plinius Valer. loc. cit. *Senectus anguium &c.*

4. *Fimum columbinum.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Donec formicet.*] Vide quæ de ea voce diximus, lib. 28. sect. 20.

6. *Sed ante omnia.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

7. *Pruritum cochleæ.*] Q. Serenus, cap. 7. de prurigine, &c. pag. 129.

Pruritus autem salsos levat humor aceti,
Sive maris rabidi sudor; cochleæque minutæ,
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Sic etiam Plinius Valerianus, lib. 3. cap. 39.

Sect. XLII. 1. *Arundines &c.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

2. *Præcipue vero.*] Auctores proxime laudati, cum Theod. Prisciano, lib. 1. cap. 23.

[3] & eæ quæ manduntur, exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissime. Ossa anguium eundem cum coagulo cujuscumque quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordei.

CAPUT XIV.

XLIII. In muliebribus malis membranæ a partu ovium proficiunt, [1] sicut in capris retulimus. Fimum quoque pecudum eosdem usus habet. Locustarum suffitu stranguriæ maxime mulierum juvantur. Gallinaceorum testes subinde si a conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hystricum cinis potus continet: [2] maturat caninum lac potum, evocat membrana e canum secundis, si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis, [3] fimum murinum aqua pluvia dilutum mammas mulierum a partu [4] tumentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus. Facilius enituntur, quæ fimum anserinum cum aquæ cyathis duobus sorbuere: aut ex utriculo mustelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti, [5] ne cervicis scapularumque nervi doleant, præstant. [6] Graves secundas pellunt in passo poti. [7] Iidem per se impositi, mammarum suppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntque, & ad cicatricem perducunt. Lac devocant poti cum mulso. Inveniuntur & vermiculi, qui adalligati collo, continent partum. Detrahuntur autem sub partu: alias eniti non patiuntur. Cavendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. [8] Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha illitæ, profluvia sistunt. Prosunt & purgationi-

NOTÆ.

3. *Et ea qua manduntur . . . sed cum.*] Hæc pariter Plinius Valer. loco citato.

Sect. XLIII. 1. *Sicut in capris retulimus.*] Libro 28. sect. 77. *Membrana caprarum, in qua partus editur, inveterata, potuque sumpta in vino, secundas pellit.*

2. *Maturat.*] Partum accelerat, qua vi & mortuos in utero fetus expellit, ut auctor est Sextus Platon. c. 9. de cane, tit. 3. Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 26. pag. 102. *Lac caninum æqualibus vini & mellis temperatum partibus, propinabitur mulieri laboranti difficultate partus, statim emittet infantem, vivus sit, vel mortuus.*

2. *Fimum murinum.*] Q. Serenus, cap. 21. pag. 138.

Post partum tumidas injuste assurgere mammas
Interdum aspicies: harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluvio sedare liquore.

4. *Tumentes reficit.*] Ita Reg. 2. Hoc est, corrigit.

5. *Iidem per se.*] Q. Serenus, loc. cit. cap. de mammis sanandis:

Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terra turgentes unge corymbos.

6. *Ne cervicis, scapularumque.*] Ita Reg. 2. non, ut editi, *in cervices & scapulas, ne nervi* &c.

7. *Graves secundas.*] Molestas. Ita Reg. 2. In editis perperam, ac ridicule, *Gravidis secundas.*

8. *Cochlea in cibo.*] Q. Serenus, cap. de conceptione & partu:

Et cochleæ manduntur edules.

bus ſumptæ in cibo, [9] & vulvam averſam corrigunt cum medulla cervina, ita ut uni cochleæ denarii pondus addatur & cyperi: Inflationes quoque vulvarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæque cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalæicæ maxime eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum feni Græci quod tribus digitis capiatur, addito melle cochlearibus quatuor, illinuntur alvo, prius irino ſucco perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ cochleæ, paſſim oberrantes. Eæ arefactæ Sole in tegulis, tuſæque in farina, miſcentur lomento æquis partibus, candoremque & lævorem corpori afferunt. [10] Scabendi deſideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit, abortum faciet: [11] item amphiſbænam, mortuam duntaxat. Nam vivam habentes in pyxide, impune tranſeunt, etiam ſi mortua ſit: atque aſſervata, partus faciles præſtat vel mortua. Mirum, ſi non aſſervatam tranſcenderit gravida, innoxiam fieri, ſi protinus tranſcendat aſſervatam. Anguis inveterati ſuffitus menſtrua adjuvant.

XLIV. Anguium ſenectus adalligata lumbis, faciliores partus facit, [1] protinus a puerperio removenda. Dant & in vino bibendam cum thure: aliter ſumpta, abortum facit. [2] Baculum, [a] quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adjuvat: troxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus, qui filum deducit ex alto, capi debet manu cava, trituſque admoveri: [b] quod ſi redeuntem prehenderit, inhibebit idem purgationes. [3] Lapis aëtites in aquilæ repertus nido, cuſtodit partus contra omnes abortuum inſidias. [4] Penna vulturina ſubjecta pedibus adjuvat parturientes. Ovum corvi gravidis cavendum conſtat, quoniam tranſgreſſis [5] abortum per os faciat. [6] Fimum acci-

INTERPRETATIO.

[a] *Quo.*] Quo angui erepta ſit rana.
[b] *Quod ſi.*] Quod ſi remeantem in ſublime araneum manus apprehenderit.

NOTÆ.

9. *Et vulvam averſam.*] Converſam, quod fit ſtrangulatione uteri.

10. *Scabendi deſideria.*] Sect. ſup. *Pruritum ſedant cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ.*

11. *Item amphiſbænam.*] Et hoc pariter refert Galenus, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 9. pag. 943.

Sect. XLIV. 1. *Protinus .... removenda.*] Ne vulvas ſimul attrahant.

2. *Baculum.*] Ita M S S. non *baculus*, ut editi. Et bacillum neutro genere Cicero extulit, lib. de finib. 2. num. 33.

3. *Lapis aëtites.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 1. de aquila, tit. 2. Vide inferius, lib. 36. num. 39.

4. *Penna vulturina.*] Hæc totidem verbis Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 7.

5. *Abortum per os.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

6. *Fimum accipitris.*] Hippocr. lib. 1. de morbis mul. tex. 125. pag. 516. Ἴρηκος δὲ ἄφοδον τρίβειν ἐν οἴνῳ γλυκεῖ, καὶ πίνειν νῆστιν, καὶ τηνικαῦτα συνευναζέσθω τῷ ἀνδρί. *Accipitris ſtercus in vino dulci terat, & jejuna bibat, & tunc viro condormiat.*

pitris in mulſo potum, videtur fecundas facere. [7] Vulvarum duritias & collectiones, adeps anſerinus aut cygni emollit.

XLV. [1] Mammas a partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo [2] & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis invenere otidum adipem utilem eſſe: his quæ vulva ſtrangulentur, & blattas illinunt. Ovorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus, & ceræ, [a] [3] ſtantes mammas ſervat. Putant & ter circumductas ovo perdicis non inclinari: & ſi ſorbeantur eadem, fecunditatem facere: lactis quoque copiam. Cum anſerino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas uteri rumpere, ſcabiem vulvarum ſedare, ſi cum cimice trito illinantur.

XLVI. [1] Veſpertilionum ſanguis pſilothri vim habet: [2] ſed malis puerorum illitus non ſatis proficit, [3] niſi ærugo, vel cicutæ ſemen poſtea inducatur: ſic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Eſt autem duplex, rubens utique & candidum. Aliqui ſanguinem & jecur ejuſdem admiſcent. [4] Quidam in tribus heminis olei [5] diſcoquunt viperam, exemptis oſſibus pſilothri vice utuntur, evulſis prius pilis quos renaſci nolunt. [6] Fel herinacei pſilothrum eſt, utique mixto cerebro veſpertilionis & lacte caprino: [7] Item per ſe cinis. [8] Lacte canis pri-

INTERPRETATIO.

a *Stantes.*] Servat mammas in ſtatuſcio, ne tumeant.

NOTÆ.

7. *Vulvarum duritias.*] Sextus Platon. parte 2. cap. XI. de anſere, tit. 2. *Ad duritiam locorum: adeps anſeris illitus duritias & concretiones locorum diſcutit.*

Sect. XLV. 1. *Mammas a partu.*] Ita fere Q. Serenus, cap. 21. pag. 138.

Si caſtigatas ſtudium eſt ſervare papillas,
Anſeris aut ſevum pariter cum lacte tepenti,
Aut ovum illinito tulerit quod garrula perdix.

2. *Et araneo.*] Ita MSS. Rectius putarim tamen, *& irino.*

3. *Stantes mammas.*] Libro 28. ſect. 77. *Virgini novem grana fimi propinant, ut ſtent perpetuo mammæ.*

Sect. XLVI. 1. *Veſpertilionum.*] Q. Serenus, cap. 36. pag. 149.

Namque oculos infeſta pilorum tela laceſſunt:
Ergo locum crinis vulſi continge cruore,
Quem dat avis tremulis ſimulat quæ pellibus alas.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 52.

2. *Sed malis puerorum.*] Quos imberbes eſſe volumus.

3. *Niſi ærugo.*] Sic MSS. Reg. 1. 2. aliique: non, ut editi, *niſi erutæ.*

4. *Quidam in tribus.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap 52.

5. *Diſcoquunt.*] Diu & exacte coquunt.

6. *Fel herinacei.*] Plinius Valer. loc. cit. & Galenus, lib. 2. Εὐπορ. cap. 25. pag.

7. *Item per ſe cinis.*] Herinacei ſcilicet combuſti ac triti in pulverem.

8. *Lacte canis.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. aliique. In libris ad hunc diem editis connectuntur iſta cum ſuperioribus, additaque vocula legitur, *item per ſe cinis cum lacte canis.* Si *per ſe*, hoc eſt, ſolum prodeſt, quam ob rem, amabo, lac etiamnum canis adſciſcitur?

mi partus, evulsis pilis quos renasci nolunt, vel nondum natis, perunctis partibus, alii non surgunt. Idem evenire traditur sanguine ricini evulsi cani: item hirundinino sanguine, vel felle. *Caput XV.* Ovis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt. [9] Si vero oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum. [10] Capilli ne canescant, vermium terrenorum cinere præstari admixto oleo.

XLVII. Infantibus, [a] qui lacte concreto vexantur, præsidio est agninum coagulum ex aqua potum. Aut si [b] coagulatio lactis acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitiones, cerebrum pecoris utilissimum est. Ossibus in canino fimo inventis, adustio infantium, quæ vocatur siriasis, adalligatis emendatur: ramices infantium lacertæ viridis admotæ dormientibus morsu. Postea arundini alligata suspenditur in fumo: traduntque pariter cum ea exspirante sanari infantem. Cochlearum saliva illita infantium oculis, [c] palpebras corrigit, gignitque. Ramicosis cochlearum cinis cum thure [1] ex uvis albo succo illitus per dies triginta medetur. [2] Inveniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præstant [3] adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus ceræ, procidentium interaneorum [d] partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam e cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ [4] dentitiones adjuvat. [5] Idem valent & grandissimi dentes serpentium. [6] Fimum corvi lana adalligatum infantium tussi me-

Interpretatio.

[a] *Qui lacte.*] Qui lacte, quod e mammis nutricum sugunt, concreto in grumos utuntur.

[b] *Coagulatio.*] Coagulatio lactis *in stomacho, ob ejus frigiditatem.*

[c] *Palpebras.*] Pilos palpebrarum.

[d] *Partes.*] Sedem, sive anum.

Notæ.

9. *Si vero oculi.*] Q. Serenus, cap. 5. pag. 128.

Si prægnans artus captivi soricis edit,
Dicuntur fetus nigrantia lumina fingi.

10. *Capilli ne.*] Q. Serenus, cap. 5. de capillo tingendo, pag. 127.

Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,
Et juvenem præstant redivivo flore capillum.

Sect. XLVII. 1. *Ex uvis albo succo.*] Sic MSS. omnes. Editi, *Ex ovi albi succo*, quod est ineptum.

2. *Inveniuntur.*] Supra, sect. 8. *Arenulæ, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum, cavis dentium inditæ statim liberant dolore.* Vide quæ ibi diximus.

3. *Adalligatæ.*] Adalligata sunt, quæ Græcis περίαπτα, superstitiosa fere remedia, quæ suspensa collo aut brachio alligata gestantur.

4. *Dentitiones.*] Dentitio, dentium emissio est, cum primum erumpunt.

5. *Idem valent & grandissimi.*] Sic Reg. 1. optime.

6. *Fimum corvi.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 12. pag 79. *Stercus corvi majoris appensum laboranti tussi, illam amovebit.*

detur. [e] Vix est serio complecti quædam : non omittenda tamen, quia sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi jubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cavernam habeat. Id agendum, ut per aurum, & argentum, aut ostrum mordeat vitium. Tum in calice novo illigatur, & in fumo ponitur. Urina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. [7] Scarabæorum cornua grandia denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent. [8] Bovæ capiti lapillum inesse tradunt, quem ab eo exspui si necem timeat, inopinantis præciso capite exemptum, adalligatumque, mire prodesse dentitioni. Item cerebrum ejusdem ad eundem usum adalligari jubent : & limacis lapillum sive officulum, quod invenitur in dorso. Magnifice juvat & ovis cerebrum gingivis illitum : [9] sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt vermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi : hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, [10] si quid ex cibo hæreat.

XLVIII. [1] Somnos allicit œsypum cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anserino & vino myrtite : avis cuculus leporina pelle adalligatus : [2] ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum ejusdem effectus esse vino collutum. [3] E diverso somnum arcet vespertilionis caput aridum adalligatum.

INTERPRETATIO.

[e] *Vix est.*] Vix licet absque risu, ac serio animo, commemorare quædam.

NOTÆ.

7. *Scarabæorum.*] Lucanorum videlicet, de quibus lib. XI. sect. 34.

8. *Bovæ capiti.*] Vel *boæ*, ut diximus lib. 29. sect. 38. In Reg. 1. & 2. *bove.* In editis mendose, *bovis.* Neque de medicamentis hoc libro fere agitur, quæ repeti ex quadrupedibus fas est, sed ex avibus tantum & insectis : de aliis obiter, ac veluti aliud agendo.

9. *Sicut aures adeps.*] De infantium morbis nunc tota disputatio est : quamobrem id explicans Marcellus Empiric. cap. 9. pag. 81. *Anserina adeps*, inquit, *adjecto ocimi succo tepefacta, instillataque, dolores auricularum infantilium juvat.*

10. *Si quid ex cibo hæreat.*] Ita libri omnes etiam MSS. Hoc est, si spina aliqua faucibus, vel os adhærescat. Reponi hoc loco *exeat*, contra veterum exemplarium fidem, non probo.

Sect. XLVIII. 1. *Somnos allicit.*] Q. Serenus, cap. 56. pag. 160.

Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis umbras :
Inde soporati ducentur gutture potus.

2. *Ardeolæ rostrum.*] Auctor Kiranidum, pag. 122. de ardeola : Hujus ῥάμφος, hoc est, *rostrum cum cancri felle in corio asinino si suspenderis ad collum vigilantis, dormitabit.*

3. *E diverso.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 34. pag. 117. *Vespertilionem si pones in pulvinari, nequaquam somnum capere poterit, qui super illud declinat caput, quandiu inibi erit vespertilio.* Oculis upupæ vim plane similem idem adscribit, cap. 35. pag. 119. si appendantur e lectulo.

XLIX. In urina virili lacerta necata, [1] Venerem ejus qui fecerit, inhibet. Nam inter amatoria esse Magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & vino potum. Pulmonis vulturini dextræ partes Venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ovis quinque columbarum, admixto adipis suilli denarii pondere, ex melle sorbeantur. [2] Passeres in cibo vel ova eorum. [3] Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anseris & irino perunctis, si conceptus sit, partus continere: contra inhiberi Venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisque pelle arietina tradunt. Item cujuscumque galli gallinacei, si cum sanguine gallinacei lecto subjiciantur. Cogunt concipere invitas setæ ex cauda mulæ, si junctis evellantur, inter se colligatæ in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit, dicitur ad Venerem pigrior fieri. [5] Mirum & de stellionis cinere (si verum est) linamento involutum in sinistra manu Venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. Item vespertilionis sanguinem collectum flocco, suppositumque capiti mulierum, libidinem movere: aut anseris linguam in cibo vel potione sumptam.

L. Phthiriasin a toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo necat: [1] ac serum exempto caseo potum cum exiguo sale. Caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant corrumpi vetustate, aut a muribus attingi. Ejusdem mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse a mustelis. Jumentorum urinæ tormina vespertilione adalligato finiuntur. [2] Verminatio ter circumlato verendis palumbo: mirum dictu: palumbus emissus moritur, jumentum liberatur confestim.

LI. [1] Ebriosis ova noctuæ per triduum data in vino, tædium ejus

NOTÆ.

Sect. XLIX. 1. *Venerem ejus qui fecerit.*] Hoc est, qui aquam fecerit. In editis, audaciore manu, *ejus qui biberit.*

2. *Passeres ..... vel ova.*] Marcellus Empir. iisdem verbis, cap. 33. pag. 227. R. Moses, citatus a Joan. Bapt. Porta, lib. 6. Phys. cap. 5. & Terpsicles laudatus a nobis superius, lib. 10. sect. 152. Denique Habdarrahmanus, c 15. p. 86.

3. *Gallinacei.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo, tit. 3. *Ad concubitum excitandum, & inhibendum. Galli testiculi cum adipe anserino in arietis pelle brachio suspensi concubitum excitant. Suppositi lecto cum ipsius sanguine, efficiunt ne concumbant, qui jacent.*

4. *Item cujuscumque.*] Sextus Platon. loc. cit.

5. *Mirum & de.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 227. *Stellionis cinis*, inquit, *in linteo obvolutus, sinistra manu portatus Venerem stimulat: translatus, inhibet.*

Sect. L. 1. *Ac serum.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. *Serum, id est, aquam lactis, quæ remanet facto caseo, si quis adjecto aceto in potione aliquoties sumpserit, ita liberatur a pedunculis, ut penitus exstirpentur, nec postea in eo renascantur.*

2. *Verminatio.*] Vermes in interaneis gigni desinunt, &c. Egimus de hac voce lib. 28. sect. 49.

Sect. LI. 1. *Ebriosis ova.*] Noctuæ ova comesta facere ebriosos scribit Philostr. lib. 3. de vita Apollonii, cap. 12. pag. 147.

adducunt,

adducunt. [2] Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in vino quod bibetur inſperſus, ſecuros præſtabit a temulentia. Invenit hoc Horus Aſſyriorum rex.

LII. Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinentium. Gromphenam avem in Sardinia narrant grui ſimilem, ignotam jam etiam Sardis, ut exiſtimo. In eadem provincia eſt [1] ophion, cervis tantum pilo ſimilis, nec alibi naſcens. Iidem auctores nominavere [2] ſubjugum, quod nec quale eſſet animal, nec ubi naſceretur, tradiderunt. Fuiſſe quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo ſint demonſtratæ. [3] M. Cicero tradit animalia biuros vocari, qui vites in Campania erodant.

CAPUT XVI.

LIII. Reliqua mirabilia [1] ex his quæ diximus. Non latrari a cane membranam ex ſecundis canis habentem, aut leporis fimum vel pilos tenentem. In culicum genere [2] muliones non amplius, quam uno die, vivere. [3] Eoſque qui arborarii pici roſtrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi. Porcos ſequi eum, a quo cerebrum corvi acceperint in offa. Pulverem, in quo ſe mula volutaverit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. [4] Sorices fugari, ſi unus caſtratus emittatur. [5] Anguina pelle, & ſale, & farre cum ſerpyllo contritis una, dejectiſque cum vino in fauces boum, uva matureſcente, toto anno eos valere: vel ſi hirundinum pulli tribus offis dentur. Pulvere e veſtigio anguium collecto, ſparſas apes in alvos reverti. [6] Arietis dextro teſte præligato oves tantum gigni. Non laſſari in ullo labore, qui nervos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare, cum vinum biberint. [7] Ungulas tantum mularum repertas,

NOTÆ.

2. *Ebrietatem arcet.*] Dictum id jam antea, lib. 28. ſect. 80. extrema.

Sect. LII. 1. *Ophion.*] De eo egimus ſuperius lib. 28. ſect. 42. num. 3.

2. *Subjugum.*] Ita Reg. 2. & alii: & mox *biuros*, quaſi *diuros*, hoc eſt, *bicaudes*: non, ut in libris hactenus editis, *ſirulugum*, & *byturos*. Cum vites erodi a biuris Cicero dicat, id vermis eſſe genus arbitror, quod Græci ἴκα vocant. Heſychius: Ἴξ, θηρίδιον τι ἀμπέλους ἐσθίον.

3. *M. Cicero.*] In libris quos inſcripſit, *De rebus admirandis*, qui interierunt.

Sect. LIII. 1. *Ex his, quæ diximus.*] Ex iis animalium generibus, quorum hactenus medicinas attigimus.

2. *Muliones.*] Qui mulis infeſti ſunt. Vide quæ de his diximus lib. XI. ſect. 19.

3. *Eoſque qui arborarii pici.*] Pici Martii, qui arbores excavat, ut dictum eſt lib. 10. ſect. 20.

4. *Sorices fugari.*] Simile iſtud Habdarrahmani commentum, cap. 44. *Si murem ligabis in domo, omnes reliqui mures ab illa fugient, nec revertentur, quandiu mus ille ibi ligatus erit.*

5. *Anguina pelle.*] Columella, lib. 6. de re ruſt. cap. 4. de vitiis boum, & medicinis.

6. *Arietis dextro.*] Dictum id jam antea, lib. 8. ſect. 72.

7. *Vngulas tantum.*] Vitruvius lib. 8. cap. 3. pag. 163. *Eſt in Arcadia Nonacris nominata terræ regio, quæ habet in montibus e ſaxo ſtillantes frigidiſſimos humores. Hæc autem aqua* Στυγὸς ὕδωρ *nominatur*,

neque aliam ullam materiam, quæ non perroderetur a veneno Stygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna [8] Aristotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia revertemur.

Notæ.

quam neque argentum, neque æneum, neque ferreum vas potest sustinere: sed dissilit, & dissipatur. Conservare autem eam & continere nihil aliud potest, nisi mulina ungula. De equina ungula Pausanias id prodit in Arcad. Plutarchus, de asinina, in Alexandro, pag. 707. Vitruvium Rhodiginus non legerat, qui lib. 25. cap. 16. deceptum affinitate vocum, ὄνος & ἡμίονος, Plinium arbitratur.

8. *Aristotelis.*] Qui auctor Antipatro regnum affectanti fuisse perhibebatur, uti Alexandrum eo veneni genere tolleret. Nam ut dictum est lib. 2. sect. 106. aqua hæc *pota illico necat.* Vide Plutarchum loc. cit. & Curtium, lib. 10. Sed rumore id falso jactatum, ac vino potius atque ebrietate periisse Alexandrum, constantior hominum opinio fuit.

NOTÆ ET EMENDATIONES AD LIBRUM XXX. NATURALIS HISTORIÆ C. PLINII SECUNDI.

I. BABYLONIOSQUE *Marmarum,. & Arabantiphocum &c.*] In his portentis nominum recitandis, secuti sumus vetustiorum exemplarium fidem., Reg. Colb. Th. & Chiffl. In libris vulgatis paulo aliter: *Babyloniumque Marmaridum, & Arabem Hippocum, Assyrium vero Zarmocenidam.* Pro *Arabantiphocum*, forte Astrapsychum legi satius fuerit, quem cum Zoroastre, Osthane, & aliis, Laërtius nominat in prooemio, pag. 1. *Sect. 2.*

II. *Thessalas matres.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non ut libri vulgo editi, *Thessalas urbes.* Veneficas enim sagasque intelligit, quarum Thessalia plena olim: adeo ut Thessala & Thessalis simpliciter ponatur pro maga. Lucanus, lib. 6. vers. 451. *Ibid.*

Abducit superos alienis Thessalis oris:
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor.

III. *Apollobechen Coptiten.*] Hæc sincera lectio est codicum Reg. Colb. Th. Chiffl. Depravata vulgatorum, *Apollonicem Captidenem.* Audacior conjectura eruditorum, atque a vestigiis veteris scripturæ alienior, *Apollonidem Horapionem:* qui de religione ac regibus Ægyptiorum, & de exstructione pyramidum multa litteris consignasse legitur apud Theophilum Antioch. lib. 2. ad Autolycum: Ἀπολλωνίδης ὁ καὶ Ὡράπιος ἐπικληθεὶς, ab Horo & Api Ægyptiorum numinibus appellatione deducta. *Ibid.*

IV. *DCLVII. demum anno Urbis.*] Ita Reg. 1. Colb. 3. editique libri omnes. Quæ annorum ratio plane congruit cum nostra Chronographia, hoc est, cum ea quam ceteris operis sui locis Plinius constantissime sequitur, & quam docuit fere Petavius, summus non in eo modo, sed in omni genere scientiæ artifex. Consentiunt Cassiodorus, Fasti Siculi, & Julius obsequens. *Sect. 3.*

V. *Nam eruca brassicæ, ejus contactu cadunt.*] In MSS. vetusto more, *uruca*, pro *eruca*, ut alibi diximus. Ex hoc Plinii loco perperam, ut apparet, intellecto, scripsit Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 95. non erucas cadere contactu ejus vermiculi, qui in Veneris labro invenitur, quæ Plinii mens videtur esse: sed dentes ipsos, qui vitiati sunt, urucæ contactu decidere: quæ sententia, ut dicam quod sentio, huic loco accommodatior videri potest. Prorsus ut in mendo cubare Plinii contextum haud immerito credas, legique oportere, *Nam erucæ brassicæ etiam contactu cadunt*, exigua admodum mutatione voculæ *ejus*, in aliam satis affinem, *etiam.* Verba Marcelli hæc sunt: *Bestiola, quæ brassicæ innascitur, dens vitiosus sæpius confricatus, intra dies paucos ejicitur.* In MSS. tamen omnibus, *ejus* constantissime legitur. *Sect. 8.*

VI. *Si ferventia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur.*] Sic MSS. Reg. Colb. Th. non, ut quidam editi libri, *excusserint.* De ferventibus oris hulceribus Dalecampius hæc accepit, quas ἄφθας Græci vocant: aliena sane a mente *Sect. 9.*

ſcriptoris, quam nos, ut remur, attigimus, interpretatione. Confirmat enim noſtram egregie Q. Serenus, cap. 15. pag. 154.

Ora ambuſta cibo ſanabis lacte canino.

Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 30. *Si ferventia os intus exuſſerint, continuo ſanantur gargarizatione lactis canini.* In jure id vinove ſorbendo id fere contingit, cum calidius juſto eſt. Ut puero illi Plautino, in Mil. act. 3. ſc. 2. v. 20.

P A. *Neque tu bibiſti?* L V. *Dii me perdant, ſi bibi,*
Si bibere potui. P A. *Qui jam?* L V. *Quia enim obſorbui:*
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

Sect. 10. V I I. *Varos adeps gallinaceus cum capa tritus, & ſubactus.*] Tranſtulit incaute Marcellus Empir. hoc medicamentum a varis ad varices, cap. 34. pag. 235. *Varices curat*, inquit, *adeps gallinaceus cum capa trita impoſitus, vel perductus aſſidue.* Non ita Plinius Valer. lib. 3. cap. 41. ubi Plinium noſtrum ſumma fide tranſcripſit.

Sect. XI. V I I I. *Gravedinem invenio finiri, ſi quis nares mulinas oſculetur.*] Ita reſcripſimus, tum ex fide codicum Reg. 2. & Chiffl. tum ex ſcriptorum auctoritate, quos antea retulimus, in Notis & Emend. ad librum 28. num. X V. Prius *murinas* perperam legebatur.

Ibid. I X. *Cochleæ coqui debent illotæ*] In Reg. 1. *inlatæ*. In Reg. 2. *inlotæ*, vetuſto more, pro *illotæ*. Hæc enim ſincera hujus loci ſcriptura eſt: adulterina altera, quam libri omnes editi præ ſe ferunt, *coqui debent in lacte*. Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. de tonſillarum vitio: *Cochleæ*, inquit, *coqui debent inlotæ, deinde conteri, & in paſſo dari potui.* Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102. *Cochleæ, terra tantum excuſſa, inlotæ coquuntur: dehinc tritæ cum paſſo Cretico adverſum faucium moleſtias hauriuntur.*

Sect. 13. X. *Ne ſint alæ hirſutæ.*] In libris hactenus editis, *ne ſint malæ hirſutæ.* Male, reclamantibus M S S. Reg. 1. 2. Colb. & Thuanæo. Notum ſatis *alarum virus*, ut Plinii verbis utar, lib. 31. ſect. 46. cum hircum olent. De his Horatius, Epod. Carm. 12.

An gravis hirſutis cubet hircus in alis.

Sect. 15. X I. *Nec ſilveſtres ſtomacho utiles, alvum ſolvunt.*] Sic Reg. 1. & 2. Colb. Th. In editis, *nec non ſilveſtres ſtomacho inutiles*: Eadem ſententia. In quibuſdam e contrario, *nec non ſilveſtres ſtomacho utiles*, legi aiunt. Male Nam præter auctoritatem exemplarium, quæ diximus, optimæ notæ, ipſa orationis ſeries ei ſcripturæ pugnat: Sequitur enim ſtatim: *Contra marinæ ſtomacho utiliores.* Dioſc. quoque, lib. 2. cap. X I. Καὶ ὁ ταῖς ἀκάνθαις καὶ τοῖς θαμνίσκοις προσκεκολλημένος ἄγριος... ταρακτικός ἐστι κοιλίας καὶ στομάχου, ἐμετοποιός. *Silveſtris vero quæ vepribus frutectiſque adhæreſcit... alvum ſtomachumque turbat, & vomitiones ciet.* Et mox: ὁ θαλάσσιος δὲ εὐστόμαχος, καὶ εὐέκκριτος.

Ibid. X I I. *Laudatiores traduntur quæcumque vivæ.*] Ita Reg. 1. & alii, fruſtra nitente Pintiano, *tritæ* pro *vivæ* inducere. Dioſc. loc. cit. Ζῶσα δὲ ἡ σὰρξ καταποθεῖσα, καὶ Λιβυκοῦ μάλιστα, ἀλγηδόνας στομάχου παύει. *Vivæ cochleæ caro, & maxime Africanæ, devorata, ſtomachi dolores mitigat.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. cujus titulus eſt, *Præcordiorum dolori curando: Proſunt item*, inquit, *vivæ cochleæ ex aceto devoratæ.*

Sect. 17 X I I I. *Poſt hoc jubent eum in pariete dormitorii ejus tectorio includi.*] In libris vulgatis perperam legitur, *tectove includi.* In Chiffl. *tectoriove.* Reg. 2. optime, *tectorio.* Marcellus Empiricus, modo tectorium, modo lutum vocat. Nam cap. 23. pag. 167. *Si quis agnum recens natum*, inquit, *confeſtim manibus divellat, lienemque ejus ubi extraxerit, calidum ſuper lienem dolentis imponat, ac faſcia liget, & dicat aſſidue*, REMEDIO LIENIS FACIO. *Poſtero die ſublatum de corpore ejus parieti cubiculi in quo lienoſus dormire ſolitus eſt, luto prius illito, ut hærere poſſit, imponat: atque ipſum lutum* X X V I I. *ſignaculis ſignet, ad ſingula dicens*, LIENI REMEDIVM FACIO, &c. Et pag. 166. ubi vim pa-

rem & lieni canino adscribit : *Caninus splen*, inquit, *recens supra splenem hominis imponitur : dicente eo qui apponit, remedium se spleni facere : Postea splen intra parietem dormitorii cubiculi, tectorio, id est, capsula inclusus reponitur, & desuper ter novies signatur.* Sed vereor ut tectorii voci quæ vis subesset, probe intellexerit.

X I V. *Araneus, & maxime qui lycos vocatur.*] Hunc Plinius aït lienis vitio mederi. De eo ipso Dioscorides, lib. 2. cap. 68. Ἀράχνη τὸ ζῶον, ὃ λύκον ἔνιοι ἢ λύκον καλοῦσι, συμμαλαχθεῖσα σπληνίῳ, καὶ ἐμπλασθεῖσα εἰς ὀθόνιον, προστεθεῖσα μετώπῳ ἢ κροτάφοις, τριταϊκὰς περιόδους ὑγιάζει. *Araneus, quem raptorem, aut lupum alii nominant, cum emplastro subactus, & linteolo inductus, ac fronti aut temporibus impositus, tertianas febres persanat.* An Plinius hæc eadem raptim cursimque legens, apud eosdem scriptores ex quibus Dioscorides hauserit, ac priore solum parte contentus, Ἀράχνη τὸ ζῶον ὃ λύκον ἔνιοι ἢ λύκον καλοῦσι, συμμαλαχθεῖσα σπληνίῳ, nec progressus ultra, affinitate vocum delusus σπληνίον, quæ vox ibi emplastrum sonat, ἀντὶ τοῦ σπληνός, hoc est, pro splene acceperit, subiit aliquando animum dubitare : ne affirmarem omnino hallucinatum esse, experta ejus reliquo opere fides, in vertendis Græcis, prohibuit. Ibid.

X V. *Jus e gallinaceo iisdem medetur : sed veteris gallinacei vehementius salsum jus alvum ciet.*] Præpostera interpunctione prius legebatur, *sed veteris gallinacei vehementius. Salsum jus alvum ciet.* Nos vero non probatos modo codices, Reg. Colb. & Th. secuti sumus, & Chiffletianum præterea, in quo ejus sententiæ verba ordine paulum immutato sic leguntur : *sed veteris gallinacei salsum jus vehementius alvum ciet.* Verum etiam Dioscoridem ipsum, lib. 2. cap. 53. Ὁ δὲ ζωμὸς τῶν παλαιῶν ἀλεκτρυόνων δίδοται, inquit, πρὸς κάθαρσιν κοιλίας· ἐξελόντας δὲ τὰ ἐντὸς, δεῖ ἀντεμβάλλειν ἅλας, &c. *Ius e vetere gallinaceo datur ad dejiciendam alvum : exemptis porro interaneis in eorum locum sal immittendus,* &c. Sect. 19.

X V I. *Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus. E nido hirundinum glebulam dilutam aqua calida.*] Nihil hac emendatione nostra certius : nihil vulgata hactenus lectione inquinatius. Sic enim libri præ se ferunt : *Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus e nido hirundinum. Gryllum dilutum aqua calida.* Quæ, Deus, immortalis, medicinæ portenta ! Palumborum cinerem e nido hirundinum peti quis vidit ? aut inter medicamenta ex volucribus quæsita, dari gryllo locum quis approbet ? quis quid dilutus sit gryllus, intelligat ? *Dirutum* Chiffl. & Th. exhibent, sed pejore vitio. Emendationis auctores exstitere duo : Marcellus Empir. cap. 26. pag. 176. *Contra calculum*, inquit, *& alias difficultates vesicæ .... glebula de nido hirundinum diluta ex aqua, pota prodest.* Alter, Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Vesicæ & calculo purgando : De nido hirundinis glebula diluta ex aqua calida bibitur.* Et Plinius ipse noster libro sup. sect. 32. ad morsus canis rabiosi *glebulam* commendat *ex hirundinum nido illitam ex* aceto. Sect. 21.

X V I I. *Fel herinacei, cum vespertilionis : & anserinus, cum cerebro, & alumine, & œsypo.*] In libris hactenus vulgatis, *vel herinacei* legebatur : deerantque hæ voces, *& anserinus cum cerebro.* Mendum utrumque sustulimus, ope codicum Reg. Th. & Chiffl. Posterius etiam admonitu Marcelli Empirici, qui magnam operis sui partem ex Plinii verbis ac sententiis concinnavit : Sic enim ille, cap. 31. pag. 222. *Adeps anserinus*, inquit, *cum ejusdem cerebro, & œsypo, & alumine subigitur, & imponitur ani omnibus causis.* Quare & in Pliniano contextu *adeps anserinus* rectius, quam *& anserinus* legas. Sect. 22.

X V I I I. *Cochleæ .... contrita ex aceto : senectus anguium ex aceto, vel cinis ejus.*] In libris hactenus editis : *Cochleæ .... ex aceto, vel cinis ejus* : ceteris, quæ inseruimus, prætermissis. Restituimus ea ope Regii 2. aliorumque codicum : ipsa serie orationis ita postulante : cum sequatur statim, *vel cinis ejus*, quod ad cochleas, de quibus antea, referri nequit. Ibid.

X I X. *Hydrocelicis .... in cibo id sæpius datur. Sicut ad urinæ incontinentiam, caninum adipem cum alumine .... Cochleas Africanas : ... Anserum trium ....*] Præpostera interpunctione perturbata prius omnia sic legebantur. *In cibo id sæpius da-* Ibid.

tur, sicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem &c. Perinde quasi ad urinæ incontinentiam stellio valeret: Hydrocelicis cochleæ, & quæ sequuntur, prodessent. Contra Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. cui titulus, *Incontinentiæ urinæ compescendæ. Anserum etiam trium*, inquit, *ligulæ assæ in cibo sumuntur. Cochleæ Africanæ cum carne sua comburuntur, cinisque earum ex vino bibitur.* Et Marcellus Empir. explanate magis, cap. 26. pag. 124. *Vrinam*, inquit, *continet lac caninum, & adeps ejus cum alumine datus, ita ut sit fabæ magnitudine globulus qui datur. Cinis cochlearum Africanarum exustarum si potetur, urinæ incontinentiam sedat. Anserum trium linguas inassatas si quis ederit, urinæ profluvium non patietur.* Hæc sane omnia prodesse hydrocelicis nemo veterum commemorat. Urinæ incontinentiæ Plinius ipse iterum, lib. 32. sect. 35.

Sect. 23. XX. *Et de miluo affirmant si, ... bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguine cum urtica: vel pennis palumborum, cum primum nascentur, tritis cum urtica. Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur.*] Prius sic legebatur. *Aut si pedes sanguinent.... vel pennis eorum.* In vetustis codd. *si pedes sanguinem*, vel *sanguine*. Emendat Dalecampius, *si pedes sanguine tumeant.* Etiam *sanguinent* defendi putat posse Quintiliani suffragio, pro *sanguine manent.* Convellit ac labefactat ejusmodi conjecturas nostra interpretatio, de milvino sanguine, quo perungi cum urtica trita podagricos pedes, non Plinius solum est auctor, sed & Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246. *Vrtica trita*, inquit, *cum sanguine milvino, aut palumborum permixta: atque ex eo pedes illiti efficaciter sanantur.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. *Adipe viperino, sanguine quoque milui pedes perunguntur.* Mox ubi *vel pennis eorum* libri vulgati exhibent, Dalecampius reponit, *vel pennis ejus*, ut ad miluum spectare id videatur. At quo auctore? Deinde quid verbis proxime sequentibus fiet, *cum primum nascentur: &, Quin & fimus eorum?* Quanto verisimilius est, non *eorum*, sed *palumborum*, ut rescripsimus, legi oportere? audaci sane conjectura, sed utique certa. Sic enim Marcellus Empir. qui vetustissimos & maxime probatos Plinii codices secutus est: *Columbinæ pinnæ*, inquit, *maxime primum nascentes cum urticâ, atque impositæ, podagræ dolores levant.* Nam & ea quæ proxime sequuntur apud Plinium, *Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur*, ad columbos etiam pertinere auctor est idem Marcellus, cap. 34. pag. 234. *Stercus columbinum*, inquit, *vel solum, vel cum ovo tritum, dolentibus articulis illitum prodest.* Quin & ipse Plinius de columbino stercore hoc loco egisse se satis liquido asseverat, cum paulo post subjicit: *Sane qui cinere.... uti malint, sicut fimi columbini cinere* &c.

Ibid. XXI. *Vel glirium crematorum favilla ex oleo.*] Libri omnes editi, *vel gryllorum.* MSS. Reg. 1. *grillum.* Reg. 2. & Chiffl. *grillium.* Nos unius trajectione litterulæ, *glirium* rescribimus, auctore Marcello Empirico, cap. 34. pag. 232. *Glirium*, inquit, *vel soricum, vel vermium terrenorum cinis oleo impositus, pernionibus medetur.*

Sect. 27. XXII. *Cochlearum cinis addito semine lini & urticæ cum melle unctu sanat.*] Ita Reg. 1. In libris vulgatis *inunctos sanat.* In Chiffl. *linctu*, male. Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. *Ad morbum comitialem: Cochlearum cinis addito lini semine & urticæ ex melle illinitur cum sale.*

Sect. 30. XXIII. *Quoniam miserias copia spei delectat, anne aranei, quem lycon vocant, tela cum ipso, in splenio resinæ ceræque imposita .... prosit.*] Hunc locum ita refinximus ex vestigiis codicum Reg. 2. & aliorum. Nam in isto sic legitur. *Quoniam miserias copi spei delectat, anne aranei .... tela cum ipso in spleno resinæ ceræque imposita* &c. In editis hactenus libris mendose, *Quoniam miseria spei delectat, anne aranei .... tela cum ipso specu toto resinæ ceraque imposita* &c.

Sect. 38. XXIV. *Sanguinem sistit .... sevum ex omento pecudum inditum.*] In Reg. 2. *illitum.* At e vetusto exemplari nescio quo refert Dalecampius *ex omni pecude* legi satius fortassis fore. Frustra, vulgatam scripturam non codice modo Regio ceterisque, sed & Marcello Empir. constabiliente, cap. 10. pag. 85. *Sistit sanguinem*, inquit, *sevum ex omento pecoris naribus inlitum.*

XXV. *Item coagulum ex aqua, maxime agninum, ſubductum vel infuſum.*] Ita libri ſane omnes. At quid ſi *ſubactum & infuſum* legas? Legiſſe profecto ſic videntur Marcellus Empir. & Plinius Valer. Ille, cap. 10. pag. 85. *Coagulum agninum ex aqua ſubactum, & infuſum naribus fluentibus mire prodeſt.* Iſte, lib. 1. cap. 26. *Ad profluvium narium: Coagulum agninum mirifice facit, ex aqua ſubactum & infuſum.* *Ibid.*

XXVI. *Gallinacei cerebellum, vel ſanguis, profluvia ex cerebro: item columbinus ob id ſervatus, concretuſque.*] In libris hactenus editis, *vel ſanguinis profluvia.* Male, nam & gallinacei ſanguinem ad eos uſus quoque commendat: quod non auctoritas modo vetuſtiorum codicum, in primis Colb. ſuadet, quem ſecuti ſumus: ſed & orationis ſeries ipſa poſcit: cum ſequatur, *item columbinus.* Nam quod in libris editis legitur *columbinus ſanguis*, ex interpolatorum id officina eſt: cum vocem eam nulli manu exarati codices ibi exhibeant. De ſanguine porro gallinacei id olim exiſtimatum Galenus teſtatur, lib. 10. de facult. ſimp. med. cap. 278. tom. 13. prodeſſe nimirum ad ſanguinis profluvium e membrana cerebri, εἰς τὰς τῶν μηνίγγων αἱμοῤῥαγίας. *Ibid.*

XXVII. *Vulneribus medetur œſypum.*] In Reg. 2. & Chiffl. *Vlceribus.* Apud Plinium Valer. *hyſſopum*, mendoſe. *Sanguini ex vulneribus ſiſtendo: Hyſſopum*, inquit, lib. 3. cap. 21. pro *œſypum*, *cum hordei farina ſive cinere ejus ſparſum prodeſt.* *Ibid.*

XXVIII. *Quoniam tranſgreſſis abortum per os faciat.*] Sic totidem plane apicibus Reg. 1. & 2. cod. In editis hactenus libris perverſe: *tranſgreſſus abortus aſperos faciat.* Plinius ipſe libro 10. ſect. 15. de corvis: *Ore eos parere aut coïre vulgus arbitratur: ideoque gravidas, ſi ederint corvinum ovum, per os partum reddere, atque in totum difficulter parere, ſi tecto inferantur.* *Ibid.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXXI.

Caput I. I. AQUATILIUM sequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem cessante, & per undas fluctusque ac reciprocos æstus, amniumque rapidos cursus improbas exercente vires: nusquam potentia majore, si verum fateri volumus: quippe hoc elementum ceteris omnibus imperat. Terras devorant aquæ, flammas necant, scandunt in sublime, & cælum quoque sibi vindicant, ac nubium obtentu [1] vitalem spiritum strangulant: quæ causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ ceu parum sit in tantam pervenire altitudinem, rapiunt eo secum piscium examina, sæpe etiam lapides: [2] subeuntque, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra nascentium causa fiunt, prorsus mirabili natura, si quis velit reputare ut fruges gignantur, arbores fruticesque vivant, in cælum migrare aquas, animamque etiam herbis vitalem inde deferre: justa confessione, omnes terræ quoque vires aquarum esse beneficii. Quapropter ante omnia ipsarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

Caput II. II. Emicant benigne passimque in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, [1] alibi junctæ, [2] sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui intervallo discernente. Alibi tepidæ ege-

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Vitalem spiritum.*] Aërem. Ipse superius, lib. 2. sect. 43. varias tonitruum causas afferens: *Posse* ait *& repulsu siderum* depressum, qui a terra meaverit, spiritum nube cohibitum tonare, natura strangulante sonitum dum rixetur, edito fragore, cum erumpat.

2. *Subeuntque.*] Ascendunt in sublime. Plinius lib. 2. sect. 63. *Aquæ subeunt in imbres*, &c.

Sect. II. 1. *Alibi junctæ.*] Frigidæ junctæ calidis, tenui discernente intervallo. Vide Notas & Emend. num. I.

2. *Vt in Tarbellis.*] Horum oppidum, ut in Geographicis diximus, lib. 4. Aquæ Augustæ, sive Tarbellicæ, Gallis *Acs*,

lidæque auxilia morborum [a] profitentes, & e cunctis animalium hominum tantum causa erumpentes. [3] Augent numerum Deorum nominibus variis, urbesque condunt, sicut [4] Puteolos in Campania, [5] Statyellas in Liguria, Sextias in Narbonensi provincia. Nusquam tamen largius quam in Baïano sinu, nec pluribus auxiliandi generibus, [6] aliæ sulphuris, aliæ aluminis, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida salsave mixtura. Vapore quoque ipso aliquæ prosunt. Tantaque eis est vis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiam in soliis fervere cogant, [7] quæ in Baïano [8] Posidianæ vocantur, nomine accepto a Claudii Cæsaris liberto. Obsonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipso, quæ [9] Licinii Crassi fuere: mediosque inter fluctus existit aliquid valetudini salutare.

III. Jam generatim nervis prosunt pedibusve, aut coxendicibus, aliæ luxatis, fractisve. Inaniunt alvos. Sanant vulnera. Capiti auribusque privatim medentur: oculis vero [1] Ciceronianæ. Digna memoratu villa est ab Averno lacu Puteolos tendentibus imposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat [2] Cicero Academiam, ab

INTERPRETATIO.

[a] *Profitentes.*] Præ se ferentes.

NOTÆ.

Gasconibus *Dacs* dicitur. Ab aquis calidis eo loco scaturientibus id nomen invenit, In suburbano reliquiæ veteris aquæ ductus: in ipsa urbe in margine fontis aquarum calidarum solia marmorea, Romanæ ibi magnificentiæ vestigia. Vide Oihenartum, in Notitia Vascon. pag. 467.

3. *Augent numerum Deorum.*] Sunt enim Dii marini, Neptunus, Nereus, Oceanus. Sunt Nymphæ, Napææ, Nereïdes, Naïades, aliaque nomina, de quibus Gyraldus, Syntagm. 5.

4. *Puteolos.*] De eo oppido egimus in Geograchicis, lib. 3. sect. 9. Nomen id habet sive a puteorum, quibus is ager abundat, frequentia: sive, ut nonnullorum opinio est, a putore aquarum, & aëris, sulphureo semper vapore gravis. Librum singularem de Balneis Puteolorum, & Baïarum edidit Scipio Mazella Neapolitanus. Baïana balnea laudat Cassiodorus eleganter, lib. 6. Epist. 6.

5. *Statyellas.*] De Aquis Statyellorum, lib. 3. sect. 7. De Aquis Sextiis, eodem libro, sect. 5.

6. *Aliæ sulphuris.*] *Cum aqua in imo* transit *per alumen, aut bitumen, aut sulphur*, ut fuse Vitruvius explicat, lib. 8. cap. 3. pag. 157.

7. *Quæ in Baïano.*] Sic Reg. 1. aliique, optime.

8. *Posidianæ.*] A liberto Claudii, quem Posiden spadonem vocat Suetonius in Claudio, cap. 28. Gruteri inscriptio, pag. 968. C. CLODI... POSIDIS. HELENI.

9. *Licinii Crassi.*] Marci Crassi, Romanorum ditissimi, qui periit in Parthis.

Sect. III. 1. *Ciceronianæ.*] De hoc M. Tullii Ciceronis fonte, Isidorus lib. 13. Orig. cap. 13. *In Italia fons Cicer.* (lege, *Ciceronianus*) *oculorum vulnera curat.* Villam in qua eæ erant, Puteolanum suum Cicero vocitabat: alteram, ad Lucrinum, in collibus sitam, Cumaum suum.

2. *Cicero.*] Libro 5. de Finibus, num. 1. *Constituimus inter nos, ut ambulationem*

exemplo [3] Athenarum, ibi compositis [4] voluminibus ejusdem nominis, in qua & [5] monumenta sibi instauraverat, ceu vero non in toto terrarum orbe fecisset. Hujus in parte prima, exiguo post obitum ipsius, [6] Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi, perquam salubres oculis, celebrati carmine [7] Laureæ Tullii, qui fuit e libertis ejus, [a] [8] ut protinus noscatur etiam ministeriorum haustus ex illa majestate ingenii. Ponam enim ipsum carmen, dignum ubique, & non ibi tantum legi:

Quod tua, Romanæ vindex clarissime linguæ,
　Silva loco melius surgere jussa viret:
Atque Academiæ celebratam nomine villam
　Nunc reparat cultu sub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ,
　Languida quæ infuso lumina rore levant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
　Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Ut, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
　Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

IV. [1] In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem feminarum, & virorum insaniam abolere produntur.

INTERPRETATIO.

a *Ut protinus.*] Ut statim appareat, quantum vel ipsi ministri ac famuli hauserint, ex tantæ majestatis ingenio, *nempe ex Tullio.*

NOTÆ.

postmeridianam conficeremus in Academia, maxime quod is locus ab omni turba id temporis vacuus esset.... Cum autem venissemus in Academiæ non sine causa nobilitata spatia, solitudo erat ea, quam volueramus. Ciceronem imitatus est Hadrianus Imp. teste Spartiano, qui *Tiburtinam villam mire exædificavit: ita ut in ea provinciarum, & locorum celeberrima nomina inscriberet, velut Lyceum, Academiam, Prytaneum.*

3. *Athenarum.*] Fuit enim gymnasii nomen Athenis Academia. Græcis Ἀκαδήμεια, & Ἑκαδήμεια. Vide Stephanum, verbo Ἀκαδήμεια.

4. *Voluminibus.*] Academicarum quæstionum.

5. *Monumenta.*] Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. In editis, *monumentum.*

6. *Antistio Vetere.*] Gessit Consulatum C. Antistius Vetus, cum D. Lælio Balbo, sub Augusto, Urbis anno DCCXLVIII. Exstat ejus perhonorifica mentio in epistolis Ciceronis ad Brutum.

7. *Laureæ Tullii.*] Alterum hujus epigramma exstat, Græce scriptum, in Sappho, lib. 3. Anthol. Græc. cap. 25. Epigr. 64.

8. *Ut protinus... ministeriorum.*] *Ministerium* pro ipsis ministris dici, ut servitia pro servis, tralatitium est. Paulus: *Urbica ministeria dicimus, etiam quæ extra urbem nobis ministrare consueverunt.* Vide Notas & Emendationes num. II.

Sect. IV. 1. *In eadem Campaniæ.*] Isidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. hæc totidem fere verbis. Tacitus, lib 12. Annal. *In tanta mole curarum Claudius valetudine adversa corripitur: refovendisque viribus, mollitie cæli, & salubritate aquarum Sinuessam pergit.* Fuere aquæ illæ in

V. In Ænaria insula, calculosis mederi. [1] Et quæ vocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor millibus passuum: hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia vocatur: & in Venafrano, ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte juxta Taurum montem, auctor est M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat: quod in Æthiopia accidere his, [2] qui e fonte rubro biberint, Ctesias scribit.

VI. [1] Juxta Romam Albulæ aquæ vulneribus medentur: egelidæ hæ: [2] sed Cutiliæ in Sabinis gelidissimæ, [a] suctu quodam corpora

INTERPRETATIO.

[a] *Suctu.*] Exsugere corpora, ac propemodum videntur mordere.

NOTÆ.

Sinuessano litore, ubi turris quam vocant, *Torre de Bagni*, juxta ædem cui nomen est *S. Maria a Caudara.* Vide Camill. Felice, Pellegrin. Campania felice, pag. 135. Hinc Silio Ital. lib. 8. *Sinuessa tepens.*

Sect. V. 1. *Et quæ vocatur Acidula.*] Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag 163. *Item sunt nonnullæ acidæ venæ fontium, uti Campanæ Teano.... aliisque locis pluribus, quæ hanc habent virtutem, uti calculos in vesicis, qui nascuntur in corporibus hominum, potionibus discutiant.* Deinde causas hujusce efficientiæ pluribus investigat. De Teani situ diximus in Geographicis, lib. 3. sect. 9. Exstant etiamnum aquæ illæ, & longe lateque expetuntur ad calculi dolores, in agro Calvensi, juxta castellum vulgo *Francolici* dictum. Holsten. pag. 256.

2. *Qui e fonte rubo.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. 2. Isidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. Ovidius, Metam. vers. 319.

Cui non audita est obscenæ Salmacis unda,
Æthiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate soporem.

E Græcis, Antigonus ex Ctesia, hist. mirab. cap. 165. Sotion in Excerptis, pag. 140. ex eodem: Κτησίας δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ κρήνην ἱστορεῖ τῷ χρώματι κινναβάρει παραπλησίαν· τοὺς δὲ πίνοντας ἀπ' αὐτῆς, παραλλάττειν τὴν διάνοιαν, ὥστε καὶ τὰ κρυφίως πεπραγμένα ὁμολογεῖν. *Ctesias in Æthiopia fontem esse narrat, cujus aqua cinnabaris colorem refert: bibentes vero ex eo mente alienati, ea quæ clam perpetrarunt, eloquuntur.*

Sect. VI. 1. *Juxta Romam Albulæ.*] Harum meminit Strabo, lib. 5. pag. 238. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τούτῳ ὁ Ἀνίων διέξεισι, καὶ τὰ Ἄλβουλα καλούμενα ῥεῖ ὕδατα ψυχρὰ ἐκ πολλῶν πηγῶν, πρὸς ποικίλας νόσους, &c. Hodie *Bagni di Tivoli*, salutares apud urbem Tiburtinam aquæ, quas Anio amnis excipit. Martialis, lib. 1. Epigr. 13.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque sulphureis Albula fumat aquis.

A sulphureis terræ venis lacteum colorem trahunt: inde nomen. Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 157. *In Tiburtina via flumen* (lege *fluens*) *Albula.* Vide & Galenus, lib. 1. de facult. simp. med. cap. 7. Via Appia in Eccl. S. Benedicti reperta inscriptio, quam Reinesius affert, pag. 240. AD. AQVAS. ALBVLAS. Et pag. 193. AQVIS. ALBVLIS. SANCTISSIMIS, &c.

2. *Sed Cutiliæ.*] De Cotiliis aquis ad stomachicos salubribus, vide Cælium Aurel. lib. 3. cap. 1. & 2. in fine. Celsus lib. 4. cap. 5. in dissolutione stomachi, *consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Subcutiliarumque sunt, salutare esse* prodit. Nos de iis egimus lib. 3. sect. 17.

invadunt, ut prope morſus videri poſſit: aptiſſimæ ſtomacho, nervis, univerſo corpori.

VII. [1] Theſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat: item in Arcadia [2] flumen Elatum. Cuſtodit autem fetum [3] Linus fons in eadem Arcadia, abortuſque fieri non patitur. E diverſo [4] in Pyrrhæa flumen, quod Aphrodiſium vocatur, ſteriles facit.

VIII. [1] Lacus Alphion vitiligines tollit. Varro auctor eſt, [2] Titium quendam Prætura functum, marmorei ſigni faciem habuiſſe propter id vitium. [3] Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caſſii Parmenſis ad M. Antonium. Contra, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes vitia ſentiunt. [4] Tungri civitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem, ferruginei ſaporis: quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit: ac poſtremo rubeſcit. [5] Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & vulneribus medentur. [6] Cicero in admirandis poſuit, Reatinis tantum paludibus ungulas jumentorum indurari.

IX. Eudicus in [1] Heſtiæotide fontes duos tradit eſſe, Ceronem,

NOTÆ.

Sect. VII. 1. *Theſpiarum.*] Hoc a Theophraſto mutuatus eſt, lib. 9. hiſt. cap. 20. ut & Athenæus, lib. 2. pag 41. Ἐναχοῦ ὕδωρ γίνεται παιδογόνιον ὡς ἐν Θεσπιαῖς· ἐν Πύῤῥᾳ δὲ ἄγονον. De Theſpiis diximus lib. 4. ſect. 12

2. *Flumen Elatum.*] Ita MSS. omnes. Ἔλαφον Pauſanias vocat, in Arcadicis.

3. *Linus fons*] Reg. 2. *Levius fons.* Iſidoro, lib 13. Orig. cap. 13. *Lechnus.*

4. *In Pyrrhea.*] Sic Reg. 1. In Reg. 2. *in Pyrrha*, ut Athenæus Theophr lib. 2. de cauſis, cap. 8. pag. 242. περὶ τὴν Πυῤῥαίαν. Πυῤῥαία Stephano, μοῖρα Θεσσαλίας, pars eſt Theſſaliæ

Sect. VIII. 1 *Lacus Alphion.*] Sic Reg. 1. aliiſque. Neque is modo lacus, ſed & Alpheus amnis ab hoc effectu ſortitus id nomen videtur, teſte Strabone, lib 8 pag. 347. Vitiligo enim Græcis ἀλφὸς dicitur. Ἀλφοὺς δὲ καὶ λεύκας, inquit ille, de Anigro amne, ſive Minyio, καὶ λειχῆνας ἰᾶται τὸ ἐντεῦθεν λουτρόν· φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἀλφειὸν ἀπὸ τοῦ τὴν ἀλφῶν θεραπείας οὕτω παρωνομάσθαι. Lavacrum Alphei amnis, ſeu fontes, a Plinio intelligi, ſimile veri eſt.

2. *Titium quendam.*] Eumne, quem inter proſcriptos a Triumviris memorat Dio, lib. 48 pag. 375.

3. *Cydnus.*] Egimus de eo, lib. 5. ſect. 22. Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 159. *Trœzeni omnino aliud genus aquæ non reperitur, niſi quod Cibdeli habent: itaque in ea civitate, aut omnes, aut maxima parte ſunt pedibus vitioſi. Ciliciæ vero civitate Tarſo flumen eſt nomine Cydnos, in quo podagrici crura macerantes levantur dolore.*

4. *Tungri civitas.*] Quid civitas nomine intelligi oporteat, alibi diximus: quod nempe nos vulgo Communitatem appellamus. Agit hoc loco de Spadanis aquis, ſalubritate celebratis, *les eauës de Spa.*

5. *Leucogæi.*] Ad Pauſilypum montem, qui nunc quoque *Poſilipo.*

6. *Cicero.*] Ita M S S. omnes. Secutus eſt Tullium Iſidorus, lib. 13. Orig. cap. 13.

Sect. IX. 1. *Heſtiæotide.*] Ἑστιαιῶτις pars eſt Theſſaliæ, quondam Doris nuncupata. Unde alteram appellationem ſor-

ex quo bibentes oves nigras fieri : [2] Nelea, ex quo albas, ex utroque autem varias. Theophrastus in Thuriis [3] Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori.

X. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui e Sybari bibant, nigriores esse, durioresque, & crispo capillo: [1] qui ex Crathi, candidos molliores que, ac porrecta coma. Item in Macedonia [2] qui velint sibi candida nasci, ad Aliacmonem ducere : qui nigra aut fusca ad Axium. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci, & fruges quoque, sicut in Messapiis. [3] At in Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres vivere & conversari. [4] Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus.

XI. [1] In Bœotia [2] ad Trophonium Deum juxta flumen Orchomenon duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter oblivionem affert, [3] inde nominibus inventis.

XII. [1] In Cilicia apud oppidum Cescum rivus fluit [2] Nûs, ex

NOTÆ.

tita sit, disce ex Strabone, lib. 9. pag. 437. Isidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. hoc ipsum referens, pro Hestiæotide Thessaliam dixit.

2. *Nelea, ex quo.*] Vide Notas & Emend. num. III.

3. *Crathim candorem facere.*] Pecori sane, & bubus, esto. At capillis hominum flavum colorem inducit, teste Antigono, hist. mirab. cap. 149. post auctorem libri de mirab. auscult. cum scholiaste Theocriti, Idyll. 15. qui Theophrastum ipsum laudat auctorem, & Nymphodorum: Κράθιδος τὸ ὕδωρ ξανθίζει. Unde *Crathis* fluvius, Vibio Sequestro, pag 33. *confinis Sybari, capillos facit auri coloris.* Ovidius item, lib. 15. Metam. vers. 315.

Crathis, & huic Sybaris nostris conterminus oris,
Electro similes faciunt auroque capillos.

Sect. X. 1. *Qui ex Crathide.*] Strabo, lib. 6. pag. 263. Ὁ δὲ Κράθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν τοὺς λουομένους, &c.

2. *Qui velint sibi candida.*] Pecora scilicet. Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. 25. pag. 872. *In Macedonia quoque, ut ait Theophrastus, est flumen, ad quod qui facere albas oves volunt, adducunt: quod ut diutius potavere, non aliter quam infectæ mutantur.*

3. *At in Lusis.*] Nomen ei loco τὰ Λουσά. Narrat eadem Antigonus Carystius, hist. mirab. cap. 152. Uterque ex auctore libri de mirab. auscult. vel ex Aristotele : a quo & Sotion in Excerptis, pag. 139. Ἐν Λουσοῖς τῆς Ἀρκαδίας φησὶν Ἀριστοτέλης κρήνην τινὰ εἶναι, ἐν ᾗ μῦς χερσαίους γίνεσθαι, καὶ τούτους κολυμβᾶν ἐν ἐκείνῃ τὴν δίαιταν ποιουμένους. *Lusis Arcadiæ fontem esse Aristoteles affirmat, in quo mures terrestres sint, in eodemque natent, & vitam degant.* Apud auctorem libri de mirab auf. cult. Ἐν Κολούσοις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίας &c mendose.

5. *Erythris Aleos amnis.*] *Aleon fluvius*, lib. 5. sect. 31.

Sect. XI. 1. *In Bœotia.*] Refert hoc pariter Isidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. De Orchomeno lacu diximus, lib. 16. sect. 66.

2. *Ad Trophonium Deum.*] Ad Trophonii fanum, juxta Lebadiam : de quo multa Mythologi.

3. *Inde nominibus.*] Alteri Μνημοσύνης, hoc est, memoriæ : alteri Λήθης, hoc est, oblivionis, appellatione data. Vide Pausan. in Bœot.

Sect. XII. 1. *In Cilicia.*] Inde parœmia, Κέσκον οἰκεῖς, in stolidos hebetesque jaci solita, nempe εἰρωνικῶς. Zenobius, Centur. 4. Proverb. 51. Κέσκον οἰκεῖς. Πόλις Παμφυλίας ἀνοήτων. Ὅθεν καὶ παροιμία γέγονε, Πόλις Κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα, ἐπὶ τῶν νοῦν μὴ ἐχόντων. Vide Hesychium & Suidam.

2. *Nûs.*] Νοῦς, quæ vox Græcis men-

quo bibentium subtiliores sensus fieri M. Varro tradit. [3] At in Cea insula fontem esse, quo hebetes fiant : [4] Zamæ in Africa, quo canoræ voces.

XIII. [1] Vinum in tædium venire his qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus : Theopompus, inebriari fontibus iis [2] quos diximus. [3] Mucianus Andri e fonte Liberi patris, statis diebus septenis ejus Dei vinum fluere, si auferatur a conspectu templi, sapore in aquam transeunte.

XIV. [1] Polycritus explere olei vicem juxta Solos Ciliciæ fontem. [2] Theophrastus hoc idem fieri in Æthiopia ejusdem nominis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem esse, [3] cujus aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. [4] Theopompus in Scotussa lacum esse dicit, qui vulneribus medetur.

NOTÆ.

tem, sensum, intelligentiam, ingenium, astutiamque significat, facto scilicet ex re nomine.

3. *At in Cea.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

4. *Zamæ.*] A Vitruvio istud acceptum, lib. 8. cap. 4. pag. 166. Causam ejus rei Agricola putat esse, quod eæ aquæ infectæ sint sandaraca, quæ vocem purgat : libro 2. de natura eorum quæ effluunt e terra, pag. 113. De Zamæ situ diximus lib. 5. sect. 4.

Sect. XIII. 1. *Vinum in tædium.*] Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 164. *In Arcadia vero civitas est non ignota Clitori, in cujus agris est spelunca profluens aqua, quam qui biberint, fiunt abstemii.* Vitruvium Plinius, Plinium Isidorus sequitur, lib. 13. Orig. cap. 13. Non lacum, sed fontem Clitorium vocant Athenæus, lib. 2. pag. 43. Sotion in Excerptis, pag. 139. Παρὰ Κλειτορίοις Ἰσίγονός φησιν εἶναι κρήνην, ἧς ὅταν τις τοῦ ὕδατος πίῃ, τοῦ οἴνου τὴν ὀσμὴν οὐ φέρει. *Isigonus fontem esse in Clitoriis scribit, cujus aquam si quis biberit, vini odorem ferre non possit.* Ovidius, lib. 15. Metam. vers. 322. & Vibius Sequester, pag. 339. Vide Notas & Emend. num. V.

3. *Quos diximus.*] Libro 2. sect. 106. *Lyncestis aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno.*

3. *Mucianus.*] Dictum id jam superius, lib. 2. sect. 106.

Sect. XIV. 1. *Polycritus.*] Vide quæ diximus in Auctorum indice. Refert hæc quoque Vitruvius, lib. 8. cap 3. pag. 159. *Alii, inquit, per pingues terræ venas profluentes, uncti oleo erumpunt : uti Solis, quod oppidum est Ciliciæ, flumen nomine Liparis, in quo natantes aut lavantes, ab ipsa aqua unguntur. Similiter Æthiopiæ lacus est, qui unctos homines efficit, qui in eo nataverint : & in India, qui sereno cælo emittit olei magnam multitudinem.* Vide & Isidorum, lib. 13. Orig. cap. 13. Plures alios fontes, qui quasi oleo perfusi niteant, ut in eis natantium sive lavantium corpora uncta oleo videantur esse, Cæsius recenset, lib. 1. de Mineral. cap. 6. sect. XI. pag. 95.

2. *Theophrastus.*] Post Herodotum, laudatum a Sotione in Excerptis, pag. 140.

3. *Cujus aqua lucernæ ardeant.*] Reg. 1. *lucernæ luceant.* Reg. 2. & Chiffl. *cujus aqua luceat.*

4. *Theopompus.*] Sotion, in Excerptis, pag. 139. Περὶ Σκότουσαν τῆς Θεσσαλίας, κρηνίδιόν ἐστι μικρὸν, ὃ τὰ ἕλκη πάντα θεραπεύει καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, &c. *Juxta Scotusam Thessaliæ fons est exiguus, qui omnibus animantium vulneribus medetur.* Glutinandi vim inesse ei addit idem ex Isigono. Quæ totidem verbis habet etiam auctor libri de Mirab. Auscult.

XV. [1] Juba in Trogodytis lacum, insanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum salsumque, ac deinde dulcem, totiesque etiam noctu, scatentem albis serpentibus vicenûm cubitorum. Idem in Arabia fontem exsilire tanta vi, ut nulla mora pondus impactum respuat.

XVI. Theophrastus [1] Marsyæ fontem in Phrygia ad Celænarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes, Clæon & Gelon, [2] ab effectu Græcorum nominum dicti. [3] Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mucianus credit.

XVII. Cranone est fons calidus citra summum fervorem, qui in vinum additus, triduo calorem potionis custodit in vasis. [2] Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo fervet. Circa margines vero pumicem faciunt aquæ.

XVIII. Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ majora esse miracula: quanquam [1] inter initia operis abunde multa retulimus. [2] Ctesias tradit Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. [3] Cælius apud nos in Averno aït etiam folia subsidere: [4] Varro, aves, quæ advolave-

Notæ.

Sect. XV. 1. *Juba in Trogodytis.*] Qui & Troglodytæ appellati sunt. Isidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. *In Troglodytis lacus est: ter in die fit amarus, & deinde toties dulcis.*

Sect. XVI. 1. *Marsyæ fontem.*] Isidorus loc. cit. quanquam errore gemino, & Marsidæ fontem vocat, & saxa generare, non egerere, prodit.

2. *Ab effectu.*] Ἀπὸ τοῦ κλαίειν καὶ γελᾷν, quod fletum ille, iste risum moveat.

3. *Cyzici.*] Isidorus, loc. cit.

Sect. XVII. 1. *Cranone.*] Sic Athenæi epitomator, lib. 2. pag. 42.

2. *Sunt & Mattiaci.*] Mattiacas aquas laudat & Ammianus, lib. 29. pag. 397. Nunc ibi oppidulum est Visebada, *Vuisbad*, in ditione Moguntina, Moguntiam inter, & Francofurtum, in Veteravia. Vide Agricolam, lib. 1. de natura eorum quæ effluunt ex terra, pag. 102.

Sect. XVIII. 1. *Inter initia operis.*] Libro 2. sect 106.

2. *Ctesias tradit Siden.*] Idem habet & Antigonus Carystius, cap. 161. pag. 184. Sotion paulo aliter in Excerptis, pag. 138. Κρήνη ἐν Ἰνδοῖς ἣ τοὺς κολυμβῶντας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκβάλλει ὡς ἀπ' ὀργάνου, ὡς ἱστορεῖ Κτησίας. *Fons est apud Indos, qui natantes non secus atque instrumento quodam in terram ejaculatur, ut auctor est Ctesias.* Plinium transcripsit ad verbum Isidorus, lib. 13. cap. 13.

3. *Cælius apud nos.*] Et Sotion in Excerptis, pag. 141. Ἄορνός ἐστι λίμνη ἐν Ἰταλίᾳ περὶ Κύμας, εἰς ἣν τὰ ἐκ τῆς περικειμένης ὕλης ἐμπίπτοντα φύλλα καὶ κάρφη, ἀφανῆ γίνεται, βυθιζόμενα παραχρῆμα. *Avernus Italiæ lacus est circa Cumas, in quo folia atque festucæ ex circumjacente silva decidentes, statim submerguntur.*

4. *Varro, aves.*] Secutus videlicet fabulas poëtarum: quod & Maronem fecisse, lib. 6. Æneïd. v. 239. minime mirum: ubi de spelunca lacui proxima:

> *Quam super haud ullæ poterant impune volantes*
> *Tendere iter pennis: talis se se halitus atris*
> *Faucibus effundens supera ad convexa ferebat:*
> *Unde locum Graii dixerunt nomine Avernum.*

Avernus, quasi ἄορνος, ab α privativo, & ὄρνις *avis.* Ridet hanc fabulam Strabo, lib. 5. pag. 244.

rint, emori. [5] Contra in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: [6] Item in Siciliæ fonte Phinthia, ut Apion tradit: & in Medorum lacu puteoque Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca vicina, portendens aliquid: mirumque quod cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi vero eventum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Bryazum alluit [7] (hoc & templo & Deo nomen) [8] cujus gurgitem perjuri negantur pati, velut flammam urentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in auguriis habentur. Tres ſunt, octonis pedibus diſtantes. [10] In unum alveum coëunt vaſto ſinguli amne. Siccantur duodecim diebus, aliquando vicenis, citra ſuſpicionem ullam aquæ, cum ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. [a] Dirum eſt, non profluere eos aſpicere volentibus: ſicut proxime [11] Lartio Licinio legato poſt Præturam: [12] poſt ſeptem enim dies occidit. [13] In Judæa rivus ſabbatis omnibus ſiccatur.

INTERPRETATIO.

a *Dirum.*] Diri ominis.

NOTÆ.

5. *Contra in Africa lacu.*] Ut in Aſphaltite Judææ, de quo diximus lib. 5. ſect. 15. Legit hunc locum aliter Iſidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. *Contra in Alce lacu per Porcidamum omnia fluitant, nihil mergitur.* Noſtri codices M S S. editis ſuffragantur.

6. *Item in Sicilia fonte.*] De quo haud dubie Seneca, quanquam tacito nomine, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 25. pag. 873. *Erat in Sicilia, eſt adhuc in Syria ſtagnum, in quo natant lateres, & mergi projecta non poſſunt,* &c.

7. *Hoc & templo & Deo nomen.*] Credo etiam & amni fuiſſe: Nam Bryazon inter Bithyniæ amnes in Geographicis appellatur, lib. 5. ſect. 43.

8. *Cujus gurgitem.*] Vide Notas & Emend. num. V I.

6. *Tamarici.*] De horum ſitu diximus, lib. 4. ſect. 34.

10. *In unum alveum.*] Vide Notas & Emend. num. V I I.

11. *Lartio Licinio.*] Egimus de eo, lib. 19. ſect. X I.

12. *Poſt ſeptem enim.*] Vide notas & Emend. num. V I I I.

13. *In Judæa.*] Iſidorus pariter lib. 13. Orig. cap. 13. & Elias Thiſbites Judæus in Lexico. *Sambation. Nomen eſt fluvii, de quo dicunt, quod per ſingulos dies hebdomadis tanto impetu currat, dempto ſabbato, ut lapides magnos moveat, neque poſſibile ut quis tranſeat. Cujus hanc ferunt eſſe cauſam, decem tribus illic captivas detineri, ut non poſſint exire inde nec ſabbato, ne violent iſtud. Et Rambam,* (hoc eſt, Rabbi Moſes Ben Maïemon,) *ſcripſit hunc eſſe fluvium Gozam..... Ceterum ſapientes vocarunt eum Sabbaton, ab eo quod ceſſat, ſive quieſcat in ſabbato.* Vide Cardanum, lib. 2. de ſubtil. Joſephum nihil moror, qui diverſuſa Plinio ceteriſque abit, lib. 7. bell. Jud. cap. 24. ac ſex diebus integris ſiccari, fluere tantum ſeptimo aſſeverat. Holſtenius, in epiſt. de Sabbathio flumine, Eleutherum flumen eſſe putat, de quo lib. 5. ſect. 17. aut rivulum certe quem Eleutherus amnis influentem exceperit. Defeciſſe autem, ſive ipſum fluvium, ſive potius miraculum illud jam ante multa ſæcula, ac fortaſſe ſtatim poſt Hieroſolymam exciſam, id indicio eſt, quod nemo recentiorum ejus tanquam ſibi viſi meminerit.

XIX.

XIX. E diverso miracula alia dira. [1] Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibis: quod & circa Danubii exortum audivi, donec veniatur ad fontem alveo appositum, ubi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput ejus amnis intelligit fama. Hoc idem & in Lydia in stagno nympharum tradunt. [2] In Achaïa ad Pheneum aqua profluit e saxis, Styx appellatur, quæ illico necat, [3] ut diximus. Sed esse pisces parvos in ea tradit Theophrastus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia [4] apud Cychros dicit: [5] Lycus in Leontinis tertio die, quam quis biberit. Varro ad Soracten in fonte, cujus sit latitudo quatuor pedum: Sole oriente eum exundare ferventi similem, aves quæ degustaverint, juxta mortuas jacere. Namque & hæc insidiosa conditio est, quod quædam etiam blandiuntur aspectu, [6] ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate. Hanc putant nimio frigore esse noxiam, utpote cum profluens ipsa lapidescat. [7] Aliter circa Thessalica Tempe, quoniam visus omnibus terrori est: traduntque etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit ([8] ut indicavimus) brevi spatio: [9] mirumque, siliqua silvestris amplecti radicibus fontem eum dicitur, semper florens purpura. Et quædam sui generis herba in labris fontis viret. [10] In Macedonia, non procul Euripidis poëtæ sepulcro, duo rivi confluunt, alter saluberrimi potus, alter mortiferi.

NOTÆ.

Sect. XIX. 1. *Ctesias.*] Et Antigonus similiter, hist. mirab. cap. 181.

2. *In Achaïa.*] Ita Reg. 2. & Isidor. lib. 13. Orig. cap. 13. In Chifflet. *Inachia.* In editis, *in Arcadia:* supervacua emendatione. Est enim Nonacris Arcadiæ, ubi Styx a Vitruvio collocatur, lib. 8. cap. 3. pag. 163. proxima Pheneo, qui Achaïæ amnis est: atque adeo eadem Stygis aqua, & quæ ad Pheneum, & quæ ad Nonacrim sita. Vide Pausan. in Arcad. Antigon. hist. mirab. cap. 174 Strabonem, lib. 8. sub finem, aliosque.

3. *Vt diximus.*] Libro 2. sect. 106. & lib. 30. sect. ult.

4. *Apud Cychros.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

5. *Lycus.*] Lycus historicus, de quo nos in Auctorum indice.

6. *Vt ad Nonacrin.*] Vide quæ ex Seneca retulimus lib. 2. sect. 106.

7. *Aliter circa.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. 20. pag. 872. *Est autem noxia aqua in Thessalia circa Tempe, quam & fera & pecus omne devitat: per ferrum & æs exit: tanta vis illi inest etiam dura molliendi,* &c. De Orco amne Plinius agit hoc loco, de quo nos plura lib. 4. sect. 15.

8. *Vt indicavimus.*] Libro 4. sect. 15. sub finem.

9. *Mirumque.*] Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 163. *In Thessalia fons est profluens, in quo fonte nec pecus ullum gustat, nec bestiarum genus ullum propius accedit: ad quem fontem proxime est arbor florens purpureo flore.* Quid siliquæ nomine intelligi oporteat, vide lib. 13. sect. 16. & lib. 15. sect. 26.

10. *In Macedonia.*] Ex Vitruvio, loc. cit. *Non minus in Macedonia, quo loci sepultus est Euripides, dextra ac sinistra monumenti, advenientes duo rivi concurrunt in unum: accumbentes viatores pransitare solent, propter aquæ bonitatem:*

XX. In Perperenis fons est, [1] quamcumque rigat, lapideam faciens terram: item calidæ aquæ [2] in Eubœæ Delio. Nam qua cadit rivus, saxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis dejectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In Colossis flumen est, quo lateres conjecti, lapides extrahuntur. [a] In Scyretico metallo arbores quæcumque flumine alluuntur, saxa fiunt cum ramis. Destillantes quoque guttæ in lapides durescunt in antris Coryciis: nam Miezæ in Macedonia, etiam pendentes in ipsis cameris: at in Coryco, cum cecidere. In quibusdam speluncis utroque modo, [3] columnasque faciunt, ut in Phausia [4] Chersonesi Rhodiorum in antro magno, etiam discolori aspectu. [5] Et hactenus contenti simus exemplis.

Cap. III. XXI. Quæritur inter Medicos, cujus generis aquæ sint utilissimæ. [1] Stagnantes pigrasque merito damnant, utiliores quæ profluunt existimantes: cursu enim percussuque ipso extenuari atque proficere. Eoque miror, cisternarum ab aliquibus maxime probari. [2] Sed hi ra-

Interpretatio.

a *In Scyretico.*] In metallicis fodinis insulæ Scyri.

Notæ.

ad rivum autem, qui est in altera parte monumenti, nemo accedit, quod mortiferam aquam dicitur habere. Euripedem a canibus discerptum ad Bormiscum Macedoniæ oppidum, Stephanus prodit.

Sect. XX. 1. *Quamcumque rigat.*] Sic optime Reg. 1. cod.

2. *In Eubœa Delio.*] Reg. 1. *debio.* Reg. 2. *In Eubœa eadem perna qua cadit* &c. Conjiciebat Salmasius in Solin. pag. 177. in Eubœa Dio, est enim Δῖον Eubœæ oppidum: additque situm illud fuisse haud procul Ædepso: in quo haud leve σφάλμα prodit, Geographicæque rei ἀπειρίαν.

3. *Columnasque.*] Auctor libri de mirab. Auscult. similis speluncæ meminit: Σπήλαιον ὃ καλεῖται γλαφυρὸν· ἐν ᾧ τούτῳ κίονες πεπήγασιν ἀπό τινων σταλαγμῶν.

4. *Chersonesi.*] Est hæc Chersonesus in Caria, Rhodo adversa, ubi Cnidus oppidum extrema ejus obtinet. Meminit ejus Seneca, laudandus a nobis sect. 30.

5. *Et hactenus.*] Exempla plura multo collegit Cæsius, lib. 1. de mineral. cap. 6. sect. 10. pag. 104.

Sect. XXI. 1. *Stagnantes.*] Columella, lib. 1. cap. 5. *Deterrima* aqua *palustris, quæ pigro lapsu repit. Pestilens, quæ in palude semper consistit. Hic idem tamen humor, quamvis nocentis natura, temporibus tamen hiemis edomitus imbribus mitescit: ex quo cælestis aqua maxime salubris intelligitur, quod etiam venenati liquoris aluit perniciem:* &c.

2. *Sed hi.*] Praxagoras scilicet Cous Medicus antiquissimus, teste Athenæo, lib. 2. pag. 46. Athenæus ipse, lib. 2. pag. 42. aliique. E Latinis Celsus, lib. 2. cap. 18. *Aqua levissima pluvialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo: Post hæc, ex nive, aut glacie. Gravior his, ex lacu: gravissima ex palude.* Columella, lib. 1. cap. 5. *Vastæ cisternæ hominibus, piscinæque pecoribus instruantur, colligendæ aquæ tandem pluviali, quæ salubritati corporis est accommodatissima: sed ea sic habetur eximia, si fictilibus tubis in contectam cisternam deducatur.* Hippocrates, lib. de aëre, & aquis, cap. 4. pag. 197. tom. 6. operum Galeni: Τῶν ὑδάτων κουφότατα τὰ ὄμβρια, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμπρότατα, καὶ λεπτότατα.

tionem afferunt, quoniam leviſſima ſit imbrium aqua, ut quæ ſubire potuerit ac pendere in aëre. Ideo & nives præferunt imbribus, nivibuſque etiam glaciem, [a] [3] velut affinium coacta ſubtilitate. Leviora enim hæc eſſe, & glaciem multo leviorem aqua. Horum ſententiam refelli intereſt vitæ. In primis enim levitas illa deprehendi aliter, quam ſenſu, vix poteſt, [4] nullo pæne momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec levitatis in pluvia aqua argumentum eſt ſubiſſe eam in cælum, [5] cum etiam lapides ſubire appareat, cadenſque inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluviæ aquæ ſordium ineſſe plurimum ſentiatur, citiſſimeque ideo [6] calefiat aqua pluvia. Nivem quidem glaciemque ſubtiliſſimum elementi ejus videri miror, [7] appoſito grandinum argumento, e quibus peſtilentiſſimum potum eſſe convenit. [8] Nec vero pauci inter ipſos e contrario ex gelu ac ni-

INTERPRETATIO.

[a] *Velut.*] Velut ad extremum redacta ſubtilitate aquæ, *in glacie ac nive, ita ut major alibi eſſe non poſſit.*

NOTÆ.

3. *Velut affinium.*] Reg. 1. *ad infinitum.* Reg. 2. *velut ad finitum.* Satius legi *adfinium*, vel ut nunc vulgo ſcribimus, *affinium?* Ut ſit ſententia, perfici veluti gradibus quibuſdam ſubtilitatem aquæ: ut ſit in nive major, quam in imbribus: in glacie, quam in nive: quamquam ſunt iſta tria cognata inter ſe & affinia. Sic paulo poſt Plinius hac ſect. *cognatis & nivis cauſis.*

4. *Nullo pæne momento.*] Adverſatur huic placito vulgi ſententia. Et Athenæus, lib. 2. pag. 43. aquam Pirenes in Acrocorintho fontis appenſam tradit, reliquis omnibus totius Helladis leviorem fuiſſe deprehenſam. Inſcriptio vetus apud Gruterum, pag. 178. IMP. DIOCLETIANVS. C. AVG. PIVS. FELIX. PLVRIMIS. OPERIBVS. IN. COLLE. HOC. EXCAVATO. SAXO. QVAESITAM. AQVAM. IVGI. PROFLVVIO. EX. TOFO. HIC. SCATENTEM. INVENIT. MAR. SALVBRIOREM. TIBER. LEVIOREM. (hoc eſt, ut remur, *marina ſalubriorem, Tiberi leviorem.*) CVRANDIS. AEGRITVDINIBVS. STATERA. IVDICATAM. &c. Senecam vide lib. 3. Natur. quæſt. cap. 2 Eraſiſtratum tamen Medicum antiquiſſimum ſequitur Plinius, ut mox dicemus.

5. *Cum etiam lapides.*] Vi venti ac turbinis arreptos in ſublime, ut dictum eſt lib. 2. ſect. 38.

6. *Calefiat.*] Igne ſubjecto.

7. *Appoſito.*] Si quanta maxima ſubtilitas eſſe aquæ poteſt, inquit, tanta eſt in glacie ac nive, eandem eſſe & grandinis conditionem oporteret: cum nihilominus peſtilentem aquæ grandineæ potum eſſe, vitæ uſus edoceat.

8. *Nec vero pauci.*] Horum princeps Hippocrates, lib. de aëre & aquis, cap. 4. pag. 199. tom. 6. operum Galeni: Τὰ δὲ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ..... πονηρὰ πάντα .... τὸ μὲν αὐτέου λαμπρὸν, καὶ κοῦφον, καὶ γλυκὺ, ἐκκρίνεται καὶ ἀφανίζεται· τὸ δὲ θολωδέστατον, καὶ σταθμωδέστατον, λείπεται. *Quæ vero aquæ ex nive aut glacie fiunt, omnes pravæ: nam quod in ipſis & clarum, & leve, & dulce eſt, excernitur & evaneſcit: quod vero turbidiſſimum, & ponderoſiſſimum, relinquitur.* Galenus item, Comm. 5. in Aphor. 24. pag. 209. tom. 9. Habet in eam rem multa elegantiæ pleniſſima Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. cap. ult.

vibus insaluberrimos potus prædicant, quoniam exactum sit inde, quod tenuissimum fuerit. [9] Minui certe liquorem omnem congelatione deprehenditur, & [10] rore nimio scabiem fieri, [11] pruina uredinem, [b] cognatis & nivis causis. [12] Pluvias quidem aquas celerrime putrescere convenit, minimeque durare in navigatione. Epigenes autem, aquam quæ septies putrefacta purgata sit, perhibet amplius non putrescere. Nam cisternas etiam Medici confitentur inutiles, alvo duritias facientes, [13] faucibusque: etiam limi non aliis inesse plus, [14] aut animalium quæ faciunt tædium, confitendum habent. [15] Nec statim amnium utilissimas esse, sicuti nec torrentium ullius, lacusque plurimos salubres maxime. Quædam igitur & hujus generis aptissimæ aliæ alibi. [16] Parthorum reges ex Choaspe & Eulæo tantum bibunt: & eæ quamvis in longinqua comitatur illos. Et horum placere potum, non quia sint amnes, apparet: quoniam nec e Tigri, nec Euphrate, nec e multis aliis bibunt.

XXII. Limus aquarum vitium est: si tamen idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur: sicuti frigoris, [1] tineas in

INTERPRETATIO.

b *Cognatis.*] Cum sint causæ affines, quæ nivem *& qua rorem ac pruinam gignunt.*

NOTÆ.

9. *Minui certe . . . deprehenditur.*] Nempe cum solvitur, & liquescit: quo argumento efficitur, exspirasse & evanuisse id quod erat in aqua levissimum: quod gravissimum, id solum superesse. Hippocr. loc. cit. Plinius ipse inter confessa ponit, lib. 2. sect. 61. *Gelando liquorem minui, solutaque glacie non eundem inveniri modum.*

10. *Rore nimio scabiem.*] Rubiginem. Plinius, lib. 17. sect. 44. *Caleste frugum vinearumque malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hac in roscido tractu.* Vide & lib. 18. sect. 68.

11. *Pruina uredinem.*] Pruina est quæ lapsa persidet ac gelat, nec fit nisi immoto aëre ac sereno. *Gelée blanche.* A perurendo dicta, quod fruges & virgulta perurit: unde is morbus herbarum & fruticum *uredo* dictus: *Brulure.*

12. *Pluvias quidem aquas.*] Hippocrates, loc. cit. pag. 198. A quo dissidere Celsus videtur, lib. 2. cap. 30. dum inter ea quæ alvum adstringunt, *aquam duram* censet, *id est, eam qua tarde putrescit, ideoque pluviam potissimum.*

13. *Faucibusque.*] Faucium duritiæ, malum tonsillis & glandulis affine, cognatumque.

14. *Aut animalium.*] Vermiculorum ex aquæ putredine nascentium.

15. *Nec statim amnium.*] Hæc fere totidem verbis, allatis præterea hujus placiti causis, Hippocr. loc. cit. cap. 5.

16. *Parthorum reges.*] Solinus, cap. 38. pag. 68. a Plinio: Plinius, aliique ab Herodoto, lib. 1. Clio, num. 188. pag. 178. Ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ . . . τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεύς, &c. Leviorem ceteris Eulæi amnis aquam decima quinta parte esse, animadversum aïunt. Negat Athenæus, lib. 2. pag. 46. ex pondere æstimatam.

Sect. XXII. 1. *Tineas in fonte.*] MSS. Reg. 1. & 2. *tænias*, quæ vox vermiculos sonat, ut sæpe diximus.

fonte gigni. Ante omnia autem damnantur amaræ: [2] & quæ, cum ſorbentur, ſtatim implent: quod evenit Trœzene. Nam nitroſas atque [a] [3] ſalmacidas in deſertis Rubrum mare petentes, [4] addita polenta, utiles intra duas horas faciunt, ipſaque veſcuntur polenta. [5] Damnantur in primis fontes, qui cœnum faciunt, quique malum colorem bibentibus: [b] refert & ſi vaſa ærea inficiunt, [7] aut ſi legumina tarde percoquunt, ſi liquatæ leniter terram relinquunt, decoctæque craſſis obducunt vaſa cruſtis. Eſt etiamnum vitium non fœtidæ modo, verum omnino quidquam reſipientis, jucundum ſit illud licet gratumque, & ut ſæpe, ad viciniam lactis accedens. [8] Aquam ſalubrem aëri quam ſimillimam eſſe oportet. [9] Unus in toto orbe traditur fons aquæ jucunde olentis in Meſopotamia, Chabura. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Juno perfuſa ſit. De cetero aquarum ſalubrium ſapor odorve nullus eſſe debet.

XXIII. [1] Quidam ſtatera judicant de ſalubritate, fruſtrante dili-

INTERPRETATIO.

a *Salmacidas.*] Acidas ſimul atque ſalſas.

b *Refert.*] Intereſt etiam plurimum, ut in vaſe æreo maculam non faciat, & legumina cito coquat.

NOTÆ.

2. *Et quæ cum ſorbentur.*] Vide Notas & Emendationes, num. X.

3. *Salmacidas.*] Legitur hæc vox etiam apud Plinium Valer. Salmaſium, Reineſiumque nil moror, qui ſalinacidas legi volunt: perinde ac ſi non eadem vis foret & vocis iſtius *ſalmacidas*, quæ eſſe poteſt alterius, *ſalinacidas*. Nam & ſalmentum pro ſalſamento dixiſſe veteres, ex Joan. de Janua ſcimus. Sed & Gloſſæ Philoxeni ſalmacidum retinent. *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. *Salmacidum*, ἁλμυρόν. *Salmacidus*, ἁλμυρὸς, ἁλώδης. Et priore parte: Ἁλμυρὸς, *ſalmacidus*, *ſalſus*, Ἁλμυρὸν, *ſalmacidum* &c.

4. *Addita polenta.*] Paxamus in Geopon. lib. 2. cap. 4. pag. 35. aquarum vitium emendari ſuadet, hordeo contuſo in aquas injecto, quod in linteolo prius illigatum: ἢ κριθὰς κόψαντες, καὶ εἰς ῥάκος ἐνδήσαντες, καταθώμεθα ἐν τοῖς ὕδασι.

5. *Damnantur.*] Hæc ſunt petita ex Vitruvio, lib. 8. cap. 5. pag. 167. Conſentit & Galen. tom. 9. Comment. 5. in Aphor. pag. 211.

6. *Refert & ſi vaſa.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

7. *Aut ſi legumina.*] Palladius, lib. 9. in Auguſto, tit. 10. pag. 137. *Aquam vero novam ſic probabis.... Decocta æneo vaſculo, ſi arenam vel limum non relinquit in fundo, utilis erit: Item ſi legumina cito valebit excoquere, vel ſi colore pellucido, carens muſco*, &c. Præivit Plinio Palladioque Celſus, inferius a nobis laudandus.

8. *Aquam... aëri quam ſimillimam.*] Nempe ut ſit æque ſaporis omnis omnino expers, atque aërem eſſe neceſſe eſt, ut ne ſit noxius. Plinius, lib. 15. ſect. 32. *Sentiri quidem aquæ ſaporem ullum ſuccumve, vitium eſt.... odor ipſe nullus eſt aquis: aut ſi ſentitur, omnino vitium eſt.*

9. *Unus in toto orbe.*] Adde & puteum Mothonæ in Peloponneſo, aquæ Cyzicenum unguentum reſipientis, cujus Pauſanias meminit, in Meſſeniacis, circa finem. Item Athenæus, lib. 4. pag. 284.

Sect. XXIII. 1. *Quidam ſtatera.*] Hæc Plinius ex Eraſiſtrato, qui apud

gentia, quando perrarum est, ut levior sit aliqua. [2] Certior subtilitas, inter pares meliorem esse, quæ calefiat refrigereturque celerius. [a] Quin & haustam vasis, [3] ne manus pendeant, depositisque in humum, tepescere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis constare video: sed his, quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit, & illa tenuitas colante terra.

Salubritati hæc satis sunt. [b] Frigori & opacitas necessaria, utque cælum videant. Super omnia observatio una, eadem & ad perennitatem pertinet, [4] ut illa vado exsiliat vena, non e lateribus. Nam ut tactu gelida sit, etiam arte contingit: si etiam [5] expressa in altum, aut e sublimi dejecta, [6] verberatu corripiat aëra. In natando quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. [7] Neronis principis inventum est, decoquere aquam, vitroque demissam in nives refrige-

INTERPRETATIO.

[a] *Quin &c.*] Quin & e vase *in quo sit decocta*, haustam *minoribus* vasis aquam, ... iisque humi depositis, tepescere *statim* affirmant.

[b] *Frigori.*] Ut frigida sit aqua, præterea necessaria est opacitas.

NOTÆ.

Athen. lib. 2. pag. 46. inconsideratos esse fallique eos tradit, qui statera bonitatem aquarum exquirunt: *quoniam*, inquit, *si aqua ex Amphiarai fonte, quæ saluberrima est, cum aqua Eretria vitiosa componitur, nullum profecto ponderis discrimen intercedit*, ὅπως οὐδ' ἥτις ἐστὶ διαφορὰ κατὰ τὸν σταθμόν. Vide vetustam inscriptionem Diocletiani Aug. superius a nobis allatam, sect. 21.

2. *Certior subtilitas.*] Sic Athenæus, lib. 2. pag. 14. Τὰ δὲ ταχὺ θερμαινόμενα, κοῦφα καὶ ὑγιεινά. Quod ex Hippocrate rursum confirmat, pag. 26. Hippocratis ipsius testimonio: petito videlicet e lib. 5. Aphor. 26. pag. 210. tom. 9. operum Galeni. Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον. Leviorem Galenus in eum locum accipi putat oportere, non quæ minus ponderis habeat: id enim vel judice trutina potest intelligi: sed quæ ventri minus gravis, citiusque permeet. Contra Celsus ex statera dijudicat, lib. 2. cap. 18. *Levis pondere*, inquit, *apparet: & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius & calefit & frigescit, quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.*

3. *Ne manus pendeant.*] Plena obscuritatis oratio. Sententia videtur esse, utraque manu arripi vas oportere: neutram esse pendulam. Lectioni tamen vulgatæ suffragantur codices manu exarati, quos vidi, omnes.

4. *Ut illa vado.*] E putei medio, imoque fundo, non e lateribus.

5. *Expressa in altum.*] Ut in aquis salientibus evenit.

6. *Verberatu.*] Reg. 2. & Chiffl. *verberatum*, eodem sensu.

7. *Neronis principis.*] De Neronis decocta, Tranquillus in Nerone, cap. 48. Martialis, lib. 2. Epigr. 85.

Vimine clausa levi niveæ custodia coctæ, &c.

Hoc est, ampulla, seu lagena vitrea aquæ decoctæ, & nivibus refrigeratæ, viminibus supertextis armata ac munita. Idem, lib. 14. Epigr. 116.

Quo tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

Decoctam quoque sacco percolabant: unde *saccus nivarius*, & *colum nivarium*, apud eundem, lib. 14. Epigr. 104.

rare. Ita voluptas frigoris contingit [8] sine vitiis nivis. Omnem utique decoctam utiliorem esse convenit: [9] item calefactam magis refrigerari, subtilissimo invento. Vitiosæ aquæ remedium est, si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida ingesta sistitur sanguis. [10] Æstus in balineis arcetur, si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ, non perinde & tactu esse, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt.

XXIV. Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris salubritatisque palma præconio Urbis, Marcia est, inter reliqua Deûm munere Urbi tributa. Vocabatur hæc quondam [1] Aufeia, fons autem ipse [2] Pitonia. Oritur in ultimis montibus Pelignorum: [3] transit

NOTÆ.

Attenuare nives norunt & lintea nostra:
Frigidior colo non salit unda tuo.

Juvenalis, Satyr. 5. vers. 50.

Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

8. *Sine vitiis nivis.*] Aquam ex dissoluta & colliquefacta nive pessimam, & corporibus perniciosissimam esse, & jampridem Aristoteles quasi oraculo edidit, & eorum qui palato obsequi, quam illius auctoritatem sequi malunt, quotidiana experimenta declarant, inquit Muretus, lib. 9. Variar. cap. 9. pag. 229. Incommoda igitur, quæ nivis potum sequuntur, fugere, & tamen æstivis mensibus frigidum bibere qui volunt, vasis duplicibus uti solent, e tenuissima lamina eo artificio factis, ut vinum aut aquam quæ potui paratur, omni quidem ex parte nix ambiat, sed eorum tamen neutrum contingat, neque cum eis commisceatur: Ita fit ut neque bibant nivem, & tamen nihilo minus frigidum bibant, quam si biberent nivem. Lepide Martialis in eam rem, lib. 14. Epigr. 117.

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem
De nive, commenta est ingeniosa sitis.

Quæ sint vitia nivis, & glaciei, Hippocrates expedit, sect. 5. Aphor. 24.

9. *Item calefactam.*] Hoc ex Arist. lib. 1. Meteorol. cap. 12. pag. 543. Συμβάλλεται δ' ἐπὶ πρὸς τὴν ταχυτῆτα τῆς πήξεως καὶ τὸ προτεθερμάνθαι τὸ ὕδωρ· θᾶττον γὰρ ψύχεται. Διὸ πολλοὶ ὅταν τὸ ὕδωρ ψῦξαι ταχὺ βουληθῶσιν, εἰς τὸν ἥλιον τιθέασι πρῶτον. *Nonnihil facit ad concretionis celeritatem præcedens aquæ concalfactio. Quandoquidem quæ prius incaluit, ocyus refrigerari assolet. Quocirca multi cum calidam celerius refrigerare volunt, prius insolant.* Negat tamen Cabeus experimentum id esse verum, in eum Philosophi locum.

10. *Æstus in balineis.*] Sic infra de sale, sect. 45. *Æstus balinearum convalescentes ut tolerare possint, linguæ subditus præstat.*

Sect. XXIV. 1. *Aufeia.*] Mallem *Saufeia.* Id enim gentis Romanæ nomen.

2. *Pitonia.*] Sic MSS. non *Piconia.* Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 2. num. LXXXVII.

3. *Transit Marsos &c.*] Sic Vibius Sequester laudatus a nobis loco proxime cit. Hinc Statius, lib. 1. Silvar. de Baln. Etr.

... Marsasque nives & frigora ducens
Marcia.

Obrutis deinde temporis progressu canalibus fornicibusque, quibus hæc aqua tam longo viarum intervallo Romam ducebatur, factum est ut viri eruditi, Holstenius, & Fabrettus, differt. 2. de Aquæduct. pag. 118. hanc Marciæ aquæ originem æque inter fabulas habendam censuerint, atque Alphei amantis occultos meatus. Primos ejus ortus repetunt ii a Tiburtino, unde se rursum aperire mox Plinius ait. Cursum omnem explanat accurate idem Fabrettus loc. cit.

Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens. Mox in ſpecus merſa, in Tiburtina ſe aperit novem millibus paſſ. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in Urbem ducere auſpicatus eſt [4] Ancus Marcius, unus e regibus. [5] Poſtea Q. Marcius Rex in Prætura. [6] Rurſuſque reſtituit M. Agrippa.

XXV. [1] Idem & Virginem adduxit ab octavi lapidis [2] diverticulo duobus millibus paſſ. [3] Prænestina via. Juxta eſt Herculaneus rivus, quem refugiens [4] Virginis nomen obtinuit. [5] Horum amnium comparatione, differentia ſupra dicta deprehenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. Quanquam utriuſque jam pridem urbi periit voluptas, ambitione avaritiaque in villas ac ſuburbana [6] detorquentibus publicam ſalutem.

NOTÆ.

4. *Ancus Marcius.*] Exſtat quidem certe in Cimelio noſtro, & apud Patin. in Marcia gente nummus, cujus ex parte adverſa Rex Ancus depingitur, ita curante Philippo Marcio, ob gentilitatis cum eo commune decus: Aquæ ductus in averſa ſignatur, cum epigraphe, PHILIPPVS. AQVA. MAR.

5. *Poſtea Q. Marcius.*] Qui ab Anco Marcio pariter Romanorum rege ducebat genus: Plutarchus in Coriolano, pag. 213. Μάρκιοι δ' ἦσαν καὶ Πόπλιος καὶ Κόιντος, οἱ πλεῖστον ὕδωρ καὶ κάλλιστον ἐν Ῥώμῃ καταγαγόντες. De Marcio & Agrippa iterum, lib. 36. ſect. 24. num. 9.

6. *Rurſuſque reſtituit.*] Anno Urbis DCCXX. L. Sempronio Atratino, L. Scribonio Libone Coſſ. ex Dione, lib. 49. pag. 416. Ὅ τε Ἀγρίππας τὸ ὕδωρ τὸ Μάρκιον ὠνομασμένον, ἐκλιπὸν φθορᾷ τῶν ὀχετῶν, καὶ ἀνεκτήσατο δαπάνῃ οἰκείᾳ, καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς πόλεως ἐπωχέτευσεν. *Agrippa aquam Marciam, quæ propter corruptos canales defecerat, ſuis ſumptibus reparavit, ac per multas urbis partes deduxit.*

Sect. XXV. 1. *Idem & Virginem*] Id ab Agrippa factum anno V.C. DCCXXXV. C. Sentio Saturnino, L. Lucretio Coſſ. refert Dio, lib. 54. pag. 528. & aquam eam Auguſtam ab eo fuiſſe appellatam. Virginalem aquam quibus impenſis Summi Pontifices Pius IV. & Pius V. populuſque Rom. reſtitui curaverint, narrat opuſculo ſingulari Luc. Pætus JC. *De reſtitutione Aquæ Virginis*, in libro de menſuris & ponderibus. Libellum ſingularem eodem argumento ac titulo inſcripſit & Auguſt. Steuchus Eugubinus, S. Sedis Apoſt. Bibliothecarius. Virginem & Marciam verſiculo complectitur Martialis, lib. 6. Epigr. 42.

Cruda Virgine, Marciave mergi,
Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
Vt nullas ibi ſuſpiceris undas, &c.

2. *Diverticulo.*] Tranſverſis ſemitis, quæ ſunt a latere viæ militaris.

3. *Præneſtina via.*] Sive ut Frontinus ait, octavo lapide viæ Collatinæ: quod eodem recidere demonſtrat idem Fabrettus, erudito opere de Aquæduct. Diſſert. 3. pag. 169.

4. *Virginis nomen.*] Aliam alii appellationis hujus cauſam afferunt. Caſſiodorus, lib. 7. Variar. form. 6. *quia puriore fluens unda, nullis polluitur ſordibus.* Frontinus, lib. 1. de Aquæd. ex eo quod quærentibus aquam militibus, puella virguncula quaſdam venas monſtravit: quas ſecuti qui foderunt, ingentem aquæ modum invenerunt.

5. *Horum amnium.*] Si conferas, inquit, Marciæ aquæ profluentem rivum, ſeu verius amnem, cum aqua Virgine, intelliges diſcrimen ſuperius memoratum, ſect. 23. nempe alternari frigiditatis bonum a natura, nec quæ ſunt hauſta aquæ frigidiſſimæ, eaſdem perinde & tactu eſſe.

6. *Detorquentibus.*] Sic MSS. Reg. & Chiffl. aliique, non *decoquentibus.*

XXVI. Non ab re sit, quærendi aquas junxisse rationem. Repe-riuntur in convallibus maxime, & quodam [a] convexitatis cardine, aut montium radicibus. [1] Multi septentrionales ubique partes aquosas existimavere. Qua in re varietatem naturæ aperuisse conveniat. In Hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo silvigeri ab Aquilonis tantum parte sunt. At Olympus, Ossa, Parnassus, Apenninus, Alpes, undique vestiuntur, amnibusque perfunduntur. Aliqui ab Austro, sicut in Creta [2] Albi montes. Nihil ergo in his perpetuæ observationis judicabitur.

XXVII. Aquarum sunt notæ, juncus, aut arundo, aut herba, [2] de qua dictum est: multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut vitex, aut arundo, aut edera sponte proveniunt, & corrivatione aquæ pluviæ in locum humiliorem e superioribus defluentis, [3] augurio fallaci. [4] Certior multo nebulosa exhalatio est, ante ortum Solis longius intuentibus: quod ex edito quidam speculantur, proni terram mento attingente. Est & peculiaris æstimatio peritis tantum nota, quam ferventissimo æstu sequuntur, dieique horis ardentissimis, [a] qualis ex quoque loco repercussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille, indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est, ut indolescant: quod

INTERPRETATIO.

a *Convexitatis.*] Devexi ac declivis tumuli collisque fastigio.

a *Qualis.*] Qualis sit repercussio radiorum Solis ex quovis loco.

NOTÆ.

Sect. XXVI. 1. *Multi septentrionales.*] Sic Geopon. auctor, lib. 2. cap. 4. pag. 33. & cap. 5. pag. 37. Vitruvius item, lib. 8. cap. 1. pag. 153. Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 8. pag. 136. *Maxime sub radicibus montium in septentrionali parte quærendæ sunt aquæ, quia in his locis magis abundant, utilioresque nascuntur.*

2. *Albi montes.*] Egimus de iis, lib. 4. sect. 20.

Sect. XXVII. 1. *Aquarum sunt notæ.*] Vitruvius, loc. cit. pag. 154 *Signa autem, quibus terrarum generibus suberunt aquæ, hæc erunt: si invenientur nascentia, tenuis juncus, salix erratica, alnus, vitex, arundo, edera, aliaque, quæ ejusmodi sunt, quæ non possunt nasci, nec ali, sine humore. Solent autem eadem in lacunis nata esse .... quibus non est credendum. Sed quibus regionibus & terris, non lacunis, ea signa nascuntur, non sata, sed naturaliter per se creata, ibi est quærenda.* Sic etiam auctor Geopon. lib. 2. cap. 4. pag. 32. & Cassiodorus, lib. 3. Var. ep. 53.

2. *De qua dictum est.*] Libro 26. sect. 16. *Bechion, quæ & tussilago dicitur. Duo ejus genera: silvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges.*

3. *Augurio fallaci.*] Id Vitruvius paulo explicatius loco proxime allato. Item Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 8. pag. 135.

4. *Certior multo.*] Mutuatus hæc Plinius a Vitruvio, lib. 8. cap. 1. pag. 151. Tradidit etiam Palladius, loc. cit. & auctor Geopon. loc. cit. pag. 35.

fugientes ad alia experimenta decurrunt, [5] loco in altitudinem pedum quinque defosso, ollisque e figlino opere crudis, aut [6] peruncta pelvi ærea cooperto, lucernaque ardente [7] concamerata frondibus, dein terra, si figlinum humidum ruptumve, aut in ære sudor, vel lucerna sine defectu olei restincta, aut etiam vellus lanæ madidum reperiatur, non dubie promittunt aquas. [8] Quidam & igne prius excoquunt locum, [b] tanto efficaciore vasorum argumento.

XXVIII. Terra vero ipsa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. [1] In nigra enim scaturigines non fere sunt perennes. [2] Figularis creta semper adimit spes. Nec amplius puteum fodiunt, [a] coria terræ observantes, ut a nigra descendat [3] ordo supra dictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra, frigidior in tofo. [4] Namque & hic probatur. Dulces enim levissimasque facit, [b] & colando continet sordes. [5] Sabulum exiles limosasque promittit. [6] Glarea incertas venas, sed boni saporis. [7] Sabulum masculum, & are-

INTERPRETATIO.

[b] *Tanto.*] Multo utique efficaciore argumento quod ex vasis diximus, *si figlinum humidum, ruptumve, aut in ære sudor.*

[a] *Coria.*] *Varias terræ quasi crustas observant*, ut a nigro colore, qui color summæ terræ ac supremæ cutis, *ad alios colores* quo dictum est ordine descendatur.

[b] *Et colando.*] Dum per tophum colatur, is sordes aquarum omnes recipit ac retinet.

NOTÆ.

5. *Loco in altitudinem.*] Experimenta hæc totidem verbis leges apud Vitruvium, lib. 8. cap. 1. pag. 152. & 153. & apud Pallad. loc. cit. pag. 136. Sic etiam auctor Geopon. lib. 2. cap. 4. pag. 32. & 33. & cap. 5. pag. 44.

6. *Aut peruncta.*] Oleo scilicet, ἐλαίῳ διακεχρισμένῳ, inquit auctor Geopon. loc. cit.

7. *Concamerata.*] Palladius, loc. cit. *Tunc supra fossæ labra crate facta de virgis ac frondibus, additaque terra, spatium omne cooperiatur*, &c.

8. *Quidam igne.*] Vitruvius, loc. cit. pag. 153. Palladius loc. cit. *Item si in eo loco focum feceris, & terra vaporata humidum fumum, nebulosumque ructaverit, aquas inesse cognosces.*

Sect. XXVIII. 1. *In nigra.*] Vitruvius, loc. cit. *In terra autem nigra sudores & stillæ exiles inveniuntur.*

2. *Figularis creta.*] Vitruvius, loc. cit. pag. 152. *In creta tenuis, exilis, & non alta est copia: ea erit non optimo sapore.* Pallad. loc. cit. *Creta tenues, nec optimi saporis venas creabit.*

3. *Ordo supra dictus.*] A nigra, ad maculosam: ab hac ad glaucum colorem.

4. *Namque & hic probatur.*] Testis vel ipsa vetus inscriptio, quam superius attulimus, sect. 21.

5. *Sabulum exiles.*] Vitruvius loc. cit. *Item sabulone soluto, tenuis: sed si invenietur, ea erit limosa & insuavis.* Sic & Pallad. loc. cit.

6. *Glarea &c.*] Hæc deinceps totidem syllabis Vitruvius, loc. cit. usque ad ea verba, *oportet autem* &c. Palladius item, loc. cit.

7. *Sabulum masculum.*] Durius, compactiorisque naturæ. Sic Palladius, loc. cit. *Sabulo masculus, & arena, & carbunculus, certas & ubertate copiosas* Sic etiam Vitruvius, ut diximus. Carbunculus terræ genus est, de quo egimus antea lib. 17. sect. 3.

na, & carbunculus, certas stabilesque & salubres. Rubra saxa optimas, speique certissimæ. Radices montium saxosæ, & silex, hoc amplius [8] rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assidue respondere glebas, faciliusque ferramenta descendere. [9] Depressis puteis sulphurata vel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentum hujus periculi est demissa ardens lucerna, si exstinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiunt [c] [10] æstuaria, quæ graviorem illum halitum recipiant. Fit & sine his vitiis [d] altitudine ipsa gravior aër, quem emendant assiduo linteorum jactatu eventilando. Cum ad aquam ventum est, [11] sine arenato opus surgit, ne venæ obstruantur. Quædam aquæ vêre statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est: hibernis enim constant imbribus: quædam Canis ortu, sicut in Macedoniæ Pella utrumque. Ante oppidum enim incipiente æstate, frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in Chio evenit, [12] simili ratione portus & oppidi. [13] Athenis Enneacrunos nimbosa æstate frigidior est, quam puteus in Jovis horto. At ille siccitatibus riget: [14] * maxime autem putei [15] circa Arcturum. Non ipsa æstate desi- *CAP. IV.

INTERPRETATIO.

c *Æstuaria.*] Spiramenta.

d *Altitudine.*] Fossionis profunditate.

NOTÆ.

8. *Rigentes.*] Vitruvius loc. cit. *Sub radicibus autem montium, & in saxis silicibus, uberiores, & affluentiores: eaque frigidiores sunt, & salubriores.*

9. *Depressis puteis.*] Hæc pariter ex Vitruvio, lib. 8. cap. 7. pag. 71. *Calores* inquit, *unde etiam sulphur, alumen, bitumen nascitur, aërisque spiritus immanes, qui cum graves per intervenia fistulosa terræ perveniunt ad fossionem puteorum, & ibi homines offendunt fodientes, naturali vapore obturant in eorum naribus spiritus animales: ita qui non celerius inde effugiunt, ibi interimuntur. Hoc autem quibus rationibus caveatur, sic erit faciendum. Lucerna accensa demittatur, quæ si permanserit ardens, sine periculo descendetur. Sin autem eripietur lumen vi vaporis, tunc secundum puteum dextra ac sinistra defodiantur æstuaria,* &c. Transcripsit hæc quoque Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 9. pag. 136. Tractat egregie hoc argumentum Agricola, lib. 6. de re metall. pag. 172.

10. *Æstuaria.*] Gallice, *des soûpiraux.*

11. *Sine arenato.*] Ita Reg. 2. & Chifflet. Male editi, *sine arena.* Sensus est, imum parietem, qui puteum inferne ambit, lapidibus tantum aliis super alios aggestis & collocatis strui, sine intrita calcis & arenæ, ne venæ aquarum obstruantur. Accepta hæc quoque ex Vitruvio, lib. 4. cap. 7. pag. 172. *Cum ad aquam erit perventum, tunc sepiatur structura, ne obturentur venæ.*

12. *Simili ratione.*] Ut in portu scilicet ejus insulæ incipiente æstate frigida aqua sit: in excelsioribus oppidi partibus maximo æstu rigeat.

13. *Athenis.*] De hoc fonte egimus lib. 4. sect. 11.

14. *Maxime autem putei.*] Athenis scilicet.

15. *Circa Arcturum.*] Circa Arcturi exortum, qui fere accidit Idibus Septemb. ut dictum est lib. 18. sect. 74.

ciunt, omnesque quatriduo eo subsidunt. Jam vero multi hieme tota: [16] ut circa Olympum, vêre primum aquis redeuntibus. [17] In Sicilia quidem circa Messanam & Mylas hieme in totum inarescunt fontes: æstate exundant, amnemque faciunt. Apolloniæ in Ponto fons juxta mare æstate tantum superfluit, & maxime circa Canis ortum: parcius, si frigidior sit æstas. Quædam terræ imbribus sicciores fiunt, velut in Narniensi agro: quod Admirandis suis inseruit M. Cicero, [18] siccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.

XXIX. Omnis aqua hieme dulcior, æstate autem minus, autumno minime: minusque per siccitates. Neque æqualis amnium plerumque gustus est, magna alvei differentia. [1] Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesque herbarum, quas lavant, succi. [2] Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes rivi, ut Borysthenem, victique diluuntur. Aliqui vero & imbre mutantur. Ter accidit in Bosphoro, ut salsi deciderent, necarentque frumenta: [a] [3] toties & Nili rigua pluviæ amara fecere, magna pestilentia Ægypti.

XXX. Nascuntur fontes decisis plerumque silvis, quos arborum alimenta consumebant: [1] sicut in Hæmo obsidente Gallos [2] Cassandro, cum valli gratia silvas cecidissent. Plerumque vero damnosi tor-

INTERPRETATIO.

[a] *Toties.*] Ter agros, Nili aquis irrigatos, pluviæ amaros fecere.

NOTÆ.

16. *Vt circa Olympum.*] Sic etiam MSS. omnes, quos quidem vidi. Gronovius ex suo, *circa Olynthum.*

17. *In Sicilia quidem.*] Hoc verum esse Fazellus in iis oris natus testatur, decad. 1. de rebus Siculis, lib. 9. cap 8.

18. *Siccitate lutum.*] Cum arena post imbres in luti duritiem glebasque majores coït: quæ mox imbre adveniente solvuntur: post effusos imbres, iterum coït ac durescit.

Sect. XXIX. 1. *Quippe tales.*] Ex Vitruvio, lib. 8. cap. 4. pag. 166. Plinius, lib. 2. sect. 106. *Lacus Sinnaus in in Asia circumnascente absinthio inficitur.*

2. *Ergo iidem amnes.*] De Hypani idem, quod Plinius de Borysthene, prodit Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 160. *In Ponto est flumen Hypanis*, inquit, *qui a capite profluit circiter millia* XL. *sapore dulcissimo: deinde cum pervenit ad locum qui est ab ostio ad millia* CLX. *admiscetur ei fonticulus oppido quam parvulus. Is cum in eum influit, tantam magnitudinem fluminis facit amaram: ideo quod per id genus terræ, & venas unde sandaraca foditur, ea aqua manando perficitur amara.*

3. *Toties & Nili.*] Narrat hoc ipsum Athenæus, lib. 2. pag. 42. ex Theophrasto.

Sect. XXX. 1. *Sicut in Hæmo.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. XI. pag. 869. *Fuit aliquando aquarum inops Hæmus: sed cum Gallorum gens a Cassandro obsessa in illum se contulisset, & silvas cecidisset, ingens aquarum copia apparuit, quas videlicet in alimentum suum nemora ducebant: quibus excisis, humor qui desiit in arbusta consumi, superfusus est .... Sed pace Theophrasti dixisse liceat: non est hoc simile veri: quia fere aquosissima sunt, quæcumque umbrosissima:* &c

2. *Cassandro.*] Macedoniæ Rege, Alexandri successore.

rentes corrivantur detracta collibus silva, continere nimbos ac digerere consueta. Et coli moverique terram, callumque summæ cutis solvi, aquarum interest. [3] Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnesque qui in eo situ multi erant: rursus condito post sex annos emersisse, uti quæque cœpissent partes coli.

CAP. V.

[4] Terræ quoque motus profundunt, sorbentque aquas: sicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidisse constat. Sic & in Coryco monte amnis erupit, posteaque cœptus est coli. Illa mutatio mira, ubi causa nulla evidens apparet: sicut in Magnesia calidas factas frigidas, salis non mutato sapore. [5] Et in Caria, ubi Neptuni templum est, amnis qui fuerat ante dulcis, mutatus in salem est. Et illa miraculi plena, [6] Arethusam Syracusis fimum redolere [7] per Olympia: verique simile, quoniam Alpheus in eam insulam sub ima maria permeet. [8] Rhodiorum fons in Chersoneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: [9] sicut Babylone lacus æstate rubras habet diebus XI. Et [10] Borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur, quanquam omnium aquarum tenuissimus: [11] ideoque innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Austris flantibus superiorem Hypanim fieri. [12] Sed

NOTÆ.

3. *Proditur certe.*] Seneca, loc. cit. *Idem* (Theophrastus) *ait circa Arcadiam, quæ urbs in Creta insula fuit, fontes & lacus substitisse, quia desierit coli terra, diruta urbe: postea vero quam cultores receperit, aquas quoque recepisse. Causam siccitatis hanc ponit, quod obduruerit constricta tellus, nec potuerit imbres inagitata transmittere,* &c.

4. *Terræ quoque.*] Ex Seneca & istud, loco cit. *Sæpe motu terrarum itinera fluminum turbantur, & ruina interscindit aquas, quæ retentæ novos exitus quærunt, & aliquo impetu faciunt, aut ipsius quassatione terræ aliunde alio transferuntur.... quod accidisse ait Theophrastus in Coryco monte, in quo post terrarum tremorem nova vis fontium emersit.*

5. *Et in Caria.*] Hoc ipsum refert Athenæus, lib. 2. pag. 42. ex Theophrasto.

6. *Arethusam.*] De eo fonte diximus lib. 3. sect. 14.

7. *Per Olympia.*] Vide Strabonem, lib. 6. pag. 270. Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. 26. pag. 874. *Quidam fontes certo tempore purgamenta ejectant, ut Arethusa in Sicilia, quinta quaque æstate per Olympia. Inde opinio est Alpheum ex Achaïa eo usque penetrare, & agere sub mare cursum, nec ante quam in Syracusano litore emergere. Ideoque iis diebus quibus Olympia sunt, victimarum stercus secundo traditum flumini illic redundare. Hoc & a te traditum est in poëmate, Lucili carissime, & a Virgilio qui alloquitur Arethusam:*

Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat undam.

8. *Rhodiorum.*] Seneca, loc. cit. pag. 874. *Est in Chersoneso Rhodiorum fons, qui post magnum intervallum temporis, fœda quædam turbidus ex intimo fundat, donec liberatus eliquatusque est.*

9. *Sicut Babylone.*] Athenæus, lib. 2. pag. 42.

10. *Borysthenes.*] Athenæus loc. cit.

11 *Ideoque.*] Ἐν τοῖς βορείοις, flantibus Aquilonibus, inquit Athenæus, loc. cit. Borysthenes supernatat: Hypanis, Austris.

12. *Sed tenuitatis.*] Vide quæ de Nili simili fere dote diximus, lib. 5. sect. 10.

tenuitatis argumentum & aliud est, quod nullum halitum, non modo nebulam emittat. Qui volunt diligentes circa hoc videri, dicunt aquas graviores post brumam fieri.

CAP. VI. XXXI. [1] Ceterum a fonte duci fictilibus tubis utilissimum est crassitudine binûm digitorum, [a] [2] commissuris pyxidatis, ita ut superior intret, calce viva ex oleo [b] lævigatis. [c] [3] Libramentum aquæ in centenos pedes sicilici minimum erit: [d] si cuniculo veniet, [4] in binos actus lumina esse debebunt. [5] Quam surgere in sublime opus fuerit,

INTERPRETATIO.

[a] *Commissuris.*] Juncturis tubulorum in morem pyxidum ex una parte angustioribus.

[b] *Lævigatis.*] Illitis.

[c] *Libramentum.*] Declivitas aquæ ductus, a fonte usque in centenos pedes, ut minimum debet esse sicilici, *hoc est, quartæ partis pollicis.*

[d] *Si cuniculo.*] Si canali structili aqua ducatur.

NOTÆ.

Sect. XXXI. 1. *Ceterum.*] Ex Vitruvio, lib. 8. cap. 7. pag. 168. *Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus: rivis, per canales structiles, aut fistulis plumbeis, seu tubulis fictilibus* &c. Et pag. 171. *Multo salubrior est ex tubulis aqua, quam per fistulas: quod per plumbum videtur esse ideo vitiosa, quod ex eo cerussa nascitur: hac autem dicitur esse nocens corporibus humanis: ita, si quod ex eo procreatur, id est vitiosum, non est dubium, quin ipsum quoque non sit salubre..... Itaque minime fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoque meliorem ex tubulis esse,* &c. Consentit & Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. XI. pag. 137.

2. *Commissuris pyxidatis.*] *Lingulatis* eodem sensu dixit Vitruvius, loc. cit. pag. 170. *Sin autem minore sumptu voluerimus, aquam ducere, sic erit faciundum: Tubuli crasso corio ne minus digitorum duorum fiant ex testa, sed ita ut hi tubuli ex una parte sint lingulati, ut alius in alium inire convenireque possint. Tum coagmenta eorum calce viva ex oleo subacta sunt illinenda,* &c. Palladius, loc. cit. *Sed quod est salubrius & utilius, fictilibus tubis cum ducitur, duobus digitis crassi, & ex una parte reddantur angusti, ut palmi spatio unus in alterum possit intrare: quas juncturas viva calce oleo subacta debemus illinere.*

3. *Libramentum.*] Descensus aquæ a fonte seu capite, ad eum locum quo deducenda est. Hinc aquam librare, deducere est: Gallis, *Prendre le niveau.* Hinc etiam, ut Festus ait, *Delibrare*, est *aquam sulco derivare*: ubi delirant, qui *delirare* ibi reponere nituntur: quanquam lira sulcum significat. Nam vel series elementorum, quam Festus sequitur, *delibrare* ibi legi monet oportere. Antecedit enim *deliberare*, subsequitur *delicare*: quas inter voces suus & huic *delibrare* locus deletur: non isti, *delirare.* Itaque libra altitudinem aquæ, fastigiumque significat, unde illa deducitur: viamque omnem quæ decurrit. Frontinus: lib. 1. de Aquæd. *Aquæ omnes diversa in Vrbem libra perveniunt*, id est, altitudine ac via.... *Altissimus Anio est novus, proxima Claudia, tertium locum tenet Julia, quartum Tepula, dehinc Marcia, quæ capite etiam Claudiæ libram æquat.* Vide Notas & Emend. num. XII.

4. *In binos actus lumina.*] Hoc est, in pedes CCXL. ut diximus lib. 18. sect. 3. Lumina, spiramenta sunt, sive æstuaria: *des soûpiraux.* Vide Notas & Emend. num. XIII.

5. *Quam surgere.*] Salientem aquam intelligit. *Vn jet d'eau.*

e plumbo veniat. Subit altitudinem exortus sui. Si longiore tractu veniet, subeat crebro descendatque, ne libramenta pereant. [6] Fistulas denûm pedum longitudinis esse legitimum est: [7] Et si quinariæ erunt, sexagena pondo pendere: [8] si octonariæ, centena: si denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. [9] Denariæ appellantur, cujus laminæ latitudo, antequam curvetur, digitorum decem est, dimidioque ejus quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, [10] ubi dometur impetus, necessarium est: [11] item castella, prout res exiget.

XXXII. [1] Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse

Notæ.

6. *Fistulas.*] Tubulos plumbeos. Vitruvius, lib. 8. cap. 7. pag 16. hæc fere totidem verbis.

7. *Et si quinariæ.*] Minima hæc fuit fistularum latitudo: maxima, cum denariæ forent. Lex antiqua, apud Frontinum, lib. 1. de Aquæd. NE. CVI. EORVM. QVIBVS. AQVA. DARETVR. PVBLICA. IVS. ESSET. INTRA. QVINQVAGINTA. PEDES. EIVS. CASTELLI. EX. QVO. AQVAM. DVCERENT. LAXIOREM. FISTVLAM. SVBIICERE. QVAM. QVINARIAM. Modulos fistularum varios, & eorundem iconem exhibet Alexand. Donatus, lib. 3. cap. 18. pag. 294.

8. *Si octonariæ, centena.*] Rotundo numero absolutoque Plinius utitur: aliter Vitruvius, loc. cit. pag. 170, *Si octonûm, pondo XCVI.*

9. *Denariæ.*] Vitruvius, loc. cit. *Ex latitudine laminarum, quot digitos habuerint, antequam in rotundationem flectantur, magnitudinem ita nominum concipiunt fistulæ. Namque quæ lamna fuerit digitorum decem, cum fistula perficietur ex ea lamna, vocabitur denaria, similiterque reliquæ.* Discrepare tamen a Vitruvio Frontinus videtur, lib. 1. de Aquæd.

10. *Ubi dometur impetus.*] Aquæ nimirum decurrentis.

11. *Item castella.*] Castellum, receptaculum est, quod aquam publicam recipit, auctore Ulpiano, Pandect. lib. 43. de aqua quotid. & æstiva. Gallice, *un Regard.* Vitruvius, lib. 8. cap. 7. pag. 170. *Inter actus ducentos non est inutile castella collocari: ut si quando vitium aliquis locus fecerit, non totum omneque opus contundatur, & in quibus locis sit factum, facilius inveniatur: sed ea castella neque decursu, neque in ventris planitie, neque omnino in vallibus, sed in perpetua fiant æqualitate.* Qui horum reficiendorum curam haberent, in vetustis inscriptionibus apud Reines. pag. 572. & apud Gruterum, pag. 601. CASTELLARII appellantur. Fuit & alius castellorum usus, ut ne aliunde aqua duceretur. Exstat de ea re Senatus consultum, apud Frontin. lib. 1. de Aquæd. NE. CVI. PRIVATO. AQVAM. DVCERE. EX. RIVIS. PVBLICIS. LICERET. VTIQVE. OMNES. II. QVIBVS. AQVAE. DVCENDAE. IVS. ESSET. DATVM. EX. CASTELLIS. DVCERENT. ANIMADVERTERENTQVE. CVRATORES. AQVARVM. QVIBVS. LOCIS. INTRA. EXTRAQVE. VRBEM. APTE. CASTELLA. PRIVATI. FACERE. POSSENT. EX. QVIBVS. AQAM. DVCERENT. QVAM. EX. CASTELLO. COMMVNEM. ACCEPISSENT. A. CVRATORIBVS. AQVARVM. Olim dividicula appellata, auctore Festo: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.*

Sect. XXXII. 1. *Homerum ..... fontium.*] Si unius Scamandri fontem exceperis, cujus aquam tepidam commendat Iliad. χ. vers. 147. Sed forte ab æstatibus.

demiror, cum alioqui [2] lavari calida frequenter induceret: videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur. Eſt autem utilis [3] ſulphurata nervis, [4] aluminata paralyticis, aut ſimili modo ſolutis: bituminata aut nitroſa, [5] qualis Cutilia, bibendo atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorem earum: quod eſt inimiciſſimum: namque paulo diutius, quam balineis, uti oportet, ac poſtea frigida dulci, nec ſine oleo diſcedentes: quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & vaſtitate odoris capita replentur, & frigore infeſtantur ſudantia, corporum parte merſa. Similis error, quam plurimo potu gloriantium. Vidique jam turgidos bibendo: in tantum ut anuli integerentur cute, cum reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri convenit ſine crebro ſalis guſtu. Utuntur & cœno fontium ipſorum utiliter: ſed ita, ſi illitum Sole inareſcat. Nec vero omnes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut [6] in Segeſta Siciliæ, Lariſſa, Troade, Magneſia, Melo, Lipara. Nec decolor ſpecies æris argentive (ut multi exiſtimavere) medicaminum argumentum eſt: quando nihil eorum in [7] Patavinis fontibus, ne odoris quidem differentia aliqua deprehenditur.

XXXIII. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt [1] ad nervorum dolores, [2] ferruminandas fracturas, oſſaque contuſa: item corpora ſiccanda, qua de cauſa & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex, principalis vero navigandi phthiſi affectis, [3] ut diximus, [4] aut ſanguinem egerentibus: ſicut proxime

NOTÆ.

2. *Lavari calida.*] Vide quæ diximus lib. 25. ſect. 38.

3. *Sulphurata nervis.*] Sulphur ipſum ad nervorum vulnera laudat Galenus, lib. 3. κατὰ γένη.

4. *Aluminata.*] Galenus, lib. 7. κατὰ γένη, & κατὰ τόπους.

5. *Qualis Cutilia.*] Hanc quoque commendat Cælius Aurel. lib. 3. Chron. cap. 2. De ejus ſitu diximus lib. 3. ſect. 17.

6. *In Segeſta.*] Ita M S S. recte, cum Parm. edit. Hermolaus perperam correxit *Egeſta*.

7. *Patavinis fontibus.*] Quorum aqua, cum vis ei medica inſit, nihil a vulgari, vel odore vel colore, differt. De his fontibus egimus lib. 2. ſect. 106.

Sect. XXXIII. 1. *Ad nervorum dolores.*] Sic Q. Serenus, cap. 55. pag. 159.

Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Convenit & pelagi calidis perfundier undis.

Dioſcor. lib. 5. cap. 19. de aqua marina: Θερμὸν δὲ καταντλούμενον .... ἁρμόζον τοῖς περὶ νεῦρα πάθεσι, &c. Ad podagram vel ſic commendat Marcellus Empiricus, cap. 36. pag. 247.

2. *Ferruminandas.*] Ad fracturarum faſcias idcirco marinam aquam Hippocrates adhibet, πρὸς ὑποδεσμίδας, lib. de liquidorum uſu, cap. 3. pag. 445. tomo 6. operum Galeni.

3. *Ut diximus.*] Libro 24. ſect. 19. & lib. 28. ſect. 14. Celſus Corn. lib. 3. cap. 22. *Quod ſi mali plus eſt, & vera phthiſis eſt, ... opus eſt, ſi vires patiuntur, longa navigatione, cæli mutatione, ſic ut denſius quam id eſt ex quo diſcedit æger, petatur. Ideoque aptiſſime Alexandriam ex Italia itur,* &c.

4. *Aut ſanguinem.*] Plinius junior, lib. 5. epiſt. 19. *Dum Zoſimus*, inquit,

[5] Annæum Gallionem fecisse post Consulatum meminimus. Neque enim Ægyptus propter se petitur, sed propter longinquitatem navigandi. Quin & vomitiones ipsæ [6] instabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur: omnibusque, propter quæ elleborum bibitur. [7] Aquam vero maris per se efficaciorem discutiendis tumoribus putant Medici, [8] si illa decoquatur hordeacea farina ad parotidas. [9] Emplastris etiam, maxime albis, & malagmatis miscent. [10] Prodest & infusa crebro ictu. [11] Bibitur quoque, quamvis [12] non sine injuria stomachi, ad purganda corpora, bilemque atram, aut sanguinem concretum reddendum [13] alterutra parte. Quidam & in quartanis dedere eam bibendam, [14] & in tenesmis [15] articulariisque morbis asservatam, & in hoc vetustate virus deponentem. [16] Aliqui decoctam, omnes ex alto haustam, nullaque dulcium mixtura corruptam, in quo usu præcedere vomitum volunt. [17] Tunc quoque acetum aut vinum aqua miscent. [18] Qui puram de-

NOTÆ.

libertus meus intente instanterque pronunciat, sanguinem rejecit, atque ob hoc in Ægyptum missus a me, post longam peregrinationem confirmatus rediit nuper.

5. *Annæum.*] Junium Annæum Gallionem, Senecæ Philosophi fratrem, cujus mentio apud Tacitum, lib. 15. Annal. pag. 265. Quo anno Consulatum gesserit, extraordinarium utique, nam in Consulum fastis non censetur, obscurum est.

6. *Instabili volutatione.*] Navis, qua vehimur, agitatione.

7. *Aquam vero.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 47.

8. *Si illa decoquatur.*] Diosc. lib. 5. cap. 19. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

9. *Emplastris.*] Diosc. loc. cit.

10. *Prodest & infusa.*] Ad tumores nimirum, ac parotidas, ad cetera quæ mollienda sunt ac discutienda. Crebro ictu, hoc est, crebris, ut loquitur Cælius Aurel. lib. 2. cap. 3. *aquarum supercadentium illisionibus, quas Græci καταχλυσμοὺς vocant.* Et lib. 1. cap. 4. *Aquarum illisio est, qua patientes partes percussæ mutari cogantur.* Itemque, lib. 4. cap. 7. *Aquarum illisio patientibus locis, quam Græci καταπλυσμοὺς vocant.* Nugantur, qui *cerebro icto* hic reponunt, invitis etiam MSS.

11. *Bibitur quoque.*] Diosc. fere totidem verbis, loc. cit.

12. *Non sine injuria stomachi.*] Quem corrodit. Dioscor.

13. *Alterutra parte.*] Superne, vel inferne: vomitu, aut per alvum.

14. *Et in tenesmis.*] Marcellus Empir. cap. 29. pag. 203. Plinius Valer. lib. 2. cap. 24. cui titulus, *Ad tenesmum: Aqua marina*, inquit, *ex alto hauritur, servaturque, ut vetustate vires accipiat: postea bibitur cum vino & aceto, vomitu præcedente.*

15. *Articulariisque.*] Celsus, lib. 4. cap. 24. *de articulorum doloribus in manibus, pedibusque. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet: deinde in peluem conjicere: & cum jam homo pati potest, pedes demittere*, &c.

16. *Aliqui decoctam.*] Celsus, lib. 2. cap. 12. de ejectione: *Tunc immittenda in alvum est, si levi medicina contenti sumus pura aqua: si paulo valentiori, mulsa .... Acris autem est marina aqua, vel alia sale adjecto: atque utraque decocta commodior est.*

17. *Tunc quoque.*] Q. Serenus, cap. 50. de quartana, pag. 157.

Prodest & potus, sed mulsus Doridis humor.

18. *Qui puram.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIV.

cere, raphanos ſupermandi ex mulſo aceto jubent, [19] ut ad vomitiones revocent. [20] Clyſteribus quoque marinam infundunt tepefactam. [21] Teſtium quidem tumori fovendo non aliud præferunt. [22] Item pernionum vitio ante hulcera. [23] Simili modo pruritibus, pſoris, & lichenum curationi. [24] Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur: [25] & liventia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus poſt marinam aceto calido fovere plurimum prodeſt. [26] Quin & ad ictus venenatos ſalutaris intelligitur, ut phalangiorum & ſcorpionum: & [27] ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his aſſumitur. [a] [28] Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. [29] Tormina quoque & choleram calida infuſa clyſteribus ſedat. Difficilius perfrigeſcunt

INTERPRETATIO.

[a] *Suffitur.*] Calefactæ vapor excipitur.

NOTÆ.

19. *Vt ad vomitiones.*] *Vt ſit vomitus facilior, qui teneſmi cauſas effundat*, inquit Marcellus Empiricus, cap. 26. pag. 203.

20. *Clyſteribus.*] Marcellus Empiric. cap. 27. pag. 196. *Torminoſis ſaluberrime aqua marina per clyſterem infundetur, ſi moleſtia diutina fuerit.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 25. *Aqua marina calida clyſterio infunditur.* Denique Dioſc. lib 5. cap. 19. Πρὸς τὰ κενώματα ἐνιέμενον χλιαρὸν, καὶ πρὸς στρόφους θερμόν. *Ad movendas dejectiones tepefacta clyſteribus infunditur: ad tormina vero calens.*

21. *Teſtium quidem.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Et tumidos teſtes Nereïa lympha coërcet.

Marcellus Empiricus, cap. 33. pag. 228. *Teſticuli tumentes aqua marina rationabiliter foventur.* Sic etiam Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 25.

22. *Item pernionum.*] Dioſc. totidem verbis, lib. 5. cap. 19. Ἁρμόζον χιμέτλοις πρὸ τοῦ ἑλκωθῆναι. Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 28. de pernionibus. *Pernionibus, qui cum pruritu ſunt, aquæ marinæ fotus ſatis prodeſt.*

23. *Simili modo.*] Dioſcor. item: Ψώραις τε καὶ κνησμῷ, καὶ λειχήνων &c.

24. *Lendes quoque.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. *Lendes, & alia capitis tetra animalia quæ nocent, lotione aquæ marinæ necantur.* Q. Serenus, cap. 6. de phthiriaſi arcenda, pag. 128.

Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quidquid crebri defendit ſilva capilli.

25. *Et liventia.*] Dioſcor. loco citato.

26. *Quin & ad ictus.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ πρὸς τὰ τῶν θηρίων δήγματα, ὅσα τρόμους καὶ ψυγμοὺς φέρει, μάλιστα δὲ σκορπίων καὶ φαλαγγίων, καὶ ἀσπίδων. *Salutaris quoque eſt ad venenatorum morſus ictuſve, quæ quidem tremores perfrictioneſque inferunt: maxime vero ſcorpionum, phalangiorum, aſpidumque.*

27. *Ptyade aſpide.*] Πτυὰς, hoc eſt, ſputatrix: ſpecies quædam aſpidis eſt, cujus & Ægineta meminit: ab inſpuendo corporibus veneno, nomen traxit.

28. *Suffitur.*] Dioſcor. loc. cit. de aqua marina: Ὑπατμιζόμενον δὲ θερμὸν ὑδρωπικοὺς, κεφαλαλγίας, καὶ δυσηκοίας παρηγορεῖ.

29. *Tormina.*] Dioſc. loc. cit. ut jam diximus.

marina calefacti. [30] Mammas sororiantes, præcordia, [31] maciemque corporis piscinæ maris corrigunt. [32] Aurium gravitatem, capitis dolores, cum aceto ferventium vapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant, lanasque emolliunt.

XXXIV. Nec ignoro hæc mediterraneis supervacua videri posse. Verum & hoc cura providit, inventa ratione qua sibi quisque aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, si plus quam sextarius salis in quatuor aquæ sextarios mergatur, vinci aquam, salemque non liquari. Cetero sextarius salis cum quatuor aquæ sextariis, salsissimi maris vim & naturam implet. Moderatissimum autem putant, supra dictam aquæ mensuram octonis cyathis salis temperari, quoniam ita & nervos excalefaciat, & corpus non exasperet.

XXXV. [1] Inveteratur: & quod vocant thalassomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris ex alto: [5] & ad hunc usum advehunt, fictilique vase & picato condunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi vexatione, & sapore grato & odore.

XXXVI. [1] Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetentibus vini ægris, veluti innocentiore potu, damnatum jam multis annis, [2] iisdem vitiis, quibus vinum, nec iisdem utilitatibus.

XXXVII. Quia sæpe navigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque subsidia demonstrabimus. Expansa circa navim vellera madescunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. [1] Item demissæ reticulis in mare concavæ e cera pilæ, vel vasa inania obturata, dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata corpora & hominum & quadrupedum, natando in cujus libeat generis aqua, facillime in artus

NOTÆ.

30. *Mammas sororiantes.*] Festus: *Sororiare mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in Frivolaria:*

Tum papillæ plurimum
Sororiabant: illud volui dicere, fraterculabant.

Dioscor. lib. 5. cap. 19. *μαστῶν σπαργώντων*, *mammas nimio lacte turgentes.*

31. *Maciemque corporis.*] Hoc verborum ambitu phthisin intelligit, sive tabem, & malum corporis habitum. Diosc. loc. cit. *Καὶ ταῖς χρονίαις καχεξίαις τοῦ σώματος .... ὠφέλιμον τὸ δι' αὐτοῦ λουτρόν.*

32. *Aurium gravitatem.*] Diosc. supra citatus.

Sect. XXXV. 1. *Inveteratur; &c.*] Hæc totidem fere verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. & Dioscor. lib. 5. cap. 20. *Θαλασσόμελι δοκεῖ καθαίρειν ἀνδρικῶς*, &c.

Sect. XXXVI. 1. *Hydromeli.*] Vide quæ de eo dicta sunt lib. 14. sect. 20. & lib. 22. sect. 51.

2. *Iisdem vitiis.*] Plinius lib. 22. sect. 51. de hydromelite, seu aqua mulsa: *Longa vetustate transit in vinum, ... stomacho inutilissimum, nervisque contrarium.* Damnat & in ægrotantium potu hydromeli Diosc. lib. 5. cap. 17.

Sect. XXXVII. 1. *Item demissæ.*] Vide quæ de Arado & Ormuzia diximus, lib. 2. sect. 106.

redeunt. Est & in metu peregrinantium, ut tentent valetudinem aquæ ignotæ: hoc cavent e balineis egressi statim frigidam suspectam hauriendo.

XXXVIII. [1] Muscus, qui in aqua fuerit, prodagris illitus prodest: item oleo admixto, talorum dolori tumorique. Spuma aquæ affrictu verrucas tollit. [2] Nec non arena litorum maris, præcipue tenuis & Sole candens, in medicina est siccandis corporibus coopertis hydropicorum, aut rheumatismos sentientium. Et hactenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, ut in reliquis, a principalibus eorum, quæ sunt sal & spongia.

Cap. VII. XXXIX. [1] Sal omnis [a] aut fit, aut gignitur: utrumque pluribus modis, sed causa gemina, [2] coacto humore, aut siccato. Siccatur in lacu Tarentino æstivis Solibus, totumque stagnum in salem abit, modicum alioqui, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu [3] qui Cocanicus vocatur, & alio juxta Gelam. Horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur, & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quod tantumdem nocte subvenit, quantum die auferas. Omnis est talis sal minutus, atque non gleba est.

INTERPRETATIO.

[a] *Aut fit.*] Aut fictitius est, aut nativus.

NOTÆ.

Sect. XXXVIII. 1. *Muscus qui.*] De Musco marino certe Diosc. idem prodit, lib. 4. cap. 99. Βρύον θαλάσσιον.... ποιεῖ πρὸς φλεγμονὰς καὶ ποδάγρας, &c.

2. *Nec non arena.*] Totidem verbis Diosc. lib. 5. cap. 167. Ἄμμος ἡ περὶ τοῖς αἰγιαλοῖς πυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐξικμάζει τὰ ὑδρωπικὰ σώματα περιχωννύμενα δίχα κεφαλῆς. *Arena litoralis Sole fervefacta hydropicorum corpora resiccat, si capite tenus ea undique obruantur.* Cælius Aurel. lib. 3. Chron. cap. 8. de hydrope: *Item,* inquit, *ex arena litoris Sole ignita torrenda corpora: hiemis vero tempore igne prætorrenda,* &c. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 19. de hydropicis: *Et de arena calida in litore hac loca* ventris sub umbilico *detergere, maximum interdum est beneficium.* Præïvit his Celsus, lib. 3. cap. 21. ubi de aqua inter cutem: *Evocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano,* &c. Græci hanc curationem παρόπτησιν, & φοινιγμὸν appellant: de qua abunde idem Cælius Aurel. edisserit, lib. 2. Chron. cap. 1. de paralysi.

Sect. XXXIX. 1. *Sal omnis.*] Sal omnis, inquit, aut nativus est, aut factitius. Nativus vel in terra, vel extra terram reperitur. Qui in terra est, aut in montibus cæditur, aut foditur in campis, aut ab eorundem arenis extrahitur. Sal vero qui gignitur extra terram, fontibus, fluviis, mari, lacubusque continetur.

2. *Coacto humore.*] Densato humore sub terra, unde effoditur, cæditurve, ut mox dicetur.

3. *Qui Cocanicus.*] Stagnum Cocanicum haud procul ostio Dirilli amnis, lateræ Siciliæ meridionali. Fazellus, Decad. 1. lib. 5. cap. 2. pag. 119.

[4] Aliud genus ex aquis maris ſponte gignitur, ſpuma in extremis litoribus ac ſcopulis relicta. Hic omnis rore denſatur: & eſt acrior qui in ſcopulis invenitur.

Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Namque in Bactris duo lacus vaſti, alter ad Scythas verſus, alter ad Arios, ſale exæſtuant: ſicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt è lacu, dein Sole ſiccant. [5] Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo veluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros amnes Ochus & Oxus, ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte provenientia.

[6] Sunt & montes nativi ſalis, ut in Indis Oromenus, in quo lapicidinarum modo cæditur renaſcens: majuſque regum vectigal ex eo, quam ex auro eſt atque margaritis. [7] Effoditur & e terra, ut palam eſt, humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas vulgus appellat. [8] Gerrhis Arabiæ oppido muros domoſque maſſis ſalis faciunt, aqua [9] ferruminantes. Invenit & juxta Peluſium Ptolemæus rex, cum caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter Ægyptum & Arabiam, etiam ſqualentibus locis, cœptus eſt inveniri, detractis arenis: [10] qualiter & per Africæ ſitientia uſque ad Hammonis oraculum. Is quidem creſcens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaïci tractus nobilitantur [11] Hammoniaco & ipſo, quia ſub arenis inveniatur, appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton vocant, longis glebis, neque perluci-

Notæ.

4. *Aliud genus.*] Spuma hæc ſalis, ſeu ſpuma maris arida eſt, *ἁλὸς ἄχνη* dicta Dioſc. lib. 5. cap. 127. ramentum videlicet, purgamentumve maris ſpumoſum, quod in exilibus petris reperitur, ejuſdem cum ſale facultatis, *ἐπίψηγμα ἁλὸς ἀφρῶδες, εὑρισκόμενον ἐπὶ τῶν πετριδίων* &c. Vide Agricol. lib. 3. de natura Foſſil. pag. 208.

5. *Sed & ſumma.*] Amnium, lacuum, fontiumque ſalſorum elenchum vide apud Agricolam, lib. 1. de natura eorum quæ effluunt ex terra, pag. 99.

6. *Sunt & montes.*] Exſcripſit hunc locum Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Cæditur hodieque copioſus in Carpatho Hungariæ monte, aliiſque quos Agricola recenſet, lib. 3. de natura Foſſil. pag. 207.

7. *Effoditur.*] Etiamnum ad ſecundum a Cracovia Poloniæ lapidem, aliiſque in locis, effodi ſalem, Agricola refert loc. cit.

8. *Gerrhis Arabiæ.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

9. *Ferruminantes.*] Conglutinantes aſperſione aquæ, quæ mox in ſalem concreſcat.

10. *Qualiter & per Africæ.*] Iiſdem verbis Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Plinius ipſe lib. 5. ſect. 5. *Domos ſale montibus ſuis exciſo, ceu lapide, conſtruunt.*

11. *Hammoniaco.*] Non igitur ab Hammone, ſed παρὰ τῆς ἄμμου, ab arena nomen. Gallice, *Sel Armoniac.*

dis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. [12] Probatur quam maxime perſpicuus, rectis ſciſſuris. Inſigne de eo proditur, quod leviſſimus intra ſpecus ſuos, in lucem univerſam prolatus, vix credibili pondere ingraveſcat. Cauſa evidens, cuniculorum ſpiritu madido ſic adjuvante molientes, [13] ut adjuvant aquæ. Adulteratur Siculo, quem Cocanicum appellavimus: necnon & Cyprio mire ſimili. [14] In Hiſpania quoque citeriore Egelaſtæ cæditur, glebis pæne tranſlucentibus, cui jam pridem palma a pleriſque Medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal, ſterilis eſt, nihilque gignit: [b] & in totum ſponte naſcens intra hæc eſt.

Factitii varia genera. Vulgaris plurimuſque in ſalinis, mari adfuſo, non ſine aquæ dulcis riguis, ſed imbre maxime juvante, ac ſuper omnia Sole multo, non aliter inareſcens. Africa circa Uticam conſtruit acervos ſalis ad collium ſpeciem: qui ubi Sole Lunaque induruere, nullo humore liqueſcunt, vixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta [c] ſine riguis, in ſalinas mare infundentibus: & circa Ægyptum, [15] ipſo mari influente in ſolum (ut credo) [d] Nilo ſuccoſum. Fit & e puteis in ſalinas ingeſtis. [e] Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo ſimile, quo & in lucernis utuntur: hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadocia e puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt. [16] In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque ſalem faciunt inertem, nec candidum. Galliæ Germaniæque [17] ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt.

INTERPRETATIO.

b *Et in totum.*] Et omnino hæc ſunt nativi ſalis genera.

c *Sine riguis.*] Sine mixtura aquæ dulcis, ſola marina aqua adfuſa in ſalinas.

d *Nilo.*] Nili aquis nitroſis irrigatum.

e *Prima denſatio.*] Aqua e puteis Babylone hauſta & in ſalinas ingeſta primum denſatur in bitumen, &c.

NOTÆ.

12. *Probatur.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 126. Ἀμμωνιακὸν τῷ γένει, εὔσχιστόν τε καὶ εὐθείας τὰς διαφύσεις ἔχον. *Hammoniacum natione, quod quidem & findi facile poteſt, & rectis eſt ſciſſuris.*

13. *Vt adjuvant aquæ.*] Quæ injecta pondera geſtitant, & nobis ea movere conantibus levia præbent.

14. *In Hiſpania quoque.*] Solinus, cap. 23. pag. 43. de Hiſpania: *Non coquunt ibi ſales, ſed effodiunt.* Gellius, lib. 2. cap. 22. ex Catone: *Eſt in his regionibus mons ex ſale mero magnus: quantum demas, tantum adcreſcit.* Sic etiam Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Huc lepide Sidonius alluſit, lib. 9. epiſt. 12. *Venit in noſtras a te profecta pagina manus, quæ trahit multam ſimilitudinem de ſale Hiſpano, in jugis cæſo Tarraconenſibus: nam recenſenti lucida & ſalſa eſt.*

15. *Ipſo mari.*] Ipſum mare, inquit, ſua vi influens in Ægypti ſolum, abit in ſalem.

16. *In Chaonia.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

17. *Ardentibus lignis.*] Salis ita conficiendi rationem Agricola edocet, lib. 12. de re metall. pag. 450.

XL. Hiſpaniæ quadam ſui parte [1] e puteis hauriunt, muriam appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per ſe cinere ſincero vim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo carbo etiam in ſalem vertitur. Quicumque ligno confit ſal, niger eſt. Apud Theophraſtum invenio, [2] Umbros arundinis & junci cinerem decoquere aqua ſolitos, donec exiguum ſupereſſet humoris. [3] Quin & e muria ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpto liquore ad naturam ſuam redit: [4] vulgo e mænis jucundiſſimus.

XLI. [1] Marinorum maxime laudatur Cyprius a Salamine: de ſtagnis Tarentinus, [2] ac Phrygius, qui Tattæus vocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia vero [3] qui in laterculis affertur, cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is, quem [4] Citieum appellavimus. Itaque a partu ventrem eo cum melanthio illinunt. Salſiſſimus ſal qui ſicciſſimus: ſuaviſſimus omnium Tarentinus atque candidiſſimus: & de cetero fragilis, qui maxime candidus. Pluvia dulceſcit omnis. Suaviorem tamen rores faciunt: ſed copioſum Aquilonis flatus. Auſtro non naſcitur. [5] Flos ſalis non fit, niſi Aquilonibus. [6] In igne nec crepitat, nec exſilit Tragaſæus, neque [7] Acanthius ab oppido appellatus: [8] nec ullius ſpuma, aut ramentum: aut tenuis. [9] Agrigentinus ignium patiens, ex aqua exſilit. Sunt & colorum differentiæ.

NOTÆ.

Sect. XL. 1. *E puteis hauriunt.*] Aquam ſalſam, quam lignis infundant.

2. *Umbros.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

3. *Quin & e muria.*] Muria ſalſugo eſt, in qua ſalſamenta innatant, hoc eſt, piſces, ceteraque id genus, quæ ſale condiuntur, ad diuturnum uſum: *la Saumúre.*

4. *Vulgo e mænis.*] E mænis ſale conditis, ſalſugine ſeu muria decocta, jucundiſſimus ſal eximitur.

Sect. XLI. 1. *Marinorum.*] Dioſc. lib. 5. cap. 126.

2. *Ac Phrygius.*] Dioſcor. loc. cit. Ἐν τοῖς λεγομένοις δὲ καὶ τὰ λιμναῖα προκριτέον· εὐτονώτατον δὲ αὐτῶν ἐστὶ τὸ Φρύγιον, καλούμενον δὲ Ταττᾶιον.

3. *Qui in laterculis.*] Tubulis e laterculo coctili, aut ſimili vaſe. Ita MSS. omnes.

4. *Citieum appellavimus.*] Sect. 39.

5. *Flos ſalis.*] Sic appellabant tenuiſſimum, favillæ inſtar, leviſſimum, candidiſſimumque ſalem: De eo inferius, ſect. 42. Neque is porro, neque omnino ullus ſal minutatim diſſolutus in igne crepitat, aut exſilit. Vide Agricol. lib. 3. de natura foſſil pag. 209.

6. *In igne.*] Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Sali Tragaſæo in Troade tributum impoſitum ſcribit Athenæus, lib. 3. pag. 73. Strabo, lib. 13. pag. 605. eodem in tractu, haud procul Hamaxito, de quo lib. 5. ſect. 33. diximus, ſalinas Trageſæas locat: Τὸ Τραγασαῖον ἁλοπήγιον αὐτόματον τοῖς ἐτησίαις πηγνύμενον πρὸς Ἀμαξιτῷ, *ubi ſal ſponte ſua cogitur ſpirantibus Eteſiis.* Conſentit etiam Galenus, lib. XI. de fac. ſimp. med. cap. 2. pag. 316. In Reg. 1. *Tragaſæus.* In Reg. 2. *Trageſæus.* Errat Stephanus, qui Tragaſas, & Tragaſæum ſalem in Epiro locat.

7. *Acanthius.*] Ab Acantho Macedoniæ oppido, de quo dictum eſt lib. 4. ſect. 17.

8. *Nec ullius.*] Subintellige, ſalis. Vide Agricolam, loco proxime cit.

9. *Agrigentinus.*] Solini paraphraſis, cap. 5. pag. 20. *Salem Agrigentinum ſi*

[10] Ruber Memphi, rufus est circa Oxum: [11] Centuripis purpureus. [12] Circa Gelam in eadem Sicilia tanti splendoris, ut imaginem recipiat. [13] In Cappadocia croceus effoditur, translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus, antiqui Tarentinum maxime laudabant. Ab hoc quemcumque e marinis: ex eo genere, [14] spumeum præcipue. [15] Jumentorum vero & boum oculis, Tragasæum & Bæticum. Ad obsonium & cibum utilior, quisquis facile liquescit: item humidior, minorem enim amaritudinem habent, ut Atticus & Euboïcus. Servandis carnibus aptior acer & siccus, ut Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarii vicem implet, [16] excitans aviditatem, invitansque in omnibus cibis, [a] ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. [17] Ita est in mandendo quæsitus garo. Quin & pecudes armentaque & jumenta sale maxime solicitantur ad pastum, [19] multo largiore lacte, multoque gratiore etiam

INTERPRETATIO.

a *Ita ut sit.*] Ita ut in omnibus condimentis vis ejus peculiariter sentiatur. Idcirco & in gari esu in primis quæritur.

NOTÆ.

igni junxeris, dissolvitur ustione: cui si liquor aquæ proximaverit, crepitat veluti torreatur. Futilis Meursii conjectura, in Antigon. pag. 188. vel inde intelligitur, qui legi suadet, *Agrigentinus ignium impatiens.* Ignium patiens dicitur, qui in igne non crepitat, nec exsilit. Auguft. lib. 21. de Civit. Dei, cap. 5. & 7. Agrigentinum *salem* ait, *cum fuerit admotus igni, velut in aqua fluescere: cum vero aquæ, velut in igne crepitare.*

10. *Ruber Memphi.*] Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2.

11. *Centuripis &c.*] Isidorus, loco citato.

12. *Circa Gelam &c.*] Isidor. loc. cit.

13. *In Cappadocia.*] Sic Isidorus, loc. cit. At Solinus, cap. 5. pag. 20. *in Pachyno adeo splendidus & lucidus, ut imagines reddat.* Quo id auctore prodat, incertum. In M S S. & apud Isidor. *crocinus.*

14. *Spumeum præcipue.*] Spumam maris intelligit, seu spumam salis, ut juniores aïunt, de qua Diosc. lib. 2. cap. 127.

15. *Jumentorum.*] Et hominum similiter oculis Plinius Valer. adhibet, lib. 1. cap. 18. *Sal frixum*, inquit, *tritum, admixto melle Attico inunges, & caliginem tollit.*

16. *Excitans aviditatem.*] Expressit hoc ipsum carmine Vir Clarissimus Huëtius, in poëmatio de sale:

Pulsa fames, & amor salibus revocatur edendi,
Obtusoque abeunt fastidia longa palato.

17. *Ita est.*] M S S. Reg. 2. & Chiffl. *Iterum in mandendo.*

18. *Quin & pecudes.*] Vide quæ dicturi sumus inferius, sub finem sectionis 44.

19. *Multo largiore lacte.*] Arist. lib. 8. hist. anim. cap. 13. pag. 909. & Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Neque id Maronem latuit, lib. 3. Georg. ita canentem:

At cui lactis amor, cytisum, lotosque frequentes
Ipse manu, salsasque ferat præsepibus herbas:
Hinc & amant fluvios magis, & magis ubera tendunt,

in

in caſeo dote. Ergo hercules vita humanior ſine ſale non quit degere: adeoque neceſſarium elementum eſt, [b] ut tranſierit intellectus ad voluptates animi quoque. [20] Nam ita ſales appellantur: omniſque vitæ lepos & ſumma hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo conſtat. Honoribus etiam militiæque interponitur,[21] ſalariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine [22] Salariæ viæ, quoniam illa ſalem in Sabinos portari convenerat. Ancus Marcius rex ſalis modios ſex mille [23] in congiario dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarii vice uſos

INTERPRETATIO.

[b] *Vt tranſierit.*] Ut id nomen ſalis intelligamus tranſii eſſe etiam ad voluptates animi ſignificandas, *non ad palati tum guſtum.*

NOTÆ.

Et ſalis occultum referunt in lacte ſaporem: &c.

Nec minus eleganter idem Huëtius, nihilo ſane Marone inferior:

Ipſe fovens molles clauſis præſepibus agnos,
Matribus upilio ſparſas ſale præbuit herbas:
Præbuit, atque nova vidit pinguedine lætos
In ſpem lanigeræ fetus adoleſcere gentis,
Plenaque ſpumanti retulit mulctralia lacte.

20. *Nam ita ſales.*] Sal enim, vel ſales, urbanitas eſt, jocus, argutia, lepos. Hinc librorum ſales, ſal humanitatis, protervi urbanive ſales, ſal dicendi & facetiæ, ſimiliaque, quæ Latine periti norunt. Vates idem, qui proxime laudatus a nobis, admodum ſcite:

Denique non noſtros commendat gratia mores,
Ni fuerint tincti ſalibus: frigemus inepti:
Nullus honos, nulla ingrato ſermone venuſtas:
Averſæ fugiunt Charites, Venus ipſa faceſſit,
Et formoſa ſuum præcludit nympha cubile.
Adde ſales verbis, o non indocte poëta,
Si quis manſuro ſperas de carmine famam.

21. *Salariis inde.*] Salarii nomine proprie ſignificabatur Tribunorum militarium & ducum annona: forte quod nihil victui magis neceſſarium, quam ſal: vel quod ſalaria percipientes, inde ſe alerent. Joan. de Janua: *Salarium: a ſale dicitur, ſalarium, id eſt, ſtipendium redditus.... diarium quotidianum, cibarium victus: unde legitur quod olim poëtæ vivebant de communi ſalario, id eſt, ſtipendio.* Idem qui ſupra Huetius;

Temporibus ſale conſtabat ſtipendia priſcis:
Hinc & perpetuum meruere ſalaria nomen.
Priſcæ Romulidum plebi, ſanctoque Senatu
Munera grata ſalis donavit Marcius Ancus:
Primus & inſtituit populo gaudente ſalinas.

22. *Salariæ viæ.*] Conſentit Verrius Flaccus, qui apud Feſtum *Salariam viam* ait *incipere a porta quæ nunc Collina a colle Quirinali dicitur. Salaria autem,* inquit, *propterea appellabatur, quod impetratum fuerit, ut ea liceret a mari in Sabinos ſalem portari.*

23. *In congiario.*] Joan. de Janua: *Congiarium, id eſt, beneficium, donatio Imperatoris, quod quilibet Imperator favorem populi captans adjiciebat, ut largior videretur in donis.*

veteres, auctor eſt: & ſalem cum pane [24] eſitaſſe eos proverbio apparet. Maxime tamen in ſacris intelligitur auctoritas, quando nulla conficiuntur [25] ſine mola ſalſa.

XLII. Salinarum ſinceritas ſummam fecit ſuam differentiam, quandam favillam ſalis, quæ leviſſima ex eo eſt & candidiſſima: [1] appellatur & flos ſalis, in totum diverſa res, humidioriſque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, veluti rubigo ſalis: odore quoque ingrato, ceu gari, diſſentiens a ſale, non modo a ſpuma. [2] Ægyptus invenit, videturque Nilo deferri. [3] Et fontibus tamen quibuſdam innatat. [4] Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur. [5] Adulteratur autem tingiturque rubrica, aut plerumque teſta trita: [6] qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitium colorem: cum verus ille non niſi oleo reſolvatur, & unguentarii [7] propter colorem eo maxime utantur. [a] Canitia in vaſis ſumma eſt: media vero pars humidior, [8] ut diximus. [9] Floris natura aſpera, excalfactoria, ſtomacho inutilis. [10] Sudorem ciet, [11] alvum ſolvit in vino & aqua, [12] acopis & ſmegmatis utilis.

Interpretatio.

[a] *Canitia.*] Floris ejus pars ſumma in vaſis cana eſt: media humidior.

Notæ.

24. *Eſitaſſe eos.*] Ad hunc morem, & ad hoc proverbium reſpexiſſe Horatius videtur, lib. 2. Satyr. 2.

Cum ſale panis
Latrantem ſtomachum bene leniet.

25. *Sine mola ſalſa.*] Molam ſalſam vocabant far toſtum addito ſale. Ovidius lib. 1. Faſtor. verſ. 335.

Inde vocor Janus: cui cum cereale ſacerdos
Imponit libum, farraque mixta ſale.
Ante Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & pari lucida mica ſalis.

Sect. XLII. 1. *Appellatur & flos ſalis.*] Quanquam differt omnino a flore ſalis. Hæc totidem fere verbis Dioſcor. lib. 5. cap. 129. Hodie noſtris pharmacopolis ſalariiſque incognitus.

2. *Ægyptus &c.*] Dioſcor. loc. cit.

3. *Et fontibus.*] Dioſc. Ἐφίσταται δὲ λίμναις τισί, *ſtagnis quibuſdam innatat.*

4. *Optimum &c.*] Dioſc. loc. cit. ὑπολίπαρον ceteris ſimiliter anteponit.

5. *Adulteratur,*] Τὸ δὲ ἔμμιλτον ἢ θρόμβους ἔχον, φαῦλον ἡγητέον. *Fucatus rubrica, aut grumoſus, improbatur.* Dioſcor. loc. cit

6. *Qui fucus.*] Ἔστι τὸ ἀκέραιον ἐλαίῳ συνανίεται μόνον· τὸ δεδολωμένον δὲ, ἐκ μέρους καὶ ὕδατος. *Præterea verus ac ſincerus nonniſi oleo reſolvitur: adulteratus, nonnulla ex parte etiam aqua diluitur.*

7. *Propter colorem.*] Ad colorem unguentis emplaſtriſque addendum: μίγνυται καὶ ἐμπλάστροις καὶ μύροις εἰς χρῶσιν, ὡς καὶ τῷ ῥοδίνῳ. Dioſc. loc. cit. Utitur eo & ad flavum colorem capillis inducendum, Alexander Iatros, lib. 1. cap. XI.

8. *Vt diximus.*] Paulo ante, initio hujus ſectionis.

9. *Floris natura.*] Totidem verbis hæc Dioſc. loc. cit.

10. *Sudorem.*] Dioſc. loc. cit.

11. *Alvum ſoluit*] Dioſc. loc. cit. Κοιλίας ταρακτικὸν σὺν οἴνῳ καὶ ὕδατι ληφθέν, *alvum turbat* &c.

12. *Acopis &c.*] Μίγνυται καὶ ἀκόποις καὶ σμήγμασι πρὸς τριχῶν λεπτυσμόν. *Additur*

Detrahit & ex palpebris pilos efficacissime. Fæces imæ concutiuntur, ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi distans.

XLIII. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, [1] quod garon vocavere, intestinis piscium, ceterisque quæ abjicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem [2] Græci garon vocabant: capite ejus usto, suffitu extrahi secundas monstrantes. * [3] Nunc e scombro pisce laudatissimum in *Caput VIII. [4] Carthaginis Spartariæ [5] cetariis: [6] Sociorum id appellatur, singulis

NOTÆ.

& acopis, & smegmatis: quæ extenuandorum pilorum gratia componuntur. Diosc. loc. cit.

Sect. XLIII. 1. *Quod garon.*] Qua id arte pararetur, docet auctor Geopon. lib. 20. cap. ult. pag. ult. Γαρῶν ποίησις. Τὰ ἔγκατα τῶν ἰχθύων βάλλεται εἰς σκεῦος, καὶ ἁλίζεται .... καὶ ἐν ἡλίῳ ταριχεύεται πυκνῶς δονούμενα· Ὅταν δὲ ταριχευθῶσι, τῇ θερείᾳ ἐξ αὐτῶν γάρος οὕτως αἴρεται. Κοφινὸς μακρὸς πυκνὸς ἐντίθεται εἰς τὸ μέσον ἀγγεῖον τῶν προειρημένων ὀψαρίων, καὶ εἰσρεῖ τὸ γάρος εἰς τὸν κοφῖνον, καὶ οὕτως διὰ τοῦ κοφίνου διηθηθὲν, ἀναιροῦνται τὸ καλούμενον λικουαμὲν, τὸ δὲ λοιπὸν πάτημα γίνεται ἄλιξ. *Intestina piscium injiciuntur in vas, & saliuntur .... & in Sole inveterantur, frequenterque versantur. Postquam vero per calorem fuerunt inveterati, garum ex ipsis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur in vas plenum prædictorum piscium, influitque garum in cophinum: atque sic per cophinum percolatum liquamen appellatum garum suscipiunt: reliquum vero retrimentum, alex efficitur, & vocatur.* Gari meminit Martialis, lib. 7. Epigr. 26.

Sed coquus ingentem piperis consumet acervum:
Addet & arcano mixta Falerna garo.

Vsum ejus hodieque esse Constantinopoli Bellonius prodidit.

2. *Græci garon.*] Iterum Plinio lib. 32. sect. 53. *Garus.* Pisciculus ignotus. Isidorus, lib. 20. Orig. cap. 3. *Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Græci γάρον vocabant. Et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumpsit.*

3. *Nunc e scombro.*] Laudatissima hæc muria fuit, propriaque divitum. Martialis, lib. 13. Epigr. 102. pag. 711. cui titulus, *Garum scombrorum:* vel, ut habet Aldina editio, *Garum sociorum.*

Exspirantis adhuc scombri de sanguine primo
Accipe fæcosum, munera cara, garum.

Horatius lib. 2. Satyr. 8. vers. 46. *garum* laudat *de succis piscis Iberi*, hoc est, scombri, quem ex Hispania petebant, insulaque Scombraria inde dicta prope Carthaginem. Auctor Strabo, lib. 3. pag. 159. Ἡ δὲ Ἡρακλέους νῆσος ἤδη πρὸς Καρχηδόνα, ἣν καλοῦσι Σκομβραρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον. Scomber Gallis, *un Maquereau.*

4. *Carthaginis.*] De eo Carthaginis cognomine diximus, lib. 19. sect. 7.

5. *Cetariis.*] De ea voce egimus, lib. 9. sect. 19.

6. *Sociorum id.*] Assentiri viris eruditis vix queo, Bisciolæ, Radero, Cæsio, Aldrovando, ceterisque existimantibus id nominis obtinuisse garum, quod a sociis populi Rom. nempe Hispanis Romam deferretur. A societate publicanorum potius inditum putarim, qui vectigal garo impositum exigerent: quo sensu lib. 33. sect. 39. ex adulterato minio *prædam* esse *societati* dixit. Vel quod majorem habet adhuc similitudinem veri, a ganeonibus, lurconibusque gulæ deditis, qui sociatim eo uterentur & in deliciis haberent. Sic convitii loco in usu sermonis vernaculi, ganeonem appellare consuevimus, *un bon compagnon.*

millibus nummûm permutantibus congios fere binos. Nec liquor ullus pæne præter unguenta majore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem, & Mauretania, Bæticæque Carteïa, ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeïique, & Leptis: sicut muria [7] Antipolis, ac Thurii, jam vero & Dalmatia.

XLIV. [1] Vitium hujus est alex, imperfecta nec colata fæx. [2] Cœpit tamen & privatim [3] ex inutili pisciculo, minimoque confici. [4] Apuam nostri, aphyen Græci vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascitur. Forojulienses piscem ex quo faciunt, [5] lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suavitatem, ut bibi possit. Aliud vero castimoniarum superstitioni etiam, sacrisque [6] Judæis dicatum, quod fit e piscibus squama carentibus. [7] Sic alex per-

NOTÆ.

Placuit hæc sententia jam ante Galeni scholiastæ, in lib. κϛ' τόπϐ. Meminere *gari sociorum* Apicius, Seneca, epist. 95.

7. *Antipolis.*] Fuit Galliæ Narbonensis oppidum, ut in Geographicis diximus. Meminit Martialis, lib 13. Disticho, 103. de muria;

Antipolitani, fateor, sum filia thynni:
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Muriam seu garum e thynno inferioris notæ ac pretii fuisse significat: e scombro, pretiosius.

Sect. XLIV. 1. *Vitium hujus est alex.*] Quid sit alex, intelliges non ex hoc loco modo, sed etiam ex auctore Geopon. superius laudato. Meminit Martialis, lib. 3. Epig. 77.

Et putri cæpas alece natantes.

Horatius, lib. 2. Satyr. 4. verf. 73.

Ego fæcem primus, & alec
Invenior puris circumposuisse catillis.

2. *Cœpit tamen.*] Altera ejus vocis acceptio: ut non fæx gari solum, sed & muria vilior e pisciculis minutis alec sit appellatum.

3. *Ex inutili.*] Ad nihil aliud utili. Ita MSS. omnes: non, ut quibusdam placuisse intelligo, *ex mutilo.*

4. *Apuam nostri.*] Egimus de ea lib. 9. sect. 74. & in Notis & Emend. ad eum librum, num. CXXIX. De eo genere piscium parœmia efficta, apud Athen. lib. 7. Zenobium Suidam, aliosque: Ἀφύα ἐς πῦρ.

5. *Lupum appellant.*] Piscem tamen intellige, ab eo lupo disparem, de quo actum est, lib. 9. sect. 28. Apuis potius, viliorique pisciculorum turbæ congenerem: imo apuam ipsam, quam ab oris scissura λυκόστομον Ælianus appellat, lib. 8. hist. animal. cap. 18. Ex siluro tamen quoque confectum liquamen, garum appellat Cælius Aurel. lib. 2. Chron. cap. 1. de paralysi.

6. *Judæis dicatum.*] Qui *abdicatum* hoc loco, vel *squamam habentibus* legunt, & vim sententiæ afferunt, & conjecturæ plus, quam conditivorum codicum auctoritati tribuunt. Quæ sint tamen ea Judæa sacra, cærimoniæque ad castimoniam institutæ, nondum est nobis sane compertum. Scimus Levitici cap XI. vetitum Judæis piscium esum, qui squamis carerent: non tamen omnium, sed eorum, qui cartilaginei, (σελάχη hæc Græci vocant) quique molles: non eorum etiam qui contecti crustis tenuibus, aut testis conclusi duris, quales sunt ostreæ, cammarique, hic appellati. Auctor Porphyrius, lib. 4. de abstinentia, pag. 163. Πᾶσί γε μὴν ἀπηγόρευτο ὗς ἐσθίειν, ἢ ἰχθύων τῶν ἀφολιδώτων, ἃ σελάχια καλοῦσιν Ἕλληνες.

7. *Sic alex.*] Sic muria, inquit, vel muriæ fæce condita ostrea, echini, ur-

venit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum jocinera. Innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal [a] tabescere. Hæc obiter indicata sint desideriis vitæ: & ipsa tamen nonnullius usus in medendo. Namque & alece scabies pecoris sanatur, infusa per cutem incisam: & contra canis morsus draconisque marini prodest. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur, si quis infundat, ac non nominet garum. [8] Contra canum quoque morsum prodest, maximeque crocodili, & hulceribus quæ serpunt, aut sordidis. Oris quoque & aurium hulceribus aut doloribus mirifice prodest. [9] Muria quoque, sive illa salsugo, [10] spissat, mordet, extenuat, siccat. [11] Dysentericis utilis est, etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis, cœliacis veteribus, infunditur. [12] Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ vicem pensat.

XLV. Salis natura est per se ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens. [1] Corpora vero adstringens, siccans, alligans: defuncta etiam a putrescendo vindicans, ut durent ita per sæcula. [2] In medendo vero mordens, adurens, repurgans, extenuans, dissolvens. CAP. IX.

INTERPRETATIO.

[a] *Tabescere.*] Putrescere *in muria vel alece.*

NOTÆ.

ticæ, &c. Sic vero condita, a Plauto *muriatica*, Festo teste, nuncupantur: *Nerita*, inquit, *est genus piscis minuti. Plautus:*

Muriatica autem video in vasis stanneis:
Bonam neritam, & cammarum, & tagenia,
Echinos fartos, conchas piscinarias.

Nam quæ Plinio ostrea, Plauto neritæ sunt, ostrei genus: echinos deinde fartos, sive saginatos in vivariis, conchas in piscinis, uterque laudat. Pro *tagenia* vero, quæ vox a Scaligero in Varronem maxime hic probatur, forte *cnidia* legi satius fuerit: κνίδη enim urticam sonat: quo de piscium genere diximus lib. 9. sect. 68.

8. *Contra canum.*] Diosc. lib. 2. cap. 34.

9. *Muria quoque.*] Muria nempe salsamentorum, de qua diximus sect. 40. Ἅλμη Dioscoridi, lib. 5. cap. 128. Et illa præterea salsugo, de qua sect. 42.

10. *Spissat.*] Adstringit, & extenuat pariter: quas vires nec Diosc. ipse a muria abjudicat, cum salis ei effectus adscribit, loc. cit. Ἅλμη τὴν αὐτὴν τοῖς ἁλσὶν ἔχει ἐνέργειαν. Sali enimvero is cap. 126. vim adstringentem extenuantemque attribuit, στυπτικὴν καὶ ἰσχναντικήν. Quare cum Dalecampius hoc loco Plinium ineptiarum arguit, suam ipse inscitiam prodit.

11. *Dysentericis.*] Diosc. loc. cit. Δυσεντερικοῖς τέ ἐστι τοῖς κατὰ νομὴν ἔγκλυσμα, καὶ ἰσχιαδικοῖς χρονίοις. *Dysentericis utiliter infunditur, quorum intestina nome* (hoc est, hulcus) *corripuit: itemque ischiadicis jam diuturno dolore vexatis.* Celsus, lib. 4. cap. 15. *de torminibus, id est, dysenteria. Themison muria dura quam asperrima utendum memoriæ prodidit.*

12. *Fotu quoque.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

Sect. XLV. 1. *Corpora vero.*] Locum hunc Isidorus ad verbum exscripsit, lib. 16. Orig. cap. 2.

2. *In medendo.*] Dioscor. lib. 5. cap. 126. Δύναμιν δὲ ἔχουσι.... στυπτικήν τε καὶ σμηκτικὴν, καὶ ἀποκαθαρτικὴν, καὶ διαχυτικὴν, ἔτι δὲ κατασταλτικὴν, καὶ ἰσχναντικὴν, καὶ ἐσχα-

Stomacho tantum inutilis, præterquam ad excitandam aviditatem. [3] Adversus serpentium morsus cum origano, melle, hyssopo. Contra cerasten cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra scolopendras ex aceto potus: [4] adversus scorpionum ictus, cum quarta parte lini seminis, ex oleo vel aceto illitus: adversus crabrones vero vel vespas, similiaque, ex aceto. [5] Ad heterocraneas, capitisque hulcera, & pusulas, papulasve, & incipientes verrucas, cum sevo vitulino: [6] item oculorum remediis, & ad excrescentes ibi carnes, totiusque corporis pterygia: sed in oculis peculiariter: ob id collyriis emplastrisque additur. Ad hæc maxime probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu vero suffusis cruore oculis sugillatisque, cum myrrha pari pondere ac melle, aut cum hyssopo ex aqua calida, utque foveantur salsugine. Ad hæc Hispaniensis eligitur, contraque suffusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. [7] Privatim sugillationibus in linteolo involutus, crebroque ex aqua ferventi impositus. [8] Hulceribus oris manantibus in linteolo concerpto. [9] Gingivarum tumori infricatus. Et contra scabritiem linguæ fractus comminutusque. [10] Aïunt dentes non erodi, nec putrescere, si quis quotidie mane jejunus salem contineat sub lingua, donec liquescat. [11] Lepras idem, & furunculos, & lichenas, & psoras emendat cum passa uva, exempto ejus ligno, & sevo bubulo, atque origano, ac fermento, vel pane, maxime Thebaïcus. [12] Hic & ad pruritus eligitur. [13] Tonsillis & uvis cum melle prodest. [14] Quicumque ad anginas: hoc am-

Notæ.

ρωπικὴν, &c. *Adstringens, abstergens, repurgans, dissolvens: insuperque reprimens, extenuans, & crustas inducens.*

3. *Adversus serpentium.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Πρὸς δὲ σκορπίων πληγὰς, σὺν λινοσπέρμῳ· πρὸς δὲ ἐχιδνῶν δήγματα, σὺν ὀριγάνῳ καὶ μέλιτι, καὶ ὑσσώπῳ, πρὸς δὲ κεράστου, μετὰ πίσσης ἢ κεδρίας ἢ μέλιτος· πρὸς δὲ σκολοπένδρας δῆγμα, σὺν μέλιτι καὶ ὄξει· πρὸς δὲ σφηκῶν πληγὰς.... σὺν στέατι μοσχείῳ.

4. *Adversus scorpionum.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. *Scorpionum vero percussus, sales frixi, & cum oleo contriti, loco appositi, curavere.*

5. *Ad heterocraneas.*] Dioscor. loc. cit. Definit versiculo ἑτεροκρανίαν κεφαλαίαν, Q. Serenus,

Portio si capitis morbo tentetur acuto.

Ἡμικρανίαν alii nuncupant.

6. *Item oculorum.*] Dioscor. loc. cit. Στέλλουσι καὶ τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπεροχὰς, καὶ πτερύγια τήκουσι, καὶ τὰς ἄλλας δὲ ὑπερσαρκώσεις αἴρουσι.

7. *Privatim.*] Sugillata faciei tollere cum melle, scribit Dioscor. loco citato.

8. *Hulceribus oris.*] Quas ἄφθας vocant: his cum polenta crematus sal inspergitur. Diosc. loc. cit.

9. *Gingivarum tumori.*] Sic M S S. omnes. Dioscor. loc. cit οὔλων πλάδον dixit, hoc est, humida gingivarum vitia, diffluentes humore gingivas.

10. *Aïunt dentes.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93.

11. *Lepras idem &c.*] Diosc. ad verbum fere, loc. cit.

12. *Hic & ad pruritus.*] Ad sedandos pruritus quemlibet salem ex oleo & aceto infricatum ad ignem Diosc. adhibet, dum sudor provocetur, loc. cit.

13. *Tonsillis.*] Diosc. loc. cit.

14. *Quicumque.*] Subintellige, utiliter adhibetur. Sic Dioscor. loc. cit.

plius, cum oleo & aceto eodem tempore extra faucibus illitus cum pice liquida. [15] Emollit & alvum in vino mixtus innoxie : [16] & tæniarum genera pellit in vino potus. [17] Æstus balinearum convalescentes ut tolerare possint, linguæ subditus præstat. [18] Nervorum dolorem, maxime circa humeros & renes, in saccis aqua ferventi crebro madefactus levat. Colum torminaque & coxarum dolores potus, & in iisdem saccis impositus candens. [20] Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime usurpanda observatione, quæ totis corporibus [21] nihil esse utilius sale & Sole dixit. [22] Itaque cornea videmus corpora piscatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clavos pedum : item perniones. [23] Ambustis ex oleo imponitur, aut commanducatus, pusulasque reprimit. [24] Ignibus vero sacris, hulceribusque quæ serpunt, ex aceto, aut hyssopo. Carcinomatis cum uva taminia. [25] Phagedænis hulcerum, tostum cum farina hordei, superimposito linteolo madente vino. [26] Morbo regio laborantes, donec sudent ad ignem, contra pruritus quos sentiunt, ex oleo & aceto infricatus juvat : & fatigatos ex oleo. [27] Multi & hydropicos sale

NOTÆ.

Συνάγχικοὺς τε κουφίζουσι, σὺν μέλιτι καὶ ὄξει καὶ ἐλαίῳ διαχειόμενοι.

15. *Emollit.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

16. *Et tæniarum.*] Lumbricorum.

17. *Æstus balinearum.*] Hoc ipsum de aqua frigida superius affirmavit, sect. 23. *Æstus in balineis arcetur, si quis ore teneat.*

18. *Nervorum dolorem.*] Saccis inditum salem fotu dolores mitigare testatur etiam Dioscor. loc. cit. *Πυρία τε ἡ δι' αὐτῶν ἐν σακκίοις, πραϋντικὴ ἀλγημάτων.* Πυρία est sudatio sicca, quæ calidarum rerum appositu excitatur. Et Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap 10. de spasmis : *Conveniet etiam locis ipsis de salibus calidis adhibere sacellos :* &c.

19. *Madefactus.*] Sic libri omnes editi, & Reg. 2. priore manu. Recentiore, *candefactus :* quam scripturam & Reg. 1. & Chiffl. præ se ferunt, non satis probabiliter : aqua ferventi enim madefieri salem simul & incalescere, naturæ rerum consentaneum est : vel sic candescere, non est intellectu facile.

20. *Podagras.*] Diosc. loc. cit.

21. *Nihil esse utilius.*] Isidorus, lib. 16. cap. 2.

22. *Itaque cornea.*] Arida, sicca, non mollia. Catullus, Carm. 23. pag. 39.

Atqui corpora sicciora cornu,
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole, & frigore, & esuritione.

23. *Ambustis.*] Dioscor. loco citato, *Πρὸς πυρίκαυστα δὲ σὺν ἐλαίῳ ἐπιτεθέντες, οὐκ ἐῶσι φλυκταινοῦσθαι.* *Ambustis igni cum oleo impositus, pusulas erumpere non patitur.*

24. *Ignibus vero.*] Dioscor. loc. cit. *Ἐρυσιπέλατα δὲ καὶ ἕρπητας ἴσχουσι, μετ' ὄξους καταχεισθέντες, ἢ καταπλασθέντες σὺν ὑσσώπῳ.* Sic libri omnes. Et Pliniani M S S. editique codices, *hyssopo*, non *æsypo.*

25. *Phagedænis.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

26. *Morbo regio &c.*] Dioscor. loco citato.

27. *Multi & hydropicos.*] Diosc. loc. cit. *Καὶ πρὸς τὰ οἰδήματα τῶν ὑδρωπικῶν.* Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 19. de hydropicis : *Si vero multus humor ex putrefactis eorum carnibus aggregatus ventrem satis adimpleverit, sacellos ex tostis salibus sub umbilico locis admovet.*

curavere, fervoresque febrium cum oleo perunxere, & tussim veterem linctu ejus discussere. Clysteribus infudere ischiadicis. Hulcerum excrescentibus vel putrescentibus imposuere. [28] Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis, [29] ita ut paverentur ante hic hulcera. [30] Bibitur & contra opium ex aceto mulso. [31] Luxatis imponitur cum farina & melle: item [32] extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fotus, & illitus cum resina prodest. [33] Ad omnia autem spuma salis jucundior utiliorque. Sed quicumque sal [34] acopis additur ad excalfactiones: item smegmatis ad extenuandam cutem levandamque. Pecorum quoque scabiem & boum illitus tollit. [35] Daturque lingendus: & oculis jumentorum inspuitur. Hæc & de sale dicta sint.

CAPUT X. XLVI. 1. Non est differenda [1] & nitri natura, non multum a sale distans: & eo diligentius dicenda, quia palam est & Medicos, qui de eo scripsere, ignorasse naturam, nec quemquam [2] Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescentibus siccitate convallibus, quod vocant [3] halmyrhaga. Minus etiam in Thracia juxta Philippos, sordidum terra, quod appellant [4] agrium. [5] Nam

NOTÆ.

28. *Crocodilorum.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ κροκοδειλοδήκτοις βοηθοῦσιν, ἐνδεθέντες εἰς ὀθόνιον λεῖοι, καὶ βαπτόμενοι εἰς ὄξος, συφομένων τῶν μερῶν τοῖς ἐνδέσμοις. *Crocodilorum morsibus auxiliatur tritus, in linteolo involutus, & in acetum intinctus, fasciis insuper additis, quibus partes affectæ constringantur.*

29. *Ita ut paverentur ante hic hulcera.*] Sententia hujus loci est, a multis olim ita morsibus crocodilorum adhiberi salem in linteolis ex aceto solitum, ut ante hoc medicinæ genus hic ubi morsus inflictus esset, hulcera vehementer paverent. Vide Notas & Emendationes num. XX.

30. *Bibitur &c.*] Diosc. loc. cit.

31. *Luxatis.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

32. *Extuberationibus.*] Carnis videlicet supervacuis excrescentiis, ὑπερσαρκώσεσι. Diosc. loc. cit.

33. *Ad omnia autem.*] Ad verbum Aëtius, lib. 2. cap. 76. Spuma salis est, quam spumam maris aridam alii nuncupant: Diosc. ἁλὸς ἄχνην, ejusdem cum sale efficientiæ, lib. 5. cap. 127.

34. *Acopis.*] Ad lassitudines discutiendas, κόπου λυτικοῖς. Diosc. loc. cit. De acopis egimus, lib. 23. sect. 45.

35. *Daturque lingendus.*] Vide Plutarchum, in quæst. natur. pag. 912. Διὰ τί παραβάλλουσι τοῖς θρέμμασιν ἅλας οἱ νομεῖς; *Cur pecori pastores salem proponunt?* Et Arist. lib. 6. hist c. 19. p. 733. Vide quæ superius dicta sunt, sect. 41.

Sect. XLVI. 1. *Et nitri natura.*] Nitrum nostrum, quod Sal petræ nominamus, *le Salpetre*, idem plane est cum veterum nitro, sed aliquanto tamen inferioris notæ. Non observavere veteres hanc nitri efflorescentiam e muris atque pavimentis, uti nos facimus, cum illi habuerint in agris apertis, quibus caremus. Vide Guill. Clarcke Anglum, in opusc. de nomine & natura Nitri, cap. 1. pag. 20. & cap. 2. pag. 24.

2. *Theophrasto.*] In aliquo ex iis operibus quæ interciderunt.

3. *Halmyrhaga.*] Ἁλμυράγα, nomine ducto, partim ex sapore, quem habet subsalsum: partim ex eo quod erumpit e terra, ac sponte efflorescit.

4. *Agrium.*] Ἄγριον, silvestre.

5. *Nam quercu cremata.*] Ut salem e quercu pariter cremata fieri dictum est superius, sect. 40.

quercu

quercu cremata nunquam multum factitatum est, & jam pridem in totum omissum. Aquæ vero nitrosæ pluribus locis reperiuntur, [a] sed sine viribus densandi. Optimum copiosumque [6] in Litis Macedoniæ, quod vocant Chalastricum, candidum, purumque, proximum sali. Lacus est nitrosus, exsiliente e medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum novenis diebus, totidemque cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat. Quo apparet, soli naturam esse quæ gignat, quoniam compertum est, nec Soles proficere quidquam cum cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum neque augeri, neque fluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, si fuere imbres, salsius nitrum faciunt: Aquilones deterius, quia validius commovent limum. [7] Et hoc quidem nascitur.

2. In Ægypto autem conficitur multo abundantius, sed deterius. Nam fuscum lapidosumque est. Fit pæne eodem modo quo sal, nisi quod salinis mare infundunt, [8] Nilum autem nitrariis. Hæ cedente Nilo madent succo nitri XL. diebus continuis, non ([9] ut in Macedonia) statis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: statimque ut densari est cœptum, rapitur, ne resolvatur in nitrariis. [10] Sic quoque olei natura intervenit, ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum in acervis durat. [11] Mirum, in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse potarique, [12] inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum: [13] & ideo spu-

INTERPRETATIO.

[a] *Sed sine.*] Sed quibus ea vis deest, ut densari possint in nitrum.

NOTÆ.

6. *In Litis Macedoniæ.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

7. *Et hoc quidem nascitur.*] Hactenus de nitro nativo: sequitur factitium.

8. *Nilum autem.*] Nili aquis, quæ nitrosæ sunt, in nitrarias infusis, sive derivatis: ibi Solis ardore decoctæ vertuntur in nitrum: sicut aqua maris, aut alia salsa, in salinas infusa, calore Solis coquitur, & mutatur in salem.

9. *Ut in Macedonia.*] Ut in Litis Macedoniæ, quemadmodum paulo antea dictum est: ubi *fit nitrum circa Canis ortum novenis* tantum *diebus, totidemque cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat.*

10. *Sic quoque olei.*] Ita MSS. Forte rectius, *Hic quoque*, hoc est, etiam in nitro, ut in sale dictum est sect. 42. est olei quædam pinguitudo. Hanc certe detrahunt a nitro, qui pulverem igniarium ad bellica tormenta ex eo parant: idque suo more aïunt, *dégraisser le salpetre.*

11. *Mirum, in lacu Ascanio.*] Hujus aquas esse impense nitrosas, scribit auctor libri de mirab. Auscult. pag. 1154.

12. *Inferiores.*] MSS. quidam, *interiores*: eadem sententia.

13. *Et ideo spuma melior.*] Albertus M. lib. 5. Mineral. cap. 7. *Nitri spuma, seu flos*, inquit, *subtilioris est substantiæ & virtutis, quam ipsum nitrum*, &c. Ut in salinis, sic etiam in nitrariis, tenuissimum, & levissimum, spuma, sive flos appellatur: sed multo frequentius spuma. Græci *ἀφρὸν νίτρου* plerumque vocant; quandoque & *ἀφρόνιτρον*.

ma melior. [14] Ad aliqua tamen ſordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturaſque omnes. [15] Magnus & vitro uſus, qui dicetur ſuo loco.

[16] Nitrariæ Ægypti circa Naucratim & Memphim tantum ſolebant eſſe, circa Memphim deteriores. Nam & lapideſcit ibi in acervis: [17] multique ſunt cumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his vaſa, nec non frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. [18] Ad ea quoque, quæ inveterari volunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & rufum exit a colore terræ. Spumam nitri, quæ maxime laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cum ros cecidiſſet, prægnantibus nitrariis, ſed nondum parientibus. Itaque non fieri [19] incitatis, etiamſi caderet. [b] [20] Alii acervorum fermento gigni exiſtimavere. [21] Proxima ætas Medicorum aphronitrum tradidit in Aſia colligi, in ſpeluncis, [c] molibus diſtillans. Specus eos [22] colycas vocant: dein ſiccant Sole. [23] Optimum putatur Lydium: probatio, ut ſit minime ponderoſum, & maxime friabile, colore pæne purpureo. Hoc in paſtillis affertur. Ægyptium in vaſis picatis, [24] ne liqueſcat. Vaſa quoque ea Sole inareſcentia perficiuntur.

Interpretatio.

b *Alii acervorum.*] Alii ex acervis fermenteſcentibus gigni ſpumam eam exiſtimavere.

c *Molibus.*] E ſaxoſis molibus.

Notæ.

14. *Ad aliqua tamen ſordidum.*] Subintellige, optimum eſt, vel eligitur, ac vel ipſi ſpumæ, ſeu flori anteponitur.

15. *Magnus & vitro.*] Ad conficiendum vitrum, cui nitri admixtio utilis, ut dicetur lib. 36. ſect. 65. & 66.

16. *Nitrariæ.*] Inde Nitriæ urbi & præfecturæ in Ægypto nomen, ut diximus in Notis & Emend. ad lib. 5. num. XXX.

17. *Multique ſunt.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

18. *Ad ea quoque.*] Ad ea quæ in diuturnum uſum aſſervare lubet, ut ea quæ ſale condiuntur: pro ſale utuntur nitro. Sic defunctorum corpora condiebant, teſte Herodoto, lib. 2. Euterpe, pag. 121. ut carnibus nitro abſumptis, cutis ſola cum oſſibus ſupereſſet.

19. *Incitatis.*] Sic MSS. omnes: hoc eſt, proximis partui: quas & incientes veteres appellarunt. Vide quæ de ea voce diximus, lib. XI. ſect. 84.

20. *Alii acervorum.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. recte. Alii *operimentorum:* qua ſententia, non ſatis intelligo.

21. *Proxima ætas*] Exſcripſit hunc locum Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 2.

22. *Colycas vocant.*] In MSS. Reg. 1. & 2. *colligas.* Credo *collicas* ſcribi oportere: nomenque duci a rotunda forma molium ſaxearum, unde ſuccus nitroſus in iis ſpecubus manat. Nam & κόλλικας & κόλικας panes rotundos Græci vocarunt: Heſychius: & Jul. Pollux, lib. 6. cap. XI. pag. 286.

23. *Optimum.*] Dioſc. lib. 5. cap. 131. Ἀφρὸς δὲ νίτρου, ἄριστος μὲν εἶναι δοκεῖ ὁ κουφότατος, καὶ πλακώδης, εὔθρυπτός τε καὶ ἐμπόρφυρος .... οἷός ἐστιν ὁ ἐκ Φιλαδελφείας κομιζόμενος τῆς ἐν Λυδίᾳ· δευτερεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος.

24. *Ne liqueſcat.*] Terrei vaſis & humidi figlini contactu.

4. [25] Nitri probatio, ut sit tenuissimum & quam maxime spongiosum fistulosumque. Adulteratur in Ægypto calce: deprehenditur gustu. Sincerum enim facile resolvitur: adulteratum pungit. Calce aspersum reddit odorem vehementem. Uritur in testa opertum, ne exsultet: alias igni non exsilit nitrum: nihilque gignit aut alit, cum in salinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, [26] tantum algæ. Sed majorem esse acrimoniam nitri apparet, non hoc tantum argumento, sed in illo, quod nitrariæ calceamenta protinus consumunt: alias salubres, oculorumque claritati utiles. In nitrariis non lippiunt. Hulcera allata eo celerrime sanantur: ibi facta, tarde. Ciet & sudores cum oleo perunctis, corpusque emollit. In pane salis vice utuntur Chalastræo: ad raphanos Ægyptio: teneriores eos facit: sed obsonia alba & deteriora, [27] olera viridiora. In medicina autem calfacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exhulcerat. [28] Utile his, quæ evocanda sint, aut discutienda, & lenius mordenda atque extenuanda, sicut in papulis pusulisque. Quidam in hoc usu accensum vino austero restinguunt, atque ita trito in balineis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride, adjecto oleo viridi. Extenuat & cicatrices oculorum, & scabritias [d] genarum cum fico illitum, aut decoctum in passo ad dimidias partes: item contra argema oculorum. [e] Ungues decoctum cum passo in mali Punici calyce adjuvat: [29] claritatem visus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex vino, si cum pipere colluantur: [30] item cum porro decoctum. [31] Nigrescentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. [32] Capitis animalia & lendes ne-

Interpretatio.

d *Genarum.*] Palpebrarum. | e *Vngues.*] Pterygia oculorum.

Notæ.

25. *Nitri probatio.*] Sic lib. 5. cap 130. nitrum illud ceteris anteponit, quod leve, κοῦφον, & rosaceo colore aut candido, perforatumque, & quasi spongiosum, fistulosumve quiddam, κατατετρημένον, οἱονεὶ σπογγοειδές τι.

26. *Tantum algæ.*] Ex variis herbarum generibus tantum algæ in mari nascuntur: cum tot illud pariat animalia: tot herbas salinæ ferant.

27. *Olera viridiora.*] Brassicam, ut dictum est lib. 19. sect. 41. Apicius, lib. 3. cap. 1. *Omne olus smaragdinum fiet, si cum nitro coquatur.* De raphanis nitro sparsis dictum est lib. 19. sect. 26.

28. *Vtile his &c.*] Diosc. lib. 5. cap. 131. misceri pariter ait emplastris discutientibus, extrahentibus, extenuantibusque: Μίγνυται καὶ διαφορητικαῖς, καὶ ἐπισπαστικαῖς .... ἐμπλάστροις, καὶ λεπτυντικαῖς.

29. *Claritatem visus.*] Diosc. loc. cit.

30. *Item cum porro.*] Certe quidem *ad colorem nitidum reducere dentes nitrum cum porro viridi coctum, & pro dentifricio sumptum*, auctor est Marcellus Empir. cap. 13. pag. 97.

31. *Nigrescentes.*] Marcellus Empir. loc. cit.

32. *Capitis animal.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. ad pedunculos necandos nitrum Alexandrinum in primis commendat.

cat, cum Samia terra illitum ex oleo. [33] Auribus purulentis vino liquatum infunditur. [34] Sordes ejuſdem partis erodit ex aceto. [35] Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccum additum. Vitiligines albas cum Cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in Sole illitum emendat. [36] Furunculos admixtum reſinæ extrahit, aut cum uva alba paſſa, nucleis ejus ſimul tritis. Teſtium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia. [37] Contraque canis morſus, addita & reſina: initiis cum aceto illinitur. Sic & ſerpentium morſibus, phagedænis, & hulceribus quæ ſerpunt, aut putreſcunt, cum calce ex aceto. [38] Hydropicis cum fico tuſum datur illiniturque. [39] Diſcutit & tormina, ſi decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, vel anetho, vel cumino. Reficit laſſitudines cum oleo & aceto perunctorum. Et contra algores horroreſque prodeſt, manibus pedibuſque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus [40] ſuffuſorum felle, maxime [41] cum aceto datum. [42] Succurrit & venenis fungorum ex poſca potum: [43] aut ſi bupreſtis paſta ſit, ex aqua, vomitioneſque evocat. [44] His qui ſanguinem tauri biberint, cum laſere datur. In facie quoque exhulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo. Ambuſtis toſtum, donec nigreſcat, tritumque illinitur. [45] Infunditur ventris & renium doloribus, aut rigori corporum, nervorumque doloribus. [46] Paralyſi in lingua cum pane imponitur. Suſpirioſis in ptiſana ſumitur. Tuſſim veterem ſanat flore, mixto galbano reſinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo devoretur. Coquitur, dilutumque poſtea cum pice liquida ſorbendum in angina da-

NOTÆ.

33. *Auribus.*] Dioſc. lib. 5. cap. 131. Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 79.

34. *Sordes.*] Dioſc. & Plinius Valer. verbis totidem, locis cit.

35. *Sonitus &c.*] Dioſc. & Plinius Valer. locis cit.

36. *Furunculos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 32. Dioſc. loc. cit. Ἀναςομοῖ δὲ καὶ δοθιῆνας, ἀναληφθὲν τερμινθίνῃ ῥητίνῃ. *Reſina exceptum terebinthina furunculos aperit.*

37. *Contraque canis.*] Hoc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. c. 51. Dioſc. loc. cit. pro reſina aſininum adipem, vel ſuillum adhibet.

38. *Hydropicis.*] Dioſc. loc. cit. Μετὰ σύκων δὲ ὑδρωπικῶν ἐςι κατάπλασμα.

39. *Diſcutit & tormina &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit. atque ita Marcellus Empir. cap. 28. pag. 201.

40. *Suffuſorum felle.*] Morbo regio, ſive arquato, laborantium.

41. *Cum aceto datum.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 3. Chiffl. aliique, *cum aceto inſudatum.* Forte, *inſtillatum.* Vel quod verius arbitror, *in ſudatu*, hoc eſt, in ſudatione: ſubintellige, ex antecedente ſententia, confricatum.

42. *Succurrit &c.*] Dioſc. loc. cit. totidem verbis. Galenus item, lib. 9. de fac. ſimp. med. cap. 3. pag. 265.

43. *Aut ſi bupreſtis paſta ſit.*] Hauſta, vel deglutita Dioſc. loc. cit. πρὸς δὲ βουπρήςεις, σὺν ὕδατι.

44. *His qui ſanguinem.*] Dioſc. ad verbum, loc. cit.

45. *Infunditur ventris.*] M S S. omnes, *infunditur urceis & renium*, &c. Hoc eſt, infunditur ex urceis.

46. *Paralyſi.*] Dioſc. loc. cit. Μίγνυται καὶ ἄρτῳ ὠφελίμως ἐπὶ τῶν τὴν γλῶτταν παραλελυμένων.

tur: Flos ejus cum oleo cyprino articulorum doloribus in Sole jucundus est. Regium quoque morbum extenuat in potione vini. Et inflationes discutit: sanguinis profluvium e naribus sistit ex fervente aqua vapore naribus rapto. 47 Porriginem alumine permixto tollit: alarum virus ex aqua quotidiano fotu: Hulcera ex pituita nata cera permixtum: quo genere nervis quoque prodest: Cœliacis infunditur: 48 Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere: sicut adversus lepras, lentigines: Podagricis in balineis uti solio nitri prodest, atrophis, opisthotonis, tetanis. 49 Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem vertitur.

XLVII. 1 Spongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. 2 Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimavere, tenui fistula, spissioresque, [a] persorbentes, quæ & tinguntur in deliciis, aliquando & purpura: alias feminas, majoribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. 3 Candidæ cura fiunt, e mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad Lunam & pruinas sternuntur inversæ, hoc est, 4 qua parte adhæsere, ut candorem bibant. 5 Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. 6 Aliqui narrant & au- CAP. XI.

INTERPRETATIO.

a *Persorbentes.*] Colorem quemlibet, quo tinguntur, avide bibentes.

NOTÆ.

47. *Porriginem.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIII.

48. *Perungi ante.*] Diosc. loc. cit.

49. *Sal nitrum.*] De nitro ipso loquitur, quod & sal nitrum quidam vocabant, quod haud multum a sale distaret, ut dictum est initio hujus sect. Hoc illud est quod paulo ante Plinius de saxeis nitri acervis dixit: *Faciunt ex his vasa, nec non frequenter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus.*

Sect. XLVII. 1. *Spongiarum genera diximus.*] Libro 9. sect 69.

2. *Quidam eas.*] Secutus est eos auctores Diosc. lib. 5. cap. 138. Τῶν δὲ σπόγγων, inquit, τοὺς μὲν ἄῤῥενας ἐκάλεσάν τινες λεπτοτρήτους, καὶ πυκνοὺς ὄντας· ὧν τοὺς σκληροτέρους, τράγους ὠνόμασαν· τοὺς δὲ θηλεῖς, οἳ ἐναντίως τοῖς προειρημένοις διάκεινται. *E spongiis alias nonnulli mares appellavere, quæ sunt tenuibus fistulis, ac spissæ, densæve, e quibus rursum duriores tragos nominaverunt: alias vero feminas, quæ contrario atque antedictæ modo se habent.* Nostri contra primum genus, seu mares vocant, *Eponge femelle.*

3. *Candidæ.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. Λευκαίνονται δὲ αὐτῶν αἱ ἁπαλώταται ἐν τοῖς καύμασι, βρεχόμεναι τῇ ἐπὶ τῶν πετρῶν συνισταμένῃ ἁλὸς ἄχνῃ, καὶ ἡλιαζόμεναι. Ἐπιβλεπέτω δὲ τὸ μὲν κοῖλον αὐτῶν ἄνω, κάτω δὲ ἡ ἀποτομή. *Candidæ porro cura fiunt, quæ sunt inter eas mollissimæ, si per æstivos ardores salis spuma petris adhærescente tingantur, & insolentur inversæ: ita ut parte cava sursum spectent, qua vero parte resecta fuerint, deorsum.* Dioscoridem, ut solet, Oribasius sequitur, lib. 13. p. 232.

4. *Qua parte adhæsere.*] Qua parte resectæ sunt, deorsum spectent.

5. *Animal esse docuimus.*] Libro 9. sect. 69.

6. *Aliqui narrant.*] Cum his & Plutarchus, lib. de solert. animal. pag. 980.

ditu regi eas, contrahique ad ſonum, exprimentes abundantiam humoris, nec avelli petris poſſe, ideo abſcindi ac ſaniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone ſint genitæ, præferunt ceteris. Nec uſquam diutius [7] durare ſpiritum Medici affirmant. Sic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant: [8] & ideo magis recentes magiſque humidas: ſed minus in calida aqua, minuſque unctas, aut unctis corporibus impoſitas: & ſpiſſas minus adhæreſcere. [9] Molliſſimum genus earum penicilli: oculorum tumores levant ex mulſo impoſiti. Iidem [10] abſtergendæ lippitudini utiliſſimi: eoſque tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. Imponuntur & ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cetero recentes diſcutiunt, molliunt, mitigant: [11] Veteres non glutinant vulnera. Uſus earum ad abſtergenda, fovenda, operienda, a fotu, [12] dum aliud imponatur. [13] Hulcera quoque humida & ſenilia impoſitæ ſiccant: fracturæ & vulnera ſpongiis utiliſſime foventur. [b] Sanguis rapitur in ſecando, ut curatio perſpici poſſit. Et ipſæ vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccæ, nunc aceto aſperſæ, nunc vino, nunc aqua frigida. [14] Ex aqua vero cæleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiuntur intumeſcere. Imponuntur & integris partibus, [15] ſed fluctione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſit, & iis quæ apoſtemata vocant, melle decocto perunctis. Item articulis, alias aceto ſalſo madidæ, alias e poſca. [16] Si ferveat impetus, ex aqua. [17] Eædem &

INTERPRETATIO.

b *Sanguis.*] Sanguis ſpongia ſorbetur, dum fit ſectio.

NOTÆ.

7. *Durare ſpiritum.*] Spiritum illum nativum, quem e mari natalibuſque ſuis conceptum, & fiſtulis abditum celant, ut recte Dalecampius interpretatus eſt.

8. *Et ideo magis recentes.*] Subintellige ex ſuperioribus, *præferunt ceteris.* Dioſcor. lib. 5. cap. 138. novas quoque & recentes, ac minime pingues ceteris anteponit: Oʽ *κενὸς ϋ̓ ἡ ἀλιπὴς... ὁ ϋ̓ παλαιὸς, ἄχρηστος.*

9. *Molliſſimum.*] Noſtris, *Eponge fine.* Vide Notas & Emendationes num. XXIV.

10. *Iidem abſtergendæ.*] Crematas ex aceto lippitudini aridæ opitulari ait Dioſc. loc. cit.

11. *Veteres non glutinant.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

12. *Dum aliud imponatur.*] Splenium exempli gratia, vel apparatus, ut vocant, *la bande, ou l'appareil.*

13. *Hulcera quoque &c.*] Dioſcor. loco citato.

14. *Ex aqua vero cæleſti.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. Secta recentia ſunt vulnera recentia, ſeu recens factæ Chirurgorum opera ſectiones, a quibus ſpongiæ arcent tumorem.

15. *Sed fluctione.*] Seu fluxione. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

16. *Si ferveat impetus.*] Inflammatio, tumor, *ἐπιφορά.*

17. *Eædem & callo e ſalſa.*] Hoc eſt, ex aqua ſalſa. Ita plane Reg. 2. cod. & Colb. 3. Interpolatores ſic edi hactenus curaverunt: *eædem & callo ſalſa madidæ,* obſcuro aut penitus nullo ſenſu: voce *madidæ* ex ſuperiore ſententia teme-

callo, e ſalſa: at contra ſcorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & ſuccidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quod lanæ emolliunt, ſpongiæ coërcent, [18] rapiuntque vitia hulcerum. [19] Circumligantur & hydropicis ſiccæ, vel ex aqua tepida poſcave, utcumque blandioribus opus eſt operirive aut ſiccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos vaporari oporteat, ferventi aqua perfuſæ, expreſſæque inter duas tabulas. [20] Sic & impoſitæ ſtomacho proſunt, & in febri contra nimios ardores. Sed ſpleniciis e poſca, [21] ignibus ſacris ex aceto, efficaciores quam aliud. [22] Imponi oportet ſic, ut ſanas quoque partes ſpatioſe operiant: [23] Sanguinis profluvium ſiſtunt ex aceto, aut frigida. [24] Livorem ab ictu recentem ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata tollunt, [25] teſtium tumorem doloremque ex poſca. [26] Ad canum morſus utiliter conciſæ imponuntur ex aceto, aut frigida, aut melle, ſubinde humectandæ. [27] Africanæ cinis cum porri ſectivi ſucco ſanguinem rejicientibus hauſtu ſalis ex frigida prodeſt. Idem cinis vel cum oleo vel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Privatim Africanæ ex poſca tumorem diſcutiunt. [28] Omnium autem cinis cum pice crematarum, ſanguinem ſiſtit vulnerum. [29] Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice urunt. [30] Et oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum

NOTÆ.

re huc iterum revocata. Dioſcor. loc. cit. Καὶ τύλους διαστέλλουσι, *callos diducunt ac dirimunt.*

18. *Rapiuntque.*] Attrahunt pravos ſuccos, ſordes, ſaniem.

19. *Circumligantur.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. & Scribonius Largus, cap. 33. *ad hydropicos*, Compoſ. 133.

20. *Sic.*] Aqua ferventi perfuſæ.

21. *Ignibus ſacris &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 24.

22. *Imponi oportet &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

23. *Sanguinis.*] Dioſc. lib. 5. cap. 138. Ἐπέχουσι δὲ καὶ αἱμοῤῥαγίαν σὺν ὄξει. Marcellus Empir. cap. 10. pag. 83. *Ad ſiſtendum ſanguinem e naribus erumpentem: Proderit*, inquit, *& ſpongiæ particulam præſectam apte forfice, & ad amplitudinem narium figuratam, injicere paulo preſſius, aceto infectam, & interdum eodem aſperſam.*

24. *Livorem ab ictu.*] Marcellus Empiric. cap. 19. pag. 131. *Spongia nova cum aqua ſalſa calida ſæpius impoſita, ſugillationes livoreſque detergit.*

25. *Teſtium tumorem.*] Ad verbum Marcellus Empir. cap. 33. pag. 227.

26. *Ad canum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. iiſdem verbis, & Theodorus Priſcianus, lib. 3. cap. 19.

27. *Africanæ cinis.*] Marcellus Empir. cap 16. pag. 120. *Spongiæ Africanæ exuſtæ cinis cum ſucco porri ſectivi hauſtus, empyïcos ſanat*, hoc eſt, purulentas exſcreationes. Plinius Valer. lib. 1. cap. 63. cui titulus eſt, *Ad ſanguinem exſcreantes, & phthiſicos affectos: Spongiæ Afræ cinis*, inquit, *cum porri ſectivi ſucco ſorbetur.* De Africanis ſpongiis, lib. 9. ſect. 69.

28. *Omnium autem &c.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 138. totidem verbis.

29. *Aliqui raras.*] Hoc eſt, genus illud quod rarum Latini, Græci μανὸν vocant, ut diximus lib. 9. ſect. 69.

30. *Et oculorum.*] Dioſcor. loco citato.

proficiente eo cinere contra ſcabritias [c] genarum, excreſcenteſque carnes, [31] & quidquid opus ſit ibi [d] deſtringere, ſpiſſare, explere. [32] Utilius in eo uſu lavare cinerem. [33] Præſtant & ſtrigilum vicem, linteolorumque, affectis corporibus. Et contra Solem apte protegunt capita. Medici inſcitia ad duo nomina eas redegere: [34] Africanas, quarum firmius ſit robur: Rhodiacaſque, ad fovendum molliores. Nunc autem molliſſimæ circa muros [35] Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor eſt, circa Lyciam penicillos molliſſimos naſci in alto, unde ablatæ ſint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrum ſuſpenſos, quietiores facere noctes. Nunc revertemur ad marina animalia & aquatilia.

Interpretatio.

c *Genarum.*] Palpebrarum.

d *Deſtringere.*] Detergere, adſtringere, replere.

Notæ.

31. *Et quidquid opus.*] *Deſtringere*, abſtergere eſt: *ſpiſſare*, adſtringere, ut ſæpe monuimus. Dioſc. loc. cit. Καὶ ὅπου δεῖ σμῆξαί τι, ἢ στύψαι.

32. *Vtilius &c.*] Dioſc. loc. cit.

33. *Præſtant.*] Strigili, hoc eſt, inſtrumento ferreo, aureo, argenteo, eboreove utebantur veteres ad radendas corporis ſordes, ad ſudorem detergendum, præcipueque in frictionibus. Martialis, lib. 14. Epigr. 51, cujus lemma, *Strigiles*:

Pergamus has miſit: curvo deſtringere ferro:
Non tam ſæpe teret lintea fullo tibi.

34. *Africanas.*] Africanas, Rhodiacaſque laudat Marcellus Empiric. cap. 36. pag. 246. Genus utrumque ad podagram commendat Scribonius Largus, cap. 41. Compoſ. 158.

35. *Antiphelli.*] Urbs ea Lyciæ eſt, ut diximus lib. 5. ſect. 28.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXXI.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. ALIBI *frigidæ, alibi calidæ, alibi junctæ . . . tenui intervallo discernente.*] Ita Reg. 1. & Colb. 3. optime. In Reg. 2. codice, *inunctæ*, mendose. Sequitur nihilominus huic similem Hermolaus, & *unctæ* legit, interpretaturque pingues aquas, ὕδατα λιπαρά. Qua interpretatione nihil est quod a mente scriptoris longius abhorreat: qui frigidas alibi aquas emicare ait, alibi calidas, alibi utrasque conjunctim, tenui eas a se invicem discriminante spatio. Sect. 2.

II. *Ut protinus noscatur etiam ministeriorum haustus ex illa majestate ingenii.*] Hæc totidem plane syllabis apicibusque litterarum scriptura codicis Regii 2. & illius quem Pintianus vidit: propemodum etiam & Chiffletiani: quæ vel ipsa pretatione facili & expedita se se legentibus approbat. In libris hactenus editis omnino mendose legitur, *Ut protinus noscatur etiam ministerium ejus ex illa majestate*, voce *ingenii* extrita, vitiatisque ceteris. Sect. 3.

III. *Ceronem, ex quo bibentes oves nigras fieri: Nelea, ex quo albas.*] Prius legebatur in libris omnibus editis, *Melan, ex quo albas.* Quis vero inducat animum ut existimet, inditum amni Melan, quod nigrum sonat, nomen fuisse, quod albas oves efficiat? In Reg. 1. *melle.* In Reg. 2. *melleam.* Nos ex Antigono Carystio, cap. 84. *Nelea:* Κέρων enim apud illum & Νηλεὺς vocantur: etsi is memoriæ lapsu, non oves, sed mulieres ipsas eo potu nigrescere prodidit. De Ceronis aquis, qui pullum sive nigrum lanis colorem afferat, Seneca lib. 3. Natur. quæst. cap. 25. pag. 873. *In Macedonia . . . . est flumen, ad quod qui facere albas oves volunt, adducunt . . . . At si illis lana opus fuerit pulla, paratus gratuitus infector est: ad Ceronem eundem gregem appellunt.* Sed pro Cerone, quem primus in eum Senecæ textum Muretus invexit, *Peneum* prius lectum esse, jam antea admonuimus, lib. 2. sect. 106. Nelea de quo nunc agitur, eundem esse Dalecampius putavit, cum Melane Bœotiæ amne, cujus potu nigras oves fieri Plinius affirmavit, lib. 2. sect. 106. Falso. Sect. 9.

IV. *At in Cea insula.*] Refragantibus licet exemplaribus omnibus, sive editis, sive manu exaratis, *Chio insula*, pro *Cea insula* scribi oportere Dalecampius autumat: Vitruvii admonitu, a quo Plinius hoc accepisse visus est: Ille enim, lib. 8. cap. 3. pag. 186. *Item*, inquit, *est in insula Chio fons, e quo qui imprudenter biberint, fiunt insipientes: & ibi est epigramma insculptum ea sententia* &c. Addere & Isidorum potuit, similiter scribentem, lib 13. Orig. cap. 13. Sed utriusque mendosum codicem esse, non ex Plinianorum modo exemplarium consensu, sed ex Sotione ipso, vel Aristone potius, a quo ceteros id hausisse reor, haud temere conjicimus. Sic enim Sotion in Excerptis, pag. 141. Ἀρίστων δὲ ὁ Περιπατητικὸς φιλόσοφος, ἐν τῇ Κίῳ (haud dubie pro Κέῳ) πηγήν φησιν ὕδατος εἶναι, ἀφ' ἧς τοὺς πίνοντας ἀναισθήτους γίνεσθαι ταῖς ψυχαῖς, εἶναι δὲ καὶ ἐπὶ ταύτης ἐπίγραμμα τοιόνδε, &c. Sect. 12.

V. *Vinum in tædium venire his qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus. Theopompus, inebriari fontibus iis quos diximus. Mucianus &c.*] Reg. 2. *in tædium.* Reg. Sect. 13.

1. *tædio*, & mox, *ait Eudoxus.* In libris hactenus vulgatis, *qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus* &c. Nos Eudoxum a Theopompo ſejunximus: ſic enim jucundius ſuus cuique miraculo auctor aſſignatur. Et vero Clitorii fontis a Stephano teſtis Eudoxus advocatur, verbo Ἀζανία, eumque rem ita litteris conſignaſſe prodit libro ſexto Γῆς περιόδου. Ἔστι κρήνη τῆς Ἀζανίας, ἣ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι· εἰς ἣν λέγουσι Μελάμποδα, ὅτε τὰς Προιτίδας ἐκάθαιρεν, ἐμβαλεῖν τὰ ἀποκαθάρματα. Eſt autem Azania pars ipſius Arcadiæ, in qua Clitorius ſeu fons, ſeu lacus. Eudoxum tranſcripſit Ovidius, lib. 15. Metam. verſ. 322.

Clitorio de fonte ſitim quicumque levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius undis:
Sive, quod indigenæ memorant, Amithaone natus
Prœtidas attonitas, poſtquam poſt carmen & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Miſit aquas, odiumque meri permanſit in illis.

Sect. 18. VI. *Cujus gurgitem perjuri negantur pati, velut flammam urentem.*] Sinceriſſima hæc eſt ſcriptura Regii codicis 2. aliorumque: quos corrupere interpolatores pluribus modis: *Cujus gurgite perjuri notantur pati* &c. Barbarus, *necantur.* At familiaris eſt ſcriptori noſtro ea loquendi forma, quam repræſentamus. Libro 20. ſect. 15. *Habentes eam feriri a ſerpentibus negantur.* Et lib. 22. ſect. 25. *Habentes eam a ſerpentibus feriri negantur.*

Ibid. VII. *In unum alveum coëunt vaſto ſinguli amne. Siccantur duodecim diebus, aliquando vicenis.*] Ita codex Reg. 2. & is quem Pintianus vidit, oratione magis dilucida, & quæ citius fidem obtineat, quam quæ in editos hactenus libros irrepſit: *In unum alveum coëunt vaſto amne. Singulis ſiccantur duodecies diebus, aliquando vicies.*

Ibid. VIII. *Dirum eſt, non profluere eos aſpicere volentibus: ſicut proxime Lartio Licinio legato poſt Præturam: poſt ſeptem enim dies occidit.*] Libri editi hactenus: *poſt Præturam poſt ſeptem dies accidit.* Nos ex Chiffl. cod. voculam *enim* adjecimus: alteram ex conjectura ſanavimus, *occidit.* Id enim dirum illud eſt quod eo prodigio prænunciatum paulo ante annuit. Reg. 1. *Dirum* habet, ut editi. *Mirum*, Reg. 2. & Chiffl. male.

Sect. 19. IX. *Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit.*] Conſentiunt omnia exemplaria. *Chropas* tamen non *Cychros* Sotion ex eodem Theopompo ſcribit, niſi forte τῶν Χρωπῶν oppidum Κύχροι, ut Cilicum Σόλοι, fuerit. Sic enim ille in Excerptis, pag. 139. Θεόπομπος ἱστορεῖ κρήνην ἐν Χρωψὶ τῆς Θρᾴκης, ἐξ ἧς τοὺς λουσαμένους παραχρῆμα μεταλλάσσειν. *Prodit Theopompus fontem apud Chropes eſſe, Thraciæ gentem, ex quo qui laverint, ſtatim moriuntur.* Vitruvius tamen lib. 8. cap. 3. pag. 162. *Et apud Cychros in Thracia lacus, ex quo non ſolum qui biberint moriuntur, ſed etiam qui laverint.* An *Cychropas* legi ſatius? Nam Auctor libri de mirab. auſcult. ἐν δὲ Κίχλωψι τοῖς Θρᾳξὶ, inquit, (forte pro Κύχρωψι) κρηνίδιόν ἐστιν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ μὲν ὄψει καθαρὸν καὶ διαφανὲς, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον· ὅταν δὲ πίῃ τι ζῶον ἐξ αὐτοῦ, παραχρῆμα διαφθείρεται.

Sect. 22. X. *Ante omnia autem damnantur amaræ, & quæ cum ſorbentur, ſtatim implent, quod evenit Trœzene.*] Sic totidem plane ſyllabis apicibuſque, codex Regius 2. In Reg. 1. *& quæ ſorbem, ſtatim implent.* In Chiffl. *quæ ſorbentem.* In libris vulgatis, ridicule, *& quæ ſcrobem ſtatim implent.* At præter codicum fidem, haud minus ſane certus emendandi auctor Athenæus exſtitit, lib 2. pag. 42. *Ex aquis multæ*, inquit, *corpulentæ ſunt, ac velut inſita quadam gravitate ponderoſæ, ut ad Trœzenem, quæ guſtata os ſtatim implet:* ὡς τὸ ἐν Τροιζῆνι· τοῦτο γὰρ καὶ τῶν γευομένων εὐθὺς ποιεῖ πλῆρες τὸ στόμα. Erit autem operæ pretium, uti remur, ad illuſtranda uberius ea quæ de aquarum pondere dicuntur a Plinio, ſect. 23. hic obiter proferre in medium inſtrumentum quoddam, quo veteres uſi ad dijudicandum de pondere aquæ, aut levitate. Stateræ unius apud Plinium mentio: ſubtilioris in-

venti Synesius viam suppeditat, epist. xv. quod idcirco juvat hic afferre, quod a nemine adhuc, quem quidem legerim, ante hunc diem explanatum sit.

Τῇ Φιλοσόφῳ.

Οὕτω πάνυ πέπραγα πονηρῶς, ὥστε ὑδροσκοπίου μοι δεῖ· ἐπίταξον αὐτὸ χαλκευθῆναί τε καὶ συνωνηθῆναι. Σωλήν ἐστι κυλινδρικὸς, αὐλοῦ καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος ἔχων· οὗτος ἐπί τινος εὐθείας δέχεται τὰς κατατομὰς, αἷς τὴν ὑδάτων τὴν ῥοπὴν ἐξετάζομεν. Ἐπιπωματίζει γὰρ αὐτὸν ἐν θατέρῳ κῶνος κατὰ θέσιν ἴσην ἐγκείμενος, ὡς εἶναι κοινὴν βάσιν ἀμφοῖν, τοῦ κώνου τε καὶ τοῦ σωλῆνος· αὐτὸ δὴ τοῦτό ἐστιν τὸ Βαρύλλιον. Ὅταν οὖν εἰς ὕδωρ καθῇς τὸν αὐλὸν, ὀρθὸς ἑστήξει, καὶ παρέξει σοὶ τὰς κατατομὰς ἀριθμεῖν· αἱ δὲ τῆς ῥοπῆς εἰσὶ γνωρίσματα.

Philosophia Magistra.

Eo sum infortunii redactus, ut hydroscopio opus habeam. Jube hoc mihi fabricari & coëmi. Tubulus est cylindri figuram habens, tibiæ magnitudine atque forma. Hic in una recta linea incisiones habet, quibus aquarum pondus cognoscimus. Obturat enim illum ex altera parte conus, æquabili positura insertus, ita ut communis sit amborum basis, coni videlicet atque tubuli. Hoc ipsum est, quod Baryllium appellant. Jam cum tubulum in aquam deposueris, erectus subit, ita ut in eo incisiones facile numerare possis, ex quibus pondus cognoscitur.

Nihil erat causæ cur interpres doctissimus, ῥοὴν pro ῥοπὴν substitueret: neque enim ad libramentum aquarum, clepsydrasve, hoc Synesianum spectat organum: sed de ῥοπῆς sive momenti aut ponderis aquarum quantitate agit. Ῥοπὴν quippe pro pondere usurpavisse mechanicos Mathematicosque compertum est, vel ex Archimede uno, qui ἰσοῤῥοπικὰ inscripsit, quæ de æquiponderantibus solertissime demonstravit. Ipsius propositio prima libri secundi Περὶ ὀχουμένων, Εἴ τι μέγεθος κουφότερον τοῦ ὑγροῦ &c. fundamentum est, cui Synesii instrumentum innititur. Verba problematis hæc sunt Latine: *Si magnitudo aliqua humido levior demittatur in humidum, eam in gravitate proportionem habebit ad humidum æqualis molis, quam pars magnitudinis demersa habet ad totam magnitudinem.* Unde in promptu est efficere hanc propositionem alteram: Si magnitudo aliqua humido levior demittatur in duo humida separatim, gravitates humidorum servabunt inter se proportionem magnitudinis partium demersarum. Cujus propositionis demonstrationem ex Archimedea deducere, nullius negotii est. Sint enim humida duo diversa, fontes, puteive: demittatur in prius humidum humido levius aliquod solidum corpus, cylindri specie, pedum omnino quaternûm, cujus pars demersa sit binûm pedum: deinde in posterius humidum, demittatur idem solidum, aut ei æquale aliud, cujus pars demersa sit pedis unius: ita ut pars prioris solidi demersa duplo superet posterius: aïo reciproce posterioris humidi gravitatem duplam esse ad gravitatem humidi prioris: idemque in omnibus proportionibus reciproce, & ἀντιπεπονθότως, ut loquuntur Mathematici, concludendum. His ita constitutis, instrumentum quæritur cujus beneficio expendi exacte & accurate gravitas aquarum possit. Huic autem rei neque elegantius neque commodius excogitari potest quam subsequens, quod Synesio præeunte construimus: Esto igitur canalis sive cylindrus æreus, intus cavus, instar fistulæ, cujus inferiori parti quæ in aquam immittitur, conus aptetur, quo tubus obturetur, ne aqua in tubum influat: quique aquam facilius & æquabilius dividat, erectusque subeat. Scripta sit in cylindri latere linea perpendicularis, per quotlibet minutissimos, si velis, distincta gradus, quibus sui adscribantur numeri. Hoc peracto, quæritur inter duas aquas quænam gravior & juxta quam proportionem. In priorem demittatur instrumentum, ejusque pars demersa ad tertium exempli gratia gradum pertingat: demittatur deinde in posteriorem: & instrumenti pars in ea demersa quarto finiatur gradu. Palam erit statim gravitatem prioris aquæ ad gravitatem posterioris habere se omnino ut 4. ad 3.

XI. *Refert & si vasa ærea inficiunt.*] In libris hactenus editis, *are.* In Reg. 2. *Ibid. ara.* Nos *ærea* ex indubitata conjectura, quam firmat etiam egregie Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 10. pag. 137. *Aquam vero novam sic probabis*, inquit: *In*

vase æneo nitido spargis, & si maculam non fecerit, probabilis judicetur. Vitruvius, lib. 8. cap. 5. *Si fons novus fuerit fossus, & in vas Corinthium, sive alterius generis, quod erit ex ære bono, ea aqua sparsa maculam non fecerit, optima erit.* Athenæus, lib. 2. pag. 46. indicium aquæ bonæ id statuit esse, si vasis æneis affusa, nulla ea ærugine inficit, εἰς χάλκεον ἄγγος ἐγχεόμενον οὐ ποιεῖ τὸ ἰῶδες.

Sect. 31. XII. *Libramentum aquæ in centenos pedes sicilici minimum erit.*] Ita totidem plane syllabis apicibusque, codex optimæ notæ Reg. 2. & Colb. 3. & is quem Pintianus vidit. Hanc autem vocem coquere Plinii editores cum minime possent, *sursum elici* commenti sunt, non aliena modo, sed contraria plane sententia. Ut minimam porro declivitatem aquæductus sicilico Plinius definit, hoc est, ut diximus, quarta pollicis parte: sic majorem Vitruvius semipede toto, præsertim cum aqua ducitur per canales structiles: *Si canalibus*, inquit, lib. 8. cap. 7. pag. 168. *ut structura fiat quam solidissima, solumque rivi libramenta habeat fastigata, ne minus in centenos pedes semipede*, &c. Sesquipede integro Palladius, in Augusto. Plinium sequuntur libratores hujus ætatis, qui in pedes quadringentos pollice tantum uno deprimunt aquæductum, hoc est, quatuor sicilicis.

Ibid. XIII. *Si cuniculo veniet, in binos actus lumina esse debebunt. Quam surgere in sublime opus fuerit, e plumbo veniat. Subit altitudinem exortus sui.*] Nullus toto opere ad hunc diem exstitit inquinatior locus, sive præpostera interpunctione, sive interpolatione criticorum. Nos sincerum repræsentamus, qualem MSS. exhibent, Reg. 2. & is quem Pintianus ante nos vidit, aliique. Prius sic edebatur. *Si uno cuniculo veniet, in binos actus: laminæ esse debebunt, per quas surgere in sublime opus fuerit, e plumbo. Subit altitudinem* &c. Qua oratione perturbatius nihil, alieniusve a bona mente, dici aut cogitari potest. Vitruvium, ut alias sæpe, nunc Plinius sequitur: Is enim iisdem ferme verbis rem explanat, lib. 8. cap. 7. pag. 169. *Si terrenum*, inquit, *aut arenosum erit solum, parietes cum camera in specu sternantur, & ita perducantur: puteique ita sint facti, ut inter duos sint actus.* Nam qui cuniculus Plinio dicitur, opus illud est structile, quod parietum nomine cum camera a Vitruvio designatur. Lumina Plinio sunt, qui putei Vitruvio nunc appellantur, alias æstuaria, quibus respirare possit perfluens aqua, & vis spiritus relaxetur, ne conclusus aër cursum aquæ moretur: quæ spiramenta alias idem columnaria nominat, ut Philander monet.

Sect. 33. XIV. *Qui puram dedere, raphanos supermandi &c.*] Sic libri omnes MSS. quos vidimus, cum Chiffl. & Parm. editione. Frobenius, & omnes deinde eum secuti, *qui parum* ediderunt. Haud recte. Pura hic aqua intelligitur, quæ per se & sola datur, hoc est, quæ nulla sit dulcium mixtura corrupta. Sic Plinius Valer. lib. 2. cap. 24. *Ad tenesmum: Aliqui vero*, inquit, *aquam marinam per se dant, sed raphanos supermandi jubent ex mulsa & aceto, ut vometur.* Sic puram aquam Celsus lib. 2. cap. 12. mulsæ opponit, & ei in qua fenum Græcum, vel ptisana, vel malva decocta sit.

Sect. 39. XV. *Gerrhis Arabiæ oppido muros domosque massis salis faciunt aqua ferruminantes.*] Libri omnes hactenus editi habent, *Carrhis Arabiæ*, quæ urbs illa est videlicet Crassi clade nobilis. In Reg. 1. *Garrhis.* Nos *Gerrhis* rescripsimus, quod oppidi nomen in litore Arabiæ Felicis, qua Soli orienti obvertitur, alluiturque Persico sinu. Qua emendatione certior esse nulla potest. Auctor enim Strabo, lib. 16. pag. 766. Γέῤῥα Χαλδαίων φυγάδων ἐκ Βαβυλῶνος οἰκούντων τὴν ἁλμυρίδα, καὶ ἐχόντων ἁλίνας τὰς οἰκίας, ἃς ἐπειδὰν λεπίδες τῶν ἁλῶν ἀφιστάμεναι κατὰ τὴν ἐπίκαυσιν τὴν ἐκ τῶν ἡλίων, συνεχεῖς ἀποπίπτωσι, καταῤῥαίνοντες ὕδασι πυκνὰ τοὺς τοίχους συνέχουσι. Διέχει δὲ τῆς θαλάττης διακοσίους σταδίους ἡ πόλις, &c. *Gerrha, quam Chaldæi tenent, Babylonia extorres, loca salsa & domos ex sale factas habitantes: has cum salis squamæ propter Solis ardorem abscedentes continue cadant, crebro aquis adspergunt, atque eo pacto continuitatem parietum tutantur. Hæc urbs stadiis CC a mari distat.* Plinius ipse in Geographicis, lib. 6. sect. 32. *Sinus Gerraïcus. Gerra quinque mill. pass. amplitudine, turres habet ex salis quadratis molibus.* Quin & tota hodie insula, quæ *Ormuz* di-

titur, nec abest longissime ab eo litore, nihil est præter durum candidumque salem, ex quo ipsæ conficiuntur ædes, ut diximus lib. 2. sect. 104. Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. hunc Plinii locum exscribens, oppidi nomen prætermisit.

XVI. *In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque salem faciunt inertem, nec candidum.*] Sic libri omnes etiam manu exarati, quos vidimus. Dalecampius tamen ex nescio quo vetere exemplari, affert, *sed candidum*, contraria plane sententia non modo menti scriptoris, sed & Philosophi, a quo is accepit, lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 558. ubi de Chaonio illo sale disputans, εἰσὶ δὲ τὴν δύναμιν, inquit, ἀσθενέστεροι τῶν ἄλλων· καὶ πλείους ἡδύνουσιν ἐμβληθέντες· καὶ τὴν χρόαν οὐχ ὁμοίως λευκοί. *Hoc genus salis imbecilliorem quam cetera virtutem obtinet, largiusque adhibitum gustum ingerit suavem: colore item non æque candido existit.* Ibid.

XVII. *Apud Theophrastum invenio, Vmbros arundinis & junci cinerem decoquere aqua solitos &c.*] Sane Umbros vetusta omnia exemplaria referunt, ut ipse fatetur Hermolaus: Reg. 1. 2. Colb. &c. ut mirari subeat cur libri omnes editi *Imbros* vel *Imbrios* exhibeant, ut de Imbro Thraciæ insula id intelligatur, quod de Umbris Italiæ populis accipiendum est. Testis Aristoteles, Theophrasti magister, a quo ceteri id hauserunt, lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 558. Τοιοῦτον δ' ἕτερον γίνεται καὶ ἐν Ὀμβρικοῖς. ἔστι γάρ τις τόπος ἐν ᾧ πεφύκασι κάλαμος καὶ σχοῖνος. Τούτων οὖν κατακαίουσι, καὶ τὴν τέφραν ἐμβάλλοντες εἰς ὕδωρ ἀφέψουσιν· ὅταν δὲ λείπωσί τι τοῦ ὕδατος, τοῦτο ψυχθὲν, ἁλῶν γίνεται πλῆθος. *Aliud huic rei proximum Vmbri moliuntur: Quendam enim locum habent, in quo arundines & junci enascuntur, quorum cinerem decoquere aqua soliti sunt, donec exiguum supersit humoris: qui ubi refrixit, in salis copiam solet evadere.* Sect. 40.

XVIII. *Emollit & alvum in vino mixtus innoxie: & tinearum genera pellit in vino potus.*] Sic totidem syllabis apicibusque litterarum MSS. Reg. 2. aliique. In Reg. 1. *innoxia.* In libris hactenus vulgatis interpolata lectio: *Emollit & alvum in vino potus. Idem noxia, & tinearum* &c. Sect. 45.

XIX. *Phagedænis hulcerum tostus cum farina hordei.*] Sic restituimus ex fide codicum Reg. 2. in quo *tostus*, & ex vestigiis Regii 1. & Colb. 3. in quibus *totus* legitur: non, ut in editis, *tritus.* Favet Diosc. lib. 5. cap. 126. similiter præcipiens inspergi phagedænis tostum salem cum polenta: Καὶ πρὸς φαγεδαίνας σὺν ἀλφίτῳ κεχυμένοι καταπλάσσονται. Ibid.

XX. *Multi & hydropicos sale curavere ..... Hulcerum excrescentibus vel putrescentibus imposuere. Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis, ita ut paverentur ante hic hulcera.*] His postremis verbis ad hunc diem nævus adhæsit, qui crucem Dalecampio ceterisque fixit, dum tollere voluerunt. Legebatur enim, *ita ut baturentur antehac.* MSS. omnes, *ita ut batuerentur ante hic.* Nos levi admodum immutatione, nec infelici plane Minerva, ut remur, *ita ut paverentur ante hic hulcera.* Imposuere, inquit, crocodilorum morsibus salem ex aceto: & ante hanc medicinam hic ubi morsum crocodilus infixisset, hulcera prisci illi pavebant. Ibid.

XXI. *In Litus Macedoniæ, quod vocant Chalastricum.*] Libri omnes ad hunc diem editi, *in Clytis.* Ex vetere nescio quo exemplari, profert Dalecampius *Chytis.* Neutrum in censu urbium hujusce tractus locum nomen habet, si Geographis omnibus fides. In MSS. Reg. 1. 2. aliisque, *in Clitis.* Nos *Litis* rescripsimus, haud dubia conjectura: Est enim Lete, sive Lite, ut diximus lib. 4. sect. 17. Macedoniæ oppidum semotum a mari, cujus in agro lacus ille nitri ferax, quod veteres scriptores Chalastræum sive Chalastricum appellarunt, ab oppido Chalastra, quod est in proximo sinu, e quo evehebatur. Sect. 46.

XXII. *Multique sunt cumuli ea de causa saxei. Faciunt ex his vasa, &c.*] In libris hactenus editis, *tumuli.* In Reg. 2. *cuniculi.* Reg. 1. & Chiffl. *cumuli.* Recte: nam & antecedit, *Lapidescit in acervis*: & sequitur statim, *faciunt ex his vasa*, ex cumulis utique saxeis nitri, non ex tumulis: nisi tumulos colles intelligis, βουνούς. Ibid.

XXIII. *Porriginem alumine permixto tollit.*] Ita rescripsimus admonitu Regii Ibid.

cod. 1. etsi ceteri, librique editi ad hunc diem omnes, *pruriginem* exhibent. Aliud porrigo, aliud prurigo est. Illa capitis, hæc reliqui corporis vitium est: Prurituì sanando vel leniendo medicinas ante ex nitro petitas ante recensuit: nunc sermo de porrigine, quæ caput infestat. Testis Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. cui titulum inscripsit, de phthiriasis & porriginis curatione. *Nitrum*, inquit, *alumini mixtum, capiti infrictum, porrigines tollit.* Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. prurigines capitis, pro porrigine insolentius dixit: *Nitrum alumini admixtum prurigines capitis tollit, si inde frequenter fricetur & lavetur.*

Sect. 47. XXIV. *Mollissimum genus earum penicilli.*] Sic Reg. 1. codex, & libri hactenus typis impressi. In Reg. 2. non aspernanda lectione, *penicillis*: ut sit sententia, non id ei generi nomen esse, sed penicillis aptandis concinnandisque id genus potissimum dicari. Nam Plinius de hoc ipso genere agens, lib. 9. sect. 69. *Tenue*, inquit, *densumque, ex quo penicilli, Achilleum.* Nihil tamen moveo, cum extrema hac sectione mollissimos penicillos in Lycia nasci dicat: ut ea tenuissimi generis appellatio propria esse videatur.

Ibid. XXV. *Veteres non glutinant vulnera.*] Ita restituimus secuti codices Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. ceterosque M S S. vulgatamque scripturam aspernati, cujus contraria sententia est, *veteres conglutinant vulnera.* Certe Diosc. lib. 2. cap. 138. ubi recentes spongias dixit conglutinare vulnera, veteres idem subjungit statim esse inutiles, ὁ δὲ παλαιὲς ἄχρηστος.

Ibid. XXVI. *Imponuntur & integris partibus, sed fluctione occulta laborantibus.*] Sic libri M S S. Reg. 2. & alii, pro fluxione. Dioscor. lib. 5. cap. 138. τὰ δὲ ῥευματικά, &c. In libris ad hunc diem editis inepte prorsus, *fluctuatione occulta.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXXII.

I. VENTUM eſt ad ſumma naturæ exemplorumque, per rerum ordinem: & ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum, ut prorſus nec aliud ultra quæri debeat, nec par aut ſimile poſſit inveniri, ipſa ſe vincente natura, & quidem numeroſis modis. Quid enim violentius mari ventiſve, & turbinibus, & procellis? quo majore hominum ingenio in ulla ſui parte adjuta eſt, quam velis remiſque? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis vis, verſumque totum mare in flumen. * Tamen omnia *CAPUT I. hæc, pariterque [a] eodem impellentia, unus ac parvus admodum piſciculus, echeneis appellatus, [1] in ſe tenet. Ruant venti licet, & ſæviant procellæ, imperat furori, vireſque tantas compeſcit, & cogit ſtare navigia: quod non vincula ulla, non ancoræ pondere irrevocabili jactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo, quam adhærendo. [2] Hoc tantulo ſatis eſt contra tot impetus, ut vetet ire navigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur, velut e muris. Heu vanitas humana, cum roſtra illa ære ferroque ad ictus armata, ſemipedalis inhibere poſſit, ac tenere devincta, piſciculus. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam navim Antonii, properantis circumire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam. Ideoque Cæſariana claſſis impetu majore protinus venit. Tenuit & noſtra

INTERPRETATIO.

[a] *Eodem.*] Etiam navigia & ventos, quibus in altum provehimur.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *In ſe tenet.*] Reg. 2. & alii, *in ſe tenuerat.* Conjiciebat Pintianus, *vi ſua temerat.* Alii, *ipſe remoratur.*

2. *Hoc tantulo.*] Sic Reg. 2. & Chiffl. In editis perperam, *Hæc tantilla eſt ſatis.*

memoria [3] Caïi principis ab Astura Antium renavigantis: ut res est etiam [b] auspicalis pisciculus. Siquidem novissime tum in urbem reversus ille Imperator, [4] suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cum e tota classe quinqueremis sola non proficeret, exsilientibus protinus qui id quærerent circa navim, invenere adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Caïo, indignanti hoc fuisse quod se revocaret, [5] quadringentorumque remigum obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in navigium receptus. Qui tunc posteaque videre, eum limaci magnæ similem esse dicunt. Nos plurium opiniones posuimus in natura aquatilium, [6] cum de eo diceremus. [c] Nec dubitamus idem valere omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo [7] apud Gnidiam Venerem conchas quoque ejusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidam Latine remoram appellavere eum. Mirumque, e Græcis alii lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem, adalligato eo ([8] ut diximus) prodiderunt: alii sale asservatum adalligatumque gravidis partus solvere, ob id alio nomine [9] odynolytem appellari. Quocumque modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi navigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remediis sponte nascentium rerum dubitet?

II. Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari [1] torpedo: etiam procul, & e longinquo, vel si hasta virgave attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse vim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura sui corporis af-

Interpretatio.

[b] *Auspicalis.*] In auspiciis valens plurimum.

[c] *Nec dubitamus.*] Nec dubitamus quin easdem vires habeant genera echeneïdum omnia, *quæ suo loco diximus.*

Notæ.

3. *Caii principis.*] Caligulæ. De Astura & Antio, lib. 3. sect. 9. De hoc illius reditu in Urbem, & post quartum mensem nece ei illata, Suetonius in Caïo, cap. 49.

4. *Suis telis.* [*Potentissimorum libertorum* suorum telis, *præfectorumque Prætorii*, inquit Suetonius, cap. 56.

5. *Quadringentorum.*] Totidem remis actam navim eam cecinit Silius Italicus.

6. *Cum de eo diceremus.*] Libro 9. sect. 41.

7. *Apud Gnidiam Venerem.*] Recitata historia est, lib. 9. sect. 41.

8. *Ut diximus.*] Loco mox citato.

9. *Odynolytem.*] Ὀδυνολύτην, παρὰ τὸ λύειν τὰς ὠδῖνας, a solvendis doloribus gravidarum, quibus opitulari in partu echeneis putabatur. Sic MSS. Reg. Colb. aliique: non, ut editi, *odynolyontem.*

Sect. II. 1. *Torpedo.*] Egimus de ea, lib. 9. sect. 67.

ficiat

ficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt?

III. Non ſunt minus mira, quæ [1] de lepore marino traduntur. [2] Venenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam viſus. Siquidem gravidæ ſi omnino aſpexerint feminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut [3] in brachialibus habeant. [4] Eadem res in mari & tactu quidem nocet. [5] Veſcitur eo unum tantum animalium ut non intereat, mullus piſcis: teneréſcit tantum, & ingratior, viliorque fit. Homines [a] quibus impactus eſt, [6] piſcem olent, hoc primo argumento [b] veneficium id deprehenditur. Cetero moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. Incertique temporis veneficium id eſſe, auctor eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi viventem: invicemque ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori. Eſſe autem ampliorem multo, ſicut reliqua animalia.

IV. Juba in his voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium, de Arabia, tradit [1] mitulos marinos ternas heminas capere. [2] Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguique ejus [3] mercatores negotiatos, & omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu, [4] ut aſilos ab his fugent odore.

V. Mihi videntur mira & quæ Ovidius prodidit piſcium ingenia, Caput II.

Interpretatio.

[a] *Quibus.*] Quibus vel in cibo vel in potu oblatus.

[b] *Veneficium.*] Venenum.

Notæ.

Sect. III. 1. *De lepore marino.*] Libro 9. ſect. 72.

2. *Venenum eſt.*] Vide quæ diximus loco proxime citato.

3. *In brachialibus.*] Brachialia, ſive armillæ, *des braſſelets.*

4. *Eadem res in mari*] Ex Reg. 1. & 2. rectius, *in marina:* ut in ipſos piſces exerere vim eandem intelligatur, quam in hominum genus, vel ipſo tactu.

5. *Veſcitur eo.*] Et ſcarum quoque lepore marino veſci auctor eſt Athenæus, lib. 8. pag. 355.

6. *Piſcem olent &c.*] Vide Dioſc. in Alexiph. cap. 30.

Sect. IV. 1. *Mitulos marinos.*] Libri omnes manu exarati *vitulos* exhibent. Reg. 2. addit & *marinos*. Sed *mitulos* haud dubie, ut editi præferunt, ſcribi par eſt, quos in Arabia portentoſæ molis eſſe Juba aït, quoniam ibi ſunt omnia multo ampliora. Heminæ menſura cum dicitur, ſignificat cyathos ſex, pondus vero drachmarum quindecim, ut diximus lib. 21. ſect. 109.

2. *Cetos ſexcentorum.*] Ita MSS. omnes. Reg. Colb. aliique. Singulari numero, ut Græci τὸ κῆτος. Sequitur enim, *pinguique ejus.*

3. *Mercatores negotiatos.*] Sic edidimus, cum in Reg. 2. legatur, *mercatores negotiatio.* In editis, *negotiatores* tantum.

4. *Ut aſilos.*] Inſecti genus, de quo lib. XI. ſect. 34.

in eo volumine, quod [1] Halieuticon inscribitur. [2] Scarum inclusum nassis, non fronte erumpere, nec infestis viminibus caput inserere: sed aversum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. [3] Quem luctatum ejus si forte alius scarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adjuvare nisus erumpentis. [4] Lupum rete circumdatum arenas arare cauda, [5] atque ita condi, dum transeat rete. [6] Murænam [a] maculas appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec evadat. [7] Polypum hamos

INTERPRETATIO.

[a] *Maculas.*] Foramina retis.

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Halieuticon.*] Ἁλιευτικὸν volumen, sive commentatio de piscatu. Non modo hoc loco, sed & inferius sect. 54. hoc Halieuticôn opus Ovidio Plinius asserit, decimo fere post Ovidii excessum anno natus. Plane ut mirari subeat, cur tanti viri auctoritate spreta, sæculis tot elapsis, una stili diversitate permoti quidam, quod lubricum est sane conjiciendi genus, Ovidio nunc illud abjudicent, Gratio vindicare moliantur. Ut ut est, nisi me majora rationum momenta, quam quæ hactenus prolata sunt, ab hac sententia divellant, deliberatum est a Plinii mente non desciscere.

2. *Scarum inclusum.*] Oppianus quoque hæc totidem verbis refert, lib. 4. Halieut. vers. 44. & seqq. Ovidii verba hæc sunt, in Halieut. vers. 7.

Timor omnibus hostem,
Præsidiumque datum sentire, & noscere teli
Vimque modumque sui: sic & Scarus arte sub undis
. . . .
Non audet radiis obnixa occurrere fronte:
Aversus crebro veniens sed verbere caudæ,
Laxans subsequitur, tutumque evadit in æquor.

3. *Quem luctatum ejus.*] Adnotavit & hoc Plutarchus, in libro de solert. animal. pag. 977. Ovidius, in Halieut. vers. 15.

Quin etiam si forte aliquis dum pone nataret
Mitis luctantem scarus hunc in vimine vidit:
Aversi caudam morsu tenet, atque trahendo
Captivum texto socium de carcere solvit.

Vide & Ælianum, lib. 1. de hist. anim. cap. 4.

4. *Lupum rete.*] Oppianus ad verbum hæc quoque cecinit, lib. 3. Halieut. vers. 121. Ovidius, vers. 23.

Clausus rete lupus, quamvis immanis, & acer,
Dimotis cauda submissus cedit arenis.

Cassiod. lib. XI. Epist. 40. *Piscis lupus arenis se mollibus, ut plumbati lini insidias evadat, immergit: cujus ut superducta retia ejus terga frustra diraserint, alacer in undas exsilit, & vitati periculi gaudia liberatus agnoscit.*

5. *Atque ita condi.*] Vide Notas & Emend. num. I.

6. *Murænam.*] Oppianus, lib. 3. Halieut. vers. 127. Ælianus, lib. 1. hist. anim. cap. 33. Ovidius, vers. 26.

Et muræna ferox teretis sibi conscia tergi,
Ad laxata magis conversa foramina retis,
Tandem per multos evadit lubrica flexus.

7. *Polypum.*] Ovidius, vers. 30.

At contra scopulis crinali corpore segnis
Polypus hæret . . . . . Atque ubi prædam
Pendentem setis avidus rapit, hic quoque fallit

appetere, brachiisque complecti, non morsu: nec prius dimittere, quam escam circumroserit, [b] aut arundine levatum extra aquam. [8] Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasque non ignorat: aviditas tamen tanta est, ut cauda verberando excutiat cibum. Minus in providendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo. [9] Nam ut hæsit in hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiæ. [10] Murænæ amplius devorant, quam hamum, admoventque dentibus lineas, atque ita erodunt. [11] Anthiam tradit idem infixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellato ei spina, eaque lineam præsecare. [12] Licinius Macer murænas tantum feminini sexus esse tradit, & concipere e serpentibus, [13] ut diximus: ob id sibilo a piscatoribus, tanquam serpentibus, evocari & capi: pinguescere [c] [14] jactatu, fuste non interimi, [15] easdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eaque icta celerrime exanimari: at capitis ictu difficulter. [16] Novacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent. Durissimum esse piscium constat, [17] qui orbis vocetur: rotundus est, & sine squamis, totusque capite constat.

INTERPRETATIO.

b *Aut arundine.*] Cum lino piscatorio attollitur extra aquam, brachia tum laxat, dimittitque hamum.

c *Jactatu.*] Agitatione aquæ.

NOTÆ.

Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissolvit, populatumque exspuit hamum.

8. *Scit & mugil.*] Eleganter hæc Oppianus, ut cetera, lib. 3. Halieut. vers. 482. & seqq. iterumque, vers. 520. Ovidius, vers. 37.

At mugil cauda pendentem everberat escam,
Excussamque legit.

9. *Nam ut hæsit.*] Plutarchus, lib. de solert. animal. pag. 977. Ovidius, vers. 38.

Lupus acri concitus ira,
Discursu fertur vario, fluctusque ferentes
Prosequitur, quassatque caput, dum vulnere sævus
Laxato cadat hamus, & ora potentia linquat.

10. *Murænæ amplius.*] Ovidius, vers. 42.

11. *Anthiam tradit.*] Vide Notas & Emend. num. II.

12. *Licinius Macer.*] Aliter sentire Aristotelem vidimus, lib. 9. sect. 39.

13. *Ut diximus.*] Libro 9. sect. 39.

14. *Jactatu.*] Ita M S S. Reg. 1. 2. aliique. Chiffl. *luctatu*: editi, *lactatu*. Utrique male.

15. *Easdem ferula protinus.*] Plinius ipse, lib. 20. sect. 98. *Natura ferularum murænis infestissima est: tacta siquidem ea moriuntur.*

16. *Novacula pisce.*] Rhodi frequens hic piscis, & Melitæ: In Majoricæ quoque, Minoricæque litore. Gallis, Hispanisque, *Rason* appellari, Rondeletius ait, qui visum a se testatur, lib. 5. cap. 17. Veterum, præter Plinium, nemo novit.

17. *Qui orbis vocetur.*] Describitur is a Rondeletio, lib. 15. cap. 2. Venetis *Pesce Columbo*, appellari ait: eundemque in ostiis Nili capi subscribit Hippol. Salvianus, lib. de hist. aquatil. fol. 209. Soli Plinio e veteribus nominatus.

VI. [1] Milvago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari, Trebius Niger auctor est. [2] Xiphiam, id est, gladium, rostro mucronato esse: [3] ab hoc naves perfossas mergi in Oceano, ad locum Mauretaniæ, [4] qui Cotta vocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines evolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut navigia demergant.

VII. E manu vescuntur pisces in pluribus quidem [1] Cæsaris villis: sed quæ veteres prodidere in stagnis, non piscinis, admirati, [2] in Eloro Siciliæ castello, non procul Syracusis: item [3] in Labrandei Jovis fonte anguillas: [4] hæ & inaures additas gerunt. Similiter [5] in Chio juxta Senum delubrum: in Mesopotamiæ quoque fonte Chabura, [6] de quo diximus.

VIII. [1] Nam in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, [2] quem Curium appellant, ter fistula evocati veniunt ad augurium. Diripere eos car-

NOTÆ.

Sect. VI. 1. *Milvago.*] Sive Milvus, de quo lib. 9. sect. 43. Quod porro de milvagine Trebius hoc loco affirmat, illud ipsum de loligine Plinius, lib. 18. sect. 87.

2. *Xiphiam.*] De quo Ovidius, in Halieut. vers. 97.

At durus Xiphias, ictu non mitior ensis.

Græcis Ξιφίας. Narbonensibus *Emperador*: Massiliensibus & Italis, *Pesce Spada.* Maxilla superior ad duorum cubitorum longitudinem accedit, ossea duritie, gladii formam refert, quem ξίφος Græci vocant: unde pisci nomen. Sic Aristoteles ipse apud Athen. lib. 7. pag. 314. Vide Rondelet. lib. 8. cap. 15.

3. *Ab hoc naves.*] Sic etiam Ælianus lib. 14. hist. anim. cap. 23.

4. *Qui Cotta.*] Sic lib. 5. sect. 1.

Sect. VII. 1. *Cæsaris villis.*] Qualis Baïana fuit, de qua Martialis, lib. 4. Epigr. 30. pag. 213.

Baïano procul a lacu monemus,
Piscator, fuge, ne nocens recedas.
Sacris piscibus hæ natantur undæ,
Qui norunt dominum, manumque lambunt
Illam, qua nihil est in orbe majus.
Quid quod nomen habent, & ad magistri
Vocem quisque sui venit citatus? &c.

2. *In Eloro.*] Ἔλωρον πόλις, prope Pachynum & Syracusas, teste Scylace in Periplo, pag. 4. Ælianus, in hist. animal. lib. 12. cap. 30. Ἐν Χλωρῷ τῇ τῆς Σικελίας, ὅπερ ἦν πάλαι Συρακουσίων φρούριον, lege, ἐν Ἐλώρῳ. Stephanus: Ἔλωρος, πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἐλώρου ποταμοῦ, τοῦ κατὰ Πάχυνον, ὃς λέγεται τιθασσοὺς ἰχθῦς ἔχειν, ἀπὸ χειρὸς ἐσθίοντας, &c. Et Apollodorum ejus rei laudat auctorem. Adde & Nymphodorum Syracusium, apud Athen. lib. 8. pag. 331.

3. *In Labrandei Jovis.*] Vide Notas & Emend. num. III. Fuit Labranda Cariæ vicus, in quo templum Jovis.

4. *Hæ & inaures.*] Ælianus, lib. 12. hist. anim. cap. 30. Talis fuit & M. Crassi muræna, teste eodem Æliano, lib. 8. hist. anim. cap. 4. Anguillas ejusmodi vidisse se in Chalcidis Arethusa, testatur Athenæus, lib. 8. pag. 331.

5. *In Chio.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

6. *De quo diximus.*] Libro 31. sect. 22.

Sect. VIII. 1. *Nam in Lyciæ.*] Vide Notas & Emend. num. V.

2. *Quem Curium.*] Κούριον, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, a cæsarie: ob quam & ἀκερσεκόμης intonsus idem cognominatus est. Ita MSS. omnes. Ludit operam Alciatus, qui *Divum* pro *Curium* hic reponit.

nes objectas, lætum est [3] consultantibus: caudis abigere, dirum. [4] Hierapoli Syriæ in lacu Veneris æditoorum vocibus parent vocati: exornati auro veniunt: adulantes scalpuntur: ora hiantia manibus inserendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abjectum rapiunt: iidem ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt.

IX. Nec illa in novissimis mira, amaros esse pisces [1] ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contra, [2] ad scopulum Siciliæ, ac Leptin Africæ, & Eubœam, & Dyrrachium. Rursus ita salsos, ut possint salsamenta existimari, circa Cephaleniam [3] & Ampelon, & Paron, & Deli petras: in portu ejusdem insulæ, dulces. Quam differentiam pabulo constare non est dubium. Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonii [4] orthragoriscum vocant: grunnire eum, cum capiatur. [5] Esse vero illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibusdam, apposito occurrit exemplo. Siquidem salsamenta omnium generum in Italia Beneventi [a] refici constat.

X. Pisces marinos in usu fuisse protinus a condita Roma, auctor est Cassius Hemina: cujus verba de ea re hic subjiciam: Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent [a] [1] ni pollucerent:

INTERPRETATIO.

a *Refici.*] Iterum sale condiri, *evanescente priore conditura, ob mutationem cæli.*

a *Ni pollucerent.*] Ne coëmerent, ad epulas sacras Deorum: parsimonia viam excogitavit, qua cœnæ Deorum facilius compararentur.

NOTÆ.

3. *Consultantibus.*] Sic MSS. nostri: Chiffl. *consulentibus.*

4. *Hierapoli Syriæ.*] Narrat hanc rem Lucianus prolixe, libro de Syria Dea, pag. 1073. oculatus testis.

Sect. IX. 1. *Ad Pelen.*] De Pele seu Pela, lib. 5. sect. 38.

2. *Ad scopulum Siciliæ.*] Scopulum intelligit, qui in freto Siciliæ est, qua dirimitur ab Italia: quo de scopulo, lib. 3. sect. 14. *In eo freto est scopulus Scylla.*

3. *Et Ampelon.*] Macedoniæ oppidum, de quo lib. 4. sect. 17. Cretæne, de quo lib. 4. sect. 20. intelligendus hic locus sit, obscurum est.

4. *Orthragoriscum.*] Ὀρθραγορίσκον. Vocis ejus originationem disce ex Aristocle, aliisque, apud Athen. lib. 4. pag. 140. Describitur a Rondeletio, lib. 15. cap. 7. Massilienses *Mole* vocant: Hispani, *Bout.* Narbonensium nonnulli, qui Hispaniam Provinciamque frequentarunt, utraque conjuncta appellatione *Molebout.* Diversus hic a marino porculo, de quo lib. 9. sect. 17.

5. *Esse vero illam.*] Quod porro pisces alibi dulces, alibi sint amari, sive salsi, contingere id naturæ ex differentia soli, cælive, aut pabuli, affini etiam monstratur exemplo.

6. *Refici constat.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. Interpolatorum manu prius legebatur *recentia effici constat.*

Sect. X. 1. *Ni pollucerent.*] Usus hac voce Festus: *Pollucere merces quas liceat, sunt far, polenta, ... pisces quibus est squama, præter scarum.* Quæ si cum Plinianis componas, conceptam his verbis legem a Numa intelligas: PISCES

[2] parsimonia commentus, ut convivia publica & privata, cœnæque [3] ad pulvinaria facilius compararentur: [4] ni qui [b] ad polluctum emerent, [5] [c] pretio minus parcerent, eaque præmercarentur.

XI. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est, [1] de quibus suo loco satis diximus, [2] tantum apud Indos in curalio. Namque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in Rubro mari, sed nigrius: item in Persico vocatur Iace: laudatissimum in Gallico sinu [3] circa Stœchadas insulas, & in Siculo [4] circa Æolias, ac Drepanum. Nascitur & apud Graviscas, & ante Neapolim Campaniæ; maximeque rubens, sed molle, [5] & ideo vilissimum Erythris. [6] Forma est ei fruticis, colos viridis. [7] Baccæ ejus candidæ sub aqua ac molles: [8] exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi corna

INTERPRETATIO.

b *Ad polluctum.*] Ad cœnam Deorum.

c *Pretio.*] Pretium pecuniamve largius darent.

NOTÆ.

QVEI. SQVAMOSEI. NON. SVNT. NEI. POLLVCETO. SQVAMOSOS. OMNEIS. PRAETER. SCARVM. POLLVCETO.

2. *Parsimonia.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

3. *Ad pulvinaria.*] Pulvinar, lectus qui in templis sterni consuevit, numini dicatus.

4. *Ni qui ad polluctum.*] Dictum prisco more, pro *ne qui.* Polluctum dixere veteres, pro cœna lauta & sumptuosa: qua de re Vossium vide in Etymol. ne actum agam.

5. *Pretio minus.*] Ne pecuniæ non parcerent, ne pretio majore ultro oblato, annonam, ut dicitur, calfacerent, incenderentque.

Sect. XI. 1. *De quibus suo loco.*] Libro 9. sect. 54. & seqq.

2. *Tantum apud Indos.*] Etiam Isidoro teste, lib. 16. Orig. cap. 8. Curalium, sic enim libri omnes prisci habent, sive ut recentiores, corallium, & corallum, nomen retinet, *du Corail.*

3. *Circa Stœchadas.*] Nec ibi solum, sed etiam tota Provinciæ ora Stœchadibus apposita, probatissimum colligi scribit Honor. Bouche, lib. 1. hist. Prov. cap. 8. pag. 49.

4. *Circa Æolias.*] Ita Chiffl. cod. In Reg. 2. *circa Eulias.* In editis insulse, *circa Heliam.*

5. *Et ideo vilissimum.*] Ita Reg. 2. recte. Vilissimum, non quia rubens, sed quia molle. Prius *utilissimum* legebatur. Male.

6. *Forma est ei.*] Hæc quoque Solinus, cap. 2. pag. 16. & Isidorus, loc. cit.

7. *Baccæ ejus.*] Sic etiam loquitur Isidorus, loc. cit. Ex quo palam fit curalium olim cum ex aquis extraheretur, sectum in frusta, seu baccas, corni specie ac magnitudine, etiam tum cum sub aquis foret ac mollius crederetur, ne postquam attigisset auras, frangendo durities obstitisset.

8. *Exempta.*] Passim ab antiquis creditum, proditumque est, coralium herbaceam mollitiem habere sub aqua: Experimento compertum vel tum saxeam ei inesse duritiem. Quare comminisci ausi sunt alii, vivere sub aquis coralium, tactu lapidescere: quas nugas dum Plinius recitat, non probat. *Aiunt,* inquit, *tactu lapidescere,* &c. Vide Petr. Quiqueran. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 57. Minus verecundus Ovidius, lib. 15. Metam. vers. 417. Marbodæus item,

ſativa ſpecie atque magnitudine. Aïunt tactu protinus lapideſcere, ſi vivat. Itaque occupari, evellique retibus, aut acri ferramento præcidi. [9] Qua de cauſa curalium vocitatum interpretantur. [10] Probatiſſimum quam maxime rubens, & quam ramoſiſſimum, nec ſcabioſum, aut lapideum, aut rurſus inane, & concavum. Auctoritas baccarum ejus non minus Indorum viris quoque pretioſa eſt, quam feminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum vateſque in primis [11] religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quam hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt vendibili merce, ut perquam raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, [12] tutelam habere creduntur. [13] Contraque torminum, ac veſicæ, & calculorum mala in pulverem igne redacti, potique cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua, ſomnum afferunt. Ignibus diu repugnant. [14] Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoque abſumi. [15] Sanguinem rejicientibus exſcreantibuſve medentur. [16] Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat enim ac refrigerat. Hulcerum cava explet. Cicatrices extenuat.

NOTÆ.

lib. de lapid. pret. cap. 20. de corallio: & quod in medico magis, quam in vatibus, mirum, Dioſcorides quoque, lib. 5. cap. 139. qui id aſſeverate pronunciat.

9. *Qua de cauſa curalium.*] Ὅτι ἐν ἁλὶ κουρεῖται, quoniam in mari tondetur.

10. *Probatiſſimum.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. & poſt eum Oribaſius, lib. 13. pag. 228.

11. *Religioſum id geſtamen.*] Solinus, cap. 2. pag. 16. de curalii ramulis: *Exculduntur ex illis multa geſtamina. Habet enim, ut Zoroaſtres ait, materia hæc quandam poteſtatem: ac propterea quidquid inde fit, ducitur inter ſalutaria. Curalium alias dicunt: nam Metrodorus Gorgian nominat. Idem quod reſiſtat typhonibus, & fulminibus, affirmat.* Hoc carmine Marbodæus expreſſit, loc. cit. de corallio:

Ex quo finguntur geſtamina commoda multis:
Quippe ſalutaris geſtantibus ipſe probatur:
Illius, ut dixit Zoroaſtres, mira poteſtas.
Et ſicut ſcribit Metrodorus maximus auctor,
Fulmina, typhonas, tempeſtateſque repellit,
A rate, vel tecto..........
Vmbras dæmonicas, ac Theſſala monſtra repellit:
Collo ſuſpenſus pellit de ventre dolorem.

Adde Geopon. auctorem, lib. 15. cap. 1. pag. 406.

12. *Tutelam.*] Adverſus veneficia.

13. *Contraque torminum.*] Subſcribit Plinio Dioſc. lib. 5. cap. 139. Petr. Quiqueranus, loco ante cit. fol. 58. a Galeno id vere proditum, multiſque recentiore ævo experimentis comprobatum ait: neque in eo ſolo genere morbi, ſed & in plurimis aliis, ſive appenſum, ſive tritum in pollinem, bibitumque, ſive alio modo, valere plurimum.

14. *Sed eodem.*] Dioſc. loc. cit.

15. *Sanguinem &c.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 121. & cap. 17. pag. 125.

16. *Cinis eorum.*] Dioſc. loc. cit. Στύφει δὲ τῇ δυνάμει, καὶ ψύχει ἐπιεικῶς. Καταστέλλει δὲ τὰ ὑπερέχοντα· καὶ οὐλὰς σμήχει τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς· πληροῖ δὲ καὶ κοιλώματα καὶ οὐλάς. Quæ Plinius totidem pæne verbis.

XII. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam Græci antipathiam vocant, nihil eſt uſquam venenatius, quam in mari paſtinaca, utpote cum radio ejus arbores necari [1] dixerimus. Hanc tamen perſequitur [2] galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipue, ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt aviditas ipſius veneni. Percuſſis vero ab ea medetur [3] & hic quidem, ſed & mullus, ac laſer.

Cap. III. XIII. Spectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua victus eſt, [1] ſicut & fibris, quos caſtores vocant, [2] & caſtorea teſtes eorum. Amputari hos ab ipſis, [3] cum capiantur, [4] negat Sextius diligentiſſimus medicinæ. Quinimo parvos eſſe ſubstrictoſque, & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine vita animalis poſſe. Adulterari autem renibus ejuſdem, qui ſint grandes, cum veri teſtes parvi admodum reperiantur. Præterea [5] ne veſicas quidem eſſe, cum ſint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inveniri liquorem, & aſſervari ſale. [a] [6] Itaque inter probationes falſi, eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quod ipſum corrumpi fraude [7] conjicientium gummi cum ſanguine, aut Hammoniacum: quoniam Hammoniaci coloris eſſe debeant, [8] tunicis circumdati, [9] liquore ve-

INTERPRETATIO.

a *Itaque.*] Itaque ut probetur caſtoreum verum & ſecernatur a falſo, eligendi ſunt folliculi ſeu teſtes gemini ex uno nexu pendentes: atque hoc ipſum fraude corrumpitur ab iis qui gummi conjiciunt &c.

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Dixerimus.*] Libro 9. ſect. 72.

2. *Galeos.*] Egimus de hoc galeo cane, lib. 9. ſect. 70. Quod pari odio adverſus paſtinacas, atque muſtelæ terreſtres, quas Græci Γαλᾶς vocant, adverſus ſerpentes, feratur, Galei nomen inditum ei Plinius credidit.

3. *Et hic quidem.*] Impoſitus plagæ.

Sect. XIII. 1. *Sicut & fibris.*] De his egimus, lib 8. ſect. 47.

2. *Et caſtorea.*] De quibus Virgil. lib. 1. Georg. *Viroſaque Pontus caſtorea*, hoc eſt, graveolentia, βρωμώδη, qualia maxime probantur a Medicis.

3. *Cum capiantur.*] Quidam, *cum captantur.* Sed nihil mutandum.

4. *Negat Sextius.*] Et Dioſcor. lib. 2. cap. 26. Vide quæ diximus lib. 8. ſect. 47.

5. *Ne veſicas.*] Negat præterea Sextius, inquit, caſtorea animalis ejus, quem caſtorem vocamus, veſicas eſſe geminas illas, ſeu folliculos potius, in quibus liquor continetur. De his folliculis egimus, libro 8. ſect. 47.

6. *Itaque.*] Dioſc. lib. 2. cap. 26. Ἐκλέγου δὲ ἀεὶ τοὺς συνεζευγμένους ὄρχεις ἐκ μιᾶς ἀρχῆς..... Δολοῦσι δέ τινες αὐτὸ, ἀμμωνιακὸν ἢ κόμμι συμπεφυραμένον αἵματι καὶ καστορίῳ ἐγχέοντες εἰς φύσαν καὶ ξηραίνοντες. *Porro teſtes ſemper eligito, qui ſint ex uno ortu connexi..... Ipſum quoque fraude corrumpunt nonnulli, Hammoniacum, aut gummi, cum ſanguine & caſtorio ſubactum in folliculum infundentes, & ita exſiccantes.*

7. *Conjicientium.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

8. *Tunicis.*] *Qui naturalibus tunicis perpetuo diſtinguantur*, inquit Dioſcor. loc. cit. διαφρασσόμενόν τε συνεχῶς φυσικοῖς ὑμέσι.

9. *Liquore.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ τὸ ἔντος ἔχοι κηροειδὲς, βαρύοσμον, βρωμῶδες,

luti

luti mellis cerosi, odore graves, gustu amaro, & acri, friabiles. Efficacissimi e Ponto, Galatiaque, mox Africa. [10] Sternumenta olfactu movent. Somnum conciliant, cum rosaceo & peucedano peruncto capite: & per se poti in aqua: ob id phreneticis utiles. [11] Item lethargicos odoris suffitu excitant: vulvarumque exanimationes vel subditi. [12] Et menses ac secundas cient, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. [13] Medentur & vertigini, opisthotonis, tremulis, spasticis, nervorum vitiis, ischiadicis, stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: vel triti ad crassitudinem mellis cum semine viticis, ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: [14] poti vero contra inflationes, tormina, venena. Differentia tantum [b] contra genera est mixturæ. [15] Quippe adversus scorpiones ex vino bibuntur: adversus phalangia & araneos, ex mulso, ita ut vomitione reddantur: aut ut retineantur, cum ruta: [16] adversus chalcidas cum myrtite: adversus ceraften & [17] presteras, cum panace, aut ruta, ex vino: adversus ceteras serpentes, cum vino. [18] Dari binas drachmas satis est: [19] eorum quæ adjiciantur, singulas. [20] Auxiliantur privatim contra viscum ex aceto: adversus aconitum ex lacte, aut aqua: adversum elleborum album ex aqua mulsa nitroque. Medentur & dentibus, infusi cum oleo triti in aurem, a cujus parte doleant: aurium doloribus melius, si cum meconio. Claritatem visus faciunt cum melle Attico

INTERPRETATIO.

b *Contra.*] Contra diversa venenorum genera diversa mixtura est.

NOTÆ.

δρ̣ιμὺ, δηκτικὸν, εὔτριπτον. *Liquore intus veluti ceroso, odoris gravis, ac viroso gustu, acri, & mordaci, friabili.*

10. *Sternumenta.*] Sic Dioscor. loco citato.

11. *Item lethargicos.*] Celsus, lib. 3. cap. 20. cujus verba retulimus, lib. 28. sect. 67. Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. & Diosc. loc. cit. Solo castoreo lethargos esse curatos, vidit Jo. Schenkius, ipso prodente, lib. 1. Observ. Medic. pag. 67.

12. *Et menses &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

13. *Medentur &c.*] Iisdem fere morbis mederi scribit Diosc. loc. cit.

14. *Poti vero &c.*] Ex aceto Diosc. propinat, loc. cit. Πίνεται δ' σὺν ὄξει καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις, στρόφους, λυγμοὺς, θανάσιμα φάρμακα, *contra inflationes tormina, singultus, exitialia venena.*

15. *Quippe.*] Nicander in Theriac. pag. 41.

16. *Adversus chalcidas.*] De hoc lacertæ genere diximus lib. 29. sect. 32.

17. *Et presteras.*] Πρηστὴρ serpentis seu viperæ genus ita appellatum, ob inexstinctæ sitis ardorem, quem morsu creat.

18. *Dari binas.*] Castorei. Ita Scribonius Largus, Compos. 192. *Ad ixiam, quam quidam chamæleonta vocant: Item castorei* * *P.* 2. (hoc est, denarios pondo duos, sive drachmas binas) *dato ex vino cyathis quatuor* &c.

19. *Eorum quæ adjiciantur.*] Rutæ exempli gratia, vel panacis.

20. *Auxiliantur.*] Dioscor. loc. cit. Πίνεται δ' σὺν ὄξει καὶ πρὸς ἰξίαν.

inuncti. [21] Cohibent singultus ex aceto. Urina quoque fibri resistit venenis, & ob id in antidota additur. Asservatur autem optime in sua vesica, ut aliqui existimant.

Cap. IV. XIV. Geminus similiter victus in aquis terraque testudinum, effectusque par: [a] honore habendo, vel propter excellens [1] in usu pretium, [2] naturæque proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua vivunt. Has quidam e Græcis [3] emydas appellant. Terrestrium carnes suffitionibus propriæ, Magicisque artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo sumptæ, strumas discutere, lienes tollere: [4] item comitiales morbos. [5] Sanguis earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & araneorum ac similium venena auxiliatur, servato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit in vino datis. [6] Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodest: [7] & scorpionum plagæ instillari. [8] Tegumenti cinis vino & oleo subactus pedum rimas hulceraque sanat. Squamæ e summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Urinam earum aliter quam in vesicis dissectarum, inveniri posse non arbitror: & inter ea hoc quoque esse, quæ portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus sin-

INTERPRETATIO.

[a] *Honore.*] Quibus honor habendus est.

NOTÆ.

21. *Cohibent.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XIV. 1. *In usu.*] Ad intestina variæ supellectilis opera. Earum cortices sive putamina secabantur in laminas, quibus lecti vestirentur, & repositoria.

2. *Naturæque.*] In Reg. 2. *figuræque proprietatem.* Rectius, ut opinor. De forma testudinum diximus lib. 9. sect. 12. Hoc tamen & hic obiter adjicimus ex Pausania, in Atticis, pag. 43. marinas testudines a terrestribus magnitudine tantum ac pedibus differre: pedes enim iis esse, quales marino vitulo. Εἰσὶ δ' αἱ θαλάσσιαι, πλὴν μεγέθους καὶ ποδῶν, ὅμοιαι ταῖς χερσαίαις· πόδας δ' ἐοικότας ἔχουσι ταῖς φώκαις.

3. *Emydas.*] Ἐμύδας, Arist. & Phavorinus: ἀμύδας Archigenes apud Galenum vocat, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 381.

4. *Item comitiales.*] Auctor Kiranidum, pag. 158. Χελώνης *quoque terrestris sanguis potus epilepticos, juvat, & ab echidna vel scorpione percussos summe juvat.* Diosc. similiter, lib. 2. cap. 97.

5. *Sanguis earum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 18.

6. *Felle testudinum.*] Auctor Kiranidum, pag. 158. *Fel cicatrices & leucomata cum melle summe juvat. Tota vero combusta & cum melle sumpta, vetustissima leucomata mundat continuo: & dolorem nubeculasque illita sanat,* &c.

7. *Et scorpionum.*] Auctor Kiranidum, loc. cit.

8. *Tegumentis cinis &c.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. *Tegumen concrematur* &c.

gulare, efficaciore tamen, ut aïunt, cimicibus admixtis. Ova durata illinuntur ſtrumis, & hulceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus.

[9] Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclare auxiliantur. Neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ adverſius. [10] Sanguine alopeciarum inanitas, [11] & porrigo, omniaque capitis hulcera curantur. Inareſcere eum oportet, lenteque ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adverſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus, aceti hemina, vino addito: [12] his & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut ſit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina [13] & veſpertina dantur, dein poſt aliquot dies bina veſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. [14] Quod ſi dentes ter anno colluantur teſtudinum ſanguine, immunes a dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quaſque [15] orthopnœas vocant: ad has in polenta datur. [16] Fel teſtudinum claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: [17] tonſillas ſedat, & anginas, & omnia oris vitia: privatim nomas ibi: [18] item teſtium. [19] Naribus illitum comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admixto, unice purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumque carnium teſtudinis ſuccum, addita æque vernatione anguium. Sed vino teſtudinem excoquunt. Oculorum utique vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: ſuffuſiones etiam. Marinæ felle cum fluviatilis ſanguine, & lacte, capillus mulierum inficitur. Fel contra ſalamandras, vel ſuccum decoctæ bibiſſe ſatis eſt.

NOTÆ.

9. *Marinarum.*] Dioſc. in Alexiph. cap. 4.

10. *Sanguine &c.*] Q. Serenus, cap. 9. de fluore capillorum, pag. 130.

Vel teſtudineo mage permulcto cruore.

Archigenes apud Galenum, lib. 1. κτ̓ τόπυς, cap. 2. pag. 329. Ἡ χελώνης θαλασσίας αἵματι κατάχεε, ἐπαινεῖται, *laudatiſſimus enim eſt.*

11. *Et porrigo.*] Q. Serenus, cap. 4. inter remedia porrigini depellendæ, pag. 127.

Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis.

12. *His.*] Comitialibus morbis, etiam cum farina hordeacea.

13. *Et veſpertina.*] Reg. 2. & *veſpera*: ut mox, *bina veſpera.*

14. *Quod ſi dentes ter anno.*] Ita Reg. 2. & Pintiani codex. In editis male, *per annos.*

15. *Orthopnœas.*] Auctor Kiranidum, p. 158. *Marinæ teſtudinis ſanguis . . . cum pultibus conditus & potus, orthopnœam ſanat.*

16. *Fel teſtudinum.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 96. & Galenus, lib. 4. κτ̓ τόπους, cap. 8. pag. 456.

17. *Tonſillas &c.*] Dioſcor. loc. cit. Πρὸς συνάγχας, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν παίδων νομὰς ἐν στόματι.

18. *Item teſtium.*] Subintellige, nomas, hoc eſt, hulcera quæ paſcendo ſerpunt: vel vitia omnia.

19. *Naribus illitum.*] Ita M S S. omnes. Et Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. *Fel teſtudinis naribus illitum jacentem erigit.* Dioſc. lib. 2. cap. 96. inditum mavult; ἐπιληπτικοῖς ἐντεθεῖσα ταῖς ῥισίν.

Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus viventium. Latitudo his in dorso pectori similis, [b] nec convexo curvata calyce, ingrata visu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres namque in succensa sarmenta conjectæ, dividentibus se tegumentis rapiuntur: tum evulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, sale modice addito: ita decoctarum ad tertias partes succus, paralysin & [20] articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque vitiatum. Sistitur [21] ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu.

Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, divulsarum pingui cum aïzoo herba tuso, admixto unguento & semine lilii, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima Luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis [22] instillatus cerebro capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi novo fictili jubent: ignem sacrum, [c] cujuscumque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia, testudinis pedem dextrum vehentia.

XV. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse universitatem animalium, majorisque miraculi: sed hoc utilius est vitæ, [a] contributa habere remedia, cum aliud alii prosit, aliud alibi facilius inveniatur.

CAP. V. XVI. [1] Venenatum mel diximus ubi nasceretur. 1. Auxilio est piscis aurata in cibo. Vel si ex melle sincero fastidium cruditasve, quæ sit gravissima, incidat, testudinem circumcisis pedibus, capite,

INTERPRETATIO.

[b] *Nec.*] Nec convexum habet curvatumque tegumentum.

[c] *Cujuscumque.*] Cujuscumque testudinum generis.

[a] *Contributa.*] Ad eosdem morbos utilia.

NOTÆ.

20. *Articularios morbos.*] Paulo aliter auctor Kiranidum, qui pag. 158. *χελώνης palustris cinerem cum ceroto rosaceo superillitum* ait *calidas podagras summe sanare.*

21. *Ab eo remedio.*] Post illud remedium.

22. *Instillatus cerebro.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

Sect. XV. 1. *Contributa.*] Quasi ad eandem tribum classemque pertinentia. Sic contributa oppida, quæ sunt ejusdem jurisdictionis, ut vocant, quæ eodem jura petunt, ut in Geographicis monuimus.

Sect. XVI. 1. *Venenatum ... diximus.*] Libro 21. sect. 44.

cauda, decoctam, antidotum esse, auctor est Pelops, scincumque Apelles. [2] Quid esset scincus, diximus: [3] sæpius vero, quantum veneficii in menstruis mulierum. [4] Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus. [5] Item contra pastinacam, & scorpiones terrestres marinosque, & dracones, & phalangia illitus sumptusve in cibo. Ejusdem recentis e capite cinis contra omnia venena, privatim contra fungos. 2. Mala medicamenta inferri negant posse, aut certe nocere, stella marina vulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, aut clavo æreo januæ.

XVII. 1. Draconis marini scorpionumque ictus, [3] carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morsu noxia, succus earum e jure decoctarum, efficacissimus habetur. 2. Sunt & servatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest [2] a serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita ut ad vesperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter a chalcide, ceraste, [3] aut quas sepas vocant, [4] aut elope, dipsadeve percussis. Contra scorpionem largius sumi, sed non evomi salsamenta prodest, ita ut sitis toleretur: & imponere eadem plagis convenit. Contra crocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur. 3. Privatim contra presteris

NOTÆ.

2. *Quid esset scincus.*] Ita M S S. De scinco dixit lib. 8. sect. 38. & lib. 28. sect. 30.

3. *Sæpius vero.*] Subintellige, diximus. Nempe lib. 7. sect. 13. lib. 28. sect. 23. & alibi passim.

4. *Contra omnia ..... ut diximus.*] Libro 28. sect. 23. *Bythus Dyrrachenus ... tradit ..... omnem vim talem resolvi, si mullum piscem secum habeant.*

5. *Item contra.*] Diosc. lib. 2. cap. 24. & in Theriac. cap. 25. quod & experimento comprobatum a se narrat Rondeletius, lib. 6. cap. 19. ubi multa affert in eam rem egregia.

Sect. XVII. 1. *Carnibus earum impositis.*] Draconis scilicet, & scorpionum: quibus quamobrem nunc muliebre genus haud semel affingat, obscurum est. Sic enim M S S. omnes, editique libri. Ad stellam marinam certe, de qua paulo ante extrema sect. superiore dictum est, pertinere hæc minime posse, perspicuum videtur: nam & *ejus* dici, non *earum*, oportuisset: & ex dracone marino, hoc ipso loco remedia afferri, inter ea quæ ex stella marina, & quæ e salsamentis petantur, Index persuadet, consentientibus exemplaribus omnibus: *Ex stella marina. Ex dracone marino. Ex salsamentis*, &c. Scorpionis marini ictum apposita ipsius hepatis sanasse se auctor est Rondeletius, lib. 6. cap. 19.

2. *A serpente.*] Ab eo viperæ genere, quam prestera vocant, inquit Dioscor. lib. 2. cap. 33. Ὁ δὲ ὀμοτάριχος λεγόμενος ..... βοηθεῖ λαμβανόμενος τοῖς ὑπ' ἐχίδνης, τῆς καλουμένης πρηστῆρος, δηχθεῖσι. δεῖ δὲ ὡς ὅτι πλεῖστον προσφέρονται οἶνον ἀναγκάζειν πίνειν πολὺν, καὶ ἐμεῖν. *Sed oportet vinum quamplurimum subinde haurire cogantur, ita ut vomitione reddatur:*

3. *Aut quas sepas.*] Genus illud serpentis nunc intelligit, de quo diximus lib. 23. sect. 29.

4. *Aut elope.*] In Reg. 2. & Chiffl. *helope*. In editis, *elape*. Nicander in Theriac. pag. 35. inter varia serpentium genera, sed quæ innocua sint, ἔλοπας annumerat: & Scholiastes vetus in eum locum, pag. 24. ἀσθενεῖς interpretatur.

morſum ſarda prodeſt. [5] Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi: vel ſi non ſint ferro uſtæ plagæ, corporaque clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. 4. Idem & cybio effectus. [6] Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, venenum, ipſe impoſitus, vel cerebro toto prodeſt.

XVIII. 5. Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras. [1] 6. E fluviatilibus, ſi carnes edantur, juſve decoctarum ſorbeatur, proſunt & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſupra dictas. Contra ſcorpiones ex vino. [2] Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ viventi linguam, [a] nulla alia corporis parte adhærente, ipſaque dimiſſa in aquam, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcumque interrogaverit, vera reſponſuram. Addunt etiamnum alia Magi, quæ ſi vera ſunt, multo utiliores vitæ exiſtimentur ranæ, [3] quam leges. [b] Namque arundine transfixa natura per os, ſi ſurculus in menſtruis defigatur a marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum in hamum additis, præcipue purpuras certum eſt allici. Jecur ranæ geminum eſſe dicunt, objicique formicis oportere: eam partem, quam appetant, contra omnia venena eſſe pro antidoto. 7. Sunt quæ in vepribus tantum vivunt, ob id rubetarum nomine, [5] ut diximus, quas Græci phrynos vocant, grandiſſimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenæ veneficiorum. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo, quod ſit in dextro latere, in aquam ferventem dejecto, refrigerari vas, nec poſtea fervere, niſi

INTERPRETATIO.

[a] *Nulla.*] Si nulla alia parte corporis, quam lingua, rana adhæreſcat ei qui extrahit.

[b] *Namque.*] Nam arundine transfixa per ranæ pudenda, ad os uſque, ſi ſurculus ille a marito defigatur in menſtruis mulieris, futurum eſt ut mulier adulteria horreat.

NOTÆ.

5. *Imponuntur.*] Dioſc. lib. 2. cap. 33. Καταπλάσσεται δὲ καὶ ἐπὶ κυνοδήκτων ὠφελίμως.

6. *Draco quidem.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 15. Δράκων θαλάσσιος ἀναπτυχθεὶς, καὶ ἐπιτεθεὶς, ἴαμά ἐστι πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγήν.

Sect. XVIII. 1. *E fluviatilibus.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 28. iiſdem verbis: Βάτραχοι ἀντιφάρμακόν εἰσιν ἑρπετῶν πάντων, ζωμευθέντες ἐν ἁλσὶ καὶ ἐλαίῳ, τοῦ ζωμοῦ λαμβανομένου ὁμοίως.

2. *Democritus quidem.*] Simile eſt quod de bubone ſuperius retulit, lib. 29. ſect. 26.

3. *Quam leges.*] De adulteriis, & de pudicitia: quales ab Auguſto latæ, ut refert Tranquillus, in ejus vita, cap. 34.

4. *Jecur ranæ.*] Vide quæ diximus lib. XI. ſect. 76.

5. *Ut diximus.*] Libro 8. ſect. 48.

exempto. Id inveniri objecta rana formicis, carnibusque erosis: [c] singula [6] in solium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo dejecto fervere videatur, [7] apocynon vocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & jurgia, addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus a dextro latere refrigerari ferventia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliasque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra venena, quæ fiant ex ipsis.

XIX. 8. [1] Auxiliatur vero etiam efficacius colubra in aqua vivens: hujus adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mire adjuvari dicunt, nihil contra bellua audente. Efficacius etiamnum, si herba potamogiton misceatur. 9. [2] Cancri fluviatiles triti potique ex aqua recentes, seu cinere asservato, contra venena omnia prosunt, privatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: vel si non sit, caprino, vel quocumque. Addi & vinum oportet. [3] Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, [4] privatim scytalen, & angues, [5] & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis eorum servatus prodest pavore potus [6] periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. [7] Quidam adjciunt Gentianam, & dant in vino. Nam si jam pavor occupaverit, pastillos vino subactos devorandos ita præcipiunt. Decem vero cancris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coïturos Magi dicunt: & cum ocimo ipsos cineremve eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini prosunt, ut Thrasyllus auctor est.

INTERPRETATIO.

c *Singula.*] Singula ossa in solium aquæ calidæ dejici *experimenti causa.*

NOTÆ.

6. *In solium addi.*] In quibusdam MSS. *in oleum*, male. In solium aquæ calidæ dejici ait, experiundi causa, num eo dejecto statim vas refrigeretur. Solium, vas est, in quo sedentes lavantur. *Solium aquæ calidæ* vocat Celsus, lib. 7. cap. 26.

7. *Apocynon.*] Ἀπὸ κυνός, quod canum impetus cohibeat.

Sect. XIX. 1. *Auxiliatur vero .... colubra.*] Sic MSS. omnes, non *coluber*. In Indice hujus loci, & infra sect. 26. Enhydris appellatur.

2. *Cancri fluviatiles.*] Nicander in Theriac. pag. 43. & Diosc. lib. 2. cap. 12, totidem verbis.

3. *Necant eos.*] Diosc. lib. 2. cap. 12.

4. *Privatim scytalen.*] Columella, lib. 6. cap. 17. pag. 226. *Musque araneus, quem Græci σκυτάλην appellant, quamvis exiguis dentibus, non exiguam pestem molitur.* Etiam & μυγαλῆ nuncupatur, ut alibi monuimus.

5. *Et contra leporem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 54. & Diosc. loc. cit.

6. *Periclitantibus.*] Quos ὑδροφόβους vocant, ut diximus lib. 8. sect. 63. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap. 8. *Hydrophobicis dabo etiam cancrorum fluviatilium pulverem combustorum.*

7. *Quidam adjiciunt.*] Quos secutus est Diosc. lib. 2. cap. 12.

[8] Nihil autem æque adverſari ſerpentibus, quam cancros, [9] ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cum Sol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes. 10. Ictibus ſcorpionum & carnes fluviatilium cochlearum reſiſtunt crudæ vel coctæ. Quidam ob id ſalſas quoque aſſervant. Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt: [10] ſed & nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum adverſus ſcorpiones valent impoſitæ. 11. Inter venena ſunt piſcium, [11] porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedio eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore.

XX. 12. [1] Canis rabidi morſu potum expaveſcentibus, faciem perungunt adipe vituli marini. Efficacius, [2] ſi medulla hyænæ, & oleo e lentiſco, & cera miſceatur. 13. Murænæ morſus ipſarum capitis cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt, cinere ſuo ex aceto illito, vel alterius. Cibi cauſa extrahi debet e dorſo ejus, quidquid ſimile eſt croco, caputque totum: & hanc autem, & omnia teſtacea modice collui in cibis, quia ſaporis gratia perit. E lepore marino veneficium reſtringuunt poti hippocampi. 14. Contra dorycnium echini maxime proſunt: & iis qui [3] ſuccum Carpathii biberint, præcipue jure ſumpto. [4] Et cancri marini decocti jus contra

*Cap. VI. dorycnium efficax habetur. * [5] Peculiariter vero contra leporis marini venena.

XXI. 15. Et oſtrea adverſantur iiſdem. Nec poteſt videri ſatis dictum eſſe de his, cum palma [1] menſarum divitum attribuatur illis. [2] Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: [3] pelagia

Notæ.

8. *Nihil autem.*] Plinius, lib. 9. ſect. 51. de cancris: *Contra ſerpentium ictus medentur.*

9. *Sueſque percuſſas.*] De ſuibus agreſtibus prodidit hoc Ælianus, lib. 1. Var. hiſt. cap. 7.

10. *Sed nos & hæc.*] Hæc quæ tractamus, remedia.

11. *Porci marini.*] In Indice hujus loci, *Porcelli, ſive porci.* Libro 9. ſect. 17. porculus marinus appellatur: etiamnum ab Italis, *Porcelleto*: noſtris *Etourgeon*, ut diximus loco cit. De ſturione marino vide Rondelet. lib. 14. cap. 9. pag. 413. Marini porculi meminit & Ambroſius in Hexaëm. Judæos tradens marinis veſci porcis, cum terreſtribus abſtineant.

Sect. XX. 1. *Canis rabidi.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 50. totidem verbis.

2. *Si medulla hyænæ.*] Vel hyænæ corii particula pano inligata ſanari ὑδρο-φόβυς circulator quidam affirmabat, teſte Scribonio Largo, Compoſ. 172.

3. *Succum Carpathii.*] Dioſc. in Alexiph. cap. 13. Carpaſi ſuccum vocat, τὸν τῆς Καρπάσου ὀπὸν, inter venena: nec quid ſit, ſatis liquet.

4. *Et cancri.*] Dioſcor. in Alexiph. cap. 6.

5. *Peculiariter vero.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 54. Vide Notas & Emend. num. IX.

Sect. XXI. 1. *Menſarum divitum.*] Ita Reg. 2. non, ut editi, *diu jam.* Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 9. pag. 355. de cœna Pontificia: *Cœna hæc fuit: Ante cœnam echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, ſphondylos, &c.*

2. *Gaudent.*] Ibi enim dulciora, ampliora, meliorisque ſucci ſunt. Athenæus, lib. 3. pag. 92.

3. *Pelagia.*] Quæ in alto e ſcopulis petuntur.

parva

parva & rara ſunt. Gignuntur tamen & in petroſis, carentibuſque aquarum dulcium adventu, ſicut [4] circa Grynium & Myrinam. Grandeſcunt [5] ſideris quidem ratione maxime, ut in natura aquatilium diximus: ſed privatim [6] circa initia æſtatis, [7] multo lacte prægnantia, atque ubi Sol penetret in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora [8] in alto reperiantur. Opacitas cohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, rufa Hiſpaniæ, fuſca Illyrico, nigra & carne & teſta [9] Circeïis. Præcipua vero habentur in quacumque gente ſpiſſa, nec ſaliva ſua lubrica, craſſitudine potius ſpectanda, quam latitudine: neque in luto capta, neque in arenoſis, ſed ſolido vado, [10] ſpondylo brevi atque non carnoſo, [a] nec fibris laciniofo, ac tota in alvo. Addunt peritiores notam, [b] ambiente [11] purpureo crine fibras, eoque argumento generoſa interpretantur, [12] calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brundiſiana [13] in Averno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & a Lucrino adoptare creduntur. Hæc ſint dicta de corpore.

Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua litora: ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima hujus cenſuræ in noſtro ævo fuit. Sunt ergo Muciani verba, quæ ſubjiciam: [14] Cyzicena majora

INTERPRETATIO.

[a] *Nec fibris.*] Nec ſit oſtreorum ſpondylus laciniofus, aut ſectus in fibras.

[b] *Ambiente.*] Marginem ambiente circulo purpureo.

NOTÆ.

4. *Circa Grynium.*] Sic MSS. omnes. Tamen lib. 5. ſect. 32. *Grynia.*

5. *Sideris quidem.*] Lunæ ratione, ut dictum eſt lib. 9. ſect. 50.

6. *Circa initia æſtatis.*] Tum meliora eſſe, ſuaviora, utilioraque ventriculo, prodidit Athenæus, loc. cit.

7. *Multo lacte.*] Plinius, lib. 9. ſect. 74. *Nuper compertum in oſtreariis, humorem iis fetificum lactis effluere.*

8. *In alto.*] Vide Notas & Emend. num. X.

9. *Circeiis.*] Laudat id genus Juvenalis infra laudandus. Catius apud Horatium, lib. 2. Satyr. 4. verſ. 33.

Oſtrea Circeiis, Miſeno oriuntur echini.

10. *Spondylo brevi.*] Spondylus in oſtreis aliter a Græcis τράχηλος appellatur, callus ſcilicet interior, ac ſolidus.

11. *Purpureo crine.*] Cirrum lividum, hoc eſt, purpurei coloris Martialis appellat, lib. 7. Epigr. 19.

Et oſtreorum rapere lividos cirros.

Quid Martialis interpretes in hunc locum, quid Salmaſius dicat in Solin. pag. 1127. non laboro.

12. *Calliblephara.*] Καλλιβλέφαρα quaſi pulchris genis. In Reg. 2. *callipharata*, forte rectius.

13. *In Averno compaſta.*] Uſus eo verbo Plinius, lib. 9. ſect. 79. *Poſtea viſum tanti in extremam Italiam petere Brundiſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ advectionis a Brundiſio compaſcere in Lucrino.* Lacum Lucrinum Avernumque proximos fuiſſe, atque adeo fere communibus aquis ſtagnaſſe, notiſſimum eſt.

14. *Cyzicena.*] A Cyzico Helleſponti oppido: cujus ora tota oſtreis celebratiſſima fuit. Unde Catullus ad Priapum, Carm. 18.

[15] Lucrinis, dulciora [16] Britannicis, suaviora [17] Medulis, acriora [18] Lepticis, pleniora [19] Lucensibus, ficciora Coryphantenis, teneriora Istricis, candidiora Circeïensibus. [20] Sed his neque dulciora, neque teneriora esse ulla compertum est. In Indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inveniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cujusdam nomenclator [21] tridacna appellavit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent.

Dos eorum medica hoc in loco tota dicetur. [22] Stomachum unice reficiunt: fastidiis medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis nive, [23] summa montium & maris ima miscens. [24] Molliunt alvum leniter. Eadem quoque cocta cum mulso, tenesmo, qui sine exhulceratione sit, liberant. Vesicarum hulcera quoque repurgant. [25] Cocta in conchis suis uti clausa venerint, mire distillationibus prosunt. [26] Testæ ostreorum cinis uvam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarumque durities, capitum hulcera ex aqua: cutemque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tundantur, strumas sanant, [27] & perniones pedum. Purpuræ quoque contra venena prosunt.

NOTÆ.

Nam te præcipue in suis urbibus colit ora
Hellespontia, ceteris ostreosior oris.

Ἀϐύδεια ὄςρεια in hoc ipso tractu maris laudat Clemens Alex. lib. 2. Pædag. pag. 140.

15. *Lucrinis.*] Lacus Lucrinus, prope Baïas, de quo lib. 3. sect. 9. Martialis, lib. 5. Epig. 38.

Concha Lucrini delicatior stagni.

Et lib. 13. Epigr. 82.

Ebria Baïano veni modo concha Lucrino.

16. *Britannicis.*] Hæc sunt ostrea, quæ *Rutupino edita fundo* Juvenalis appellat, Satyra 4. 141. Fuit enim Rutupinum litorale Britaniæ oppidum, ut ex Ptolemæo discimus:

Circeiis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu,
Et semel aspecti litus dicebat echini.

17. *Medulis.*] A Medulis Galliæ Aquitanicæ populis, ad Garumnæ ostia prope Burdegalam. Hodie *Medoc.* Vide Notas & Emend. num. X I.

18. *Lepticis.*] A Lepti Africæ civitate.

19. *Lucensibus.*] A Lucento, opinor, Hispaniæ oppido, de quo lib. 3. sect. 4. Coryphantena a Coryphante Æolidis, de quo lib. 5. sect. 32. Istrica ab Istria, &c.

20. *Sed his.*] Circeïensibus. Hæc jam Plinii verba, non Muciani, sunt.

21. *Tridacna.*] Δάκνω *mordeo* Græce sonat.

22. *Stomachum.*] Ita Diphilus apud Athen. lib. 3. pag. 90.

23. *Summa montium.*] Nives e summis montium jugis petitas, cum aqua marina qua pascuntur ostrea in vado, miscens.

24. *Molliunt.*] Ipsa ostrea esse κοιλίας ὑπακτικά, jus quo decocta fuerint, πεπτικὸν καὶ ὑπακτικὸν κοιλίας tradit Mnesitheus Athen. lib. de eduliis, apud Athenæum, lib. 3. pag. 92.

25. *Cocta in conchis.*] Vide Notas & Emend. num. X I I.

26. *Testa ostreorum.*] Quemadmodum & cinerem e cochleis commendat in eum usum Q. Serenus, laudatus a nobis, lib. 20. sect. 74.

27. *Et perniones pedum.*] Sextus Platon. cap. 1. de cervo, tit. 21. *Ad pernio-*

XXII. 16. Et algam maris [1] theriacen esse [2] Nicander tradit. Plura ejus genera, [3] uti diximus: longo folio & latiore, rubente, aliave crispo. Laudatissima, quæ in Creta insula juxta terram in petris nascitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut elui postea non possit. E vino jubet eam dari.

XXIII. [1] Alopecias replet hippocampi cinis, nitro & adipe suillo mixtus, [2] aut sincerus ex aceto. [a] Præparant autem sepiarum crustæ farina medicamentis cutem, & muris marini cinis cum oleo: item echini cum carnibus suis cremati: fel scorpionis marini. [4] Ranarum quoque trium, si vivæ in olla concrementur, cinis cum melle: melius cum pice liquida. Capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro vino diebus LX. computruere. [5] Alii in aceti sextariis duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo jubent putrescere totidem diebus, mox illini in Sole. [6] Sornatius tantam vim hanc tradit, ut nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. [7] Capitis hulceribus, muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, vel si non urantur, farina ex aqua: Doloribus, castoreum cum peucedano & rosaceo. CAP. VII.

INTERPRETATIO.

[a] *Præparant.*] Medicamentis *quibus alopecia emendatur*, suscipiendis, præparatur ante cutis crusta sepiarum in farinam trita & illita.

NOTÆ.

nes: Sebum cervinum combustum simul cum ostreæ testa minuta & commixta, & factum quasi malagma impone: mire sanat.

Sect. XXII. 1. *Theriacen esse.*] Hoc est, adversus serpentes prodesse.

2. *Nicander.*] Loco citato a nobis lib. 26. sect. 66.

3. *Vti diximus.*] Libro 26. sect. 66.

Sect. XXIII. 1. *Alopecias.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 3. Ἱππόκαμπος θαλάσσιόν ἐστι ζῶον μικρόν, ὃ καέντος ἀναληφθεῖσα ἡ τέφρα πίσσῃ ὑγρᾷ ἢ ὀξυγγίῳ ἢ ἀμαρακίνῳ μύρῳ, καὶ καταχρισθεῖσα, ἀλωπεκίας δασύνει. *Hippocampus marinum est animalculum: cujus cremati cinis liquida pice vel axungia, aut amaracino unguento exceptus, & illitus, alopecias emendat.* Sic etiam Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 1. pag. 312. De hippocampo multa Ælianus, lib. 14. hist. anim. cap. 14. hist. anim. cap. 20. Pingitur a Rondeletio, lib. de insectis, pag. 114. cap. 9. Massiliensibus, *Cheval* & *Chevalot.*

2. *Aut sincerus.*] Solus, per se, nulla re alia admixta, præter acetum.

3. *Præparant autem.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

4. *Ranarum quoque.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 28. Καέντες δὲ βάτραχοι . . . καὶ ἀλωπεκίας θεραπεύουσι σὺν πίσσῃ ὑγρᾷ καταχριόμενοι. Et Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4. ad alopecias: *Ranarum cinis cum pice liquidæ illinitus.* Idque se experimento probasse testatur Rondeletius, lib. de palustr. cap. 2.

5. *Alii in aceti.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 7. pag. 48 & Plinius Valer. lib. 1. c. 7. de capillis denigrandis.

6. *Sornatius*] Sic MSS. Ignotum Medici nomen. Referunt hoc ipsum porro auctores proxime appellati.

7. *Capitis hulceribus.*] Marcellus Empiricus, totidem verbis, cap. 4. pag. 49. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 5.

XXIV. 1 Omnium piscium fluviatilium marinorumque adeps liquefactus Sole admixto melle, oculorum claritati plurimum confert: item castoreum cum melle. 2 Callionymi fel cicatrices sanat, 3 & carnes oculorum supervacuas consumit. 4 Nulli hoc piscium copiosius, ut existimavit 5 Menander quoque in Comœdiis. Idem piscis & 6 uranoscopos vocatur, 7 ab oculo quem in capite habet. 8 Et coracini fel excitat visum. 9 Et marini scorpionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit: inungi ter oportet intermissis diebus. 10 Eadem ratio albugines oculorum tollit. 11 Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. 12 Lepus marinus ipse quidem venenatus est sed cinis ejus in palpebris pilos inutiles: evulsos cohibet. Et ad hunc usum utilissimi minimi: 13 Item pectunculi salsi triti cum cedria: & ranæ, 14 quas diopetes, & calamitas vocant: sanguis

Notæ.

Sect. XXIV. 1. *Omnium piscium.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

2. *Callionymi fel cicatrices.*] Oculorum videlicet. Vide Galenum, lib. 10. de fac. simp. med. cap. 2. pag. 284. Errant qui discussam a Tobia patris cæcitatem eo felle volunt. Callionymus enim marinus piscis est, & molis exiguæ, nec multarum virium: ille, quo Tobias usus, ingens, fluviatilis, & fere ἀνθρωποφάγος. Silurum potius esse crediderim, de quo lib. 9. sect. 17. Vide Bochartum, parte 2. de animal. lib. 5. cap. 14. pag. 748. Ad oculorum vitia universe callionymi fel commendat & Diosc. lib. 2. cap. 96.

3. *Et carnes .... supervacuas.*] Carnes in angulis oculorum excrescentes.

4. *Nulli hoc.*] Arist. lib. 2 hist. anim. cap. 18. pag. 265.

5. *Menander.*] In Messenia scilicet, cujus fabulæ versus huc pertinentes recitantur ab Æliano, lib. 13. hist. anim. cap. 4.

6. *Vranoscopos.*] Οὐρανοσκόπος, quod oculos in superna corporis parte versus cælum habeat. Idem νυκτερὶς & ἡμεροκοίτης appellatus. Describitur eleganter ab Oppiano, lib. 2. Halieut. vers. 202. Pingitur a Rondeletio, lib 10. cap. 13. pag. 305. & ab Hippol. Salviano, lib. de hist. aquatil. fol. 197. Massiliensibus, *Tapecon.*

7. *Ab oculo.*] Ἐναλλαγὴ numeri, hoc est, ab oculorum situ.

8. *Et coracini.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 69. *Corvi marini fel inunctione adhibitum, caligines tollit, albugines & cicatrices extenuat,* &c.

9. *Et marini scorpionis &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 14. Τοῦ δὲ θαλασσίου σκορπίου ἡ χολὴ ἁρμόζει πρὸς τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ὑποχύσεις, καὶ λευκώματα, καὶ ἀμβλυωπίας.

10. *Eadem ratio.*] Marcellus Empiricus, cap. 8. pag. 67.

11. *Mullorum cibo.*] Diosc. lib. 2. cap. 24. Τρίγλα συνεχῶς ἐσθιομένη ἀμβλυωπίας δοκεῖ κατασκευαστικὴ ὑπάρχειν. Vide infra, sect. 41.

12. *Lepus marinus &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. & Dioscor. lib. 2. cap. 20.

13. *Item pectunculi.*] Quod pectunculis Plinius, hoc verbis totidem tellinis Diosc. attribuit, lib. 2. cap. 8. Τελλῖναι ταριχηραὶ καεῖσαι καὶ τριβεῖσαι λεῖαι, καὶ μετὰ κεδρείας ἐπισταζόμεναι, τὰς ἐκτιλθείσας τῶν βλεφάρων τρίχας οὐκ ἐῶσιν αὖθις φῦναι. *Tellinæ sale conditæ ac ustæ, & ad lævorem contritæ, tandemque cum cedria instillatæ, evulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur.* Tellinas a pectunculis, mitulisque sejunxit Hippocrates, lib. 2. de diæta.

14. *Quas diopetes.*] Διοπετὴς rana vocatur, quam per imbres cælo delapsam, quasi a Jove missam, vulgus arbitratur. Sic Palladium τὸ Διοπετὲς καλούμενον ait Clemens Alex. in Protrept. pag. 30. Ea-

earum cum lacryma vitis ſi evulſo pilo palpebris illinatur. [15] Oculorum tumorem ruboremque ſepiæ cortex cum lacte mulierum illitus ſedat: & per ſe ſcabritias emendat. Invertunt itaque [a] genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant. Eodem cortice & nyctalopes curantur, in farinam trito & ex aceto illito. [16] Extrahit & ſquamas ejus cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat, [17] pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis. [18] Emendat & albugines oculorum jumentorum. [7] Aiunt & oſſiculo ejus genas, ſi terantur, ſanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eundem comburi cum viperinis pellibus raniſque, & cinerem aſpergi potioni jubent Magi, claritatem viſus promittentes. [19] Ichthyocolla appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium: idemque nomen glutino ejus. Hoc epinyctidas tollit. [20] Quidam ex ventre, non e corio, fieri dicunt ichthyocollam, ut glutinum

INTERPRETATIO.

a *Genas.*] Palpebras.

NOTÆ.

demne δρυπετὴς vel δρυοπετὴς, quod arbores ſcandat, ut dicetur ſect. 29. Καλαμίτης, quæ in arundinetis maxime vivit, omnium viridiſſima, ut dicetur ſect. 42. Diverſa duo ranarum genera. Dioſcor. lib. 2. cap. 28. Τῶν δὲ χλωρῶν βατράχων τὸ αἷμα ἐπιςαζόμενον, κωλύει τὰς ἐκτιλθείσας ἀπὸ τῶν βλεφάρων τρίχας φύεσθαι. Tamen hoc Galenus negat eſſe verum, lib. 10. de fac. ſimp. medic. pag. 279.

15. *Oculorum tumorem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Corticis ſepiæ farina in epiphoris, ex lacte mulieris oculus circumlinitur.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 69. *Sepiæ teſta interior, quæ mollis eſt, diligentiſſime trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctioni adhibita, ſupra dictis oculorum cauſis plurimum prodeſt.* Dioſc. lib. 2. cap 23. de ſepia: Τὸ δὲ ἀπ' αὐτῆς ὄςρακον σχηματισθὲν εἰς κολλύρια ἁρμόζει πρὸς παράτριψιν τραχέων βλεφάρων. *Ipſius vero teſta in collyria efformata, ſcabris genis perfricandis accommodatur.* Os ſepiæ vocat, Plinius ſect. 27. & 28. quod in dorſo ſepiæ reperitur: ὄςρακον τὸ ἐν τῷ νώτῳ, Athen. lib. 7.

16. *Extrahit &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. ſub finem: *Ad maculas oculorum tollendas: ſepiæ teſtam diligenter in mortario Thebaïco teres, & pulverem ipſius in oculos mittes.* Ego vero ſquamas interpretor, non pterygia oculorum, de quibus mox ſeorſim, ut Dalecampius: ſed feſtucas, paleas, aut quidvis aliud ſimile, quod in oculos inciderit: his extrahendis dotem eſſe corticis ſepiarum propriam dicit, confirmatque idem inferius ſect. 43. cum vel ipſis telis aculeiſque extrahendis hujus corticis cinerem commendat.

17. *Pterygia &c.*] Dioſc. lib. 2. c. 23.

18. *Emendat &c.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 23. Ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς λευκώματα κτηνῶν ἐμφυσώμενον. *Facit & præclare jumentis ad oculorum albugines, ſi inſuffletur.* Etiam ad hominum oculos transfert hanc vim Plinius Valer. lib. 1. cap. 20.

19. *Ichthyocolla.*] Is eſt quem in Boryſthene capi, nulliſque oſſibus eſſe munitum, dixit lib. 9. ſect. 17. cui a glutino quod is præbet, alterum id nomen eſt inditum

20. *Quidam ex ventre.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 102. Ἡ δὲ ἰχθυόκολλα λεγομένη κοιλία ἐςὶν ἰχθύος κητώδους. Διαφέρει δὲ ἡ ἐν Πόντῳ γεννωμένη, οὖσα λευκὴ . . . . . οὐ ψωρώδης, τάχιςα τηκομένη. *Ichthyocolla, hoc eſt, piſcium gluten, venter eſt piſcis ce-*

taurinum. Laudatur Pontica, candida, & carens venis squamisque, & quæ celerrime liquescit. Madescere autem debet concisa in aqua, aut in aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. [21] Utilem eam in capitis doloribus affirmant, & [22] tetanothris. [23] Ranæ dexter oculus dextro, sinistro lævus suspensi e collo nativi coloris panno, lippitudines sanant. Quod si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoque, alligati similiter in putamine ovi. Reliquæ carnes impositæ sugillationem rapiunt. [24] Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. [25] Est parva rana in arundinetis & herbis maxime vivens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens. Hujus corporis humorem [26] specillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre: ipsasque carnes doloribus oculorum superponunt. [27] Ranas etiam quindecim conjectas in fictile novum juncis configunt quidam: succoque earum, qui ita effluxerit, admiscent [28] vitis albæ lacrymam,

NOTÆ.

tacei. Præstat natione Pontica, candicans ..... minime scabra, & quæ celerrime liquescit. Tale glutinum hodieque & e Ponto mittitur. Piscis nomen Dioscorides cum reticet, ichthyocollam dici a glutino suo significat. Vide Aldrov. lib. 5. de pisc. cap. 4. pag. 565.

21. *Vtilem eam.*] Sic Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ εἰς τὰς κεφαλικὰς ἐμπλάστρους, καὶ λεπρικὰς δυνάμεις, καὶ εἰς τετάνωθρα τῶν προσώπων. *Vtilis est in emplastris cephalicis, leprarumque medicaminibus, & tetanothris quæ faciei cutem erugant & extendunt.* Cum emplastris cephalicis utilem esse ait Dioscorides, considerandum amplius videtur, annon ea potius intelligat, quæ peculiariter calvariæ fracturis dicata sunt, quam quæ capitis doloribus accommodata.

22. *Tetanothris.*] Τετάνωθρα sive τετανώματα a verbo τετανόω, sunt quæcumque ad lævigandam & erugandam hominis cutem præsertim in vultu conficiuntur. Tentipellia, a tendenda pelle Latini vocant. Vide Voss. in Etymol.

23. *Ranæ dexter.*] Simile est quod habet Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. *Ranam de lacu prehendes, & spina oculos ei subtiliter erues, atque in panno coccineo ligatos, oculis interius cruentis superpones: cito medeberis.*

24. *Cancri etiam.*] Q. Serenus, cap. de oculorum dolore mitigando:

Viventisque nepæ lumen gestatur amicum.

Nepa Sereno cancer est. Superstitiosius vero Marcellus Empir. cap. 8. pag. 58. *Cancri oculus subtiliter sublatus, & in phœnicio conligatus, colloque suspensus, lippitudini incipienti medetur, si tamen remedium a casto homine fiat.*

25. *Est parva rana.*] Καλαμίτης ab arundinetis superius appellata, hac ipsa sect.

26. *Specillis.*] Instrumento ferreo, vel cupreo, ut diximus lib. 7. sect. 54. *Acu cuprea* dixit Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. *Ranunculum viridem comprehensum*, inquit, *acu cuprea pungito, & sanguine ejus excepto*, &c. Sanguinem hunc Plinius humorem vocat.

27. *Ranas etiam.*] Vide Notas & Emendationes num. XV.

28. *Vitis albæ lacrymam.*] Cui *psilothri* quoque ab ea dote nomen est inditum, ut dictum est lib. 23. sect. 16. Est enim psilothrum, unguentum depilatorium. Pro albæ vitis lacryma chamæleonis folia Theod. Priscianus adhibet, lib. 1. cap. 10. *Et chamæleonis herbæ folia sicca trita in pulverem & commixta sanguine ranarum viridium, post evulsionem capillorum pro collyrio inungimus.*

atque ita palpebras emendant, inutilibus pilis exemptis, acu instillantes hunc succum in vestigia evulsorum. [29] Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto [b] enecans putrescentes, & ad hoc utebatur multis variisque per aquationes autumni nascentibus. [30] Idem præstare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in novo vase. [31] Idem tæniæ jecur siccatum [32] pondere x. IV. cum oleo cedrino perunctis pilis novem mensibus.

XXV. Auribus utilissimum [1] batiæ piscis fel recens, sed & inveteratum vino: item bacchi, quem quidam myxona vocant: item callionymi cum rosaceo infusum: [2] vel castoreum cum papaveris succo. [3] Vocant & in mari pediculos, eosque tritos instillari ex aceto auribus jubent. [4] Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. [5] Suntque qui præcipue contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice novo lenta pruna decoquere, subinde spuma pennis detersa, & postquam desierit spumare, tepidum

INTERPRETATIO.

b *Enecans.*] Enecans, sinensque putrescere in aceto.

NOTÆ.

29. *Meges.*] Chirurgus is fuit, de quo diximus in Auctorum Indice.

30. *Idem præstare.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 71. Plinius Valer. lib. 1. cap. 21. Theod. Priscianus, loc. cit.

31. *Idem tæniæ.*] Ταινία piscis a Græcis vocatur, cujus meminit Epicharmus, apud Athen. lib. 7. pag. 325. Gaza vittam interpretatur: tæniam retinere Plinius maluit. A Narbonensis oræ piscatoribus *Flambo* vocari, auctor est Rondeletius, lib. XI. cap. 17. a colore rufo seu flammeo. In Reg. 2. & Colb. 3. *theni*: unde *thynni* rescribi hoc loco quibusdam placet, quibus ægre assentimur.

32. *Pondere X. IV.*] Hoc est, denariûm quatuor, sive drachmarum. Reinesius lib. 2. Var. sect. cap. 7. in hoc loco cæcutiit.

Sect. XXV. 1. *Batiæ piscis.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. 3. & Chiffl. non *bati*, ut in editis. Index quoque hujus loci, *Batia.* Βάτος sive βατὶς, raïa est: a qua si batia discrepat, quid ea sit, incompertum nobis fatemur esse.

2. *Vel castoreum.*] Celsus lib. 6. cap. 7. *ad sonitum aurium intra seipsas, castoreum* adhibet *cum aceto, vel irino, vel laureo oleo: aut huic mixtum castoreum cum succo nucum amararum.*

3. *Vocant.... pediculos.*] Ita MSS. tum hoc loco, tum in Indice: non *pedunculos.* Φθεῖρας vocat Aristoteles, lib. 4. hist. anim. cap. 10. pag. 501. Horum ortus in maris profundo, Γίνονται δ' ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης. De his egimus lib. 9. sect. 71. Adde Ælianum, lib. 9. hist. anim. cap. 7.

4. *Et per se conchylio.*] Conchyliatam lanam appellat Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. qua aurem occludi jubet, cui medetur. Crito, apud Galen. lib. 3. κατὰ τόπους, pag. 404. conchylio infectos flocculos in aurem jubet pariter immitti.

5. *Suntque qui.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 9. pag. 75. 77. & 82. Plinius item Valer. lib. 1. cap. 9.

infundere. [6] Si tumeant aures, coriandri ſucco prius mitigandas iidem præcipiunt. [7] Ranarum adeps inſtillatus, ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluviatilium ſuccus cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſime prodeſt. [8] Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur.

XXVI. Dentium dolores ſedantur oſſibus draconis marini [1] ſcarificatis gingivis: cerebro caniculæ in oleo decocto aſſervatoque, ut ex eo dentes ſemel anno colluantur. Paſtinacæ quoque radio ſcarificare gingivas, & in dolore utiliſſimum. [2] Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes ſine vexatione extrahit. [3] Salſamentorum etiam fictili vaſe combuſtorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia eſt. [4] Et cybia vetera eluta in novo vaſe, dein trita, proſunt doloribus. Æque prodeſſe dicuntur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ, tritæque, & illitæ. [5] Decoquuntur & ranæ ſingulæ in aceti heminis, ut dentes ita colluantur, contineaturque in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Salluſtius Dionyſius, ut ex ore virus deflueret in acetum fervens, idque e pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex jure mandendas dabat. Maxillareſque ita ſanari dentes præcipue putant, mobiles vero ſupra dicto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentium labantes jubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii denas in aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium ſtabilirent. Necnon XXXVI. ranarum corda in olei veteris ſextario [6] ſub æreo teſto diſcoxere, ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alii jecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſupra ſcripta ex marina rana efficaciora. Si carioſi & fœtidi ſunt, centum in furno arefieri per noctem præcipiunt: poſtea tantundem ſalis addi at-

NOTÆ.

6. *Si tumeant.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 74.

7. *Ranarum.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. & Plinius Valerianus, loc. cit.

8. *Parotides.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. & 109. Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. pro melle mulſam adſciſcit.

Sect. XXVI. 1. *Scarificatis.*] MSS. Reg. 2. aliique, *ſcarifatis*: & mox, *ſcarifare*, ut alias monuimus.

2. *Conteritur is.*] Sic fere Dioſc. lib. 2. cap. 22. Celſus quoque, lib. 6. cap. 9. *Plani piſcis (quam paſtinacam noſtri, τρυγῶνα Græci vocant) aculeus torretur: deinde conteritur, reſinaque excipitur, quæ denti circumdata hunc ſolvit.*

3. *Salſamentorum &c.*] Ad verbum Marcellus Empir. cap. 13. pag. 97.

4. *Et cybia vetera.*] Vide Notas & Emendationes num. XVI.

5. *Decoquuntur.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 28. Ὠφελοῦσι καὶ ὀδονταλγίας συνεψόμενοι ὕδατι καὶ ὄξει, καὶ διακλυζόμενοι. *Decoctæ in aqua & aceto dentium dolores collutione leniunt.*

6. *Sub æreo teſto.*] Sic omnes typi, cum Reg. 2. cod. MS. In Colb. 3. *ſub ærea teſta.*

que

que ita fricari. 7 Enhydris vocatur a Græcis colubra in aqua vivens. Hujus quatuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum [8] gingivas ſcarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti ſunt. Utuntur & cancrorum cinere: [9] nam muricum cinis dentifricium eſt.

XXVII. [1] Lichenas & lepras tollit adeps vituli marini: [2] murænarum cinis cum mellis obolis ternis: jecur paſtinacæ in oleo decoctum: hippocampi, aut delphini cinis ex aqua illitus. Exhulcerationem ſequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. [3] Quidam delphini jecur in fictili torrent, donec pinguitudo ſimilis oleo fluat, ac perungunt. Muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque ſeptenis diebus illitus, ita ut octavo candido ovorum foveantur. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci [4] coluthia, alii corythia, turbinata æque, ſed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. [5] Ichthyocolla erugat cutem, extenditque, in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, & ſubacta ad liquorem uſque mellis. Ita præparata in vaſe novo conditur, & in uſu quatuor drachmis ejus binæ ſulphuris, & anchuſæ totidem, octo ſpumæ argenteæ adduntur, aſperſaque aqua teruntur una. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur. [6] Medetur & lentigini ceteriſque vitiis, ex oſſibus ſepiarum cinis. Idem & carnes excreſcentes tollit & humida hulcera. * Pſoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ: exco- *Caput VIII.

Notæ.

7. *Enhydris.*] Enhydris Ariſtoteli lutra eſt, omnibus nota: Plinio aliud longe: quippe ſerpentis genus, de quo ſupra ſect. 19. MSS. omnes hic quoque *colubra*, non *coluber* habent.

8. *Gingivas ſcarificant.*] MSS. *ſcarifant.*

9. *Nam muricum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 40. & Q. Serenus laudatus a nobis lib. 28. ſect. 49.

Sect. XXVII. 1. *Lichenas ... tollit.*] Reg. 2. & Chiffl. *ſolvit.* Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. *Adeps vituli marini impoſita mentagræ plurimum prodeſt.* Subſcribit & Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

2. *Murænarum cinis.*] Ita omnes typi, cum Reg. 2. cod. At Colb. 3. *mænarum*, quod ſatius videtur.

3. *Quidam delphini jecur in fictili.*] Reg. 2. & is quem Pintianus habuit, *Quidam delphinum in fictili.* Verum Plinius Valer. lib. 2. cap. 56. cui titulus eſt, *Licheni arcendo: Item*, inquit, *delphini jecinoris cinerem ex aqua.*

4. *Coluthia.*] Reg. 2. *Coluthia, alii coryphia.* Index, *Colytia, ſive corytia*, haud ſatis ſincere. Placet *corythia* dici ob ſimilitudinem aliquam eorum muricum σὺν τῇ κόρυθι, cum galea vel caſſide. Neque admodum χολύθια diſplicet, quaſi deminuti murices: unde & minores ſtatim dicuntur a Plinio. Eſt autem murex de concharum genere, ut dictum eſt libro nono.

5. *Ichthyocolla.*] Auctor libri de ſimp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 993. *Omnis ichthyocolla .... & cutem extendit, & ſplendidam facit.*

6. *Medetur & lentigini.*] Q. Serenus, cap. 12. de cutis & faciei vitiis propellendis, pag. 131.

Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia tollunt.

qui debet donec sit [7] crassitudo mellis.

[8] Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, ut aliqui existimant, halcyonum [9] & ceycum: ut alii, e sordibus spumarum crassescentibus: alii, e limo, vel quadam maris lanugine. Quatuor ejus genera: [10] cinereum spissum, odoris asperi: [11] alterum molle, lenius, odore fere algæ: [12] tertium candidioris vermiculi: [13] quartum pumicosius, spongiæque putri simile. [14] Pæne purpureum, quod optimum, hoc & Milesium vocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile est. [15] Vis eorum, ut exhulcerent, purgent. Usus tostis & sine oleo. [16] Mire lepras, lichenas, lentigines tollunt [17] cum lupino, & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est: Attalus thynni adipe recenti ad oris hulcera.

XXVIII. [1] Mænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. [2] Pungi piscis ejus, qui rana in mari appellatur, ossiculo e cauda, ita ut non vulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. [3] Eadem vis & pastinacæ radio, [4] & lepori marino im-

NOTÆ.

7. *Crassitudo mellis.*] Chiffl. *lentitudo mellis.* Reg. 2. & vet. Dalec. *lenitudo mellis.*

8. *Fit & halcyoneum.*] Græcis ἀλκυόνειον & ἀλκυόνιον. Pharmacopolis, *Spuma maris*, & *Pala marina.* Hujus effigies plures exhibet Aldrovandus, lib. 2. de metall. cap. 1. pag. 212.

9. *Et ceycum.*] Κῆϋξ halcyonum mas est. Vide Constantinum in Lexico, verbo Κῆξ.

10. *Cinereum.*] Galenus, lib. XI de fac. simp. med. pag. 316. Ἔστι δ' αὐτῶν ἓν μὲν πυκνὸν καὶ βαρὺ, καὶ μοχθηρὸν κατὰ τὴν ὀσμὴν, ὄζει γὰρ ἰχθύων σαπρῶν. *Odoris pravi, olet enim pisces putridos.*

11. *Alterum molle.*] Galenus, loc. cit. Δεύτερον δ' ἄλλο... κοῦφον, καὶ ἀραιὸν, ὀσμὴν φυκίοις ὁμοίαν ἔχον.

12. *Tertium.*] Galenus, loc. cit. Ἄλλο δὲ τρίτον, σκώληκι μὲν ἐστι τὸ σχῆμα παραπλήσιον, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόᾳ..... ὀνομάζουσι δ' αὐτὸ Μιλήσιον. Dioscor. lib. 5. cap. 136. Τὸ δὲ τρίτον σκωληκοειδὲς ὑπάρχει τῷ τύπῳ, καὶ τῇ χρόᾳ ἐμπόρφυρον, ὅπερ Μιλήσιον καλοῦσι. *Tertium vermiculi forma, colore pæne purpureum est, quod Milesium vocant.*

13. *Quartum.*] Galenus, loc. cit. Τέταρτον, κοῦφον καὶ ἀραιὸν, ἐοικὸς δὲ ἐρίοις ῥυπαροῖς, *leve & rarum, lanis succidis simile.*

14. *Pæne purpureum.*] Ab his verbis nova fuit instituenda oratio, quam priorum negligentia cum anterioribus verbis conjunxit: cum & is purpuræ color, & a Mileto cognomen, non quarto illi, seu postremo generi, sed tertio adjudicari debeat, Galeno teste, & Diosc. locis allatis proxime. Aëtio quoque, in MS. Πρὸς λέπρας, ἀλφοὺς, ψώρας, καὶ λειχῆνας..., τὸ δὲ Μιλήσιον λεγόμενον σκώληκι ἐοικὸς τὸ σχῆμα, πορφυρίζον τῇ χροιᾷ, καὶ τῇ συστάσει μαλακὸν, λεπτότατον πάντων ἐστί.

15. *Vis eorum.*] Hæc pariter Galenus, loc. cit.

16. *Mire lepras &c.*] Diosc. Galenus, & Aëtius, locis cit. post Hippocr. lib. 2. de mobis mul. tex. 67. pag. 596.

17. *Cum lupino.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

Sect. XXVIII. 1. *Mænarum muria.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

2. *Pungi piscis ejus qui rana.*] An raïa potius? caret enim rana aculeo. Vide Rondel. lib. 12. cap. 18.

3. *Eadem vis.*] Marcellus Empiricus, cap. 15. pag. 108. *Acu ossea, id est, spiculo trygonis, quæ pastinaca dicitur, strumam sæpius punge: statim arescit.*

4. *Et lepori marino.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Lupus marinus,* (lege *lepus*)

poſito, ita ut celeriter removeantur : [5] echini teſtis contuſis & ex aceto illitis : [6] item ſcolopendræ marinæ e melle : [7] cancro fluviatili contrito vel combuſto ex melle. [8] Mirifice proſunt & ſepiæ oſſa cum axungia vetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas utuntur, [9] & ſauri piſcis marini jocineribus. [10] Quin & teſtis cadi ſalſamentarii tuſis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſque. Rigor cervicis mollitur marinis, qui pediculi vocantur, drachma pota : caſtoreo poto cum pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale, ut ſorbeatur ſuccus. Sic & opiſthotono medentur, & tetano : ſpaſticis vero pipere adjecto. [11] Anginas mænarum ſalſarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet : ranarum decoctarum ex aceto ſuccus : hic & contra tonſillas prodeſt. [12] Cancri fluviatiles triti ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati : aut e vino, & calida aqua poti. [13] Uvæ medetur garum cochlearibus ſubditum. Vocem ſiluri recentes, ſalſive, in cibo ſumpti adjuvant.

XXIX. Vomitiones mulli inveterati tritique in potione concitant. Suſpirioſis caſtorea [1] cum Hammoniaci exigua portione ex aceto mulſo jejunis utiliſſima potu. Eadem potio [2] ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tuſſim ſanare dicuntur piſcium modo e jure decoctæ in patinis ranæ. [3] Suſpenſæ autem pedibus, cum deſtillave-

NOTÆ.

id eſt, piſcis, tanta efficacia eſt adverſum ſtrumas, ut ad quamlibet partem corporis admotus, ſtrumarum vitium omne perſanet. Et pag. 110. *Marini lepores oleo veteri injecti, bene faciunt diſcutiendis ſtrumis*, &c. Certior multo auctor Scribonius Largus, Compoſ. 80. *Ad ſtrumas melius marini lepores oleo vetere necati faciunt, in plumbea pyxide cluſi, quam diebus X L. diligenter alligatam oportet habere. Poſtea ex ea, pinna oblinendæ ſunt ſtrumæ, ſuperque eas pellis lanata non nimium tonſa, tegendi gratia, imponenda eſt. Præcipere autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priuſquam laverit, ad os referat.*

5. *Echini teſtis &c.*] Iiſdem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 28. & 29.

6. *Item ſcolopendræ.*] Ei videlicet, de qua lib. 9. ſect. 67.

7. *Cancro fluviatili &c.*] Marcellus Empir. loc. cit. ad verbum.

8. *Mirifice &c.*] Marcellus Empiric. loc. cit.

9. *Et ſauri piſcis.*] Hoc eſt, lacerti. Vide Notas & Emendationes, num. XIX.

10. *Quin & teſtis.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15 pag. 109.

11. *Anginas mænarum &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 52. & Macellus Empir. loc cit.

12. *Cancri fluviatiles.*] In Græcia, Creta, Sicilia, Etruriaque frequentes: in Gallia, Germaniaque nulli. Effigiem vide apud Rondel. lib. de piſc. fluviat. cap. 34.

13. *Uvæ medetur.*] Iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 43.

Sect. XXIX. 1. *Cum Hammoniaci.*] Hammoniacum ipſum per ſe prodeſſe ſuſpirioſis auctor eſt Scribonius Largus, Compoſ. 79.

2. *Spaſmos ſtomachi.*] Dalecampius vehementiores ſingultus interpretatur, quorum moleſtia ægri convelluntur.

3. *Suſpenſæ autem.*] Quemadmodum ſuſpendi Salluſtius Dionyſius juſſit, ſect. 26.

rit in patinam ſaliva earum ; [4] exenterari jubentur, abjectiſque interaneis condiri. [5] Eſt rana parva arborem ſcandens, atque ex ea vociferans : in hujus os ſi quis exſpuat, ipſamque demittat, tuſſi liberari narratur. [6] Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tuſſi cruenta.

CAP. IX. XXX. Jocineris doloribus ſcorpio marinus in vino necatur, ut inde bibatur. [1] Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua, pari modo : aut, ſi febres ſint, ex aqua mulſa. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti, [2] tetheaque ſimilis oſtreo in cibo ſumpta : [3] iſchiadicorum, muria ſiluri clyſtere infuſa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in vini ſextariis duobus per dies quindecim.

XXXI. [1] Alvum emollit ſilurus e jure, & torpedo in cibo. Et [2] olus marinum ſimile ſativo : ſtomacho inimicum, alvum facillime purgat : ſed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. [3] Et omnium piſcium jus. Idem & urinas ciet, e vino maxime. [4] Optimum e ſcorpionibus & iiilide, & ſaxatilibus, nec virus reſipientibus.

NOTÆ.

4. *Exenterari.*] Reg. 2. & alii, *exinterari*, ab interaneis.

5. *Eſt rana parva.*] Δρυπετὴς, opinor, de qua ſect. 24.

6. *Præcipiunt*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Ad exſcreationem cruentam. Cochleæ elixæ teruntur, & ex aqua bibuntur .... Cochleæ illotæ ex aqua marina coquuntur, & ita devorantur. Cochleæ rurſus cum teſtis ſuis tritæ, addito croco, eduntur.*

Sect. XXX. 1. *Conchæ longæ.*] In Indice hujus loci, *Strombus, ſive concha longa.* Στρόμβος genus conchæ eſt, inſtar buccini. Nicandri ſcholiaſtes : Τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων, οἷς ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, *conchæ genus quo tubæ vice utebantur* : Ut apud poëtam, *dum perſonat æquora concha.* Gaza apud Ariſt. *turbinem* vertit.

2. *Tetheaque:*] Sic MSS. omnes, & hujus loci Index. Græcis τὸ τῆθος & τὰ τήθεα, genus oſtreorum eſt, vel fungorum potius, quod ceteris marinis propius a terra abeſt, παρὰ τὸ τιθὴν, ἤτοι γῆν· γεώδη γάρ ἐστι μᾶλλον τῶν ἄλλων θαλασσίων, inquit Euſtath. in Iliad. π'. pag. 1084. Xenocrates, lib. de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58. *Tethea in limo naſcuntur, & litoribus algæ feracibus, inveniunturque in muſco, alga, & fuco : ſimiliaque ſunt fungo plantæ marinæ,* &c.

3. *Iſchiadicorum.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 29. de ſiluri muria : ἐγκλυζομένη δὲ, ἰσχιαδικοὺς θεραπεύει. Galenus item, lib. XI. de fac. ſimp. medic. cap. 2. pag. 318.

Sect. XXXI. 1. *Alvum emollit.*] Silurus Dioſcoridi ſimiliter loc. cit. εὐκοίλιος, bonam facit alvum.

2. *Et olus marinum.*] Plinius, lib. 20. ſect. 38. *Marina braſſica vehementiſſime ex omnibus alvum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, ſtomacho inimiciſſima.*

3. *Et omnium.*] Dioſc. lib. 2. cap. 35. Ζωμὸς δὲ ὁ ἐκ τῶν νεαρῶν ἰχθύων, κοιλίας ὑπαγωγὸς, &c. *Recentium piſcium jus, modo per ſe, modo ex vino potum, alvum ſubducit.*

4. *Optimum &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. Ἰδίως δὲ σκευάζεται πρὸς ταῦτα ὁ ἀπὸ τῶν σκορπίων, καὶ ἰουλίδων, καὶ πετρίδων, καὶ τῶν ἄλλων πετραίων ἁπαλῶν, καὶ ἀβρώμων. Athenæo, lib. 7. pag. 304. ἰουλὶς e ſaxatilium quoque genere eſt. A Liguribus *Girello*, & a nonnullis etiam *Donzella* dicta, teſte Rondel. lib. 6. cap. 7. Vide & Hippol. Salvian. fol. 219.

[5] Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & sale. [6] Purgant & cybia vetera, privatimque cruditates, pituitam bilemque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. [7] Acervantur muricum modo, vivuntque in algosis, gratissimi autumno, [8] & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Ægypto laudatissimi. Procedente hieme, amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. [9] Horum jus traditur alvum & vesicas exinanire, interanea [a] destringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque minuere. Itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulario, inflationibus. [10] Item prodesse fellis, pituitæ, pulmonis, jocineris, splenis vitiis, rheumatismis. Fauces tantum vexant, vocemque obtundunt. Hulcera quæ serpant, aut sint purganda, sanant: item carcinomata. Cremati autem, ut murices, & morsus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. [11] Cinis eorum lotus emendat caligines, gingivarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: [12] & contra dorycnium aut [13] opocarpathon antidoti vicem obtinent. Degenerant in duas species: in mitulos, [14] qui salem virusque resipiunt: myïscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, carne dulciores. [15] Mituli quoque, ut murices, cinere causticam vim habent: & ad

INTERPRETATIO.

[a] *Destringere.*] Detergere.

NOTÆ.

5. *Coqui debent.*] Diosc. ad verbum, loc. cit.

6. *Purgant & myaces.*] Aristoteles μύας vocat, & Athenæus: μύακας alii: Myaces commune nomen est, mitulos, qui majores, grandioresque: & myïscas quæ minores, complexum. De utrisque mox Plinius.

7. *Acervantur.*] Plinius, lib. 9. sect. 60. de purpureis: *Congregantur verno tempore, mutuoque attritu lentorem cujusdam ceræ salivant. Simili modo & murices.* Quod a Philosopho accepit, ut diximus, qui & μύας pariter cerificare adjicit, κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ μύες.

8. *Et ubi multa dulcis.*] Sic de ostreis paulo ante, sect. 21. *Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes.*

9. *Horum jus.*] Athenæus, lib. 3. pag. 86. & 87. Horatius, lib. 2. Satyr. 4. vers. 27.

Si dura morabitur alvus,
Mitulus, & viles pellent obstantia conchæ.

10 *Item prodesse.*] In Reg. 2. Colb. 3. & Chiffl. *obesse*, vitiis scilicet obest, cum ea amolitur.

11. *Cinis eorum lotus.*] Sic Reg. 2. & Pintiani codex. Hactenus editi, & Colb. 3. *potus* minus sincere, ut arbitror.

12. *Et contra dorycnium.*] Scribonius Largus, Compos. 191. *ad dorycnion: Adjuvari debent læsi ab eo .... conchyliis omnibus crudis atque decoctis.*

13. *Opocarpathon.*] Carpathi succum, de quo sect. 20.

14. *Qui salem.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

15. *Mituli quoque.*] Hos vulgus in Gallia musculos vocat, *des muscles*: myïscas, *des moules*.

lepras, lentigines, maculas. [16] Lavantur quoque plumbi modo ad [b] genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſque, atque in aliis partibus ſordida hulcera, capitiſque puſulas. [17] Carnes vero eorum ad canis morſus imponuntur. At pelorides emolliunt alvum: [18] item caſtorea ex aqua mulſa drachmis binis. Qui vehementius volunt, addunt cucumeris ſativi radicis ſiccatæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt. [19] Inveniuntur hæ in foliis marinis ſugentes, fungorum verius generis, quam piſcium. Eædem & teneſmum diſſolvunt, renumque vitia. [20] Naſcitur & in mari abſinthium, quod aliqui Seriphium vocant, circa Taposirin maxime Ægypti, exilius terreſtri. Alvum ſolvit, [21] & noxiis animalibus inteſtina liberat. [22] Solvunt & ſepiæ. In cibo dantur cum oleo, & ſale, & farina, decoctæ. [23] Mænæ ſalſæ cum felle taurino illitæ umbilico, alvum ſolvunt. [24] Jus piſcium in patina coctorum cum lactucis teneſmum diſcutit. [25] Cancri fluviatiles triti ex aqua poti, alvum ſiſtunt, urinam cient, [26] in vino alvum. [27] Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtorea cum dauci ſemine, & petroſelini, quantum ternis digitis ſumatur, ex mulſi calidi cyathis quatuor: tormina vero [28] cum anetho ex vino mixto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt alvum. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcilla decoctæ,

INTERPRETATIO.

[b] *Genarum.*] Palpebrarum.

NOTÆ.

16. *Lavantur.*] Dioſc. lib. 2. cap. 7. Μύακες . . . καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. Ἰδιαίτερον δ᾽ πλυθέντες ὡς μόλιβδος, χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι, ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. Quæ verbis totidem Plinius.

17. *Carnes vero.*] Dioſcor. loc. cit. & Galenus ſimiliter, lib. XI. de fac. ſimp. med. cap. 1. pag. 299.

18. *Item caſtorea.*] Pari modo ſumpta & menſes cient, & partus ſecundaſque ejiciunt, teſte Dioſcor. lib. 2. cap. 26.

19. *Inveniuntur hæ.*] Vide quæ diximus de iis, ſect. ſup.

20. *Naſcitur & in mari.*] Hæc jam delibata ſuperius, lib. 27. ſect. 29.

21. *Et noxiis.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 199.

22. *Solvunt & ſepiæ.*] Inter ea quæ alvum movent, ſepiarum atramentum Celſus annumerat, lib. 2. cap. 29.

23. *Mænæ ſalſæ.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23.

24. *Jus piſcium.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 39. pag. 203. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 24.

25. *Cancri fluviatiles.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

26. *In vino alvum.*] Sic omnes editi, cum Colb. 3. At Reg. 2. & Chiffl. *in vino albo.*

27. *Ademptis brachiis.*] Simpliciore via Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177. *Cancri teſtam*, inquit, *diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit.*

28. *Cum anetho ex vino.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

ita ut paſtilli fiant : vel cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abſtineatur.

XXXII. 1 Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus : item torpedo : item rhombus vivus : dein remittitur in mare. 2 Scorpio marinus necatus in vino, veſicæ vitia, & calculos ſanat. 3 Lapis, qui invenitur in ſcorpionis marini cauda, pondere oboli potus : enhydridis jecur : 4 blendiorum cinis cum ruta. 5 Inveniuntur & in bacchi piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclare medentur. Aïunt & urticam marinam in vino potam prodeſſe : item pulmonem marinum decoctum in aqua. 6 Ova ſepiæ urinam movent, renumque pituitas extrahunt. Rupta convulſa cancri fluviatiles triti in aſinino lacte maxime ſanant : 7 echini vero cum ſpinis ſuis contuſi in vino poti calculos. 8 Modus ſingulis hemina : bibitur donec proſit : & alias in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur veſica & pectinum cibo. 9 Ex his mares alii donacas, alii aulos vocant : feminas onychas. Urinam mares movent. Dulciores feminæ ſunt & unicolores. 10 Sepiæ quoque ova urinam movent, renes purgant.

NOTÆ.

Sect. XXXII. *Lieni medetur*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

2. *Scorpio marinus.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

3. *Lapis.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

4. *Blendiorum.*] Ita Reg. 1. & 2. ac Colb. 3. Et index hujus loci ex omnium codicum fide, *Blendea.* In editis *blenniorum.* Oppiano, lib. 1. fol. 108. Βλέννος. Athenæo, lib. 7. pag. 288. Βέλεννος. Deſcribitur a Rondeletio piſciculus pelagius, rariſſimuſque, lib. 7. cap. 9. pag. 214.

5. *Inveniuntur &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Inveniuntur in brancis* (lege *bacchi*) *piſcis capite quaſi lapilli, qui poti ex aqua, calculoſis præclare medentur.*

6. *Ova ſepiæ.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 26. pag. 179.

7. *Echini vero &c.*] Plinius Valer. lib 2. cap. 39. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177.

8. *Modus.*] Hoc eſt, ut Plinii Valer. paraphraſi utar, *ſinguli ex hemina vini bibuntur.*

9. *Ex his.*] Hoc eſt, e pectinibus. Pectinum autem vocabulo laxius abutitur, ut ſolenes quoque eo comprehendat. Nam de ſolenibus totidem verba facit Diphilus Siphnius Medicus, apud Athenæum, lib. 3. pag. 90. Οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρός τινων καλοῦνται, πρός τινων δὲ καὶ αὐλοὶ, καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες, πολύχυλοι, καὶ κακόχυλοι, κολλώδεις. Καὶ οἱ μὲν ἄῤῥενες αὐτῶν ῥαβδωτοί εἰσι, καὶ οὐ μονοχρώματοι· εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλοις δυσουροῦσιν εὔθετοι· οἱ δὲ θήλεις μονοχρώματοί τε εἰσὶ, καὶ γλυκύτεροι. *Quos nonnulli ſolenas vocant, quidam aulos, donacas, onychas, ſucci multum ſuppeditant, ſed pravi, & glutinoſi. Ex his mares, virgati, coloriſque cærulei, calculoſis & ægre meïentibus opitulantur : feminæ vero unicolores ſunt ac dulciores.* Δόνακες porro appellantur a figura cavæ arundinis : αὐλοὶ, a tubæ ſimilitudine : ὄνυχες ab unguis colore, quam ob rem & δάκτυλοι, hoc eſt, digiti cognominati inferius ſect. 53.

10. *Sepiæ quoque.*] Hanc clauſulam vix Plinianam puto, cum proxime ante idem diſerte efferatur, *Ova ſepiæ urinam movent, renumque pituitas extrahunt.*

XXXIII. Enterocelicis lepus illinitur tritus cum melle. [1] Jecur quoque aquaticæ colubræ, [2] item hydri tritum potumque, calculosis prodest. [3] Ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, evacuata prius alvo. [4] Sedis attritus cinis e capite mugilum mullorumque: comburuntur autem in fictili vase: illini cum melle debent. Item capitis mænarum cinis & ad rhagadas, & ad condylomata utilis: sicut pelamidum salsarum capitum cinis, vel cybiorum cum melle. Torpedo apposita [a] procidentis interanei morbum ibi coërcet. Cancrorum fluviatilium cinis ex olea & cera, rimas in eadem parte emendat: item & marini cancri polline.

XXXIV. Panos salsamenta coracini discutiunt: sciænæ interanea & squamæ combustæ: scorpio in vino decoctus, ita ut foveantur ex illo. [1] At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt. [2] Muricum vel purpurarum cinis utroque modo, sive discutere opus sit incipientes, sive concoctos emittere. [3] Quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti xl. cineris muricum x. olei veteris heminam. [4] Prosunt per se salsamenta cocta. Cancri fluviatiles triti verendorum pusulas discutiunt: [5] cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impositæ. Similiter percæ salsæ e capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut squatinæ piscis cutis combusta. [6] Hæc est, qua diximus lignum poliri: quia & e mari [a] fabriles usus exeunt. Prosunt & sma-

INTERPRETATIO.

[a] *Procidentis.*] Procidentis sedis.

[a] *Fabriles.*] Quæ ad fabrorum usus pertinent.

NOTÆ.

Sect. XXXIII. 1. *Jecur quoque aquaticæ colubræ.*] Hoc est, enhydridis, de qua sect. 19. & 26.

2. *Item hydri.*] Ita Reg. 2. cetérique MSS. Anguium genus id est, quod in terra & in aqua vivit, ut dictum est lib. 29. sect. 22.

3. *Ischiadicos.*] Simile est quod allatum supra sect. 30. *Ischiadicorum* dolores lenit *muria siluri clystere infusa.*

4. *Sedis attritus.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. etiam carnes horum decoctas, cum melle subactas & impositas, prodesse scribit.

Sect. XXXIV. 1. *At echinorum testæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 27.

2. *Muricum vel &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 32. pag. 235. & Plinius Valer. loc. cit.

3. *Quidam ita componunt.*] Hæc syllabis plane totidem Plinius Valer. lib. 3. cap. 17. Hoc medicamentum Græci διὰ ὀστεάχων vocant.

4. *Prosunt per se.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Cinis ex capite.*] Diosc. lib. 2. cap. 31. Καὶ τῆς μαινίδος ἡ κεφαλὴ καεῖσα λεία τὰς ἐν δακτυλίῳ τετυλωμένας ῥαγάδας καταπασθεῖσα ἀφίστησι. *Mænæ quoque caput ustum tritumque si inspergatur, sedis rhagadas emendat.* Galenus similiter, lib. xi. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 302.

6. *Hæc est, qua diximus.*] Libro 9. sect. 14. *Aspera cute integuntur, ut squatina, qua lignum & ebora poliuntur.*

rides

rides illitæ : [7] item muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle : efficacius crematarum cum carnibus suis. [8] Carbunculos verendorum privatim salsamenta cocta cum melle restinguunt. [9] At testem, si descenderit, cochlearum spuma illini volunt.

XXXV. [1] Urinæ incontinentiam hippocampi tosti & in cibo sæpius sumpti emendant. [2] Item ophidion pisciculus congro similis cum lilii radice. Pisciculi minuti, [a] ex ventre ejus qui devoraverit exempti, & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. [3] Jubent & cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari.

XXXVI. [1] Podagris articulariisque morbis utile est oleum, in quo decocta sint ranarum intestina : & rubetæ cinis cum adipe vetere. Quidam & hordei cinerem adjiciunt, trium rerum æquo pondere. Jubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calceari, maxime Pontici fibri. [2] Item vituli marini : cujus & adeps prodest. Nec non & bryon, [3] de quo diximus, lactucæ simile, rugosioribus foliis, sine caule. Natura est ei styptica. Impositumque lenit

INTERPRETATIO.

a *Ex ventre.*] Ex ventre piscis alterius.

NOTÆ.

7. *Item muricum. . . . . efficacius &c.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 41. & Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230.

8. *Carbunculos.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis cit.

9. *At testem.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 42. Noster ipse superius, lib. 30. sect. 22. *Si decidat testium alter, spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt.*

Sect. XXXV. 1. *Urinæ incontinentiam.*] Sic MSS. omnes, sic ipse Plinius lib. 30. sect. 22. ubi eadem genera morborum ordine persequitur : seminis incontinentiam, quam Rondeletius hic obtrudit, lib. 14. cap. 2. inter illa non recensuit.

2. *Item ophidion.*] Ὀφίδιον, quasi parvum serpentem dicas, diminuto nomine ab Ὄφις. Monspeliensibus *Donzella* dicitur, ut auctor est Rondeletius, lib. 14. cap. 2.

3. *Jubent & cochleas.*] Verbum verbo transcripsit Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. Quin & ipse noster, lib. 30. sect. 22. *Sicut ad urinæ incontinentiam . . . . cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas, poto cinere.*

Sect. XXXVI. 1. *Podagris.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246. *Utiliter in dolore perunguntur pedes oleo in quo decocta sint intestina ranarum. Ranæ quoque rubetæ exustæ cinis* &c. Totidem verbis & Plinius Valer. lib. 3. cap. 14.

2. *Item vituli marini.*] Ita MSS. omnes. Subintellige, pellibus calceari, vel ut MSS. habent, *calciari.* Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246. *Vituli marini . . . . pelle facta calciamenta, si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. *Podagræ depellendæ : Adipe vituli marini*, inquit, *pedes perunguntur : cujus & pellibus calciari convenit.* Galenus item, lib. 3. Εὐπορ. pag. 663. Πρὸς ποδαλγίαν. Φώκης δέρμα, ἢ λέοντος, ἢ λύκου, ἢ ἀλώπεκος, ἐάν τις ἐργάζηται, καὶ φορῇ ὑποδήματα, οὐκ ἀλγήσει τοὺς πόδας.

3. *De quo diximus.*] Libro 27. sect. 33. *Bryon marinum herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis . . . . Præcipua siccandi ei spissandique vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagræ* &c.

impetus podagræ. [4] Item alga, de qua ipsa dictum est, observaturque in ea, ne arida imponatur. [5] Perniones emendat pulmo marinus, [6] cancrique marini cinis ex oleo, item fluviatiles triti, sicque cinere & oleo subacti: & siluri adeps. [7] Et in articulis, morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ: quidam dissectas jubent imponi. Corpus auget jus mitulorum, & concharum.

XXXVII. [1] Comitiales, ut diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, asininove, aut cum Punici succo, quidam ex aceto mulso. Nec non aliqui per se pilulas devorant. [2] Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus jejunis datur. His vero, qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirifice prodest. [3] Castorei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantumdem. Ad præsens vero correptis olfactu subvenit cum aceto. [4] Datur & mustelæ marinæ jecur, item muris: [5] vel testudinum sanguis.

CAP. X. XXXVIII. [1] Febrium circuitus tollit jecur delphini gustatum ante accessiones. Hippocampi necantur in roseo, ut perungantur ægri [2] in frigidis febribus. Et ipsi alligantur ægris. [3] Item ex asello pisce lapilli, qui plena Luna inveniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluviatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinque diebus eum qui alligaverit, non cernat æger: [4] ranæ in trivio decoctæ oleo abjectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas in oleo, ipsas clam adalligent, oleoque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: [5] & oleum, in quo inte-

NOTÆ.

4. *Item alga, de qua.*] Libro 26. sect. 66. & hujus libri sect. 22.

5. *Perniones.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 49. & Diosc. lib. 2. cap. 39.

6. *Cancrique marini.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Et in articulis.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 34. pag. 236.

Sect. XXXVII. 1. *Comitiales, ut diximus.*] Libro 8. sect. 49. Sic Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. & Diosc. lib. 2. cap. 85. Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia: *Dant etiam bibendum lac asininum, cum sale, vel sanguine testudinis marinæ, aut vituli marini: & non solum sanguinem, verum etiam coagula quæ lacti miscentur.* Hæc vero ipse deinde medicamenta damnat.

2. *Castoreum &c.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

3. *Castorei drachmæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Datur & mustelæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Vel testudinum sanguis.*] Cælius Aurel. loco proxime allato. Scribon. Largus, Compos. 16.

Sect. XXXVIII. 1. *Febrium circuitus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 3.

2. *In frigidis febribus.*] Quæ cum extremarum corporis partium refrigeratione veniunt.

3. *Item ex asello.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 3. molari figura in aselli capite lapides reperiri scribit Ælianus, lib. 6. hist. anim. cap. 30.

4. *Ranæ in trivio.*] Sic M S S. omnes, non *ex trivio.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 6. & Q. Serenus, cap. 50. de quartana febri, pag. 157.

Sed prius est oleo partus fervescere ranæ
In triviis, illoque artus perducere succo.

5. *Et oleum, in quo.*] Q. Serenus, cap. 10. *de humoribus* (lege, *de horro-*

ſtina decocta ſint. 6 Maxime autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. 7 Jecur ejus vel cor adalligatur in panno leucophæo. 8 Cancri fluviatiles triti in oleo & aqua, perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in vino e balineo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. Aliqui vero ſiniſtrum oculum devorari jubent. 9 Magi quoque oculis eorum ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdem oculos 10 cum carnibus luſciniæ in pelle cervina adalligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt. In lethargum vergentibus coagulo balænæ, aut vituli marini ad olfactum utuntur. Alii ſanguinem teſtudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur 11 & ſpondylus percæ adalligatus: quartanis cochleæ fluviatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſſervant ſale, ut dent tritas in potu.

XXXIX. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Proſunt & cardiacis. Cachecticis, quorum corpus macie conficitur, tethea utilia ſunt cum ruta ac melle. 1 Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, cum vino potus. 2 Gravitati ſaporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, vel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ, & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa datæ proficiunt. Item ſuccus cancrorum fluviatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo ſumptæ, ita ut bibatur ex eodem

NOTÆ.

ribus,) & perfrictionibus medendis, p. 130.

Sæpe ita pervadit vis frigoris, ac tenet artus,
Vt vix quæſito medicamine pulſa recedat,
Si ranam ex oleo decoxeris, abjice carnem:
Membra fove.

6. *Maxime autem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6. ad verbum.

7. *Jecur ejus.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Cancri fluviatiles.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 3.

9. *Magi quoque oculis eorum.*] Sic Reg. 2. & alii MSS. non *earum*, ut editi: & mox *cæcos*, non *cæcas*: ad cancros enim fluviatiles ea pertinent. Plinius Valer. lib. 3. cap. 5. *Tertianæ curandæ. Cancri fluvialis*, inquit, *oculi eruti alligantur, & ipſe cancer in aquam remittitur.*

10. *Cum carnibus luſciniæ.*] Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 43. de luſcinia: Λέγουσι δὲ καὶ τὰ κρέα αὐτῆς εἰς ἀγρυπνίαν λυσιτελεῖν, *ejus etiam carnes vigiliam fovere aïunt.*

11. *Et ſpondylus percæ.*] Σπόνδυλος ſive σφόνδυλος vertebra eſt ſpinæ dorſi, ut omnes norunt. In libris hactenus editis *per ſe*, inepte, pro *percæ*, ut in Reg. 2. cod. Colb. 3. & in eo quem Pintianus vidit.

Sect. XXXIX. 1. *Hydropicis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. *de hydropiſi: Adeps delphini*, inquit, *ex vino bibitur: propter graveolentiam naribus obturatis, aut unguento optimo tactis.*

2. *Gravitati ſaporis.*] Monet Dalecampius, in quodam MS. codice legi *ſoporis*: perinde quaſi ſit de lethargo ſermo: quod quam ineptum ſit, tum ex Plinii Valeriani verbis proxime allatis palam eſt: tum quod quæ ſequuntur remedia, ad hydropicos adhuc ſpectant.

vaſe. [3] Vel teſtudo deciſis pedibus, capite, cauda, & inteſtinis exemptis, reliqua carne ita condita, ut citra faſtidium ſumi poſſit. [4] Cancri fluviatiles ex jure ſumpti, & phthiſicis prodeſſe traduntur.

XL. [1] Aduſta ſanantur cancri marini vel fluviatilis cinere: & ea quæ ferventi aqua combuſta ſunt. Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum ranarum fluviatilium cinere. Putantque utendum cum cera & adipe urſino. [2] Prodeſt & fibrinarum pellium cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum viventium ventres impoſiti: pedibus poſterioribus pronas adalligari jubent, ut crebriore anhelitu proſint. Utuntur & ſilurorum capitum cinere, ſalſamentorum ex aceto. [3] Pruritum ſcabiemque non hominum modo, ſed & quadrupedum efficaciſſime ſedat jecur paſtinacæ decoctum in oleo.

XLI. Nervos vel præciſos [1] purpurarum callum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. [2] Tetanicos coagulum vituli adjuvat in vino potum oboli pondere: item ichthyocolla. [3] Tremulos caſtoreum, ſi ex oleo perungantur. [4] Mullos in cibo inutiles nervis invenio.

XLII. [1] Sanguinem fieri piſcium cibo putant, [2] ſiſti polypo tuſo illitoque. De quo & hæc traduntur: muriam ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumque trahere [a] natura deſinente. Ad ſanguinem ſiſtendum

Interpretatio.

[a] *Natura.*] Bonitate ſucci vel ſic degenerante in cibis.

Notæ.

3. *Vel teſtudo &c.*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

4. *Cancri fluviatiles.*] Plinius Valer. loc. cit. hydropicis pariter auxiliari ſcribit: phthiſicis Aëtius, lib. 2, cap. 174. pag. 76.

Sect. XL. 1. *Aduſta ſanantur.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Prodeſt &c.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

3. *Pruritum, ſcabiemque.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 39.

Sect. XLI. 1. *Purpurarum callum.*] Operculum ſive integumentum vocat Ariſt. lib. 5. de hiſt. anim. ἐπικάλυμμα. Sub illo operculo exſerta lingua paſci purpuræ ſolent. Carni hæret, ut unguis noſter, duriuſculum, nec tam ſiccum tamen quam teſta: neque humidum, quale cochlearum eſt, quod ex glutinoſo humore, ſive ex muco ſuo ſibi ipſæ conficiunt. Pictum vide apud Rondelet. lib. 2. de teſtac. cap. 2. pag. 64. A. Dioſc. lib. 2. cap. 10. ὄνυξ & πῶμα vocatur, ut dicemus inferius, ſect. 46.

2. *Tetanicos.*] Vide Notas & Emend. XXVI.

3. *Tremulos caſtoreum.*] Subintellige, adjuvat, ex antecedente ſententia. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 35. pag. 237.

4. *Mullos ... inutiles nervis.*] Quare & aciem oculorum eo cibo hebetari tradunt, ut ait ipſe ſect. 24. Epilepticis olim interdicebant mullorum eſu, teſte Hippocrate, lib. de morbo ſacro, text. 2. pag. 325.

Sect. XLII. 1. *Sanguinem fieri.*] Sic MSS. omnes: non *cieri*: etſi ſequitur proxime, *ſiſti*. Sanguinem fieri, gigni eo cibo ſignificat, vimque hanc ei alimento ineſſe: ut proxime ante mullorum hanc dotem notavit, ut ſint in cibo nervis inutiles.

2. *Siſti polypo &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 21.

& ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticeſque vivat, minima omnium & viridiſſima, ſanguinem cineremve fieri jubent. Aliqui & naſcentium ranarum in aqua, [3] quibus adhuc cauda eſt, in calice novo combuſtarum cinerem, ſi per nares fluat, injiciendum. Diverſus hirudinum, quas ſanguiſugas vocant, ad extrahendum ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum, quæ [4] cucurbitularum medicinalium, ad corpora levanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, judicatur. Sed vitium, quod admiſſæ ſemel deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper ejuſdem medicinæ. [5] Multi podagris quoque admittendas cenſuere. [6] Decidunt ſatietate, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quæ cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos interimit, [7] ſicut Meſſalinum e Conſularibus patriciis, [8] cum ad genua admiſiſſet. [b] Invehunt virus remedio verſo: maximeque rufæ ita formidantur. [9] Ergo ſugentia ora forficibus præcidunt: ac veluti [10] ſiphonibus defluit ſanguis: paulatimque morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur. [11] Natura earum adverſatur cimicibus, & ſuffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combuſtarum cinis, narium profluvia ſiſtit, ſucco porri mollitus.

XLIII. [1] Extrahunt tela corpori inhærentia ſepiarum teſtæ ex

INTERPRETATIO.

b *Invehunt.*] Remedium quod afferebant, vertitur ſic in venenum.

NOTÆ.

3. *Quibus adhuc cauda.*] Quiddam e limo matrumve utero adhæreſcens, quod inſtar caudæ ſit.

4. *Cucurbitularum.*] Quas Celſus lib. 2. cap. XI. ut Plinius, cucurbitulas: cucurbitas, & cucurbitas ventoſas, & ventoſas ſimpliciter, nulloque adjuncto, Theodorus Priſcianus appellat, lib. 2. parte 1. cap. 5. & alibi. Galli, *des Ventouſes.*

5. *Multi podagris.*] Ita Q. Serenus, cap. 43. de podagra depellenda, pag. 153.

6. *Decidunt ſatietate.*] Reg. 2. *ſatiate*, ſincerius, a recto *ſatias*. Terentio, Lucretio, Livio, ceteriſque probis auctoribus vox admodum familiaris.

7. *Sicut Meſſalinum.*] De quo Plinius lib. 10. ſect. 27. & nos ibi cum eo.

8. *Cum ad genua.*] Reg. 2. *ad genum.*

9. *Ergo ſugentia ora.*] Monet Dalecampius ex vetere vel typo vel manuſcripto legi commode poſſe, *Ergo ſugentium inferiora*, hoc eſt, partes inferiores: quam ſcripturam ſecutus eſt Latius in edit. Elzevir. Ita ſane legi, ſi MS. ullus faveat, admodum probarim.

10. *Siphonibus.*] Fiſtulis, quales ſunt e quibus emicant ſalientes aquæ.

11. *Natura earum.*] Vide quæ dicta ſunt lib. 29. ſect. 17.

Sect. XLIII. 1. *Extrahunt tela.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

aqua, ſalſamentorum carnes, [2] cancri fluviatiles triti, [3] ſiluri fluviatilis, qui & alibi [4] quam in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes ſive ſalſæ. Ejuſdem cinis extrahit, & adeps: & cinis ſpinæ ejus vicem ſpodii præbet.

XLIV. [1] Hulcera quæ ſerpunt, & quæ in his excreſcunt, ex capite mænarum cinis, vel ſiluri coërcet. Carcinomata percarum capita ſalſarum: efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal, [2] & cunila capitata, oleoque ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo, carcinomata compeſcit. [3] Ad hoc & fluviatilis ſufficit cum melle, [4] lineaque lanugine. Aliqui malũnt alumen melque miſcere cineri. Phagedænæ ſiluro inveterato, & cum ſandaracha trito: [5] cacoëthe, & nomæ, & putreſcentia cybio vetere ſanantur. [6] Vermes innati ranarum felle tolluntur: fiſtulæ aperiuntur, ſiccanturque ſalſamentis cum linteolo immiſſis. [7] Intraque alterum diem callum omnem auferunt, & putreſcentia hulcerum, quæque ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita. [8] Et alex purgat hulcera [9] in linteolis concerptis. [10] Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. [11] Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum melle, vel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tu-

NOTÆ.

2. *Cancri fluviatiles.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Siluri fluviatilis.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 29. de ſiluro: *Καταπλασθεῖσα δὲ ἡ σὰρξ τοῦ ταριχηροῦ, σκόλοπας ἀνάγει.*

4. *Quam in Nilo.*] Nam in Nilo naſci dictum eſt lib. 9. ſect. 17. Etiam & in Danubio diximus in Notis & Emendationibus ad librum nonum, num. XXIII.

Sect. XLIV. 1. *Hulcera &c.*] Totidem plane ſyllabis Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

2. *Et cunila capitata.*] Sativa, ut quidem reor, quæ & ſatureïa dicta: a nonnullis ob ſimilitudinem, thymbra: ob cacuminis fragrantiam capitata, a Q. Sereno, cap. de ſplene curando, thymbra κεφαλωτή.

Ac thymbræ ſpeciem quam commemorant cephaloten, &c.

3. *Ad hoc & fluviatilis.*] Dioſc. lib. 2. cap. 12.

4. *Lineaque lanugine.*] Sic eleganter linamentum appellat, ſeu tomentum lineum, quod vulneribus imponitur, *Charpie.*

5. *Cacoëthe &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

6. *Vermes &c.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit. De vermibus hæc accipienda, qui hulceribus innaſcuntur.

7. *Intraque alterum &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Et alex purgat hulcera.*] De alece diximus lib. 31. ſect. 44. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

9. *In linteolis concerptis.*] Concerpta linteola, ut alibi diximus, Carpiam ſequior ætas appellavit: noſtri deinde *Charpie*, quæ vox Chirurgis nota: nam vulneribus inditur. Græcis Medicis *μοτὸς* eſt, vel *πλατὸς μοτός.*

10. *Item echinorum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 1. de echini marini teſta: *Κεκαυμένον δὲ καθαίρει τὰ ῥυπώδη ἕλκη, καὶ καταστέλλει τὰ ὑπερσαρκοῦντα. Cremata teſta, ſeu teſtæ cinis, hulcera ſordida expurgat, eaque reprimit quæ in hulceribus ipſis excreſcunt.*

11. *Item mullorum ſalſamenti.*] Theod. Priſcianus, lib. 4. cap. 18. *de carbunculis: Mollium ſalſamentorum combuſtorum cinis adhibitus juvat.*

morem tollit: [12] cicatrices, fel ſcorpionis marini.

XLV. [1] Verrucas tollit glani jecur illitum: [2] capitis mænarum cinis cum allio tritus: [3] ad thymia crudis utuntur: [4] fel ſcorpionis marini rufi: [5] ſmarides tritæ illitæ. Alex deferveſacta unguium ſcabritiam, ciniſque e capite mænarum extenuat.

XLVI. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus e jure ſumptus, & ſmarides cum ptiſana ſumptæ, vel cum feniculo decoctæ. [1] Mammas ipſas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluviatiles illiti, vel marini, pilos in mamma, vel muricum carnes appoſitæ tollunt. [2] Squatinæ illitæ creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe [3] linamenta accenſa excitant vulvæ ſtrangulatu oppreſſas. Item ſtrombi in aceto putrefacti. Percarum vel mænarum capitis cinis admixto ſale, & cunila, oleoque, vulvæ medetur: ſuffitione quoque ſecundas detrahit. [4] Item vituli marini adeps inſtillatur igni naribus intermortuarum vulvæ vitio: coagulo ejuſdem in vellere imponitur. Pulmo marinus alligatus purgat egregie pro-

NOTÆ.

12. *Cicatrices fel &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 46.

Sect. XLV. 1. *Verrucas tollit glani jecur.*] Qui & glanis dicitur, lib. 9. ſect. 67.

2. *Capitis mænarum .... cum allio.*] Sic libri omnes editi, & Reg. 2. Colb. 3. aliique. In Chiffl. *cum oleo*: & Plinius Valer. lib. 3. cap. 42. *Ad verrucas, clavos, & callos: Capitum mænarum cinere cum oleo trito*: alii codd. *cum allio.*

3. *Ad thymia crudis.*] Mænis videlicet. Ita MSS. omnes. Miror Rondeletium lib. 5. cap. 13. hæſiſſe in re tam perſpicua: confeſſumque quid eſſet hic *crudis*, ſe non videre: *ad thymia ſedis* legi fore ſatius: quoniam Dioſc. lib. 2. cap. 31. ad calloſas ſedis rhagadas mænarum capitis cinerem inſpergi jubet. Sed longe a rhagadibus ſeu fiſſuris ani diſcrepant thymia, ſive thymi, hoc eſt, verrucæ, fabæ magnitudine, quæ a colore thymi nomen habent. De vitiis ſedis nihil hic auctor voluit.

4. *Fel ſcorpionis .... rufi.*] Hiceſius apud Athen. lib. 7. pag. 320. ſcorpionum duplex ſtatuit genus: pelagium alterum, alterum in cœnoſis aquis degentem: & hunc nigricantem, illum vero rufum: καὶ ὁ μὲν πελάγιος πυῤῥὸς, ὁ δ' ἕτερος μελανίζων.

5. *Smarides tritæ.*] Dioſc. lib. 2. cap. 50. Σμαρίδος ταριχηρᾶς ἡ κεφαλὴ καεῖσα, ἕλκη στέλλει ὑπερσαρκοῦντα, καὶ νομὰς ἵστησι, καὶ ἥλους, καὶ θύμους ἀναλίσκει. *Smaridis ſalitæ caput exuſtum tritumque, excreſcentes in hulceribus carnes cohibet, nomaſque compeſcit: clavos thymoſque abſumit.*

Sect. XLVI. 1. *Mammas.*] Mammarum inflationes, de quibus Theod. Priſcianus, lib. 3. cap. 1.

2. *Squatinæ illitæ.*] Sic typi, cum Reg. 2. In Chiffl. *ſquatinæ impoſitæ.* Rondeletius lib. 12. cap. 21. experimento id ſe comprobaſſe aït, tota ſquatina mammis impoſita, earum incrementum eſſe cohibitum, duriuſculaſque redditas.

3. *Linamenta.*] Linamentum (vox Celſo familiaris) filum eſt, quod lino volvendo trahitur: qualia ſunt ea ex quibus confici ellychnia ſolent.

4. *Item vituli.*] Hippocr. lib. 2. de morb. mul. tex. 18. pag. 547. inter ſuffocatæ vulvæ remedia, τὰς δὲ ῥῖνας, inquit, διαλεῖψαι ἔλαιον φώκης, *nares adipe vituli marini illinito.* Pintianus in ſuo cod. legi *igniaribus* admonet, mendo, ut ex Hippocrate liquet, minime jam obſcuro. Hujus coagulum quoque ſuffitu prodeſſe in uteri ſtrangulatu, ſcribit Dioſc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 88.

fluvia. Echini viventes tusi & in vino dulci poti. [5] Sistunt & cancri fluviatiles triti in vino potique. Item siluri suffitu, præcipue Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluvia sistere: ex hyssopo purgare. Et si partus strangulctur, similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. [6] Hippocrates ad purgationes mortuosque partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Iidem in jure cocti cum lapatho & apio, menstruas purgationes expediunt: lactisque ubertatem faciunt. Item in febri quæ fit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero poti prodesse dicuntur. [7] Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest: contraque vulvam olfactum cum aceto & pice, aut subditum pastillis. [8] Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in quatuor cyathis vini: & a frigore [a] laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum fibrumve supergrediatur gravida, abortum facere dicitur, [9] & periclitari partus, [b] si superferatur. Mirum & quod de torpedine invenio: si capiatur, cum Luna in Libra sit, triduoque asservetur sub dio, faciles partus facere postea, quoties inferetur. Adjuvare & pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur, si viventi ablatus sit, ipsaque denuo in mare dimissa. [10] Invenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc suffitum vulvæ pœnis mire resistere. Odorem esse castorei, meliusque cum eo ustum proficere. [11] Vetera quoque hulcera & cacoëthe ejusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carci-

INTERPRETATIO.

[a] *Laborantibus.*] Gelu torpentibus. | [b] *Si.*] Si sursum feratur, ac supra caput.

NOTÆ.

5. *Sistunt & cancri.*] Ad fluxum pariter muliebrem sistendum, vinum Hippocrates præbet, in quo cancri fluviatiles sint antea suffocati, lib. de nat. mul. tex. 84. pag. 405.

6. *Hippocrates.*] Ejus hæc verba, lib. 1. de morbis mul. tex. 128. pag. 519. Διεκβόλιον, ἢν ἀποθάνῃ τὸ ἔμβρυον.... Καρκίνους ποταμίους πέντε, καὶ λαπάθου, καὶ πηγάνου ῥίζαν, καὶ αἴθαλον ἀπὸ τοῦ ἰπνοῦ, τρίψασα ὁμοῦ πάντα, καὶ ἑνώσασα ἐν μελικρήτῳ, ὑπαίθριον θεῖσα, πιέτω νῆστις ἐκ τρίτου. *Cancros fluviatiles quinque, & lapathi, & rutæ radicem, & fuliginem de furno, omnia simul trita, & cum aqua mulsa unita, sub dio per noctem exponat, & jejuna ter bibat.*

7. *Castoreum.*] Disoc. lib. 2. cap. 26.

8. *Ad secundas.*] Diosc. loc. cit. non tamen ita accurate.

9. *Et periclitari partus.*] M S S. *partu.*

10. *Invenio.....ostracium.*] Operimentum illud certi concharum generis est, quale in purpura descripsimus sect. 41. Diosc. lib 2. cap. 10. Ὄνυξ ἐστὶ πῶμα κογχυλίου, ὅμοιον τῷ τῆς πορφύρας. Et mox: Εὐώδεις θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ· ἐγείρουσι δὲ καὶ οὗτοι ὑποθυμιαθέντες τὰς ὑστερικῶς πνιγομένας καὶ ἐπιληπτικούς. Imo ipsum esse purpuræ integumentum credimus: cum differre nihil a purpura conchylium arbitremur, ut diximus lib. 9. sect. 53. etsi refragari Dioscorides videtur.

11. *Vetera quoque.*] Diosc. loc. cit.

nomata

nomata [12] in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro femina, cum ſalis flore contuſo, poſt plenam Lunam, & ex aqua illito.

XLVII. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, fel, jecur, ſive recentia, ſive ſervata. Jecur etiam tritum, mixtaque cedria plumbea pyxide aſſervatum. Ita pueros [1] mangonizavit Salpe obſtetrix. [2] Eadem vix pulmoni marino: [3] leporis marini ſanguini & felli: vel ſi in oleo hic necetur. Cancri, [4] ſcolopendræ marinæ cinis cum oleo: [5] urtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illito ſexta Luna. [7] Ranæ parvæ, quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſſime pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Eadem menſura alii ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, [9] ſicut in oculis diximus. [10] Sanguiſugæ quoque toſtæ in vaſe fictili & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. [11] Et ſuffitus urentium eas necat cimices invectas. Caſtoreo quoque cum melle pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro evellendi prius ſunt pili.

NOTÆ.

12. *In mulierum parte.*] In Reg. 2. & Pintiani codice, *in mulieribus parte.* Forte, *in muliebri parte*, nempe ἐν τῷ αἰδοίῳ, *in muliebribus locis.*

Sect. XLVII. 1. *Mangonizavit.*] Ornavit & compoſuit ad alliciendos emptores: dum fuco imberbes diu ſervavit. Mango eſt, ut ex Fabio diſcimus, lib. 2. cap. 16. qui colorem falſum inducit mancipiis, quique verum robur inani eorundem ſagina mentitur.

2. *Eadem vis.*] Ælianus, lib. 13. hiſt. anim. cap. 27.

3. *Leporis marini.*] Dioſc. lib. 2. cap. 20.

4. *Scolopendra marina.*] Dioſc. lib. 2. cap. 16. Σκολόπενδρα θαλασσία ἑψηθεῖσα ἐν ἐλαίῳ, καὶ καταχρισθεῖσα, ψιλοῖ τρίχας. *In oleo decocta & peruncta pilos detrahit.*

5. *Vrtica marina.*] Dioſc. lib. 2. cap. 20.

6. *Torpedinis cerebrum.*] Et carnes quoque ipſæ, teſte Æliano, loc. cit.

7. *Rana parva.*] De qua ſect. 24 quæ ſectio tota eſt in afferendis oculorum remediis. Q. Serenus, cap. 36. pag. 149.

Præterea quaſcumque voles avertere ſetas,
Atque in perpetuum rediviva occludere tela,
Corporibus vulſis ſaniem perducito ranæ,
Sed quæ parva ſitu eſt, & rauco garrula queſtu.

8. *Ex quindecim.*] Sic libri typis editi, cum Colb. 3. At Reg. 2. *ex duodecim*, facili librariorum lapſu ex XII. in XU, ut ſæpe monuimus. Vide quæ dicemus in Notis & Emend. num. XV.

9. *Sicut in oculis diximus.*] Sect. 24.

10. *Sanguiſugæ.*] Q. Serenus, loc. cit.

Nec non quæ ſtagnis ceſſantibus hæſit hirudo
Sumitur, & vivens Samia torretur in olla:
Hæc acidis jungit permixta liquoribus artus,
Avulſamque vetat rurſus percreſcere ſilvam.

Plinius item Valer. lib. 1. cap. 21. & lib. 3. cap. 52.

11. *Et ſuffitus.*] Reg. 2. & Chiffl. *Hic ſuffitus.* Intricata oratio: Sententia tamen non alia eſt, quam ſuffitu ſeu nidore ſanguiſugarum exuſtarum cimices necari: quod paulo ante perſtrinxit, ſect. 42. *Natura ſanguiſugarum adverſatur*

XLVIII. Infantium gingivis dentitionibusque plurimum confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingivæ tangantur. Adalligatus idem pavores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Hulcera vero, quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluviatilium succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis prosunt. Siriasesque infantium spongia frigida crebro humefacta, rana inversa adalligata efficacissime sanat, [1] quam aridam inveniri affirmant.

XLIX. Mullus in vino necatus, vel piscis [1] rubellio, vel anguillæ duæ, [2] item uva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium vini affert.

L. [1] Venerem inhibet echeneïs, & hippopotami frontis e sinistra parte pellis [2] in agnina adalligata, [3] felve torpedinis vivæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluviatilium carnes sale asservatæ, & in potu ex vino datæ: erythini in cibo sumpti: jecur ranæ diopetis vel calamitæ in pellicula gruis alligatum, vel dens crocodili maxillaris, annexus brachio, vel hippocampus, vel nervi rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata.

LI. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illiniri possit. Aiunt ita curatos non repeti postea. Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viva data sit.

LII. Inter aquatilia dici debet & [1] calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues e spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. [2] Vim habet causticam: ideo acopis additur contra [3] perfrictionum vitia. [4] Tollit & mulierum lentigines in facie.

Notæ.

cimicibus, & suffitu necat eos. Quare *invectos* legi malim: quanquam in Reg. 2. cod. *invecta* legitur.

Sect. XLVIII. 1. *Quam aridam.*] Exsiccatam nimio fervore capitis inflammati.

Sect. XLIX. 1. *Rubellio.*] Qui & erythinus Græco nomine appellatur, lib. 9. sect. 23.

2. *Item uva marina.*] De qua lib. 9. sect. 1.

Sect. L. 1. *Venerem inhibet echeneïs.*] Idcirco amatoriis veneficiis infamis, ut dictum est lib. 9. sect. 41.

2. *In agnina.*] Sic Reg. 1. & alii: non, ut editi, *in linteolo.*

3. *Felve torpedinis.*] Galenus, lib. 2. cap. 27. pag. 636. Χολὴ νάρκης ἐάν τις χρίῃ, τὸ μόριον ἀνέντατον ἔσται.

Sect. LII. 1. *Calamochnus.*] Diximus de ea lib. 16. sect. 66. Habet illius iconem Aldrovandus, lib. 2. de metall. cap. 1. pag. 213. Vox ipsa adarca Græca videtur, Ἀδάρκης Diosc. lib. 5. cap. 139. Καλαμόχνους, quasi arundinum lanugo. Aliis calamachne, ἀπὸ τῆς ἄχνης, a spuma. Vide Galenum, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 2. pag. 315.

2. *Vim habet.*] Diosc. lib. 5. cap. 137. Καθόλου δέ ἐστι δριμύ.

3. *Perfrictionum.*] Contra rigores, horroresque frigidos, quales fere in febri sentiuntur. Scribonius Largus, Compos. 268. *Acopum ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem nervorum. Idem hieme non patitur perfrigescere artus.*

4. *Tollit.*] Dioscor. loc. cit.

Et calami simul dici debent: [5] Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. [6] Cyprii vero, qui & donax vocatur, cortex alopeciis medetur ustus, & hulceribus veteratis: [7] folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni sacro. [8] Paniculæ flos si aures intravit, exsurdat.

Sepiæ atramento tanta vis est, ut in lucerna addito [a] [9] Æthiopas videri, ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta excocta aqua, potui data, suum morbis medetur: vel cujusque ranæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum, ardere videtur, adeo ut baculum ita præluceat.

LIII. Peracta aquatilium dote, non alienum videtur indicare per tot maria, tam vasta, & tot millibus passuum terræ infusa, extraque circumdata mensura pæne ipsius mundi, quæ intelligantur animalia [1] centum septuaginta quatuor omnino generum esse, eaque nominatim complecti: quod in terrestribus volucribusque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ, Æthiopiæque, aut Scythiæ, desertorumve novimus feras aut volucres, cum hominum ipsorum multo plurimæ sunt differentiæ, quas invenire potuimus. Accedat his Taprobane, insulæque aliæ Oceani fabulosæ narratæ. Profecto conveniet non posse omnia genera in contemplationem universam vocari. At hercules in tanto mari Oceano quæcumque nascuntur, certa sunt, notioraque, quod CAP. XI.

INTERPRETATIO.

a *Æthiopas.*] Nigros Æthiopum instar videri, mutata priore lucernæ luce.

NOTÆ.

5. *Phragmitis &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 114. De phragmite, ceterisque generibus egimus lib. 16. sect. 66. & seq. Hæc porro petita e calamis remedia totidem fere verbis ante prætractata vide, lib. 24. sect. 50.

6. *Cyprii vero.*] Diosc. loc. cit.

7. *Folia.*] Extrahendis e corpore spiculis aculeisque radicem: erysipelatis sive igni sacro folia Dioscorides assignat, loc. cit.

8. *Paniculæ flos.*] Plinius lib. 24. sect. 50. *Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum.* Vide locum eum.

9. *Æthiopas.*] Refert hoc & Sextus Empir lib. 1. Pyrrh. hypotyp. cap. 14. pag. 10. Καίγε οἱ γόητες χρίοντες τὰς θρυαλλίδας ἰῷ χαλκοῦ καὶ θολῷ σηπίας, ποιοῦσιν ὁτὲ μὲν χαλκοῦς, ὁτὲ δὲ μέλανας φαίνεσθαι τοὺς παρόντας, &c. *Præstigiatores dum lucernas ungunt ærugine & sepiæ atramento, faciunt ut qui adsunt, modo æris colorem habere, modo nigri esse videantur.* Similes nugas habet auctor Kiranidum, pag. 51.

Sect. LIII. 1. *Centum septuaginta quatuor.*] In quibusdam MSS. *centum quadraginta quatuor*, errore minime obscuro: cum enim lib. 9. sect. 16. piscium species esse affirmet, ut diximus, CXLIV. præter crustis intecta, quæ sunt XXX. ex utroque eo numero effici manifestum est, CLXXIV. Sed Plinii numerum auxerunt deinceps in immensum, qui de hoc argumento nostra ætate scripserunt. Et illud animadversione dignum, quod Plinius mox ipse ait, *tantum se marina dicere.*

miremur, quæ profundo natura mersit. Ut a belluis ordiamur, [2] arbores, physeteres, balænæ, pristes, Tritones, Nereïdes, elephanti, homines qui marini vocantur, rotæ, orcæ, arietes, musculi, & alii piscium forma arietes, delphini, celebresque [3] Homero vituli. [4] Luxuriæ vero testudines, & [5] Medicis fibri, quorum e genere lutras nusquam mari accepimus mergi, tantum marina dicentes. [6] Jam caniculæ, dromones, cornutæ, gladii, serræ: [7] communesque mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili: [8] & amni tantum ac mari, thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiares autem maris, [9] acipenser, aurata, asellus, [10] acharne, [11] aphya, alopecias, anguilla, araneus: [12] Box,

NOTÆ.

2. *Arbores &c.*] De arboribus, nihil compertum adhuc. De physetere, & de rotis, lib. 9. sect. 3. De balænis & pristibus, eodem lib. sect. 2. De Tritonibus, Nereïdibusque, de marino homine, & arietibus, eodem lib. sect. 4. ubi & elephantorum mentio, quorum nemo veterum meminit, præter Plinium. De orcis, lib. 9. sect. 5. De musculo, ejusdem libri sect. 88. De arietibus aliis vide quæ diximus lib. 9. sect. 67. De delphinis, eodem libro, sect. 7. De phocis, seu vitulis marinis, eo libro sect. 15.

3. *Homero.*] Odyss. δ. vers. 436. & alibi sæpius.

4. *Luxuriæ vero.*] Subintellige, celebres. Vide lib. 9. sect. 13.

5. *Medicis fibri.*] De fibri, seu castoris usu in medicina dictum abunde sect. 13. hujus libri.

6. *Jam caniculæ.*] De caniculis, lib. 9. sect. 70. Dromones, cornutasque, præter Plinium, qui nominaret, nondum occurrit: Aliud enim videtur esse a dromonibus Plinianis Hesychii δρόμων, hoc est, parvus cancer, μικρὸς καρκῖνος, qui a Monspeliensis vulgo *Chevrete* nuncupatur: capitur in maris æstuariis, sagittæ in modum per summam aquam decurrit: unde id ei nomen. Dromones Pliniani inter belluas, ut ipse ait, majoresque pisces, sive cetaceos, censeri oportet. Gladium, serramque, nomina esse marinorum fruticum admonuimus, lib. 9. sect. 1.

7. *Communesque &c.*] De hippopotamis, lib. 8 sect. 39. De crocodilo, ejusdem libri sect. 37.

8. *Et amni &c.*] De thynno dictum abunde lib. 9. sect. 17. & seqq. Θυννίδες, feminæ intelligendæ sunt. Qua re inter se differant, docet Arist. apud Athen. lib. 7. pag. 303. De siluro, eodem lib. sect. 17. De coracino, sect. 24. ejusdem libri, ubi & de perca egimus. Coracinum Hesychius & Persius, saperdam vocant.

9. *Acipenser, &c.*] De acipensere dixi in Notis Emend. ad librum nonum, num. X L V. De aurata, lib. 9. sect. 25. De asello, eodem lib. sect. 28.

10. *Acharne.*] Ἄχαρνος Athenæo, lib. 7. pag. 286. apud Ænum Thraciæ præstantissimus dicitur. Eidem, lib. 8. pag. 356. ἀχάρνας scribitur, Romæ visus a Rondeletio, a quo pingitur, lib. 5. cap. 151.

11. *Aphya, &c.*] De ea egimus lib. 9. sect. 74. atque in Notis & Emend: ad eum librum, num. CXXVIII. De alopece, sive alopeciade, seu vulpe marina, lib. 9. sect. 67. Athenæus, lib. 8. pag. 356. De anguilla marina, Epicharmus in fabula, quam Musas inscripsit, teste Athen. lib. 7. pag. 297. De araneo denique, eodem libro, sect. 72.

12. *Box.*] Piscis est tergo picto, & vocalis, unde ei nomen, παρὰ τὴν βοήν, inquit Athenæus, lib. 7. pag. 286. Idem βῶξ, βόηξ, & βόαξ, a voce quam edit: ab oculis boum similibus, βόωψ. Festus: *Boca, genus piscis: a boando, id est, vocem emittendo appellatur.* In Gallia Narbonensi, *Bogue*, teste Rondeletio, lib. 5. cap. XI.

[13] batis, [14] bacchus, batrachus, belone, [15] quos aculeatos vocamus, [16] balanus. [17] Corvus; [18] citharus e rhomborum genere pessimus: [19] chalcis, cobio, callarias asellorum generis, ni minor esset: [20] colias sive Parianus, sive Sexitanus a patria Bætica, [21] lacertorum minimi: [22] ab iis Mæotici: [23] cybium, ita vocatur concisa pelamis, quæ post 5
XL. dies a Ponto in Mæotin revertitur: [24] cordyla, & hæc pelamis pusilla, cum in Pontum e Mæotide exit, hoc nomen habet: [25] cantharus,

NOTÆ.

13. *Batis.*] Βατὶς & βατὸς a Græcis apud Athen. lib. 7. pag. 286. raïa dicitur, de qua nonnihil prælibavimus, lib. 9. sect. 40. A rubi, quem βάτον vocant, similitudine nomen traxit: est enim aculeis aspera, præsertim in cauda. Utroque illo vocabulo marem a femina discriminari crediderim, ut de thynno & thynnide paulo ante dixi: Hesychius enim, pag. 185. Βάτος, ἢ βατὶς, ἰχθύες διαφέρουσι ἀλλήλων.

14. *Bacchus.*] Sic Reg. 2. & Colb. 3. cum Chiffl. non *banchus*. Egimus de eo lib. 9. sect. 28. De batracho, sive rana, lib. 9. sect. 7. De belone, sive acu, eodem libro, sect. 67.

15. *Quos aculeatos.*] Subintellige, pisces.

16. *Balanus.*] A similitudine glandis querneæ, quæ βάλανος dicitur, nomen habet, auctore Athenæo, lib. 3. pag. 91. In rimis saxorum degunt. Iconem vide apud Rondel. lib. 1. de testac. cap. 30.

17. *Corvus.*] Græcis κόραξ. Pingitur a Rondelet. lib. 10. cap. 7. pag. 296. Meminit ejus Celsus, inter pisces cibi duriusculi, lib. 2. cap. 18. Romanis, *Capone*.

18. *Citharus.*] Romæ frequens, *Folio* nominatus, teste Rondel. lib. XI cap. 5. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

19. *Chalcis.*] Est hæc marina chalcis nostra Sardina, ut diximus lib. 9. sect. 71. De cobione, seu gobio, eodem libro, sect. 83. De callaria, sect. 27. ejusdem libri.

20. *Colias, sive Parianus.*] Euthydemus Atheniensis, libro de salsamentis, apud Athen. lib. pag. 116. Coliam Parianum laudat:

Καὶ Πάριον κολιᾶν κυδρὴ τροφὸς ἔσκε πολίχνη.

Oppidulum Parium coliarum est inclyta nutrix.

Est autem Parium Hellesponti oppidum, de quo Plinius lib. 5. sect. 40. Coliam majorem esse scombro scribit Hicesius apud eundem Athen. lib. 7. pag. 321. Ipsi Athenæo, lib. 3. pag. 121. ὁ κολίας præstantissimus dicitur Amyclanus, atque ex Hispania, quem Σεξιτανὸν vocant. A Massiliensibus *Coguiol* nuncupari, auctor est Rondeletius, lib. 8. cap. 8. Sexitanus ab oppido Bæticæ Ἐξ sive Σὲξ, ut diximus lib. 3. sect. 3. Meminit Martialis, lib. 7. Epigr. 77. ubi lacertum pariter coliam vocat:

Cum Sexitani fertur tibi cauda lacerti.

21. *Lacertorum minimi.*] Ita Reg. 2. non *minima*, quod neque ars hoc loco patitur.

22. *Ab iis Mæotici.*] Coliæ Mæotici, inquit, Pariano Sexitanoque paulo grandiores.

23. *Cybium.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIX.

24. *Cordyla.*] Meminit Martialis, lib. 3. Epigr. 2.

Cordyllas madida tegas papyro.

Et lib. XI. Epigr. 53.

Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto.

Vide quæ diximus lib. 9. sect. 18.

25. *Cantharus.*] Æliano lib. 1. hist. anim. cap. 26. Κάνθαρος. Idem mira quædam de cantharo refert, lib. XI. cap. 25. Hujus meminit obiter inter litorales Philosophus, lib. 8. hist. anim. In Provincia Narbonensi paulum deflexo nomine *Cantheno* nuncupant. Latine, cum Gaza, Scarabæum dixeris. Vide Rondelet. lib. 5. cap. 4. Ovid. in Halieut. vers. 103.

Cantharus ingratus succo.

[26] callionymus, ſive uranoſcopus, [27] cinædi ſoli piſcium lutei: [28] cnide, quam nos urticam vocamus: [29] cancrorum genera, [30] chamæ ſtriatæ, chamæ læves: [31] chamæ pelorides, generis varietate diſtantes & rotunditate: [32] chamæ glycymerides, quæ ſunt majores quam pelorides: [33] coluthia ſive corythia: [34] concharum genera, inter quæ & margaritiferæ: [35] cochleæ, quarum generis pentadactyli, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant: extra hæc ſunt rotundæ [36] in oleario uſu cochleæ: [37] cucumis, [38] cynoſdexia. [39] Draco: [40] quidam aliud volunt eſſe dracunculum: [41] eſt autem gerriculæ ſimilis: aculeos in branchiis habet ad caudam ſpectantes, ſic ut ſcorpio lædit,

NOTÆ.

26. *Callionymus.*] Καλλιώνυμος & οὐρανοσκόπος, ut diximus ſect. 24. libri hujus. Maſſilienſibus *Tapecon.* Pingitur a Rondeletio, lib. 10. cap. 13. pag. 305.

27. *Cinædi ſoli piſcium.*] Cruſtis intectos excipit, cum piſces dicit. Sic lib. 9. ſect. 16. *Piſcium ſunt ſpecies centum quadraginta quatuor: præter cruſtis intecta, quæ ſunt triginta.* Sunt enim cancri & cancelli pariter flavi. Athenæus ἀλφηστὰς vocat, lib. 7. pag. 281. Iconem exhibet Rondeletius, lib. 6. cap. 4. pag. 170.

28. *Cnide.*] Κνίδη, urtica, de qua diximus, lib. 9. ſect. 68.

29. *Cancrorum genera.*] Carabi, aſtaci, ceterique recenſiti, lib. 9. ſect. 51.

30. *Chamæ ſtriatæ, chamæ læves:*] Sic Reg. 2. & Pintiani codex: in editis perperam, *chamætrachea, chamæleos.* Chamæ Græcis χῆμαι e genere ſunt concharum: hoc vero diſtant a ceteris, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent: unde eis nomen. Harum multæ ſunt differentiæ. Rondeletius lib. 1. de teſtaceis, cap. 8. ita diſtinguit, ut aliæ læves ſint, aliæ aſperæ: lævibus deinde chamas pelorides, glycymerideſque ſubjicit.

31. *Chamæ pelorides.*] Vel a magnitudine nomen habent, ſunt enim grandiores: Vel a Peloro Siciliæ Promontorio, ubi optimæ. Ita Pollux. Græcis πελωρίδες, πελώριαι, & πελωρίναι.

32. *Chamæ glycymerides.*] Γλυκυμαρίδες, a ſapore dulci, minuſque ſalſo nomen traxere. Teſtis Oribaſius, lib. 2. cap. 58. Meminit harum & Macrobius in cæna Pontificum, lib. 2. Saturn. cap. 9. pag. 355.

33. *Coluthia.*] E muricum genere, ut dictum eſt ſect. 27. libri hujus.

34. *Concharum genera.*] De quibus lib. 9. ſect. 52. & ſeqq.

35. *Cochleæ.*] Libro 9. ſect. 51. Πενταδάκτυλοι, quaſi quinis diſcretæ digitis, ſive acuminibus. Mox pro *melicembales, echinophoræ,* Reg. 2. *item helicymbalis, actinophoræ* legitur: qua poſtrema vox & in Chiffletiano eſſe dicitur.

36. *In oleario uſu.*] Quibus oleum decapulabant, vel in quotidianum uſum hauriebant, capaces admodum, atque ita ut quædam aquæ libras quaternas capiat. Vide Rondel. lib. 2. de teſtac. cap. 27. pag. 76.

37. *Cucumis.*] Inter frutices marinos cenſendus, ut diximus, lib. 9. ſect. 1. Poſt cucumim, addunt libri vulgati, *cynopus, cammarus,* quæ nomina nec Regius 2. nec alius bonæ notæ codex agnoſcit. Cammari certe ſquillarum genere continentur: cynopus quis ſit, nemo novit.

38. *Cynoſdexia.*] Κυνὸς δεξιά, hoc eſt, canis dextera: forte zoophyton, hoc eſt, frutex marinus aliquis, ut Manus marina.

39. *Draco.*] Δράκων θαλάσσιος Dioſcoridi, lib. 2. cap. 15. Galli *Vivam* vocant.

40. *Quidam aliud volunt eſſe.*] Vult ſane Rondeletius, lib. 10. cap. 12. A ſuis *Lacertum* nominari dicit, *Lacert.*

41. *Eſt autem gerriculæ.*] Sic Reg. 2. codex: non, ut editi, *gracculo:* cum quo affinitatem draco habere nullam poteſt. Eſt autem gerricula, deminuta vox a *gerres,* de quo poſt pauca dicemus.

dum manu tollitur. [42] Erythinus, echeneïs, echinus, [43] elephanti locustarum generis nigri, pedidus quaternis, bisulcis: præterea brachia duo binis articulis, singulisque forficibus denticulatis. [44] Faber sive zeus. [45] Glaucisci, [46] glanis, gonger, [47] gerres, [48] galeos, garus. [49] Hippus, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos, [50] hepar, [51] helacatenes. [52] Sunt lacertorum genera: [53] loligo volitans, locustæ, lucernæ, [54] liparis, lamyrus, [55] lepus, leones, quorum brachia

NOTÆ.

42. *Erythinus &c.*] De erythino, lib. 9. sect. 23. De echeneïde, lib. 9. sect. 51.

43. *Elephanti.*] In locustarum genere, elephantos Plinius e veteribus unus appellat.

44. *Faber.*] Diximus de eo, lib. 9. sect. 32.

45. *Glaucisci.*] Γλαυκίσκος Athenæo, lib. 7. pag. 279.

46. *Glanis.*] De eo egimus, lib. 9. sect. 67. De gongro, sive congro, libro eodem, sect. 24.

47. *Gerres.*] Meminit hujus Martialis, lib 3. Epigr. 77.

Teque juvant gerres, & pelle melandrya cana.

Et lib. 12. Epigr. 32.

Fuisse gerres, aut inutiles manas
Odor impudicus urcei fatebatur.

Gerriculam, hoc est, minorem gerrem draconi marino, quam *Vivam* vocamus, similem esse Plinius paulo ante admonuit.

48. *Galeos &c.*] De galeo, lib. 9. sect. 70. Garum esse ignotum monuimus, lib. 31 sect. 43.

49. *Hippus.*] De ἵππῳ multa Athenæus, lib. 7. pag. 304. Vetant M S S. ne legam ἵππεις, quos esse e cancrorum genere diximus, lib. 9. sect. 51. De hippuro diximus, lib. 9. sect. 24. De hirundine, eodem libro, sect. 43. De halipleumone, sect. 71. ejusdem libri. De hippocampo, sect. 23. hujus libri.

50. *Hepar.*] Ἥπατοι Oppiano celebrati, lib. 1. Halieut. vers. 146. Æliano, lib. 9. hist. anim. cap. 38. & Xenocrati apud Oribas. lib. 2. cap. 58. Athenæo, lib. 7. pag. 301. Ἥπατος idem & λεβίας. Inter saxatiles pisces annumeratus a Diocle: similis phagro creditus a Speusippo. A Rondeletio pingitur, lib. 5. cap. 18. pag. 147. In hepati capite lapillos reperiri duos, rhombi figura, splendore & colore conchylii, prodidit Hegesander apud Athen. lib. 3. pag. 108.

51. *Helacatenes.*] Athenæo ἠλακατῆνες, lib. 7. pag. 301. ἰχθῦς κητώδεις, ἐπιτήδειοι εἰς ταρίχειαν. *pisces cetacei, idonei ad salsamenta.* Mnesimachus apud eundem Athenæum, lib. 9. pag. 403. ἠλακατῆνα vocat: haud dubie a similitudine aliqua cum ἠλακάτῃ, hoc est, muliebri colu. Elacatæ sunt Columellæ, lib. 8. cap. 17. pag. 313. itemque Festo, *Elacatena genus salsamenti, quod appellatur vulgo melandrya:* sic enim scribendum, non *malandrea.*

52. *Sunt lacertorum genera.*] Lacertus Græcis σαῦρος dicitur: Quibusdam e nostris, *Aiguille*: ab aliis, *Becasse*, inquit Rondeletius, lib. 8. cap. 5. pag. 232. E lacertorum genere coliam esse superius vidimus, teste etiam Martiale.

53. *Loligo &c.*] De loligine, lib. 9. sect. 45. De locustis, lib. 9. sect. 50. De lucernis, eodem libro, sect. 43.

54. *Liparis, lamyrus.*] Λιπαρὶς habere nomen a pinguitudine videtur. At in Reg. 2. cod. & Chiffl. *lepris*, non *liparis*, legitur. Apud Hesychium λελεπρὶς ἰχθῦς, sed qui nihil a phycide differat, de qua inferius. Λάειμος ab Oppiano laudatur, lib. 3. Halieut. vers. 399. an ibi λαμυρος, vel λάμυρος rescribi ex Plinio oporteat, peritiores viderint.

55. *Lepus.*] De lepore marino, lib. 9. sect. 72. & hujus libri sect. 3. De leonibus, lib. 9. sect. 51. De his etiam vide Ælianum, lib. 14. histor. animal. cap. 9.

cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. [56] Mullus, [57] merula inter saxatiles laudata, [58] mugil, [59] melanurus, [60] mæna, [61] meryx, [62] muræna, mys, mitulus, myïscus, murex. [63] Oculata, [64] ophidion, ostrea, [65] otia: [66] orcynus: hic est pelamidum generis maximus, neque redit in Mæotin, similis tritoni, [67] vetustate melior: [68] orbis, orthragoriscus. [69] Phager, phycis saxatilium: pelamis: earum generis maxima apolectus vocatur, durior tritone: [70] phorcus, phthitarus, [71] passer, pastinaca: polyporum genera: pectines maximi & nigerri-

Notæ.

56. *Mullus &c.*] De mullo, lib. 9. sect. 30.

57. *Merula.*] Ælianus, lib. 1. histor. anim. cap. 14. Κοσσύφῳ δὲ θαλαττίῳ ἤθη τε καὶ διατριβαὶ αἱ πέτραι, &c. Peritiores piscatores *Merle* vocant: aliter alii. Vide Rondelet. lib. 6. cap. 5. pag. 172.

58. *Mugil.*] De eo egimus lib. 9. sect. 26.

59. *Melanurus.*] Μελάνουρος. A caudæ nigritie ei nomen. Confundit hunc cum oculata Rondeletius, lib. 5. cap. 6. Plinius diversos pisces facit. Numenius in Halieut. apud Athen. lib. 7. pag. 313. percarum ducem vocat.

60. *Mæna.*] Μαινὶς Athenæo, lib. 7. pag. 313. Hodieque a Romanis *Menola* appellatur. Rondelet. lib. 5. cap. 13. pag. 138.

61. *Meryx.*] In Reg. 2. *metis*: utrumque corrupte. Nam μήρυξ a ruminando deduci videtur: cum scarus infra appellandus ruminare solus piscium existimetur.

62. *Muræna &c.*] De muræna, lib. 9. sect. 23. Mys conchæ genus, de quo lib. 9. sect. 56. De mitulis, & myïscis, libri hujus sect. 31. De muricibus, seu buccinis, lib. 9. sect. 61.

63. *Oculata.*] Inter pisces qui duriusculi sunt, aurata, corvus, scarus, oculata, censentur a Corn. Celso, lib. 2. cap. 18.

64. *Ophidion, ostrea.*] De ophidio, diximus sect. 35. libri hujus: de ostreis, sect. 21.

65. *Otia.*] Græcis ὦτα, de quibus Athenæus, lib. 3. pag. 91. Latine auriculas dixeris. Λεπάδα ἀγρίαν vocat Arist. lib. 4. hist. anim. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 1. de testac. cap. 4.

66. *Orcynus.*] Ὄρκυνος, Athenæo, lib. 7. pag. 315. Θύννον μέγαν, ὃν καλέουσι Ὄρκυνον, inquit Archestratus, apud eundem Athen. lib. 7. pag. 301. Ὄρκυνοι μεγακήτεες Oppiano, lib. 3. Halieut. vers. 132. Æliano, lib. 1. histor. anim. cap. 40. Ὄρκυνος κητώδης ἰχθὺς &c. Narbonenses vocant *Ton.*

67. *Vetustate melior.*] Huic affert ætas, ut sit tritone melior: est autem triton, ut mox dicetur, ex iisdem pelamidibus generis magni. Interpretari aliter Oribasius videtur, qui hoc ipsum de Orcyno refert, lib. 2. cap. 58. fol. 29. ex Xenocratis libello de aquatilibus: *Orcynus*, inquit, *est pelamis magna, quæ in paludem non redit, tritoni similis: sed quia difficilius vitiatur, ideo insignem vetustatem fert*, &c.

68. *Orbis &c.*] De orbe, sect. 5. hujus libri. De orthragriosco, sect. 9.

69. *Phager &c.*] De phagro, lib. 9. sect. 24. De phycide, quæ inter saxatiles ab Athenæo quoque annumeratur, lib. 7. pag. 305. & lib. 3. pag. 355. nos egimus lib. 9. sect. 42. De pelamide, lib. 9. sect. 18.

70. *Phorcus, phthitarus.*] Qui his nominibus pisces appellaret, nemo adhuc alius idoneus auctor occurrit. In Reg. non *phorcus*, sed *porcus* legitur. Haud dubie marinus porculus intelligitur, de quo lib. 9. sect. 17.

71. *Passer &c.*] De passere, lib. 9. sect. 36. De pastinaca, eodem libro, sect. 40. De polypis, ejusdem libri sect. 48. De pectinibus, libro pariter 9. sect. 51. Laudatissimos esse Mitylenis, auctor etiam Phylyllius apud Athen. lib. 3. pag. 93. Archestratus quoque, pag. 92.

Τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη.

mi

mi æstate, laudatiſſimi Mitylenis, Tyndaride, Salonis, Altini, Antii, 72 in inſula Alexandriæ in Ægypto: pectunculi, 73 purpuræ, 74 percides, 75 pinna, pinnoteræ. 76 Rhina, quem ſquatum vocamus: rhombus. 77 Scarus principalis hodie: ſolea, ſargus, ſcilla, 78 ſarda: ita vocatur pelamis longa, ex Oceano veniens: 79 ſcomber, ſalpa, 80 ſparus, 81 ſcorpæna, ſcorpio, 82 ſciadeus, ſciæna,

Notæ.

72. *In inſula Alexandriæ.*] Pharo, vel Canopo. Plinius lib. 5. ſect. 34. *Inſularum ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, a Canopo Menelai gubernatore, ut ferunt, dicta. Altera juncta ponte Alexandriæ, colonia Cæſaris Dictatoris, Pharus.* Diphilus Siphnius Medicus, apud Athen. lib. 3. pag. 90. de tellinis agens, Τελλῖναι, inquit, γίνονται μὲν ἐν Κανώβῳ πολλαί, καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύνουσι, &c. Jam ſuperius ſect. 24. libri hujus, pectunculis attributas a Plinio dotes obſervavimus, quas tellinis Dioſcorides aſſignarat: Utrique fortaſſis Alexandriæ laudati. De pectinibus certe teſtis Xenocrates apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58. *Pectines optimi ſunt .... Omnibus autem antecellunt Mitylenæi .... His ſimiles Ionium mare juxta Illyrida, Etruriam, Salonas, Latium producit: Jam vero & Chios, & vicinæ inſulæ, itemque Alexandria hujuſmodi piſces ferunt.* Pectines certe non horum duntaxat locorum, ſed & Tarenti laudat Horatius, Satyra 4. lib. 2. verſ. 34.

Pectinibus patulis jactat ſe molle Tarentum.

73. *Purpuræ.*] De purpuris, lib. 9. ſect. 60. & ſeqq.

74. *Percides.*] Locum hic percides habere poſſe vix adducor ut credam: quid enim diſcrepat percis a perca, quæ ſuperius recenſita eſt inter piſces amni marique communes? In Reg. 2. cod. *pegrides.*

75. *Pinna &c.*] De pinna, & pinnotera, lib. 9. ſect. 66.

76. *Rhina.*] Sic Iſidorus, lib. 12. Orig. cap. 16. *Squatus dicitur; quod ſit ſquamis acutis: unde & ejus cute lignum politur.* Græci ῥίνην appellant. Gloſſæ: Ῥίνη, *ſqualus.* Lege, *ſquatus.* Vide Voſſ. in Etymol. Egimus de eo lib. 9. ſect. 40. & alibi paſſim. De rhombo, eodem libro ſect. 36.

77. *Scarus &c.*] Plinius, lib. 9. ſect. 29. *Nunc ſcaro datur principatus.* De ſolea, lib. 9. ſect. 36. De ſargo, eodem libro ſect. 30. Scilla, ſeu ſquilla potius, καρὶς eſt Græcis: cujus genera plura affert Rondeletius lib. 18. cap. 6. & ſeqq.

78. *Sarda: ita vocatur &c.*] Hæc totidem verbis Xenocrates apud Oribaſium, lib. 2. pag. 130. Galenus, lib. 3. de alim. fac. cap. 31. pag. 395. tom. 6. ſic pelamidem appellari innuit, cum Sardiniam præternatat. Ut mirum ſit a Gaza creditum ſardinas noſtras hac voce ſignari. De ſarda & cordyla condiendis Apicius, lib. 9. cap. 10. ex quo ejuſdem generis eſſe, nempe thynnorum, ſardam eſſe cordylamque intelligas.

79. *Scomber &c.*] De ſcombro, lib. 9. ſect. 19. & lib. 31. ſect. 43. De ſalpa, eodem libro ſect. 32.

80. *Sparus.*] Comicus vates apud Athen. lib. 3. pag. 107. ſartagini ſimul imponit,

Καρίδα, φύκην, κωβιὸν, πέρκην, σπάρον.

Dotes ejus in cibis Athenæus expedit, lib. 8. pag. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 5. cap. 3. Noſtris *Sparalon*: Italis, *ſparlo*, & *carlino.*

81. *Scorpæna, ſcorpios.*] Athenæus, lib. 7. pag. 32 diſtare ſucco & colore, σκόρπαιναν καὶ σκορπίους, prodidit. Iſtum a Maſſilienſibus *Scorpeno*, ab aliis *Raſcaſſe* nominari, auctor eſt Rondelet. lib. 6. cap. 19. Nomen habet non a ſcorpii terreſtris ſimili forma, ſed a pungendi ritu haud fere diſpari.

82. *Sciadeus, ſciæna.*] Sexu ſolo diſcrepant, teſte Athenæo, lib. 7. pag. 322. Σκίαινα .... Νουμήνιος δὲ σκιαδέα αὐτὴν καλεῖ.

[83] ſcolopendra, ſmyrus, [84] ſepia, [85] ſtrombus, ſolen, ſive aulos, ſive donax, ſive onyx, ſive dactylus: [86] ſpondylus, [87] ſmarides, [88] ſtella, ſpongia. [89] Turdus inter ſaxatiles nobilis: thynnus, thranis, quem alii xiphiam vocant: [90] thaſſa, [91] torpedo, tethea: [92] triton pelamidum generis magni: [93] ex eo uræa cybia fiunt. [94] Veneriæ, [95] uva xiphiæ.

LIV. His adjiciemus [1] ab Ovidio poſita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: ſed fortaſſis in Ponto naſcuntur, ubi id volumen ſupremis ſuis temporibus inchoavit: [2] Bovem, cercyrum in

NOTÆ.

Sic paulo ante Plinius thynnos & thynnidas, ſcorpionem & ſcorpænam, ſeparatim nominat. Niſi forte, pro *ſciana*, *ſyana* magis arriſerit: Oppianus enim, lib. 1. Halieut. verſ. 129. præter σκίαιναν, etiam σύαιναν habet: illam nuda ſaxa herboſa incolere. Σκίαιναν Latine Umbram jure appellaveris. Galli vocant *Maigre*.

83. *Scolopendra.*] De ea, lib. 9. ſect. 67. De ſmyro, ſeu myro eodem libro, ſect. 39.

84. *Sepia.*] Sic M S S. omnes, ipſo Pintiano teſte, non *ſcepini*, ut editi. Quanquam σκέπανοι inter cœnoſos maris piſces annumerantur ab Oppiano, lib. 1. Halieut. verſ. 106. Σκεπανὸς item a Dorione, apud Athen. lib. 7. pag. 302. De ſepia nos egimus, lib. 9. ſect. 45.

85. *Strombus &c.*] De ſtrombo, ſeu turbine, diximus ſect. 30. hujus libri. De ſolene, ſect. 32.

86. *Spondylus.*] Athenæo, lib. 3. pag. 87. Τράχηλος. Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 9. inter prima cænæ Pontificiæ fercula ſpondylos numerat. Pinguntur a Rondel. lib. 1. de teſt. cap 40.

87. *Smarides.*] Σμαρίδες quoque Dioſcoridi, lib. 2. cap. 30. aliiſque e genere mænarum.

88. *Stella, ſpongia.*] De ſtella, lib. 9. ſect. 86. De ſpongiis, eodem libro, ſect. 69.

89. *Turdus.*] Vide quæ de eo diximus, lib. 9. ſect. 20.

90. *Thynnus, thranis.*] Xiphias minor thranis appellatur. Vide Notas & Emend. num. XXX.

90. *Thaſſa.*] Sic M S S. Reg. 2. & Chiffl. In editis, *theſſa*. Et θέτταν vocabat Dorotheus Aſcalonites, lib. 108. collectionis vocabulorum, apud Athen. lib. 7. pag. 329. Aloſa noſtra eſſe ea Rondeletio videtur, lib. 7. cap. 15.

91. *Torpedo &c.*] De torpedine lib. 9. ſect. 67. Tethea explicuimus ſect. 30. libri hujus.

92. *Triton.*] Meminit Xenocrates, lib. de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 53. Sed locus, ut videtur, eſt mutilus: *Triton ſectum cybium ægre vitiatur: ſolidius eſt cybio, in ceteris par.*

93. *Ex eo uræa.*] Οὐραῖον κτέιον pulpamentum eſt caudæ proximum, quod eleganter deſcribit Archeſtratus apud Athen. lib. 7. pag. 303. ex thynnaque grandiore, hoc eſt, e tritone, parari jubet.

94. *Veneriæ.*] Ita M S S. Reg. 2. Colb. 3. & Chiffl. In editis, *Vrenæ*, inepte. Egimus de conchis Veneriis, lib. 9. ſect. 52.

95. *Vva, Xiphiæ.*] De uva, lib. 9. ſect. 1. De xiphia ſeu gladio, ſect. 6. libri hujus.

Sect. LIV. 1. *Ab Ovidio.*] In libro Halieuticôn.

2. *Bovem, cercyrum.*] In libris vulgatis, *Bopgyrum*. In Reg. 2. Colb. 3. & Chiffl. *Bovem pergyrum*. Cercyrum ex Ovidio ipſo reſcripſimus, in Halieut. verſ. 102.

Cercyroſque ferox ſcopulorum fine moratus.

Bovem quoque ipſo auctore retinuimus, verſ. 94.

Nam gaudent pelago, quales ſcombrique, boveſque.

ſcopulis viventem, [3] orphum rubentem, [4] rhacinumque pullum; [5] pictas mormyras, aureique coloris chryſon. Præterea parvum tragum, & placentem cauda [6] labrum, [7] epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit [8] channem ex ſeipſa concipere, glaucum æſtate nunquam apparere, [10] pompilum qui ſemper comitetur navigiorum curſus, [11] chromin qui nidificet in aquis. [12] Helopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum undis: ex quo apparet falli eos, [13] qui eundem acipenſerem exiſtimaverunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere.

Sunt præterea a nullo auctore nominati, [14] ſudis Latine appellatus, Græcis ſphyræna, roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſſi-

NOTÆ.

3. *Orphum.*] Ovidius, verſ. 103.

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi
Orphus, cæruleaque rubens erythinus in unda.

Meminit etiam Ælianus, lib. 12. hiſtor. anim. cap. 1. & ante Ovidium Ariſt. lib. 8. hiſtor. anim. cap. 20. pag. 930. ex quo Plinius ipſe eum piſcem appellat, lib. 9. ſect. 24.

4. *Rhacinumque.*] Portentum id vocis eſt, nec MSS. quidquam juvant: nec ipſe Ovidius, mutilo, ut nunc eſt, imperfectoque opere, unde hæc accepta.

5. *Pictas &c.*] Ovidius, verſ 110.

Et rarus Faber, & picta Mormyres, & auri
Chryſophrys imitata decus: tum corporis Vmbræ
Liventis, rapidique Lupi, Percæque, Tragique
Quin laude inſignis caudæ Melanurus &c.

Auctor Kiranidum, pag. 43. *Mormyros piſcis marinus comeſtibilis & parvus.* Μόρμυρος & μόρμυλος apud Athen. lib. 7. pag. 313. Nunc quoque *Morme*, in Gallia Narbonenſi, teſte Rondel. lib. 5. cap. 22. Quid ſi porro hoc loco non *parvum tragum*, ſed *percam, tragum*, ex Ovidio legi juſſero?

6. *Labrum.*] Sic etiam MSS. An potius *melanurum*, ex Ovidii verſu allato?

7. *Epodas.*] Ovidius, verſ. 126.

Tunc Epodes lati, tum molles tergore ranæ.

8. *Channem.*] Ovidius, verſ. 108.

Et ex ſe
Concipiens channe gemino fraudata parente.

Vide quæ diximus, lib. 9. ſect. 23.

9. *Glaucum.*] Ovidius, verſ. 117.

Ac nunquam æſtivo conſpectus ſidere glaucus.

Dictum id jam ante lib. 9. ſect. 25.

10. *Pompilum.*] Ita plane & Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 196. pluresque alii apud Athen. lib. 7. pag. 283. & 284. Ovidius verſ. 100.

Tuque comes ratium, tractique per æquora ſulci,
Qui ſemper ſpumas ſequeris Pompile nitentes.

11. *Chromin.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 9. num. LXVII.

12. *Helopem.*] Ovidius, verſ. 96.

Et pretioſus helops noſtris incognitus undis.

Auctor Kiranidum, pag. 145. *Elops eſt piſcis magnus, ſimilis glauco.*

13. *Qui eundem acipenſerem.*] Cum Ovidius elopem ſecernat ab acipenſere: de iſto enim, verſ. 132.

Tuque peregrinis acipenſer nobilis undis.

14. *Sudis Latine.*] Quod roſtro ſimilitudinem ſudis referat, hoc eſt, pali exacuti: quam ob cauſam & σφύραινα Græcis. Cum ampliſſimus is dicatur eſſe & rarus, non is eſſe videtur, quem Ariſt. σφύραιναν vocat, lib. 9. hiſt. anim. atque eſſe gregalem.

mos, rarus, ſed non degener. [15] Appellantur & pernæ concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſſimæ. Stant velut ſuillo crure longo in arena defixæ, hianteſque, qua limpitudo eſt, pedali non minus ſpatio, cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. [16] Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. [18] Et hyænam piſcem vidi in Ænaria inſula captum. Exeunt præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda, quam animalibus.

Notæ.

15. *Appellantur & pernæ.*] Meminit Beda in ſuis Grammaticis Expoſitionibus: pernamque Latinis idem ſonare exiſtimat, ut videtur, quod Græcis pinnam. Verba ejus appono: PERNA QVÆ MVLTO MAIOR EST OSTREIS, EX CVIVS VELLERIBVS VESTIS CONFICITVR.

E geminis naſcor per Ponti cærula conchis,
Vellera ſetigero producens corpore fulva:
En chlamydem populi, nec non & pabula pulpa.
Confero: ſic duplex fati perſolvo tributum.

A perna utique *pernula* deminuta voce ſequior ætas dixit: unde nos concham margaritiferam, *Nacre de perles*, deinde appellavimus. Chron. Caſin. lib. 3. cap. ult. *Coppetella de pernis*, hoc eſt, de conchis iſtis.

16. *Intus pro ſpondylo.*] Spondylus callus interior eſt, quo teſtæ ſuæ caro oſtreorum ſive concharum adhæreſcit.

17. *Et hyænam.*] Apud Athen. lib. 7. pag. 326. crebra piſcis hyænæ mentio ex vetuſtioribus poëtis.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXXII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. ATQUE *ita condi, dum transeat rete.*] Sic restituimus, ex vestigiis codicis Reg. 2. in quo legitur, *atque ita candi dum transeat recte.* In libris vulgatis vitiose, obscuraque sententia, *atque ita conditum transire rete.* Sect. 5.

II. *Anthiam tradit idem infixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellato ei spina, eaque lineam præsecare.*] In libris hactenus editis, *Pytheas id tradit. Idem infixam hamo,* &c. quod interpolatorum manum sapit, qui ad murænam, de qua proxime antea sermo fuit, id pertinere rati, *infixam* scripsere, cum *infixas* scribi decuisset, quod de murænis numero multitudinis oratio tota texatur. At MSS. Reg. 2. aliique, *Pithiasim tradit idem infixo hamo.* Neque vero ad murænam hæc spectare, sed ad anthiam piscem, quem in scriptorem Massiliensem Pytheam, & amanuenses, & editores transformarunt, plane gemina & par Ovidii oratio contestatur, a quo novissimum istud, ut anteriora omnia, haustum exemplum, e libro videlicet Halieuticon, vers. 45. ubi postquam de muræna egit, transit ad anthiam statim, quod & Plinius vestigiis ejusdem insistens, ut profitetur, facit: Ibid.

Anthias his, tergo quæ non videt, utitur armis,
Vim spinæ novitque suæ, versoque supinus
Corpore lina secat, fixumque intercipit hamum.

Quod vero sibi ipsi præstare anthiam hoc loco Naso pronunciat, hanc officii vicem a sociis accipere, alios secutus auctores Plinius asseverat, lib. 9. sect. 85. Irritus Aldrovandi conatus, qui lib. 3. de piscib. cap. 27. pag. 362. vulgatam scripturam defendere omni ope nititur.

III. *Item in Labrandei Jovis fonte anguillas.*] Prius, *in Labradii* legebatur. In Reg. 2. *Labrandii.* Ælianus, lib. 12. histor. anim. cap. 30. inter ea stagna lacusve, qui pisces cicures alant, hunc recenset: Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λαβρανδέως Διὸς ἐστι κρήνη διειδοῦς νάματος, καὶ ἔχουσιν ὁρμίσκους χρυσοῦς, καὶ ἐλλόβια χρυσᾶ μέντοι καὶ ταῦτα. Herodotus in Terpsichore, εἰς Λάβρανδα ἐς Διὸς Στρατίου ἱερόν. Stephanus: Λάβρανδα, χώρα Καρίας· τὸ ἐθνικὸν, Λαβρανδεύς. Sic etiam Strabo, a quo Stephanus accepit. Addit Ælianus hoc templum LXX. stadiis ab urbe Mylasiorum distare, τῆς Μυλασέων πόλεως. Plutarchus tamen in quæst. Græcis, pag. 301. Λαβραδέως Διὸς ἐν Καρίᾳ simulacrum laudat: Et pag. 302. ipsum Jovem Λαβρανδέα τὸν θεόν. Sect. 7.

IV. *Similiter in Chio juxta senum delubrum.*] Ita libri omnes, etiam manu exarati. Num legi tamen *in Ceo* satius fuerit, peritiores judicent. Nam de sacrificio a senibus fieri solito apud Ceos, Κείους, in templo utique, fanove aliquo, antequam cicutam biberent, meminit Ælianus lib. 3. Var. hist. cap. 37. Ibid.

V. *Nam in Lycia Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant.*] Ita libri omnes, conditivi, ac publici. Quid si nihilominus *in Lyciæ Syrrhis* legatur? Nam hoc ipsum de pago, cui Syrrha nomen, referunt Ælianus, lib. 8. histor. anim. cap. 5. & Plutarchus, lib. de solertia animal. pag. 976. Situm ejus in Lycia es- Sect. 8.

ſe, Myram inter & Phellum. Πέπυσμαι δ᾽, inquit Ælianus, χώμην τινὰ Λυκιακὴν, μεταξὺ Μύρων καὶ Φελλοῦ, Σοῦρρα ὄνομα, ἐν ᾗ μαντεύονταί τινες ἐπ᾽ ἰχθύσι καθήμενοι· &c. Et Plutarchus: Ἐπεὶ καὶ περὶ Σοῦραν πυνθάνομαι χώμην ἐν τῇ Λυκίᾳ Φελλοῦ μεταξὺ καὶ Μύρων, καθεζομένους ἐπ᾽ ἰχθύσιν, ὥσπερ οἰωνοῖς, διαμαντεύεσθαι τέχνῃ τινὶ, &c. Hæ Lyciæ ſortes Virgilii ſunt, lib. 4. Æneïd. verſ. 346. & 377. Similis eſt locus alter portuſve in Lycia, ubi ex piſcibus augurium petebatur: Δῖνος ei portui nomen fuit, teſte Polycharmo, lib. 2. Lyciacorum, apud Athen. lib. 8. pag. 334. Similes & in Lydia, (niſi *Lycia* ſcribendum ſit) ex Varrone ſortes, lib. 3. de re ruſt. cap. 17. pag. 113.

Sect. 10. VI. *Numa conſtituit, ut piſces qui ſquamoſi non eſſent, ni pollucerent: parſimonia commentus, ut convivia publica & privata, ... facilius compararentur.*] Libri ad hunc diem editi, quibus & conditivi favent, ſed hac parte vitiati, *ni pollucerent patrimonia: commentus* &c. Ridicule. Certiſſima noſtra conjectura eſt, quam Servius egregie ſtabilit, ad eum verſum Maronis, *Pauperque Senatus Thura dabant*, lib. 8. Æneïd. *Re vera pauper*, inquit, *per quod oſtenditur parſimonia pro laude tunc habita. Et libri veterum tradunt a majoribus ſacrificando parſimoniam obſervatam eſſe.* Itaque eſt ea Numæ lata lex, ut ſumptibus parceretur: ejuſmodi enim piſces, ob raritatem, magno venibant.

Sect. 13. VII. *Quod ipſum corrumpi fraude conjicientium gummi cum ſanguine, aut Hammoniacum.*] Hæc codicis Regii 2. ſinceriſſima lectio, quam fide ſumma totidem litterarum apicibus repræſentamus: abdicata vetere, quam interpolatores ſic concinnarant. *Quod ipſum corrumpi fraude, conjicientibus gummi cum ſale Hammoniaco.* Favet Dioſcorides emendationi, ut in prioribus Notis oſtendimus

Sect. 14. VIII. *Ex eodem genere teſtudinum ſanguis inſtillatus cerebro capitis dolores ſedat.*] In Reg. 2. codex *crebro*: In libris hactenus editis, *crebros capitis dolores*: In Chiffl. *inſtillatus cerebro.* Poſterius magis arridet. Archigenes, apud Galenum, lib. 2. κατὰ τόπους cap. 2. pag. 381. teſtudinis paluſtris ſive lutariæ ſanguinem inſtillari ſincipiti jubet: Χελώνης λιμναίας, ἥν τινες ἀμύδα καλοῦσιν, αἷμα ἐπίσταζε ἐπὶ τὸ βρέγμα.

Sect. 20. & 21. IX. *Et cancri marini decocti jus contra dorycnium efficax habetur: peculiariter vero contra leporis marini venena. Et oſtrea adverſantur iiſdem. Nec poteſt videri ſatis dictum eſſe de his, cum palma menſarum divitum attribuatur illis.*] Locum hunc miſerabiliter depravatum Pintianus agnovit, cum ſic legeretur: *contra dorycnium efficax habetur.* Initio deinde facto alterius capitis a verbis proxime ſequentibus: *Peculiariter vero contra leporis marini venena & oſtrea adverſantur. Idem videtur, nec poteſt videri .... cum palma menſarum diu jam tribuatur illis.* Unde iſtud, quæſo, *videtur* irrepſit, quod nec Reg. 2. nec Chiffl. codex agnoſcit? Cetera planiſſima ſunt, nec egent Pintiani conjectura ſic emendantis, *Fidem nepotes veſtram! ſatis dictum eſt de his*, ut ſit interrogatio ducens ad negationem: quod ſubtilius excogitatum certe eſt, quam verius.

Sect. 21. X. *Hæc videtur cauſa, quare minora in alto reperiantur.*] Hæc ſincera lectio Regii cod. 2. quam totidem apicibus ſumma fide repræſentamus: qua nihil eſſe Plinianæ ſententiæ congruentius poteſt. Nam ſi grandia reperiuntur ubi Sol penetret in vada, conſequitur ut in alto quo Sol non penetrat, parva pelagia reperiantur. Vidit hoc & Pintianus ex ſuo pariter exemplari: unde quam vana fluxaque fide in edendo Plinio verſati ſint priores apparet, qui ſic exhibuerunt, *quare minora in aliis locis reperiuntur.*

Ibid. XI. *Suaviora Medulis.*] In libris ad hunc diem vulgatis, *Suaviora Edulis*, abſurde. Sinceram lectionem obſcuris admodum veſtigiis retinet Regius 1. codex: at Colbertinus 3. plane perſpicuis, cum in eo legatur, *ſuaviora Medullis.* Oſtrea Medula, ſive Medulla, ſive Medullica, laudant celebrati viri, quotquot Burdegalæ commorati ſunt. Auſonius, Epiſt. 7. pag. 141.

Oſtrea Baianis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in ſtagnis reflui maris æſtus opimat.

Eadem Burdigalenſia appellata, ab ipſomet, epiſt. 143.

Sed mihi præ cunctis ditissima, quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsque ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostro, quam gloria vini.
Proxima sint quævis, sed longe proxima multo
Ex intervallo, quæ Massiliensia portu,
Quæ Narbo ad Veneris nutrit, cultuque carentis
Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi,
Vel quæ Baïanis pendent fluitantia palis:
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea Ponti &c.

Sidonius Apollinaris, lib. 8. epist. 12. ad Trigetium, pag. 241. quanquam subobscura oratione: *Veni*, inquit, *ad debellandos subjugandosque istos Medulicæ supellectilis epulones.* Omitto Scaligerum, ceterosque recentiores. Sensit vitium hujus loci, & feliciter emendavit, ante annos XXX. quam hæc scriberemus, Camill. Pellegrino, in *Campania Felice*, pag. 541. Nunc ea ostrea a Solaco Medulorum vico prope Garumnæ ostium, Solacensia cognominantur, *de Soulac*. Notat Thuanus lib. 2. de vita sua, pag. 23. esse ea optimi saporis, gratissimique gustus: adeo ut violarum odorem referre videantur: repertumque in famulitio suo gulosum puerum, qui centum amplius unus sine nausea deglutiret.

XII. *Cocta in conchis suis, uti clausa venerint, &c.*] Abest a libris omnibus hactenus editis vox prior hujus clausulæ, *cocta*, quam ductu codicum Reg. 2. & Chifflet. restituimus: adstipulantibus in primis auctoribus geminis, qui hunc Plinii locum de pariculo recitant. Marcello nimirum Empir. cap. 10. pag. 87. *Ostrea*, inquit, *ita ut lecta sunt, adhuc testis suis clausa, in carbonibus coquuntur, atque in cibo dantur ei qui narium gravedinem patitur.* Et Plinio Valer. lib. 1. cap. 28. *Ad stillationem narium ex humore: Ostrea cum sua testa, ita ut electa sunt, in carbonibus coquuntur, & in cibo dantur.* *Ibid.*

XIII. *Præparant autem sepiarum crustæ farina medicamentis cutem, & muris marini cinis.*] Sic Reg. 2. codex, & is quem Pintianus vidit: quorum ad amussim quæ in editis depravata sunt, exigenda hoc loco & corrigenda sunt: sic enim isti præ se ferunt: *Præparat cutem sepiarum crustæ farina medicamentis. Cutem replet, & muris marini cinis.* Cum nec priore loco *cutem*, nec postea *replet*, ulli MSS. agnoscant, & impedita luxataque oratio ea verborum serie videatur. *Sect. 23.*

XIV. *Omnium piscium fluviatilium, marinorumque adeps liquefactus Sole, admixto melle, oculorum claritati plurimum, confert.*] Et hic typorum errata, qui *liquefactus oleo* exhibent, ad manuscriptorum fidem emendamus, præsertim Reg. 2. quem fide integra repræsentamus. Adjuvat Plinii transcriptor Marcellus Empir. cap. 8. pag. 62. *Adipes omnium fluvialium piscium*, inquit, *in Sole liquefacta, adjunctoque melle, inunctioni adhibita, mirifice oculis caligantibus prosunt.* Certiorque auctor Dioscor. lib. 2. cap. 94. Τὸ δὲ τῶν ποταμίων ἰχθύων ὀξυδερκὲς ἐγχεόμενον, ἀποτακὲν ἐν ἡλίῳ, καὶ μέλιτι μιγέν. *Fluviatilium piscium, adeps inunctis oculis claritatem affert: si quidem in Sole liquefactus, mellique admixtus fuerit.* Neque vero quemadmodum liquefieri oleo possit adeps, conjicere in promptu est. *Sect. 24.*

XV. *Ranas etiam quindecim conjectas in fictile novum &c.*] Ita libri omnes editi. At MSS. Reg. 2. Chiffl. ceterique, XVI. præter Colb. 3. in quo *quindecim* sine ullis notarum compendiis. Quin & ipse Plinius inferius sect. 47. *Eadem mensura*, inquit, *alii ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus:* hoc nimirum loco, quem habemus præ manibus. Quin & ibi non *quindecim*, sed *duodecim* præfert Reg. 2. ut diximus suo loco. Quare non ranarum numerum signari ab eo hoc posteriore loco, sed parandarum modum existimamus. *Ibid.*

XVI. *Et cybia vetera eluta in novo vase, dein trita, prosunt doloribus.*] Habent ita sane libri omnes & manu exarati, & typis excusi: nihilominus subesse mendum haud temere suspicamur: nam quid intersit novo an vetere vase eluantur, non admodum liquet: utro coquantur, plurimum interest. Quare *elixa* malim, quam *Sect. 26.*

eluta ſcribi, ſi ulla exemplaria ſuffragantur. Adſtipulatur certe quidem conjecturæ huic noſtræ Marcellus Empir. qui a Plinio videtur hauſiſſe, quæ tradit, cap. 13. pag. 97. *Cybium optimum*, inquit, *ac vetuſtiſſimum olla inditur atque argilla circumlinitur, & furno ardenti objicitur, ut ad cinerem cybium excoquatur: tunc adjecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſupra dicti favilla conteritur: hoc dentifricium ita bonum eſt*, &c. Galenus quoque libro quinto extremo κατὰ τόπους, pag. 486. Τινὲς δὲ ταρίχους καύσαντες ἐν χύτρᾳ προσβάλλουσι τῷ φαρμάκῳ, ἢ κύβιον· κατ' ἰδίαν γὰρ ἐάν τις χρήσηται τῇ σποδιᾷ, οὐκ ἀλγήσει. *Quidam ſalſamenta in olla exuſta ad medicamentum addunt, aut etiam cybium: ſi quis enim eorum cinere per ſe utatur, dentis dolorem non percipiet.*

Sect. 27. X V I I. *Mire lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino.*] Sic libri profecto omnes: num *glutino* tamen, quam *lupino* legi præſtabilius fuerit, peritiores viderint. Nam idem ad lichenas medicamentum ſcribitur lib. 28. ſect. 50. non lupino admixto, ſed glutino. *Lichenas oris*, inquit, *præſtantiſſime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum ſulphure vivo* &c.

Sect. 28. X V I I I. *Mænarum muria, & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas.*] Locum hunc ſanavimus ductu codicum Reg. 1. 2. Colb. 3. & Chiffl. adverſantibus licet typis, qui *murænarum* exhibent. Ut ad ſtrumas modo, ſic etiam ad anginas paulo poſt, hac ſect. mænarum cinis adſciſcitur. In Indice hujus loci *mæna*, non *muræna*, libri omnes M S S. præferunt.

Ibid. X I X. *Et ſauri piſcis marini jocineribus.*] In libris hactenus vulgatis, *& ſcari.* At in M S S. Reg. 1. 2. Colb. 3. *ſauri piſcis:* & in Indice hujus loci ex omnibus M S S. *ſaurus.* Æliano lib. 12. hiſtor. cap. 25. Σαῦρος lacertus, inter piſces Rubri maris cenſetur. Meminere præterea Ariſtoteles & Athenæus. Plinius infra ſect. 53. *Sunt lacertorum genera*, &c.

Sect. 31. X X. *Degenerant in duas ſpecies: in mitulos, qui ſalem viruſque reſipiunt: myiſcas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne dulciores.*] Geminus in hunc locum error irrepſit, meo quidem judicio: quanquam de priore ampliandum cenſeo. Poſterior extra controverſiam omnem eſt: nam quod typi præferunt, *carne duriores*, manuſcripti codices, Reg. 2. aliique diſſentiunt, qui *dulciores* exhibent: neque ii modo, ſed & Athenæus ipſe, cujus verba mox afferemus. Verum paulo ante, cum eadem conditiva exemplaria miro conſenſu *ſalem* retineant, *ſcillam* reſcribere mihi religio fuit, etſi ita ſcripſiſſe intelligo Athenæum, geminum illud myacum genus totidem ferme verbis alioqui explanantem, lib. 3. pag. 87. ut non ſit ovum ovo ſimilius, quam ſunt iſta inter ſe quæ uterque prodit. Τῶν δὲ μυῶν, inquit, ... οὐρητικώτεροι μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. Εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς. οἱ δὲ ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι, καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε τὸ μέγεθος, &c. *Muſculi autem ..... ad urinam provocandam commodiores, & ad ſolvendam alvum: ſed ex his quoſdam mordaci & ingrato ſapore ſcillam reſipere, vitioſum ſuccum procreare, guſtui diſplicere: His autem minores, & foris hirtos, urinam magis ciere, & ſuccum meliorem ſuppeditare, quam quibus ſcillæ guſtus eſt, ſed minus alere, tum quia magnitudine aliis pares non ſunt*, &c. Suboluit ante nos error iſte Geſnero.

Ibid. X X I. *Ileos & inflationes caſtorea cum dauci ſemine & petroſelini .... tormina vero, cum anetho ex vino mixto.*] Scilicet, ut contra inflationes petroſelini ſemen, ſic contra tormina anethum, haud multum abſimile, caſtoreis admiſcetur. Sic nos huic loco curationem adhibuimus ductu codicum Reg. 2. & Chiffl. præſertim ita poſtulante orationis ſerie. Typi ad hunc diem omnes, *cum aceto vino mixto* exhibent.

Sect. 32. X X I I. *Lieni medetur ſolea .... item torpedo: item rhombus vivus, &c.*] Ita Reg. 2. In Indice hujus loci, ex M S S. omnibus, *Solea piſcis. Rhombus.* In Reg. 1. & Colb. 3. hoc loco, *item robur.* Et *ſtrombus* tamen ex ſuo exemplari reponere pro *rhombus* nititur Pintianus. Fruſtra eſt. Nam Marcellus Empiric. hunc

locum

locum tranſcribens, cap. 23. pag. 165. *Solea piſcis*, inquit, *ſpleni imponitur, vel torpedo, vel rhombus: ſed impoſitus rurſum vivus in mare mittatur, mire prodeſt.* Quin & in abſurda Plinii Valeriani lectione, quæcumque ea eſt, veſtigia haud obſcura exſtant, ex quibus erui ſincera poſſit: Sic enim ille, lib. 2. cap. 18. *Splenis dolori ſolea piſcis contra ligatur: Torpedorum & buſcum, ſi vividum ſuperligatur* &c. Trajectæ ſunt nempe litteræ, in hunc modum reſtituendæ, *Torpedo & rhombus* &c.

X X I I I. *Lapis qui invenitur in ſcorpionis marini cauda.*] Mallet *in capite* legi Rondeletius, lib. 6. cap. 19. Reclamant omnia exemplaria. Reclamat exemplaribus omnibus, quæ ſuperſunt, vetuſtior Plinius Valer. lib. 2. cap 39. *Veſicæ & calculo purgando: Lapillus*, inquit, *qui invenitur in ſcorpionis marini cauda utiliter potatur.* Et lucuſentior auctor Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. *Lapillus, qui invenitur in ſcorpionis marini cauda, tritus utiliter bibitur cum vino a ſtrangurioſo.*

X X I V. *Aduſta ſanantur cancri marini vel fluviatilis cinere..... Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum ranarum fluviatilium cinere.*] Hactenus legebatur, *cum cancrorum fluviatilium cinere.* Inepte: quorſum enim prodeſſe dicatur cancri fluviatilis cinis, cum cancrorum fluviatilium cinere? Auctor emendandi exſtitit Plinius Valer. qui utriuſque remedii meminit, lib. 3. cap. 36. *Eis vero*, inquit, *quæ fervendi aqua combuſta ſunt, ranarum cinis inſperſus adeo prodeſt, ut etiam pilos reddat.* Et paulo poſt: *Cancrorum marinorum vel fluviatilium cinis ex oleo prodeſt ambuſtis.* De cancris idem prodidit & Theodorus Priſcianus, lib. 1. cap. 17. *De uſtione calida, vel ignis.* Sect. 40.

X X V. *Prodeſt & fibrinarum pellium cinis.*] Nempe ad ambuſta ſananda. Sic totidem plane ſyllabis apicibuſque litterarum Reg. 2. codex, & is quem Pintianus laudat. Typi hactenus præferunt, *Prodeſt & febri ranarum fellis cinis*, quo nihil dici abſurdius poteſt: neque enim hic febri locus, cui ſanandæ medicamenta omnia jam exhauſta ſunt ſect. 38. Adſtipulatur & Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. cujus lemma eſt, *Ambuſtis ſanandis: Efficax eſt*, inquit, *fibrinarum pellium cinis.* Quod vel ex hoc ipſo Plinii loco, vel ex iiſdem fontibus, unde noſter, hauſit. Fibrinarum pellium cinerem & ad ſanguinis e nare profluvium Plinius commendat ſect. 42. Ibid.

X X V I. *Tetanicos coagulum vituli adjuvat &c.*] Ita reſtituimus ductu codicum Reg. 2. & Chiffl. cum typi perperam edant, *Lethargicos.* At nunc de nervorum vitiis agitur, quorum non poſtremum tetanus eſt, de quo lib. 23 ſect. 24. De lethargo dictum eſt paulo ante ſect. 38. neque iis potu vituli marini coagulum, ſed olfactu prodeſt, ut ibi Plinius adnotavit. Sect. 41.

X X V I I. *Et alex purgat hulcera in linteolis concerptis.*] In libris hactenus vulgatis, *Et ſalpe expurgat hulcera*: atque ea voce *ſalpe* obſtetricem eam ſignari Rondeletius arbitratur, lib. 5. cap. 23. de qua nos egimus in Auctorum indice: de piſce ejus nominis accipiunt alii, quod ſane multo veri ſimilius erat, cum ſequatur, *Item echinorum teſtæ cinis.* Nos vero ſic litem dirimimus, ut omnes cadere cauſa ſtatuamus. Neque enim hic ſalpe, ſed alex locum habet, de qua dictum eſt abunde, lib. 31. ſect. 44. In Reg. 2. cod. *Et halpex purgat*: unde litterula una extrita *halex* ſupereſt, quo pacto hanc vocem vetuſti alii codices repræſentant. Alecem Plinius, quæ ſalſamenti præſtantiſſimi, ſive gari, eſt imperfecta fæx, ad hulcera ſic modo commendat, ut proxime antea ſalſamenta ipſa iis immitti præcipit: nec multo poſt ſect. ſeq. alecem iterum defervefactam adhibet ad alios morbos. Sed, quod conjecturam noſtram eregie conſtabilit, Plinius Valerianus, hunc locum ſumma fide tranſcribens, lib. 3. cap. 22. *Alece*, inquit, *linteolis concerptis impoſito, purgantur hulcera*: ut nullus ſit jam reliquus de noſtra emendatione dubitandi locus. *Alecem in linteolis concerptis* idem Valerianus iterum adhibet, ejuſdem libri cap. 51. ad morſum canis non rabioſi. Sect. 44.

X X V I I I. *Citharus e rhomborum genere peſſimus: chalcis, &c.*] Libri hactenus Sect. 51.

editi ſic legunt, *cytharus*, *chrombrorum genera*, *cyprinus*, *chalcis*. Chrombri qui ſint nemo novit, nec cyprinum aut chrombros ulli MSS. habent. Sic enim Reg. 2. & Chiffl. *citharus rhomborum genera peſſimus chalcis* &c. Unde perſpicuum fit nihil eſſe noſtra emendatione certius: præſertim atteſtante Galeno, lib. 3. de aliment. facult. cap. 30. pag. 394. ſimillimum eſſe ſcombro citharum: Ariſtotele, apud Athen. lib. 7. pag. 305. alga veſci: iis qui Romæ guſtarunt, inſuavi carne: unde Pherecrates apud eundem Athen. pag. 306. Ὦ ἀγαθοί, ἔνεστιν ἐν κιθάρῳ τι κακόν. Et Xenocrates, lib. de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58. *Citharus & rhombus lati ſunt: rhombuſque ſolidus eſt .... At citharus mali ſucci eſt, & ſtomacho non idoneus*, &c.

Ibid. XXIX. *Cybium, ita vocatur conciſa pelamis.*] Salmaſius in Solin. pag. 1317. facinus indignum exclamat, obtrudi a Plinio cybium inter piſcium nomina, cum piſcis pars quædam, ſalſamentumque ſit. Scribat igitur dicam non Plinio modo, ſed & Varroni, lib. 4. de ling. Lat. pag. 21. ita ſcribenti: *Aquatilium vocabula animalium, partim ſunt vernacula, partim peregrina. Foris, murana, quod μύραινα, cybium, thynnus, cujus item partes Græcis vocabulis omnes, ut melandrya, uræon.* Feſto quoque: Κύβιον *genus piſcis, quia piſcantes id genus piſcium velut aleam ludant.* Et in Græcis Oppiano, lib. verſ. 183. inter piſces qui longe degunt a litore, cybia annumeranti cum orcynis, hoc eſt, pelamides minimas cum maximis:

Ὀρκύνων γενεή, καὶ πηλαμίδες, ἠδὲ κυβεῖαι.

Certe cum μελάνδρυς & ſalſamenti e thynno Græcis, & thynni ſimul genus dicatur, ut Pamphilus refert, libro De nominibus, apud Athen. lib. 3. pag. 121. Μελάνδρυς δ' ἐστὶ τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστιν, ὡς Πάμφιλος ἐν τῷ Περὶ ὀνομάτων παρίστησι· καὶ ἐστὶ τὰ τεμάχη αὐτοῦ λιπαρώτατα. Quidni & minoris thynni nomen cybium fuerit, & ex ipſo ſalſamentum? Certe quæ Plinius hoc loco habet, ea totidem plane verbis apud Oribaſium leguntur, lib. 2. cap. 58. fol. 29. ex Xenocratis libello, de alimento ex aquatilibus. *Pelamis exigua*, inquit, *naſcitur in Mæotide .... Cybium, hoc eſt, conciſa pelamis, quæ poſt quadraginta dies a Ponto in Mæotin revertitur, ori grata, & boni alimenti.*

Ibid. XXX. *Thynnus, thranis, quem alii xiphiam vocant.*] Libri omnes vulgati, ex interpolatione Hermolai Barbari, ſic habent, *Tomus Thurianus, quem alii* &c. Editi ante ipſum, in primis Venetiis 1472. & Parmæ, an. 1476. *Thynnus thranus.* Codex item Colb. 3. ſimiliter. At Reg. 2. *thynnis thranis*: quod viſum eſt anteponendum: adſtipulante in primis Xenocrate, in libello de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſium, lib. 2. cap. 58. pag. 29. *Thranis*, inquit, *aut xiphias cetaceus eſt piſcis, & in fruſta ſecatur*, &c. Ab Heſychio θρανεύς idem & ξιφίας vocatur. E xiphia piſce fruſta demi, quæ Thuriani obſonii nomen haberent, auctor eſt Athenæus, lib. 6. pag. 274. ſed eſt ab eo, ut quidem videtur, diſpar pulpamentum: aut is xiphias, de quo nunc agitur, e minore genere: ut cordyla pelamis puſilla: nam xiphias grandior iterum ſeorſim appellatur, ceu diverſus ab iſto, ut thynnus a pelamide, cybio, orcyno, cordyla, & apolecto.

INDEX EMENDATIONUM TOMI QUARTI.

Partim ex MSS. codicum fide, quos priore tomo appellavimus: partim ex veterum Auctorum collatione, qui sunt in eodem argumento versati, partim ex certissimis conjecturis, ut suis ostendimus locis.

LIBRO VICESIMO.

AQUAM Sole.	AQUAS Sole, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Ab hortensibus.	Ab hortensiis, *ex mss.*	
Elaterium tempestivum est.	Elaterio tempestivus est, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Protinus ab exitu.	Protinus ab enixu, *ex mss.*	
Mox Cyrenis, alii in Arcadia.	Mox in Arcadia, Cyrenis alii, *ex mß.*	
Nucis juglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa.	Nucis juglandis. Semen autem esse ad speciem scorpionis cauda replexa, *ex mß.*	
Et hydropises.	Et hydropicis.	
Sparsa mures de ejus medicina non attingunt.	Sparsa mures non attingunt, *ex mß.*	*Sect.* 4.
Cum articulorum morbis.	Cum articuli morbis, *ex mss.*	
Solo siccato.	Sole siccato, *ex mß.*	
Eadem contra vomitiones.	Eadem contrabit vomitiones.	*Sect.* 6.
Spea Græci.	Sepa Græci.	
Somphos.	Spongos.	*Sect.* 7.
Omnium vitiis.	Omnibus vitiis, *ex mss.*	*Sect.* 8
Sic tussienti infunditur obolis quatuor.	Sic tutissimo infunduntur oboli quatuor.	
Item frigus pellit e pedibus aqua decoctum. Et jus fervens.	Item frigus pellit e pedibus. Aqua decocti ejus fervens, *ex mß.* &c.	*Sect.* 9.
Costa quoque.	Tosta quoque.	
Mixta urina pari mensura. Ervi, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.	Mixta farina, pari mensura, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.	*Sect.* 10.
Laudatissimum.	Laudatissimus, *ex mß.*	*Sect.* 12.
Cetero bilem detrahunt. Præterea cortices in vino. Præterea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant. Et sativi vero decocti &c.	Cetero æstivo usus in Italia, & armoraciam vocant. *Sect.* XIII Et sativi vero, præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti &c.	

Sect. 13.	Cetero & ſcorpionibus.	Ceraſtis & ſcorpionibus.
	At purulenta.	Ac purulenta, *ex mſſ.*
	In luto illitos malunt.	In luto malunt, *ex mſſ.*
	Cum vino enterocelis proſunt.	Cum vino. Enterocelis proſunt.
Sect. 15.	Quod paſtinacam erraticam vocant.	Quod paſtinacam vocant, *ex mſſ.*
	Conceptus adjuvare.	Conceptus adjuvari, *ex mſſ.*
Sect. 17.	Faſtidium abſterget. Ex aceto... vel ex garo urinam ciet.	Faſtidium abſterget, ex aceto... vel ex garo. Urinam ciet.
Sect. 18.	Vulgaris notitiæ.	Vulgatæ notitiæ, *ex mſſ.*
	Semen ejus eſſe.	Semen eſſe, *ex mſſ.*
	Illinitur.	Illinuntur, *ex mſſ.*
Sect. 20.	Sic & tritæ ſanant.	Sic & attrita ſanant.
	Et omnia hulcera.	Et omnia vulnera, *ex mſſ.*
	Ipſaſque multipedæ.	Sepiſque multipedæ, *ex mſſ.*
	Utilia eſſe.	Utiles eſſe, *ex mſſ.*
Sect. 21.	Puſtulas.	Puſulas. *Sic ubique mſſ.*
Sect. 22.	Vel ſi purulenta.	Vel ſi pura, *ex mſſ.*
Sect. 23.	Aliqui crudum id dedere.	Aliqui crudum id tritum dedere, *ex mſſ.*
	Et prurigines.	Et porrigines.
	Vel purulenta.	Vel pura, *ex mſſ.*
Sect. 25.	Græci eſopon.	Græci caſapon.
	Quarto infectores lanarum utuntur: quod glaſtum vocant, ſimile erat.... niſi quod plura habet.	Quarto infectores lanarum utuntur: ſimile erat..... niſi plura haberet, *ex mſſ.*
Sect. 26.	Arcet nubeculas.	Argema, nubeculas, *ex mſſ.*
	Et folia toſta thyrſique.	Et folia thyrſique, *ex mſſ.*
	Ructuſque lenes faciunt, concoctiones adjuvant. Cruditatem ipſæ nequaquam faciunt. Nec ulla.	Ructuſque lenes faciunt. Nec ulla, *ex mſſ.*
	Sicut ſummo ſativa.	Sicut ſomno æſtiva, *ex mſſ.*
Sect. 27.	Validius cocto.	Validius cocta, *ex mſſ.*
Sect. 28.	Undecim ſæpe caulium.	Undecim ſæpe, caule lilii.
	Guttantia adſtringunt.	Guſtantium os adſtringunt.
Sect. 29.	Idem cum vino...... ambugiam.	Idemque cum vino..... ambulam.
Sect. 32.	Utraque tamen ſtomacho.	Utraque amara, ſtomacho, *ex mſſ.*
	Item quibus .... fluit.	Item quibus .... fluat, *ex mſſ.*
	Antilegomena.	Anthologoumena.
Sect. 33.	Selinada.	Selinoïdea, *ex mſſ.*
	Dein levem.	Dein lævem.
	Fiſtulas eluxatas, & tumores.	Fiſtulas, & luxata, & humores.
Sect. 34.	Item ſpleneticis.	Item ſpenicis, *ex mſſ. ubique.*
Sect. 36.	Folia habet bina.	Folia habet una.
	Fungorumque venena.	Fungos, *ex mſſ.*
Sect. 39.	Tinctæ animæ.	Exſtinctæ animæ, *ex mſſ.*
	Ne hydropici ſitim ſentiant.	Ne hydropici ſitiant, *ex mſſ.*
	Ex eo cocta.	Ex oleo cocta, *ex mſſ.*
Sect. 42.	Aſparagi, ut traditur.	Aſparagi traduntur, *ex mſſ.*
	Præterquam quod veſicam.	Præterquam veſicam, *ex mſſ.*
	Trito cum oleo.	Trito ex oleo, *ex mſſ.*
Sect. 43.	Aliqui corrudam, aliqui Libycum...... orminium.	Aliqui Libycum,..... hormenum, *ex mſſ.*
	Ternis utrumque obolis.	Ternis utriuſque obolis, *ex mſſ.*
Sect. 44.	Apio gratia vulgo eſt.	Apio gratia in vulgo eſt, *ex mſſ.*
	Ac ſecundos partus.	Ac ſecundas partûs.

Torminibus, interaneis.	Torminibus, & interaneis, *ex mss.*	*Sect.* 46.
A proximo.	Ex proximo, *ex mss.*	*Sect.* 48.
Contra bestiarum morsus radix in vino est.	Contraque bestiarum morsus e vino radice, *ex mss.*	
Valent & contra scorpionum ictus, & araneorum.	Valent & contra scorpionum & contra araneorum, *ex mss.*	*Sect.* 51.
Falso.	Falsum, *ex mss.*	
Oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio sativæ atque silvestris propter visum. Ut aïunt, multi succo ejus.	Oculorum causa, cum pane vel nasturtio: capræ quoque silvestres propter visum, ut aïunt. Multi succo ejus.	
Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores.	Epiphoras cum polenta imposita lenit. Item capitis dolores, *ex mss.*	
Cum ficu.	Cum fico, *ex mss.*	
Custodito, ut diximus, modo. E silvestri vero contra tarditatem & sonitum.	Custodito, ut diximus, modo in silvestri. Contra tarditatem vero sonitumque, *ex mss.*	
Ut in homine temperato.	Ut in homine temperata, *ex mss.*	
Adversusque omnia..... fugat scorpiones.	Adversus omnia.... fugat etiam scorpiones, *ex mss.*	*Sect.* 52.
Sed partus necat..... cholericis.	Sed partus necat. Ruptis, convulsis, sed parcius..... choleris, *ex mss.*	
Densari.	Denseri, *ex mss.*	
Syriation..... vulvæ curavit. Ille & jocinorum vitia.	Syriation... vulvæ curavit illa. Jocinorum vitia, *ex mss.*	*Sect.* 53.
E pulegio corona vertigini.	E pulegio corona Varroni.	*Sect.* 54.
Litteras mutantes.	Littera mutata, *ex mss.*	*Sect.* 55.
In tussi ex perfrictione.	Tussi in perfrictione, *ex mss.*	
Quos acriore vi urina mordeat.	Quos acrior urina mordeat, *ex mss.*	*Sect.* 57.
Panibus..... subditur.	Panis..... subjicitur, *ex mss.*	*Sect.* 58.
Spleneticis.	Splenicis, *ex mss. ubique.*	*Sect.* 59.
Dant & ad tineas.	Dant & ad tænias, *ex mss.*	
Stomacho inutile est.	Stomacho utile est.	*Sect.* 60.
In hunc usum panacem vocant.	In hoc usu panaceam vocant, *ex mss.*	*Sect.* 61.
Cunilæ æmulatur.	Cunilam æmulatur, *ex mss.*	*Sect.* 67.
Et cruditates.	Et contra cruditates, *ex mss.*	
Smyrnæum. Deinde heracleoticum.	Smyrnæum, odorius. Heracleoticum.	*Sect.* 69.
Compescere dolorem.	Convertere dolorem.	*Sect.* 70.
Lac mulierum.	Lacte mulierum.	*Sect.* 71.
Linteolo alligatis.	Linteolo deligatis, *ex mss.*	
E vino radicem.... imponit Iollas. Ipsum cum croco.	Evenor radicem .... imponit. Iollas ipsum cum croco.	*Sect.* 73.
Prodest ejus & capitis.	Prodest & capitis. *ex mss.*	
E vino radicem ad renes.	Evenor radicem ad renes.	
Illinunt vel recens.	Illinivit recens, *ex mss.*	
Strangulationes vulvæ.	Strangulatus vulvæ.	
Papaveris sativi diximus genera.... sed sativi albi calyx.	Papaveris sativi tria diximus genera.... E sativis albi calyx, *ex mss.*	*Sect.* 76.
Sapor gignitur.	Sopor gignitur.	
Hora diei sereni.	Hora sereni diei, *ex mss.*	
Per somnum.	Per somnos.	
Licinii Cæcinnæ.	P. Licinii Cæcinæ.	
Sativum omne magis rotundat capita. At silvestri longum ac pusillum....	Sativum omne majus: rotunda ei capita. At silvestri longa ac pusilla....	

	valentius.	valentiora, *ex mſſ.*
	Ubi raro pluit.	Ubi raro pluat, *ex mſſ.*
	Aut exſtinctum.	Et ut exſtinctum; *ex mſſ.*
	Quia nebula innatat.	Quoniam in nubila innatat.
	Mneſicles.	Mneſides.
Sect. 79.	Speciem paſſerum repræſentantibus.	Speciem paſſerum præbentibus, *ex mſſ.*
Sect. 80.	Folio lævi.	Folio lini.
Sect. 81.	Eſt & portulaca, quam peplion.	Eſt & porcilaca, quam peplin.
	Si procident, prodeſt.	Si procidant oculi, *ex mſſ.*
	Et lini ſemine, pari menſura.	Et lini ſemine, & melle, pari menſura, *ex mſſ.*
	Cum melle & Cimolia creta.	Cum melle, aut Cimolia creta, *ex mſſ.*
	Et ita liberatum.	Ita liberatum, *ex mſſ.*
Sect. 82.	Rem, ſi vera eſt.	Rem miram, ſi vera eſt, *ex mſſ.*
Sect. 83.	Atriplex & ſilveſtre eſt, accuſatum a Pythagora &c.	Atriplex & ſilveſtre & ſativum eſt. Pythagoras &c. *ex mſſ.*
	Coqueretur.	Concoqueretur, *ex mſſ.*
	Ad ſupra dicta.	Ad ſupra ſcripta, *ex mſſ.*
Sect. 84.	Ariſtalthæa.	Pliſtolycia.
	Efficacior vis.	Efficax vis, *ex mſſ.*
	Venena reſtringunt.	Venena reſtinguunt, *ex mſſ.*
	Punge.	Pungunt, *ex mſſ.*
	Quin & ſemen tritum adalligant.	Quin & ſemen adalligant, *ex mſſ.*
	Item tres radices.	Itemque tres radices, *ex mſſ.*
Sect. 85.	Sativo proximum.	Sapore proximum, *ex mſſ.*
	Sativo item ſimilius.	Sativo idem ſimilius, *ex mſſ.*
	Et jure exiguo.	Et thure exiguo, *ex mſſ.*
Sect. 86.	Radice meliceridas.	Radice lichenas.
	Poto vino & lienes, cœliacos.	Pota vino & lienes, illita cœliacos, *ex mſſ.*
	Potum ex vino.	Potæ ex vino, *ex mſſ.*
Sect. 87.	Ternis partibus comitiali morbo. Et vulvarum.	Ternis partibus. Comitiali morbo, & vulvarum.
	In quacumque corporis.	In quacumque parte corporis, *ex mſſ.*
	Vehementior urigo.	Vehementior uſtio.
	Saluberrimo genere medicinæ.	Saluberrimæ genere medicinæ.
	Ex aceto.	In aceto, *ex mſſ.*
Sect. 89.	Cum addito.	Tum addito, *ex mſſ.*
	Exſcreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet.	Exſcreationes pectoris purgat cum iride & melle. Urinam ciet.
	Dicitur ſuccus claritatem.	Dicitur ſuccus & claritatem, *ex mſſ.*
Sect. 90.	Ad palmi altitudinem.	Ad palmæ altitudinem.
	In vino.	Ex vino, *ex mſſ.*
Sect. 91.	Epiphoras. Alii.	Epiphoras, ut Philinus tradit. Alii, *ex mſſ.*
Sect. 92.	In oleo, & melle.	In oleo, aut melle, *ex mſſ.*
Sect. 95.	Etiam e radicibus.	Etiam & e radicibus, *ex mſſ.*
Sect. 96.	Petridius... Miction.	Petrichus... Micton.
Sect. 97.	Nigriore folio & aſperiore.	Nigrior foliis, & aſperior, *ex mſſ.*
Sect. 98.	Et viridi ferula ramuſculus, utilis eſt ad omnia ea vitia.	E viridi medulla vulvis utilis, & ad omnia ea vitia.
Sect. 99	Manducatus carduus.	Maſtiche cardui.
Sect. 100.	Ab hortenſibus.	Ab hortenſiis, *ex mſſ.*
	Et milii... anethi & feniculi ſeminis, & aniſi, & ammii.	Et mei... aneſi & feniculi ſeminis, & ammii.

LIBRO VICESIMO PRIMO.

Felicitatis tam varie ludenti.	Felicitatis tam variæ ludenti, *ex mſſ.*	*Sect.* 1.
Mixturarum varietati.	Mixturarumque varietati, *ex mſſ.*	
Strophia appellantes.	Stroppos appellantes.	*Sect.* 2.
Mixtura verſicolori. Florumque invicem.	Mixtura verſicolori florum, quæ invicem, *ex mſſ.*	*Sect.* 3.
Stephanoplocos.	Stephaneplocos.	
Virtutis ergo arguitur.	Virtutis ergo, duitor ei.	
Et hinc ſeveritas.	Et hic ſeveritas, *ex mſſ.*	*Sect.* 5.
Sutiles aliorum ſacris.	Sutiles Saliorum ſacris, *ex mſſ.*	*Sect.* 6.
Mneſtheus.	Mneſitheus.	*Sect.* 8.
Naïnque apparatu.	Namque in apparatu, *ex mſſ.*	*Sect.* 9.
Chare Antoni.	Marce Antoni, *ex mſſ.*	
Illico exſpirante.	Illico exſpirantem, *ex mſſ.*	
Extra ſupra dictos.	Supra dictos.	
Faſtigiato .... inungendis.	Faſtigato .... perungendis, *ex mſſ.*	*Sect.* 10.
Cujus ſit .... excedentis.	Cui ſit .... excedenti, *ex mſſ.*	
Utiliſſimam vero.	Viliſſimam vero.	
Nec odore, nec ſpecie probabilem, & quæ Græca.	Nec odore, nec ſpecie probabilis eſt quæ Græca.	
Violæ magnitudine.	Violæque magnitudine, *ex mſſ.*	
Præterea locis omnis.	Præterea omnis, *ex mſſ.*	
Præcox Campana.	Præcox Campana eſt, *ex mſſ.*	
Foliis foris ſtriatis, ... ſe ſe laxantibus.	Foris ſtriati .... ſe ſe laxantis, *ex mſſ.*	*Sect.* 11.
Mirumque ita tingi.	Mirumque tingi, *ex mſſ.*	*Sect.* 13.
Earum plura genera.	Earumque plura genera, *ex mſſ.*	*Sect.* 14.
Appellata ïa, ut ab his.... ſed ſativis.	Appellatæ ïa, & ab his .... E ſativis, *ex mſſ.*	
Gravis caltha.	Gravis calthæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 15.
Nec hæc ſunt tantum, ſed eorum quoque.	Hæc ſunt tantum. Sed eorum quoque.	*Sect.* 16.
In coronis non addatur.	In coronas non addatur, *ex mſſ.*	
Sed multo levius degenerans. Sed nec ubique fecundum.	Sed multo lenius, degenerans ubique, nec fecundum, *ex mſſ.*	*Sect.* 17.
Cum ſit medio candidum.	Cum ſit mediocre.	
Et brevibus capillis.	Et brevis capilli, *ex mſſ.*	
Cum virent ..... Hortenſium.	Cum virent .... Hortenſiorum, *ex mſſ.*	*Sect.* 18.
A ſimilitudine, quæ & melior: rhizotomos.	A ſimilitudine: & quæ melior, rhizotomos, *ex mſſ.*	*Sect.* 19.
Atque ſeptentrionale.	Atque e ſeptentrionalibus, *ex mſſ.*	
Saliunca folioſa quidem eſt, ſed brevis, & quæ necti non poſſit.	Saliunca folio quidem ſubbrevi, & quod necti non poſſit, *ex mſſ.*	*Sect.* 20.
Unum in cocco, qui in roſis micat. Gratius nihil traditur aſpectu .... qui in viola .... vegetiſſime.	Rubentem in cocco, qui a roſis migrante gratia idem trahitur ſuſpectu, ... qui a viola .... vegetiſſimus.	*Sect.* 22.
Mirumque.	Mireque, *ex mſſ.*	*Sect.* 23.
Spireon, trigonon.	Spiræa, origanon.	*Sect.* 29.
Coronas ex hac.	Coronas ex ea, *ex mſſ.*	
Femina acrior.	Femina acutior.	*Sect.* 32.
Abrotonum .... floret æſtate, Flos.	Abrotonum .... floret. Eſt autem flos.	*Sect.* 34.
Ritu vitis.	Rutæ vice.	
Vivacius prædictis.	Vivacius ſupradictis, *ex mſſ.*	*Sect.* 35.

	In summo terræ.	In summa terra, *ex mss.*
Sect. 36.	Coloris ignei, foliis spinæ.	Coloris hysgini, folio spinæ.
	Nyctilopa.	Nyctalopa.
Sect. 37.	Odoratior & candida.	Odoratior candida, *ex mss.*
Sect. 38.	Quæ appellatur purpurea.	Quæ ïon appellatur, & purpurea.
	Codiaminon.	Cyclaminum.
	Melanion.	Melianthum.
Sect. 40.	Purgata.	Perpurgata, *ex mss.*
Sect. 42.	Nam flore . . . . alvo concita.	Flore . . . . alvo cita, *ex mss.*
Sect. 44.	Sternutamenta.	Sternumenta, *ex mss.*
Sect. 45.	In eodem Ponto.	In eodem Ponti situ, *ex mss.*
	Parum enim erat.	Parum erat, *ex mss.*
	Non enim ipsi melli, sed apibus jam.	Non enim & ipsis jam apibus, *ex mss.*
Sect. 47.	Alvearia . . . . alveos . . . . magnus sit alveus.	Alvos . . . alvos magna . . . sit alvus, *ubique sic mss.*
	Papilionum major pestis.	Papilio pestis major, *ex mss.*
	Tollitur vero.	Tollitur vere.
Sect. 48.	Conveniet.	Conveniat, *ex mss.*
	Alveorum . . . . aut medios.	Alvorum . . . . aut medias, *ex mss.*
Sect. 49.	Sub dio.	Sub divo, *ex mss.*
	Siccantes, ne liquefaciant.	Sol siccat: & ne liquefaciat, *ex mss.*
	Ad reddendas similitudines.	Ad edendas similitudines, *ex mss.*
Sect. 50.	Tanum . . . . hortensianam.	Tamnum . . . . hortensiam, *ex mss.*
Sect. 52.	Acinos, quam epipetron.	Acinos, epipetron, *ex mss.*
Sect. 54.	Glycyrrhizon.	Glycyrrhizo, *ex mss.*
	Ut phleos.	Ut pheos.
	Tributa proprietas.	Tribulo proprietas.
	Quam feminam vocant, mitior.	Quam & feminam vocant: mitiorque, *ex mss.*
	Simul cocta. Quæ innoxia, morsu carens.	Simulque cocta innoxia est. Morsu carens, *ex mss.*
Sect. 56.	Carduus & folio & caule spinosas lanugines habet.	Carduus & folia & caules spinosæ lanuginis habet, *ex mss.*
	Neque in omnibus terris est, radice foliosa.	Neque in omnibus terris: est a radice foliosa, *ex mss.*
Sect. 57.	Et ipsa, cujus in terra.	Et ipse: in terra, *ex mss.*
Sect. 58.	Foliatum.	Foliata, *ex mss.*
Sect. 59.	Et crepis, & apate.	Et crepis, & lotos.
Sect. 60.	Onocichlæ.	Onochili.
	Adianto.	Adianto, polio, *ex mss.*
Sect. 61.	Ortyga vocant.	Ortygem vocant, *ex mss.*
Sect. 64.	Intra se germinat.	Intra seminat.
Sect. 65.	Et acri . . . . succo.	Et acris . . . . succi, *ex mss.*
Sect. 66.	Tria tempora sationum.	Tria tempora arationum, *ex mss.*
Sect. 68.	Et semine toto.	Et semine tosto.
	Hastulam regiam. Ea est & caulis acinosi. Ejus duo.	Hastulatum regiam, caulis acinosi: ac duo, *ex mss.*
	Item pistanam.	Idem pistanam, *ex mss.*
Sect. 69.	Mariscon appellant.	Mariscon appellat, *ex mss.*
	Adversos calculosos, eo fovet.	Adversus calculos, os eo fovet, *ex mss.*
	Et non egredi domibus.	Et non egredi die omni, *ex mss.*
	Etiam fieri.	Etiam in dies fieri, *ex mss.*
Sect. 70.	Thracio.	Theræo.
	Sed cyperos.	Sed cypiros, *ex mss.*

Quæ

Quæ cyperis.	Quæ cypira.	
Præsertim remedio est.	Præsenti remedio est, *ex mß.*	
Capitisque dolores facit. At qui vocatur holoschœnos.	Capitis dolores facit, qui vocatur holoschœnos, *ex mss. & Diosc.*	*Sect.* 71.
Cum resina arida imponitur. Excalfactoria & rosa uteros adstringit.	Cum resina arida imponitur, excalfactoria. *Sect.* LXXIII. Et rosa adstringit.	*Sect.* 72.
In folia & flores, Capita foliorum, partesque candidæ.	In folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, *ex mss.*	*Sect.* 73.
Aliud capillus in capite, aliud calyx.	Aliud capillus: In capite aliud cortex: aliud calyx, *ex mss.*	
Silvestris cum adipe.	Silvestris pilulæ cum adipe, *ex mss.*	
In melle cum hyoscyamo.	Melius cum hyoscyamo, *ex mss.*	*Sect.* 74.
Coquendas.	Concoquendas, *ex mss.*	
Auribus est utilissimus : sed capitis.	Auribus utilissimum : sed & capitis, *ex mss.*	*Sect.* 75. *Sect.* 76.
Olfactuve.	Olfactuque, *ex mss.*	*Sect.* 77.
Perpensam.	Perpressam.	
Conditur cum diapasmate.	Tunditur & in diapasmata, *ex mss.*	
Strangulationes.	Strangulatus, *ex mss.*	*Sect.* 80.
Urinam .... sentiunt, ebrietati eo resistunt.	Urinas .... sentient, ebrietati resistent, *ex mss.*	*Sect.* 81.
Ex eo quoque expresso.	Fæx quoque expressi, *ex mss.*	*Sect.* 82.
Urinas magis excalfacit.	Urinas. Magis excalfacit.	
Gustatum.	Gustatu, *ex mss.*	
Sinistra manu lecta ad hos usus.	Sinistra manu ad hos usus, *ex mß.*	*Sect.* 83.
Aperitur.	Aperietur, *ex mss.*	
Dignationis gratia, gloriæque avidos.	Dignationis gloriæque avidos, *ex mss.*	*Sect.* 84.
Tractare, colere .... substernitur, vel portatur. Medici in vino decoquunt... illinuntque : vel spleneticis.	Tractari, coli .... substerni, uri, vel portari : In vino decoqui .... illinique. Splenicis, *ex mss.*	
Partusque .... expellit.	Partusque .... pellit, *ex mss.*	
Melittide.	Melittæna, *ex mss.*	*Sect.* 86.
Et araneorum.	Et similium, sicut araneorum, *ex mß.*	
Cum sale decocta. Succus feminas .... & inflationes.	Cum sale Decoctæ succus feminas .... & inflammationes, *ex mss.*	
Cum lacte, aut cum lini semine.	Cum luteo ovi*, aut lini semine.	*Sect.* 87.
Simus quoque medicus.	Simus quoque e medicis, *ex mss.*	*Sect.* 88.
Si lateralis dolor.	Si lateris dolor, *ex mss.*	*Sect.* 89.
Anhelationi.	Anhelatoribus, *ex mss.*	
Aut vesicæ dolor.	Aut si vesicæ dolor, *ex mss.*	
Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis.	Coxendicibus imponitur cum vino, & articulariis morbis, *ex mss.*	
Aquam pellit.	Aquas pellit, *ex mss.*	*Sect.* 90.
Usus est & foliis .... orthopnoïcis.	Usus & foliis .... orthopnœæ, *ex mss.*	*Sect.* 92.
Cotoneo malo concocto.	Cum cotoneo malo cocto, *ex mss.*	
Fit ex eo oleum.	Fit ex eo & oleum, *ex mss.*	*Sect.* 93.
Phenion.	Phrenion.	*Sect.* 94.
Hujusque plures.	Hujus plures, *ex mss.*	
Nomen acccepit .... latioribus foliis.	Nomen accepere .... latioribusque foliis, *ex mss.*	
Oculorum epiphoras. Magi.	Oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi, *ex mss.*	
Folia ejus trium obolorum.	Folia ejus trita trium obolorum, *ex mss.*	*Sect.* 96.

Sect. 97.	Eximie provenit. Hoc ibi pro cocco hysginum tingitur.	Maxime provenit. Hoc ibi fuco hysginum tingunt.
Sect. 100.	Ex ea sextarium.	Ex eo sextarium, *ex mss.*
	Cauliculis ejus in vino & aceto tritis.	Cauliculis ejus ex aceto tritis, *ex mss.*
	Tosta & contusa.	Cruda & contusa, *ex mss.*
Sect. 103.	Est & herba.	Sed est herba, *ex mss.*
	Anticellion vocant.	Anthyllum vocant, *ex mss.*
	Renumque doloribus.	Reniumque arenis, *ex mss.*
Sect. 104.	Leucanthen, alii tamnacum.	Leuchantes, alii amaracum.
	Muralium.... decoctæ.	Muralem.... decoctum, *ex mss.*
Sect. 105.	Strychno.... trychnon.	Trychno.... strychnon, *ex mss.*
	Demonstranda.	Demonstrando, *ex mss.*
	Spectaverant.	Insectabantur.
	Neurida.... ne cavendi quidem causa.	Neurada.... cavendi causa, *ex mss.*
	Halicacabo uni exceptionem addidere.	Halioacabo in vino: Exceptionem addidere.
	Gigni eo. Nec demonstranda.	Gigni. En demonstranda, *ex mss.*
	Commendatur & in cibis.... hortensis.	Commendatur ergo in cibis.... hortensium, *ex mss.*
Sect. 109.	Eadem sex obolos.	Eademque sex obolos, *ex mss.*
	Cyathus pendet per se drachmas x.	Cyathus pendet drachmas x. *ex mss.*

LIBRO VICESIMO SECUNDO.

Sect. 1.	Complesse poterant.	Implesse poterant, *ex mss.*
Sect. 3.	Seseque objiciendo.	Seque objiciendo, *ex mss.*
	Stans & in sicco carpit quod frugi mundos exculpat: his alioqui fugientibus instrui.	Stans & in sicco carpit, quo fruges modo: sed culpa non ablui usu: alioqui fulgentius instrui.
	Nunc propositum..... non est.	Non est nunc propositum, *ex mss.*
	Subjiciendo utiliora, luxuriam utilitate circumscribamus.	Subjiciendo tutiora, luxuriam vilitate circumscribamus.
	Interim fortius augetur auctoritas: quæ quanta debeatur.	Interim fortius agetur: auctoritasque quanta debeatur, *ex mss.*
	Ac semper & legati.	Ac semper e legatis, *ex mss.*
Sect. 6.	Exclusam ab hoc.	Exclusam ab hoste, *ex mss.*
	Manlio Cos. tribus cohortibus.	Manilio Cos. cohortibus, *ex mss.*
	Augustus adscripsit.	Augustus subscripsit, *ex mss.*
	Augustum cum M. Cicerone filio Consulem Idibus Septembribus.	Augustum M. Cicerone filio Consule Idibus Septembris, *ex mss.*
Sect. 7.	Addidere vivendi pretio.	Addidere vivendi pretia, *ex mss.*
	Aliorum hanc operæ credimus, ac nec mandato quidem nostro.... medicisque provisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur voluptatis.	Aliorum hanc operæ esse credimus, ne mandato quidem nostro.... medicisque provisum esse pro nobis. Ipsi fruimur voluptatibus, *ex mss.*
	Magna..... solatia.	Magno.... solatio, *ex mss.*
	Satis admirari.	Satis mirari, *ex mss.*
	Inde cogitavit.	Excogitavit, *ex mss.*
Sect. 8.	Et clara.... venenata.... Omnibus vero contra.	Clara.... venena.... Omnibus contra, *ex mss.*
Sect. 9.	Opisthotonicis, spasmis.	Opisthotonicis spasmis.
Sect. X.I.	Longa ceu viti, coloris buxei. Meliorque nigra, quæque lenta &c.	Longa, ceu vitium: coloris buxei melior, quam nigra: quæque lenta &c. *ex mss.*

Usus . . . decocta.	Usus . . . decoctæ, *ex mss.*	
Est altera hippope.	Est altera hippophyes, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Ad gerenda præsidia.	Ad generanda præsidia, *ex mss.*	
Ut aliis prosit atque aliis horis.	Ut aliis prosit aliud horis, *ex mss.*	
Succus quoque.	Succo quoque, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Radice alligata.	Radicem alligatam, *ex mss.*	*Sect.* 16.
Et dicatur quæ, & cui . . . liberari.	Dicaturque cui . . . liberare, *ex mss.*	
Scorpius herba.	Scorpio herba, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Dolorem sedat.	Dolores sedat, *ex mss.*	*Sect.* 18.
Eademque ruptis.	Eadem ruptis, *ex mß.*	
Sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. Panos succus ejus cum psimmythio, ignes sacros, tumores, collectionesque, & guttura.	Sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. Panos succus cum psimmythio, & guttura, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Pota. Et contra . . . . Vernula.	Potu. Sed contra . . . Verna, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Canes, suesque . . . . juvencas.	Et canes, suesque, ... juvencos, *ex mss.*	*Sect.* 21.
Enchusa.	Echis, *ex mss.*	*Sect.* 24.
Radix oleum non fundit, sed rubentem succum.	Radix in oleo non fundit rubentem succum.	
Febribus alligari.	Febribus adalligari, *ex mss.*	
Et contra scorpiones.	Sed contra scorpiones, *ex mss.*	*Sect.* 29.
Aliud trichomanes.	Aliqui trichomanes.	*Sect.* 30.
Ne pereant.	Ne perurant, *ex mss.*	
Decoctis magis medici utuntur.	Magis decoctis utuntur, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Et quarta die solvatur.	Quartoque die solvatur, *ex mss.*	
Et psoras, radice.	Psoras, lepras, radice, *ex mss.*	
Semen ejus.	Semine ejus, *ex mss.*	
Coquitur autem hoc.	Coqui autem hæc, *ex mß.*	*Sect.* 33.
In rotunditate . . . . . . lenire.	In rotunditatem . . . . . leniri, *ex mss.*	
Opisthotonicis.	Opisthotonis, *ex mss.*	
Quam potu.	Quam pota ea, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Simili effigie.	Silis effigie.	*Sect.* 37.
Coli quoque tormenta.	Colique tormenta, *ex mss.*	
Contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.	Contra serpentium ictus facit eam deteriorem, *ex mss.*	
Perquam commodatus.	Perquam commendatus, *ex mss.*	*Sect.* 40.
Limonion.	Limoniam.	*Sect.* 43.
Lactucarum modo. Erasistratus.	Lactucarum modo, ex embammate. Erasistratus, *ex mß.*	*Sect.* 44.
Eadem decocto.	Eadem decocta, *ex mss.*	
Caulem minus pedalem.	Caulem minus pedali, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Mox in pediculi.	Mox increscente in pediculi.	*Sect.* 46.
Deprehendisseque nisi . . . . nunc quidem . . . . si patescentes.	Deprehendisse qui nisi . . . & quidem . . . . si patescentem, *ex mss.*	
Accommodatissimum.	Accommodatissimi, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Et centuriones.	Centurionesque, *ex mss.*	
His aberit veneni argumentum.	Hic habebit veneni argumentum.	
Lentigines . . . . in oculorum medicamenta.	Lentigines . . . . oculorum medicamento.	
Tutiores fient.	Tutiores fiunt, *ex mss.*	
Nam folia ad expurgandas vulvas.	Foliorum ad purgandas vulvas, *ex mss.*	*Sect.* 48.
Pluribus.	Plurimis, *ex mss.*	*Sect.* 49.
Clavis pedum, qui vulgo . . . nitro mi-	Clavis, qui vulgo . . . . nitro mixto. Alo-	

	sto, ante subactum. Carnes replet.	pecias nitro ante subactas replet.
Sect. 51.	Est & ratio.	Et est ratio, *ex mss.*
Sect. 53.	Pollionis Romuli.	Pollionis Romilii, *ex mss.*
Sect. 56.	Non fecit cerata.	Non fecit cerotum, *ex mss.*
	Sine his.	Sine istis, *ex mss.*
Sect. 57.	Est in farre.	Est & in farre, *ex mss.*
	Atharam.	Atheram, *ex mß.*
Sect. 58.	Lenit & concoquit... Ad jocineris dolores eam cum posca.	Lenit, concoquitque... Jocineris doloribus cum posca, *ex mss.*
	Et impubis pueri urina. Cum oleo, & feno Græco.	Et impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco feno.
Sect. 64.	Suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in vino.	Suo dicemus loco : granum sesamæ. Datur in vino.
Sect. 65.	Novemque granis.	Novem granis, *ex mss.*
	Innocentior est alica? Hippocrates tantum.	Innocentior alica? Hippocrates tamen, *ex mss.*
Sect. 68.	Vocis studiosos.	Vocis studiosis, *ex mss.*
Sect. 70.	Eaque quæ.	Et ea quæ, *ex mss.*
	In iis.... exigunt.	In his.... exigant, *ex mss.*
	Torrere aut tundere.	Torrere, & ante tundere, *ex mss.*
	In aqua non fluente.	In aqua non profluente, *ex mss.*
Sect. 71.	Est & silvestris..... Est ea...., silvestris.	Est silvestris &.... Ea est.... silvestrius, *ex mss.*
Sect. 73.	Farina ejus, ut ait Varro, maculas.	Farina ejus varos, sed & maculas.
Sect. 74.	Aut maturant. Cocti ex aceto.	Aut maturant. Cocti ex aceto.
Sect. 75.	Galli velarum.	Galli velam.
Sect. 76.	Per se illitum ex aqua.	Per se illito ex aqua, *ex mß.*
Sect. 80.	Cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens.	Cauliculus est sine sanguine, foliis rubens.
Sect. 81.	Solisugarum.	Solipugarum.

LIBRO VICESIMO TERTIO.

Sect. 1.	Odorumque gratia..... pendentibus quoque dedit.	Odorumve gratia... & pendentibus dedit, *ex mß.*
	Et sic inductos.	Et sic inducto, *ex mss.*
Sect. 3.	Nec curvo adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese.	Nec curvo laboranda, sed sese.
	Maximeque aqua, quam virides.	Maximeque, quam virides, *ex mss.*
	Succo & thure impetigines.	Succo impetigines, *ex mss.*
	Et intertrigines, & pilos absumit.	Et intertrigini : & pilos absumit, *ex mss.*
Sect. 4.	Frangitur vehementia ejus.	Mitigatur vehementia ejus, *ex mss.*
Sect. 5.	Dysentericis, cœliacis, cholericis.	Dysentericis, *tantum*, *ex mss.*
	Ac sedi. Cum melle & croco alvum sistit.	Ac sedi, cum melle & croco. Alvum sistit.
	Exscreationem.	Exscreationes, *ex mss.*
Sect. 12.	Articularibus morbis.	Articulariis morbis, *ex mss.*
	Epinyctidas, & dysenteriam.	Epinyctidas, & ceria : dysenteriam.
Sect. 14.	Et variis coxendicum... vitiis.	Et varos : coxendicum... vitiis.
Sect. 16.	Mangonizat corpora : serpentes fugat.	Mangonizat corpora, *tantum*, *ex mss.*
Sect. 17.	Si quis villam ea tinxerit.	Si quis villam ea præcinxerit.
	Phlegma.	Flemina.
Sect. 20.	Unquam.	Usquam, *ex mß.*

Videntur sententiæ victoriam.	Videntur victoriam, *ex mss.*	
Surrentino ... Albano ... Falerno.	Surrentina ... Albana, ... Falerna habent, *ex mss.*	*Sect.* 21.
Ætatem ademere.	Ætatem addi, *ex mss.*	*Sect.* 22.
Inutilissimum est. Curas vigoremque animi impendit, ad procinctum.	Inutilissimum est curis, vigoremque animi ad procinctum.	*Sect.* 23.
Superbibere ebrietati: quam quidem.	Superbibere. Ebrietatem quidem.	
Vomitoribus.	Vomitionibus, *ex mss.*	*Sect.* 24.
Veteribus ægris vinum: nec.	Veteribus ægris: nec, *ex mss.*	
Cum febre... neu palpebris.	Cum febri.... palpebrisve, *ex mss.*	
Supervacaneum.	Supervacuum, *ex mss.*	*Sect.* 26.
Saluberrimum. Plurimum fotu medetur post vredines.	Saluberrimum fotu. Medetur potæ hirudini.	*Sect.* 27.
In spongia appositum, adjecto.	In spongia, adjecto, *ex mss.*	
Sistit alvos.	Sistit alvum, *ex mss.*	
Tosto pane, aut vino.	Usto pane, aut cum vino, *ex mss.*	
Salis marini pondo, thymbræ quadrantem.	Salis marini pondo libram & quadrantem.	*Sect.* 29.
Et anginas.	Et anginis, *ex mss.*	
Fæx, sui cujusque generis.	Fæx, cujusque generis, *ex mss.*	*Sect.* 31.
Cum exspiraverit.	Cum exspiravit, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Sæpe fæce.	Sapæ fæce.	*Sect.* 33.
Hulceribus excrescentibus.	Hulceribus, & putrescentibus, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Et saniem manantibus.	Et sanie manantibus, *ex mss.*	
Quærendam.	Quærendum, *ex mss.*	*Sect.* 35.
Item dentibus aut attritis.	Item dentibus carnem mandendo attritis, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Cupreo vase.	Cyprio vase, *ex mss.*	*Sect.* 37.
Articularibus morbis.	Articulariis morbis, *ex mss.*	
Podagris foveri.	Podagras foveri, *ex mss.*	
Siccat.... Danturque..... oleum tamen acrius, atque efficacius: & os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem.	Siccatque.... & dantur... oleum tantum acrius, efficaciusque: & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Utilissimum est omphacinum.	Utilissimum esse omphacium, *ex mss.*	*Sect.* 39.
Contra omnia supra dicta laudatissimum.	Contra omnia supra dicta, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 40.
Magis auxiliare.	Auxiliare, *tantum*, *ex mss.*	
Capitis doloribus.	Capitis dolori, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Utendum modice.	Utendum modico, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Utilius.	Utile est, *ex mss.*	*Sect.* 49.
Iguini.	Iguvini, *ex mss.*	
Alvum emollit.	Alvum soluit, *ex mss.*	
Corpus augent.	Corpus alunt, *ex mss.*	*Sect.* 50.
Intestinis. Cum cotoneis & cera & croco sugillata emendant.	Intestinis, cum cotoneis & cera & croco. Sugillata emendant.	*Sect.* 51.
Menses sistit.	Menses ciet.	*Sect.* 52.
Palma, sive elate.	Palma elate, *ex mss.*	*Sect.* 53.
Non idem possunt.	Non idem prosunt, *ex mss.*	*Sect.* 54.
Carbunculos sanat, cocta in vino & illita cum cera. Alopeciis &c.	Carbunculos sanat. Cocta in vino, & illita cum cera, alopeciis &c.	
Qui facit.	Qui id faciet, *ex mss.*	
Colluto.	Colluti, *ex mss.*	*Sect.* 56.
Et stomacho prosunt.	Et stomachum, *tantum ex mss.*	*Sect.* 57.

	Decocto.	Decoctum, *ex mss.*
Sect. 58.	Operculo indito . . . . tostum.	Cooperculo inlito . . . . exustum.
Sect. 59.	Passurum.	Passurus, *ex mss.*
Sect. 60.	Tineas.	Tænias, *ubique*, *ex mss.*
Sect. 62.	Potum.	Potu, *ex mss.*
	Feni Græci.	Græci feni, *ex mss.*
	Sunt . . . . Præstant hæc.	Sint . . . . Præstant hoc, *ex mss.*
	Recolligentibus.	Recolligenti, *ex mss.*
	Et tumorem maxillarum, & furunculos, &c.	Et tumores maxillarum. Ad furunculos &c. *ex mss.*
	Alvum sistunt manducatæ.	Manducatæ alvum sistunt, *ex mss.*
	Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior.	Cinis non ex alia arbore acrior : purgat.
	Atque in aluta.	Atque cum aluta, *ex mss.*
Sect. 64.	Podagris cum farina feni Græci.	Podagris cum farina Græci feni, *ex mss.*
	In cavis eorum.	In cava eorum, *ex mss.*
	Adjiciunt.	Adjicitur, *ex mss.*
	Et omnium collectionem.	Et omnem collectionem, *ex mss.*
	Cum melle item & foliis.	Cum melle foliis.
	Inflammationes.	Inflationes, *ex mss.*
Sect. 66.	In vino decocta, & subinde.	In vino decocto eo subinde, *ex mss.*
	Stomacho vero utilissima.	Stomacho non utilissima.
Sect. 67.	In aceto & oleo.	Cum oleo & aceto, *ex mss.*
Sect. 70.	Spleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones.	Splenicis bibitur, atque illinitur, & contra perfrictiones, *ex mss.*
	Nec . . . . pituitasque ac tineas.	Neque . . . . pituitas tæniasque, *ex mss.*
Sect. 71.	Levi vapore.	Leni vapore, *ex mss.*
	Quam in folia exeant.	Quam folia exeant, *ex mss.*
	Vas Sole torrebant.	Ad Solem torrebant.
Sect. 74.	In singulis.	In singulas, *ex mss.*
	Portulacæ . . . . renum.	Porcilacæ . . . renes, *ex mss.*
Sect. 75.	Et aquæ sextario, & sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis.	Et aquæ sextario. Et sanguinem sistunt cum amylo & menta. Lethargicis.
	E vino veteri.	E vino vetere, *ex mss.*
Sect. 76.	Tussi & sanguinis rejectioni prodest.	Tussis & sanguinis rejectio, *ex mss.*
Sect. 77.	Hocque minore momento, sed.	Hoc minore tormento, &.
	Et dysentericis prodest.	Et dysentericis, *tantum*, *ex mss.*
	Canis morsus.	Canis morsum, *ex mss.*
Sect. 78.	Pinguedini.	Pinguitudini, *ex mss.*
Sect. 80.	Foliorumque.	Foliorumve, *ex mss.*
	Quinæ denæve.	Quinæ denæ.
Sect. 81.	Synaristusæ.	Synaristosæ.
Sect. 82.	Appositum fotu.	Apposita, fotu, *ex mss.*

LIBRO VICESIMO QUARTO.

Sect. 1.	Ipsumque olus.	Ipsum olus, *ex mss.*
	Quæ sternuntur.	Quæ sternantur, *ex mss.*
	Gratissima sunt in pabulo.	Gratissimo sunt in pabulo, *ex mss.*
	Ex quibus vivimus.	Et quibus vivimus, *ex mss.*
	Vincendo victi . . . . imperat.	Vincendoque victi . . . . . imperaverunt, *ex mss.*
Sect. 5.	Excrescentia . . . tollit.	Excrescentia . . . tollunt, *ex mss.*
	Omnes capillos denigrant.	Omnis capillos denigrat, *ex mss.*

Ni capitis dolorem inferret.	Ni capiti dolorem inferret, *ex mss.*	
Defunctis.	Defunctisque, *ex mss.*	*Sect.* 11.
Cum vino ac resina . . . junipero.	Cum vino autem ac resina. . . juniperis, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Parvulo cauliculo, crassitudine digitali.	Parvula, cauliculo crassitudine digitali, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Cum ficu . . . Lumborum quoque dolorem.	Cum fico . . . Lumborum dolorem, *ex mss.*	
Potaque.	Et pota, *ex mss.*	
Nam eæ ferunt.	Nam & eæ ferunt, *ex mss.*	
Item pectoris vitia. Terebinthina illinitur : & eadem calida . . . . spasticisque illinitur in Sole, totisque corporibus.	Item pectoris vitia, terebinthina. Illinitur eadem calida . . . . spasticisque in Sole. Illinitur & totis corporibus, *ex mss.*	*Sect.* 22.
Sternutamentis. Purulentis auribus.	Sternutamentis a pituita. Auribus, *ex mss.*	*Sect.* 23.
Sic & hulcera purgat : explet cum uva passa & axngia. Carbunculos purgat.	Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva passa & axungia, carbunculos purgat.	
Lentisci & arbores.	Lentisci ex arbore, *ex mss.*	
Scillite . . . Melanias quoque.	Scilliti . . . . melaniasque, *ex mss.*	*Sect.* 28.
Folia eorum tenerrima.	Foliorum tenerrima, *ex mss.*	*Sect.* 29.
Quinque cyathis.	Quinis cyathis, *ex mss.*	
Radix contusa jocineris.	Radix contusa e vino jocineris, *ex mss.*	*Sect.* 30.
Papulasque & attrita corporis.	Papulasque ex attritu ortas.	*Sect.* 31.
Et foliis.	Et in foliis, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium quam efficax.	Gutta æque propoli ex aqua efficax.	
Et tiliæ cortices.	Et tiliæ corticis, *ex mss.*	
Gummi modo.	Cummium modo, *ex mss.*	*Sect.* 33.
Oleo admistum.	Oleo admixto, *ex mss.*	*Sect.* 37.
Cinctu.	In cinctu, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Quam & tamaricen.	Quam ericen.	
Bryoniam vocant.	Bryam vocant.	*Sect.* 41.
Vice gallæ, & in.	Vice gallæ in, *ex mss.*	*Sect.* 42.
Radix ad eadem : similiter & folia. Hæc amplius.	Radix ad eadem similiter. Folia hoc amplius, *ex mss.*	
Ligustrum eadem arbor.	Ligustrum, si eadem.	
Per urinam educit.	Urina educit, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Decocta in vino.	Decocta quæcumque in vino, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Spleneticos.	Splenicos, *ubique*, *ex mss.*	
Hypocisthis, quam inter ederas diximus.	Hypocisthis, quam inter herbas dicemus.	*Sect.* 48.
Tantamque vim accipiunt.. detrahant.	Tantam vim acini aiunt. . . . detrahat.	*Sect.* 49.
Illa natura.	Illa naturæ vi, *ex mss.*	*Sect.* 50.
In India.	In Judæa.	
Quæ venena & tineas.	Quæ tineas, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 54.
Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est : & hujus fruticis semen vim habet.	Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet.	*Sect.* 55.
Alia est.	Alia res, *ex mss.*	
Folia & capillum tingunt.	Folia & capillum inficiunt, *ex mss.*	*Sect.* 56.
A cane commorsos.	A cane morsos, *ex mss.*	
Decocti ejus potu.	Decocto ejus poto, *ex mss.*	*Sect.* 57.
Ad sternutamenta.	Sternutamento, *ex mss.*	*Sect.* 58.
Purgat &c.	Purgat etiam, *ex mss.*	*Sect.* 59.
Præponuntur aut prunorum.	Præponuntur autem prunorum, *ex mss.*	*Sect.* 64.

	Conveniunt e ſpina Ægyptia. CAP. XII. Spinæ Arabicæ.	Conveniunt. *Sect.* LXV. Spinæ Ægyptiæ, ſive Arabicæ.
Sect. 67.	Eſt & acaciæ ſpina.	Eſt & acacia e ſpina.
Sect. 69.	Alii adipſatheon, ſive dipſacon.	Alii adipſatheon, *tantum, ex mſſ.*
	Inflationes potu. Diſcutit & ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum ejus. Alvum ſiſtit cortex. Similia &c.	Inflationes potu diſcutit, & ſtrangurias. Cortex ſanguinem reddentibus medetur. Decoctum ejus alvum ſiſtit. Similia &c. *ex mſſ.*
Sect. 70.	Pyxacanthi.	Pyracanthæ.
Sect. 72.	Alii folia . . . morbis imponunt. Proſunt &c.	Agrifolia . . . . morbis. Proſunt &c.
	Itemque baculum.	Item baculum, *ex mſſ.*
Sect. 73.	Ideoque ex eis mora vel hominibus.	Ideoque & mora his, hoc eſt, vel hominibus, *ex mſſ.*
	Vel præſentaneum.	Uvæ præſentaneum.
	Vel cum efficaciorem.	Vel efficaciorem, *ex mſſ.*
	Eademque.	Eadem, *ex mſſ.*
Sect. 75.	In Ida, non alias, naſcitur.	In Ida non alius naſcitur.
	Stomaticiſque.	Stomachiciſque.
Sect. 77.	Aut ſi ex hulceribus.	Aut ſi ex vulneribus.
Sect. 78.	Acrimonia dulcem.	Acrimonia dulcem, gummoſam, *ex mſſ.*
Sect. 79.	Rhus Syriacon.	Rhun Syriacon, *ex mſſ.*
Sect. 80.	Triſſago . . . chamædropem.	Trixago . . . chamæropem, *ex mſſ.*
	Ex aqua Ad ſupradicta ſanat & vomicas.	Ex aqua, ad ſupra dicta. Sanat & vomicas.
Sect. 81.	Folio tenui, lauri ſimilitudine.	Folia tenuiora lauri folio, *ex mſſ.*
	Admiſtum foliis.	Adnixum foliis.
Sect. 82.	Quoquo modo collectam.	Quoquo modo vero collectam, *ex mſſ.*
Sect. 85.	Farranum.	Farfarum, *ex mſſ.*
	Secundum fluvios.	Secus fluvios.
Sect. 87.	Florum ambitu.	Foliorum ambitu.
Sect. 88.	Itali centunculum vocant, roſtratis foliis, ad ſimilitudinem.... Græci autem clematidem : Eſt ejus egregius effectus.	Centunculum vocant noſtri, foliis ad ſimilitudinem . . . . Græci clematidem : egregii effectus, *ex mſſ.*
Sect. 89.	Et pedales . . . ſcammoniæ ramos habet.	Ramos habet bipedales . . . ſcammoniæ, *ex mſſ.*
	In vino.	Ex vino, *ex mſſ.*
	Ex aceto dentium dolores ſedant. Venerem ſtimulant.	Ex aceto edentium Venerem ſtimulant, *ex mſſ.*
Sect. 90.	Adverſus . . . . aſpides.	Adverſus . . . . aſpidas, *ex mſſ.*
Sect. 91.	Ægyptus hanc maxime gignit. CAP. XVI. Quæ & aron.	Ægyptus hanc maxime gignit : quæ & aron.
	Appellaverunt.	Appellarunt, *ex mſſ.*
Sect. 92.	Tantumque ineſſe ei virus.	Tantumque ei virus, *ex mſſ.*
	Infundere.	Infudere, *ex mſſ.*
	Et purulenta.	Et pura, *ex mſſ.*
	Etiam luxatis . . . . quaſlibet.	Et luxatis . . . . utralibet, *ex mſſ.*
Sect. 94.	Ac fiſtulis. Collyrio immiſſo nomas ſiſtunt, decoctarum in aqua, &c.	Ac fiſtulis, collyrio immiſſo. Nomas ſiſtunt decocta earum in aqua, &c.
Sect. 97.	Aïunt quoque eandem.	Aïunt eandem, *ex mſſ.*
Sect. 99.	Coriaceſia.	Coraceſia, *ex mſſ.*
Sect. 100.	Menaïdem . . . . corinthadem.	Minyada . . . coryſidiam.
	Inſanabiles perire.	Inſanabili leto perire, *ex mſſ.*

Chirocineta,

Chirocineta.	Chirocmeta.	*Sect.* 102.
Achæmenidon.	Achæmenida, *ex mss.*	
Hippophovada.	Hippophobada, *ex mss.*	
Meroïdem .... Dictæis.	Meroïda ... Dicte, *ex mss.*	
Syssitieterida ... qui primatum.	Hestiatorida ... qua primatum, *ex mss.*	
Helianthen... in Themiscyra regione.	Helianthes... in Themiscyrena regione, *ex mss.*	
Crocidem.	Crocida, *ex mss.*	
Stratiotis.	Stratiotes, *ex mss.*	*Sect.* 105.
Contra tertianas adalligata.	Adalligata, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 107.
Capitella.	Capitula, *ex mss.*	*Sect.* 113.
Veternosa curat ... vocatur. Nodia herba ... mularis dicitur, aliisque nominibus.	Veterno liberat ... vocatur, nodia herba ... mularis est aliis, aliisve nominibus, *ex mss.*	*Sect.* 115.
Capitis dolores sedantur.	Capitis dolores sedat, *ex mss.*	*Sect.* 116.
Suibus hæc effossa.	Suibus effossa, *ex mss.*	
Tordilen.	Tordylon.	*Sect.* 117.
Hulceribus vesicæ.	Hulceribusque vesicæ, *ex mss.*	*Sect.* 118.
Nos salicam, quod quomodo.	Nos siliciam : quomodo, *ex mss.*	*Sect.* 120.
Perungique præcipiens.	Perungique prohibens.	
Feno Græcô miscuit.	Feno miscuit, *ex mss.*	
Damon feni Græci semen acetabuli dimidia mensura.	Damon feni semen acetabuli dimidii mensura, *ex mss.*	
Decoctum feni Græci semen emendat.	Decoctum feni emendat, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO QUINTO.

Quod non prodesse.	Quodque non prodesse, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Sed culmina.	Culmina, *tantum*, *ex mss.*	
Medicetur.	Mederetur, *ex mss.*	*Sect.* 2.
Animadverto.	Animo adverto, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Ab hominibus.	Ab omnibus, *ex mss.*	
Grammaticæ artis doctissimum jussit.	Grammaticæ artis, jussit.	
Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit : Cratevas.	Ex his Cratevas.	*Sect.* 4.
Nec aliud.	Neque aliud, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Insanabiles.	Insanabile.	*Sect.* 6.
Remedium. Alius est, quam.	Remedio : alium, quam, *ex mss.*	
Et serpentes.	Et contra serpentes, *ex mss.*	
Ut res tanta debeatur.	Tanta res videbatur, *ex mss.*	*Sect.* 7.
Et nomina quæ, ... stultitia.	Et quæ nomina .... stultitiæ, *ex mss.*	
Homero.	Homero teste, *ex mss.*	*Sect.* 8.
Quo fieret modo.	Quonam fieret modo, *ex mss.*	*Sect.* 11.
Argumentum est ... adulterati.	Argumento est, ... adulterati, *ex mss.*	
In controversiam.	In controversia, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Levioris folii, ... tenuioris.	Lævioris, .. tenuius, *ex mss.*	
Altercum, sive altercangenon, apud.	Altercum, apud, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Nonnunquam ante candidum.	Nonnunquam autem candidum, *ex mss.*	
Ex cuspide.	A cuspide, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Capitibus marrubii.	Capitulis marrubii, *ex mss.*	
Scopas regias.	Scopam regiam.	
Radice vibrata.	Radice fimbriata.	*Sect.* 21.
Entomon.	Ectomon.	

	Sternutamentum.	Sternumentum, *ubique fere*, *ex mß.*
Sect. 24.	Impatibiles.	Impetibiles, *ex mß.*
	In lacte aut pulte.	In lente aut pulte, *ex mß. & Diosc.*
	Elephantiæ albæ.	Elephantiasi albæ.
	Clinicis...	Cynicis.
	Inflammationibus.	Inflationibus, *ex mss.*
Sect. 25.	Mimineve.... polenta.	Minime, ... polentæ, *ex mss.*
Sect. 26.	Mithridation.	Mithridatiam, *ex mß.*
Sect. 29.	Aliquanto amplioris.	Aliquando amplioris, *ex mss.*
Sect. 30.	Centaurea.	Centaurio, *ex mss.*
	Et Lycæo.... Quidam & ex ea.	Et Lycia.... In Lycia quidem & ex ea, *ex mss.*
	Medetur & ovium morbis.	Medetur & iisdem morbis.
Sect. 32.	Triorches.... tradidit.	Triorchis, ... tradit, *ex mss.*
Sect. 33.	Clymenos.	Clymenus, *ex mss.*
Sect. 37.	Capiti papaveris. In caule secatur autumno.	Capite papaveris, tenui caule : secatur autumno, *ex mss. & Diosc.*
Sect. 38.	Medici sui nomine & fratris Musæ.	Medici sui nomine. Frater is fuit Musæ, *ex mss.*
	Adstringi.	Adstringere, *ex mss.*
	Spectatur foliis acanthinis.	Specie thyrsi, foliis acanthinis.
	Subditur excipulus.	Subditis excipulis, *ex mss.*
Sect. 43.	Prædulcis. Aliam utilissimam.	Prædulcem alias, utilissimamque.
Sect. 44.	Hippice.	Hippace.
Sect. 46.	Cestron.	Cestros, *ex mss.*
Sect. 47.	Inventa est.	Inventa sic, *ex mss.*
Sect. 53.	Pastæ....... procedente.	Pastu, ... præcedente, *ex mss.*
	Asini.	Et asini, *ex mss.*
Sect. 54.	Radicis.... cui sit.... clematis.	Radicum,.... cujus sit.... clematitis, *ex mss.*
	Pistolochia.	Plistolochia.
	In mari.	In mare, *ex mss.*
	Semen pleuriticos & nervos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est.	Semine pleuriticis & nervis : confirmare, excalfacere, eadem satyrion esse.
Sect. 58.	Quidam arcion.	Quidam echion.
Sect. 60.	Blattariam vocant.	Blattaria vocatur, *ex mss.*
Sect. 64.	Probatissimæ.	Probatissimi, *ex mss.*
	Sed cum inaruit.	Et cum inaruit, *ex mss.*
	Ex Creta radicis dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur.	Ex Cretico, radicis : magis ad serpentes bibitur, *ex mss.*
Sect. 67.	Narrantque.	Narrant, *ex mss.*
Sect. 70.	Caulis est ei.	Caulis ei, *ex mss.*
	Pluribus.	Plurimis, *ex mss.*
Sect. 72.	Alligata.	Adalligata, *ex mss.*
Sect. 77.	Mero veteri.	Mero vetere, *ex mss.*
Sect. 83.	Polytricha distat a callitricha.	Polythrix distat a callitriche, *ex mss.*
Sect. 86.	Folia sunt lenticulæ similia : caules juncis tenuissimis.	Folia sunt lenticulæ : caules junci tenuis similes, *ex mss.*
Sect. 90.	Sicelion.	Sicelicon, *ex mss.*
	Densat.... & aristolochia.	Densat se.... aristolochia, *ex mss.*
Sect. 91.	Radix.... imponitur.	Radicem.... imponunt, *ex mss.*
	Collyriis acrioribus.	Collyriis quoque acrioribus, *ex mß.*
Sect. 92.	De euphorbio satis dictum est, cujus succus lippitudini, si tumor erit,	De euphorbii succo satis dictum est. Lippitudini, si tumor erit, absin-

item absinthium.	thium, *ex mss.*	
Circeïum.	Circæum.	*Sect.* 94.
Quæ femina.	Qui femina, *ex mss.*	
Et iis semen ... arsen.	Et in iis semen ... arsena, *ex mss.*	
Mandantur.	Manduntur, *ex mss.*	
Levis hic.	Lævis hic.	*Sect.* 95.
Quæ si enecat .... perveniatur.	Quos enecat, ... perveniat, *ex mss.*	
Acoros.	Acoron.	*Sect.* 100.
Et sursum.	Et foliosum, *ex mss.*	*Sect.* 102.
Purgant ... explent .... deglutinant.	Purgat.... explet .... deglutinat, *ex mss.*	*Sect.* 103.
Perfrigerare.	Refrigerare, *ex mss.*	
Linteolo colatus .... cum opus est.	Linteo colatus.... & cum opus sit, *ex mss.*	
Gingivæ putrescant, vel sanguinis sit rejectio.	Gingivæ putrescant, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 105.
Manducata.	Commanducata, *ex mss.*	
Demonstrarunt.	Demonstrarent, *ex mss.*	*Sect.* 106.
Pustulasque ... sternutamentum.	Pusulasque ... sternumentum, *ex mss.*	*Sect.* 109.
Optimum est.	Ex usu est, *ex mss.*	*Sect.* 110.
Mandragora illita.	Mandragoras illitus, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO SEXTO.

Nec tota.	Non tota, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Ex Prætoriis.	E Prætoriis, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Inscitia ... varicis modo.	Inscientia ... vari modo, *ex mss.*	*Sect.* 4.
Invalescente ... dura seu.	Inarescente ... dura alibi ceu, *ex mss.*	*Sect.* 5.
In balineis folia.	In balineis solia, *ex mss.*	
Descendente.	Defendente.	*Sect.* 6.
Ut ad alia sagacis.	Ut ad alia, quam forum, sagacis, *ex mss.*	*Sect.* 7.
Conjecturam fecit.	Conjecturæ fecit, *ex mss.*	
Quorum cura .... rudis.	In antiquorum cura .... rudia, *ex mss.*	*Sect.* 8.
In urbe umbrosa.	In urbe nimbosa.	
Æthiopide.	Meroïde, *ex mss.*	*Sect.* 9.
Cur nunquam.	Cui unquam, *ex mss.*	
Ficulnei caules.	Ficulni caules, *ex mss.*	*Sect.* 10.
Cujus flos... Hyssopi quoque quinque.	Cujus flos est.... Hyssopi quinque, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Pectoris dolores.	Pectoris doloribus, *ex mss.*	*Sect.* 18.
In frigida.	In frigidæ, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Caucon, quæ & ephedra.	Ephedra, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Phthisis tentat. Radix herbæ.	Phthisis tentat, radix herbæ.	*Sect.* 21.
Symphonia, vel gromphæna.	Gromphæna, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 23.
Melandryum.	Malundrum.	*Sect.* 24.
Raræ radicis.	Radicis, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 26.
Eosdem effectus lateris doloribus.	Eosdem effectus in lateris doloribus, *ex mss.*	*Sect.* 27.
Utilitatem ejus.	Vilitatem ejus, *ex mss.*	*Sect.* 28.
Lada appellatur.	Ledon appellatur.	*Sect.* 30.
Orobation.	Orobethron.	*Sect.* 31.
Paulatim supereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, spissat. Usus in foliis: cruribus.	Paulum supereminens extra aquam. Usus in foliis: refrigerant, spissant: peculiariter cruribus.	*Sect.* 33.
Qui venantur illos.	Qui venantur, *tantum*, *ex mss.*	
Duûm.	Duorum, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Et rarioribus.	Et acrioribus.	*Sect.* 36.

	Et capnos ſtrumam diſcutit.	Et panos diſcutit.
Sect. 57.	Madefacta, ipſa conciſa.	Madefactæ, ipſa minute conciſa, *ex mſſ.*
	Vel cum pulticula.	Aut cum pulticula, *ex mſſ.*
	Flores.	Florem, *ex mſſ.*
Sect. 58.	Cummoſum.	Gumminoſum, *ex mſſ.*
	Excalfacit bulbi more . . . nec poſtea utile.	Excalfacit. Uſus bimo . . . nec poſtea utili.
Sect. 59.	Rugoſis . . . . foliis pendulis.	Succoſis . . . foliis pæne oleæ.
Sect. 42.	Portulacæ.	Porcilacæ, *ex mſſ.*
	Quod colligitur incipiente uva.	*Abſunt hæc a mſſ. omnibus.*
Sect. 47.	In vini non veteris cyathis I V.	In vini cyathis I V. non veteris, *ex mſſ.*
Sect. 48.	Cum farina feni Græci, veſicæ malis . . . auxilio eſt. Polemonia.	Cum farina feni Græci. *Sect.* 49. Veſicæ malis ... auxilio eſt Polemonia.
Sect. 50.	Crethmo . . . laudata. Eſt.	Crethmo . . . laudatæ. Eſt, *ex mſſ.*
	Hortenſis.	Hortenſiæ, *ex mſſ.*
	Folia pinguia, albicant . . . craſſiora, & ſalſa guſtu.	Folio pingui, albicante . . . craſſiore, & ſalſo guſtu, *ex mſſ.*
Sect. 53.	Ad calculos veſicæ.	Veſicæ, *tantum*, *ex mſſ.*
Sect. 54.	Leniter ſuave, aculeatum.	Suave, leniter acutum, *ex mſſ.*
	Inflationem facit enterocelis.	Inflationem facit, *tantum*, *ex mſſ.*
Sect. 55.	Callitrichon . . . foliis . . . & chryſanthemum primum.	Callithrix . . . cum foliis . . . . & chryſanthemum, *ex mſſ.*
Sect. 58.	Panace pota . . . . ſedem converſam . . . . Anagallis cærulea.	Panace poto . . . . ſedem everſam . . . . Anagallidum cærulea.
	Inguinaria.	Inguinalis, *ex mſſ.*
Sect. 60.	Quam nuda virgo.	Cui nuda virgo, *ex mſſ.*
Sect. 62.	Læviori ac minori . . . Ejuſque radices... Satyrion orchis.	Læviore ac minore . . . Radices . . . Satyrios orchis, *ex mſſ.*
	Vitia partium earum erumpentia cum polenta . . . vel per ſe trita.	Vitia partium earum cum polenta . . . vel per ſe, *ex mſſ.*
Sect. 63.	Sapore ſubducere.	Sapore ſubdulce, *ex mſſ.*
	Et thelygonon.	Et thelygonon, & arrhenogonon, *ex mſſ.*
	Speciemque non poſuit.	Genuſque non poſuit, *ex mſſ.*
Sect. 64.	Et ſine dolore præſtat.	Et ſine dolore perſanat, *ex mſſ.*
	Et ſponte deſiit.	Et in multis ſponte deſiit, *ex mſſ.*
	In ejus decocto.	In aqua in qua decocta ſit, *ex mſſ.*
Sect. 66.	Veſtes tinguntur.	Veſtes tinguut, *ex mſſ.*
	Cubitorum ac pedum.	Digitorum in pedibus.
	Obligatur.	Obligatus, *ex mſſ.*
	Perniunculos curat & cotyledon.	Perniunculos & cotyledon, *ex mſſ.*
Sect. 67.	Ante omnes potam.	Ante omnes potandam, *ex mſſ.*
Sect. 69.	Vettonica phthiſicis.	Vettonica vero phthiſicis, *ex mſſ.*
	Sine modo exedentium.	Sine modo eſurientium, *ex mſſ.*
Sect. 70.	Flore roſaceo . . . . poſt cibos.	Flore roſeo . . . . poſt cibum, *ex mſſ.*
Sect. 71.	Heracliam.	Heraclion, *ex mſſ.*
	Sed cum ammineo pota.	Sed anno pota.
	Cum coriandro.	Cum coriandri uno, *ex mſſ.*
	Obolis tribus.	Tres obolos, *ex mſſ.*
	Ac perungi eo.	Perungique eo, *ex mſſ.*
Sect. 73.	Characites . . . . panaces, plantago.	Characias . . . . plantago, *ex mſſ.*
	Quantum duo digiti.	Quod duo digiti, *ex mſſ.*
	Cum melle . . . contrita.	E melle . . . trita, *ex mſſ.*
Sect. 74.	Siccatur in aëre.	Secatur in aſſes.
Sect. 77.	Ac maximo incommodo.	Maxima incommoda, *ex mſſ.*

Sinus corporis. Illecebra omnia.	Sinus corporis, illecebra. Omnia.	*Sect.* 79.
Arcio.	Arctio.	*Sect.* 80.
Opisthotonicis perungi.	Et opisthotonicis perungui, *ex mss.*	*Sect.* 81.
Cyclaminos.	Clymenos.	*Sect.* 82.
Et pratis.... lienem.	Et in pratis... lienes, *ex mss.*	*Sect.* 83.
Quod etiam sanguinis profluvia vel tacto ea homine sistat.	Sanguinis profluvia vel tacto homine ea sisti, *ex mss.*	
Fluxitque.	Fluxitve, *ex mss.*	
Agaricum. Item contusis.	Agaricum item contusis.	*Sect.* 85.
Igne mollita.	Igni emollita, *ex mss.*	*Sect.* 87.
In hulceribus natos.	In hulcere natos, *ex mss.*	
Ut saniem ossibus.	Ut squamam ossibus.	
Oenothera efferentia sese hulcera.	Onothera efferantia sese hulcera.	
Scythica vulnera curant.	Scythæ vulnera scythice curant, *ex mss.*	
Quæ ferro factis.	Ferro factis, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 88.
Genera verrucarum omnium.	Genera verrucarum omnia, *ex mss.*	*Sect.* 89.
Purgat vulvas.	Corrigit vulvas, *ex mss.*	*Sect.* 90.
Menses alvosque.	Menses albos.	
Cum vino & sulphure.	Cum vivo sulphure.	
Alui profluvia sistit & contrahit batrachion.	Contra facit batrachion.	
Inflammationibusque vulvarum.	Inflationibusque vulvarum.	
Vettonicæ farina.	Item Vettonicæ farina, *ex mss.*	
Indita... & tineas.	Illita... & testas.	*Sect.* 92.

LIBRO VICESIMO SEPTIMO.

Mæotidis paludibus.	Mæotis paludis, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Peroratio, ejus in digito mortuas. Fabulæ narravere spumis.	Peroratio ejus in digitum. Ortum fabulæ narravere, e spumis.	*Sect.* 2.
Auxiliatur eis.... Quod si quis illa.	Auxiliatur his... Quæ si quis ullo, *ex mss.*	
Similem arcio.	Similem arctio.	*Sect.* 3.
Vulvamque.... Causa nominis non hæc,	Vulvasque... Causa nominis, quoniam, *ex mss.*	*Sect.* 4.
Drachmæ pondere ex aqua.	Drachma ex aqua.	*Sect.* 5.
Cum mellis decocto.	Cum melle decocto.	
Qui & peristereon.	Quæ aristereon.	*Sect.* 6.
Idem effectus est & semini.	Idem effectus, & seminis, *ex mss.*	*Sect.* 9.
Ischiadicis.	Ischiadi, *ex mss.*	*Sect.* 10.
Fruticem unum habet densum, ramosum .... radice breviorem, foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis semen est.	Unam habet certam, densam, ramosam .... radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est.	*Sect.* 11.
Odore jucundo.	Odore jucunda, *ex mss.*	*Sect.* 12.
Drachmæ pondere bibuntur.	Drachma bibuntur.	*Sect.* 13.
Hujus foliorum jure in aceto decocto.	Hujus foliorum in aceto decocto, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Aphace.... & madidiora, & minora lenticula.	Aphaca.... & madidiora lenticula, *ex mss.*	*Sect.* 21.
Et bibi jubent.	Et bibi, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 22.
Lateribus, lienibus, renibus.	Lateribus, renibus, *ex mss.*	*Sect.* 24.
Et convulsis, lieni, interaneis.	Et contusis: lenit interanea, *ex mss.*	
Alga rubra.	Alga rufa, *ex mss.*	*Sect.* 25.
Italico amarius.	Italicum amarius, *ex mss.*	*Sect.* 28.
Percolatum herba lente coquitur.	Percolatum lente coquitur, *ex mss.*	

	Addito pulegio : alii contra paralyſin : alii pueris folia in fico, ſic ut amaritudinem fallerent.	Addito pulegio : alii pueris in fico ſicca, ut amaritudinem fallerent, *ex mſſ.*
	Cum opio.	Cum apio.
	Si manat ſanies.	Si manent ſanie, *ex mſſ.*
	Nauſeas maris.	Nauſeam maris, *ex mſſ.*
Sect. 30.	Balloten ... melampraſion.	Balloten ... porrum nigrum.
	Impoſita.	Impoſitæ, *ex mſſ.*
Sect. 31.	Circa totam.	Circa totos, *ex mſſ.*
Sect. 33.	Bryon, marina herba.	Bryon marinum, herba, *ex mſſ.*
Sect. 36.	Calla.	Calſa, *ex mſſ.*
	Item caules .... ſanant.	Item caulis .... ſanat, *ex mſſ.*
Sect. 40.	Cratæogonon, ſive cratæogona.	Cratægon, ſive cratægona, *ex mſſ.*
Sect. 41.	Chamæleontis.	Chamæleonis, *ex mſſ.*
Sect. 42.	Inventi.	Inventæ, *ex mſſ.*
	Adverſatur alter alteri.	Adverſantur alter alteri, *ex mſſ.*
Sect. 44.	Cucubali folia.	Cuculi folia.
	Item capitis doloribus.	Item capitis dolori, *ex mſſ.*
Sect. 47.	Siſtit alvum. Dipſacos folia habet lactucæ.	Siſtit alvum dipſacos : folia habet lactucæ.
	In quo ſubſiſtit.	In quo ſubſtitit, *ex mſſ.*
	In fiſtula .... mitti.	In fiſtulas .... mitti, *ex mſſ.*
Sect. 51.	Empetron.	Empetros, *ex mſſ.*
Sect. 53.	Epimenidion.	Epimedion.
Sect. 57	Et decocto ſucco fovere.	Et decoctæ ſucco fovere, *ex mſſ.*
Sect. 60.	Matricem autem.	Arteriam autem, *ex mſſ.*
Sect. 61.	Pro tormento.	Pro tomento.
Sect. 62.	Galedragon.	Gallidragam, *ex mſſ.*
	Attigerit.	Attigerint, *ex mſſ.*
Sect. 65.	Vulnera quoque.	Et vulnera quoque, *ex mſſ.*
Sect. 69.	Alvum.	Ipſa alvum, *ex mſſ.*
Sect. 70.	Phaſelion.	Phaſiolon, *ex mſs.*
Sect. 71.	Cum folliculis ipſi ſumunt ea.	Cum folliculis ipſis ſumunt ea, *ex mſſ.*
Sect. 73.	Lycopſis .... Sudorem.	Lycapſos, ... Sudores, *ex mſſ.*
Sect. 80.	Fibrata .... Thiatin.	Fimbriata .... Thothi, *ex mſſ.*
Sect. 85.	Othonne ... leviter.	Othonna .... leniter, *ex mſſ.*
Sect. 91.	Excretioneſque cruentas.	Exſcreationeſque cruentas, *ex mſſ.*
Sect. 92.	Spleneticis .... Propter.	Splenicis ... Dant & propter, *ex mſſ.*
Sect. 93.	Peplos ... alii meconion aphrodes.	Peplis ... alii meconion, alii mecona aphrode, *ex mſſ.*
	Subjectis aquis in quas excidat.	Subjectis in quæ excidat, *ex mſs.*
Sect. 94.	Difficile evellatur.	Difficile vellatur, *ex mſſ.*
Sect. 95.	Additur in antidotis.	Additur in antidota, *ex mſs.*
Sect. 98.	Radice herbacei coloris.	Radice tenui herbacei coloris, *ex mſſ.*
Sect. 99.	Phyteuma qualis ſit.	Phyteuma quale ſit, *ex mſs.*
Sect. 104.	Et oleo.	Et oleo e mænis.
Sect. 105.	Sive intus, ſive extra.	Sic & in tuſſi vetere, *ex mſſ.*
	Impoſita purgat.	Impoſita ſanat, *ex mſſ.*
Sect. 109.	In elixis carnibus ſimul. Concoctiones facit.	In elixis carnibus. Sinon concoctiones facit.
Sect. 111.	Succus cohibet capillos.	Illitum cohibet capillos.
Sect. 112.	Thalietrum.	Thalitruum.
Sect. 115.	Vel ſemel.	Vel ſemen, *ex mſſ.*
Sect. 118.	Et animalium quidem ceterorum.	Et animalium quidem exterorum.

Spondyli.	Spondyle, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO OCTAVO.

Quin omnem.	Omnemque, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Sorberi.	Sorbere, *ex mss.*	*Sect.* 2.
Antheus .... in eaque id.	Antæus .... idque in ea, *ex mss.*	
Impetratis.	Impetritis.	*Sect.* 3.
Duratque .... conjectatione.	Durat .... conjectione, *ex mss.*	
Missis ob id a Senatu legatis.	Missis ob id a se legatis.	*Sect.* 4.
Aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve.	Aut ampliorem apud Romanos cultum, *ex mss.*	
Durat.	Et durat, *ex mss.*	
Serpentes ipsas incantari.	Serpentes ipsas recanere, *ex mss.*	
Licet hanc in partem ... conscientiam coarguere.	Libet hanc partem ... conscientia coarguere, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Nullum ponere.	Anulum ponere.	
Videmus etiam, quoniam.	Videmus. Quin etiam.	
Sub mensis.	Sub mensas.	
Qua in re famæ labor.	Isque famæ labor, *ex mss.*	
Negantur prodesse.	Negant prodesse, *ex mss.*	
Exagon.	Evagon, *ex mss.*	*Sect.* 6.
Læva manu extrahi. CAP. IV. Pythagoræ inventis.	Læva manu extrahi: E Pythagoræ inventis.	
Oculorumve.	Oculive, *ex mss.*	
Atque effectus.	Atque ita effectus, *ex mss.*	*Sect.* 7.
Quanquam religione mutatur & Fascinus, &c.	Quanquam illos religione tutatur & Fascinus &c.	
Jubetque eosdem respicere. Similis medicina linguæ.	Jubetque eosdem respicere similis medicina linguæ.	
Alligatus.	Alligatusque, *ex mss.*	*Sect.* 9.
Ex crematorum cinere.	Excrementorum cinere.	*Sect.* 10.
Aut si non id contingat.	Aut si hoc non contingit, *ex mss.*	
Cujusque defuncti .... ex calvaria.	Cujuscumque defuncti .... e calvaria, *ex mss.*	*Sect.* 11.
Item.	Iidem, *ex mss.*	
Inguina adalligantes licio. Et clavum aliudve.	Inguini adalligantes. Licio & clavum aliudve, *ex mss.*	*Sect.* 12.
Comprehendere, ... cum cadat.	Apprehendere, ... cum cadit, *ex mss.*	
Ex eodem osse.	Ex eodem pisce.	
Permisto cœno.	Permixta cœno, *ex mss.*	*Sect.* 13.
Ungue fricari.	Ungui, fricari.	*Sect.* 14.
Circa vernum.	Circa ver, *ex mss.*	
Solum quoque.	Sol quoque.	
In varietate victus observata.	Varietatem victus inobservatam, *ex mss.*	
Deducebatur.	Dejiciebatur.	
Sternutamenta.	Sternumenta, *ubique fere*, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Muris nares.	Mulæ nares.	
Si tussis concitet, salivam &c.	Si tussim concitet saliva, &c. *ex mss.*	*Sect.* 17.
Messium.	Melissum.	
Lippitudines.	Lippitudinem, *ex mss.*	
Confestim perfuso.	Confestim per se.	*Sect.* 18.
Sisti illico.	Sisti illito.	*Sect.* 20.
Rosionibus ...., geminos peperit mares.	Rosionibusque ... geminos mares, *ex mss.*	

	Stillaturque. Qui ſimul . . . liberari oculorum metu . . . . modice admiſto oleo : aut ſi ab ictu dolent.	Inſtillaturque. Eum qui ſimul . . . liberari omni oculorum metu . . . . admixto modice oleo : aut ſi ab ictu doleant, *ex mſſ.*
Sect. 21.	Ut Ariſtoteles.	Et, ut Ariſtoteles, *ex mſſ.*
Sect. 22.	Mulieris ſalivam quoque.	Mulieris quoque ſalivam, *ex mſs.*
Sect. 23.	Et ſilente Luna.	Et in ſilente Luna, *ex mſſ.*
	Linaque . . . virus.	Lina . . . . virus odoris, *ex mſſ.*
	In virginea ætate ſpontanea.	In virgine ætatis ſponte, *ex mſſ.*
	Veſtis omnino.	Vel omnino veſtis, *ex mſſ.*
	Elui.	Ablui, *ex mſſ.*
	Primis annis.	Per ſe annis.
	Quantave noxa, ſi transferunt morbos ad innocentiores. Ex his.	Quantave noxia, ſi transferunt morbos? Innocentiores ex his, *ex mſſ.*
Sect. 25.	Apud reges populoſve.	Apud populos regeſve, *ex mſſ.*
Sect. 26.	Barbaros conſtat eam.	Barbaros eam, *ex mſſ.*
	Adalligatas.	Alligatas, *ex mſſ.*
Sect. 27.	Traduntur . . . de corio earum.	Traditur . . . e corio ejus, *ex mſſ.*
	Prægreſſi.	Prætergreſſi, *ex mſſ.*
	Ex corde mandendum.	Ex corde coctum mandendum, *ex mſs.*
	Promittunt. Venerem ſtimulari genitali . . . ſumpto.	Promittuntur. Venerem ſtimulare genitalia . . . . ſumpta, *ex mſſ.*
	Quem ſpinæ . . . Maxillæ parte.	Hunc ſpinæ . . . Maxilla, *ex mſſ.*
	Jecur potum.	Jecur in potu datum, *ex mſſ.*
	Et nervorum, laſſitudini renum. Nervos.	Et nervorum laſſitudini. Renium nervos, *ex mſſ.*
	Contineat.	Continuerit, *ex mſſ.*
	Non modo pudicos, ſed & ſeveros mores induere.	Severos, non modo pudicos, mores induere, *ex mſſ.*
Sect. 28.	Ingenio quoque illo.	Ingens quoque ille, *ex mſſ.*
	Infra magnitudinem.	Infra magnitudine, *ex mſſ.*
	Nidore farcta.	Nidore referta, *ex mſſ.*
	Omneſque maculas.	Maculaſque omnes, *ex mſſ.*
	Vapore ejus.	Vapore ejuſdem, *ex mſſ.*
Sect. 29.	Supra volantem,	Supervolantem, *ex mſſ.*
	Quæ etiam . . . in ligneo vaſe.	Quæ æque . . . . in ligneum vas, *ex mſſ.*
	Quos fecerit dextrum.	Quos fecerit dexter.
	Inteſtina & fimum eorum.	Inteſtina & fartum eorum, *ex mſſ.*
Sect. 30.	Candidiore tantum.	Candidior autem, *ex mſſ.*
	Squamarum ſeta.	Squamarum ſerie, *ex mſſ.*
Sect. 33.	Minus inflat.	Minus autem inflat, *ex mſſ.*
	Jam muſto.	Jam mulſo.
	Et ſi uratur dyſenteria.	Et ſi urat dyſenteria, *ex mſſ.*
	Et contra ſerpentium ictus : phthiſicis, cantharidum, aut ſalamandræ, aut bupreſtis, aut pityocampes venenis.	Et propter ſerpentium ictus : potiſve pityocampes, bupreſtis, cantharidum, aut ſalamandræ venenis.
	Aut ſi in exitu cibi.	Aut ſi exitus cibi, *ex mſſ.*
	Si hoc non eſſet, habuerunt e caprino.	Si hoc non eſſet, caprini, *ex mſs.*
	Hoc & mulieri.	Hoc & mulieribus, *ex mſs.*
Sect. 35.	Laudatiſſimus cibus.	Lautiſſimus cibus, *ex mſs.*
	Reliqua.	Reliquum, *ex mſs.*
Sect. 36.	Aceſcere.	Inaceſcere, *ex mſs.*
Sect. 37.	Adipis . . . ſuilli . . . religioſi.	Adipi . . . ſuillo . . . religioſius, *ex mſs.*
	Axungiam etiam Græci appellavere	Axungiam Græci etiam appellavere

eum

eum in &c.	jam in &c. *ex mſſ.*	
Si vero permaneat.	Si vero permanet, *ex mſſ.*	
Quintoque die.	Quarto quoque die, *ex mſſ.*	
Quæ non pepererit.	Quæ non peperit, *ex mſſ.*	
E toto reſidant.	E toto reſtent, *ex mſſ.*	
L X X X V. pondo.	L X X V. X. ponderi, *ex mſſ.*	
Et inungi... & exemptis.	Inungi, ... exemptiſque, *ex mſſ.*	
Aſperſum marina.	Aſperſa marina, *ex mſſ.*	*Sect.* 38.
In umbra per cribrum. Dein liquatæ.	In umbra : per cribrum dein liquatæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 39.
Tribunus plebis.	Tribunus plebei, *ex mſſ.*	*Sect.* 41.
Hircorum ſanguinis.	Hircorum ſanguini, *ex mſſ.*	
Scabritia tollatur.	Scabritia poliatur, *ex mſſ.*	
In animalia ſingula.	In mala ſingula.	*Sect.* 42.
Cornus ſi uratur.	Cornus eorum ſi uratur, *ex mſſ.*	
Item ventres qui centipelliones vocantur.	Item venter, quem centipellionem vocant.	
Cervi aut hinuli.	Cervi, aut vituli, *ex mſſ.*	
Serpentes dicunt.	Serpentes tradunt, *ex mſſ.*	
Exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere.	Et fellis duntaxat fibra, x. quatuor pondere.	
Cineremque eorum.	Cineremque e cornu, *ex mſſ.*	
Canis rabidi.	Canis rabioſi, *ex mſſ.*	*Sect.* 43.
Laudant hirci jecur, quo impoſito.	Hirci jecore impoſito, *ex mſſ.*	
Ex vino illitum aut melle.	Ex vino illitum, *ex mſſ.*	
Seu bubulum.	Vel bubulum, *ex mſſ.*	*Sect.* 45.
Multipedum morſus.	Multipedæ morſus, *ex mſſ.*	
Coagulum ex aceto.	Coagulum eſt ex aceto, *ex mſſ.*	
Capillis inhæreſcant.	Capillis increſcant.	*Sect.* 46.
Item fel hircinum.	Item fel ſcrofinum.	
Et e canitie vindicari.	Et a canitie vindicari, *ex mſſ.*	
Sed præcipue fel, & fimum.	Sed præcipue felis fimum.	
Sicut & canis cinere.	Sicuti carnis cinere, *ex mſſ.*	
Dolores ſedat.	Dolorem ſedat, *ex mſſ.*	
Vel roſaceo.	Aut roſaceo, *ex mſſ.*	
Scabrities eorum.	Scabritias eorundem, *ex mſſ.*	*Sect.* 47.
Calliblepharique.... inunguntur.	Calliblephari... inungunt, *ex mſſ.*	
Toſtis.	Exuſtis, *ex mſſ.*	
Et quoniam ... quoque cernant. Sanguine hircino.	Et quoniam ... quoque cernant, ſanguine hircino.	
Vaporari præcipiunt.	Vaporari his præcipiunt, *ex mſſ.*	
Si rutili coloris fuerint.	Ut rutili coloris fuerit, *ex mſſ.*	
Inunctio.	Unctio, *ex mſſ.*	
Ad omnia autem inveterata fel.	Ad omnia inveteratum fel.	
Sedat caliginem.	Et ad caligines, *ex mſſ.*	
Vel apri.	Fel apri.	*Sect.* 48.
In gravitate aures.	Ingravatas aures.	
Includunt lanas ante aqua calida collutas.	Includunt lana, collutas ante calida aqua.	
Vel cum myrrha.	Fel cum myrrha, *ex mſſ.*	
Capri vel tauri, vel fullonia.	Capræ vel tauri, aut fullonia, *ex mſſ.*	
Vel bubulum.	Fel bubulum.	
Sagapeni.	Sacopeni, *ex mſſ.*	
In clychniis.	In lychnis, *ex mſſ.*	*Sect.* 4[illegible]

Sect. 50.	Quotidie D.	Quotidie ſeptingenties.
	Sic ſolio temperato.	Solia ſic temperans, *ex mſſ.*
	Adipe anſeris . . . ſevo.	Adipe anſerino . . . e ſevo, *ex mſſ.*
	Juſque.	Et jus, *ex mſſ.*
	Tauri, vel addito nitro.	Tauri fel addito nitro, *ex mſſ.*
	Et in taurino ſevo, vitulinove felle.	Et in taurino vitulinove felle, *ex mſſ.*
	Ac vivo ſulphure.	Cum vivo ſulphure, *ex mſſ.*
	Lentiginem . . . Magicæ . . . uſum.	Lentigines . . . Magices . . . uſus, *ex mſſ.*
Sect. 51.	Levantur.	Juvantur, *ex mſſ.*
	Ex oleo aqua illitus.	Ex oleo vel aqua illitus, *ex mſſ.*
	Gallorum . . . . . ex ſevo & cinere.	Galliarum . . . . . Fit ex ſebo & cinere, *ex mſſ.*
Sect. 52.	Fel taurinum.	Fel tauri aridum, *ex mſſ.*
Sect. 53.	Potu eam mori tradunt.	Pota : at equum mori tradunt.
	Maluerunt.	Maluere, *ex mſſ.*
Sect. 55.	Aſininum jecur . . . ac melle.	Aſini jecur . . . ex melle, *ex mſſ.*
	Naſturtii albi.	Naſturtii, *tantum*, *ex mſſ.*
Sect. 56.	Perfricare.	Fricari, *ex mſſ.*
	Sentiatur pervenire.	Perveniſſe ſentiatur, *ex mſſ.*
Sect. 57.	Datur.	Dant, *ex mſſ.*
Sect. 58.	Cervinus ſanguis . . . . in vini hemina.	Cervi ſanguis . . . . . ad quintam heminam in vino, *ex mſſ.*
	Aluminis modico.	Aluminis momento, *ex mſſ.*
	Butyrum largius ſumptum cœliacis & dyſentericis medetur, & jecur vaccinum.	Butyrum largius ſumptum. Cœliacis & dyſentericis medetur jecur vaccinum.
	Hippacen vocant.	Hippacen appellant, *ex mſſ.*
	Et cera exiguoque oleo.	Et ceræ exiguo, & oleo, *ex mſſ.*
	Protinuſque modice frigidam.	Protinus : inque modice frigida, *ex mſſ.*
	Potus decoctus.	Potus decocti, *ex mſſ.*
Sect. 59.	Voluntas egerendi.	Voluntas deſurgendi.
	Tinearum.	Tæniarum.
Sect. 60.	In perna ſuis.	In perna ſuum, *ex mſſ.*
	Aſinini renes.	Aſini renes, *ex mſſ.*
	Ac muria.	Ac myrrha.
	Vel caprinum.	Fel caprinum.
Sect. 61.	Linteolis conceptis.	Linteolis conceptis.
	Hircorumque . . . . fel urſinum, ſive verrinum . . . . . inguinibuſque.	Hircorum quoque . . . . verrinum fel . . . . . inguinibus, *ex mſſ.*
Sect. 62.	Podagras quidam . . . . & ſi.	Podagras quidem . . . . etſi, *ex mſſ.*
	Et ſuppurationes minantia. Eadem res & podagricis.	Et ſuppurationes. Sed podagricis, *ex mſſ.*
Sect. 63.	Aſperſi.	Inſperſi, *ex mſſ.*
	Sub limine ex aqua.	Ex aqua ſublime, *ex mſſ.*
Sect. 66.	Acceſſionem.	Acceſſiones, *ex mſſ.*
Sect. 67.	Cochleariorum.	Cochlearium, *ex mſſ. tum hic, tum ſect. ſeq.*
Sect. 68.	Fimi cervini maxime ſubulonis, ſed.	Fimi taurini maxime, ſed, *ex mſſ.*
	De armentinis.	De armentivis, *ex mſſ.*
	Fimi vituli.	Fimi vitulini, *ex mſſ.*
Sect. 70.	Bubula caro impoſita tumores ſanat. Fimum ſuillum &c.	Bubula caro impoſita. Tumores ſanat fimum ſuillum, &c.
	Tollit optime. Adeps e lupis illitus.	Mollit optime adeps e lupis illitus.
Sect. 71.	Sed caprarum.	Et caprarum, *ex mſſ.*

Item ex fimo aſinino cinis : & pilorum quidam cinis illitus.	Item ex fimo aſini cinis illitus, *tantum, ex mſſ.*	*Sect.* 73.
Aut fimo caprino, aut hircino.	Aut irino, *tantum, ex mſſ.*	*Sect.* 74.
Et adverſus carbunculos.	Et ad carbunculos, *ex mſſ.*	
Urinæ.	Et urinæ, *ex mß.*	*Sect.* 75.
Fel taurinum lana.	Fel tauri in lana, *ex mſſ.*	*Sect.* 77.
Etiam jecur.	Earum jecur, *ex mß.*	
Per dies XX.	Per dies XL. *ex mß.*	
Addito melle .... ſi in purgationibus fuerit.	Ac melle .... in purgationibus, *ex mſſ.*	
Ad opii tertiam.	Opii tertia, *ex mſſ.*	
Et pellis aſinina.	Et pellis aſini, *ex mſſ.*	*Sect.* 77.
In VII. dies.	In VIII. dies, *ex mſſ.*	*Sect.* 79.
Adipe permiſto.	Adipe admixto, *ex mſſ.*	*Sect.* 80.
Jecur leporum.	Jecur luporum, *ex mſſ.*	*Sect.* 81.
Omiſſum.	Omiſſum eſt, *ex mſſ.*	
Nulli animalium.	Nulli animali, *ex mſſ.*	

LIBRO VICESIMO NONO.

Præteritorum.	Præceptorum.	*Sect.* 1.
Quam ſteriles gratiæ, difficultates.	Tam ſterilis gratiæ, tantæque difficultatis, *ex mſſ.*	
Tyndariden.	Tyndareum.	
Jam templo .... diſcipulus ejus.	Templo .... e diſcipulis ejus, *ex mſſ.*	*Sect.* 2.
Etiam ex Chryſippo.	Et ex Chryſippo, *ex mſſ.*	*Sect.* 3.
Se cognominans.	Cognominant, *ex mſſ.*	*Sect.* 4.
Ex ſcholæ.	Hæ diu ſcholæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 5.
Calpitanos, ... CCL.	Calpetanos .... ducena quinquagena, *ex mſſ.*	
Mœnibus quoque aliis.	Mœnibuſque aliis, *ex mſſ.*	
Aucupantes animas ſtatim noſtras negotiari.	Aucupantes anima ſtatim noſtra negotiari, *ex mſſ.*	
Ex antiquis.	Ex antiquiſſimis, *ex mſſ.*	*Sect.* 6.
Eum tradunt fuiſſe vocatum.	Eum fuiſſe e re dictum, *ex mß.*	
Eorum litteras ... ſed hoc ipſum.	Illorum litteras .... Et hoc ipſum, *ex mſſ.*	*Sect.* 7.
Nonniſi die XL. quinque electis viris.	Nonniſi XLV. electis viris, *ex mſſ.*	*Sect.* 8.
Non deferam.	Non deſeram, *ex mſſ.*	
Conductum.	Reconductum, *ex mſſ.*	
Extrema pretia.	Externa pretia, *ex mſſ.*	
Ejuſdem in ſemetipſis fatentur.	Ejus de ſemet ipſi fateantur, *ex mſſ.*	
Etiam ſi.	Etiam ſic, *ex mſſ.*	*Sect.* 9.
Alii vero evulſam ... utrumque.	Aiii evulſam ... uruntque, *ex mſſ.*	
In æneo vaſe .... ſiccatur.	In æneo .... ſaccatur.	*Sect.* 10.
Pinguedinem,	Pinguitudinem, *ex mſſ.*	
Cum jure.	Cum cinere.	*Sect.* 11.
Sic & lienicis.	Sic & lientericis.	
Ac vino .... ex aqua.	Aut vino ... ex aqua, *ex mſſ.*	
Schiſta, .. incubata.	Sitiſta ... incubita, *ex mß.*	
Quod rhus.	Quod rhum, *ex mſſ.*	
Cum aliis piſcis quatuor una atterendo.	Cum allii ſpicis quatuor una terendo.	
Ac ſubitos.	Aut ſubitos, *ex mſſ.*	*Sect.* 13.
Subfervefactis.	Subfervefactum, *ex mſſ.*	

	Æque quam capris.	Æque quam in capris, *ex mss.*
Sect. 14.	Juventutis.	Juventatis.
	Genito mane.	Genitæ Manæ.
	Putatur.	Putant, *ex mss.*
Sect. 15.	Ac decrescente.	Atque decrescente, *ex mss.*
Sect. 16.	Distant.	Distans, *ex mss.*
Sect. 17.	Quod dicunt ... carnes quoque.	Quod dicant .... carnesque, *ex mss.*
	Et stranguriæ fistulæque.	Et in stranguria, fistulæ, *ex mss.*
	Rosaceo panno .... enecat.	Roseo panno .... necat, *ex mss.*
Sect. 18.	Curari.	Sanari, *ex mss.*
Sect. 19.	Serpentes ipsi ... alios.	Serpentes ipsæ ... alias, *ex mss.*
Sect. 20.	Promittunt.	Promittitur, *ex mss.*
	Pedibus caprearum.	Pellibus caprearum.
	Contra serpentes.	Contraria serpentibus, *ex mss.*
	Hæc morborum veneficia.	Hæc morum veneficia.
	Item virus ichneumonum: & cutis cinere.	Item, si uratur, ichneumonum: fugiunt & urticis tritis.
Sect. 21.	Præcavere.	Præcanere.
	Quaternis digitis.	Ternis digitis.
Sect. 22.	Ut dicemus.	Ut digeremus.
	Atqui anguis Æsculapius.	Anguis Æsculapius, *tantum, ex mss.*
	Quod in aqua.	Quod & in aqua, *ex mss.*
Sect. 23.	Ac tanta vis veneni ... suibus .... domante.	Ac tanti veneni ... subus ... dominante, *ex mss.*
	Exstingui ... verisimile est. Quæ prodantur.	Restingui ... ex his verisimile est, quæ produntur, *ex mss.*
	Ex ipsis.	Ex ipsa, *ex mss.*
Sect. 24.	In auxilio ... primum vultur est.	In auxilium .... primi vultures, *ex mss.*
Sect. 25.	Ita ut tepeant.	Ita ut tepebant, *ex mss.*
	Et capitis doloribus.	Et in capitis doloribus, *ex mss.*
	Addito collo.	Addito in collum, *ex mss.*
Sect. 26.	Concepta.	Concerpta, *ex mss.*
	Fortiores fieri ... ad capillum.	Fortes fieri ... ad capillum, *ex mss.*
	Circumlatum .... sursum in superliminari.	Circumraptum .... in supero limine, *ex mss.*
Sect. 27.	Servantur, cum mortui inveniuntur. Et cortices eorum contriti.	Servantur mortui. Inveniuntur & cortices eorum, qui triti, *ex mss.*
	Labefactantur.	Labefactat, *ex mss.*
	Remedium est.	Remedio est, *ex mss.*
Sect. 28.	Fertur enim.	Ferunt enim, *ex mss.*
Sect. 29.	Appositus plagæ.	Impositus plagæ, *ex mss.*
	Cantharides, ut diximus.	Cantharidas diximus resistere, *ex mss.*
Sect. 30.	Convenit tamen.	Convenit tantum, *ex mss.*
	Interiores.	Inertiores minutæ, *ex mss.*
	Sestertiis LXXX.	Sestertiis XXX. *ex mss.*
Sect. 32.	In canis rabidi.	In canis rabiosi, *ex mss.*
	Menstruave in panno.	Menstruave canis in panno, *ex mss.*
	Græcis lytra.	Græcis lytta.
	Aïunt & cristam.	Aïunt & cristam galli, *ex mss.*
	Cum cancro masculo, trita.	Cum cancro masculo, ex vino trita, *ex mss.*
	Dicitur sentire.	Sentire dicunt, *ex mss.*
Sect. 33.	Venena fungorum boletorumque astringit.	Contra venena fungorum, boletorumque, *tantum, ex mss.*

Caulis jus ex carne.	Jus ex carne, *tantum*, *ex mss.*	
Præterquam.	Præterque.	
Quæ de herinaceis.	Quæ de herinaceo, *ex mss.*	
Nigritiam capillis affert.	Nigritiam capilli affert, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Nocte concubia.	Nocte in concubia, *ex mss.*	
Illita capiti.	Linito capite, *ex mss.*	
Item ægypii ossa e capite, aut vulturis... cum oleo cedrino.	Item œsypum: ossa e capite vulturis... cum oleo & cedria.	*Sect.* 36.
Cum rosaceo coctus. Matutino pascentis hirundinis caput præcisum.	Cum rosaceo. Cochleæ matutino pascentis arundine caput præcisum.	
Penicillo illitum.	Specillo illitum.	
Noctuarum est id genus maximum.	Noctuarum est id genus, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 37.
Stibi, quod quid sit.	Stibis quid est, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Item albugines oculorum.	Item albugines, *tantum*, *ex mss.*	
Sic & solatis prosunt.	Sic & solatis, id est, Sole correptis, prosunt.	
Donec liquescat humor: quatuor.	Donec liquescat: quatuor.	
Oculos inungunt.	Oculos inungit, *ex mss.*	
Item in gallinacei felle alligato ad argema.	Item in gallinacei fimo ad argema, *ex mss.*	
Lusciosis illinendum.	Lusciosis illini, *ex mss.*	
Fimum columbarum.	Fimum quoque columbarum, *ex mss.*	
Hyssopo & melle.	Oesypo & melle.	
Ad claritatem dorcados, Hippocratis, ut putant, auctoritate adjicicitur.	Ad claritatem, Hippocratis putant auctoritate adjici.	
Superimponi .... aut vino.	Superponi, ... ac vino, *ex mss.*	
Illinunt.	Illinere, *ex mss.*	
Novem singulos signis.	Novem signis, *ex mss.*	
Apparuerit ... stibio.	Apparuit ... stibi, *ex mss.*	
Ad duo tempora, ita ut.	Ad duo tempora, in splenio aliquo, ita ut.	
Anserum quoque & omnium avium.	Anserum omniumque avium, *ex mss.*	*Sect.* 39.
Intestinis exemptis ... sed medici.	Intestinisque exemptis... medici, *ex mss.*	
Adipe anseris.	Cum adipe anseris, *ex mss.*	
Contusi.	Contusas.	
Efficaciter sanat aurium dolores.	Efficacem narrant ad aurium dolores, *ex mss.*	
Circumligato capillo.	Circumligata capillo, *ex mss.*	

LIBRO TRICESIMO.

Antecedentis operis parte.	Antecedente operis parte, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Redegit.	Redigit, *ex mss.*	
Sanctioremque quam medicinam.	Sanctioremque medicinam.	
Babyloniumque Marmaridum, & Arabem Hippocum, aut Assyrium vero Zarmocenidam.	Babyloniosque Marmarum, & Arabantiphocum, aut Assyrium Tarmoendam.	*Sect.* 2.
Inferorum evocatione.	Inferum evocatione, *ex mss.*	
Thessalas urbes.	Thessalas matres.	
Cognominarit ..... ad vicinas usque superstitiones.	Cognominaret ..... ad vicina usque, superstitionem, *ex mss.*	
Primus exstat.	Primus, quod exstet, *ex mss.*	
Apollonicem Captidenem.	Apollobechen Coptiten.	
Exstant itaque .... priori.	Exstant certe .... priore, *ex mss.*	*Sect.* 3.

	Palamque in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata.	Palamque fuit in tempus illud ſacri prodigioſi celebratio.
Sect. 4.	Non ſatis.	Nec ſatis, *ex mſſ.*
Sect. 5.	Et ex aqua & ex ſphæris & ex aëre.	Et aqua, & ſphæris, & aëre, *ex mſſ.*
	Voluit.	Valuit, *ex mſſ.*
	Diſcendi ingenium.	Diſcentis ingenium, *ex mſſ.*
Sect. 6.	Ut cerni non poſſint. Forte hoc.	Aut cerni. Obſtat forte hoc.
	Nam hominem.	Nam homines, *ex mſſ.*
	Sed ſi ea.... qua patria.	Sed ſi tota... quanam patria, *ex mſſ.*
Sect. 7.	Devorarit.... Cetero ex eo.	Devoret... Cetera ex eo, *ex mſſ.*
Sect. 8.	Cæterum.	Cetero, *ex mſſ.*
	Searificant & oſſibus.	Scarificantur oſſibus, *ex mſſ.*
	Caveri.	Cavere, *ex mſſ.*
	Canis ortu... membranam exuere,.... dolores minuit.	Circa Canis ortum ...... membranam eam exuere.... dolores mitigat, *ex mſſ.*
Sect. 10.	Pſoriſque, & lepris, & lentigini.	Pſoriſque, & lentigini, *ex mſſ.*
	Herculaneas appellati.	Herculaneas appellatas, *ex mſſ.*
Sect. 11.	Nares murinas.	Nares mulinas.
	Cum fico arido ac nitro impoſitum extra. Aſperitatem faucium .... leniunt cochleæ: coqui debent in lacte.	Cum fico arida ac nitro impoſitum extra. aſperitatem faucium .... leniunt. Cochleæ coqui debent illotæ.
	Efficaciſſime putant, & in iis ſmegma.	Efficaciſſimas putent, & ſmegma, *ex mſſ.*
Sect. 12.	Surculus vitis.	Surculus viticis.
	Aïunt & in cibo.	Aïunt & cibo, *ex mſſ.*
	Servant. Ad feminarum ſtrumas veteres cochleæ.	Servant, ad feminarum ſtrumas. Veteres cochleæ.
	Avenaceave.	Aut avenacea, *ex mſſ.*
Sect. 13.	Ne ſint malæ hirſutæ.	Ne ſint alæ hirſutæ.
	Profuſoque vino.	Perfuſoque vino, *ex mſſ.*
Sect. 14.	Pulmonum vitiis.	Pulmonis quoque vitiis, *ex mſſ.*
Sect. 15.	Sumant..... Siculæ.	Sumantur, ... & Siculæ, *ex mſſ.*
	Nec non ſilveſtres, ſtomacho inutiles.	Nec ſilveſtres ſtomacho utiles.
	Multifariamque.	Multifariam, *ex mſſ.*
Sect. 16.	Jocinerum... & ex aqua calda dari.	Jocineris.... & ex aqua dari, *ex mſ.*
	Trixalis... vocatur... nomen non habet, ut aliqui... pauciores.	Troxalis... vocetur... nomen non habeat, aliqui... pauci auctores, *ex mſſ.*
	Sint emortuæ.	Sint demortuæ, *ex mſ.*
	Si febris abſit.... decocta ſunt.	Si febres abſint,... decocta ſint, *ex mſſ.*
Sect. 17.	Poſt hæc... tectove.	Poſt hoc.... tectorio.
	Duorum dierum.	Duûm dierum, *ex mſſ.*
	Cui medetur.	Cui medeatur, *ex mſſ.*
Sect. 18.	In adverſum.	In averſum, *ex mſſ.*
Sect. 19.	Decoctuſque & in cibo.	Decoctus æque & in cibo, *ex mſſ.*
	Sed veteris gallinacei vehementius. Salſum jus alvum ciet.	Sed veteris gallinacei vehementius ſalſum jus alvum ciet.
	Abſtinere.	Abſtineri, *ex mſ.*
Sect. 20.	Subvenire. Siſtit alvum & cochlea.	Subveniri. Siſtit alvum primum cochlea, *ex mſſ.*
	Cum ventriculi membrana.	Aut ventriculi membrana, *ex mſſ.*
	Tormina ſanat lien.	Tormina lien, *ex mſſ.*
	In formam camini.	Ad formam camini, *ex mſſ.*
	Aut per dolorem.	Aut in dolore, *ex mſſ.*
Sect. 21.	Stillicidia veſicæ.	Stillicidia in veſica, *ex mſſ.*
	Uti ſuſpirioſis.	Ut in ſuſpirioſis, *ex mſſ.*

Ut ſtillicidia.	Ut ſtillicidium, *ex mſ.*	
Cochlearibus tribus e nido hirundinum. Gryllum dilutum ex aqua calida.	Cochlearibus tribus. E nido hirundinum glebulam dilutam ex aqua calida.	
Et eodem verrucas.	Eodemque & verrucas, *ex mſſ.*	*Sect.* 22.
Procidentia alvi.	Procidentia ibi.	
Illita depellit.	Illitu repellit, *ex mſſ.*	
Vel herinacei, cum veſpertilionis cerebro.	Fel herinacei, cum veſpertilionis: & anſerinus cum cerebro.	
Infricatur.	Infricatus, *ex mſſ.*	
Contritæ ex aceto, vel cinis ejus.	Contritæ ex aceto: ſenectus anguium ex aceto, vel cinis ejus.	
Interaneiſque demptis.	Interaneis ademptis, *ex mſſ.*	
Sicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem.	Sicut ad urinæ incontinentiam, caninum adipem.	
Aperiunt.	Auferunt, *ex mſſ.*	
Cum mellis cyathis tribus.	Cum melle cyathis tribus, *ex mſſ.*	*Sect.* 23.
Aut ſi pedes ſanguinent cum urtica: vel pennis eorum.	Aut ſi pedes ſanguine cum urtica: vel pennis palumborum.	
Tragacantho.	Tragacantha, *ex mſſ.*	
Quod ſi putrida ſint hulcera, cera addita.	Quod ſi pura ſint, hulcera cera addita.	
Vel gryllorum.	Vel glirium.	
Fimique gallinacei ... columbini fimi cinis ex oleo.	Fimi gallinarum ... columbini fimi ex oleo, *ex mſſ.*	
In locis oſtiorum.	In loricis oſtiorum.	*Sect.* 27.
Inunctos ſanat.	Unctu ſanat, *ex mſſ.*	
Quem primum peperit.	Quem primum pepererit, *ex mſſ.*	
Cinis palmarum.	Cinis plumarum, *ex mſſ.*	*Sect.* 28.
Nam non modo muris ... verum etiam.	Nam muriæ ... vel etiam, *ex mſſ.*	*Sect.* 29.
Paucis exemplaribus docebo.	Paucis e pluribus edocebo, *ex mſſ.*	
Lacertæ viridis vivæ.	Lacertæ vivæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 30.
Qui pilulas voluit.	Qui pilas voluit.	
Cor anguinum.	Cor anguium, *ex mſſ.*	
Si cujuſquam cura efficacior eſſet ad inquirendum.	Si cujus cura efficacior eſſet inquirentis, *ex mſſ.*	
In longiſſimis morbis.	In longis morbis, *ex mſſ.*	
Miſeria ſpei delectat.	Miſerias copia ſpei delectat.	
Specu toto reſina ceraque.	In ſplenio reſinæ ceræque.	
Et oleum myrteum.	Ex vino myrteo.	*Sect.* 31.
In melle ſunt immortuæ.	In melle ſint mortuæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 33.
Si in verendis ſit, ... opus ſit.	In verendis, ... opus eſt, *ex mſſ.*	
Tertia die ... nec poſtea.	Tertio die ... ne poſtea, *ex mſſ.*	
Et eo cui medebitur.	Et cui is medebitur, *ex mſſ.*	
Fimum ovium cum cera commiſtum. Murium cinis, & cochlearum: idque ſic.	Fimum ovium cum cera. Murium cinis: cochlearum quoque: ſic, *ex mſſ.*	*Sect.* 35.
Nervorum nodis medetur capitis ... ex oleo cyprino illitus ... Dolores tollit eorum.	Nervorum nodis capitis ... ex oleo cyprino ... Doloribus, *ex mſſ.*	*Sect.* 36.
Aut locuſtæ frictæ cum ſevo.	Aut locuſtæ cum ſevo, *ex mſſ.*	*Sect.* 37.
Aranei telæ ſuppoſitæ.	Aranei tela, *tantum*, *ex mſſ.*	*Sect.* 38.
Vel ſanguinis profluvia.	Vel ſanguis, profluvia.	
Item columbinus ſanguis ob id.	Item columbinus ob id.	
Aut cinere.	Aut in cinere, *ex mſſ.*	*Sect.* 39.

	Trahant .... pulmonibus quoque arietum.	Trahunt .... pulmonibus præcipue arietum, *ex mſſ.*
	Sub teſta.	Sub teſto.
	Infra ſeptimum ... perſuaſum ſit.	Intra ſeptimum .... perſuaſio ſit, *ex mß.*
	Siccatus Sole.	Siccatus in Sole, *ex mſſ.*
	Recentibus plagis, ſale .... ſumpto. Tradunt ... & ſanari.	Recentibus plagis. Sale ... ſumpto, tradunt .... ac ſanari.
	Antonius Muſa Medicus.	Antonius quidem Medicus, *ex mß.*
	Trixalidum.	Troxalidum, *ex mſſ.*
Sect. 40.	Aut cum vermium terrenorum cinere, qui.	Aut vermium terrenorum, qui, *ex mß.*
Sect. 41.	Ex melle.	Cum melle, *ex mſſ.*
	Exhulcerationem multam.	Exhulcerationem altam, *ex mß.*
Sect. 42.	Cum farina hordeacea.	Cum farina hordei, *ex mſſ.*
Sect. 43.	Mammas ... tumeſcentes.	Mammas ... tumentes, *ex mß.*
	In cervices & ſcapulas, ne nervi.	Ne cervicis ſcapularumque nervi.
	Gravidis ſecundas.	Graves ſecundas.
	Et in gramine vermiculi.	Et vermiculi, *ex mſſ.*
	Additis mellis cochlearibus quatuor.	Addito melle cochlearibus quatuor, *ex mß.*
Sect. 44.	Baculus .... trixalidum.	Baculum .... troxalidum.
	Tranſgreſſus abortus aſperos faciat.	Tranſgreſſis abortum per os faciat.
Sect. 46.	Niſi erucæ.	Niſi ærugo.
	Et jecur ejus.	Et jecur ejuſdem, *ex mſſ.*
	Item per ſe cinis cum lacte canis.	Item pet ſe cinis. Lacte canis.
Sect. 47.	Aut ſi vitium coagulato lacte.	Aut ſi coagulatio lactis, *ex mß.*
	Ad dentitionem.	Ad dentitiones, *ex mß.*
	Ex ovi albi ſucco.	Ex uvis albo ſucco.
	Ad idem valent.	Idem valent, *ex mß.*
	Bovis capiti.	Bovæ capiti.
Sect. 49.	Ejus qui biberit, cohibet.	Ejus qui fecerit, inhibet.
Sect. 50.	Triduo inhibet.	Triduo necat, *ex mß.*
Sect. 52.	Sirulugum ... byturos.	Subjugum .... biuros.
Sect. 53.	Eos, a quibus.	Eum a quo, *ex mß.*
	Contritis uno die, dejectiſque.	Contritis una, dejectiſque, *ex mß.*
	In alvearia .... non laſſeſcere.	In alvos ... non laſſari, *ex mß.*

EX LIBRO TRICESIMO PRIMO.

Sect. 1.	Exerente vires.	Exercente vires, *ex mß.*
	Sæpe etiam lapides ſubvehunt.	Sæpe etiam lapides: ſubeuntque, *ex mſſ.*
Sect. 2.	Auxilia ... conferentes.	Auxilia ... profitentes, *ex mß.*
Sect. 3.	Sanant hulcera.	Sanant vulnera, *ex mſſ.*
	Quam & vocabat M. Cicero.	Quam vocabat Cicero, *ex mß.*
	Monumentum ſibi.	Monumenta ſibi.
	Miniſterium ejus ex illa majeſtate. Ponam.	Miniſteriorum hauſtus ex illa majeſtate ingenii. Ponam.
Sect. 7.	Cuſtodit autem partum.	Cuſtodit autem fetum, *ex mſſ.*
Sect. 8.	Ad poſtremum.	Ac poſtremo, *ex mſſ.*
Sect. 9.	Melan.	Nelea.
Sect. 10.	Nam qui Sybarin.	Nam qui e Sybari, *ex mſſ.*
	Ex Crathide.	Ex Crathi, *ex mſſ.*
Sect. 13.	Vinum tædio venire ... biberint. At Eudoxus & Theopompus.	Vinum in tædium venire ... biberint, aït Eudoxus: Theopompus.

Polyclytus.

Polyclytus.
Ejusdem virtutis.
Ut nullum non pondus.
Cujus gurgite perjuri notantur pati.
In augario.
Vasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando vicies.
Post septem dies accidit.
Intelligitur fama.
In Arcadia.
Styx appellata.
Si quisquam biberit.
Avesque gustaverint.
Qui quacumque rigat, lapideam facit terram.... Namque alluit rivus.
In quo lateres.... distillantes.
Decidere.... ut Phausia.
Velut ad infinitum.
Quæ scrobem statim implent.
Vasa ære inficiunt.
Caburæ.
Quin exhaustam vasis.
Aqua frigida injecta.
Piconia.
Mox specu mersa.
Decoquentibus.
Aliqui loco.
Aut edera.
Ex quoquo loco.
Figulari.... adimitur spes.
Levesque facit.
Fodiuntur.
Sine arena.
Nam ipsa æstate.
Posteaquam cœptus est coli.
Alias non mutato sapore.
Babyloniæ.
In centenos pedes sursum elici.
Si una cuniculo veniet, in binos actus: laminæ esse debebunt, per quas surgere in sublime opus fuerit, e plumbo. Subit altitudinem exortus sui, si longiore tractu.
Aut simili morbo.
Cutilia, utilis est bidendo.
Quo quidam plurimo potu gloriantur.
In Egesta.
Ferruminant & fracturas.... corpora siccant.
Et quartanis.
Articularibusque.
Qui parum dedere.
Supervacanea.
Cum quatuor aquæ sextariis.

Polycritus. Sect. 14.
Ejusdem nominis, *ex mss.*
Ut nulla mora pondus, *ex mss.* Sect. 16.
Cujus gurgitem perjuri negantur pati. Sect. 18.
In auguriis, *ex mss.*
Vasto singuli amne. Siccantur duodecim diebus, aliquando vicenis.
Post septem enim dies occidit, *ex mss.*
Intelligit fama, *ex mss.* Sect. 19.
In Achaïa.
Styx appellatur, *ex mss.*
Quam quis biberit, *ex mss.*
Aves quæ degustaverint, *ex mss.*
Quamcumque rigat, lapideam facit terram... Nam qua cadit rivus, *ex mss.* Sect. 20.
Quo lateres.... destillantes, *ex mss.*
Cecidere.... ut in Phausia, *ex mss.*
Velut affinium. Sect. 21.
Quæ cum sorbentur, statim implent. Sect. 22.
Vasa ærea inficiunt, *ex mss.*
Chabura, *ex mss.*
Quin & haustam vasis, *ex mss.* Sect. 23.
Aqua frigida ingesta, *ex mss.*
Pitonia. Sect. 24.
Mox in specus mersa, *ex mss.*
Detorquentibus. Sect. 25.
Alicui loco, *ex mss.* Sect. 27.
Aut arundo, aut edera, *ex mss.*
Ex quoque loco, *ex mss.*
Figularis.... adimit spes, *ex mss.* Sect. 28.
Levissimasque facit, *ex mss.*
Fodiunt, *ex mss.*
Sine arenato.
Non ipsa æstate, *ex mss.*
Posteaque cœptus est coli, *ex mss.* Sect. 30.
Salis non mutato sapore, *ex mss.*
Babylone, *ex mss.*
In centenos pedes sicilici. Sect. 31.
Si cuniculo veniet, in binos actus lumina esse debebunt. Quam surgere in sublime opus fuerit, e plumbo veniat. Subit altitudinem exortus sui. Si longiore tractu.
Aut simili modo, *ex mss.* Sect. 32.
Cutilia, bibendo, *ex mss.*
Quam plurimo potu gloriantium, *ex mss.*
In Segesta.
Ferruminandas fracturas, ... corpora siccanda, *ex mss.* Sect. 33.
Et in quartanis, *ex mss.*
Articulariisque, *ex mss.*
Qui puram dedere.
Supervacua, *ex mss.* Sect. 34.
In quatuor aquæ sextarios, *ex mss.*

	Calefaciat.	Excalefaciat, *ex mſſ.*
Sect. 35.	Quod vocatur.	Et quod vocant, *ex mſſ.*
Sect. 36.	Appetentibus vinum.	Appetentibus vini ægris, *ex mſſ.*
Sect. 37.	In mari.	In mare, *ex mſſ.*
	Luxata hominum corpora .... cujuſlibet.	Luxata corpora & hominum .... cujus libeat, *ex mſſ.*
Sect. 38.	Et ſolibus candens.	Et Sole candens, *ex mſſ.*
Sect. 39.	Noctu.	Nocte, *ex mſſ.*
	Extrahunt lacu.	Extrahunt e lacu, *ex mſſ.*
	Amnis Ochus & Oxus.	Amnes Ochus & Oxus, *ex mſſ.*
	Ex eo eſt, quam ex auro.	Ex eo, quam ex auro eſt, *ex mſſ.*
	Carrhis Arabiæ.	Gerrhis Arabiæ.
	Inter hæc eſt.	Intra hæc eſt, *ex mſſ.*
Sect. 40.	Imbrios.	Umbros.
Sect. 41.	At e ſtagnis.	De ſtagnis, *ex mſſ.*
	Illiniunt .... Sal ſiciſſimus.	Illinunt .... ſal ſicciſſimus, *ex mſſ.*
	Odoribus additus.	Odoribus additis, *ex mſſ.*
	Nequit degere.	Non quit degere, *ex mſſ.*
	Sal .... conſueverat.	Salem .... convenerat, *ex mſſ.*
	Modia ſex millia.	Modios ſex mille, *ex mſſ.*
	Eſitaſſe enim ſalem cum pane & caſeo, ut proverbio.	Et ſalem cum pane eſitaſſe eos proverbio, *ex mſſ.*
Sect. 42.	Quadam favilla.	Quandam favillam, *ex mſſ.*
	Acopicis & ſmegmaticis.	Acopis & ſmegmatis, *ex mſſ.*
Sect. 43.	Morantes .... pæne binos.	Monſtrantes .... fere binos, *ex mſſ.*
	Bæticaque & Carteïa.	Bæticæque Carteïa, *ex mſſ.*
Sect. 44.	Ad caſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris.	Caſtimoniarum ſuperſtitioni, ſacriſque, *ex mſſ.*
	Conceptis .... morſus.	Concerptis .... morſum, *ex mſſ.*
Sect. 45.	Neque putreſcere.	Nec putreſcere, *ex mſſ.*
	In vino miſtus. Idem noxia, & tinearum genera.	In vino mixtus innoxie : & tæniarum genera, *ex mſſ.*
	Uſurpanda obſervatione circa humeros.	Circa humeros, *tantum*, *ex mſſ.*
	Obſervanda uſurpatione, qua quidam totis .... dicunt.	Uſurpanda obſervatione, quæ totis .... dixit, *ex mſſ.*
	Tritus cum farina.	Toſtus cum farina.
	Hulceribus.	Hulcerum, *ex mſſ.*
	Ita ut batuerentur antehac hulcera.	Ita ut paverentur ante hic hulcera.
	Cum aceto & fotu.	Cum aceto fotus, *ex mſſ.*
	Smegmaticis ad extendendam cutem lævandamque.	Smegmatis ad extenuandam cutem levandamque, *ex mſſ.*
Sect. 46.	In Clytis.	In Litis.
	Nec augeri, nec effluere.	Neque augeri, neque fluere, *ex mſſ.*
	Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent.	Hæ cedente Nilo madent, *ex mſſ.*
	Nitrariæ egregiæ Ægyptiis. Nam circa .... tumuli.	Nitrariæ Ægypti circa ...... cumuli, *ex mſſ.*
	Alii operimentum.	Alii acervorum.
	Optimum putant.	Optimum putatur, *ex mſſ.*
	Acrimoniam nitro.	Acrimoniam nitri, *ex mſſ.*
	Ciet & ſudorem.	Ciet & ſudores, *ex mſſ.*
	Nitrum claritatem viſus.	Claritatem viſus *tantum*, *ex mſſ.*
	Renum ...... In vino exterminat potum.	Renium .... extenuat in potione vini, *ex mſſ.*

Pruriginem.	Porriginem.	
Sic & adversus lepras.	Sicut adversus lepras, *ex mss.*	
Et quæ tinguntur.	Quæ & tinguntur, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Veteres conglutinant vulnera.	Veteres non glutinant vulnera.	
Nunc ex aceto inspersæ, nunc e vino, nunc ex aqua.	Nunc aceto aspersæ, nunc vino, nunc aqua, *ex mss.*	
Sed fluctuatione.	Sed fluctione.	
Salsa madidæ.	E salsa, *tantum, ex mss.*	
Sed spleneticis.	Sed splenicis, *ex mss.*	
Abunde subinde.	Subinde, *tantum, ex mss.*	

EX LIBRO TRICESIMO SECUNDO.

Hæc tantilla est satis.	Hoc tantulo satis est.	*Sect.* 1.
Remigantis.	Renavigantis, *ex mss.*	
Alligato eo.	Adalligato eo, *ex mss.*	
Odynolyontem.	Odynolyten.	
Mitulos.	Mitulos marinos.	*Sect.* 4.
Negotiatores.	Mercatores negotiatos.	
Perungere.	Perungi, *ex mss.*	
Nixus erumpentis.	Nisus erumpentis, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Ita conditum transire rete.	Ita condi, dum transeat rete.	
Excutiat cibos.	Excutiat cibum, *ex mss.*	
Pytheas tradit. Idem infixam hamo invertere se, quoniam dorso cultellato, spinaque.	Anthiam tradit idem infixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellato ei spina, eaque.	
Lactatu.	Jactatu.	
Gotta.	Cotta.	*Sect.* 6.
Labradii Jovis.	Labrandei Jovis.	*Sect.* 7.
Recentia effici constat.	Refici constat.	*Sect.* 9.
Patrimonia.	Parsimonia.	*Sect.* 10.
Circa Helian.	Circa Æolias.	*Sect.* 11.
Et ideo utilissimum.	Et ideo vilissimum.	
Hac de causa.	Qua de causa, *ex mss.*	
Scabrosum ... vel rursus inane, aut concavum.	Scabiosum .... aut rursus inane, & concavum, *ex mss.*	
Conjicientibus gummi cum sale Hammoniaco.	Conjicientium gummi cum sanguine, aut Hammoniacum.	*Sect.* 13.
Odoris gravis .... Ponto Galatiæ, mox Africæ.	Odore graves ... Ponto, Galatiaque, mox Africa, *ex mss.*	
Effectus quoque pari honore habendi.	Effectusque par: honore habendo, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Has quidem.	Has quidam, *ex mss.*	
Ac similium, & ranarum venena.	Ac similium venena, *ex mss.*	
Inarescere autem eum.	Inarescere eum, *ex mss.*	
Sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita.	Sanguinis heminis tribus, aceti hemina, vino addito, *ex mss.*	
Post aliquot dies vespera.	Post aliquos dies bina vespera, *ex mss.*	
Per annos.	Ter anno.	
Item ardentium testium.	Item testium, *ex mss.*	
Sed diu in vino .... Oculorum quoque vitia .... suffusiones etiam marinæ fel cum fluviatilis sanguine, & lacte mulierum. Capillus mulierum infi-	Sed vino .... Oculorum utique vitia .... suffusiones etiam Marinæ felle cum fluviatilis sanguine, & lacte; capillus mulierum inficitur. Fel contra	

	citur felle. Contra salamandras vel succum decoctum bibisse.	salamandras, vel succum decoctæ bibisse, *ex mss.*
	Incurva calyce.	Curvata calyce, *ex mss.*
	Instillatus crebros capitis dolores.	Instillatus cerebro capitis dolores.
	Sunt qui .... jubeant.	Sunt qui .... jubent, *ex mss.*
Sect. 16.	Qui esset scincus .... Veneficium menstruis.	Quid esset scincus .... veneficii in menstruis, *ex mss.*
Sect. 17.	Idem & cybii profectus.	Idem & cybio effectus, *ex mss.*
Sect. 18.	Fluviatiles.	E fluviatilibus, *ex mss.*
	Hamo additis.	In hamum additis, *ex mss.*
Sect. 19.	Quæ fiant ex ipsis auxiliatur. Cor vero etiam efficacius est. Coluber est in qua vivens.	Quæ fiant ex ipsis. *Sect.* XIX. Auxiliatur vero etiam efficacius colubra in aqua vivens.
Sect. 20.	Et oleum.	Et oleo, *ex mss.*
	Præcipue ejus jure.	Præcipue jure, *ex mss.*
	Contra leporis marini venena & ostrea adversantur. Idem videtur, nec potest videri .... cum palma mensarum diu jam tribuatur illis.	Contra leporis marini venena. *Sect.* XXI. Et ostrea adversantur iisdem. Nec potest videri .... cum palma mensarum divitum attribuatur illis.
Sect. 21.	Ideo pelagia.	Pelagia *tantum*, *ex mss.*
	Minora in aliis locis, reperiantur.	Minora in alto reperiantur.
	Opacitas enim prohibet.	Opacitas cohibet, *ex mss.*
	In Hispania .... in Illyrico.	Hispaniæ, ... Illyrico, *ex mss.*
	Suaviora Edulis.	Suaviora Medulis.
	Dos eorum in medicina.	Dos eorum medica, *ex mss.*
	Eadem cocta.	Eadem quoque cocta, *ex mss.*
	In conchis suis.	Cocta in conchis suis.
Sect. 23.	Hippocampinus cinis.	Hippocampi cinis, *ex mss.*
	Præparat cutem .... medicamentis. Cutem replet & muris.	Præparant autem .... medicamentis cutem, & muris.
	Tantam vim habere tradit.	Tantam vim hanc tradit, *ex mss.*
	Denigrare dicat.	Denigrari dicat, *ex mss.*
Sect. 24.	Liquefactus oleo admixto melle.	Liquefactus Sole admixto melle.
	Cum lacte mulieris .... mitigant nocte.	Cum lacte mulierum .... mitigant, *tantum*, *ex mss.*
	Adjiciunt & ossiculis.	Aïunt & ossiculo, *ex mss.*
	Candicans.	Candida, *ex mss.*
	In fictili novo ... succum earum ... admiscent lacrymæ, quæ ex alba vite emanat.	In fictile novum .... succoque earum ... admiscent vitis albæ lacrymam, *ex mss.*
	Et hoc utebatur.	Et ad hoc utebatur, *ex mss.*
Sect. 25.	Bati piscis ... banchi ... pedunculos ... gari excellentis sociorum cyathum.	Batiæ piscis ... bacchi ... pediculos ... gari excellentis cyathum, *ex mss.*
Sect. 26.	Deinde trita .... edendas.	Dein trita .... mandendas, *ex mss.*
	Dentes labantes.	Dentium labantes, *ex mss.*
	Ex marina tanto efficaciora.	Ex marina rana efficaciora, *ex mss.*
	Atque fricari.	Atque ita fricari, *ex mss.*
	Coluber in aquis vivens.	Colubra in aqua vivens.
Sect. 27.	Et delphini.	Aut delphini, *ex mss.*
	Similitudine olei.	Similis oleo, *ex mss.*
	Græci colycia.	Græci coluthia.
	Dein contusa, colluta, & subacta.	Dein contusa, & subacta, *ex mss.*
	Spongiæque putri simile; pene purpureum.	Spongiæque putri simile. Pæne purpureum.

Thynni recentioris adipe ad hulcera.	Thynni adipe recenti ad oris hulcera, *ex mss.*	
Murænarum muria.	Mænarum muria.	*Sect.* 28.
De cauda .... lepore marino.	E cauda .... lepori marino, *ex mss.*	
Et scari piscis.	Et sauri piscis.	
Tetano .... aut calida.	Et tetano .... & calida, *ex mss.*	
Castoreum .... utilissime potatur.	Castorea .... utilissima potu, *ex mss.*	*Sect.* 29.
Et ex ea.	Atque ex ea, *ex mss.*	
Pituitas .... pituitæque.	Pituitam .... pituitæ *ex mss.*	*Sect.* 31.
Cinis eorum potus.	Cinis eorum lotus.	
Myscas .... duriores.	Myïscas .... dulciores, *ex mss.*	
Et pelorides .... volunt uti .... radicis siccæ.	At pelorides .... volunt .... radicis siccatæ, *ex mss.*	
Castoreum .... cum aceto vino misto.	Castorea ... cum anetho ex vino mixto.	
Fel sive cor earum.	Vel cor earum, *ex mss.*	
Scorpius marinus.	Scorpio marinus, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Blenniorum .... banchi.	Blendiorum .... bacchi.	
Enterocelæ .... aquatici colubri.	Enterocelicis .... aquaticæ colubræ, *ex mss.*	*Sect.* 33.
Articularibusque morbis .... decocta est rana, & ipsius intestina.	Articulariisque morbis .... decocta sint ranarum intestina, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Trium generum.	Trium rerum, *ex mss.*	
Item & bryon.	Necnon & bryon, *ex mss.*	
Impositum .... de qua supra.	Impositumque .... de qua ipsa, *ex mss.*	
Quas quidam dissectas.	Quidam dissectas, *ex mss.*	
Et ipsi adalligantur .... ranæ vero in.	Et ipsi alligantur .... ranæ in, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Oculis earum .... ita ut cæcas.	Oculis eorum .... ita ut cæcos, *ex mss.*	
In lethargumque .... Aliqui.	In lethargum .... alii, *ex mss.*	
Spondylus per se.	Spondylus percæ.	
Tetheæ utiles.	Tethea utilia, *ex mss.*	*Sect.* 39.
Cum cancrorum fluviatilium.	Cum ranarum fluviatilium.	*Sect.* 40.
Prodest & febri ranarum fellis cinis.	Prodest & fibrinarum pellium cinis.	
Lethargicos.	Tetanicos.	*Sect.* 41.
Tremulos juvat castoreum.	Tremulos castoreum, *ex mss.*	
Cinerem fieri.	Sanguinem cineremve fieri, *ex mss.*	*Sect.* 42.
Cucurbitarum.	Cucurbitularum, *ex mss.*	
Et quæ ex iis.	Et quæ in his, *ex mss.*	*Sect.* 44.
Vermes vero innati.	Vermes innati, *ex mss.*	
Ul salpe expurgat hulcera.	Et alex expurgat hulcera.	
Item scombri .... extrahit.	Item strombi .... detrahit, *ex mss.*	*Sect.* 46.
Et cum coagulo ejudem.	Coagulo ejusdem, *ex mss.*	
Pulmonis marini cinis adalligatus egregie profluvia purgat.	Pulmo marimus alligatus purgat egregie profluvia, *ex mss.*	
Item in jure.	Iidem in jure, *ex mss.*	
Cum Luna in Libra fuerit.	Cum Luna in Libra sit, *ex mss.*	
Quoties inferatur .... æstimatur.	Quoties inferetur, existimatur, *ex mss.*	
Eadem vis est pulmonis marini : leporis marini sanguine & felle : vel si in oleo lepus hic necetur.	Eadem vis pulmoni marino : leporis marini sanguini & felli : vel si in oleo hic necetur, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Illitum XVI. Luna.	Illito sexta Luna, *ex mss.*	
Multum confert .... Adalligatusque.	Plurimum confert .... Adalligatus, *ex mss.*	*Sect.* 48.
Pellis in linteolo.	Pellis in agnina.	*Sect.* 50.
Aïuntque .... Et Salpe.	Aïunt .... Salpe, *ex mss.*	*Sect.* 51.
Si aures intraverit.	Si aures intravit, *ex mss.*	*Sect.* 52.

	Rubeta decocta & in aqua potu data … vel cujuscumque.	Rubeta incocta aquæ potui data … vel cujusque, *ex mss.*
Sect. 53.	Animalia CLXVI.	Animalia CLXIV.
	Peculiaris autem.	Peculiares autem, *ex mss.*
	Cytharus, Chrombrorum genera, cyprinus.	Citharus e rhomborum genere pessimus.
	Lacertorum minima.	Lacertorum minimi.
	Chamætrachea, chamæleos.	Chamæ striatæ, chamæ læves.
	Colycia sive corophya.	Coluthia sive corythia.
	Pentadactyles.	Pentadactyli, *ex mss.*
	Extra has.	Extra hæc, *ex mss.*
	Cucumis, cynopus, cammarus, cynosdexia.	Cucumis, cynosdexia.
	Est autem graculo similis.	Est autem gerriculæ similis.
	Forficulis.	Forficibus, *ex mss.*
	Smyrus, scepini.	Smyrus, sepia.
	Tomus Thurianus.	Thynnus, thranis.
	Urenæ.	Veneriæ.
Sect. 54.	Apud Ovidium.	Ab Ovidio, *ex mss.*
	Bopgyrum.	Bovem cercyum.
	Parvum teragum.	Parvum tragum, *ex mss.*
	Latine appellata, a Græcis.	Latine appellatus, Græcis, *ex mss.*
	Sed tamen non degener.	Sed non degener, *ex mss.*
	In Ænaria insula captum caput exerentem. Præter hæc.	In Ænaria insula captum. Exeunt præter hæc, *ex mss.*

ERRATA TOMI QUARTI,

ET CURÆ ALIQUOT SECUNDÆ.

PAg. 71. *nota* 21. ῥήζεις. *lege*, ῥῆξις.
Pag. 123. *sect.* 25. *nota* 2. Chrysantemum. *lege*, Chrysanthemum.
Pag. 132. vers. 1. amaranthus. *lege*, amarantus.
Pag. 190. *sect.* XX. *nota* 7. *in Fine*, num. 20. *Lege*, num. 21.
Pag. 206. *nota* 2. Αἴδηψος, *in fine*, *adde :* Elegans Crinagoræ exstat de eo poëmatio epigramma, ad Marcellum, lib. 1. Anthol. cap. 67.

Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τόδε· δὴ γὰρ ἐν αὐτῷ
Ὠνὴρ τοὺς Μουσέων πάντας ἔσεισε κάλως.
Ἀείδει δ' Ἑκάλης τε φιλοξείνοιο καλιήν,
Καὶ Θησεῖ Μαραθὼν οὓς ἐπέθηκε πόνους.
Τοῦ, σοὶ καὶ νεαρῶν χειρῶν σθένος εἴη ἀρέσθαι,
Μάρκελλε, κλεινοῦ τ' αἶνον ἴσον βιότου.

Callimachi carmen teres aspicis : omnia quippe
Qui sacra Musarum commovet hoc opere.
Est Hecales istic casa parva : sed hospita Thesei :
Theseos & sudans in Marathone labor.
Par habeas opto robur, Marcelle, juventa,
Laude nec omnigena sit tibi vita minor.

Pag. 328. vers. 7. aut incinctu. *Lege*, aut in cinctu.
Pag. 360. *nota* 8. Θεομβρώτιον. *lege*, Θεωμβρώτιον.
Pag. 374. *sect.* 2. *nota* 1. *Adde :* atque etiam post fata adscriptus in numerum Divorum.
Pag. 429. vers. 13. hordeacis. *lege*, hordeaceis.

Pag. 443. *sect.* 6. *nota* 2. *Adde*: De Praxagora, Crinagoræ exstat epigramma, in Anthologia, lib. 4. tit. 13. Κριναγόρου εἰς εἰκόνα Πραξαγόρου ἰατροῦ.

Αὐτός σοι Φοίβοιο πάϊς λαθικηδέα τέχνης
  Ἰδμοσύνην, πανάκῃ χεῖρα λιπηνάμενος,
Πρηξαγόρη, στέρνοις ἐνεμάξατο· τοι γὰρ ἀνῖαι
  Ὅρμωνται δολιχῶν ὁππόσαι ἐκ πυρετῶν,
Καὶ ὁπόσα τμηθέντος ἐπὶ χροὸς ἄρκια θεῖναι
  Φάρμακα, πρηεῖς οἶδα παρ' Ἠπιόνης.
Θνητοῖσιν δ' εἰ τοῖοι ἐπήρκεον ἰητῆρες,
  Οὐκ ἂν ἐπορθμεύθη νεκροβαρὴς ἄκατος.

Ipse manus Panaces succo tibi maximus unxit
  Phœbigena, atque artes tradidit ipse suas,
Praxagora, fixitque animo: quos namque dolores
  Corporibus febris gignere longa solet;
Et bene quæ sectis ponantur in artubus herbæ,
  Quis liquor, a miti doctus es Epione.
Si medici tales multi mortalibus essent:
  Non, ut nunc, umbris iret onusta ratis.

Æsculapii conjux Epione, vel nata, fertur. Meminit & Tzetzes Praxagoræ. Υἱοὶ δὲ Ἱπποκράτους ἦν ὁ Θεσσαλὸς καὶ ὁ Δράκων. οὓς καὶ τὸν Πραξαγόραν ἦν τὸν Κῷον καὶ ἑτέρους ἰατρικὴν ἐδίδαξεν.

Pag. 457. vers. 12. immaro. *Lege*, immaturo.

Pag. 476. *nota* 4. Ἠέ τι φοινισσόν. *Lege*, Ἠέ τι καὶ φοινισσόν.

Pag. 520. vers. 16. ad tegendas. *Lege*, ad detegendas.

Pag. 564. *nota* 16. *in fine*, *Adde*: Et ea his adjice, si lubet, quæ Muretus habet, lib. 10. Var. lect. cap. 1. *Quam vetus sit consuetudo, in honore alicui habendo, manum suam ad os admovendi.*

Pag. 772. vers. 5. sorbendo id fere. *Lege*, sorbendo fere.

Pag. 790. *nota* 1. *Adde*: Item Notas & Emend. num. X.

Pag. 880. *nota* 60. *Adde*: Gallis, *Mendole.*

Pag. 890. vers. 5. simillimum esse scombro citharum: *lege*, simillimum esse rhombo citharum.

SVMMA PRIVILEGII
Christianissimi Regis.

CAutum est auctoritate Regis, ne quis in regno suo, aliisve locis suæ ditioni subjectis, intra viginti quinque annos proximos, CAII PLINII SECUNDI *Libros Naturalis Historiæ*, cum Interpretatione, Notis, & Emendationibus JOANNIS HARDUINI, Societatis JESU Presbyteri, absque FRANCISCI MUGUET, Regis & Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis Typographi permissu, imprimat aut divendat, a die publicationis horum exemplarium. Qui secus fecerit, multa indicta, prout amplius in diplomate Regio continetur, multabitur. Datum San-Germani, die decima Augusti, 1679. Sic signatum. De mandato Regis, JUNQUIERES.

Publicari liber cœptus est, die secunda Maii, 1685.

EGo JACOBUS PALLU, Societatis JESU in Provincia Franciæ Præpositus Provincialis, facultatem concedo, ut Commentarii P. JOANNIS HARDUINI in Caïj Plinii Naturalem Historiam, ab viris doctis e Societate nostra lecti & approbati, typis mandentur. In cujus rei fidem has litteras manu mea subscriptas, & officii mei sigillo munitas dedi. Parisiis, die undecima Novembris, 1684.

JACOBUS PALLU.

PLINII
HISTOR·

TO·IV·

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm